HELEN & MICHAEL
OPPENHEIMER

VENERABILIS BAEDAE
OPERA HISTORICA

PLUMMER

I.

OXFORD UNIVERSITY PRESS
AMEN HOUSE, E.C. 4
London Edinburgh Glasgow New York
Toronto Melbourne Cape Town Bombay
Calcutta Madras
GEOFFREY CUMBERLEGE
PUBLISHER TO THE UNIVERSITY

First edition 1896.
Reprinted photographically in Great Britain
at the University Press, Oxford, 1946, from
sheets of the First edition.

VENERABILIS BAEDAE

HISTORIAM ECCLESIASTICAM
GENTIS ANGLORUM
HISTORIAM ABBATUM
EPISTOLAM AD ECGBERCTUM

UNA CUM

HISTORIA ABBATUM AUCTORE ANONYMO

AD FIDEM CODICUM MANUSCRIPTORUM
DENUO RECOGNOVIT
COMMENTARIO TAM CRITICO QUAM HISTORICO
INSTRUXIT

CAROLUS PLUMMER, A.M.
COLLEGII CORPORIS CHRISTI
SOCIUS ET CAPELLANUS

TOMUS PRIOR
PROLEGOMENA ET TEXTUM CONTINENS

OXONII
E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO

Funes · mihi · ceciderunt · in · praeclaris.

Quid · retribuam · Domino · pro · omnibus · quae retribuit · mihi?

Minor · sum · cunctis · miserationibus · tuis.

COLLEGII · CORPORIS · CHRISTI

APUD · OXONIENSES

ALUMNIS

INTER · QUOS · PER · QUARTAM · IAM · SAECULI · PARTEM

DISCIPULOS · FIDELISSIMOS

IUCUNDISSIMOS · SOCIOS

AMICOS · CONIUNCTISSIMOS

DEDIT · MIHI

D. O. M.

HOS · MEOS · QUALESCUNQUE · LABORES

D. D. D.

EDITOR'S PREFACE

THE Edition of Bede now presented to the reader is the first critical edition since Smith's, 1722; it is the very first which exhibits in an apparatus criticus the various readings of the MSS. on which the text is based. The principles on which the text has been formed are explained in the Introduction, Part II, § 21, and need not be enumerated here. The examination of the MSS. has elicited, almost for the first time (see Introduction, p. xcvii, note), the interesting fact that two different recensions of the text of the Ecclesiastical History must have been issued by Bede himself; ib. §§ 27, 28.

Another point in which this edition differs from all its predecessors is in the use of italic type to indicate those parts of Bede's works which are derived from previously existing materials, so far as these have come down to us. Thus the reader can see at a glance what is primary and what is secondary in Bede, and the historian may be prevented from attributing to Bede himself, statements which he merely borrowed from others. Conversely, in estimating the value of statements in later writers which seem to supplement Bede, we have to consider how far they rest on independent authority, how far they are merely due to an exuberant imagination too impatient to

acquiesce in inevitable ignorance, and how far they are merely inferences ultimately derived from Bede himself. In the first case they deserve careful consideration, in the second they may be summarily set aside, in the third case we must judge of their validity as we would of any modern historical theory. In some instances these mediaeval writers may have been better placed than we are for forming a correct opinion, but as a rule 'they would have no real advantage over us moderns, while they were without many of our methods and appliances' (Sanday, Bampton Lectures, p. 240). Yet statements, obviously of this inferential kind, are constantly quoted as if they had the value of independent authorities. To some of these cases attention is drawn in the notes.

In the notes I have brought together what I could from other sources to illustrate the historical, social, and ecclesiastical bearings of Bede's text. Most of these sources are, of course, obvious enough. My special studies have enabled me to add some less obvious illustrations from Celtic and Scandinavian sources. One important source of illustration has been almost wholly neglected by previous editors. I mean the other writings of Bede himself. Yet apart from the numerous direct illustrations of the text which they supply, the whole texture of Bede's thought, the whole tone and temper of his mind, is so consistent, that we can hardly judge even his historical works aright, without some knowledge of his other writings, especially of his theological works. To attempt to judge of Bede merely as an historian is inevitably to misjudge him. In history and in science, as well as in theology, he is before all things the Christian thinker and student.

To bring out this, the predominant note of Bede's life and work, is the object of the first part of the Introduction, which, as the notes to it will show, is based almost entirely on Bede's own writings. This part, though always written with a view to its ultimate appearance here, was first read as an Essay before two College Societies, to which, by the kindness of undergraduate friends, I belong: the C. C. C. Church Society, and the Pelican Essay Club. Since then it has been carefully revised, and in part rewritten. But I have not cared to obliterate every trace of the circumstances under which it first acquired a limited publicity. A somewhat prolonged study of Bede's works has produced in my mind such a personal feeling towards their author, that I am well content that some trace of my own personal feelings and circumstances should remain in what I have written about him.

Of the second part of the Introduction, which deals with the MSS., enough has been said above.

In regard to the scope and execution of my work, I may be allowed perhaps to repeat what I wrote just ten years ago in the preface to my edition of Fortescue:

'I trust that this work may prove useful both to teachers and students of history in Oxford and elsewhere. But my main object has been to illustrate my author, and that is the point of view from which I would desire to be judged.

'In a body of notes ranging over so many subjects, some of them lying far outside the sphere of my ordinary studies, it is hardly possible that there should not be slips and blunders. For the correction of these, whether publicly or privately, I shall always

be grateful, and I should wish to adopt as my own the words of one of the most unselfish labourers in the field of learning, Hermann Ebel: "opprobret nobis qui uolet modo corrigat."'

It remains to acknowledge a few of the many obligations which I have incurred during the progress of the work. The help which I have received in regard to special points is acknowledged in the book itself. I may perhaps mention here the assistance given by Professor Rhŷs, Principal of Jesus College, Oxford, in matters of Celtic, and by Mr. Mayhew in matters of English philology. To Professor York Powell I am indebted for constant encouragement and advice.

Of books, the two to which I owe the most are Haddan and Stubbs' Councils and Ecclesiastical Documents, and Dr. W. Bright's delightful Chapters of Early English Church History. I have also learned much, especially in regard to the sources of Bede's scientific works, from Dr. Karl Werner's excellent monograph, Beda der Ehrwürdige und seine Zeit.

In regard to MSS. I have to acknowledge the unvarying courtesy of their custodians. In Oxford I have to thank the Librarians of Balliol, Merton, New, Magdalen, and St. John's Colleges; the officials of the Bodleian generally, and in particular the Rev. W. D. Macray, who is always ready to place his great palaeographical knowledge at the service of every student.

At Cambridge I have to thank Mr. F. Jenkinson, the University Librarian, and his assistant, Mr. Alfred Rogers, for the special kindness which they showed me when I was collating the famous Moore MS. of Bede. Mr. Jenkinson was further good enough to verify some doubtful points for me, not only in that

MS., but also in the MS. belonging to Pembroke College, Cambridge. It is one of the many pleasures connected with this work that it has brought me the privilege of his friendship. In relation to the last-named MS. I have to acknowledge the courtesy of the College Librarian, Mr. Neil.

At the British Museum my special thanks are due to Mr. F. Bickley, not only for constant help in my researches, but for sending me written information on various points when I was prevented by illness from going up to London myself. The Dean and Chapter of Durham kindly allowed their MS. of Bede to be deposited in the Bodleian for my use; to them and to their learned Librarian, Dr W. Greenwell, my best thanks are due. I am also indebted to my brother, Dr. A. Plummer, for verifying for me some points which I had overlooked. A like service was done me at Winchester by the Librarian, the Rev. F. T. Madge. My original examination of the Winchester MS. was made under the hospitable roof of my dear friend, Dr. Kitchin, now transferred to a sphere of wider usefulness at Durham. At Namur special facilities were given me by the director and librarian of the municipal library and museum, M. Becket and M. Mahieu.

To the Delegates of the Clarendon Press I am indebted for entrusting me with the execution of this edition, which has occupied my chief energies for some four years. It is no light privilege to have been for so long a time in constant communion with one of the saintliest characters ever produced by the Church of Christ in this island. I can but adapt the words of St. Ignatius, and say: *εὔχομαι μὴ εἰς μαρτύριον αὐτὸ κτήσωμαι* (Philad. c. 6).

In the Dedication I have tried to express, imperfectly enough, obligations of a more general kind to those College friends to whom I have owed so much happiness during more than a quarter of a century of College life. Will they allow me to close this preface with the words with which Ceolfrid parted from his monks (p. 397): 'Domine . . . protege illam cohortem! Scio autem certissime quia nullos umquam meliores illis . . . noui'?

The Rectory,
St. Giles', Salisbury,
December 19, 1895.

TABLE OF CONTENTS

	PAGE
Editor's Preface	i
Introduction: —	
Part I. Bede's Life and Works	ix
Part II. The Manuscripts	lxxx
Appendix I to Introduction, Part I: On the Chronology of Bede's Writings	cxlv
Appendix II to Introduction, Part I: De Obitu Baedae	clx
Addenda and Corrigenda	clxv
Baedae Epistola ad Albinum	3
Praefatio	5
Historia Ecclesiastica	9
Baedae Continuatio	361
Historia Abbatum auctore Baeda	364
Historia Abbatum auctore Anonymo	388
Epistola Baedae ad Ecgbertum Episcopum	405
Additional Critical Notes	424
Index	435

INTRODUCTION.

PART I.

BEDE'S LIFE AND WORKS.

'Quomodo dilexi legem tuam, Domine: tota die meditatio mea est.'

Bede's notice of himself.

§ 1. ALMOST all that we know of the life of Bede is contained in the little notice of himself and his works which he has appended to the Ecclesiastical History[1]: 'Thus much concerning the ecclesiastical history of Britain, and especially of the race of the English, I, Baeda, a servant of Christ and priest of the monastery of the blessed apostles, St. Peter and St. Paul, which is at Wearmouth and at Jarrow, have with the Lord's help composed, so far as I could gather it, either from ancient documents, or from the tradition of the elders, or from my own knowledge. I was born in the territory[2] of the said monastery, and at the age of seven[3] I was, by the care

[1] 'Omnem uitam suam quodam epilogo comprehendens.' W. M. i. 60.

[2] 'In territorio eiusdem monasterii,' 'on sundurlonde þæs ylcan mynstres,' A S. vers. Does this imply that Bede was born at the place still called Sunderland? The same suggestion was made by Gehle, Disputatio ... de Bedae ... uita et scriptis, Lugd. Batau. 1838. The common tradition is that Bede was born at Monkton, where a well called Bede's Well still exists. Cf. Murray's Durham and Northumberland (1873), p. 134. With this would agree fairly the statement in the Vita I: 'territorii Girwensis haud grandi oriundus uiculo, quem . . . amnis Tina praeterfluit,' Opp. I. cxlvii, though Monkton is not actually on the Tyne. The expression used by Bede must mean that he was born on land which afterwards belonged to the monastery, as at the time of his birth even Wearmouth had not been founded, much less Jarrow. *v. infra*, p. xi.

[3] On such 'pueri oblati,' 'pueri nutriti' in monasteries, *v.* D.C.A. ii. 1406, 1418; Bright, pp. 175, 176. Cf. Opp. viii. 371. The prototype of them all is 'the child Samuel.'

of my relations, given to the most reverend Abbot Benedict, and afterwards to Ceolfrid, to be educated. From that time I have spent the whole of my life within that monastery, devoting all my pains to the study of the Scriptures; and amid the observance of monastic discipline and the daily charge of singing in the Church, it has been ever my delight to learn, or teach, or write[1]. In my nineteenth year[2] I was admitted to the diaconate, in my thirtieth to the priesthood, both by the hands of the most reverend Bishop John[3], and at the bidding of Abbot Ceolfrid. From the time of my admission to the priesthood to my [present] fifty-ninth year, I have endeavoured, for my own use and that of my brethren, to make brief notes upon the holy Scripture, either out of the works of the venerable fathers, or in conformity with their meaning and interpretation.'

Then after giving a list of his works, so far as, at that date (731), they had been written, he concludes: 'And I pray thee, loving Jesus, that as Thou hast graciously given me to drink in with delight the words of Thy knowledge, so Thou wouldst mercifully grant me to attain one day to Thee the fountain of all wisdom, and to appear for ever before Thy face[4].'

It is a picture of the scholar's uneventful life, spent in a round of religious service and of quiet study[5]. It shows us from the first that it is in his works that we shall have to learn to know Bede[6], and they entirely

[1] Bede notes that there will be no need of books, of teaching, or of learning in heaven. Opp. vii. 320; ix. 275.

[2] This was below the canonical age.

[3] Of Hexham. Wearmouth and Jarrow would be in the diocese of Hexham. See the boundaries given, 'ut quidam ferunt,' Raine's Hexham, i. 20.

[4] H. E. v. 24, pp. 356–358. Alcuin's lines, De Sanctis Ebor. vv. 1287 ff., are little more than a versification of this paragraph.

[5] 'Uita nullis temporum uicissitudinibus turbata, sed riuuli instar placide et tranquille decurrens.' Gehle, p. 47.

[6] 'There is scarcely one of the fathers of whose personal history so little is known, and whose personal character comes out in his writings so clearly.' Stubbs in D. C. B. i. 302.

confirm the picture which he gives of himself here. There are points in the description to which I shall recur later. For the present we may note that as the Ecclesiastical History was written in 731, Bede's birth must be placed in 672 or 673, his entrance into the monastery in 679 or 680, his ordination as deacon in 691 or 692, and his ordination as priest in 702 or 703[1].

The Monasteries of Wearmouth and Jarrow.

§ 2. The monastery of Wearmouth had been founded by Benedict Biscop in 674. In 681 or 682 he founded that of Jarrow[2]. Though locally divided, they were intended to form but a single monastery under Benedict himself as abbot. But as Benedict was frequently absent, either on the king's business, or on some of the many journeys which he made to Rome[3], he appointed Eosterwine to represent him at Wearmouth, and Ceolfrid at Jarrow. Eosterwine, of whose humility and gentleness Bede draws a beautiful picture, was carried off by the plague in 686[4]. It was during this visitation of the

[1] On these dates cf. Werner, Beda der Ehrwürdige und seine Zeit (1875), pp. 81, 82. The Ann. Lindisf. (Pertz, xix. 504). S. D. i. 29, 227, and Vita I. Opp. I. cxlvii, place Bede's birth in 677. This arose probably from the fact that S. D. i. 41, and Vita u. s. p. clix, placing Bede's death (rightly, as I believe, *v. inf.* pp. lxxi, lxxii) in 735, say (wrongly) that he died in his fifty-ninth year (so W. M. i. 59); evidently confusing his age at the time of his death with his age at the time when he completed the H. E. in 731. Stevenson places his birth in 674, but on very precarious grounds. Church Historians, I. ii. p. iv. Cf. Fl. Wig. i. 35, 37, 44, 46, 53, whose dates, birth 678, entry into the monastery 681, diaconate 693, presbyterate 704, cannot be reconciled with Bede's statements. For the spirit in which Bede took orders, cf. his homily, No. 23: 'humiliter ergo eius subeunda et seruanda mysteria eis, qui necdum in his sunt initiati, suadeamus, et quotquot per gradum sacerdotalem ad dispensanda illorum sumus sacramenta promoti, humiliter iniunctum nobis impleamus officium.' Opp. v. 168, 169.

[2] S. D. calls Jarrow 'portus Ecgfridi regis,' i. 51; and the Chron. calls the monastery 'Ecgferðes mynster.' 794 D. E. On the importance of Northumbria and the Northumbrian monasteries, see H. Y. I. xxix f. On the dates in this and the following section, see notes to Hist. Abb. and Hist. Anon.

[3] Hist. Anon. § 12, p. 392.

[4] Hist. Abb. §§ 8, 10, pp. 371-374.

plague that the pathetic incident took place which is narrated in the anonymous History of the Abbots[1].

Anecdote of the plague at Jarrow.

'In the monastery over which Ceolfrid presided, all who could read or preach or recite the antiphons and responses were swept away[2], except the abbot himself and one little lad nourished and taught by him, who is now a priest of the same monastery, and both by word of mouth and by writing commends to all who wish to know them, the abbot's worthy deeds. And the abbot, sad at heart because of this visitation, ordained that, contrary to their former rite, they should, except at vespers and matins, recite their psalms without antiphons[3]. And when this had been done with many tears and lamentations on his part, for the space of a week, he could not bear it any longer, but decreed that the psalms, with their antiphons, should be restored according to the order of the regular course; and, all assisting, by means of himself and the aforesaid boy, he carried out with no little labour that which he had decreed, until he could either train himself, or procure from elsewhere, men able to take part in the divine service.'

Bede's devotion to the services of the Church.

The little boy here mentioned can hardly be any other than Bede himself[4]; especially as Bede, who takes so much from the anonymous history, omits this striking incident altogether. Another anecdote, belonging to a later period of Bede's life, but illustrating the same pious devotion to the Church's service, has been preserved for us by Alcuin in a letter to the monks of Wearmouth, where he says: 'It is told that our master and your patron the blessed Bede said, "I know that angels visit the canonical hours, and the congregations of the brethren. What if they do not find me among them? Will they not say, Where is

[1] Hist. Anon. § 14, p. 393, *not* Bede's Hist. Abb. as Mr. Green says; M. E. p. 398, though he gives the right reference in his notes.

[2] For the plague see on H. E. iii. 27; for its special ravages in monasteries see on Hist. Abb. § 10.

[3] See D. C. A., s. v. 'antiphon.'

[4] See Bright, pp. 346, 347.

Bede? Why comes he not to the prescribed devotions with the brethren[1]?"' And in the commentary on St. Luke, he says: 'Whenever we enter the Church, and draw near to the heavenly mysteries, we ought to approach with all humility and fear, as well because of the presence of the angelic powers, as of the reverence due to the sacred oblation; for as the angels are narrrated to have stood by the Lord's body when it lay in the tomb, so we must believe that they are present in the celebration of the mysteries of His most sacred body at the time of consecration[2].' In the same spirit of devotion, commenting on St. Mark's narrative, where our Lord, after the triumphal entry into Jerusalem, goes to the temple, he says: 'So we when we come to any town or village in which there is a house of prayer dedicated to God, first turn aside to this, and, when we have commended ourselves to God in prayer, then go about the worldly business for which we came[3].' And perhaps some of us have known the refreshment of entering the silence of some great cathedral, or the quiet of some village church, after a weary journey, or a dusty walk, and there composing our thoughts a while in peace[4].

Abbots of Wearmouth and Jarrow.

§ 3. On the death of Eosterwine, Sigfrid was elected at Wearmouth in his place. He died Aug. 22, 688 or 689, passing, as Bede says, through the 'fire and

[1] H. & S. iii. 471; Mon. Alc. p. 843. Cf. an anecdote in Lock's Life of Keble, p. 194.

[2] Opp. xi. 375, 376. To the same effect in the homilies, Opp. v. 410, 425, 427, 428.

[3] Opp. x. 173, cf. Cuthbert's arrival at Melrose, Vit. Cudb. c. 6. Opp. Min. p. 59. Rs. Ad. p. 345. It was part of the monastic rule that strangers on arriving should be taken to the oratory or sacristy to pray. D. C. A. i. 789.

[4] See a beautiful passage on the use of the *Magnificat* at Vespers: 'et hoc opportune ad uesperas fieri complacuit, ut uidelicet fatigata per diem et distenta diuersis cogitationibus mens nostra, incumbente tempore quietis ad unionem se suae considerationis colligeret; iamque salubriter admonita quicquid superfluum uel nociuum diurna negotiatione contraxisset, totum hoc nocturnis precibus denuo ac lacrymis ex tempore mundaret.' Opp. v. 306.

water' of earthly tribulation, to the 'wealthy place' of everlasting peace[1]. During his last illness, Benedict, worn out with travail and with travel, was lying paralysed on the bed from which he never rose up again; and there are few more touching scenes, even in Bede, than that in which he tells how the dying Sigfrid was carried into the cell of Benedict, and laid beside him with his head on the same pillow, that so the two friends might take their last farewell of one another in this world[2]. 'In their death they were not divided' long. Benedict followed his friend on Jan. 12, 689 or 690[3], having already, with the consent of the brethren, appointed Ceolfrid abbot of both monasteries May 13, 688 or 689[4]. He held this post till 716, when, desiring to end his days at Rome, where he had been with Benedict on his fifth visit in 678, he resigned, after ruling his monasteries with great devotion and success for about eight and twenty years, and left Wearmouth on June 4, amid the universal grief of the six hundred monks who formed his flock[5]. Before he finally quitted Britain he was able to confirm the election of his successor Hwætbert, who, like Bede himself, had been an inmate of the monastery from his earliest boyhood[6]. Under his abbacy, Bede passed the rest of his life[7]; he survived Bede several years, as is shown by a letter of St. Boniface to him, which cannot be earlier than the year 744[8]. Ceolfrid never

[1] Hist. Anon. § 17; Hist. Abb. § 14, pp. 377, 394; Ps. lxv (lxvi). 12. Cf. Wisd. iv. 7.

[2] Hist. Abb. § 13, p. 376.

[3] Hist. Abb. § 14; Hist. Anon. § 17, pp. 378, 394.

[4] Hist. Anon. §§ 16, 17, pp. 393, 394.

[5] Hist. Abb. §§ 16, 17; Hist. Anon. §§ 21–27, pp. 380–382, 395–398.

[6] Hist. Abb. §§ 18, 19; Hist. Anon. §§ 28–30, pp. 382–384, 398–400.

[7] To him, under his name of Eusebius, Bede dedicated his Commentary on the Apocalypse; Opp. xii. 337; which was written at his request, ib. 1; and also, after he was abbot, the De Temporum Ratione. Opp. vi. 140. On the identity of Hwætbert and Eusebius, *v. infra*, p. xv.

[8] Mon. Mog. pp. 180, 181.

reached his destination. He died at Langres on Sept. 24, 716. Some of the brethren who had accompanied him continued their journey to Rome, others remained at Langres in order to be near the body of their beloved master, others returned to tell the story of his death in their northern home. It was from these last that the anonymous author and Bede himself derived the story of Ceolfrid's last days [1].

Bede on Ceolfrid's departure.

It is very rarely that external events leave any trace on the quiet course of Bede's literary labours; but the sorrow of this parting with Ceolfrid has left a deep impress on one of his works.

The fourth book of the Commentary on Samuel opens thus:—'Having completed the third book of the Commentary on Samuel, I thought that I would rest a while, and, after recovering in that way my delight in study and writing, proceed to take in hand the fourth. But that rest—if sudden anguish of mind can be called rest—has turned out much longer than I had intended owing to the sudden change of circumstances brought about by the departure of my most reverend Abbot; who, after long devotion to the care of his monastery, suddenly determined to go to Rome, and to breathe his last breath amid the localities sanctified by the bodies of the blessed Apostles and Martyrs of Christ, thus causing no little consternation to those committed to his charge, the greater because it was unexpected. But just as God, when He removed the aged Moses, appointed Joshua to the leadership, and ordained Eleazar to the priesthood in place of his father Aaron, so in the room of the aged Ceolfrid, who was hastening to the sacred threshold of the Apostles, He ordained the younger Hwætbert, who by his love and zeal for piety had long won for himself the name of Eusebius; and after election by the brethren, confirmed

[1] Hist. Abb. §§ 21, 22; Hist. Anon. §§ 31–40, pp. 385–387, 400–404; Opp. Min. pp. 203, 204.

that appointment by His blessing conferred by thy ministry, dearest bishop[1]. And now with the return of quieter times there returns to me the leisure and delight for searching out the wondrous things of Holy Scripture carefully and with my whole soul. Therefore, aided by thy prayers, most loving of prelates, I begin the fourth book of my allegorical Exposition on Samuel, and will endeavour to communicate to my readers all that I can of its mysteries, if He will but unlock them, Who holds the key of David[2].' It would seem that at the time this passage was written, the news of Ceolfrid's death had not yet arrived at Jarrow.

Bede's life at Jarrow.

§ 4. It is, of course, with Jarrow that Bede is associated; but it would be unduly pressing his statement quoted above, to the effect that he had passed the whole of his life in Benedict's monastery, to assume that he had never been anywhere except at Wearmouth and Jarrow[3]. The preface to the Life of Cuthbert (written prior to 721) shows that he had been in Lindisfarne[4]; while the letter to his pupil Egbert of York, written in Nov. 734, proves that in the previous year he had been with Egbert in his monastery at York[5]. On the other hand, that he was ever at Rome, as has been often asserted, on the ground of a doubtful reading in a letter of Pope Sergius to Abbot

[1] Acca, bishop of Hexham, A.D. 709–732.

[2] Opp. viii. 162, 163. The original is given in the notes to Hist. Abb. § 16.

[3] Owing to the peculiar constitution of this double monastery it is often hard to say definitely whether Wearmouth or Jarrow is meant. At the end of the Vit. Cudb., however, he distinctly speaks of 'presbyter huius monasterii Gyruuensis,' Opp. Min. p. 137. He was apparently at Wearmouth from time to time. Cf. ib. c. 35 *ad fin.* Opp. Min. p. 114.

[4] It may have been on that occasion that he conversed with Felogeld, the anchorite of Farne. Vita Cudb. *ad fin.* Opp. Min. p. 137. H. E. v. 1 and notes.

[5] In his letter to Wicred 'de Aequinoctio,' he speaks of the 'dulcedo qua, cum illo aduenirem, me suscepisti,' Opp. i. 155; unfortunately we do not know where or when this was.

Ceolfrid[1], is inconsistent, not only with Bede's words cited above, but with his total silence in all his works as to any such visit[2]; though in two of his works he tells us how in 701 certain of the brethren, of whom Hwætbert was one, were in Rome on a mission from Ceolfrid, and brought back a privilege for the monastery from Pope Sergius[3].

Monasticism and learning in Northumbria.

§ 5. We can form from Bede's own writings a very fair idea of that monastic life to which he dedicated himself with such single-hearted devotion. On his entry into the monastery at the age of seven he would be placed no doubt in the monastic school[4]. Besides his own words as to the delight which he took in learning, and the evidence of his own works, we have the testimony of Alcuin to his diligence as a young student. In a letter written to the monks of Wearmouth and Jarrow in 793 he urges their younger members by the example of Bede to be diligent in study and devotion, and not to spend their time in digging out foxes or coursing hares[5]. Bede

[1] H. & S. iii. 248–250; W. M. i. 62, 63; Stevenson, preface to H. E. pp. x–xiii.

[2] S. D. i. 41, 227 expressly says that he never crossed the sea. All this of course does not prove that he was not invited. But even this is very doubtful. See Werner, pp. 85, 86. The conclusion of W. M. is: 'quod Romae fuerit solide non affirmo, sed eum illuc inuitatum haud dubie pronuntio,' i. 62. See Stubbs' note *ad loc.*, H. & S. iii. 248–250.

[3] Hist. Abb. §§ 15, 18, pp. 380, 383; De Temp. Rat. c. 47; Opp. vi. 242.

[4] See Werner, pp. 28, 29, 82–84, for this, and for the ordinary subjects of study in such schools, cf. the various accounts that exist of the schools at York founded by Bede's friend, archbishop Egbert, e. g. Vita Alcuini, Mon. Alc. pp. 9 ff. There is an interesting account of the schools opened by Alcuin at St. Martin's at Tours in a letter of his to Charles the Great, ib. 344–348. Sometimes monks might be sent to another monastery to be educated. Cf. a papal privilege granted to the monastery of St. Bertin, at St. Omer, in the thirteenth century: 'quod in monasterio nostro possimus habere clericum, qui pro monachis nostris scolas teneat, et eos doceat, et quod ad hoc possimus cum monachis nostris adicere certum numerum aliorum monachorum seu clericorum.' Pertz, xxv. 843. For the harsh discipline in such schools, cf. Stubbs' Dunstan, p. 229. See an interesting article on Schools in D.C.A.

[5] Mon. Alc. p. 200.

only mentions by name one of his teachers, Trumbert, who had been a monk at Lastingham under St. Chad; but he mentions him as one among several[1]. The foundation of the learning of Wearmouth and Jarrow must have been laid by Benedict himself[2], who besides his training at Lérins, and his frequent visits to Rome, had accompanied Archbishop Theodore and Abbot Hadrian to Britain in 669, and had remained two years at Canterbury as Abbot of St. Peter's monastery in that city[3].

The Kentish School.

There Theodore and Hadrian gathered together a flourishing school of disciples, whom they instructed, not only in the Scriptures, but in the art of metre, astronomy, and ecclesiastical computation. Some of their disciples, who were alive when Bede wrote the Ecclesiastical History in 731, knew Latin and Greek no less well than their native language[4]. It is interesting to note, what we shall see afterwards more clearly, that these are just the subjects on which Bede wrote some of his more important works[5]. There would be further the traditions of the learning of the Irish monks of Iona, by whom Northumbria was reconverted after the apostasy which followed the death of Edwin in 633.

Libraries.

§ 6. Among the various treasures which Benedict brought back from the Continent to enrich and adorn his monasteries none were more important for the development of the future scholar than the library of books, which was added to by Abbot Ceolfrid[6]. Among the books given

[1] H. E. iv. 3, p. 210.

[2] 'The debt which England owes to Benedict Biscop is a very great one, and has scarcely ever been fairly recognised; . . . the civilisation and learning of the eighth century rested on the monastery which he founded, which produced Bede, and through him the school of York, Alcuin and the Carolingian school, on which the culture of the Middle Ages was based.' Stubbs in D. C. B. i. 309.

[3] Hist. Abb. §§ 3, 4, pp. 366-368. Cf. H. E. iv. 1, and notes *a. l.*

[4] H. E. iv. 2, pp. 204, 205. Cf. v. 23, p. 358; v. 8 *ad fin.* (of Tobias of Rochester), v. 20 *ad init.* (of Albinus).

[5] Ceolfrid also had studied in Kent. Hist. Anon. § 3.

[6] Hist. Abb. §§ 4, 6, 11, 15, pp. 367, 369, 375, 379. Cf. S. D.

by the latter are expressly noted three copies of the new translation of the Bible (the Vulgate) and one of the old (the Itala). Bede, who in his commentaries is constantly comparing the two translations together[1], may often have used these very copies. One of the three Vulgates was taken by Ceolfrid with him on his departure as a present to the Pope; and this has been identified beyond a doubt with the famous Codex Amiatinus of the Vulgate[2]. There is moreover abundant evidence of the existence of a system of lending MSS. from one monastery to another for the purpose of transcription and comparison[3]. The latter process has left its mark on many MSS. which have come down to us. Thus two of the oldest MSS. of Bede's Ecclesiastical History have evidently been compared together, and the readings of one transferred to the other[4].

i. 227: 'habuerat prae oculis et copiam omnis generis librorum, quos abbas suus Benedictus inter alia diuersa ornamenta donatione apostolicorum Uitaliani et Agathonis, in monasterium suum contulerat.' Cf. Werner, p. 28. Opp. ix. 388, cited *infra*, p. xxiii. Dr. Sanday in his Bampton Lectures, p. 9, has thrown out a suggestive hint on the influence of great libraries on schools of learning. See an interesting article on Libraries in D. C. A.

[1] *v. infra*, pp. liv, lv.

[2] Hist. Abb. § 15; Hist. Anon. §§ 20, 37, pp. 379, 395, 402, and notes *a. l.*

[3] Cf. Alcuin to Gisla, Abbess of Chelles: 'tractatus, quos rogastis, direximus; deprecantes, ut quantotius scribantur et remittantur, quia nobis ualde necessarii sunt; . . . quos domnus Baeda, magister noster, sermone simplici sed sensu subtili conposuit.' Mon. Alc. p. 599, cf. ib. 683. H. E. iv. 18, p. 241 and note. D. C. A. ii. 1009. The MSS. of St. Martin's monastery at Tournai were considered standard copies, and were frequently borrowed for comparison: 'libros . . . tam diligenter fecit [abbas Odo] describi, ut uix in aliqua uicinarum ecclesiarum similis inueniretur bibliotheca, omnesque pro corrigendis libris suis de nostra ecclesia peterent exemplaria.' Pertz, xiv. 313. Thefts of MSS. by members of the community were not unknown. Cf. Stubbs' Dunstan, p. 362.

[4] MS. 'B' corrected by 'C,' *v. infra*, Part II, p. xci. Hence the need of Bede's caution in his Retractatio in Actus: 'in quo . . . quaedam quae in Graeco . . . aliter . . . posita uidimus, breuiter commemorare curauimus. . . . Unde lectorem admoneo ut haec . . . gratia eruditionis legat, non in suo tamen uolumine uelut emendaturus interserat.' Opp. xii. 96, 97.

Monastic Scribes.

But Jarrow had not, like some larger and later monasteries [1], a great scriptorium with a staff of trained copyists [2]. In the Preface to his St. Luke, Bede expressly says that, in addition to the various ties of his monastic duties, he had to be his own amanuensis, shorthand writer, and copyist [3]. It illustrates the difficulties under which these tasks were carried on in those northern climes, that Cuthbert, Abbot of Wearmouth and Jarrow in the second half of the eighth century, excuses himself to Lullus, the successor of St. Boniface as Archbishop of Mainz, for not having sent him

[1] The school of St. Martin's, Tours, under Alcuin was of great importance, for it was there that the special hand known as the Caroline minuscule received its development. Maunde Thompson, Palaeography, pp. 233, 234. Seligenstadt was also famous, D. A. C. ii. 1857. So was Orleans, an episcopal, not a monastic school. ib. Cf. the following description of the scriptorium of St. Martin's at Tournai: 'si claustrum ingredereris, uideres plerumque xii monachos iuuenes in cathedris sedentes, et super tabulas diligenter et artificiose compositas cum silentio scribentes.' Pertz, u. s. Then follows a list of books copied, including several works of Bede. Abbot Odo himself 'multociens integro mense de claustro non exibat, sed . . . scribendis libris totum studium dabat.' ib. Cf. at St. Hubert in the Ardennes: 'Gislebertum . . . in scribendis et renouandis libris studiosum.' Pertz, viii. 570–573. Cf. ib. xiv. 311.

In Britain the two chief centres of scribal activity were Lindisfarne and Canterbury. In the latter the influence was Italian; in the former it was Irish, derived from Iona and giving rise to a national hand. For the Lindisfarne Gospels, the noblest production of this school, see on v. 12. It shows the high devotion of these scribes; on which cf. D. C. A. ii. 1013. For an interesting notice of an Irish scribe, Ultan, in a Northumbrian monastery, see Ethelwulf 'de Abbatibus,' in S. D. i. 274.

[2] Nuns as well as monks acted as copyists; D. C. A. ii. 1413. St. Boniface writes to Eadburg, abbess of Thanet: 'deprecor ut . . . mihi cum auro conscribas epistolas domini mei Sancti Petri.' Mon. Mog. p. 99. On the use of pumice for erasure. Cf. Opp. xii. 342.

[3] 'Ipse mihi dictator simul notarius et librarius.' Opp. x. 268. Cf. D. C. A. ii. 988, 1403. For 'notarius' = shorthand writer, *v.* Opp. Min. p. 178. The Durham MS. (B. ii. 30) of Cassiodorus on the Psalms and a fragment of St. Paul's Epistles in MS. Cotton. Vitell. C. viii. are traditionally said to be in Bede's handwriting. Pal. Soc. Plate 164. Cf. Cat. Vet. Libr. Eccl. Dun. (S. S. 1838), pp. 13, 88. Stevenson, *u. s.* p. xxi.

all the works of Bede which he had desired, because the intense cold of the late winter had stopped the hand of the scribe, though he and his youths had done their best[1].

Bede as a teacher.

§ 7. It is pretty certain that one of Bede's industry and ability would pass at a comparatively early age from the ranks of the taught to those of the teachers[2]. Teaching was, he says, one of the things in which he 'ever took delight[3].' He tells us how we ought to embrace both our teachers in Christ, and those whom by Christ's grace we have taught, in one common love in Him[4]. The joy of the teacher is in the progress of the pupil[5]. And the pupil may remember that those who are most famous for knowledge, were once little and unlearned like himself[6]. The man most deeply imbued in the mysteries of the faith should never be above teaching its elements to Christ's weaker ones[7]. Nothing is further from Bede's nature than to value men merely for their intellect or knowledge. He warns us earnestly against any pride of learning, and against despising the unlearned brethren[8]. Many a learned

[1] 'Cum pueris meis iuxta uires, quod potui, . . . praeparaui.' Mon. Mog. p. 301. He had previously sent Lullus Bede's 'De Templo,' ib. 290.

[2] Cf. Werner, p. 84 and *supra*, p. xvii, note [4].

[3] H. E. v. 24, *v. s.* p. x.

[4] Opp. vii. 273.

[5] 'Qui te erudiuit a paruulo de tuis bonis gratuletur operibus.' Opp. ix. 142.

[6] 'Nihil magis ad spem percipiendae sapientiae mentem erigit, quam cum eos, quos in sapientia iam clarere miramur, aliquando paruulos et indoctos fuisse meminimus,' ib. 75.

[7] 'Cum is qui ad reuelanda perfectioribus altiora ueritatis arcana sufficit, nequaquam infirmos primis fidei rudimentis instituere fastidit; recte talem animam Dominus sororem sibi ac sponsam esse testatur,' ib. 281.

[8] 'Cum ea, quae . . . iuuante Domino . . . didicimus, . . . simpliciores quosque fratres . . . intelligere non posse sentimus, statim extolli consuescimus; . . . et . . . indoctiores nobis despicere, imo etiam irridere gaudemus.' Opp. v. 121; 'nemo . . . scientia institutus . . . despiciat simplicitatem fratris; qui etsi minus doctus, . . . non . . . minus promptus est . . . ad implendum bona,' ix. 129; 'ille stultus uocandus, . . . qui . . . peccati suggestionibus consentit; . . . non autem ille, qui etsi hebes sensu, . . . Dei . . . imperiis . . . obtemperare disposuit,' ib. 144; 'simplices, quos ingenii penna non

man will be found at the last among the lost, and many a simple soul that has kept God's commandments, will shine among apostles and doctors[1]. To say nothing of the fact, which many an Oxford tutor has had occasion to remark, that the steady student often surpasses, even in this world, men of far greater ability than himself[2].

Bede's great object, alike in teaching and in writing, was to benefit his countrymen[3], of whose inertness and want of interest in intellectual matters he not unjustly complains[4]. And he concludes his exposition of the Book of Nehemiah with this beautiful prayer: 'And Thou, great Father of Lights, from Whom cometh down every good and perfect gift, Who hast given to me, the humblest of Thy servants, the desire and means to "see the wondrous things of Thy law," and the grace to "bring forth" out of the "treasure" of the prophetic volume "things new and old" for the use of my fellow-servants, "remember me, O my God, for good[5]."' And, since his

adiuuat, . . . uirtus operationis leuat,' ib. 168; 'paruitas non nocet ingenii, cuius cor et lingua Dominilaude repleta est,' xii. 423.

[1] 'Manifestato iudicio, . . . multi qui ad docendum uidebantur idonei, ob negligentiae suae noxam inter indoctos reputabuntur. At alii . . . elementorum penitus ignari, ob conuersationis . . . eximiae deuotionem inter apostolicos doctores praemia summa percipient.' Opp. xi. 283.

[2] 'Nonnunquam lector ingeniosus negligendo se priuat sapientia, quam tardus ingenio, sed studiosus, elaborando degustat.' Opp. x. 64; to the same effect, xi. 69.

[3] And especially ecclesiastics. Opp. vii. 369. Cf. Ep. ad Egb. § 5. He notes it as one of the great features of the 'happy times' of Theodore that 'quicumque lectionibus sacris cuperent erudiri, haberent in promptu magistros, qui docerent.' H. E. iv. 2, p. 205.

[4] 'Nostrae, . . . id est Anglorum gentis inertiae consulendum ratus, quae et . . . semen accepit fidei, et idem, quantum ad lectionem, tepide satis excoluit.' Opp. xii. 341. So Folcard says of Bede: 'auitam Britannicae gentis hebitudinem purgauit.' H. Y. i. 245.

[5] Opp. ix. 52. Cf. 'Si . . . multorum, ut desidero, meus sudor utilitati . . . profuerit, multa me donandum mercede cum illis a Domino spero.' Opp. vii. 369. It was with the same object, the edification of his readers, that he wrote his historical works also. Cf. H. E. Pref. iv. 22; v. 14, 24, pp. 5,

one desire is to benefit others, he has little care to claim originality for himself. He takes freely from preceding writers whatever he thinks useful for his purpose [1], though he has a much greater sense of literary property than is at all common among mediaeval writers, 'being anxious lest he should be said to steal the sayings of the elders, and give them out as his own [2].' With this object he begs the copyists of his theological works to preserve the indications which he has placed in the margins, of the sources from which he borrowed; a request which they have totally ignored [3]. In the same way in his historical works he freely uses, and here with less acknowledge-

252, 315, 357. One reason which Bede gives for writing his commentaries is the great expense of the original works on which they were based: 'tam copiosa, ut uix, nisi a locupletioribus tot uolumina acquiri . . . ualeant.' Opp. vii. 1, 2. Bede knew what it was to suffer from want of books; speaking of Paterius' catena of passages from Gregory's works explanatory of Holy Scripture, he says: 'quod opus si haberem ad manus, facilius multo . . . studium meae uoluntatis implerem; uerum . . . necdum illud morui uidere,' ix. 388. Hence he is anxious to popularise the knowledge which he has acquired: 'ut ad plurimos res ipsa perueniat,' vi. 140. Another reason is the distance of himself and his readers from the phenomena described, ix. 200; a passage cited by S. D. i. 228, and given in the notes to H. E. v. 15 *ad fin.* Cf. on all this Werner, pp. 35–37, 195.

[1] Cf. H. E. v. 24, p. 357, *sup.* p. x.

[2] 'Sollicitus per omnia ne maiorum dicta furari, et haec quasi mea propria componere dicar.' Opp. x. 269.

[3] 'Multumque obsecro . . . ut si qui forte nostra . . . opuscula transscriptione digna duxerint, memorata quoque nominum signa, ut in nostro exemplari reperiunt, adfigere meminerint,' ib.; to the same effect, ib. 2, 3. Cf. Werner, p. 195: 'Selbst in den ältesten Handschriften fehlen die Namenszeichen der benützten Erklärer.' A really critical edition of Bede which should show exactly how much he borrowed, and how much is original is a great desideratum; 'necdum illud merui uidere.' Failing such an edition we are always in danger of citing something as Bede's which he merely borrowed from a predecessor; and the extracts given in these notes must all be taken subject to that possibility. Still, even so, they may be treated as characteristic of Bede's mind, as he would not have embodied anything which did not coincide with his own thought and feeling.

ment[1], whatever he finds in earlier writers conducive to his plan.

The influence of Bede as a teacher extended far beyond those countrymen, whom he primarily desired to benefit. His pupil, Archbishop Egbert, founded the famous school of York. In that school was trained Alcuin, who at the Court of Charles the Great largely founded the Frankish system of education[2]. St. Boniface in the letter to Hwætbert quoted above rightly speaks of Bede as 'shining like a candle of the Church, by his knowledge of the Scriptures[3]':—

> 'How far that little candle throws his beams,
> So shines a good deed in a naughty world[4].'

Organisation of labour and devotion in the monastic life.

§ 8. But it would be comparatively few of the brethren who would be able to take part to any great extent in Bede's intellectual tasks[5]. There was, besides, the daily

[1] Beyond a general reference to 'priorum scripta,' H. E., Pref. p. 6, and a single reference to Eutropius, i. 8, and Gildas, i. 22, Bede makes no acknowledgement of the large amount which he borrows in the first book of the H.E. from Orosius (i. 2-6, 8-11), Gildas (i. 8, 12-16, 22), and Constantius' Life of Germanus (i. 17-21). The account of St. Alban is evidently taken from some 'Passion' which has not yet been discovered. Bede acknowledges his obligation to the Life of St. Fursa in iii. 19; and to that of St. Ethelberg, iv. 7-10. The latter is not known to exist. He makes no acknowledgement of his indebtedness to Eddius' Life of Wilfrid; *v.* notes to v. 19. Elsewhere Bede does cite Orosius, Opp. vii. 145, viii. 444; cf. also H. E i. 1, notes.

[2] 'By promoting the foundation of the school of York he kindled the flame of learning in the West, at the moment that it seemed both in Ireland and in France to be expiring.' Stubbs in D. C. B. i. 301. Ademar in his history attempts to trace the pedigree of Bede's intellectual descendants. Pertz, iv. 119. Cf. Monumenta Corbeiensia, p. 278.

[3] H. & S. iii. 359; Mon. Mog. pp. 180, 181.

[4] Merch. Ven. V. i. 90, 91.

[5] For an interesting sketch of monastic organisation, see Rs. Ad. pp. 342-369; this however has special reference to Columbite monasteries, and more particularly to Iona. So an interesting, if rather ideal account in the life of St. Kentegern: 'trecentos . . . qui erant illiterati, agriculture et pecorum custodie . . . deputauit; . . . reli-

round of manual labour to be performed [1]. It is expressly noted as a mark of Eosterwine's humility, that even as abbot he continued to take part in the manual labours of his monks, the ploughing, threshing, winnowing, milking, baking, gardening, cooking, &c.[2] Ceolfrid, while with Abbot Botulf at Icanhoe, acted as baker to the monastery [3]. And in the Ecclesiastical History Bede gives a beautiful sketch of one of St. Chad's monks at Lichfield, who, being 'unable for the study of the Scriptures, applied himself the more diligently to the work of his hands [4].'

Some of the brethren who had skill in medicine acted as physicians to the surrounding districts [5], while those of the monks who were in orders would be sent, from time to time, on tours of preaching and teaching, like those undertaken by St. Cuthbert when a monk of Melrose [6]. There was further, for all the brethren, the daily round of ecclesiastical devotion in the church, consisting mainly of the so-called canonical hours [7], Matins,

quos . . . qui litterati fuerant diuinis officiis . . . attitulauit.' N. & K. pp. 204, 205.

[1] For manual labour in monasteries, cf. H. E. ii. 2, p. 84; Rs. Ad. p. 355: so of anchorites, H. E. iii. 19, p. 168; iv. 28, p. 271 = Vit. Cudb. c. 19. Cf. the case of the reprobate monk in H. E. v. 14, p. 314, who was 'fabrili arte singularis,' and note *a. l.*

[2] Hist. Abb. § 8, pp. 371, 372.

[3] Hist. Anon. § 4, p. 389.

[4] H. E. iv. 3, p. 208.

[5] 'Abbas . . . sciens in monasterio Lindisfarnensium medicos esse peritissimos.' Vit. Cudb. c. 45; Opp. Min. p. 133 = 'medicos edoctos coenobii nostri.' Vit. Anon. Cudb. § 46; ib. 283. Cf. 'homo . . . medicamenta petiturus . . . ad nos uenit.' Adamnan's Columba, i. 27. At a later time monks were forbidden to practise medicine. See Morison's St. Bernard, p. 161.

[6] Vit. Cudb. c. 9; Opp. Min. pp. 67, 68; H. E. iv. 27, pp. 269, 270.

[7] There are interesting allusions to the canonical hours, Opp. ix. 33; xi. 258; xii. 18, 53; none of them are very distinct, and the article 'Hours of Prayer' in the D. C. A. is not so clear as could be wished. Cf. Werner, p. 83. The monastic mode of reciting the hours differed from that of secular clerks; cf. S. D. i. 57, 58: 'unde tota . . . successio magis secundum instituta monachorum quam clericorum consuetudinem canendi horas . . . obseruauit.' The chief difference lies in the ar-

Tierce, &c.[1] After Matins the monks were allowed to return to rest[2]; and as Matins were said somewhere between midnight and three a.m.[3], not to do so was regarded as a mark of special devotion[4]. A siesta was also allowed in the middle of the day. St. Cuthbert gently rebukes those who lost their tempers at being disturbed either in their nightly or their midday sleep[5]. The monks slept in their habits[6]; Cuthbert is said sometimes not to have taken off his shoes from one Maundy Thursday to another, when the solemn foot-washing took place[7]. In such cases the performance of this act must have been a real penance. There was a separate building for the novices[8],

rangement of the Psalter. See D. C. A. ii. 1449 ff., 1749 ff. Special Psalms might be added on special occasions. Hist. Anon. § 28.

[1] Complines are mentioned, Eddius, Vita Wilf. c. 67: 'in crepusculo uespertino abbates cum omni familia ad completorium orationis exierunt.' H. Y. i. 103.

[2] H. E. v. 9, p. 297: 'cum expletis . . . hymnis matutinalibus in lectulo membra posuissem.'

[3] 'Obiit . . . *noctu*, fratribus matutinae psalmodiae uacantibus.' Hist. Abb. § 8 *ad fin.*; 'instante hora communis synaxeos . . . appropinquante . . . diluculo.' Vit. Cudb. c. 10; Opp. Min. p. 69; cf. ib. c. 40, p. 125; Rs. Ad. p. 239; H. E. iv. 7, 24 *ad fin.*, and notes; Bright, pp. 278, 279, and see the next note.

[4] 'A tempore matutinae laudis saepius ad diem usque in orationibus perstetit.' H. E. iii. 12, p. 151 (of Oswald); 'ex tempore matutinae synaxeos, usque ad ortum diei, in ecclesia precibus intenta perstetit.' iv. 19, p. 244 (of Ethelthryth). So of a later Oswald, Archbp. of York; († 992) 'nunquam post terminationem . . . synaxei . . . ad quietem dormitionis exibat.' H. Y. i. 415, 416.

[5] Vit. Cudb. c. 16; Opp. Min. p. 81; cf. ib. c. 35: 'de meridiana quiete surrexerunt,' p. 113. Dunstan allowed himself this indulgence only in summer: 'ex more aestiui temporis.' Stubbs' Dunstan, p. 52, cf. ib. 123, 319.

[6] H. E. iii. 2 *ad fin.*; Rs. Ad. p. 357; M. & L. p. 366.

[7] Vit. Cudb. c. 18; Opp. Min. p. 86. Bartholomew, a twelfth century successor of Cuthbert's as anchorite of Farne, went yet further: 'caligis ex pellibus . . . utebatur, quas cum tibiis semel circumdedit, donec uetustate consumerentur, non amouit.' S. D. i. 302.

[8] H. E. iv. 23 *ad fin.* One object of this was that if they should resolve to return to the world, they might not be able to reveal the secrets of the community, *v.* D. C. A. *s. v.* 'Novice.'

and a separate infirmary to which the sick and dying were removed [1]. When any member of the community was known to be near his end, the brethren were assembled in the church to pray for the departing soul [2], and the same was done after a death [3]. A roll of departed members and benefactors called Liber Vitae, or Album Congregationis was kept [4], and their names were men-

[1] H. E. iii. 27, iv. 24 *ad fin.*, pp. 193, 261; Hist. Abb. § 8, p. 372, and note *a. l.*; D. C. A. i. 837; 'in cellam languidorum deportatur,' Stubbs' Dunstan, p. 147; 'in domum infirmorum delatus,' ib. 235, 242 (Canterbury); 'séocra manna inn.' Chron. 1070 E (Peterborough).

[2] Hist. Abb. § 14, p. 378; Vit. Cudb. cc. 8, 40; Opp. Min. pp. 64, 125; Eddius, Vita Wilf. c. 64; H. Y. i. 97, 98: 'suadenti mihi ut se super cilicium ad terram deponi permitteret, quatenus exemplo beati Martini . . . duritiam . . . terre sentiret, . . . consensit. . . . Quo facto, interrogaui eum si uellet tabulam pulsari, et conuentum pro suo exitu euocari. . . . Protinus ego currens tabulam festinanter pulsaui,' &c. Pertz, xiv. 311, 312. Cf. a similar, and curiously interesting scene in Stubbs' Dunstan, pp. 243, 244; and Morison, St. Bernard, pp. 225 ff.; M. & L. p. 366.

[3] H. E. iv. 23, p 257.

[4] The Liber Vitae of the Church of Durham is still in existence, MS. Cotton, Domitian VII. It has been published by the S. S.; and also by Sweet, Oldest English Texts, pp. 153–166. From the Pref. Vit. Cudb. it appears that it was the duty of the 'Mansionarius' to enter the names in the Album Congregationis. The community of Lindisfarne promised Bede that his name should be entered in this way, ib.; Opp. Min. pp. 47–48. So Alcuin to Ethelbald, abbot of Wearmouth and Jarrow: 'antecessores tui . . . in albo beatitudinis uestre meae paruitatis nomen conscribi iusserunt.' Mon. Alc. p. 839. Cf. H. E. iv. 14, notes. Bede uses these words with beautiful effect of the roll of the elect: 'admonemur quanta certitudine Dominus summam electorum in libro uitae conscribat, et uelut in albo coeli consignet.' Opp. viii. 376; 'summus rex . . . congregatos a mundi plagis omnibus electos suos aeternae beatitudinis albo conscribit,' x. 305. The earliest known instance of a formal agreement or confraternity between different monasteries for mutual prayer of this kind is perhaps somewhat later than Bede's time. H. & S. iii. 342, 343; cf. ib. 432, 434; Pertz, xiv. 295; Raine's Hexham, I. cxxxvii; and the interesting references collected by M. & L., pp. 246, 247. The custom of mentioning names on fixed anniversaries in the Mass is as old as the time of Tertullian and Cyprian; *v.* Lib. Vitae Dun. S. S. pp. viii f. Cf. D. C. A. i. 561, 562; ii. 1375–77, 1382, 1383.

tioned from time to time in the canon of the Mass, at the words: 'Remember also, Lord, thy servants and handmaids, N. and N., who have gone before us with the sign of faith, and sleep the sleep of peace. To them, O Lord, and to all who rest in Christ, grant, we beseech Thee, a place of refreshment, light, and peace, through the same Jesus Christ our Lord. Amen[1].' And Bede himself tells us how we ought to embrace all, both living and dead, in one common charity[2].

Mutual hospitality between monasteries.

Mutual hospitality between all monasteries seems to have been regarded as a matter of course; and Bede sees in this one fulfilment of Christ's promise, that those who forsake earthly possessions and relations for His sake, shall receive an hundredfold even in this present world[3]. The guest-house or hospice was a separate building, and the head of this department, the 'Praepositus Hospitum,' was an important officer of the community[4]

Discipline.

The discipline of the monastery was in the hands of the abbot, assisted by the prior, or, as he was then called, 'provost,' 'praepositus[5].' Implicit obedience to the

[1] Canon Missae, Commemoratio pro Defunctis. Cf. the beautiful story in Vit. Anon. Cudb. § 39, which is greatly spoiled by Bede, Vit. Cudb. c. 34; Opp. Min. pp. 280, 281, 111–113; cf. Adamnan's Columba, iii. 12.

[2] Opp. vii. 273, 286.

[3] Homily for Benedict Biscop's day; Opp. v. 181–184; Hist. Abb. § 1, p. 365, and notes; Vit. Cudb. c. 39; Opp. Min. p. 124; cf. D. C. A. i. 789, 790.

[4] This was the office held by Cuthbert at Ripon. Vit. Cudb. c. 7; Opp. Min. p. 61, with Stevenson's note. It corresponded to the 'fer thigis,' literally 'man of hospitality' in the Irish monasteries. Cf. D. C. A. i. 789, 790, ii. 1406. A humbler official of the guests' quarters at Lindisfarne is mentioned in H. E. iv. 31. There is a very interesting list of officers in the monastery of St. Hubert in the Ardennes: 'organista, . . . exterior scholasticus [i.e. the master who taught those who resorted to the monastery for instruction, not being monks,] . . . Fulco praecentor in illuminationibus capitalium litterarum et incisionibus lignorum et lapidum peritus, . . . Herbertus pictor immatura morte praeuentus, . . . Helbertus in abaco et musica triumphans.' Pertz, viii. 572, 573.

[5] Or 'propositus' as it is often written in our texts, iii. 23, iv. 27, pp. 176, 269, 270. This though perhaps originally a miswriting,

abbot was part of the monastic rule[1]. And Bede gives a beautiful account of the gracious and saintly tact with which men like Cuthbert, Eosterwine, and Ceolfrid managed their sometimes troublesome flocks[2]. Interviews with the abbot or prior provoked, no doubt, the same sort of speculation and comment as interviews with the president or dean of a college do now. Only the penalties inflicted would be different. General admonitions were given by the prior or abbot in an assembly of all the monks[3], and subjects of common interest were debated there[4].

for the abbreviations for 'prae' and 'pro' are very easily confused, became a well-established form, as is shown by the fact that it has given us our word 'provost,' AS. prófost, práfost; Icel. prófastr; Germ. probst; while the French prévôt comes from 'praepositus.' This was the office held by Cuthbert at Lindisfarne. Vit. Cudb. c. 16; Opp. Min. p. 79. (Whether the 'prioratus' which Ceolfrid at Wearmouth was so nearly throwing up in disgust was the office of 'prior' in the technical sense of the word, may, I think, be doubted. Hist. Anon. § 8, p. 390. H. & S. think that the signature 'Torhthelm prior' to the Council of Clovesho in 825 is 'the first occurrence of this title in a contemporary English document,' iii. 600-601. It occurs in a non-monastic sense in Egbert's Dialogue, ib. 406.) S.D. i. 22, speaks of Cuthbert as 'secundus ab abbate praepositi iure,' ib. 129: 'successit in praepositi, id est, prioris officium'; cf. ib. 119 (of William of St. Carilef), 'primo . . . prior claustri, deinde secundus ab abbate, maior scilicet prior constituitur.' The very titles of this officer in the Irish monasteries, 'secnab,' 'tanaise abbaid' (or 'tanaise' alone), imply that he was 'secundus ab abbate.' (The F.M. in 869 and 873 give 'prioir' for the 'secnab' and 'tanaise' of the Ann. Ult. In 887 they use 'tanaise abbaid.' Dr. Reeves (Ad. p. 364) translates this last phrase 'coadjutor - successor.' Cf. S. C. S. ii. 63.)

[1] '"Iure" inquit [Cudberctus] "est coenobitarum uita miranda, qui abbatis per omnia subiiciuntur imperiis, ad eius arbitrium cuncta . . . tempora moderantur."' Vit. Cudb. c. 22; Opp. Min. p. 93.

[2] Ib. c. 16, pp. 80, 81 (this was with reference to bringing the monks who remained at Lindisfarne after 664 to the Roman Easter). Hist. Abb. §§ 8, 15; Hist. Anon. §§ 4, 19, pp. 372, 379, 389, 394. Ceolfrid, *v. s.*, nearly threw up his work at Wearmouth in disgust, but Benedict persuaded him to return.

[3] Vit. Cudb. c. 16, u. s. Adamnan's Columba, iii. 16.

[4] H. E. iii. 5, iv. 7, pp. 137,

Asceticism of the Northumbrian Church.

§ 9. The life where the monastic rule was strictly observed must have been a very hard one. The influence of the Irish missionaries had impressed a strongly ascetic character on the Northumbrian Church. Bede tells of an Irish monk, named Adamnan, in the monastery of Coldingham, who only touched food twice a week, on Sundays and Thursdays [1]. Drythelm, the monk of Melrose, who had the famous vision, would stand up to his loins, or sometimes up to his neck, in the river Tweed, reciting prayers and psalms, even breaking the ice in winter to go in, and letting his cold wet garments dry upon his body [2], and Cuthbert is said to have done the same [3]. There can indeed be little doubt that Cuthbert's mind was unhinged by the austerities that he practised [4]. Like some of the wild Covenanters, of whom Scott tells in Old Mortality, he fancied that he had visible conflicts with the powers of darkness [5]. A story in Bede's life of him brings out the hardness of this monastic life in a pathetic manner.

219. See D. C. A. *s. v.* 'Chapterhouse,' and Ducange *s. v.* 'capitulum,' No. 4.

[1] H. E. iv. 25; cf. the abstinence of the disciples of Aidan, iii. 5; of Cedd, iii. 23; of Egbert, i . 27; of Hæmgils, v. 12, pp. 264, 136, 175, 194, 309. All these are under Irish influences. It is noteworthy that in the last passage but one the scribes of some later MSS., not considering the statement that Egbert 'non plus quam semel in die reficeret' sufficiently rigorous, have altered 'die' into 'septimana.' See additional critical notes. So Ethelthryth 'raro . . . plus quam semel per diem manducauerit,' iv. 19, p. 244.

[2] H. E. v. 12 *ad fin.* and notes. Cf. the 'Ordo Monasticus' of Kilros cited by Werner, p. 68, from Migne, Pat. Lat. lix. 564, 565: 'synaxi finita, aliqui frigidam petebant aquam, in qua diutius morando . . . omnem carnis ardorem domitabant.' This was also imposed as a penance: 'pro qualibet culpa etiam minima . . . exutis uestibus se aqua immergere usque ad collum debuit.' Ib.

[3] Vit. Cudb. c. 10; Vit. Anon. § 13; Opp. Min. pp. 69, 70, 266.

[4] He did however recognise the duty of not incapacitating himself for the work which he had to do: 'non autem tantam escarum ualebat subire continentiam, ne necessariis minus idoneus efficeretur operibus.' Vit. Cudb. c. 6 *ad fin.*

[5] Ib. c. 22, pp. 92, 93. Cuthbert however was then living the life of an anchorite on

Some of the Lindisfarne monks had come to spend Christmas Day with him in his retreat on Farne Island. But in spite of the joyous season Cuthbert's mind was heavy with that undefined presentiment of evil which comes at times to us all: 'We sat down,' he says, (for it is Cuthbert himself who tells the tale), 'at table. But it chanced that in the middle of our repast I said to them: "I beseech you, brethren, let us live cautiously and watchfully, lest perchance through carelessness or over-security we be led into temptation." And they replied: "Beseech thee, let us spend to-day in gladness, for it is the birthday of our Lord Jesus Christ." And I said, "Let us do so." And afterwards when we had spent a little time in feasting, mirth, and talk, I began once more to exhort that we should be instant in prayers and vigils, and prepared to resist all onsets of temptation. And they answered: "Thy counsel is good, nay, excellent; but still there are days enough and to spare of fastings, and prayers, and vigils. Let us this one day be joyful in the Lord. For the angel too, when the Lord was born, brought to the shepherds good tidings of great joy which should be to all people." And I said: "Good; let

Farne; almost that of an 'inclusus.' Ib. cc. 18, 46 *ad fin.* For his successors in the anchoritic life on Farne see notes to H. E. v. 1. We have instances of an English anchorite in Ireland, v. 12, p. 309; of an Irish anchorite, iii. 19 *ad fin.*; and a British anchorite, ii. 2, p. 82. Cf. Bright, p. 82 for other instances. (There is a curious comparison of anchorites to locusts in Opp. ix. 167.) The comparative excellency of the coenobitic and anchoritic or eremitic life was much debated among ascetic writers. D. C. A. i. 771. Cuthbert himself protests against the undue exaltation of the latter as compared with the former. Vit. Cudb. c. 22, p. 93. A still further advance in rigour was marked by the 'inclusus,' who was walled up alive in his cell. D. C. A. u. s. An Irish 'inclusus' at St. Gallen is mentioned, Pertz, ii. 73: 'Eusebius Scotigena, qui ibidem per xxx annos spontanee clausus Domino seruiebat.' Cf. ib. 93, 188. Marianus Scotus in his chronicle tells how 'Paternus . . . monachus Scottus . . . in sua clausola combustus, per ignem pertransiuit in refrigerium.' Pertz, v. 558.

us do so." But when, as we were feasting and spending the day in gladness, I began a third time to repeat the same words of warning, then they understood that it was not for nought that I was so insistent on this theme, and in terror they said: "Let us do as thou advisest; for some great necessity is laid upon us of girding up our spiritual loins to watch against the wiles of the Devil and all temptations." And I, in saying this, knew no more than they, that any special trial was about to assail us; only I was admonished by some instinctive feeling that we must ever fortify our hearts against the sudden storms of temptation. But when the next morning they left me, and returned to their own monastery of Lindisfarne, behold, they found that one of their members had died of the plague; which increased and raged for days and months, until within the year almost the whole of that noble company of fathers and brethren had departed to the Lord[1].'

Monastic discords and friendships.

No doubt this monastic life had, like everything human, its seamy side. Already in Bede's time a great relaxation of discipline had set in in many monasteries[2], and the infection spread after his death even to his own beloved Wearmouth and Jarrow[3]. From the frequent exhortations to peace and the avoidance of detraction[4] we can see that quarrels among the brethren were not unknown[5].

[1] Vit. Cudb. c. 27; Opp. Min. pp. 102, 103.

[2] H. E. iv. 25.

[3] See Alcuin's exhortations to the monks of Wearmouth and Jarrow. Mon. Alc. pp. 196–201, 839–847. W. M., citing Alcuin, remarks 'quam cito post obitum Bedae in eius etiam ecclesia studium librorum emarcuerit,' 1. 72. For the later miseries of Wearmouth and Jarrow see S. D. ii. 189; i. 109, 112. Ultimately they became cells of Durham. Cf. Werner, p. 221.

[4] Of detraction Bede says, too truly, 'hoc specialiter uitio totum paene genus periclitatur humanum.' Opp. ix. 146; cf. ib. 152; xii. 280; Ep. ad Egb. § 3, p. 406. Against hasty judgement, cf. Opp. v. 187, vii. 203.

[5] H. E. iv. 3, 23, pp. 209, 256; Hist. Abb. §§ 13, 17, pp. 377, 382; Adamnan's Columba, iii. 23. Cf. Mon. Mog. p. 67: 'domesticae rei difficultas, et disputatio diuersarum discordiarum.'

But on the other hand we can see from the story already quoted of the last days of Benedict and Sigfrid, as well as from the affectionate terms in which Bede speaks of his own abbots Ceolfrid and Hwætbert, and of his 'dearest of all prelates upon earth,' bishop Acca[1], what beautiful friendships there were, both between men of the same age[2], and also between older and younger men[3]; friendships like those which I trust we all have known, and which ought to be among the things foremost in our thoughts when we thank God 'for all the blessings of this life.'

Decline of Northumbria in Bede's time.

§ 10. The days in which Bede lived were troublous days alike for Church and State in Northumbria. The defeat and death of Egfrid in the fatal battle of Nechtansmere in 685—Bede's thirteenth year—marked the beginning of Northumbrian decline[4]. Egfrid was succeeded by his half-brother Aldfrid, a learned and pious prince, who ruled over a diminished territory with fair success[5]. But after his death in 705, usurpation, conspiracy, and murder make up the dismal tale of Northumbrian rule[6].

In the commentary on St. Luke, written between 709

[1] See notes to H. E. v. 20.

[2] Cf. the story of Egbert and Ethelhun, H. E. iii. 27, pp. 192, 193.

[3] Here is a touching record of such a friendship enshrined in the prologue to a very dull mediaeval chronicle, 'Sigfridi de Balnhusin Compendium Historiarum' (though the author was not a monk but a parish priest): 'oro te dulcissime et amantissime cordis mei Domine Ihesu Christe, per magnifica opera tua quae in hoc libro continentur, quatenus misertus mei, pie memoreris anime Iohannis fidelis adolescentis, quem cum mors impia ab oculis meis preriperet, sagitta meroris et compassionis cor meum crudelissime sauciauit. Cuius anima cum caris et recommendatis requiescat in luce eternitatis. Amen.' Pertz, xxv. 686. Cf. Alcuin's beautiful and passionate letter to the monks of York: 'O omnium dilectissimi patres et fratres, memores mei estote. Ego uester ero, siue in uita, siue in morte,' &c. Mon. Alc. pp. 249–251.

[4] H. E. iv. 26, p. 267.

[5] H. E. iv. 26, v. 12, pp. 268, 309; cf. 'de Alfrido qui nunc regnat pacifice.' Vit. Anon. Cudb. § 28; Opp. Min. p. 274.

[6] See S. C. H. i. 137, 138; Ep. ad Egb. § 13, p. 416. The reign of Eadbert, 737–758, is a partial exception; ib. § 1, notes.

and 716, Bede expresses his fear lest the sins of the nation should bring upon them yet sorer punishment[1]. And it was perhaps some of these troubles which had for a while prevented him from attempting the St. Luke[2].

In the very year in which Bede finished his Ecclesiastical History, Ceolwulf, King of Northumbria, to whom that history was dedicated, and of whom Bede speaks in the highest terms[3], was seized, forcibly tonsured, and thrust into a monastery. Later in the year he was restored; but in 737 he voluntarily became a monk in Lindisfarne[4]. Bede alludes to these troubles towards the end of his history[5]. While in the letter to Egbert, written about four years later, he speaks of the danger from the barbarians[6], meaning probably the Picts, who, ever since their defeat of Egfrid in 685, had been threatening Northumbria[7].

Ecclesiastical evils.

This same letter to Egbert is one long lament over the ecclesiastical evils of the time; the greed and evil lives of some of the bishops, and their neglect of their duties[8]; the rise of false monasteries which took that name only to avoid the secular services for which lay lands were liable[9]; the relaxation of monastic discipline spoken of above[10],

[1] 'Peiora iamiamque superuentura formidamus.' Opp. xi. 253.

[2] 'Quod [*i. e.* the projected commentary on St. Luke] facere necdum potui . . . obstrepentium causarum, quas tu [Acca] melius nosti, necessitate praepeditus.' Opp. xii. 1. Possibly these 'obstrepentes causae' were the troubles which followed Aldfrid's death in 705. See Eddius, Vit. Wilf. cc. 59, 60; H. E. v. 18, notes.

[3] H. E., Praef.; Ep. ad Egb. § 9, pp. 5, 412.

[4] See notes to H. E. v. 23.

[5] H. E. v. 23, p. 349; cf. the Preface to the 'De Templo,' written about the same time (*v. inf.* p. cl): 'praesentes rerum temporalium angores.' Opp. viii. 263.

[6] § 11, p. 415.

[7] Cf. Bede, Epit. *sub ann.* 698, 711; Sax. Chron. 699, 710, notes.

[8] §§ 4, 6–8, pp. 407, 408, 409–412.

[9] Ib. §§ 10–13, pp. 413–417; cf. H. E. iii. 24, p. 178: 'ablato studio militiae terrestris'; (of the land given by Oswy to monasteries after the battle of the Winwæd).

[10] Ep. ad Egb. § 14, pp. 417, 418: cf. H. E. iv. 25.

which was due, in part, to the tendency to choose abbots rather on the ground of their birth, than for their ecclesiastical fitness[1]; the deficiency of clergy[2], the ignorance and carelessness of those that existed; the general neglect of the Holy Communion.

Similar complaints as to the evils of what Bede calls 'our miserable time[3]' occur in many of his works[4]. The daily degeneracy of the Church is a matter worthy of tears[5]. Would that some Nehemiah would arise to rebuild the city of God[6]. And more than once in the course of his history he contrasts, either expressly or by implication, the evils of his own time with the zeal and purity of earlier days, before the love of many had grown cold[7]. And yet Bede knows that this is not the whole state of the case, and that even in his time there were many perfect in faith and truth[8].

[1] Hist. Abb. § 11; cf. ib. § 8; Hist. Anon. § 8, pp. 375, 371, 390. We have an instance of a high-born abbot, though an excellent one, in Trumhere, H. E. iii. 24, pp. 179, 180. Benedict Biscop himself, and his relatives Ceolfrid and Eosterwine, were of noble birth. Hist. Abb. §§ 1, 8, 11; Hist. Anon. § 4, pp. 364, 371, 375, 389.

[2] Ep. ad Egb. §§ 5, 15, pp. 408, 409, 418, 419.

[3] 'Miserabilis nostri temporis.' Opp. vii. 322.

[4] General complaints. Opp. viii. 73, 74, 217, 227, 330. Covetousness of clergy and teachers, v. 409; vii. 322: 'quidam praesulum . . . munera . . . exigere uolunt a populo, et nil pro iniquitatibus eius . . . curant laborare.' Ib. 341; cf. ib. 387; viii. 260, and the passages quoted on Ep. ad Egb. § 7. Sloth, vii. 329: 'magistri inertes, . . . sicut hodie cernimus, longo saepe catechizandi labore defatigati.' viii. 61: 'negligentia nostri temporis.' Ib. 259: 'nostrorum socordia temporum.' Ib. 400: 'nunc praepositorum ignauia torpet.' Ib. 448; ix. 82. Luxury, viii. 260, 460, 461. Evil monasteries, ib. 426; see notes on Ep. ad Egb. § 10. Promotion of unfit men, v. 408; ix. 125, 130, 153. Hypocrisy with a view to gain, ix. 195. Yet reverence should be paid even to evil prelates, viii. 76, 200.

[5] 'Nec sine lachrymis rem lachrymis dignam contempletur lector, quantum ecclesiae status ad peiora quotidie, uel, ut mitius dicam, ad infirmiora gerenda deuoluatur.' Opp. viii. 174.

[6] 'Nehemias, id est, consolator.' Opp. ix. 21.

[7] iii. 5, 26; iv. 3, 27, pp. 136, 190, 191, 208, 269, and notes.

[8] 'Neque haec ita prosecutus

Bede on the duty of Pastors and Masters.

Of the duty of a pastor and a prelate Bede has a high conception [1]. Those who are eminent in rank should be eminent in goodness also [2]. Again and again in his theological works does Bede insist that the teacher must first practise what he would have his pupils learn, that the life must not contradict the lore [3]. Again and again in his history does he see in this the secret of the success of the early apostles, prelates, and saints of the Church in Britain, Gregory, Augustine, Laurentius, Aidan, Tuda, Chad, Wilfrid, Boisil, Ethelthryth, Cuthbert, Eadbert, Egbert [4]. And the life of Alcuin, assuredly with truth, notes this as being characteristic of Bede himself, that 'whatever he taught by word, he confirmed by his example [5].'

sum quasi non et hodie multos existere, multos semper extituros perfectos in fide et ueritate crediderim.' Opp. viii. 175.

[1] Opp. v. 189.

[2] 'Quantum gradu praeminent caeteris, tantum et merito praecellant bonae actionis.' Opp. viii. 308. Cf. ib. 400, 445, 446; ix. 157.

[3] 'Ne uoci uita contradicat.' Opp. ix. 69. Cf. 'ne de peccato incredulitatis arguamur, exerceamus operando quod credimus,' v. 14. Cf. ib. 68, 69, 74, 115, 122, 176, 177, 242, 266, 333: 'quod orando dicunt, uiuendo non contradicunt,' ib. 434; vii. 249, 250, 337, 414; viii. 23, 295: 'neque aliter fructuosus fit suus sermo doctori, nisi ipse prior faciat bona quae docet.' ix. 103; ib. 118, 119, 223, 266, 303: 'ne ea quae uerbis docent, factis impugnent.' x. 93, 209, 260, 379, 386; xi. 156; xii. 55, 174; i. 64, 65. Cp. Ep. ad Egb. §§ 2, 4, pp. 405-407. And performance opens the way to further knowledge: 'quisquis ergo uult audita intelligere, festinet ea quae iam intelligere potuit, opere implere,' xi. 381. Cf. Ign. ad Eph. c. xv καλὸν τὸ διδάσκειν, ἐὰν ὁ λέγων ποιῇ.

[4] H. E. i. 26; ii. 1, 4; iii. 4, 5, 17, 26, 28, 25; iv. 13, 19, 27, 28, 29; v. 22; pp. 47, 79, 87, 133, 135, 136, 161, 190, 194, 183, 232, 244, 269, 273, 275, 346. Cf. Vit. Cudb. cc. 10, 16, 26; Opp. Min. pp. 69, 80, 100. Cf. Radbod to Willbrord, 'uideo . . . uerba tua esse sicut et opera.' Mon. Alc. p. 49. So of other teachers; of John Baptist: 'ut . . . quod uerbis praedicabat, exemplis astrueret,' Opp. v. 369; of Ezra: 'legem non lingua solum praedicabat, sed actu implebat,' viii. 438; of Christ Himself: 'omnia quae uerbis docuit, exemplis firmauit,' xi. 272. Cf. xii. 4, and the passages collected by M. & L. pp. 226, 227.

[5] 'Quicquid uerbo docuit, exemplo roborauit.' Mon. Alc. p. 10; Pertz, xv. 187. So, quaintly, his life: 'cum cantico uerborum

§ 11. The works of Bede may be divided into three main classes—scientific, historical, and theological.

Classification of Bede's works.

The scientific works comprise works on grammar, one on natural phenomena, and two on chronology[1]. The grammatical works were no doubt composed for the use of Bede's pupils in the school, and those of them that we can date are, as we should expect, among Bede's earliest works[2].

1 Scientific works.

From the De Natura Rerum[3] (which cannot be dated)

iungens citharam operum bonorum.' Opp. I. cxliv. This too is one great feature in the character of Chaucer's 'poure Persoun.' Prologue, vv. 496, 497, 527, 528.

[1] To which may be added the Epistola ad Wicredam de Aequinoctio. Opp. i. 155 ff.; and the Epistola ad Helmwaldum de Bissexto. Anecdota Bedae, Lanfranci, &c., ed. Giles, Caxton Society, 1851, pp. 1-6. This is incorporated almost in its entirety in the De Temp. Rat. cc. 38, 39; Opp. vi. 222-226, as Bede there points out. The prefatory address, which is not reproduced there, is as follows (it would seem from it that Helmwald was a person of some importance; but I do not know anything about him): 'Dilectissimo in Christo fratri Helmwaldo, Beda famulus Christi, Salutem.

'Gauisus sum, fateor, multum, dilectissime in Christo frater, quod ubi desideratae diu peregrinationis, Deo uolente, compos esse coepistis, quieti et sanctimoniae studere, sed etiam lectioni operam dare cognoui. Et ideo, quae a me per literas quaeris, patenter tibi, ut sentio, dilucidare non tardo, grata expectatione desiderans, ut te patriam reuersum inter egregias nostri aeui personas uidere merear, et scientiae spiritualis luce praeditum, et proximis quibusque et luciflua doctrinae uel uitae coelestis gaudia ministrantem. Quaeris igitur tibi quadrantis annui quem Bissextum uocant, rationem breuiter ac manifeste, quantum res patitur, explicari, quandamque, ut ita dicam, naturae occultioris abyssum apertarum clauibus literarum ad promptum liberae serenaeque cognitionis educi, nec dignus es a mea paruitate rogitans sperni, quam tot terrarum marisque spatiis interiacentibus per epistolas alloquendam ac de necessariis consulendam decreuisti. Sicut ergo saltum lunae,' &c.

[2] On these grammatical works of Bede and their sources, see Werner, pp. 97-101; and cf. Opp. viii. 114, 129, 139; ix. 414; x. 173, 213, 297; xii. 162, 245, 246, 339, 363, 397. On the dates of Bede's works generally see Appendix I to this Introduction.

[3] On Bede's De Natura Rerum and its sources, which

I will quote one sentence. Speaking of the creation, he says: 'From the seeds and primordial causes of this creation the course of the whole world is evolved by natural laws, wherein the Father worketh hitherto, and the Son worketh, wherein also He feeds the ravens and clothes the lilies[1].' This thought, that the natural laws by which the world is governed, and the natural processes by which created things are sustained, are parts of the revelation whereby God makes His working known, is one which we hardly grasp sufficiently. We are too much inclined to set God and nature in opposition to one another, and to see the Divine only in the abnormal. As Browning says:—

> 'Thou, at the prompting of what I call God,
> And fools call nature[2].'

Of the two chronological works[3], which may form a fitting transition from the scientific to the historical class, the shorter, the De Temporibus, was written in 703, the longer,

are chiefly Isidore's work with the same title, and Pliny's Natural History, see Werner, pp. 107–121. On Isidore's De Nat. Rer. see D. C. B. iii. 310. The whole article is most interesting. The colophon of a MS. of this work of Bede in the Cambridge University Library, Gg. ii. 21, acknowledges the obligation to Pliny. See Catalogue of MSS. iii. 53. There is a dissertation by Karl Welzhofer on Beda's Citate aus der Nat. Hist. des Plinius. Munich, 1891. I have not read it.

[1] 'Ex eiusdem creaturae seminibus et primordialibus causis totius seculi tempus naturali cursu peragitur, ubi Pater usque nunc operatur, et Filius, ubi etiam coruos pascit, et lilia uestit Deus.' Opp. vi. 100; cf. a fine passage from St. Augustine, De Gen. ad litt. v. 23, cited by Gore, Bampton Lectures, pp. 262, 263.

[2] The Ring and the Book; The Pope, vv. 1073, 1074.

[3] On Bede's chronological works and their sources—here again largely Isidore—see Werner, pp. 121–149. In chronology Bede has the enormous merit of being the first chronicler who gave the date from Christ's birth, in addition to the year of the world; and thus introduced the use of the Dionysian Era into Western Europe. Werner, p. 145; Earle, Land Charters, &c., pp. xxxi ff. It was not used in papal documents till the eleventh century. On it see De Temp. Rat. c. 47; Opp. vi. 239–243.

the De Temporum Ratione, in 725, though the Chronicle which forms the conclusion of the latter is continued by subsequent additions to 729[1]. It was composed at the request of some of the brethren who found the former work too condensed, and is dedicated to Abbot Hwætberct[2].

The Paschal Question.

The motive which inspired these works was largely the interest in the Paschal controversy[3]—the question as to the right date for keeping Easter—so vehemently disputed in the seventh and eighth centuries between the Roman and the Celtic Churches. As regards the English Church the question was decided in favour of Rome at the synod of Whitby in 664, though the Celtic Churches in Britain continued their own special usages for some time longer[4]. The question was a purely ex-

[1] Opp. vi. 331, 332.

[2] Ib. 139 f. These works are sometimes called respectively 'Chronicon Minus et Maius,' *e. g.* by Ekkehard; Pertz, vi. 25 (these names are probably due to the fact that in the longer work a universal chronicle is embodied; cf. 'testante Beda in Chronica.' Fél. p. cxxxiii, where the reference is to Opp. vi. 317), sometimes 'Computus Minor et Maior.' Mariani Scoti Epitome. Pertz, xiii. 77; Fl. Wig. i. 50. Bede himself calls the longer work De Temporibus Liber Maior. H. E. v. 24, p. 359. These works were very highly considered. Marianus Scotus speaks of their author as 'Beda Computator.' Pertz, v. 544, 546, so Fl. Wig: 'computator mirabilis,' i. 53. Cf. the following curious entry in a Rouen MS. No. 1470, f. 38 v°.: 'Domnus Beda gentis Anglorum indigena fuit. Sunt enim Angli populi Scotiae (!) . . . Fuit . . . monasticae religionis, studiosissimus in scripturis, precipue in arte calcularia, de qua scripsit pulcherrimum et utilem librum, quem titulauit De Temporibus, siue De ratione Temporum.' Catalogues des MSS. des Départements. 8vo. Rouen, i. 440.

[3] Opp. vi. 129–131, 153–156, 206–207, 243, 246–249, 256–263; vii. 17–18; x. 2. On the Paschal Question generally, see the Excursus.

[4] The Southern Irish were the only Celts who had conformed to the Roman Easter before the Synod of Whitby; viz. 630 × 633. See notes to H. E. ii. 19; iii. 3. The dates at which the other Celts conformed are as follows: Northern Irish 704?; notes to H. E. iv. 4. Some of the Cornish Britons in 705; notes to H. E. v. 18. The Picts 710? notes to v. 21. Iona in 716, v. 22, and notes. The Welsh did not yield till the second half of the eighth century. Bright, p. 99.

ternal one, and turned on the cycles used and rules to be observed in calculating Easter, those in use by the Celtic Churches being old and incorrect. And yet the question was not unimportant; it affected very seriously the unity of Christian worship[1]. And when at the Court of Northumbria under Oswy, the king and his household were keeping Easter according to the Irish usage, while the queen, Eanfled, who, after the death of her father Edwin, had been brought up in Kent under the Roman system, was still fasting in Holy Week, the maximum of practical inconvenience was reached[2]. Moreover the real question which was decided at Whitby was not so much whether the English Church should use this or that Paschal cycle, but whether she should link her fortunes with those of the declining and loosely compacted Irish Church, or with the rising power and growing organisation of Rome[3]. And yet we cannot help feeling that the question occupies a place in Bede's mind out of all proportion to its real importance. It is sad that he should think it necessary to pause in the middle of his beautiful sketch of the sweet and saintly character of Aidan to say that he 'much detests' his mode of keeping Easter[4]; it is strange that he should apply to this question the words which St. Paul used with reference to such infinitely more important matters, expressing the fear lest he 'should run or had run in vain[5];' stranger still that he should bring

[1] And so Oswy bases it; H. E. iii. 25, p. 183; cf. v. 22, pp. 347, 348.

[2] H. E. iii. 25, p. 182; cf. the letter attributed to Constantine after the Nicene Council: 'consider how grievous and indecorous it is, that on the same days some should be observant of fasts, while others are celebrating feasts.' Cited, D. C. A. i. 591. Sometimes the divergence was as much as a month. See Excursus.

[3] Cf. H. E. iii. 29, p. 196; Werner, p. 64.

[4] H. E. iii. 17, p. 161; cf. iii. 3, p. 131.

[5] H. E. iii. 25, p. 182; Gal. ii. 2: cf. 'diligentissime cauendum, ne . . . non solum ineuitabile nostrae calculationis dispendium, sed et grauissimum catholicae fidei incurramus peri-

into connexion with Egbert's conversion of the monks of Iona to the Roman system our Lord's words how Abraham 'rejoiced to see My day, and he saw it and was glad[1].' But the holiest men have their limitations, and questions even less important have divided Christians ere now[2].

The Six Ages of the World.

It is in these two works[3] that Bede lays down formally the doctrine which he borrowed from St. Isidore[4], of the six ages of the world[5]; a doctrine which became such a favourite with him that he introduced it into almost all his works[6]. The first age is from the Creation to the

culum.' Opp. vi. 262; and the sarcastic references, so unlike Bede; 'mirus calculandi praeceptor,' &c. Ib. 247.

[1] H. E. v. 22 *ad fin.*; John viii. 56. Can we hope that it was a sense of this incongruity which caused the scribes of MSS. N and R_2 to omit the passage?

[2] Cf. Bright, p. 81.

[3] In the De Temporibus, Opp. vi. 132–138. In the De Temp. Rat. ib. 167, 168, 270–273, 275, 278, 283, 288, 300, 332–334, 339–342. The publication of the former work was made the foundation of an absurd charge of heresy against Bede, which he indignantly refutes in an epistle to Plegwin. Opp. i. 144–154.

[4] In his Chronicon. Opp. (ed. 1617), pp. 260–274; cf. Werner, pp. 34, 143, 144; D. C. B. iii. 308, 310, 311. It is curious, considering Bede's obligations to Isidore, that he should mention his name so seldom. The only instances that I have noted are Opp. vi. 218; xii. 99, 155. A translation of extracts from Isidore was one of Bede's latest works, *inf.* p. lxxv. It is interesting to find that Dante places Bede next to Isidore in Paradise:

'Vedi oltre fiammeggiar l'ardente spiro
D'Isidoro, di *Beda.*'

Parad. x. 130, 131. In his letter to the Italian Cardinals, Dante speaks of Bede as one of his subjects of study.

[5] Hippolytus had maintained that the world would last six thousand years, answering to the six days of creation. Ltft. App. Ff. I. ii. 387; but this form of the theory Bede expressly refutes in the letter to Plegwin, speaking of it as due to a 'Chronographus haeresiarches': 'iuxta nescio cuius haeretici librum, quem me puerum memini antiquo stylo descriptum uidisse.' Opp. i. 151, 152, cf. vi. 332, 333. Whether these expressions indicate Hippolytus himself, or not, I cannot be sure. The passage is an interesting testimony to the early age at which Bede began his chronological studies.

[6] It occurs in the De Tropis, one of his earliest works. Opp. vi. 96, 97. In Genesim, vii. 32–36, 80, 118, 121, 157, 182, 189, 219, 276. In Samuelem,

Flood; the second from the Flood to Abraham; the third from Abraham to David; the fourth from David to the Captivity of Judah; the fifth from the Captivity to the birth of Christ; the sixth age lasts until the day of Judgement, and its duration is known to God alone[1]. These six ages, during which the faithful labour for God in this world, correspond with the six days of God's labour in the works of Creation. The seventh age, answering to His sabbath rest, is that in which the souls of the faithful, separated from their bodies, rest from their labours in the unseen world, and is therefore contemporary with all the other six, beginning when God's first martyr Abel was slain, and lasting till the general resurrection, when the souls of the faithful being united to their glorious bodies, the eighth age begins, which lasts for ever[2].

2. Historical works.

§ 12. Of the historical works of Bede the most important is the Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum[3]. It is

viii. 12, 82, 231; De Templo, ib. 323. In Ezram et Nehem., ib. 393, 394; ix. 24. In Marcum, x. 38, 39, 132. In Lucam, ib. 320; xi. 6, 102, 185. In Acta, xii. 49. In Epp. Cathol. xii. 255. [Cf. ib. 281, where there is a different arrangement into five periods corresponding to the hours at which the labourers in the vineyard were hired; the starting-points being Creation, Noah, Abraham, Moses, Christ. This is practically Ethelwerd's system, who restores the number six by inserting Solomon between Moses and Christ. M. H. B. p. 500. Ricobaldus Ferrarensis makes seven ages according to this scheme, by inserting the rebuilding of the temple between Solomon and Christ. Muratori, SS. RR. II. ix. 193 ff.] In Apoc. xii. 378, 389, 441. Homilies, v. 24, 79, 125, 127–131, 323, 421. Hymns, i. 60, 66, 68, 78–81 (in this last hymn the correspondence of the six ages of the world with the six days of Creation is very beautifully worked out). Bede's system is found in Wulfstan, ed. Napier, pp. 311, 312.

[1] 'Soli Deo cognitum.' Opp. vi. 333. Cf. Isidore, Chron. *ad fin.*: 'Residuum saeculi tempus humanae inuestigationi incertum est; . . . unusquisque ergo de suo cogitet transitu; . . . quando enim unusquisque de saeculo migrat, tunc illi consummatio saeculi est.' Opp. Isid. p. 273. Bede draws the same practical conclusion.

[2] Cf. *infr.* p. lxi.

[3] 'Illud . . . primarium Bedae opus.' Gehle, p. 79, 'a primary and original authority which stands alone.' Stubbs' Pref. to W. M. I. ix; cf. Lappenberg,

indeed the best known of all his works; that by which almost alone he keeps a place in the thoughts of any besides professed students of history or theology. There are scenes in it which live in the hearts of every one of us: the picture of the Anglian slave boys in the Roman Forum, whose fair angelic faces first stirred in the heart of Gregory the desire to save from the wrath of God the souls that dwelt within such heavenly forms[1]; the story of the Northumbrian thane who gave his voice for the introduction of Christianity, in the hope that it would throw some light on the dark problems of existence, the whence and the whither of the human soul, which seemed to him like a sparrow which flits in winter through a lighted hall, passing from darkness into darkness[2]; the descrip-

I. xliv. 204, 205, E. T. I. xxxiv. 209, 210. W. M. himself claims not unjustly to be the first continuer of Bede's work: 'quod continuam Anglorum historiam ordinauerim post Bedam uel solus, uel primus.' ii. 518, 567; cf. H. H. pp. xxiv, 117. (No one however will agree with one of the scribes of H. H.: 'ea quae Beda in sua Historia prolixe et confusius posuit, iste abbreuiando et ordinando elucidauit.' Hardy, Cat. ii. 276.) Fl. Wig. i. 53; Elmham, p. 279: 'Bedam . . . legat et relegat studens lector, ponentium in coelum os suum scriptorum . . . pompatica dictamina paruipendens;' cf. ib. 309, 313. Eadmer: 'Beda nobilissimus nostrae gentis historiae scriptor.' H. Y. i. 162. 'Beda historiam . . . usque in hunc annum [731] mirabili opere perduxit.' Pertz, ii. 281. Sigeb. Gembl. gives up noticing English affairs after Bede's death: 'quia historias quas sequar non habeo.' Pertz, vi. 331. So the Chronicle of Melrose says: 'Postquam ueridicus hystoriographus et doctor eximius, decus et gloria nostrae gentis, Beda uenerabilis, scribere cessauit, non inuenti sunt aliqui . . certi uel continui relatores, qui in . . . euentibus recitandis . . . operam impenderent,' p. 1. For interesting appeals to the historical authority of Bede, see S. D. i. 9, 108, 120, 170; G. P. p. 44; Sax. Chron. F. 995. For a catena of testimonies to Bede, see M. & L. pp. 176 ff. On the way in which later historical writing in England grows out of Bede, see some interesting remarks in Stubbs' Hoveden, I. ix, x.

[1] H. E. ii. 1, pp. 79, 80. The admiration of the swart Italians for fair complexions comes out in Dante also; cf. Purg. iii. 107 (of Manfred):—

'Biondo era e bello, e di gentile aspetto.'

So ib. viii. 34, the Angels have 'testa bionda.'

[2] H. E. ii. 13, p. 112.

tion of Oswald, the royal saint, acting as interpreter, while Aidan preached to his people[1]; the tale of the cowherd of St. Hilda's monastery, who received his gift of song, 'not of men nor by man,' but through the grace of God, and who therefore ever regarded it as a sacred deposit, to be used only for the glory of God and the good of his fellow-men[2];—these are things which will live as long as Englishmen have any care for their country and their Church, as long as the story of saintliness and self-sacrifice can awake an answering echo in human hearts[3]. The

[1] H. E. iii. 3, p. 132: 'pulcherrimo spectaculo.'

[2] Ib. iv. 24, p. 259.

[3] Of the written sources of the H. E. something has been said above, p. xxiv, and details will be found in the notes, and in the marginal references to the text. But besides these written sources Bede constantly gives the authorities on which his statements rest; Albinus and Nothelm for Kent, and (in part) for Essex, Wessex, and East Anglia. Pref. pp. 3, 6. Bishop Daniel for Wessex, ib. p. 7; the Monks of Lastingham for Mercia and Essex, ib.; for East Anglia, Abbot Esi, ib.; and, perhaps through him, King Aldwulf, ii. 15, p. 116. For Lindsey, Bishop Cynibert and other faithful men; Pref. p. 7, one of the latter being Deda, abbot of Partenay, who had been baptized by Paulinus, ii. 16, p. 117. For Northumbria, besides his own knowledge, he had 'innumerable witnesses.' Pref. p. 7. For Cuthbert, besides the Vit. Anon. he had the 'certain testimony of faithful men,' ib. pp. 7, 8. The story of Bothelm probably comes directly or indirectly from himself, iii. 2, pp. 130, 131. A monk of Bardney, for a miracle wrought at Oswald's tomb, iii. 12, p. 151, who may also be the authority for c. 11. Wilbrord through Acca, iii. 13 *ad init.* Utta, to whom the incident occurred, through Cynimund 'nostrae ecclesiae presbyter,' iii. 15. 'Frater quidam senior monasterii nostri,' had met with one who had conversed with St. Fursa in East Anglia, iii. 19, p. 167. The story of Egbert and Edilhun in iii. 27, had been told Bede by 'quidam ueracissimus et uenerandae canitiei presbyter,' who had it from Egbert himself, p. 192. The reconversion of Essex by Jaruman was narrated to Bede by a priest who had accompanied him, iii. 20. Bede's knowledge of Ceadda's mode of life was derived by him from his master Trumbert, who had been a pupil of Ceadda, iv. 3, p. 210. The story in iv. 14 came from the monks of Selsey through Acca, p. 233. Wilfrid himself assured Bede of Ethelthryth's virgin life, iv. 19, p. 243. The miracle of iv. 22 Bede heard from some who had it from the man himself, p. 252;

Ecclesiastical History was written, as we saw, in 731. Besides this there are the Lives of the Abbots of Wear-

the divine judgement on Coldingham from Aedgils, a former priest of that monastery, iv. 25, p. 266. The miracles of iv. 32 and v. 1 came from the persons immediately concerned, pp. 280, 281. For the miracles of Bishop John of Hexham his deacon Berthun was the chief authority, v. 2, 3, 4, 5, pp. 283, 285, 286, 289. One came direct from the person healed, v. 6, p. 289. The vision of Drythelm was told to Bede by Hæmgils, a priest who heard it from Drythelm himself, v. 12, p. 309. Two other facts Bede owed to Bishop Pecthelm, v. 13, 18, pp. 313, 320. At the end of the H. E. Bede sums up his authorities under the three heads of previous writings, the tradition of the elders, and personal knowledge, v. 24, pp. 356, 357. For the last, cf. i. 1, p. 13: 'uidimus.' The 'traditio maiorum' is cited also, ii. 1, p. 79, cf. ib. p. 81. Where Bede gives a story on merely hearsay evidence he is careful to state the fact: thus 'fertur,' i. 1; ii. 5; iii. 6, 16, 24, 25; iv. 23, pp. 11, 91, 138, 159, 177, 182, 253; 'ferunt,' iii. 5, 10, 12, 16; iv. 16, 19, 23, pp. 136, 146, 151, 158, 237, 244, 246, 258; 'perhibent,' i. 1; iii. 4, 6; iv. 19, pp. 11, 133, 137, 246; 'perhibentur,' iv. 14, p. 232; 'sunt qui dicant,' iv. 19, p. 244. In the Hist. Abb. Bede cites no authorities. He was here writing mainly of matters which would be within his own personal knowledge. Neither does he cite the anonymous Hist. Abb. which he certainly used. In the Prose life of Cuthbert Bede does not cite the Anonymous life, though he alludes to it, H. E. pref. p. 7. On the other hand he frequently cites his other authorities: cc. 3 *ad fin.*, 5 *ad fin.*, 6, 23, 25, 30, 35 *ad fin.*, 36 *ad fin.*, 37. Opp. Min. pp. 55, 59, 60, 94, 99, 107, 114, 116, 117. And in the Preface to the same work he gives his reasons for thus carefully citing his authorities, ib. pp. 45, 46 (see this passage in the notes to H. E. Pref.). When therefore Lappenberg talks of Bede's 'glaring lack of historical criticism,' 'greller Mangel an historischer Kritik' (i. 74, E. T. i. 76), he is applying to Bede a totally inapplicable standard. Professor Sanday has excellently said with reference to the book of the Acts that it is hardly reasonable 'to require the gifts of a German Professor in an early Christian.' Bampton Lectures, p. 321. Bede's transparent good faith must be plain to everyone who reads his narrative. W. M. calls him 'Beda adulari nescius,' i. 57. The only point which creates a doubt is his suppression of certain incidents in the life of Wilfrid, see notes to H. E. v. 19. Whether he did this out of regard to the memory of Wilfrid or of the kings who opposed him, I cannot say. Mommsen says of him: 'Einen *uerax historicus* nennt er sich selbst (H. E. iii. 17), und er hat ein Recht

mouth and Jarrow, and the lives in verse and prose of St. Cuthbert.

The lives of the abbots must have been written after 716. The prose Life of Cuthbert was written probably about 720. Both in it and in the Lives of the Abbots, Bede was making use of earlier lives, that of Cuthbert by an anonymous monk of Lindisfarne, that of the abbots by a member of his own community of Wearmouth and Jarrow. In the case of Cuthbert's Life it cannot, I think, be said that Bede has bettered his original. He has improved the Latinity no doubt, and made the whole thing run more smoothly. In fact he seems to take delight in altering the language for the mere sake of alteration, while keeping closely to the sense. But he has obliterated many interesting details of time and place [1], he shows a marked tendency to exaggerate the ascetic and miraculous element, he amplifies the narrative with rhetorical matter which can only be called padding [2], inserts as facts explanations of his own [3], and has greatly spoiled one beautiful anecdote [4]. On the other hand, his account of Cuthbert's death, derived from an eye-witness, is of real and independent value [5].

In the Lives of the Abbots he more often abbreviates than expands. Here too he has sacrificed some interesting

dazu; wer ihm nachgegangen ist wird ihm bezeugen, dass wenige Schriftsteller in thatsächlichen Berichten mit gleicher . . . Genauigkeit verfahren.' Neues Archiv, xvii. 389.

[1] *E.g.* cc. 4, 5, 10, 13, 18, 45; compared with the corresponding sections of the Anonymous life, §§ 8, 9, 13, 14, 25, 46. One object of omitting proper names of persons and places was to make it more easy to read such works in church or refectory. It is for the same reason that we so often find in MSS. the contractions expanded by a later hand, and, what many of us can sympathise with, the numerals written out in full. In the matter of proper names the life of Columba by Cuimine shows a striking absence of them as compared with that by Adamnan, which is partly based upon it. See on iii. 4.

[2] *E.g.* cc. 4, 7 *ad fin.*

[3] *E.g.* cc. 11, 41.

[4] c. 34. See above, p. xxviii.

[5] cc. 37–40.

details; but he has inserted others of his own, such as the beautiful farewell scene between Benedict and Sigfrid[1]. He was of course much nearer to the facts here than in the case of Cuthbert; indeed of many things he must have been an eye-witness. And the Lives of the Abbots are not unworthy to take their place beside the Ecclesiastical History. But it would have been matter for regret had Bede's works supplanted wholly the works of his predecessors. The fewness of the MSS. in which these works exist shows that this contingency was very near occurring[2]. And this brings home to us the possibility, suggested many years ago by Lappenberg, that Bede's Ecclesiastical History may, by its very excellence, have caused the loss of a large amount of earlier historical materials[3]; a question which arises also in the case of our Synoptic Gospels.

3. Theological works.

§ 13. But the greater number of Bede's works and those to which he himself no doubt assigned the greatest value are theological in character. These consist principally of commentaries on books of the Old and New Testament[4]. There are also homilies and treatises which do not differ very much from the commentaries, except in the fact that they deal with detached, instead of with continuous, portions of Scripture[5]. Thus the homilies are expositions

[1] See above, p. xiv.

[2] Hardy, Cat. i. 297, 298, 412–414.

[3] I. xliv. f., E. T. I. xxxv. So of the Saxon Chron. Dr. Stubbs says: 'it stopped the writing of new books, and ensured the destruction of the old.' Hoveden, I. xi.

[4] The Monk of St. Gallen in the Gesta Caroli calls him 'peritissimus post Sanctum Gregorium in scripturis tractator.' Pertz, ii. 731; Mon. Carolina, p. 632; cf. the exordium of Vita I; Opp. I. cxliii; Werner, pp. 150–152, 182, 183.

[5] So Werner, pp. 199, 200. It illustrates this point that we find among the homilies of Bede in MSS. and editions what are simply extracts from his commentaries. Thus Nos. 11 and 15 in Giles, Opp. v. 85 ff., 103 ff. are extracts from Bede on Mark and Luke respectively. Opp. x. 114–120; xi. 194–199. Conversely in MS. Uniu. Cantab. Dd. i. 29, Bede's Commentary on St. Luke is entitled 'Homeliae super Lucam. Cf. Catalogue of MSS. i. 37. And in two MSS. of Bede's Commentary

of the gospels for the days on which they were delivered[1]. Of these homilies the three most interesting are one on the anniversary of the death of Benedict Biscop, though it does not add very much to what we learn of him from the lives by Bede and his anonymous predecessor[2]; the other two are for the festivals of the dedication of Jarrow or Wearmouth Church, probably the former[3]. In connexion with these homilies of Bede's may be mentioned a quaint and beautiful little legend as to the origin of his name of the venerable[4]. 'After Bede had devoted himself for a long time to the study of Holy Scripture, in his old age his eyes became dim, so that he could not see; to whom some mockers said: "Bede, behold the people are gathered together waiting to hear the word of God; arise, and preach to them." And he, thirsting for the salvation of souls, . . . went up and preached, thinking that there were people there; whereas there was no one but those mockers. And as he concluded his sermon, saying, "This may God deign to grant to us, the Father, the Son, and the Holy Ghost," the blessed angels in the air responded, saying, "Amen, very venerable Bede[5]."'

A slightly different version is found in other authori-

on St. Luke, Monte Casino, Nos. 36, 37, several of the chapters are assigned as homilies for definite days. It illustrates the use made of Bede by later preachers, that we find a homily of Bede's fitted with a new exordium to conceal its identity. No. 7 in Giles is, except the first page and a quarter, identical with No. 56. Opp. v. 46 ff., 432 ff. Needless to say that Dr. Giles has seen nothing of all this.

[1] On the liturgical use of these homilies in monasteries see Werner, pp. 199, 200, citing Paulus Diaconus. Gebhardt, archbishop of Salzburg, writing in 1081 says that Bede's homilies were read annually in the Church. Libelli de lite Imp. et Pont. i. 277 (M. H. G. 4to).

[2] Opp. v. 179–185, in part also in Opp. Min. pp. 335–338. Considerable extracts from it, collated with MS. Harl. 3020 (on which see below, p. cxxxii.), are given in the notes to Hist. Abb.

[3] Opp. v. 228 ff., 315 ff.

[4] The name dates from the ninth century. It was a common designation of priests. Gehle, p. 39; Werner, p. 93.

[5] Chron. Min. auct. Minorita Erphordiensi. Pertz, xxiv. 180.

ties, the incident taking place in a stone-strewn valley as Bede is on a journey, and it is the stones which cry out, 'Amen, uenerabilis Pater.' The ordinary account of the origin of the epithet may be given in Fuller's quaint words: 'He is generally surnamed venerable, but why authours differ therein—Some say, a dunce monk, being to make his epitaph, was non-plussed to make that dactyle, which is onely of the quorum in the hexameter, and therefore at night left the verse, gaping, "Hic sunt in fossa Bedae . . . ossa," till he had consulted with his pillow, to fill up the hiatus. But returning in the morning, an angel (we have often heard of their singing, see now of their poetry) had filled up the chasm with "uenerabilis[1]."'

Most of Bede's theological works are dedicated to Acca, bishop of Hexham[2], for whom he evidently cherished a warm affection[3]; and as Acca did not become bishop till 709, these works cannot be earlier than that year. The latest of his purely theological works would seem to be the Retractations on the Acts, as it is not mentioned in the list of Bede's works at the end of the Ecclesiastical History written in 731[4].

[1] Both these tales are found in a short life printed by Giles, Opp. I. clxi. f. Of the former an Icelandic version may be seen printed at the end of Hákonar Saga, R. S. pp. 433, 434. Yet a fourth legend in Gehle, pp. 36, 37.

[2] *In Genesim, *In Samuelem, De Templo, *In Ezram et Neemiam, *In Marcum, *In Lucam, *In Acta, *De Mansionibus Filiorum Israel, *De Eo quod ait Isaias, &c. Those marked with an asterisk were written at Acca's request, or in answer to questions addressed by him. So also was the hymn on the Day of Judgement, *infr.* App. I. pp. cliii, cliv. In the Merton MS. No. 175, the dedicatory epistle prefixed to the De Templo is addressed to Nothelm, not, as in Giles, to Acca. So also in the Phillipps MS. No. 9428, for a sight of which I am indebted to the courtesy of Messrs. Maggs brothers, into whose possession it came; and in MS. Reg. 5. D. x.

[3] See notes to H. E. v. 20.

[4] This is not absolutely conclusive. The De Locis Sanctis is omitted from that list, though it is cited H. E. v. 17 *ad fin.*

Bede's reverence for patristic tradition.

In theology, least of all, was Bede likely to seek after originality. We have seen how in the passage cited at the beginning of this chapter, he tells us that he wrote his commentaries on the Scriptures 'out of the works of the venerable fathers, or in conformity with their meaning and interpretation.' And he speaks to the same effect in many other places [1]. Parts indeed of his works consist wholly of extracts [2].

The patristic writers of whom Bede makes the greatest use are SS. Augustine, Jerome, Ambrose, and Gregory the Great. But his theological learning is extensive, and the list of authors which he quotes is a stately one [3]. In

[1] 'Sequens magnorum uestigia tractatorum.' Opp. viii. 264. 'Ex patrum traditione.' Ib. 357; cf. ib. 233, 313 417 (an interesting passage on the use made by Cassiodorus of previous expositors); ix. 200; x. 2: 'aggregatis . . . opusculis patrum, quid . . . Ambrosius, quid Augustinus, quid . . . Gregorius . . . quid Hieronymus . . . quid caeteri patres . . . senserint . . . diligentius inspicere sategi.' Ib. 268; 'maiorum monumenta,' xi. 230; 'non nostra uerum beati Cypriani uerba ponamus,' xii. 241; cf. v. 13. He does, however, sometimes assert his own opinion: 'de quo, saluo maiorum intellectu, dicam breuiter ipse quod sentio,' x. 322; cf. 'ut mea fert suspicio,' vii. 155.

[2] The Commentary on St. John's Epistle is taken mainly from St. Augustine. Opp. xii. 4. The seventh book of the In Cantica consists of extracts from St. Gregory, ix. 387-404. The In Apostolum quaecunque in opusculis Sancti Augustini exposita inueni, &c. (H. E. v. 24, p. 358) has not been printed. See below, App. I. p. clv.

[3] The authors cited by name by Bede, as far as I have noted, are the following: Acinius (? Alcimus), Opp. vi. 4; Aesop, vii. 354; Africanus (Julius), vi. 166, 290, 291, 293, 307, 308; ix. 4, 307; x. 358 (cf. D. C. B. and Ltft. App. Ff. I. i. index, II. ii. index); Ambrose, vi. 3, 4, 17, 33, 61, 73-75, 77, 151, 158, 199, 207; vii. 57; ix. 381; x. 268; xi. 230; xii. 51, 54, 233, 303, 304, 313, 320; Anatolius, i. 155, 158, 159, 161; vi. 177, 206, 219, 229, 310; Apocryphal Gospels and Acts, x. 273; xi. 357; xii. 99, 133, 138; Apponius, ix. 244, 310; Arator, vi. 42, 46, 60; xii. 2, 13, 28, 31, 58, 76, 77, 80, 441; Arnobius, vi. 276; Athanasius, xii. 157, 228; Audacius, vi. 57; Augustine, *passim*; Basil, vi. 151, 200, 208; vii. 1, 7; H. E. i. 1, p. 10; Canones Apostolorum, Opp. vi. 177; Cassiodorus, vii. 307; viii. 314, 315, 417; Cato, vi. 29, 220; Centimetrorum Libri, vi. 77; Chronica, viii. 422; xii. 33, 61, 138, 140; Chronographi, vii. 151,

Ecclesiastical history he cites most frequently Josephus and Eusebius. Of classical writers he draws largely from

423; viii. 431; cf. i. 145; Chrysostomus, xii 226; Cicero, vi. 8, 19, 28, 29, 37, 135; Cincius, vi. 172; Clemens Alexandrinus, vi. 112, 306; x. 1; xii. 31, 57, 101, 122, 349; Clemens Romanus, vi. 151; vii. 11; Cosmographi, vi. 218 (cf. Hist. Abb. § 15, p. 380); Cyprian, iv. 71; vi. 309; vii. 280; xii. 211, 224, 241, 349; Cyril of Alexandria, i. 155, 158; vi. 232, 233; H. E. v. 21, p. 341; Didymus, Opp. xii. 94; Dionysius of Alexandria, vi. 308, 309; xii. 449; Dionysius Areopagita, x. 102; xii. 72; Dionysius Exiguus, i. 160; vi. 229, 240, 253, 255; H. E. v. 21, p. 341; Donatus, Opp. vi. 41, 45, 46, 68; Epicurus, xii. 195; Eusebius, i. 145, 160; vi. 140, 158, 166, 234, 280, 291, 301, 312; x. 92, 200, 201; xii. 120; H. E. v. 21, p. 341 (see also Historia Ecclesiastica); Eutropius, H. E. i. 8; Flaccus, *v.* Verrius; Festus, *v.* Pompeius; Fortunatus, H. E. i. 7 *ad init.* and note *ad loc.*; Fulgentius, Opp. xii. 108, 222; Gesta Marcelli Papae (? = Liber Pontificalis), iv. 159; Gesta Pontificalia (= Liber Pontificalis), iv. 105; x. 251; Gildas, H. E. i. 22, p. 42, see marginal notes to H. E. i. 12–16, 22; Gregory the Great, *passim*; Gregory Nazianzen, Opp. xii. 103; Gregory of Tours, xii. 156; Hegesippus (*v.* D. C. B. ii. 875–878), xi. 13; xii. 10; Heluidius, x. 54; Hermas (cited as Liber Pastoris), xii. 59; Hieronymus, *passim*; Hilarius, viii. 417; xii. 141, 146; Hipparchus (the astronomer), vi. 199; Hippocrates, vi. 204; xii. 155; Hippolytus, vi. 307 (see above, p. xli); Historia Ecclesiastica (by this is probably meant in all cases Eusebius' H. E. translated and continued by Rufinus), i. 213; iv. 75; vii. 417; viii. 6, 31, 196; x. 160, 374; xi. 12, 359; xii. 10, 60, 122, 159, 258, 387; Historia S. Syluestri (? – Liber Pontificalis), iv. 112; Horace (the Epistles, not the Odes), ix. 137; Horatius, vi 34 (not the poet; apparently a theologian); Horus et Praetextatus, see Macrobius; Ignatius, xii. 422; Innocent I, xii. 201; John of Constantinople (I do not know whether Chrysostom, or one of the other Johns who held the see of Constantinople is meant), vi. 9, 25; viii. 258; x. 283; Iosephus, *passim*; Iouinianus, xii. 319; Isidore, vi. 218; xii. 99, 155; Iulianus of Eclana, ix. 186–197; x. 140; xii. 292; H. E. i. 10 notes; Iuuencus, Opp. vi. 47; xii. 130; Iulius, *v.* Africanus; Laberius, vi. 29; Liber Pontificalis, *v.* notes to H. E. i. 4; Livy, Opp. vi. 19, 37; Lucan, vi. 62; Lucilius, vi. 5, 29, 39; Lucretius, vi. 7, 71; Macer, vi. 25, 35; Macrobius, vi. 172, 175; Maiores Nostri, vii. 154; Mallius Theodorus, vi. 75; Marcellinus Comes, see H. E. i. 13 and notes; Martial, Opp. xii. 46; Martyrology, x. 95; xii. 99; Melito, xii. 127 (the De Transitu Mariae. Bede is aware of its spuriousness. Cf. D. C. B. iii. 899; Moderni Versificatores, vi. 46; cf. ib. 71; Nostri Auctores, vi. 27; cf. ib. 31 (where Gregory the Great is meant), 33; viii. 225; Onesicritus, vi. 208, 209; Origen, i. 147, 148; vi. 308; vii. 102, 103; condemned as

the younger Pliny in his scientific works, though with

heretical for his universalism, vii. 124; ix. 66, 87, 96; x. 552; xii. 113; Orosius, vii. 145; viii. 44 (see marginal notes to H. E. i. 1-6, 8-11); Ovid, Opp. vi. 4, 23, 39, 44; vii. 144; ix. 240; Pacuuius, vi. 36; Palaephatus (of Paros), De Incredibilibus (περὶ ἀπίστων), vi. 281; Papias, x. 1; xii. 322; Paschasinus, vi. 233, 317; Passio S. Anastasiae, iv. 103; Passio S. Xisti, iv. 141; Paterius, ix. 388 (see above, p. xxiii); Paulinus of Nola, iv. 174, 188; vi. 47, 65-69; xi. 12; Philippus on Job (see D. C. B. iv. 357, No. 15) vi. 148, 203; Philo, vi. 206; x. 2; Plato, vi. 135; x. 108; cf. H. E. v. 21, p. 333; Plautus, Opp. vi 35; Plinius Secundus, vi. 106, 198, 204, 208, 209, 211, 214, 216, 219; vii. 45 (cf. ib. 302); ix. 310; xii. 142, 149, 184; Poetarum quidam, i. 150; vii. 24, 233; ix. 158, 165; xi. 145; Polycarp, xii. 324; Pompeius (Festus), vi. 41, 45; Pomponius, vi. 7; Porphyrius Poeta, vi. 77; Primasius, xii. 400; Propertius, vi. 7; Prosper, vi. 46 48, 56, 60, 62-66, 75; H. E. i. 10, 13, and notes; Proterius of Alexandria, Opp. i. 155; vi. 219, 235; Prudentius, iv. 109, 174; vi. 67, 68, 74 ('nobilissimus Hispanorum Scholasticus'); Pythagoras, v. 196; xii. 224; Pythagorici, xii. 167; Pythias Massiliensis, vi. 126, 209; Sacramentorum Liber, x. 94; Sallust, vi. 16, 26, 136; xii. 91; Sedulius, vi. 45, 60, 61, 65, 67, 70, 75; viii. 258; xi. 362; H. E. v. 18, p. 321, and notes; Seniorum uerba, Opp. iv. 95; Sergius the Grammarian, vi. 41, 44; Seuerus, Cornelius, vi. 35; Solinus, vi. 209, and marginal notes to H. E. i. 1; Stoici, Opp. xii. 319; Suetonius, xii. 72; ? Talmudic Legends, vii. 122, 153; Terence, vi. 33, 36; Theodorus *v.* Mallius; Theodorus Pharanitanus (cf. D. C. B. iv. 948, 949, x. 102; Theophilus of Alexandria, vi. 258, 260, 306, 315; H E. v. 21, p. 341; Theophilus of Caesarea, Opp. i. 165, 166; Tychonius, xii. 338, 340, 360, 375, 391, 403, 407, 414, 416, 427, 432; Varro, vi. 4, 7, 19, 23, 29, 135; Verrius Flaccus, vi. 7; Vetus Dictum, xii. 366; Vetus Historia, x. 89; Victor of Capua, i. 158, 159; vi. 248, 321; Victorinus (Afer), vi. 66; Victorius, vi. 229, 230, 233, 240, 246-249, 320, 321; Virgil, i. 158; vi. 4, 5, 8, 9, 12, 18, 22, 26, 28, 29, 32 39, 43, 45,-46, 49, 65-67, 70-72, 157, 159, 181, 202, 216; vii. 27; viii. 49, 90, 215, 216, 223, 240, 274; ix. 186, 230; 310, 345; xii. 252, 397. Authors quoted anonymously, vi. 13, 26, 28, 32, 44-47, 49, 51, 53, 56, 57, 59, 61-67, 72, 75-77, 85, 92, 180, 210. Of course it must not be assumed that Bede knew all the above writers at first hand. Many references he no doubt took from other authors. But even so the list shows the care and diligence with which he read. Authors referred to by Bede without being actually cited are: Archelaus of Mesopotamia, vi. 311; Aristotle, vi. 135; Auitus presbyter, vi. 316; Demosthenes, vi. 135; Diogenes, viii. 387; Herodotus, vi. 135; Lucianus presbyter, vi. 316; Panthenus Stoicus, vi. 306; Paul of Samosata, vi. 310; Pierius of Alexandria, vi. 311; Pontius Diaconus, vi. 309; Socrates, vi. 135; Theodoret, vi. 135.

a sort of apology for doing so[1]. He knows his Virgil well and quotes him frequently. Ovid he cites occasionally; Horace only once or twice. In these and similar cases it is open to us to suppose that the quotations may be taken at second hand from some of the authorities which he used. But on the whole Bede is not very favourable to the use of pagan literature by Christians. He would not forbid it absolutely, for Moses was learned in all the wisdom of the Egyptians, and Daniel in the learning and tongue of the Chaldaeans, and St. Paul quotes from Greek poets both in the Epistles and the Acts[2]. But such literature must be used with caution. The ancient philosophers are in many cases the spiritual progenitors of the later heretics[3]. At best they are the physicians on whom the woman with the issue of blood (who typifies the gentile world) 'had spent all that she had, and was nothing bettered, but rather grew worse[4].' For Christians to make use of pagan writings, is like the Israelites going down to the Philistines to sharpen their agricultural implements[5]. Gentile poems are but the husks which the swine do eat[6] and Bede prefers, as a rule, not to cite them.

Bede's attitude towards pagan literature.

Bede's command of Latin is excellent, and his style is clear and limpid[7], and it is very seldom that we have to pause to think of the meaning of a sentence. There is no

Bede's style.

[1] Opp. vi. 199, 208. See however note on H. E. i. 1, p. 9. On the attitude of the early Church towards pagan literature, see some interesting remarks, D. C. A. ii. 1846 ff.

[2] Opp. viii. 58–60; cf. xii. 169.

[3] 'Unde pulchre quidam nostrorum ait: philosophi patriarchae haereticorum.' Opp. viii. 225; cf. ix. 52, 86.

[4] Opp. x. 77 = xi. 83.

[5] Opp. viii. 50.

[6] Opp. vi. 77; cf. vv. 3, 4 of the Hymn to Ethelthryth in H. E. iv. 20; Morison's St. Bernard, p. 21.

[7] He has not Gregory the Great's contempt for Grammar: 'indignum uehementer existimo, ut uerba coelestis oraculi restringam sub regulis Donati.' Comment. in Iob, cited by Werner, p. 19: 'eius non solum non sententia ecclesiasticum lectorem offendit, sed nec oratio . . . docibilem grammaticum mouet.' Vita I; Opp. I. clv.

he certainly allows his critical judgement to be determined by what he believes to be the exigences of the allegorical interpretation [1]. He gives instances of corruption in MSS. [2], and notes the special tendency of scribes to mistakes in copying numerals [3].

The allegorical method.

§ 14. Bede's mode of exposition is largely allegorical. This method he inherited from his predecessors; and its prevalence was mainly due to the influence of the Alexandrian schools upon the early Church [4], of which we see the beginning in the New Testament itself, in the Epistle to the Hebrews [5]. This method rests upon the belief, in itself, surely, no ignoble one, that nothing in Scripture can be devoid of significance [6]. All things in Scripture, says Bede, times and places, names and numbers, are full of spiritual figure, of typic mystery, of heavenly sacraments [7]. This word sacrament is a favourite word with

by Bede himself is: 'unus *grex* et unus pastor' (John x. 16). Opp. viii. 171; x. 220. But he has the 'unum ouile,' the mistranslation which has so unfortunately dominated the Western Church, in viii. 197, 335; ix. 441; x. 225, 228.

[1] Opp. xii. 60.

[2] Opp. xii. 12, 93, 155; i. 149.

[3] 'Numeri . . . negligenter describuntur, et negligentius emendantur.' Opp. i. 149; cf. viii. 2; and the appeal of the author of the Flores Temporum in Pertz, xxiv. 231: 'obsecro . . . scriptores ut circa numeros annorum correcte scribendos adhibeant diligentiam propter Deum, alioquin ego in quantum ad homines in uacuum laboraui, et ignauie mee imputabitur error librarii dormitantis.'

[4] 'Origen's method . . . determined the character of a large part of the patristic and mediaeval exegesis.' Sanday, Bampton Lectures, p. 421; cf. D. C. A. ii. 1851, 1853, 1854.

[5] Bede himself cites the Epistle to the Hebrews as justifying his method. Opp. vii. 175: 'uestigia eius sectantes.'

[6] Sanday, *u. s.*, pp. 23, 35, 39, 85; cf. Werner, p. 177; Morison's Bernard, p. 51.

[7] 'Cuncta sacri eloquii series mysticis est plena figuris, nec tantum . . . factis sed et . . . locis ac temporibus congruit illud apostolicum quia *omnia in figura contingebant illis*.' Opp. vii. 173, 174; ib. 225, 293; viii. 248; x. 56: 'sacra historia mysteriis typicis est plena,' vii. 159; 'neque beatus Lucas interpretationem nominis augeret, nisi magnum ei mysterium inesse cognosceret,' xii. 46; 'omnia plena figuris in scriptura sancta, etiam nomina et positio locorum.' Ib. 133; cf. xi. 55.

Bede in this connexion, and for him it means, not 'the outward and visible sign of an inward and spiritual grace,' but rather the inner and spiritual meaning of an external fact, or narrative, or name[1]. Had not St. Paul himself declared that all things happened to Israel in a figure, and were written for our admonition[2]? Did not our Lord Himself speak in parables to teach us to look below the surface of things[3]? We must not suppose that a writer like Moses meant only to give historical information[4]; and

[1] 'The word *sacramentum* in early Christian writings has two senses: (1) It is the equivalent of the Greek *μυστήριον*, . . . "a sacred ordinance, or doctrine, or fact," more especially where a deeper verity is hidden under some familiar external form. . . . (2) It is used in its classical sense of "a solemn obligation, or pledge, or oath." In both senses it was applicable to the two ordinances which we call sacraments, . . . though in the latter sense it was more appropriate to baptism.' Ltft., App. Ff. II. i. 51. It is in the former sense that Bede most commonly uses it; and especially in the plural; 'altius sacramentum fidei . . . continet numerus ille militum,' Opp. vii. 173; 'cuius uectis si . . . sacramentum scire desideras,' ib. 301; viii. 244; 'patet sacramentum,' *i.e.* 'the inner meaning is plain,' ix. 10. Bede is especially fond of tracing the inner significance of proper names: 'Felix . . . iuxta sui nominis sacramentum.' H. E. ii. 15 *ad fin.* So of Felix of Nola: 'nominis sui mysterium factis exequens,' Opp. iv. 176; cf. ib. 194. So of Benedict Biscop: 'gratia Benedictus et nomine.' Hist. Abb. § 1, p. 364; cf. Opp. x. 288; xii. 32. So of place names: H. E. iii. 2, p. 129 (Hefenfelth); 'propter nominis sacramentum Dominus in Bethleem nascitur. Bethleem namque domus panis interpretatur,' Opp. x. 309. 'Sacramenta' in the plural is sometimes used specifically of the Eucharist and Baptism: 'sacrae communionis sacramenta,' H. E. i. 27, p. 53; 'baptismatis sacramenta,' ib. and iii. 3, p. 131. More often it signifies generally the mysteries and doctrines of the Christian faith; thus, 'fides et sacramenta,' ii. 9, 15; iii. 7, 21; iv. 23, pp. 97, 115, 140, 169, 252; 'sacramenta fidei' (especially in the phrase 'fidei sacramentis inbui,' where a reference to baptism is often implied), ii. 9, 15; iii. 1, 23, 30; iv. 14, 16, 27, pp. 15, 116 (bis), 127, 128, 175, 199, 234, 238, 269; 'sacramenta caelestia,' iii. 25, p. 183; 'noui testamenti sacramenta,' ib. p. 186; 'sacramenta dominicae resurrectionis,' v. 21, p. 339.

[2] 1 Cor. x. 11 (Vulgate).

[3] Opp. xi. 62, 63; cf. ib. 196.

[4] Opp. vii. 164: 'non est . . . putandum haec . . . auctorem . . . historici tantum studii gratia memoriae mandasse.' Ib. 169.

many details would be quite useless if they had no significance beyond themselves[1]. The literal sense is but the stepping stone to the allegorical meaning[2]; the veil or covering which must be drawn aside, the crust which must be removed, before we can see the fullness of the revelation which God gave[3]. The literal is to the allegorical meaning what water[4] is to wine, or the leaves of a tree to its fruit[5]. The word of God is like precious spices, which must be bruised and sifted before they will yield their full fragrance[6]. In this way the whole of the New Testament may be discovered in the Old[7]. To cleave to the letter only is mere Judaism[8]; it is 'standing without' like Christ's Mother and brethren[9], for to 'enter' means to penetrate to the arcana of divine understanding[10]. It is true that Bede says that we are not by our allegorising to do away with the historical credit or moral lessons of the narrative[11]. Occasionally he even consents to desert allegory altogether[12]. But sometimes he comes

[1] 'Quid utilitatis habebat decor marmoris . . . si non mysticum aliquid tacite signaret.' Opp. viii. 290.

[2] Opp. vii. 267.

[3] Opp. viii. 435, ix. 148: 'sub contemptibili literarum uelamine . . . spiritualis gratiae uirtus inuenietur,' x. 25, 400.

[4] 'In uino mixto historicam simul et allegoricam . . . scientiam propinat.' Opp. ix. 92. Cf. 'quae . . . a Domino nobis in uinum conuersa, hoc est, in spiritualem sensum . . . translata.' Ib. 13.

[5] 'Quantum poma foliis, tantum . . . interior eius sensus . . . simplicitati literae praestat,' ib. 427; cf. 'in . . . literae nemore . . . spiritualis allegoriae poma quaeramus,' vii. 403; viii. 107.

[6] Opp. v. 39.

[7] 'Noui testamenti gratia in uelamine erat ueteris condita, et nunc sacramenta ueteris testamenti per lucem sunt noui reuelata.' Opp. viii. 324; cf. ib. 276, 304.

[8] 'Si . . . solas literae figuras sequi Iudaico more curamus.' Opp. vii. 369.

[9] Opp. x. 55; xi. 70.

[10] Opp. xi. 155, 156.

[11] 'Ita quisque sensibus allegoricis studium impendat, quatenus apertam historiae fidem allegorizando non derelinquat,' Opp. vii. 3; 'neque ita . . . interpretari debemus, ut moralia . . . instituta sub allegoriae regulis extenuare . . . conemur,' xi. 125; cf. Sanday, *u. s.*, p. 79.

[12] Opp. viii. 71: 'imitandum potius quam allegorizandum,'

very near to throwing over the literal sense entirely, as when he says that the Song of Songs 'nil carnale et iuxta literam resonet[1].'

The allegorical method has lost much of its credit. To us it seems an arbitrary and subjective process whereby anything may be made to mean anything, according to the taste and fancy of the expositor. And seeing that Bede expressly lays down that the interpretation may go by contraries, good meaning bad, and bad good[2]; that the same persons and things may typify different things at different times[3], and that the order of events in the type and its fulfilment may be reversed[4]; it is obvious what scope is left for the play of the subjective imagination; and we can readily understand that, as Bede says, a single line may contain matter for many pages[5]. But though seemingly arbitrary, the method has its fixed laws and rules, 'leges tropologiae[6],' 'leges allegoriae[7],' or 'regulae allegoriae[8].'

ib. 77; 'non nos allegoriae sensum inquirere, sed ipsum literae textum oportet . . . cernere,' ix. 22; xi. 166.

[1] Opp. ix. 365.

[2] Opp. vii. 397, 417; viii. 27; ix. 429; xi. 201.

[3] Opp. viii. 65, 209, 295; x. 58.

[4] Opp. viii. 114.

[5] 'Talis est foecunditas scripturarum, ut uersus qui breui in linea scribi consueuerat, multas impleat paginas.' Opp. ix. 283.

[6] Opp. x. 18, 32. 389, 406; xi. 36.

[7] Opp. x. 41, 94, 196; xi. 95, 310.

[8] Opp. xi. 53, 125. Here are some of these 'leges allegoriae.' A Dove must always signify the Spirit because of Luke iii. 22 (Opp. ix. 336; x. 178). Silver = the Word of God because of Ps. xi. 7 (viii. 380, 381; xi. 281, and fq.). Wood = the Gospel, for the Cross was made of wood (viii. 295). Stone = the law, because it was written on tables of stone (viii. 295; x. 254; xi. 341, 375); but it also = hard hearts, because of Ezek. xxxvi. 26 (x. 345). A millstone = the wicked because of Ps. xi. 9, 'in circuitu impii ambulant' (xii. 422). Thorns = sins; cf. Gen. iii. 18 (x. 238). A reed = Scripture, as written with a reed-pen (x. 239, 248). But it also = the carnal mind, because it is easily deflected (xi. 47). Left and right mean respectively present and eternal things; because of Prov. iii. 16. 'Longitudo dierum in dextera eius, et in sinistra illius divitiae et gloria' (x. 279). The Arm of God is the Son, because of John

And though Bede's symbolism may often strike us as

i. 3, 'omnia per ipsum facta sunt' (x. 296; xi. 140). The finger of God is the Spirit, Lk. xi. 20, compared with Matth. xii. 28 (xi. 141). Most curious of all: 'sputum . . . Domini saporem designat sapientiae, quae . . . loquitur: "Ego ex ore Altissimi prodiui."' Ecclus. xxiv. 5 (x. 112). Again: 'Lutum de terra caro Christi est. Sputum de ore, diuinitas eius est, quia "caput Christi Deus,"' 1 Cor. xi. 3 (x. 381). Other instances are these: Skins = death (ix. 343; x. 9, 87, 349). Loins = succession, generation (ix. 344; xii. 426). Fish = faith (x. 135). Sea = present world (x. 67). Water = Spirit; but also = depth of intellect (xii. 441, 442). Mountain = the Devil (x. 181). A good deal of Bede's symbolism is borrowed from the traditional natural history of his time, *e. g.* the dove (v. 170, 174, 175; ix. 228, 243, 244; cf. Ltft., App. Ff. II. iii. 390, 391); the stag (ix. 80, 238); the goat (ix. 238, 240, 348); the fox (ix. 248); the elephant (ix. 316); the eagle (xi. 61, 257); the cedar (ix. 230); the mulberry tree (xi. 242); precious stones (xii. 437-447).

But it is in dealing with numerals that this method reaches its most elaborate results; and here too Bede was following Isidore, who wrote a special treatise on the numbers of Scripture. D. C. B. iii. 309. Arator also influenced him. Werner, p. 191, Sanday, *u. s.*, pp. 35, 56. Thus: $\frac{1}{2}$ = imperfection (vii. 235, 243). 2 = the two Testaments (vii. 305); = Jews and Gentiles (vii. 308); = the love of God and the love of our neighbour (viii. 279); = mutual love (vii. 240; viii. 301). But it also = division, discord, &c. (xi. 178). 3 = the Trinity (vii. 312, 330); = heart, soul, and strength (vii. 312; x. 363); = the theological virtues—faith, hope, charity (vii. 301, 314); = the three evangelical virtues—almsgiving, prayer, fasting (viii. 269); = Resurrection on the third day (viii. 422); = the married, continent and virgins (xi. 189); = the three continents—Europe, Asia, Africa (v. 4; xii. 48). 4 = the Gospels (vii. 308, 314; cf. Sanday, *u. s.*, pp. 309 ff.); = the four quarters of the world (vii. 301, 308); = the four cardinal virtues—temperance, fortitude, justice, prudence (vii. 269, 295; x. 399); = the four elements (vii. 349); = the four seasons of the year, and the four humours or elements of the body (vii. 430, 431; viii. 351; cf. x. 363). For combinations of several of these explanations, *v.* vi. 217, 218; viii. 345; H. & S. iii. 411. 5 = the five books of Moses, or the law (Opp. vii. 299; viii. 353 and fq.); = the five senses (vii. 301, 315; x. 357); = the five ages of the world before Christ (viii. 353). 6 = perfection of work, because God made the world in six days (vii. 253; viii. 48; xii. 358). 7 = the Spirit and His sevenfold gifts (xii. 441 and fq.); = the sabbath and rest (vii. 314 and fq.); = penitence (because of the seven penitential psalms, vii. 407); = perfection

fanciful, it is seldom simply foolish [1], and often has that high degree of appropriateness and beauty [2] which springs from a true spiritual insight into that divine order, wherein 'all things are double one against another [3],' that 'fair harmony of things [4],' that 'wondrous sacramental concord [5],' as Bede himself beautifully calls it, whereby nature and history furnish types of truths higher than their own [6].

or wholeness (vi. 268; vii. 383; xi. 61; xii. 340). But 7 may also be treated as 4 + 3 (viii. 351; x. 363; xii. 345). 8 = the Resurrection on the eighth day of the week which is also the first (vii. 314; viii. 271). 8 also = the day of Judgement, because it follows the seven days of the world's ages (viii. 319; cf. *sup.* p. xlii). 10 = the Decalogue (vii. 362 and fq.); = the name of Jesus, of which the initial letter has this numeric value (ib.); = the heavenly reward and rest, because of the *denarius*, which the labourers in the Lord's vineyard receive (vii. 313; viii. 9). But 10 is also 5 × 2 (viii. 353). 11 = transgression, because it is one beyond the number of the commandments (vii. 82; xii. 10, 417). 12 = wholeness (v. 180), but it also = 3 × 4, with their various interpretations (vii. 338, 339; viii. 333, 421; ix. 334; x. 44; xii. 436). 50 = jubilee, rest, remission (v. 78; vii. 312, 313; cf. viii. 298). It also = the Pentecostal gift of the Spirit (vii. 316). Of course the larger the figures, the greater the number of possible combinations becomes. For 15: *v.* xi. 391; vii. 110, 314. For 18: *v.* viii. 322; xi. 181, 182. For 20: *v.* vii. 362, 363; cf. 423. For 24: *v.* xii. 356, 357. For 30: *v.* x. 356; xi. 67. For 40: *v.* vii. 108, 230; x. 13; xii. 136. (The sum of the component parts of 40 yields 50, from which Bede deduces the beautiful lesson that the forty days during which the risen Saviour goes in and out among His disciples on the earth, lead to the jubilee of eternal rest; xii. 14). For 42: *v.* x. 364. For 60: *v.* ix. 260, 334. For 70: *v.* xii. 340. For 75: *v.* vii. 157. For 77: *v.* x. 363. For 80: *v.* ix. 334. For 84: *v.* x. 335. For 85: *v.* viii. 159. For 100: *v.* vii. 310, 311; x. 62; xi. 67. For 120: *v.* viii. 286; xii. 10. For 144: *v.* xii. 340, 367, 401, 437. For 300: *v.* x. 365. For 318: *v.* vii. 173. For 365: *v.* vii. 89. For 888: *v.* x. 321. For 1000: *v.* viii. 113; ix. 383. For 1600: *v.* xii. 407.

[1] For some of Bede's less happy symbolism see Opp. viii. 123, 191; x. 112, 113.

[2] See *e.g.* Opp. viii. 97, 291; ix. 242; x. 157.

[3] Ecclus. xlii. 24.

[4] 'Pulchra rerum concordia.' H. E. iv. 23 *ad fin.*; cf. v. 22, p. 347.

[5] 'Mira sacramenti concordia.' Opp. xi. 2.

[6] This paragraph was composed before I had heard or seen

But Bede recognised not merely a twofold but a threefold or even fourfold sense of Scripture: the historical, the typical or allegorical, the tropological or moral, and the anagogic [1]. It is difficult for us to grasp the distinctions between the three last senses, which we should be inclined to class together as figurative or allegorical, but the classification was one on which mediaeval theologians set much store, and it appears as we know in Dante [2].

Bede's orthodoxy.

§ 15. One point which strikes us forcibly in Bede is his zealous orthodoxy. There is hardly any form of heresy known in his time which is not refuted in his writings, the two most frequently attacked being Arianism and Pelagianism [3]. Under the same head might come what

Professor Sanday's fine statement of the same view. *u. s.* pp. 405, 406.

[1] Threefold. A. 1. Historical; 2. Allegorical; 3. Moral. This is the threefold cord which is not quickly broken; Opp. vii. 317. B. 1. Historical; 2. Allegorical; 3. Anagogic. These are the three loaves of 1 Sam. x. 3; vii. 196, 197; viii. 22, 23; cf. ib. 103. Fourfold. A. 1. Historical; 2. Typical; 3. Tropological or moral; 4. Anagogic; vi. 96, 97. B. vii. 246, 247, viii. 100, is the same; except that Allegorical is substituted for Typical.

[2] Convito ii. 1; cf. also the Letter to Can Grande, in a note to Fraticelli's edition of which the following distich is given:—

'*Littera* gesta refert; quid credas *allegoria*,
Moralis quid agas, quid speres *anagogia*.'

[3] The heresies and heretics refuted by Bede are: Apelles (gnostic), Opp. xii. 270. Apollinarianism, x. 341; xii. 252. Arianism, viii. 34, 219, 220, 225, 404, 407; ix. 67, 84, 106, 109; x. 20, 26, 42, 71, 185, 207, 249, 281, 303, 340, 395, 401; xi. 75, 139, 352; xii. 226, 229, 252, 267, 285. Basilides (gnostic), xii. 258. Cerdonians (gnostic), xii. 258. Cerinthus, xi. 199; xii. 269. Chiliastae, x. 158. Docetae, x. 102. Donatus, ix. 84, 336; xii. 276, 340, 451. Ebionites, x. 34; xi. 1; xii. 252, 258. Eunomius (arian), x. 185, 207. Eutyches (monophysite), viii. 34; x. 114, 226; xi. 144. Eutychius, vi. 322; xi. 384. H. E. ii. 1, and notes. Heluidius, Opp. x. 310. Macedonius, viii. 225; xii. 29, 82. Manes and Manichaeans, v. 277; viii. 34; x. 20, 72, 223, 281, 341; xi. 150, 383, 384, 395; xi. 78; xii. 252, 270, 271, 293. Marcion, vi. 310; x. 122, 223; xi. 251; xii. 258, 269. Menandrians, xii. 258. Nestorians, viii. 34; x. 289, 291; xii. 25, 54, 80, 301. Nicolaitans, xii. 258. Novatians, ix. 165; x. 52. Origen, *v. s.*, pp. li, lii. Pelagians, Opp. vi. 319; vii. 308; viii. 47, 404, 425; ix. 64, 132, 186 ff.

has been already said of Bede's interest in the Paschal question.

The difficulties of the Church vary from age to age, and many of the controversies in which Bede engaged with such ardour seem pale and colourless to us. We have lost also much of our zeal for orthodoxy as such. We think that questions of practice are more important than questions of doctrine. It remains, however, to be seen whether we can, in the long run, maintain the superstructure of Christian practice, when we have undermined the basis of Christian doctrine on which it has been reared.

But whatever the difficulties of our times may be, Bede has a source of consolation for us. He remarks truly that the different forms of error often mutually destroy one another[1]; and in a fine passage he shows how much the Church has indirectly owed to the multifarious heresies by which she has been attacked. But for this, the greatest works of Athanasius and Ambrose, Hilary and Augustine would have remained unwritten[2]. It is the law of antagonism, of the struggle for existence, of the survival of the fittest applied to religious things; the old Heraclitean doctrine that opposition is salutary, that the fairest harmony results from difference, and that all things are evolved by way of strife[3]. And we may be sure that the outcome of our present difficulties, if we only meet them faithfully and bravely, will but be to enlarge our view of and confirm our hold upon the truth.

x. 140; xi. 84; xii. 160, 238, 243, 252, 273, 274, 288, 290, 292, 301, 320, 335, 339, 451. H. E. i. 10, 17–21; ii. 19; v. 21. Photinus, Opp. v. 277; viii. 34; ix. 365; x. 20, 281, 333, 395; xii. 252. Porphyrius, ix. 67. Sabellianism, viii. 34; ix. 106; xii. 226. Simony, ix. 67; xii. 258. Theodorus Pharanitanus (monothelite), x. 102. Valentinians (gnostic), i. 145; x. 122, 223; xii. 340. On heresy generally, or unnamed heresies, viii. 55, 56, 283, 406, 407; ix. 78, 119, 138, 184, 220, 248; xi. 154, 186, 187; xii. 300. Heretics accused of tampering with texts, xii. 267, 300, 376.

[1] Opp. viii. 55.

[2] Opp. ix. 38, 39.

[3] Arist. Eth. Nic. viii. 1, 6.

The miraculous element in Bede's works.

§ 16. Another point which may strike a modern reader unfavourably in Bede's historical works is the presence of the miraculous element in them. I have already said[1] that in the life of St. Cuthbert Bede shows a tendency to emphasise this element beyond what his authorities justify. It was natural to his age[2], and especially natural to his religious spirit to see direct interpositions of the supernatural everywhere.

The subject of mediaeval miracles is one of considerable difficulty. The large majority of them may be set aside at once, as being quite deficient in anything like contemporary evidence. Many may be condemned summarily on internal evidence, being silly, unspiritual, or even positively immoral. Others are open to suspicion as being so evidently modelled on the miracles of the Bible, and still more on those of the apocryphal Scriptures[3]. Others are merely classical myths, or widely diffused folk-tales masquerading in an ecclesiastical dress[4]. Others need not necessarily be miracles at all, but may be either mere coincidences[5] brought about by perfectly natural means, though a devout mind will gladly believe that they have been divinely ordered[6]; or due to causes which are only

[1] Above, p. xlvi.

[2] 'There are . . . ages when belief is so utterly uncritical that it does seem as if they could not under any circumstances afford us satisfactory evidence of miraculous occurrences.' Gore, Bampton Lectures, p. 74.

[3] In Alcuin's life of Wilbrord, c. 19, a miraculous multiplication of wine ascribed to W. is expressly based on the promise of John xiv. 12. Mon. Alc. p. 53. So: H. Y. i. 244, 250.

[4] *E.g.* the case of Hippolytus. Ltft., App. Ff. I. ii. 453 (where 'mythical' is misprinted 'mystical'). See the whole essay, and Ramsay, Church in the Empire, pp. 466, 472, 477. Cf. note on H. E. i. 7 (Oedipus). The subject is too intricate to be gone into here, but would well repay careful study. Of course several of these grounds of suspicion may be present in the same story.

[5] Such is the case with a miracle of which Bede believed himself to have been the subject. Vit. Metr. Cudb. Praef. Opp. Min. p. 2.

[6] Cf. *κατὰ συγκυρίαν*, Luke x. 31. The word *τυχή* and its compounds do not occur in the

now beginning to be investigated, but which there is no reason to regard as supernatural[1]. But, after all these deductions have been made, the question remains, whether there is not a residuum which cannot be explained away[2].

Bede's piety.

§ 17. But throughout the works of Bede, the characteristic which strikes us most is the simple and unfeigned piety of the writer[3]. He continually invokes the divine assistance to aid him in his tasks[4]. He constantly begs his readers to pray for him in return for what he has tried to do for them[5]; to give thanks to God if anything

whole of the N. T. As to the O. T. Dr. Driver writes to me: 'The idea of accident or chance is not very common in the O. T. but it occurs sometimes . . . It would not be consonant with Hebrew ideas of the world, to dwell much on the action of chance.'

[1] The phenomena of mesmerism and telepathy (as it is called) offer many points of analogy with some of these mediaeval miracles. In all cases of nervous disease the mere belief that a cure was probable would be a powerful curative agency. Cf. A. Lang, Contemporary Mag., Sept. 1893; Id., Cock Lane and Common Sense.

[2] Bede believed that Bishop John of Hexham, by whom he was ordained both deacon and priest, had wrought several miracles. H. E. v. 2–6. Bede's view is that miracles are relative to a certain stage of development: 'haec necessaria in exordio ecclesiae fuerunt; . . . quia et nos cum arbusta plantamus, . . . eis aquam fundimus; . . . at si semel radicem fixerint, irrigatio cessabit.' Opp. x. 261. Moreover the cessation of miracles is largely due to man's sin: 'postquam enim homo suo Conditori subiectus esse noluit, perdidit dominium eorum quae suo Conditor iuri subiecerat.' Opp vii. 27. Some men by special grace of holiness have recovered part of this lost heritage: 'qui enim Auctori omnium creaturarum fideliter . . . famulatur, non est mirandum si ei . . . omnis creatura derseruiat. At nos . . . creaturae dominium perdidimus, quia . . . Creatori omnium ipsi seruire negligimus.' Vit. Cudb. c. 21. Opp. Min. p. 90. Cf. ib. c. 14, p. 76. Opp. viii. 439, 440; ix. 36. Mr. Browning uses an illustration very like Bede's above:—

'You stick a garden-plot with ordered twigs,
To show inside lie germs of herbs unborn . . .
But when herbs wave, the guardian twigs may go.'

A Death in the Desert. Works, vi. pp. 125, 126.

[3] 'Fidei sanae et incuriosae.' W. M. i. 63. He says that not even 'Gallicanus tumor' could find any fault with Bede.

[4] Opp. vi. 144; vii. 265, 266, 369, 432; xi. 137.

[5] Opp. i. 106; vi. 342; viii.

he has written should profit them, or lead them to success in study[1]; and to pray for forgiveness for him, if in any point he should have fallen into error[2]. For Bede has the humility of the true scholar[3]. He is always ready to welcome corrections, and to receive additional knowledge[4]; but at the same time he defends his statements warmly, when he knows that he is right[5]. Only let both him and his correctors be found faithful stewards of their master's talents, and earn the 'Euge bone serue' at the last great day[6].

It is related that the late Lord Beauchamp used to say that he divided men into two classes, according as they believed, or did not believe, in the day of judgement. Certainly Bede would stand very high in the former class. The subject is ever in his thoughts, and he is continually urging his readers to bear it in their minds[7], and to prepare for the day of death, which will fix irrevocably their fate for weal or woe[8]. It is with this object that he narrates many things in his history, especially the visions connected with the other world[9]; he tells, with evident sympathy, how

233; x. 3. H. E. Praef. p. 8. Vita Cudb. Praef. *ad fin.* Cf. Opp. ix. 308 (a beautiful passage).

[1] 'Mecum Deo qui donauit . . . deuotus gratias agas.' Opp. vi. 140; ib. 242; viii. 261.

[2] Opp. xii. 446.

[3] 'Ein unermüdlich bis an sein Lebensende Lernender.' Werner, p. 35.

[4] Opp. i. 145, vi. 140: 'parati ueriora . . . discere, si qui nos docere uoluerit;' vii. 280; viii. 233, 261: 'haec . . . dixi, non praeiudicans sententiae meliori si adsit,' xii. 35, ib. 96, 97, 99, 100, 123, 140, 141.

[5] Opp. i. 144 ff.; x. 272; xii. 103.

[6] Opp. viii. 261.

[7] Opp. v. 31, 133, 201, 202; vi. 337–339; vii. 125, 385, 411; xi. 171, 172, 174, 175; xii. 234, 235. Hist. Abb. § 6, p. 370.

[8] Opp. i. 153: 'appropinquante morte . . . non immerito cuiuslibet anima terretur, quando post pusillum hoc inuenit, quod in aeternum mutare non possit;' xi. 343. Cf. ib. 180; vii. 385; viii. 37, 104; with which last passage, cf. i. 203 ff. Purgatory is only for the cleansing of lesser sins; x. 349, 350. Cf. vii. 355; v. 381. Ep. ad Egb. § 17, p. 422.

[9] Fursa, H. E. iii. 19. Drythelm, v. 12; v. 13 *ad fin.*, v. 14 *ad fin.*

St. Chad always regarded a thunderstorm as a divine reminder of the time when the Judge would come with clouds [1], and, in a passage in his own works, he rebukes those who are deaf to all such warnings [2]. So too his hopes are ever set on heaven, and the 'full joy' of the vision of eternal peace [3]; where festivals are not annual but eternal [4], where is our true home, our proper country. Earth is but an exile and a pilgrimage [5], the flesh a prison [6], from which the soul flies forth at death, as the dove released from the ark. Bede, who loved our native poetry [7], would have welcomed Chaucer's melodious statement of this truth:

> 'This world nys but a thurghfare ful of woo,
> And we ben pilgryms passyng to and fro [8].'

Death is in truth but the entrance to true life [9], and the death-day of the saint is more properly called his

[1] H. E. iv. 3, pp. 210, 211.

[2] Opp. viii. 456, 457, a remarkable parallel, cited in the notes to H. E. iv. 3.

[3] Opp. v. 17–19, 23, 154, 257, 294; vii. 424; viii. 292 (a beautiful passage).

[4] 'Desiderium nostrum ad obtinenda festa quae non sunt annua sed continua.' Opp. v. 62. Cf. H. E. v. 22 *ad fin.*

[5] Opp. v. 63, 64, 71, 427; vii. 161, 293, 296, 297; viii. 279, 291, 389; ix. 215; xii. 310: 'Non semper . . . quod in patria peruenientibus promittit, hoc in itinere huius exilii adhuc pergentibus prorogat. Denique quotidie saepius . . . dicamus. . . . *Veniat regnum tuum;* . . . nec statim, quod postulamus, accipimus, sed effectum nostrae precis . . . patienter . . . sustinemus;' ix. 306: 'non quaerat in uia praemium quod ei reseruatur in patria;' ib. 329. (On this contrast between the 'way' and the 'country,' see Bright, Ancient Collects, p. 87.) Even in a purely grammatical work like the De Orthographia this thought of the earthly pilgrimage comes in: 'Peregrinus, . . . ut sancti dicuntur peregrini huic saeculo,' Opp. vi. 30.

[6] 'A carnis ergastulo soluti coeleste regnum intramus.' Opp. viii. 429; so of Chad: 'soluta ab ergastulo corporis anima sancta.' H. E. iv. 3, p. 210; Cf. Chaucer's 'foule prison of this lyf,' Knight's Tale, v. 2203.

[7] See below, p. lxxiv.

[8] Knight's Tale, vv. 1989 f.

[9] Opp. vii. 130, 271, 272, 312; viii. 430; ix. 63, 73. H. E. ii. 1; iv. 23, 29, pp. 74, 79, 256, 274.

birthday[1]; and there are no scenes in the whole of Bede's histories over which he lingers so lovingly, as the holy deathbeds, some of them so like his own, of Benedict Biscop, Sigfrid[2], Boisil[3], Chad, Hild and Cædmon[4]. 'Blessed are the dead which die in the Lord,' commenting upon which Bede says: 'I thank Thee, O Jesu, who makest them blessed in heaven, who die in Thee upon the earth; how much more those, who lay down their happy lives in and for Thy faith[5].'

Bede, as might be expected, is strong on the religious motive which should inspire even the most ordinary acts[6]. Only so can we obey the precept to pray without ceasing[7]. And on the lightest occasion he lifts his heart on high. Thus, after enumerating the native names of the months of the year, he thanks the 'loving Jesus,' who hath turned us from the heathen vanities, which these names imply, and caused us to offer to Him the sacrifice of praise[8]. He sometimes pauses in his commentary at the solemn thoughts suggested by the text: 'This verse is a matter for awe not for exposition[9],' though he prefers, as a rule, to dwell on the promises,

[1] 'Rectissime potest natus appellari, qui solutus a uinculis carnis ad lucem sublimatur eternam. Unde . . . martyrum . . . solennia non funebria sed natalitia dicuntur.' Opp. v. 5. Cf. vi. 197. H. E. iv. 14, p. 236; v. 24, p. 359. Cf. D. C. A. ii. 1379; Ltft., App., Ff. I. ii. 496; II. ii. 218; iii. 396, 397. In Icelandic the day of a saint's death is his 'hvíldardagr,' 'rest-day.' Magnús Saga p. 502.

[2] Hist. Abb. §§ 11–14, pp. 374–379.

[3] Vit. Cudb. c. 8. Opp. Min. pp. 64–66.

[4] H. E. iv. 3, 23, 24.

[5] Opp. xii. 405. This seems a reminiscence of a Leonine Collect given by Bright, Ancient Collects, p. 68.

[6] 'Quae in sanctis . . . pro temporalium dispensatione fiunt, coelestium tamen rerum intentione fieri nunquam omittunt.' Opp. ix. 266, 267; v. 45. Cf. Ign. ad Ephes. c. 8: *ἃ δὲ καὶ κατὰ σάρκα πράσσετε, ταῦτα πνευματικά ἐστιν· ἐν Ἰησοῦ γὰρ Χριστῷ πάντα πράσσετε.*

[7] Opp. v. 188; x. 143; xi. 258.

[8] Opp. vi. 179. Cf. ib. 226.

[9] 'Timendus est iste uersus, non exponendus.' Opp. xi. 142: 'Expauescendum magis quam exponendum est,' xii. 379.

rather than on the threatenings of God[1]. He is strong on the duty of reverent devotion in Church, of checking those wandering thoughts which beset us all in prayer[2]. He is equally strong on the duty of almsgiving. How can that man expect to receive, when he stretches forth his hand to ask for forgiveness, whose hand has never been stretched forth at the cry of the needy[3].

Bede's good sense.

§ 18. But with all this there is nothing strained or overwrought about Bede's piety. His good sense is conspicuous. The fathers, he says, have rightly defined discretion as the mother and nurse of all the virtues[4]. To attempt literally to pray, or fast, or labour without ceasing, would be foolish obstinacy[5]. In regard to property, it is safer not to possess riches, but still it is the loving them, not the having them[6], the serving not the possessing of mammon that is the sin[7]. The Psalmist did not say 'if riches increase, do not receive them,' but 'if riches increase, set not your heart upon them[8].' To renounce all things, in the sense of being ready to give them up for Christ, is the duty of all, actually to forsake all things for Him is the privilege only of the few[9]. Lazarus was not received into Abraham's bosom because he was poor, but because he was humble and innocent; nor was Dives condemned because he was rich, but because he was proud

[1] 'His cum timore . . . paulisper commemoratis, ad letissima potius Domini . . . promissa conuertamus auditum.' Opp. v. 181.

[2] 'Ore quidem orantes, sed mente foris uagantes.' Opp. v. 248. Cf. ib. 406, 407; x. 178.

[3] Opp. x. 39, 40; xi. 7, 57, 150, 151. Cf. ix. 70. Almsgiving was a special virtue of Bp. Edbert, Cuthbert's successor. H. E. iv. 29 *ad fin.*

[4] Opp. xi. 339. Cited in the notes to H. E. iii. 5, p. 137. Cf. Dante, Conv. iv. 8 *ad init.*: 'Lo più bello ramo che dalla radice razionale consurga, si è la discrezione.'

[5] Cf. Opp. x. 143; xi. 258.

[6] 'Inter pecunias habere, et pecunias amare, multa distantia est.' Opp. x. 156, 157.

[7] 'Non dixit, qui habet diuitias, sed qui seruit diuitiis.' Opp. xi. 227.

[8] I have mislaid this reference.

[9] Opp. xi. 207.

and pitiless[1]. The saints are not forbidden to hold property for their own use and that of the poor[2]. So when Christ rebuked the Scribes for their struggle for precedence, it was the temper which they showed, not the possession of high office in itself which He condemned[3]. Christ Himself did not literally observe the precept to turn the other cheek to the striker[4], and though we should give to everyone that asketh, it does not follow that we should give him what he asks[5]. For there is a weak kind of compassion (how well we know it nowadays!) which amounts to sympathy with crime, and merely encourages wrong-doing[6]. The command 'Judge not' does not mean that we are not to condemn open and flagrant sins, but that in things doubtful or indifferent we should decide by the law of charity[7]; the command against wearing two coats does not forbid the use of extra clothing in cold climates[8]; while the warning against over anxiety about raiment is neglected as much by those who are anxious that their garments should be specially ascetic, as by those who care too much for splendour of apparel[9]; and in the Prose life of St. Cuthbert, that saint is expressly praised because his dress was neither conspicuously neat nor conspicuously sordid[10]. So when Christ bids us call our poorer, rather than our richer neighbours to our festivities, He does not condemn mutual hospitality among equals as wrong, but only shows that the other brings a greater blessing with it[11]. Illness is a sufficient dispen-

[1] Opp. xii. 163.

[2] Opp. xi. 168.

[3] 'Animum . . . non gradum . . . redarguens.' Opp. xi. 309.

[4] Opp. xi. 24.

[5] 'Omni petenti te tribues, quamuis non semper id quod petit tribues.' Opp. xi. 25.

[6] 'Sunt plerique qui compassionem proximo non spiritualiter, sed carnaliter impendunt, ut ei non ad uirtutem, sed quasi miserando ad culpas faueant.' Opp. xi. 204.

[7] Opp. xi. 28.

[8] Opp. xi. 91.

[9] Opp. xi. 166.

[10] Vit. Cudb. c. 16. Opp. Min. p. 82.

[11] Opp. xi. 198.

sation from fasting[1]. Against one form of religious folly, which is ever with us, the folly, namely, which would seek, in defiance of Christ's express command, to fix the day and the hour of His second coming, Bede is justly severe[2].

Bede's death.

§ 19. And now the time was coming when Bede was to show forth in his own person, that which he had so lovingly described in the case of others, the blessedness of a holy death. Already when he wrote the letter to Archbishop Egbert in Nov. 734, he was ill, and unable to keep his engagement with the Archbishop. And the end was not very long in coming. There are difficulties as to the year of Bede's death; the traditional date is 735, and I am disposed to adhere to it[3]. Of his last hours we have

[1] Opp. x. 37; cf. xii. 58.

[2] Opp. xi. 250; vi. 332–334. Some tried to evade the force of this command by saying that though Christ had forbidden us to inquire 'the day or the hour,' he had not forbidden us to inquire the year. Opp. i. 151, 152. Of Bede's views on virginity and marriage, which are eminently sensible, and, with one exception, scriptural, I have spoken in the notes to H. E. i. 27. In regard to the relation of the active to the contemplative life, Bede is also free from mediaeval exaggerations. See the notes to H. E. ii. 1. I cannot see that we have any reason to pride ourselves on our superior wisdom, because on these points we have gone to the opposite extreme from that into which the Middle Ages fell.

[3] Some foreign chronicles place his death in 730. Pertz, i. 114; ii. 221, 239. More place it in 731. Ib. i. 24, 25, 64, 67, 73; ii. 281; iii. 138; iv. 6, 12; xv. 187, 1294. This date is probably due to a confusion between the date of Bede's death, and the date of the completion of the H. E. For the latter 731 is correct. One chronicle places Bede's death in 733 (Pertz, vi. 26), but the indiction points to 731. Any date earlier than 734 is inadmissible because of Ep. ad Egb. §§ 13, 17, pp. 416, 423, and notes. 734 is the date of all MSS. of the Sax. Chron., of the Ann. Ult., W. M. i. 58, G. P. p. 385, R. W. i. 220, and probably of Ethelwerd and H. H. p. 115. Fl. Wig., following the Chron., gives 734, but his own criteria point to 735, and he himself regards this as the date indicated in Cuthbert's letter, i. 53. 735 is the date of Cont. Bed. *infr.* p. 361; of S. D. i. 41, 224, 228; and of the Ann. Lindisf., Pertz, xix. 505. Two foreign authorities give 736, Pertz, iii. 153; v. 1; and four give 737, ib. iii.

fortunately a description from the pen of an eye-witness, Cuthbert, afterwards Abbot of Wearmouth and Jarrow, a description not inferior in beauty and pathos to any of Bede's own. I give it here in its entirety[1].

'To Cuthwin, his dearest fellow-lector[2] in Christ, Cuthbert, a co-disciple, eternal health in God.

'The gift which thou sentest I have received with great pleasure, and have also read with much satisfaction thy devout and learned letter, from which I was glad to find that masses and sacred prayers are diligently celebrated by you for our master Bede, that father beloved of God. Wherefore I am pleased, rather for the love of him, than for any skill of mine, to tell thee in a few words the

117; iv. 3; v. 546; x. 17. Thus the earliest northern authorities are in favour of 735, and this is important. In view of the uncertainty of reading in Cuthbert's letter as to the day of the month on which Bede died, and the proverbial uncertainty of numerals in MSS. I cannot attach much value to the argument of Messrs. Lumby and Mayor that he died in 742. Hen. Hunt, *u. s.*, says that Bede was in his sixty-second year when he died; this would give 734; for Bede himself says he was in his fifty-ninth year in 731. But this may be only Hen. Hunt's inference from that passage combined with his own date of 734. I have already exposed Sim. Dun.'s error in saying that Bede was only fifty-nine when he died. Above, p. xi. The Vita Alcuini errs in the other direction when it says: 'migrauit ad Dominum nonagenarius.' Pertz, xv. 187.

[1] The original is given in an Appendix. It is printed as given by M. & L. from a ninth-cent. MS. at St. Gallen. In the notes are given the variations of the text as ordinarily printed. It will be seen that the variations are very considerable. For a list of other MSS. see Hardy, Cat. i. 455, 456; M. & L. p. 399. I have not attempted to collate the various MSS.; and therefore I have no theory to propound with reference to the divergence of the texts.

[2] There is some doubt as to the meaning of 'collectori' here. It cannot mean 'collector.' To take it with M. & L. as meaning 'fellow-student' creates a rather poor tautology with 'condiscipulus' which follows. I am inclined to agree with Mr. T. Arnold (S. D. i. 43) that it means fellow-lector; *i. e.* both Cuthbert and Cuthwine were at this time in the second grade of minor orders. 'Lector' also means a teacher or lecturer in the monastic schools, *v.* Ducange, *s. v.*

manner of his departing from this life, since I understand that such is thy wish and request.

'For about two weeks before Easter he was troubled with weakness, and especially with difficulty of breathing, yet without much actual pain. And after that, he continued until Ascension Day[1] cheerful and rejoicing and giving thanks to Almighty God every day and night, yea every hour. He gave lessons daily to us his disciples, and the rest of the day he occupied himself, as far as his strength allowed, in chanting the Psalms, and all the night too he passed cheerfully in prayers and giving of thanks to God, except only when a light slumber

[1] Here after the words 'ad diem Ascensionis dominicae,' the ordinary text inserts 'id est vii. Kal. Iunii' (May 26), while the St. Gallen MS. reads 'id est vii. Id. Mai' (May 9). It seems to me possible that both these insertions may be later glosses by scribes who embodied in the text their own views as to the date of Ascension Day in the year of Bede's death. Another possibility is that in the St. Gallen reading the 'Id.' may be due to the 'id' of 'id est'; then a later scribe, seeing that 'vii. id. Iunii' was an impossible date for Ascension Day, altered 'Iunii' into 'Mai.' But putting these conjectures aside, let us ask which date has the better claim to be accepted. It will be observed that it is said here that Bede lived till Ascension Day; while later in the letter he is said to have died on the fourth feria, *i. e.* Wednesday. If Bede died after 6 p.m. on Wednesday, Ascension Day had ecclesiastically begun. But the question now arises: is the inserted date, whether May 26 or May 9, the date of Ascension Day, or of the civil day on which Bede died, viz. the Wednesday before Ascension Day? It appears to me that the former is far more probable. It seems very forced to explain the date as referring to a day not yet mentioned. Now Ascension Day did fall on May 26 in 735; whereas it fell on May 9 in 720, and then not again till 799, both impossible years. M. & L. take the view that the inserted date refers to the Wednesday, and they urge that the years in which Ascension Eve fell on May 26, viz. 751, 762, and 773, are all impossible, and out of the years in which it fell on May 9, viz. 731, 742, and 750, they decide for 742. I cannot agree with them for the reasons given above; and I hold that Bede died on a day which civilly was Wednesday, May 25, 735: though ecclesiastically it was Ascension Day, because he died after 6 p.m.; cf. *inf.* p. clxii: 'diem ultimum *usque ad uesperum* duxit.'

hindered him. But again straightway waking up, he would go over, as he was wont, the melodies of Scripture, and stretching out his hands forgot not to give thanks to God. I can with truth declare that I never saw with my eyes, or heard with my ears, any one return thanks so unceasingly to the living God. O truly blessed man! He would recite the saying of the holy apostle Paul: "It is a fearful thing to fall into the hands of the living God[1];" and many other things out of Holy Scripture, in which he warned us to arise from the sleep of the soul, by thinking beforehand of our last hour. And in our own tongue also (for he was skilled in our native songs), speaking of the dread departure of the soul from the body, he sang[2]:

> "Ere that forced journey, no one may be
> More prudent, than him well beseemeth,
> If he but meditate, ere his departure,
> What to his spirit, of good or evil,
> After his deathday, may be decreed."

He chanted also antiphons for our comfort and his own, whereof one is: "O King of Glory, Lord of Might, Who didst this day triumphantly ascend far above all heavens, we beseech Thee leave us not comfortless, but send to us the promise of the Father, even the Spirit of truth; Hallelujah." And when he came to those words, "we beseech Thee leave us not comfortless[3]," he burst into

[1] Hebr. x. 31; 'appropinquante morte, nostrae mentis in se certamen [Iesus] expressit, qui uim quandam terroris ac formidinis patimur, cum per solutionem carnis aeterno iudicio propinquamus.' Opp. xi. 343, cf. ib. 206; and Bishop Butler's dying words: 'It is an awful thing to appear before the Moral Governour of the World.' Cited by Lightfoot, Leaders in the Northern Church, p. 161.

[2] S. D., who reproduces this letter, here reads: 'nam et tunc Anglico carmine componens multum compunctus aiebat: for þam,' &c.; i. 44.

[3] Cf. Bede's own beautiful comment on the text: '*Non relinquam uos orphanos, ueniam ad uos.* Uidebatur in fidelibus, quia moriens in cruce Dominus discipulos relinqueret orphanos; sed non reliquit orphanos, "quibus et praebuit

tears, and wept much; and after a space he began to repeat again what he had commenced, and we hearing this wept and lamented with him. One while we read, at another time we mourned, or rather we mingled our tears with our reading. In such exaltation of feeling we passed the quinquagesimal tide[1] up to the aforesaid day. And he greatly rejoiced and gave thanks to God, that he was counted worthy to suffer such weakness. He would often say: "God scourgeth every son whom He receiveth[2]," and the saying of St. Ambrose: "I have not so lived as to be ashamed to live among you; yet neither do I fear to die, for we have a loving Lord[3]."

'In those days moreover, besides the lessons which he gave us daily, and the chanting of the Psalms, there were two works, very worthy of mention, which he laboured to complete; that is, he translated into our language, for the profit of the Church of God, from the beginning of St. John's Gospel[4] to the place where it is said: "but what are they among so many[5]?" and some extracts from the works of Bishop Isidore[6], for he said: "I would not

seipsum uiuum post passionem suam in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis," et post dies decem assumptionis suae, hoc est, hodierna die, Spiritus Sancti illos de coelo charismate donauit. Ubi ipsum Christum ad eos uenisse nullus ambigit, qui inseparabilem Sanctae Trinitatis naturam, uirtutem et operationem esse cognouit. Quod ipsum latius exequens, quantum causa illorum de gente non sancta sit discreta denunciat.' Opp. v. 72.

[1] *I. e.* the period between Easter and Pentecost. See note on H. E. iii. 5.

[2] Hebr. xii. 6; cf. H. E. ii. 1, p. 77; Opp. ix. 71.

[3] Paulinus, Vita Ambrosii, c. 45.

[4] Cf. the description of the death of Boisil, alluded to above. Vit. Cudb. c. 8. Opp. Min. pp. 65, 66. On Bede's translations into English, see Ep. ad Egb. § 5, p. 409, and notes.

[5] This insertion of the St. Gallen MS. seems inconsistent with what is said below about the 'one chapter,' the 'one verse,' needed to complete the work; for Bede can hardly have intended to stop abruptly in the middle of a narrative.

[6] The ordinary text reads here: 'de libris rotarum [*lege*: notarum] Isidori'; and Liber notarum is one of the books in the list in O_2 f. 251.

that my children should read a lie, and labour herein without fruit after I am gone."

'But when the Tuesday before Ascension Day arrived, his breathing became much more difficult, and his feet began to swell slightly. But all that day he taught and dictated cheerfully, and among other things he would say from time to time, "Learn speedily, I know not how long I shall be with you, or whether my Maker will remove me shortly." We, however, wondered whether perchance he did not well know the time of his departure; and thus in giving of thanks he wakefully passed the night.

'And when the morning broke—that is the Wednesday—he bade us write diligently what we had begun, and this we did up to the third hour. But from the third hour we walked in procession with the relics of the saints, as the custom of that day required[1]. One, however, of us remained with him, who said: "There is still one chapter wanting of the book which thou hast been dictating, and it seems hard for thee to be questioned further." "Nay," said he, "it is easy, take thy pen, and mend it, and write quickly;" and he did so. But at the ninth hour he said to me: "I have a few treasures in my casket, that is, some pepper, napkins, and incense[2]; but run quickly and call the priests of our monastery to me, that I may distribute to them such gifts as God has given me." And in great agitation I did so. And he addressed them generally and severally, exhorting and beseeching them diligently to offer masses and prayers for him, which they gladly promised. And they all wept and lamented,

[1] On the observance of Rogations, which dates from the middle of the fifth century, see Bright, p. 48. D. C. A. *s.v.*

[2] So Lullus, afterwards Archbishop of Mainz, sends to Abbess Cuneburg: 'turis et piperis et cinnamomi permodica xenia.' Mon. Mog. p. 110. Theophilacias, Archdeacon of Rome, to St. Boniface, sending: 'cinnamomum, costum, piper et incensum,' ib. 199. Lullus to Eadburg, Abbess of Thanet, sending: 'storacis et cinnamomi partem aliquam,' ib. 214.

sorrowing most of all because he had said that they must not reckon to see his face much longer in this world[1], but rejoicing because he said: "It is time for me, if it be His will, to return to my Maker, Who formed me, when as yet I was not, out of nothing. I have lived long, and my merciful Judge has well disposed my life. The time of my departure is at hand, for my soul desires to see Christ my King in His beauty[2]." This, and many like things he said, and passed the day in gladness until evening. Then the same boy, named Wilbert[3], said once more: "There is still one sentence, dear master, which is not written down." And he said, "Well, then, write it." And after a little space the boy said: "Now it is finished." And he answered: "Well, thou hast spoken truth; it is finished. Take my head in thy hands, for it much delights me to sit opposite my holy place where I used to pray, that so sitting I may call upon my Father." And thus upon the floor of his cell[4] singing "Glory be to the Father, and to the Son, and to the Holy Ghost" and the rest, he breathed his latest breath.'

And we may doubtless believe that as on earth he had most devoutly laboured in the praises of God, so his soul was carried by the angels to the longed-for joys of heaven[5]. And all who heard and saw the death of our father Bede, declared that they had never seen any one end his life with so great devotion and peace. For, as thou heardest, as long as the soul was in the body, he sang the *Gloria Patri* and other songs to the glory of God, and stretching

[1] Cf. Acts xx. 37, 38.

[2] Cf. 2 Tim. iv. 6; Is. xxxiii. 17.

[3] There is a 'Uilberct monachus' in the Liber Vitae Dun. Sweet, Oldest Texts, p. 163.

[4] See the passage cited above, p. xxvii, note. What was said to be Bede's cell was still shown in Simeon of Durham's time. S. D. i. 43. The 'porticus' to the north of the church was dedicated to him, ib. 42. Bede's cell was also shown in Leland's time. Cited by Gehle, p. 42.

[5] H. H. truly says: 'Beda *semper mente inhabitata* coeli conscendit palatia,' p. 115.

out his hands ceased not to give thanks to God[1]. Know moreover that many things could be narrated and written concerning him, but my unlearned tongue makes my words the briefer. But I purpose with the help of God to write at leisure more fully about him the things which my eyes have seen, and my ears have heard[2].'

And so he passed away[3], the very model of the saintly

[1] 'Felix autem nunc eorum uita, qui angelicam in terris conuersationem sequuntur; uidelicet sobrie, et iuste, et pie, et caste uiuendo, ac diuinis laudibus semper, quantum mortali possibile est, uacando,' Opp. vii. 202: 'non est laboriosa sed amabilis et optanda seruitus, in Dei laudibus perpetuo adsistere,' v. 271.

[2] If this last sentence is genuine, the intention was either not carried out, or the letter has perished.

[3] 'Senex annis et sapientia, et plenus dierum non in uano consumptorum.' H. H. p. 115. 'De eo loquamur, reminiscentes memoriam sanctitatis eius, et gratias ei referentes pro suis laboribus.' S. D. ii. 23. W. M. i. 67, gives his epitaph which he calls 'pudendum prorsus et tanti uiri mausoleo indignum'; and asks indignantly whether Bede's monastery could not produce anything better than this:

'Presbyter hic Beda requiescit carne sepultus,
Dona, Christe, animam in caelis gaudere per aeuum.
Daque illi sophiae debriari fonte, cui iam
Suspirauit ouans intento semper amore.'

As to the fate of Bede's relics, see S. D. i. 42, 88, 89, 168, 252, 253 (cf. ib. 221, where Bede is spoken as 'breoma bocera,' 'famous bookman'); R. W. i. 223; Stevenson, Church Historians, I. ii. pp. iii, xx, xxi. They were translated to Durham in the eleventh century, and placed with those of St. Cuthbert, whom he had so fervently admired. Alberic of Trois Fontaines in his chronicle at the year 1115 cites the following from Helinandus: 'uenerunt ad abbatiam . . . que dicitur Wiltonia, ubi ostensa est eis sepultura uenerabilis Bede.' He then continues in his own person: 'hic oritur questio . . . quid sit uerius de sepultura . . . Bede, uel si utrumque stare potest, et quod hic dicitur, et quod in legenda translationis beati Cuthberti . . . scribitur. Sed dicunt quidam quod fuerunt duo Bede, primus, qui fecit homelias, et iste de Wiltonia.' Pertz, xxiii. 820. The last sentence is interesting as showing that Alberic knew Bede chiefly by his homilies, *v. s.* pp. xlvii, xlviii. For other persons of the name of Bede cf. Vit. Cudb. c. 37, Opp. Min. p. 120 (a priest of Lindisfarne); Pertz, i. 301 (a monk 'monasterii Anianensis a partibus Gotiae'); Fl. Wig. i. 253 (in the genealogy of the Lindisfari. Curiously enough this Bede has a son

scholar-priest; a type in which the English Church has never, thank God, been deficient, and of which we have seen in our own day bright examples in the person of men like Richard William Church and Henry Parry Liddon.

The world has in many ways made great progress since the days of Bede. If he could come to life to-day, he would find indeed part of his beloved Church at Jarrow still standing[1]; but the monastic buildings are almost wholly gone, and the face of the country has been utterly transformed. Instead of the small and scattered villages of Bede's time[2], he would find a dense mining and manufacturing population; the then quiet reaches of the lower Tyne resound with the din of shipbuilding, and the roar of factories; and her once wooded banks are bare and black with the smoke of colliery and furnace. How far all these things have really added to the happiness of the world, may, I think, be doubted. But even rating them at the very highest value that has ever been put upon them by the most zealous votary of material progress, we have not, it seems to me, amid all our discoveries, invented as yet anything better than the Christian life which Bede lived, and the Christian death which he died.

named Biscop). Alcuin gives an account of a miracle wrought by Bede's relics. De Sanctis Ebor. vv. 1316–7. With this exception what Fuller says of him is true: 'Saxon Saints who had not the tenth part of his sanctity, nor hundredth part of his learning, are said to have wrought miracles *ad lectoris nauseam*; not one single miracle is reported to have been done by Bede.' In MS. Add. 5810, p. 250, there is a Collect for Bede's day, from a 'Manual for the Clergy of London diocese: 'Venerabilis Bede presbyteri et doctoris hac die sanctissimi tui Confessoris nos meritis et doctrina sanctifica, cuius concedis sacra solemnia uenerari; per Dominum.' For Bede as an authoritative standard of orthodoxy, cf. Bouquet, vii. 712; cf. note on H. E. i. 1, *ad init.*

[1] 'I have no doubt whatever that large parts of the two churches [Jarrow and Wearmouth] now standing are the genuine work of Benedict Biscop.' F. N. C. v. 898, 899; cf. ib. 635.

[2] Cf. H. E. iv. 27; Ep. ad Egb. § 7, p. 410.

PART II.

THE MANUSCRIPTS.

A. The Manuscripts of the Historia Ecclesiastica.

Smith's edition of Bede.

§ 20. On the earlier editions of Bede's Hist. Eccl. up to the end of the seventeenth century something will be found below (pp. cxxix, ff.). The first really critical edition is that of Smith, folio, Cambridge 1722. This was a truly monumental work, and its execution cannot be too highly praised. It contained all Bede's historical works, including the Anglo-Saxon version of the H. E., with valuable notes[1] and appendices. The Latin text of the H. E. was based on the famous MS. of Bishop Moore at Cambridge (M), collated with the three MSS. in the British Museum which I have called B, C, and R_1 respectively. As M, B, and C are three out of the four oldest MSS. known to exist, it was natural that Smith's text should be, as it was, a great advance on all its predecessors.

It is not perfect; owing partly to the fact that Smith and his successors attributed, as I shall show, a rather excessive weight to the authority of M in the formation of the text; partly to the difficulties inseparable from a first attempt; partly perhaps to the fact that the original editor, John Smith, Canon of Durham, died in 1715 when less than a quarter of the work was through the press. It was completed as a labour of love by his son, George Smith, who at the time of his father's death was only twenty-two years old[2]. So good, however, is

[1] 'Several of these notes are transcribed from Ussher's Brit. Eccl. Ant., and many of the others were written by Gale, who had made extensive preparations for a new edition of the H. E., which are preserved, among his other MSS., in Trinity College, Cambridge, O. ii. 63, 64.' Stevenson, Church Historians, I. ii. p. xxxiv.

[2] See the interesting and

Smith's text that subsequent editors have practically been content to reproduce it, and very little has been done for the textual criticism of Bede since 1722.

Stevenson (1841) is little but a reprint of Smith's text without his critical notes[1]; though in his preface (pp. xxxiii ff.) he says that he based his text on M, collating 'where necessary' the MSS. which I have called B, C, H_1, R_1; and 'occasionally consulting' H_2, H_3, Bu_1, Bu_2, R_2, R_3, A_3. Stevenson.

Giles (1843) corrected some of Smith's errors, chiefly, it would seem, by reference to the Heidelberg edition in the Scriptores Rerum Britannicarum, 1587; and 'referred to' other MSS.[2] Giles.

Hussey (1846) used Smith's text, 'inspectis nonnunquam codicibus prout res tulerit'; though the only MSS. which he names are M and D; the former of which a Cambridge friend collated for him in places. The latter is cited *once*, p. 87. He also used the editions of Stevenson and Giles, and compared some other sources for the documents, &c., contained in the H. E. The Anglo-Saxon version is occasionally cited. Hussey.

The M. H. B. (1848) also reproduces Smith's text and his critical notes, though the editor 'compared to a certain extent' (Preface, p. 73) H_1, O_4, four Phillipps MSS., and one belonging to Lord Gosford[3]. The four Phillipps Mon. Hist. Brit.

modest account which he gives of his labours at the beginning of his preface.

[1] Smith's critical notes do little more than register the points in which his text differs from the common text of previous editions. It is very rarely indeed that the reading of any individual MS. is given. M.H.B. does little more than reproduce Smith's notes. Hussey is rather more independent, but his notes have the same general character. They register readings of editions, not of MSS. Stevenson, Giles, and Moberly have no critical notes. Hence, with the very partial exception of Mayor and Lumby's edition of Books iii, iv, there is no edition of Bede in existence which gives a text based on an exhibition of the readings of the best MSS.

[2] See Giles' Preface, Opp. ii. 18.

[3] Now in the Brit. Mus. Add. 25014.

MSS. I have not seen. H_1 is cited *once* (p. 162), the Phillipps MSS. *once* (p. 231), the Barlow MS. (= O_{10}), though not mentioned in the preface, is *once* cited (p. 148), a citation which is borrowed from Smith (p. 78), and MS. Colbert is cited at p. 171, also from Smith (p. 100).

Moberly. Moberly (1869, reprinted 1881) says: 'The text of the Church History is that of Smith corrected in a few places by that of M. H. B.' (p. xix).

Holder. Holder in his handy editions of the text used no fresh MS. material, though he utilised the work of previous editors, including Lumby and Mayor; and he introduced a theoretical orthography based on Bede's treatise De Orthographia, which is not that of any of the MSS., and is not consistently carried out[1].

[1] *E.g* we have 'collocare' and 'conlocare' on the same page, p. 20, 'languore' and 'langore' p. 225, 'fulgura' and 'fulgora' in consecutive lines on p. 170, and so on. I have used Holder's second edition. How little most of these editors, except Hussey, have done for the correction of Smith's text will be seen from the following table, where some obvious misprints and oversights of Smith are given which his successors have omitted to correct. I place first the error of Smith, with the names of those editors who have followed him; then the true reading with the names of its adherents.

i. 17, p. 33, l. 5 from bottom:
episcopi. Smith, Stev., Hussey, Holder. (The two last give the true reading in a note.)
episcopi Pelagiani. Giles, M. H. B., Mob.
ii. 12, p. 107, l. 2 from bottom:
ut. Smith, Stev., M. H. B.
et. Giles, Hussey, Mob., Holder.
ii. 16, p. 118, l. 10:
construxit. Smith, Stev., Holder.
conspexit. Giles, Hussey, M. H. B., Mob.
iii. 13, p. 153, l. 23:
ergo. Smith, Stev.
ego. Giles, Hussey, M. H. B., Mob., Holder.
iv. 1, p. 202, l. 12 from bottom:
euenire. Smith, Stev., Giles, M. H. B.
inuenire. Hussey, Mob., Holder.

In 1878 Professors Mayor and Lumby made a new departure by publishing Books iii and iv of the Eccl. Hist. from the Moore MS. with occasional readings from certain other Cambridge MSS. It is not possible, as I shall show, to base a satisfactory text on M alone; but apart from this fact, the readings of M are not always correctly given[1]. Mayor and Lumby.

iv. 17, p. 240, l. 16:
nono. Suscepimus. Smith, Stev., M. H. B.
nono suscepimus. Giles, Hussey, Mob., Holder.
iv. 29, p. 275, l. 15:
diuina. Smith, Stev., Hussey, M. H. B., Mob.
diutina. Holder.

[1] Thus we have:—

	L. & M.	MS.
iii. 5, p. 28, l. 12.	indomabiles	-lis
iii. 6, l. 29, p. 6.	domino	deo
iii. 18 *ad fin.*, p. 52, l. 21.	praedecessor	prodecessores
iii. 20, p. 58, l. 2.	subtracto	protracto
iv. 16, p. 121, l. 14.	erat	eatenus erat
iv. 22, p. 133, l. 28.	suis	sui
iv. 24, p. 142, l. 17.	adstitit	adstitit enim
iv. 30 *ad fin.*, p. 159, l. 21.	commodum	commemorandum

Even if the reading of L. & M. is in some cases the right one, the divergence from the standard MS. should be noted. One very great drawback to the value of L. & M.'s edition is that they have omitted, as a rule, to distinguish between the original and later hands in M. To give as the text of an eighth-century MS., readings which may be the work of correctors two or more centuries later, is to falsify the evidence. Of this a crucial instance can be given. In the capitulum of iii. 28, M, by an obvious blunder (*silently* corrected by L. & M.), has 'orientales' for 'occidentales' (Saxones). It had originally the same blunder in the text (L. & M. p. 82, l. 5), but by erasure and insertion 'orientalium' has been altered into 'occidentalium.' Now Harl. 4978 (H_1) is, as I shall show, a tenth-century transcript of M, and it reads 'orient-' not only in the capitulum, but also in the text; *i. e.* the correction in M was not made till after the transcription of H_1, *i. e.* at least two centuries later. Yet L. & M. give it as the reading of M. See the present edition, pp. 194, 195, and notes. For another example see p. 169, note 5. Again, it sometimes happens that one MS. has been revised by means of another. Thus B

Plan of the present edition.

§ 21. Before proceeding to describe the MSS. of Bede, it will be well to give some account of the plan of this edition. The text is based on a complete collation of the four oldest known MSS.: viz. M, B, C, N. Of these M has so far been taken as the basis, that all deviations from its text are noted, except in the case of mere variations of orthography, and even of these the more important are registered. References to the folios of M are placed in the margin. Of the other three MSS such readings are cited in the notes as seemed of importance, either intrinsically, or as illustrating the relationship between the MSS. I have tried in all cases, where a MS. has been altered, to distinguish the original from later hands by a number placed *above* the symbol which indicates the MS. in question. Thus N^1, N^2, indicate the first and second hands respectively in the Namur MS. (A number placed *below* a symbol indicates that the MS. is one of several belonging to the same place or collection. Thus the Harleian MSS. referred to are cited as H_1, H_2, &c.; the Oxford MSS. as O_1, O_2, &c.) In regard to proper names I have, except in one or two cases of obvious blunders which are specially noted, always retained in the text the spelling of M, and have given in the notes the variations of *all* the other three MSS. Thus text and notes together will give a complete view of the various modes of spelling Anglo-Saxon names in four MSS. of the eighth century[1]. In regard to the

has been corrected throughout by a scribe, who had either C or a sister MS. to C before him (see below, p. xci). To quote these corrections as the readings of B would give the impression that B and C were in most cases in exact agreement. As a matter of fact they represent two different recensions of the text. Of Lumby and Mayor I have used the third edition, *revised*, 1881. The second edition was published in 1879.

[1] In the case of Latin words I have not distinguished between the *ae*, *œ*, and *e* with a loop, but have printed *ae* in all cases; in the case of native proper names I have carefully distinguished them, representing the last in the text by the

Latin orthography I have neither normalised it; nor have I reproduced that of M, which is in many respects highly individual[1]; but I have adopted that which had in its favour the prevailing practice of the four MSS.; which may be taken to represent fairly the Latin orthography of the eighth century, the century in which the Hist. Eccl. was written[2]. (In the case of Bede's Hist. Abb. and the Hist. Anon. Abb., where one of the MSS. (H_1) is so much earlier than all the rest[3], I have reproduced exactly the orthography of that MS.)

In addition to the four MSS. which have been collated throughout, numerous MSS., especially in Oxford and the British Museum, have been examined and collated in certain test passages. The object of this examination has been chiefly to investigate the relations of these MSS. to the four primary MSS., and to one another; for I have rarely felt justified in altering the text arrived at by a comparison of the four oldest MSS., even when apparently faulty, in deference to the readings of MSS. of which the oldest is two centuries later; since it is probable that these represent, not a better MS. tradition, but merely the conjectures of later scribes. We have a concrete illustration of this in the corrections made in the text of M by the scribe of H_1[4]. Nor have I introduced into the text conjectures or corrections of my own. I have relegated them, even when they seemed most certain, to the pages of the Commentary.

Relations of the MSS.

To determine fully the mutual relationships of the numerous MSS. of Bede's Hist. Eccl. would be a work of many years, and in the case of the later (fourteenth and fifteenth century) MSS., the gain would not repay the

broken diphthong *æ*, in the notes generally by ę.

[1] See below, p. xc.

[2] The result is naturally not logical, because the practice of the scribes was not logical. But where a theoretical orthography is introduced, it ought to be carried out consistently.

[3] See below, p. cxxxii.

[4] See below, p. xcix, note.

labour. I have, however, been able to arrive at some results which are probable and not uninteresting. They may at any rate serve as starting-points for any who wish to pursue the subject further. Readings from these later MSS. which from this, or any other point of view, seemed to be of interest, are occasionally given in the critical notes. More will be found in the additional critical notes at the end of vol. i. The Anglo-Saxon version is also occasionally cited.

The MSS. of the Hist. Eccl. very numerous.

§ 22. The MSS. of the Hist. Eccl. are extremely numerous. Hardy, in his Catalogue, i. 433–441, enumerates 133 [1], the highest figure reached by any work in the first volume of that Catalogue, except Geoffrey of Monmouth's De Gestis Regum Britanniae, of which 172 MSS. are enumerated (ib. 341–348). The juxtaposition is interesting. For if Bede be the father of English History, Geoffrey is no less surely the father of mediaeval romance.

The four oldest MSS.

The four oldest MSS. on which the text of the present edition is based are the Moore MS. (M), Cambridge University Library, Kk. v. 16; Cotton, Tiber. A. xiv (B); Cotton, Tiber. C. ii (C); Namur, Bibliothèque de la Ville (N).

The Namur MS. (N).

§ 23. Namur, *u. s.* (N). No. 11 in the printed Cata-

[1] From these must be deducted Laud 78 (p. 437) which is not the Eccl. Hist. at all, and the Arras MS. (p. 438), which is not Bede's Hist. Eccl. but Rufinus' Latin translation and continuation of Eusebius. Nor when I was at Arras in 1892 could I hear anything of the ninth-century MS. mentioned by Hardy, *u. s.* p. 435. Possibly he means the Codex Bertinianus cited by Bouquet, viii. 79. On the other hand there should be added Brit. Mus. Add. 18,150 (A_1), eleventh century; Add. 33,371 (A_4), fragments, twelfth or thirteenth century; Winchester (W), late tenth century; two Berne MSS., Bibliotheca Bongarsiana, Nos. 49 and 363, of which one possibly is mentioned by Hardy; Pembroke College, Camb. (P), twelfth century; College of Arms, Arundel MSS. No. 16, thirteenth century; two Rouen MSS., twelfth century, Nos. 1177 and 1343, of which one is possibly mentioned by Hardy; Utrecht University Library, No. 735, fifteenth century.

logue, No. 2 in the MS. Catalogue, eighth century[1], fol., double columns, 33·50 × 26·10. It belonged formerly to the Monastery of St. Hubert in the Ardennes. The history of Gregory of Tours with the continuation by Fredegar is bound up with the Hist. Eccl. of Bede, but the juxtaposition is purely fortuitous. The Bede occupies sixty folios. The gatherings are of eight, six, and (in one instance) four folios. The third gathering has been lost, causing a lacuna which extends from 'trahens suspiria,' ii. 1, p. 80, to 'crucem magnam auream,' ii. 20, p. 126. It is the work of several scribes, some of them extremely bad; a fact which seems to show that it did not issue from the scriptorium of a great monastery, but from some little house where there were few if any skilled scribes. The writing is continental—not Anglo-Saxon—as Mone asserted. But it would seem to have been copied from a MS. of Hiberno-Saxon character, as may be inferred from the frequent confusions between *n* and *r*[2], and *r* and *s*[3]. I mention this MS. first, not because of any special value or antiquity as compared with the other three eighth-century MSS., but, on the contrary, in order to clear it out of the way as soon as possible. *For the settlement of the text it is quite worthless.* After collating it in 1891 I wrote a description of it which appeared in vol. xix of the Annales de la Société archéologique de Namur. But though I there spoke of the 'deplorable carelessness' with which this MS. had

[1] Unless otherwise stated, the MSS. described are always on vellum. The measurements (in centimetres) are internal measurements, *i. e.* of the pages, not of the binding.

[2] Thus: *quanto* for *quarto*, p. 24, note 4; *adsentiones* for *adsertiones*, p. 35, l. 4 from bottom; *pontum* for *portum*, p. 203, l. 6 from bottom; *annis* for *aruis*, p. 231, l. 20, &c. Conversely: *Saxorum* for *Saxonum*, p. 31, l. 21; *fororem* for *faronem*, p. 203, note 5; *requieuerat* for *nequiuerat*, p. 324, l. 8 from bottom, &c.

[3] *reuerus* for *seuerus*, p. 27, l. 19; *cartellis* for *castellis*, p. 29, l. 6; *trecarenae* for *trecasenae*, p. 34, l. 6; *deterrerit* for *deterserit*, p. 68, l. 9 from bottom, &c. The converse mistake was not likely to occur.

been executed, I had not at that time collated the other MSS., and had not realised fully the worthlessness (for textual purposes) of this MS. We need not go beyond the preface and the first chapter of the first book to see how ignorant the scribes were of Latin; thus: 'praescriptum' for 'presbyterum,' p. 6, l. 15; 'scriptare padsumsi' for 'scripta repperi, adsumsi,' p. 7, l. 2 from bottom; 'unum ferunt' for 'auium ferax,' p. 10, l. 2; 'pallerare' for 'pallescere,' ib. 14, &c. Their ignorance of history and geography is shown by the way in which they have bungled over the word 'Scotti'; thus: 'adrantos' for 'ad Scottos,' heading of i. 13; 'rectorum' and 'sanctorum' for 'Scottorum,' p. 71, ll. 8, 22, &c. The commonest contractions are mistaken; 'quam,' 'quia' and 'quod' are constantly confused; so 'per,' 'prae,' 'pro,' 'post' and 'propter'; 'con,' 'cum,' and 'contra'; 'tamen' and 'tantum'; 'sed' and 'sicut'; 'a' and 'aut'; 'hoc' and 'autem'; 'aut' and 'ante'; 'epo' (episcopo) and 'ipo' (ipso) p. 328, l. 16. Omissions are frequent; the most important being in v. 12, and at the end of v. 22. Sometimes the scribes could not read their copy, and spaces were left which were only filled up later, or not at all. The MS. has been corrected throughout by later hands. But the corrections are often as bad as, sometimes worse than, the original text[1]. Hence, except in the case of proper names[2] this MS. is only sparingly cited. Nor need it be taken into account in discussing the mutual relationships of the various MSS., for so far as I have discovered, no other MS. shows any special affinity to this one[3]. In the general type of text which it exhibits it agrees with M and B against C.

[1] Thus: *pergeret* for *peteret*, p. 24 *ad ped.*, the latter being right; *uirum* for *uiro*, p. 260, l. 25, where *uiro* is right; *de simili* for *dissimili*, p. 304, l. 13, the latter being right.

[2] See above, p. lxxxiv.

[3] R_2 is a partial exception; see below, p. cii.

§ 24. M[1] (see above), the standard MS. of all editions since Smith's, eighth century, folio, 28·60 × 22·00, ff. 129. Written on the Continent, perhaps 'at Epternach or at some such Anglo-Saxon colony on the other side of the Channel'; probably about the year 737, as seems to be shown by the chronological entries at the end. It is called the Moore MS. because it is one of about fifty volumes which were bought on the Continent after the Peace of Ryswick, Sept. 20, 1697, and sold to John Moore, Bishop of Ely; on whose death in 1714 they were bought by King George and given to the University of Cambridge. They had belonged to the collection of J. B. Hautin, whose writing is found on the fly-leaf of this MS. It belonged at one time to a monastery or church of St. Julian, probably that at Le Mans, as one of the other MSS. is known to have come from Le Mans. The writing is 'old Hiberno-Saxon minuscules.' One peculiarity of the MS. is that 'when a document is quoted a red mark is repeated at intervals of two or three lines down the left margin. It resembles a distended Hebrew ℵ.' Contractions are frequent. After the chronological notes alluded to above a 'French hand of the tenth century' has added an

The Moore MS. at Cambridge (M).

[1] In the description of the MS. I am much indebted to the account of it by the late Mr. Bradshaw in the publications of the Palaeographical Society, where two pages of it are given in facsimile. There are two or three very slight corrections to be made in the account. (*a*) Unless we take 'rubrica' to be a gloss on 'nota,' there are not four but three glossed words at the end of the Anglo-Saxon version of Cædmon's hymn. They should be printed thus: *arula* hearth, *destina* feur-stud (cf. feor-stuðu, Wülker's Glossaries, 280, 10; 461, 3); *iugulum* sticung, *nota rubrica*; and not as they appear in M. & L. p. 431*, where *iugulum* is made a gloss on *stud* and *nota rubrica* on *sticung*! The glosses refer to ii. 15 (arula), iii. 17 (destina, which the AS. vers. translates 'studu'). (*b*) It is not quite true that '*d* is always turned back'; one or two instances of straight *d* occur. (*c*) One or two instances of the long Hiberno-Saxon *r* occur (ꝓ).

extract from St. Isidore on prohibited degrees, and the decree of Gregory II in the Roman Council of 721. The latter is mutilated owing to a folio having been excised at the end. The MS. has been corrected throughout by later hands, some of which at any rate are at least two centuries later [1].

Apart from the fact that the existence of other MSS. of equal weight precludes the idea of basing the text solely on M, this MS. is not so uniformly correct as to be above criticism. The notes give frequent testimony to this fact [2]. The spelling is peculiar and arbitrary, especially in the matter of double letters; thus we have 'accesit,' 'cesisse,' p. 20; 'misus,' p. 89; 'iusit,' p. 45; 'decolatus,' p. 21, note 1; 'positis' (for 'possitis'), p. 44, note 2; 'anuo,' p. 111; 'dificultas,' p. 14. On the other hand: 'persuassio,' p. 53; 'suassio,' p. 112; 'dispossuisse,' p. 130; 'misserant,' p. 137, note 3; 'tollerare,' p. 83; 'Cessare' for 'Caesare,' p. 122. Words ending in *-ii*, *-iis*, &c., are generally written with a single *i*, but not always; we get even such forms as 'pissimo' for 'piissimo,' p. 44, note 5; *i* and *c* are in hopeless confusion, so that the testimony of this MS. is practically worthless as to whether we should read, *e.g.* 'suscipimus' or 'suscepimus,' p. 240; 'accidere' or 'accedere,' pp. 59, 60. This is the case in some degree with the other three MSS., but not to the same extent. A further peculiarity of this MS. is the way in which the scribe abbreviates the scripture quotations in the text, giving the first few words, and the last few words with the phrase 'usque ad' between them, pp. 102, 121, 188, &c., or else adding 'et cet.' after the first words, pp. 58, note 1; 124, note 2.

[1] See above, p. lxxxiii.

[2] Thus: *illum* for *ituri*, p. 82, note 3; *solemstitialem* for *solstitialem*, p. 155, note 3; *protracto* for *subtracto*, p. 169, note 2; *orientales* for *occidentales*, pp. 194, 195, notes 3 and 6; *septum* for *sceptrum*, p. 212, note 5; *quam* for *quia*, p. 274, note 6; *commemorandum* for *commodum*, p. 277, note 9; *depraecessori* for *praedecessori*, p. 295, note 5, &c.

There is a facsimile of a page of this MS. in M. H. B. (plate xxvi).

§ 25. B (*v. s.*), eighth century, folio, double columns, ff. 200. It wants the preface and capitula of the first book at the beginning, and ends at the word 'regnabat' in the year 709 of the chronological summary, v. 24. These losses are due to the great Cottonian fire of 1731, in which this MS. suffered severely[1]. Owing to this fact also the original size of the MS. and its gatherings cannot be given; and all evidence as to its history has been destroyed. This is the more to be regretted, as the MS. is of great interest. The writing is of the same general character as that of C, but more pointed[2]. The initials of the chapters are illuminated, and larger illuminations mark the beginnings of the books. Contractions are less frequent than in M. It has been corrected all the way through by a scribe who had either C or a sister MS. to C before him. Many pages of the critical notes will supply evidence of this[3]. This is the case even when the readings of C are clearly inferior to those of B[4]. It has the same mode of marking documents as M. This is one of many points which prove that *B is a sister MS. to M*[5]. They have not only the same type of text, but they agree

Cotton. Tiber. A. xiv. (B).

[1] It was this burnt condition of the MS. which led me to use the symbol B for it, as a sort of 'memoria technica.' Hence it is not safe to argue from the *silence* of the critical notes as to the readings of B. Large portions of it are totally destroyed, others are illegible.

[2] A facsimile of a very small portion of this MS. is in Stevenson's edition.

[3] *E.g.* pp. 13, note 1; 21, note 7; 24, notes 1, 11; 31, note 1; 39, note 3; 46, note 1; 106, note 3; 130, note 1; 141, note 7; 151, note 1; 163, note 9; 273, note 5; 277, note 7.

[4] *E.g.* pp. 69, note 2; 96, note 1; 108, note 2; 211, note 4; 224, note 8; 251, note 1; 289, note 3; 293, note 5.

[5] That it is no light coincidence may be judged from the fact that Mr. Warner, of the MS. Department of the British Museum, whose acquaintance with Latin MSS. is unrivalled, stated, when his attention was called to this point, that he did not remember to have seen this peculiarity in any other MS.

in many minute particulars which cannot be accidental: 'loeti' for 'leti,' p. 79, note 2; 'ciuitas' for 'ciuitatis,' p. 94, note 1; 'eandem' for 'eundem,' p. 100, note 2; 'ob' for 'ab,' p. 105, note 2; 'misserant' for 'miserant,' p. 137, note 3; 'patefactum' for 'patefactam,' p. 166, note 4; 'uincerant' for 'uinxerant,' p. 250, note 5; 'sortibus' for 'consortibus,' p. 294, note 13, &c. On the other hand, neither of these MSS. is derived from the other; each has peculiarities of its own, B does not abbreviate the quotations as does M, and what is more decisive, each has omissions which are not found in the other. For omissions in M which are not found in B see pp. 16, note 1; 68, note 3; 92, note 2; 124, note 6; 129, note 4; 143, note 1; 151, note 4, &c. For omissions in B which are not in M (and these are more considerable) see *e.g.* pp. 169, note 5; 172, note 3; 275, note 3; v. 16, 17, and notes. Hence it follows that both MSS. must be copied from a common original.

As soon as this fact is realised, it becomes plain that we can no longer take M as the sole basis of our text. Where M and B agree we may presume that we have the text of their common original; *i. e.* we have the testimony not of two independent MSS. but really of a single MS., though a MS. more ancient than any which we possess, and which cannot be very far removed from an autograph of Bede. Where however M and B differ, we cannot straightway award the palm to M; we must either decide by internal evidence, or we must call in further external testimony. From this point of view I attach very great importance to the agreement of either M or B with C. For C, as I shall show, contains a different recension of the text from M and B, and is therefore a wholly independent witness. And it will be found, I think, that where M and B differ, C more often agrees with B than with M; in other words, where they differ B is more often right than M. Hence B has at least an

equal claim with M to be consulted in the settlement of the text.

§ 26. C (*v. s.*), eighth century, folio, double columns, 28·25 × 22·00, ff. 157, slightly imperfect at the end, and slightly damaged by the great Cottonian fire[1]. The gatherings are of eight leaves. The writing is 'pointed Saxon minuscules,' but less pointed than that of B. The initials of each chapter are illuminated, and there are elaborate ornamentations at the beginning of each book. Contractions are fairly frequent. On the blank spaces, on folios 5 r°, 34 v°, 60 v°, a later hand has written some Anglo-Saxon glosses on words occurring in the text of Bede. These glosses have been printed by Mr. Sweet (Oldest English Texts, pp. 179–182), who thinks that they are Kentish. Besides these written glosses there occur sporadically in parts of the MS. interlinear Anglo-Saxon glosses scratched with a stylus[2]. Musical notes occur on folios 18 r°, 26 r°, 29 r°, 59 r°, 132 v°, in a hand of the tenth or eleventh century. The MS. has been corrected throughout by later hands. At the beginning and at the end a folio of a fourteenth-century psalter has been inserted. C is certainly a Durham book (possibly brought originally from Lindisfarne). This is proved by two little facts of great significance. At the beginning of the preface, C has the impossible reading 'meditaturum' for 'meditandum,' a reading which occurs in no other MS. which I have examined except O_8, where it is given

Cotton. Tiber. C. ii. (C).

[1] There is a facsimile of a page of this MS. given by the Palaeographical Society, plate 141, accompanied by a description of which I have made use.

[2] These occur: ff. 8 d, 9 a, 10 c, d, 11 d, 13 c, 58 a, d, 62 d, 63 a, b, d, 64 a, 67 a, 69 a, b, c, 74 c, d, 76 b, c, d, 77 a, b, c, d, 78 c, d, 79 a, c, 80 c, 82 a, b, 83 a, b, 84 b, c, 85 c, d, 87 a, c, 88 v°, 89 v°, 91 a, b, c, d, 94 c, d, 95 b, 97 v°, 99 a, d, 100 r°, 101 a, 116 a, 117 a, b, c, d, 118 a, b, 119 a, d, 120 a, b, c, 122 a, b, 123 c, d, 124 a, c, d, 126 a, b, c, d, 128 d, 129 a, 130 c, d, 131 b, 132 a, d, 133 b, 135 c, d, 136 a, b, 138 a, 139 b, 140 d, 141 c, 143 a, 146 d. By good eyes in a strong light most if not all of these glosses could be read.

as an alternative. Yet Simeon of Durham, who embodies this passage in his history, has 'meditaturum' (ii. 42). Again, towards the end of the preface (p. 7, line 5 from bottom) where Bede speaks 'de sanctissimo patre et antistite Cudberchto,' a later hand in C has inserted the word 'nostro' after 'patre.'

Different types of text.

§ 27. The type of text which C exhibits is in several important points very distinct from that found in M, B, N. I call the former the C-text or type, the latter the M-text or type.

Of the MSS. which I have been able to test a certain number are of the M-type, rather more are of the C-type, while the most numerous class shows a conflate text, the basis being of the C-type, but contaminated by insertions and corrections of the M-type.

Tests.

Apart from minuter differences of reading, the more important points in which the two types differ are these.

1. The clause in which Bede asks for the prayers of his readers, 'Praeterea omnes . . . inueniam,' p. 8, is found at the end of the Preface in the M-text, but in the C-text it is placed at the end of the work.

2. The chapter which is numbered iv. 14 in the editions is omitted altogether in MSS. of a pure C-type[1].

3. The words 'cuius supra meminimus,' near the beginning of iv. 18, which do not as a matter of fact correspond to anything in the preceding part of the work

[1] In M itself cc. 13, 14, 15 of Book iv. form a single chapter. In B there is a division between cc. 13 and 14, and in N between cc. 14 and 15. In A_1, another MS. of the M-type, the three chapters are divided from one another; but in no MS. that I have seen are there separate headings in the capitula for cc. 14 and 15. So that these headings rest on no MS. authority. It is interesting to find that W. M. had observed this variation in the MSS.: 'Oswaldi . . . sanctitatis fuere indicia, cum cetera, tum illud quod *secundum quaedam exemplaria* in gestis Anglorum asseritur.' Then follows the present tale, i. 260, 261; cf. ib. II. xciii.

(for Benedict Biscop has *not* been previously mentioned), are omitted in the C-text.

4. In the chronological summary, v. 24, the C-text ends the annal 731 with the word 'archiepiscopus,' omitting the words 'nonus . . . inperii' (p. 356). It then embodies the annals 733, 734 (which in the M-text occur in a sort of appendix after the close of the work), after which it proceeds with Bede's notice of his life and works.

5. In the list of Bede's works the C-text omits the excerpts from Jerome on the Prophets: 'In Isaiam . . . excerptas,' p. 358.

MSS. of the M-type.

Judged by these tests the following MSS. belong to the M-type: M, B, N, H_1, A_1[1], R_2, A_3, A_4; and probably Ca_5, Cas_{1-2}.

MSS. of the C-type.

The following belong to the C-type: C, W, O_1, D, H_2, O_{16}, P, O_{8-9}, Bu_2, A.

Conflate MSS.

Of the conflate MSS. I have drawn up a table showing in which of the five points they conform to the C and M-types respectively. Where a small *m* is appended to the symbol C, it means that the original C-text has been altered by a later hand into conformity with the M-type. The same phenomenon occurs in the pure text MSS. Thus in W and O_1 the words 'cuius supra meminimus' (No. 3) have been inserted. In O_1 the words 'nonus . . . inperii' (No. 4) are inserted. Again in O_1, though iv. 14 is not actually inserted in the text there is a mark made that something is wanting. These instances are interesting as enabling us to trace the actual steps by which the process of conflation took place. The most striking case of this occurs also in O_1. This has the clause 'Praeterea omnes . . . inueniam' at the end of the work (No. 1, C-type). A later scribe has inserted the clause at the end of the preface in accordance with the M-type. But he did not delete the passage at the end of the work;

[1] A_1 is defective in the part where tests 4 and 5 come in.

accordingly in H_3, which, as I shall show, is a derivative of O_1, this clause occurs in both places; while iv. 14 and the clause 'cuius supra meminimus' are inserted in the text of H_3[1]. This is the most extreme case of conflation that I have met with. The symbol V (uacat) indicates that the MS. is defective at this point.

MS.	1	2	3	4	5	MS.	1	2	3	4	5
O_3	V	M	C	C	C	O_6	C	M	M	C	C
R_1	C	M	C	C	C	O_{11}	C	M	M	C	C
O_4	C	M	C	C	C	O_{12}	C	M	M	C	C
O_{10}	C	M	C	C	C	O_{14}	C	M	M	C	C
O_5	C	M	C	C	C	O_{15}	C	M	M	V	V
He	C	M	C	C	C	A_2	C	M	M	C	C
Bu_1	C	M	C	C	V	O_{17}	C	M	M	C	C
O_{18}	C	M	C	C	C	H_3	CM	M	M	C	M
O_{20}	C	M	C	C	C	Ar	CM	M	M	C	M
S	C	M	Cm	C	C	O_7	CM	M	M	V	V
O_2	C	M	Cm	C	C						

It will be seen from the above table that the commonest and simplest form of conflation is the insertion in a C-type MS. of the chap. iv. 14 from a M-type MS.

Date of the two recensions.

§ 28. The question next arises which of these two types of text we are to consider as the earlier.

From the test passages Nos. 1 and 5 no inference can I think be drawn either way.

No. 2 at first sight favours the view that M is the later type. It seems more natural for an author to add to his work in later editions than to make excisions.

No. 3 points slightly the other way. In the first draft of the work, Bede, who had written so much about Benedict Biscop in his History of the Abbots, might easily forget that up to that point he had not mentioned him in the H. E. On a revision of the work this might be detected and corrected.

[1] *Exactly* the same phenomena occur in Ar, which, as I shall show, is either a sister or a daughter MS. to H_3.

No. 4 seems to me decisive on the same side. Bede finished the H. E. in 731[1]. At that point the chronological summary in the M-text stops. The insertion in the C-text of two later annals, 733 and 734, seems to show that that recension was made in the latter year; and as the death of Archbishop Tatwin is not mentioned in that part of the 734 annal which is embodied in the C-text, it is probable that that recension was made before July 30, 734, the date of Tatwin's death. Moreover the facts that he was the ninth archbishop, and that his accession coincided with the fifteenth year of Ethelbald of Mercia would seem more important in the year of his accession than three years later.

Trace of a still earlier recension.

We seem to have an indication of a yet earlier recension from which iv. 32 was absent, and in which the fourth book ended with iv. 31, which in fact forms a much more natural conclusion to it than the succeeding chapter. The evidence for this is that at the end of iv. 30 where the ordinary text reads: 'quaedam, quae nos nuper audisse contigit, superadicere commodum duximus,' several MSS. read 'unum quod' for 'quaedam, quae'; showing that originally only one miracle, that in iv. 31, followed, and that the miracle in iv. 32 is a later addition. Curiously enough it is in MSS. which are wholly or mainly of the latest or C-recension that this trace of the earliest recension has been preserved. With this fact is no doubt connected the variety in order and reading which the MSS. of all three classes exhibit in the capitula of iv. 31, 32.

Description of MSS.

§ 29. Having thus shown the basis on which the MSS. of Bede should be classified[2], I proceed to describe those

[1] See pp. xi, cli.

[2] Mr. Stevenson, in the preface to Church Historians, I. ii. (which marks a great advance on the preface to his edition of the H. E.), has noticed the existence of these three classes of MSS., pp. xxxiii. f. He did not, however, work out his discovery in detail. It was not till

which have come under my notice according to this principle of classification.

MSS. of the M-type.

MSS. of the M-type.

M, B, N have been already described.

Harley 4978 (H_1).

Harl. 4978 (H_1). This is a 4to MS., 24·00 × 17·75, ff. 151, written in a French hand of the tenth century. The H. E. occupies ff. 8–148b. Of the matter which occupies the remaining leaves of the MS. I will speak presently. The gatherings are usually of eight, but also of six and four. After f. 67 a fold probably of eight leaves has been lost and the lacuna has been supplied by the insertion of a fold of ten leaves of which the last has been cancelled. The writing of this insertion is from 150 to 200 years later than the rest of the MS. In some cases, *e.g.* ff. 58, 59, 110, the writing is large and unnaturally spaced; in others, *e.g.* ff. 85, 92, it is unnaturally contracted. This looks as if the folds had not been written consecutively, but the later sometimes before the earlier; so that the scribe had to cover a definite amount of vellum to make them join. *This MS. is unquestionably a direct transcript from M.* This is proved by many convergent lines of evidence. (1) It abbreviates the scriptural quotations of Bede as M does, and in precisely the same way[1]; and of all the MSS. which I have examined it is the only one besides M which does so abbreviate. (2) It agrees with M in many of the latter's most obvious mistakes; *e.g.* 'pergens' for 'pergebat,' p. 113, note 1; omission of 'morem,' p. 126, note 12; 'nam' for 'nec,' and 'corruit' for 'corruens,' p. 130, notes 5, 8; omission of 'ueniens,' p. 149, note 4, of 'merito,' p. 182, note 2; the false reading 'orientales' for 'occidentales,' pp. 194,

this Introduction was in the printer's hands that I found that Mr. Stevenson had to some extent anticipated my conclusions.

[1] See above, pp. xc, xci, and reff.

195, notes [1], 'commemorandum' for 'commodum,' p. 277, note 9, 'depraecessori' for 'praedecessori,' p. 295, note 5, &c. (3) But the most decisive evidence of copying is given by those instances in which the scribe of H_1 has misinterpreted the reading of M. Thus, p. 253, M reads 'ad ´calcariam ´ciuitatem q:· (quae),' meaning that 'calc.' and 'ciu.' are to be transposed H_1 perceives this, but mistaking 'q:.' for the conjunction 'que' transposes it also, and reads 'ciuitatemque calcariam,' which makes nonsense. Again, in v. 24, annal 538: 'eclipsis solis . . . ab hora prima usque ad tertiam,' M accidentally omits 'solis,' then adds it on the margin at the end of the line with a mark of insertion after 'eclipsis.' H_1 overlooks this mark, and copying mechanically reads: 'eclipsis . . . ab hora prima usque ad tertiam solis [2].' (4) A further proof of the connexion of the two MSS. is afforded by the extracts which follow the H. E. These are identical with those which occur at the end of M, as far as these latter, which are mutilated, go; viz. Isidore on Consanguinity, and the decree of Gregory II. And more than this, *they are in the same hand.* If any one will compare the Palaeographical Society's facsimile of the last page of M (plate 140) with f. 149 a of H_1; or, if that be impossible, with the facsimile of H_1 in M. H. B. (plate xxvii), he will be convinced of this. In other words, it was the scribe of H_1 who made these additions to M [3]. After the

[1] On the special significance of this see above, p. lxxxiii.

[2] On the other hand H_1 makes a certain number of slips and omissions for which M is not responsible; per contra, he has corrected, generally quite rightly, a number of M's mistakes. I have noticed about fifty cases in which H_1 differs from M; but all may be accounted for in one of these two ways. None of them indicate the use of any source besides M.

[3] It is very interesting to note that this same additional matter from Isidore and Gregory II is to be found in a MS. of Bede's Hist. Eccl. at Berne, Bibliotheca Bongarsiana, No. 49. See Hagen's Catalogue, p. 73. This MS. is of the ninth cent., and belonged to the great monastery of Fleury. I have not seen it, but

decree of Gregory II come various extracts chiefly from St. Jerome, ff. 148 b–151 a. Then follow some glosses: 'runcina, ascia; circino, quod rustice dicitur compassus,' &c. Then on f. 151 b is a short Frankish chronology: 'Ab incarnatione Domini usque ad transitum Sancti Martini, anni ccccxliiii. Ab inc. D. usque ad baptisma Francorum, anni . . . Abhinc usque in presens, anni cccxi. Ab inc. D. usque ad transitum Chlodouei, anni dlvi. Ab inc. D. usque ad transitum Sancti Remigii, anni dlxxvi. A transitu Remigii usque in presens, anni cclxx (?).' Then follow five lines which are nearly illegible, but which are not chronological. The dates seem to be those of the Julian era, which precedes the Christian era by forty-five years. Thus the death of Clovis which is here dated 556 took place 511 A. D. (556–511 = 45). St. Remigius died c. 530 (576–520 = 46). Clovis was baptized 496; 496 + 311 = 807, and this must be the time at which this chronology was drawn up. But this MS. is not earlier than the tenth century. Therefore this chronology must be copied from an older MS. Preceding the H. E. comes the 'Sermo beati Augustini de lapsu monachi et uiduae,' followed by various extracts from Cyprian, Ambrose, Jerome, *Saint* Alcuin, &c., ff. 4–7. The first three leaves contain fragments of an eleventh century obituary[1] which have nothing to do with the MS. On f. 3 a in a coarse hand is the entry: 'uxor defuncti Almarici `de Leues uilla´ debet duos modios tritici.' This seems to show that though the original home of the MS. was in France, it belonged at one time to the Priory of Lewes.

Additional, 18,150 (A_1).

Additional, 18,150 (A_1), large 4to, 29·00 × 22·50, eleventh century (not mentioned by Hardy), ff. 183.

it would probably prove to be related in some way to M and H_1.

[1] It is from an entry in this obituary: 'Girardus prior Caritatis primus,' that Stevenson, *u. s.* p. xxx, inferred that this MS. 'belonged to the Monastery of St. Mary de Caritate in the diocese of Auxerre.' Cf. Gallia Christ. xii. 403.

A beautiful MS. It belonged formerly to the monastery of St. Georgenberg, near Schwatz, Tyrol; and on the reverse of the last leaf is an entry relative to St. George of Cappadocia. Owing to the loss of a leaf near the end tests 4 and 5 cannot be applied; but the other three show it to be a MS. of the M-type.

Monte Casino, 181 and 177.

In the Bibliotheca Casinensis, vol. iv, two MSS. of Bede's H. E. are described, numbered 181 and 177 respectively; the former belonging to the first, the latter to the second half of the eleventh century. Judged by test No. 1, which is the most decisive, they belong to the M-class[1]. They agree with one another in a very peculiar series of capitula to Books iv and v, which I have met with nowhere else. Probably, therefore, the later MS. is a transcript of the earlier. But of this I cannot speak positively, not having seen the MSS.

Reg. 13 B. xviii. (R_2).

Reg. 13 B. xviii. (R_2), small folio, double columns, 29·50 × 20·50, ff. 102; thirteenth century, according to Hardy, but I think this is a good deal too early. Hardy was perhaps influenced by the fact that the metrical chronology which precedes the Hist. Eccl. and is in the same hand as the rest of the MS., only comes down to Henry III[2]. But this need only prove that the MS. from which this was copied was not earlier than 1216. On f. 63 v° in a hand of the sixteenth century is written: 'In nomine Dei. Amen. I George fforlonge of Wexforde. In mense Mandi tum flores sunt blandi,' &c. By all the tests given above this MS. belongs to the M-class; but within that class it stands quite by itself. After the metrical chronology[3] mentioned above, which extends

[1] Judged by the same test the MS. which M. & L. call C_5, and I Ca_5 (the symbol C being already appropriated) viz. Sidney Sussex Coll. Δ. 2. 8, is also of the M-type. See M. & L. p. 415.

[2] The author calls him 'Henricus quartus,' reckoning 'the young king,' the son of Henry II, as Henry III.

[3] 'Metrica excerpta de libro qui intitulatur de Gestis Anglorum.' Incipit: 'octingen-

from Egbert to Henry III, and occupies ff. 1 a–4 b, come the capitula of all the five books of the H. E. consecutively, ff. 4c–7b; whereas in all other MSS. that I have examined the capitula of each book immediately precede that book. Further, at the end the beautiful invocation 'teque deprecor, bone Iesu . . . ante faciem tuam,' is omitted. This is not due to mutilation; for the H. E. ends on f. 101 a, and the remainder of ff. 101, 102 is occupied with other matter. In one or two points it shows an affinity with N. Thus it omits the clause: 'gratulabatur ille . . . gauisus est' at the end of v. 22; it agrees with N in the peculiar reading in v. 12, 'postea autem,' &c. See p. 309, note 2. But as it has *not* the lacuna which in N immediately precedes that passage, it cannot be a transcript of N; and the same is true of other peculiarities of N which are not shared by R_2. But apart from these points the text of the H. E. is dislocated in the most extraordinary way; and as the points of dislocation occur, not merely in the middle of a column, but as a rule in the middle of a line, the dislocation must be due to the scribe having copied mechanically a MS. in which the gatherings had been misbound, and one gathering lost altogether. The text now occurs in the following order. After the capitula (*v. s.*) we have:

(1) Preface to i. 27, ending with 'quia pro ueritate,' p. 51, l. 15, ff. 7b to 20c = 13½ ff. of the MS. or 47 pages of the present edition.

(2) iii. 9, beginning 'Christianorum prorsus oboleri' (*sic*), p. 145, l. 5, to iv. 2, ending 'erant instructi,' p. 204, l. 5 from bottom, ff. 20c to 37c = 17 ff. or 59½ pages.

(3) ii. 1, beginning 'aduenientibus nuper,' p. 79, l. 4 from bottom, to ii. 14, ending 'esset consumata' (*sic*), p. 114, l. 14, ff. 37c to 47c = 10 ff. or 34½ pages.

tesimo conceptus uirginis anno | Egbirtus clarus' &c. Explicit: 'Cronica summatim si uis percurrere statim, | Versibus hiis centum, lector tibi do documentum.'

(4) iv. 2, beginning 'congregata discipulorum,' p. 204, l. 5 from bottom, to iv. 15 *ad fin.*, ending 'id est Occidentalium,' p. 236 = 9 ff. or 32 pages.

(5) ii. 14, beginning 'rex ipse impia,' p. 114, l. 14, to iii. 9, ending 'de catalogo regum,' p. 145, l. 5, ff. 56 c to 64 c = 8 ff. or 31 pages.

(6) iv. 15 *ad fin.*, beginning 'Saxonum qui essent,' p. 236, to the end of v. 24, ff. 64 c to 101 a = 36½ ff. or 124 pages.

Hence it will be seen that from i. 27 'Iohannes occisus est,' p. 51, l. 15, to ii. 1, 'die quadam cum,' p. 79, l. 4 from bottom = 28½ pages, is wholly wanting.

We may take it that Nos. 3, 4, 5 in the above list represent single gatherings of the original MS., Nos. 2 and 1 (with the addition of some prefatory matter, possibly the same metrical chronology as here) represent double gatherings, while No. 6 would contain four gatherings. One gathering, the third, is missing. The original MS. must therefore have contained twelve gatherings. Representing these by the Greek letters α to μ, we may say that γ was lost, and the remaining gatherings misbound in the following order: $\alpha\beta(\gamma)\zeta\eta\delta\theta\epsilon\iota\kappa\lambda\mu$. I have thought it worth while to analyse the composition of this curious MS., because it is a striking example how purely mechanical the work of a scribe might be.

Additional, 33,371 (A_4). Additional, 33,371 (A_4), folio, double columns, 34·50 × 23·75, twelfth or early thirteenth century. This consists only of fragments of the H. E. But fragmentary as it is tests 1, 2, 4, 5 can be applied; and these show that it is a MS. of the M-type. Before its mutilation it must have been a fine MS.; it is not unlike O_{18} in its general character.

Additional, 10,949 (A_3). This is a poor fifteenth-century paper MS., small folio, double columns. The actual date is given in a note on f. 163 c as 1420. It has

however one point of interest. It is the only MS., as far as I am aware (besides two in the Phillipps collection which I have not seen), which contains the chronological continuation of Bede's epitome in v. 24. This continuation is embodied in that epitome; and I have carefully collated it. But beyond this and the five test passages I have not examined this MS[1].

MSS. of the C-type.

MSS. of the C-type.

§ 30. C has been already described.

The Durham and Winchester groups of MSS.

We come now to two groups of MSS., which are closely related to C, and also to one another. We may call these the Durham and the Winchester group respectively; at the head of the former group stands the MS. belonging to the Dean and Chapter of Durham, B. ii. 35 (D), at the head of the latter the MS. belonging to the Dean and Chapter of Winchester, No. 3 (W). The chief point in which these two groups agree with one another, and differ from C, is the insertion of considerable additions in Bede's chronological summary. (See the critical notes to v. 24.) Further, both groups differ greatly from C, and from all normal MSS. of whatever type, in the divisions between the chapters; the divisions being very unskilfully made, sometimes even in the middle of a sentence. But in this matter of the divisions of chapters, the two groups not only differ strongly from C, but also from one another. Hence we must conclude that the original MS. from which these two groups are ultimately derived (i) was closely related to C; (ii) contained additional matter in the chronological epitome; (iii) had the divisions between the chapters marked very imperfectly or not at all, so that later scribes, guided by the capitula, had to make the divisions as best they could.

[1] Stevenson calls it 'a . . . valuable copy, . . . transcribed . . . from a MS. of considerable authority,' *u. s.* p. xxxiii.

The fact that the inserted matter has mainly to do with Wilfrid shows that the origin of this MS. must be northern. The key to the position lies in an entry under the year 667: nr abb. scri. ('noster abbas scripsit'). Who was the northern abbot about 667 whose writings were so important as to deserve a special entry? The answer to that question would fix the locality of the parent MS. of these two groups. The evident interest in Wilfrid suggests Hexham, Ripon, York, or possibly Lindisfarne? Can it refer to the writing of the great Lindisfarne Gospels by Eadfrid[1]? If so, the date is probably placed too early.

Of the two groups, the D group is much nearer to C than the W group. This is not surprising, seeing that I have already given reasons for believing that C itself is a Lindisfarne or Durham book. This greater nearness of D to C is shown by the fairly numerous instances in which they agree together against W. The following may serve as specimens: 'itaque,' C, D, p. 42, note 4, 'iamque,' W; 'conuersione,' C, D, p. 106, note 3, 'conuersatione,' W; 'cognoscuntur,' C, D, p. 84, note 3, 'noscuntur,' W; 'uocatur,' C, D, p. 253, note 9, 'appellatur,' W; 'uocatur,' C, D, p. 286, note 7, 'uocabatur,' W; 'institutionis,' C, D, p. 332, note 3, 'institutis,' W.

For this reason I take the Durham group first in order.

The Durham group.

§ 31. The parent MS. (D) belongs to the Durham Cathedral Library (B. ii. 35). The other members of the group are Harl. 4124 (H_2); C. C. C., Oxon. 279 (O_{16}); Burney, 310 (Bu_2); Additional, 25,014 (A_5); Pemb. Coll., Cambridge (P); Bodley, 302 (O_9).

The Durham MS. (D).

D. This is a large folio MS. in double columns (I have omitted to note the exact size and number of the leaves). The bulk of the MS. is of the twelfth century. But a certain number of fifteenth-century tracts are bound up in it. This juxtaposition must, however, have taken

[1] See on v. 12.

place as early as the fifteenth century, since, with one exception[1], all these later tracts occur in the fifteenth-century table of contents. The contents of the MS. are chiefly historical. The articles which concern us are: Bede's Eccl. Hist., ff. 38 c–118 d; Life of Bede, with the Preface, ff. 119 a–123 c; Bede's Lives of the Abbots, ff. 123 d–129 a. On f. 75 a is written in a fifteenth-century hand: 'Beda de gestis Anglorum in libraria monachorum Dunelm.' It has been corrected throughout by later hands.

Harley 4124 (H_2).

H_2. This is a twelfth-century MS., small folio, double columns, 33·00 × 20·75, ff. 89. It contains Bede's Hist. Eccl., the life of Bede, with the Preface, and Bede's Lives of the Abbots. It ends imperfectly in the middle of the last article. Whether it originally contained more than these three articles cannot now be known. On f. 56 v° between the columns in a fifteenth-century hand is the memorandum: 'iste liber constat monasterio de Wyrksopp.' On f. 1 r° is the entry: 'Bought at Mr. Rawlinson's sale, 1734.' This is Thomas Rawlinson, the brother of the famous Bodleian benefactor. He died in 1734, and some of his books were bought for the second Earl of Oxford of the Harley family[2].

Pembroke College, Cambridge, (P).

P. This is a late twelfth-century MS., folio, 31·00 × 20·00, ff. 139. It contains: (1) Vita Sancti Alexii confessoris, ff. 1 b–4 b. (2) Bede's Hist. Eccl., ff. 5 a–123 b. (3) Life of Bede with prefaces, ff. 124 a–130 a. (4) Bede's Lives of the Abbots, ff. 130 b–137 b. (5) 'Decretum Gregorii papae: ut Episcopi nullam molestiam monasteriis . . . inferre praesumant,' ff. 138 a–139 a. On f. 1 a is a list of Bishops of Lindisfarne, and on f. 139 b a pedigree of Northumbrian kings, showing clearly that the book is of northern origin. On f. 1 a is the entry: 'Trine

[1] An inventory of Durham relics inserted on seven quarto leaves at the end of the MS. See on this MS., Catalogi Veteres Eccl. Dun. pp. 56, 65, 214.

[2] See Macray, Annals of the Bodleian, ed. 2, pp. 232, 234, 250, 251.

Deus da ne dicas tua gratia uana (?) Iohannes de Westwyk[1].'

Additional 25,014 (A_3), small folio, double columns, 29·55 × 19·75, ff. 119, twelfth or early thirteenth century. A good MS. It conforms to all the D-tests. The H. E. ends on f. 117 b, then comes Cuthbert's letter on the death of Bede, ff. 117 b–118 c, followed by two short articles: 'de eo quod episcopi Candide Case esse debeant subiecti archiepiscopo Eboracensi,' ff. 118 c, d; 'Qualiter acciderit quod memoria Sancti Andree apostoli amplius in Scotia sit quam in ceteris regionibus,' ff. 118 d–119 d. The remainder of 119 d is occupied by 'prefatio Ambrosii Merlini de regibus Anglie: Coegit me Alexander Lincolniensis presul'; *i. e.* Geoffrey of Monmouth's seventh book, which ends mutilated at the bottom of the column. On f. 2 v° is a record of the homage of Edward Balliol to Edward III of England in 1334 at Newcastle, in Latin, with the form of homage in French. All these additions (with the exception of Geoffrey of Monmouth) show the northern interests of the scribes. The MS. was bought at Sir Francis Palgrave's sale, Nov. 20, 1862, and entries on ff. 1 and 2 show that it formerly belonged to Francis St. John. Hence this is probably the MS. which Hardy calls the Gosford MS., Cat. i. 438, note †. Additional 25,014 (A_3).

O_{16}. This is a fourteenth-century MS., small folio, in double columns, 25·70 × 15·50, ff. 74, bound up with the eleventh-century copy of the Anglo-Saxon Version of Bede. It formerly belonged to Bryan Twine, but nothing else is known of the history of the MS. C.C.C. Oxon. 279 (O_{16}).

Bu_2. This is a fourteenth-century MS., large folio, double columns, 35·50 × 24·00, ff. 176. Of the ten items which it contains nine are common to it and D. The remaining one, the first in the volume, is Rufinus' Burney 310 (Bu_2).

[1] For information about this MS., supplementing my own rather hurried examination of it, I am indebted to my kind friend, Mr. F. Jenkinson, University Librarian, Cambridge.

translation and continuation of Eusebius' Ecclesiastical History in eleven books. The MS. is all in the hand of one scribe whose name and date are given, f. 89 c: 'Explicit liber hist. eccl. secundum Eusebium scriptus per manum Guillelmi dicti Du Stiphel de Britannia, pro uenerabili et religioso magistro Domino Vtredo Dunelm. monacho, 'ac sancte sacre [*sic*, *lege*: sacrosancte] pagine doctore. Anno Domini millesimo ccc° octuagesimo primo, uicesimo sexto die mensis Augusti G. Du Stiphel.' And the same name occurs at the end of Bede's H. E., f. 158 b. By 'Britannia' is meant Brittany. This MS. is the MS. marked N on pp. 56, 65 of Catalogi Veteres Librorum Dunelm[1]. For another MS. by the same scribe, see ib. 51, 192. The Utred in question is Utred de Boldon, prior of Finchale, near Durham, in the second half of the fourteenth century (see Priory of Finchale, pp. xxiii, xxvii, S.S. 1837).

Bu_2 is known to be a transcript of D, and its relations need not therefore be discussed, nor have I been at the trouble to test its readings.

Bodley 302 (O_9).

O_9. This is a fifteenth-century MS., small folio, double columns, ff. 143. Its contents are given in Catalogi MSS. Angliae et Hiberniae (1697), No. 2086; to which should be added at the beginning 'Regulae quaedam a bonis uiris obseruandae.' On f. 7 r° is the name 'Tho. Allen[2],' and on f. 67 r° the entry 'iste liber pertinet George Hull.' The Bede occupies ff. 72–137 r°, and is in a single hand, different from the rest of the MS.

Characteristics of the Durham group.

That all these MSS. belong to the same family is shown by the numerous points in which they agree among themselves, and differ from all other MSS. which I have examined. (i) Divisions of chapters: thus i. 12 begins 'Fracta est autem Roma' instead of 'Exin Britannia,'

[1] This is proved by the fact that the second folio begins, as there stated, 'cibus ita refertur.'

[2] On him see Macray, *u. s.* pp. 23–25.

p. 25; i. 17 begins 'Utebantur eo tempore' instead of 'Ante paucos . . . annos,' p. 33; i. 26 and 27 are joined together in the text; ii. 7 begins 'Post quem Mellitus' instead of 'Hoc regnante rege,' p. 93; iv. 26 [28] begins 'Uerum quia de uita' instead of 'Exin Cudberct,' p. 271. (ii) Omissions: 'et huius quoque . . . meruerunt,' iii. 4 *ad fin.*, p. 135; 'prouisione,' iv. 9, p. 222, l. 8; 'ad,' v. 19, p. 328, l. 18. (iii) Peculiar readings: 'uestigiorum' for 'fastigiorum,' ii. 8, p. 95, note 3; 'anno tricesimo' for 'annos triginta,' iv. 11, p. 225 (an absurd misinterpretation of the numeral). I would not assert that all these MSS. are directly copied from D. That is certainly the case with Bu_2, and I think also with H_2. But some of the later MSS. may be derived not immediately, but mediately, from D. Still the points cited are sufficient to show that they all belong to one family. Nor can it be asserted that D itself was directly copied from the MS. which was the ultimate progenitor of the two groups. There may have been intermediate links.

The later MSS. sometimes exhibit either solely or in combination the readings inserted by the correctors in D^1. Where this is not the case it would not be safe to assume that the corrections in question must be posterior to the transcript, as later scribes exercise their own discretion as to the adoption or rejection of alternative readings.

The Winchester group.

§ 32. We now come to the Winchester Group.

The Winchester MS. (W).

Winchester Cathedral MS. 3 (W), large folio, 36·20 ×

[1] Thus in iv. 15 [17] *ad fin.*, p. 240 D^1 has 'damnauerunt' with the ordinary reading 'anathematizauerunt' written above as an alternative by D^2. H_2 has simply 'damnauerunt,' but O_{16} embodies both the alternative readings in his text: 'damnauerunt uel anathematizauerunt.' In iv. 20 [22] *ad init.*, p. 249, over 'de militia eius' D^2 has written the gloss 'scilicet Ecgfridi regis'; this is not in H_2 even as a gloss; in O_{16} it is embodied in the text. In v. 19, p. 323, l. 27, D^1 has the false reading 'similiter' for 'sublimiter'; this is reproduced in H_2, but corrected in O_{16} after D^2.

26·20[1], ff. 108. 'Late tenth cent. Written in minuscules generally of a continental type, but obviously by English scribes. . . . On f. 40 is a marked change of hand extending over three columns only, the characters being strongly English in form, notably the *r* and *g*. The last scribe, apparently beginning at f. 83 b, was the Ædelelm who wrote the colophon. A monk of this name appears in the "Liber Vitae" of Hyde Abbey (New Minster) early in the eleventh cent. (ed. Birch, p. 138). . . . On f. 45 b, in a hand of the fourteenth cent., is a note on the translation of St. Birinus . . . from which it may be inferred that the MS. was already at Winchester when the note was written.'

The colophon referred to above runs thus: 'Finit. Deo gratias ago. Quicumque legerit hunc librum uel scrutauerit, ut det benedictionem pro anima Ædelelmo (*sic*) qui scripsit hoc. Sit sic hoc hic in aeternum.' Then comes the following inscription in Irish: 'éscor doont-erchinnach duillim; bennacth (*sic*, *lege*: bennacht) en scribenned ma beth ní uaréle beth ferr degenter nú hęre[2].'

[1] Slightly cropped by the binder. This MS. is not mentioned by Hardy. The passages in inverted commas are from a description of the MS. by Mr. G. F. Warner of the British Museum, kindly shown me by the Rev. F. Madge, Librarian to the Dean and Chapter of Winchester. They are printed here by Mr. Warner's courteous permission.

[2] This is very poor Irish indeed. It is evidently the work, either of a scribe reproducing an inscription in an older MS., which he did not understand; or of one who had a smattering of Irish, and tried to imitate the notes often made by Irish scribes in the MSS. which they wrote. For the following restoration and translation of it I am mainly indebted to the kindness of Dr. Norman Moore, who tells me that the conjecture 'ní air' for 'nú hęre' is due to Mr. Standish Hayes O'Grady. 'Is cóir dond-erchinnach dul lim; bennacht in scribennid; ma beth ní uair ele bud ferr, dogentar ní air.' 'It is fitting for the *erenach* (or prior) to go with me; the benediction of the writer; if there be anything that would be better at some other time, something shall be done for him.'—I am inclined to think that the phrase 'duillim' contains the proper name 'William' with prefixed 'do,' *i. e.* a dative

'After this, still in Ædelelm's hand, are twelve hexameters beginning "Summe (for Sume) pater placidus modulantis nota poete." They form the preface to a poem addressed to Egbert, Bishop of Lindisfarne (803–821) by Æthelwulf. . . . The verses end at the bottom of the page, and no doubt the whole poem followed on leaves now missing. There is however reason to believe that they are in the British Museum in MS. Cott. Tib. D. iv. ff. 309–318. These leaves, which have nothing to do with the rest of the MS. (Lives of Saints of the twelfth cent.) with which they are bound up, contain the poem of Æthelwulf, without the prefatory lines, and beginning at the top of the page. Allowing for the injury done to them by the fire of 1731, they are of the same dimensions as the Winchester MS., and the hand . . . appears to be identical with that of the lines in the latter volume.'

I cannot see that there is anything which throws light on the history of the MS. Dr. Kitchin thought that it had been originally a Glastonbury book[1]. O_2, as I shall show presently, is a transcript of this MS., though, owing to the insertion in it of iv. 14, I am obliged to place it in the class of conflate MSS.; but as regards origin, O_2 and derivatives of O_2 (if any), must be reckoned as belonging to the Winchester group.

The only other MS. which I can place here as exhibiting Balliol 176 (O_{19}).

in apposition to 'dont-erchinnach.' Then the translation would run: 'There is due to the prior, viz. to William, the benediction' &c. In any case, if the MS. came from Glastonbury, the Irish connexions of that monastery receive an interesting illustration, as Dr. Moore remarks. I cannot think the MS. is so ancient as to enable us to identify the scribe with Æthelm who became archbishop of Canterbury in 923; unless we suppose that that inscription also may have been copied from an older MS.

[1] For additional information as to this MS., I am indebted to the Rev. F. Madge. In a Glastonbury Catalogue of 1247, we find 'Historiae Anglorum scriptae a Beda, bon. set uetust.'; also, 'Beda de gestis Anglorum.' Iohannes Glastoniensis, ed. Hearne, ii. 428, 435.

a pure C-text of the Winchester type is Balliol College, Oxford, No. 176 (O_{19}). This is a twelfth-century MS., folio, double columns, 36·50 × 25·70, ff. 182. The H. E. occupies ff. 1–93, the remainder being assigned to Bede's Commentary on St. Mark. It is all in one hand, and well written, the initials finely illuminated in green and red. Owing to the glaze of the vellum or the thickness of the ink the writing has peeled off in many places.

On a flyleaf at the beginning is the entry: 'Liber domus de Balliolo in Oxon. ex dono Willm. Gray Eliensis episcopi.' William Gray was bishop of Ely, 1454–1478. They are no other marks of ownership.

Apart from the general characteristics of the Winchester group, O_{19} is specially connected with W by the adoption in the text of the alternative beginning of v. 9 which W^2 has written on the margin. The object of this alternative was undoubtedly to make the passage more suitable for reading aloud in church or in refectory[1]; and that the scribe of O_{19} had this object specially in view is shown by the fact that he has actually given to ii. 1 the heading: '*Lectiones* quedam de uita uel obitu beati Gregorii pape, edite a uenerabili Beda presbitero.' He would naturally therefore prefer the alternative reading of W^2 in v. 9.

Characteristics of the Winchester group.

The following are some of the points in which W, O_2, and O_{19} agree with one another against all other MSS.: i. 8 begins (in the middle of a sentence) 'ubi postea redeunte,' p. 21, l. 27, instead of 'at ubi turbo,' p. 22; ii. 2 begins 'haec iuxta opinionem,' p. 81, l. 4, instead of 'Interea Augustinus' in W and O_2; in O_{19} there is a large initial to 'haec,' but a still larger one to 'interea.' In iv. 1, p. 202, l. 6, the four oldest MSS. are divided between 'Niridano' and 'Hiridano' as the name of

[1] The additional critical notes will furnish many illustrations of this custom. It is a frequent cause of corruptions of the text of MSS., notably in MSS. of the N. T. Cf. D. C. A. ii. 954. For the custom of reading aloud at refection, ib. 987.

Hadrian's monastery; O_2 and O_{19} both read 'Oiridano,' and we may assume that this was the reading of W, though the first letter has been tampered with, and is now illegible. In iv. 25, p. 264, l. 17, where the M-text reads 'aspicerent' and the C-text 'conspicerent,' these three MSS. read 'suspicerent[1].'

Of the corrections and alternatives written in W by later hands some appear in the text of O_2, others appear in O_2 also as corrections and alternatives by a later hand.

§ 33. Other MSS. which exhibit a pure C-text without any special affinities are the following:—

Hatton 43 (O_1). Hatton 43 (O_1), 4to, 26·25 × 20·00, early eleventh century, ff. 177, of which the first eight are in a different hand from the rest of the MS. On f. 129 a a somewhat later hand has written the Anglo-Saxon version of Cædmon's hymn (see notes to iv. 24). This is the MS. which by the corrections and additions of the later scribe has prepared the way for the curiously conflate MSS., H_3, Ar, O_7 (*v. sup.* pp. xcv, xcvi). Another feature of this MS. is the addition by the later scribe of historical glosses on the text. A leaf has been cut out between ff. 66 and 67. At the foot of f. 152 b is a verse of a hymn to St. John the Evangelist. The MS. would seem to have belonged to Glastonbury, if we may judge from the fact that in the Preface, p. 7, 'Laestingaeu' has been altered into 'Glaestingaei.' (*v. inf.* p. cxxvii.)

Bodleyana 712 (O_8). Bodl. 712 (O_8). This is a fourteenth-century MS., large folio, double columns, 34·00 × 22·50, ff. 371. It contains, besides Bede's H. E., William of Malmesbury's

[1] O_2 agrees with W in many places where O_{19} does not; thus i. 13 and 14 are joined together; so i. 17 and 18; ii. 16 and 17; ii. 18 and 19. In iv. 6 *ad init.*, p. 218, ll. 7–12, the words 'Sexuulfum . . . Gyruiorum' and 'Depositus . . . finiuit' are transposed in W; in O_2 the whole passage is written on an erasure, showing that the scribe at first copied the error of W, and then discovered and corrected it; 'paschae' for 'pascha,' v. 24, p. 356, l. 12; 'eliaco' for 'elegiaco,' ib. p. 359, note 8.

Gesta Regum, ff. 89–198 b; the Chronicle of Martinus Polonus, ff. 199–248 a; and the 'Chronica Bede,' wrongly so called. After the Bede, f. 88 c, is the note by the scribe: 'scriptus reuerendo domino, domino Roberto de Wiuill episcopo Sarum.' This is Robert Wyville who was Bishop of Salisbury, 1330–1375. On the first page are two coats of arms: (1) *Gules*, a cross *or* fretté sable, between four mullets of the second, voided of the field[1]. (2) The second shield is the same as the first, except that there is only one mullet in the first quarter of the field. On the flyleaf at the beginning is the name 'I. Rogers.' This is the MS. cited above as being the one MS. which has preserved (and that only as an alternative) the wrong reading of C in the preface, 'meditaturum' for 'meditandum.'

Conflate MSS.

§ 34. We now come to the class of conflate MSS. (I arrange them in groups according to the degree of conflation.)

Reg. 13. C. v. (R_1).

Reg. 13. C. v. (R_1). The date of this MS. is about 1000. It is folio, 32·00 × 21·00 and is boldly and clearly written; ff. 225. It ends imperfectly in the middle of the list of Bede's works, v. 24, p. 358, note 6. On f. 1 a is a short account of Bede in a later hand. At the beginning of the volume is the inscription 'Liber Monasterii Sancti Petri Glouc.' And in iv. 23, p. 255, over the name of Osric, King of the Hwiccas, is written in a later hand, 'fundator mon. Glouernis sub Ethelredo Rege' (*sc.* Merciorum). The text is of the C-type, except that iv. 14 has been incorporated.

New College, Oxford, 308 (O_{18}).

New College, Oxford, 308 (O_{18}), folio, double columns, 35·40 × 27·20, ff. 91, twelfth century. At the beginning is a list of Popes down to Innocent III inclusive; and a rough table in a still later hand of the contents of the H. E. At the end is a very beautiful extract on the

[1] In Burke's General Armoury (1878), pp. 1146, 1147 are several Wyvill coats of arms. None of them are exactly like this. The one that comes nearest is on p. 1147: '*gules*, a cross *or*, between four mullets of the second.' For the correct blazon of these arms I am indebted to my friend Mr. Hurst.

humility of Christ, which is in the same hand as the MS.; then follow the lines:

> 'Rex · miles · presul · edictis · ense · cruore ·
> Impugnat · uiolat · protegit ecclesiam ·
> Rex ira · miles gladio · presul prece pugnat:
> Pro populo presul . pro grege pastor obit ·
> Pax patrie · dux iusticie · iurisque patronus:
> Presul in ecclesia: militis ense cadit.'

The reference is apparently to Thomas Becket. This is a fine MS. The initials are profusely ornamented with grotesque animals, chiefly in red and green and blue. At the beginning a leaf of a fourteenth-century service-book has been inserted, containing the 'propria Sanctorum' for SS. Augustine, Germanus, and Petronilla (May 26, 28, 31). I could discover no marks of ownership beyond the frequent erasure of the word 'papa' by some zealous protestant. This MS. has peculiarities of its own in regard to the division of chapters; and it omits the valediction and dates at the end of the letters in i. 29, 30.

Hengwrt 102 (He). I have not seen this MS. myself. For the following particulars I am indebted to my friend Mr. J. Gwenogfryn Evans. Folio, double columns, 31·55 × 21·00, ff. 147; middle of twelfth century, beautifully written, and finely illuminated at the beginning. At the end is the 'Forma Pacis' made between Henry III and Louis of France in 1217, occupying rather more than half a page. Hengwrt 102 (He).

Douce 368 (O_4). This is a twelfth-century MS., large folio, double columns, 41·50 × 28·00, ff. 81, of which Bede, H. E., occupies ff. 1–78 c. Then follows a genealogy of the Mercian kings; and lastly the life of St. Kenelm, f. 79 b, imperfect at the end, but. according to an inserted note by Mr. Petrie, containing more than the usual copies. The whole MS. is in the same hand. At the beginning, in a fourteenth-century hand is the note 'Hoc . . . uolumen pertinet ad monasterium Winchelcombense' (Winchcombe, near Cheltenham . The MS. belonged at one Douce 368 (O_4).

time to Thomas Rawlinson, for a note by him is inserted at the beginning: 'omnium quos (*sic*) uidi exemplarium Bedae si artem spectes, hoc est iure praestantissimum. This praise is excessive, but it is a fine MS. It has the book-plates of Philip Carteret Webb, and of Francis Douce, from whom it came to the Library. The latter has inserted the note: 'bought at Mr. Brander's sale, pretium £1 1*s.* 0*d.*' It has a peculiar beginning to i. 7 which I have not noticed in any other MS.: 'regnante in tempore illo Maximiano Herculio in Brittania passus est sub eo eiusdem insulae Sanctus Albanus,' &c. This, like many other corruptions in MSS., is probably to be traced to the desire to fit the passage for public reading in Church or in refectory. (See above, p. cxii.)

Barlow 39 (O_{10}).

Barlow 39 (O_{10}). This is a thirteenth-century MS., 4to, 23·50 × 16·50. It contained originally ff. 196; the H. E. occupying ff. 1–192, the remainder being taken up with the life of Bede[1]. Twelve ff. are lost at the beginning[2], but it has the clause 'Propterea (*sic*) omnes . . . inueniam' at the end, and in other respects the MS. exhibits the usual characteristics of the C-text, except the insertion of iv. 14. It has peculiarities of its own in the division and headings of chapters, *e. g.* the rubric to v. 7 runs: 'Ut Cadwaladrus rex Britonum et Occidentalium Saxonum,' &c.; which testifies to the popular confusion between Cædwalla of Wessex and Cadwalader of North Wales[3] of which I have spoken in the notes to v. 7; it also testifies to the hopeless darkness of men's minds on the

[1] See Hardy, Cat. i. 451, No. 986.

[2] A note at the beginning probably by the former owner of the MS., Thomas Barlow, Bp. of Lincoln, 1675–1691, says: 'Desiderantur hic capita 28 longa temporis iniuria et infaelicis seculi incuria deperdita.' I do not know whether it is the Bishop's hand which has throughout the MS. erased the word 'papa' or altered it to 'episcopus.' A leaf is also missing at the beginning of Book iii.

[3] So the scribe of O_{11} notes on the margin of iv. 12: 'Ceadwala alio nomine Cadwaladrus in Britonum historia nominatur.'

subject of early English history. It is a poor MS., badly written on very defective vellum.

These four MSS., O_{18}, He, O_4, O_{10}, exhibit the ordinary C-text with the insertion of iv. 14, and are connected with one another and with R_1 by the fact that in the middle of the inserted chapter they apparently make a division marked by an illuminated capital at the words 'Praeclari omnino habitus,' p. 235, l. 14. This can hardly be accidental, and seems to point to some common source.

Moreover O_{10} is unquestionably a transcript of O_4. This is shown by the fact that they both have a special heading to the hymn in iv. 20, which I have observed in no other MS.: 'hymnus in honore praefatae uirginis elegiaco et paracberico [para'c'terico[1] O_{10}] uel reciproco carmine compositus'; while both read 'oriende' for 'ortandi,' i. 27, p. 58, l. 29; and 'Augustarum' for 'Iuliarum,' i. 30, p. 66, l. 5.

Laud Misc. 243 (O_3). This is a twelfth-century MS., ff. 81, small folio, double columns, 27·00 × 18·80; but it has been cruelly cropped by the binder. Fragments of the full-sized margin which happened to have writing on them have in some cases been preserved, showing that nearly three centimetres have been cut away. On f. 1 r°, top margin, is written 'Jacobi Armachani'; *i. e.* it belonged at one time to the admirably learned Ussher. On the bottom margin is the entry: 'Liber Gulielmi Laud Archiepiscopi Cantuar. et Cancellarii Uniuersitatis Oxon. 1633.' On the flyleaf a seventeenth-century hand (not Ussher's) has made the remark: 'This is an exceeding good copye,' and on the whole the praise is well deserved. A leaf has been cut away at the beginning, and another at the end; thus the Preface is lost, and all after the words: 'teque deprecor, bone Iesu' at the end. Hence in regard to the first and most decisive test this MS. is dumb. But in other respects it presents in

Laud Misc. 243 (O_3).

[1] Cf. Hardy, Cat. i. 515.

the main the ordinary features of the C-text, with the insertion of iv. 14. To this a later scribe has by erasure and alteration given a new beginning, evidently for the purpose of making it more suitable for public reading in Church or in refectory; for on the top margin he has put the heading: 'Incipit qualiter natalitius eiusdem Sancti Oswaldi dies diuinitus celebrari mandatus est,' and an 'Explicit' of similar character at the end of the chapter; while a cross on the left margin answering to a similar cross and note at the beginning of iii. 14, indicates that this chapter, iv. 14, was to be read after iii. 13, in order to complete the account of Oswald's miracles[1]. This MS. is connected with O_1 by the insertion in the text of v. 21, p. 335, l. 31, of the words 'extendit uel expendit uel prolongat,' evidently at first a gloss on the word 'prorogat'; R_1 has an erasure of more than a line at this point, so that probably these words occurred in it also. They are underlined for deletion in O_1. In O alone of all MSS. that I have seen there is inserted in the text the musical notation for the antiphon which Augustine and his companions sang on their first approach to Canterbury, i. 25 *ad fin.*

Bodley 163 (O_2).

Bodl. 163 (O_2). The date of this MS. is about 1100. It is a large 4to, 26·75 × 20·00, ff. 251. Bede's H. E. occupies ff. 1–209 a. Then after an entry, f. 209 a, relating to Ethelred and Edmund Ironside comes the poem of Ethelwulf 'De Abbatibus[2],' ff. 209 b–226 b. Then after some extracts from Jerome and Orosius, and a curious charm, ff. 226 b–227 a, follows a copy of Nennius, ff. 228 b–245 a. Next: 'Incipit libellus Bemetoli ["Methodii" written above by a later hand] quem beatus Ieronimus

[1] Hence Stevenson infers that it belonged to some monastery dedicated to St. Oswald; *u. s.* p. xxxi.

[2] Printed by Dümmler, Poetae Latini aeui Carolini, i. 582 ff. Also in Arnold's Simeon of Durham, i. 265 ff. Mr. Arnold used the present MS. The presence of this poem in O_2 makes it probable that O_2 was transcribed from W before the mutilation of W described above, p. cxi.

de Greco in Latinum transtulit uel composuit[1],' ff. 245 a–248 b, a pedigree of the Counts of Flanders from Hildric (Liderik) to Baldwin VII; a list of kings of the Franks from Clovis to Louis VI, ff. 248 b–249 a; three lections from Bede on St. Oswald, f. 249 b; some Anglo-Saxon Glosses, f. 250 a; the beginning of a homily for St. John Baptist's Day, f. 250 b, and f. 251 a an interesting list of books[2]; a catalogue probably of part of the library of the monastery to which this MS. belonged. This was apparently Peterborough. On f. 250 v° appears the entry: 'Anno Domini obiit frater . . . de burgo S. Petri'; on f. 249 v° the name of 'Humffridus Natures.' This is probably the person who is known to have been a monk of Peterborough in 1534, Rector of Paston 1548–1553, and the recipient of a pension as of Peterborough in 1553[3].' On the top of the next page appears the name of 'Henricus Storkes,' of whom I know nothing. At one time the MS. must have been in the possession of some zealous protestant, as the words 'papa,' 'apostolicus,' &c., are constantly erased. With the exception of the insertion of iv. 14 it is a MS. of the C-type. And the insertion betrays itself as such; for above iv. 14 is rubricated 'alia'; above iv. 15, 'item'; and above iv. 16 'capitulum quintumdecimum,' though elsewhere this MS. has no numbers to the chapters either in the text or in the capitula.

[1] A book with exactly the same title occurs among the Cambridge University MSS.: see the Catalogue, iv. 357*.

[2] Printed in Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Gesch. ii. 433 (1876). Gottlieb, *u. i.*, who places it among 'unbestimmte Verzeichnisse.'

[3] I owe the information given above to Mr. Madan; who also refers to Gottlieb's Mittelalterliche Bibliotheken, No. 515. A person of the same name, also a monk of Peterborough, formerly owned MS. Gough Missal No. 47; cf. Macray, Annals, &c., p. 447. But from the handwriting of the entry, he must have lived at an earlier time. Probably the family of Natures was resident in the neighbourhood of the monastery.

With this exception the MS. is, as I have shown above (pp. cxi–cxiii), a transcript of W.

Stowe 104 (S).

Stowe 104 [old number 863], quarto, 25·75 × 17·65, ff. 149, twelfth century. It is mutilated at the beginning, wanting the Preface and the Capitula to Book i; but the clause 'Propterea (*sic*) omnes . . . inueniam' occurs at the end; and in other respects it exhibits the C-text with the addition of iv. 14, and the insertion (above the line) of the words 'cuius supra meminimus' in iv. 18. At v. 2, p. 284, l. 10, the scribe has omitted all after the words 'syllabas ac uerba' to the end of v. 5, p. 289. The H. E. ends on f. 112 a, and is followed by the letter on the death of Bede; then after some verses on the Archbishops of Canterbury[1] from Augustine to Iænbert, ff. 113 b–114 a, comes the omitted portion of the H. E., ff. 114 a–115 b, followed by some sections from Folcard's life of St. John of Beverley, ff. 115 b–117 a; then Ailred's life of Edward the Confessor, ff. 118 a–149 a; f. 149 b is occupied with the beginning of Hugo [? de S. Victore], De uirginitate Sancte Marie. The special interest in St. John of Beverley suggests a northern origin for this MS., but beyond that I can say nothing. The word 'papa' is frequently erased.

Burney 297 (Bu_1).

Burney 297 (Bu_1). Small folio, 26·75 × 17·80, ff. 131, fourteenth century. On f. 1 r° is the entry 'Roger Twysden, 1661'; on f. 46, lower margin. 'James Meredyth, desessed' [deceased]. The H. E. ends, unmutilated, on f. 130 r°, with the words 'superadicere curaui,' v. 24, p. 357, l. 9 from bottom, omitting the list of Bede's works and all that follows. Hence the clause 'Praeterea omnes . . . inueniam' does not occur in this MS. at all. It is possible that the scribe had an incomplete copy of the type of the three next MSS., and thought it better to conclude here than in the middle of a sentence. The H. E. is followed

[1] These verses are also in O_{12}.

by the letter of Cuthbert, after which the scribe has written: 'Felix qui scripsit sit, et qui talia fixit' [? finxit].

St. John's College, Oxford, 99 (O_{20}).

St. John's College, Oxford, 99 (O_{20}), twelfth or thirteenth century, small folio, double columns, 26·25 × 17·50, ff. 121, of which the H. E. occupies ff. 1–94 c; it is followed by Cuthbert's letter to Cuthwine on the death of Bede, ff. 94 d–95; St. Bernard's life of St. Malachias, ff. 96–117 c; Nennius, ff. 117 c–121 d, where it ends imperfectly. On the recto of the flyleaf, at the beginning, is a list of Archbishops of York from Paulinus to 'Willelmus de Meltun, assumptus de aula regis' (1316–1340). To the name of 'Henricus de Newerke, Iurista, Decanus ecclesie' (1296–9) is appended the note: 'et tunc statutum in capitulo Ebor. quod nunquam deinceps decanus ecclesie eligetur in archiepiscopum, ne forte decanatus ecclesie uacantis daretur per summum pontificem, sicut contigit in ecclesia Lincolnie et alibi in Anglia.' Then after some verses comes the word: 'Bridlington.' On the verso is the inscription: 'Liber Sancte Marie de Ioreualle (Jervaux)'; but the two last words are written on an erasure, so that it had evidently belonged to some other 'Saint Mary' previously[1]; yet the curse follows: 'quicunque librum istum alienauerit anathema sit.' The MS. came to the College 'ex dono uenerabilis uiri Guilielmi Laud, . . . Praesidis, et ecclesiae Cathedralis Gloucestriae Decani. 1620.'

Fairfax 12 (O_5).

Fairfax 12 (O_5), a twelfth-century MS., small folio, after the first four leaves in double columns, 29·00 × 19·00. It is inscribed, 'e libris Monasterii Sancti Germani de Selby Com. Ebor. Chron. xii.' There are inscriptions in English and Latin showing that it was given in Sept. 1650 by Walter Cant, advocate of Edinburgh, to Colonel Charles Fairfax. Before this it had belonged to 'W. Santclair of Roislin, Knecht; Anno 1591, 2 Januarii.'

[1] Possibly Bridlington, which was dedicated to the Virgin. Mon. Angl. vi. 284.

The name of another possessor of it seems to occur: 'Sam. Coluile, Scotus.' This Charles Fairfax was a son of the first Lord Fairfax, brother of the second, and uncle of the third, the famous parliamentary general. He was a barrister by profession, but in the civil war he became a colonel of foot; like his more famous nephew he joined with Monk in the restoration of Charles II. He died in 1673 (Fairfax Correspondence, I. lviii, f.). Some elegiac verses addressed to him are on the flyleaf of the MS. It was by the bequest of his nephew, the great Lord Fairfax, that this and other MSS. came to the Bodleian. It contains, besides the H. E., Cuthbert's letter on the death of Bede, and Abbo of Fleury's Passion of St. Edmund (imperfect) prefaced by Abbo's well-known letter to Dunstan. Two marginal notes on iii. 27 and iii. 28 show the interest of the Selby scribe in the ecclesiastical history of neighbouring districts: 'nota quod Lindissi insula proprium habuerit episcopum;' 'nota quod Hripensis ecclesia proprium habuerit episcopum.' The word 'papa' has been occasionally erased. It is a poor and uninteresting MS.

Lincoln College, Oxford, 31 (O_{14}).

Lincoln College, Oxford, 31 (O_{14}), small folio, double columns, 26·25 × 17·50, ff. 201, twelfth or thirteenth century. A poor and carelessly written MS. It contains, besides the H. E., the letter on the death of Bede, and Bede's Commentary on the Catholic Epistles, the last being in a different hand. It is mutilated at the beginning.

Of these three MSS., O_{20} and O_5 are C-texts with the insertion of iv. 14. O_{14} has further the insertion of 'cuius supra meminimus' in iv. 18. But in all three the H. E. in the first hand ends abruptly with the words: 'Martyrologium de nataliciis,' v. 24, p. 259, l. 15. This is not due to mutilation, as in all three MSS. Cuthbert's letter follows immediately, and the agreement cannot be accidental. All three MSS. must therefore be ultimately derived from some MS. in which a leaf had been lost

before Cuthbert's letter, containing the last paragraphs of the H. E. In O_{14} the want was discovered, and the missing paragraphs added *after* the letter, including the clause 'propterea (*sic*) omnes . . . inueniam.' But as it is mutilated at the beginning we cannot be sure that that clause may not have occurred also in the preface, as in H_3 and Ar. This group shows a certain affinity with the text of O_1, but it is not directly derived from it.

Further conflation of text.

§ 35. The next group of MSS., A_2, O_6, O_{11}, O_{12}, O_{15}, O_{17} (to which may be added O_{14}, which for special reasons has been already described), show a further degree of conflation of the C-text; they not only insert iv. 14, but have the words 'cuius supra meminimus' in the text of iv. 18. Moreover, with the exception of A_2, they all show more or less affinity to O_1, though I cannot say that any one of them is an immediate copy of that MS. Within the group O_{11} is closely related to, though not a transcript of O_{17}. As A_2 stands apart from the other members of the group I take it first.

Additional, 14,250 (A_2).

Additional, 14,250 (A_2), small folio, 27·30 × 17·00, ff. 150, thirteenth century. It was purchased for the Museum at the sale of Dean Milles' library, April 15, 1843, f. 1 v°, and on the top margin of f. 3 r° is the entry: 'Liber domus Plympton.' On f. 2 v° is a pedigree of Noah's descendants. The H. E. occupies ff. 3 r°–148 r°, the remaining ff. (148 v°–150 v°) being taken up with a short chronology from the Incarnation to 1177, though the last entry is 1170, 'Anglorum primas corruit ense Thomas.' It agrees with O_3 in a remarkable reading in i. 27, p. 52, l. 10, the insertion of 'ordinantur alii episcopi' after 'episcopi,' but it is not a transcript of O_3, for in v. 21, p. 344, note 5, O_3 has supplied an omission of the C-text in its own way, whereas A_2 has the correct reading[1].

[1] The fact that this MS. uses 'finit' and 'explicit' indiscriminately at the end of the books of the H. E. is rather against Mr. Bradshaw's theory, Collected Papers, p. 459, that 'finit' as opposed to 'explicit' is a specially Celtic use.

Digby 211 (O_6).

Digby 211 (O_6), folio, double columns, 33·30 × 22·50, ff. 108, twelfth century. On the v° of the first flyleaf is the entry: 'Liber Sancte Crucis de Waltham'; on f. 1 r° 'Vindica te tibi Kenelme Digby.' The H. E. occupies ff. 1 a–108 a; then follows the letter 'De obitu Bede,' ff. 108 a–109 a. It is a finely written and beautiful MS.

Magdalen College, Oxford, 105 (O_{17}).

Magdalen College, Oxford, 105 (O_{17}), small folio, double columns, 30·25 × 21·50, ff. 138, of which f. 138 v° is blank; twelfth century. It contains only the H. E.; at the end of which, in a different hand, are the following verses:—

> 'Scribens in scheda sedet hic sua dogmata Beda,
> Ex Anglis natus, doctissimus atque probatus.
> Nam scripturarum tractando profunda sacrarum
> Mundum doctrinis ceu sol perlustrat opimis.
> Suscipe nostrorum rex hystoriam populorum,
> Quam lege, scribe, proba; cunctos hoc uelle labora.'

Between ff. 16 and 17 there is a lacuna extending from after the words 'rexit annos,' i. 23, p. 42, l. 18, to the end of the words 'pensare (*sic*) debet,' i. 27, p. 60, l. 2. On the margin of iv. 24 the West-Saxon version of Cædmon's verses has been written. This is a clear and well-written MS.; the initials are illuminated in red and green, and the headings of the books are finely ornamented.

Digby 101 (O_{11}).

Digby 101 (O_{11}), fourteenth century, quarto, 21·75 × 15·00, ff. 209, of which the H. E. occupies ff. 1–105, the remainder being taken up with William of Newburgh, written in the same hand. There are a few English glosses on the margin: p. 136, l. 23, 'inuectione *anglice* undirniminge'; p. 145, l. 31, 'consistere *anglice* withstonden'; p. 232, l. 9, 'sele *anglice*, uitulus marinus *latine*; ey, insula'; p. 234, l. 13, 'clama *gallice* clameth *uel* cleym tu, *quod alio uerbo dicitur* uoca.' On f. 1 a, 'Vindica te tibi Kenelme Digby.' There are no other marks of ownership. The close affinity of this and the preceding MS. is shown by the following passages:— In the last line of Prosper's epigram in i. 10, O_{17} and O_{11}

both read 'huic' for 'hic,' O_{17} has 'uel grandine' written above 'gramine,' while O_{11} reverses them, putting 'grandine' in the text and 'gramine' above. These variants I have noticed in no other MSS. In v. 1, p. 282, l. 3, O_{17} has over the word 'undiqueuersum' the gloss 'i. ex omni parte.' O_{11} writes in the text, 'undique ex omni parte uersum.' This might look like actual copying; but at p. 182, l. 19, O_{11} has the reading 'de obseruantia one paschae,' evidently copied from a MS. which had 'obseruantia' in the text with 'one,' *i. e.* 'obseruatione,' written as an alternative above. But this MS. is not O_{17}, which has the ordinary reading 'de obseruatione paschae[1].'

Merton College, Oxford, 95 (O_{15}), fourteenth century, folio, double columns, 33·00 × 22·00, ff. 196. It is mutilated at the end, all after v. 20 being lost; and from the table of contents a good deal has been lost besides the conclusion of the H. E. The clause 'Praeterea omnes' does not occur in the preface, we may therefore assume that it was placed at the end; unless indeed, as with Bu_1, it occurred in neither place. But this is unlikely. After the word 'studuimus,' with which the preface in the C-text ends, this MS. has the unintelligible addition, peculiar to itself: 'tempore pro Domino sanctum *est* fuderunt.' The MS. came to the College 'ex legato . . . Roberti Ketrinham, quondam Rectoris ecclesie Sancti Gregorii Lundon. Oretis igitur pro eodem, et benefactoribus eiusdem, omnium ac fidelium animabus a purgatorio liberandis.' There are no other marks of ownership. Merton College, Oxford, 95 (O_{15}).

Tanner 348 (O_{12}), fifteenth century, small quarto, 21·50 × 14·50, ff. 114, of which the H. E. occupies ff. 1–113 r°, the remaining space being taken up with the letter on Bede's death. On f. 1 is the name 'W. Cant,' probably the same who gave O_5 to Colonel Fairfax. Tanner 348 (O_{12}).

[1] A note on Aldhelm at v. 17 suggests Malmesbury as the possible home of O_{11}.

Final stage of conflation.

§ 36. We come now to the most highly conflate group of all. I have shown above (pp. xcv, xcvi), how the additions of the second scribe in O_1 prepared the way for this final stage, in which, in addition to other insertions, the paragraph 'Praeterea omnes' is found both at the beginning and end of the work.

Harley 3680 (H_3).

Harley 3680 (H_3), twelfth or thirteenth century, folio, 31·00 × 20·50, ff. 177. On f. 1 r° is the entry, 'Liber Sancti Andree Roffensis Ecclesie,' and on f. 2 r°, 'Liber de claustro Roffensi Huberti precentoris[1].' And this connexion with Rochester is further illustrated by the fact that on the margin of ii. 9 is written in a later hand, 'Legenda S. Paulini *patris nostri.*' The H. E. ends 173 v°, and is followed immediately by the letter on the death of Bede, ff. 173 v°–175 v°. Then comes an account of the conversion of Kent, ff. 176 r°–177 r°; then 'Notationes de Sanctis qui in Anglica patria requiescunt,' f. 177 v°, where it concludes, mutilated.

Arundel 74 (Ar.).

Arundel 74 (Ar.), fifteenth century, folio, double columns, 34·00 × 24·75, ff. 106. On f. 1, top margin, is the name, 'William Howarde, 1592.' On the bottom margin, 'Soc. Reg. Lond. ex dono Henr. Howard Norfolciensis[2].' This MS. is either a transcript of H_3 or they are both copied from the same original. In addition to the mode of conflation and special readings in which they agree, Ar. has the same additional matter as H_3, only, unlike H_3, it is unmutilated. The 'Notationes de Sanctis' are complete, and are followed by 'Beda super fortem mulierem[3],' so that possibly H_3 also contained this. The one point which makes in favour of Ar. and H_3 being derived from a common original, and not Ar. from

[1] In a Catalogue of the Library of St. Andrew's, Rochester, of the year 1202, we find 'Beda Hystoria Anglorum.' Archaeologia Cantiana, iii. 55.

[2] See Edwards, Lives of the Founders of the British Museum, pp. 196–197.

[3] See below, pp. cli, clii.

H_3, is that in the letter on the death of Bede H_3 omits the Anglo-Saxon verses, leaving a blank space of three lines for them, whereas Ar. gives them, though in such a form as shows that the scribe did not understand them. If then Ar. was copied from H_3, the scribe must have got the verses from some other source. And this is not impossible; but the other explanation is simpler and more probable. Ar. is a very ornamental MS., adorned with coats of arms, &c.[1] But it is very carelessly written.

Bodley, e Musaeo, 115 (O_7).

Bodley, e Musaeo, 115 (O_7), 4to, 24·50 × 16·50, ff. 159, twelfth or thirteenth century[2]. Mutilated both at beginning and end; and the table of contents shows that a good deal has been lost besides the commencement and conclusion of Bede's H. E. Owing to this fact tests 4 and 5 cannot be applied; but there cannot be the slightest doubt that it belongs here. The following instances will show conclusively the close connexion of these three MSS. with O_1 and with one another. In ii. 2, l. 3, above 'proximae' O_1^2 has written as an alternative 'maxime'; O_7, H_3, Ar. have both 'proxime' and 'maxime' in the text, though Ar. has seen the error and has subpunctuated 'maxime' for deletion. In ii. 13 *ad fin.*, p. 113, l. 22, O_1^2, O_7, H_3, Ar. have all 'doro-

[1] On f. 21b Quarterly: 1 and 4, *argent* a bend *sable*; 2 and 3, *gules* a fret *or*. On f. 1a are the same arms within a border *azure* charged with six mitres of the fourth, lined of the third. The first are the arms of Despenser quartering Audley; the second is probably a variety of the coat assigned to Henry Despenser, Bishop of Norwich, 1370–1406, to whom the MS. most likely belonged. See Papworth, Ordinary of British Armorials, pp. 183, 211. I owe the reference and identification to Mr. Shadwell, Fellow of Oriel College.

[2] In the Preface, p. 7, l. 15, H_3, Ar., and O_7 follow O_1^2 in reading 'Glestigéi' for 'Læstingaeu,' *i.e.* Glastonbury, for Lastingham. This attempt to claim for Glastonbury a connexion with Bede's Hist. Eccl. is very unfortunate, as Bede is there speaking of the sources whence he derived his knowledge of Mercian and East Saxon affairs, with which Glastonbury could have nothing to do.

bernensionem' [-bor- Ar.] for 'doruuentionem.' But the two most decisive cases are the following. In iii. 25, p. 186, ll. 6–7, in the phrase 'a xiiii^a luna primi mensis [ad uesperam usque ad xxi^am lunam eiusdem mensis] ad uesperam,' O_1 has by homoioteleuton omitted the words in brackets. O_1^2 has inserted on the margin 'usque ad . . . mensis.' Thus one 'ad uesperam' is lost. And this defective reading is the reading of the text of O_7, H_3, Ar. In v. 7, p. 294, l. 2, O_1 reads 'an. et cons. iiii.' O_1^2 has on the margin expanded cons. (rightly) into 'consulatus,' adding 'sui'; but O_7, H_3, Ar. have *all* the impossible expansions of the contractions 'ante et constantio quarto.' I have said above that the table of contents of O_7 shows that the volume originally contained more than the H. E. This is the table: 'Historia Anglorum . . . Bede . . .; item epilogium de obitu eiusdem; et de locis sepulture nonnullorum sanctorum Anglie'; *i. e.* the additional matter in O_7 was largely identical with that in H_3 and Ar. I have little doubt therefore that O_7, H_3, and Ar. were all copied from a common original, which was itself derived mediately or immediately from O_1^1.

The Anglo-Saxon version (AS).

§ 37. The Anglo-Saxon version[2] (AS.). The general

[1] The affinity of these three last groups, O_5, O_{14}, O_{20}; O_6, O_{11}, O_{12}, O_{15}, O_{17}; and H_3, Ar., O_7, with O_1 and with one another may be seen by a reference to the additional critical notes on the following passages: p. 28, ll. 23, 27; p. 31, l. 7; p. 38, note 4; p. 39, l. 27; p. 45, l. 11; p. 47, l. 22; p. 49, l. 18; p. 58, l. 28; p. 59, ll. 28, 29; p. 60, ll. 22–24; p. 75, l. 23; p. 189, l. 4; p. 194, l. 7; p. 205, l. 4; p. 213, l. 28; p. 252, note 1; p. 280, l. 21; p. 312, ll. 3, 27; p. 325, l. 1; p. 343, l. 21.

[2] The Anglo-Saxon version is cited at the beginning of Ælfric's Homily on Gregory: 'istoria Anglorum þa þe Ælfred cyning of Leden on Englisc awend,' 'The Historia Anglorum which King Alfred turned from Latin into English,' ed. Elstob, p. 4. More remarkable is that it is cited, and a quotation made from it, by Rudborne, Ang. Sac. i. 183. He seems to think that Bede himself wrote the Saxon version: 'liber quem composuit in lingua Saxonica de Gestis Anglorum, . . .

relations of this version to the original do not concern us here. They are matters for an editor of that version. The only question with which an editor of the Latin text is concerned is the bearing of the Anglo-Saxon version on that text. Owing to the freedom with which the translator worked, the AS. version is very rarely available for the settlement of minute differences of reading. But the general type of text used by the translator is perfectly plain. Owing to the omission of the chronological summary, test 4 cannot be applied; but the other four tests show that he used a MS. of the C-type. And it was a good and pure MS. of that type. The AS. version shows no trace either of the unauthorised additions of later MSS., or of the special peculiarities of the Durham or Winchester group. Other points in which it shows its affinity with C are the joining together of iii. 1 and 2, and the reading 'unum quod' for 'quaedam quae' at the end of iv. 28 (30). In one or two points the translator's MS. was superior to our C; it did not omit 'signando' at the end of iv. 22 (24), or 'rationis' at the end of v. 21. It differs from C and the majority of C's followers, and agrees with M in making iii. 13 begin, 'Nec solum inclyti fama uiri,' instead of 'Tempore, inquit, mortalitatis'; but other MSS., not of the M-type, do the same.

Early editions.

§ 38. A few words must be said in conclusion as to early editions. The editio princeps of the H. E. is without printer's name or place, but it is certainly[1] the work of Heinrich Eggesteyn of Strasburg, and was probably printed about 1475. Of v. 24 it omits all after the words 'adiecit imperio,' p. 352, l. 13; so that tests

cuius copiam habui in Prioratu Canonicorum de Suthwyk.' This is interesting as showing that Saxon studies were not extinct even in the fifteenth century.

[1] I give this on the authority of Mr. R. Proctor of the British Museum; I have no right to speak on a question of typography.

4 and 5 cannot be applied: in other respects it seems to be taken from a MS. of the M-type. About the same time Eggesteyn printed an edition of the Latin version of Eusebius. Both these were reprinted at Strasburg in a single volume in 1500. The Bede reproduces all the features of the editio princeps; and this is the case also with the reprint of the same two works by Heinrich Gran, Hagenau, 1506. In 1550 a separate edition of Bede's H.E. was published at Antwerp by John Grauius[1]. This not only contains the whole of v. 24, but the continuation of Bede's Chronology is given continuously with it, preceding the list of Bede's works. The preface ends with 'studuimus[2].' The work ends: 'Te deprecor . . . faciem tuam, qui uiuis et regnas etc. Amen[3].' Then comes Bede's epitaph, and the date of his death; and then 'Beda ad lectorem. Omnes . . . inueniam. Vale[4].' But I am inclined to think that this arrangement is due to the editor. In most of the test points this edition follows the M-text. These features are reproduced in the collected Basle edition of Bede's works, 1563, except that the clause 'Beda ad lectorem . . . Vale' is printed (in a different type) at the end of the preface. All these editions are in folio. Octavo editions of the H.E. appeared at Louvain in 1566, and in 1566–7. In 1583 it was embodied in the Hist. Christ. ueterum patrum by Réné de la Barre, Paris; and in 1587 in Commelin's Rerum Britannicarum Scriptores, Heidelberg. This last seems to have been taken from a good MS. of the M-type[5]. The continuation is printed continuously, but distinguished by different type. In 1601 there was an 8vo edition of the H. E. at Cologne, and in 1612 appeared the Cologne reprint of the Basle edition of

[1] 'The first critical revision of the text, in the formation of which good MSS. were employed.' Stevenson, Church Historians, I. ii. p. xxviii.

[2] p. 8. [3] p. 360.

[4] ib.

[5] 'Revised by a good MS., which belonged to Pithou.' Stevenson, *u. s.*

Bede's collected works, which was itself reprinted 1688. In 1681 Chifflet the Jesuit published his edition of Bede's H. E. under the title 'Bedae Presbyteri et Fredegarii scholastici concordia,' 4to, Paris. For this he used 'S. Maximini Treuerensis codex peruetustus[1],' a MS. which Hardy[2] identifies with MS. Phillips, 1873, and believes to be a transcript of M. Certainly Chifflet's text is of the M-type. At the end of the work, after 'faciem tuam,' Chifflet gives from the printed editions the continuation of Bede's Chronology. This he believes to be mainly the work of Bede himself, whose death he places in 762 (!). In addition to these continental editions, Giles[3] mentions an edition of the H. E. at Lyons in 1587, and collected editions of Bede's works at Paris in 1544 and 1554. Hardy[4] further gives the following editions: 1483, Strasburg; 1493, Spires; 1514, Strasburg; 1545, Paris; 1661, Cologne[5].

In 1643–4 Abraham Whelock published, at Cambridge, the first English edition of the Latin text of the H. E., and the editio princeps of the Anglo-Saxon version. He probably took his Latin text mainly from one of the continental editions, but he used also three MSS., one belonging to Sir Robert Cotton, one to Dr. Ward of Sidney Sussex College, and one to Trinity College, Cambridge[6]. In 1722 appeared Smith's edition, already described, which at once superseded all others.

Translations into English.

Of translations into English other than the Anglo-Saxon version, the earliest is by Thomas Stapleton,

[1] Chifflet, p. 316.

[2] Cat. i. 436.

[3] Opp. ii. 6.

[4] Cat. i. 714.

[5] The edition which Hardy puts first: 'No imprint, but probably by Conrad Fyner at Eslington, 1471 × 1475,' is most likely nothing more than a wrong description of the same edition as that which he gives, more correctly, as 'Strasburg, 1473. Hen. Eggesteyn.'

[6] According to M.H.B. Wheloc's MSS. were our C; Trin. Coll. Camb. R. 5. 27 (Ca_1); Sid. Suss. Δ 5. 17; and the basis of his text, the Cologne edition of 1612. Preface, p. 72.

Antwerp, 1565, 4to (second edition, St. Omer, 1622, 8vo). The object of Stapleton was to influence Elizabeth against the Reformation, and to show the difference between 'the pretended reformers' and the early Church of Augustine and his companions.

Another translation was published by John Stevens in 1723[1], and a third by W. Hurst in 1814. Dr. Giles published a revised version of Stevens' translation separately in 1840, and in his collected edition of Bede's works, 1843[2]. A new and improved translation was given by Mr. Gidley in 1870.

Of the Hist. Abb. a translation was published at Sunderland in 1818 by the Rev. Peter Wilcock. Of the Epistle to Egbert a translation was published at Oxford in 1882. In 1853 Mr. Stevenson published in Church Historians, vol. i, Part ii, translations of all the historical works of Bede, with the exception of the Metrical Life of St. Cuthbert. The translation of the H. E. was based on that of Stevens. The anonymous history of the Abbots has never, to my knowledge, been translated.

B. The MSS. of Bede's History of the Abbots.

MSS. of Bede's Hist. Abb.

§ 39. Of Bede's History of the Abbots, eight MSS. are known to me, all of which have been collated for this edition. They are Harl. 3020; Digby 112; Cotton. Tiber. D. iii; Durham Cathedral Library, B. ii. 35; Harl. 4124; Pembroke College, Cambridge, 124; Burney 310; Fairfax 6.

Two groups.

These MSS. fall into two clearly marked groups; the first consisting of Harl. 3020 and Digby 112, the other of the remaining six MSS.

[1] On this see Stevenson, *u. s.* p. xxxiv.

[2] In this edition the Hist. Abb., the prose lives of St. Cuthbert and St. Felix, the De Locis Sanctis, and the letters to Albinus and Egbert, were also translated.

Harley 3020 (H_1)[1]. This is a beautiful MS. of the tenth century, 8vo, 22·70 × 13·00, ff. 132. It contains lives of saints, of which the three first articles concern us here. (*a*) Bede's homily on Benedict Biscop, partly printed from this MS. by Stevenson, Opp. Min. pp. 335–338 (cf. Opp. v. 179–185, a different text). (*b*) Bede's history of the Abbots, ff. 7 a–21 a. (*c*) The anonymous history of the Abbots, ff. 21 a–34 a. This MS. furnishes by far the oldest and best text of Bede's Hist. Abb., and it was rightly made by Mr. Stevenson the basis of his edition (Opp. Min. pp. 139–162). It is not mentioned by Hardy, Cat. i. 413; though on the preceding page he had cited it as the only authority for the anonymous history of the Abbots. Unfortunately there are two considerable lacunae in it; the first in § 18, from 'qui a primis' to 'commendato—'; the second in §§ 20–21, from 'et in loco' to 'geminorum martyrum.' The fact that in the former case the lacuna ceases in the middle of a word 'commendatoriam' seems to show that these lacunae are due not to 'an oversight of the scribe' (Stevenson, pp. 158, 160), but to some mutilation of the MS. which he had before him. This MS. is on the whole very accurately written. There are some mistakes in it, mostly mere slips, which can be easily corrected, and which have in most instances been corrected by the scribe of the next MS[2]. Harley 3020 (H_1).

Digby 112 (Δ). This is a vellum MS. of the twelfth century, 8vo, 23·00 × 16·00, ff. 152. It also consists chiefly of hagiological matter, and the contents may Digby 112 (Δ).

[1] It should be noted that this symbol, H_1, does not indicate the same MS. as it does in the case of the Hist. Eccl.

[2] p. 366, note 2; p. 368, note 8; p. 369, note 5; p. 370, note 4; p. 372, note 6; p. 373, note 10; p. 374, note 7; p. 375, notes 6, 9; p. 376, notes 3, 5; p. 377, note 1; p. 380, note 4; (p. 380, note 9); p. 383, note 4; p. 384, note 3; (p. 385, note 1; p. 386, note 5). In all these cases Δ has corrected the mistakes of H_1, except in the three cases enclosed in brackets; and of these the two last do not come into Δ's text at all.

be seen in Mr. Macray's catalogue of the Digby MSS., pp. 126, 127. On f. 1 is the motto 'uindica te tibi Kenelme Digby.' It is an evident transcript of H_1, as may be seen from the fact that it has the same peculiarities of text, *e.g.* 'militans' for 'militare,' p. 365, note 3; 'leuam' for 'aquilonem,' p. 368, note 3; 'nomine' for 'regimine,' p. 372, note 1; and the right reading at the beginning of § 16, p. 380, note 14, &c. Moreover it has the words, p. 381, note 2, which all the other MSS. omit, while in §§ 20–21 it shows the same lacuna as H_1, though the text has been doctored a little. Δ has however peculiarities of its own. These consist partly in accidental slips and omissions; partly in insertions of words such as 'igitur,' 'ergo,' 'autem,' 'uero,' 'enim,' &c., and other slight changes intended to make the sentences run somewhat more smoothly[1]; partly, as we have seen, in the correction of obvious mistakes in H_1. In only one instance of any importance does Δ show a reading in agreement with the other group of MSS., viz. the substitution of 'donasse' for the meaningless 'ordinatum esse' of H_1 in § 7; and as the word 'donauerat' has immediately preceded, even this may be an independent correction of the scribe of Δ; while in the other cases[2] the agreement is almost certainly fortuitous, the differences from H_1 being merely due to the scribe's desire to improve his text.

He has however conflated his materials in a curious

[1] Mistakes: p. 366, note 1; p. 367, note 15; p. 368, notes 6, 9, 10, 17; p. 369, note 4; p. 371, note 6; p. 377, note 2; p. 385, note 3. Omissions: p. 365, note 6; p. 368, note 18; p. 369, note 2; p. 372, note 7; p. 373, notes 3, 6; p. 381, note 7; p. 385, notes 4, 7. Insertions: 'uero,' p. 365, note 15; p. 367, note 4; 'enim,' ib. note 2; 'et,' p. 368, note 2; p. 374, note 3; p. 378, note 4; 'est,' ib. note 8; 'igitur,' p. 369, note 1; 'autem,' p. 374, note 5; p. 380, note 8; 'in,' p. 381, note 3; 'iterum,' p. 383, note 2; 'etiam,' p. 380, note 2; 'ergo,' p. 376, note 7. Different order: p. 373, note 2; p. 378, note 6. Totally different reading: p. 368, note 11; p. 385, note 6.

[2] These are, p. 367, note 1; p. 368, note 14; p. 380, note 13; p. 382, note 7.

Conflation of the text.

and interesting way. His object apparently was to provide two homiletic discourses, one for Benedict Biscop's[1] day, the other for Ceolfrid's. For the first he followed Bede's Hist. Abb. as far as the end of § 14, appending to it a homiletic doxology[2]. For the second he took as his basis the anonymous Hist. Abb., which not only contains particulars of Ceolfrid's earlier life which are not in Bede, but also by its homiletic exordium lent itself excellently to the purpose of the scribe. To this also he appends a doxology[3]. He was not however content with this, but interpolated the anonymous text from time to time with passages taken from Bede's Hist. Abb. He has not always done his work very skilfully. In one instance he introduces from Bede a passage practically identical with one which had already occurred in the Hist. Anon., and tries to gloss the matter over by inserting the words 'ut supra iam diximus[4].' Hence even in this second part there are considerable passages which are available for the criticism of Bede's Hist. Abb. In the critical notes I have distinguished the readings of these passages by the symbol δ. It is in one of them that the lacuna alluded to above occurs, proving that they also are taken from H_1. The earlier lacuna has also influenced the text; for it has obliged the scribe to revert suddenly and awkwardly from the text of Bede to that of the Hist. Anon. Other points of agreement between H_1 and δ may be seen in the critical notes. The type of text exhibited by these two MSS. may be called the H-text. It is that which I have adopted.

The second group.

§ 40. The text of the other six MSS. is of a different type; and a glance at the critical notes will show that where these MSS. differ from the H-text, they, in the large majority of cases, agree exactly among themselves.

[1] Compare the heading, p. 364, note 1.

[2] See p. 379, note 5.

[3] See p. 404, note 4.

[4] See p. 398, note 2, and p. 383, note 6.

Cotton. Tib. D. iii. (C).

Cotton. Tiber. D. iii. (C)[1]; folio, 26·50 × 19·00, in double columns, of the twelfth century, ff. 249. It was badly injured in the Cottonian fire. It also contains lives of saints. The Hist. Abb. occupies ff. 144a–149 b, and is preceded by the 'Titulatio opusculorum uenerabilis Bede presbyteri ab ipso edita,' *i. e.* the list of Bede's works taken from H. E. v. 24[2]. I place this MS. first, though it is not the oldest MS. of the group, because it has certain marked peculiarities which distinguish it from the other five members of the group, and it is therefore convenient to treat it separately. Of these peculiarities the most interesting is that it alone of all the MSS. has preserved the division of the work into two books at the beginning of § 14, which is certainly original, as Bede himself mentions it in H.E. v. 24[3]. In § 18 there is an omission of nine words owing to homoioteleuton, and the fact that this lacuna is not found in any of the other MSS. shows that none of them can be copied from this. The other peculiarities are unimportant, but they help to give this MS. a character of its own[4].

The Durham MS. (D).

The Durham MS. (D)[5]. This MS. has been already

[1] Here again this symbol has a different signification from what it has in the case of the Hist. Eccl.

[2] This begins 'Beda famulus Christi,' and ends 'intercessionis inueniam'; which shows that it was taken from a copy of the H. E. which had the clause 'Praeterea omnes,' &c., at the end of the work.

[3] p. 359: 'historiam abbatum . . . in libellis duobus.'

[4] Mistakes: p. 364, note 5; p. 365, notes 8, 13; (p. 367, note 8; p. 368, note 15); p. 373, note 5; (p. 379, note 6); p. 381, note 2; p. 383, notes 8, 9; (ib. note 11; p. 384, note 2; p. 385, note 10). Omissions: p. 365, note 9: p. 370, note 10; (p. 372, note 10; p. 379, note 7); p. 383, note 3. Difference of order: p. 364, note 3. Other peculiarities: (p. 372, note 8); p. 377, note 5; p. 382, note 6; p. 384, note 5. All these peculiarities, except those enclosed in brackets, are reproduced in Ware's edition. See below, p. cxxxviii.

[5] In the case of this and the two following MSS., the symbols D, P, H_2, *have* the same signification as in the case of the H. E.

described (*sup.* pp. cv, cvi). The Hist. Abb. occupies ff. 123 d–129 a. This is the typical MS. of the group, and the remaining four are probably derived from it.

The Pembroke MS. (P).

Pembroke College, Cambridge (P). This has also been described above (pp. cvi, cvii). It is almost certainly a transcript of D[1]. It has no variations of importance. In one or two instances where it varies slightly from D it happens to agree with one or other of the MSS. of the same group[2]. But this is most likely purely accidental.

Harleian 4124 (H_2).

Harley 4124 (H_2). This MS. has also been described above, and reasons given for believing it to be closely related to D (*sup.* p. cvi). It is mutilated at the end, and the Hist. Abb. which begins at f. 87 c terminates abruptly in the middle of a word in § 9 at the end of f. 89 d.

Burney 310 (B).

Burney 310 (B)[3]. This too has been already described (*sup.* pp. cvii, cviii). It is known to be a transcript of D. It has a certain number of peculiarities[4], but these are purely accidental.

Fairfax 6 (F).

Fairfax 6 (F). This is a large folio, 32·50 × 20·50, in double columns, of the second half of the fourteenth century, ff. 295 (according to the old foliation, which does not include the leaves at the beginning containing lists of the Bishops of Lindisfarne, &c.). It consists wholly of matter relating to the north of England. It contains Simeon of Durham's History of the Church of Durham, the 'De iniusta uexatione Willelmi Episcopi,' the 'Vita Bartholomaei Farnensis,' and the 'Vita Oswaldi,' all of which are printed in whole or in part by Mr. Arnold in his edition of Simeon[5]; the so-called Irish

[1] See below, p. cxxxviii.

[2] p. 370, note 5; p. 383, note 1; p. 386, note 3; p. 372, note 9. Readings peculiar to P: p. 382, note 3; p. 373, note 4.

[3] In the text of the H.E. this MS. has the symbol Bu_2.

[4] p. 367, notes 3, 7; p. 370, note 9; p. 372, note 5; p. 375, note 4; p. 376, note 2; p. 379, note 8; p. 381, note 5; p. 383, note 14; p. 384, note 4; p. 385, notes 9, 14; p. 386, note 1.

[5] Cf. Vol. I. xvi. f. xix. xxv.

Life of St. Cuthbert[1], Bede's metrical and prose lives of St. Cuthbert, and the work on the same saint by Reginald of Coldingham or Durham[2]; lives of SS. Aidan, Eata[3], and Ebba, and the Life of St. Godric by Geoffrey of Durham[4]. The MS. 'is evidently the production of the Durham Scriptorium[5],' and the name of the scribe is given on f. 1: 'nomen scriptoris est Petrus Plenus Amoris[6].' Between the lives of SS. Ebba and Godric come Bede's Hist. Abb. ff. 174 a–179 a, and the life of Bede. The text of the Hist. Abb. is identical with that of D, and is, I believe, a transcript from it[7]. This I regard as proved by the fact that in § 17 it and P alone keep the false reading of D: 'iuxta euangelium regulam,' which the other MSS. have amended either by omitting 'regulam' (C) or by altering 'euangelium' into 'euangelii' (B), thus restoring the reading of H_1. The text of these six MSS. may be called the D-text.

Editions. The Hist. Abb. was first printed by Sir James Ware, Dublin, 1664, 8vo; reprinted by Wharton, London, 4to, 1693. The MS. used by Ware was C. This is proved by the fact that his edition reproduces the two salient peculiarities of C, the division into two books, and the lacuna in § 18. It reproduces also most of the minor peculiarities of C, a few obvious mistakes being corrected[8].

[1] Printed in Miscellanea Biographica, S. S. 1838. See notes to H. E. iv. 25 [27].

[2] Printed by S. S. 1835. Cf. Hardy, Cat. i. 306–308.

[3] Printed in Misc. Biog. *u. s.* See notes to H. E. iii. 26.

[4] Cf. Hardy, Cat. ii. 390, 391, and the Vita Godrici by Reginald of Durham (S. S. 1845), pp. viii. f.

[5] Hardy, Cat. i. 308.

[6] On this family of scribes who called themselves 'Plenus Amoris,' 'Pleindamour,' or 'Fullalove,' see Macray, Annals of the Bodleian, ed. 2, pp. 21, 22. Add to the instances there given a Winchester MS. No. 32, which contains the same Vita Godrici as Fairfax 6, and has on a flyleaf at the end: 'Nomen scriptoris Willelmus Plenus Amoris.' Vita Godrici, *u. s.* p. xx.

[7] F has a few peculiarities of its own: p. 365, note 4; p. 368, note 5; p. 373, note 9.

[8] See above, p. cxxxvi.

Moreover that these corrections were made by Ware out of his own head without recourse to other MSS. is shown by the fact that in two instances his corrections do not agree with any MS.[1]

Smith (1722) collated Ware's text with D, P, and a MS. which he calls 'Merton,' but which was probably, as Hussey (Praef. p. v) suggests, Fairfax, no MS. of the Hist. Abb. existing in the Merton Library. Hence Smith's edition exhibits all the features of the D-text.

Stevenson (1841) was the first editor to base his text on H_1, and it is consequently a great improvement on that of his predecessors.

Hussey (1846) practically reprinted Smith's text, though he used Stevenson's edition, and also Digby 112 for the notes. His text is a retrograde step as compared with that of Stevenson.

Moberly (1869 and 1881) reprinted Smith's text, collating it with Fairfax, from which he wrongly asserts that Smith's text is taken.

Possible double recension.

Whether the difference between the H-text and the D-text implies a double recension by Bede himself, like that which I believe to have existed in the case of the H. E., is hard to say. On the whole I do not think the differences are greater than might be accounted for by scribal variations. If this is correct, the relations of the existing MSS. might be exhibited somewhat as follows:

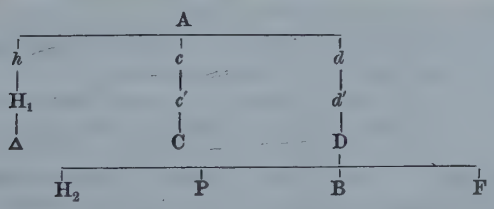

(I use the small letters to indicate hypothetical MSS.

[1] p. 383, note 9, 'dicit' C, 'quae' Ware, true reading 'dixit' Ware; true reading 'quaeque.' 'didicit.' ib., note 8, 'quem' C,

intermediate between the existing MSS. and the archetype A. Of course the number of intermediate steps can only be guessed at.)

If the other view be taken that Bede himself issued two editions of the work, the only difference will be that *h* on the one hand and *c* and *d* on the other, must be carried back to two separate archetypes, instead of to the same.

C. MSS. OF THE ANONYMOUS HISTORY OF THE ABBOTS.

MSS. of the Hist. Abb. Anon.

§ 41. These are only two in number, Harley 3020 (H) and Digby 112 (δ). Both have been collated for this edition.

The MSS. have been already described, and the curiously conflate character of the text of δ explained[1]. In the parts of δ which really belong to the Hist. Anon., its relation to H remains the same as before, viz. that of a transcript by a scribe who thought himself capable of improving on his original. He corrects obvious blunders[2]; he inserts words like 'autem,' 'quippe,' 'uero,' 'inde,' 'deinde[3],' and makes other slight changes intended to improve the style[4]; he doctors the text where it is imperfect[5], and alters the version of the Psalter used[6]. In one or two instances his text is superior to the *present* text of H, because he copied H before it had been tam-

[1] Above, pp. cxxxii–cxxxv.

[2] p. 389, note 4; p. 390, notes 2, 3, 7; p. 391, note 1; p. 392, notes 1, 3; p. 394, note 2; p. 397, note 4; p. 398, note 1; p. 399, notes 3, 9; p. 400, notes 7, 8; p. 401, notes 1, 6, 9; p. 402, note 6; p. 403, notes 5, 6, 7, 11, 12; p. 404, note 2.

[3] 'deinde,' p. 397, note 1; 'autem,' p. 390, note 10; p. 391, note 4; 'quippe,' p. 394, note 7; 'uero,' p. 396, note 5; 'uide,' ib. note 6; longer insertion, p. 399, note 7.

[4] p. 389, note 8; p. 390, note 1; p. 396, notes 2, 7, 9; p. 397, note 2 (this is more than an alteration in style), ib. note 9; p. 398, notes 3, 5, 6; p. 400, notes 1, 2, 5, 6; p. 404, note 1.

[5] p. 391, notes 7, 8.

[6] p. 397, note 3.

pered with[1]. His emendations however are not always happy[2], and his alterations are sometimes needless[3], or worse[4]. He has left some blunders uncorrected[5], and added a good many of his own[6]. Probably his attention was distracted by the work of conflation, as the errors are much more numerous than where he is simply transcribing Bede's Hist. Abb.

The Hist. Anon. was first printed by Stevenson, 1841, from H, but not very correctly or completely.

Giles (1843) reprinted Stevenson's text, Opp. vi. 416–432.

The present edition is the first in which Digby 112 has been made use of.

D. MSS. of the Epistle to Egbert.

§ 42. Of this I have only succeeded in finding two MSS.—Harl. 4688, and Mert. Coll. Oxon. 49. The former (H) is a small folio, 29·00 × 18·50, tenth century, ff. 98. It contains, besides the letter to Egbert, Bede's exposition of the Proverbs of Solomon, the latter occupying ff. 1–88 a, the former ff. 89 a–97 a. The last leaf, f. 98, is no part of the original MS. This was a Durham book, as is shown by a slip inserted at the beginning with the inscription 'Liber Sancti Cuthberti' in a hand of the thirteenth century. It is further proved by entries in the 'Catalogi ueteres librorum eccl. cath. Dunelm' (S.S. 1838), pp. 20, 96: 'Beda super parabolas Salomonis, 11 fol.—piencior rediit.' These last words are the beginning of fol. 2 a of this MS. At a later time it belonged to Sir Thos. Tempest, Bart., fol. 1 a.

Two MSS.

Harleian 4688 (H).

The other MS. (M) is a small quarto, 21·00 × 14·20,

Merton 49 (M).

[1] p. 389, note 7; p. 397, notes 5, 6; p. 404, note 3.

[2] p. 397, note 8.

[3] p. 393, note 3.

[4] p. 392, note 4.

[5] p. 390, note 12; p. 395, note 5; p. 401, note 8; p. 403, note 10.

[6] p. 391, note 3; p. 393, notes 1, 2, 4, 5, 8; p. 394, notes 4, 5, 10; p. 396, notes 3, 8, 10; p. 397, note 10; p. 399, note 8; p. 401, notes 2, 3, 7; p. 403, notes 8, 9.

of the fifteenth century, ff. 354. It contains theological works, chiefly of Hugh of St. Victor and St. Augustine, and is written in a very small and contracted hand, very difficult to read. Ff. 285 a–301 a contain six letters of Bede, of which that to Egbert is the last, occupying ff. 296 b–301 a. This MS. was consulted by Dr. Giles for his edition of Bede's works, and annotations by him will be found on the margin; from it he published for the first time the third letter of the series 'ad Helmualdum de bissexto' (see above, Part I, p. xxxvii), the substance of which Bede afterwards incorporated in the De Temporum Ratione (Opp. vi. 222). The Merton MS. was the only one known to Smith (preface), though he did not follow its readings in all respects. Stevenson and Moberly simply reprinted Smith's text. The letter to Egbert was first published by Sir James Ware, Dublin, 1664, 8vo, from whose edition it was reprinted by Wharton: 'Bedae . . . opera quaedam Theologica . . . necnon Historica,' &c., 4to Lond. 1693. Wharton confesses in his preface that he had seen no MS. of it. There can be no doubt that Ware printed it from H. His text agrees with H in all points in which H differs from M. It may be sufficient to mention two instances; it gives the quotation at the end of § 7 in the abbreviated form of H, and it gives the date at the end (pp. 411, note 3; 423, note 4).

There can be no doubt that the text of H is on the whole very superior to that of M, as might be expected from its much greater antiquity. But in some instances M has preserved a better reading. By a comparison of the two MSS. I have been able I hope to give an improved text; but it were much to be wished that some additional MSS. might be discovered. For my knowledge of the existence of H I was indebted in the first instance to the reference in H. & S. iii. 326.

E. A Tabular View of the MSS. described or alluded to in Introduction, Part II, according to the Alphabetical Order of their Symbols.

MSS. of Bede's Historia Ecclesiastica.

M = Text of M-type. C = Text of C-type. CM = Conflate text.
Cd = C-text of Durham type. Cw = C-text of Winchester type.

Symbol.	Page.	Place of Deposit.	Collection, Press Mark, &c.	Date. Cent.	Type of Text.
A_1	c	British Museum .	Additional 18,150	xi	M
A_2	cxxiii	,, .	,, 14,250	xiii	CM
A_3	ciii	,, .	,, 10,949	xv	M
A_4	ciii	,, .	,, 33,371	xii–xiii	M
A_5	cvii	,, .	,, 25,014	xii–xiii	Cd
Ar	cxxvi	,, .	Arundel 74 . . .	xv	CM
B	xci	,, .	Cotton. Tiber. A. xiv.	viii	M
Bu_1	cxx	,, .	Burney 297 . . .	xiv	CM
Bu_2	cvii	,, .	,, 310 . .	xiv	Cd
C	xciii	,, .	Cotton. Tiber. C. ii.	viii	C
Ca 1–7		[Cambridge MSS. described M. & L. pp. 413–416.]			
Cas 1–2	ci	Monte Casino . .	181 and 177 . . .	xi	M
D	cv	Durham Chapter Lib.	B. ii. 35	xii	Cd
H_1	xcviii	British Museum .	Harley 4978 . . .	x	M
H_2	cvi	,, .	,, 4124 . .	xii	Cd
H_3	cxxvi	,, .	,, 3680 . .	xii–xiii	CM
He	cxv	Peniarth	Hengwrt 102 . .	xii	CM
M	lxxxix	Cambridge Univ. Lib.	Kk. v. 16 . . .	viii	M
N	lxxxvi	Namur, Bibliothèque de la Ville	11	viii	M
O_1	cxiii	Bodleian Lib., Oxford	Hatton 43 . . .	xi	C
O_2	cxviii	,, ,,	Bodley 163 . . .	xii	CMw
O_3	cxvii	,, ,,	Laud Misc. 243 .	xii	CM
O_4	cxv	,, ,,	Douce 368 . . .	xii	CM
O_5	cxxi	,, ,,	Fairfax 12 . . .	xii	CM
O_6	cxxiv	,, ,,	Digby 211 . . .	xii	CM
O_7	cxxvii	,, ,,	e Musaeo 115 . .	xii–xiii	CM
O_8	cxiii	,, ,,	Bodley 712 . . .	xiv	C
O_9	cviii	,, ,,	,, 302 . . .	xv	Cd
O_{10}	cxvi	,, ,,	Barlow 39 . . .	xiii	CM
O_{11}	cxxiv	,, ,,	Digby 101 . . .	xiv	CM
O_{12}	cxxv	,, ,,	Tanner 348 . . .	xv	CM
O_{13}	*	,, ,,	Rawlinson 189 . .	xiii	*

* O_{13} is a mere epitome. Much the same may be said of the Phillipps MS. 9428, now or recently in the possession of Messrs. Maggs, by whose courtesy I was allowed to consult it. I have not

Symbol.	Page.	Place of Deposit.	Collection, Press Mark, &c.	Date. Cent.	Type of Text
O_{14}	cxxii	Lincoln Coll., Oxford	31	x ii–xiii	CM
O_{15}	cxxv	Merton ,, ,,	95	xiv	CM
O_{16}	cvii	Corpus Christi Coll., Oxford	279	xiv	Cd
O_{17}	cxxiv	MagdalenColl.,Oxford	105	xii	CM
O_{18}	cxiv	New ,, ,,	308	xii	CM
O_{19}	cxi	Balliol ,, ,,	176	xii	Cw
O_{20}	cxxi	St. John's ,, ,,	99	xii–xiii	CM
O_{21}	*	All Souls' ,, ,,	31	xv–xvi	*
P	cvi	Pembroke College, Cambridge	124	xii	Cd
R_1	cxiv	British Museum .	Reg. 13. C. v. . .	xi–xii	CM
R_2	ci	,, .	,, 13. B. xviii. .	xiv–xv	M
R_3	*	,, .	,, 13. C. vii. . .	xv	*
S	cxx	,, .	Stowe 104 . . .	xii	CM
W	cix	Winchester Chapter Library	3	x	Cw

examined O_{21} and R_3. The second column refers to the page of this Introduction where the MS. in question is described.

MSS. of Bede's Historia Abbatum.

Symbol.	Place of Deposit.	Collection, Press Mark, &c.	Date. Cent.	Type of Text.
B	See above (Bu_2)			D
C	British Museum . .	Cotton, Tiber. D. iii.	xii	D
D	See above (D)			D
Δ*	Bodleian	Digby 112 . . .	xii	H
F	,, ...	Fairfax 6	xiv	D
H_1*	British Museum . .	Harley 3020 . . .	x	H
H_2	See above (H_2)			D
P	See above (P)			D

* These MSS. are our only authorities for the text of the Hist. Abb. Anon.

MSS. of Bede's Epistle to Egbert.

Symbol.	Place of Deposit.	Collection, Press Mark, &c.	Date. Cent.
H	British Museum . .	Harley 4688 . . .	x
M	Merton College, Oxford	49	xv

APPENDIX I

TO INTRODUCTION, PART I.

On the Chronology of Bede's Writings.

691 × 703. De Arte Metrica and De Schematibus et Tropis Sacrae Scripturae.

In the little address between these two works Bede writes: 'Haec tibi dulcissime fili, et *conleuita* Cuthberte . . . excerpere curaui,' showing that it was written while Bede was a 'leuita,' *i. e.* a deacon [1]. Opp. vi. 78.

? 691 × 703. De Orthographia.

This is undated, but it probably belongs to the same period as the preceding [2].

[1] On the use of the term 'leuita' for deacon, see Opp. i. 63; viii. 383, 384. Bede identifies the Nethinim with sub-deacons, ib. 375, 376, and the high priest with an archbishop, ib. 451. We have even 'leuitissa,' 'deaconess.' Ltft. App. Ff. II. iii. 468; cf. ib. I. ii. 123, 329. In Giles' Ed. the 'De Arte Metrica' is headed 'ad *Wigbertum* leuitam.' What the MS. authority for this is I do not know. The only MSS. that I have seen (S. John's Coll. Oxon, No. 150, Digby 100) have no heading; in the address at the end they read: 'conleuita Cuthberte' (*Cur*berte, St. John's). Cuthbert may be the author of the letter on Bede's death. If so, the suggestion that he was only a 'lector' at that time (above, p. lxxii) must be given up. There was a Wigbert who became abbot of Lindisfarne, Opp. Min. p. 43; and he is probably the abbot Wigbert who is mentioned in the Liber Vitae Eccl. Dun. Both MSS. prefix the following distich:

'Me lege si linguam cupias cognoscere Bede,
Me quicunque capit, rusticitate caret.'

[2] Librum de o. alfabeti ordine distinctum. This work was used both by Alcuin and W. M. The latter says of Bede: 'qui reliquis commodius in hoc elaborauit, quia, quod illi confuse

703. De Temporibus.

708. Epistola ad Plegwinum apologetica de Sex Aetatibus Saeculi.

The dates of these two works are mutually dependent, and therefore they must be considered together. The latter is addressed to Plegwin, a monk of Hexham [1], in answer to an absurd charge of heresy which had been brought against Bede 'a lasciuientibus rusticis . . . per pocula,' in connexion with the De Temporibus. Opp. i. 144. This, he says, was written 'ante quinquennium.' Ib. 145. And he begs that his defence may be read 'coram uenerabili Domino . . . Wilfrido antistite.' The latter must therefore fall within the period 705 × 709, during which Wilfrid recovered the See of Hexham [2]. (H. E. v. 19 and notes.) At the end of the De Temporibus Bede says: 'Tiberius dehinc quintum egit annum.' Opp. vi. 138. Tiberius III (Apsimarus) seized the throne in 698; his fifth year therefore is 702–3. At the beginning of the chapter Bede says: 'Sexta aetas continet annos praeteritos DCCVIII'; this is a mistake for DCC III, the V being wrongly inserted. Both these dates, viz. the fifth year of Tiberius and the date 703 A. D., occur in c. 14 of the work, Opp. vi. 130, a passage which seems to have been overlooked. This, then, is the date of the De Temporibus, and the Letter to Plegwin is fixed to 708.

Before 705. Vita Metrica Cudbercti.

This must be earlier than 705 as it speaks of Aldfrid of Northumbria as still alive: 'nostrum regit inclitus orbem,' c. 21 *ad fin.*, Opp. Min. p. 25. The De Temporum Ratione, composed in 725, speaks of it as written 'ante aliquot annos.' Opp. vi. 329. In H. E. iv. 26 [28],

fecerant, ipse per alphabetum disposuit. Eum secutus Albinus [*i. e.* Alcuin] . . . Bedam in orthographia sua deflorauit, nichil ex se adiciens.' W. M. I. cxli.

[1] Bright, p. 429.

[2] We see here fresh evidence that Jarrow was in the diocese of Hexham. It is to his own diocesan that Bede is anxious to clear himself. See above, p. x.

p. 271, both the metrical and prose lives of Cuthbert are said to have been written 'ante annos plures[1].'

Before 716. In Apocalypsin[2].

This must be earlier than 716 as it is dedicated to Hwætbert as 'Frater Eusebius'—*i. e.* before he became abbot in 716 (*v. s.* pp. xiv, xv). It is earlier than the In Acta. Opp. xii. 1. 337–341.

709 × 716. In Acta[3].

This must be later than 709 as it is dedicated 'Accae Episcopo.' Opp. xii. 1. It is earlier than the In Lucam, which again is earlier than the In Samuelem, which was written in 716. Also the preface speaks of Hwætbert as 'Frater Eusebius.' Ib. It was copied in great haste. Ib. 2.

? 709 × 716. In Epistolas Catholicas[4].

The Commentary on 1 John was sent with the In Acta, Opp. xii. 4, and was therefore probably composed about the same time.

709 × 716. In Lucam[5].

See the last entry but one. The In Lucam seems to have been followed next by the In Samuelem. Opp. vii. 369; viii. 146. Therefore it probably comes towards the end of the period 709–716. It was written after the In Acta, x. 265; xii. 1, and after the In Apocalypsin, x. 267, 269.

[1] Alcuin is, of course, wrong in saying that the prose life was written first. De Sanctis Ebor. vv. 684–686. He was perhaps misled by the analogy of his own lives of Wilbrord. Cuthbert, abbot of Wearmouth and Jarrow, sends St. Boniface a copy of Bede's lives of Cuthbert. Mon. Mog. p. 301. Athelstan, c. 931, gave to St. Cuthbert (the see being then at Chester-le-Street), copy of these lives. S. D. i. 211. This copy is now in the Library of C. C. C., Cambridge, No. 183.

[2] On this cf. Werner, pp. 188, 189.

[3] Ib. pp. 189–194.

[4] Ib. pp. 200–203. There is a possible allusion to this work in Mon. Alc. p. 876.

[5] Werner, pp. 194–199.

716. In Samuelem[1].

Between Books iii and iv occurs the passage given above (pp. xv, xvi), with reference to Ceolfrid's departure. Therefore Books i–iii were written before and Book iv after June, 716. See the preceding entry.

716. De Mansionibus filiorum Israel.

716. De eo quod ait Isaias 'Et claudentur,' etc.

These two Epistles were written while Bede was engaged on the In Samuelem, *i. e.* in 716, Opp. i. 198, 202; apparently in the interval between Books iii and iv. Ib. 203. They were written in answer to questions put by Acca.

After 716. Historia Abbatum.

This must be later than 716 as it narrates the death of Ceolfrid and the election of Hwætbert in that year. From the fact that nothing is narrated after that date it would not be safe to argue that it must have been written soon after 716, as Bede might naturally feel a delicacy in writing about the administration of Hwætbert, who, as we saw (p. xiv), overlived him.

After 716. In Marcum.

This was written after the In Samuelem, Opp. x. 37, which, as we have seen, was written in 716. The In Lucam had been written 'ante annos plurimos.' Ib. 3. Probably, therefore, it is some time later than 716.

About 720. Vita Sancti Cudbercti.

This cannot be later than 721 as it is dedicated to Eadfrid, Bishop of Lindisfarne, who died in that year. On the other hand, it cannot be much earlier, as the De Temporum Ratione, composed in 725, speaks of it as written 'nuper.' Opp. vi. 329.

[1] In this work Bede's allegorical method appears in its greatest hardness; the determination to get an allegorical meaning at all hazards out of every passage leads to much forced artificiality. Lullus asks Archbishop Ethelbert of York to send him a copy of this. Mon. Mog. p. 288; H. & S. iii. 436.

720. In Genesim [1].

In the course of the work Bede says: 'Si enim hodierna die, uerbi gratia, per calendas Apriles esset luna septima decima.' Opp. vii. 117. In his chronological works Bede takes his examples from the actual year in which he is writing, vi. 130, 244, 249, 256. It is therefore probable that he is doing the same here; if so, this criterion would fix it to the year 720, which would suit very well. It must be before 731, as it is included in the list of his works, H. E. v. 24. It must be after 709 as it is dedicated 'antistiti Accae.' Opp. vii. 1. ('Abbati,' Opp. i. 169, is probably a mere misprint of Dr. Giles. It has misled Dr. Bright, p. 402.) The calculation of the year from the criteria was made for me by my friend Mr. T. A. Archer, the historian of the Crusades.

Before 725. De Ratione Bissexti.

This was incorporated in the De Temporum Ratione (see above, p. xxxvii), and must therefore be anterior to it. There is nothing to show by how much it preceded it. Bede, in incorporating it, merely says: 'In epistola . . . *quondam* dixi.' Opp. vi. 222.

Before 725. De Natura Rerum.

This is earlier than the De Temporum Ratione, as it is cited in the preface to that work, where it is coupled with the De Temporibus: 'duos quondam . . . libellos composui.' Opp. vi. 139. But because the two works are coupled together it would hardly be safe to assume that they were composed at the same time.

725. De Temporum Ratione [2].

That this work was written in 725 is shown by the mention of that year no less than three times in the course of it, cc. 49, 52, 58; Opp. vi. 244, 249, 256;

[1] Called also 'Hexameron.'

[2] The Chronicle appended to this work is often found as a separate work in MSS. and editions; cf. *e.g.* Hardy, Cat. i. 431–433. There is an Irish adaptation of it in Rawl. B. 502, f. 41.

and it is correctly so dated by Marianus Scotus. Fl. Wig. i. 50.

725 × 731. In Ezram et Neemiam[1].

This must be after 725 as it refers to the De Temporum Ratione, Opp. ix. 4, citing Opp. vi. 289, 290. It was already projected when Bede was writing the In Genesim, in the preface to which he says: 'Dum primo librum . . . Ezrae . . . parumper perscrutatus fuero.' Opp. vii. 2. I do not understand this as meaning that the Ezra had already been begun then, though that is the interpretation of Gehle, p. 103.

Probably before 729. De Tabernaculo.

This was written before the De Templo, Opp. viii. 357, which latter falls probably about 729. See the next entry.

729 × 731. De Templo[2].

In the letter to Albinus which accompanied the Hist. Eccl. it is spoken of as having been written 'nuper.' It was therefore probably written not long before 731; and with this agrees the allusion in the preface to temporal troubles—'praesentes rerum temporalium angores'—by which are probably meant the troubles which followed the accession of Ceolwulf in 729. Cf. H. E. v. 23 and notes. And, curiously enough, in the H. E. itself, iii. 27 *ad fin.*, this very date, 729, is spoken of as 'nuper.'

731. Epistola ad Albinum.

This accompanied a copy of the Hist. Eccl., and there-

[1] This work, in which the restoration of Jerusalem is treated as a type of the restoration of the sinful by repentance, seems to me very beautiful. It is brief, and consequently there is not that tendency to force minute details to yield a symbolical meaning, which was noticed in the In Samuelem. So too, along with some things that are fanciful, there is much spiritual beauty in the De Tabernaculo and De Templo.

[2] This was sent by Cuthbert, Abbot of Wearmouth and Jarrow, to Lullus in answer to his request, Mon. Mog. pp. 289, 290.

fore must have been written on its completion in 731. It is prefixed to the text of the present edition.

731. Historia Ecclesiastica.

The date is given by Bede himself, H. E. v. 23 *ad fin.* Cf. v. 11 *ad fin.* and note *ad loc.*[1] On the difficulty connected with the mention of the Saracen defeat in v. 23, see note *ad loc.*

731 × 735. Retractationes in Acta.

That this is later than 731 is probable from the fact that it is not mentioned in the list of Bede's works, H. E. v. 24, though I have admitted above (p. xlix) that this argument is not absolutely conclusive. It was written 'plures annos' after the original Commentary on the Acts. Opp. xii. 96.

November 5, 734. Epistola ad Ecgberctum.

See the notes to the last section of the Epistle.

I cannot see that there are any materials for dating the following works of Bede further than that being mentioned in the H. E. they must be earlier than 731.

De Locis Sanctis.

This is not mentioned in the list, H. E. v. 24, but it is cited ib. 17, where Bede says that it had been written 'dudum,' a very vague expression. I cannot see on what grounds Gehle, p. 101, fixes it definitely to 701 × 702.

In Libros Regum Quaestiones XXX.

Written in answer to questions put to Bede by Nothelm.

[1] R. W. says: 'DCCXXV. Beda . . . Anglorum historiam inchoauit, qui laudabiliter inchoatam et feliciter consummatam regi Ceolwlfo praesentauit,' i. 214. It is *possible* that Bede may have *begun* the H. E. in 725; though I know of no evidence for it. But it is more probable that the statement rests on a confusion between the H. E. and the De Temporum Ratione, with its Chronicle, which does belong to 725.

In Proverbia[1].

The De Muliere Forti often found in MSS.[2] and editions as a separate treatise is really only the last part of this commentary.

In Cantica Canticorum[3].

The seventh book, which is a mere cento of passages extracted from St. Gregory, is sometimes found separately, *e.g.* MS. Coll. Trin. Oxon, No. 52, f. 188 b; so is the first book, under the title 'Contra Iulianum diuine gratie repugnatorem,' *e.g.* MS. Phillips, 9428.

In Canticum Habaccuc.

Dedicated to 'dilectissima in Christo soror.' I cannot agree with Werner, p. 180, in thinking that by this an actual sister of Bede's is meant. Some abbess or nun is probably indicated.

In Librum Beati Tobiae[4].

The Martyrology[5].

The Martyrology as we have it has been so added to, that it is impossible to tell what part, if any, is really due to Bede. And there is much in it that one would willingly believe not to be Bede's—too much ecclesiastical gloating over the physical horrors of martyrdom, and legends of the purely silly kind. On the so-called poetical Martyrology, see below, p. clviii.

[1] Cf. Werner, pp. 178, 179. St. Boniface asks Archbishop Egbert to send him this work. Mon. Mog. p. 250; H. & S. iii. 389. Hincmar of Reims also asks for it to copy. Pertz, xiii. 531. It has been wrongly printed among St. Jerome's works. Gehle, p. 58.

[2] *E.g.* Camb. Univ. Lib. Ii. iii. 9; Ii. iv. 23; see Catalogue of MSS. iii. 414, 460, 461. Lansdowne MSS. No. 374.

[3] Cf. Werner, pp. 179, 180. This is one of the works which Lullus asks Cuthbert to send to him. Mon. Mog. p. 289. There is a poem on it by Walafridus Strabo. Poetae Lat. Aeui Carol. ii. 665.

[4] Alcuin asks Ricbod, Archbishop of Trèves, to lend him a copy of this. Mon. Alc. p. 683.

[5] Cf. Werner, pp. 146-149; Ltft. App. Ff. II. i. 232, 570, 574; D. C. A. ii. 1138.

THE HOMILIES.

The Homilies would, of course, be written from time to time as they were required, and therefore naturally cannot be exactly dated. The criticism of the genuineness of the various homilies attributed to Bede would be a very difficult task. Of those printed by Giles I believe all to be genuine except the following: Nos. 10, 12–15, 19, 58 are spurious; No. 7, as I have shown, is a genuine homily of Bede's (No. 56), fitted with a new exordium; Nos. 11 and 15 I have also shown to be extracts from Bede's Commentaries on Mark and Luke respectively (*v. s.* pp. xlvii, xlviii).

HYMNI.

Of the fourteen Hymns printed by Giles, Opp. i. 54–103, Nos. 1–3 are in hexameters, and deal with subjects connected with the Calendar. They are probably genuine. There are many things in them besides their subject which are characteristic of Bede—the doctrine of the six ages, pp. 60, 66, 68; the mystical interpretation of numbers, pp. 61, 62, cf. 64; the fear to keep back knowledge bestowed by God, p. 56; the exhortation to prelates to teach by example and not only by precept, and to be careful whom they ordain, pp. 64, 65. Nos. 4–13 are in iambic tetrameters. No. 4, on the correspondence of the six ages of the world with the six days of Creation, is very characteristic of Bede (see above, pp. xli, xlii), and its genuineness is expressly testified to by Alcuin: 'Hymnus pulcherrimus de sex dierum opere et de sex aetatibus mundi.' Mon. Alc. pp. 748, 749. The others are ordinary festival hymns, some of considerable merit. They may well be genuine, though there is nothing specially characteristic of Bede in them. No. 14 is in hexameters, and deals with a favourite subject of Bede's, viz. the Day of Judgement, though it is sometimes attributed to Alcuin. Instead of the conclusion 'Rex Deus,' &c., as given by

Giles, Opp. i. 103, S. D. ii. 27 gives the following lines. which, if genuine (as they have every appearance of being), are almost conclusive as to the authorship, and show that the poem was written at Acca's request, and. as he is called 'pater,' after his elevation to the episcopate in 709:

> 'En tua iussa sequens cecini tibi carmina flendi,
> Tu tua fac promissa, precor, sermone fideli
> Commendans precibus Christo modo, meque canentem.
> Viue Deo felix, et dic, uale, fratribus almis,
> Acca pater, trepidi et pauidi reminiscere serui.'

(There is an Anglo-Saxon version, edited for the E. E. T. S. by Dr. Lumby in 1876, which has neither termination.)

EPIGRAMMATA [1].

The 'epigrammata' as a collection are not known to exist. Possibly the little poem in Vit. Cudb. c. 42, Opp. Min. pp. 130, 131, which Bede cites with a 'quondam dixi,' may have belonged to it. The lines which precede the 'In Apocalypsin' are called 'Epigramma Bedae.' Opp. xii. 342.

EPISTOLA AD WICREDAM DE AEQUINOCTIO VERNALI IUXTA ANATOLIUM.

The date given towards the end of the letter is 776 (!). Opp. i. 163. Either, therefore, the whole passage is interpolated (so Giles, Pref. p. clxxv), or the numbers are corrupt, or some later scribe has altered the number to suit the year in which he copied the work.

VITA SANCTI FELICIS.

This is merely a prose rendering of Paulinus' metrical Life. Cf. the reference to Paulinus' work in the Martyrology. Opp. iv. 22.

VITA SANCTI ANASTASII.

This was a mere correction of a bad translation from the Greek. It is not known to exist.

[1] This is one of the works of Bede which Lullus asked to have sent to him. Mon. Mog. p. 289.

Excerpts from St. Jerome: 'In Isaiam, Danihelem, XII Prophetas, et partem Hieremiae.'

I have not met with this. Gehle (p. 60) gives references to authors who have cited it.

Capitula lectionum on various books of the Old Testament.

According to Gehle (pp. 62, 63) those on Genesis and Kings in the printed editions of Cologne and Basle may be genuine. The rest he pronounces spurious. I have not examined them myself. Bede seems to have projected a regular commentary on the Pentateuch. Opp. ix. 34; x. 330.

Capitula lectionum in totum Novum Testamentum excepto Evangelio[1].

I have not met with this.

In Apostolum quaecumque in opusculis Sancti Augustini exposita inveni.

The work printed with this title and found in many MSS. is not by Bede, but by Florus Lugdunensis. The genuine work does, however, exist in MS.; one MS. is at Troyes, according to Giles, Opp. xii. pp. x–xii; another is at Monte Casino, No. 178 (see Bibliotheca Casinensis, vol. iv, under that number, where also an edition of it is promised, which, as far as I know, has not yet appeared[2]).

[1] These two works are probably referred to by Lupus, Abbot of Ferrara, in a letter to Altsig, Abbot of York, under the title 'Bedae ... Quaestiones in utrumque Testamentum.' H. & S. iii. 635. St. Boniface asks Archbishop Egbert to send him 'Beda super lectionarium anniuersarium.' Ib. 389; Mon. Mog. p. 250.

[2] It is interesting to find that in the twelfth century Robert de Monte, or de Torigny, Abbot of 'St. Michael in the peril of the Sea' (Mont St. Michel), discussed the authorship of two collections, which may probably be identified with the two named above. Cf. Prologus Roberti de Torinneio in Abbreuiationem Expositionis Epistolarum Apostoli secundum Augustinum, printed in

These are all the works of Bede for the genuineness of which we have the security of his own authority. To discuss the character and authorship of the various works which have been attributed to him in MSS. and editions would be an endless task, and cannot be attempted here. I mention only those few with reference to which I have something to say.

THE PENITENTIAL.

This is accepted as genuine by H. & S. iii. 326–334; D. C. A. ii. 1614; Wasserschleben, Bussordnungen, pp. 220–230. Werner simply shelters himself under Wasserschleben's authority, and does not discuss the question independently (pp. 93, 94).

Bede nowhere mentions it himself; and the fact that it is found, apparently, only in continental MSS.[1], and that in some of them the name of the author is given in the genitive as 'Bedani' or 'Pethani,' might incline us to ascribe it rather to some Irish continental monk named Baedan or Baeithin. The argument from the form of the name cannot, however, be pressed, as the genitive 'Bedani[2]' occurs in the S. Gallen copy of the

D'Achery's edition of the works of Guibert de Nogent, p. 716, reprinted in Migne, Pat. Lat. ccii. Robert assigns the shorter work to Bede. The longer one he, following Cassiodorus (De Diuinis Lit. c. 8), assigns to 'Petrus abbas Tripolitanae prouinciae,' and from it he made his own abbreviation. Cf. Lupus of Ferrara to Hincmar, Epist. 76: 'Collectaneum Bedae in Apostolum ex operibus Augustini ueritus sum dirigere, propterea quod tantus est liber, ut nec sinu celari, nec pera posset satis commode contineri. Quamquam si alterutrum fieret, formidanda esset obuia improborum rapacitas, quam profecto pulchritudo ipsius codicis accendisset.' Migne, Pat. Lat. cxix. 536; Werner, pp. 185, 186.

[1] Two at Munich and one at Vienna. Wasserschleben, *u. s.* pp. 38, 220. The De Remediis Peccatorum, also ascribed to Bede, is found in English MSS., *e. g.* Reg. 5 E. xiii, but is a different work, *v.* H. & S. *u. s.*

[2] So MS. Oriel, No. 34, f. 153, 'explicit expositio Bedani presbyteri'; Mon. Mog. pp. 180, 181; cf. Ann. Lindisf. A. D. 664, 'Eatano abbati.' Pertz, xix. 504. Pendan, Uttan, H. E. iii. 21,

letter of Cuthbert on Bede's death (below, p. clxiv), and such forms are not uncommon, and are due to the influence of the weak Anglo-Saxon genitive 'Bedan.' In the nominative it is 'Baeda' (ib. p. clx). Nor must the evident Irish affinities of the penitential be unduly pressed, for the Irish influence on the Northumbrian Church was strong [1] (above, p. xxx).

A stronger argument is that in the penitential of Archbishop Egbert the author, while acknowledging his obligations to Gregory and Theodore, makes no mention of Bede; which, seeing that Bede was his own master, he could hardly fail to do, had Bede written a penitential. H. & S. iii. 418.

Another fact which points the same way is that Bede, who says so much about the work of Theodore, never even alludes to his penitential, which, considering its importance, would certainly be strange if he were himself interested in such literature [2].

The penitential ascribed to Bede is a mere collection of extracts from earlier works including Theodore's; and Wasserschleben himself, who accepts Bede's authorship, is constrained to ask why Bede should have made such a meagre compilation when Theodore's work was in existence (*u. s.* p. 39).

On the whole the arguments are against Bede's authorship, and we should be thankful to believe that Bede had had nothing to do with such a matter. The penitential literature is in truth a deplorable feature of the mediaeval

pp. 169, 170; Eappan, iv. 14, p. 234; Caeduallan, iv. 15, p. 236; Accan, v. 19, p. 329.

[1] Cf. Werner, pp. 93, 94.

[2] Contrast Paulus Diaconus, Hist. Langob. v. 30: 'Theodorus . . . peccantium iudicia . . . mirabili et discreta consideratione descripsit.' So Sigeb. Gemblac. *ad ann.* 674: 'Hic Theodorus scripsit poenitentialem librum, mirabili et cauta discretione distinguens modum singularum culparum.' Pertz, vi. 326. Elmham copies both Paul and Sigebert, pp. 285–287. Cf. Liber Pontificalis, ed. Duchesne, II. xxv.

Church[1]. Evil deeds, the imagination of which may perhaps have dimly floated through our minds in our darkest moments, are here tabulated and reduced to system. It is hard to see how any one could busy himself with such literature and not be the worse for it.

De Tonitruis,

Opp. iv. 343–348, is a most contemptible work, and clearly spurious.

De Minutione Sanguinis.

Less obviously spurious, and might possibly be by Bede. Ib. 349–352; cf. H. E. v. 3.

De Schismatibus.

Mentioned in Giles's second Life. Opp. I. clxii. This is probably a mere mistake of scribe or printer for De Schematibus, on which see above, p. cxlv.

Cuculus, sive Veris et Hiemis Conflictus.

A hexameter poem, a sort of eclogue—unlike any of Bede's other works. Opp. i. 35–37. It may be genuine. But in Dümmler, Poetae Lat. Aeui Caroling. i. 270, it is printed among Alcuin's works; and this is probably right[2].

Passio Sancti Iustini Martyris.

A hexameter poem. Certainly spurious. Opp. i. 38–49.

Martyrologium Poeticum.

A hexameter poem. Certainly spurious. It mentions the death of Wilfrid II, who died in 744 or 745. Ib. 50–53. Werner, however, accepts it as genuine, treating the verses on Wilfrid as an interpolation (pp. 102, 146).

[1] Cf. Bright, p. 96; D. C. B. iii. 367, iv. 932.

[2] It is a slight confirmation of this that 'Cuculus' is one of 'the pet names given by Alcuin to his disciples.' H. & S. iii. 508, 509.

LIBER SCINTILLARUM . . . DIVERSARUM SCIENTIARUM.

This is really by Defensor of Ligugé. See D. C. B. *s. v.* Defensor.

PSALTERIUM BEDAE,

'dulcissimi uersus collecti de singulis psalmis quod Psalterium eiusdem patris nominatur[1].'

[1] This is from a MS. now Cologne Cathedral, No. 106, a MS. originally sent by Alcuin to Arno, Archbishop of Salzburg, and cited by Alcuin, Mon. Alc. pp. 748, 749. (I owe the reference to M. & L.)

APPENDIX II

TO INTRODUCTION, PART I.

De Obitu Baedae.

Dilectissimo in Christo collectori Cuthwino Cuthbertus condiscipulus in Deo aeternam salutem.

Munusculum quod misisti multum libenter accepi[1], multumque gratanter litteras tuae deuotae eruditionis legi, in quibus, quod maxime desiderabam, missas uidelicet et oraciones sacrosanctas pro Deo dilecto patre ac magistro Baeda a uobis diligenter celebrari repperi. Unde delectat magis pro eius caritate, quam fretus ingenio[2], paucis sermonibus dicere, quo ordine migraret[3] a saeculo, cum etiam hoc te desiderasse et poposcisse[4] intellexi. Grauatus est quidem[5] infirmitate et maxime[6] creberrimi anhelitus, sed tamen pene sine aliquo dolore[7], ante diem autem[8] resurrectionis dominice, id est fere duabus ebdomadibus; et sic postea letus et gaudens, graciasque agens omnipotenti Deo omni die et nocte, immo horis omnibus usque ad diem Ascensionis dominicae, id est VII. Id. Maī[9] uitam ducebat, et nobis suis discipulis cottidie lecciones dabat, et quidquid reliquum fuit[10] diei in psalmorum cantu, prout potuit, se[11] occupabat; totam uero[12] noctem letus in oracionibus[13] et graciarum accione Deo ducere studebat[14] nisi tantum[15] modicus somnus impediret;

[1] suscepi edd. [2] quantum fruor ing. edd. [3] migrauit edd. [4] poscere edd. [5] quidem est edd. [6] inf. maxima edd. [7] anh. sine dolore tamen edd. [8] autem *om.* edd. [9] VII Kal. Iunii edd. [10] erat edd. [11] prout potuit, se *om.* edd. [12] totam quoque edd. [13] in laetitia edd. [14] actione peruigil ducebat edd. [15] quantum edd.

itemque[1] autem euigilans statim consueta scripturarum modulamina ruminabat, extensisque[2] manibus Deo gratias agere non est oblitus[3]. Uere fateor quia neminem unquam alium oculis meis uidi nec auribus audiui, tam diligenter gracias Deo uiuo referre[4]. O uere beatus uir! canebat autem[5] sentenciam sancti[6] Pauli apostoli dicentis 'horrendum est incidere in manus Dei uiuentis,' Hebr. x. 31. et multa alia de sancta scriptura, in quibus nos a somno animae exsurgere precogitando ultimam horam amonebat; et in nostra quoque lingua, ut erat doctus in nostris carminibus, dicens de terribili exitu animarum e corpore:

Fore th*e*n neidfaerae naenig uiuurthit
thonc snotturra than him tharf sic
to ymb hycggannae aer his hin iongae
huaet his gastae godaes aeththa yflaes
aefter deothdaege doemid uueorthae.

Quod ita Latine sonat: 'ante necessarium exitum prudentior quam opus fuerit nemo existit, ad cogitandum uidelicet, antequam hinc proficiscatur anima, quid boni uel mali egerit, qualiter post exitum iudicanda fuerit.' Cantabat etiam antiphonas ob nostram consolationem et suam[7], quarum una est: 'O rex gloriae, Domine uirtutum, qui triumphator hodie super omnes celos ascendisti, ne derelinquas nos orphanos, sed mitte promissum Patris in nos, Spiritum ueritatis[8]. Alleluia.' Cum[9] uenisset autem ad illud uerbum, 'ne derelinquas nos orphanos,' prorupit in lacrimas et multum flebat[10]. Et post horam cepit repetere quae incoauerat. Et sic tota die faciebat[11], et nos quidem[12] audientes haec[13] luximus cum illo, et fleuimus[14]; altera uice legimus, altera plorauimus, immo[15]

[1] itemque *om.* edd. [2] consueta repetiuit et expansis edd. [3] non desiuit edd. [4] uere . . . referre *om.* edd. [5] autem *om.* edd. [6] beati edd. [7] sui edd. [8] orphanos usque ueritatis MS. [9] et cum *omitting* autem edd. [10] fleuit edd. [11] et sic . . . faciebat *om.* edd. [12] quidem *om.* edd. [13] haec aud. edd. [14] et fleuimus *om.* edd. [15] immo semper edd.

cum fletu legimus. In tali leticia quinquagesimales dies usque ad diem praefatum deduximus. Et ille multum gauisus est[1], et Deo gratias referebat[2], quia sic meruisset
Hebr. xii. 6. infirmari. Et[3] saepe dicebat: 'flagellat Deus omnem filium quem recipit,' et sentenciam[4] Ambrosii: 'non sic uixi, ut me pudeat inter uos uiuere; sed nec mori timeo, quia bonum Dominum[5] habemus.' In istis autem diebus dua opuscula memoriae digna, exceptis lectionibus, quas cottidie[6] accepimus ab eo, et cantu psalmorum, facere studuit; id est a capite sancti euangelii Iohannis usque
Ioh. vi. 9. ad eum locum in quo dicitur, 'sed haec quid sunt inter tantos?' in[7] nostram linguam ad utilitatem ecclesiae Dei conuertit, et de libris[8] Isidori episcopi excerptiones quasdam, dicens: 'nolo ut pueri mei mendacium legant, et in hoc post meum obitum[9] sine fructu laborent.' Cum uenisset autem tertia feria ante ascensionem Domini coepit uehementius egrotare[10] in anhelitu, et modicus tumor in suis[11] pedibus apparuit. Totum tamen[12] illum diem docebat, et hilariter dictabat, et nonnumquam inter alia dixit: 'discite cum festinatione; quia nescio quamdiu subsistam, et si post modicum tollat me Factor meus.' Nobis tamen[12] uidebatur ne forte exitum suum[13] bene sciret; et sic noctem in gratiarum actione peruigil duxit. Et mane inlucescente, id est quarta feria, praecepit diligenter scribi quae coeperamus; et hoc fecimus[14] usque ad terciam horam. A tercia autem hora ambulauimus cum reliquiis sanctorum, ut consuetudo illius diei poscebat. Et unus[15] erat ex nobis cum illo, qui dixit illi: 'adhuc[16] capitulum unum de libro, quem dictasti[17], deest, et uidetur

[1] gaudebat edd. [2] Deoque gr. agebat edd. [3] referebat et edd. [4] et multa alia de sancta scriptura, sententiam quoque sancti edd. [5] Deum edd. [6] cottidie *om.* edd. [7] studebat, euangelium scilicet sancti Ioh. in edd. [8] libris rotarum [*lege* notarum] edd. [9] ob. meum edd. [10] -ri edd. [11] suis *om.* edd. [12] autem edd. [13] uid. quod suum ex. edd. [14] factum edd. [15] unus uero edd. [16] magister dilectissime *add* edd. [17] de libro . . . dictasti *om.* edd.

mihi[1] difficile tibi[2] esse plus te interrogare'; at ille inquit, 'facile est[3]; accipe tuum calamum, et tempera, festinanterque[4] scribe.' Et ille hoc[5] fecit. A nona hora[6] dixit mihi: 'quaedam preciosa in mea capsella habeo, id est piperum, oraria, et incensa; sed curre uelociter, et adduc[7] presbiteros nostri monasterii ad me, ut et ego munuscula, qualia mihi[8] Deus donauit, illis distribuam[9].' Et hoc cum tremore feci; et praesentibus illis locutus est ad eos et unumquemque[10], monens et obsecrans pro eo missas diligenter et orationes facere; et illi libenter respondere[11]. Lugebant autem, et flebant omnes, maxime autem in uerbo quod dixerat, quia aestimarent quod faciem eius amplius non multo in hoc saeculo essent[12] uisuri. Gaudebant autem de eo quod[13] dixit: 'tempus est, si sic Factori meo uidetur, ut ad eum modo absolutus ex carne ueniam, qui me, quando non eram, ex[14] nihilo formauit. Multum tempus uixi, beneque[15] mihi pius Iudex uitam meam praeuidit. Tempus absolucionis meae prope est, etenim anima mea desiderat regem meum Christum in decore suo uidere[16].' Sic et alia multa[17] utilitatis causa ad aedificationem nostram[18] locutus in letitia diem ultimum[19] usque ad uesperum duxit. Et praefatus puer, nomine Uuilberche, adhuc[20] dixit: 'magister dilecte, restat adhuc una sententia non[21] descripta.'

Cf. Act. xx. 37, 38.

Cf. 2 Tim. iv. 6.

Cf. Is. xxxiii. 17.

[1] tibi edd. [2] tibi *om.* edd. [3] fac. est inquit edd. [4] et fest. edd. [5] quod ille edd. [6] ad nonam horam edd. [7] adduc *after* monasterii edd. [8] mihi *om.* edd. [9] diuites autem in hoc saeculo aurum, argentum, et alia quaeque pretiosa dare student; ego autem cum multa caritate et gaudio fratribus meis dabo, quod Deus dederat *add* edd. [10] et allocutus est unumqu. edd. [11] facere quod . . . spoponderunt edd. [12] quia amp. fac. suam in hoc saec. non essent edd. [13] quia edd. [14] tempus est ut reuertar ad eum qui me fecit, qui me creauit, qui me ex edd. [15] que *om.* edd. [16] tempus resolutionis meae instat, quia cupio dissolui et esse cum Christo edd. [17] multa alia edd. [18] utilitatis . . . nostram *om.* edd. [19] ultimum *om.* edd. [20] nomine . . . adhuc *om.* edd. [21] adhuc u. s. m. d. non est edd.

At ille, 'bene,' inquit, 'scribe[1].' Et[2] post modicum dixit puer: 'modo[3] descripta est.' At ille, 'bene,' inquit, 'consummatum est, ueritatem dixisti[4]; accipe meum caput in manus tuas, quia multum me delectat sedere ex aduerso loco sancto meo, in quo orare solebam, ut et ego sedens Patrem meum inuocare possim[5].' Et sic in pauimento suae casulae decantans: 'gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto' et cetera, ultimum e corpore exhalauit spiritum. Atque ut sine dubio credendum est quod pro eo quia hic semper deuotissimus in Dei laudibus laborauerat, ad gaudia desideriorum celestium anima eius ab angelis portaretur[6]. Omnes autem qui audiere uel uidere obitum Baedani patris nostri[7], numquam se uidisse[8] alium in[9] tam magna deuocione atque tranquillitate uitam suam[10] finisse dicebant. Quia, sicut audisti, quousque anima eius[11] in corpore fuit, 'gloria Patri' et alia[12] quaedam ad gloriam Dei[13] cecinit, et expansis manibus Deo[14] gratias agere non cessabat. Scire autem debes[15] quia adhuc multa narrari et scribi possunt[16] de eo, sed nunc[17] breuitatem sermonis ineruditio meae linguae facit; attamen cogito, Deo adiuuante, ex tempore plenius de eo scribere quae oculis uidi, et auribus audiui[18].

Ioh. xix. 30.

[1] at inquit scribe cito edd. [2] et *om.* edd. [3] sententia *add* edd. [4] uer. dix. cons. est edd. [5] possim inu. edd. [6] sancto, cum Spiritum Sanctum nominasset, spiritum e c. exh. ult. et sic regna migrauit ad caelestia edd. [7] beati patris obitum edd. [8] ullum *add* edd. [9] in *om.* edd. [10] suam *om.* edd. [11] eius *om.* edd. [12] spiritualia *add* edd. [13] ad gl. Dei *om.* edd. [14] Deo uiuo et uero edd. [15] scito autem frater carissime edd. [16] quod multa narrare possim edd. [17] nunc *om.* edd. [18] attamen . . . audiui *om.* edd.

ADDENDA AND CORRIGENDA.

P. xlv note, col. 1, l. 17, for 'Pecthelm' read 'Pehthelm.'

Ib. l. 25, after 'uidimus' add 'and v. 14, *ad init.*, "noui autem ipse."'

P. li note, col. 1, l. 15 from bottom, dele the note of interrogation.

P. cvi, l. 6 from bottom, 'Decretum,' add note: 'This is probably the Decree of Gregory I in the Synod of 595; R. P. p. 114.'

P. cxi note, col. 1, l. 1, for 'dont-' read 'dond-.'

P. clxi, ll. 12 ff. Professor York Powell refers me to the following parallel from Salomon and Saturn, ed. Kemble, p. 167:

> Ne mæg mon foryldan ænige hwíle
> ðone déoran síð, ac he hine ádréogan sceal.
>
> No man may put off for any time
> The dear journey, but he must endure it.

P. 8, note 2, for 'A' read 'A_1.'

P. 9, l. 7, for 'Oceani' read '*Oceani.*' The first three words of the chapter are probably from Oros. i. 2, 76.

P. 31, l. 8 from bottom, for 'Merci' read 'Mercii.'

P. 39, l. 6, for '*praedicat*' read '*praedicat.*'

P. 42, ll. 18 ff. The passage ought to have been printed thus: 'rexit *annos XIII, menses VI, et dies X.* Qui . . . *admoni*tus . . . *Augustinum et alios plures cum eo monachos timentes* Dominum *praedica*re uerbum Dei *genti Anglorum.*' The italicised words are from Lib. Pont. ed. Duchesne, i. 312.

P. 70, l. 4 from bottom, for 'presbiter' read 'presbyter.'

P. 73, l. 6, read '*XIII annos, menses VI, et dies X.*' From the old Life of Gregory, § 32; cf. Lib. Pont. *u. s.*

Ib. ll. 21 ff., read 'Erat . . . *natione Romanus* a *patre Gordiano* genus . . . non solum *nobile*, sed et *religio*sum ducens. . . . Sed . . . nobilitatem *religion*is,' &c. From Lib. Pont. *u. s.*; Old Life, § 1.

P. 74, last two lines, read '*domum suam monasterium.*' From Lib. Pont. *u. s.*

P. 78, ll. 28 ff., read '*Fecit* . . . Gregorius *ut in ecclesi*is sanctorum *apostol*orum *Petri* et *Pauli super corp*ora eorum *missae celebrarentur.*' From Lib. Pont. *u. s.*

P. 79, ll. 4 ff., read '*Sepultus* . . . *corpore in ecclesia beati Petri apostoli ante secretarium* die *quarto Idu*um *Marti*arum, quandoque . . . resurrecturus *in gloria.*' From Lib. Pont. *u. s.*, and Old Life, § 32. The epitaph which follows is also in Lib. Pont. *l. c.*

Ib. l. 25, to end of p. 80. This is all based on the Old Life, §§ 9–11. and should have been printed thus : 'Nec *silentio* . . . *admon*itus . . . *nostr*ae gentis . . . *Dicunt* . . . ad*uenien*tibus . . . *uidisse* . . . *pueros* . . . *candidi* corporis, . . . *forma* . . . quod *tam* . . . *gentis illius. Respon*sum est . . . *Angli* . . . At *ille* . . . *angeli*cam . . . *nomen* . . . *de qua* . . . *Deiri* . . . At *ille* . . . *de ira* . . . et *ad* . . . *Rex* . . . *illius quomodo* . . . *Aelli* . . . At *ille* . . . *ait : Alleluia lau*dem *Dei* . . . *illis* . . . ad *pontific*em . . . *pontifex* . . . *Romani* . . . *pontificatus,*' &c.

P. 86, l. 19, for 'Aedilbertcum' read 'Aedilberctum.'

P. 88, ll. 26 ff., read 'Hic est *Bonifatius* . . . *a Focate principe* . . . *templum* Romae *quod Pantheon* . . . *in quo* . . . *fecit ecclesiam* . . . *omnium martyrum* Christi.' From Lib. Pont. i. 317.

P. 95, left margin, for 'xxviii. 26' read 'xxviii. 20.'

P. 107, ll. 1, 2. This chapter is based to some extent on the Old Life, § 16. Read 'illi . . . *exul*anti apud *Redualdum regem Anglorum.*'

Ib. ll. 17 ff., read 'Cum *perse*quente . . . *Aedilfrido qui* ante *eum* regnauit, . . . *pecuni*am,' &c.

P. 109, ll. 6 ff., read 'te *futurum* . . . *promitt*at . . . in *gente* Anglorum . . . *promitt*ere, . . . *respond*eret . . . num *ei* . . . Cum hoc . . . *sign*um,' &c.

P. 111, left margin, read 'cf. Act. xvii. 18–20.'

P. 123, note 1, before 'W' insert 'C.'

P. 145, bottom line, for 'stramime' read 'stramine.'

P. 163, l. 4 from bottom, for 'Anglorum' read 'Anglorum[9].'

P. 184, l. 20, for 'Pasca' read 'Pascha.'

P. 200, l. 2, add in margin the reference '2 Pet. ii. 21.'

P. 243, l. 6, for 'sepius' read 'saepius.'

P. 273, l. 6 from bottom, left margin, for 'xix. 19' read 'xix. 18.'

P. 301, l. 18, for 'Britaniis' read 'Brittaniis.'

P. 336, l. 18, right margin, for 'i. 20' read 'i. 29.'

P. 351, bottom line, left margin, for 'xxix. 4' read 'xxix. 5.'

P. 371, l. 9, left margin, add 'Dial. ii. 3 *ad fin.*'

P. 411, left margin, for 'Ps. xcviii. 7, 8' read 'Ps. xcviii. 6, 7.'

P. 412, l. 4 from bottom, add on right margin the reference 'H. E. i. 29.'

P. 424, l. 8, after 'O_7' add 'O_1^2. H_3. Ar.'

P. 428, l. 23, for 'Bu^2' read 'Bu_1^2.'

P. 429, bottom line, add 'Wendover has also this reading, i. 158.'

For the references to the Old Life and to Lib. Pont. I am mainly indebted to Mr. Wilbur C. Abbott, of Cornell University, U.S.A.

BAEDAE
HISTORIA ECCLESIASTICA
GENTIS ANGLORUM
ETC.

HISTORIAE ECCLESIASTICAE

PAG.

PRAEFATIO[1] AD REGEM CEOLUULFUM 5

CAPITULA LIBRI I[2].

CAP.

I. De situ Brittaniae uel Hiberniae, et priscis earum incolis . . 9

II. Ut Brittaniam primus Romanorum Gaius Iulius adierit . . 13

III. Ut eandem secundus Romanorum Claudius adiens, Orcadas etiam insulas Romano adiecerit imperio; sed et Uespasianus ab eo missus Uectam quoque insulam Romanis subdiderit . 15

IV. Ut Lucius Brittanorum rex, missis ad Eleutherum papam litteris, Christianum se fieri petierit 16

V. Ut Seuerus receptam Brittaniae partem uallo a cetera distinxerit ib.

VI. De imperio Diocletiani, et ut Christianos persecutus sit . . 17

VII. Passio sancti Albani et sociorum eius, qui eodem tempore pro Domino sanguinem fuderunt 18

VIII. Ut, hac cessante persecutione, ecclesia in Brittaniis aliquantulam, usque ad tempora Arrianae uesaniae, pacem habuerit . 22

IX. Ut, regnante Gratiano, Maximus in Brittania imperator creatus, cum magno exercitu Galliam redierit 23

X. Ut, Arcadio regnante, Pelagius Bretto contra gratiam Dei superba bella susceperit . . . . . ib.

XI. Ut, regnante Honorio, Gratianus et Constantinus in Brittania tyranni creati; et mox prior in Brittania, secundus in Gallia sint interemti 24

XII. Ut Brettones a Scottis uastati Pictisque, Romanorum auxilia quaesierint, qui secundo uenientes murum trans insulam fecerint; sed hoc confestim a praefatis hostibus interrupto, maiore sint calamitate depressi 25

XIII. Ut, regnante Theodosio minore, cuius tempore Palladius ad Scottos in Christum credentes missus est, Brettones ab Aetio consule auxilium flagitantes non inpetrauerint . . . 28

XIV. Ut Brettones fame famosa coacti, barbaros suis e finibus pepulerint; nec mora, frugum copia, luxuria, pestilentia, et exterminium gentis secutum sit 29

[1] In nomine Sanctae Trinitatis, Patris scilicet et Filii et Spiritus Sancti, Incipit Praefatio N. At the end of preface: explicit praefatio incipiunt capitula, M. N. C.; after which C. adds: haec continentia (*sic*) in libro primo ecclesiasticae historiae gentis anglorum.

[2] For the various readings of the capitula, see the headings of the chapters as given in the text.

CAP. PAG.

XV. Ut inuitata Brittaniam gens Anglorum, primo quidem aduersarios longius eiecerit; sed non multo post, iuncto cum his foedere, in socios arma uerterit 30

XVI. Ut Brettones primam de gente Anglorum uictoriam, duce Ambrosio, Romano homine, sumserint 33

XVII. Ut Germanus episcopus cum Lupo Brittaniam nauigans, et primo maris, et postmodum Pelagianorum tempestatem diuina uirtute sedauerit . . . . . ib.

XVIII. Ut idem filiam tribuni caecam inluminauerit, ac deinde ad sanctum Albanum perueniens, reliquias ibidem et ipsius acceperit, et beatorum apostolorum siue aliorum martyrum posuerit 36

XIX. Ut idem causa infirmitatis ibidem detentus, et incendia domorum orando restinxerit, et ipse per uisionem a suo sit langore curatus 37

XX. Ut idem episcopi Brettonibus in pugna auxilium caeleste tulerint, sicque domum reuersi sint 38

XXI. Ut, renascentibus uirgultis Pelagianae pestis, Germanus cum Seuero Brittaniam reuersus, prius claudo iuueni incessum, deinde et populo Dei, condemnatis siue emendatis haereticis, gressum recuperarit fidei 39

XXII. Ut Brettones quiescentibus ad tempus exteris, ciuilibus sese bellis contriuerint, simul et maioribus flagitiis submerserint . 41

XXIII. Ut sanctus papa Gregorius Augustinum cum monachis ad praedicandum genti Anglorum mittens, epistula quoque illos exhortatoria, ne a laborando cessarent, confortauerit . . 42

XXIV. Ut Arelatensi episcopo epistulam pro eorum susceptione miserit 43

XXV. Ut ueniens Brittaniam Augustinus primo in insula Tanato regi Cantuariorum praedicarit; et sic accepta ab eo licentia, Cantiam praedicaturus intrauerit 44

XXVI. Ut idem in Cantia primitiuae ecclesiae et doctrinam sit imitatus, et uitam, atque in urbe regis sedem episcopatus acceperit 46

XXVII. Ut idem episcopus factus Gregorio papae, quae sint Brittaniae gesta mandarit, simul et necessariis eius responsa petens acceperit 48

XXVIII. Ut papa Gregorius epistulam Arelatensi episcopo, pro adiuuando in opere Dei Augustino, miserit 62

XXIX. Ut idem Augustino pallium et epistulam et plures uerbi ministros miserit 63

XXX. Exemplar epistulae, quam Mellito abbati Brittaniam pergenti misit 64

XXXI. Ut Augustinum per litteras, ne de uirtutibus suis gloriaretur, hortatus sit 66

XXXII. Ut Ædilberto regi litteras et dona miserit 67

XXXIII. Ut Augustinus ecclesiam Saluatoris instauraverit, et monasterium beati Petri apostoli fecerit; et de primo eius abbate Petro 70

XXXIV. Ut Aedilfrid rex Nordanhymbrorum Scottorum gentes proelio conterens ab Anglorum finibus expulerit[1] 71

[1] After the capitula of Book I: expliciunt capitula, incipit ipse liber, M. N. Incipit liber primus ecclesiasticae historiae gentis anglorum, C.

CAPITULA LIBRI II[1].

CAP. PAG.

I. De obitu beati papae Gregorii 73

II. Ut Augustinus Brettonum episcopos pro pace catholica, etiam miraculo caelesti coram eis facto, monuerit; quaeue illos spernentes ultio secuta sit 81

III. Ut idem Mellitum ac Iustum episcopos fecerit; et de obitu ipsius 85

IV. Ut Laurentius cum coepiscopis suis Scottos unitatem sanctae ecclesiae maxime in pascha obseruando sequi monuerit, et ut Mellitus Romam uenerit 86

V. Ut defunctis Aedilbercto et Sabercto regibus successores eorum idolatriam resuscitarint, ob quod et Mellitus ac Iustus a Brittania discesserint 89

VI. Ut correptus ab apostolo Petro Laurentius Aeodbaldum regem ad Christum conuerterit, qui mox Mellitum et Iustum ad praedicandum reuocauerit 92

VII. Ut Mellitus episcopus flammas ardentis suae ciuitatis orando restinxerit 93

VIII. Ut Bonifatius papa Iusto successori eius pallium et epistulam miserit 95

IX. De imperio regis Aeduini, et ut ueniens ad euangelizandum ei Paulinus primo filiam eius cum aliis fidei Christianae sacramentis inbuerit 97

X. Ut papa Bonifatius eundem regem missis litteris sit hortatus ad fidem 100

XI. Ut coniugem ipsius, per epistulam, salutis illius sedulam agere curam monuerit 104

XII. Ut Aeduini per uisionem quondam sibi exuli ostensam sit ad credendum prouocatus 106

XIII. Quale consilium idem cum primatibus suis de percipienda fide Christi habuerit; et ut pontifex eius suas aras profanauerit . 111

XIV. Ut idem Aeduini cum sua gente fidelis sit factus; et ubi Paulinus baptizauerit 113

XV. Ut prouincia Orientalium Anglorum fidem Christi susceperit . 115

XVI. Ut Paulinus in prouincia Lindissi praedicauerit, et de qualitate regni Aeduini 117

XVII. Ut idem ab Honorio papa exhortatorias litteras acceperit, qui etiam Paulino pallium miserit 118

XVIII. Ut Honorius, qui Iusto in episcopatum Dorouernensis ecclesiae successit, ab eodem papa Honorio pallium et litteras acceperit 120

XIX. Ut primo idem Honorius et post Iohannes litteras genti Scottorum pro pascha simul et pro Pelagiana heresi miserit . 122

XX. Ut occiso Aeduine Paulinus Cantiam rediens Hrofensis ecclesiae praesulatum susceperit[2] 124

[1] After the text of Book I: explicit liber primus incipit secundus. Haec continentur in libro secundo historiae ecclesiasticae gentis anglorum, M. So, inserting liber before secundus, B. Finit. incipiunt capitula libri secundi. Haec continentur in l. s. eccl. hist. g. a. C. Explicit liber primus incipit II historiae. Capitula secundi libri historiae gentis angl. N.

[2] After the capitula of Book II: expliciunt capitula libri secundi. incipit liber secundus historiae ecclesiasticae gentis anglorum. lege feliciter, M. So, inserting ipse before liber, B. Expl. cap. incipit lib. sec. eccl. hist. g. a. C. So, omitting eccl. N.

CAPITULA LIBRI III[1].

CAP. PAG.

I. Ut primi successores Æduini regis et fidem suae gentis prodiderint, et regnum porro Osuald christianissimus rex utrumque restaurauerit 127

II. Ut de ligno crucis, quod idem rex contra barbaros pugnaturus erexerat, inter innumera sanitatum miracula, quidam a dolentis brachii sit langore curatus 128

III. Ut idem rex postulans de gente Scottorum antistitem acceperit Aidanum, eidemque in insula Lindisfarnensi sedem episcopatus donauerit 131

IV. Quando gens Pictorum fidem Christi perceperit 133

V. De uita Aidani episcopi 135

VI. De religione ac pietate miranda Osualdi regis 137

VII. Ut prouincia Occidentalium Saxonum uerbum Dei, praedicante Birino, susceperit; et de successoribus eius Agilbercto et Leutherio 139

VIII. Ut rex Cantuariorum Earconberct idola destrui praeceperit; et de filia eius Ercongota et propinqua Aedilbergae, sacratis Deo uirginibus 142

IX. Ut in loco, in quo occisus est rex Osuald, crebra sanitatum miracula facta; utque ibi primo iumentum cuiusdam uiantis ac deinde puella sit paralitica curata 144

X. Ut puluis loci illius contra ignem ualuerit 146

XI. Ut super reliquias eius lux caelestis tota nocte steterit; et ut per eas sint daemoniaci curati 147

XII. Ut ad tumbam eius sit puerulus a febre curatus 150

XIII. Ut in Hibernia sit quidam per reliquias eius a mortis articulo reuocatus 152

XIV. Ut, defuncto Paulino, Ithamar pro eo Hrofensis ecclesiae praesulatum susceperit; et de humilitate mirabili regis Osuini, qui ab Osuiu crudeli caede peremtus est 154

XV. Ut episcopus Aidan nautis et tempestatem futuram praedixerit, et oleum sanctum, quo hanc sedarent, dederit 157

XVI. Ut idem admotum ab hostibus urbi regiae ignem orando amouerit 158

XVII. Ut apposita ecclesiae, cui idem adcumbens obierat, ardente cetera domu, flammis absumi nequiuerit; et de interna uita eius 159

XVIII. De uita uel morte religiosi regis Sigbercti 162

XIX. Ut Furseus apud Orientales Anglos monasterium fecerit; et de uisionibus uel sanctitate eius, cui etiam caro post mortem incorrupta testimonium perhibuerit 163

XX. Ut, defuncto Honorio, pontificatu sit functus Deusdedit; et qui tempore illo Orientalium Anglorum, qui Hrofensis ecclesiae fuerint antistites 169

XXI. Ut prouincia Mediterraneorum Anglorum sub rege Peada christiana sit facta . . . . . ib.

XXII. Ut Orientales Saxones fidem, quam dudum abiecerant, sub rege Sigbercto, praedicante Ceddo receperint 171

[1] After the text of Book II: explicit liber secundus. incipit liber tertius. haec continentur in libro tertio historiae ecclesiasticae gentis anglorum capitula, M. B. So, omitting capitula, N. Finit. incipiunt capitula libli (*i. e.* libelli) tertii, C.

CAP. PAG.

XXIII. Ut idem episcopus Cedd locum monasterii construendi ab Oidilualdo rege accipiens orationibus et ieiuniis Domino consecrauerit; et de obitu ipsius 174

XXIV. Ut prouincia Merciorum, occiso rege Penda, fidem Christi susceperit; et Osuiu, pro adepta uictoria, possessiones et territoria Deo ad construenda monasteria dederit . . . 177

XXV. Ut quaestio sit mota de tempore paschae aduersus eos, qui de Scottia uenerant 181

XXVI. Ut Colman uictus domum redierit; et Tuda pro illo episcopatu sit functus; qualisque illis doctoribus fuerit habitus ecclesiae 189

XXVII. Ut Ecgberct, uir sanctus de natione Anglorum, monachicam in Hibernia uitam duxerit 191

XXVIII. Ut defuncto Tuda, Uilfrid in Gallia, Ceadda apud Occidentales Saxones, in prouinciam Nordanhymbrorum sint ordinati episcopi 194

XXIX. Ut Uighard presbyter ordinandus in archiepiscopum Romam de Brittania sit missus; quem remissa mox scripta papae apostolici ibidem obisse narrauerint 196

XXX. Ut Orientales Saxones tempore mortalitatis ad idolatriam reuersi, sed per instantiam Iarumanni episcopi mox sint ab errore correcti[1] 199

CAPITULA LIBRI IV[2].

I. Ut defuncto Deusdedit, Uighard ad suscipiendum episcopatum Romam sit missus; sed illo ibidem defuncto, Theodorus archiepiscopus ordinatus, et cum Hadriano abbate sit Brittaniam missus 201

II. Ut Theodoro cuncta peragrante, Anglorum ecclesiae cum catholica ueritate, litterarum quoque sanctarum coeperint studiis inbui; et ut Putta pro Damiano Hrofensis ecclesiae sit factus antistes 204

III. Ut Ceadda, de quo supra dictum est, prouinciae Merciorum sit episcopus datus, et de uita et obitu et sepultura eius . . 206

IV. Ut Colman episcopus, relicta Brittania, duo monasteria in Scottia, unum Scottis, alterum Anglis, quos secum adduxerat, fecerit 213

V. De morte Osuiu et Ecgbercti regum, et de synodo facta ad locum Herutforda, cui praesidebat archiepiscopus Theodorus 214

VI. Ut deposito Uynfrido, Sæxuulf episcopatum eius acceperit, et Earconuald Orientalibus Saxonibus sit episcopus datus . . 218

VII. Ut in monasterio Bericinensi, ubi corpora sanctimonialium feminarum poni deberent, caelesti sit luce monstratum . . 219

VIII. Ut in eodem monasterio puerulus moriens uirginem, quae se erat secutura, clamauerit; utque alia de corpore egressura, iam particulam futurae lucis aspexerit 220

[1] After the capitula of Book III: expliciunt capitula, incipit ipse liber, M. and probably B., but the first two words are lost. So, omitting ipse, N. Incipit liber tertius eccl. hist. gentis anglorum, C.

[2] At the end of the text of Book III: liber tertius historiae ecclesiasticae gentis anglorum explicit. incipit liber quartus. haec continentur in libro quarto historiae ecclesiasticae gentis anglorum capitula, M. So, reading incip. kap. lib. IIII, B. N as M as far as continentur; then: in illo de historia Anglorum. The end of Book III is lost in C, which reads: incipiunt capila (*sic*) libri quarti.

CAP. PAG.

IX. Quae sint ostensa caelitus signa, cum et ipsa mater congregationis illius e mundo transiret 221

X. Ut ad cymiterium eiusdem monasterii orans caeca lucem receperit 224

XI. Ut rex eiusdem prouinciae Sebbi in monachica uitam conuersatione finierit 225

XII. Ut episcopatum Occidentalium Saxonum pro Leutherio Haeddi, episcopatum Hrofensis ecclesiae pro Putta Cuichelm, et pro ipso Gefmund acceperit; et qui tunc Nordanhymbrorum fuerint episcopi 227

XIII. Ut Uilfrid episcopus prouinciam Australium Saxonum ad Christum conuerterit[1] 230

[XIV. Ut intercessione Osualdi regis pestifera mortalitas sit sublata] 232

[XV. Ut Caedualla rex Geuissorum, interfecto rege Aedilualch, prouinciam illam saeua caede ac depopulatione attriuerit] . 236

XIV [XVI]. Ut Uecta insula christianos incolas susceperit, cuius regii duo pueri statim post acceptum baptisma sint interemti ib.

XV [XVII]. De synodo facta in campo Hæthfelda, praesidente archiepiscopo Theodoro 238

XVI [XVIII]. De Iohanne cantatore sedis apostolicae, qui propter docendum Brittaniam uenerit 240

XVII [XIX]. Ut Edilthryd regina uirgo perpetua permanserit, cuius nec corpus in monumento corrumpi potuerit 243

XVIII [XX]. Hymnus de illa 247

XIX [XXI]. Ut Theodorus episcopus inter Ecgfridum et Aedilredum reges pacem fecerit 249

XX [XXII]. Ut uincula cuiusdam captiui, cum pro eo missae cantarentur, soluta sint . . . . . ib.

XXI [XXIII]. De uita et obitu Hildae abbatissae 252

XXII [XXIV]. Quod in monasterio eius fuerit frater, cui donum canendi sit diuinitus concessum 258

XXIII [XXV]. Qualis uisio cuidam uiro Dei apparuerit, priusquam monasterium Coludanae urbis esset incendio consumtum . 262

XXIV [XXVI]. De morte Ecgfridi et Hlotheri regum 266

XXV [XXVII]. Ut uir Domini Cudberct sit episcopus factus; utque in monachica adhuc uita positus uixerit uel docuerit . . 268

XXVI [XXVIII]. Ut idem in uita anchoretica et fontem de arente terra orando produxerit, et segetem de labore manuum ultra tempus serendi acceperit 271

XXVII [XXIX]. Ut idem iam episcopus obitum suum proxime futurum Heribercto anchoritae praedixerit 274

XXVIII [XXX]. Ut corpus illius post XI annos sepulturae sit corruptionis inmune reppertum; nec multo post successor episcopatus eius de mundo transierit 276

XXIX [XXXI]. Ut quidam ad tumbam eius sit a paralysi sanatus . 278

XXX [XXXII]. Ut alter ad reliquias eius nuper fuerit ab oculi langore curatus[2] 279

[1] *v.* note 1, p. 230; note 10, p. 232.

[2] After the capitula of Book IV: incipit ipse liber, M. Incipit ipse lib. IIII, B. Expliciunt capitula, incipit liber, N. Incipit liber quartus eccl. hist. C.

CAPITULA LIBRI V[1].

CAP. PAG.

I. Ut Oidiluald successor Cudbercti in anachoretica uita, laborantibus in mari fratribus, tempestatem orando sedauerit . . 281

II. Ut episcopus Iohannes mutum benedicendo curauerit . . 282

III. Ut puellam languentem orando sanauerit 285

IV. Ut coniugem comitis infirmam aqua benedicta curauerit . . 286

V. Ut item puerum comitis orando a morte reuocauerit . . . 288

VI. Ut clericum suum cadendo contritum, aeque orando ac benedicendo a morte reuocauerit 289

VII. Ut Caedualla rex Occidentalium Saxonum baptizandus Romam uenerit; sed et successor eius Ini eadem beatorum apostolorum limina deuotus adierit 292

VIII. Ut Theodoro defuncto archiepiscopatus gradum Berctuald susceperit; et inter plurimos, quos ordinauit, etiam Tobiam uirum doctissimum Hrofensi ecclesiae fecerit antistitem . 294

IX. Ut Ecgberct uir sanctus ad praedicandum in Germaniam uenire uoluerit, nec ualuerit; porro Uictberct aduenerit quidem, sed quia nec ipse aliquid profecisset, rursum in Hiberniam, unde uenerat, redierit 296

X. Ut Uilbrord in Fresia praedicans multos ad Christum conuerterit; et ut socii eius Heuualdi sint martyrium passi . . 298

XI. Ut uiri uenerabiles Suidberct in Brittaniis, Uilbrord Romae sint in Fresiam ordinati episcopi 301

XII. Ut quidam in prouincia Nordanhymbrorum a mortuis resurgens multa et tremenda et desideranda, quae uiderat, narrauerit 303

XIII. Ut econtra alter ad mortem ueniens oblatum sibi a daemonibus codicem suorum uiderit peccatorum 311

XIV. Ut item alius moriturus deputatum sibi apud inferos locum poenarum uiderit 313

XV. Ut plurimae Scottorum ecclesiae, instante Adamnano, catholicum pascha susceperint; utque idem librum de locis sanctis scripserit 315

XVI. Quae in eodem libro de loco dominicae natiuitatis, passionis, et resurrectionis commemorauerit 317

XVII. Quae item de loco ascensionis dominicae et sepulchris patriarcharum 318

XVIII. Ut Australes Saxones episcopos acceperint Eadberctum et Eallan, Occidentales Danihelem et Aldhelmum; et de scriptis eiusdem Aldhelmi 320

XIX. Ut Coinred Merciorum et Offa Orientalium Saxonum rex in monachico habitu Romae uitam finierint; et de uita uel obitu Uilfridi episcopi 321

XX. Ut religioso abbati Hadriano Albinus, Uilfrido in episcopatum Acca successerit 330

XXI. Ut Ceolfrid abbas regi Pictorum architectos ecclesiae, simul et epistulam de catholico pascha uel de tonsura miserit . . 332

[1] At the end of the text of Book IV: Liber quartus explicit. incipit liber quintus, M. So, adding kapitula, B. Expl. lib. IIII. haec continentur in libro quinto hist. eccl. gentis anglorum, N. Incipiunt capitula libri quinti, C.

CAP. PAG.

XXII. Ut Hiienses monachi cum subiectis sibi monasteriis canonicum praedicante Ecgbercto celebrare pascha coeperint . 346

XXIII. Qui sit in praesenti status gentis Anglorum uel Brittaniae totius 348

XXIV. Recapitulatio chronica totius operis ; et de persona auctoris[1] 352

[1] At the end of the capitula of Book V : incipit ipse liber. lege felix, M. Incipit liber quintus, lege felix, N. Expl. kapitula. incip. lib. V. B. Incipit liber quintus eccl. hist. gentis anglorum, C.

BAEDAE CONTINUATIO 361

VITA BEATORUM ABBATUM BENEDICTI, CEOLFRIDI, EOSTERWINI, SIGFRIDI, ATQUE HWAETBERHTI (AUCTORE BAEDA) 364

VITA SANCTISSIMI CEOLFRIDI ABBATIS (AUCTORE ANONYMO) . . . 388

BAEDAE EPISTOLA AD ECGBERTUM EPISCOPUM 405

DESIDERANTISSIMO ET REUERENTISSIMO PATRI ALBINO, BAEDA CHRISTI FAMULUS SALUTEM

Gratantissime suscepi munuscula tuae dilectionis, quáe per uenerabilem fratrem nostrum Nothelmum presbyterum mittere dignatus es, et maxime litteras, quibus me iam secunda uice in ecclesiastica gentis nostrae historia, ad quam me scribendam iamdudum instigaueras, creber adiuuare atque instituere curasti. Propter quod et ipse tibi rectissime eandem historiam, mox ut consummare potui, ad transscribendum remisi. Sed et aliud, quod te partim desiderare comperi, uolumen tibi uice remunerationis aeque ad transscribendum destinaui, uidelicet illud, quod de structura templi Salomonis atque allegorica eius interpretatione nuper edidi. Teque, amantissime pater, supplex obsecro, ut pro mea fragilitate cum his, qui tecum sunt, famulis Christi apud pium Iudicem sedulus intercedere memineris; sed et eos, ad quos eadem nostra opuscula peruenire feceris, hoc idem facere monueris. Bene uale, semper amantissime in Christo pater optime.

a. # GLORIOSISSIMO[1] REGI CEOLUULFO

BAEDA FAMULUS CHRISTI ET PRESBYTER

Dedication to Ceolwulf, King of the Northumbrians.

HISTORIAM gentis Anglorum ecclesiasticam, quam nuper edideram, libentissime tibi desideranti, rex, et prius ad legendum ac probandum transmisi, et nunc ad transscribendum ac plenius ex tempore meditandum[2] retransmitto; satisque studium tuae sinceritatis amplector, quo non solum audiendis scripturae sanctae uerbis aurem sedulus accommodas, uerum etiam noscendis priorum gestis siue dictis, et maxime nostrae gentis uirorum inlustrium, curam uigilanter impendis.

Bede's motive in writing.

Siue enim historia de bonis bona referat, ad imitandum bonum auditor sollicitus instigatur[3]; seu mala commemoret de prauis, nihilominus religiosus ac pius auditor siue lector deuitando quod noxium est ac peruersum, ipse sollertius ad exsequenda ea, quae bona ac Deo digna esse cognouerit, accenditur. Quod ipsum tu quoque uigilantissime deprehendens, historiam memoratam in notitiam tibi simul et eis, quibus te regendis diuina praefecit[4] auctoritas, ob generalis curam salutis latius propalari desideras.

[1] In nomine Sanctae Trinitatis, Patris scilicet et Filii et Spiritus Sancti, Incipit Praefatio N. *The Preface and the Capitula of Book I have been lost in B. The first page of M has been much rubbed and is in some places illegible.*

[2] meditaturum C, *and this is also the reading of* Sim. Dun. ii. 42; meditandum uel meditaturum O_8.

[3] -tor, *altered to* -tur C. N.

[4] concessit C.

His authorities.

Ut autem in his, quae scripsi, uel tibi, uel ceteris auditoribus siue lectoribus huius historiae occasionem dubitandi subtraham, quibus haec maxime auctoribus didicerim, breuiter intimare curabo.

Albinus.

Auctor ante omnes atque adiutor opusculi huius Albinus abba reuerentissimus, uir per omnia doctissimus, extitit; qui in ecclesia Cantuariorum a beatae memoriae Theodoro archiepiscopo et Hadriano abbate, uiris uenerabilibus atque eruditissimis, institutus, diligenter omnia, quae in ipsa Cantuariorum prouincia, uel etiam in contiguis eidem regionibus a discipulis beati papae Gregorii gesta fuere, uel monimentis litterarum, uel seniorum traditione cognouerat; et ea mihi de his, quae memoria digna uidebantur, per religiosum Lundoniensis ecclesiae presbyterum Nothelmum, siue litteris mandata, siue ipsius Nothelmi[1] uiua uoce referenda, transmisit. Qui uidelicet Nothelmus postea[2] Romam ueniens, nonnullas ibi beati Gregorii papae simul et aliorum pontificum epistulas, | perscrutato f. eiusdem sanctae ecclesiae Romanae scrinio, permissu eius, qui nunc ipsi ecclesiae praeest Gregorii pontificis, inuenit, reuersusque nobis nostrae historiae inserendas cum consilio praefati Albini reuerentissimi patris adtulit. A principio itaque uoluminis huius usque ad tempus, quo gens Anglorum fidem Christi percepit, ex priorum maxime scriptis hinc inde collectis ea, quae promeremus, didicimus. Exinde autem usque ad tempora praesentia, quae in ecclesia Cantuariorum per discipulos beati papae Gregorii, siue successores eorum, uel sub quibus regibus gesta sint, memorati abbatis Albini industria, Nothelmo, ut diximus, perferente, cognouimus. Qui etiam prouinciae Orientalium simul et Occidentalium Saxonum, nec non et Orientalium Anglorum atque Nordanhymbrorum, a quibus praesulibus, uel quorum tempore regum gratiam euangelii

Nothelm.

Documents from the Roman archives.

Earlier writers.

[1] nothelmum C. [2] postquam C.

perceperint, nonnulla mihi ex parte prodiderunt. Denique hortatu praecipue ipsius Albini, ut hoc opus adgredi auderem, prouocatus sum. Sed et Danihel reuerentissimus Occidentalium Saxonum episcopus, qui nunc usque superest, nonnulla mihi de[1] historia ecclesiastica prouinciae ipsius, simul et proxima illi Australium Saxonum, nec non et Uectae insulae litteris mandata declarauit. Qualiter uero per ministerium Ceddi et Ceadda religiosorum Christi sacerdotum, uel prouincia Merciorum ad fidem Christi, quam non nouerat, peruenerit, uel prouincia Orientalium Saxonum fidem, quam olim exsufflauerat, recuperauerit, qualis etiam ipsorum patrum uita uel obitus extiterit, diligenter a fratribus monasterii, quod ab ipsis conditum Læstingaeu[2] cognominatur, agnouimus. Porro in prouincia Orientalium Anglorum, quae fuerint gesta ecclesiastica, partim ex scriptis uel traditione priorum, partim reuerentissimi abbatis Esi relatione conperimus. At uero in prouincia Lindissi[3], quae sint gesta erga fidem Christi, quaeue successio sacerdotalis extiterit, uel litteris reuerentissimi antistitis Cynibercti[4] uel aliorum fidelium uirorum uiua uoce didicimus. Quae autem in Nordanhymbrorum prouincia, ex quo tempore fidem Christi perceperunt, usque ad praesens per diuersas regiones in ecclesia sint acta, non uno quolibet auctore, |

Daniel, Bishop of the West Saxons.

The monks of Lastingham.

Abbot Esi.

Bishop Cynibert.

2 a. sed fideli innumerorum testium, qui haec scire uel meminisse poterant, adsertione cognoui, exceptis his, quae per me ipsum nosse poteram. Inter quae notandum, quod ea, quae de sanctissimo patre et antistite Cudbercto[5], uel in hoc uolumine, uel in libello gestorum ipsius conscripsi, partim ex eis, quae de illo prius a fratribus ecclesiae Lindisfarnensis scripta repperi, adsumsi, simpliciter fidem historiae, quam legebam,

Personal knowledge.

An earlier life of Cuthbert.

[1] de *om.* M[1]. [2] luest- N. [3] -disi N. [4] -berhti C cynibericti N[1]; cunibercti N[2]. [5] -berchto C; -bericto N[1] -berto N[2].

accommodans, partim uero ea, quae certissima fidelium uirorum adtestatione per me ipse cognoscere potui, sollerter adicere curaui. Lectoremque suppliciter obsecro, ut, siqua in his, quae scripsimus, aliter quam se ueritas habet, posita reppererit[1], non hoc nobis imputet, qui, quod uera lex historiae est, simpliciter ea, quae fama uulgante collegimus, ad instructionem posteritatis litteris mandare studuimus[2].

Bede asks for the prayers of his readers.

Praeterea omnes, ad quos haec eadem historia peruenire potuerit nostrae nationis, legentes siue audientes, suppliciter precor, ut pro meis infirmitatibus et mentis et corporis apud supernam clementiam saepius interuenire meminerint; et in suis quique prouinciis hanc mihi suae remunerationis uicem rependant, ut, qui de singulis prouinciis siue locis sublimioribus, quae memoratu digna atque incolis grata credideram, diligenter adnotare curaui, apud omnes fructum piae intercessionis inueniam.

[1] -riret C.

[2] *The preface ends here in the following* MSS., *which* (*unless mutilated at the end, as is the case with* C. O_5. R_1.) *have the following paragraph*: 'praeterea . . . . inueniam' *at the end of the work*: C. W. D. O_1^1. O_2. O_4. O_6 O_{8-12}. O_{14}. H_2. R_1. [A_2. Bu_1.] Bu_2. P. [Ca_{2-4}. Ca_{6-7}.] *The paragraph occurs here in the following MSS.*: M. N. H_1. [H_3.] A. A_3. R_2. O_7. [Ca_5]. *The following MSS. are mutilated both at the beginning and end*: B. O_3.

BAEDAE

HISTORIA ECCLESIASTICA

GENTIS ANGLORUM

LIBER PRIMUS.

CAP. I.

De situ Brittaniae uel Hiberniae, et priscis earum incolis.

f. 3 a. *Brittania* Oceani *insula*, cui quondam *Albion nomen* Description of Britain.
Nat. *fuit, inter septentrionem et occidentem* locata est, *Germaniae, Galliae, Hispaniae, maximis Europae partibus, multo interuallo aduersa.* Quae per *milia passuum DCCC*
s, in *Bore*am *longa, lati*tudinis habet *milia CC, exceptis* dumtaxat *prolixioribus diuersorum promontoriorum tracti-*
us, *bus*, quibus efficitur, ut *circuitus* eius *quadragies octies*
ii. *LXXV milia* conpleat. *Habet a meridie Galli*am
us, Belgicam, *cuius proximum litus transmeantibus aperit ciuitas, quae dicitur Rutubi portus*, a gente Anglorum nunc corrupte Reptacæstir[1] uocata, interposito mari *a*
u. s. *Gessoriaco Morynorum gentis litore proximo, traiectu milium L*, siue, ut quidam scripsere, stadiorum CCCCL[2].
u. s. *A tergo autem, unde Oceano infinito patet, Orcadas insulas habet.*

Opima frugibus atque arboribus insula, et alendis

[1] -ter N. [2] *So* C. H_1; CCCL M. B. N.

Its products.

apta pecoribus ac iumentis; uineas etiam quibusdam in locis germinans; sed et auium ferax terra marique generis diuersi; fluuiis quoque multum piscosis ac fontibus praeclara copiosis, et quidem praecipue issicio[1] | abundat, et anguilla. Capiuntur autem saepissime[2] f. 3 b. et uituli marini, et delphines, nec non et balenae; exceptis uariorum generibus concyliorum; in quibus sunt et musculae, quibus inclusam saepe margaritam[3] omnis quidem coloris[4] optimam inueniunt, id est et rubicundi, et purpurei, et iacintini, et prasini, sed maxime candidi. Sunt et cocleae satis superque abundantes, quibus tinctura coccinei coloris conficitur, cuius rubor pulcherrimus nullo umquam solis ardore, nulla ualet pluuiarum iniuria pallescere; sed quo uetustior, eo solet esse uenustior. Habet fontes salinarum, habet et fontes calidos, et ex eis fluuios balnearum calidarum omni aetati et sexui per distincta loca iuxta suum cuique modum accommodos. *Aqua* Hexa-
enim, ut sanctus Basilius dicit, *feruidam qualitatem* ron,
recipit, cum per certa quaedam metalla transcurrit, et iv. 6
fit non solum calida, sed et ardens. Quae etiam *uenis metallorum*, aeris, ferri, et plumbi, et argenti, fecunda, gignit et *lapi*dem *gagate*m *plurimu*m *optimum*- Soli
que; est autem *nigrogemmeus*[5], et *arde*ns igni admotus, c. xx
incensus serpentes fugat, *adtritu calefactus adplicita detinet, aeque* ut *sucinum.* Erat et *ciuitatibus* quondam Gild
XX et VIII[6] nobilissimis insignita, praeter *castella* § 3.
innumera, quae et ipsa *muris turri*bus, *port*is, ac *seris*[7] erant *instructa* firmissimis.

Et quia prope sub ipso septentrionali[8] *uertice mundi* Plin
iacet, *lucidas aestate noctes* habet; ita ut medio saepe His
tempore noctis in quaestionem ueniat intuentibus, utrum ii. 7
crepusculum adhuc permaneat uespertinum, an iam

[1] esoce, *written over* issicio N. [2] saepe M[1]. [3] margaretam M[1]. [4] coloris *om.* M[1]. [5] niger- B. [6] anes wana þrittigum, i. e. xxix AS. [7] særis M; serris C. [8] -le M[1].

aduenerit matutinum, utpote nocturno sole non longe sub terris ad orientem boreales per plagas redeunte; unde etiam plurimae longitudinis habet dies aestate, sicut et noctes contra in bruma, sole nimirum tunc Lybicas in partes secedente, id est horarum X et VIII; plurimae item breuitatis noctes aestate, et dies habet in bruma, hoc est sex solummodo aequinoctialium horarum; cum in Armenia, Macedonia, Italia, ceterisque eiusdem lineae regionibus longissima dies[1] siue nox XV, breuissima VIIII conpleat horas. Its climate.

Haec in praesenti, iuxta numerum librorum, quibus
4 a. lex diuina scripta est, | quinque gentium linguis, unam eandemque summae ueritatis et uerae sublimitatis scientiam scrutatur[2], et confitetur, Anglorum uidelicet, Brettonum[3], Scottorum, Pictorum et Latinorum, quae meditatione scripturarum ceteris omnibus est facta communis. Five languages in use in Britain.

In primis autem haec insula Brettones solum, a quibus nomen[4] accepit, incolas habuit; qui de tractu Armoricano[5], ut fertur, Brittaniam aduecti, australes sibi partes illius uindicarunt. The Britons.

Et cum plurimam insulae partem, incipientes ab Austro, possedissent, contigit gentem Pictorum de Scythia, ut perhibent, longis nauibus non multis Oceanum ingressam, circumagente flatu uentorum, extra fines omnes Brittaniae Hiberniam peruenisse, eiusque septentrionales oras intrasse, atque inuenta ibi gente Scottorum, sibi quoque in partibus illius sedes petisse, nec inpetrare potuisse. Est autem Hibernia insula omnium post Brittaniam maxima, ad occidentem quidem Brittaniae sita; sed sicut contra Aquilonem ea breuior, ita in meridiem se trans illius fines plurimum protendens, usque contra Hispaniae septentrionalia, quamuis magno aequore interiacente peruenit. Ad The Picts.

[1] dies *om* M[1]. [2] scrutetur M. [3] brit- N; *and so usually.*
[4] et nomen N. [5] armonicano M. H_1. O_7.

hanc ergo[1] usque peruenientes nauigio Picti, ut diximus, petierunt in ea sibi quoque sedes et habitationem donari. Respondebant Scotti, quia non ambos eos caperet insula, 'sed possumus,' inquiunt, 'salubre uobis dare consilium, quid agere ualeatis. Nouimus insulam aliam esse non procul a nostra contra ortum solis, quam saepe lucidioribus diebus de longe aspicere solemus. Hanc adire si uultis, habitabilem uobis facere ualetis; uel, siqui[2] restiterit, nobis auxiliariis utimini.' Itaque petentes Brittaniam Picti, habitare per septentrionales insulae partes coeperunt, nam austrina Brettones occupauerant[3]. Cumque uxores Picti non habentes peterent a Scottis, ea solum condicione dare consenserunt, ut ubi res ueniret[4] in dubium, magis de feminea regum prosapia quam de masculina regem sibi eligerent; quod usque hodie apud Pictos constat esse seruatum.

The Scots.

Procedente autem tempore, Brittania post Brettones et Pictos tertiam Scottorum nationem in Pictorum parte recepit; qui duce Reuda de Hibernia progressi, uel amicitia uel ferro sibimet inter eos sedes, quas hactenus habent, uindicarunt; a quo uidelicet duce usque hodie Dalreudini[5] uocantur, nam lingua eorum daal[6] partem significat.

Description of Ireland.

Hibernia autem et latitudine sui status, et salubritate | ac serenitate aerum multum Brittaniae praestat, f. 4 b
ita ut raro ibi nix plus quam triduana remaneat; nemo propter hiemem aut faena secet aestate, aut stabula fabricet iumentis; nullum ibi reptile uideri soleat, nullus uiuere serpens ualeat; nam saepe[7] illo de Brittania adlati serpentes, mox ut, proximante terris nauigio, odore aeris illius adtacti fuerint, intereunt; quin potius omnia pene, quae de eadem insula

[1] ergo *om.* M_1. [2] *For* siqui M *has* q̃, i. e. quae. [3] -runt M^1. C^1. [4] perueniret M. [5] daalreutbini N^1; -reutdini N^2. [6] dal C. [7] saepe *om.* M^1.

sunt, contra uenenum ualent. Denique uidimus, quibusdam a serpente percussis, rasa folia codicum, qui de Hibernia fuerant[1], et ipsam rasuram aquae inmissam ac potui datam, talibus protinus totam uim ueneni grassantis, totum inflati corporis absumsisse ac sedasse tumorem. Diues lactis ac mellis insula, nec uinearum expers, piscium uolucrumque, sed et ceruorum caprearumque uenatu insignis. Haec autem proprie patria Scottorum est; ab[2] hac egressi, ut diximus, tertiam in Brittania[3] Brettonibus et Pictis gentem addiderunt.

Its products.

Est autem sinus maris permaximus, qui antiquitus gentem Brettonum a Pictis[4] secernebat, qui ab occidente in terras longo spatio erumpit, ubi est ciuitas Brettonum munitissima usque hodie, quae uocatur Alcluith[5]; ad cuius uidelicet sinus partem septentrionalem Scotti, quos diximus, aduenientes sibi locum patriae fecerunt.

The Firth of Clyde.

CAP. II.

Ut Brittaniam primus Romanorum Gaius Iulius adierit.

Uerum eadem *Brittania Romanis* usque ad Gaium Iulium Caesarem *inaccessa* atque incognita fuit; qui *anno ab Urbe condita DCXCIII*, ante uero incarnationis dominicae tempus anno LX^mo^, functus gradu *consul*atus cum *Lucio Bibulo*, dum contra *German*orum *Gallorum*que *gentes*, *qui Hreno tantum flumine dirim*ebantur, *bell*um gereret, *uenit ad Morianos*[6], *unde in Brittaniam proximus et breuissimus transitus est; et nauibus honerariis atque actuariis circiter*[7] *octoginta praeparatis, in Brittaniam transuehitur, ubi acerba*[8] *primum pugna fatigatus, deinde aduersa tempestate correptus, plurimam*

Invasions of Julius Caesar.

[1] fuerunt C. B[2]; *om.* N[1]; uenerant N[2]. [2] ut ab M. [3] -niam M[1] (?). [4] fictis C. [5] alcluth B[1]; altclut N. [6] i. ponticos, i. bononienses, *gloss in* D. [7] circiter *before* honerariis M. N. B. H[1]. [8] acerua M. C[1]. N[2].

classis partem, et non paruum numerum militum, equitum uero pene omnem disperdidit. Regressus in Galliam, legiones in hiberna[1] *dimisit, ac DC*^{tas} *naues utriusque commodi fieri imperauit; quibus iterum in Brittaniam primo uere transuectus, dum ipse in hostem cum exercitu pergit, naues in anchoris stantes tempestate correptae uel conlisae inter se, uel arenis inlisae ac dissolutae sunt; ex quibus XL perierunt, ceterae cum magna difficultate reparatae*[2] *sunt.* | *Caesaris equitatus*[3] *primo congressu a* f. 5 a
Brittanis uictus, ibique Labienus[4] *tribunus occisus est. Secundo proelio cum magno suorum discrimine uictos Brittanos in fugam uertit. Inde ad flumen Tamensim profectus. In huius ulteriore ripa Cassobellauno duce inmensa hostium multitudo consederat, ripamque fluminis ac pene totum sub aqua uadum acutissimis sudibus praestruxerat*; quarum uestigia sudium ibidem usque hodie uisuntur, et uidetur inspectantibus, quod singulae earum ad modum humani femoris grossae, et circumfusae plumbo inmobiliter erant[5] in profundum fluminis infixae. *Quod ubi a Romanis deprehensum ac uitatum est, barbari legionum impetum non ferentes, siluis sese abdidere*[6], *unde crebris eruptionibus Romanos grauiter ac saepe lacerabant. Interea Trinouantum firmissima ciuitas cum Androgio duce, datis XL*[7] *obsidibus, Caesari sese dedit. Quod exemplum secutae, urbes aliae conplures in foedus Romanorum uenerunt. Hisdem demonstrantibus, Caesar oppidum Cassobellauni*[8] *inter duas paludes situm, obtentu insuper siluarum munitum, omnibusque rebus confertissimum tandem graui pugna cepit*[9]. *Exin Caesar a Brittanis reuersus in Galliam, postquam legiones in hiberna*[10] *misit, repentinis*[11] *bellorum tumultibus undique* Oros
circumuentus et conflictatus est. vi. 1

[1] hibernia C[1]. N[1]; hibernare C[2]; hybernia H[1]. [2] -ta M.
[3] aequi- M. [4] lauienus M. [5] *altered to* herent B.
[6] obdidere M. [7] XL *om.* M[1]. [8] crasso- C[1]. [9] coepit M[1].
[10] hibernia C. M[2]; hiberniam H[1]. D. [11] repentinus M.

CAP. III.

Ut eandem secundus Romanorum Claudius adiens, Orcadas etiam insulas Romano adiecerit imperio; sed et Uespasianus ab eo missus Uectam quoque insulam Romanis subdiderit.

. 6. *Anno* autem *ab Urbe condita DCCXCVIII*[1] *Claudius* imperator *ab Augusto quartus, cupiens*[2] *utilem reipuplicae ostentare principem, bellum ubique et uictoriam undecumque quaesiuit. Itaque expeditionem in Brittaniam mouit, quae excitata in tumultum propter non redhibitos transfugas uidebatur; transuectus in insulam est, quam neque ante Iulium Caesarem, neque post eum quisquam adire ausus fuerat, ibique sine ullo*[3] *proelio ac sanguine intra paucissimos dies plurimam insulae partem in deditionem recepit. Orcadas etiam insulas ultra Brittaniam in oceano positas, Romano adiecit imperio, ac sexto, quam profectus erat, mense Romam rediit, filioque suo Brittanici* p. *nomen inposuit.* Hoc autem[4] *bellum quarto imperii sui anno* conpleuit, qui est annus ab incarnatione Domini vii. XLVI; quo etiam *anno fames grauissima per Syriam facta est,* quae in Actibus Apostolorum per *prophet*am Agabum praedicta[5] esse memoratur.

Invasion of Britain by Claudius.

5 b. | *A*b eodem *Claudio Uespasianus,* qui post Neronem p. imperauit, *in Brittaniam missus,* etiam *Uectam insulam, Brittaniae proximam* a meridie, *Romano*rum dicioni subiugauit; quae habet ab oriente in occasum XXX circiter milia passuum, ab austro in boream XII, in orientalibus suis partibus mari sex milium, in occidentalibus trium, a meridiano Brittaniae littore[6] distans. 14. *Succe*dens autem Claudio in *imperium Nero, nihil omnino in re militari ausus* est. Unde inter alia Romani regni detrimenta innumera, *Brittaniam pene amisit; nam duo sub* eo[8] *nobilissima oppida illic capta atque subuersa sunt.*

Vespasian sent to Britain.

[1] VII N. [2] cupiens se Oros. [3] ullo *om.* M[1]. [4] etiam N.
[5] -dicata C. [6] littore *om.* M[1]. [7] -re M. [8] hoc Eutr.

CAP. IV.

Ut Lucius Brittanorum rex, missis ad Eleutherum papam litteris, Christianum se fieri petierit.

Conversion of Lucius, King of Britain.

Anno ab incarnatione Domini C^mo^L^mo^VI^to^ *Marcus Antoninus Uerus XIIII ab Augusto regnum cum Aurelio Commodo fratre suscepit*; quorum temporibus cum Eleuther uir sanctus pontificatui Romanae ecclesiae praeesset, misit ad eum *Lucius Brittania*rum *rex epistolam*, obsecrans, *ut per eius mandatum Christianus efficeretur*; et mox effectum piae postulationis consecutus est; susceptamque fidem Brittani usque in tempora Diocletiani principis inuiolatam integramque quieta[1] in pace seruabant.

Oros. vii. 15.

Liber Pontif. i. 136.

CAP. V.

Ut Seuerus receptam Brittaniae partem uallo a cetera distinxerit.

Severus in Britain.

Anno ab incarnatione Domini CLXXXVIIII *Seuerus, genere Afer Tripolitanus ab oppido Lepti, XVII ab Augusto imperium adeptus* X et VII[2] *annis tenuit. Hic natura saeuus, multis semper bellis lacessitus, fortissime quidem rempuplicam, sed laboriosissime rexit. Uictor* ergo *ciuil*ium *bell*orum, quae ei grauissima occurrerant, *in Brittanias defectu pene omnium sociorum trahitur. Ubi magnis grauibusque proeliis saepe gestis receptam partem insulae a ceteris indomitis gentibus*, non muro, ut quidam aestimant, sed *uallo distinguendam putauit.* Murus etenim de lapidibus, uallum uero, quo ad repellendam uim hostium castra muniuntur, fit de cespitibus, quibus circumcisis, e terra uelut murus exstruitur altus supra terram, ita ut in[3] ante sit fossa, de qua leuati sunt cespites, supra quam sudes de lignis

Oros. vii. 17.

His fortification.

[1] quieta *om.* M. H_1. [2] XVIII Oros. [3] in *om.* M.

fortissimis praefiguntur. *Itaque* Seuerus *magnam fossam firmissimumque uallum, crebris insuper turribus communitum, a mari ad mare duxit. Ibique apud Eboracum oppidum morbo obiit. Reliquit duos filios, Bassianum et Getam; quorum Geta hostis puplicus iudicatus interiit, Bassianus, Antonio cognomine adsumpto, regno potitus est.*

CAP. VI.

De imperio Diocletiani[1], *et ut Christianos persecutus sit.*

Oros. ii. 25. 6 a. *Anno* incarnationis dominicae CCLXXXVI *Diocletianus* | *XXXIII* ab Augusto *imperator ab exercitu electus annis XX fuit, Maximianum*que *cognomento Herculium* socium creauit imperii. Quorum tempore *Corausius*[2] *quidam, genere quidem infimus, sed consilio et manu promptus*[3], *cum ad obseruanda Oceani litora, quae tunc Franci et Saxones infestabant, positus, plus in perniciem quam in profectum*[4] *reipuplicae ageret, ereptam praedonibus praedam nulla ex parte restituendo dominis, sed sibi soli uindicando; accendens*[5] *suspicionem, quia ipsos quoque hostes ad incursandos fines artifici neglegentia permitteret; quam ob rem a Maximiano*[6] *iussus occidi purpuram sumsit, ac Brittanias occupauit*; quibus *sibi per VII annos fortissime uindicatis ac retentis, tandem fraude Allecti socii sui interfectus est. Allectus postea ereptam Carausio insulam per triennium tenuit; quem Asclipiodotus praefectus praetorio obpressit, Brittaniamque post X annos recepit.*

Carausius Emperor in Britain.

Allectus.

Interea Diocletianus in oriente, Maximianus[7] *Herculius in occidente uastari ecclesias, affligi, interficique Christianos, decimo post Neronem loco praeceperunt; quae persecutio omnibus fere ante actis diuturnior atque in-*

Persecution under Diocletian.

[1] dioclitiani C, *and so always*; de impio deocliciano N., cf. A.S. [2] Car- C. N. [3] prumptus M. [4] sic B. N. Oros.; -uectum M. C. [5] sic Oros.; acce'n'dens M. B.; accedens C. N. [6] maxiano M[1]. [7] maxī M.

manior fuit; nam per X annos incendiis ecclesiarum, proscriptionibus innocentum, caedibus martyrum incessabiliter acta[1] *est.* Denique etiam Brittaniam tum plurima confessionis Deo deuotae gloria sublimauit. cf. Gild § 9.

CAP. VII.

Passio sancti Albani[2] *et sociorum eius, qui eodem tempore pro Domino sanguinem fuderunt.*

Passion of St. Alban.

Siquidem in ea passus est sanctus Albanus[3], de quo presbyter Fortunatus[4] in Laude uirginum, cum beatorum martyrum, qui de toto orbe ad Dominum uenirent, mentionem faceret, ait:

Albanum[3] egregium fecunda Britania profert. Carm. VIII. 155.

Qui uidelicet Albanus[3], paganus adhuc, cum perfidorum principum mandata aduersum Christianos saeuirent, clericum quendam persecutores fugientem hospitio recepit; quem dum orationibus continuis ac uigiliis die noctuque studere conspiceret, subito diuina gratia respectus, exemplum fidei ac pietatis illius[5] coepit aemulari, ac salutaribus eius exhortationibus paulatim edoctus, relictis idolatriae tenebris, Christianus integro ex corde factus est. Cumque praefatus clericus aliquot diebus apud eum hospitaretur, peruenit ad aures nefandi principis confessorem Christi, cui necdum fuerat locus martyrii deputatus, penes Albanum latere. Unde statim iussit milites eum diligentius inquirere. Qui cum ad tugurium martyris peruenissent, | mox se sanctus Albanus pro hospite ac f. 6 b. magistro suo, ipsius habitu, id est caracalla, quae uestiebatur, indutus, militibus exhibuit, atque ad iudicem uinctus perductus est.

[1] aucta C. [2] albini N[1]. [3] albinus, -inum, -anus N.
[4] furt- M; funt- N[1]. [5] illius *om.* M[1].

Contigit autem iudicem ea hora, qua ad eum Albanus adducebatur, aris adsistere, ac daemonibus hostias offerre. Cumque uidisset Albanum, mox ira succensus nimia, quod se ille ultro pro hospite, quem susceperat, militibus offerre, ac[1] discrimini dare praesumsisset, ad simulacra daemonum, quibus adsistebat, eum iussit pertrahi: 'Quia rebellem,' inquiens, 'ac sacrilegum celare quam militibus reddere maluisti, ut contemtor diuum meritam blasphemiae suae poenam lueret, quaecumque illi debebantur supplicia, tu soluere habes, si a cultu nostrae religionis discedere temtas.' At sanctus Albanus, qui se ultro persecutoribus fidei Christianum esse prodiderat, nequaquam minas principis metuit; sed accinctus armis militiae spiritalis, palam se iussis illius parere nolle pronuntiabat[2]. Tum iudex: 'Cuius,' inquit, 'familiae uel generis es?' Albanus respondit: 'Quid ad te pertinet, qua sim stirpe genitus? sed si ueritatem religionis audire desideras, Christianum iam me esse, Christianisque officiis uacare cognosce.' Ait iudex: 'Nomen tuum quaero, quod sine mora mihi insinua.' At[3] ille: 'Albanus,' inquit, 'a parentibus uocor, et Deum uerum ac uiuum, qui uniuersa creauit, adoro semper, et colo.' Tum iudex repletus iracundia dixit: 'Si uis perennis uitae felicitate perfrui, diis magnis sacrificare ne differas.' Albanus respondit: 'Sacrificia haec, quae a uobis redduntur daemonibus, nec auxiliari subiectis possunt, nec supplicantium sibi desideria uel uota conplere. Quin immo, quicumque his sacrificia simulacris obtulerit, aeternas inferni poenas pro mercede recipiet.'

His auditis, iudex nimio furore commotus, caedi sanctum Dei confessorem a tortoribus praecepit, autumans se uerberibus, quam uerbis non poterat, cordis eius emollire constantiam. Qui cum tormentis afficeretur acerrimis, patienter haec pro Domino, immo

[1] quem . . . ac *om.* N[1]. [2] -bit M[1]. [3] et M.

gaudenter ferebat. At ubi iudex illum[1] tormentis superari, uel a cultu Christianae religionis reuocari non posse persensit, capite eum plecti iussit.

Cumque ad mortem duceretur, peruenit ad flumen, quod muro et harena, ubi feriendus erat, meatu | rapi- f. 7 8
dissimo diuidebatur; uiditque ibi non paruam hominum multitudinem utriusque sexus, condicionis diuersae et aetatis, quae sine dubio diuinitatis instinctu ad obsequium beatissimi confessoris ac martyris uocabatur, et ita fluminis ipsius occupabat pontem, ut[2] intra uesperam transire uix posset. Denique cunctis pene egressis, iudex sine obsequio in ciuitate substiterat. Igitur sanctus Albanus, cui ardens inerat deuotio mentis ad martyrium ocius peruenire, accessit ad torrentem, et dirigens ad caelum oculos, illico siccato alueo, uidit undam suis cessisse ac uiam dedisse uestigiis. Quod cum inter alios etiam ipse carnifex, qui eum percussurus erat, uidisset, festinauit ei, ubi ad locum destinatum[3] morti uenerat, occurrere, diuino nimirum admonitus instinctu, proiectoque ense, quem strictum tenuerat, pedibus eius aduoluitur[4], multum desiderans, ut cum martyre, uel pro martyre, quem percutere iubebatur, ipse potius mereretur percuti.

Dum ergo is ex persecutore factus esset collega ueritatis et fidei, ac iacente ferro esset inter carnifices iusta cunctatio, montem cum turbis reuerentissimus Dei confessor ascendit; qui oportune laetus[5], gratia decentissima, quingentis fere passibus ab harena[6] situs est, uariis herbarum floribus depictus, immo usque quaque uestitus; in quo nihil repente arduum, nihil praeceps, nihil abruptum, quem lateribus longe lateque deductum in modum aequoris natura conplanat, dignum uidelicet eum, pro insita sibi specie uenustatis, iam olim reddens, qui beati martyris cruore dicaretur.

[1] illum *om.* M[1]; torm. illum M[2]. [2] et M[1]. [3] dist- M.
[4] aduoluitur *om.* B. [5] lectus N. [6] herena M[1].

In huius ergo uertice sanctus Albanus dari sibi a Deo aquam rogauit, statimque, incluso meatu, ante pedes eius fons perennis exortus est, ut omnes agnoscerent etiam torrentem martyri obsequium detulisse; neque enim fieri poterat, ut in arduo montis cacumine martyr aquam, quam in fluuio non reliquerat, peteret, si hoc oportunum esse non uideret. Qui uidelicet fluuius, ministerio persoluto, deuotione conpleta, officii testimonium relinquens, reuersus est ad naturam. Decollatus[1]
. i. itaque martyr fortissimus ibidem accepit coronam uitae, quam repromisit Deus diligentibus se. Sed ille, qui piis ceruicibus impias intulit manus, gaudere super
7 b. mortuum non est permissus; | namque oculi eius in terram una cum beati martyris capite deciderunt.

Decollatus[2] est ibi etiam tum miles ille, qui antea superno nutu correptus, sanctum Dei confessorem ferire recusauit; de quo nimirum constat, quia, etsi fonte baptismatis non est ablutus, sui tamen est sanguinis lauacro mundatus[3], ac regni caelestis dignus factus ingressu. Tum iudex, tanta miraculorum caelestium nouitate perculsus, cessari[4] mox a persecutione praecepit, honorem referre incipiens caedi sanctorum, per quam eos opinabatur prius a Christianae fidei posse deuotione cessare. Passus est autem beatus Albanus[5] die .X. Kalendarum Iuliarum iuxta ciuitatem Uerolamium, quae nunc a gente Anglorum Uerlamacæstir[6] siue Uaeclingacæstir[7] appellatur, ubi postea, redeunte temporum Christianorum serenitate, ecclesia est mirandi operis atque eius martyrio condigna extructa. In quo uidelicet loco usque ad hanc diem curatio infirmorum, et frequentium operatio uirtutum celebrari non desinit.

Passi sunt ea tempestate *Aaron et Iulius Legionum*

[1] decolatus M[1]. [2] decolatus M[1]. C. [3] sui . . . mundatus *om.* N[1]. [4] cesari M[1]. [5] albinus N. [6] -caester C. N. [7] -caester C. B[2]; ueclinguacaester N.

urbis ciues, aliique *utriusque sexus diuersis in locis* perplures, qui *diuersis cruciatibus torti, et inaudita membrorum discerptione lacerati,* animas ad supernae ciuitatis gaudia perfecto agone miserunt. Gi 10,

CAP. VIII.

Ut, hac cessante persecutione, ecclesia in Brittaniis aliquantulam, usque ad tempora Arrianae uesaniae, pacem habuerit.

The British Church at peace.

At ubi turbo persecutionis quieuit, progressi in puplicum fideles Christi, qui *se* tempore discriminis *siluis ac desertis abditisue speluncis occul*erant, *renouant ecclesias ad solum usque destructas, basilicas sanctorum martyrum fundant, construunt, perficiunt, ac ueluti uictricia signa passim propalant, dies festos celebrant, sacra mundo corde* at*que ore conficiunt. Mansitque haec* in ecclesiis *Christi,* quae erant in Brittania, pax usque ad tempora *Arrianae* uesaniae, quae, corrupto orbe toto, hanc etiam insulam extra orbem tam longe remotam, *ueneno* sui infecit erroris; et hac *quasi uia* pestilentiae *trans oceanum* pate*facta,* non mora, *omn*is se lues *herescos*[1] *cuius*que, insulae *noui semper aliquid audire gaudenti,* et *nil certi* firmiter *obtinenti* infudit. ib. 12. cf xv

Death of Constantius, and succession of Constantine.

His temporibus *Constantius,* qui uiuente Diocletiano *Gallia*m *Hispania*mque[2] regebat[3], uir *summae mansuetudinis et ciuilitatis, in Brittania morte*[4] *obiit.* Hic *Constantinum filium ex concubina Helena creatum imperatorem Galliarum reliquit.* Scribit autem Eutropius, quod *Constantinus in Brittania* | *creatus imperator, patri* in regnum successerit; cuius temporibus Arriana heresis exorta, et in Nicena synodo[5] detecta atque damnata, nihilominus exitiabile perfidiae suae uirus, ut diximus, non solum orbis totius, sed et insularum ecclesiis aspersit. Or 25 E f.

[1] haereos M[1]. [2] -niasque C. [3] gerebat C. [4] mortem Oros. [5] netena senodo N.

CAP. IX.

Ut, regnante Gratiano, Maximus in Brittania imperator creatus, cum magno exercitu Galliam redierit.

Anno ab incarnatione Domini CCCLXXVII, *Gratianus XL*[1] *ab Augusto post mortem Ualentis sex annis imperium tenuit, quamuis iamdudum antea cum patruo Ualente et cum Ualentiniano fratre regnaret. Qui cum adflictum* et[2] *pene conlapsum reipuplicae statum uideret, Theodosium*[3] *Hispanum uirum restituendae reipuplicae necessitate apud Syrmium purpura induit, Orientisque et Thraciae*[4] *simul praefecit imperio.* Qua tempestate *Maximus*[5] *uir quidem strenuus et probus, atque Augusto*[6] *dignus, nisi contra sacramenti fidem per tyrannidem emersisset, in Brittania*[7] *inuitus propemodum ab exercitu imperator creatus, in Galliam transiit.* Ibi[8] *Gratianum Augustum subita incursione perterritum, atque in Italiam transire meditantem, dolis circumuentum interfecit, fratremque eius Ualentinianum Augustum Italia expulit. Ualentinianus in orientem refugiens, a Theodosio paterna pietate susceptus, mox etiam imperio restitutus est; clau*so uidelicet intra muros *Aquileiae, capto* atque *occiso* ab eis *Maximo tyranno.*

Maximus Emperor in Britain.

CAP. X.

Ut, Arcadio regnante, Pelagius Bretto contra gratiam Dei superba bella susceperit.

Anno ab incarnatione Domini CCCXCIIII *Arcadius* filius Theodosii cum *fratre Honorio,* XLIII ab Augusto regnum suscipiens, tenuit annos XIII. Cuius temporibus Pelagius Bretto contra auxilium gratiae supernae uenena suae perfidiae longe lateque dispersit,

Rise of Pelagianism.

[1] grat. XL. *om.* N. [2] ac Oros. [3] Thed- M[1]. [4] Traciae M[1]. [5] Maximus *om.* N. [6] Augustu M. [7] -niam C. B. N. [8] ubi Oros.

utens cooperatore *Iuliano* de Campania, *quem dudum amissi episcopatus intemperans cupido* exagitabat; quibus sanctus Augustinus, sicut et ceteri patres orthodoxi, multis sententiarum catholicarum milibus responderunt, nec eorum tamen dementiam corrigere ualebant; sed, quod grauius est, correpta eorum uesania magis augescere contradicendo, quam fauendo ueritati uoluit emundari[1]. Quod pulchre uersibus heroicis Prosper rethor insinuat, cum ait:

'Contra Augustinum narratur serpere quidam
Scriptor, quem dudum liuor[2] adurit edax.
Quis caput obscuris contectum utcumque cauernis
Tollere humo miserum propulit anguiculum?
Aut hunc fruge sua aequorei pauere Britanni,
Aut hic Campano gramine corda tumet.'

CAP. XI.

Ut, regnante Honorio, Gratianus et Constantinus in Brittania tyranni creati; et mox prior in Brittania, secundus in Gallia sint interemti.

Gratianus and Constantinus emperors in Britain.

Anno ab incarnatione Domini CCCCVII, *tenente imperium Honorio Augusto*, filio Theodosii[3] minoris, | *loco* ab Augusto X LIIII[4], *ante biennium Romanae*[5] *inruptionis*, quae *per Halaricum* regem Gothorum *facta est*, cum *gentes Halanorum, Sueuorum*[6], *Uandalorum, multaeque cum his aliae, protritis Francis, transito Hreno*[7], totas per *Gallias* saeuirent, *apud Brittanias Gratianus municeps*[8] *tyrannus creatur, et occiditur. Huius loco Constantinus*[9] *ex infima*[10] *militia propter solam spem nominis sine merito uirtutis eligitur; qui continuo, ut inuasit imperium, in Gallias transiit. Ibi saepe a barbaris incertis foederibus inlusus, detrimento magis*[11] *reipuplicae fuit*; unde mox, *iubente Honorio, Constantius comes*

[1] emendari C. B². [2] libor C¹. [3] -dosio M¹. [4] *for* quarto N. *has* quanto *altered to* quinto. [5] romae M. [6] sueborum C. [7] rheno C. [8] municeps eiusdem insulae Oros. [9] -tius M¹. [10] imfima M. [11] magno C. B². W (*on erasure*). D.

in Galliam cum exercitu profectus, apud Arelatem ciuitatem eum *clausit, cepit, occidit; Constantem*que *filium* eius, quem *ex monacho Caesarem fe*cerat, *Gerontius comes suus apud Uiennam interfecit.*

Fracta est autem Roma a Gothis anno milesimo CLXIIII suae [1] conditionis, ex quo tempore Romani in Brittania regnare cessarunt, post annos ferme CCCCLXX, ex quo Gaius Iulius Caesar eandem insulam adiit. Habitabant autem intra uallum, quod Seuerum trans insulam fecisse commemorauimus, ad plagam meridianam, quod ciuitates, farus [2], pontes, et stratae ibidem factae usque hodie testantur; ceterum ulteriores Brittaniae partes, uel eas etiam, quae ultra Brittaniam sunt, insulas iure dominandi possidebant.

Rome taken by the Goths.

CAP. XII.

Ut Brettones a Scottis uastati Pictisque, Romanorum auxilia quaesierint, qui secundo uenientes murum trans insulam fecerint; sed hoc confestim a praefatis hostibus interrupto, maiore sint calamitate depressi.

Exin Brittania in parte Brettonum, *omni armato milite, militaribus copiis* uniuersis, tota floridae *iuuentut*is alacritate *spoliata, quae tyrann*orum temeritate abducta *nusquam ultra domum rediit*, praedae tantum patuit, utpote *omnis bellic*i *usus* prorsus *ignara*; denique subito *duabus gentibus transmarinis uehementer saeuis, Scottorum a circio, Pictorum ab aquilone, multos stupet gemitque per annos.* Transmarinas autem dicimus has gentes, non quod extra Brittaniam essent positae; sed quia a parte Brettonum erant remotae, duobus sinibus maris interiacentibus, quorum unus ab orientali mari [3], alter ab occidentali, Brittaniae terras longe lateque inrumpit, quamuis ad se inuicem pertingere non possint. Orientalis habet in medio sui urbem Giudi [4], occidentalis supra se, hoc est ad dexteram sui,

Irruptions of the Picts and Scots.

[1] suae *om.* M[1]. [2] faros N; fores B[2]. [3] mare M.
[4] guidi N; iudi C[2].

habet urbem Alcluith[1]. quod lingua eorum significat petram Cluith[2]; est enim iuxta fluuium nominis illius.

The Britons invoke the aid of Rome.

Ob harum ergo *infestationem* gentium *Brettones legatos Romam cum epistulis mit*tentes, | *lacrimosis* precibus auxilia flagitabant, *subiectionem*que *continu*am, dummodo *hostis* inminens *longius arceretur*, promittebant. Quibus *mox*[3] *legio destinatur* armata, *quae*, ubi insulam *àduecta, et congressa* est *cum hostibus, magnam* eorum *multitudinem sternens*, ceteros sociorum finibus ex*pulit*; eosque interim a dirissima depressione *libera*tos, hortata est *instru*ere *inter duo maria trans insulam murum*, qui *arcendis hostibus* posset esse praesidio; sicque *domum cum triumpho magno* reuersa est. At insulani murum, quem iussi fuerant, non tam lapidibus quam cespitibus construentes, utpote nullum tanti operis artificem habentes, ad nihil utilem statuunt. Fecerunt autem eum inter duo freta uel sinus, de quibus diximus, maris, per milia passuum plurima; ut, ubi aquarum munitio deerat, ibi praesidio ualli fines suos ab hostium inruptione defenderent. Cuius operis ibidem facti, id est ualli latissimi et altissimi, usque hodie certissima uestigia cernere licet. Incipit autem duorum ferme milium spatio a monasterio Aebbercurnig[4] ad occidentem in loco, qui sermone Pictorum Peanfahel[5], lingua autem Anglorum Penneltun[6] appellatur; et tendens contra occidentem terminatur iuxta urbem Alcluith[7].

Second British Embassy to Rome.

Uerum *priores inimici*, ut Romanum militem abisse conspexerant, mox ad*uecti* nauibus in*rumpunt terminos, caeduntque omnia, et*[8] quasi *maturam segetem obuia quae-*

[1] acluit C. [2] cluit C. B. N. [3] mox *om.* M[1]. [4] ebber- H_1; aebercurnei B^1; -nig B^2; aeborcurnit, *altered to* aubercurnie N. [5] sic M. B^1. N^2; -faeld B^2; -uahel C; pecimfahel N^1. [6] -tuun C; pegneltuun N. [7] alcluit C; alcluit N. [8] et *om.* M.

que metunt, calcant, transeunt; unde rursum *mittuntur* Romam *legati*, flebili uoce *auxilium* inplorantes, *ne penitus misera patria delerctur*, ne *nomen Romanae* prouinciae, *quod apud eos* tam diu claruerat, *exterarum gentium* inprobitate obrutum *uilesceret*. Rursum mittitur legio, quae *inopinata tempore* autumni adueniens, magnas hostium *strages* dedit, eosque, qui *euadere poterant*, omnes *trans maria fugauit*, qui prius *anniuersarias praedas trans maria nullo obsistente* cogere solebant.

The Romans finally abandon Britain.

Tum *Romani denuntiauere* Brettonibus non *se* ultra ob eorum defensionem *tam laboriosis expeditionibus posse fatigari*; ipsos potius monent *arma* corripere, et certandi cum hostibus studium subire, qui non aliam ob causam, quam si ipsi inertia *soluerentur*, eis possent esse *fortiores*. Quin etiam, *quia et hoc* sociis, quos *derelinquere* cogebantur, *aliquid commodi* adlaturum *putabant*, *murum a mari*[1] *ad mare recto tramite | inter urbes, quae ibidem ob metum hostium* factae *fuerant*, ubi et Seuerus quondam uallum fecerat, firmo de lapide conlocarunt; quem uidelicet murum hactenus famosum[2] atque conspicuum, sumtu[3] puplico priuatoque, adiuncta secum Brittanorum manu, construebant, VIII pedes latum, et XII altum, recta ab oriente in occasum linea, ut usque hodie intuentibus clarum est; quo mox condito dant *fortia* segni *populo monita*, praebent *instituendorum exemplaria armorum*. Sed et *in litore oceani ad meridiem*, *quo*[4] *naues eorum habebantur*[5], *quia et inde barbarorum* inruptio *timebatur*, *turres per interualla ad prospectum maris conlocant, et ualedicunt sociis tanquam ultra non reuersuri*.

Misery of the Britons.

Quibus ad sua remeantibus, *cognita Scotti Pictique reditus denegatione*, redeunt confestim ipsi, et *solito confidentiores* facti, *omnem aquilonalem extremamque* insulae *partem pro indigenis* ad *murum* usque *capessunt*. *Sta-*

[1] mare M[1]. [2] formosum N. [3] sumto M. [4] qua Gild. [5] -bant N.

tuitur ad haec in edito[1] *arcis acies segnis,* ubi *trementi corde stupida die noctuque marcebat.* At contra *non cessant uncinata* hostium *tela*; ignaui propugnatores *miserrime de muris tracti solo adlidebantur.* Quid plura? *relictis ciuitatibus* ac *muro fugiunt, disperguntur. Insequitur hostis, adcelerantur strages* cunctis *crudeliores* prioribus. *Sicut* enim *agni a feris, ita* miseri *ciues discerpuntur ab* hostibus; unde[2] a mansionibus ac possessiunculis suis eiecti[3], inminens sibi famis periculum *latrocinio* ac rapacitate mutua temperabant, *augentes*[4] *externas domesticis motibus clades,* donec *omnis regio totius cibi* sustentaculo, *excepto uenandi solacio, uacuaretur.*

CAP. XIII.

Ut, regnante Theodosio minore, cuius tempore[5] *Palladius ad Scottos in Christum credentes missus est, Brettones ab Aetio consule auxilium flagitantes non inpetrauerint.*

Mission of Palladius to the Irish.

Anno dominicae incarnationis CCCCXXIII, Theodosius iunior post Honorium XLV ab Augusto regnum suscipiens, XX et VI annis tenuit; cuius anno imperii VIII *Palladius ad*[6] *Scottos in Christum credentes a* pontifice Romanae ecclesiae *Celestino primus mittitur episcopus.* Anno autem regni eius XXIII, *Aetius uir* inlustris, qui et patricius fuit, tertium[7] cum Simmacho gessit consulatum[8]. *Ad* hunc pauperculae Brettonum *reliquiae mittunt epistulam,* cuius hoc principium est: '*Aetio ter consuli gemitus Brittanorum*;' et in processu epistulae ita suas calamitates explicant: '*Repellunt barbari ad mare, repellit mare ad barbaros; inter haec oriuntur duo genera funerum,* | *aut iugulamur, aut mergimur.*' *Neque* haec tamen agentes *quicquam* ab illo auxilii impetrare quiuerunt, utpote qui grauissimis

Appeal of the Britons to Aetius.

[1] aedito M¹. C; -tu M². [2] inde N. C. [3] iecti M. [4] agentes C. [5] temporibus C. [6] in M¹. [7] tertio M. [8] consolatum M¹.

eo tempore bellis cum *Blaedla*[1] *et Attila re*gibus *Hunorum* erat occupatus ; et quamuis anno ante hunc proximo *Blaedla*[1] *Attilae fratris* sui sit *inter*emtus *insidiis*, Attila tamen ipse adeo intolerabilis reipuplicae remansit hostis, ut *totam pene Europam, excisis inuasisque ciuitatibus atque castellis, conro*deret. Quin et hisdem temporibus *fames Constantinopolim inua*sit ; nec mora *pestis secuta* est ; sed et *plurimi* eiusdem *urbis muri cum LVII turribus conruerunt* ; multis quoque *ciuitatibus conlapsis, fames et aerum pestifer odor*[2] plura *hominum milia iumentorumque deleuit.*

CAP. XIV.

Ut Brettones fame famosa coacti, barbaros suis e finibus pepulerint ; nec mora, frugum copia, luxuria, pestilentia, et exterminium gentis secutum sit.

The Britons repel their enemies.

INTEREA Brettones *fames* sua[3] praefata magis magisque adficiens, ac famam suae *malitia*e posteris diuturnam[4] relinquens, *multos eorum* coegit *uictas* infestis *praedonibus dare manus, alios uero numquam, quin potius confidentes in diuinum, ubi humanum cessa*bat *auxilium, de ipsis montibus, speluncis, ac saltibus continue rebellabant ; et tum primum inimicis,* qui *per multos annos praedas in terra age*bant, *strages da*re coeperunt. *Reuertuntur ergo inpudentes grassatores Hiberni domus*[5], *post non* longum *tem*pus *reuersuri ; Picti in extrema parte insulae tunc primum et deinceps quieuerunt, praedas* tamen *nonnumquam* exinde *et contritiones* de Brettonum gente agere non cessarunt.

Return of prosperity. Consequent demoralisation.

Cessante *autem uastatione* hostili, *tantis* frugum *copiis insula,* quantas *nulla retro aetas meminit, afflu*ere coepit ; *cum quibus et luxuria cres*cere, et hanc continuo *omni*um lues scelerum comitari adcelerauit ; crudelitas

[1] bledla C ; blaeda Marc. [2] ardor M² *on erasure.* [3] *om.* C ; illa B² *on erasure.* [4] diurnam M. [5] ad hibernas domos Gild. ; *with* hiberni domos, domum, *as vv. ll.*

praecipue, et *odium ueritatis, amor*que *mendacii*, ita ut, *siquis eorum mitior et ueritati aliquatenus propior uideretur, in hunc quasi Brittaniae subuersorem omnium odia telaque sine respectu* contorque*rentur. Et non solum haec saeculares uiri, sed* etiam *ipse grex Domini eiusque pastores* egerunt; *ebrietati, animositati*, litigio, *contentioni, inuidiae*, ceterisque huiusmodi facinoribus sua colla, abiecto leui iugo Christi, subdentes. *Interea* subito corruptae mentis homines acerba[1] *pesti*s corripuit, *quae in breui tantam eius multitudinem str*auit, ut ne sepeliendis quidem mortuis uiui sufficerent; sed ne morte quidem suorum, nec timore | mortis hi, qui supererant, a morte animae, qua peccando sternebantur, reuocari poterant. Unde non multo post acrior gentem peccatricem ultio diri sceleris secuta est. *Initu*m *namque* est *consilium*, quid agendum, ubi[2] quaerendum esset praesidium *ad* euitandas uel *repellendas tam fera*s *tam*que *creb*errimas *gentium* aquilonalium *inruptiones*; placuitque *omn*ibus *cum* suo rege Uur*tigerno*, ut *Saxon*um gentem de transmarinis partibus in auxilium uocarent; quod Domini nutu dispositum esse constat, ut ueniret contra improbos malum, sicut euidentius rerum exitus probauit.

Gi § cf xi

f.

ib

The Britons call in the Saxons.

CAP. XV.

Ut inuitata Brittaniam gens Anglorum, primo quidem adversarios longius eiecerit; sed non multo post, iuncto cum his foedere, in socios arma uertterit.

The coming of the Saxons.

Anno ab incarnatione Domini CCCCXLVIIII[3] Marcianus cum Ualentiniano XLVI ab Augusto regnum adeptus, VII annis tenuit. Tunc Anglorum siue Saxonum gens, inuitata a rege praefato, Brittaniam *tribus longis nauibus aduc*hitur, et *in orientali parte*

G §

[1] acerua M. C. B[1]. N. [2] quid M.[1] [3] CCCCLXVIIII N.

insulae, *iubente* eodem rege, locum manendi, *quasi pro patria pugnatura*, re autem uera hanc *expugnatura*, suscipit[1]. Inito ergo certamine cum hostibus, qui ab aquilone ad aciem uenerant, uictoriam sumsere Saxones. Quod ubi domi nuntiatum est, simul et insulae fertilitas, ac segnitia Brettonum; mittitur confestim illo classis *prolixior*, armatorum ferens manum fortiorem, quae praemissae adiuncta cohorti inuincibilem fecit exercitum. Susceperunt ergo, qui aduenerant[2], donantibus Brittanis, locum habitationis inter eos, ea condicione, ut hi pro patriae pace et salute contra aduersarios militarent, illi militantibus debita stipendia conferrent.

Saxons, Angles, Jutes.

Aduenerant autem de tribus Germaniae populis fortioribus, id est Saxonibus, Anglis, Iutis. De Iutarum[3] origine sunt Cantuarii[4] et Uictuarii[4], hoc est ea gens, quae Uectam tenet insulam, et ea, quae usque hodie in prouincia Occidentalium Saxonum Iutarum natio nominatur, posita contra ipsam insulam Uectam. De Saxonibus, id est ea regione, quae nunc Antiquorum[5] Saxonum cognominatur, uenere Orientales Saxones, Meridiani Saxones, Occidui Saxones. Porro de Anglis, hoc est de illa patria, quae Angulus dicitur, et ab eo tempore usque hodie manere desertus inter prouincias Iutarum et Saxonum perhibetur, Orientales Angli, Mediterranei Angli, Merci, tota Nordanhymbrorum progenies, id est illarum gentium, quae ad Boream Humbri[6] fluminis inhabitant, ceterique Anglorum populi sunt orti. Duces fuisse perhibentur eorum
a. primi duo fratres Hengist[7] et Horsa; | e quibus Horsa postea occisus in bello a Brettonibus, hactenus in orientalibus Cantiae partibus monumentum habet suo nomine insigne. Erant autem filii Uictgilsi[8],

[1] suscepit C. N. B². H₁. [2] -runt C. M¹. [3] iotarum N.
[4] -ri M; contuari N; uectuarii B¹. [5] -quiorum N.
[6] hymbri N¹; umbri N². [7] heangist C. [8] uictgisli C. B.

cuius pater Uitta[1], cuius pater Uecta, cuius pater Uoden[2], de cuius stirpe multarum prouinciarum regium genus originem duxit.

They turn against the Britons.

Non mora ergo, confluentibus certatim in insulam gentium memoratarum cateruis, grandescere populus coepit aduenarum, ita ut ipsis[3] quoque, qui eos aduocauerant, indigenis[4] essent terrori. Tum subito inito ad tempus foedere cum Pictis, quos longius iam bellando pepulerant, in socios[5] arma uertere incipiunt. Et primum quidem annonas *sibi* eos *affluenti*us ministrare cogunt, quaerentesque *occasione*m diuortii, pro*testantur*, *nisi profusior* sibi alimentorum copia daretur, *se cuncta insulae* loca *rupto foedere* uastaturos. *Ne*que aliquanto segnius *minas effectibus prosequuntur*. Si- Gild. § 24.
quidem, ut breuiter dicam, *accensus mani*bus paganorum *igni*s, *iusta*s de *scele*ribus populi Dei *ultione*s expetiit, non illius. inpar, qui quondam a Chaldaeis succensus, Hierosolymorum[6] moenia, immo aedificia cuncta consumsit. Sic enim et hic agente impio uictore, immo disponente iusto Iudice, proximas *quasque ciuitates agrosque* de*populans*, ab *orientali mari usque ad occidentale*, nullo prohibente, suum continuauit incendium, totamque prope *insulae* pereuntis *superficiem* obtexit. Ruebant aedificia puplica simul et priuata, passim *sacerdote*s inter *altaria* trucidabantur, praesules *cum popul*is sine ullo respectu honoris, ferro pariter et *flammis* absumebantur; nec erat, qui crudeliter interemtos *sepultura*e traderet. *Itaque nonnulli* de ib. §
*miserand*is *reliqui*is *in montibus* con*prehensi*, *aceruatim iugulabantur; alii fame confecti*[7] pro*cedentes manus hostibus dabant*, pro accipiendis alimentorum subsidiis aeternum subituri *seruit*ium, *si tamen non continuo trucidarentur; alii transmarinas regiones* dolentes *petc-*

[1] uita N. [2] woðen B². [3] ipsi M. [4] indegenis M¹.
[5] socius M¹. [6] hierusolimorum C. [7] conuecti C.

bant ; alii perstantes in patria trepidi pauperem *uitam in monti*bus, siluis, uel *rupibus* arduis *suspecta semper mente* agebant.

CAP. XVI.

Ut Brettones primam de gente Anglorum uictoriam duce Ambrosio, Romano homine, sumserint.

AT ubi hostilis exercitus exterminatis dispersisque insulae indigenis[1], *domum* reuersus est, coeperunt et illi paulatim uires animosque resumere, emergentes de latibulis, quibus abditi fuerant, et unanimo consensu auxilium | caeleste *precantes, ne* usque *ad internicionem usquequaque delerentur.* Utebantur eo tempore *duce Ambrosio Aureliano, uiro modesto, qui solus forte Romanae gentis* praefatae *tempestati superfuerat, occisis in eadem parentibus* regium nomen et insigne ferentibus. Hoc ergo duce *uires capessunt* Brettones, et *uictores prouocantes ad proelium, uictoriam* ipsi *Deo* fauente suscipiunt. *Et ex eo tempore nunc ciues, nunc hostes uincebant, usque ad annum obsessionis Badonici montis,* quando *non minimas* eisdem hostibus *strages* dabant, *XL*^{mo} circiter et *IIII*^{o} *anno* aduentus eorum in Brittaniam. Sed haec postmodum.

The Britons victorious under Ambrosius Aurelianus.

CAP. XVII.

Ut Germanus episcopus cum Lupo Brittaniam nauigans, et primo maris, et postmodum Pelagianorum tempestatem diuina uirtute sedauerit.

ANTE paucos sane aduentus eorum annos heresis Pelagiana per Agricolam inlata, Seueriani episcopi Pelagiani filium, fidem Brittaniarum feda peste commaculauerat. Uerum Brittanni, cum neque suscipere dogma peruersum gratiam Christi blasphemando ullatenus uellent, neque uersutiam nefariae persuasionis refutare uerbis certando sufficerent, inueniunt

The Britons ask help of the Gallican Bishops against the Pelagians.

[1] indegenis M[1].

salubre consilium, ut a *Gallicanis* antistitibus auxilium belli spiritalis inquirant. *Quam ob causam collecta* magna *synodo* quaerebatur in commune, qui illic ad *succurr*endum *fidei* mitti deberent; at*que omnium iudicio* electi sunt *apostolici sacerdotes Germanus* Autissidorensis[1] et *Lupus* Trecasenae ciuitatis episcopi, qui ad confirmandam fidem gratiae caelestis Brittanias uenirent. Qui cum *promta deuoti*one *preces* et iussa sanctae ecclesiae *suscep*issent, intrant *oceanum* et usque ad *medium* itineris, quo a *Gallico sinu* Brittanias usque tenditur, secundis flatibus *nauis* tuta uolabat. Tum subito *occurrit* pergentibus *inimica uis daemonum, qui tantos talesque uiros ad* recuperandam *tendere populorum salutem inuiderent; concitant*[2] *procellas, caelum diemque nubium nocte subducunt; uentorum furores uela non sustinent; cedebant ministeria uicta nautarum; ferebatur nauigium oratione, non uiribus; et casu dux ipse uel pontifex fractus corpore, lassitudine*[3] ac *sopore resolutus est. Tum uero, quasi repugnatore cessante, tempestas excitata conualuit, et iam nauigium superfusis fluctibus mergebatur. Tum beatus Lupus omnesque turbati excitant seniorem elementis furentibus obponendum; qui periculi inmanitate constantior, Christum inuocat, et adsumto*[4] *in nomine sanctae Trinitatis leui* aquae *spargine fluctus saeuientes obpr*imit, | *collegam commonet, hortatur uniuersos, oratio uno ore et clamore profunditur; adest diuinitas, fugantur inimici, tranquillitas serena subsequitur, uenti e contrario ad itineris ministeria reuertuntur, decursisque breui spatiis pelagi*[5], *optati littoris quiete potiuntur. Ibi conueniens ex diuersis partibus multitudo excepit sacerdotes, quos uenturos etiam uaticinatio aduersa praedixerat. Nuntiabant enim sinistri spiritus, quod timebant, qui imperio sacerdotum dum ab*[6] *obsessis cor-*

Germanus and Lupus sent.

Vit ma auc Cor sta Lib 19.

ib.

f.

[1] altiodori C. W[1]. [2] concitabant C. [3] corporis lassitudine, sopore r. e. Const. [4] adsumto oleo Const.; aquae *is Bede's own addition.* [5] pilagi M[1]. [6] de N.

poribus detruduntur, et tempestatis ordinem, et pericula, quae intulerant, fatebantur, uictosque se eorum meritis et imperio non negabant.

Their success.

3. *Interea Brittani*arum *insulam apostolici sacerdotes raptim opinione, praedicatione, uirtutibus impleuerunt; diuinus*que per eos *sermo* cotidie *non solum in ecclesiis, uerum etiam per triuia, per rura* praedicabatur; ita *ut passim et fide*les[1] *catholici firmarentur, et deprauati uiam correctionis agnoscerent. Erat illis apostolorum instar et gloria et auctoritas per conscientiam, doctrina per litteras, uirtutes ex meritis. Itaque regionis uniuersitas in eorum sententiam promta transierat. Latebant abditi sinistrae persuasionis auctores, et more maligni spiritus, gemebant perire sibi populos euadentes; ad extremum, diuturna meditatione concepta, praesumunt inire conflictum. Procedunt conspicui diuitiis, ueste fulgentes, circumdati adsentatione multorum*; discrimenque certaminis *subire maluerunt, quam in populo, quem subuerterant, pudorem taciturnitatis incurrere, ne uiderentur se ipsi silentio damnauisse. Illic plane inmensa multitudo etiam cum coniugibus ac liberis excita conuenerat, aderat populus* expectator[2], *futurus et iudex, adstabant partes dispari condicione dissimiles; hinc diuina* fides[3], *inde humana praesumtio; hinc* pietas[4], *inde* superbia[5]: *inde Pelagius auctor, hinc Christus. Primo in loco beatissimi sacerdotes praebuerunt aduersariis copiam disputandi, quae sola nuditate uerborum diu inaniter et aures occupauit, et tempora; deinde antistites uenerandi torrentes eloquii sui cum apostolicis et euangelicis* imbribus *profuderunt; miscebatur sermo proprius cum diuino, et adsertiones* molestissimas *lectionum testimonia sequebantur. Conuincitur uanitas, perfidia confutatur; ita ut ad singulas uerborum obiectiones* errare *se, dum respondere nequ*iit, *fateretur;*

[1] fide Const. [2] -tur M. C. B; et fut. M; spectator futurus, et iudex Const. [3] auctoritas Const. [4] fides Const.; inde . . . pietas *om.* B[1]. [5] perfidia Const.

populus arbiter uix manus continet, iudicium tamen *clamore testatur.*

CAP. XVIII.

Ut idem filiam tribuni caecam inluminauerit, ac deinde ad sanctum Albanum[1] *perueniens, reliquias ibidem et ipsius acceperit, et beatorum apostolorum siue aliorum martyrum posuerit.*

Germanus heals a blind girl.

Tum[2] *subito* quidam *tribuniciae*[3] *potestatis cum coniuge procedit in medi*um, *filiam* X annorum *caecam* curandam *sacerdotibus* offerens, *quam illi aduersariis offerri praeceperunt; sed* hi *conscientia puniente deterriti, iungunt cum parentibus preces, et curationem paruulae a sacerdotibus* deprecantur; *qui inclinatos* animo *aduersarios intuentes, orationem breuiter fundunt, ac deinde Germanus plenus Spiritu Sancto inuocat Trinitatem;* nec mora, *adherentem lateri suo capsulam cum sanctorum reliquiis collo auulsam manibus conprehendit, eamque in conspectu omnium puellae oculis adplicauit, quos statim euacuatos tenebris lumen ueritatis impleuit. Exultant parentes, miraculum populus contremescit; post quam diem ita ex animis omnium suasio iniqua deleta est, ut sacerdotum doctrinam sitientibus desideriis sectarentur.*

They visit the tomb of St. Alban.

Conpressa itaque peruersitate damnabili, eiusque auctoribus confutatis, atque animis omnium fidei puritate conpositis, sacerdotes beatum Albanum martyrem, acturi[4] *Deo per ipsum gratias,* petierunt, *ubi Germanus omnium apostolorum diuersorumque martyrum secum reliquias*[5] *habens, facta oratione, iussit reuelli sepulchrum, pretiosa ibidem munera conditurus; arbitrans oportunum, ut membra sanctorum ex diuersis regionibus collecta, quos pares meritis receperat caelum, sepulchri quoque unius teneret hospitium. Quibus depositis honorifice atque sociatis, de loco ipso, ubi beati martyris effusus erat sanguis, massam*

[1] Albinum N[1]. [2] cum Const. [3] -cae M[1]; -tiae B. [4] auctori C. B[1]. W[1]; aucturi B[2]; auctore H[1]; auctori Deo p. i. g. acturi Const. [5] reliquias 'secum' M.

pulueris secum portaturus abstulit, in qua apparebat, cruore[1] *seruato, rub*uisse *martyrum aedem, persecutore pallente. Quibus ita gestis, innumera hominum eodem die ad Dominum turba conuersa est.*

CAP. XIX.

Ut idem causa infirmitatis ibidem detentus, et incendia domorum orando restinxerit, et ipse per uisionem a suo sit langore curatus.

6. UNDE *dum redeunt, insidiator inimicus, casualibus laqueis praeparatis, Germani pedem lapsus occasione contriuit, ignorans merita illius, sicut Iob beatissimi, afflictione corporis propaganda; et dum aliquándiu uno in loco infirmitatis necessitate* teneretur, *in uicina*[2], *qua manebat,* casula[3] *exarsit incendium; quod consumtis domibus, quae illic palustri harundine tegebantur, ad* eum *habitaculum, in quo idem iacebat, flabris stimulantibus ferebatur. Concursus omnium ad antistitem conuolauit, ut* elatus[4] *manibus periculum, quod inminebat, euaderet;* quibus *increpatis moueri se fidei praesumtione non passus est.* At *multitudo omnis desperatione perterrita obuiam currit*[5] *incendio. Sed ut Dei potentia manifestior appareret, quicquid custodire temtauerat turba, consumitur; quod uero | iacens et infirmus defenderat,* reserato[6] *hospitio sancti uiri, expauescens flamma transiliuit, ultra citraque desaeuiens; et inter globos flammantis incendii incolume tabernaculum, quod habitator inclusus seruabat, emicuit. Exultat*[7] *turba miraculo, et uictam se diuinis uirtutibus gratulatur. Excubabat diebus ac noctibus ante tugurium pauperis uulgus sine numero; hi animas curare*[8], *hi cupientes corpora.*

Further miracles.

7. *Referri nequeunt, quae Christus operabatur in famulo, qui uirtutes faciebat infirmus; et cum debilitati suae nihil remedii*[9] *pateretur adhiberi, quadam nocte candentem niueis*

[1] crore M[1]. [2] uicinia Const. [3] casuale Const. [4] eleuatis Const. [5] occurrit Const. [6] reseruato B. N[2]; reseruatur. Hospitium Const. [7] -tabat H_1. [8] -ri Const. [9] -dii *om.* M[1] *at end of line.*

uestibus uidit sibi adesse personam, quae manu extensa iacentem uideretur adtollere, eumque consistere firmis uestigiis imperabat. Post quam horam ita, fugatis doloribus, recepit pristinam sanitatem, ut, die reddito, itineris laborem subiret intrepidus.

CAP. XX.

Ut idem episcopi Brettonibus in pugna auxilium caeleste tulerint, sicque domum reuersi sint.

The Saxons and Picts make war on the Britons.

Interea Saxones Pictique bellum aduersum Brettones iunctis uiribus susceperunt, quos eadem necessitas in castra contraxerat; et cum trepidi partes suas pene inpares iudicarent, sanctorum antistitum auxilium petierunt; qui promissum maturantes aduentum, tantum pauentibus *fiduciae contulerunt, ut accessisse*[1] *maximus crederetur exercitus. Itaque apostolicis ducibus Christus militabat in castris. Aderant etiam quadragesimae*[2] *uenerabiles dies, quos religiosiores reddebat praesentia sacerdotum, in tantum, ut cotidianis praedicationibus instituti, certatim populi ad gratiam baptismatis conuolarent. Nam maxima exercitus multitudo undam lauacri salutaris expetiit, et ecclesia ad diem resurrectionis dominicae frondibus contexta conponitur,* atque *in expeditione campestri instar ciuitatis aptatur. Madidus baptismate procedit exercitus, fides feruet in populo, et conterrito*[3] *armorum praesidio, diuinitatis expectatur auxilium. Institutio uel forma* castitatis[4] *hostibus nuntiatur, qui uictoriam quasi* de *inermi exercitu*[5] *praesumentes*[6]*, adsumta alacritate festinant; quorum tamen aduentus exploratione cognoscitur.*

Germanus leads the Britons.

Cumque, emensa sollemnitate paschali, recens de lauacro pars maior exercitus arma capere et bellum parare temtaret, Germanus ducem se proelii profitetur, eligit expeditos, circumiecta percurrit, et e regione, qua hostium

[1] accersisse B. [2] XL M. [3] uel contempto C, *on margin*; *and this is the reading of Const.*; conterrito *altered to* contempto D. [4] castrorum Const. [5] -tui M. [6] -rumentes M¹.

sperabatur aduentus, uallem circumdatam mediis[1] *montibus intuetur. Quo in loco nouum conponit exercitum ipse dux agminis. | Et iam aderat ferox hostium multitudo, quam adpropinquare intuebantur in insidiis constituti. Tum subito Germanus signifer uniuersos admonet, et praedicat*[2], *ut uoci suae uno clamore respondeant; securisque hostibus, qui se insperatos adesse confiderent, alleluia*m *tertio repetitam sacerdotes exclamabant. Sequitur una uox omnium, et* elatum[3] *clamorem repercusso aere montium* conclusa *multiplicant; hostile agmen terrore prosternitur, et super se*[4] *non solum rupes circumdatas,* sed *etiam ipsam caeli machinam contremescunt, trepidationique iniectae uix sufficere pedum pernicitas credebatur. Passim fugiunt, arma proiciunt, gaudentes uel nuda corpora eripuisse discrimini; plures etiam timore praecipites flumen, quod transierant, deuorauit. Ultionem suam innocens exercitus intuetur, et uictoriae* concessae *otiosus spectator efficitur. Spolia colliguntur exposita,* et *caelestis* palmae gaudia *miles religiosus* amplectitur. *Triumphant pontifices hostibus fusis sine sanguine; triumphant uictoria fide obtenta, non uiribus.*

The Hallelujah Victory.

Conposita itaque insula securitate multiplici, superatisque hostibus uel inuisibilibus[5], *uel carne conspicuis, reditum moliuntur* pontifices. Quibus *tranquillam nauigationem* et *merita propria et intercessio* beati *martyris Albani parauerunt, quietosque* eos *suorum desideriis felix carina restituit.*

CAP. XXI.

Ut, renascentibus uirgultis Pelagianae pestis, Germanus cum Seuero Brittaniam reuersus, prius claudo iuueni incessum, deinde et populo Dei, condemnatis siue emendatis haereticis, gressum recuperarit fidei.

ii. Nec multo interposito tempore *nuntiatur ex* eadem *insula Pelagianam peruersitatem iterato paucis auctoribus*

Renascence of Pelagianism.

[1] editis Const. [2] -cit Const. [3] eleuatum C. B[2]. D, *and this is the reading of Const.* [4] et ruisse super se Const.
[5] uisibilibus M. B[1]. H[1]. W[1].

Germanus revisits Britain.

dilatari; rursusque ad beatissimum uirum *preces* sacerdotum *omnium deferuntur, ut causam Dei, quam prius obtinuerat*[1], *tutaretur. Quorum petitioni festinus* obtemperat. Nam*que adiuncto* sibi *Seuero, totius sanctitatis* Co
uiro, qui erat discipulus beatissimi patris Lupi Trecase- Vi
norum episcopi, et *tunc Treuiris ordinatus episcopus,* Ge
gentibus primae Germaniae uerbum praedicabat, mare Li
*conscendit, et consenti*entibus *elemen*tis, *tranquillo nauigio* Brittanias petit[2]. c.

Interea sinistri spiritus peruolantes totam insulam ib.
Germanum uenire inuitis uaticinationibus nuntiabant; in tantum, ut Elafius[3] *quidam, regionis illius primus, in occursu sanctorum sine ulla manifesti nuntii relatione properaret, exhibens secum filium, quem in ipso flore*

A miracle.

adulescentiae debilitas dolenda damnauerat. Erat enim arescentibus neruis contracto poplite, cui per siccitatem cruris usus uestigii negabatur[4]. *Hunc Elafium*[3] *prouincia tota subsequitur; ueniunt sacerdotes, occurrit inscia multitudo, confestim benedictio et sermonis diuini doctrina | pro-* f.
*funditur. Recognosc*unt *populum in ea,* qua reliquerat, *credulitate durantem; intellegunt culpam esse paucorum, inquirunt auctores, inuentosque condemnant*[5]. *Cum*[6] *subito* ib.
Elafius[3] pedibus[7] *aduoluitur sacerdotum, offerens filium, cuius necessitatem ipsa debilitas etiam sine precibus adlegabat; fit communis omnium dolor, praecipue sacerdotum, qui conceptam misericordiam ad diuinam clementiam contulerunt; statimque adulescentem beatus Germanus sedere conpulit, adtrectat poplitem debilitate curuatum*[8], *et per tota infirmitatis spatia medicabilis dextera percurrit, salubremque tactum sanitas festina subsequitur. Ariditas sucum, nerui officia receperunt, et in conspectu omnium filio incolumitas*[9], *patri filius* restituitur. *Inplentur*

[1] obten- M[1]. C. [2] petiit M. H_1. [3] elabius, -bium N.
[4] sic M. H_1. Const; -bantur C. B. N. [5] damnant B[1].
[6] *altered to* tum B. [7] manibus Const. [8] curbatum M[1]. N[1].
[9] incolumis C. B[2].

populi stupore miraculi, et in pectoribus omnium fides catholica inculcata *firmatur. Praedicatio deinde ad plebem de praeuaricationis emendatione conuertitur, omniumque sententia prauitatis auctores,* qui erant *expulsi insula, sacerdotibus adducuntur ad mediterranea deferendi, ut et regio absolutione, et illi emendatione fruerentur. Factum*que[1] *est, ut in illis locis* multo ex eo tempore[2] *fides intemerata perduraret.*

Itaque, conpositis omnibus, beati sacerdotes ea, qua
cc. 4, 23, *uenerant, prosperitate* redierunt. Porro Germanus post haec ad Rauennam pro pace Armoricanae gentis supplicaturus aduenit, ibique a Ualentiniano et Placidia matre ipsius summa reuerentia susceptus, migrauit ad Christum. Cuius corpus honorifico agmine, comitantibus uirtutum operibus, suam defertur ad urbem. Nec multo post Ualentinianus ab Aetii patricii, quem occiderat, satellitibus[3] interimitur, anno imperii Marciani VI°, cum quo simul Hesperium concidit regnum.

Death of Germanus.

CAP. XXII.

Ut Brettones, quiescentibus ad tempus exteris, ciuilibus sese bellis contriuerint, simul et maioribus flagitiis submerserint.

INTEREA Brittaniae[4] *cessa*tum quidem est parumper ab *externis, sed non* a *ciuilibus bellis.* Manebant exterminia *ciuitat*um ab hoste *derut*arum ac *desert*arum; pugnabant contra inuicem, qui hostem euaserant[5], ciues. Attamen recente adhuc *memoria* calamitatis et cladis inflictae *seruabant* utcumque *reges, sacerdotes, priuati,* et optimates *suum* quique *ordinem. At illis decedentibus, cum successisset actas tempestatis illius nescia, et praesentis* solum *serenitatis* statum *experta, ita cuncta ueritatis ac iustitiae moderamina concussa ac subuersa sunt, ut earum non dicam uestigium, sed ne* memoria

Civil wars and demoralisation of the Britons.

[1] que *om* M. [2] etiam nunc Const. [3] satelibus M.
[4] '-nia' M. H_1. [5] -runt M^1.

quidem, praeter in paucis et ualde paucis ulla *appareret*.

Qui inter alia inenarrabilium scelerum facta, quae f.
historicus[1] eorum Gildus flebili sermone describit, et
hoc addebant, ut numquam genti Saxonum siue An-
glorum, secum Brittaniam incolenti, uerbum fidei
praedicando committerent. Sed non tamen diuina R
pietas plebem suam, quam praesciuit, deseruit, quin
multo digniores genti memoratae praecones ueritatis,
per quos crederet[2], destinauit.

CAP. XXIII.

Ut sanctus papa Gregorius Augustinum cum monachis ad praedicandum genti Anglorum mittens, epistula quoque illos exhortatoria, ne a laborando cessarent, confortauerit.

Siquidem anno ab incarnatione Domini DLXXXII Mauricius ab Augusto LIIII imperium suscipiens XX et I annis tenuit. Cuius anno regni X Gregorius, uir doctrina et actione praecipuus, pontificatum Romanae[3] et apostolicae sedis sortitus rexit annos XIII, menses VI, et dies X. Qui diuino admonitus instinctu anno XIIII eiusdem principis, aduentus uero Anglorum in Brittanniam anno circiter CL, misit seruum Dei Augustinum et alios plures cum eo monachos timentes Dominum praedicare uerbum Dei genti Anglorum. Qui cum iussis pontificalibus obtemperantes memoratum opus adgredi coepissent, iamque[4] aliquantulum itineris confecissent, perculsi timore inerti, redire domum potius, quam barbaram, feram, incredulamque gentem, cuius ne linguam quidem nossent, adire cogitabant, et hoc esse tutius communi[5] consilio decernebant. Nec mora, Augustinum, quem eis episcopum ordinandum, si ab Anglis susciperentur, disposuerat, domum remittunt, qui a beato Gregorio humili supplicatu obtineret, ne tam periculosam, tam laboriosam,

Gregory sends Augustine and others to convert the English, A. D. 596.

They turn faint-hearted.

[1] -cis M[1]. [2] -rent B. [3] romae M[1]. [4] itaque C. D. [5] omnium N.

tam incertam peregrinationem adire deberent. Quibus ille exhortatorias mittens litteras, in opus eos uerbi, diuino confisos auxilio, proficisci suadet. Quarum uidelicet litterarum ista est forma:

Gregorius seruus seruorum Dei seruis Domini nostri.

Gregory encourages them to proceed, July 23, 596.

Quia melius fuerat bona non incipere, quam ab his, quae coepta sunt, cogitatione retrorsum redire, summo studio, dilectissimi filii, oportet, ut opus bonum, quod auxiliante Domino coepistis, impleatis. Nec labor uos ergo itineris, nec maledicorum hominum linguae deterreant; sed omni instantia, omnique feruore, quae inchoastis, Deo auctore peragite; scientes, quod laborem magnum maior aeternae retributionis gloria sequitur. Remeanti autem Augustino praeposito uestro, quem et abbatem uobis constituimus, in omnibus humiliter oboedite; scientes hoc uestris animabus per omnia profuturum, quicquid a uobis fuerit in eius admonitione completum. Omnipotens Deus sua uos gratia protegat, et uestri laboris fructum in aeterna me patria uidere concedat; quatinus etsi uobiscum | laborare nequeo, simul in gaudio retributionis inueniar, quia laborare scilicet uolo. Deus uos incolumes custodiat, dilectissimi filii.

Data die X Kalendarum Augustarum, imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto anno XIIII, post consulatum eiusdem domini nostri anno XIII, indictione XIIII[1].

CAP. XXIV.

Ut Arelatensi episcopo epistulam pro eorum susceptione miserit.

Misit etiam tunc isdem uenerandus pontifex ad Etherium[2] Arelatensem archiepiscopum[3], ut Augustinum Brittaniam pergentem benigne susciperet, litteras, quarum iste est textus:

[1] XIII M. H_1. [2] aeth- N. [3] *In* M. archi- *is added above the line, perhaps by* M^2.

Reuerentissimo et sanctissimo fratri Etherio[1] *coepiscopo Gregorius seruus seruorum Dei.*

Commendatory letter to Etherius, July 23, 596.

Licet apud sacerdotes habentes Deo placitam caritatem religiosi uiri nullius commendatione indigeant; quia tamen aptum scribendi se tempus ingessit, fraternitati uestrae nostra mittere scripta curauimus; insinuantes latorem praesentium Augustinum seruum Dei, de cuius certi sumus studio, cum aliis seruis Dei, illic nos pro utilitate animarum auxiliante Domino direxisse; quem necesse est, ut sacerdotali studio sanctitas uestra adiuuare, et sua ei solacia praebere festinet. Cui etiam, ut promtiores ad suffragandum possitis[2] *existere, causam uobis iniunximus subtiliter indicare; scientes quod, ea cognita, tota uos propter Deum deuotione ad solaciandum, quia res exigit, commodetis. Candidum praeterea presbyterum, communem filium, quem ad gubernationem patrimonioli ecclesiae nostrae transmisimus, caritati uestrae in omnibus commendamus. Deus te incolumem custodiat, reuerentissime frater.*

Data die X[3] *Kalendarum Augustarum, imperante domino*[4] *nostro Mauricio Tiberio piissimo*[5] *Augusto, anno XIIII, post consulatum eiusdem domini nostri anno XIII, indictione XIIII.*

CAP. XXV.

Ut ueniens Brittaniam Augustinus[6] *primo in insula Tanato regi Cantuariorum praedicarit; et sic accepta ab eo licentia, Cantiam praedicaturus intrauerit.*

Augustine lands in Kent, A. D. 597.

Roboratus ergo confirmatione beati patris Gregorii, Augustinus cum famulis Christi, qui erant cum eo, rediit[7] in opus uerbi, peruenitque Brittaniam. Erat eo tempore rex Aedilberct[8] in Cantia[9] potentissimus,

[1] patri aeth- N. [2] positis M[1]. [3] *in* M. ·x· *is inserted above the line.* [4] domini M. [5] pissimo M, *and so frequently.* [6] agustinus C, *and so usually.* [7] redit M[1]. [8] aedilberich N; aeðilbercht C, *but here, and constantly, it is possible that the bar of the* ð *is by a later hand, the original reading being* d. [9] cancia N.

qui ad confinium usque Humbrae fluminis maximi, quo meridiani et septentrionales Anglorum populi dirimuntur, fines imperii tetenderat. Est autem ad orientalem Cantiae plagam Tanatos insula non modica, id est magnitudinis iuxta consuetudinem aestimationis Anglorum, familiarum DC^rum^, quam a continenti terra secernit fluuius Uantsumu[1], qui est latitudinis circiter trium stadiorum, et duobus tantum in locis est transmeabilis; utrumque enim caput protendit in mare. In hac ergo adplicuit seruus Domini Augustinus, et socii eius, uiri, ut ferunt, ferme XL. Acceperunt autem, praecipiente beato papa Gregorio, de gente Francorum interpretes; et mittens ad Aedilberctum[2] mandauit se | uenisse de Roma, ac nuntium ferre optimum, qui sibi obtemperantibus aeterna in caelis gaudia, et regnum sine fine cum Deo uiuo et uero futurum sine ulla dubietate promitteret. Qui, haec audiens, manere illos in ea, quam adierant, insula, et eis necessaria ministrari, donec uideret[3], quid eis faceret, iussit. Nam et antea fama ad eum Christianae religionis peruenerat, utpote qui et uxorem habebat Christianam de gente Francorum regia, uocabulo Bercta[4]; quam ea condicione a parentibus acceperat, ut ritum fidei ac religionis suae cum episcopo, quem ei adiutorem fidei dederant, nomine Liudhardo, inuiolatum seruare licentiam haberet.

Reception by Ethelbert of Kent.

Post dies ergo uenit ad insulam rex, et residens sub diuo, iussit Augustinum cum sociis ad suum ibidem aduenire colloquium. Cauerat enim[5], ne in aliquam domum ad se introirent, uetere usus augurio, ne superuentu suo, siquid malificae artis habuissent, eum superando deciperent. At illi non daemonica, sed diuina uirtute praediti, ueniebant crucem pro uexillo

[1] sic M. N. B[1]; uuantsemu B[2]; uuantsamu C. [2] -berictum N; aeðilberctum B[2] (?); aeðilberchtum C. *v. s.* [3] uiderit M[1]. [4] berchta C. [5] autem C.

ferentes argenteam, et imaginem Domini Saluatoris in tabula depictam, laetaniasque canentes pro sua simul et eorum, propter quos et ad quos uenerant, salute aeterna, Domino supplicabant. Cumque ad iussionem regis residentes uerbum ei uitae una cum omnibus, qui aderant, eius comitibus praedicarent, respondit ille dicens: 'Pulchra sunt quidem[1] uerba et promissa, quae adfertis; sed quia noua sunt et incerta, non his possum adsensum tribuere, relictis eis, quae tanto tempore cum omni Anglorum gente seruaui. Uerum quia de longe huc peregrini uenistis, et, ut ego mihi uideor perspexisse, ea, quae uos uera et optima credebatis, nobis quoque communicare desiderastis, nolumus molesti esse uobis; quin potius benigno uos hospitio recipere, et, quae uictui sunt uestro necessaria, ministrare curamus; nec prohibemus, quin omnes, quos potestis, fidei uestrae religionis praedicando societis[2].' Dedit ergo eis mansionem in ciuitate Doruuernensi, quae imperii sui totius erat metropolis, eisque, ut promiserat, cum administratione uictus temporalis licentiam quoque praedicandi non abstulit. Fertur autem, quia adpropinquantes ciuitati, more suo cum cruce sancta et imagine magni regis Domini nostri Iesu Christi hanc laetaniam consona uoce modularentur: 'Deprecamur te, Domine, in omni misericordia tua, ut auferatur furor tuus et ira tua a ciuitate ista, et de domo sancta tua, quoniam peccauimus. Alleluia[3].'

Settlement in Canterbury.

CAP. XXVI.

Ut idem in Cantia primitiuae ecclesiae et doctrinam sit imitatus, et uitam, atque in urbe regis sedem episcopatus acceperit.

Mode of Life.

| At ubi datam sibi mansionem intrauerant, coe- f.
perunt apostolicam primitiuae ecclesiae uitam imitari; orationibus uidelicet assiduis, uigiliis ac ieiuniis ser-

[1] quidem sunt C. B². W. [2] sic H₁. B²; sociatis M. C. B¹.
[3] O₂ *gives the musical notation for this litany.*

uiendo, uerbum uitae, quibus poterant, praedicando, cuncta huius mundi uelut aliena spernendo, ea tantum, quae uictui necessaria uidebantur, ab eis, quos docebant, accipiendo, secundum ea, quae docebant, ipsi per omnia uiuendo, et paratum ad patiendum aduersa quaeque, uel etiam moriendum pro ea, quam praedicabant, ueritate animum habendo. Quid mora? Crediderunt nonnulli et baptizabantur, mirantes simplicitatem innocentis uitae, ac dulcedinem doctrinae eorum caelestis. Erat autem prope ipsam ciuitatem ad orientem ecclesia in honorem sancti Martini antiquitus facta, dum adhuc Romani Brittaniam incolerent, in qua regina, quam Christianam fuisse praediximus, orare consuerat. In hac ergo et ipsi primo conuenire, psallere, orare, missas facere, praedicare, et baptizare coeperunt; donec, rege ad fidem conuerso, maiorem praedicandi per omnia, et ecclesias fabricandi uel restaurandi licentiam acciperent.

Baptism of Ethelbert.

At ubi ipse etiam inter alios delectatus uita mundissima sanctorum, et promissis eorum suauissimis, quae uera esse miraculorum quoque multorum ostensione firmauerant, credens baptizatus est, coepere plures cotidie[1] ad audiendum uerbum confluere, ac, relicto gentilitatis ritu, unitati se sanctae Christi ecclesiae credendo sociare. Quorum fidei et conuersioni[2] ita congratulatus esse rex perhibetur, ut nullum tamen cogeret ad Christianismum; sed tantummodo credentes artiori dilectione, quasi conciues sibi regni caelestis, amplecteretur. Didicerat enim a doctoribus auctoribusque suae salutis seruitium Christi uoluntarium, non coacticium esse debere. Nec distulit, quin etiam ipsis doctoribus suis locum sedis eorum gradui congruum in Doruuerni metropoli sua donaret, simul et necessarias in diuersis speciebus possessiones conferret.

[1] cot. *inserted above the line in* M, *perhaps by* M².
[2] conuersationi M¹.

CAP. XXVII.

Ut idem episcopus factus Gregorio papae, quae sint Brittaniae gesta mandarit, simul et necessariis eius responsa petens acceperit.

Augustine consecrated by Etherius, A. D. 597.

Interea uir Domini Augustinus uenit Arelas, et ab archiepiscopo eiusdem ciuitatis Aetherio[1], iuxta quod iussa sancti patris Gregorii acceperant, archiepiscopus genti Anglorum ordinatus est; reuersusque Brittaniam misit continuo Romam Laurentium presbyterum et Petrum monachum, qui beato pontifici Gregorio gentem Anglorum fidem Christi suscepisse, ac se episcopum factum esse referrent; simul et de eis, quae necessariae uidebantur, quaestionibus eius consulta flagitans. Nec mora, congrua | quaesitui[2] responsa recepit; quae f. 1
etiam huic historiae nostrae commodum duximus indere.

Gregory's replies to Augustine's questions.

I. Interrogatio beati Augustini episcopi[3] *Cantuariorum ecclesiae: De episcopis, qualiter cum suis clericis conuersentur, uel de his, quae fidelium oblationibus accedunt altario; quantae debeant fieri portiones et qualiter episcopus agere in ecclesia debeat?*

1. On the relations of a bishop to his clergy.

Respondit Gregorius papa urbis Romae[4]*: Sacra scriptura testatur, quam te bene nosse dubium non est, et specialiter beati Pauli ad Timotheum epistulae, in quibus* 1 T
eum erudire studuit, qualiter in domo Dei conuersari 15.
debuisset. Mos autem sedis apostolicae est ordinatis episcopis praecepta tradere, ut omni stipendio, quod accedit, quattuor debeant fieri portiones; una uidelicet episcopo et familiae propter hospitalitatem atque susceptionem, alia clero, tertia pauperibus, quarta ecclesiis reparandis. Sed quia tua fraternitas monasterii regulis erudita, seorsum fieri non debet a clericis suis in ecclesia Anglorum, quae auctore Deo nuper adhuc ad fidem perducta[5] *est, hanc debet conuersationem instituere, quae initio nascentis ecclesiae fuit patribus nostris; in quibus nullus eorum ex his,*

[1] etherio C. [2] quaestui C. B². [3] C. *ends the rubric at* episcopi, *construing the words* cant. eccl. *with what follows*; *so* D, *omitting* episcopi. [4] urbis r. *om.* C. D. [5] adducta M. H_1.

quae possidebant, aliquid suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia.

Siqui uero sunt clerici extra sacros ordines constituti, qui se continere non possunt, sortiri uxores debent, et stipendia sua exterius accipere; quia et de hisdem patribus, de quibus praefati sumus, nouimus scriptum, quod diuidebatur singulis, prout cuique opus erat. De eorum quoque stipendio cogitandum atque prouidendum est, et sub ecclesiastica regula sunt tenendi, ut bonis moribus uiuant, et canendis psalmis inuigilent, et ab omnibus inlicitis et cor et linguam et corpus Deo auctore conseruent. Communi autem uita uiuentibus iam de faciendis portionibus, uel exhibenda hospitalitate, et adimplenda misericordia nobis quid erit loquendum? Cum omne, quod superest, in causis piis ac religiosis erogandum est, Domino magistro omnium docente: 'Quod superest, date[1] *elemosinam, et ecce omnia munda sunt uobis.'*

II. Interrogatio Augustini: Cum una sit fides, sunt ecclesiarum diuersae consuetudines, et altera consuetudo missarum in sancta Romana ecclesia, atque altera in Galliarum tenetur?

2. On diversities of ritual.

Respondit Gregorius papa: Nouit fraternitas tua Romanae ecclesiae consuetudinem, in qua se meminit nutritam. Sed mihi placet ut[2]*, siue in Romana, siue in Galliarum, seu in qualibet ecclesia aliquid inuenisti, quod plus omnipotenti Deo possit placere, sollicite eligas, et in Anglorum ecclesia, quae adhuc | ad fidem noua est, institutione praecipua, quae de multis ecclesiis colligere potuisti, infundas. Non enim pro locis res, sed pro bonis rebus loca amanda sunt. Ex singulis ergo quibusque ecclesiis, quae pia, quae religiosa, quae recta sunt, elige; et haec quasi in fasciculum collecta apud Anglorum mentes in consuetudinem depone.*

III. Interrogatio Augustini: Obsecro, quid pati debeat, siquis[3] *aliquid de ecclesia*[4] *furtu abstulerit?*

[1] datae M. [2] ut *om.* M. [3] siquid M. [4] de eccl. *om.* C., *it is in* A.S.

3. On thefts from churches.

Respondit Gregorius: Hoc tua fraternitas ex persona furis pensare potest, qualiter ualeat corrigi. Sunt enim quidam, qui habentes subsidia furtum perpetrant, et sunt alii, qui hac in re ex inopia delinquunt; unde necesse est, ut quidam damnis, quidam ucro uerberibus, et quidam districtius, quidam autem lenius[1] *corrigantur. Et cum paulo districtius agitur, ex caritate agendum est, et non ex furore; quia ipsi hoc praestatur, qui corrigitur, ne gehennae ignibus tradatur. Sic enim nos fidelibus tenere disciplinam debemus, sicut boni patres carnalibus filiis solent, quos et pro culpis uerberibus*[2] *feriunt, et tamen ipsos, quos doloribus adfligunt, habere heredes quaerunt; et quae possident, ipsis seruant, quos irati insequi uidentur. Haec ergo caritas in mente tenenda est, et ipsa modum correctionis dictat, ita ut mens extra rationis regulam omnino nihil faciat. Addes etiam, quomodo ea, quae furtu de ecclesiis*[3] *abstulerint, reddere debeant. Sed absit, ut ecclesia cum augmento recipiat, quod de terrenis rebus uidetur amittere, et lucra de uanis quaerere.*

IIII. Interrogatio Augustini: Si debeant duo germani fratres singulas sorores accipere, quae sunt ab illis longa progenie[4] *generatae?*

4, 5. On prohibited degrees of marriage.

Respondit Gregorius: Hoc fieri modis omnibus licet; nequaquam enim in sacris eloquiis inuenitur, quod huic capitulo contradicere uideatur.

V. Interrogatio Augustini: Usque ad quotam generationem fideles debeant cum propinquis sibi coniugio copulari? et nouercis et cognatis si liceat copulari coniugio?

Respondit Gregorius: Quaedam terrena lex in Romana repuplica permittit, ut siue frater et soror, seu duorum fratrum germanorum, uel duarum sororum filius et filia misceantur. Sed experimento didicimus ex tali coniugio sobolem non posse succrescere. Et sacra lex prohibet cognationis turpitudinem reuelare. Unde necesse est, ut iam

[1] leuius M. [2] ferferibus M[1]. [3] furtu de eccl. *om.* B. [4] -niae M. B[1].

tertia uel quarta generatio fidelium licenter sibi iungi debeat; nam secunda, quam praediximus, a se omni modo debet abstinere. Cum nouerca autem miscere graue est
b. *facinus, quia et in | lege scriptum est: 'Turpitudinem*
t.
. 7. *patris tui non reuelabis.' Neque enim patris turpitudinem*
ii.24. *filius reuelare potest. Sed quia scriptum est: 'Erunt duo in carne una,' qui turpitudinem nouercae, quae una caro cum patre fuit, reuelare praesumserit, profecto patris turpitudinem reuelauit. Cum cognata quoque miscere prohibitum est, quia per coniunctionem priorem caro fratris fuerit*[1] *facta. Pro qua re etiam Iohannes Baptista capite truncatus est, et sancto martyrio consummatus, cui non est dictum, ut Christum negaret, et pro Christi confessione occisus est; sed quia isdem Dominus noster Iesus Christus*
xiv.6. *dixerat: 'Ego sum ueritas'; quia pro ueritate Iohannes occisus est, uidelicet et pro Christo sanguinem fudit.*

Quia uero sunt multi in Anglorum gente, qui, dum adhuc in infidelitate essent, huic nefando coniugio dicuntur admixti, ad fidem uenientes admonendi sunt, ut se abstineant, et graue hoc esse peccatum cognoscant[2]*. Tremendum Dei iudicium timeant, ne pro carnali dilectione*[3] *tormenta aeterni cruciatus incurrant. Non tamen pro hac re sacri corporis ac sanguinis Domini communione priuandi sunt, ne in eis illa ulcisci uideantur, in quibus se per ignorantiam ante lauacrum baptismatis adstrinxerunt. In hoc enim tempore sancta ecclesia quaedam per feruorem corrigit, quaedam per mansuetudinem tolerat, quaedam per considerationem dissimulat, atque ita portat et dissimulat, ut saepe malum, quod aduersatur, portando et dissimulando conpescat. Omnes autem, qui ad fidem ueniunt, admonendi sunt, ne tale aliquid audeant perpetrare. Siqui autem perpetrauerint*[4]*, corporis et sanguinis Domini communione priuandi sunt; quia, sicut in his, qui per ignorantiam fecerunt, culpa aliquatenus toleranda*

[1] fuerat M. H_1. [2] agnoscant M^1. [3] delectatione $C.^2$ H_1.
[4] -runt C^1. N.

est, ita in his fortiter insequenda, qui nón metuunt sciendo peccare.

VI. Interrogatio Augustini: Si longinquitas itineris magna interiacet, ut episcopi non facile ualeant conuenire, an debeat sine aliorum episcoporum praesentia episcopus ordinari?

6. On consecration by a single bishop.

Respondit Gregorius: Et quidem in Anglorum ecclesia, in qua adhuc solus tu episcopus inueniris, ordinare episcopum non aliter nisi sine episcopis potes. Nam quando de Galliis[1] *episcopi ueniunt, qui in ordinatione episcopi testes adsistant? Sed fraternitatem tuam ita uolumus episcopos ordinare, ut ipsi sibi episcopi longo interuallo minime disiungantur*[2]*, quatinus nulla sit necessitas, ut in ordinatione episcopi pastores quoque alii, quorum praesentia ualde est utilis, facile debeant conuenire. Cum igitur auctore Deo ita fuerint episcopi in propinquis sibi locis ordinati, per omnia episcoporum ordinatio sine adgregatis tribus | uel quattuor episcopis fieri non debet. Nam* f. 18 *in ipsis rebus spiritalibus, ut sapienter et mature disponantur, exemplum trahere a rebus etiam carnalibus possumus. Certe enim dum coniugia in mundo celebrantur, coniugati quique conuocantur, ut qui in uia iam coniugii praecesserunt, in subsequentis quoque copulae gaudio misceantur. Cur non ergo et in hac spiritali ordinatione, qua per sacrum ministerium homo Deo*[3] *coniungitur, tales conueniant, qui uel in prouectu*[4] *ordinati episcopi gaudeant, uel pro eius custodia omnipotenti Deo preces pariter fundant?*

VII. Interrogatio Augustini: Qualiter debemus cum Galliarum atque Brittaniarum[5] *episcopis agere?*

7. On Augustine's relations to the Bishops of Gaul.

Respondit Gregorius: In Galliarum episcopis nullam tibi auctoritatem tribuimus; quia ab antiquis praedecessorum[6] *meorum temporibus pallium Arelatensis episcopus accepit, quem nos priuare auctoritate percepta minime*

[1] sic H_1. B^2; Gallis M. B^1. C. [2] -guntur M. [3] dei C. N. M. *above the line*; deo H_1. D. [4] profectu C^1. N. H_1. [5] brittaniarumque M. [6] prodec- B^1.

debemus. Si igitur contingat, ut fraternitas tua ad Galliarum prouinciam transeat, cum eodem Arelatense episcopo debet agere, qualiter, siqua sunt in episcopis uitia, corrigantur. Qui si forte in disciplinac[1] *uigore tepidus existat, tuae fraternitatis zelo accendendus est. Cui etiam epistulas fecimus, ut cum tuae sanctitatis praesentia in Galliis, et ipse tota mente subueniat, et quae sunt Creatoris nostri iussioni contraria, ab episcoporum moribus conpescat. Ipse autem extra auctoritatem propriam episcopos Galliarum iudicare non poteris; sed suadendo, blandiendo, bona quoque opera eorum imitationi monstrando, prauorum mentes ad sanctitatis studia reforma; quia scriptum est in lege: 'Per alienam messem transiens*
25. *falcem mittere non debet, sed manu spicas conterere et manducare.' Falcem enim iudicii mittere non potes in ea segete, quae alteri uidetur esse commissa; sed per affectum boni operis frumenta dominica uitiorum suorum paleis expolia, et in ecclesiae corpore monendo et persuadendo, quasi mandendo conuerte. Quicquid uero ex auctoritate agendum est, cum praedicto Arelatense episcopo agatur, ne praetermitti possit hoc, quod antiqua patrum institutio inuenit. Brittaniarum uero omnes episcopos tuae fraternitati committimus, ut indocti doceantur, infirmi persuasione roborentur, peruersi auctoritate corrigantur.*

VIII. Interrogatio Augustini: Si pregnans mulier debeat baptizari? aut postquam genuerit, post quantum tempus possit ecclesiam intrare? aut etiam, ne morte praeoccupetur, quod genuerit, post quot dies hoc liceat sacri baptismatis sacramenta percipere? aut post quantum
temporis huic uir suus possit in | carnis copulatione coniungi? aut, si menstrua consuetudine tenetur, an ecclesiam intrare ei liceat, aut sacrae communionis sacramenta percipere? aut uir suae coniugi permixtus, priusquam lauetur aqua, si ecclesiam possit intrare? uel etiam ad

[1] -nis M. N.

mysterium communionis sacrae accedere? Quae omnia rudi Anglorum genti oportet haberi conperta.

8, 9. On certain questions of personal purity.

Respondit Gregorius: Hoc non ambigo fraternitatem tuam esse requisitam, cui iam et responsum reddidisse me arbitror. Sed hoc, quod ipse dicere et sentire potuisti, credo, quia mea apud te uolueris responsione firmari. Mulier etenim pregnans cur non debeat baptizari, cum non sit ante omnipotentis Dei oculos culpa aliqua fecunditas carnis? Nam cum primi parentes nostri in paradiso deliquissent, inmortalitatem, quam acceperant, recto Dei iudicio perdiderunt. Quia itaque isdem omnipotens Deus humanum genus pro culpa sua funditus extinguere noluit, et inmortalitatem homini pro peccato suo abstulit, et tamen pro benignitate suae pietatis fecunditatem ei subolis reseruauit. Quod ergo naturae humanae ex omnipotentis Dei dono seruatum est, qua ratione poterit a sacri baptismatis gratia prohibere[1]*? In illo quippe mysterio, in quo omnis culpa funditus extinguitur, ualde stultum est, si donum gratiae contradicere posse uideatur.*

Cum uero enixa fuerit mulier, post quot dies debeat ecclesiam intrare, testamenti ueteris praeceptione didicisti, ut pro masculo diebus XXXIII, pro femina autem diebus LXVI debeat abstinere. Quod tamen sciendum est, quia in mysterio accipitur. Nam si hora eadem, qua genuerit, actura gratias intrat ecclesiam, nullo peccati pondere grauatur; uoluptas etenim carnis, non dolor in culpa est. In carnis autem commistione uoluptas est; nam in prolis prolatione gemitus. Unde et ipsi primae matri omnium dicitur: 'In doloribus paries.' Si itaque enixam mulierem prohibemus ecclesiam intrare, ipsam ei poenam suam in culpam deputamus. Baptizare autem uel enixam mulierem, uel hoc quod genuerit, si mortis periculo urguetur, uel ipsam hora eadem, qua gignit, uel hoc, quod gignitur, eadem, qua natum est, nullo modo prohibetur; quia sancti mysterii gratia, sicut uiuentibus atque discernentibus cum

Lev. 4, 5

Ge. 16.

[1] -ri H_1. *and so* A.S.

magna discretione prouidenda est; ita his, quibus mors inminet, sine ulla dilatione offerenda[1]*; ne dum adhuc*
a. *tempus | ad praebendum redemtionis mysterium quaeritur, interueniente paululum mora, inueniri non ualeat, qui redimatur.*

Ad eius uero concubitum uir suus accedere non debet, quoadusque, qui gignitur[2]*, ablactatur. Praua autem in coniugatorum moribus consuetudo surrexit, ut mulieres filios, quos gignunt, nutrire contemnant, eosque aliis mulieribus ad nutriendum tradant, quod uidelicet ex sola causa incontinentiae uidetur inuentum*[3]*; quia, dum se continere nolunt, despiciunt lactare, quos gignunt. Hae itaque, quae*[4] *filios suos ex praua consuetudine aliis ad nutriendum tradunt, nisi purgationis tempus transierit, uiris suis non debent admisceri; quippe quia et sine partus causa, cum in suctis menstruis detinentur, uiris suis misceri prohiben-*
t. xx. *tur; ita ut morte lex sacra feriat, siquis uir ad menstruatam mulierem accedat. Quae tamen mulier, dum consuetudinem menstruam patitur, prohiberi ecclesiam intrare non debet, quia ei naturae superfluitas in culpam non ualet reputari; et per hoc, quod inuita patitur, iustum non est, ut ingressu ecclesiae priuetur. Nouimus namque, quod mulier, quae*[5]
. ix. *fluxum patiebatur sanguinis, post tergum Domini humiliter*
f. *ueniens uestimenti eius fimbriam tetigit, atque ab ea statim*
viii. *sua infirmitas recessit. Si ergo in fluxu sanguinis posita*
Marc. *laudabiliter potuit Domini uestimentum tangere, cur, quae*
-29. *menstruam sanguinis patitur, ei non liceat Domini ecclesiam intrare? Sed dices*[6]*: Illam infirmitas conpulit; has uero, de quibus loquimur, consuetudo constringit. Perpende autem, frater carissime, quia omne, quod in hac mortali carne patimur ex infirmitate naturae, est digno Dei iudicio post culpam ordinatum. Esurire namque, sitire, aestuare, algere, lassescere ex infirmitate naturae est. Et quid est aliud contra famem alimenta, contra sitim potum, contra*

[1] proferenda M[1]. H[1]. [2] gignit M[1]. [3] infentum C[1].
[4] quae *om.* M. C[1]. [5] qui M[1]. [6] dicis M. B[2]

aestum auras, contra frigus uestem, contra lassitudinem requiem quaerere, nisi medicamentum quidem contra egritudines explorare? Feminae itaque et menstruus sui sanguinis fluxus egritudo est. Si igitur bene praesumsit, quae uestimentum Domini in langore posita tetigit, quod uni personae infirmanti conceditur, cur non concedatur[1] *cunctis mulieribus, quae naturae suae uitio infirmantur?*

Sanctae autem communionis mysterium in eisdem diebus percipere non debet prohiberi. Si autem ex ueneratione magna percipere non praesumit[2], *laudanda est; sed si perceperit*[3], *non iudicanda. Bonarum quippe mentium est, | et ibi aliquo modo culpas suas agnoscere ubi culpa* f. 19
non est; quia saepe sine culpa agitur, quod uenit ex culpa; unde etiam cum esurimus, sine culpa comedimus, quibus ex culpa primi hominis factum est, ut esuriamus. Menstrua enim consuetudo mulieribus non aliqua culpa est, uidelicet quae naturaliter accedit[4]. *Sed tamen quod natura ipsa ita uitiata est, ut etiam sine uoluntatis studio uideatur esse polluta, ex culpa uenit uitium, in quo se ipsa, qualis per iudicium facta sit, humana natura cognoscat. Et homo, qui culpam sponte perpetrauit, reatum culpae portet*[5] *inuitus. Atque ideo feminae cum semet ipsis considerent, et si in menstrua consuetudine ad sacramentum dominici corporis et sanguinis accedere non praesumant, de sua recta consideratione laudandae sunt; dum uero percipiendo ex religiosae uitae consuetudine eiusdem mysterii amore rapiuntur, reprimendae, sicut praediximus, non sunt. Sicut enim*[6] *in testamento ueteri exteriora opera obseruantur*[7], *ita in testamento novo non tam, quod exterius agitur, quam id, quod interius cogitatur, sollicita intentione adtenditur, ut subtili sententia puniatur. Nam cum multa lex uetut inmunda manducare prohibeat*[8], *in euangelio tamen*

[1] -ditur B[1]. N. [2] -sumpsit C. B[1] (?). [3] -ciperit MSS. [4] accidit M[2]. B[2]. [5] portat C. H[1]2. [6] enim *om.* M. *added above the line* H[1]. [7] -serbantur C[1]; -serbabantur C[2]. [8] -bebat M. H[1].

Dominus dicit: 'Non quod intrat in os, coinquinat hominem; sed quae exeunt de ore, illa sunt, quae coinquinant hominem[1]*.' Atque paulo post subiecit exponens: 'Ex corde exeunt cogitationes malae.' Ubi ubertim indicatum est, quia illud ab omnipotente Deo pollutum esse in opere ostenditur, quod ex pollutae cogitationis radice generatur. Unde Paulus quoque apostolus dicit: 'Omnia munda mundis, coinquinatis autem et infidelibus nihil est mundum.' Atque mox eiusdem causam coinquinationis adnuntians subiungit*[2]*: Coinquinata sunt enim*[3] *et mens eorum et conscientia.' Si ergo ei cibus inmundus non est, cui mens inmunda non fuerit; cur, quod munda mente mulier ex natura patitur, ei in*[4] *inmunditiam reputetur*[5]*?*

Uir autem cum propria coniuge dormiens, nisi lotus aqua, intrare ecclesiam non debet; sed neque lotus intrare statim debet. Lex autem ueteri populo praecepit, ut mixtus uir mulieri, et lauari aqua debeat, et ante solis occasum ecclesiam non intrare; quod tamen intellegi spiritaliter potest. Quia mulieri uir miscetur, quando inlicitae concupiscentiae animus in cogitatione per delectationem[6] *coniungitur; quia, nisi prius ignis concupiscentiae a mente deferueat, dignum se congregationi fratrum aestimare non debet, qui se grauari | per nequitiam prauae uoluntatis uidet. Quamuis de hac re diuersae hominum nationes diuersa sentiant, atque alia custodire uideantur, Romanorum tamen semper ab antiquioribus usus fuit, post amixtionem propriae coniugis, et lauacri purificationem quaerere, et ab ingressu ecclesiae paululum reuerenter abstinere. Nec haec dicentes culpam deputamus esse coniugium; sed quia ipsa licita amixtio coniugis*[7] *sine uoluntate carnis fieri non potest, a sacri loci ingressu abstinendum est; quia uoluntas ipsa esse sine culpa nullatenus potest. Non enim de adulterio uel fornicatione, sed de*

[1] sed quae . . . hominem *omitted in the text of* M., *added on lower margin.* [2] adiungit M[1]. [3] autem N[2]. [4] in *om.* M. [5] -tatur N. [6] dilectionem C[1]. [7] -giis M.

legitimo coniugio natus fuerat, qui dicebat: 'Ecce enim in Ps.
iniquitatibus conceptus sum, et in delictis peperit me mater mea[1].' *Qui enim in iniquitatibus conceptum se nouerat, a delicto se natum gemebat; quia portat in ramo umorem uitii, quem traxit ex radice. In quibus tamen uerbis non amixtionem coniugum*[2] *iniquitatem nominat, sed ipsam uidelicet uoluntatem amixtionis. Sunt etenim multa, quae licita ac legitima, et tamen in eorum actu aliquatenus fedamur; sicut saepe irascendo culpas insequimur, et tranquillitatem in nobis animi perturbamus; et cum rectum sit, quod agitur, non est tamen adprobabile, quod in eo animus perturbatur. Contra uitia quippe delinquentium iratus fuerat, qui dicebat: 'Turbatus est prae ira oculus* Ps.
meus.' Quia enim non ualet nisi tranquilla mens in contemplationis se lucem suspendere, in ira suum oculum turbatum dolebat; quia, dum male acta deorsum insequitur, confundi atque turbari a summorum contemplatione cogebatur. Et laudabilis ergo est ira contra uitium, et tamen molesta, qua[3] *turbatum se aliquem reatum incurrisse aestimabat. Oportet itaque legitimam carnis copulam, ut causa prolis sit, non uoluntatis; et carnis commixtio creandorum liberorum sit gratia, non satisfactio uitiorum. Siquis uero suam coniugem non cupidine uoluptatis*[4] *raptus, sed solummodo creandorum liberorum gratia utitur, iste profecto siue de ingressu ecclesiae, seu de sumendo dominici corporis sanguinisque mysterio, suo est iudicio relinquendus; quia a nobis prohiberi non debet accipere, qui in igne positus nescit ardere. Cum uero non amor ortandi subolis, sed uoluntas dominatur in opere commixtionis, habent coniuges etiam de sua commixtione, quod defleant. Hoc enim eis concedit sancta praedicatio, et tamen de ipsa concessione metu animum concutit. Nam cum Paulus apostolus diceret: | 'Qui se continere non* f.

[1] et in . . . mea *from* C. B; M *has simply* et cet. *so* H_1. [2] coniugium M^1. C^1. N^1. [3] quia C. [4] uoluntatis N^1. *and so at first* M.

. vii. *potest, habeat uxorem suam,' statim subiungere curauit: 'Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium.' Non enim indulgetur, quod licet, quia iustum est. Quod igitur indulgere dixit, culpam esse demonstrauit.*

.xix. *Uigilanti uero mente pensandum est, quod in Sina monte Dominus ad populum locuturus prius eundem populum abstinere a mulieribus praecipit. Et si illic, ubi Dominus per creaturam subditam hominibus loquebatur, tanta prouisione est munditia corporis requisita, ut, qui uerba Dei perciperent, mulieribus mixti non essent: quanto magis mulieres, quae corpus Domini omnipotentis accipiunt, custodire in se munditiam carnis debent, ne ipsa inaestimabilis mysterii magnitudine grauentur? Hinc etiam*[1] *ad Dauid de pueris suis per sacerdotem dicitur, ut si a*
, 5. *mulieribus mundi essent, panes propositionis acciperent, quos omnino non acciperent, nisi prius mundos eos Dauid a mulieribus fateretur. Tunc autem uir, qui post amixtionem coniugis lotus aqua fuerit, etiam sacrae communionis mysterium ualet accipere, cum ei iuxta praefinitam sententiam etiam ecclesiam licuerit intrare.*

VIIII. Interrogatio Augustini: Si post inlusionem, quae per somnium solet accedere[2]*, uel corpus Domini quislibet accipere ualeat; uel, si sacerdos sit, sacra mysteria celebrare?*

xv. *Respondit Gregorius: Hunc quidem testamentum ueteris*
ii. *legis, sicut in superiori capitulo iam diximus, pollutum*
eut. *dicit, et nisi lotum aqua ei*[3] *usque ad uesperum intrare*
10, *ecclesiam non concedit. Quod tamen aliter populus spiritalis intellegens sub eodem intellectu accipiet, quo praefati sumus; quia quasi per somnium inluditur*[4]*, qui temtatus*[5] *inmunditia, ueris imaginibus in cogitatione inquinatur; sed lauandus est aqua, ut culpas cogitationis lacrimis abluat; et nisi prius ignis temtationis reciderit*[6]*, reum se quasi*

[1] etenim C. [2] sic M¹. B. C¹. N¹; accidere *man. sec. and* H₁.
[3] *an erasure in* M. [4] -detur C. B. N¹. *and so at first* M. [5] -tur M.
[6] recesserit C. D².

usque ad uesperum cognoscat. Sed est in eadem inlusione ualde necessaria discretio, quae subtiliter pensari debet[1], *ex qua re accedat*[2] *menti dormientis; aliquando enim ex crapula, aliquando ex naturae superfluitate uel infirmitate, aliquando ex cogitatione contingit. Et quidem cum ex naturae superfluitate*[3] *uel infirmitate euenerit, omnimodo haec inlusio non est timenda; quia hanc animum nescientem*[4] *pertulisse*[5] *magis dolendum est, quam fecisse. Cum uero ultra modum appetitus*[6] *gulae in sumendis alimentis rapitur, atque idcirco umorum receptacula grauantur, habet exinde animus aliquem reatum, non tamen usque ad prohibitionem percipiendi sancti mysterii uel missarum sollemnia celebrandi; cum fortasse aut festus dies exigit, aut | exhiberi* f. 21
mysterium (pro eo, quod sacerdos alius in loco deest) ipsa necessitas conpellit. Nam si adsunt alii, qui implere ministerium ualeant, inlusio pro crapula[7] *facta a perceptione sacri mysterii prohibere non debet; sed ab immolatione sacri mysterii abstinere, ut arbitror, humiliter debet; si tamen dormientis mentem turpi imaginatione non concusserit. Nam sunt, quibus ita plerumque inlusio nascitur, ut eorum animus, etiam in somno corporis positus, turpibus*[8] *imaginationibus non fedetur. Qua in re unum ibi ostenditur ipsa mens rea, non tamen uel suo iudicio libera, cum se, etsi dormienti corpore, nihil meminit uidisse, tamen*[9] *in uigiliis corporis meminit in ingluuiem cecidisse. Sin uero ex turpi cogitatione uigilantis oritur inlusio dormientis, patet animo reatus suus; uidet enim, a qua radice inquinatio illa processerit, quia, quod cogitauit sciens, hoc pertulit*[10]

[1] debeat C. B. N. [2] sic B. C¹. N¹; accedit M¹; accidat M². C². N². [3] *Owing to the recurrence of the words* 'superfluitate uel infirmitate,' *the passage* uel infirmitate aliquando . . . superfluitate *has been omitted in* M. B. N; M² *has tried to mend matters by erasing* uel *and adding on margin* aliquando ex necessitate contingit. *So exactly* H_1^1 *and* H_1^2. [4] nesciem M; animus nescius C. B. N; animus nesciens H_1. W. O_{1-6}, &c. [5] -tullisse M. [6] s *erased in* M. [7] sic MSS. per crapulam edd. [8] turpos M¹; turpis M². C. B¹. [9] tunc H_1. [10] -tullit M.

nesciens. Sed pensandum est, ipsa cogitatio utrum suggestione an delectatione, uel, quod maius est, peccati consensu acciderit. Tribus enim[1] *modis impletur omne peccatum, uidelicet suggestione, delectatione, consensu. Suggestio quippe fit per diabolum, delectatio per carnem, consensus per spiritum; quia et primam culpam serpens suggessit,*
iii. *Eua uelut caro delectata est, Adam uero*[2] *uelut spiritus consensit; et necessaria est magna discretio, ut inter suggestionem*[3] *atque delectationem, inter delectationem et consensum iudex sui animus praesideat. Cum enim malignus spiritus peccatum suggerit in mente, si nulla peccati delectatio sequatur, peccatum omnimodo perpetratum non est; cum uero delectare caro coeperit, tunc peccatum incipit nasci; si autem etiam*[4] *ex deliberatione consentit, tunc peccatum cognoscitur perfici. In suggestione igitur peccati semen*[5] *est, in delectatione fit nutrimentum, in consensu perfectio. Et saepe contingit*[6]*, ut hoc, quod malignus spiritus seminat in cogitatione, caro in delectationem trahat; nec tamen anima eidem delectationi consentiat. Et cum caro delectare sine animo nequeat, ipse tamen animus carnis uoluptatibus reluctans, in delectatione carnali aliquo modo ligatur inuitus, ut ei ex ratione contradicat, ne consentiat; et tamen delectatione ligatus sit, sed ligatum se uehementer ingemiscat. Unde et ille caelestis exercitus*
vii. *praecipuus miles gemebat dicens: 'Uideo aliam legem in*
p. *membris meis repugnantem legi mentis meae et captiuum*[7] | *me ducentem in lege peccati, quae est in membris meis.' Si autem captiuus erat, minime pugnabat; sed et pugnabat; quapropter et captiuus erat, et pugnabat igitur legi mentis, cui lex, quae in membris est, repugnabat. Si autem pugnabat, captiuus non erat. Ecce itaque homo est, ut*

[1] etenim C. [2] uero *om.* C. [3] suges- M. [4] etiam *om.* C. [5] M. C. B¹. N. W. H_1. D.$O_2$¹ &c., *have the meaningless reading* si mens; B². $O_2$² *have altered this to* semen, *and this, which had occurred to the editor independently, is probably the right correction*; cf. 'seminat,' *two lines below*; semen *is the reading of* O_{4-5}. O_{10}. O_{14}; initium O_1. O_{6-7}. O_{11}. [6] contigit M¹. B¹. $H_1$¹. edd. [7] -uam M¹.

ita dixerim, captiuus et liber; liber ex iustitia, quam diligit, captiuus ex delectatione, quam portat inuitus.

CAP. XXVIII.

Ut papa Gregorius epistulam Arelatensi episcopo, pro adiuuando in opere Dei Augustino, miserit.

Hucusque responsiones beati papae Gregorii ad consulta reuerentissimi antistitis[1] Augustini. Epistulam uero, quam se Arelatensi episcopo fecisse commemorat, ad Uergilium Aetherii successorem dederat; cuius haec forma est:

Commendatory letter to Vergilius. June 22, 601.

'*Reuerentissimo et sanctissimo fratri Uergilio coepiscopo Gregorius seruus seruorum Dei.*

Quantus sit affectus uenientibus sponte fratribus inpendendus, ex eo, quod plerumque solent caritatis causa inuitari, cognoscitur. Et ideo, si communem fratrem Augustinum episcopum ad uos uenire contigerit, ita illum dilectio uestra, sicut decet, affectuose dulciterque suscipiat, ut et ipsum consolationis suae bono refoueat[2]*, et alios, qualiter fraterna caritas colenda sit, doceat. Et quoniam saepius euenit, ut hi, qui longe sunt positi, prius ab aliis, quae sunt emendanda, cognoscant; siquas fortasse fraternitati uestrae sacerdotum uel aliorum culpas intulerit, una cum eo residentes subtili cuncta inuestigatione perquirite, et ita uos in ea, quae Deum offendunt, et ad iracundiam prouocant, districtos ac sollicitos exhibete, ut ad aliorum emendationem et uindicta culpabilem feriat, et innocentem falsa opinio non affligat. Deus te incolumem custodiat, reuerentissime frater.*

Data die X[3] *Kalendarum Iuliarum, imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto anno XIX, post consulatum*[4] *eiusdem domini*[5] *anno XVIII, indictione IIII.*'

[1] antistis B. [2] reuoueat C. [3] x *inserted above the line* M. [4] *Here and generally in the MSS. this phrase is abbreviated* $\overline{\text{PC}}$; C[1] *reads* pontificatus; C[2] *inserts above the line* 'uel consulatus'; N *on margin suggests* 'principatus'; *and in fact* B *reads here* $\overline{\text{PR}}$, *though elsewhere it always reads* $\overline{\text{PC}}$. [5] nostri *add* C. N.

CAP. XXIX.

Ut idem Augustino pallium et epistulam et plures uerbi ministros miserit.

. ix. Luc.

Praeterea idem papa Gregorius Augustino episcopo, quia suggesserat ei multam quidem sibi esse messem, sed operarios paucos, misit cum praefatis legatariis suis plures cooperatores ac uerbi ministros; in quibus primi et praecipui erant Mellitus, Iustus, Paulinus, Rufinianus; et per eos generaliter uniuersa, quae ad cultum erant ac ministerium ecclesiae necessaria, uasa uidelicet sacra, et uestimenta altarium, ornamenta quoque ecclesiarum, et sacerdotalia uel clericilia indumenta, sanctorum etiam apostolorum ac martyrum reliquias, nec non et codices plurimos. Misit etiam litteras, in quibus significat se ei pallium direxisse, simul et insinuat, qualiter episcopos in Brittania constituere debuisset; quarum litterarum iste est textus:

Gregory sends a fresh mission to Britain, with a pallium and letter for Augustine. June 22, 601.

a. | '*Reuerentissimo et sanctissimo fratri Augustino coepiscopo Gregorius seruus seruorum Dei.*

Cum certum sit pro omnipotente Deo laborantibus ineffabilia aeterni regni praemia reseruari; nobis tamen eis necesse est honorum beneficia tribuere, ut in spiritalis operis studio ex remuneratione ualeant multiplicius insudare. Et quia noua Anglorum ecclesia ad omnipotentis Dei gratiam eodem Domino largiente, et te laborante perducta est, usum tibi pallii in ea ad sola missarum sollemnia agenda concedimus[1], *ita ut per loca singula XII episcopos ordines, qui tuae subiaceant dicioni, quatinus Lundoniensis ciuitatis episcopus semper in posterum a synodo propria debeat consecrari, atque honoris pallium ab hac sancta et apostolica, cui Deo auctore deseruio, sede percipiat. Ad Eburacam uero ciuitatem te uolumus episcopum mittere, quem ipse iudicaueris*[2] *ordinare; ita duntaxat, ut, si eadem ciuitas cum finitimis locis uerbum Dei receperit*[3], *ipse quoque XII*

[1] sic H_1. N; -damus C; -demus M. B. [2] -caberis B^1; -cabiris N. [3] reciperit M^1. C^1. N.

episcopos ordinet, et metropolitani honore perfruatur; quia ei quoque, si uita comes fuerit, pallium tribuere Domino fauente disponimus, quem tamen tuae fraternitatis uolumus dispositioni subiacere; post obitum uero tuum ita episcopis, quos ordinauerit, praesit, ut Lundoniensis episcopi nullo modo dicioni subiaceat. Sit uero inter Lundoniae et Eburacae ciuitatis episcopos in posterum honoris ista distinctio, ut ipse prior habeatur, qui prius fuerit ordinatus; communi autem consilio, et concordi actione quaeque sunt pro Christi zelo agenda disponant unanimiter; recte sentiant, et ea, quae senserint, non sibimet discrepando, perficiant.

Tua uero fraternitas non solum eos episcopos, quos ordinauerit, neque hos tantummodo, qui per Eburacae episcopum fuerint ordinati, sed etiam omnes Brittaniae sacerdotes habeat Deo Domino nostro Iesu Christo auctore subiectos; quatinus ex lingua et uita tuae sanctitatis et recte credendi, et bene uiuendi formam percipiant, atque officium suum fide ac moribus exsequentes, ad caelestia, cum Dominus uoluerit, regna pertingant. Deus te incolumem custodiat, reuerentissime frater.

Data die X[1]*. Kalendarum Iuliarum, imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto anno XVIIII, post consulatum eiusdem domini anno XVIII, indictione IIII.*

CAP. XXX.

Exemplar epistulae, quam Mellito abbati Brittaniam pergenti misit.

Abeuntibus autem praefatis legatariis, misit post eos beatus pater Gregorius litteras memoratu dignas, in quibus aperte, quam studiose[2] erga saluationem | nostrae gentis inuigilauerit, ostendit, ita scribens: f. 22

'*Dilectissimo filio Mellito abbati Gregorius seruus seruorum Dei.*

[1] x *inserted below the line in* M; *om.* B. [2] studiosse M[1].

Post discessum congregationis nostrae, quae tecum est, ualde sumus suspensi redditi, quia nihil de prosperitate uestri itineris audisse nos contigit. Cum ergo Deus omnipotens uos ad reuerentissimum uirum fratrem nostrum Augustinum episcopum perduxerit, dicite ei, quid diu mecum de causa Anglorum cogitans tractaui; uidelicet, quia fana idolorum[1] *destrui in eadem gente minime debeant; sed ipsa, quae in eis sunt, idola destruantur; aqua benedicta fiat, in eisdem fanis aspergatur, altaria construantur, reliquiae ponantur. Quia, si fana eadem bene constructa sunt, necesse est, ut a cultu daemonum in obsequio ueri Dei debeant commutari; ut dum gens ipsa eadem fana sua non uidet destrui, de corde errorem deponat, et Deum uerum cognoscens ac adorans, ad loca, quae consueuit, familiarius concurrat. Et quia boues solent in sacrificio daemonum multos occidere, debet eis etiam hac de re aliqua sollemnitas immutari; ut die dedicationis, uel natalicii sanctorum martyrum, quorum illic reliquiae ponuntur, tabernacula sibi circa easdem ecclesias, quae ex fanis commutatae sunt, de ramis arborum faciant, et religiosis conuiuiis*[2] *sollemnitatem celebrent; nec diabolo iam animalia immolent, et ad laudem Dei in esu suo animalia occidant, et donatori omnium de satietate sua gratias referant; ut dum eis aliqua exterius gaudia reseruantur, ad interiora gaudia consentire facilius ualeant. Nam duris mentibus simul omnia abscidere impossibile esse non dubium est, quia et is, qui summum locum ascendere nititur, gradibus uel passibus, non autem saltibus eleuatur. Sic Israelitico populo in Aegypto Dominus se quidem innotuit; sed tamen eis sacrificiorum usus, quae diabolo solebat exhibere, in culto proprio reseruauit*[3]*, ut eis in suo sacrificio animalia immolare praeciperet; quatinus cor mutantes, aliud de sacrificio amitterent, aliud retinerent; ut etsi ipsa essent animalia, quae offerre consueuerant, uero tamen Deo haec et non idolis immolantes, iam*

Letter to Mellitus ? July 18, 601.

it.
. 1–9.

[1] idulorum M[1]. [2] -uis M. B[1]. C. [3] reserabit C[1].

sacrificia ipsa non essent. Haec igitur dilectionem tuam praedicto fratri necesse est dicere, ut ipse in praesenti illic positus perpendat, qualiter omnia debeat dispensare. Deus te incolumem custodiat, dilectissime fili.

Data die XV. Kalendarum Iuliarum[1], *imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto anno XIX, post consulatum*[2] *eiusdem domini*[3] *anno XVIII, indictione IIII.*

CAP. XXXI.

Ut Augustinum per litteras, ne de uirtutibus suis gloriaretur, hortatus sit.

| Quo in tempore misit etiam Augustino epistulam f. 23
super miraculis, quae per eum facta esse cognouerat, in qua eum, ne per illorum copiam periculum elationis incurreret, his uerbis hortatur :

Letter to Augustine.

Scio, frater carissime, quia omnipotens Deus per dilectionem tuam in gentem, quam eligi uoluit, magna miracula ostendit ; unde necesse est, ut de eodem[4] *dono caelesti et timendo gaudeas, et gaudendo pertimescas*[5]. *Gaudeas uidelicet, quia Anglorum animae per exteriora miracula ad interiorem gratiam pertrahuntur ; pertimescas uero, ne inter signa, quae fiunt, infirmus animus in sui praesumtione se eleuet, et unde foras in honorem tollitur, inde per inanem gloriam intus cadat. Meminisse etenim debemus, quia discipuli cum gaudio a praedicatione redeuntes, dum caelesti magistro dicerent : 'Domine, in nomine tuo etiam* Luc
daemonia nobis subiecta sunt,' protinus audierunt : 'Nolite ib. 2
gaudere super hoc, sed potius gaudete, quia nomina uestra scripta sunt in caelo.' In priuata enim et temporali laetitia mentem posuerant, qui de miraculis gaudebant ; sed de priuata[6] *ad communem, de temporali ad aeternam laetitiam reuocantur, quibus dicitur : 'In hoc gaudete,*

[1] iuliarum *om.* M. N. H_1. [2] $\overline{PC}$, i. patri conscripto N^2. [3] nostri *add* C. N. [4] eadem M. [5] gaudeas . . . pertimescas *om.* N. [6] -to M.

quia nomina uestra scripta sunt in caelo.' Non enim omnes electi miracula faciunt, sed tamen eorum nomina omnium in caelo tenentur adscripta. Ueritatis etenim discipulis esse gaudium non debet, nisi de eo bono, quod commune cum omnibus habent, et in quo finem laetitiae non habent.

Restat itaque, frater carissime, ut inter ea, quae operante Domino exterius facis, semper te interius subtiliter iudices ac subtiliter intellegas et temet ipsum quis sis, et quanta sit in eadem gente gratia, pro cuius conuersione etiam faciendorum signorum dona percepisti[1]*. Et si quando te Creatori nostro seu per linguam, siue per operam*[2] *reminisceris deliquisse, semper haec ad memoriam reuoces, ut surgentem cordis gloriam memoria reatus premat. Et quicquid de faciendis signis acceperis, uel accepisti, haec non tibi, sed illis deputes donata, pro quorum tibi salute collata sunt.*

CAP. XXXII.

Ut Ædilbercto[3] *regi litteras et dona miserit.*

MISIT idem beatus papa Gregorius eodem tempore etiam regi Aedilbercto[4] epistulam, simul et dona in diuersis speciebus perplura; temporalibus quoque honoribus regem glorificare satagens, cui gloriae caelestis suo labore et industria notitiam prouenisse gaudebat. Exemplar autem praefatae epistulae hoc est:

| *Domino gloriosissimo atque praecellentissimo filio Aedilbercto*[5] *regi Anglorum Gregorius episcopus.*

Propter hoc omnipotens Deus bonos quosque ad populorum regimina perducit, ut per eos omnibus, quibus praelati fuerint, dona suae pietatis inpendat. Quod in Anglorum Letter to Ethelbert, June 22, 601.

[1] -cipisti M[1]. [2] opera M. B[2]. [3] edilbericto N. [4] aedibericto N; aeðilberchto C. *here and above.* [5] adil- M[1]; adilberto B[1]; alberto B[2]; aeðilberhto C; aedilbericto N.

gente factum cognouimus, cui uestra gloria idcirco est praeposita, ut per bona, quae uobis concessa sunt, etiam subiectae uobis genti superna beneficia praestarentur. Et ideo, gloriose fili, eam, quam accepisti diuinitus gratiam, sollicita mente custodi, Christianam fidem in populis tibi subditis extendere festina, zelum rectitudinis tuae in eorum conuersione multiplica, idolorum cultus insequere, fanorum aedificia euerte, subditorum mores ex magna uitae munditia, exhortando, terrendo, blandiendo, corrigendo, et boni operis exempla monstrando aedifica; ut illum retributorem inuenias in caelo, cuius nomen atque cognitionem dilataueris in terra. Ipse enim uestrae quoque gloriae nomen etiam posteris gloriosius reddet, cuius uos honorem quaeritis et seruatis in gentibus.

Sic etenim Constantinus quondam piissimus imperator Romanam rempuplicam a peruersis idolorum cultibus reuocans omnipotenti Deo Domino nostro[1] *Iesu Christo secum subdidit, seque cum subiectis populis tota ad eum mente conuertit. Unde factum est, ut antiquorum principum nomen suis uir ille laudibus uinceret, et tanto in opinione praecessores suos, quanto et in bono opere superaret. Et nunc itaque uestra gloria cognitionem unius Dei, Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, regibus ac populis sibimet subiectis festinet infundere, ut*[2] *et antiquos gentis suae reges laudibus ac meritis transeat, et quanto in subiectis suis etiam aliena peccata deterserit, tanto etiam de peccatis propriis ante omnipotentis Dei terribile examen securior fiat.*

Reuerentissimus frater noster Augustinus episcopus in monasterii regula edoctus, sacrae scripturae scientia repletus, bonis auctore Deo operibus praeditus, quaeque uos ammonet, libenter[3] *audite, deuote peragite, studiose in memoria reseruate; quia, si uos eum in eo, quod pro omnipotente Deo*[4] *loquitur, auditis, isdem omnipotens Deus hunc*

[1] nostro *om.* M[1]. [2] ut *om.* M. [3] libenter *om.* M. H_1.
[4] domino M. H_1.

pro uobis exorantem celerius exaudit. Si enim, quod absit, uerba eius postponitis, quando[1] *eum omnipotens Deus poterit audire pro uobis, quem uos neglegitis audire pro Deo? Tota igitur mente cum eo uos in feruore fidei stringite, atque adnisum illius uirtute, | quam uobis diuinitas tribuit, adiuuate, ut regni sui uos ipse faciat esse participes, cuius uos fidem in regno uestro recipi facitis*[2] *et custodiri.*

Praeterea scire uestram gloriam uolumus, quia, sicut in scriptura sacra ex uerbis Domini omnipotentis agnoscimus, praesentis mundi iam terminus iuxta est, et sanctorum regnum uenturum est, quod nullo umquam poterit fine terminari. Adpropinquante autem eodem mundi termino, multa inminent, quae antea non fuerunt; uidelicet immutationes aeris, terroresque de caelo, et contra ordinationem temporum tempestates, bella, fames, pestilentiae, terrae motus per loca; quae tamen non omnia nostris diebus uentura sunt, sed post nostros dies omnia subsequentur. Uos itaque, siqua ex his euenire in terra uestra cognoscitis, nullo modo uestrum animum perturbetis; quia idcirco haec signa de fine saeculi praemittuntur, ut de animabus nostris debeamus esse solliciti, de mortis hora suspecti, et uenturo Iudici in bonis actibus inueniamur esse praeparati. Haec nunc, gloriose fili, paucis locutus sum, ut cum Christiana fides in regno uestro excreuerit, nostra quoque apud uos locutio latior excrescat, et tanto plus loqui libeat, quanto se in mente nostra gaudia de gentis uestrae perfecta conuersione multiplicant.

Parua autem exenia transmisi, quae uobis parua non erunt, cum a uobis ex beati Petri apostoli fuerint benedictione suscepta. Omnipotens itaque Deus in uobis gratiam suam, quam coepit, perficiat, atque uitam uestram et hic per multorum annorum curricula extendat, et post

[1] quomodo N² *and perhaps* C¹. [2] faciatis M. *with punctum delens above the* a; faciatis C. B².

longa tempora in caelestis uos patriae congregatione recipiat. Incolumem[1] *excellentiam uestram gratia superna custodiat, domine fili.*

Data die X.[2] *Kalendarum Iuliarum, imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto anno XVIIII, post consulatum*[3] *eiusdem domini anno XVIII, indictione IIII.*

CAP. XXXIII.

Ut Augustinus ecclesiam Saluatoris instaurauerit, et monasterium beati Petri apostoli fecerit; et de primo eius abbate Petro.

Augustine builds Christ Church Canterbury on an ancient Christian site,

At Augustinus, ubi in regia ciuitate sedem episcopalem, ut praediximus, accepit, recuperauit in ea, regio fultus adminiculo, ecclesiam, quam inibi antiquo Romanorum fidelium opere factam fuisse didicerat, et eam in nomine sancti Saluatoris Dei et Domini nostri Iesu Christi sacrauit, atque ibidem sibi habitationem statuit et cunctis successoribus suis. Fecit autem et monasterium non longe ab ipsa ciuitate ad orientem, in quo, eius hortatu, Aedilberct[4] ecclesiam beatorum apostolorum Petri et Pauli a fundamentis construxit, ac diuersis donis ditauit, in qua' et ipsius Augustini, et omnium episcoporum | Doruuernensium, f. 2
simul et regum Cantiae poni corpora possent. Quam tamen ecclesiam non ipse Augustinus, sed successor eius Laurentius consecrauit.

and the monastery of SS. Peter and Paul.

Drowning of Abbot Peter.

Primus autem eiusdem monasterii abbas Petrus presbiter fuit, qui legatus Galliam missus demersus est in sinu maris, qui uocatur Amfleat, et ab[5] incolis loci ignobili traditus sepulturae; sed omnipotens Deus ut, qualis meriti uir fuerit, demonstraret, omni[6] nocte

[1] custodiat, *inserted here and then deleted by means of three points* M. [2] x. *inserted below the line* M. [3] PC. id est post consolatum uel patres conscripti N. [4] aeðilbercht C; aedilberict N. [5] ab *om.* M. [6] omne M.

supra sepulchrum eius lux caelestis apparuit, donec animaduertentes uicini, qui uidebant, sanctum fuisse uirum, qui ibi esset sepultus, et inuestigantes, unde uel quis esset, abstulerunt corpus, et in Bononia ciuitate iuxta honorem tanto uiro congruum in ecclesia posuerunt.

CAP. XXXIV.

Ut Aedilfrid [1] rex Nordanhymbrorum Scottorum [2] gentes proelio conterens ab Anglorum finibus expulerit.

Ethelfrid of Northumbria subdues the Britons.

His temporibus regno Nordanhymbrorum praefuit rex fortissimus et gloriae cupidissimus Aedilfrid [1], qui plus omnibus Anglorum primatibus gentem uastauit [3] Brettonum; ita ut Sauli quondam regi Israeliticae gentis conparandus uideretur, excepto dumtaxat hoc, quod diuinae erat religionis ignarus. Nemo enim in tribunis, nemo in regibus plures eorum terras, exterminatis uel subiugatis indigenis, aut tributarias genti Anglorum, aut habitabiles fecit. Cui merito poterat illud, quod benedicens filium patriarcha in personam
xlix. Saulis dicebat, aptari: 'Beniamin [4] lupus rapax, mane comedet praedam et uespere diuidet spolia.'

Defeats Aedan King of the Scots of Dalriada at Degsastan, A. D. 603.

Unde motus eius profectibus Aedan [5] rex Scottorum [6], qui Brittaniam inhabitant, uenit contra eum cum inmenso ac forti exercitu; sed cum paucis uictus aufugit [7]. Siquidem in loco celeberrimo, qui dicitur Degsastán, id est Degsa lapis, omnis pene eius est caesus [8] exercitus. In qua etiam pugna Theodbald frater Aedilfridi [9] cum omni illo, quem ipse ducebat, exercitu peremtus est. Quod uidelicet bellum Aedilfrid [1] anno ab incarnatione Domini DCIII, regni autem

[1] aeð- C. [2] rectorum N[1]; brittonum N[2]. [3] fastabat C. [4] beneamin M[1]. [5] eadán N. [6] sčorum, *i. e.* sanctorum N[1]. [7] uictus *inserted above the line in* M. *after* aufugit. [8] cessus M[1]. *with former* s *deleted.* [9] aeðilfridi C; aedilbericti N.

sui, quod XX et IIII annis tenuit, anno XI, perfecit; porro anno Focatis, qui tum Romani regni apicem tenebat, primo. Neque ex eo tempore quisquam regum Scottorum in Brittania aduersus gentem Anglorum usque ad hanc diem in proelium uenire audebat.

LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

De obitu beati papae[1] *Gregorii.*

Death of Gregory, the Apostle of the English.

His temporibus, id est anno dominicae incarnationis DCV, beatus papa Gregorius, postquam sedem Romanae et apostolicae ecclesiae XIII annos, menses VI, et dies X gloriosissime rexit, defunctus est, atque ad aeternam regni caelestis sedem translatus. De quo nos conuenit, quia nostram, id est Anglorum, gentem de potestate
ct. Satanae ad fidem Christi sua industria conuertit,
. 18. latiorem in nostra historia ecclesiastica facere ser-
b. monem, quem recte nostrum appellare | possumus et debemus apostolum. Quia, cum primum in toto orbe gereret pontificatum[2], et conuersis iam dudum ad fidem ueritatis esset praelatus ecclesiis, nostram gentem eatenus idolis mancipatam Christi fecit ecclesiam, ita
r. ix. ut apostolicum illum de eo liceat nobis proferre sermonem : quia etsi aliis non est apostolus, sed tamen nobis est ; nam signaculum apostolatus eius nos sumus in Domino.

His parentage.

Erat autem natione Romanus, a[3] patre Gordiano, genus a proauis non solum nobile, sed et religiosum ducens. Denique Felix eiusdem apostolicae sedis quondam episcopus, uir magnae gloriae in Christo et ecclesia, eius fuit atauus. Sed[4] ipse nobilitatem religionis non minore quam parentes et cognati uirtute

[1] *In* B. *a later hand has obliterated the word* papae *with red ochre.*
[2] pontif. ger. M. [3] ex C. [4] sed et M.

deuotionis exercuit. Nobilitatem uero illam, quam ad saeculum uidebatur habere, totam ad nanciscendam supernae gloriam dignitatis diuina gratia largiente conuertit. Nam mutato repente habitu saeculari monasterium petiit, in quo tanta perfectionis gratia coepit conuersari, ut, sicut ipse postea flendo solebat adtestari, animo illius labentia cuncta subteressent, ut rebus omnibus, quae uoluuntur, emineret, ut nulla nisi caelestia cogitare soleret, ut etiam retentus corpore ipsa iam carnis claustra contemplatione transiret, ut mortem quoque, quae pene cunctis poena est, uidelicet ut ingressum uitae, et laboris sui praemium amaret. Haec[1] autem ipse de se, non profectum iactando uirtutum, sed deflendo potius defectum, quem sibi per curam pastoralem incurrisse uidebatur, referre consuerat. Denique tempore quodam secreto, cum diacono suo Petro conloquens, enumeratis animi sui uirtutibus priscis, mox dolendo subiunxit: 'At nunc ex occasione curae pastoralis saecularium hominum negotia patitur, et post tam pulchram quietis suae speciem terreni actus puluere fedatur. Cumque se pro condescensione[2] multorum ad exteriora sparserit, etiam cum interiora appetit, ad haec procul dubio minor redit. Perpendo itaque, quid tolero, perpendo, quid amisi; dumque intueor illud, quod perdidi, fit hoc grauius, quod porto.'

His monastic Life.

Dia Pro

His pastoral Life

Haec quidem sanctus uir ex magnae humilitatis intentione dicebat; sed nos credere decet nihil eum monachicae perfectionis perdidisse occasione[3] curae pastoralis, immo potiorem tunc sumsisse profectum de labore conuersionis multorum, quam de propriae[4] quondam quiete conuersationis habuerat; maxime quia et pontificali functus officio domum suam monasterium facere curauit; | et dum primo de monasterio f. 2

[1] hoc C. B[2]. [2] descensione M. H_1. [3] -ne *om.* M[1]. *at end of a line.* [4] -ria C.

abstractus, ad ministerium altaris ordinatus, atque Constantinopolim apocrisiarius ab apostolica sede directus est, non[1] tamen in terreno conuersatus palatio propositum uitae caelestis intermisit. Nam quosdam fratrum ex monasterio suo, qui eum gratia germanae caritatis ad regiam urbem secuti sunt, in tutamentum coepit obseruantiae regularis habere; uidelicet ut eorum semper exemplo, sicut ipse scribit, ad orationis placidum litus, quasi anchorae fune restringeretur, cum incessabili causarum saecularium inpulsu fluctuaret, concussamque saeculi actibus mentem inter eos cotidie per studiosae lectionis roboraret alloquium. Horum ergo consortio non solum a terrenis est munitus incursibus, uerum etiam ad caelestis exercitia uitae magis magisque succensus.

t. ad
-
n, Ep.
al.

His works. The Commentary on Job.

Nam hortati sunt eum, ut librum beati Iob magnis inuolutum obscuritatibus mystica interpretatione discuteret; neque negare potuit opus, quod sibi fraternus amor multis utile futurum inponebat. Sed eundem[2] librum, quomodo iuxta litteram intellegendus, qualiter ad[3] Christi et[4] ecclesiae sacramenta referendus, quo sensu unicuique fidelium sit aptandus, per XXX et V libros expositionis miranda ratione perdocuit. Quod uidelicet opus in regia quidem urbe apocrisiarius inchoauit, Romae autem iam pontifex factus expleuit. Qui cum adhuc[5] esset regia in urbe positus, nascentem ibi nouam heresim de statu nostrae resurrectionis, cum ipso, quo exorta[6] est, initio, iuuante se gratia catholicae ueritatis, attriuit. Siquidem Eutycius[7] eiusdem urbis episcopus dogmatizabat corpus nostrum in illa resurrectionis gloria inpalpabile, uentis aereque[8] subtilius esse futurum; quod ille audiens, et[9] ratione ueritatis, et exemplo dominicae resurrectionis, probauit hoc dogma

[1] nec C. [2] eandem M[1]. [3] et ad M. [4] et *om.* C. N. [5] adhuc *om.* M. [6] ex quo orta M. [7] euthycius C; euthicius N; eutychius B. [8] aerique MSS. [9] ex N.

orthodoxae fidei omnimodis esse contrarium. Catholica etenim fides habet, quod corpus nostrum illa inmortalitatis gloria sublimatum subtile quidem sit per effectum spiritalis potentiae, sed palpabile per ueritatem naturae; iuxta exemplum dominici corporis, de quo a mortuis suscitato dicit ipse discipulis: 'Palpate et uidete, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me uidetis habere.' In cuius adsertione fidei uenerabilis pater Gregorius in tantum contra nascentem heresim nouam laborare contendit, tanta hanc instantia, iuuante etiam piissimo imperatore Tiberio Constantino, conminuit, ut nullus exinde sit inuentus, qui eius resuscitator existeret. Luc. 39.

The 'Cura Pastoralis.'

Alium quoque librum conposuit egregium, | qui f. 26
uocatur Pastoralis, in quo manifesta luce patefecit, quales ad ecclesiae regimen adsumi[1], qualiter ipsi rectores uiuere, qua discretione[2] singulas quasque audientium instruere personas, et quanta consideratione propriam cotidie debeant fragilitatem pensare. Sed et omelias euangelii numero XL conposuit, quas[3] in duobus codicibus aequa sorte distinxit. Libros etiam Dialogorum IIII fecit, in quibus, rogatu Petri diaconi sui, uirtutes sanctorum, quos in Italia clariores nosse uel audire poterat, ad exemplum uiuendi posteris collegit[4]; ut, sicut in libris expositionum suarum, quibus sit uirtutibus insudandum, edocuit, ita etiam descriptis sanctorum miraculis, quae uirtutum earumdem sit claritas, ostenderet. Primam quoque et ultimam Ezechielis[5] prophetae partem, quae uidebantur obscuriores, per omelias XX et duas, quantum lucis intus habeant, demonstrauit. Excepto libello responsionum, quem ad interrogationes sancti Augustini primi Anglorum gentis episcopi scripsit, ut et[6] supra docuimus, totum ipsum libellum his inserentes his-

Homilies and Dialogues.

Commentary on Ezekiel, Responsiones, &c.

[1] ut suum M. [2] districtione N. [3] quos M. B. W; quod N.
[4] colligit M¹. N¹. [5] in ezech- M; hiez- N. B². [6] et ut M.

toriis; libello quoque synodico, quem cum[1] episcopis Italiae de necessariis ecclesiae causis utillimum conposuit, et familiaribus ad quosdam litteris. Quod eo magis mirum est tot eum ac tanta condere uolumina potuisse, quod omni pene iuuentutis suae tempore, ut uerbis ipsius loquar, crebris uiscerum doloribus cruciabatur[2], horis momentisque omnibus fracta stomachi uirtute lassescebat, lentis quidem, sed tamen continuis febribus anhelabat. Uerum inter haec, dum sollicitus
. xii. pensaret, quia scriptura teste: 'Omnis filius, qui recipitur, flagellatur'; quo malis praesentibus durius deprimebatur, eo de aeterna certius praesumtione respirabat.

Haec quidem de inmortali eius sint dicta ingenio, quod nec tanto corporis potuit dolore restingui[3]. Nam alii quidam pontifices construendis ornandisque auro uel argento ecclesiis operam dabant, hic autem totus erga animarum lucra uacabat.

His character.

s. Quicquid pecuniae habuerat, sedulus hoc dispergere ac dare pauperibus curabat, ut iustitia eius maneret in saeculum saeculi, et cornu eius exaltaretur in gloria;
xix. ita ut illud beati Iob ueraciter dicere posset: 'Auris audiens beatificauit[4] me, et oculus uidens testimonium reddebat mihi, quod liberassem pauperem uociferantem, et pupillum, cui non esset adiutor. Benedictio perituri super me ueniebat, et cor uiduae consolatus sum. Iustitia indutus sum, et uestiui[5] me, sicut uestimento
. et diademate[6], iudicio meo. | Oculus fui caeco, et pes claudo. Pater eram pauperum, et causam, quam nesciebam, diligentissime inuestigabam. Conterebam molas iniqui, et de dentibus illius auferebam praedam.'
xxi. Et paulo post: 'Si negaui,' inquit, 'quod uolebant, pauperibus, et oculos uiduae exspectare feci. Si comedi

[1] cum *om.* M. [2] fatigatur M[1]. [3] restringi C; restringui D, *with* r *deleted*. [4] beatificabat M. H_1. W. *and so* Vulgate. [5] uestiuit M. [6] dead- M[1]. N[1].

bucellam meam solus, et non comedit pupillus ex ea. Quia ab infantia mea creuit mecum miseratio, et de utero matris meae egressa est mecum.'

His joy at the conversion of the English.

Ad cuius pietatis et iustitiae opus pertinet etiam hoc, quod nostram gentem per praedicatores, quos huc direxit, de[1] dentibus antiqui hostis eripiens aeternae libertatis fecit esse participem; cuius fidei et saluti congaudens, quamque digna laude commendans, ipse dicit in Expositione beati Iob: 'Ecce lingua Brittaniae, quae nil aliud nouerat quam barbarum[2] frendere, iam dudum in diuinis laudibus Hebreum coepit alleluia resonare[3]. Ecce quondam tumidus, iam substratus sanctorum pedibus seruit oceanus, eiusque barbaros motus, quos terreni principes edomare ferro nequiuerant, hos pro diuina formidine sacerdotum ora simplicibus uerbis ligant, et qui cateruas pugnantium infidelis nequaquam metueret, iam nunc fidelis humilium linguas timet. Quia enim perceptis caelestibus uerbis, clarescentibus quoque miraculis, uirtus ei diuinae cognitionis infunditur, eiusdem diuinitatis terrore refrenatur ut praue agere metuat, ac totis desideriis ad aeternitatis gratiam uenire concupiscat.' Quibus uerbis beatus Gregorius hoc quoque declarat, quia sanctus Augustinus et socii eius non sola praedicatione uerborum, sed etiam caelestium ostensione signorum gentem Anglorum ad agnitionem ueritatis perducebant.

Lib
c. 1

Liturgical Reforms.

Fecit inter alia beatus papa[4] Gregorius, ut in ecclesiis sanctorum apostolorum Petri et Pauli super corpora eorum missae celebrarentur. Sed et in ipsa missarum celebratione tria uerba maximae perfectionis plena superadiecit: 'Diesque nostros in tua pace disponas, atque ab aeterna damnatione nos eripi, et in electorum tuorum iubeas grege numerari[5].'

[1] de *om.* N[1]. C[1]. [2] barbara C. [3] sonare M. [4] *obliterated in* B. *v* p. 73. [5] per xp̄m dn̄m nr̄m *add* C.

Rexit autem ecclesiam temporibus imperatorum Mauricii et Focatis. Secundo autem eiusdem Focatis anno transiens ex hac uita, migrauit ad ueram, quae in caelis est, uitam. Sepultus uero est corpore in ecclesia beati Petri apostoli, ante secretarium, die quarto Iduum Martiarum, quandoque in ipso cum ceteris sanctae ecclesiae pastoribus resurrecturus in gloria, scriptumque in tumba[1] ipsius epitaphium huiusmodi: Death, burial, and epitaph.

Suscipe, terra, tuo corpus de corpore sumtum,
Reddere quod ualeas uiuificante Deo.
Spiritus astra petit, leti[2] nil iura nocebunt,
Cui uitae alterius mors magis ipsa uia est.
Pontificis summi hoc clauduntur membra sepulchro,
Qui innumeris semper uiuit ubique bonis.
Esuriem dapibus superauit, frigora ueste,
Atque animas monitis texit ab hoste sacris.
Implebatque actu, quicquid sermone docebat,
Esset ut exemplum, mystica uerba loquens.
Ad Christum Anglos conuertit pietate magistra,
Adquirens fidei agmina gente noua.
Hic labor, hoc studium, haec tibi cura, hoc pastor agebas,
Ut Domino offerres plurima lucra gregis.
Hisque Dei consul factus laetare triumphis;
Nam mercedem[3] operum iam sine fine tenes.

Nec[4] silentio praetereunda opinio, quae de beato Gregorio traditione maiorum ad nos usque perlata est; qua uidelicet ex causa admonitus tam sedulam erga salutem nostrae gentis curam gesserit. Dicunt, quia die quadam cum, aduenientibus nuper mercatoribus, multa uenalia in forum fuissent conlata, multi ad emendum confluxissent, et ipsum Gregorium inter alios aduenisse, ac uidisse inter alia pueros uenales Tradition as to the origin of the mission to the English.

[1] tumbo M[1]. [2] loeti M. B. [3] mercidem M[1]. [4] Nec *has a large illuminated initial in* B. *as if for the beginning of a new chapter, but there is no fresh number in the margin.* O[1] *begins a new chapter here.*

positos candidi corporis, ac uenusti uultus, capillorum quoque forma egregia. Quos cum aspiceret, interrogauit, ut aiunt, de qua regione uel terra essent adlati. Dictumque est, quia de Brittania insula, cuius incolae talis essent aspectus. Rursus interrogauit, utrum idem insulani Christiani, an paganis adhuc erroribus essent inplicati. Dictum[1] est, quod essent pagani. At ille, intimo ex corde longa[2] trahens suspiria: 'Heu, pro dolor!' inquit, 'quod tam lucidi uultus homines tenebrarum auctor possidet, tantaque gratia frontispicii mentem ab interna gratia uacuam gestat!' Rursus ergo interrogauit, quod esset uocabulum gentis illius. Responsum est, quod Angli uocarentur. At ille: 'Bene,' inquit; 'nam et angelicam habent faciem, et tales angelorum in caelis decet esse coheredes. Quod habet nomen ipsa prouincia, de qua isti sunt adlati?' Responsum est, quod Deiri uocarentur idem prouinciales. At ille: 'Bene,' inquit, 'Deiri; de ira eruti, et ad misericordiam Christi uocati. Rex prouinciae illius quomodo appellatur?' Responsum est, quod Aelli[3] diceretur. At ille adludens ad nomen ait: 'Alleluia, laudem Dei Creatoris illis in partibus oportet cantari.'

Accedensque ad pontificem Romanae et apostolicae sedis, nondum enim erat ipse pontifex factus, rogauit, ut genti Anglorum in Brittaniam aliquos uerbi ministros, per quos ad Christum conuerteretur, mitteret; se ipsum paratum esse in hoc opus Domino cooperante perficiendum, si tamen apostolico papae, hoc ut fieret, placeret. | Quod dum perficere non posset, quia, etsi f.
pontifex concedere illi, quod petierat, uoluit, non tamen ciues Romani, ut tam longe ab urbe secederet[4], potuere permittere; mox ut ipse pontificatus officio functus

[1] dictumque M. [2] *from this point down to the words* magnam auream *on* p. 126 *inclusive, there is a lacuna in* N *caused by the loss of a fold of (probably) eight leaves.* [3] aelle C^1. B^2; elle C^2. [4] recederet M^1.

est, perfecit opus diu desideratum; alios quidem praedicatores mittens, sed ipse praedicationem ut fructificaret, suis exhortationibus ac precibus adiuuans. Haec iuxta opinionem, quam ab antiquis accepimus, historiae nostrae ecclesiasticae inserere oportunum duximus.

CAP. II.

Ut Augustinus Brettonum episcopos pro pace catholica, etiam miraculo caelesti coram eis facto, monuerit; quaeue illos spernentes ultio secuta sit.

Conference of Augustine with the British Bishops at Augustine's Oak.

Interea Augustinus adiutorio usus Aedilbercti[1] regis conuocauit ad suum colloquium episcopos siue doctores proximae Brettonum prouinciae in loco, qui usque hodie lingua Anglorum Augustinaes[2] Ác, id est robur Augustini, in confinio Huicciorum[3] et Occidentalium Saxonum appellatur; coepitque eis fraterna admonitione suadere, ut pace catholica secum habita communem euangelizandi gentibus pro Domino laborem susciperent. Non enim paschae diem[4] dominicum suo tempore, sed a[5] XIIII usque ad XX lunam obseruabant; quae computatio LXXXIIII annorum circulo continetur. Sed et alia plurima unitati ecclesiasticae contraria faciebant. Qui cum longa disputatione habita, neque precibus, neque hortamentis, neque increpationibus Augustini ac sociorum eius adsensum praebere uoluissent, sed suas potius traditiones uniuersis, quae per orbem sibi in Christo concordant, ecclesiis praeferrent, sanctus pater Augustinus hunc laboriosi ac longi certaminis finem fecit, ut diceret: 'Obsecremus Deum, qui habitare facit unanimes in domu Patris sui, ut ipse nobis insinuare caelestibus signis dignetur, quae sequenda traditio, quibus sit uiis ad ingressum regni illius properandum. Adducatur

[1] aeðilberchti C. [2] ag- C. [3] uuicc- C; uicc- B. [4] dom. diem M. H[1]. [5] a *om.* M.

Augustine heals a blind man.

aliquis eger, et per cuius preces fuerit curatus, huius fides et operatio Deo deuota atque omnibus sequenda credatur.' Quod cum aduersarii, inuiti licet, concederent, adlatus est quidam de genere Anglorum, oculorum luce priuatus; qui cum oblatus Brettonum sacerdotibus nil curationis uel sanationis horum ministerio perciperet, tandem Augustinus, iusta necessitate conpulsus, flectit genua sua ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, cf. iii.
deprecans, ut uisum caeco, quem amiserat, restitueret, et per inluminationem unius hominis corporalem, in plurimorum corde fidelium spiritalis gratiam lucis accenderet. Nec mora, inluminatur caecus, ac uerus summae lucis praeco ab omnibus praedicatur Augustinus. Tum Brettones confitentur quidem intellexisse se ueram esse uiam iustitiae, quam praedicaret Augustinus; sed non se[1] posse absque suorum consensu ac licentia priscis abdicare moribus. | Unde postulabant, f. 2
ut secundo synodus pluribus aduenientibus fieret.

Second Conference.

Quod cum esset statutum, uenerunt, ut perhibent, VII Brettonum episcopi et plures uiri doctissimi, maxime de nobilissimo eorum monasterio, quod uocatur lingua Anglorum Bancornaburg[2], cui tempore illo Dinoot abbas praefuisse narratur, qui ad praefatum ituri[3] concilium uenerunt primo ad quendam uirum sanctum ac prudentem, qui apud[4] eos anachoreticam ducere uitam solebat, consulentes, an ad praedicationem Augustini suas deserere traditiones deberent[5]. Qui respondebat: 'Si homo Dei est, sequimini illum.' Dixerunt: 'Et unde hoc possumus probare?' At ille: 'Dominus,' inquit, 'ait: "Tollite iugum meum super Ma
uos, et discite a me, quia mitis sum et humilis corde." 29.
Si ergo Augustinus ille mitis est et humilis corde, credibile est, quia iugum Christi et ipse portet, et

[1] se *om.* M[1]. [2] bon- C[1]; of boncrabyrig A.S. [3] illum M. H_1^1 *altered to* illud conc. uenientes. H_1^2. [4] aput M.
[5] debuissent M[1].

uobis portandum offerat; sin autem inmitis ac superbus est, constat, quia non est de Deo, neque nobis eius sermo curandus.' Qui rursus aiebant: 'Et unde uel hoc dinoscere ualemus?' 'Procurate,' inquit, 'ut ipse prior cum suis ad locum synodi adueniat, et, si uobis adpropinquantibus adsurrexerit, scientes, quia famulus Christi est, obtemperanter illum audite; sin autem uos spreuerit, nec coram uobis adsurgere uoluerit, cum sitis numero plures, et ipse spernatur a uobis.'

Fecerunt, ut dixerat. Factumque est, ut uenientibus illis sederet Augustinus in sella. Quod illi uidentes mox in iram conuersi sunt, eumque notantes superbiae, cunctis, quae dicebat, contradicere laborabant. Dicebat autem eis quia 'in multis quidem nostrae consuetudini, immo uniuersalis ecclesiae contraria geritis; et tamen si in tribus his mihi obtemperare uultis, ut pascha suo tempore celebretis; ut ministerium baptizandi, quo Deo renascimur, iuxta morem sanctae Romanae et apostolicae ecclesiae conpleatis; ut genti[1] Anglorum una nobiscum uerbum Domini praedicetis; cetera, quae agitis, quamuis moribus nostris contraria, aequanimiter cuncta tolerabimus[2].' At illi nil horum se facturos, neque illum pro archiepiscopo habituros esse respondebant; conferentes ad inuicem, quia 'si modo nobis adsurgere noluit, quanto magis, si ei subdi coeperimus, iam nos pro nihilo contemnet.'

Augustine's terms refused.

Quibus uir Domini Augustinus fertur minitans praedixisse, quia, si pacem cum fratribus accipere nollent, bellum ab hostibus forent accepturi; et, si nationi Anglorum noluissent uiam uitae praedicare, per horum manus ultionem essent mortis passuri. Quod ita | per omnia, ut praedixerat, diuino agente iudicio patratum est.

Alleged prophecy of Augustine.

Siquidem post haec ipse, de quo diximus, rex Anglo-

Its fulfilment at the Battle of Chester.

[1] gentibus C. D. [2] toleramus B[1].

rum fortissimus Aedilfrid[1] collecto grandi exercitu ad ciuitatem Legionum, quae a gente Anglorum Legacaestir[2], a Brettonibus autem rectius Carlegion appellatur, maximam gentis perfidae stragem dedit. Cumque bellum acturus uideret sacerdotes eorum, qui ad exorandum Deum[3] pro milite bellum agente conuenerant, seorsum in tutiore loco consistere, sciscitabatur, qui essent hi, quidue acturi illo conuenissent. Erant autem plurimi eorum de monasterio Bancor[4], in quo tantus fertur fuisse numerus monachorum, ut, cum in VII portiones esset cum praepositis sibi rectoribus monasterium diuisum, nulla harum portio minus quam CCC^{tos} homines haberet, qui omnes de labore manuum suarum uiuere solebant. Horum ergo plurimi ad memoratam aciem, peracto ieiunio triduano, cum aliis orandi causa conuenerant, habentes defensorem nomine Brocmailum, qui eos intentos precibus a barbarorum gladiis protegeret[5]. Quorum causam aduentus cum intellexisset rex Ædilfrid[6], ait: 'Ergo si aduersum nos ad Deum suum clamant, profecto et ipsi, quamuis arma non ferant, contra nos pugnant, qui aduersis nos inprecationibus persequuntur.' Itaque in hos primum arma uerti iubet, et sic ceteras nefandae militiae copias non sine magno exercitus sui damno deleuit. Exstinctos in ea pugna ferunt de his, qui ad orandum uenerant, uiros circiter mille CC^{tos}, et solum L fuga esse lapsos. Brocmail ad primum hostium aduentum cum suis terga uertens, eos, quos defendere debuerat, inermes ac nudos ferientibus gladiis reliquit. Sicque[7] conpletum est praesagium sancti pontificis Augustini, quamuis ipso iam multo ante tempore ad caelestia regna sublato, ut etiam temporalis interitus ultione

[1] sic B^1; aeðelfred B^2; aeðilfrið C. [2] sic B^1; -ter C; Legæcaester B^2. [3] dominum M. H$_1$. [4] boncor C. [5] -rent M. [6] aeðilfrið C; aedilfrid B^1; aeðilfred B^2. [7] que *om.* M.

sentirent perfidi, quod oblata[1] sibi perpetuae salutis consilia spreuerant.

CAP. III.

Ut idem Mellitum ac Iustum episcopos fecerit; et de obitu ipsius[2].

Augustine consecrates Mellitus and Justus to London and Rochester. A.D. 604.

ANNO dominicae incarnationis DCIIII^mo^, Augustinus Brittaniarum archiepiscopus ordinauit duos episcopos, Mellitum uidelicet et Iustum; Mellitum quidem ad praedicandum prouinciae Orientalium Saxonum, qui Tamense fluuio dirimuntur a Cantia, et ipsi orientali mari contigui, quorum metropolis Lundonia ciuitas est, super ripam praefati fluminis posita, et ipsa multorum emporium[3] populorum terra marique uenientium; in qua uidelicet gente tunc temporis Saberct[4]
b. nepos Aedilbercti[5] ex sorore Ricula regnabat, | quamuis sub potestate positus eiusdem Aedilbercti[6], qui omnibus, ut supra dictum est, usque ad terminum Humbrae fluminis Anglorum gentibus imperabat. Ubi uero et haec prouincia uerbum ueritatis praedicante Mellito accepit, fecit rex Aedilberct[7] in ciuitate Lundonia ecclesiam sancti Pauli apostoli, in qua locum sedis episcopalis, et ipse, et successores eius haberent. Iustum uero in ipsa Cantia Augustinus episcopum ordinauit in ciuitate Dorubreui, quam gens Anglorum a primario quondam illius, qui dicebatur Hrof, Hrofæscæstræ[8] cognominat. Distat autem a Doruuerni milibus passuum ferme XXIIII ad occidentem, in qua rex Aedilberct[7] ecclesiam beati Andreae apostoli fecit, qui etiam episcopis utriusque huius ecclesiae dona multa, sicut et Doruuernensis, obtulit; sed et territoria ac possessiones in usum eorum, qui erant cum episcopis, adiecit.

[1] ablata C. W; allata D. [2] eius M. [3] em'p'torium C; emporum B[1]. [4] saberht C. [5] aeðilberchti C. [6] aeðelberchti C[2]. *from* ex sorore . . . aeðilberchti *om.* C[1]. D; *added by* C[2] *on margin.* [7] aeðilberht C. [8] hrofaes caestrae B; hrofescaester C.

Death of Augustine.

Defunctus est autem Deo dilectus pater Augustinus, et positum corpus eius foras iuxta ecclesiam beatorum apostolorum Petri et Pauli, cuius supra meminimus, quia necdum fuerat perfecta nec dedicata. Mox uero ut dedicata est, intro inlatum, et in porticu illius aquilonali decenter sepultum est; in qua etiam sequentium archiepiscoporum omnium sunt corpora tumulata praeter duorum tantummodo, id est Theodori et Berctualdi[1], quorum corpora[2] in ipsa ecclesia posita sunt[3], eo quod praedicta porticus plura capere nequiuit. Habet haec in medio pene sui altare in honore beati papae Gregorii dedicatum, in quo per omne sabbatum a presbytero loci illius agendae eorum sollemniter celebrantur. Scriptum uero est in tumba[4] eiusdem Augustini epitaphium huiusmodi: 'Hic requiescit domnus Augustinus Doruuernensis[5] archiepiscopus primus, qui olim huc a beato Gregorio Romanae urbis pontifice directus, et a Deo operatione miraculorum suffultus, Aedilbertcum[6] regem ac gentem illius ab idolorum cultu ad Christi fidem perduxit, et conpletis in pace diebus officii sui, defunctus est VII Kalendas Iunias, eodem rege regnante.' cf. 23.

CAP. IV.

Ut Laurentius cum coepiscopis[7] suis Scottos unitatem sanctae ecclesiae maxime in pascha obseruando sequi monuerit, et ut Mellitus Romam uenerit.

Succession of Laurentius.

Successit Augustino in episcopatum Laurentius, quem ipse idcirco adhuc uiuens ordinauerat, ne, se defuncto, status ecclesiae tam rudis uel ad horam pastore destitutus uacillare inciperet. In quo et exemplum sequebatur primi pastoris ecclesiae, hoc est

[1] berhtualdi C[1]; -uualdi C[2]. [2] corpora *om.* M. C. B. H_1. W. [3] non sunt H_1. [4] tumbo M^1. [5] dorouer- B. [6] aeðilberhtum C. [7] episcopis N. co- *inserted above the line in* M. B.

beatissimi apostolorum principis Petri, qui, fundata Romae ecclesia Christi, Clementem sibi adiutorem euangelizandi, simul et successorem consecrasse perhibetur. Laurentius archiepiscopi gradu potitus strenuissime fundamenta ecclesiae, quae nobiliter iacta uidit, augmentare, atque ad profectum | debiti culminis, et crebra uoce sanctae exhortationis, et continuis piae operationis exemplis prouehere curauit. Denique non solum nouae, quae de Anglis erat collecta, ecclesiae curam gerebat, sed et ueterum Brittaniae incolarum, nec non et Scottorum, qui Hiberniam insulam Brittaniae proximam incolunt, populis pastoralem inpendere sollicitudinem curabat. Siquidem ubi Scottorum in praefata ipsorum patria, quomodo et Brettonum in ipsa Brittania, uitam ac professionem minus ecclesiasticam in multis esse cognouit, maxime quod paschae sollemnitatem non suo tempore celebrarent, sed, ut supra docuimus, a XIIII^a luna usque ad XX^am dominicae resurrectionis diem obseruandum esse putarent; scripsit cum coepiscopis suis exhortatoriam ad eos epistulam, obsecrans eos et contestans unitatem pacis et catholicae obseruationis cum ea, quae toto orbe diffusa est, ecclesia Christi tenere[1]; cuius uidelicet epistulae principium hoc est:

Attempts at union with the Celtic Churches.

Dominis carissimis fratribus episcopis uel abbatibus per uniuersam Scottiam Laurentius, Mellitus, et Iustus episcopi, serui seruorum Dei.

Dum nos sedes apostolica more suo, sicut in uniuerso orbe terrarum, in his occiduis partibus ad praedicandum gentibus paganis dirigeret, atque in hanc insulam, quae Brittania nuncupatur, contigit introisse; antequam cognosceremus, credentes, quod iuxta morem uniuersalis ecclesiae ingrederentur[2]*, in magna reuerentia sanctitatis tam Brettones quam Scottos uenerati sumus; sed cognoscentes*

Letters to the Irish,

[1] -re't' M. [2] *the scribe at first wrote* egred- M.

Brettones, Scottos meliores putauimus. Scottos uero per Daganum episcopum in hanc, quam superius memorauimus, insulam, et Columbanum abbatem in Gallis[1] *uenientem nihil discrepare a Brettonibus in eorum conuersatione didicimus. Nam Daganus episcopus ad nos ueniens, non solum cibum nobiscum, sed nec in eodem hospitio, quo uescebamur, sumere uoluit.*

and British Clergy.

Misit idem Laurentius cum coepiscopis[2] suis etiam Brettonum sacerdotibus litteras suo[3] gradui condignas, quibus eos in unitate catholica confirmare satagit. Sed quantum haec agendo profecerit, adhuc praesentia tempora declarant.

Mellitus goes to Rome.

His temporibus uenit Mellitus Lundoniae episcopus Romam, de necessariis ecclesiae Anglorum cum apostolico papa Bonifatio tractaturus. Et cum idem papa reuerentissimus cogeret synodum episcoporum Italiae, de uita monachorum et quiete ordinaturus, et ipse Mellitus inter eos adsedit anno VIII imperii Focatis principis, indictione XIII[a], tertio die Kalendarum Martiarum; ut quaeque erant regulariter decreta, sua quoque auctoritate subscribens confirmaret, ac Brittaniam | rediens secum[4] Anglorum ecclesiis mandanda f.
atque obseruanda[5] deferret, una cum epistulis, quas idem pontifex Deo dilecto archiepiscopo Laurentio et clero uniuerso, similiter et Aedilbercto[6] regi atque genti Anglorum direxit. Hic est Bonifatius, quartus a beato Gregorio Romanae urbis episcopo, qui inpetrauit a Focate principe donari ecclesiae Christi templum Romae, quod Pantheon uocabatur ab antiquis, quasi simulacrum esset omnium deorum; in quo ipse, eliminata omni spurcitia, fecit ecclesiam sanctae Dei genetricis atque omnium martyrum Christi; ut, exclusa multitudine daemonum, multitudo ibi sanctorum memoriam haberet.

[1] galliis C. M[2]. [2] co- *inserted above the line* M. [3] sui M.
[4] secundum H_1[1]. [5] seruanda M. H_1. [6] aeðilberhto C.

CAP. V.

Ut[1] *defunctis Aedilbercto*[2] *et Sabercto*[3] *regibus successores eorum idolatriam resuscitarint*[4], *ob quod et Mellitus*[5] *ac Iustus a Brittania discesserint*[4].

Anno ab incarnatione dominica DCXVI, qui est annus XXI, ex quo Augustinus cum sociis ad praedicandum genti Anglorum missus est, Aedilberct[6] rex Cantuariorum post regnum temporale, quod L et VI annis gloriosissime tenuerat, aeterna caelestis regni gaudia subiit; qui tertius quidem in regibus gentis Anglorum cunctis australibus eorum prouinciis, quae Humbrae fluuio et contiguis ei terminis sequestrantur a borealibus[7], imperauit; sed primus omnium caeli regna conscendit. Nam primus imperium huiusmodi Aelli[8] rex Australium Saxonum; secundus Caelin rex Occidentalium Saxonum, qui lingua ipsorum Ceaulin uocabatur; tertius, ut diximus, Aedilberct[6] rex Cantuariorum; quartus Reduald[9] rex Orientalium Anglorum, qui etiam uiuente Aedilbercto[6] eidem suae genti ducatum praebebat, obtinuit; quintus Aeduini[10] rex Nordanhymbrorum[11] gentis, id est eius, quae ad Borealem Humbrae fluminis plagam inhabitat, maiore potentia cunctis, qui[12] Brittaniam incolunt, Anglorum pariter et Brettonum populis praefuit, praeter Cantuariis tantum; nec non et Meuanias Brettonum insulas, quae inter Hiberniam et Brittaniam sitae sunt, Anglorum subiecit imperio; sextus Osuald[13] et ipse Nordanhymbrorum[14] rex Christianissimus, hisdem finibus regnum tenuit; septimus Osuiu[15] frater eius, aequalibus pene terminis regnum nonnullo tempore cohercens, Pictorum

Death of Ethelbert, Feb. 24, 616.

One of seven great kings.

[1] ut *om.* M. B. C. N. [2] aeðilberhto C. *om.* N. [3] saberhto C; sabericto N. [4] -runt N. [5] melitus M[1]. [6] aeðilberht, -to C. [7] uel ab orientalibus, *insert* C[2]. [8] aelle C. [9] reduuald C. [10] eduini B[1]; -ne B[2]; eduuine C. [11] nardahymb- M; norðan- C. [12] quae M[1]. B. [13] osuuald C. [14] norðan- C. [15] osuuiu C.

quoque atque Scottorum gentes, quae septentrionales Brittaniae fines tenent, maxima ex parte perdomuit, ac tributarias fecit. Sed haec postmodum.

Defunctus uero est rex Aedilberct[1] die XXIIII mensis Februarii post XX et unum annos acceptae fidei, atque in porticu[2] sancti Martini intro ecclesiam beatorum apostolorum Petri et Pauli sepultus, ubi et Berctæ[3] regina condita est.

His dooms.

Qui inter cetera bona, quae genti suae consulendo conferebat, etiam decreta illi iudiciorum, iuxta exempla Romanorum, cum consilio | sapientium constituit; quae f. conscripta Anglorum sermone hactenus habentur, et obseruantur ab ea. In quibus primitus posuit, qualiter id emendare deberet, qui aliquid rerum uel ecclesiae, uel episcopi, uel reliquorum ordinum furto auferret; uolens scilicet tuitionem eis, quos et quorum doctrinam susceperat, praestare.

His descent.

Erat autem idem Aedilberct[4] filius Irminrici, cuius pater Octa, cuius pater Oeric cognomento Oisc, a quo reges Cantuariorum solent Oiscingas cognominare[5]. Cuius pater Hengist[6], qui cum filio suo Oisc inuitatus a Uurtigerno Brittaniam primus intrauit, ut supra retulimus.

Pagan reaction in Kent,

At uero post mortem Aedilbercti[7], cum filius eius Eadbald regni gubernacula suscepisset, magno tenellis ibi adhuc ecclesiae crementis detrimento fuit. Siquidem non solum fidem Christi recipere noluerat, sed et fornicatione pollutus est tali, qualem nec inter gentes auditam apostolus testatur, ita ut uxorem patris haberet. Quo utroque scelere occasionem dedit ad priorem uomitum reuertendi his, qui sub imperio sui parentis, uel fauore uel timore regio, fidei et castimoniae iura susceperant. Nec supernae flagella districtionis perfido regi castigando et corrigendo defuere; nam crebra

[1] aeðilberht C. [2] -co B. [3] berctae B; berhtae C.
[4] aeðilberht C. [5] -ri H_1. [6] haengest C. [7] aeðilberchti C.

mentis uesania, et spiritus inmundi inuasione premebatur.

Auxit autem procellam huiusce perturbationis etiam mors Sabercti[1] regis Orientalium Saxonum, qui ubi regna perennia petens tres suos filios, qui pagani perdurauerant, regni temporalis heredes reliquit, coeperunt illi mox idolatriae, quam, uiuente eo, aliquantulum intermisisse uidebantur, palam seruire, subiectisque populis idola colendi liberam dare licentiam. Cumque uiderent pontificem, celebratis in ecclesia missarum sollemniis, eucharistiam[2] populo dare, dicebant, ut uulgo fertur, ad eum barbara inflati stultitia: 'Quare non et nobis porrigis panem nitidum, quem et patri nostro Saba[3],' sic namque eum appellare consuerant, 'dabas, et populo adhuc dare in ecclesia non desistis?' Quibus ille respondebat: 'Si uultis ablui fonte illo salutari, quo pater uester ablutus est, potestis etiam panis sancti, cui ille participabat, esse participes; sin autem lauacrum uitae contemnitis, nullatenus ualetis panem uitae percipere.' At illi: 'Nolumus,' inquiunt, 'fontem illum intrare, quia nec opus illo | nos habere nouimus, sed tamen pane illo refici uolumus.' Cumque diligenter ac saepe ab illo essent admoniti nequaquam ita fieri posse, ut absque purgatione sacrosancta quis oblationi sacrosanctae communicaret, ad ultimum furore commoti aiebant: 'Si non uis adsentire nobis in tam facili[4] causa, quam petimus, non poteris iam in nostra prouincia demorari.' Et expulerunt eum, ac de suo regno cum suis abire iusserunt.

and Essex.

Mellitus expelled.

Qui expulsus inde uenit Cantiam, tractaturus cum Laurentio et Iusto coepiscopis, quid in his esset agendum. Decretumque est communi consilio, quia satius esset, ut omnes patriam redeuntes, libera ibi mente Domino deseruirent, quam inter rebelles fidei

[1] saeberhti C; sæbercti B². [2] -tia M. [3] sæba B².
[4] felici C. D.

Mellitus and Justus retire to Gaul.

barbaros sine fructu residerent. Discessere itaque primo[1] Mellitus et Iustus, atque ad partes Galliae secessere, ibi rerum finem exspectare disponentes. Sed non multo tempore reges[2], qui praeconem a se ueritatis expulerant, daemonicis cultibus inpune seruiebant. Nam egressi contra gentem Geuissorum in proelium, omnes pariter cum sua militia corruerunt; nec, licet auctoribus perditis, excitatum ad scelera uulgus potuit recorrigi, atque ad simplicitatem fidei et caritatis, quae est in Christo, reuocari.

CAP. VI.

Ut correptus ab apostolo Petro Laurentius Aeodbaldum[3] regem ad Christum conuerterit, qui mox Mellitum et Iustum ad praedicandum reuocauerit[4].

Laurentius prepares to follow,

Cum uero et Laurentius Mellitum Iustumque secuturus ac Brittaniam esset relicturus, iussit ipsa sibi nocte in ecclesia beatorum apostolorum Petri et Pauli, de qua frequenter iam diximus, stratum parari; in quo, cum post multas preces ac lacrimas ad Dominum[5] pro statu ecclesiae fusas ad quiescendum membra posuisset, atque obdormisset, apparuit ei beatissimus apostolorum princeps, et multo illum tempore secretae noctis flagellis artioribus afficiens sciscitabatur apostolica districtione, quare gregem, quem sibi ipse crediderat, relinqueret, uel cui pastorum oues Christi in medio luporum positas fugiens ipse dimitteret[6].' 'An mei,' inquit, 'oblitus es exempli, qui pro paruulis Christi, quos mihi in indicium suae dilectionis commendauerat, uincula, uerbera, carceres, adflictiones, ipsam postremo mortem, mortem autem crucis, ab infidelibus et inimicis Christi ipse cum Christo coronandus pertuli?' His beati Petri flagellis simul ex exhorta-

but is stopped by a miracle.

[1] primo *altered to* -mi C; -mi B. [2] reges *om.* M. [3] eadbaldum C. B. *om.* N. [4] -cauit C. [5] deum C. B. [6] de- M. C.

tionibus animatus famulus Christi Laurentius mox mane facto uenit ad regem, et, retecto[1] uestimento, quantis esset uerberibus laceratus, ostendit. | Qui multum miratus et inquirens, quis tanto uiro tales ausus esset plagas infligere; ut audiuit, quia suae causa salutis episcopus ab apostolo Christi tanta esset tormenta plagasque perpessus, extimuit multum; atque anathematizato omni idolatriae cultu, abdicato conubio non legitimo, suscepit fidem Christi, et baptizatus ecclesiae rebus, quantum ualuit, in omnibus consulere ac fauere curauit.

Conversion of Eadbald.

Misit etiam Galliam, et reuocauit Mellitum ac Iustum, eosque ad suas ecclesias libere instituendas redire praecepit[2]; qui post annum, ex quo abierunt[3], reuersi sunt; et Iustus quidem ad ciuitatem Hrofi[4], cui praefuerat, rediit; Mellitum uero Lundonienses episcopum recipere noluerunt, idolatris[5] magis pontificibus seruire gaudentes. Non enim tanta erat ei, quanta patri ipsius regni potestas, ut etiam nolentibus ac contradicentibus paganis antistitem suae posset ecclesiae reddere. Uerumtamen ipse cum sua gente, ex quo ad Dominum conuersus est, diuinis se studuit mancipare praeceptis. Denique et in monasterio beatissimi apostolorum principis ecclesiam sanctae Dei genetricis fecit, quam consecrauit archiepiscopus Mellitus.

Return of Mellitus and Justus.

CAP. VII.

Ut Mellitus episcopus flammas ardentis suae ciuitatis orando restinxerit.

Hoc enim regnante rege beatus archiepiscopus Laurentius regnum caeleste conscendit, atque in ecclesia et monasterio sancti apostoli Petri iuxta prodecessorem[6] suum Augustinum sepultus est die quarto Nonarum Februariarum; post quem Mellitus, qui erat Lundoniae

Death of Laurentius, Feb. 2, 619.

[1] recto M[1]. [2] praecipit M[1]. C. [3] abierant B. [4] rhofi C. [5] -riis M. [6] sic M. C. B[1]; pre- B[2].

Mellitus succeeds.

episcopus, sedem Doruuernensis ecclesiae tertius ab Augustino suscepit. Iustus autem adhuc superstes Hrofensem regebat ecclesiam. Qui, cum magna ecclesiam Anglorum cura ac labore gubernarent, susceperunt scripta exhortatoria a pontifice Romanae et apostolicae sedis Bonifatio, qui post Deusdedit ecclesiae praefuit, anno incarnationis dominicae DCXVIIII. Erat autem Mellitus corporis quidem infirmitate, id est podagra, grauatus, sed mentis gressibus sanis alacriter terrena quaeque transiliens, atque ad caelestia semper amanda, petenda, et quaerenda peruolans. Erat carnis origine nobilis, sed culmine mentis nobilior.

Miracle wrought by him.

Denique, ut unum uirtutis eius, unde cetera intellegi possint, testimonium referam, tempore quodam ciuitas Doruuernensis per culpam incuriae igni correpta crebrescentibus coepit flammis consumi; quibus cum nullo aquarum iniectu posset aliquis obsistere, iamque ciuitatis[1] esset | pars uastata non minima, atque ad f.
episcopium[2] furens se flamma dilataret[3], confidens episcopus in diuinum, ubi humanum deerat, auxilium, iussit se obuiam saeuientibus et huc illucque uolantibus ignium globis efferri. Erat autem eo loci[4], ubi flammarum impetus maxime incumbebat, martyrium beatorum IIII Coronatorum. Ibi ergo[5] perlatus obsequentum manibus episcopus coepit orando periculum infirmus abigere, quod firma fortium manus multum laborando nequiuerat. Nec mora, uentus, qui a meridie flans urbi incendia sparserat, contra meridiem reflexus, primo uim sui furoris a lesione locorum, quae contra erant, abstraxit, ac mox funditus quiescendo, flammis pariter sopitis atque exstinctis, conpescuit. Et quia uir Dei igne diuinae caritatis fortiter ardebat, quia tempestates potestatum aeriarum a sua suorumque c
lesione crebris orationibus uel exhortationibus repellere ii

[1] ciuitas M[1]. B[1]. [2] to þæm biscope, A.S. *i. e.* ad episcopum, *and so* D. [3] -teret M[1]. [4] loco C. [5] ergo *om.* M.

consuerat, merito uentis flammisque mundialibus praeualere, et, ne sibi suisque nocerent, obtinere poterat.

Et hic ergo postquam annis quinque rexit ecclesiam, Aeodbaldo regnante migrauit ad caelos, sepultusque est cum patribus suis in saepe dicto monasterio et ecclesia beatissimi apostolorum principis, anno ab incarnatione Domini DCXXIIII, die VIII Kalendarum Maiarum.

His death, April 24, 624.

CAP. VIII.

Ut Bonifatius papa Iusto successori eius pallium et epistulam miserit.

Cui statim successit in pontificatum Iustus, qui erat Hrofensis[1] ecclesiae episcopus. Illi autem ecclesiae Romanum pro se consecrauit episcopum, data sibi ordinandi episcopos auctoritate a pontifice Bonifatio, quem successorem fuisse Deusdedit supra meminimus; cuius auctoritatis ista est forma:

Justus succeeds to Canterbury, Romanus to Rochester.

Dilectissimo fratri Iusto Bonifatius.

Letter of Boniface to Justus.

Quam deuote quamque etiam uigilanter pro Christi euangelio elaborauerit uestra fraternitas, non solum epistulae a uobis directae tenor, immo indulta desuper operi uestro perfectio indicauit. Nec enim omnipotens Deus aut sui nominis sacramentum, aut uestri fructum laboris deseruit, dum ipse praedicatoribus euangelii fideliter repromisit: 'Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem mundi[2].' Quod specialiter iniuncto uobis ministerio, eius clementia demonstrauit, aperiens corda gentium ad suscipiendum praedicationis uestrae singulare mysterium. Magno enim praemio fastigiorum[3] uestrorum delectabilem cursum bonitatis suae suffragiis inlustrauit, dum creditorum uobis talentorum fidelissimae negotiationis officiis uberem fructum inpendens ei, | quod signare possetis[4] multiplicatis generationibus, praeparauit.

[1] rhof- C. [2] seculi M., *and so* Vulgate. [3] fatigiorum M. B[1]. C[1]. H_1[1]; fatigationum uestrarum M[2]; uestigiorum D, *on erasure.* [4] possitis H_1.

Hocque etiam illa uobis repensatione conlatum est, qua iniuncto ministerio iugiter persistentes laudabili patientia redemtionem gentis illius exspectastis[1], *et uestris, ut proficerent, meritis eorum est saluatio propinata, dicente Domino: 'Qui perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit.' Saluati ergo estis spe patientiae et tolerantiae uirtute, ut infidelium corda naturali ac superstitioso morbo purgata, sui consequerentur misericordiam Saluatoris. Susceptis namque apicibus filii nostri Adulualdi*[2] *regis, repperimus, quanta sacri eloquii eruditione eius animum ad uerae conuersionis et indubitatae fidei credulitatem fraternitas uestra perduxerit. Qua ex re de longanimitate clementiae caelestis certam adsumentes fiduciam, non solum suppositarum ei gentium plenissimam salutem, immo quoque uicinarum, uestrae praedicationis ministerio credimus subsequendam; quatinus, sicut scriptum est, consummati operis uobis merces a retributore omnium bonorum Domino tribuatur, et uere 'per omnem terram exisse sonum eorum, et in fines orbis terrae uerba ipsorum,' uniuersalis gentium confessio, suscepto Christianae sacramento fidei, protestetur.*

Ma 22. cf. vii

Ps 4. cf. x.

Pallium sent.

Pallium praeterea per latorem praesentium fraternitati tuae, benignitatis studiis inuitati, direximus, quod uidelicet tantum in sacrosanctis celebrandis mysteriis utendi licentiam imperauimus[3]*; concedentes etiam tibi ordinationes episcoporum, exigente oportunitate, Domini praeueniente misericordia, celebrare; ita ut Christi euangelium plurimorum adnuntiatione in omnibus gentibus, quae necdum conuersae sunt, dilatetur. Studeat ergo tua fraternitas hoc, quod sedis apostolicae humanitate percepit, intemerata mentis sinceritate seruare, intendens cuius rei similitudine tam praecipuum indumentum humeris tuis baiulandum susceperis. Talemque te Domini inplorata clementia exhibendum stude, ut indulti muneris praemia non cum reatitudine, sed cum*

[1] expectatis C. B². [2] sic B¹; aðelualdi B²; aeðuluualde C¹; -di C². [3] sic MSS. impertiuimus edd.

commodis animarum ante tribunal summi et uenturi Iudicis repraesentes.

Deus te incolumem custodiat, dilectissime frater.

CAP. IX.

De imperio regis Aeduini[1], *et ut ueniens ad euangelizandum ei Paulinus primo filiam eius cum aliis fidei Christianae sacramentis inbuerit.*

Conversion of Northumbria by Paulinus.

Quo tempore etiam gens Nordanhymbrorum[2], hoc est ea natio Anglorum, quae ad Aquilonalem Humbre[3] fluminis plagam habitabat, cum rege suo Aeduino[4]
33 b. uerbum fidei praedicante | Paulino, cuius supra meminimus, suscepit. Cui uidelicet regi, in auspicium suscipiendae fidei et regni caelestis, potestas etiam terreni creuerat imperii; ita ut, quod nemo Anglorum ante eum, omnes Brittaniae fines, qua uel ipsorum uel Brettonum prouinciae habitabant[5], sub dicione acciperet[6]. Quin et Meuanias insulas, sicut et supra docuimus, imperio subiugauit Anglorum; quarum prior, quae ad austrum est, et situ amplior, et frugum prouentu atque ubertate felicior, nongentarum LX familiarum mensuram iuxta aestimationem Anglorum, secunda trecentarum et ultra spatium tenet.

Power of Edwin.

His marriage with Ethelberg daughter of Ethelbert.

Huic autem genti occasio fuit percipiendae fidei, quod praefatus rex eius cognatione iunctus est regibus Cantuariorum, accepta in coniugem Aedilbergae[7] filia Aedilbercti[8] regis, quae alio nomine Tatae uocabatur. Huius consortium cum primo ipse missis[9] procis a fratre eius Aeodbaldo[10], qui tunc regno Cantuariorum praeerat, peteret; responsum est non esse licitum Christianam uirginem pagano in coniugem dari, ne fides et sacramenta caelestis regis consortio profanarentur regis,

[1] eduini C. B; eduni N. [2] norðan- C. [3] -brae C. B. [4] eduuine C; eduine B. [5] habitant M. [6] acceperit M. [7] -ge B; aeðilburgae C[1]; -ga C[2]. [8] aeðilberchti C. [9] misis M. [10] eodbaldo B[1]; eadbaldo C. B[2].

qui ueri Dei cultus esset prorsus ignarus. Quae cum Aeduino uerba nuntii referrent [1], promisit se nil omnimodis contrarium Christianae fidei, quam uirgo colebat, esse facturum; quin potius permissurum, ut fidem cultumque suae religionis cum omnibus, qui secum uenissent, uiris siue feminis, sacerdotibus seu ministris, more Christiano seruaret. Neque abnegauit se etiam eandem subiturum esse religionem; si tamen examinata a prudentibus sanctior ac Deo dignior posset inueniri.

Consecration of Paulinus, July 21, 625.

Itaque promittitur uirgo, atque Æduino [2] mittitur, et iuxta quod dispositum fuerat, ordinatur episcopus uir Deo dilectus Paulinus, qui cum illa ueniret, eamque et comites eius, ne paganorum possent societate pollui, cotidiana et [3] exhortatione, et sacramentorum caelestium celebratione confirmaret.

Ordinatus est autem Paulinus episcopus a Iusto archiepiscopo, sub die XII Kalendarum Augustarum, anno ab incarnatione Domini DCXXV; et sic cum praefata uirgine ad regem Aeduinum [2] quasi comes copulae carnalis aduenit. Sed ipse potius toto animo intendens, ut gentem, quam adibat, ad agnitionem ueritatis aduocans, iuxta uocem apostoli, uni uero [4] 2 C
sponso uirginem castam exhiberet Christo. Cumque 2.
in prouinciam uenisset, laborauit multum, ut et eos, qui secum uenerant, ne a fide deficerent, | Domino f.
adiuuante contineret, et aliquos, si forte posset, de paganis ad fidei gratiam praedicando conuerteret. Sed sicut apostolus ait, quamuis multo tempore illo laborante in uerbo: 'Deus saeculi huius excaecauit mentes 2 C
infidelium, ne eis fulgeret inluminatio euangelii gloriae 4.
Christi.'

Attempted assassination of

Anno autem sequente uenit in prouinciam quidam sicarius uocabulo Eumer, missus a rege Occidentalium

[1] referent M[1]. [2] eduuino, -num C; eduino, -num B. [3] et *om.* C. [4] uiro M[2]. C[2].

Saxonum nomine Cuichelmo [1], sperans se regem Aeduinum [2] regno simul et uita priuaturum; qui habebat sicam bicipitem toxicatam; ut si ferri uulnus minus ad mortem regis sufficeret, peste iuuaretur ueneni. Peruenit autem ad regem primo die paschae iuxta amnem Deruuentionem [3], ubi tunc erat uilla regalis, intrauitque quasi nuntium [4] domini sui referens; et cum simulatam legationem ore astuto uolueret, exsurrexit repente, et, euaginata sub ueste sica, impetum fecit in regem. Quod cum uideret Lilla minister regi amicissimus, non habens scutum ad manum, quo regem a nece defenderet, mox interposuit corpus suum ante ictum pungentis; sed tanta ui hostis ferrum infixit, ut per corpus militis occisi etiam regem uulneraret. Qui cum mox undique gladiis inpeteretur, in ipso tumultu etiam alium de militibus, cui nomen erat Fordheri [5], sica nefanda peremit.

Edwin, April 20. 626.

Eadem autem nocte sacrosancta dominici paschae pepererat [6] regina filiam regi, cui nomen Æanfled [7]. Cumque idem rex, praesente Paulino episcopo, gratias ageret diis suis pro nata sibi filia, e contra episcopus gratias coepit agere Domino Christo, regique adstruere, quod ipse precibus suis apud illum obtinuerit, ut regina sospes et absque dolore graui sobolem procrearet. Cuius uerbis delectatus rex, promisit se, abrenuntiatis idolis, Christo seruiturum, si uitam sibi et uictoriam donaret pugnanti aduersus regem, a quo homicida ille, qui eum uulnerauerat, missus est; et in pignus promissionis inplendae, eandem filiam suam Christo consecrandam Paulino [8] episcopo adsignauit; quae baptizata est die sancto pentecostes prima de gente Nordanhymbrorum [9], cum XI [10] aliis de familia eius.

Birth and baptism of Eanfled.

[1] quic- C. [2] *v.* note [2], p. 98. [3] doruuent- C; deruent- B. [4] -um *om.* M[1]. [5] forð- C. [6] peperat M[1]. C. [7] eanfled C. B. [8] eandem . . . Paulino *om.* B[1]. [9] norðan- C. [10] XII C. B[2]. heo wæs twelfta, A S., *i. e.* ipsa erat duodecima.

Victory of Edwin over the West Saxons.

Quo tempore curatus a uulnere sibi pridem inflicto, rex collecto exercitu uenit aduersus gentem Occidentalium Saxonum, ac bello inito uniuersos, quos in necem suam conspirasse didicerat, aut occidit, aut in deditionem recepit. Sicque uictor in patriam reuersus, non statim | et inconsulte sacramenta fidei Christianae percipere f. 34 b
uoluit; quamuis nec idolis ultra seruiuit, ex quo se Christo seruiturum esse promiserat. Uerum primo diligentius ex tempore, et ab ipso uenerabili uiro Paulino rationem fidei ediscere, et cum suis primatibus, quos sapientiores nouerat, curauit conferre, quid de his agendum arbitrarentur[1]. Sed et ipse, cum esset uir natura sagacissimus, saepe diu solus residens ore quidem tacito, sed in intimis cordis multa secum conloquens, quid sibi esset faciendum, quae religio seruanda tractabat.

CAP. X.

Ut papa Bonifatius eundem[2] regem missis litteris sit hortatus ad fidem.

Quo tempore exhortatorias ad fidem litteras a pontifice sedis apostolicae Bonifatio accepit, quarum ista est forma:

Exemplar epistulae beatissimi et apostolici papae urbis Romanae ecclesiae Bonifatii directae uiro glorioso Æduino regi Anglorum[3].

Letter of Boniface to Edwin.

Uiro glorioso Aeduino[4] regi Anglorum, Bonifatius episcopus seruus seruorum Dei.

Licet summae diuinitatis potentia humanae locutionis officiis explanari non ualeat, quippe quae sui magnitudine ita inuisibili atque inuestigabili aeternitate consistit, ut haec nulla ingenii sagacitas, quanta sit, conprendere disserereque sufficiat; quia tamen eius humanitas ad insinua-

[1] -trentur M. [2] eandem M[1]. B[1]. [3] uiro . . . anglorum *om.* C. H_1, *erased in* W. [4] eduuino C; eduino B, *and so above.*

tionem[1] *sui reseratis cordis ianuis, quae de semet ipsa proferetur*[2] *secreta humanis mentibus inspiratione clementer infundit; ad adnuntiandam*[3] *uobis plenitudinem fidei Christianae sacerdotalem curauimus sollicitudinem prorogare, ut perinde Christi euangelium, quod Saluator noster omnibus praecepit gentibus praedicari, uestris quoque sensibus inserentes, salutis uestrae remedia propinentur. Supernae igitur maiestatis clementia, quae cuncta solo uerbo praeceptionis suae condidit et creauit, caelum uidelicet et terram, mare et omnia, quae in eis sunt, dispositis ordinibus, quibus subsisterent, coaeterni Uerbi sui consilio,*
n. i. *et Sancti Spiritus unitate dispensans, hominem ad*
. 7. *imaginem et similitudinem suam ex limo terrae plasmatum constituit, eique tantam praemii praerogatiuam indulsit, ut cum cunctis praeponeret, atque seruato termino praeceptionis, aeternitatis subsistentia praemuniret. Hunc ergo Deum Patrem, et Filium, et Spiritum Sanctum, quod est indiuidua*
i. 11. *Trinitas, ab ortu solis usque ad occasum, humanum genus, quippe ut creatorem omnium atque factorem suum, saluti-*
35 a. *fera | confessione fide ueneratur et colit; cui etiam summitates imperii rerumque potestates submissae sunt, quia eius dispositione omnium praelatio regnorum conceditur*[4]*. Eius ergo bonitatis misericordia totius creaturae suae dilatandi subdi etiam in extremitate*[5] *terrae positarum gentium corda frigida, Sancti Spiritus feruore in sui quoque agnitione mirabiliter est dignata succendere.*

Quae enim in gloriosi filii nostri Aududbaldi[6] *regis gentibusque ei subpositis inlustratione, clementia Redemtoris fuerit operata, plenius ex uicinitate locorum uestram gloriam conicimus cognouisse. Eius ergo mirabile donum et in uobis certa spe, caelesti longanimitate conferri confidimus; cum profecto gloriosam coniugem uestram, quae uestri corporis pars esse dinoscitur, aeternitatis praemio per sacri baptismatis regenerationem inluminatam agnouimus.*

[1] -ne M[1]. [2] profertur H[1]. [3] -dum C. [4] -detur M[1]. B[1]; -deretur C. [5] extrimitate M[1]. [6] eadbaldi C[2].

Unde praesenti stilo gloriosos uos adhortandos cum omni affectu intimae caritatis curauimus; quatinus abominatis idolis eorumque cultu, spretisque fanorum fatuitatibus, et auguriorum deceptabilibus[1] *blandimentis, credatis in Deum Patrem omnipotentem, eiusque Filium Iesum Christum, et Spiritum Sanctum, ut credentes, a diabolicae captiuitatis nexibus, sanctae et indiuiduae Trinitatis cooperante potentia, absoluti, aeternae uitae possitis esse participes.*

Quanta autem reatitudinis culpa teneantur obstricti hi, qui idolatriarum perniciosissimam superstitionem colentes amplecluntur, eorum, quos colunt, exempla perditionis insinuant; unde de eis per psalmistam dicitur: '*Omnes dii gentium daemonia, Dominus autem caelos* Ps. xc
fecit.' *Et iterum:* '*Oculos habent, et non uident*[2]; Ps. cx
aures habent, et non audiunt[3]; *nares habent, et non odorabunt; manus habent, et non palpabunt; pedes habent, et non ambulabunt; similes ergo efficiuntur his, qui spem suae confidentiae ponunt in eis*[4].' *Quomodo*[5] *enim iuuandi quemlibet possunt habere uirtutem hi, qui ex corruptibili materia inferiorum etiam subpositorumque tibi manibus construuntur; quibus uidelicet artificium humanum adcommodans eis inanimatam membrorum similitudinem contulisti; qui, nisi a te moti*[6] *fuerint, ambulare non poterunt, sed tamquam lapis in uno loco posita, ita constructi nihilque intellegentiae habentes, ipsaque insensibilitate obruti, nullam neque ledendi neque iuuandi facultatem adepti sunt? Qua*[7] *ergo mentis deceptione eos deos, quibus uos ipsi imaginem corporis*

[1] tibilibus B². [2] uidebunt C. [3] audient C. D. W. [4] aures . . . in eis *from* B. M *has* non uident et cetera, usque, non ambulabunt, *the last two words being on an erasure; then,* similes . . . in eis *is added on lower margin, but all by* M¹. *Perhaps the original reading was* usque ponunt in eis. H_1 *follows the present text of* M *exactly,* similes . . . eis *being in the text.* [5] -do *om.* M¹. [6] motae. M. C; moti B. *on erasure.* [7] quia M.

f. 35 b. *tradidistis, colentes sequimini, iudicio discreto | repperire non possumus.*

Unde oportet uos, suscepto signo sanctae crucis, per quod humanum genus redemtum est, execrandam diabolicae uersutiae supplantationem, qui diuinae bonitatis operibus inuidus aemulusque consistit, a cordibus uestris abicere[1], *iniectisque*[2] *manibus hos, quos eatenus materiae conpage uobis deos fabricastis, confringendos diminuendosque summopere procurate. Ipsa enim eorum dissolutio corruptioque, quae numquam uiuentem spiritum habuit, nec sensibilitatem a suis factoribus potuit quolibet modo*[3] *suscipere, uobis patenter insinuet, quam nihil erat, quod eatenus colebatis; dum profecto meliores uos, qui spiritum uiuentem a Domino percepistis*[4], *eorum constructioni*[5] *nihilominus existatis; quippe quos Deus omnipotens ex primi hominis, quem plasmauit, cognatione, deductis per saecula innumerabilibus propaginibus, pullulare constituit. Accedite ergo ad agnitionem eius, qui uos creauit, qui in uobis uitae insufflauit spiritum, qui pro uestra redemtione Filium suum unigenitum misit, ut uos ab originali peccato eriperet, et ereptos de potestate nequitiae diabolicae prauitatis caelestibus praemiis muneraret.*

Suscipite[6] *uerba praedicatorum, et euangelium Dei, quod uobis adnuntiant; quatinus credentes, sicut saepius dictum est, in Deum Patrem omnipotentem, et in Iesum Christum eius Filium, et Spiritum Sanctum, et inseparabilem Trinitatem; fugatis daemoniorum sensibus, expulsaque a uobis sollicitatione uenenosi et deceptibilis hostis,*
Ioh. 5. *per aquam et Spiritum Sanctum renati ei, cui credideritis, in splendore gloriae sempiternae cohabitare, eius opitulante*[7] *munificentia ualeatis.*

[1] abiecere M[1]. C[1]. [2] que *om.* M. [3] quo modo libet B. [4] -cipistis M. [5] -ne H_1. [6] suscipite ergo C. D. [7] sic $O_3O_7O_{14}O^2_{1-2}$, opitulatione M. C. B. H_1. W[1]. D, *an evident mistake, which* M. *has tried to mend by deleting the* a *of* munificentia; *other MSS. read* opitulatione et munificentia.

Praeterea benedictionem protectoris uestri beati Petri apostolorum principis uobis direximus, id est camisia[1] *cum ornatura in auro una, et lena Anciriana una; quod petimus, ut eo benignitatis animo gloria uestra suscipiat, quo a nobis noscitur*[2] *destinatum.*

CAP. XI.

Ut coniugem ipsius[3]*, per epistulam, salutis illius sedulam agere curam monuerit.*

Ad coniugem quoque illius Aedilbergam[4] huiusmodi litteras idem pontifex misit:

Exemplar epistulae beatissimi et apostolici Bonifatii papae urbis Romae directae Aedilbergae[4] reginae Aeduini[5] regis.

Letter of Boniface to Ethelberg.

Dominae gloriosae filiae Aedilbergae[4] *reginae, Bonifatius episcopus seruus seruorum Dei.*

Redemptoris nostri benignitas humano generi, quod pretiosi sanguinis sui effusione a uinculis diabolicae captiuitatis eripuit, multae prouidentiae, quibus saluaretur, propinauit remedia; quatinus sui nominis agnitionem | f. 36 a. *diuerso modo gentibus innotescens*[6]*, Creatorem suum suscepto Christianae fidei agnoscerent sacramento. Quod equidem in uestrae gloriae sensibus caelesti conlatum munere mystica regenerationis uestrae purgatio patenter innuit. Magno ergo largitatis dominicae beneficio mens nostra gaudio exultauit, quod scintillam*[7] *orthodoxae religionis in uestri dignatus est confessione*[8] *succendere; ex qua re non solum gloriosi coniugis uestri, immo totius gentis subpositae uobis intellegentiam in amore sui facilius inflammaret.*

Didicimus namque referentibus his, qui ad nos gloriosi filii nostri Audubaldi[9] *regis laudabilem conuersionem nuntiantes peruenerunt, quod etiam uestra gloria, Chri-*

[1] camisiam M. B[2]. [2] dinoscitur M. [3] illius M[1]; eius N. [4] aeðilburgam, -gae C. [5] eduini B; eduuini C. [6] innocens M[1]. [7] -la M. [8] conuersione D. [9] eadbaldi C[2].

stianae fidei suscepto mirabili sacramento, piis et Deo placitis iugiter operibus enitescat, ab idolorum etiam cultu seu fanorum auguriorumque inlecebris se diligenter abstineat, et ita in amore Redemtoris sui inmutilata deuotione persistens inuigilet, ut ad dilatandam Christianam fidem[1] *incessabiliter non desistat operam commodare; cumque de glorioso coniuge uestro paterna caritas sollicite perquisisset, cognouimus, quod eatenus abominandis idolis seruiens, ad suscipiendam uocem praedicatorum suam distulerit obedientiam exhibere. Qua ex re non modica nobis amaritudo congesta est, ab*[2] *eo, quod pars corporis uestri ab agnitione summae et indiuiduae Trinitatis remansit extranea. Unde paternis officiis uestrae gloriosae Christianitati nostram commonitionem*[3] *non*[4] *distulimus conferendam; adhortantes, quatinus diuinae inspirationis inbuta subsidiis, inportune*
2 Tim. *et oportune agendum non differas, ut et ipse, Saluatoris nostri Domini Iesu Christi cooperante potentia, Christianorum numero copuletur; ut perinde intemerato societatis foedere iura teneas maritalis consortii. Scriptum namque*
.ii. 24; th. 5; c. x. Eph. *est: 'Erunt duo in carne una.' Quomodo ergo unitas uobis coniunctionis inesse dici poterit, si a uestrae fidei splendore, interpositis detestabilis erroris tenebris, ille remanserit alienus?*

Unde orationi continuae insistens a longanimitate caelestis clementiae inluminationis ipsius beneficia inpetrare non desinas; ut uidelicet, quos copulatio carnalis affectus unum quodam modo corpus exhibuisse monstratur, hos quoque unitas fidei etiam post huius uitae transitum in
36 b. *perpetua societate conseruet. | Insiste ergo, gloriosa filia, et summis conatibus duritiam cordis ipsius religiosa diuinorum praeceptorum insinuatione mollire summopere dematura; infundens sensibus eius, quantum sit praeclarum, quod credendo suscepisti, mysterium, quantumue sit admirabile, quod renata praemium consequi meruisti. Frigiditatem cordis ipsius Sancti Spiritus adnuntiatione*

[1] fidei M. [2] ob M. B. [3] commun- C. B[1]. [4] nec M.

succende; quatinus amoto torpore perniciosissimi cultus, diuinae fidei calor eius intellegentiam tuarum[1] *adhortationum frequentatione succendat, ut profecto sacrae scripturae testimonium per te expletum indubitanter perclareat: 'Saluabitur uir infidelis per mulierem fidelem.' Ad hoc enim misericordiam dominicae pietatis consecuta es, ut fructum fidei creditorumque tibi beneficiorum Redemtori tuo multiplicem resignares. Quod equidem, suffragante praesidio benignitatis ipsius, ut explere ualeas, adsiduis non desistimus precibus postulare.* 1 Cor. 14, 16.

His ergo praemissis[2]*, paternae uobis dilectionis exhibentes officia, hortamur, ut nos reperta portitoris occasione de his, quae per uos superna potentia mirabiliter in conuersatione*[3] *coniugis uestri summissaeque uobis gentis dignatus fuerit operari, prosperis quantocius nuntiis releuetis*[4]*, quatinus sollicitudo nostra, quae de uestri uestrorumque omnium animae salute optabilia desideranter exspectat, uobis*[5] *nuntiantibus releuetur*[4]*, inlustrationemque diuinae propitiationis in uobis diffusam opulentius agnoscentes, hilari confessione largitori omnium bonorum Deo, et beato Petro apostolorum principi uberes merito gratias exsoluamus.*

Praeterea benedictionem protectoris uestri beati Petri apostolorum principis uobis direximus, id est speculum argenteum, et pectinem[6] *eboreum*[7] *inauratum; quod petimus, ut eo benignitatis animo gloria uestra suscipiat, quo a nobis noscitur destinatum.*

CAP. XII.

Ut Aeduini[8] *per uisionem quondam sibi exuli ostensam sit ad credendum prouocatus.*

Mysterious experience

Haec quidem memoratus papa Bonifatius de salute regis Aeduini[9] ac gentis ipsius litteris agebat. Sed et

[1] tuorum M. C. B[1]. [2] -misis M[1]. [3] conuersione C. B[2]. D. [4] reueletis, -tur C. H_1. D. [5] nobis M. [6] pectine M. C; *obscure in* B. [7] eburneum M[2]. B[2]. [8] eduini B; ediuni N; eduuine C. [9] eduini C. B.

oraculum caeleste, quod illi quondam exulanti apud Redualdum[1] regem Anglorum pietas diuina reuelare dignata est, non minimum ad suscipienda uel intellegenda doctrinae monita salutaris sensum iuuit illius. Cum ergo uideret Paulinus difficulter posse sublimitatem animi regalis ad humilitatem uiae salutaris, et
37 a. suscipiendum mysterium uiuificae crucis inclinari, | ac pro salute illius simul et gentis, cui praeerat, et uerbo exhortationis apud homines, et apud diuinam pietatem uerbo deprecationis ageret; tandem, ut uerisimile uidetur, didicit in spiritu, quod[2] uel quale esset oraculum regi quondam caelitus ostensum. Nec exinde distulit, quin continuo regem ammoneret explere uotum, quod in oraculo sibi exhibito se facturum promiserat, si temporis illius erumnis exemtus ad regni fastigia perueniret.

of Edwin, during his exile in East Anglia.

Erat autem oraculum huiusmodi. Cum persequente illum Aedilfrido[3], qui ante eum regnauit, per[4] diuersa occultus loca uel regna multo annorum tempore profugus uagaretur, tandem uenit ad Redualdum[5] obsecrans, ut uitam suam a tanti persecutoris insidiis tutando seruaret; qui libenter eum excipiens, promisit se, quae petebatur, esse facturum. At postquam Aedilfrid in hac eum prouincia apparuisse, et apud regem illius familiariter cum sociis habitare cognouit, misit nuntios, qui Redualdo pecuniam multam pro nece eius offerrent[6]; neque aliquid profecit. Misit secundo, misit tertio, et copiosiora argenti dona offerens, et bellum insuper illi, si contemneretur, indicens. Qui uel minis fractus, uel corruptus muneribus, cessit deprecanti, et siue occidere se Aeduinum[7], seu legatariis tradere promisit. Quod ubi

[1] rędduualdum C. [2] ut quod M. [3] aeðil- C., *and so throughout the chapter.* [4] cum per M. [5] reduuald- C, *and so throughout the chapter.* [6] offerent M. [7] eduin- B; eduuin- C.

fidissimus quidam amicus illius animaduertit[1], intrauit cubiculum, quo dormire disponebat, erat enim prima hora noctis, et euocatum foras, quid erga eum agere rex promisisset, edocuit, et insuper adiecit: 'Si ergo uis, hac ipsa hora educam te de hac prouincia. et ea in loca introducam, ubi numquam te uel Reduald, uel Aedilfrid[2] inuenire ualeant.' Qui ait: 'Gratias quidem ago beneuolentiae tuae; non tamen hoc facere possum, quod suggeris, ut[3] pactum, quod cum tanto rege inii, ipse primus irritum faciam, cum ille mihi nil mali fecerit, nil adhuc inimicitiarum intulerit. Quin potius, si moriturus sum, ille me magis quam ignobilior quisque morti tradat. Quo enim nunc fugiam, qui per omnes Brittaniae prouincias tot annorum temporumque curriculis uagabundus[4] hostium uitabam insidias?' Abeunte igitur amico, remansit Aeduini[5] solus foris, residensque mestus ante palatium, multis coepit cogitationum aestibus affici, quid ageret, quoue pedem uerteret, nescius.

Cumque diu tacitis mentis angoribus, et caeco carperetur igni, uidit subito intempesta nocte silentio | adpropinquantem sibi hominem uultus habitusque incogniti; quem uidens, ut ignotum et inopinatum, non parum expauit. At ille accedens salutauit eum, et interrogauit, quare illa hora, ceteris quiescentibus, et alto sopore pressis, solus ipse mestus in lapide peruigil sederet. At ille uicissim sciscitabatur, quid ad eum pertineret, utrum ipse intus an foris noctem transigeret. Qui respondens ait: 'Ne me aestimes tuae mestitiae et insomniorum, et forinsecae et[6] solitariae sessionis causam nescire; scio enim certissime qui es, et quare meres, et quae uentura tibi in proximo mala formidas. Sed dicito mihi, quid mer-

cf. Ve
Aen. i
f. 37 b.

[1] -teret C. B². [2] *Here the cross-bar of the* ð *is certainly by* C²; *v.* note, p. 44. [3] quod M¹. [4] -pundus *or* -fundus M¹. [5] eduuine C; eduini B¹; -ne B², *and so often.* [6] ac C.

cedis[1] dare uelis ei, siqui sit, qui his te meroribus absoluat, et Redualdo suadeat, ut nec ipse tibi aliquid mali faciat, nec tuis te hostibus perimendum tradat.' Qui cum se omnia, quae posset, huic tali pro mercede[2] beneficii daturum esse responderet, adiecit ille: 'Quod[3] si etiam regem te futurum[4] exstinctis hostibus in ueritate promittat, ita ut non solum omnes tuos progenitores, sed et omnes, qui ante te reges in gente Anglorum fuerant, potestate transcendas?' At Aeduini[5] constantior interrogando factus, non dubitauit promittere, quin ei, qui tanta sibi beneficia donaret, dignis ipse gratiarum actionibus responderet. Tum ille tertio: 'Si autem,' inquit, 'is, qui tibi tanta taliaque dona ueraciter aduentura praedixerit, etiam consilium tibi tuae salutis ac uitae melius atque utilius, quam aliquis de tuis parentibus aut cognatis umquam audiuit, ostendere potuerit, num ei obtemperare, et monita eius salutaria suscipere consentis?' Nec distulit Æduini[6], quin continuo polliceretur in omnibus se secuturum doctrinam illius, qui se tot ac tantis calamitatibus ereptum, ad regni apicem proueheret. Quo accepto responso, confestim is, qui loquebatur cum eo, inposuit dexteram suam capiti eius dicens: 'Cum hoc ergo tibi signum aduenerit, memento huius temporis ac loquellae nostrae, et ea, quae nunc promittis, adimplere ne differas.' Et his dictis, ut ferunt, repente disparuit, ut intellegeret non hominem esse, qui sibi apparuisset, sed spiritum.

Prophecy of his future greatness.

Et cum regius iuuenis solus adhuc ibidem sederet, gauisus quidem de conlata sibi consolatione, sed multum sollicitus, ac mente sedula cogitans, quis[7] esset ille, uel unde ueniret, qui haec sibi loqueretur, uenit ad eum praefatus amicus illius, laetoque uultu salutans

[1] mercis M; mercidis B[1]. [2] mercide M[1]. [3] quid B[2]. [4] te futurum *om.* B. [5] *v.* note[5], p. 108. [6] eduini B[1]; -ne C. B[2]. [7] qui M[1].

eum: 'Surge,' inquit, 'intra, et sopitis | ac relictis f. 38 a
curarum anxietatibus, quieti membra simul et animum conpone, quia mutatum est cor regis, nec tibi aliquid mali facere, sed fidem potius pollicitam seruare disponit; postquam enim cogitationem suam, de qua tibi ante dixi, reginae in secreto reuelauit, reuocauit eum illa ab intentione, ammonens, quia nulla ratione conueniat tanto regi amicum suum optimum in necessitate positum auro uendere, immo fidem suam, quae omnibus ornamentis pretiosior est, amore pecuniae perdere.' Quid plura? Fecit rex, ut dictum est; nec solum exulem nuntiis hostilibus non tradidit, sed etiam eum, ut in regnum perueniret, adiuuit. Nam mox redeuntibus domum nuntiis, exercitum ad debellandum Aedilfridum colligit[1] copiosum, eumque sibi occurrentem cum exercitu multum inpari (non enim dederat illi spatium, quo totum suum congregaret atque adunaret exercitum), occidit in finibus gentis Merciorum ad orientalem plagam amnis, qui uocatur Idlæ[2]; in quo certamine et filius Redualdi, uocabulo Rægenheri[3], occisus est. Ac sic Aeduini[4] iuxta oraculum, quod acceperat, non tantum regis sibi infesti insidias uitauit, uerum etiam eidem peremto in regni gloriam successit.

Its fulfilment at the Battle of the Idle.

Paulinus reminds him of it.

Cum ergo praedicante[5] uerbum Dei Paulino rex credere differret, et per aliquod tempus, ut diximus, horis conpetentibus solitarius sederet, quid[6] agendum sibi esset, quae religio sequenda, sedulus secum ipse scrutari consuesset, ingrediens ad eum quadam die uir Dei, inposuit dexteram capiti eius et, an hoc signum agnosceret, requisiuit. Qui cum tremens ad pedes eius procidere uellet, leuauit eum, et quasi familiari uoce affatus: 'Ecce,' inquit, 'hostium manus, quos timuisti, Domino donante euasisti; ecce regnum, quod desiderasti, ipso largiente percepisti[7]. Memento, ut ter-

[1] collegit M². B². [2] idlae C. B. [3] ráegn- C; raegn- B.
[4] *v.* note [6], p. 109. [5] -ti C. [6] et quid C. B². [7] -cipisti M.

tium, quod promisisti, facere ne differas, suscipiendo fidem eius, et praecepta seruando, qui te et a temporalibus aduersis eripiens, temporalis regni honore sublimauit; et si deinceps uoluntati eius, quam per me tibi praedicat, obsecundare uolueris, etiam a perpetuis malorum tormentis te liberans, aeterni secum regni in caelis faciet[1] esse participem.'

CAP. XIII.

Quale consilium idem cum primatibus suis de percipienda fide Christi habuerit; et ut pontifex eius suas aras profanauerit.

Debate in the Northumbrian Witenagemot as to the adoption of Christianity.

Quibus auditis, rex suscipere quidem se fidem, quam docebat, et uelle et debere respondebat. Uerum[2] adhuc cum amicis principibus et consiliariis suis sese de hoc conlaturum esse dicebat, ut, si et illi eadem
38 b. cum illo sentire uellent, omnes | pariter in fonte uitae Christo consecrarentur. Et adnuente Paulino, fecit, ut dixerat. Habito enim cum sapientibus consilio, sciscitabatur singillatim ab omnibus, qualis sibi doc-
Act. x. 19. trina haec eatenus inaudita, et nouus diuinitatis, qui praedicabatur, cultus uideretur.

Cui primus pontificum ipsius Coifi continuo respondit: 'Tu uide, rex, quale sit hoc, quod nobis modo praedicatur; ego autem tibi uerissime, quod certum didici, profiteor, quia nihil omnino uirtutis habet, nihil utilitatis religio illa, quam hucusque tenuimus. Nullus enim tuorum studiosius quam ego culturae deorum nostrorum se subdidit; et nihilominus multi sunt, qui ampliora a te beneficia quam ego, et maiores accipiunt dignitates, magisque prosperantur in omnibus, quae agenda uel adquirenda disponunt. Si autem dii aliquid ualerent, me potius iuuare uellent, qui illis inpensius seruire curaui. Unde restat, ut si ea, quae nunc nobis noua praedicantur, meliora esse et fortiora, habita

[1] facit M. H_1. [2] uerum, *erased in* M.

examinatione perspexeris, absque ullo cunctamine suscipere illa festinemus.'

Cuius suasioni uerbisque prudentibus alius optimatum regis tribuens assensum, continuo subdidit: 'Talis,' inquiens, 'mihi uidetur, rex, uita hominum praesens in terris, ad conparationem eius, quod nobis incertum est, temporis, quale cum te residente ad caenam cum ducibus ac ministris tuis tempore brumali, accenso quidem foco in medio, et calido effecto caenaculo, furentibus autem foris per omnia turbinibus hiemalium pluuiarum uel niuium, adueniens unus passerum domum citissime peruolauerit; qui cum per unum ostium ingrediens, mox per aliud exierit. Ipso quidem tempore, quo intus est, hiemis tempestate non tangitur, sed tamen paruissimo spatio serenitatis ad momentum excurso, mox de hieme in hiemem regrediens, tuis oculis elabitur. Ita haec uita hominum ad modicum apparet; quid autem[1] sequatur, quidue praecesserit, prorsus ignoramus. Unde si haec noua doctrina certius aliquid attulit, merito esse sequenda uidetur.' His similia et ceteri maiores natu ac regis consiliarii diuinitus admoniti prosequebantur.

Adiecit autem Coifi, quia uellet ipsum Paulinum diligentius audire de Deo, quem praedicabat, uerbum facientem. Quod cum iubente rege faceret, exclamauit auditis eius sermonibus dicens: 'Iam olim intellexeram | nihil esse, quod colebamus; quia uidelicet[2], f. 39
quanto studiosius[3] in eo cultu ueritatem quaerebam, tanto minus inueniebam. Nunc autem aperte profiteor, quia in hac praedicatione ueritas claret illa, quae nobis uitae, salutis, et beatitudinis aeternae dona ualet[4] tribuere. Unde suggero, rex, ut templa et altaria, quae sine fructu utilitatis sacrauimus, ocius anathemati et igni contradamus.' Quid plura? prae-

[1] tamen, *altered to* autem M. [2] uidilicet M^1. [3] -sior M. H_1. [4] ualeat C.

buit palam adsensum euangelizanti beato Paulino rex, et, abrenuntiata idolatria, fidem se Christi suscipere confessus est. Cumque a praefato pontifice sacrorum suorum quaereret, quis aras et fana idolorum cum septis, quibus erant circumdata, primus profanare deberet; ille respondit: 'Ego. Quis enim ea, quae per stultitiam colui, nunc ad exemplum omnium aptius quam ipse per sapientiam mihi a Deo uero donatam destruam?' Statimque, abiecta superstitione uanitatis, rogauit sibi regem arma dare et equum emissarium, quem ascendens ad idola destruenda ueniret. Non enim licuerat pontificem sacrorum uel arma ferre, uel praeter in equa equitare. Accinctus ergo gladio accepit lanceam in manu, et ascendens emissarium regis, pergebat[1] ad idola. Quod aspiciens uulgus, aestimabat eum insanire. Nec distulit ille, mox ut adpropiabat ad fanum, profanare illud, iniecta in eo lancea, quam tenebat; multumque gauisus de agnitione ueri Dei cultus, iussit sociis destruere ac succendere fanum cum omnibus septis suis. Ostenditur autem locus ille quondam idolorum non longe ab Eburaco ad orientem, ultra amnem Doruuentionem[2], et uocatur hodie Godmunddingaham[3], ubi pontifex ipse, inspirante Deo uero, polluit ac destruxit eas, quas ipse sacrauerat, aras.

Destruction of the heathen temple at Goodmanham.

CAP. XIV.

Ut idem Aeduini[4] cum sua gente fidelis sit factus; et ubi Paulinus baptizauerit.

IGITUR accepit rex Aeduini[5] cum cunctis gentis suae nobilibus ac plebe perplurima fidem et lauacrum sanctae regenerationis anno regni sui XI, qui est annus dominicae incarnationis DCXXVII[6], ab aduentu uero[7]

Baptism of Edwin, Easter, 627.

[1] pergens M. H_1. [2] der- B. [3] mundingaham C., *the syllable* god- *having been erased.* [4] eduini B. N; eduuine C. [5] eduini B^1; -ne C. B^1. [6] M^1 *seems to have written* DCXXIIII. [7] uero *erased in* M.

Anglorum in Brittaniam annus circiter CLXXX^mus^. Baptizatus est[1] autem Eburaci die sancto paschae pridie Iduum Aprilium in ecclesia Petri apostoli, quam ibidem ipse de ligno, cum[2] cathecizaretur, atque ad percipiendum baptisma inbueretur, citato opere construxit. In qua etiam ciuitate ipsi doctori atque antistiti[3] suo Paulino sedem episcopatus donauit. Mox autem ut baptisma consecutus est, | curauit, docente f. 39 b
eodem Paulino, maiorem ipso in loco et augustiorem de lapide fabricare basilicam, in cuius medio ipsum[4], quod prius fecerat, oratorium includeretur. Praeparatis ergo fundamentis in gyro prioris oratorii per quadrum coepit aedificare basilicam. Sed priusquam altitudo parietis esset consummata, rex ipse impia nece occisus, opus idem successori suo Osualdo perficiendum reliquit. Paulinus autem ex eo tempore sex annis continuis[5], id est ad finem usque imperii regis illius, uerbum Dei, adnuente ac fauente ipso, in ea prouincia praedicabat; credebantque et baptizabantur Act. x 48.
quotquot erant praeordinati[6] ad uitam aeternam, in quibus erant Osfrid et Eadfrid filii regis Aeduini[7], qui ambo ei[8] exuli nati sunt de Quoenburga[9] filia Cearli regis Merciorum.

and his family.

Baptizati sunt tempore sequente et alii liberi eius de Aedilberga[10] regina progeniti, Aedilhun[11] et Aedilthryd[12] filia, et alter filius Uuscfrea, quorum primi albati adhuc rapti sunt de hac uita, et Eburaci in ecclesia sepulti. Baptizatus et Yffi filius Osfridi, sed et alii nobiles ac regii uiri non pauci. Tantus autem fertur tunc fuisse feruor fidei ac desiderium lauacri salutaris genti Nordanhymbrorum[13], ut quodam tempore Paulinus ueniens cum rege et regina in uillam regiam,

[1] est *om.* M. [2] cum *om.* C[1]; antequam C[2]. [3] antestiti M[1]. [4] ipsam M. [5] continuis, *added on margin* M. [6] pro- M. [7] eduini B; -ne C. [8] ei *om.* B. [9] quen- B[1]. [10] -gia M; aeðilberga C; -burga C[2]. [11] aeðilhun C. [12] aeðilðryð C. [13] norðan-C.

quae uocatur[1] Adgefrin[2], XXXVI diebus ibidem cum eis cathecizandi et baptizandi officio deditus moraretur; quibus diebus cunctis a mane usque ad uesperam nil aliud ageret, quam confluentem eo de cunctis uiculis ac locis plebem Christi uerbo salutis instruere, atque instructam in fluuio Gleni, qui proximus erat, lauacro remissionis abluere. Haec uilla tempore sequentium regum deserta, et alia pro illa est facta in loco, qui uocatur Maelmin.

Wholesale Baptisms.

Haec quidem in prouincia Berniciorum; sed et in prouincia Deirorum, ubi saepius manere cum rege solebat, baptizabat in fluuio Sualua[3], qui uicum Cataractam praeterfluit. Nondum enim oratoria uel baptisteria in ipso exordio nascentis ibi ecclesiae poterant aedificari. Attamen in Campodono, ubi tunc etiam uilla regia erat, fecit basilicam, quam postmodum pagani, a quibus Aeduini[4] rex occisus est, cum tota eadem uilla succenderunt; pro qua reges posteriores fecere sibi uillam in regione, quae uocatur[1] Loidis.
40 a. | Euasit autem ignem altare, quia lapideum erat; et seruatur adhuc in monasterio reuerentissimi abbatis et presbyteri Thryduulfi[5], quod est[6] in silua Elmete.

CAP. XV.

Ut prouincia Orientalium Anglorum fidem Christi susceperit[7].

Conversion of Earpwald, King of the East Angles.

TANTUM autem deuotionis Æduini[8] erga cultum ueritatis habuit, ut etiam regi Orientalium Anglorum, Earpualdo[9] filio Redualdi[10], persuaderet, relictis idolorum superstitionibus, fidem et sacramenta Christi

[1] uocabatur C. [2] adgebrin C. B² (*as an alternative*). [3] sualwa C. [4] *v.* note [5], p. 113. [5] thryth- B. C. [6] est *after* Elmete C. B². [7] susciperit M¹. [8] eduuine C; eduini B. [9] eorpuualdo C, *and so throughout the chapter.* [10] reduualdi C, *and so throughout the chapter.*

cum sua prouincia suscipere. Et quidem pater eius Reduald iamdudum in Cantia sacramentis Christianae fidei inbutus est, sed frustra; nam rediens domum ab uxore sua et quibusdam peruersis doctoribus seductus est, atque a sinceritate fidei deprauatus habuit posteriora peiora prioribus; ita ut in morem antiquorum Samaritanorum et Christo seruire uideretur et diis, quibus antea seruiebat; atque in eodem fano et altare haberet ad sacrificium Christi, et arulam ad uictimas daemoniorum. Quod uidelicet fanum rex eiusdem prouinciae Alduulf, qui nostra aetate fuit, usque ad suum tempus perdurasse, et se in pueritia uidisse testabatur.

cf. Mat xii. 45; Luc. xi. 4 Reg. xvii. 2 41.

His descent.

Erat autem praefatus rex Reduald natu nobilis, quamlibet actu ignobilis, filius Tytili, cuius pater fuit Uuffa, a quo reges Orientalium Anglorum Uuffingas appellant.

Pagan reaction on his death.

Uerum Eorpuald non multo, postquam fidem accepit, tempore occisus est a uiro gentili nomine Ricberto[1]; et exinde tribus annis prouincia in errore uersata est, donec accepit regnum[2] frater eiusdem Eorpualdi Sigberct, uir per omnia Christianissimus ac doctissimus, qui, uiuente adhuc fratre, cum exularet in Gallia, fidei sacramentis inbutus est, quorum participem, mox ubi regnare coepit, totam suam prouinciam facere curauit. Cuius studiis gloriosissime fauit Felix episcopus, qui de Burgundiorum partibus, ubi ortus et ordinatus est, cum uenisset ad Honorium archiepiscopum, eique indicasset desiderium suum, misit eum ad praedicandum uerbum uitae praefatae[3] nationi Anglorum. Nec uota ipsius in cassum cecidere; quin potius fructum in ea multiplicem credentium populorum pius agri spiritalis cultor inuenit. Siquidem totam illam prouinciam, iuxta sui nominis sacramentum, a longa iniquitate atque infelicitate liberatam, ad fidem et opera iustitiae, ac perpetuae felicitatis dona perduxit, accepitque sedem

Christianisation of East Anglia under Sigbert and Bishop Felix.

[1] -berchto C. [2] regnum, *added on margin* M. [3] -ti M.

episcopatus in ciuitate Domnoc[1]; et cum X ac VII annos eidem prouinciae pontificali regimine praeesset, ibidem in pace uitam finiuit.

CAP. XVI.

Ut Paulinus in prouincia Lindissi praedicauerit, et de qualitate regni Aeduini[2].

40 b. | PRAEDICABAT autem Paulinus uerbum etiam prouinciae Lindissi, quae est prima ad meridianam Humbre[3] fluminis ripam, pertingens usque ad mare, praefectumque Lindocolinae ciuitatis, cui nomen erat Blaecca, primum cum domu sua conuertit ad Dominum. In qua uidelicet ciuitate et ecclesiam operis egregii de lapide fecit; cuius tecto uel longa incuria, uel hostili manu deiecto, parietes hactenus stare uidentur, et omnibus annis aliqua sanitatum miracula in eodem loco solent ad utilitatem eorum, qui fideliter quaerunt, ostendi. In qua ecclesia Paulinus, transeunte ad Christum Iusto, Honorium pro eo consecrauit episcopum, ut in sequentibus suo loco dicemus.

Paulinus preaches in Lindsey.

De huius fide prouinciae narrauit mihi presbyter et abbas quidam uir ueracissimus de monasterio Peartaneu[4], uocabulo Deda, retulisse[5] sibi quendam seniorem, baptizatum se fuisse die media a Paulino episcopo, praesente rege Æduino[6], et multam populi turbam in fluuio Treenta[7], iuxta ciuitatem, quae lingua Anglorum Tiouulfingacæstir[8] uocatur; qui etiam effigiem eiusdem Paulini referre esset solitus, quod esset uir longae staturae, paululum incuruus, nigro capillo, facie macilenta, naso adunco pertenui, uenerabilis simul et terribilis aspectu. Habuit autem secum in ministerio et Iacobum diaconum, uirum utique industrium

His personal appearance.

[1] dommoc C; in dommoc ceastre A.S. [2] eduini B. N; eduuini C. [3] -rae B. C. [4] *altered into* -ei B². [5] retullisse M. [6] eduuino C. [7] trenta B. [8] -caestir C.

ac nobilem in Christo et in[1] ecclesia, qui ad nostra usque tempora permansit.

Peace and prosperity under Edwin.

Tanta autem eo tempore pax in Brittania, quaquauersum imperium regis Æduini[2] peruenerat, fuisse perhibetur, ut, sicut usque hodie in prouerbio dicitur, etiam si mulier una cum recens nato paruulo uellet totam perambulare insulam a mari ad mare, nullo se ledente ualeret. Tantum rex idem utilitati suae gentis consuluit, ut plerisque in locis, ubi fontes lucidos iuxta puplicos uiarum transitus conspexit, ibi ob refrigerium uiantium, erectis stipitibus, aereos caucos suspendi iuberet, neque hos quisquam, nisi ad usum necessarium, contingere prae magnitudine uel timoris eius auderet, uel amoris uellet. Tantum uero in regno excellentiae habuit, ut non solum in pugna ante illum uexilla gestarentur, sed et tempore pacis equitantem inter ciuitates siue uillas aut prouincias suas cum ministris, semper antecedere signifer consuesset; nec non et incedente illo ubilibet per plateas, illud genus uexilli, quod Romani tufam, Angli appellant thuuf[3], ante eum ferri solebat.

CAP. XVII.

Ut idem ab Honorio papa exhortatorias litteras acceperit, qui etiam Paulino pallium miserit.

| Quo tempore praesulatum sedis apostolicae Hono- f. 41
rius Bonifatii successor habebat, qui, ubi gentem Nordanhymbrorum cum suo rege ad fidem confessionemque Christi, Paulino euangelizante, conuersam esse didicit, misit eidem Paulino pallium; misit et regi Æduino[4] litteras exhortatorias, paterna illum caritate accendens, ut in fide ueritatis, quam acceperant[5], persistere semper ac proficere curarent[6]. Quarum uidelicet litterarum iste est ordo:

Letter of Honorius

Domino excellentissimo atque praecellentissimo filio

[1] in *om.* M. [2] eduuini C; eduini B. [3] thuf C. [4] eduuino C; eduino B. [5] -rat B². [6] -ret B².

Æduino[1] *regi Anglorum Honorius episcopus seruus seruorum Dei salutem.* to Edwin, June 11, 634.

Ita Christianitatis uestrae integritas circa sui conditoris cultum fidei est ardore succensa, ut longe lateque resplendeat, et in omni mundo adnuntiata uestri operis multipliciter referat fructum. Sic enim uos reges esse cognoscitis, dum regem et Creatorem uestrum orthodoxa praedicatione edocti Deum uenerando creditis, eique, quod humana ualet condicio, mentis uestrae sinceram deuotionem exsoluitis. Quod enim Deo nostro aliud offerre ualebimus, nisi ut in bonis actibus persistentes, ipsumque auctorem humani generis confitentes, eum colere, eique uota nostra reddere festinemus? Et ideo, excellentissime fili, paterna uos caritate, qua conuenit, exhortamur, ut hoc, quod uos diuina misericordia ad suam gratiam uocare dignata est, sollicita intentione et adsiduis orationibus seruare omnimodo festinetis; ut, qui uos in praesenti saeculo ex omni errore absolutos ad agnitionem sui nominis est dignatus perducere, et caelestis patriae uobis praeparet mansionem. Praedicatoris igitur uestri domini mei apostolicae memoriae Gregorii frequenter lectione occupati, prae oculis affectum doctrinae ipsius, quem[2] *pro uestris animabus libenter exercuit, habetote; quatinus eius oratio et regnum uestrum populumque augeat, et uos omnipotenti Deo inreprehensibiles repraesentet. Ea uero, quae a nobis pro uestris sacerdotibus ordinanda sperastis, haec*[3] *pro fidei uestrae sinceritate, quae nobis multimoda relatione per praesentium portitores laudabiliter insinuata est, gratuito*[4] *animo adtribuere ulla sine dilatione praeuidemus; et duo pallia utrorumque metropolitanorum, id est Honorio et Paulino, direximus, ut, dum quis eorum de hoc saeculo ad auctorem suum fuerit arcessitus, in loco*
1 b. *ipsius alter episcopum ex hac | nostra auctoritate debeat subrogare. Quod quidem tam pro uestrae caritatis affectu,*

[1] eduuino C; eduino B. [2] quod M. C, *obscure in* B. [3] hoc M. [4] gratuitu M. C.

quam pro tantarum prouinciarum spatiis[1], *quae inter nos et uos esse noscuntur, sumus inuitati concedere, ut in omnibus deuotioni uestrae nostrum concursum, et iuxta uestra desideria praeberemus*[2].

Incolumem excellentiam uestram gratia superna custodiat.

CAP. XVIII.

Ut Honorius, qui Iusto in episcopatum Dorouernensis[3] *ecclesiae successit*[4], *ab eodem papa Honorio pallium et litteras acceperit.*

Death of Justus. Succession of Honorius.

Haec inter Iustus archiepiscopus ad caelestia regna subleuatus[5] quarto Iduum Nouembrium die, et Honorius pro illo est in praesulatum electus[6]; qui ordinandus uenit ad Paulinum, et occurrente sibi illo in Lindocolino, quintus ab Augustino Doruuernensis ecclesiae consecratus est antistes. Cui etiam praefatus papa Honorius misit pallium et litteras, in quibus decernit hoc ipsum, quod in epistula ad Aeduinum[7] regem missa decreuerat; scilicet ut cum Doruuernensis uel Eburacensis antistes de hac uita transierit, is, qui superest, consors eiusdem gradus habeat potestatem alterum ordinandi in loco eius, qui transierat, sacerdotem; ne sit necesse ad Romanam[8] usque ciuitatem per tam prolixa terrarum et maris spatia pro ordinando archiepiscopo semper fatigari. Quarum etiam textum litterarum in nostra hac historia ponere commodum duximus.

Letter of Honorius to Honorius, June 11, 634.

Dilectissimo fratri Honorio Honorius.

Inter plurima, quae Redemtoris nostri misericordia suis famulis dignatur bonorum munera praerogare, illud etiam clementer conlata suae pietatis munificentia tribuit, quoties per fraternos affatus unianimam dilectionem quadam contemplatione alternis aspectibus repraesentat. Pro

[1] spatia M. C. W, *obscure in* B. M. *has altered the preceding* pro *into* propter; spatiis H_1^2, *on erasure*; spatio D^2. [2] praebemus M. [3] dorouernis M. B; doruuernis N; doruuernensis C. *In* B. dor. eccl. *is inserted above the line by* B'. [4] succesit M. [5] sublatus C. W. D. [6] effectus M. H_1. [7] eduuinum C; eduinum B. [8] romam C.

quibus maiestati eius gratias indesinenter exsoluimus, eumque uotis supplicibus exoramus, ut uestram dilectionem in praedicatione euangelii elaborantem[1] *et fructificantem, sectantemque magistri et capitis sui sancti Gregorii regulam, perpeti stabilitate confirmet, et ad augmentum ecclesiae suae potiora per uos*[2] *suscitet incrementa; ut fide et opere, in timore Dei et caritate, uestra adquisitio decessorumque uestrorum, quae per domini Gregorii exordia*[3] *pullulat, conualescendo amplius extendatur; ut ipsa uos dominici eloquii promissa in futuro respiciant, uosque*
.xi. *uox ista ad aeternam festiuitatem euocet: 'Uenite ad me omnes, qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam uos;'*
th. *et iterum: 'Euge, serue bone et fidelis; quia super pauca*
21. *fuisti fidelis, super*[4] *multa te constituam; intra in gaudium Domini tui*[5]*.' Et nos equidem, fratres carissimi, haec uobis pro aeterna caritate exhortationis uerba praemittentes*[6],
2 a. *| quae rursus pro ecclesiarum uestrarum priuilegiis congruere posse conspicimus, non desistimus inpertire.*

Et tam iuxta uestram petitionem, quam filiorum nostrorum regum uobis per praesentem nostram praeceptionem[7]*, uice beati Petri apostolorum principis, auctoritatem tribuimus, ut quando unum ex uobis diuina ad se iusserit gratia euocari, is, qui superstes fuerit, alterum in loco defuncti debeat episcopum ordinare. Pro qua* Pallium sent.
etiam re singula uestrae dilectioni pallia pro eadem[8] *ordinatione celebranda direximus, ut per nostrae praeceptionis auctoritatem possitis Deo placitam ordinationem efficere; quia, ut haec uobis concederemus, longa terrarum marisque interualla, quae inter nos ac uos obsistunt, ad haec nos condescendere coegerunt, ut nulla possit ecclesiarum uestrarum iactura per cuiuslibet occasionis obtentum quoquo modo*[9] *prouenire; sed potius commissi*

laborantem M. [2] suos C. [3] exordio M. C. B. H_1. D, per *being erased in* D. [4] supra C. [5] *from* C. B; M *has only* bone et cetera usque domini tui; *and so* H_1. [6] promittentes C. B. [7] praesenti nostra praeceptione M. C. B. W. H_1. D, per *being erased in* C. B. D. [8] eodem M. [9] quomodo M.

uobis populi deuotionem plenius propagare. Deus te incolumem custodiat, dilectissime frater.

Data die III[1] *Iduum Iunii*[2], *imperantibus dominis nostris*[3] *Augustis, Heraclio anno XX°IIII°, post consulatum eiusdem anno XX°III°, atque Constantino filio ipsius anno uicesimo tertio, et consulatus eius anno III°; sed et Heraclio felicissimo Caesare*[4] *id est*[5] *filio eius anno III, indictione VII, id est anno dominicae incarnationis DCXXXIIII.*

CAP. XIX.

Ut primo idem Honorius et post Iohannes litteras genti Scottorum pro pascha simul et pro Pelagiana heresi[6] *miserit.*

Letters from the see of Rome to the Irish clergy,

Misit idem papa Honorius[7] litteras etiam genti Scottorum, quos in obseruatione sancti paschae errasse conpererat, iuxta quod supra docuimus; sollerter exhortans, ne paucitatem suam in extremis[8] terrae finibus constitutam, sapientiorem antiquis siue modernis, quae per orbem erant, Christi ecclesiis aestimarent; neue contra paschales computos, et decreta synodalium totius orbis pontificum aliud pascha celebrarent.

Sed et Iohannes, qui successori eiusdem Honorii Seuerino successit, cum adhuc esset electus in pontificatum, pro eodem errore corrigendo litteras eis magna auctoritate atque eruditione plenas direxit; euidenter astruens, quia dominicum paschae diem a XV^a luna usque ad XXI^am, quod in Nicena synodo probatum est, oportet inquiri. Necnon pro Pelagiana heresi, quam apud eos reuiuescere didicerat, cauenda ac repellenda, in eadem illos epistula admonere curauit; cuius epistulae principium est:

[1] IIII H_1. [2] idus iunias C. W. D. [3] piissimis *add* C. [4] cessare M. [5] idem M. C^1. B^1; id est C^2. B^2. H_1. [6] -sei M^1. [7] C. W. D, &c. *omit* papa, *and add after* Honorius, romanae sedis pontifex. [8] extrimis M.

Dilectissimis et sanctissimis Tomiano, Columbano, A. D. 640.
Cromano[1], *Dinnao*[2], *et Baithano episcopis; Cromano*[3],
Ernianoque, Laistrano, Scellano, et Segeno[4] *presbyteris;*
42 b. | *Sarano ceterisque doctoribus seu abbatibus Scottis, Hilarus*
archipresbyter et seruans locum sanctae sedis apostolicae,
Iohannes diaconus et in Dei nomine electus; item Iohannes
primicerius et seruans locum sanctae sedis apostolicae,
et Iohannes seruus Dei, consiliarius eiusdem apostolicae
sedis.

Scripta, quae perlatores[5] *ad sanctae memoriae Se-*
uerinum papam adduxerunt, eo de hac luce migrante,
reciproca responsa ad ea, quae postulata fuerant, siluerunt.
Quibus reseratis, ne diu tantae quaestionis caligo indis- on the Paschal Question.
cussa remaneret, repperimus quosdam prouinciae uestrae
contra orthodoxam[6] *fidem, nouam ex ueteri heresim re-*
Cor. *nouare conantes, pascha nostrum, in quo immolatus est*
Christus, nebulosa caligine refutantes, et XIIII[a] *luna cum*
Hebreis celebrare nitentes.

Quo epistulae principio manifeste declaratur, et nuperrime temporibus illis hanc apud eos heresim exortam, et non totam eorum gentem, sed quosdam in eis hac fuisse inplicitos.

Exposita autem ratione paschalis obseruantiae, ita de Pelagianis in eadem epistula subdunt:

Et hoc quoque cognouimus, quod uirus Pelagianac and Pelagianism.
hereseos apud uos denuo reuiuescit; quod omnino hor-
tamur, ut a uestris mentibus huiusmodi uenenatum super-
stitionis facinus auferatur. Nam qualiter ipsa quoque
execranda heresis damnata est, latere uos non debet;
quia non solum per istos CC annos abolita est, sed et
cotidie a nobis perpetuo anathemate sepulta damnatur;
et hortamur, ne, quorum arma conbusta sunt, apud uos
eorum cineres suscitentur[7]. *Nam quis non execretur*

[1] cromano *added on margin* M; Cronano C. W. D. [2] dimao C. D.
[3] cremano, *altered to* cro- M; cronano C. D.; dinnao . . . cromano, *added above the line* B. [4] segiano C. W. D. [5] latores H_1.
[6] -daxam M. [7] -tantur M.

superbum eorum conamen et impium, dicentium posse sine peccato hominem existere ex propria uoluntate, et non ex gratia Dei? Et primum quidem blasphemiae stultiloquium est dicere esse hominem sine peccato; quod omnino non potest, nisi unus mediator Dei et hominum 1 Tim. 5. *homo Christus Iesus*[1], *qui sine peccato est conceptus et partus. Nam ceteri homines cum peccato originali nascentes testimonium praeuaricationis Adae, etiam sine actuali peccato existentes, portare noscuntur, secundum prophetam dicentem: 'Ecce enim in iniquitatibus conceptus* Ps. l. *sum, et in peccatis peperit me mater mea*[2].'

CAP. XX.

Ut occiso Aeduine[3] *Paulinus Cantiam rediens Hrofensis ecclesiae praesulatum susceperit.*

At uero Aeduini[4] cum X et VII annis genti Anglorum simul et Brettonum gloriosissime praeesset, e quibus sex etiam ipse, ut diximus, Christi regno militauit, rebellauit aduersus eum Caedualla[5] rex Brettonum, | auxilium praebente illi Penda uiro stren- f. 43
uissimo de regio genere Merciorum, qui et ipse ex[6] eo tempore gentis eiusdem regno annis XX et II^bus^ uaria sorte praefuit; et conserto graui proelio in campo, qui uocatur Haethfelth[7], occisus est Æduini[4] die IIII Iduum Octobrium, anno dominicae incarnationis DCXXXIII[8], cum esset annorum XL et VIII; eiusque totus uel interemtus uel dispersus est exercitus. In quo etiam bello ante illum unus filius eius Osfrid iuuenis bellicosus cecidit, alter Eadfrid necessitate cogente ad Pendam[9] regem transfugit, et ab eo postmodum,

Edwin killed in the Battle of Hatfield, Oct. 12, 633.

[1] iesus christus M. [2] *from* C. B; conceptus et cetera M. H_1.
[3] eduine B. N; eduuine C. [4] eduini B^1; -ne B^2; eduuine C.
[5] caeduualla C. [6] ex *om.* M. *wrongly.* [7] -feld C.
[8] *The two last digits have been cut off by the binder in* M. [9] penda M.

regnante Osualdo[1], contra fidem iuris iurandi peremtus est.

Quo tempore maxima est facta strages in ecclesia uel gente Nordanhymbrorum, maxime quod unus ex ducibus, a quibus acta est, paganus, alter, quia barbarus erat pagano saeuior. Siquidem Penda cum omni Merciorum gente idolis deditus, et Christiani erat nominis ignarus; at uero Caeduallа[2], quamuis nomen et professionem haberet Christiani, adeo tamen erat animo ac moribus barbarus, ut ne sexui quidem muliebri, uel innocuae paruulorum parceret[3] aetati, quin uniuersos atrocitate ferina morti per tormenta contraderet, multo tempore totas eorum prouincias debacchando peruagatus, ac totum genus Anglorum Brittaniae finibus erasurum se esse deliberans. Sed nec religioni Christianae, quae apud eos exorta erat, aliquid inpendebat honoris. Quippe cum usque hodie moris sit Brettonum, fidem religionemque Anglorum pro nihil habere, neque in aliquo eis magis communicare quam paganis. Adlatum est autem caput Aeduini[4] regis Eburacum, et inlatum postea in ecclesiam beati apostoli Petri, quam ipse coepit, sed successor eius Osuald[1] perfecit, ut supra docuimus, positum est in porticu sancti papae Gregorii, a cuius ipse discipulis uerbum uitae susceperat[5]. Devastation of Northumbria.

Turbatis itaque rebus Nordanhymbrorum[6] huius articulo cladis, cum nil alicubi praesidii nisi in fuga esse uideretur, Paulinus adsumta secum regina Aedilberge[7], quam pridem adduxerat, rediit Cantiam nauigio, atque ab Honorio archiepiscopo et rege Eadbaldo multum honorifice susceptus est. Uenit autem illuc duce Basso milite regis Æduini[4] fortissimo, habens secum Paulinus retires to Kent with Ethelberg and Eanfled.

[1] osuuald, -do C [2] -uualla C. [3] parceret, *added on margin* M. [4] eduuini C; eduini B. [5] -ciperat M. [6] norðan- C, *but the bar of the* ð *is almost certainly by* C². [7] aeðilbergae C¹; -ga C².

Eanfledam[1] filiam, et Uuscfrean filium Æduini[2], nec non et Yffi filium Osfridi filii eius, quos postea mater metu Eadbaldi et Osualdi[3] regum misit in Galliam nutriendos regi Daegberecto[4], qui erat amicus illius, f. 43 b
ibique ambo in infantia defuncti, et iuxta honorem uel regiis pueris uel innocentibus Christi congruum[5] in ecclesia sepulti sunt. Attulit quoque[6] secum uasa pretiosa Aeduini[2] regis perplura, in quibus et crucem magnam auream, et calicem[7] aureum consecratum ad ministerium altaris, quae hactenus in ecclesia Cantiae conseruata monstrantur.

He succeeds Romanus at Rochester.

Quo in tempore Hrofensis ecclesia pastorem minime habebat, eo quod Romanus praesul illius ad Honorium papam a Iusto archiepiscopo legatarius missus absortus fuerat fluctibus Italici maris; ac per hoc curam illius praefatus Paulinus inuitatione Honorii antistitis et Eadbaldi[8] regis suscepit ac tenuit, usque dum et ipse suo tempore ad caelestia regna cum gloriosi fructu laboris ascendit. In qua ecclesia moriens pallium quoque, quod a Romano papa acceperat, reliquit.

Heroism of James the Deacon.

Reliquerat autem in ecclesia sua Eburaci Iacobum diaconum, uirum utique ecclesiasticum[9] et sanctum, qui multo exhinc tempore in ecclesia manens, magnas antiquo hosti praedas docendo et baptizando eripuit; cuius nomine uicus, in quo maxime solebat habitare, iuxta Cataractam[10], usque hodie cognominatur. Qui, quoniam cantandi in ecclesia erat peritissimus, recuperata postmodum pace in prouincia, et crescente numero fidelium, etiam magister ecclesiasticae cantionis[11] iuxta morem[12] Romanorum siue Cantuariorum multis coepit existere; et ipse senex ac plenus dierum, iuxta Iob xv. 16.
scripturas, patrum uiam secutus est.

[1] -dan C. [2] *v. note* [4], p. 125. [3] osuualdi C. [4] -berhto C. [5] -am M. [6] autem C. [7] *here with the words* et calicem, N. *resumes after the lacuna, v. note,* p. 80. [8] cdbaldi N. [9] ecclesticum M. [10] -tum B[1]. [11] cantationis N. [12] morem *om.* M. H_1.

LIBER TERTIUS.

CAP. I.

Ut primi successores Æduini[1] *regis et fidem suae gentis prodiderint*[2], *et regnum porro Osuald christianissimus rex utrumque restaurauerit*[3].

4 b. | At interfected in pugna Æduino[4], suscepit pro illo regnum Deirorum, de qua prouincia ille generis prosapiam et primordia regni habuerat, filius patrui eius Aelfrici, uocabulo Osric, qui ad praedicationem Paulini fidei erat sacramentis inbutus. Porro regnum Berniciorum, nam in has duas prouincias gens Nordanhymbrorum[5] antiquitus diuisa erat, suscepit filius Aedilfridi, qui de illa prouincia generis et regni originem duxerat, nomine Eanfrid. Siquidem tempore toto, quo regnauit Æduini[6], filii praefati regis Aedilfridi, qui ante illum regnauerat, cum magna nobilium iuuentute apud Scottos siue Pictos exulabant, ibique ad doctrinam Scottorum cathecizati, et baptismatis sunt gratia recreati. Qui ut, mortuo rege inimico, patriam sunt redire permissi, accepit primus eorum, quem diximus, Eanfrid regnum Berniciorum. Qui uterque rex, ut terreni regni infulas sortitus est, sacramenta regni caelestis, quibus initiatus erat, anathematizando prodidit[7], ac se priscis idolatriae sordibus polluendum perdendumque restituit.

Succession of Osric in Deira, and Eanfrid in Bernicia, A. D. 633. Their apostasy,

Nec mora, utrumque rex Brettonum Ceadualla[8] and death, A. D. 634.

[1] *v. note* [4], p. 125. [2] -runt M. [3] -auit M; -auerat N. [4] eduuino C; eduino N. [5] nordon- C. [6] eduuine C; eduini N. [7] perdidit C. [8] caead- N.

impia manu, sed iusta ultione peremit. Et primo quidem proxima aestate Osricum, dum se in oppido municipio temerarie obsedisset, erumpens subito cum suis omnibus inparatum cum toto exercitu deleuit. Dein cum anno integro prouincias Nordanhymbrorum, non ut rex uictor possideret, sed quasi tyrannus saeuiens disperderet, ac tragica caede dilaceraret, tandem Eanfridum inconsulte ad se cum XII lectis militibus postulandae pacis gratia uenientem, simili sorte damnauit. Infaustus ille annus, et omnibus bonis exosus usque hodie permanet, tam propter apostasiam regum Anglorum, qua se fidei sacramentis exuerant [1], quam propter uesanam [2] Brettonici regis tyrannidem [3]. Unde cunctis placuit regum tempora computantibus, ut, ablata de medio regum perfidorum memoria, idem annus sequentis regis, id est Osualdi [4], uiri Deo dilecti, regno adsignaretur ; quo, post occisionem fratris Eanfridi, superueniente cum paruo exercitu, sed fide Christi munito, infandus Brettonum dux cum inmensis illis copiis, quibus nihil resistere posse | iactabat, interemtus est in loco, qui lingua Anglorum Denisesburna [5], id est riuus Denisi, uocatur. f. 45 8

Victory of Oswald at Denisesburn.

CAP. II.

Ut de ligno crucis, quod idem rex contra barbaros pugnaturus erexerat, inter innumera sanitatum miracula, quidam a dolentis brachii sit langore curatus.

Cross erected by Oswald before the battle,

Ostenditur [6] autem usque hodie, et in magna ueneratione habetur locus ille, ubi uenturus ad hanc pugnam Osuald signum sanctae crucis erexit, ac flexis genibus Deum [7] deprecatus est, ut in tanta rerum necessitate suis cultoribus caelesti succurreret auxilio. Denique

[1] -runt B[1]. [2] uesaniam M. C. H_1. [3] tyranniam N. [4] osuualdi C. [5] dænises burna C ; denisaes brunna N. [6] *There is no break between chaps. i. and ii. in the text of* C. *The next chapter is numbered ii. in text, but iii. in capitula.* [7] dominum M.

fertur, quia facta citato opere cruce, ac fouea praeparata, in qua statui deberet, ipse fide feruens hanc arripuerit, ac foueae inposuerit, atque utraque manu erectam tenuerit [1], donec adgesto a militibus puluere terrae figeretur; et hoc facto, elata in altum uoce cuncto [2] exercitui proclamauerit: 'Flectamus omnes genua, et Deum [3] omnipotentem, uiuum, ac uerum in commune deprecemur, ut nos ab hoste superbo ac feroce sua miseratione defendat; scit enim ipse, quia iusta pro salute gentis nostrae bella suscepimus.' Fecerunt omnes, ut iusserat, et sic incipiente diluculo in hostem progressi, iuxta meritum suae fidei uictoria potiti sunt. In cuius loco orationis innumerae uirtutes sanitatum noscuntur esse patratae, ad indicium uidelicet ac memoriam fidei [4] regis. Nam et usque hodie multi de ipso ligno sacrosanctae crucis astulas excidere solent, quas cum in aquas [5] miserint, eisque languentes homines aut pecudes potauerint, siue asperserint, mox sanitati restituuntur.

Uocatur locus ille lingua Anglorum Hefenfelth [6], quod dici potest latine caelestis campus, quod certo utique praesagio futurorum antiquitus nomen accepit; significans nimirum, quod ibidem caeleste erigendum tropaeum, caelestis inchoanda uictoria, caelestia usque hodie forent miracula celebranda. Est autem locus iuxta murum illum ad aquilonem, quo Romani quondam ob arcendos barbarorum impetus totam a mari ad mare praecinxere Brittaniam, ut supra docuimus. In quo uidelicet loco consuetudinem multo iam tempore fecerant fratres Hagustaldensis ecclesiae, quae non longe abest, aduenientes omni anno pridie quam postea idem rex Osuald [7] occisus est, uigilias pro salute animae eius facere, plurimaque psalmorum laude celebrata, uictimam pro eo mane sacrae oblationis offerre. Qui

at Hefenfelth.

[1] teneret M. H_1. [2] cunctui M^1. [3] dominum M. [4] fidei *om.* M. H_1. [5] aquam M^1. [6] -feld C. N^2; -fled N^1. [7] osuuald C.

etiam crescente bona consuetudine, nuper ibidem ecclesia constructa [1], sacratiorem [2] et cunctis [3] honorabiliorem omnibus locum [4] fecere. Nec inmerito, quia nullum, ut conperimus, fidei Christianae signum, nulla ecclesia, nullum altare in tota Berniciorum gente erectum est, | priusquam hoc sacrae crucis uexillum f. 45 b. nouus militiae ductor, dictante fidei deuotione, contra hostem inmanissimum pugnaturus statueret.

A miracle. Nec [5] ab re est unum e pluribus, quae ad hanc crucem patrata sunt, uirtutis miraculum enarrare. Quidam de fratribus eiusdem [6] Hagustaldensis ecclesiae, nomine Bothelm [7] qui nunc usque superest, ante paucos annos, dum incautius forte noctu in glacie incederet, repente conruens [8], brachium contriuit, ac grauissima fracturae ipsius coepit molestia fatigari; ita ut ne ad os quidem adducere ipsum brachium ullatenus dolore arcente ualeret. Qui cum die quadam mane audiret unum de fratribus ad locum eiusdem sanctae crucis ascendere disposuisse, rogauit, ut aliquam sibi partem de illo ligno uenerabili rediens adferret, credere se dicens, quia per hoc, donante Domino, salutem posset consequi. Fecit ille, ut rogatus est, et reuersus ad uesperam, sedentibus iam ad mensam fratribus, obtulit ei aliquid de ueteri musco, quo superficies ligni erat obsita. Qui cum sedens ad mensam non haberet ad manum, ubi oblatum sibi munus reponeret, misit hoc in sinum sibi. Et dum iret cubitum, oblitus hoc alicubi deponere, permisit suo in sinu permanere. At medio noctis tempore, cum euigilaret, sensit nescio quid frigidi suo lateri adiacere, admotaque manu requirere [9] quid esset,

[1] atque dedicata, *add* C. B². W. D. &c. [2] sacrationem M. [3] et cunctis, *repeated* M. [4] *so* C. B. N. M¹, *but in* M. *marks of transposition have been added, making it* locum omnibus. [5] *Here* C² *marks the beginning of cap. ii., see note* [6], *p.* 128, *and note* [2], *p.* 131. *For* nec M. H_1. *read* nam. [6] eiusdem *om.* M. H_1. [7] bodelm N. [8] corruit M. H_1. [9] requirens B. R_1; uolens requirere N²; r. cepit. D². H_2. A_1.

ita sanum brachium manumque repperit, ac si nihil umquam tanti langoris habuisset [1].

CAP. III [2].

Ut idem rex postulans de gente Scottorum antistitem acceperit Aidanum, eidemque in insula Lindisfarnensi [3] sedem episcopatus donauerit.

Aidan sent from Iona as bishop to Northumbria.

IDEM ergo Osuald [4], mox ubi regnum suscepit, desiderans totam, cui praeesse coepit, gentem fidei Christianae gratia inbui, cuius experimenta permaxima in expugnandis barbaris iam ceperat [5], misit ad maiores natu Scottorum, inter quos exulans ipse baptismatis sacramenta cum his, qui secum erant, militibus consecutus erat; petens, ut sibi mitteretur antistes, cuius doctrina ac ministerio gens, quam regebat, Anglorum, dominicae fidei et dona disceret, et susciperet [6] sacramenta. Neque aliquanto tardius, quod petiit, inpetrauit; accepit namque pontificem Aedanum summae mansuetudinis, et pietatis, ac moderaminis uirum,
c. 2. habentemque zelum Dei, quamuis non plene secundum scientiam. Namque diem [7] paschae dominicum more suae gentis [8], cuius saepius mentionem fecimus, a XIIII^a luna usque ad XX^am obseruare solebat. Hoc etenim ordine septentrionalis Scottorum prouincia, et omnis natio Pictorum illo adhuc tempore pascha |dominicum celebrabat, aestimans se in hac obseruantia [9] sancti ac laude digni patris Anatolii scripta secutam. Quod an uerum sit, peritus quisque facillime cognoscit. Porro gentes Scottorum, quae in australibus Hiberniae insulae partibus morabantur, iamdudum ad admonitionem apostolicae sedis antistitis, pascha canonico ritu obseruare didicerunt.

[1] -sent C. N[1]. O[1]. W[1]. D. [2] *numbered ii. in text, iii. in capitula* C, *and so with the subsequent chapters to xiii. inclusive.* [3] lindifarn- N. [4] osuuald C. [5] coeperat C. [6] susceperit M. [7] idem M[1]. [8] diem . . . gentis *om.* N. [9] obseruatione M.

He fixes his See at Lindisfarne.

Uenienti igitur ad se episcopo, rex locum sedis episcopalis in insula Lindisfarnensi, ubi ipse petebat, tribuit. Qui uidelicet locus accedente ac recedente reumate, bis cotidie instar insulae maris circumluitur undis, bis renudato littore contiguus terrae redditur; atque eius admonitionibus humiliter ac libenter in omnibus auscultans, ecclesiam Christi in regno suo multum diligenter aedificare ac dilatare curauit. Ubi pulcherrimo saepe spectaculo contigit, ut euangelizante antistite, qui Anglorum linguam perfecte non nouerat, ipse rex suis ducibus ac ministris interpres uerbi existeret caelestis; quia[1] nimirum tam longo exilii sui tempore linguam Scottorum iam plene didicerat. Exin coepere plures per dies de Scottorum regione uenire Brittaniam atque illis Anglorum prouinciis, quibus regnauit Osuald[2], magna deuotione uerbum fidei praedicare et credentibus gratiam baptismi, quicumque sacerdotali erant gradu praediti, ministrare. Construebantur ergo ecclesiae per loca, confluebant ad audiendum uerbum populi gaudentes, donabantur munere regio possessiones et territoria ad instituenda[3] monasteria, inbuebantur praeceptoribus Scottis paruuli Anglorum una cum maioribus studiis et obseruatione disciplinae regularis.

Iona the head of numerous monasteries.

Nam monachi erant maxime, qui ad praedicandum uenerant. Monachus ipse episcopus Aedan[4], utpote de insula, quae uocatur Hii, destinatus, cuius monasterium in cunctis pene septentrionalium Scottorum, et omnium Pictorum monasteriis non paruo tempore arcem tenebat, regendisque eorum populis praeerat; quae uidelicet insula[5] ad ius quidem Brittaniae pertinet, non magno ab ea freto discreta, sed donatione Pictorum, qui illas Brittaniae plagas incolunt, iamdudum mona-

[1] qui N. [2] rex Osuald B. C². [3] instruenda N. [4] aidan C. B². [5] insula *om.* M¹.

chis Scottorum tradita, eo quod illis praedicantibus fidem Christi perceperint.

CAP. IV.

Quando gens Pictorum fidem Christi perceperit[1].

Mission of Columba to the northern Picts, A. D. 565.

SIQUIDEM anno incarnationis dominicae D°LX°V°,
b. quo tempore gubernaculum Romani imperii | post Iustinianum Iustinus minor accepit, uenit de Hibernia presbyter et abbas habitu et uita monachi insignis, nomine Columba Brittaniam, praedicaturus uerbum Dei prouinciis septentrionalium Pictorum, hoc est eis quae arduis atque horrentibus montium iugis ab australibus eorum sunt regionibus sequestratae. Namque ipsi australes Picti, qui intra eosdem montes habent sedes, multo ante tempore, ut perhibent, relicto errore idolatriae, fidem ueritatis acceperant, praedicante eis uerbum Nynia episcopo reuerentissimo et sanctissimo uiro de natione Brettonum, qui erat Romae regulariter fidem et mysteria ueritatis edoctus; cuius sedem episcopatus, sancti Martini episcopi nomine et ecclesia insignem, ubi ipse etiam corpore una cum pluribus sanctis requiescit, iam nunc Anglorum gens obtinet. Qui locus, ad prouinciam Berniciorum pertinens[2], uulgo uocatur Ad Candidam Casam, eo quod ibi ecclesiam de lapide, insolito Brettonibus more fecerit.

Conversion of the southern Picts by Nynias.

Uenit autem Brittaniam Columba, regnante Pictis Bridio filio Meilochon, rege potentissimo, nono anno regni eius, gentemque illam uerbo et exemplo ad fidem Christi conuertit; unde et praefatam insulam ab eis in possessionem monasterii faciendi accepit. Neque enim magna est, sed quasi familiarum quinque, iuxta aestimationem[3] Anglorum; quam successores eius usque hodie tenent, ubi et ipse sepultus est, cum

Grant of Iona to Columba.

[1] -ciperit M. [2] ad ... pertinens *added on margin* M. [3] -nes N.

esset annorum LXXVII[1], post annos circiter XXX et duos[2], ex quo ipse Brittaniam praedicaturus adiit. Fecerat autem, priusquam Brittaniam ueniret, monasterium nobile in Hibernia, quod a copia roborum Dearmach[3] lingua Scottorum, hoc est campus roborum, cognominatur. Ex quo utroque monasterio plurima exinde monasteria per discipulos eius et in Brittania et in Hibernia propagata sunt, in quibus omnibus idem monasterium insulanum, in quo ipse requiescit corpore, principatum teneret.

Constitution of Iona.

Habere autem solet ipsa insula rectorem semper abbatem presbyterum, cuius iuri et omnis prouincia, et ipsi etiam episcopi ordine inusitato debeant esse subiecti, iuxta exemplum primi doctoris illius, qui non episcopus, sed presbyter extitit et monachus; de cuius uita et uerbis nonnulla a discipulis eius feruntur scripta haberi. Uerum qualiscumque fuerit ipse, nos hoc de illo certum tenemus, quia reliquit successores magna continentia[4] ac diuino amore regularique institutione insignes; in tempore quidem | summae f. 47 a.
festiuitatis dubios circulos sequentes, utpote quibus longe ultra orbem positis nemo synodalia paschalis obseruantiae decreta porrexerat; tantum ea, quae in propheticis, euangelicis, et apostolicis litteris discere poterant, pietatis et castitatis opera diligenter obseruantes. Permansit autem huiusmodi obseruantia paschalis apud eos tempore non pauco, hoc est usque ad annum dominicae incarnationis DCCXV per annos CL.

Egbert converts the monks to the true Easter.

At tunc ueniente ad eos reuerentissimo et sanctissimo patre et sacerdote Ecgbercto[5], de natione Anglorum, qui in Hibernia diutius exulauerat pro Christo, eratque et doctissimus in scripturis, et longaeua[6] uitae

[1] LXXVI N. [2] et IIII N. [3] deanmagh N^1. [4] magnae continentiae B. [5] egbercto N; ecgberchto C. [6] longae M. H_1.

perfectione eximius, correcti sunt per eum, et ad uerum canonicumque paschae diem [1] translati; quem tamen et antea non semper in luna XIIII^a^ cum Iudaeis, ut quidam rebantur [2], sed in die quidem dominica, alia tamen, quam decebat, ebdomada celebrabant. Sciebant enim, ut Christiani, resurrectionem dominicam, quae prima sabbati facta est, prima sabbati semper esse celebrandam; sed ut barbari et rustici, quando eadem prima sabbati, quae [3] nunc dominica dies cognominatur, ueniret, minime didicerant. Uerum quia gratia caritatis feruere non omiserunt, et huius quoque rei notitiam ad perfectum percipere meruerunt [4], iuxta
. iii. promissum [5] apostoli dicentis: 'Et siquid aliter sapitis, et hoc quoque uobis Deus reuelabit [6].' De quo plenius in sequentibus suo loco dicendum est.

CAP. V.

De uita Aidani episcopi.

Ab hac ergo insula, ab horum collegio monachorum, ad prouinciam Anglorum instituendam in [7] Christo, missus est Aedan [8], accepto gradu episcopatus. Quo tempore eidem monasterio Segeni [9] abbas et presbyter [10] praefuit. Unde inter alia uiuendi documenta saluberrimum abstinentiae uel continentiae clericis exemplum reliquit; cuius doctrinam id maxime commendabat omnibus, quod non aliter, quam uiuebat cum suis, ipse docebat. Nil enim huius mundi quaerere, nil amare curabat. Cuncta, quae sibi a regibus uel diuitibus saeculi donabantur, mox pauperibus, qui occurrerent, erogare gaudebat. Discurrere per cuncta et urbana et rustica loca, non equorum dorso, sed pedum

Character of Aidan.

[1] diem *om.* M. [2] reprobantur N. [3] ea quae M. [4] et . . . meruerunt *om.* C^1^. [5] promisum M. [6] reuelauit C^1^. B. N^2^. [7] pro N. [8] aidan B. N. [9] *might be read* segem in M; segene N. [10] preb- C^1^.

incessu uectus, nisi si maior forte necessitas conpulisset, solebat; quatinus ubicumque aliquos uel diuites uel pauperes incedens aspexisset, confestim ad hos diuertens, uel ad fidei suscipiendae sacramentum, si infideles essent, inuitaret; uel si fideles, in ipsa eos fide confortaret, | atque ad elimosynas operumque bonorum f. 47 b.
exsecutionem, et uerbis excitaret et factis.

In tantum autem uita illius a nostri temporis segnitia distabat, ut omnes, qui cum eo incedebant, siue adtonsi, seu laici, meditari deberent, id est, aut legendis scripturis, aut psalmis discendis[1] operam dare. Hoc erat cotidianum opus illius et omnium, qui cum eo erant, ubicumque locorum deuenissent. Et si forte euenisset[2], quod tamen raro euenit, ut ad regis conuiuium uocaretur, intrabat cum uno clerico aut duobus; et, ubi paululum reficiebatur, adcelerauit ocius ad legendum cum suis, siue ad orandum egredi. Cuius exemplis informati tempore illo religiosi quique uiri ac feminae consuetudinem fecerunt per totum annum, excepta remissione quinquagesimae paschalis, IIII[a] et VI[a] sabbati ieiunium ad nonam usque horam protelare. Numquam diuitibus honoris siue timoris gratia, siqua delinquissent[3], reticebat; sed aspera illos inuectione corrigebat. Nullam potentibus saeculi pecuniam, excepta solum[4] esca, siquos hospitio suscepisset, umquam dare solebat, sed ea potius, quae sibi a diuitibus donaria pecuniarum largiebantur, uel in usus pauperum, ut diximus, dispergebat, uel ad redemtionem eorum, qui iniuste fuerant uenditi, dispensabat. Denique multos, quos pretio dato redemerat, redemtos postmodum suos discipulos fecit, atque ad sacerdotalem usque gradum erudiendo atque instituendo prouexit.

Tradition Ferunt[5] autem, quia, cum de prouincia Scottorum

[1] *The first* s *in* discendis *erased in* C. [2] et . . . euenisset *om.* C[1]. [3] deliquissent C. B[2]. [4] solum modo C. B[2]. [5] *The scribe of* B. *and probably of* C. *at first wrote* fuerunt.

rex Osuald[1] postulasset antistitem, qui sibi suaeque genti uerbum fidei ministraret, missus fuerit primo alius austerioris animi uir, qui, cum aliquandiu genti Anglorum praedicans nihil proficeret, nec libenter a populo audiretur, redierit patriam, atque in conuentu seniorum rettulerit, quia nil prodesse docendo genti, ad quam missus erat, potuisset, eo quod essent homines indomabiles[2], et durae ac barbarae mentis. At illi, ut perhibent, tractatum magnum in concilio, quid esset agendum, habere coeperunt; desiderantes quidem genti, quam petebantur, saluti esse, sed de non recepto, quem miserant[3], praedicatore dolentes. Tum ait Aedan[4], nam et ipse concilio intererat, ad eum, de quo agebatur, sacerdotem: 'Uidetur mihi, frater, quia durior iusto indoctis[5] auditoribus fuisti, et non eis iuxta apostolicam disciplinam primo lac doctrinae mollioris porrexisti, donec paulatim | enutriti uerbo Dei, ad capienda perfectiora, et ad facienda sublimiora Dei praecepta sufficerent.' Quo audito omnium, qui considebant, ad ipsum ora et oculi conuersi, diligenter, quid diceret, discutiebant, et ipsum esse dignum episcopatu, ipsum ad erudiendos incredulos et indoctos mitti debere decernunt, qui gratia discretionis, quae uirtutum mater est, ante omnia probabatur[6] inbutus; sicque illum ordinantes ad praedicandum miserunt. Qui ubi tempus accepit, sicut prius moderamine discretionis, ita postmodum et ceteris uirtutibus ornatus apparuit.

about the sending of Aidan.

r. iii.
3 a.

CAP. VI.

De religione ac pietate miranda Osualdi[7] regis.

Huius igitur antistitis doctrina rex Osuald[7] cum ea, cui praeerat, gente Anglorum institutus, non solum

Power of Oswald.

[1] osuuald C. [2] -lis M. B¹. W¹. R¹₁. O₁. [3] misserant M. B¹.
[4] aidan B. N. [5] indoctoribus M. [6] probatur M.
[7] osuuald, -di C.

incognita progenitoribus suis regna caelorum sperare didicit; sed et regna terrarum plus quam ulli maiorum suorum, ab eodem uno Deo [1], qui fecit caelum et terram, consecutus est. Denique omnes nationes et prouincias Brittaniae, quae in IIII linguas, id est Brettonum, Pictorum, Scottorum, et Anglorum, diuisae sunt, in dicione accepit.

His piety and charity.

Quo regni culmine sublimatus, nihilominus, quod mirum dictu est, pauperibus et peregrinis semper humilis, benignus, et largus fuit. Denique fertur, quia tempore quodam, cum die sancto paschae cum praefato episcopo consedisset ad prandium, positusque esset in mensa coram eo discus argenteus regalibus epulis refertus, et iamiamque [2] essent manus ad panem benedicendum missuri, intrasse subito ministrum ipsius, cui suscipiendorum inopum erat cura delegata [3], et indicasse regi, quia multitudo pauperum undecumque adueniens maxima per plateas sederet, postulans [4] aliquid elimosynae a rege. Qui mox dapes sibimet adpositas deferri pauperibus, sed et discum confringi, atque eisdem minutatim diuidi praecepit. Quo uiso pontifex, qui adsidebat, delectatus tali facto pietatis, adprehendit dexteram eius, et ait: 'Numquam inueterescat [5] haec manus.' Quod et ita iuxta uotum benedictionis eius prouenit. Nam cum interfecto illo in [6] pugna, manus cum brachio a cetero essent corpore resectae [7], contigit, ut hactenus incorruptae perdurent. Denique in urbe regia, quae a regina quondam uocabulo Bebba cognominatur, loculo inclusae argenteo in ecclesia sancti Petri seruantur, ac digno a cunctis honore uenerantur.

Union of Deira and Bernicia.

Huius industria regis Derorum [8] et Berniciorum prouinciae, quae eatenus ab inuicem discordabant, in

[1] domino C; gode A.S. [2] iamque C. [3] diligata M; deligata B¹. N¹. [4] postulantes C. [5] -rascat C. B². [6] in *om.* M. N¹. [7] resecatae C. [8] deirorum N.

b. unam sunt pacem, | et uelut unum conpaginatae in populum. Erat autem nepos Aeduini [1] regis ex sorore Acha, dignumque fuit, ut tantus praecessor talem haberet de sua consanguinitate et religionis heredem et regni.

CAP. VII.

Ut prouincia Occidentalium Saxonum uerbum Dei, praedicante Birino, susceperit; et de successoribus eius Agilbercto et Leutherio.

Conversion of the West Saxons by Birinus.

Eo tempore gens Occidentalium Saxonum, qui antiquitus Geuissae uocabantur [2], regnante Cynigilso [3] fidem Christi suscepit, praedicante illis uerbum Birino [4] episcopo, qui cum consilio papae Honorii uenerat Brittaniam, promittens quidem se illo praesente in intimis ultra Anglorum partibus, quo nullus doctor praecessisset, sanctae fidei semina esse sparsurum. Unde et iussu eiusdem pontificis per Asterium Genuensem episcopum in episcopatus consecratus est gradum. Sed Brittaniam perueniens, ac primum Geuissorum gentem ingrediens, cum omnes ibidem paganissimos inueniret, utilius esse ratus est ibi potius uerbum praedicare, quam ultra progrediens eos, quibus praedicare deberet, inquirere.

Baptism of Cynegils.

Itaque euangelizante illo in praefata prouincia, cum rex ipse cathecizatus, fonte baptismi cum sua gente ablueretur, contigit tunc temporis sanctissimum ac uictoriosissimum regem Nordanhymbrorum Osualdum [5] adfuisse, eumque de lauacro exeuntem suscepisse, ac [6] pulcherrimo prorsus et Deo digno consortio, cuius erat filiam accepturus in coniugem, ipsum prius secunda generatione Deo dedicatum sibi accepit in filium. Donauerunt autem ambo reges eidem episcopo ciuitatem, quae uocatur Dorcic, ad faciendum inibi sedem episcopalem; ubi factis dedicatisque ecclesiis, multisque ad

West Saxon See at Dorchester.

[1] eduini B. N; eduuini C. [2] uocantur M. [3] -gislo C. B. N. [4] berino N. [5] osuualdum C. [6] ac sic C. B².

Dominum pio eius labore populis aduocatis, migrauit ad Dominum[1], sepultusque est in eadem ciuitate, et post annos multos, Haedde episcopatum agente, translatus inde[2] in Uentam ciuitatem, atque in ecclesia beatorum apostolorum Petri et Pauli positus est.

Succession of Cenwalh.

Defuncto autem et rege, successit in regnum filius eius Coinualch[3], qui et fidem ac sacramenta regni caelestis suscipere rennuit, et non multo post etiam regni terrestris potentiam perdidit. Repudiata enim sorore Pendan regis Merciorum, quam duxerat, aliam accepit uxorem; ideoque bello petitus, ac regno priuatus ab illo, secessit ad regem Orientalium Anglorum, cui nomen erat Anna; apud quem triennio exulans fidem cognouit ac suscepit ueritatis. Nam et ipse, apud quem exulabat, rex erat uir bonus, et bona ac sancta sobole felix, | ut in sequentibus docebimus. f. 49

His expulsion, conversion, and restoration.

Cum uero restitutus esset in regnum Coinualch[3], uenit in prouinciam de Hibernia[4] pontifex quidam nomine Agilberctus[5], natione quidem Gallus, sed tunc legendarum gratia scripturarum in Hibernia non paruo tempore demoratus, coniunxitque se regi, sponte ministerium praedicandi assumens. Cuius eruditionem atque industriam uidens rex, rogauit eum, accepta ibi sede episcopali, suae gentis[6] manere pontificem; qui precibus eius adnuens, multis annis eidem genti sacerdotali iure praefuit. Tandem rex, qui Saxonum tantum linguam nouerat, pertaesus barbarae loquellae, subintroduxit in prouinciam alium suae linguae episcopum, uocabulo Uini[7], et ipsum in Gallia ordinatum; diuidensque in duas parrochias prouinciam, huic in ciuitate Uenta, quae a gente Saxonum Uintancæstir[8]

Attempted division of the West Saxon Diocese.

cf. G. 4.

[1] *a later hand has added on margin of* C. non. decb. [2] inde *added on margin of* M. [3] coenualh C; coinualach N. [4] hibernicia M. [5] -berictus N; -berchtus C. [6] genti M. [7] uuini C; uuine B² (?). [8] -caestir B; uintacaestir C.

appellatur, sedem episcopatus tribuit; unde offensus grauiter Agilberctus[1], quod haec ipso inconsulto ageret rex, rediit Galliam, et accepto episcopatu Parisiacae
xlii. ciuitatis, ibidem senex ac plenus dierum obiit. Non multis autem annis post abscessum eius a Brittania transactis, pulsus est[3] et Uini ab eodem rege de episcopatu; qui secedens ad regem Merciorum uocabulo Uulfheri, emit pretio ab eo sedem Lundoniae ciuitatis, eiusque episcopus usque ad uitae suae terminum mansit. Sicque prouincia Occidentalium Saxonum tempore non pauco absque praesule fuit. The See vacant.

Quo etiam tempore rex praefatus ipsius gentis, grauissimis regni sui damnis saepissime ab hostibus adflictus, tandem ad memoriam reduxit, quod eum pridem perfidia regno pulerit[4], fides agnita Christi in regnum reuocauerit; intellexitque, quod etiam tunc destituta pontifice prouincia recte pariter diuino[5] fuerit destituta praesidio. Misit ergo legatarios in Galliam ad Agilberctum[6], summissa illum satisfactione deprecans ad episcopatum suae gentis redire. At ille se excusans, et[7] uenire non posse contestans, quia episcopatu propriae ciuitatis ac parrochiae teneretur adstrictus, ne tamen obnixe petenti nil ferret auxilii, misit pro se illo presbyterum Leutherium nepotem suum, qui ei, si uellet, ordinaretur episcopus; dicens, quod ipse eum dignum esse episcopatu iudicaret. Quo honorifice a populo et a rege suscepto, rogauerunt
b. Theodorum, | tunc archiepiscopum Doruuernensis ecclesiae, ipsum sibi antistitem consecrari[8]; qui consecratus in ipsa ciuitate, multis annis episcopatum Geuissorum[9] ex synodica sanctione solus sedulo moderamine gessit. Hlothhere bishop.

[1] -berchtus C; egilberictus N. [2] hoc C. B². [3] est *om.* M. [4] depulerit B. R_1. [5] paterno, *instead of* pariter diuino C. D. O_3. O_{8-9}. R^1_1. [6] -berchtum C. [7] et eo C. B². [8] -re C. N. [9] geuuissorum C.

CAP. VIII.

Ut rex Cantuariorum Earconberct[1] *idola destrui praeceperit; et de filia eius Ercongota*[2] *et propinqua Aedilbergae*[3], *sacratis Deo uirginibus.*

Death of Eadbald, and succession of Earconbert, A. D. 640.

Anno dominicae incarnationis DCXL, Eadbald rex Cantuariorum transiens ex hac uita, Earconbercto[4] filio regni gubernacula reliquit; quae ille suscepta XXIIII annis et aliquot mensibus nobilissime tenuit. Hic primus regum Anglorum in toto regno suo idola relinqui ac destrui, simul et ieiunium XL dierum obseruari principali auctoritate praecepit. Quae ne facile a quopiam posset contemni, in transgressores dignas et conpetentes punitiones proposuit. Cuius filia Earcongotæ[5], ut condigna parenti suboles, magnarum fuit uirgo uirtutum, seruiens Domino in monasterio, quod in regione Francorum constructum est ab abbatissa nobilissima uocabulo Fara, in loco, qui dicitur in Brige.

English princesses in Frankish monasteries.

Nam eo tempore necdum multis in regione Anglorum monasteriis constructis, multi de Brittania monachicae[6] conuersationis gratia Francorum uel Galliarum monasteria adire solebant; sed et filias suas eisdem erudiendas, ac sponso caelesti copulandas mittebant; maxime in Brige, et in Cale, et in Andilegum monasterio; inter quas erat Saethryd[7], filia uxoris Annae regis Orientalium Anglorum, cuius supra meminimus, et filia naturalis eiusdem regis Aedilberg[8]; quae utraque cum esset peregrina, prae merito uirtutum eiusdem monasterii Brigensis est abbatissa constituta. Cuius regis filia maior Sexburg, uxor Earconbercti[9] regis Cantuariorum, habuit filiam Earcongotam[10], de qua sumus dicturi.

[1] erconberht C. [2] ercongota B; ercongata N. [3] aeðil- C. [4] -berhto C; -brecto N. [5] -tae B; -te N; eorcongotae C[1]; -ta C[2]. [6] monasticae C[1]. [7] saeðryth C; saedryd B; saethrith N. [8] aeðilberg C[1]; -burg C[2]; edilberc N. [9] ercon- B; eorconberhti C. [10] earcogotam B[1]; eorcon- C.

Story of Earcongota,

Huius autem uirginis Deo dicatae multa quidem ab incolis loci illius solent[1] opera uirtutum et signa miraculorum usque hodie narrari. Uerum nos de transitu tantum illius, quo caelestia regna petiit, aliquid breuiter dicere sufficiat.

Inminente ergo die suae uocationis, coepit circuire in monasterio casulas infirmarum Christi famularum, earumque uel maxime, quae uel aetate prouectae, uel probitate erant morum insigniores. Quarum se omnium precibus humiliter commendans, obitum proxime suum, quem reuelatione didicerat, non celauit esse futurum. Quam uidelicet reuelationem huiusmodi esse perhibebat: uidisse se[2] albatorum cateruam | hominum idem monasterium intrare; hosque a se interrogatos, quid quaererent, aut quid ibi uellent, respondisse, quod ob hoc illo[3] fuerint destinati, ut aureum illud nomisma, quod eo de Cantia uenerat, secum adsumerent. Ipsa autem nocte, in cuius ultima parte, id est incipiente aurora, praesentis mundi tenebras transiens supernam migrauit ad lucem, multi de fratribus eiusdem monasterii, qui aliis erant in aedibus, iam manifeste se concentus angelorum psallentium audisse referebant, sed et sonitum quasi plurimae multitudinis monasterium ingredientis; unde mox egressi dignoscere[4] quid esset, uiderunt lucem caelitus emissam fuisse permaximam, quae sanctam illam animam carnis uinculis absolutam ad aeterna patriae caelestis gaudia ducebat. Addunt et alia, quae ipsa nocte in monasterio eodem diuinitus fuerint ostensa miracula; sed haec nos ad alia tendentes, suis narrare permittimus. Sepultum est autem corpus uenerabile uirginis et sponsae Christi in ecclesia beati protomartyris Stephani; placuitque post diem tertium, ut lapis, quo monumentum tegebatur, amoueretur, et altius ipso in

[1] solent *om.* M. [2] se *added above the line both in* M. *and* B.
[3] illuc C. [4] uolentes *add.* N².

loco reponeretur[1]; quod dum fieret, tantae flagrantia suauitatis ab imis ebulliuit, ut cunctis, qui adstabant, fratribus ac sororibus, quasi opobalsami[2] cellaria esse uiderentur aperta.

and Ethelberg.

Sed et matertera eius, de qua diximus, Aedilberg[3], et ipsa Deo dilectam[4] perpetuae uirginitatis gloriam in magna corporis continentia seruauit[5]; quae cuius esset uirtutis, magis post mortem claruit. Cum enim esset abbatissa, coepit facere in monasterio suo ecclesiam in honorem omnium apostolorum, in qua suum corpus sepelliri cupiebat. Sed cum opus idem ad medium ferme esset perductum, illa ne hoc perficeret, morte praerepta est, et in ipso ecclesiae loco, ubi desiderabat, condita. Post cuius mortem, fratribus alia magis curantibus, intermissum est hoc aedificium annis VII, quibus conpletis statuerunt ob nimietatem laboris, huius structuram ecclesiae funditus relinquere, ossa uero abbatissae illo de loco eleuata, in aliam ecclesiam, quae esset perfecta ac dedicata, transferre. Et aperientes sepulchrum eius, ita intemeratum corpus inuenere, ut a corruptione | concupiscentiae carnalis erat inmune; f. 50 b
et ita denuo lotum, atque aliis uestibus indutum transtulerunt illud in ecclesiam beati Stephani martyris. Cuius uidelicet natalis ibi[6] solet in magna gloria celebrari die Nonarum Iuliarum.

CAP. IX.

Ut in loco, in quo occisus est rex Osuald[7], crebra sanitatum miracula facta; utque ibi primo[8] iumentum cuiusdam uiantis ac deinde puella sit paralitica curata.

Regnauit autem Osuald[7] christianissimus rex Nordanhymbrorum VIIII annos, adnumerato etiam illo[9],

[1] poneretur C. [2] opo. i. succi balsami .i. ðæs [tea]res; *gloss on lower margin of* M. [3] aeðil- C^2 (?). [4] dilecta B. W. [5] conseruauit M. (*due to* continentia *preceding*). [6] ibi *om.* C. [7] osuuald C. [8] primo, *added on margin* M. [9] illo anno C. D. A_1. &c.

quem et feralis impietas regis Brettonum, et apostasia demens regum Anglorum detestabilem fecerat. Siquidem, ut supra docuimus, unanimo omnium consensu firmatum est, ut nomen et memoria apostatarum de catalogo regum Christianorum prorsus aboleri deberet, neque aliquis regno eorum annus adnotari. Quo completo annorum curriculo occisus est, commisso graui proelio, ab eadem pagana gente paganoque rege Merciorum, a quo et prodecessor eius Aeduini[1] peremtus fuerat, in loco, qui lingua Anglorum nuncupatur Maserfelth[2], anno aetatis suae XXXVIII., die quinto mensis Augusti.

Oswald slain at Maserfelth, Aug. 5, 642.

Cuius quanta fides[3] in Deum, quae deuotio mentis fuerit, etiam post mortem uirtutum miraculis claruit. Namque in loco, ubi pro patria dimicans a paganis interfectus est, usque hodie sanitates infirmorum et hominum et pecorum celebrari non desinunt. Unde contigit, ut puluerem ipsum, ubi corpus eius in terram conruit, multi auferentes et in aquam mittentes suis per haec infirmis multum commodi adferrent[4]. Qui uidelicet mos adeo increbruit, ut paulatim ablata exinde terra fossam ad mensuram staturae uirilis altam reddiderit. Nec mirandum in loco mortis illius infirmos sanari, qui semper, dum uiueret, infirmis et pauperibus consulere, elimosynas dare, opem ferre non cessabat. Et multa quidem in loco illo uel de puluere loci illius facta uirtutum miracula narrantur; sed nos duo tantum, quae a maioribus audiuimus, referre satis duximus.

Miracles wrought on the site.

Non multo post interfectionem eius exacto tempore, contigit, ut quidam equo sedens iter iuxta locum ageret illum; cuius equus subito lassescere, consistere, caput in terram declinare, spumas ex ore demittere, et, augescente dolore nimio, in terram coepit ruere. Desiluit eques, et stramime subtracto[5] coepit expectare

[1] eduini B^1. N; eduine C. B^2. [2] *altered to* -feld B. [3] uis M. H_1. [4] -ferent M. [5] *There is great variety of reading in*

horam, qua aut melioratum reciperet iumentum, aut relinqueret mortuum. At ipsum diu graui dolore uexatum, cum diuersas in partes se torqueret, | repente f. 51 a
uolutando deuenit in illud loci, ubi rex memorabilis occubuit. Nec mora, quiescente dolore cessabat ab insanis membrorum motibus, et consueto equorum more, quasi post lassitudinem in diuersum latus uicissim sese uoluere, statimque exsurgens quasi sanum per omnia, uirecta herbarum auidius carpere coepit.

Quo ille uiso, ut uir sagacis ingenii, intellexit aliquid mirae sanctitatis huic loco, quo equus est curatus, inesse; et posito ibi signo, non multo post ascendit equum, atque ad hospitium, quo proposuerat, accessit; quo dum aduenirent, inuenit puellam ibi neptem patris familias longo paralysis morbo grauatam; et cum familiares domus illius de acerba[1] puellae infirmitate ipso praesente quererentur, coepit dicere ille de loco, ubi caballus suus esset curatus. Quid multa? inponentes eam carro, duxerunt ad locum, ibidemque deposuerunt. At illa posita in loco obdormiuit[2] parumper; et ubi euigilauit, sanatam se ab illa corporis dissolutione sentiens, postulata aqua, ipsa lauit faciem, crines conposuit, caput linteo cooperuit, et cum his, qui se adduxerant, sana pedibus incedendo reuersa est.

CAP. X.

Ut puluis loci illius contra ignem ualuerit.

Another miracle.

Eodem[3] tempore uenit alius quidam de natione Brettonum, ut ferunt, iter faciens iuxta ipsum locum, in

the MSS. here; the reading in the text is that of M. B. W. O_2. O_6. O_{11}. O_{14}; stramine substracto N. H_1, *so* C. *with the second* s *erased, and* tracto *written above by* C^2, *so* D.O_1 *with* c *erased;* stramine substrato O_{3_4}. O_{7-10}. [Ca_3.] P. H_2 edd.; stamine substrato O_5. *The* A.S. *vers. has 7* þæt gebæte ofateah, *i. e.* et frenum subtraxit. [1] acerua M. C^1. B^1. N. [2] -muit M. [3] *There is no break in the text of* M. *between these two chapters; but the rubricator has inserted a* k (*i. e.* capitulum) *above the line.*

quo praefata erat pugna conpleta; et uidit unius loci spatium cetero campo uiridius ac uenustius; coepitque sagaci animo conicere, quod nulla esset alia causa insolitae illo in loco uiriditatis, nisi quia ibidem sanctior cetero exercitu uir aliquis fuisset interfectus. Tulit itaque de puluere terrae illius secum inligans in linteo, cogitans, quod futurum erat, quia ad medellam infirmantium idem puluis proficeret; et pergens itinere suo peruenit ad uicum quendam uespere, intrauitque in domum, in qua uicani[1] caenantes epulabantur; et susceptus a dominis domus, resedit et ipse cum eis ad conuiuium, adpendens linteolum cum puluere, quem adtulerat, in una posta parietis. Cumque diutius epulis atque ebrietati uacarent, accenso grandi igne in medio, contigit uolantibus in altum scintillis culmen domus, quod erat uirgis contextum, ac foeno tectum, subitaneis flammis impleri. Quod cum repente conuiuae terrore confusi[2] conspicerent, fugerunt foras nil ardenti domui | et iamiamque perituraе prodesse ualentes. Consumpta ergo domu flammis, posta solummodo[3], in qua puluis ille inclusus pendebat, tuta ab ignibus et intacta remansit. Qua uisa uirtute mirati sunt ualde; et perquirentes subtilius, inuenerunt, quia de illo loco adsumptus erat puluis, ubi regis Osualdi[4] sanguis fuerat effusus. Quibus patefactis ac diffamatis longe lateque miraculis, multi per dies locum frequentare illum, et sanitatum ibi gratiam capere sibi suisque coeperunt.

CAP. XI.

Ut super reliquias eius lux caelestis tota nocte steterit, et ut per eas sint daemoniaci curati.

Inter quae nequaquam silentio praetereundum reor, quid uirtutis ac miraculi caelestis fuerit ostensum, cum

[1] uicini C². B². N'. [2] con *of* confusi *erased in* M. [3] -dum M. [4] osuualdi C.

ossa eius inuenta, atque ad ecclesiam, in qua nunc seruantur, translata sunt. Factum est autem hoc per industriam reginae Merciorum Osthrydae[1], quae erat filia fratris eius, id est Osuiu, qui post illum regni apicem tenebat, ut in sequentibus dicemus.

Oswald's bones translated to Bardney.

Est monasterium nobile in prouincia Lindissi[2], nomine Beardaneu[3], quod eadem regina cum uiro suo Aedilredo[4] multum diligebat, uenerabatur, excolebat, in quo desiderabat honoranda patrui sui ossa recondere. Cumque uenisset carrum, in quo eadem ossa ducebantur, incumbente uespera, in monasterium praefatum, noluerunt ea, qui erant in monasterio, libenter excipere; quia etsi sanctum eum nouerant, tamen, quia de alia prouincia ortus fuerat, et super eos regnum acceperat, ueteranis eum odiis etiam mortuum insequebantur. Unde factum est, ut ipsa nocte reliquiae adlatae foris permanerent, tentorio tantum maiore supra carrum, in quo inerant, extenso. Sed miraculi caelestis ostensio, quam reuerenter eae[5] suscipiendae a cunctis fidelibus essent, patefecit. Nam tota ea nocte columna lucis a carro illo ad caelum usque porrecta, omnibus pene eiusdem Lindissæ[6] prouinciae locis conspicua stabat. Unde mane facto fratres monasterii illius, qui pridie abnuerant, diligenter ipsi petere coeperunt, ut apud se eaedem[7] sanctae ac Deo dilectae reliquiae conderentur. Lota igitur ossa intulerunt in thecam, quam in hoc praeparauerant, atque in ecclesia iuxta honorem congruum posuerunt; et ut regia uiri sancti persona memoriam haberet aeternam, uexillum eius super tumbam auro et purpura conpositum adposuerunt, ipsamque aquam, in qua lauerant[8] ossa, in angulo sacrarii fuderunt. Ex quo tempore factum est, ut ipsa terra, quae lauacrum | uenerabile suscipit, ad f. 52

[1] ostrydæ N; osðryðę C. [2] lindisi N. [3] -nig B². [4] aeðil- C. [5] eae *erased* n C. *and* B. [6] -sae C. B. [7] eadem M. B. C. [8] -runt M. H_1.

abigendos ex obsessis corporibus daemones gratiae salutaris haberet effectum.

A demoniac healed.

Denique tempore sequente, cum praefata regina in eodem monasterio moraretur, uenit ad salutandam eam abbatissa quaedam uenerabilis, quae usque hodie superest, uocabulo Aedilhild [1], soror uirorum sanctorum Aediluini [2] et Alduini [3], quorum prior episcopus in Lindissi prouincia, secundus erat abbas in monasterio, quod uocatur Peartaneu [4], a quo non longe et illa monasterium habebat. Cum ergo ueniens [5] illo [6] loqueretur cum regina, atque inter alia, sermone de Osualdo exorto [7], diceret, quod et ipsa lucem nocte illa supra reliquias eius ad caelum usque altam [8] uidisset, adiecit regina, quia de puluere pauimenti, in quo aqua lauacri illius effusa est, multi iam sanati [9] essent infirmi. At illa petiit sibi portionem pulueris salutiferi dari; et accipiens inligatum [10] panno condidit in capsella, et rediit. Transacto autem tempore aliquanto, cum esset in suo monasterio, uenit illic quidam hospes, qui solebat nocturnis saepius horis repente ab inmundo spiritu grauissime uexari. Qui cum benigne susceptus post caenam in lecto membra posuisset, subito a diabolo arreptus, clamare, dentibus frendere, spumare, et diuersis motibus coepit membra torquere. Cumque a nullo uel teneri uel ligari potuisset, cucurrit minister, et pulsans ad ostium nuntiauit abbatissae. At illa aperiens ianuam monasterii, exiuit ipsa cum una sanctimonialium feminarum ad locum uirorum, et euocans presbyterum, rogauit secum uenire ad patientem. Ubi cum uenientes uiderent multos adfuisse, qui uexatum tenere, et motus eius insanos conprimere

[1] aedihild N; aeðil- C. [2] aeðil- C; edil- N; aeðel- B^2. [3] eald- B^2. [4] *The first* a *erased in* C; -nea N. [5] ueniens *om.* M. H_1. [6] ille H_1^1; illa H_1^2. [7] ex. de os. C. B^2. [8] ad altam H_1^1; adultam H_1^2. [9] *The scribe of* M. *at first wrote* sanitati. [10] -tam M; in panno ligatum C. D. O_1. R_1. &c.

conati nequaquam ualebant, dicebat presbyter exorcismos, et quaeque poterat, pro sedando miseri furore agebat. Sed nec ipse, quamuis multum laborans, proficere aliquid ualebat. Cumque nil salutis furenti superesse uideretur, repente uenit in mentem abbatissae puluis ille praefatus; statimque iussit ire ministram, et capsellam, in qua erat, adducere. Et cum illa adferens, quae iussa est, intraret[1] atrium domus, in cuius interioribus daemoniosus torquebatur, conticuit ille subito, et quasi in somnum laxatus deposuit caput, membra in quietem omnia conposuit.

'Conticuere omnes, | intentique ora tenebant,' f. 52 Verg Aen.

quem res exitum haberet, solliciti exspectantes. Et post aliquantum horae spatium resedit qui uexabatur, et grauiter suspirans: 'Modo,' inquit, 'sanum sapio, recepi[2] enim sensum animi mei.' At illi sedulo sciscitabantur, quomodo hoc contigisset. Qui ait: 'Mox ut uirgo haec cum capsella, quam portabat, adpropinquauit[3] atrio domus huius, discessere omnes, qui me premebant, spiritus maligni, et me relicto nusquam conparuerunt.' Tunc dedit ei abbatissa portiunculam de puluere illo, et sic data oratione a presbytero, noctem illam quietissimam duxit; neque aliquid ex eo tempore nocturni timoris aut uexationis ab antiquo hoste pertulit.

CAP. XII.

Ut[4] ad tumbam eius sit puerulus a febre curatus.

A boy cured of fever.

Sequente dehinc tempore fuit in eodem monasterio puerulus quidam, longo febrium incommodo grauiter uexatus. Qui cum die quadam[5] sollicitus horam

[1] intrauit N. [2] recipi M. [3] -abit M. [4] *This heading was omitted by the scribe from the capitula of* M. *It is inserted on the lower margin, and the numbers of all the subsequent chapters have been altered.* [5] quodam M.

accessionis exspectaret, ingressus ad eum quidam de fratribus: 'Uis,' inquit, 'mi nate, doceam te, quomodo cureris ab huius[1] molestia langoris? Surge, ingredere[2] ecclesiam, et accedens ad sepulchrum Osualdi, ibi reside, et quietus manens adhere tumbae. Uide, ne exeas inde, nec de loco mouearis, donec hora recessionis febrium transierit. Tunc ipse intrabo, et educam te inde.' Fecit, ut ille suaserat; sedentemque ad[3] tumbam sancti infirmitas tangere nequaquam praesumsit; quin in tantum timens aufugit, ut nec secunda die, nec tertia, neque umquam exinde eum auderet contingere. Quod ita esse gestum, qui referebat mihi, frater inde adueniens adiecit, quod eo adhuc tempore, quo mecum loquebatur, superesset in eodem monasterio iam iuuenis ille, in quo tunc puero factum erat hoc miraculum sanitatis. Nec mirandum preces regis illius iam cum Domino regnantis multum ualere apud eum, qui temporalis regni quondam[4] gubernacula tenens, magis pro aeterno regno[5] semper laborare ac deprecari solebat.

Traditions about Oswald.

Denique ferunt, quia a tempore matutinae laudis saepius ad diem usque in orationibus persteterit, atque ob crebrum morem orandi, siue gratias agendi Domino semper ubicumque sedens, supinas super genua sua manus habere solitus sit. Uulgatum est autem, et in consuetudinem prouerbii uersum, quod etiam inter uerba orationis uitam finierit. Nam cum armis et hostibus circumseptus iamiamque uideret[6] se esse perimendum, | orauit pro animabus exercitus sui. Unde dicunt in prouerbio: 'Deus miserere animabus, dixit Osuald cadens in terram.'

Fate of his relics.

Ossa igitur illius translata et condita sunt in monasterio, quo diximus. Porro caput et manus cum brachiis a corpore praecisas iussit rex, qui occiderat, in stipitibus

[1] huius modi C. B². [2] -dire M. [3] eum ad C. [4] quondam *om.* M. [5] regno *om.* M. [6] uiderit C.

suspendi. Quo post annum deueniens[1] cum exercitu successor regni eius Osuiu abstulit ea, et caput quidem in cymiterio Lindisfarnensis[2] ecclesiae, in regia uero ciuitate manus cum brachiis condidit.

CAP. XIII.

Ut in Hibernia sit quidam per reliquias eius a mortis articulo reuocatus.

Fame of Oswald in Germany and Ireland.

Nec solum inclyti fama uiri Brittaniae fines lustrauit uniuersos, sed etiam trans oceanum longe radios[3] salutiferae lucis spargens, Germaniae simul et Hiberniae partes attigit. Denique reuerentissimus antistes Acca solet referre, quia, cum Romam uadens, apud sanctissimum Fresonum gentis archiepiscopum Uilbrordum cum suo antistite Uilfrido moraretur, crebro eum audierit de mirandis, quae ad reliquias eiusdem reuerentissimi regis in illa prouincia gesta fuerint, narrare. Sed et in[4] Hibernia cum presbyter adhuc peregrinam pro aeterna patria duceret uitam, rumorem sanctitatis illius in ea quoque insula longe lateque iam percrebruisse ferebat; e quibus unum, quod inter alia rettulit, miraculum praesenti nostrae historiae inserendum credidimus.

A miracle in Ireland.

'Tempore[5],' inquit, 'mortalitatis, quae Brittaniam Hiberniamque lata strage uastauit, percussus est eiusdem clade pestis inter alios scolasticus quidam de genere Scottorum, doctus quidem uir studio litterarum, sed erga curam perpetuae suae saluationis nihil omnino studii et industriae gerens. Qui cum se morti proximum uideret, timere coepit et pauere, ne mox mortuus ob merita scelerum ad inferni claustra raperetur, clamauitque me, cum essem in uicinia[6] positus, et inter

[1] ueniens M. [2] -parnensis N. [3] radio M. [4] in *om.* M.
[5] *The chapter begins here in* C. W. D. O_{1-4}. O_{6-11}. &c. [6] uicina M. N.

egra tremens suspiria, flebili uoce talia mecum querebatur: "Uides," inquit, "quia iamiamque crescente corporis molestia ad articulum subeundae mortis conpellor; nec dubito me post mortem corporis[1] statim ad perpetuam animae mortem rapiendum, ac infernalibus subdendum esse tormentis; quia tempore non pauco inter studia diuinae lectionis, uitiorum potius inplicamentis, quam diuinis solebam seruire mandatis. Inest autem animo, si mihi pietas superna aliqua uiuendi spatia donauerit, uitiosos mores corrigere, atque ad imperium | diuinae uoluntatis totam ex integro mentem uitamque transferre. Uerum noui non hoc esse meriti mei, ut indutias uiuendi uel accipiam, uel me accepturum esse confidam, nisi forte misero mihi et indigno uenia, per auxilium eorum, qui illi fideliter seruierunt, propitiari dignatus fuerit. Audiuimus autem, et fama est[2] creberrima, quia fuerit in gente uestra rex mirandae sanctitatis, uocabulo Osuald[3], cuius excellentia fidei et uirtutis, etiam post mortem, uirtutum frequentium operatione claruerit; precorque, si aliquid reliquiarum illius penes te habes, adferas mihi, si forte mihi Dominus per eius meritum misereri uoluerit." At ego respondi: "Habeo quidem de ligno, in quo caput eius occisi a paganis infixum est; et, si firmo corde credideris, potest diuina pietas per tanti meritum uiri et huius[4] uitae spatia longiora concedere, et ingressu[5] te uitae perennis dignum reddere." Nec moratus ille integram se in hoc habere fidem respondebat.

'Tum benedixi aquam, et astulam roboris praefati[6] inmittens obtuli egro potandum. Nec mora, melius habere coepit, et conualescens ab infirmitate, multo deinceps tempore uixit; totoque ad Deum corde et opere conuersus, omnibus, ubicumque perueniebat,

[1] corporis, *added on margin* M. [2] est *om.* M. N. [3] osuuald C. [4] huius tibi C. D. &c. [5] -sum M. N². [6] probati N.

clementiam pii Conditoris et fidelis eius famuli gloriam praedicabat.'

CAP. XIV.

Ut, defuncto Paulino, Ithamar pro eo Hrofensis[1] *ecclesiae praesulatum susceperit; et de humilitate mirabili regis Osuini*[2]*, qui ab Osuiu*[3] *crudeli*[4] *caede peremtus est.*

Succession of Oswy, A. D. 642; His difficulties.

Translato[5] ergo ad caelestia regna Osualdo, suscepit regni terrestris sedem pro eo frater eius Osuiu, iuuenis XXX circiter annorum, et per annos XXVIII laboriosissime tenuit, inpugnatus uidelicet et ab ea, quae fratrem eius occiderat, pagana gente Merciorum, et a filio quoque suo Alchfrido[6], nec non et a fratruo, id est fratris sui, qui ante eum regnauit, filio Oidilualdo[7].

Death of Paulinus, Oct. 10, 644.

Cuius anno secundo, hoc est ab incarnatione dominica anno DCXLIIII[8], reuerentissimus pater Paulinus, quondam quidem Eburacensis, sed tunc Hrofensis episcopus ciuitatis, transiuit ad Dominum sexto Iduum Octobrium[9] die; qui X et VIIII annos, menses duos, dies XXI episcopatum tenuit; sepultusque est in secretario beati apostoli Andreae, quod[10] rex Aedilberct[11] a fundamentis in eadem Hrofi ciuitate construxit. In cuius locum Honorius archiepiscopus ordinauit Ithamar[12], oriundum quidem de gente Cantuariorum, sed uita et eruditione antecessoribus suis aequandum.

Succession of Oswine in Deira, A. D. 644.

Habuit autem Osuiu primis regni sui temporibus consortem regiae dignitatis, uocabulo Osuini[13], de stirpe regis Aeduini[14], hoc est filium Osrici, | de quo supra f. 5
rettulimus, uirum eximiae pietatis et religionis; qui

[1] rhof- C. [2] osuuini C. [3] osuio C; Osino N; Osio B. (?). [4] crudili M. [5] *From here to the word* Cynuise, p. 178, *inclusive, is wanting in* H_1, *owing to the loss of a fold. The lacuna has been supplied in a hand of the* 12*th cent.* [6] alhfrido C. B; olchfrido N. [7] sic B^1; oedil- C; edil- N; aiðel- B^2. [8] DCXLVII N. [9] octimbrium N. [10] quam M.C.N^1; quem N^2. [11] aeðilberht C; -berct B^2 (?); edilberc N. [12] inthamar N. [13] -ne B^2. [14] eduini C. B. N.

prouinciae Derorum septem annis in maxima omnium rerum affluentia, et ipse amabilis omnibus praefuit. Sed nec cum eo ille, qui ceteram Transhumbranae gentis partem ab Aquilone, id est Berniciorum prouinciam, regebat, habere pacem potuit; quin potius, ingrauescentibus causis dissensionum, miserrima hunc caede peremit. Siquidem congregato contra inuicem exercitu, cum uideret se Osuini cum illo, qui plures habebat auxiliarios, non posse bello confligere, ratus est utilius tunc demissa[1] intentione bellandi, seruare se ad tempora meliora. Remisit ergo exercitum, quem congregauerat, ac singulos domum redire praecepit a loco, qui uocatur Uilfaræsdun[2], id est mons Uilfari, et est a uico Cataractone X ferme milibus passuum contra solstitialem[3] occasum secretus; diuertitque ipse cum uno tantum milite sibi fidissimo, nomine Tondheri[4], celandus in domum comitis Hunualdi, quem etiam ipsum sibi amicissimum autumabat. Sed heu, pro dolor! longe aliter erat; nam ab eodem comite proditum eum Osuiu cum praefato ipsius milite per praefectum suum Ediluinum[5] detestanda omnibus morte interfecit. Quod factum est die XIII^a^ Kalendarum Septembrium, anno regni eius nono, in loco, qui dicitur Ingetlingum; ubi postmodum, castigandi huius facinoris gratia, monasterium constructum est; in quo pro utriusque regis, et occisi uidelicet, et eius, qui occidere iussit, animae redemtione cotidie Domino preces offerri deberent.

He is foully murdered, Aug. 20, 651.

Erat autem rex Osuini[6] et aspectu uenustus, et statura sublimis, et affatu[7] iucundus, et moribus ciuilis[8], et manu omnibus, id est nobilibus simul atque ignobilibus, largus; unde contigit, ut ob regiam eius et

His beauty of person and character.

[1] dimissa N. C². B². [2] uilfaresdún C; uilfæraesdun B; uilfaraes-duun N. [3] solemstitialem M. [4] -here N. B². [5] aeðiluuinum C. [6] -ne B²; osuuini C. [7] affectu N [8] ciuibilis C.

animi, et uultus, et meritorum dignitatem ab omnibus diligeretur, et undique ad eius ministerium de cunctis prope prouinciis uiri etiam nobilissimi concurrerent. Cuius inter ceteras uirtutis[1] et modestiae, et, ut ita dicam, specialis benedictionis glorias etiam maxima fuisse fertur humilitas, ut uno probare sat erit exemplo.

His wonderful humility.

Donauerat equum optimum antistiti Aidano[2], in quo ille, quamuis ambulare solitus, uel amnium fluenta transire, uel si alia quaelibet necessitas insisteret, uiam peragere[3] posset. Cui cum paruo interiecto tempore | pauper quidam occurreret elimosynam petens, f. 5
desiliens ille praecepit equum, ita ut erat stratus regaliter, pauperi dari; erat enim multum misericors, et cultor pauperum, ac uelut pater miserorum. Hoc cum regi esset relatum, dicebat episcopo, cum forte ingressuri essent ad prandium: 'Quid uoluisti, domine antistes, equum regium, quem te conueniebat proprium habere, pauperi dare? Numquid non habuimus equos uiliores plurimos, uel alias species, quae ad pauperum dona sufficerent, quamuis illum eis equum non dares, quem tibi specialiter possidendum elegi?' Cui statim episcopus: 'Quid loqueris,' inquit, 'rex? Numquid[4] tibi carior est ille filius equae, quam ille filius Dei?' Quibus dictis intrabant ad prandendum. Et episcopus quidem residebat in suo loco. Porro rex, uenerat enim de uenatu, coepit consistens ad focum calefieri cf.
cum ministris; et repente inter calefaciendum recor- xv
dans uerbum, quod dixerat illi antistes, discinxit se gladio suo, et dedit illum ministro, festinusque accedens ante pedes episcopi conruit, postulans, ut sibi placatus esset, 'quia numquam,' inquit, 'deinceps aliquid loquar de hoc aut iudicabo, quid uel quantum de pecunia nostra filiis Dei tribuas.' Quod uidens episcopus,

[1] -tes C. [2] aidono N. [3] peragrare M. [4] num C; nam N.

multum pertimuit, ac statim exsurgens leuauit eum, promittens se[1] multum illi esse placatum, dum modo ille residens ad epulas tristitiam deponeret. Dumque rex, iubente ac postulante episcopo, laetitiam reciperet, coepit e contra episcopus tristis usque ad lacrimarum profusionem effici. Quem dum presbyter suus lingua patria, quam rex et domestici eius non nouerant, quare lacrimaretur, interrogasset: 'Scio,' inquit, 'quia non multo tempore uicturus est rex; numquam enim ante haec uidi humilem regem. Unde animaduerto illum citius ex hac uita rapiendum; non enim digna est haec gens talem habere rectorem.' Nec multo post dira antistitis[2] praesagia tristi regis funere, de quo supra diximus, impleta sunt.

Death of Aidan, Aug. 31, 651.

Sed et ipse antistes Aidan non plus quam XII° post occisionem regis, quem amabat, die, id est pridie Kalendas Septembres, de saeculo ablatus[3], perpetua laborum suorum a Domino praemia recepit.

CAP. XV.

Ut episcopus Aidan nautis et tempestatem futuram praedixerit, et oleum sanctum, quo hanc sedarent, dederit.

Miracles wrought by Aidan.

Qui cuius meriti fuerit, etiam miraculorum signis internus arbiter edocuit, e quibus tria memoriae causa ponere satis sit. Presbyter quidam, nomine Utta, multae grauitatis ac ueritatis uir, et ob id omnibus, | etiam ipsis principibus saeculi honorabilis, cum mitteretur Cantiam ob adducendam inde coniugem regi Osuio[4], filiam uidelicet Æduini[5] regis Eanfledam, quae[6] occiso patre illuc fuerat adducta; qui terrestri quidem itinere illo uenire, sed nauigio cum uirgine

[1] eum C. [2] antistis C[1]. B. [3] sublatus C. [4] osuuiu C; osuu N[1]; osuiu N.[2] B. (*the final* u *being on an erasure*). [5] eduini C. B. N. [6] quia C. D. O_1. &c.

redire disponebat, accessit ad episcopum Aidanum, obsecrans eum pro se suisque, qui tantum iter erant adgressuri, Domino supplicare. Qui benedicens illos ac Domino commendans, dedit etiam oleum sanctificatum: 'Scio,' inquiens, 'quia, ubi nauem ascenderitis, tempestas uobis, et uentus contrarius superueniet; sed tu memento, ut hoc oleum, quod tibi do, mittas in mare; et statim quiescentibus uentis, serenitas maris uos laeta prosequetur, ac cupito itinere domum remittet.' Quae cuncta, ut praedixerat antistes, ex ordine conpleta sunt; et quidem inprimis furentibus undis pelagi, temtabant nautae anchoris in mare missis nauem retinere, neque hoc agentes aliquid proficiebant. Cumque uerrentibus undique et inplere incipientibus nauem fluctibus, mortem sibi omnes inminere, et iamiamque adesse uiderent, tandem presbyter reminiscens uerba antistitis, adsumta ampulla[1] misit de oleo in pontum, et statim, ut praedictum erat, suo quieuit a feruore. Sicque factum est, ut uir Dei et per prophetiae spiritum[2] tempestatem praedixerit futuram, et per uirtutem eiusdem spiritus hanc exortam, quamuis corporaliter absens, sopiuerit. Cuius ordinem miraculi non quilibet dubius relator, sed fidelissimus mihi nostrae ecclesiae presbyter, Cynimund[3] uocabulo, narrauit, qui se hoc ab ipso Utta presbytero, in quo et per quem conpletum est, audisse perhibebat.

CAP. XVI.

Ut idem admotum ab hostibus urbi regiae ignem orando amouerit.

Another miracle.

Aliud eiusdem patris memorabile miraculum ferunt multi, qui nosse potuerunt. Nam tempore episcopatus eius, hostilis Merciorum exercitus Penda duce Nordanhymbrorum regiones impia clade longe lateque deuastans peruenit ad urbem usque regiam, quae ex

[1] -pula M. [2] -tus N. [3] cyne- C. B².

Bebbae quondam reginae uocabulo cognominatur, eamque, quia[1] neque armis neque obsidione capere poterat, flammis absumere conatus est; discissisque[2] uiculis, quos in uicinia urbis inuenit, aduexit illo plurimam congeriem trabium, tignorum, parietum, uirgeorum, et tecti fenei, et his urbem in magna altitudine circumdedit a parte, quae terrae est contigua[3], et dum uentum[4] oportunum cerneret, | inlato igne conburere urbem nisus[5] est. Quo tempore reuerentissimus antistes Aidan in insula Farne, quae duobus ferme milibus passuum ab urbe procul abest, morabatur. Illo enim saepius secretae orationis et silentii causa secedere consuerat; denique usque hodie locum sedis illius solitariae in eadem insula solent ostendere. Qui cum uentis ferentibus globos[6] ignis ac fumum supra muros urbis exaltari conspiceret, fertur eleuatis ad caelum oculis manibusque cum lacrimis dixisse: 'Uide, Domine, quanta mala facit Penda.' Quo dicto statim mutati ab urbe uenti in eos, qui accenderant, flammarum incendia retorserunt, ita ut aliquot laesi, omnes territi, inpugnare ultra urbem cessarent, quam diuinitus iuuari cognouerant[7].

CAP. XVII.

Ut apposita ecclesiae, cui idem adcumbens[8] obierat, ardente cetera domu, flammis absumi requiuerit; et de interna uita eius.

Last illness and death of Aidan, A. D. 651.

HUNC cum dies mortis egredi e corpore cogeret, conpletis annis episcopatus sui XVII[9] erat[10] in uilla regia non longe ab urbe, de qua praefati sumus. In hac enim habens ecclesiam et cubiculum, saepius ibidem diuerti ac manere, atque inde ad praedicandum circumquaque exire consueuerat; quod ipsum et in

[1] quam C. [2] discisisque M. N. C[1]. [3] continua N. [4] uentu M. [5] misus M. [6] glouos N[1]. [7] -runt M[1]. [8] occumbens N. [9] XVI M. N. [10] erat *om.* M.

aliis uillis regiis[1] facere solebat, utpote nil propriae possessionis, excepta ecclesia sua et adiacentibus agellis habens. Tetenderunt ergo ei egrotanti tentorium ad occidentalem ecclesiae partem, ita ut ipsum tentorium parieti hereret ecclesiae. Unde factum est, ut adclinis destinae, quae extrinsecus ecclesiae pro munimine erat adposita, spiritum uitae exhalaret ultimum. Obiit autem septimo decimo episcopatus sui anno, pridie Kalendarum Septembrium. Cuius corpus mox inde translatum ad insulam Lindisfarnensium[2], atque in cymiterio fratrum sepultum est. At interiecto tempore aliquanto, cum fabricata esset ibi basilica[3] maior, atque in honorem beatissimi apostolorum principis dedicata, illo ossa eius translata, atque ad dexteram altaris iuxta uenerationem tanto pontifice dignam condita sunt.

Burial and translation.

Finan succeeds.

Successit uero ei in episcopatum Finan, et ipse illo ab Hii Scottorum insula ac monasterio destinatus, ac tempore non pauco in episcopatu permansit. Contigit autem post aliquot annos, ut Penda Merciorum rex cum hostili exercitu haec in loca perueniens, cum cuncta, quae poterat, ferro flammaque perderet, uicus quoque ille[4], in quo antistes obiit, una cum ecclesia | memorata flammis absumeretur. Sed mirum in f. 56
modum sola illa destina, cui incumbens obiit, ab ignibus circum cuncta uorantibus absumi non potuit. Quo clarescente miraculo, mox ibidem ecclesia restaurata, et haec eadem destina in munimentum est parietis, ut ante fuerat, forinsecus adposita. Rursumque peracto tempore aliquanto, euenit per culpam incuriae uicum eundem et ipsam pariter ecclesiam ignibus consumi. Sed ne tunc quidem eandem[5] tangere flamma destinam ualebat; et cum magno utique miraculo ipsa eius foramina ingrediens, quibus aedificio erat adfixa, perederet, ipsam tamen ledere nullatenus sinebatur. Unde tertio

A miracle.

[1] regis M. N. [2] lindispar- N. [3] ecclesia C. D. O_6. [4] ille *om.* M. [5] eandem *om.* C. D. R_1. O_1.

aedificata ibi ecclesia, destinam illam non, ut antea, deforis in fulcimentum domus adposuerunt, sed intro ipsam ecclesiam in memoriam miraculi posuerunt, ubi intrantes genu flectere, ac misericordiae caelesti supplicare deberent. Constatque multos ex eo tempore gratiam sanitatis in eodem loco consecutos; quin etiam astulis ex ipsa destina excisis, et in aquam[1] missis, plures sibi suisque langorum remedia conquisiere.

Scripsi autem haec de persona et operibus uiri praefati; nequaquam in eo laudans aut[2] eligens hoc, quod de obseruatione paschae minus perfecte sapiebat; immo hoc multum detestans, sicut in libro, quem de temporibus conposui, manifestissime probaui; sed quasi uerax historicus, simpliciter ea, quae de illo siue per illum sunt gesta, describens, et quae laude sunt digna in eius actibus laudans, atque ad utilitatem legentium memoriae commendans; studium uidelicet pacis et caritatis, continentiae et humilitatis; animum irae et auaritiae uictorem, superbiae simul et uanae gloriae contemtorem; industriam faciendi simul et docendi mandata caelestia, solertiam lectionis et uigiliarum, auctoritatem sacerdote[3] dignam, redarguendi superbos ac potentes, pariter et infirmos consolandi, ac pauperes recreandi uel defendendi clementiam. Qui, ut breuiter multa conprehendam, quantum ab eis, qui illum nouere, didicimus, nil ex omnibus, quae in euangelicis uel[4] apostolicis siue propheticis litteris facienda cognouerat, praetermittere, sed cuncta pro suis uiribus operibus explere curabat. Haec in praefato antistite multum conplector et amo, quia nimirum haec Deo placuisse non ambigo. Quod autem pascha non suo tempore obseruabat, | uel canonicum eius tempus ignorans, uel suae gentis auctoritate ne agnitum sequeretur deuictus, non adprobo nec laudo. In quo

Character of Aidan.

[1] aqua B. [2] uel M. [3] -dotii N. [4] siue B. C. *on erasure.*

tamen hoc adprobo, quia in celebratione[1] sui paschae non aliud corde tenebat, uenerabatur, et praedicabat, quam quod nos; id est, redemtionem[2] generis humani per passionem, resurrectionem, ascensionem in caelos mediatoris Dei et hominum hominis Iesu Christi. Unde et hanc non, ut quidam falso opinantur, XIIII^a luna in qualibet feria cum Iudaeis, sed die dominica semper agebat, a luna XIIII^a usque ad XX^am; propter fidem uidelicet dominicae resurrectionis, quam una sabbati factam, propterque spem nostrae resurrectionis, quam eadem una sabbati, quae nunc dominica dies dicitur, ueraciter futuram cum sancta ecclesia credebat. 1 Tim. 5.

CAP. XVIII.

De uita uel[3] *morte religiosi regis Sigbercti*[4].

Sigbert, King of the East Angles.

His temporibus regno Orientalium Anglorum, post Erpualdum[5] Redualdi[6] successorem, Sigberct[7] frater eius praefuit, homo bonus ac religiosus; qui dudum in Gallia, dum inimicitias Redualdi[6] fugiens exularet, lauacrum baptismi percepit, et patriam reuersus, ubi regno potitus est, mox ea, quae in Galliis[8] bene disposita uidit, imitari cupiens, instituit scolam, in qua pueri litteris[9] erudirentur; iuuante se episcopo Felice, quem de Cantia acceperat, eisque pedagogos ac magistros iuxta morem Cantuariorum praebente.

His retirement and death.

Tantumque rex ille caelestis regni amator factus est, ut ad ultimum, relictis regni negotiis, et cognato suo Ecgrice[10] commendatis, qui et antea partem eiusdem regni tenebat, intraret[11] monasterium, quod sibi fecerat, atque accepta tonsura pro aeterno magis regno militare curaret. Quod dum multo tempore faceret, contigit

[1] celebritate B[1]. [2] -nis M. [3] et N. [4] -berchti C. [5] *sic* M. B. N; eorp- C. [6] ræd- C. [7] -berht C; -berch N. [8] gallis MSS. [9] -riis M. [10] -co B[2]. [11] intrauit M.

gentem Merciorum duce rege Penda aduersus Orientales Anglos in bellum procedere, qui, dum se inferiores in bello hostibus conspicerent, rogauerunt Sigberctum[1] ad confirmandum militem secum uenire in proelium. Illo nolente ac contradicente, inuitum monasterio eruentes duxerunt in certamen, sperantes minus animos militum trepidare, minus praesente duce quondam strenuissimo et eximio posse fugam meditari. Sed ipse professionis suae non inmemor, dum opimo[2] esset uallatus exercitu, nonnisi uirgam tantum habere in manu uoluit: occisusque est una cum rege Ecgrice[3], et cunctus eorum, insistentibus paganis, caesus siue dispersus[4] exercitus.

Successor autem regni eorum[5] factus est Anna[6]
57 a. filius Eni | de regio genere, uir optimus, atque optimae genitor sobolis, de quibus in sequentibus suo tempore dicendum est; qui et ipse postea ab eodem pagano Merciorum duce, a quo et prodecessores[7] eius, occisus est.

CAP. XIX.

Ut Furseus apud Orientales Anglos monasterium fecerit; et de uisionibus uel sanctitate eius, cui etiam caro post mortem incorrupta testimonium perhibuerit.

Life of St. Fursa.

Uerum dum adhuc Sigberct[8] regni infulas teneret,
ei to ore, superuenit *de Hibernia uir* sanctus *nomine Furseus*, uerbo et actibus *clarus*, *sed* et egregiis insignis uirtutibus, cupiens pro Domino, ubicumque sibi oportunum inueniret, peregrinam ducere uitam. Qui cum ad
§ 26. prouinciam Orientalium peruenisset Anglorum[9], *susceptus est honorifice a rege* praefato, et solitum sibi opus euangelizandi exsequens, multos et exemplo uirtutis, et incitamento sermonis, uel incredulos ad Christum

[1] -berchtum C; -berectum N. [2] opinio N. [3] -co B²; egerico C². [4] dispersus est B. [5] illorum N. [6] anni N. [7] -sor C. B². [8] -bercht C; -berech N. [9] angl. peru. C. B².

conuertit, uel iam credentes amplius in fide atque amore Christi confirmauit.

Ubi *quadam infirmitate* corporis ar*reptus*, *angelica* meruit *uisione* per*frui*, in qua *admonitus* est coepto uerbi ministerio sedulus *in*sistere, uigiliisque consuetis et orationibus indefessus incumbere; eo quod *certu*s sibi exitus, sed incerta eiusdem exitus esset hora futura, dicente Domino: '*Uigilate* itaque, *quia nescitis diem neque horam.*' Qua uisione confirmatus, curauit *locum monasterii*, quem *a praef*ato *rege* Sigbercto[1] acceperat, uelocissime *construere*, ac regularibus instituere disciplinis. Erat autum *monasterium siluarum et maris uicinitate amoenum*, *constructum in castro quodam*, quod lingua Anglorum Cnobheresburg[2], id est urbs Cnobheri[3], *uocatur*; quod deinde *rex* prouinciae *illius Anna ac nobiles quique* augustioribus aedificiis ac donariis *adornarunt.*

Uita Fursei § 27.

Matth xxv. 1

Erat autem *uir* iste de *nobilis*simo *genere* Scottorum, sed longe animo quam carne *nobilior.* Ab ipso tempore pueritiae suae curam non modicam lectionibus *sacris* simul *et monasticis* exhibebat *disciplinis*, et, quod maxime sanctos decet, cuncta, quae agenda didicerat, sollicitus agere curabat.

ib. § 1

His vision of the unseen world.

Quid multa? Procedente tempore et ipse sibi *monasterium*, in quo liberius caelestibus *studiis uaca*ret, *construxit*; ubi *corre*ptus infirmitate, sicut libellus de uita eius conscriptus sufficienter edocet, raptus est e corpore; et a *uespera usque ad galli cantu*m *corpore exutus*, *angelic*orum agminum et a*spect*us intueri, et laudes beatas meruit audire. Referre autem erat solitus[4], quod aperte eos inter alia resonare audiret: '*Ibunt sancti* | *de uirtute in uirtutem*'; et iterum: '*Uidebitur Deus deorum in Sion.*' Qui *reduct*us in *corp*ore, et die *tertia*

ib. §§

Ps. lxxxii f. 57 b

ib. §

[1] *v.* note [1], p. 163. [2] cnobheraes- B; cnobheres burrug N[1]; conob- N[2]. [3] cnobhere N[1]; conob- N[2]; Cnocberesbruch Sl. [4] solitus erat C. B[2].

rursum eductus, uidit non solum maiora beatorum gaudia, sed et maxima malignorum spirituum certamina, qui crebris accusationibus inprobi iter illi caeleste intercludere contendebant; nec tamen, protegentibus eum angelis, quicquam proficiebant. De quibus omnibus siqui plenius scire uult (id est, quanta fraudis solertia daemones et actus eius, et uerba superflua, et ipsas etiam cogitationes quasi in libro descriptas replicauerint[1]; quae ab angelis sanctis, quae a uiris iustis sibi inter angelos apparentibus laeta uel tristia cognouerit), legat ipsum, de quo dixi, libellum uitae eius, et multum ex illo, ut reor, profectus spiritalis accipiet. ib. §§ 8, 9.

In quibus tamen unum est, quod et nos in hac historia ponere multis commodum duximus. Cum ergo in altum esset elatus[2], iussus est ab angelis, qui eum ducebant, *respic*ere, in *mundum*. At ille oculos in inferiora deflectens, *uidit* quasi *uallem tenebrosam sub*tus *se in imo positam. Uidit et quattuor ignes in aere* non multo ab inuicem *spatio distantes*. Et interrogans angelos, *qui* essent *hi ignes*, audiuit hos esse *ignes, qui mundum succend*entes essent consumturi. *Unu*m *mendacii, cum hoc, quod in baptismo abrenuntiare* nos *Satanae et omnibus operibus eius promis*imus, *minime inple*mus; *alter*um *cupiditatis, cum mundi diuitias amori caelestium praepon*imus; *tertiu*m *dissensionis, cum animos proximorum etiam in superuacuis rebus offendere non formida*mus; *quartu*m *impietatis, cum infirmiores spoliare et eis fraudem facere pro nihilo duci*mus. *Crescen*tes *uero* paulatim *igne*s usque ad inuicem sese extenderunt, atque in inmensam[3] adunati sunt flammam. Cumque *adpropinqua*ssent, per*timescens* ille dicit *angelo*: 'Domine, ecce *ignis mihi adpropinquat.*' At ille: '*Quod non incendisti*[4],' inquit, '*non ardebit in te;* nam etsi *terribilis iste* ac ib. § 9. cf. Is. xliii. 2.

[1] -runt M. [2] eleuatus C. D. H_1. [3] -sum M^1. [4] accendisti Sl. *but Surius has* in-.

grandis esse rogus uidetur, *tamen* iuxta *merita operum singulos examinat; quia uniuscuiusque cupiditas in* hoc *igni ardebit. Sicut enim* quis *ardet* in *corpore per inlicitam uoluptatem*[1], *ita* solutus corpore *ardebit per debitam poenam.' Tunc uidit* unum de tribus *angelis*, qui sibi in tota utraque uisione ductores adfuerunt[2], *praecedentem ignes flammae diuidere*, et *duos ab utroque latere* | circumuolantes *ab ignium* se periculo *defendere*. f. 58 a
Uidit autem et *daemones per ignem uolantes* incendia Uita Furse
bellorum contra iustos *struere*. Sequuntur aduersus § 10.
ipsum accusationes malignorum, defensiones spirituum ib. §§
bonorum, copiosior caelestium *agminum* uisio; sed et 21.
uirorum de sua natione[3] sanctorum, quos olim sacerdotii gradu non ignobiliter potitos, fama iam uulgante, conpererat; a quibus non pauca, quae uel ipsi, uel omnibus, qui audire uellent, multum salubria essent, audiuit. Qui cum uerba finissent, et cum angelicis spiritibus ipsi quoque ad caelos redirent, remanserunt cum *beato Furseo tres angeli*, de quibus diximus, qui ib. §
eum ad corpus referrent. Cumque praefato *igni maximo adpropiarent, diuisit* quidem *angelus, sicut* prius, *ignem* flammae. Sed uir Dei ubi ad patefactam[4] usque inter flammas ianuam peruenit, *arripientes* inmundi spiritus *unum* de eis, quos[5] in *ignibus* torrebant, iactauerunt in eum, et contingentes *humerum maxillam*que *eius incendere*unt; *cognou*itque hominem, et, *quia uestimentum eius morientis* acceperit, ad memoriam reduxit. Quem *angelus sanctus* statim adprehendens *in ignem reiecit*. Dicebatque hostis malignus: '*Nolite repellere, quem ante suscepistis*; nam *sicut bona eius* peccatoris *suscepistis*, ita et *de poenis eius participes esse debetis*[6].' Contradicens *angelus*: '*Non*,' inquit, '*propter auaritiam, sed propter* saluandam *eius animam suscepit*'; *cessauitque ignis*. Et conuersus ad eum *angelus*: '*Quod incendisti*,'

[1] uoluntatem M. [2] -rant C. [3] natio M. [4] -tum M. B[1].
[5] quod M[1]. [6] debeatis M.

inquit, '*hoc arsit in te. Si enim huius uiri in peccatis suis mortui* pecuniam *non* accepisses[1], *nec pocna* eius *in* te *arderet.*' Et plura locutus, quid erga salutem eorum, qui ad mortem poeniterent, esset agendum, salubri
23. sermone docuit. Qui postmodum in corpore restitutus, omni uitae suae tempore signum *incendii*, quod in anima pertulit, uisibile cunctis in humero maxillaque portauit; *mirumque*[2] *in modum, quid anima* in occulto
§ 24- passa sit, *caro* palam prae*monstrabat.* Curabat autem semper, sicut et antea facere consuerat, omnibus opus uirtutum et exemplis ostendere, et praedicare sermonibus. Ordinem autem uisionum suarum illis solummodo, qui propter desiderium conpunctionis interrogabant, exponere uolebat. Superest adhuc frater
38 b. quidam[3] senior monasterii nostri, | qui narrare solet dixisse sibi quendam multum ueracem ac religiosum hominem, quod ipsum Furseum uiderit in prouincia Orientalium Anglorum, illasque uisiones ex ipsius ore audierit; adiciens[4], quia tempus hiemis fuerit acerrimum[5] et glacie constrictum, cum sedens in tenui ueste uir ita inter dicendum, propter magnitudinem memorati timoris uel suauitatis, quasi in mediae aestatis caumate sudauerit.

He migrates to East Anglia,

26. Cum ergo, ut ad superiora redeamus, multis *annis* in Scottia *uerbum Dei omnibus adnuntians*, tumultus *inruentium* turbarum *non* facile *ferret*, *relictis omnibus*, *quae habere uidebatur*, ab ipsa quoque *insula* patria discessit; et *paucis cum fratribus per* Brettones in prouinciam Anglorum[6] deuenit, ibique praedicans *uerbum*, ut
28. diximus, *monasterium* nobile *construxit*. Quibus *rite gestis*, *cupiens se ab omnibus saeculi* huius et *ipsius* quoque *monasterii* negotiis *alienare, reliquit monasterii*[7] et *animarum curam* fratri suo *Fullano*[8], et *presbyteris*

[1] accipisses M. B[1]. [2] mirandumque N. [3] quidem M. [4] adieciens M. [5] accerrimum M. [6] per Brittaniam in Saxoniam Sl. [7] -rii *altered to* -rium C. [8] fullano *altered to* ultano N; foylanum Sl.

Gobbano et Dicullo[1], et ipse ab *omnibus* mundi *rebus* liber in anchoretica[2] conuersatione uitam finire disposuit. *Habuit alterum* fratrem uocabulo *Ultanum*, qui de *monasterii probatione diuturna ad heremiti*cam peruenerat *uitam*. Hunc ergo *solus* petens, *annum* totum cum eo in continentia *et orationibus*, in *cotidian*is manuum uixit *labori*bus.

and thence to Gaul.

Dein *turbatam incursione gentilium*[3] *prouinciam* uidens, et monasteriis quoque periculum inminere praeuidens, *dimissis*[4] *ordinate*[5] *omnibus nauigauit Galli*am, *ibique a rege Francorum Hloduio*[6] uel pa*tricio Ercunualdo*[7] *honorifice susceptus, monasterium construxit* in loco *Latineaco*[8] nominato, *ac non multo post infirmitate* Uita Fursei § 29.

His death and burial.

*corrept*us diem clausit ultimum. Cuius *corpus* idem *Ercunuald*us[9] *patric*ius accipiens, seruauit *in porticu quodam*[10] *ecclesiae, quam*[11] *in uilla* sua, *cui* nomen *est Perrona*, faciebat, donec ipsa *ecclesia dedica*retur. Quod dum post *dies XXVII* esset factum, et *corpus* ipsum de porticu ablatum *prope altare* esset *recond*endum, *inuen*tum est *ita inlesum*, ac *si eadem hora de hac luce fuisset egress*us. Sed et post *annos IIII, constructa domuncula* cultiore receptui *corp*oris eiusdem, *ad orient*em *altaris*, adhuc sine *macula* corruptionis inuentum, ibidem digno cum honore *trans*latum est; *ubi merita illius* multis saepe constat Deo operante *clar*uisse *uirtutibus*. Haec et[12] de corporis eius incorruptione breuiter attigimus[13], ut, quanta esset uiri sublimitas, legentibus notius existeret. | Quae cuncta in libello eius sufficientius, sed et de aliis conmilitonibus ipsius, quisque legerit[14], inueniet. ib. § 3 f. 59 r

[1] dicollo N. [2] anchorita M. [3] gentium C. [4] dismisis M. [5] -tis Sl. [6] hloduiu N; lodowico Sl. [7] hercun'u'aldo N; erchanaldo Sl. [8] latiniaco N. [9] erconualdus C. B; hercunualdus N. [10] quadam C. [11] quem C. [12] et *om.* M. [13] attingimus M; attinguimus N[1]. [14] legerit librum B. R$^2_1$.

CAP. XX.

Ut, defuncto[1] *Honorio, pontificatu sit functus Deusdedit; et qui tempore illo Orientalium Anglorum, qui Hrofensis ecclesiae fuerint antistites.*

Episcopal succession in East Anglia.

INTEREA, defuncto Felice Orientalium Anglorum episcopo post X et VII annos accepti episcopatus, Honorius loco eius ordinauit Thomam diaconum eius de prouincia Gyruiorum; et hoc post quinque annos sui episcopatus de hac uita subtracto[2], Berctgilsum[3], cognomine Bonifatium, de prouincia Cantuariorum, loco eius substituit. Et ipse quoque Honorius, postquam metas sui cursus inpleuit, ex hac luce migrauit anno ab incarnatione Domini DCLIII, pridie Kalendarum Octobrium; et cessante episcopatu per annum et sex menses, electus est archiepiscopus cathedrae Doruuernensis[4] sextus Deusdedit de gente Occidentalium Saxonum; quem ordinaturus uenit illuc Ithamar, antistes ecclesiae Hrofensis. Ordinatus est autem die VII^mo^ Kalendarum Aprilium, et rexit ecclesiam annos VIIII, menses IIII[5] et duos dies; et ipse, defuncto Ithamar, consecrauit pro eo Damianum, qui de genere Australium Saxonum erat oriundus.

CAP. XXI.

Ut prouincia Mediterraneorum Anglorum sub rege[6] *Peada*[7] *christiana sit facta.*

Conversion of the Middle Angles, A. D. 653.

HIS temporibus Middilangli[8], id est Mediterranei Angli, sub principe Peada[9] filio Pendan regis fidem et sacramenta ueritatis perceperunt. Qui cum esset iuuenis optimus, ac regis nomine ac persona dignissimus, praelatus est a patre regno gentis illius; uenitque ad regem Nordanhymbrorum[10] Osuiu, postulans filiam

[1] -tu M. [2] protracto M. H_1. [3] -gislum B; berchtgislum C; berechgislum N. [4] doruuorn- C. [5] VII *altered into* IIII M; septem H_1. [6] sub rege *om.* N; angl. . . . rege *om.* B. [7] peda N. [8] middel- N. C^2. B^2; -engli B. N; -ængli C. [9] peoda B^1. [0] norðan- C.

eius Alchfledam[1] sibi coniugem dari. Neque aliter, quod petebat, inpetrare potuit, nisi fidem Christi ac baptisma cum gente, cui praeerat, acciperet[2]. At ille audita praedicatione ueritatis, et promissione regni caelestis, speque resurrectionis ac futurae inmortalitatis, libenter se Christianum fieri uelle confessus est, etiamsi uirginem non acciperet; persuasus maxime ad percipiendam fidem a filio regis Osuiu, nomine Alchfrido[3], qui erat cognatus et amicus eius, habens sororem ipsius coniugem, uocabulo Cyniburgam[4], filiam Pendan[5] regis.

Baptism of Peada.

Baptizatus est ergo a Finano episcopo cum omnibus, qui secum uenerant, comitibus ac militibus, eorumque famulis uniuersis in uico regis inlustri, qui uocatur Ad Murum. Et acceptis IIII presbyteris, qui ad docendam baptizandamque gentem illius et eruditione et uita uidebantur idonei, multo cum gaudio reuersus est. Erant autem presbyteri, Cedd[6], et Adda, et Betti, et Diuma, quorum ultimus natione Scottus, ceteri fuere de Anglis. Adda autem erat frater Uttan presbyteri | inlustris, et abbatis monasterii, quod uocatur Ad f. 59
Caprae Caput, cuius supra meminimus. Uenientes ergo in prouinciam memorati sacerdotes cum principe, praedicabant uerbum, et libenter auditi sunt, multique cotidie, et nobilium, et infirmorum[7], abrenuntiata sorde idolatriae, fidei sunt fonte abluti.

Nec prohibuit Penda rex, quin etiam in sua, hoc est Merciorum, natione uerbum, siqui uellent audire, praedicaretur. Quin potius odio habebat, et dispiciebat eos, quos fide Christi inbutos opera fidei non habere deprehendit, dicens contemnendos esse eos et miseros, qui Deo suo, in quem crederent, oboedire contemnerent. Coepta sunt haec biennio ante mortem Pendan[5] regis. Ipso autem occiso, cum Osuiu rex Christianus regnum

[1] alhfledam C. [2] acceperit M. [3] alhfrido C. [4] cymburgam N. [5] pendam N. [6] ced C. [7] infimorum H_1. R_1. O_{15}.

eius acciperet, ut in sequentibus dicemus, factus est Diuma [1] unus ex praefatis IIII sacerdotibus episcopus Mediterraneorum Anglorum simul et Merciorum, ordinatus a Finano episcopo. Paucitas enim sacerdotum cogebat unum antistitem duobus populis praefici. Qui cum pauco sub tempore non paucam Domino plebem adquisisset, defunctus est apud Mediterraneos Anglos in regione, quae uocatur Infeppingum. Suscepitque [2] pro illo episcopatum Ceollach, et ipse de natione Scottorum, qui non multo post, relicto episcopatu, reuersus est ad insulam Hii, ubi plurimorum caput et arcem Scotti habuere coenobiorum [3]; succedente illi in episcopatum Trumheri [4], uiro religioso et monachica uita instituto, natione quidem Anglorum [5], sed a Scottis ordinato episcopo. Quod temporibus Uulfheri regis, de quo in sequentibus dicemus, factum est.

Episcopal succession in Mercia.

CAP. XXII.

Ut Orientales Saxones fidem, quam dudum abiecerant [6], sub rege Sigbercto [7], praedicante Ceddo, receperint.

Eo tempore etiam Orientales Saxones fidem, quam olim, expulso Mellito antistite, abiecerant, instantia regis Osuiu [8] receperunt. Erat enim rex eiusdem gentis Sigberct [9], qui post Sigberctum [10] cognomento Paruum regnauit, amicus eiusdem Osuiu regis, qui, cum frequenter ad eum in prouinciam Nordanhymbrorum [11] ueniret, solebat eum hortari ad intellegendum deos esse non posse, qui hominum manibus facti essent; dei creandi materiam lignum uel lapidem esse non posse, quorum recisurae uel igni absumerentur, uel in uasa quaelibet humani usus formarentur, uel certe dispectui habita foras proicerentur, et pedibus

Reconversion of the East Saxons, A.D. 653.

[1] diuina N. [2] que *om.* M. [3] coenubiorum M. [4] -here B; triumhere N. [5] anglo M. [6] -runt M. [7] -berchto C. [8] osuuiu C, *with final* u *altered to* i. [9] -berht C; -berecth N. [10] -berectum N; sigeberchtum C. [11] norðan- C.

conculcata in terram uerterentur. Deum potius intellegendum maiestate inconprehensibilem, humanis oculis inuisibilem, omnipotentem, aeternum, qui caelum et terram et humanum genus creasset, | regeret, et iudicaturus esset orbem in aequitate ; cuius sedes aeterna non in uili et caduco metallo, sed in caelis esset credenda ; meritoque intellegendum, quia omnes, qui uoluntatem eius, a quo creati sunt, discerent et facerent, aeterna ab illo praemia essent percepturi. Haec et huiusmodi multa cum rex Osuiu regi Sigbercto[1] amicali et quasi fraterno consilio saepe inculcaret, tandem iuuante amicorum consensu credidit, et, facto cum suis consilio, cum exhortatione, fauentibus cunctis et adnuentibus fidei, baptizatus est cum eis a Finano episcopo in uilla regia, cuius supra meminimus, quae[2] cognominatur Ad Murum. Est enim iuxta murum[3], quo olim Romani Brittaniam insulam praecinxere, XII milibus[4] passuum a mari orientali secreta.

f. 60 a
Ps. xc
13.

Baptism of Sigbert.

Igitur rex Sigberct[5] aeterni regni iam ciuis effectus, temporalis sui regni sedem repetiit[6], postulans ab Osuiu[7] rege, ut aliquos sibi doctores daret, qui gentem suam ad fidem Christi conuerterent, ac fonte salutari abluerent. At ille mittens ad prouinciam Mediterraneorum Anglorum clamauit ad se uirum Dei Cedd, et dato illi socio altero quodam presbytero, misit praedicare uerbum genti Orientalium Saxonum. Ubi cum omnia perambulantes multam Domino ecclesiam congregassent, contigit tempore quodam[8] eundem Cedd redire domum, ac peruenire ad ecclesiam Lindisfaronensem[9] propter conloquium Finani episcopi. Qui ubi prosperatum ei opus euangelii conperit, fecit eum episcopum in gentem Orientalium Saxonum, uocatis

Mission and consecration of Cedd.

[1] -berchto C ; -berecto N. [2] qui MSS. [3] est . . . murum *om.* B. [4] milia C. [5] -berht C ; -berect N. [6] petiit M. *at beginning of a line.* [7] osuio N. C². B². [8] quadam M. [9] -farnensem C.

ad se in ministerium ordinationis aliis duobus episcopis. Qui accepto gradu episcopatus rediit ad prouinciam, et maiore auctoritate coeptum opus explens, fecit per loca ecclesias, presbyteros et diaconos ordinauit, qui se in uerbo fidei et ministerio baptizandi adiuuarent, maxime in ciuitate, quae lingua Saxonum Ythancaestir[1] appellatur, sed et in illa, quae Tilaburg[2] cognominatur; quorum prior locus est in ripa Pentæ[3] amnis, secundus in ripa Tamensis. In quibus, collecto examine famulorum Christi, disciplinam uitae regularis, in quantum rudes adhuc capere poterant, custodiri[4] docuit.

Murder of Sigbert.

Cumque tempore non pauco in praefata prouincia, gaudente rege, congaudente uniuerso populo, uitae caelestis institutio cotidianum sumeret augmentum, contigit ipsum regem instigante omnium | bonorum inimico, propinquorum suorum manu interfici. Erant autem duo germani fratres, qui hoc facinus patrarunt; qui cum interrogarentur, quare hoc facerent, nil aliud respondere potuerunt, nisi ob[5] hoc se iratos fuisse et inimicos regi, quod ille nimium suis parcere soleret[6] inimicis, et factas ab eis iniurias mox obsecrantibus placida mente dimitteret. Talis erat culpa regis, pro qua occideretur, quod euangelica praecepta deuoto corde seruaret. In qua tamen eius morte innoxia, iuxta praedictum uiri Dei, uera est eius culpa punita. Habuerat enim unus ex his, qui eum occiderunt, comitibus inlicitum coniugium; quod cum episcopus prohibere et corrigere non posset, excommunicauit[7] eum atque omnibus, qui se audire uellent, praecepit, ne domum eius intrarent, neque de cibis illius acciperent. Contemsit autem rex praeceptum, et rogatus

[1] -ter C; -tyr N. [2] tiila- C[1]; tilla- C[2]. B[2]; -burug N. [3] paente C[1]; pante C[2]; pente B[1] (?); pęntæ B[2]; paentae N. [4] -re C. N. [5] ab N. C[1]. [6] solet M. [7] excommonicauit M. N.

a comite, intrauit epulaturus domum eius. Qui cum abisset, obuiauit ei antistes. At rex intuens eum, mox tremefactus desiluit [1] equo, ceciditque ante pedes eius, ueniam reatus [2] postulans. Nam et episcopus pariter desiluit [1]; sederat enim et ipse in equo. Iratus autem tetigit regem iacentem uirga, quam tenebat manu, et pontificali auctoritate protestatus: 'Dico tibi,' inquit, 'quia noluisti te continere a domu perditi et damnati illius, tu in ipsa domu mori habes.' Sed credendum est, quia talis mors uiri religiosi non solum talem culpam diluerit, sed etiam meritum eius auxerit; quia nimirum ob causam pietatis, quia propter obseruantiam mandatorum Christi contigit.

Successit autem Sigbercto [3] in regnum Suidhelm, filius Sexbaldi, qui baptizatus est ab ipso Cedde in prouincia Orientalium Anglorum, in uico regio, qui dicitur Rendlæsham [4], id est mansio Rendili [5]; suscepitque eum ascendentem de fonte sancto Aediluald [6] rex ipsius gentis Orientalium Anglorum, frater Anna regis eorundem.

CAP. XXIII.

Ut idem episcopus Cedd [7] locum monasterii construendi ab Oidilualdo [8] rege accipiens orationibus et ieiuniis Domino consecrauerit; et de obitu ipsius.

Foundation of Lastingham by Ethelwald of Deira.

Solebat autem idem uir Domini, cum apud Orientales Saxones episcopatus officio fungeretur, saepius etiam suam, id est Nordanhymbrorum, prouinciam exhortandi gratia reuisere: quem cum Oidiluald [9], filius Osualdi regis, qui in Derorum [10] partibus regnum habebat, uirum sanctum et sapientem, probumque moribus uideret, postulauit [11] eum possessionem terrae aliquam

[1] -liuit C. N. [2] reatus sui B. [3] -berchto C. [4] raendlesham C. [5] raendili C. [6] aeðil- C; edil- N. [7] cedda C. [8] oedil- N; oidiluualdo C. [9] oedil- C. [10] deirorum B. [11] -uitque M.

a se ad construendum monasterium accipere, in quo
61 a. ipse rex et frequentius ad deprecandum | Dominum uerbumque audiendum aduenire, et defunctus sepeliri deberet. Nam et se ipsum fideliter credidit multum iuuari eorum orationibus cotidianis, qui illo in loco Domino seruirent. Habuerat autem idem rex secum fratrem germanum eiusdem episcopi, uocabulo Caelin, uirum aeque Deo deuotum, qui ipsi ac familiae ipsius uerbum et sacramenta fidei, erat enim presbyter, ministrare solebat, per cuius notitiam maxime ad diligendum noscendumque episcopum peruenit. Fauens ergo uotis regis antistes elegit[1] sibi locum monasterii construendi in montibus arduis ac remotis, in quibus latronum magis latibula, ac lustra ferarum, quam habitacula fuisse uidebantur hominum; ut, iuxta
xxv. prophetiam Isaiae, 'in cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, oriretur[2] uiror calami et iunci,' id est fructus bonorum operum ibi nascerentur, ubi prius uel bestiae commorari, uel homines bestialiter uiuere consuerant.

Studens autem uir Domini acceptum monasterii locum primo precibus ac ieiuniis a pristina flagitiorum sorde purgare, et sic in eo monasterii fundamenta iacere, postulauit a rege, ut sibi totum XL^mae^ tempus, quod instabat, facultatem ac licentiam ibidem orationis causa demorandi concederet. Quibus diebus cunctis, excepta dominica, ieiunium ad uesperam usque[3] iuxta morem protelans, ne tunc quidem[4] nisi panis permodicum, et unum ouum gallinaceum[5] cum paruo lacte aqua mixto percipiebat. Dicebat enim hanc esse consuetudinem eorum, a quibus normam disciplinae regularis didicerat, ut accepta nuper loca ad faciendum monasterium uel ecclesiam, prius orationibus ac ieiuniis Domino consecrent. Cumque X dies XL^mae^

[1] eligit N. [2] orietur N; *reproducing the Latin text of Isaiah.*
[3] usque *om.* C. [4] quidem *added on margin* M. [5] -cium M.

restarent, uenit qui clamaret eum ad regem. At ille, ne opus religiosum negotiorum regalium causa intermitteretur, petiit presbyterum suum Cynibillum [1], qui etiam frater germanus erat ipsius, pia coepta conplere. Cui cum ille libenter adquiesceret, expleto studio ieiuniorum et orationis, fecit ibi monasterium, quod nunc Laestingaeu [2] uocatur, et religiosis moribus iuxta ritus Lindisfarnensium, ubi educatus erat, instituit.

Qui cum annis multis et in praefata prouincia episcopatum administraret, et huius quoque monasterii statutis propositis curam gereret, casu contigit, ut ad ipsum monasterium tempore mortalitatis adueniens, tactus | ibidem infirmitate corporis obiret. Qui primo f. 61 b quidem foris sepultus est; tempore autem procedente, in eodem monasterio ecclesia est in honorem beatae Dei genetricis de lapide facta, et in illa corpus ipsius ad dexteram altaris reconditum.

Death of Cedd, A. D. 664.

His brothers.

Dedit autem episcopus regendum post se monasterium fratri suo Ceadda, qui postea episcopus factus est, ut in sequentibus dicemus. IIII siquidem hi, quos diximus, germani fratres, Cedd, et Cynibill [3], et Caelin, et Ceadda, quod raro inuenitur, omnes sacerdotes Domini fuere praeclari, et duo ex eis etiam summi sacerdotii gradu functi sunt. Cum ergo episcopum defunctum ac sepultum in prouincia Nordanhymbrorum audirent fratres, qui in monasterio eius erant in prouincia Orientalium Saxonum, uenerunt illo de suo monasterio homines circiter XXX, cupientes ad corpus sui patris, aut uiuere, si sic Deo placeret, aut morientes ibi sepeliri. Qui libenter a suis fratribus et conmilitonibus suscepti, omnes ibidem superueniente praefatae pestilentiae clade defuncti sunt, excepto uno puerulo, quem orationibus patris sui a morte constat esse seruatum. Nam cum multo post haec tempore uiueret, et scripturis legendis operam daret, tandem

[1] *added on margin* C; cyne- B[3]. [2] -gaig B[2]. [3] -bil C. N.

didicit se aqua baptismatis non esse regeneratum, et mox fonte lauacri salutaris ablutus, etiam postmodum ad ordinem presbyterii promotus est, multisque in ecclesia utilis fuit; de quo dubitandum non crediderim, quin intercessionibus, ut dixi, sui patris, ad cuius corpus dilectionis ipsius gratia uenerat, sit ab articulo mortis retentus, ut et ipse sic mortem euaderet aeternam, et aliis quoque fratribus ministerium uitae ac salutis docendo exhiberet.

CAP. XXIV.

Ut prouincia Merciorum, occiso rege Penda, fidem Christi susceperit; et Osuiu, pro adepta uictoria, possessiones et territoria Deo ad construenda monasteria dederit.

Penda defeated and slain by Oswy at the Winwaed, Nov. 15, 655.

His temporibus rex Osuiu, cum acerbas[1] atque intolerabiles pateretur inruptiones saepe dicti regis Merciorum, qui fratrem eius occiderat, ad ultimum necessitate cogente promisit se ei innumera et maiora, quam credi potest, ornamenta regia uel donaria in pretium pacis largiturum, dummodo ille domum rediret, et prouincias regni eius usque ad internicionem uastare desineret. Cumque rex perfidus nullatenus precibus illius assensum praeberet, qui totam eius gentem a paruo usque ad magnum delere atque exterminare decreuerat, respexit ille ad diuinae auxilium pietatis, | quo ab impietate barbarica posset eripi; uotoque se obligans: 'Si paganus,' inquit, 'nescit accipere nostra donaria, offeramus ei, qui nouit, Domino Deo nostro.' Uouit ergo, quia, si uictor existeret[2], filiam suam Domino sacra uirginitate dicandam offerret, simul et XII possessiones praediorum ad construenda monasteria donaret; et sic cum paucissimo exercitu se certamini dedit. Denique fertur, quia tricies maiorem pagani habuerint exercitum;

[1] aceruas M. C[1]. B[1]. N. [2] exstiterit B.

siquidem ipsi XXX legiones ducibus nobilissimis[1] instructas in bello habuere, quibus Osuiu rex cum Alchfrido[2] filio, perparuum, ut dixi, habens exercitum, sed Christo duce confisus, occurrit. Nam alius filius eius Ecgfrid[3] eo tempore in prouincia Merciorum apud reginam Cynuise[4] obses tenebatur; filius autem Osualdi regis Oidiluald, qui eis auxilio esse debuerat, in parte erat aduersariorum, eisdemque contra patriam et patruum suum pugnaturis ductor exstiterat, quamuis ipso[5] tempore pugnandi sese pugnae subtraxerat, euentumque discriminis tuto in loco exspectabat. Inito ergo certamine fugati sunt et caesi pagani, duces regii XXX, qui ad auxilium uenerant, pene omnes interfecti; in quibus Aedilheri[6], frater Anna regis Orientalium Anglorum, qui post eum regnauit, auctor ipse belli, perditis militibus siue auxiliis interemtus est[7]. Et quia prope fluuium Uinuaed[8] pugnatum est, qui tunc prae inundantia pluuiarum late alueum suum immo omnes ripas suas transierat[9], contigit, ut multo plures aqua fugientes, quam bellantes perderet ensis.

Oswy's votive offerings.

Tum[10] rex Osuiu, iuxta quod Domino uouerat, pro conlata sibi uictoria gratias Deo referens dedit filiam suam Aelffledam[11], quae uixdum unius anni aetatem inpleuerat, perpetua ei uirginitate consecrandam; donatis insuper XII possessiunculis terrarum, in quibus ablato studio militiae terrestris, ad exercendam militiam caelestem, supplicandumque pro pace gentis eius aeterna, deuotioni sedulae monachorum locus facultasque suppeteret. E quibus uidelicet possessiunculis sex in prouincia Derorum, sex in Berniciorum dedit. Singulae uero possessiones X erant familiarum, id est simul omnes CXX. Intrauit autem praefata regis

[1] nouilissimis C[1]. [2] alhfrido C. [3] ecfrid N. [4] cynuisse B. *Here the original hand of* H_1 *resumes after the lacuna; see note* [5], p. 154. [5] ipse N. [6] aedilhere C; edilheri N. [7] est *om.* M. [8] uinued C. B. N. [9] -rit M[1]. [10] tunc C. [11] aelbfledam B. N.

Osuiu filia Deo dedicanda[1] monasterium, | quod nuncupatur Heruteu[2], id est insula cerui, cui tunc Hild abbatissa praefuit. Quae post biennium conparata possessione X familiarum in loco, qui dicitur Streanæshalch[3], ibi monasterium construxit; in quo memorata regis filia primo discipula uitae regularis, deinde etiam magistra extitit, donec conpleto undeLX annorum numero, ad conplexum et nuptias sponsi caelestis uirgo beata intraret. In quo monasterio et ipsa, et pater eius Osuiu, et mater eius Aeanfled[4], et pater matris eius[5] Aeduini[6], et multi alii nobiles in ecclesia sancti apostoli Petri sepulti sunt. Hoc autem bellum rex Osuiu in regione Loidis tertio decimo regni sui anno, XVII[a] die Kalendarum Decembrium cum magna utriusque populi utilitate confecit. Nam et suam gentem ab hostili paganorum depopulatione liberauit, et ipsam gentem Merciorum finitimarumque prouinciarum, desecto capite perfido, ad fidei Christianae gratiam conuertit.

Mercian bishops.

Primus autem in prouincia Merciorum, simul et Lindisfarorum[7] ac Mediterraneorum Anglorum, factus est episcopus Diuma[8], ut supra diximus, qui apud Mediterraneos Anglos defunctus ac sepultus est; secundus Cellach, qui relicto episcopatus officio uiuens ad Scottiam rediit, uterque de genere Scottorum; tertius Trumheri[9], de natione quidem Anglorum, sed edoctus et ordinatus a Scottis, qui erat abbas in monasterio, quod dicitur Ingetlingum. Ipse est locus[10], ubi occisus est rex Osuini[11], ut supra meminimus. Nam regina Aeanfled[12] propinqua illius, ob castigationem necis eius iniustae, postulauit a rege Osuio[13], ut do-

[1] dicanda B. [2] heorutesig B². [3] streaneshalh C; streonaeshalch B. [4] eanfled C; enflet N². [5] osuiu . . . matris eius *om.* N¹. [6] eduini B¹. N; -ne C¹. B²; -nus C³. [7] -fororum N. [8] diuina N. *and probably* C¹. [9] -here C¹. B. [10] locus *om.* M¹. [11] -ne B². [12] eanfled C. B. N. [13] osuiu C. B¹. N.

naret ibi[1] locum monasterio construendo[2] praefato Dei famulo Trumheræ[3], quia propinquus et ipse erat regis occisi; in quo uidelicet monasterio orationes assiduae pro utriusque regis, id est et occisi, et eius, qui occidere iussit, salute aeterna fierent. Idem autem rex Osuiu tribus annis post occisionem Pendan regis, Merciorum genti necnon et ceteris australium prouinciarum populis praefuit; qui etiam gentem Pictorum maxima ex parte regno Anglorum subiecit.

Extent of Oswy's power.

Quo tempore donauit praefato Peada[4] filio regis Pendan[5], eo quod esset cognatus suus, regnum Australium Merciorum, qui sunt, ut dicunt, familiarum quinque milium, discreti fluuio Treanta[6], ab Aquilonaribus[7] Merciis[8], quorum terra est familiarum VII milium. | Sed idem Peada proximo uere multum f. 63 a
nefarie peremtus est, proditione, ut dicunt, coniugis suae in ipso tempore festi paschalis. Conpletis autem tribus annis post interfectionem Pendan regis, rebellarunt aduersus regem Osuiu duces gentis Merciorum, Immin, et Eafa[9], et Eadberct[10], leuato in regem Uulfhere filio eiusdem Pendan adulescente, quem occultum seruauerant, et eiectis[11] principibus regis non proprii, fines suos fortiter simul et libertatem receperunt; sicque cum suo rege liberi, Christo uero regi pro sempiterno in caelis regno seruire gaudebant. Praefuit autem rex idem genti Merciorum annis X et VII, habuitque primum episcopum Trumheri[12], de quo supra diximus, secundum Iaruman[13], tertium Ceaddan, quartum Uynfridum. Omnes hi per ordinem sibimet succedentes sub rege Uulfhere, gentis Merciorum episcopatu sunt functi.

Murder of Peada. Mercia throws off the Northumbrian yoke.

[1] illi M. [2] -di B. [3] -rae C. [4] peadan C; peoda B[1]. [5] penda C. [6] treante N. [7] -nalibus M. [8] -cis MSS. [9] eaba C. [10] -berht C; -brect N. [11] iectis M. B[1]. H[1]. [12] -re B. [13] -mann N.

CAP. XXV.

Ut quaestio sit mota de tempore paschae aduersus eos, qui de Scottia uenerant.

Interea Aidano episcopo de hac uita sublato, Finan pro illo gradum episcopatus a Scottis ordinatus ac missus acceperat. Qui in insula Lindisfarnensi fecit ecclesiam episcopali sedi congruam; quam tamen more Scottorum non de lapide, sed de robore secto totam conposuit, atque harundine texit; quam tempore sequente reuerentissimus archiepiscopus Theodorus in honore beati apostoli Petri dedicauit. Sed et episcopus loci ipsius Eadberct[1] ablata harundine, plumbi lamminis eam totam, hoc est et tectum, et ipsos quoque parietes eius, cooperire curauit.

Finan builds a wooden church at Lindisfarne.

His[2] temporibus quaestio facta est frequens et magna de obseruatione paschae, confirmantibus eis, qui de Cantia uel de Galliis[3] aduenerant, quod Scotti dominicum paschae diem contra uniuersalis ecclesiae morem celebrarent. Erat[4] in his acerrimus ueri paschae defensor nomine Ronan, natione quidem Scottus, sed in Galliae uel Italiae partibus regulam ecclesiasticae[5] ueritatis edoctus. Qui cum Finano confligens, multos quidem correxit, uel ad solertiorem ueritatis inquisitionem accendit, nequaquam tamen Finanum emendare potuit; quin potius, quod esset homo ferocis animi, acerbiorem[6] castigando et apertum ueritatis aduersarium reddidit. Obseruabat autem Iacob diaconus quondam, ut supra docuimus, uenerabilis archiepiscopi Paulini, | uerum et catholicum pascha cum omnibus, quos ad correctiorem uiam erudire poterat. Obseruabat et regina Eanfled cum suis, iuxta quod in Cantia fieri uiderat, habens secum de Cantia presbyterum

The Paschal controversy.

[1] -berht C. [2] O_7 *begins a new chapter here.* [3] *sic* C; gallis M. B. [4] erat enim C. W. D. &c. [5] ecclesticae M. [6] aceruiorem M. C[1]. B. N.

catholicae obseruationis, nomine Romanum. Unde nonnumquam contigisse fertur illis temporibus, ut bis in anno uno pascha celebraretur, et cum rex pascha dominicum solutis ieiuniis faceret, tum regina cum suis persistens adhuc in ieiunio diem palmarum celebraret. Haec autem dissonantia paschalis obseruantiae uiuente Aidano patienter ab omnibus tolerabatur, qui patenter intellexerant, quia, etsi pascha contra morem eorum, qui ipsum miserant, facere non potuit, opera tamen fidei, pietatis, et dilectionis, iuxta morem omnibus sanctis consuetum, diligenter exsequi curauit. Unde ab omnibus, etiam his, qui de pascha aliter sentiebant, merito diligebatur; nec solum a mediocribus, uerum ab ipsis quoque episcopis, Honorio Cantuariorum, et Felice Orientalium Anglorum, ueneration habitus est.

Colman succeeds Finan.

Defuncto autem Finano, qui post illum fuit, cum Colmanus in episcopatum succederet, et ipse missus a Scottia, grauior[1] de obseruatione paschae, necnon et de aliis ecclesiasticae uitae disciplinis controuersia nata est. Unde merito[2] mouit haec quaestio sensus et corda multorum, timentium, ne forte accepto Christianitatis uocabulo, in uacuum currerent aut cucurrissent. Peruenit et ad ipsas principum aures, Osuiu uidelicet regis, et filii eius Alchfridi[3]. Quia nimirum Osuiu a Scottis edoctus ac baptizatus, illorum etiam lingua optime inbutus, nil melius, quam quod illi docuissent, autumabat; porro Alchfrid magistrum habens eruditionis Christianae Uilfridum uirum doctissimum (nam et Romam prius propter doctrinam ecclesiasticam adierat, et apud *Dalfin*um *archiepiscop*um Galliarum Lugdoni[4] multum temporis egerat, a quo etiam *tonsurae* ecclesiasticae *corona*m *susce*perat), huius doctrinam omnibus Scottorum traditionibus iure praeferendam sciebat; unde ei etiam donauerat monaste-

cf. G ii. 2.

Eddi c. 6.

ib. c

[1] grauor M. [2] merito *om.* M. H_1. [3] alchridi N. [4] lugduni C.

rium XL familiarum in loco, qui dicitur *Inhrypum*. Quem uidelicet locum paulo ante eis, qui Scottos sequebantur, in possessionem monasterii dederat. Sed
8. quia illi postmodum | data sibi optione magis loco cedere, quam suam mutare consuetudinem uolebant, dedit eum illi, qui dignam loco et doctrinam haberet,
9. et uitam. *Uen*erat eo tempore *Agilberctus*[1] Occidentalium Saxonum *episcopus*, cuius supra meminimus, amicus *Alchfridi*[2] *re*gis et *Uilfridi abbati*s, ad prouinciam Nordanhymbrorum[3], et apud eos aliquandiu demorabatur; qui etiam Uilfridum *rog*atu Alchfridi *in* praefato suo monasterio *presbyterum* fecit. Habebat autem se-
10. cum ipse presbyterum nomine Agathonem[4]. Mota ergo ibi quaestione de pascha, uel tonsura, uel aliis rebus ecclesiasticis, dispositum est, ut *in* monasterio, *quod dicitur Strenæshalc*[5], quod interpretatur sinus Fari, cui tunc *Hild* abbatissa Deo deuota femina praefuit, synodus fieri, et haec quaestio terminari deberet. Ueneruntque illo *reg*es ambo, pater scilicet et filius; *episcopi*, *Colman* cum clericis suis de Scottia, Agilberctus[6] cum *Agathone* et *Uilfrido presbyter*is. Iacobus et Romanus in horum parte erant; Hild abbatissa cum suis in parte Scottorum, in qua erat etiam uenerabilis episcopus Cedd, iamdudum ordinatus a Scottis, ut supra docuimus, qui et[7] interpres in eo concilio uigilantissimus utriusque partis extitit.

Synod of Whitby, A. D. 664.

Primusque *rex Osuiu* praemissa[8] praefatione, quod oporteret eos, qui uni Deo seruirent, unam uiuendi regulam tenere, nec discrepare in celebratione sacramentorum caelestium, qui unum omnes in caelis regnum expectarent; inquirendum potius, quae esset uerior traditio, et hanc ab omnibus communiter esse sequendam; iussit *primo* dicere *episcop*um suum

Oswy's opening speech.

[1] -berhtus C. [2] alhfridi C. [3] norðan- C. [4] agothonem N. [5] streneshalch C; streanaeshalc B; -alc N. [6] -berchtus C. B. [7] et *om*. C. [8] -misa M.

Colman defends the Celtic usage,

*Colman*um, qui esset ritus et unde originem ducens ille, quem ipse sequeretur. Tum[1] Colmanus: 'Pascha,' inquit, 'hoc[2], quod agere soleo, a maioribus meis accepi, qui me huc episcopum miserunt, quod omnes *patres nostri*, uiri Deo dilecti, eodem modo celebrasse noscuntur[3]. Quod ne cui contemnendum et reprobandum esse uideatur, ipsum est, quod beatus euangelista *Iohann*es, discipulus specialiter Domino dilectus, cum omnibus, quibus praeerat, ecclesiis *celebra*sse legitur.' Quo haec et his similia dicente, iussit rex et Agilberctum[4] proferre in medium morem suae obseruationis, unde initium haberet, uel qua hunc auctoritate sequeretur. Respondit Agilberctus[4]: 'Loquatur, obsecro, | uice mea discipulus meus *Uilfrid presbyter*, quia f. 64 b
unum ambo sapimus cum ceteris, qui hic adsident, ecclesiasticae traditionis cultoribus; et ille melius ac manifestius ipsa lingua Anglorum, quam ego per interpretem, potest explanare, quae sentimus.' Tum Uilfrid, iubente rege, ut diceret, ita exorsus est: 'Pasca, quod facimus,' inquit, 'uidimus Romae, ubi beati apostoli Petrus et Paulus uixere, docuere, passi sunt, et sepulti, ab omnibus celebrari; hoc in Italia, hoc in Gallia, quas discendi uel orandi studio pertransiuimus, ab omnibus agi conspeximus[5]; hoc Africam, Asiam, Aegyptum, Greciam, et omnem orbem, quacumque Christi ecclesia diffusa est, per diuersas nationes et linguas, uno ac non diuerso temporis ordine geri conperimus; praeter hos tantum et obstinationis eorum conplices, Pictos dico et Brettones, cum quibus de duabus ultimis oceani insulis, et his non totis, contra totum orbem stulto labore pugnant.' Cui haec dicenti respondit Colmanus: 'Mirum quare stultum appellare uelitis laborem nostrum, in quo tanti *apostoli, qui super pectus Domini recum*bere dignus

Wilfrid, the Roman.

[1] tunc B. [2] hoc *om.* M. [3] cognoscuntur C. D.
[4] -bercht- C; -berect- N. [5] conpeximus M.

fuit, *exempla* sectamur; cum ipsum sapientissime uixisse omnis mundus nouerit.' At Uilfridus: 'Absit,' inquit, 'ut Iohannem stultitiae reprehendamus, cum scita legis Mosaicae iuxta litteram seruaret, iudaizante adhuc in multis ecclesia, nec subito ualentibus apostolis omnem legis obseruantiam, quae a Deo instituta est, abdicare (quomodo simulacra, quae a daemonibus inuenta sunt, repudiare omnes, qui ad fidem ueniunt, necesse est), uidelicet ne scandalum facerent eis, qui inter gentes erant Iudaeis. Hinc est enim, quod
vi.3. Paulus Timotheum circumcidit, quod hostias in templo
. 26. immolauit, quod cum Aquila et Priscilla caput Chorinti
ii. totondit; ad nihil uidelicet utile, nisi ad scandalum uitandum Iudaeorum. Hinc[1] quod eidem Paulo Ia-
. 20. cobus ait: "Uides, frater, quot milia sunt in Iudaeis, qui crediderunt; et omnes hi aemulatores sunt legis." Nec tamen hodie clarescente per mundum euangelio necesse est, immo nec licitum fidelibus uel circumcidi, uel hostias Deo uictimarum offerre carnalium. Itaque Iohannes secundum legis consuetudinem XIIII^a^ die mensis primi ad uesperam incipiebat celebrationem festi paschalis, nil curans, utrum haec sabbato, an alia qualibet feria proueniret. | At uero Petrus cum Romae praedicaret, memor, quia Dominus prima sabbati resurrexit a mortuis, ac mundo spem resurrectionis contulit, ita pascha faciendum intellexit[2], ut secundum consuetudinem ac praecepta legis XIIII^am^ lunam primi mensis, aeque sicut Iohannes, orientem ad uesperam semper exspectaret; et hac exorta, si dominica dies, quae tunc prima sabbati uocabatur, erat mane uentura, in ipsa uespera pascha dominicum celebrare incipiebat, quomodo et nos omnes[3] hodie facere solemus. Sin autem dominica non proximo mane post lunam XIIII^am^, sed XVI^a^ aut XVII^a^ aut alia qualibet luna usque ad XXI^am^ esset uentura, exspectabat eam[4], et

[1] hinc est B. [2] -legit M[1]. [3] omnes *om.* M. [4] eum M. N[1]. C.

praecedente sabbato, uespere, sacrosancta paschae sollemnia inchoabat; sicque fiebat, ut dominica paschae dies nonnisi a XV^a luna usque ad XXI^am seruaretur. Neque haec euangelica et apostolica traditio legem soluit, sed potius adimplet, in qua obseruandum pascha a XIIII^a luna primi mensis ad uesperam usque ad XXI^am lunam eiusdem mensis ad uesperam praeceptum est; in quam obseruantiam imitandam omnes beati Iohannis successores in Asia post obitum eius, et omnis per orbem ecclesia conuersa est. Et hoc esse uerum pascha, hoc solum fidelibus celebrandum, Niceno concilio non statutum nouiter, sed confirmatum est, ut ecclesiastica docet historia. Unde constat uos, Colmane, neque Iohannis, ut autumatis, exempla sectari, neque Petri, cuius traditioni scientes contradicitis, neque legi, neque euangelio in obseruatione uestri paschae congruere. Iohannes enim ad legis Mosaicae decreta tempus paschale[1] custodiens, nil de prima sabbati curabat; quod uos non facitis, qui nonnisi prima sabbati pascha celebratis. Petrus a XV^a luna usque ad XXI^am diem paschae dominicum celebrabat; quod uos non facitis, qui a XIIII^a usque ad XX^am lunam diem dominicum paschae obseruatis; ita ut XIII^a luna ad uesperam saepius pascha incipiatis, cuius neque lex ullam fecit mentionem, neque auctor ac dator euangelii Dominus in ea, sed in XIIII^a uel uetus pascha manducauit ad uesperam, uel noui testamenti sacramenta in commemorationem suae passionis ecclesiae celebranda tradidit. Item lunam XXI^am, quam lex maxime celebrandam commendauit, a celebratione uestri paschae | funditus eliminatis; sicque, ut f. 65
dixi, in celebratione summae festiuitatis neque Iohanni, neque Petro, neque legi, neque euangelio concordatis.'

Reply of Colman.

His contra Colmanus: 'Numquid,' ait, 'Anatolius uir sanctus, et in praefata historia ecclesiastica multum

[1] paschae M^1.

laudatus, legi uel euangelio contraria sapuit, qui a XIIII[a] usque ad XX[am] pascha celebrandum scripsit? Numquid reuerentissimum patrem nostrum Columbam et successores eius uiros Deo dilectos, qui eodem modo pascha fecerunt, diuinis paginis contraria[1] sapuisse uel egisse credendum est? cum plurimi fuerint in eis, quorum sanctitati caelestia signa, et uirtutum quae fecerunt miracula testimonium praebuerunt; quos ipse sanctos esse non dubitans, semper eorum uitam, mores, et disciplinam sequi non desisto.'

Reply of Wilfrid.

At Uilfridus[2]: 'Constat,' inquit, 'Anatolium uirum sanctissimum, doctissimum, ac laude esse dignissimum; sed quid uobis cum illo, cum nec eius decreta seruetis? Ille enim in pascha suo regulam utique ueritatis sequens, circulum X et VIIII annorum posuit, quem uos aut ignoratis, aut agnitum et a tota[3] Christi ecclesia custoditum pro nihilo contemnitis. Ille sic in pascha dominico XIIII[am] lunam conputauit, ut hanc eadem ipsa die more Aegyptiorum XV[am] lunam ad uesperam esse fateretur. Sic item XX[am] die dominico paschae adnotauit, ut hanc declinata eadem die esse XXI[am] crederet. Cuius regulam distinctionis uos ignorasse probat, quod aliquoties pascha manifestissime ante plenilunium, id est in XIII[a] luna, facitis. De patre autem uestro Columba et sequacibus eius, quorum sanctitatem uos imitari, et regulam ac praecepta caelestibus signis confirmata sequi perhibetis, possem[4] respondere; quia multis in iudicio dicentibus Domino, quod in nomine eius prophetauerint[5], et daemonia eiecerint[6], et uirtutes multas fecerint, responsurus sit Dominus, quia numquam eos nouerit. Sed absit, ut hoc de patribus uestris dicam, quia iustius multo est de incognitis bonum credere quam malum. Unde et illos Dei famulos ac Deo dilectos esse non nego, qui

tth. 23.

[1] contra B. [2] uuil- C. [3] toto M. [4] possim C.
[5] -runt N, *and so the following verbs.* [6] iecerint M; eicerint B.

simplicitate rustica, sed intentione pia Deum dilexerunt. Neque illis multum[1] obesse[2] reor talem paschae obseruantiam, quamdiu nullus aduenerat, qui eis instituti perfectioris decreta, | quae sequerentur, ostenderet; f. 66
quos utique credo, siqui tunc ad eos catholicus calculator aduenirет, sic[3] eius monita fuisse secuturos, quomodo ea, quae nouerant ac didicerant, Dei mandata probantur fuisse secuti. Tu autem et socii tui, si audita decreta sedis apostolicae, immo uniuersalis ecclesiae, et haec litteris sacris confirmata sequi contemnitis, absque ulla dubietate[4] peccatis. Etsi enim patres tui sancti fuerunt, numquid uniuersali, quae per orbem est, ecclesiae Christi eorum est paucitas uno de angulo extremae[5] insulae praeferenda? Et si sanctus erat, ac potens uirtutibus ille Columba uester, immo et noster, si Christi erat, num praeferri potuit beatissimo apostolorum principi, cui *Dominus* ait: "*Tu es Petrus,* Mat xvi.
et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, et portae inferi non praeualebunt aduersus[6] *eam, et tibi dabo claues regni caelorum*[7]"?'

Conclusion of Oswy.

Haec perorante Uilfrido[8], dixit rex: 'Uerene, Colmane, haec illi Petro dicta sunt a Domino?' Qui ait: 'Uere, rex.' At ille: 'Habetis,' inquit, 'uos proferre[9] aliquid tantae potestatis uestro Columbae datum?' At ille ait[10]: 'Nihil.' Rursum rex: 'Si utrique uestrum,' inquit, 'in hoc sine ulla controuersia consentiunt, quod haec principaliter Petro dicta, et ei claues regni caelorum sint datae[11] a Domino?' Responderunt: 'Etiam,' utrique. At ille ita conclusit: 'Et ego uobis dico, quia hic est *ostiarius ille*, cui ego *contradic*ere nolo; sed, in quantum noui uel ualeo,

[1] multum, *inserted on margin*, M. [2] esse B. [3] sicque M. H_1. [4] dubitatione M. H_1. [5] extrimae M. [6] -sum C. [7] *from* B. C; M *has* petram et cetera usque regni caelorum; *so* H_1. [8] uuil- C. [9] profere M. [10] ait ille M, at *being written above the line.* [11] dati M. C^1. B^1.

huius cupio in omnibus oboedire statutis; ne forte, me adueniente ad fores regni caelorum, non sit qui reserat[1], auerso illo, qui claues tenere probatur.'

Haec dicente rege, fauerunt adsidentes quique siue adstantes maiores una cum mediocribus, et abdicata minus perfecta institutione, ad ea, quae meliora cognouerant, sese transferre festinabant.

CAP. XXVI.

Ut Colman uictus domum redierit; et Tuda pro illo episcopatu sit functus; qualisque illis doctoribus fuerit habitus ecclesiae.

Colman retires to the Scots.

FINITOQUE conflictu, ac soluta contione[2], Agilberctus domum rediit. Colman uidens spretam suam doctrinam, sectamque esse dispectam, adsumtis his, qui se sequi uoluerunt, id est qui pascha catholicum et tonsuram coronae (nam et de hoc quaestio non minima erat) recipere nolebant, Scottiam regressus est, tractaturus cum suis, quid de his facere deberet. Cedd, relictis Scottorum uestigiis, ad suam sedem rediit, utpote agnita obseruatione catholici paschae. Facta est autem haec quaestio anno dominicae incarnationis DCLXIIII°, qui fuit annus Osuiu regis XXII^us^, | episcopatus autem Scottorum, quem[3] gesserunt in prouincia Anglorum, annus XXX^us^; siquidem Aidan X et VII annis, Finan decem, Colman tribus episcopatum tenuere.

Tuda succeeds.

Reuerso autem patriam Colmano, suscepit pro illo pontificatum Nordanhymbrorum[4] famulus Christi Tuda, qui erat apud Scottos austrinos eruditus, atque ordinatus episcopus, habens iuxta morem prouinciae illius coronam tonsurae ecclesiasticae[5], et catholicam temporis paschalis regulam obseruans; uir quidem bonus ac religiosus, sed permodico tempore ecclesiam

[1] reseret B². [2] contentio N; contentione. D. H_2. O_2. &c.
[3] quam M. C. N, *obscure in* B. [4] norðan- C. [5] -cam N.

regens. Uenerat autem de Scottia, tenente adhuc pontificatum Colmano, et diligenter ea, quae ad fidem ac ueritatem pertinent, et uerbo cunctos docebat, et opere. Porro fratribus, qui in Lindisfarnensi ecclesia, Scottis abeuntibus, remanere maluerunt, praepositus[1] est abbatis iure uir reuerentissimus ac mansuetissimus Eata, qui erat abbas in monasterio, quod dicitur[2] Mailros; quod aiunt Colmanum abiturum petisse et inpetrasse a rege Osuiu[3], eo quod esset idem Eata unus de XII pueris Aidani, quos primo episcopatus sui tempore de natione Anglorum erudiendos in Christo accepit. Multum namque eundem episcopum Colmanum rex pro insita illi prudentia diligebat. Ipse est Eata, qui non multo post eidem ecclesiae Lindisfarnensi[4] episcopus factus est. Abiens autem domum Colman adsumsit secum partem ossuum reuerentissimi patris Aidani; partem uero in ecclesia, cui praeerat, reliquit, et in secretario eius condi praecepit.

Eata, abbot of Lindisfarne.

Quantae autem parsimoniae, cuius continentiae fuerit ipse cum prodecessoribus suis, testabatur etiam locus ille, quem regebant, ubi abeuntibus eis, excepta ecclesia, paucissimae domus repertae sunt, hoc est illae solummodo, sine quibus conuersatio ciuilis esse nullatenus poterat. Nil pecuniarum absque pecoribus habebant. Siquid enim pecuniae a diuitibus accipiebant, mox pauperibus dabant. Nam neque ad susceptionem potentium saeculi, uel pecunias colligi, uel domus praeuideri necesse fuit, qui[5] numquam ad ecclesiam nisi orationis tantum et audiendi uerbi Dei causa ueniebant. Rex ipse, cum oportunitas exegisset[6], cum V tantum aut VI ministris ueniebat[7], et expleta in ecclesia oratione discedebat. | Quod si forte eos ibi f. 67

Character of Colman and his predecessors.

[1] propositus N. [2] uocatur C. N. W, *illegible in* B. [3] osuio C. N. B². [4] -fernensi N. [5] quia M. C². [6] exigisset M. [7] rex . . . ueniebat *om.* B, *perhaps added on lower margin, which is now lost. There is a mark of reference in the text.*

refici contingeret, simplici tantum et cotidiano fratrum cibo contenti, nil ultra quaerebant. Tota enim fuit tunc sollicitudo doctoribus illis Deo seruiendi, non saeculo; tota cura cordis excolendi, non uentris. Unde et in magna erat[1] ueneratione tempore illo religionis habitus; ita ut, ubicumque clericus aliqui[2] aut monachus adueniret, gaudenter ab omnibus tamquam Dei famulus exciperetur. Etiam si in itinere pergens inueniretur, adcurrebant, et flexa[3] ceruice uel manu signari, uel ore illius se benedici gaudebant; uerbis quòque horum exhortatoriis diligenter auditum praebebant. Sed et diebus dominicis ad ecclesiam siue ad monasteria certatim, non reficiendi corporis, sed audiendi sermonis Dei gratia confluebant; et siquis sacerdotum in uicum forte deueniret, mox congregati in unum uicani uerbum uitae ab illo expetere curabant. Nam neque alia ipsis sacerdotibus aut clericis uicos adeundi, quam praedicandi, baptizandi, infirmos uisitandi, et, ut breuiter[4] dicam, animas curandi causa fuit; qui in tantum erant ab omni auaritiae peste castigati, ut nemo territoria ac possessiones ad construenda monasteria, nisi a potestatibus[5] saeculi coactus, acciperet. Quae consuetudo per omnia aliquanto post haec tempore in ecclesiis Nordanhymbrorum[6] seruata est. Sed de his satis dictum.

CAP. XXVII.

Ut Ecgberct[7], uir sanctus de natione Anglorum, monachicam in Hibernia uitam duxerit.

EODEM autem anno dominicae incarnationis DCLXIIII°, facta erat eclipsis solis die tertio mensis Maii, hora circiter X^a^ diei; quo etiam anno subita pesti- Eclipse and pestilence, A. D. 664.

[1] erat *om.* M. H_1. [2] -quis C. B^2. [3] flexo M. N. [4] brebiter C. [5] potentibus M. H_1. [6] norðan- C. [7] -bercht C; egberc N.

lentiae[1] lues, depopulatis prius australibus Brittaniae plagis, Nordanhymbrorum quoque prouinciam corripiens, atque acerba[2] clade diutius longe lateque desaeuiens, magnam hominum multitudinem strauit. Qua plaga praefatus Domini sacerdos Tuda raptus est de mundo, et in monasterio, quod uocatur[3] Pægnalaech[4], honorifice sepultus. Haec autem plaga Hiberniam quoque insulam pari clade premebat. Erant ibidem eo tempore multi nobilium simul et mediocrium de gente Anglorum, qui tempore Finani et Colmani episcoporum, relicta insula patria, uel diuinae lectionis, uel continentioris uitae gratia illo secesserant. Et quidam quidem mox se monasticae conuersationi fideliter mancipauerunt, alii magis circueundo per cellas magistrorum, lectioni operam dare gaudebant; quos omnes Scotti libentissime suscipientes, uictum eis cotidianum sine pretio, libros quoque | ad legendum, f. 67 b.
et magisterium gratuitum praebere curabant.

English students in Ireland.

Erant inter hos duo[5] iuuenes magnae indolis de nobilibus Anglorum, Edilhun[6] et Ecgberct[7], quorum prior frater fuit Ediluini[8], uiri aeque Deo dilecti, qui et ipse aeuo sequente Hiberniam gratia legendi adiit, et bene instructus patriam[9] rediit, atque episcopus in prouincia Lindissi[10] factus, multo ecclesiam tempore nobilissime rexit. Hi ergo cum essent in monasterio, quod lingua Scottorum Rathmelsigi[11] appellatur, et omnes socii ipsorum[12] uel mortalitate de saeculo rapti, uel per alia essent loca dispersi, correpti sunt ambo morbo eiusdem mortalitatis, et grauissime adflicti; e quibus Ecgberct[13], sicut mihi referebat quidam ueracissimus et uenerandae canitiei presbyter, qui se haec ab ipso audisse perhibebat, cum se aestimaret esse

Story of Ethelhun and Egbert.

[1] pestilentia M. [2] acerua M. C. B[1]. N. [3] dicitur M. [4] -lech C. N. [5] duos M. [6] aedil- C. [7] ecberht C; ecgleberct N. [8] aeðil- C. [9] in patriam N. [10] lindisi N. [11] -ge B[2]. [12] eorum N. [13] egberct N; ecbercht C.

moriturum, egressus est tempore matutino de cubiculo[1], in quo infirmi quiescebant, et residens solus in loco oportuno, coepit sedulus cogitare de actibus suis, et conpunctus memoria peccatorum suorum faciem lacrimis abluebat, atque intimo ex corde Deum precabatur, ne adhuc mori deberet, priusquam uel praeteritas neglegentias, quas in pueritia siue infantia commiserat, perfectius ex tempore castigaret, uel in bonis se operibus habundantius exerceret. Uouit etiam uotum, quia adeo peregrinus uiuere uellet, ut numquam in insulam, in qua natus est, id est Brittaniam, rediret; quia praeter sollemnem[2] canonici temporis psalmodiam, si non ualetudo corporis obsisteret[3], cotidie psalterium totum in memoriam diuinae laudis decantaret; quia[4] in omni septimana diem cum nocte ieiunus transiret. Cumque finitis lacrimis, precibus, et uotis domum rediret, inuenit sodalem dormientem; et ipse quoque lectulum conscendens, coepit in quietem membra laxare. Et cum paululum quiesceret, expergefactus sodalis respexit eum, et ait: 'O frater Ecgbercte[5], o quid fecisti? Sperabam, quia pariter ad uitam aeternam intraremus. Uerumtamen scito[6], quia, quae postulasti, accipies.' Didicerat enim per uisionem et quid ille petisset, et quia petita inpetrasset. Quid multa? Ipse Edilhun[7] proxima nocte defunctus est; at uero Ecgberect[5] decussa molestia egritudinis conualuit, ac multo postea tempore uiuens, acceptumque
a. sacerdotii gradum | condignis ornans actibus, post multa uirtutum bona, ut ipse desiderabat, nuper, id est anno dominicae incarnationis DCCXXVIIII°, cum esset ipse annorum XC, migrauit ad regna caelestia. Duxit autem uitam in magna humilitatis, mansuetu-

Death and character of Egbert, A. D. 729.

[1] cubilo M. N. (*with the* l *written over a* c); cf. p. 222, note [3].
[2] *the scribe at first wrote* sollemnitatem M. [3] -rit B. [4] et quia C. [5] ecgberct N; ecberht C. [6] scio, *added on margin* M.
[7] aedil- C[1] (?); aeðel- C[2] (?).

dinis, continentiae, simplicitatis, et iustitiae perfectione. Unde et genti suae et illis, in quibus exulabat, nationibus Scottorum siue Pictorum, exemplo[1] uiuendi, et instantia docendi, et auctoritate corripiendi, et pietate largiendi de his, quae a diuitibus acceperat, multum profuit. Addidit autem uotis, quae diximus, ut semper in XL^ma^ non plus quam semel in die reficeret, non aliud quam panem ac lac tenuissimum, et hoc cum mensura gustaret; quod uidelicet lac pridie nouum in fiala ponere solebat, et post noctem ablata superficie crassiore, ipse residuum cum modico, ut diximus, pane bibebat. Cuius modum continentiae etiam XL diebus ante natale Domini, totidem quoque post peracta sollemnia pentecostes, hoc est L^mae^, semper obseruare curabat.

CAP. XXVIII.

Ut defuncto Tuda, Uilfrid[2] *in Gallia, Ceadda apud Occidentales*[3] *Saxones, in prouinciam Nordanhymbrorum sint ordinati episcopi.*

Wilfrid consecrated in Gaul,

Interea rex Alchfrid[4] misit Uilfridum[2] presbyterum *ad* regem *Galliarum*, qui eum sibi suisque consecrari faceret episcopum. At ille misit eum ordinandum ad *Agilberect*um[5], de quo supra diximus, qui, relicta Brittania, Parisiacae ciuitatis factus erat *episcopus;* et consecratus est magno cum *honore* ab ipso, conuenientibus plurimis episcopis in uico regio, qui uocatur In Con pendio. Quo adhuc in transmarinis[6] partibus propter[7] ordinationem demorante, imitatus industriam filii *rex Osuiu*[8] misit Cantiam uirum sanctum, modestum moribus, scripturarum lectione sufficienter instructum, et ea, quae in scripturis agenda didicerat, operibus solerter exsequentem, qui *Eburac*ensis ecclesiae ordinaretur episcopus. Erat autem presbyter uocabulo *Ceadda*,

Eddi cc. 11

ib. c.

[1] et ex. B. N. [2] uuil- C. [3] orientales M. H_1. [4] alhfrid C. [5] -berctum B. N; -berhtum C. [6] -mirinis M^1. [7] pro C^2; post B^2. [8] osuio M.

frater reuerentissimi antistitis[1] Ceddi, cuius saepius meminimus, et abbas monasterii illius, quod uocatur Laestingaeu[2]. Misitque cum eo rex presbyterum suum uocabulo Eadhaedum[3], qui postea regnante Ecgfrido[4], Hrypensis ecclesiae praesul factus est. Uerum illi Cantiam peruenientes, inuenerunt archiepiscopum Deusdedit iam migrasse de saeculo, et necdum alium pro eo constitutum fuisse pontificem. Unde deuerterunt[5] ad prouinciam Occidentalium[6] Saxonum, ubi erat Uini[7] episcopus; et ab illo est uir praefatus consecratus antistes, adsumtis in societatem ordinationis
b. duobus | de Brettonum gente episcopis, qui dominicum paschae diem, ut saepius dictum est, secus morem canonicum a XIIII[a] usque ad XX[am] lunam celebrant[8]. Non enim erat tunc ullus, excepto illo Uine[7], in tota Brittania canonice ordinatus episcopus. Consecratus ergo in episcopum[9] Ceadda maximam mox coepit ecclesiasticae ueritati et castitati curam inpendere; humilitati, continentiae, lectioni operam dare; oppida, rura, casas, uicos, castella propter euangelizandum, non equitando, sed apostolorum more pedibus incedendo peragrare. Erat enim de discipulis Aidani, eisdemque actibus ac moribus iuxta exemplum eius ac fratris sui Ceddi suos instituere curauit auditores. *Ueniens* quoque Brittaniam *Uilfrid* iam *episcop*us factus et ipse perplura catholicae obseruationis moderamina *ccclesi*is Anglorum sua doctrina contulit. Unde factum est, ut, crescente per dies institutione catholica, Scotti omnes, qui inter Anglos morabantur, aut his manus darent, aut suam redirent ad patriam[10].

and Ceadda (Chad) in Wessex.

[1] -ti M; antistis B[1]. [2] -ga ig B[2]. [3] -hedum N. [4] ecfrido C. [5] diuert- C. B. [6] -cci'd'-*on erasure* M, *the scribe no doubt wrote* orient- *originally, as in the heading; and this is the reading of the text in* H_1. [7] uuini C. [8] -brarant C[2]. [9] -patum C. [10] unde . . . patriam, *added on lower margin* M.

CAP. XXIX.

Ut Uighard[1] *presbyter ordinandus in archiepiscopum Romam de Brittania sit missus; quem remissa mox scripta papae apostolici ibidem obisse narrauerint.*

His temporibus reges Anglorum nobilissimi, Osuiu prouinciae Nordanhymbrorum[2], et Ecgberct[3] Cantuariorum, habito inter se consilio, quid de statu ecclesiae Anglorum esset agendum, intellexerat enim ueraciter Osuiu, quamuis educatus a Scottis, quia Romana esset catholica et apostolica ecclesia, adsumserunt cum electione et consensu sanctae ecclesiae gentis Anglorum, uirum bonum et aptum episcopatu[4], presbyterum nomine Uighardum[5], de clero Deusdedit episcopi, et hunc antistitem ordinandum Romam miserunt; quatinus accepto ipse gradu archiepiscopatus, catholicos per omnem Brittaniam ecclesiis Anglorum ordinare posset antistites.

Wighard sent to Rome to be consecrated,

Uerum Uighard[6] Romam perueniens, priusquam consecrari in episcopatum posset, morte praereptus est, et huiusmodi litterae regi Osuiu[7] Brittaniam remissae:

where he dies.

Letter of Vitalian to Oswy.

Domino excellenti filio Osuio[8] *regi Saxonum Uitalianus episcopus, seruus seruorum Dei.*

Desiderabiles litteras excellentiae uestrae suscepimus; quas relegentes cognouimus eius piissimam deuotionem, feruentissimumque amorem, quem habet propter beatam uitam; et quia dextera Domini[9] *protegente, ad ueram et apostolicam fidem sit conuersus, sperans, sicut*[10] *in sua gente regnat, ita et cum Christo de futuro conregnare. Benedicta igitur gens, quae talem sapientissimum et Dei cultorem promeruit habere regem; quia non solum ipse Dei cultor extitit, sed etiam omnes subiectos suos medi-*

[1] -har M; uuigheard C. [2] norðan- C. [3] ecberht C; ecgberict N. [4] -tui H_1. uuigheardum C. [5] uig'h'ar N; uigheard C. [6] osuio M^2. [7] osuiu B. C. N. [8] dei M^1. [9] ut sicut M. B. C. H_1. W. D., sicut *being written above the line in* M.

tatur die ac nocte ad fidem catholicam atque apostolicam pro suae animae redemtione conuerti. Quis enim audiens haec suauia non laetetur? Quis non exultet et gaudeat
9 a. *in his piis operibus? | Quia et gens uestra*[1] *Christo omni-*
potenti Deo credidit secundum diuinorum prophetarum
xi. 10 *uoces, sicut scriptum est in Isaia: 'In die illa radix*
Iesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes depreca-
xlix. 1. *buntur.' Et iterum: 'Audite insulae, et*[2] *adtendite*
6. *populi de longe.' Et post paululum*[3]*: 'Parum*[4]*,' inquit,*
'est, ut mihi sis seruus ad suscitandas tribus Iacob, et
feces Israel conuertendas. Dedi te in lucem gentium, ut
7 *sis salus mea usque ad extremum*[5] *terrae.' Et rursum:*
'Reges uidebunt, et consurgent principes, et adorabunt.' Et
8, 9. *post pusillum: 'Dedi te in foedus populi, ut suscitares*
terram, et[6] *possideres hereditates dissipatas, et diceres his,*
qui uincti sunt: "Exite," et his, qui in tenebris: "Reue-
xlii. 6, *lamini."' Et rursum: 'Ego Dominus uocaui te in*
iustitia, et adprehendi manum tuam, et seruaui, et dedi te
in foedus populi, in lucem gentium, ut aperires oculos
caecorum, et educeres de conclusione uinctum, de domo
carceris sedentes in tenebris.' Ecce, excellentissime fili,
quam luce clarius est, non solum de uobis, sed etiam de
omnibus prophetatum gentibus, quod sint crediturae in
Christo omnium conditore. Quamobrem oportet uestram
celsitudinem, utpote membrum existens Christi, in omni-
bus piam regulam sequi perenniter principis apostolorum,
siue in pascha celebrandum[7]*, siue in omnibus, quae tra-*
diderunt sancti apostoli Petrus et Paulus, qui ut duo
luminaria caeli inluminant mundum, sic doctrina eorum
corda hominum cotidie inlustrat credentium.'

Et post nonnulla, quibus de celebrando per orbem totum uno uero pascha loquitur:

'Hominem denique,' inquit, *'docibilem et in omnibus*

[1] pro *inserted before* Christo, *and then struck out* M. [2] et *om.* M. [3] paulum N. [4] paruum N. [5] extrimum M. [6] ut N. [7] -do D. H_2.

ornatum antistitem, secundum uestrorum scriptorum tenorem, minime ualuimus nunc repperire pro longinquitate itineris. Profecto enim dum huiusmodi apta reppertaque persona fuerit, eum instructum ad uestram dirigemus patriam, ut ipse et uiua uoce, et per diuina oracula omnem inimici zizaniam ex omni uestra insula cum diuino nutu eradicet. Munuscula a uestra celsitudine beato principi apostolorum directa pro aeterna eius memoria suscepimus, gratiasque ei[1] *agimus, ac pro eius incolumitate iugiter Deum deprecamur cum Christi clero. Itaque qui haec obtulit munera, de hac subtractus est luce, situsque ad limina apostolorum, pro quo ualde sumus contristati, cum*[2] *hic esset defunctus. Ucrumtamen gerulis harum nostrarum litterarum uestris missis, et*[3] *beneficia sanctorum, hoc est reliquias beatorum apostolorum Petri et Pauli, et sanctorum | martyrum Laurentii, Iohannis, et Pauli, et* f. 69 b
Gregorii[4]*, atque Pancratii eis fecimus dari*[5]*, uestrae excellentiae profecto omnes contradendas. Nam et coniugi uestrae, nostrae spiritali filiae, direximus per praefatos gerulos crucem clauem auream habentem de sacratissimis uinculis beatorum Petri et Pauli apostolorum; de cuius pio studio cognoscentes, tantum cuncta sedes apostolica una nobiscum laetatur, quantum eius pia opera coram Deo flagrant et uernant. Festinet igitur, quaesumus, uestra celsitudo, ut optamus, totam suam insulam Deo Christo dicare. Profecto enim habet protectorem, humani generis redemtorem Dominum nostrum Iesum Christum, qui ei cuncta prospera inpertiet, uti nouum Christi populum coaceruet, catholicam ibi et apostolicam constituens fidem. Scriptum est enim: 'Quaerite primum regnum Dei et* Matth
iustitiam eius, et haec omnia adicientur uobis.' 33; c
Nimirum Luc.
enim quaerit et inpetrabit[6]*, et ei omnes suae insulae, ut* 31.
optamus, subdentur. Paterno itaque affectu salutantes uestram excellentiam, diuinam precamur iugiter clemen-

[1] ei *om.* M. [2] cur M. [3] et *om.* M. [4] grig- M.
[5] dare M[1]. [6] -rauit M. C.

tiam, quae uos uestrosque omnes in omnibus bonis operibus auxiliari dignetur, ut cum Christo in futuro regnetis saeculo. Incolumem excellentiam uestram gratia superna custodiat.'

Quis sane pro Uighardo reppertus ac dedicatus sit antistes, libro sequente oportunius dicetur.

CAP. XXX.

Ut Orientales Saxones tempore mortalitatis ad idolatriam reuersi, sed per instantiam Iarumanni[1] *episcopi mox sint ab errore correcti.*

EODEM tempore prouinciae Orientalium Saxonum post Suidhelmum[2], de quo supra diximus, praefuere[3] reges Sigheri[4] et Sebbi, quamuis ipsi regi Merciorum Uulfheræ[5] subiecti. Quae uidelicet prouincia cum praefatae mortalitatis clade premeretur, Sigheri[4] cum sua parte populi, relictis Christianae fidei sacramentis, ad apostasiam conuersus est. Nam et ipse rex et plurimi de plebe siue optimatibus, diligentes hanc uitam, et futuram non quaerentes, siue etiam non esse credentes, coeperunt fana, quae derelicta erant[6], restaurare, et adorare simulacra, quasi per haec possent a mortalitate defendi. Porro socius eius et coheres regni eiusdem, Sebbi, magna fidem perceptam cum suis omnibus deuotione seruauit, magna, ut in sequentibus dicemus, uitam fidelem felicitate conpleuit. Quod ubi rex Uulfheri[7] conperit, fidem uidelicet prouinciae ex parte profanatam, misit ad corrigendum errorem, reuocandamque ad fidem ueritatis prouinciam Iaruman[8] episcopum, qui successor erat Trumheri. | Qui multa agens solertia, iuxta quod mihi presbyter, qui comes itineris illi et cooperator uerbi extiterat, referebat, erat enim religiosus et bonus uir,

Apostasy and reconversion of part of Essex.

[1] iaro- N. [2] suithelmum C ; suidelmum N. [3] pro- M. [4] -re C. B². [5] -re C. N. [6] erat M¹. N¹. [7] -re C. [8] iuru- C.

longe lateque omnia peruagatus, et populum et regem praefatum ad uiam iustitiae reduxit; adeo[1] ut relictis siue destructis fanis arisque, quas fecerant, aperirent ecclesias, ac nomen Christi, cui contradixerant, confiteri gauderent, magis cum fide resurrectionis in illo mori, quam in perfidiae sordibus inter idola uiuere cupientes. Quibus ita gestis, et ipsi sacerdotes doctoresque eorum domum rediere laetantes[1].

[1] *from* adeo *to* laetantes *is almost entirely lost in* C, *owing to the folio being mutilated.*

LIBER QUARTUS.

CAP. I.

Ut defuncto Deusdedit, Uighard[1] *ad suscipiendum episcopatum Romam sit missus; sed illo ibidem defuncto, Theodorus archiepiscopus ordinatus*[2], *et cum Hadriano*[3] *abbate sit Brittaniam missus.*

Anno[4] memorato[5] praefatae eclypsis et mox sequentis[6] pestilentiae, quo et Colman episcopus unanima catholicorum intentione superatus ad suos reuersus est, Deusdedit VI^us^ ecclesiae Doruuernensis episcopus obiit pridie[7] Iduum Iuliarum; sed et Erconberct[8] rex Cantuariorum[9] eodem mense ac die defunctus, Ecgbercto filio sedem regni reliquit, quam ille susceptam per VIIII[10] annos tenuit. Tunc cessante non pauco tempore episcopatu, missus est Romam ab ipso simul et a rege Nordanhymbrorum Osuio[11], ut in[12] praecedente libro paucis diximus, Uighard presbyter, uir in ecclesiasticis disciplinis doctissimus, de genere Anglorum, petentibus hunc ecclesiae Anglorum archiepiscopum ordinari; missis pariter apostolico papae donariis, et aureis atque argenteis uasis non paucis. Qui ubi Romam peruenit, cuius sedi apostolicae tempore illo Uitalianus praeerat, postquam itineris sui | causam praefato papae apos-

Death of King Earconbert and Archbishop Deusdedit on the same day, July 14, 664.

Death of Wighard at Rome.

[1] uuigheard C. [2] -tur M. [3] adriano C. B. N. [4] in anno C. [5] M *adds on margin* DCLXIIII. [6] subsequentis M. H_1. [7] II M. [8] -bercht C. [9] sed . . . cantuariorum *om.* N^1; erc̄berc rex conturiorum N^2. [10] x. et nouem C, x. et *being on erasure*; *so* B, x. et *being inserted above the line.* [11] osuiu N. C. [12] in *om.* M.

tolico patefecit, non multo post et ipse, et omnes pene qui cum eo aduenerant socii[1], pestilentia superueniente deleti sunt.

Abbot Hadrian.

At apostolicus papa habito de his consilio, quaesiuit sedulus, quem ecclesiis Anglorum archiepiscopum mitteret. Erat autem in monasterio Niridano[2], quod est non longe a Neapoli Campaniae, abbas Hadrianus, uir natione Afir[3], sacris litteris diligenter inbutus, monasterialibus simul et ecclesiasticis[4] disciplinis institutus, Grecae pariter et Latinae linguae peritissimus. Hunc ad se accitum papa iussit episcopatu accepto Brittaniam uenire. Qui indignum se tanto gradui respondens, ostendere posse se dixit alium, cuius magis ad suscipiendum episcopatum et eruditio conueniret, et aetas. Cumque monachum quendam de uicino uirginum monasterio, nomine Andream, pontifici offerret, hic ab omnibus, qui nouere, dignus episcopatu iudicatus est. Uerum pondus[5] corporeae infirmitatis, ne episcopus fieri posset, obstitit. Et rursum Hadrianus ad suscipiendum episcopatum actus est; qui petens indutias, si forte alium, qui episcopus ordinaretur, ex tempore posset inuenire.

Theodore of Tarsus consecrated archbishop of the English, March 26, 668.

Erat ipso tempore Romae monachus Hadriano notus, nomine Theodorus, natus Tarso Ciliciae, uir et saeculari et diuina litteratura, et Grece instructus et Latine, probus moribus, et aetate uenerandus, id est annos habens aetatis LX et VI. Hunc offerens Hadrianus pontifici, ut episcopus ordinaretur, obtinuit; his tamen condicionibus interpositis, ut ipse eum perduceret Brittaniam, eo quod iam bis partes Galliarum diuersis ex causis adisset, et ob id maiorem huius itineris peragendi notitiam haberet, sufficiensque esset in possessione hominum propriorum; et ut ei

Act. 3; c xxi.

[1] socii eius C. B^2. [2] sic B. C. AS. O_1. O_{3-11}. O_{14-16}. D. R_1; hiridano M. N. A_1; iridano H_1. [3] afer M^2. N^2. [4] -cae M. [5] pondus, *added on margin* M.

doctrinae cooperator existens diligenter adtenderet, ne quid ille contrarium ueritati fidei, Grecorum more, in ecclesiam, cui praeesset, introduceret. Qui subdiaconus ordinatus IIII exspectauit menses, donec illi coma cresceret, quo in coronam tondi posset; habuerat enim tonsuram more orientalium sancti apostoli Pauli. Qui ordinatus est a Uitaliano papa anno dominicae incarnationis DCLXVIII, sub die VII. Kalendarum Aprilium, dominica. Et ita una cum Hadriano VI.[1] Kalendas Iunias Brittaniam missus est. Qui cum pariter per mare ad Massiliam, ac deinde per terram Arhelas peruenissent, et tradidissent Iohanni
b. archiepiscopo ciuitatis illius scripta | commendaticia Uitaliani pontificis, retenti sunt ab eo, quousque Ebrinus maior domus regiae copiam pergendi, quoquo uellent, tribuit eis. Qua accepta Theodorus profectus est ad Agilberctum[2] Parisiorum[3] episcopum, de quo superius diximus, et ab eo benigne susceptus, et multo tempore habitus est. Hadrianus perrexit primum ad Emme[4] Senonum, et postea ad Faronem[5] Meldorum episcopos, et bene sub eis diutius fuit; coegerat[6] enim eos inminens hiems, ut, ubicumque potuissent, quieti manerent. Quod cum nuntii certi narrassent regi Ecgbercto[7], esse scilicet episcopum, quem petierant a Romano antistite in regno Francorum, misit illo continuo Raedfridum praefectum suum ad adducendum eum; quo cum uenisset, adsumsit Theodorum cum Ebrini licentia, et perduxit eum ad portum, cui nomen est Quentauic; ubi[8] fatigatus infirmitate aliquantisper moratus est, et, cum conualescere coepisset, nauigauit Brittaniam. Hadrianum autem Ebrinus retinuit, quoniam suspicabatur eum habere aliquam legationem imperatoris ad Brittaniae reges

[1] v. N. [2] -berhtum C. [3] -seorum M[1]. [4] -men M[2].
[5] fororem N[1]; foronem N[2]. [6] cogerat M. [7] -berchto C.
[8] ibi M.

aduersus regnum, cuius tunc ipse maximam curam gerebat. Sed cum nihil tale illum habere uel habuisse ueraciter conperisset, absoluit eum, et post Theodorum ire permisit. Qui statim ut ad illum uenit[1], dedit ei[2] monasterium beati Petri apostoli, ubi archiepiscopi Cantiae sepeliri, ut praefatus sum, solent. Praeceperat[3] enim Theodoro abeunti domnus apostolicus, ut in diocesi sua prouideret, et daret ei locum, in quo cum suis apte degere potuisset.

CAP. II.

Ut Theodoro cuncta peragrante, Anglorum ecclesiae cum catholica ueritate, litterarum quoque sanctarum coeperint studiis inbui; et ut Putta pro Damiano[4] Hrofensis ecclesiae sit factus antistes.

Theodore arrives at Canterbury, May 27, 669.

Peruenit[5] autem Theodorus ad ecclesiam suam secundo postquam consecratus est anno, sub die VI. Kalendarum Iuniarum[6], dominica, et fecit in ea annos XX et unum, menses III, dies XXVI. Moxque[7] peragrata insula tota, quaquauersum Anglorum gentes morabantur, nam et libentissime ab omnibus suscipiebatur, atque audiebatur, rectum uiuendi ordinem, ritum celebrandi paschae canonicum, per omnia comitante et cooperante Hadriano disseminabat. Isque primus erat in archiepiscopis, cui omnis Anglorum ecclesia manus dare consentiret. Et quia litteris sacris simul et saecularibus, ut diximus, abundanter ambo erant[8] instructi, congregata discipulorum caterua, scientiae salutaris cotidie flumina inrigandis eorum cordibus emanabant; ita ut etiam metricae artis, astronomiae, | et arithimeticae ecclesiasticae disciplinam f. 72
inter sacrorum apicum uolumina suis auditoribus

Unity and progress of the English Church under him.

[1] peruenit C. B[1]. [2] ei *om.* M. [3] -ciperat M[1]. [4] -na C.
[5] *There is no mark of a new chapter here in the text of* B *; but a later hand has inserted the figure* ii *on the margin.* [6] iuniarum *by* B[2] *on an erasure.* [7] *The chapter begins with* moxque peragrata in C. W. O_{1-11}. O_{14-16}. D. R_1. [8] erant *om.* B.

contraderent. Indicio est, quod usque hodie supersunt de eorum discipulis, qui Latinam Grecamque linguam aeque ut propriam, in qua nati sunt, norunt. Neque umquam prorsus, ex quo Brittaniam petierunt Angli, feliciora fuere tempora; dum et fortissimos Christianosque habentes reges cunctis barbaris nationibus essent terrori, et omnium uota ad nuper audita caelestis regni gaudia penderent, et quicumque lectionibus sacris cuperent erudiri, haberent in promtu magistros, qui docerent. Schools.

Sed et sonos cantandi in ecclesia, quos eatenus in Cantia tantum nouerant, ab hoc tempore per omnes Anglorum ecclesias discere coeperunt; primusque, excepto Iacobo, de quo supra[1] diximus, cantandi magister Nordanhymbrorum[2] ecclesiis Aeddi[3] cognomento Stephanus fuit, inuitatus de Cantia a reuerentissimo uiro Uilfrido, qui primus inter episcopos, qui de Anglorum gente essent, catholicum uiuendi morem ecclesiis Anglorum tradere didicit. Music.

Itaque Theodorus perlustrans uniuersa, ordinabat
13, locis oportunis episcopos, et eâ, quae minus perfecta repperit, his quoque iuuantibus corrigebat. In quibus et Ceadda episcopum cum argueret non fuisse rite consecratum, respondens ipse[4] uoce humillima: 'Si me,' inquit, 'nosti episcopatum non rite suscepisse, libenter ab officio discedo; quippe qui neque me umquam hoc esse dignum arbitrabar; sed oboedientiae causa iussus subire hoc, quamuis indignus, consensi.' At ille audiens humilitatem responsi eius, dixit non eum episcopatum dimittere[5] debere; sed ipse ordinationem eius denuo catholica ratione consummauit. Eo autem tempore, quo defuncto Deusdedit Doruuernensi ecclesiae episcopus quaerebatur, ordinabatur,
14. mittebatur, Uilfrid quoque de Brittania Galliam[6] Deposition of Ceadda (Chad).

[1] superius C. [2] norðan- C. [3] aedi N. [4] ipsi B.
[5] de- M. [6] in galliam B.

ordinandus est missus; et quoniam ante Theodorum rediit, ipse etiam in Cantia *presbyteros et diaconos*, usquedum archiepiscopus ad sedem suam perueniret. *ordina*bat. At ipse ueniens mox in ciuitate Hrofi, ubi defuncto Damiano episcopatus iam diu cessauerat, ordinauit uirum magis ecclesiasticis disciplinis institutum, et uitae simplicitate contentum, quam in saeculi rebus strenuum. cui nomen erat Putta[1]; maxime autem modulandi in ecclesia more | Romanorum, f. 72
quem a discipulis beati papae Gregorii didicerat, peritum.

Putta consecrated to Rochester.

CAP. III.

Ut Ceadda, de quo supra dictum est, prouinciae Merciorum sit episcopus datus, et de uita et[2] *obitu et sepultura eius.*

Ceadda (Chad) made bishop of the Mercians.

Eo tempore prouinciae Merciorum rex Uulfheri praefuit, qui, cum mortuo Iarumanno sibi quoque suisque a Theodoro episcopum dari peteret, non eis cf. Edd c. 15
nouum uoluit ordinare episcopum; sed postulauit a rege Osuio[4], ut illis episcopus Ceadda daretur, qui tunc in monasterio suo, quod est in Læstingaeᵉ[5], quietam uitam agebat, Uilfrido administrante episcopatum Eboracensis[6] ecclesiae, nec non et omnium Nordanhymbrorum, sed et Pictorum, quousque rex cf. i 21.
Osuiu[7] imperium protendere poterat. Et quia moris erat eidem reuerentissimo antistiti opus euangelii magis ambulando per loca, quam equitando perficere, iussit eum Theodorus, ubicumque longius iter instaret, equitare, multumque renitentem, studio et amore pii laboris, ipse eum manu sua leuauit[8] in equum; quia nimirum sanctum esse uirum conperiit, atque equo uehi, quo esset necesse, conpulit. Susceptum itaque

[1] puta N. [2] et de M. N. [3] -re B². [4] osuiu C. N. [5] -ga e B¹; -ga ig B²; laestinge C; lestingahe N. [6] ebur- C. N. [7] osuio B. [8] leuabit B¹.

episcopatum gentis Merciorum simul et Lindisfarorum Ceadda, iuxta exempla patrum antiquorum, in magna uitae perfectione administrare curauit; cui etiam rex Uulfheri[1] donauit terram L familiarum ad construendum monasterium in loco, qui dicitur Adbaruae[2], id est Ad Nemus, in prouincia Lindissi, in quo usque hodie instituta ab ipso regularis uitae uestigia permanent.

He fixes his see at Lichfield.

Habuit autem sedem episcopalem in loco, qui uocatur Lyccidfelth[3], in quo et defunctus ac sepultus est; ubi usque hodie sequentium quoque prouinciae illius episcoporum sedes est. Fecerat uero sibi mansionem non longe ab ecclesia remotiorem; in qua secretius cum paucis, id est VII siue VIII, fratribus, quoties a labore et ministerio uerbi uacabat, orare ac legere solebat. Qui cum in illa prouincia duobus annis ac dimidio ecclesiam gloriosissime rexisset, adfuit superno dispensante iudicio tempus, de quo loquitur Ecclesiastes, quia: 'Tempus mittendi lapides, et tempus colligendi.' Superuenit namque clades diuinitus missa, quae per mortem carnis uiuos ecclesiae lapides de terrenis sedibus ad aedificium caeleste transferret. Cumque plurimis de ecclesia eiusdem reuerentissimi antistitis de carne subtractis, ueniret hora ipsius, ut transiret ex hoc mundo ad Dominum, contigit die quadam, ut in praefata | mansione forte ipse cum uno tantum fratre, cui uocabulum erat Ouini[4], commoraretur, ceteris eius sociis pro causa oportuna ad ecclesiam reuersis. Erat autem idem Ouini[5] monachus magni meriti, et pura intentione supernae retributionis mundum derelinquens, dignusque per omnia, cui Dominus specialiter sua reuelaret arcana, dignus, cui fidem narranti audientes accommodarent. Uenerat enim

Story of his death

. iii.

Pet.

ph.
I.
73 a.

[1] -re C. B[2]; uulferi N. [2] -bearuae C. [3] licid- B; liccid- B[2]; liccidfeld C; licidfelt N. [4] -ne B[2]; ouuini C. [5] ouuini C.

cum regina Aedilthryde[1] de prouincia Orientalium Anglorum, eratque primus ministrorum, et princeps domus eius. Qui cum crescente fidei feruore saeculo abrenuntiare disponeret, non hoc segniter fecit; sed adeo se mundi rebus exuit, ut relictis omnibus, quae habebat, simplici tantum habitu indutus, et securim atque asciam in manu ferens, ueniret ad monasterium eiusdem reuerentissimi patris, quod uocatur Laestingaeu[2]. Non enim ad otium, ut quidam, sed ad laborem se monasterium intrare signabat. Quod ipsum etiam facto monstrauit; nam quo minus sufficiebat meditationi scripturarum, eo amplius operi manuum studium inpendebat. Denique cum episcopo in praefata mansione pro suae reuerentia deuotionis inter fratres habitus[3], cum illi intus lectioni uacabant, ipse foris, quae opus esse uidebantur, operabatur. Qui cum die quadam tale aliquid foris ageret, digressis ad ecclesiam sociis, ut dicere coeperam, et episcopus solus in oratorio loci lectioni uel orationi operam daret,

diuit repente, ut postea referebat, uocem suauissimam cantantium atque laetantium de caelo ad terras usque descendere; quam uidelicet uocem ab Euroaustro, id est ab alto brumalis exortus, primo se audisse dicebat, ac deinde paulatim eam sibi adpropiare, donec ad tectum usque oratorii, in quo erat episcopus, perueniret; quod ingressa, totum impleuit, atque in gyro circumdedit. At ille dum sollicitus in ea, quae audiebat, animum intenderet, audiuit denuo, transacto quasi dimidiae horae spatio, ascendere de tecto eiusdem oratorii idem laetitiae canticum, et ipsa, qua uenerat, uia ad caelos usque cum ineffabili dulcedine[4] reuerti. Qui cum aliquantulum horae quasi adtonitus maneret,

[1] -dæ B; aedyldrydæ N; aeðilðryda C, *the cross bars of the* ð's *being probably by* C², *who has also altered the* i *into* e. [2] *sic* C. B¹; -ga ig B²; lestingaeu N. [3] habetus M. W¹; habetur, *altered to* haberetur C. [4] dulcidine M¹. C.

et, quid haec essent, solerti animo scrutaretur, aperuit
73 b. episcopus | fenestram oratorii, et sonitum manu faciens, ut saepius consueuerat, siqui foris esset, ad se intrare praecepit. Introiuit ille concitus, cui dixit antistes: 'Uade cito ad ecclesiam, et hos VII fratres huc uenire facito; tu quoque simul adesto.' Qui cum uenissent, primo admonuit eos, ut uirtutem dilectionis et pacis ad inuicem et ad omnes fideles seruarent; instituta quoque disciplinae regularis, quae uel ab ipso didicissent, et in ipso [1] uidissent, uel in patrum praecedentium factis siue dictis inuenissent, indefessa instantia sequerentur. Deinde subiunxit diem sui obitus iam proxime instare. 'Namque hospes,' inquit, 'ille amabilis, qui fratres nostros uisitare solebat, ad me quoque hodie uenire, meque de saeculo euocare dignatus est. Propter quod reuertentes ad ecclesiam dicite fratribus, ut et meum exitum Domino precibus commendent, et suum quoque exitum, cuius hora incerta est, uigiliis, orationibus, bonis operibus praeuenire meminerint.' Cumque haec et huiusmodi plura loqueretur, atque illi percepta eius benedictione iam multum tristes exissent, rediit ipse solus, qui carmen caeleste audierat, et prosternens se in terram: 'Obsecro,' inquit, 'pater; licet aliquid interrogare?' 'Interroga,' inquit, 'quod uis.' At ille: 'Obsecro,' inquit, 'ut [2] dicas, quod erat canticum illud laetantium, quod audiui, uenientium de caelis super oratorium hoc, et post tempus redeuntium ad caelos?' Respondet ille: 'Si uocem carminis audisti, et caelestes superuenire coetus cognouisti, praecipio tibi in nomine Domini, ne hoc cuiquam ante meum obitum dicas. Re uera autem angelorum fuere spiritus, qui me ad caelestia, quae semper amabam, ac desiderabam, praemia uocare uenerunt, et post dies VII se redituros, ac me secum adducturos esse promiserunt.' Quod

[1] didicissent . . . ipso *om.* B[1]. [2] ut *om.* M[1].

quidem ita, ut dictum ei erat, opere conpletum est. Nam confestim langore corporis tactus est, et hoc per dies ingrauescente, septimo, ut promissum ei fuerat, die, postquam obitum suum dominici corporis et sanguinis perceptione muniuit, soluta ab ergastulo corporis anima sancta, ducentibus, ut credi fas est, angelis comitibus aeterna gaudia petiuit. Non autem[1] mirum, si diem mortis uel potius[2] diem Domini laetus aspexit, quem semper, usquedum ueniret, sollicitus expectare curauit. cf. Io viii. 5

His character.

Namque inter plura continentiae, humilitatis, doctrinae, orationum, | uoluntariae paupertatis, et ceterarum f. 74 uirtutum merita, in tantum erat timori Domini subditus, in tantum nouissimorum suorum in omnibus operibus suis memor, ut, sicut mihi frater quidam de his, qui me in scripturis erudiebant[3], et erat in monasterio ac magisterio illius educatus, uocabulo Trumberct[4], referre solebat, si forte legente eo uel aliud quid agente, repente flatus uenti maior adsurgeret[5], continuo misericordiam Domini inuocaret, et eam generi humano propitiari rogaret. Si autem uiolentior aura insisteret, iam clauso codice procideret[6] in faciem, atque obnixius orationi incumberet. At si procella fortior aut nimbus perurgeret, uel etiam corusci ac tonitrua terras et aera terrerent, tunc ueniens ad ecclesiam sollicitus orationibus ac psalmis, donec serenitas aeris rediret, fixa[7] mente uacaret. Cumque interrogaretur a suis, quare hoc faceret, respondebat: 'Non legistis, quia "intonuit de caelo Dominus, et Ps. x Altissimus dedit uocem suam; misit sagittas suas[8], et 13, 14 dissipauit eos, fulgora multiplicauit, et conturbauit eos?[9]" Mouet[10] enim aera Dominus, uentos excitat,

[1] enim N. [2] positus M[1]. [3] -bat C; -ba'n't B; sum broðor . . . of þæm þe me . . . cýde 7 lærde AS. [4] -berht C; -breet N. [5] adresurgeret C. [6] -cederet M. [7] uixa C[1]. [8] suas *om.* B. [9] *from* B. C; dominus et cetera usque conturbauit eos M. [10] mouit C.

iaculatur fulgora, de caelo intonat, ut terrigenas ad timendum se suscitet, ut corda eorum in memoriam futuri iudicii[1] reuocet[2], ut superbiam eorum dissipet, et conturbet audaciam, reducto ad mentem tremendo illo tempore, quando ipse caelis ac terris ardentibus
. xxi. uenturus est in nubibus, in potestate magna et maies-
cf. tate, ad iudicandos uiuos et mortuos. Propter quod,'
m. iv. Pet. inquit, 'oportet nos admonitioni eius caelesti, debito
; c. i. 7. cum timore et amore respondere; ut, quoties aere commoto manum quasi ad feriendum minitans exerit, nec adhuc tamen percutit, mox inploremus eius misericordiam, et discussis penetralibus[4] cordis nostri, atque expurgatis uitiorum ruderibus, solliciti, ne umquam percuti mereamur, agamus.'

Vision of his death seen in Ireland.

Conuenit autem reuelationi et relationi praefati fratris de obitu huius antistitis etiam sermo reuerentissimi patris Ecgbercti[5], de quo supra diximus, qui dudum cum eodem Ceadda adulescente, et ipse adulescens in Hibernia monachicam in orationibus et continentia, et meditatione diuinarum scripturarum uitam sedulus agebat. Sed illo postmodum patriam reuerso, ipse peregrinus pro Domino usque ad finem uitae permansit. Cum ergo ueniret ad eum longo post tempore gratia uisitationis de Brittania uir sanctissimus et continen-
74 b. tissimus, | uocabulo Hygbald, qui erat abbas in prouincia Lindissi, et ut sanctos decebat, de uita priorum patrum sermonem facerent, atque hanc aemulari gauderent, interuenit mentio reuerentissimi antistitis[6] Ceadda, dixitque Ecgberct[5]: 'Scio hominem in hac insula adhuc in carne manentem, qui, cum uir ille de mundo transiret, uidit animam Ceddi fratris ipsius[7] cum agmine angelorum descendere[8] de caelo, et adsumta secum anima eius, ad caelestia regna redire.'

[1] -ci M. [2] -caret C. [3] erexerit N. [4] penetrabilibus C. B². W. [5] ecberht-C; egbrect-N. [6] -ti M¹. [7] illius N, *and in* B. ips. *is written on an erasure.* [8] -dentium C.

Quod utrum de se an de alio aliquo diceret, nobis manet incertum, dum tamen hoc, quod tantus uir dixit, quia uerum sit, esse non possit incertum.

Obiit autem Ceadda sexto die Nonarum Martiarum, et sepultus est primo quidem iuxta ecclesiam sanctae Mariae; sed postmodum constructa ibidem ecclesia beatissimi apostolorum principis Petri, in eandem sunt eius ossa translata. In quo utroque loco, ad indicium uirtutis illius, solent crebra sanitatum miracula operari.

Miracles.

Denique nuper freneticus quidam, dum per cuncta errando discurreret, deuenit ibi uespere, nescientibus siue non curantibus loci custodibus, et ibi tota nocte requiescens, mane sanato sensu egressus, mirantibus et gaudentibus cunctis, quid ibi sanitatis Domino largiente consequeretur, ostendit. Est autem locus idem sepulchri tumba lignea in modum domunculi facta coopertus, habente foramen in pariete, per quod solent hi, qui causa deuotionis illo adueniunt, manum suam inmittere, ac partem pulueris inde adsumere; quam cum in aquas miserint [1], atque has infirmantibus iumentis siue hominibus gustandas dederint [2], mox infirmitatis ablata [3] molestia, cupitae sospitatis gaudia redibunt.

Wynfrid succeeds.

In cuius locum ordinauit Theodorus Uynfridum, uirum bonum ac modestum, qui, sicut prodecessores eius, prouinciis Merciorum et Mediterraneorum Anglorum et Lindisfarorum episcopatus officio praeesset; in quibus cunctis Uulfheri [4], qui adhuc supererat, sceptrum [5] regni tenebat. Erat autem Uynfrid de clero eius, cui ipse successerat, antistitis [6], et diaconatus officio sub eo non pauco tempore fungebatur.

[1] -runt C. [2] -runt C; dedirent, *altered into* dedirint M. [3] oblata C^1. B^1. [4] -re B^2; uulferi N. [5] septum M. [6] antistis B.

CAP. IV.

Ut Colman episcopus, relicta Brittania, duo monasteria in Scottia, unum Scottis, alterum Anglis, quos secum adduxerat, fecerit.

Interea Colmanus, qui de Scottia erat episcopus, relinquens Brittaniam, tulit secum omnes, quos in Lindisfarnensium [1] insula congregauerat Scottos; sed et de gente Anglorum uiros circiter XXX, qui utrique
5 a. monachicae conuersationis | erant studiis inbuti. Et relictis in ecclesia sua fratribus aliquot, primo uenit ad insulam Hii, unde erat ad praedicandum uerbum Anglorum genti destinatus [2]. Deinde secessit ad insulam quandam paruam, quae ad occidentalem plagam ab Hibernia procul secreta, sermone Scottico Inisboufinde [3], id est insula uitulae albae, nuncupatur. In hanc [4] ergo perueniens, construxit [5] monasterium, et monachos inibi, quos de utraque natione collectos adduxerat, collocauit. Qui cum inuicem concordare non possent, eo quod Scotti tempore aestatis, quo fruges erant colligendae, relicto monasterio per nota sibi loca dispersi uagarentur, at uero hieme succedente redirent, et his, quae Angli praeparauerant, communiter uti desiderarent; quaesiuit Colmanus huic dissensioni remedium, et circuiens omnia prope uel longe, inuenit locum in Hibernia [6] insula aptum monasterio construendo, qui lingua Scottorum [7] Mag éo [8] nominatur; emitque partem eius non grandem, ad constituendum [9] ibi monasterium, a comite, ad cuius possessionem pertinebat; ea condicione addita, ut pro ipso etiam, qui eis locum commodaret, consistentes ibi monachi Domino preces offerrent [10]. Et constructo statim monasterio, iuuante etiam comite ac uicinis omnibus, Anglos ibidem locauit, relictis in praefata insula Scottis. Quod

Monasteries founded by Colman in Ireland.

[1] -si C. [2] dis- M. [3] inhis- B; inisbo- C. N. [4] hac M. [5] construit C. [6] ibernia C. [7] -um *om.* M. [8] mageu N. [9] construendum C. [10] offerent M.

uidelicet monasterium usque hodie ab Anglis tenetur incolis. Ipsum namque est, quod nunc grande de modico effectum, Muigéo consuete uocatur, et conuersis iamdudum ad meliora instituta omnibus, egregium examen continet monachorum, qui de prouincia Anglorum ibidem collecti, ad exemplum uenerabilium patrum sub regula et abbate canonico in magna continentia et sinceritate proprio labore manuum uiuant [1].

CAP. V.

De morte Osuiu et Ecgbercti [2] regum, et de synodo [3] facta ad locum Herutforda [4], cui praesidebat archiepiscopus Theodorus.

Death of Oswy; succession of Egfrid.

Anno dominicae incarnationis DCLXX^mo^, qui est annus secundus ex quo Brittaniam uenit Theodorus, Osuiu rex Nordanhymbrorum pressus est infirmitate, qua et mortuus est anno aetatis suae LVIII°. Qui in tantum eo tempore tenebatur amore Romanae et apostolicae institutionis, ut, si ab infirmitate saluaretur, etiam Romam uenire, ibique ad loca sancta uitam finire disponeret, Uilfridumque episcopum ducem sibi itineris fieri, promissa | non parua pecuniarum dona- f. 75
tione, rogaret. Qui defunctus die XV Kalendarum Martiarum Ecgfridum [5] filium regni heredem reliquit;

Council of Hertford, Sept. 24, 673.

cuius anno regni III°, Theodorus cogit concilium episcoporum, una cum eis, qui canonica patrum statuta et diligerent, et nossent, magistris ecclesiae pluribus. Quibus pariter congregatis, diligenter ea, quae unitati pacis ecclesiasticae congruerent, eo quo pontificem decebat, animo, coepit obseruanda docere. Cuius synodicae actionis huiusmodi textus est:

In nomine Domini Dei et Saluatoris nostri Iesu Christi, regnante in perpetuum ac gubernante suam ecclesiam eodem Domino Iesu Christo, placuit conuenire

[1] uiuunt B². [2] ecberchti C. [3] -da C. [4] heorut- C. [5] ecfridum C.

nos iuxta morem canonum uenerabilium, tractaturos de necessariis ecclesiae negotiis. Conuenimus autem die XX°IIII° mensis Septembris[1], *indictione prima, in loco, qui dicitur Herutford*[2]; *ego quidem Theodorus, quamuis indignus, ab apostolica sede destinatus Doruuernensis*[3] *ecclesiae episcopus, et consacerdos ac frater noster, reuerentissimus Bisi, Orientalium Anglorum episcopus; quibus etiam frater et consacerdos noster Uilfrid*[4], *Nordanhymbrorum gentis episcopus, per proprios legatarios adfuit. Adfuerunt et fratres ac consacerdotes nostri, Putta*[5], *episcopus castelli Cantuariorum, quod dicitur Hrofescæstir*[6], *Leutherius, episcopus Occidentalium Saxonum, Uynfrid, episcopus prouinciæ Merciorum. Cumque in unum conuenientes iuxta ordinem quique suum resedissemus: 'Rogo,' inquam, 'dilectissimi fratres, propter timorem et amorem Redemtoris nostri, ut in commune omnes pro nostra fide tractemus; ut, quaeque decreta ac definita sunt a sanctis ac probabilibus patribus, incorrupte ab omnibus nobis seruentur.' Haec et alia quamplura, quae ad caritatem pertinebant, unitatemque ecclesiae conseruandam, prosecutus sum. Cumque explessem praelocutionem*[7], *interrogaui unumquemque eorum per ordinem, si consentirent ea, quae a patribus canonice sunt antiquitus decreta, custodire. Ad quod omnes consacerdotes nostri respondentes dixerunt: 'Optime omnibus placet, quaeque definierunt sanctorum canones patrum, nos quoque omnes alacri animo libentissime seruare.' Quibus statim protuli eundem librum canonum, et ex eodem libro X capitula, quae per loca notaueram, quia*[8] *maxime nobis necessaria sciebam, illis coram ostendi, et, ut haec diligentius ab omnibus susciperentur, rogaui.*

76 a. *Primum capitulum: 'Ut sanctum diem paschae in*

[1] -bri M[1]. C. N. [2] heorut- C; herud- B[1]; hered- B[2]; herutfrod N. [3] doruern- C. [4] uilfrid, *added on margin* M. [5] puta N. [6] hrofaescaestir B[1]. N; -ter B[1]. [7] pro- N. [8] quae N. C[2].

commune omnes seruemus dominica post XIIII^am^ lunam mensis primi.'

Secundum: 'Ut nullus episcoporum parrochiam alterius inuadat, sed contentus sit gubernatione creditae sibi plebis.'

III: 'Ut, quaeque monasteria Deo consecrata sunt, nulli episcoporum liceat ea in aliquo inquietare, nec quicquam de eorum rebus uiolenter abstrahere.'

IIII: 'Ut ipsi monachi non migrent de loco ad locum, hoc est de monasterio ad monasterium, nisi per dimissionem[1] *proprii abbatis; sed in ea permaneant obaedientia, quam tempore suae conuersionis promiserunt.'*

V: 'Ut nullus clericorum relinquens proprium episcopum, passim quolibet discurrat, neque alicubi ueniens absque commendaticiis litteris sui praesulis suscipiatur. Quod si semel susceptus noluerit inuitatus redire, et susceptor, et is, qui susceptus est, excommunicationi[2] *subiacebit.'*

VI: 'Ut episcopi atque clerici peregrini contenti sint hospitalitatis munere oblato; nullique eorum liceat ullum officium sacerdotale, absque permissu episcopi, in cuius parrochia esse cognoscitur, agere.'

VII: 'Ut bis in anno synodus congregetur. Sed quia diuersae causae inpediunt, placuit omnibus in commune, ut Kalendis Augustis in loco, qui appellatur Clofeshoch[3]*, semel in anno congregemur.'*

VIII: 'Ut nullus episcoporum se praeferat alteri per ambitionem; sed omnes agnoscant tempus et ordinem consecrationis[4] *suae.'*

VIIII capitulum in commune tractatum est: 'Ut plures episcopi crescente numero fidelium augerentur'; sed de hac re ad praesens siluimus.

X capitulum pro coniugiis: 'Ut nulli liceat nisi legiti-

[1] de- M[1]. N[1]. B[1]. [2] -ne M. [3] -ho'c'h M; clofæshooh C; clofaeshooh N. B. [4] congregationis M. H_1. D; halgunge AS. *i. e.* consecrationis.

mum habere conubium. Nullus incestum faciat, nullus coniugem propriam, nisi, ut sanctum euangelium docet, fornicationis causa, relinquat. Quod si quisquam propriam expulerit[1] *coniugem legitimo sibi matrimonio coniunctam, si Christianus esse recte uolucrit, nulli alteri copuletur; sed ita permaneat, aut propriae reconcilietur coniugi.'*

His itaque capitulis in commune tractatis ac definitis, ut nullum deinceps ab aliquo nostrum[2] *oriatur contentionis scandalum, aut alia pro aliis diuulgarentur, placuit, ut, quaeque definita sunt, unusquisque nostrum manus*
76 b. *propriae subscriptione confirmaret.* | *Quam sententiam definitionis nostrae Titillo*[3] *notario scribendam dictaui. Actum in mense et indictione supra scripta. Quisquis igitur contra hanc sententiam, iuxta decreta canonum, nostra etiam consensione ac subscriptione manus nostrae confirmatam, quoquo modo uenire, eamque infringere temtauerit, nouerit se ab omni officio sacerdotali et nostra societate separatum*[4]. *Diuina nos gratia in unitate sanctae suae ecclesiae uiuentes custodiat incolumes.*

Death of Egbert, and succession of Hlothere, in Kent, July, 673.

Facta est autem haec synodus anno ab incarnatione Domini DCLXX tertio, quo anno rex Cantuariorum Ecgberct[5] mense Iulio obierat, succedente in regnum fratre Hlothere, quod ipse annos XI et menses VII tenuit. Bisi autem episcopus Orientalium Anglorum, qui in praefata[6] synodo fuisse perhibetur, ipse erat successor Bonifatii, cuius supra meminimus, uir multae sanctitatis et religionis. Nam Bonifatio post X et VII episcopatus sui annos defuncto, episcopus ipse pro eo, Theodoro ordinante, factus est. Quo adhuc superstite, sed grauissima infirmitate ab administrando episcopatu prohibito, duo sunt pro illo, Aecci et Baduuini[7], electi et consecrati episcopi; ex quo usque hodie prouincia illa duos habere solet episcopos.

Division of the East-Anglian diocese.

[1] expulit B. [2] nostrorum B[1]. [3] titula N. B *on erasure.* [4] seper- M. [5] -bercht C. [6] -to C. [7] -ne B[2]; baduini C; balluuini *altered into* bad- *or* bald- N.

CAP. VI.

Ut deposito Uynfrido,[1] *Særuulf*[2] *episcopatum eius acceperit, et Earconuald ' Orientalibus Saxonibus sit episcopus*[4] *datus.*

Deposition of Wynfrid; consecration of Sexwulf.

Non multo post haec elapso tempore, offensus a Uynfrido Merciorum episcopo per meritum cuiusdam inoboedientiae, Theodorus archiepiscopus deposuit eum de episcopatu post annos accepti episcopatus non multos; et in loco eius ordinauit episcopum Sexuulfum[5], qui erat constructor et abbas monasterii, quod dicitur Medeshamstedi[6], in regione Gyruiorum. Depositus uero Uynfrid rediit ad monasterium suum, quod dicitur Adbaruae, ibique in optima uitam conuersatione finiuit.

Earconwald bishop of the East Saxons. His character.

Tum etiam Orientalibus Saxonibus, quibus eo tempore praefuerunt Sebbi[7] et Sigheri[8], quorum supra meminimus, Earconualdum[9] constituit episcopum in ciuitate Lundonia; cuius[10] uidelicet uiri, et in episcopatu, et ante episcopatum, uita et conuersatio fertur fuisse sanctissima, sicut etiam hunc caelestium signa uirtutum indicio sunt. Etenim usque hodie feretrum eius caballarium, quo infirmus uehi solebat, seruatum a discipulis eius, multos febricitantes, uel alio quolibet incommodo | fessos, sanare non desistit. Non solum f. 77 b
autem subpositi eidem feretro, uel adpositi curantur egroti, sed et astulae de illo abscissae, atque ad infirmos adlatae citam illis solent adferre medellam.

He founds monasteries at Chertsey and Barking.

Hic sane priusquam episcopus factus esset, duo praeclara monasteria, unum sibi, alterum sorori suae Aedilburgae[11] construxerat, quod utrumque regularibus disciplinis optime instituerat; sibi quidem in regione Sudergeona[12], iuxta fluuium Tamensem[13], in loco, qui

[1] uin- N. [2] sex- B; saxulf C. [3] erc- C [4] ep. sit M. [5] saex- N; saexulfum C. [6] -de C. B[2]. [7] -be C. [8] -re C. B. [9] eorcun- C; eancon- N. [10] cui M. [11] -bergae, *altered to* -burgae M; -ge N; aeðil- C. [12] sic B[1]. N; suderige B[2]; suthriena C; suthri'o'ei C[2]. [13] tamisam C.

uocatur Cerotaesei[1], id est Ceroti[2] insula ; sorori autem in Orientalium[3] Saxonum prouincia, in loco, qui nuncupatur In Berecingum[4], in quo ipsa Deo deuotarum mater ac nutrix posset existere feminarum. Quae suscepto monasterii regimine, condignam se in omnibus episcopo fratre, et ipsa recte uiuendo, et subiectis regulariter ac[5] pie consulendo praebuit ; ut etiam caelestia indicio fuere miracula.

CAP. VII.

Ut in monasterio Bericinensi[6], ubi corpora sanctimonialium feminarum[7] poni deberent, caelesti sit luce monstratum.

Miracles at Barking.

In hoc etenim monasterio plura uirtutum sunt signa patrata, quae et[8] ad memoriam aedificationemque sequentium ab his, qui nouere, descripta habentur a multis ; e quibus et nos aliqua historiae nostrae ecclesiasticae inserere curauimus. Cum tempestas saepe dictae[9] cladis late cuncta depopulans, etiam partem monasterii huius[10] illam, qua uiri tenebantur, inuasisset, et passim cotidie raperentur ad Dominum ; sollicita mater congregationis, qua hora etiam eam monasterii[11] partem, qua ancellarum Dei caterua a uirorum erat secreta contubernio, eadem plaga tangeret, crebrius in conuentu sororum perquirere coepit, quo loci in monasterio corpora sua poni, et cymiterium fieri uellent, cum eas eodem, quo ceteros exterminio raptari e mundo contingeret. Cumque nihil certi responsi, tametsi saepius inquirens, a sororibus accepisset, accepit ipsa cum omnibus certissimum supernae prouisionis responsum. Cum enim nocte quadam, expletis matutinae laudis psalmodiis, egressae de oratorio famulae

[1] cerotesei C. [2] ceoroti C ; cerothi N. [3] *abbreviated in* M ; -libus C ; -li edd. [4] bercingum C. [5] et M. [6] bernicensi N. [7] feminarum, *added on margin* M. [8] et *om.* B. A_1. R_1. O_1 &c. [9] dicta M. [10] eius N. [11] -ri M.

Christi, ad sepulchra fratrum, qui eas ex hac luce praecesserant, solitas Domino laudes decantarent, ecce subito lux emissa caelitus, ueluti linteum magnum, uenit super omnes, tantoque eas stupore perculit, ut etiam | canticum, quod canebant, tremefactae intermitterent. Ipse autem splendor emissae lucis, in cuius conparatione sol meridianus uideri posset obscurus, non multo post illo eleuatus de loco, in meridianum[1] monasterii, hoc est ad occidentem oratorii, secessit, ibique aliquandiu remoratus, et ea loca operiens, sic uidentibus cunctis ad caeli se alta subduxit; ut nulli esset dubium, quin ipsa lux, quae animas[2] famularum Christi esset ductura uel susceptura in caelis, etiam corporibus earum locum, in quo requietura, et diem resurrectionis essent expectatura, monstraret. Cuius radius lucis tantus extitit[3], ut quidam de fratribus senior, qui ipsa hora in oratorio eorum cum alio iuniore positus fuerat, referret mane, quod ingressi per rimas[4] ostiorum uel fenestrarum radii lucis, omnem diurni luminis uiderentur superare fulgorem.

cf. Ac 11; xi

f. 77 b

CAP. VIII.

Ut in eodem monasterio puerulus moriens uirginem, quae se erat secutura, clamauerit; utque alia de corpore egressura, iam particulam futurae lucis aspexerit.

Further miracles.

Erat in eodem monasterio puer trium circiter non amplius annorum, Aesica nomine, qui propter infantilem adhuc aetatem in uirginum Deo dedicatarum solebat cella nutriri, ibique meditari[5]. Hic praefata pestilentia tactus, ubi ad extrema peruenit, clamauit tertio unam de consecratis Christo uirginibus, proprio

[1] *sic* B; -nam M. C. N; C *inserting* partem *after* monasterii. [2] animas, *added on margin* M. [3] erat C. D. &c. [4] ripas C. R^1. O_s. [5] medicari *Smith, followed by Hussey, and (silently) by Stevenson and Moberly. It has no manuscript authority.*

eam nomine quasi praesentem alloquens, 'Eadgyd[1], Eadgyd, Eadgyd'; et sic terminans temporalem uitam, intrauit aeternam. At uirgo illa, quam moriens uocabat, mox in loco, quo erat, eadem adtacta infirmitate, ipso, quo uocitata[2] est die de hac luce subtracta, et illum, qui se uocauit, ad regnum caeleste secuta est.

Item quaedam ex eisdem ancellis Dei, cum praefato[3] tacta morbo, atque ad extrema esset perducta, coepit subito circa mediam noctem clamare his, quae sibi ministrabant, petens, ut lucernam, quae inibi accensa erat, extinguerent. Quod cum frequenti uoce repeteret, nec tamen ei aliquis obtemperaret, ad extremum intulit: 'Scio, quod me haec insana mente loqui arbitramini; sed iam nunc non ita esse cognoscite; nam uere dico uobis, quia[4] domum hanc tanta luce inpletam esse perspicio, ut uestra illa lucerna mihi omnimodis esse uideatur obscura.' Et cum ne adhuc quidem talia loquenti quisquam responderet, uel adsensum praeberet,
3. a. iterum dixit: 'Accendite ergo lucernam | illam, quamdiu uultis; attamen scitote, quia non est mea; nam mea lux, incipiente aurora, mihi aduentura est.' Coepitque narrare, quia apparuerit sibi quidam uir Dei, qui eodem anno fuerat defunctus, dicens, quod adueniente diluculo perennem esset exitura ad lucem. Cuius ueritas uisionis cita circa exortum diei puellae morte probata est.

CAP. IX.

Quae sint ostensa caelitus signa, cum et ipsa mater congregationis illius e mundo transiret.

Story of the death of Abbess Ethelberg.

Cum autem et ipsa mater pia Deo deuotae congregationis Aedilburga[5] esset rapienda de mundo, apparuit uisio miranda cuidam de sororibus, cui nomen erat

-gyð C, *which has the name only once.* [2] uocata M. H_1.
[3] -ta M. C^1. [4] quod C. [5] -bur'u'g N; aeðil- C.

Torctgyd[1], quae multis iam annis in eodem monasterio commorata, et ipsa semper in omni humilitate ac sinceritate Deo seruire satagebat, et adiutrix disciplinae regularis eidem matri existere, minores docendo uel castigando curabat. Cuius ut uirtus, iuxta apostolum, in infirmitate perficeretur, tacta est repente grauissimo corporis morbo, et per annos VIIII pia Redemtoris nostri prouisione multum fatigata; uidelicet ut, quicquid in ea uitii sordidantis inter uirtutes per ignorantiam uel incuriam resedisset, totum hoc caminus diutinae tribulationis excoqueret. Haec ergo[2] quadam nocte incipiente crepusculo, egressa de cubiculo[3], quo manebat, uidit manifeste quasi corpus hominis, quod esset sole clarius, sindone inuolutum in sublime ferri, elatum uidelicet de domo, in qua sorores pausare solebant. Cumque diligentius intueretur, quo trahente leuaretur sursum[4] haec, quam contemplabatur species corporis gloriosi, uidit, quasi funibus auro clarioribus in superna tolleretur, donec caelis patentibus introducta, amplius ab illa uideri non potuit. Nec dubium remansit cogitanti de uisione, quin aliquis de illa congregatione citius esset moriturus, cuius anima per bona, quae fecisset, opera, quasi per funes aureos leuanda esset ad caelos; quod re uera ita contigit. Nam non multis interpositis diebus, Deo dilecta mater congregationis ipsius, ergastulo carnis educta[5] est; cuius talem fuisse constat uitam, ut nemo, qui eam nouerit, dubitare debeat, quin ei exeunti de hac uita caelestis patriae patuerit ingressus.

cf. Ac xx. 19

2 Cor. 9.

Further miracles.

In eodem quoque monasterio quaedam erat femina sanctimonialis, et ad saeculi | huius dignitatem nobilis, et in amore futuri saeculi nobilior; quae ita multis iam annis omni corporis fuerat officio destituta, ut ne

f. 78

[1] troct- N; torchgyð C; torht- B. [2] enim M[1]. [3] cubilo N; cp. p. 193, note [2]. [4] rursum B. C. D. &c. [5] deducta N.

unum quidem mouere ipsa membrum[1] ualeret. Haec ubi corpus abbatissae uenerabilis in ecclesiam delatum, donec sepulturae daretur, cognouit, postulauit se illo adferri, et in modum orantium ad illud adclinari. Quod dum fieret, quasi uiuentem adlocuta, rogauit, ut apud misericordiam pii Conditoris inpetraret, se a tantis tamque diutinis cruciatibus absolui. Nec multo tardius exaudita est; nam post dies XII et ipsa educta ex carne temporales adflictiones aeterna mercede[2] mutauit.

Cum uero praefata Christi famula Torctgyd[3] tres adhuc annos post obitum dominae in hac uita teneretur, in tantum ea, quam praediximus, infirmitate decocta est, ut uix ossibus hereret; ad ultimum, cum
Tim. tempus iam resolutionis eius instaret, non solum membrorum ceterorum, sed et linguae motu caruit[4]. Quod dum tribus diebus et totidem noctibus ageretur, subito uisione spiritali recreata, os et oculos aperuit; aspectansque in caelum, sic ad eam, quam intuebatur, uisionem coepit loqui: 'Gratus mihi est multum aduentus tuus, et bene uenisti.' Et hoc dicto parumper reticuit, quasi responsum eius, quem uidebat et cui loquebatur, expectans. Rursumque, quasi leuiter indignata, subiunxit[5]: 'Nequaquam hoc laeta ferre queo.' Rursumque modicum silens, tertio dixit: 'Si nullatenus hodie fieri potest, obsecro, ne sit longum spatium in medio.' Dixit, et, sicut antea, parum[6] silens, ita sermonem conclusit: 'Si omnimodis ita definitum[7] est, neque hanc sententiam licet inmutari, obsecro, ne amplius quam haec solummodo proxima nox intersit.' Quibus dictis, interrogata a circumsedentibus, cum quo loqueretur: 'Cum carissima,' inquit, 'mea matre Aedilburge[8].' Ex quo intellexere, quod ipsa ei[9] tem-

[1] membrorum B, *which* N *has as an alternative reading on the margin.* [2] mercide M. [3] tochtgyð C[1]; torcht- C[2]; toragyd N. [4] careret C. B[2]. [5] subsubiunxit C. [6] paruum C. [7] difin- M. *and prob.* B[1]. [8] edil- N; aeðilburgæ C[1]; -ga C[2]. [9] et M.

pus suae transmigrationis proximum[1] nuntiare uenisset. Nam et ita, ut rogabat, transacta una die et[2] nocte, soluta carnis simul et infirmitatis uinculis ad aeternae[3] gaudia salutis intrauit.

CAP. X.

Ut ad cymiterium eiusdem monasterii orans caeca lucem receperit.

Further miracles.

Successit autem Aedilburgi[4] in officio[5] abbatissae deuota Deo famula, nomine Hildilid[6], multisque annis, id est usque ad ultimam senectutem, eidem monasterio strenuissime, et[7] in obseruantia disciplinae regularis, et in earum, quae ad communes usus pertinent, | rerum f. 79
prouidentia praefuit. Cui cum propter angustiam loci, in quo monasterium constructum est, placuisset, ut ossa famulorum famularumque Christi, quae ibidem fuerant tumulata, tollerentur, et transferrentur omnia in ecclesiam beatae Dei genetricis, unoque conderentur in loco; quoties ibi claritas luminis caelestis, quanta saepe flagrantia mirandi apparuerit odoris, quae alia sint signa ostensa, in ipso libro, de quo haec excerpsimus, quisque legerit, inueniet.

Sane nullatenus praetereundum arbitror miraculum sanitatis, quod ad ipsum cymiterium Deo dicatae congregationis factum idem libellus refert. Erat quippe in proximo comes quidam, cuius uxor ingruente oculis caligine subita[8], tantum per dies eadem molestia crebrescente grauata est, ut ne minimam[9] quidem lucis alicuius posset particulam uidere. Cui, dum aliquandiu caecitatis huius nocte clausa maneret, repente uenit in mentem, quia, si ad monasterium delata uirginum sanctimonalium, ad reliquias sanctorum peteret, perditam posset recipere lucem. Nec distulit, quin con-

[1] in proximum M. [2] ac M. (?). [3] -na C. N[1]. [4] -ge B[2]; aeðilburgae C. [5] -cium C. N. [6] -lio N[1]; -lit N[2]. [7] et *om.* M. [8] -to C. B[2]. [9] -mum M.

tinuo, quod mente conceperat, expleret. Perducta namque a puellis suis ad monasterium, quia[1] in proximo erat, ubi fidem suae sanationis integram se habere professa est, introducta est ad cymiterium; et, cum ibidem diutius flexis genibus oraret, nihilo tardius meruit exaudiri. Nam exsurgens ab oratione, priusquam exiret de loco, petitae lucis gratiam recepit; et quae famularum manibus adducta fuerat, ipsa libero pedum incessu domum laeta reuersa est; quasi ad hoc solummodo lucem amitteret temporalem, ut, quanta sanctos Christi lux in caelis, quae gratia uirtutis possideret, sua sanatione demonstraret.

CAP. XI.

Ut rex eiusdem prouinciae Sebbi in monachicha uitam conuersatione finierit.

Character of Sebbi, King of the East Saxons.

Eo tempore praeerat regno Orientalium[2] Saxonum, ut idem etiam libellus docet, uir multum Deo deuotus, nomine Sebbi[3], cuius supra meminimus. Erat enim religiosis[4] actibus, crebris precibus, piis elimosynarum fructibus plurimum intentus; uitam priuatam et monachicam cunctis regni diuitiis et honoribus praeferens, quam et olim iam, si non obstinatus coniugis animus diuortium negaret, relicto regno subisset. Unde multis[5] uisum et saepe dictum est, quia talis animi uirum, episcopum magis quam regem ordinari deceret. Cumque annos XXX in regno miles regni caelestis exegisset, correptus est corporis | infirmitate permaxima, qua et mortuus est; ammonuitque coniugem, ut uel tunc diuino se seruitio pariter manciparent, cum amplius pariter mundum amplecti, uel potius mundo seruire non possent. Quod dum egre inpetraret ab ea, uenit ad antistitem Lundoniae ciuitatis, uocabulo Ualdheri[6],

[1] quod N. [2] occidentalium N. [3] sebbe C[1]. [4] -sus C.
[5] -tum M. H[1]. [6] ualt- N; uualdhere C.

qui Erconualdo[1] successerat; et per eius benedictionem habitum religionis, quem diu desiderabat, accepit. Attulit autem eidem et summam pecuniae non paruam pauperibus erogandam, nil omnimodis sibi reseruans; sed pauper spiritu magis propter regnum caelorum manere desiderans.

Story of his death,

Qui cum ingrauescente praefata egritudine, diem sibi mortis inminere sensisset, timere coepit homo animi regalis, ne ad mortem ueniens tanto adfectus dolore aliquid indignum suae personae uel ore proferret, uel aliorum motu gereret membrorum. Unde accito ad se praefato[2] urbis Lundoniae, in qua tunc ipse manebat, episcopo, rogauit, ne plures eo[3] moriente quam ipse episcopus et duo sui ministri adessent. Quod dum[4] episcopus libentissime se facturum promitteret, non multo post idem uir Dei, dum membra sopori dedisset, uidit uisionem consolatoriam, quae omnem ei anxietatem memoratae sollicitudinis auferret, insuper et, qua die esset hanc uitam terminaturus, ostenderet. Uidit enim, ut post ipse referebat, tres ad se uenisse uiros claro indutos habitu; quorum unus residens ante lectulum eius, stantibus his, qui secum aduenerant[5], comitibus, et interrogantibus de statu eius, quem languentem uisitare uenerant[6], dixit, quod anima eius, et sine ullo dolore, et cum magno lucis splendore esset egressura de corpore; sed et tertium exinde diem, quo esset moriturus, insinuauit. Quod ita utrumque, ut ex uisione didicit, conpletum est. Nam die dehinc tertio, conpleta hora nona, subito quasi leuiter obdormiens, sine ullo sensu doloris emisit spiritum.

and burial.

Cuius corpori tumulando praeparauerant sarcofagum lapideum; sed cum huic corpus inponere coepissent,

[1] ercun- C; erchon- N. [2] -tae C, *omitting* lundoniae . . . manebat; *so* O_1^1. O_3. D. &c. [3] eum B^1. [4] cum C. [5] uenerant C. [6] comitibus . . . uenerant, *added on lower margin* M.

inuenerunt hoc mensura[1] palmi longius esse sarcofago. Dolantes ergo lapidem in quantum ualebant, addiderunt longitudini sarcofagi quasi duorum mensuram digitorum. Sed nec sic quidem corpus capiebat. Unde facta difficultate tumulandi, cogitabant aut aliud quaerere loculum, aut ipsum corpus, si possent, in genibus inflectendo breuiare, donec ipso loculo caperetur. | Sed mira res et non nisi caelitus facta, ne a. aliquid horum fieri deberet, prohibuit. Nam subito adstante episcopo, et filio regis eiusdem ac monachi Sighardo, qui post illum cum fratre Suefredo regnauit, et turba hominum non modica, inuentum est sarcofagum illud congruae longitudinis ad mensuram corporis, adeo ut a parte capitis etiam ceruical posset[2] interponi; a parte uero pedum mensura IIII digitorum in sarcofago corpus excederet. Conditus est autem in ecclesia beati doctoris gentium, cuius edoctus monitis caelestia sperare didicerat.

CAP. XII.

Ut episcopatum Occidentalium Saxonum pro Leutherio Haeddi, episcopatum Hrofensis ecclesiae pro[3] Putta[4] Cuichelm[5], et pro ipso Gefmund[6] acceperit; et qui tunc Nordanhymbrorum fuerint episcopi.

Bishops of the West Saxons.

Quartus Occidentalium Saxonum antistes Leutherius fuit. Siquidem primus Birinus, secundus Agilberctus[7], tertius exstitit Uini[8]. Cumque mortuus esset Coinualch[9], quo regnante idem Leutherius episcopus factus est, acceperunt subreguli regnum gentis, et diuisum inter se tenuerunt annis circiter X; ipsisque regnantibus defunctus est ille, et episcopatu functus Haeddi[10] pro eo, consecratus a Theodoro in ciuitate Lundonia.

[1] -rae M. B. H_1. [2] possit C. N^1. [3] pro *om.* M. [4] puta N. [5] quichelm C; cuichhelm N. [6] gebmund B. N; gemmund C. [7] -berchtus C. [8] uuini C. [9] coenualh C; coinualc N. [10] heddi C; haedda N.

Cuius episcopatus tempore deuictis atque amotis subregulis, Caedualla[1] suscepit imperium, et, cum duobus annis hoc tenuisset, tandem superni regni amore conpunctus reliquit, eodem adhuc praesule ecclesiam gubernante ; ac Romam abiens, ibi uitam finiuit, ut in sequentibus latius dicendum est.

Ethelred of Mercia ravages Kent, A. D. 676.

Anno[2] autem dominicae incarnationis DCLXXVI, cum Aedilred[3] rex Merciorum, adducto maligno exercitu, Cantiam uastaret et ecclesias ac monasteria sine respectu pietatis uel diuini timoris fedaret, ciuitatem quoque Hrofi, in qua erat Putta[4] episcopus, quamuis eo tempore absens, communi clade absumsit. Quod ille ubi conperiit, ecclesiam uidelicet suam rebus ablatis omnibus depopulatam, diuertit ad Sexuulfum[5] Merciorum antistitem, et accepta ab eo possessione ecclesiae cuiusdam et agelli non grandis, ibidem in pace uitam finiuit, nil omnino de restaurando[6] episcopatu suo agens ; quia, sicut et[7] supra diximus, magis in ecclesiasticis quam in mundanis rebus erat industrius ; sed in illa solum ecclesia Deo seruiens, et ubicumque rogabatur, ad docenda ecclesiae carmina diuertens. Pro quo Theodorus in ciuitate Hrofi Cuichelmum[8] consecrauit episcopum. Sed illo post non[9] multum temporis prae inopia rerum ab episcopatu decedente, atque ad alia loca secedente, Gebmundum pro eo substituit antistitem.

Bishops of Rochester.

Comet.

Anno[10] dominicae incarnationis DCLXXVIII, qui est annus imperii regis Ecgfridi[11] VIII.[12], | apparuit f. 80 b
mense Augusto stella, quae dicitur cometa ; et tribus mensibus permanens, matutinis horis oriebatur, excelsam radiantis flammae quasi columnam praeferens.

[1] cead- C. [2] H_1. H_2. A_1. *make a new chapter begin here.* [3] aeðil- C. [4] pinta N. [5] saec- N^1 ; saex- N^2 ; saexulfum C. [6] -rato M. [7] et *om.* M. [8] quic- C. [9] non *om.* M. [10] *The capitula of* AS. *make a new chapter commence here* ; *and so* H_2. R_1. O_{3-4}. O_{8-10} &c. [11] ecfridi C ; ęgfridi N. [12] þæt nigoðe, *i. e.* nonus AS.

Expulsion of Wilfrid, A.D. 678.

Division of the Northumbrian diocese.

Quo etiam anno orta inter ipsum regem Ecgfridum et reuerentissimum antistitem Uilfridum dissensione, pulsus est idem antistes a sede sui episcopatus, et duo in locum eius substituti episcopi, qui Nordanhymbrorum genti praeessent; Bosa[1] uidelicet, qui Dererum, et Eata, qui Berniciorum prouinciam gubernaret; hic in ciuitate Eburaci[2], ille in Hagustaldensi[3] siue in Lindisfarnensi ecclesia cathedram habens episcopalem, ambo de monachorum collegio in episcopatus gradum adsciti. Cum quibus et Eadhaed[4] in prouinciam Lindisfarorum, quam nuperrime rex Ecgfrid[5], superato in bello et fugato Uulfhere, obtinuerat, ordinatur episcopus. Et hunc primum eadem prouincia proprium accepit praesulem, II Ediluini[6], III Eadgarum, IIII Cyniberctum[7], quem in praesenti habet. Habebat enim ante Eadhaedum[8] antistitem Sexuulfum[9], qui etiam Merciorum et Mediterraneorum Anglorum simul episcopus fuit; unde et expulsus de Lindissi, in illarum prouinciarum regimine permansit. Ordinati sunt autem Eadhaed[10], Bosa, et Eata Eboraci[11] ab archiepiscopo Theodoro; qui etiam post tres abscessionis Uilfridi annos, horum numero duos addidit antistites[12], Tunberctum[13] ad ecclesiam Hagustaldensem[14], remanente Eata ad Lindisfarnensem[15], et Trumuini[16] ad prouinciam Pictorum, quae tunc temporis Anglorum erat imperio subiecta. Eadhaedum[17] de Lindissi reuersum, eo quod Aedilred[18] prouinciam recepisset, Hrypensi[19] ecclesiae praefecit.

[1] bossa N. [2] eboraci B. [3] august- N. [4] eadhaet C. [5] egfrid N. [6] -ne B³; aediluuini C. [7] -berchtum C. [8] eadaedum C; eadhedum N. [9] sęxulfum C. [10] -hed N; -haeth B. [11] eburaci C. [12] antistes N¹. [13] trum- N; -berchtum C. [14] august- N. [15] remanente . . . lindisfarn. *added on lower margin* M. [16] -ne B². [17] -hędum N. [18] edil- N; aaeðil- C. [19] hrip- N; rhyp- B.

CAP. XIII.

Ut Uilfrid episcopus prouinciam Australium Saxonum ad Christum conuerterit[1].

Wilfrid converts the South Saxons.

Pulsus est autem ab episcopatu suo Uilfrid[2], et multa diu loca peruagatus, Romam adiit, Brittaniam rediit; et si[3] propter inimicitias memorati regis in patria siue parrochia sua recipi non potuit, non tamen ab euangelizandi potuit ministerio cohiberi; siquidem diuertens ad *prouinciam Australium Saxonum*, quae post Cantuarios ad austrum et ad occidentem usque ad Occidentales Saxones pertingit, habens terram familiarum VII[4] milium, et eo adhuc *tempore* paganis cultibus seruiebat; huic uerbum fidei et lauacrum salutis ministrabat. Erat autem *rex* gentis ipsius *Aedilualch*[5], non multo ante baptizatus in prouincia Merciorum, praesente ac suggerente rege Uulfhere[6] a quo etiam egressus de fonte, loco filii susceptus est; | in cuius signum adoptionis duas illi prouincias donauit, Uectam uidelicet insulam, et Meanuarorum prouinciam in gente Occidentalium Saxonum. Itaque episcopus, concedente, immo multum gaudente rege, primos[7] prouinciae duces ac milites sacrosancto fonte abluebat; uerum presbyteri Eappa, et Padda, et Burghelm, et Oiddi[8] ceteram plebem, uel tunc uel tempore sequente baptizabant. Porro regina, nomine Eabae, in sua, id est Huicciorum prouincia fuerat baptizata. Erat autem filia Eanfridi[9] fratris Ænheri[10], qui ambo cum suo populo Christiani fuere. Ceterum tota prouincia Australium Saxonum diuini nominis et fidei erat ignara.

cf. Eddi cc. 3

ib. c.

f. 81 a

[1] quae tamen illo abeunte propter aceruam hostium obpressionem proprium episcopum habere nequiuerit, *add* C. W. O_{1-11}. O_{14-19}. D. P. R_1. H_2. AS. &c. [2] uuil- C. [3] sic M^2. [4] VIII *altered to* VII N. [5] -ualh C; edil- N. [6] -ri N^2. [7] ærest, *i. e.* primo AS. [8] odda B^2. [9] -frich N. [10] eanheri C; aeanheri N.

Erat autem ibi monachus quidam de natione Scottorum, uocabulo Dicul, habens monasteriolum permodicum in loco, qui uocatur Bosanhamm[1], siluis et mari circumdatum, et in eo fratres V siue VI, in humili et paupere uita Domino famulantes. Sed prouincialium nullus eorum uel uitam aemulari, uel praedicationem curabat audire.

Irish monastery at Bosham.

Euangelizans autem genti episcopus Uilfrid, non solum eam ab erumna perpetuae damnationis, uerum et a clade infanda[3] temporalis interitus eripuit. Siquidem tribus annis ante aduentum eius in prouinciam nulla illis in locis pluuia ceciderat, unde et fames acerbissima[4] plebem inuadens impia nece prostrauit. Denique ferunt, quia saepe XL simul aut L homines inedia macerati procederent ad praecipitium aliquod siue ripam maris, et iunctis misere manibus, pariter omnes aut ruina perituri, aut fluctibus obsorbendi[5] deciderent. Uerum ipso[6] die, quo baptisma fidei gens suscepit illa, descendit pluuia serena, sed copiosa, refloruit terra, rediit uiridantibus aruis annus laetus et frugifer. Sicque abiecta prisca superstitione, exsufflata
s. idolatria, cor omnium et caro omnium exultauerunt in
ii. 2. Deum uiuum; intellegentes eum, qui uerus est Deus, et interioribus se bonis et exterioribus caelesti gratia ditasse. Nam et antistes cum uenisset in prouinciam, tantamque ibi famis poenam uideret, docuit eos piscando uictum quaerere. Namque mare et flumina eorum piscibus abundabant; sed piscandi peritia genti nulla nisi ad anguillas tantum inerat. Collectis ergo undecumque retibus anguillaribus, homines antistitis
1 b. miserunt | in mare, et diuina se iuuante gratia, mox cepere[7] pisces diuersi generis CCC. Quibus trifariam diuisis, C pauperibus dederunt, centum his, a quibus

Wilfrid relieves the famine in Sussex.

[1] -ham B.C.; besanham N[1]; bos- N[2]. [2] mare M. [3] nefanda N. [4] aceru- M. B[1]. [5] ab- B[2]; obser- M[1]; obsoru- C. [6] ipsa M. [7] coepere M.

retia acceperant[1], centum in suos usus habebant. Quo beneficio multum antistes[2] cor omnium in suum conuertit amorem, et libentius eo praedicante caelestia sperare coeperunt, cuius ministerio temporalia bona sumserunt.

Foundation of Selsey.

Quo tempore *rex* Aedilualch[3] donauit reuerentissimo antistiti Uilfrido *terram LXXXVII* familiarum, ubi suos homines, qui exules uagabantur, recipere posset, uocabulo Selæseu[4] quod dicitur Latine insula uituli marini. Est enim locus undique mari circumdatus praeter ab occidente, unde habet ingressum amplitudinis quasi iactus fundae; qualis locus a Latinis paeninsula, a Grecis solet cherronesos uocari. Hunc ergo locum cum accepisset episcopus Uilfrid, *fundauit* ibi monasterium, ac regulari uita instituit, maxime ex his, quos[5] secum adduxerat, *fratribus; quod usque hodie* successores *eius* tenere noscuntur. Nam ipse illis in partibus annos V, hoc est usque ad mortem Ecgfridi regis, merito omnibus honorabilis, officium episcopatus et uerbo exercebat et opere. Et quoniam illi[7] rex cum praefata loci possessione omnes, qui[8] ibidem erant, facultates cum agris et hominibus donauit, omnes fide Christi institutos, unda baptismatis abluit; inter quos, seruos et ancillas ducentos[9] quinquaginta; quos omnes ut baptizando a seruitute daemonica saluauit, etiam libertate donando humanae iugo seruitutis absoluit.

[CAP. XIV[10].

Ut intercessione Osualdi regis pestifera mortalitas sit sublata.]

Miracle at Selsey.

In quo tunc monasterio nonnulla caelestis gratiae dona specialiter ostensa fuisse perhibentur; utpote

[1] -runt C, *and so at first* M. [2] antistis M. [3] -ualh C. [4] seles- C; selaes- N; -ei- B[2]. [5] quis M[1]. [6] eg- N. [7] illis M. [8] quae C. N. [9] -tas C. [10] There is a good deal of diversity

ubi nuper expulsa diaboli tyrannide Christus iam regnare coeperat; e quibus unum, quod mihi reuerentissimus antistes Acca[1] sepius referre, et a fidelissimis eiusdem monasterii fratribus sibi relatum[2] asserere solebat, memoriae mandare commodum duximus.

Eodem ferme tempore, quo ipsa prouincia nomen Christi susceperat, multas Brittaniae prouincias mortalitas saeua corripiebat. Quae cum praefatum quoque monasterium, cui tunc regendo religiosissimus
2 a. Christi sacerdos, uocabulo | Eappa, praefuit, nutu diuinae dispensationis attingeret; multique siue de his, qui cum antistite illo uenerant, siue de illis, qui de eadem prouincia Saxonum nuper ad fidem fuerant uocati, passim de hac uita raperentur; uisum est fratribus triduanum ieiunium agere, et diuinam suppliciter obsecrare clementiam, ut misericordiam sibi dignaretur inpendere, et siue periclitantes hoc morbo a praesenti morte liberaret, seu raptos e mundo a perpetua[3] animae damnatione seruaret.

Erat tunc temporis in eodem monasterio puerulus quidam de natione Saxonum, nuper uocatus ad fidem, qui eadem tactus infirmitate, non pauco tempore recubans in lectulo iacebat. Cum ergo secunda memorati ieiunii ac supplicationum dies ageretur,

in the MSS. with reference to the arrangement of these chapters. The headings of this and of the following chapter are not in the capitula of any MS. which I have examined. In M both chapters occur in the text of the work, but form one chapter with c. xiii. This is also the case in H_1. H_3. R_1. O^1_3. O_4. O_{10}. (*v.* note [11], p. 236) O_{5-7}. O_{11-12}. O_{14-15}. O_{17}. O_{20}. $Bu._1$. A_2. Ar. [$Ca._{1-2}$. $Ca._6$.] B has cc. xiv. xv. in the text, where they form a single chapter distinct from c. xiii. so S. A^4_1; while N has cc. xiv. xv. in the text as two distinct chapters. This is also the case in A^2_1. A_3. O_2. In C c. xiv. is wanting in the text altogether, and c. xv. forms part of c. xiii. This is also the case in W. O_1. O_8. O_9. (*v.* note [3], p. 236) H_2. P. O_{16}. O_{19}. $Bu._2$. C^2 notes on the margin here 'hic deest folium u[num .' The AS. vers. agrees exactly with C. [$Ca._3$. $Ca._4$. $Ca._7$.] seem to differ from all the rest; the two last agreeing together. [1] acta N. [2] reuelatum N^1. [3] -tuo M. B.

contigit forte ipsum puerum hora ferme secunda diei in loco, in quo eger iacebat, solum inueniri; cui diuina dispositione subito beatissimi apostolorum principes dignati sunt apparere. Erat enim puer multum simplicis ac mansueti animi, sinceraque deuotione sacramenta fidei, quae susceperat, seruans. Salutantes ergo illum uerbis piissimis apostoli dicebant: 'Noli timere, fili, mortem, pro qua sollicitus es; nos enim te hodierna die ad caelestia sumus regna perducturi. Sed primum expectare habes, donec missae celebrentur, ac uiatico dominici corporis ac sanguinis accepto, sic infirmitate simul et morte absolutus, ad aeterna in caelis gaudia subleueris. Clama ergo ad te presbyterum Eappan[1], et dicito illi, quia Dominus exaudiuit preces uestras, et deuotionem ac ieiunia propitius aspexit; neque aliquis de hoc monasterio siue[2] adiacentibus ei possessiunculis hac clade ultra moriturus est; sed omnes, qui alicubi de uestris hac egritudine laborant, resurrecturi a langore, pristina sunt sospitate recuperandi, praeter te solum qui hodierna es die liberandus a morte, et ad uisionem Domini Christi, cui fideliter seruisti, perducendus in caelum; quod diuina uobis misericordia[3] per intercessionem religiosi ac Deo dilecti regis Osualdi, qui quondam genti Nordanhymbrorum et regni temporalis auctoritate et Christianae pietatis, quae ad regnum perenne ducit, deuotione sublimiter praefuit, conferre dignata est. Hac etenim die idem rex ab infidelibus in bello corporaliter extinctus, mox ad sempiterna[4] animarum gaudia adsumtus in caelum, et electorum f. 82 est sociatus agminibus. Quaerant[5] in suis codicibus, in quibus defunctorum est adnotata depositio, et

[1] eapan N. [2] sibi M. N. H_1; siue B, *but with* ue *on erasure*; seu sibi O_2. [3] misericordia *om.* M^1, *inserted by a much later hand*, *om.* B^1. grā (gratia) *inserted by* B^2, *om.* H_1; gratia O_3; diuina clementia uobis O_2. [4] superna B^1. [5] quaerant ergo M^2.

inuenient illum hac, ut diximus, die raptum esse de saeculo. Celebrent ergo missas per cuncta monasterii oratoria huius, siue pro gratiarum actione exauditae suae deprecationis[1], siue etiam in memoriam praefati regis Osualdi, qui quondam ipsorum genti praeerat, ideoque pro eis, quasi pro suae gentis aduenis, supplex orabat ad Dominum; et cunctis conuenientibus[2] ad ecclesiam fratribus, communicent omnes sacrificiis caelestibus, et ita soluto ieiunio corpus quoque suis reficiant alimentis.'

Quae cum omnia uocato ad se presbytero puer uerba narrasset, interrogauit eum sollicitus, quales essent habitu uel specie uiri, qui sibi apparuissent. Respondit: 'Praeclari omnino habitus, et uultus erant laetissimi ac pulcherrimi, quales numquam ante uideram, neque aliquos hominum tanti decoris ac uenustatis esse posse credebam. Unus quidem adtonsus erat, ut clericus, alius barbam habebat prolixam; dicebantque, quod unus eorum Petrus, alius uocaretur Paulus; et ipsi essent ministri Domini et Saluatoris nostri Iesu Christi, ad tuitionem nostri monasterii missi ab ipso de caelis.' Credidit ergo uerbis pueri presbyter, ac[3] statim egressus requisiuit in annale suo, et inuenit eadem ipsa die Osualdum regem fuisse peremtum; uocatisque fratribus, parari prandium, missas fieri, atque omnes communicare more solito praecepit; simul et infirmanti puero de eodem sacrificio dominicae oblationis particulam deferri mandauit.

Quibus ita gestis, non multo post eadem ipsa die puer defunctus est, suaque morte probauit uera fuisse uerba, quae ab apostolis Christi audierat. Sed et hoc eius uerbis testimonium perhibuit, quod nemo praeter ipsum tempore illo ex eodem est monasterio raptus de mundo. Ex qua nimirum uisione multi, qui haec

[1] -nes M[1]. [2] aduen- M[1]. [3] at M.

audire potuerunt, et ad[1] exorandam in aduersis diuinam clementiam, et[2] ad salutaria ieiuniorum remedia subeunda sunt mirabiliter accensi; et ex eo tempore non solum in eodem monasterio, sed et in plerisque locis aliis, coepit annuatim eiusdem regis ac militis Christi natalicius dies missarum celebratione uenerari.

[CAP. XV[3].

Ut Caedualla rex Geuissorum, interfecto rege Aedilualch, prouinciam illam saeua caede ac depopulatione attriuerit.]

Cædwalla ravages Sussex.

Interea superueniens | cum exercitu Caedualla[4], f. 83
iuuenis strenuissimus de regio genere[5] Geuissorum, cum exularet a patria sua, interfecit regem Aedilualch[6], ac prouinciam illam saeua caede ac depopulatione attriuit; sed mox expulsus est a ducibus regis[7], Bercthuno et Andhuno, qui deinceps regnum prouinciae tenuerunt; quorum prior postea ab eodem Caedualla[8], cum esset rex Geuissorum, occisus est, et prouincia grauiore seruitio subacta. Sed et Ini, qui post Caeduallan[9] regnauit[10], simili prouinciam illam adflictione plurimo annorum tempore mancipauit. Quare factum est, ut toto illo tempore episcopum proprium habere nequiret; sed reuocato domum Uilfrido primo suo antistite, ipsi episcopo Geuissorum, id est Occidentalium Saxonum, qui essent in Uenta ciuitate, subiacerent.

CAP. XIV [XVI][11].

Ut Uecta insula christianos incolas susceperit, cuius regii[12] duo pueri statim post acceptum baptisma sint interemti.

Postquam ergo Caedualla[13] regno potitus est Geuis-

[1] et *om.* B[2]; ad *om.* M. B[1]. N. H_1. [2] et *om.* M. B. N. H_1. [3] *v.* note [10], p. 232. [4] cead- C. [5] genere *om.* M. [6] -ualh C; edil- N. [7] regiis B. [8] cead- C; sed- N[1]; ced- N[2]. [9] cędualla C. N. [10] -abat N. [11] *Numbered* XIIII *in* M, *and so to the end of the book. This chapter is joined on to the preceding in* H_1. O_9. O_{10}. [12] regi M. [13] -uualla C.

sorum, cepit[1] et insulam Uectam, quae eatenus erat tota idolatriae dedita, ac stragica[2] caede omnes indigenas exterminare, ac suae prouinciae homines pro his substituere contendit, uoto se obligans, quamuis necdum regeneratus, ut ferunt, in Christo, quia, si cepisset insulam, quartam[3] partem eius simul et praedae Domino daret. Quod ita soluit, ut hanc Uilfrido episcopo, qui tunc forte de gente sua superueniens aderat, utendam pro Domino offerret. Est autem mensura eiusdem insulae, iuxta aestimationem Anglorum, mille ducentarum familiarum; unde data est episcopo possessio terrae CCC^arum^ familiarum. At ipse partem, quam accepit, commendauit cuidam de clericis suis, cui nomen Bernuini[4], et erat filius sororis eius, dans illi presbyterum nomine Hiddila, qui omnibus, qui saluari uellent, uerbum ac lauacrum uitae ministraret.

Cædwalla subdues the Isle of Wight.

Ubi silentio praetereundum non esse reor, quod in primitias eorum, qui de eadem insula credendo saluati sunt, duo regii pueri fratres uidelicet Arualdi[5] regis insulae, speciali sunt Dei gratia coronati. Siquidem inminentibus insulae hostibus, fuga lapsi sunt de insula, et in proximam Iutorum prouinciam translati; ubi, cum delati in locum, qui uocatur Ad Lapidem, occulendos se a facie regis uictoris credidissent, proditi sunt, atque occidi iussi. Quod cum audisset abbas quidam et presbyter uocabulo Cyniberct[6], habens non
3 b. longe ab inde monasterium in loco, | qui uocatur Hreutford[7], id est uadum harundinis, uenit ad regem, qui tunc eisdem in partibus occultus curabatur a uulneribus, quae ei inflicta fuerant proelianti in insula

Slaughter of two youths of the royal race of Wight.

[1] cæpit M. W. [2] *sic* M. B. C. H_1. W. D. R_1. O_1. O_2 &c.; stragisa caede N^1; stragicas caedes N^2; tragica O_7. edd. gelice þy troiscan wæle AS., *i. e.* caede troicae simili. [3] et praedam, *instead of* quartam B. [4] -ne B^2; bennuini N; berchtuuini C; berhtwini AS. [5] oualdi B^2. [6] -berht C. [7] hreod- B^2; hreout- C.

Uecta; postulauitque ab eo, ut, si necesse esset pueros interfici [1], prius eos liceret fidei Christianae sacramentis inbui. Concessit rex, et ipse instructos eos [2] uerbo ueritatis, ac fonte Saluatoris ablutos [3], de ingressu regni aeterni certos reddidit. Moxque illi instante carnifice mortem laeti subiere temporalem, per quam se ad uitam animae perpetuam non dubitabant esse transituros. Hoc ergo ordine, postquam omnes Brittaniarum prouinciae fidem Christi susceperant [4], suscepit et insula Uecta, in quam tamen ob [5] erumnam externae subiectionis nemo gradum ministerii ac sedis episcopalis ante Danihelem, qui nunc Occidentalium Saxonum est episcopus, accepit.

Sita est autem haec insula contra medium Australium Saxonum et Geuissorum, interposito pelago latitudinis trium milium, quod uocatur Soluente; in quo uidelicet pelago bini aestus oceani, qui circum Brittaniam ex infinito oceano septentrionali erumpunt, sibimet inuicem cotidie conpugnantes occurrunt ultra ostium fluminis Homelea, quod per terras Iutorum [6], quae ad regionem Geuissorum pertinent, praefatum pelagus intrat; finitoque conflictu in oceanum refusi, unde uenerant, redeunt.

CAP. XV [XVII].

De synodo [7] facta in campo Hæthfelda [8], praesidente archiepiscopo Theodoro.

Council of Hatfield, Sept. 17, 680.

His temporibus audiens Theodorus fidem ecclesiae Constantinopoli per heresim Eutychetis multum esse turbatam, et ecclesias Anglorum, quibus praeerat, ab huiusmodi labe inmunes perdurare desiderans, collecto uenerabilium sacerdotum doctorumque [9] plurimorum coetu, cuius essent fidei singuli, sedulus inquirebat,

[1] -feci M. [2] eos *om.* M. [3] absolutos M[1]. [4] -runt M[1]. [5] ab M. [6] iutarum C. [7] -da M. C. N. [8] haetfeldo C. [9] que *om.* M.

omniumque unianimem in fide catholica repperit consensum ; et hunc synodalibus litteris ad instructionem memoriamque sequentium commendare curauit, quarum uidelicet litterarum istud exordium est :

In nomine Domini nostri Iesu Christi Saluatoris, imperantibus dominis piissimis nostris Ecgfrido rege Hymbronensium[1], *anno X° regni eius, sub die XV Kalendas Octobres, indictione VIII*[a]*; et Aedilredc*[2] *rege Mercinensium*[3], *anno sexto regni eius; et Alduulfo*[4] *rege Estranglorum*[5], *anno XVII° regni eius; et Hlothario*[6] *rege Cantuariorum, regni eius anno VII°; praesidente Theodoro, gratia Dei archiepiscopo Brittaniae insulae et*
84 a. *ciuitatis Doruuernis*[7]*; una cum eo | sedentibus ceteris episcopis Brittaniae insulae uiris uenerabilibus, praepositis sacrosanctis euangeliis, in loco, qui Saxonico uocabulo Haethfelth*[8] *nominatur, pariter tractantes, fidem rectam et orthodoxam exposuimus; sicut Dominus noster Iesus Christus incarnatus tradidit discipulis suis, qui praesentialiter uiderunt, et audierunt sermones eius, atque sanctorum patrum tradidit symbolum, et generaliter omnes sancti et uniuersales synodi, et omnis probabilium catholicae ecclesiae doctorum chorus. Hos itaque sequentes, nos pie atque orthodoxe, iuxta diuinitus inspiratam doctrinam eorum professi credimus consonanter*[9]*, et confitemur secundum sanctos patres, proprie et ueraciter Patrem et Filium et Spiritum Sanctum trinitatem in unitate consubstantialem et unitatem in trinitate, hoc est unum Deum in tribus subsistentiis*[10]*, uel personis consubstantialibus, aequalis gloriae et honoris.*

Et post multa huiusmodi, quae ad rectae fidei confessionem pertinebant, haec quoque sancta synodus suis litteris addit :

[1] humb- C. N. [2] edilredo C. [3] mercinentium B[1] ; mercen- B[2] ; mercionensium N[2]. [4] aldulfo C. N. [5] eastr- C. [6] lothario C. [7] doro- C, *the first* o *being by* C[2] *on erasure.* [8] -feld C ; -feltri N. [9] constanter C. O_{1-4}. D. &c. [10] *sic* N[1]. B[2] ; -tis M. B[1]. C ; substantiis N[2].

Suscipimus[1] *sanctas et uniuersales quinque synodos beatorum et Deo acceptabilium patrum; id est, qui in Nicaea*[2] *congregati fuerunt CCCX et VIII contra Arrium impiissimum et eiusdem dogmata; et in Constantinopoli CL contra uesaniam Macedonii*[3] *et Eudoxii et eorum dogmata; et in Efeso primo ducentorum contra nequissimum Nestorium et eiusdem dogmata; et in Calcedone DC*rum *et XXX contra Eutychen, et Nestorium, et eorum dogmata; et iterum in Constantinopoli quinto congregati sunt concilio in tempore Iustiniani minoris*[4] *contra Theodorum*[5], *et Theodoreti et Iba*[6] *epistulas, et eorum dogmata contra Cyrillum.*

Et paulo post:

*Et synodum, quae facta est in urbe Roma in tempore Martini papae beatissimi, indictione VIII*a, *imperante Constantino piissimo anno nono, suscipimus*[7]. *Et glorificamus Dominum nostrum Iesum, sicut isti glorificauerunt; nihil addentes uel subtrahentes*[8]; *et anathematizamus corde et ore, quos anathematizarunt, et quos susceperunt, suscipimus*[9]; *glorificantes Deum Patrem sine initio, et Filium eius unigenitum ex Patre generatum ante saecula, et Spiritum Sanctum procedentem ex Patre et Filio inenarrabiliter, sicut praedicauerunt hi, quos memorauimus supra, sancti apostoli, et prophetae, et doctores.* | *Et nos* f. 84 b
omnes subscribimus[10], *qui cum Theodoro archiepiscopo fidem catholicam exposuimus.*

CAP. XVI [XVIII].

De Iohanne cantatore sedis apostolicae, qui propter docendum Brittaniam uenerit.

John the archchanter of

Intererat huic synodo, pariterque catholicae fidei decreta firmabat uir uenerabilis Iohannes archicantator

[1] -cepimus M. [2] nicena C. [3] -ni M. [4] minoris *om.* H_1. [5] theodorium H_1. [6] ibae B^2. [7] -cepimus M. N^2. [8] detrah- M^1. [9] -cepimus M. N^2. [10] -scripsimus M. H_1.

ecclesiae sancti apostoli Petri, et abbas monasterii beati Martini, qui nuper uenerat a Roma per iussionem papae Agathonis, duce reuerentissimo abbate Biscopo cognomine Benedicto, cuius supra meminimus [1]. Cum enim idem Benedictus construxisset monasterium Brittaniae in honorem beatissimi apostolorum principis, iuxta ostium fluminis Uiuri [2], uenit Romam cum cooperatore ac socio eiusdem operis Ceolfrido, qui post ipsum eiusdem monasterii abbas fuit, quod et ante sepius facere consueuerat, atque honorifice a beatae memoriae papa Agathone susceptus est; petiitque et accepit ab eo, in munimentum libertatis monasterii, quod fecerat, epistulam priuilegii ex auctoritate apostolica firmatam; iuxta quod Ecgfridum regem uoluisse ac licentiam dedisse nouerat, quo concedente et possessionem terrae largiente, ipsum monasterium fecerat. St. Peter's Rome.

Accepit et praefatum Iohannem abbatem Brittaniam perducendum; quatenus in monasterio suo cursum canendi annuum, sicut ad sanctum Petrum Romae agebatur, edoceret; egitque abba Iohannes, ut iussionem acceperat pontificis, et ordinem uidelicet, ritumque canendi ac legendi uiua uoce praefati monasterii cantores [3] edocendo, et ea, quae totius anni circulus in celebratione dierum festorum poscebat, etiam litteris mandando; quae hactenus in eodem monasterio seruata, et a multis iam sunt circumquaque transscripta. Non solum autem idem Iohannes ipsius monasterii fratres docebat, uerum de omnibus pene eiusdem prouinciae monasteriis ad audiendum eum, qui cantandi erant periti, confluebant. Sed et ipsum per loca, in quibus doceret, multi inuitare curabant.

Ipse autem excepto cantandi uel legendi munere, et aliud in mandatis ab apostolico papa acceperat, ut, cuius esset fidei Anglorum ecclesia, diligenter edisceret, He reports on the orthodoxy of the English Church.

[1] cuius . . . memin. *om.* C. W[1]. O_1^1, *underlined for deletion by* B[2], *om.* AS. Ð. O_{3-5}. &c. [2] uuiri C. [3] cantatoris N.

Romamque rediens referret. Nam et synodum beati papae Martini, centum quinque episcoporum consensu[1] non multo ante Romae celebratam, contra eos maxime, qui unam in Christo operationem et uoluntatem praedicabant, | secum ueniens adtulit; atque in praefato f. 85 a.
religiosissimi abbatis Benedicti monasterio transscribendam commodauit. Tales namque eo tempore fidem Constantinopolitanae ecclesiae multum conturbauerunt[2]; sed Domino donante[3] proditi iam tunc et uicti sunt. Unde uolens Agatho papa, sicut in aliis prouinciis, ita etiam in Brittania qualis esset status ecclesiae, quam ab hereticorum contagiis castus, ediscere, hoc negotium reuerentissimo abbati Iohanni Brittaniam destinato iniunxit. Quamobrem collecta pro hoc in Brittania synodo, quam diximus. inuenta est in omnibus fides inuiolata catholica; datumque illi[4] exemplar eius Romam perferendum.

His death. Uerum ille patriam reuertens, non multo postquam oceanum transiit, arreptus infirmitate ac defunctus est; corpusque eius ab amicis propter amorem sancti Martini, cuius monasterio praeerat, Turonis[5] delatum atque honorifice sepultum[6] est. Nam et benigno ecclesiae illius hospitio, cum Brittaniam iret, exceptus est, rogatusque multum a fratribus, ut Romam reuertens[7], illo itinere ueniret, atque ad eam diuerteret ecclesiam; denique ibidem adiutores itineris et iniuncti operis accepit. Qui etsi in itinere defunctus est, nihilominus exemplum catholicae fidei Anglorum Romam perlatum est, atque ab apostolico papa omnibusque, qui audiere uel legere, gratantissime susceptum.

[1] consessu C. [2] -runt *altered to* -rant M. [3] iuuante N.
[4] est illi C. [5] toronis M[1]. N[1]. [6] -tus M. [7] deuertens M.

CAP. XVII [XIX].

Ut[1] *Edilthryd*[2] *regina uirgo perpetua permanserit, cuius nec corpus in monumento corrumpi potuerit.*

Accepit autem rex Ecgfrid coniugem nomine Aedilthrydam[3], filiam Anna regis Orientalium Anglorum, cuius sepius[4] mentionem fecimus, uiri bene religiosi, ac per omnia mente et opere egregii[5]; quam et alter ante illum uir habuerat uxorem, princeps uidelicet Australium Gyruiorum[6] uocabulo Tondberct[7]. Sed illo post modicum temporis, ex quo eam accepit, defuncto, data est regi praefato; cuius consortio cum XII annis uteretur, perpetua tamen mansit uirginitatis integritate gloriosa; sicut mihimet sciscitanti, cum hoc, an ita esset, quibusdam uenisset in dubium, beatae memoriae Uilfrid[8] episcopus referebat, dicens se testem integritatis eius esse certissimum; adeo ut Ecgfridus[9] promiserit se ei terras ac pecunias multas esse donaturum, si reginae posset persuadere eius uti conubio, quia sciebat illam nullum uirorum plus illo diligere. Nec diffidendum est nostra etiam aetate | fieri potuisse, quod aeuo praecedente aliquoties factum fideles istoriae narrant; donante uno eodemque Domino, qui se nobiscum usque in finem saeculi manere pollicetur. Nam etiam signum diuini miraculi, quo eiusdem feminae sepulta caro corrumpi non potuit, indicio est, quia uirili[10] contactu incorrupta durauerit.

Ethelthryth (Audrey) wife of Egfrid,

b.

att. i. 20.

Quae multum diu regem postulans, ut saeculi curas relinquere, atque in monasterio, tantum uero regi Christo seruire permitteretur; ubi uix aliquando inpetrauit, intrauit monasterium Aebbæ abbatissae, quae erat amita regis Ecgfridi, positum in loco, quem Coludi urbem nominant, accepto uelamine sanctimonialis

takes the veil.

[1] *v.* note [1], p. 247. [2] aeðilðryt C; aediltryd N. [3] aeðildryðam C[1]; aeðel- C[2]; aegilthridam N[1]; -drydam N[2]; aengil- N[3]. [4] superius N. [5] -gi M[1]. [6] *sic* B; guruiorum M; gyruuiorum C. [7] -berht C. [8] uuil- C. [9] eg- C. [10] a uiri M. H_1.

habitus a praefato antistite Uilfrido[1]. Post annum uero ipsa facta est abbatissa in regione, quae uocatur Elge[2]; ubi constructo monasterio uirginum Deo deuotarum perplurium mater uirgo, et exemplis uitae caelestis esse coepit et monitis. De qua ferunt, quia, ex quo monasterium petiit, numquam lineis, sed solum laneis uestimentis uti uoluerit; raroque in calidis balneis, praeter inminentibus sollemniis[3] maioribus, uerbi gratia paschae, pentecostes, epifaniae, lauari uoluerit; et tunc nouissima omnium, lotis prius suo suarumque ministrarum obsequio ceteris, quae ibi essent, famulis Christi; raro praeter maiora sollemnia, uel artiorem necessitatem, plus quam semel per diem manducauerit; semper, si non[4] infirmitas grauior prohibuisset, ex tempore matutinae synaxeos, usque ad ortum diei, in ecclesia precibus intenta persteterit. Sunt etiam, qui dicant, quia per prophetiae spiritum, et pestilentiam, qua ipsa esset moritura, praedixerit, et numerum quoque eorum, qui de suo monasterio hac essent de mundo rapiendi, palam cunctis praesentibus intimauerit. Rapta est autem ad Dominum in medio suorum, post annos VII, ex quo abbatissae gradum susceperat; et aeque, ut ipsa iusserat, non alibi quam in medio eorum, iuxta ordinem, quo transierat, ligneo in locello sepulta.

Abbess of Ely. Mode of life and character.

Her death

Cui successit in ministerium abbatissae soror eius Sexburg[5], quam habuerat in coniugem Earconberct[6] rex Cantuariorum. Et cum sedecim annis esset sepulta, placuit eidem abbatissae leuari ossa eius, et in locello nouo posita in ecclesiam transferri; iussitque[7] quosdam e fratribus quaerere lapidem, de quo[8] locellum in hoc facere possent; qui ascensa naui, ipsa enim regio Elge undique est aquis ac paludibus circumdata, neque f. 86 a lapides maiores habet, uenerunt ad ciuitatulam quan-

and translation.

[1] uuil- C. [2] elgae C. [3] -nis M. C[1]. [4] nisi C[1]. [5] saex- C; saecburcg N. [6] erconberht C. [7] iusitque M. [8] qua M.

dam desolatam, non procul inde sitam, quae lingua Anglorum Grantacaestir uocatur; et mox inuenerunt iuxta muros ciuitatis locellum de marmore albo pulcherrime factum, operculo quoque similis lapidis aptissime tectum. Unde intellegentes a Domino suum iter esse prosperatum, gratias agentes rettulerunt ad monasterium.

Her body found uncorrupted.

Cumque corpus sacrae uirginis ac sponsae Christi aperto sepulchro esset prolatum in lucem, ita incorruptum inuentum est, ac si eodem die fuisset defuncta, siue humo condita; sicut et praefatus antistes Uilfrid, et multi alii, qui nouere, testantur; sed certiori notitia medicus Cynifrid, qui et morienti illi, et eleuatae de tumulo[2] adfuit; qui referre erat solitus, quod illa infirmata habuerit tumorem maximum sub maxilla; 'Iusseruntque me,' inquit, 'incidere tumorem illum, ut effluueret noxius umor, qui inerat; quod dum facerem, uidebatur illa per biduum aliquanto leuius habere; ita ut multi putarent, quia sanari posset a langore. Tertia autem die prioribus adgrauata doloribus, et rapta confestim de mundo, dolorem omnem ac mortem perpetua salute ac uita mutauit. Cumque post tot annos eleuanda essent ossa de sepulchro, et extento[3] desuper papilione, omnis congregatio, nunc fratrum, inde sororum, psallens circumstaret; ipsa autem abbatissa intus cum paucis ossa elatura[4] et dilutura intrasset, repente audiuimus abbatissam intus uoce clara proclamare: "Sit gloria nomini Domini." Nec multo post clamauerunt me intus, reserato ostio papilionis; uidique eleuatum de tumulo, et positum in lectulo corpus sacrae Deo uirginis quasi dormientis simile. Sed et discooperto uultus indumento, monstrauerunt mihi etiam uulnus incisurae, quod feceram, curatum; ita ut mirum in modum pro aperto et hiante uulnere, cum quo sepulta erat, tenuissima tunc

[1] -cester C². [2] tumolo M. [3] -tenso C². B². [4] eleuatura N¹.

cicatricis uestigia parerent. Sed et linteamina omnia, quibus inuolutum erat corpus, integra apparuerunt, et ita noua, ut ipso die uiderentur castis eius membris esse circumdata.' Ferunt autem, quia, cum praefato tumore ac dolore maxillae siue colli premeretur, multum delectata sit hoc genere infirmitatis, ac solita dicere: 'Scio certissime, | quia merito in collo pondus f. 86 l
langoris porto, in quo iuuenculam me memini superuacua moniliorum pondera portare; et credo, quod ideo me superna pietas dolore colli uoluit grauari, ut sic absoluar reatu[1] superuacuae leuitatis; dum mihi nunc pro auro et margaritis[2], de collo rubor tumoris ardorque promineat.' Contigit autem tactu indumentorum eorundem et daemonia ab obsessis effugata corporibus, et infirmitates alias aliquoties esse curatas. Sed et loculum, in quo primo sepulta est, nonnullis oculos dolentibus saluti fuisse perhibent; qui cum suum caput eidem loculo adponentes orassent, mox doloris siue caliginis incommodum ab oculis amouerent. Lauerunt igitur uirgines corpus, et nouis indutum uestibus intulerunt in ecclesiam, atque in eo, quod adlatum erat, sarcofago posuerunt, ubi usque hodie in magna ueneratione habetur. Mirum uero in modum ita aptum corpori uirginis sarcofagum inuentum est, ac si ei specialiter praeparatum fuisset; et locus quoque capitis seorsum fabrefactus ad mensuram capitis illius aptissime figuratus apparuit.

Miracles.

The Isle of Ely.

Est autem Elge in prouincia Orientalium Anglorum regio familiarum circiter sexcentarum, in similitudinem insulae uel paludibus, ut diximus, circumdata uel aquis; unde et a copia anguillarum, quae in eisdem paludibus capiuntur, nomen accepit; ubi monasterium habere desiderauit memorata Christi famula, quoniam de prouincia eorundem Orientalium Anglorum ipsa, ut praefati sumus, carnis originem duxerat.

[1] a reatu C. [2] -retis M[1]. C[1]. N[1].

CAP. XVIII [XX].

Hymnus de illa [1].

Uidetur oportunum huic historiae etiam hymnum uirginitatis inserere, quem ante annos plurimos in laudem ac praeconium eiusdem reginae ac sponsae Christi, et ideo ueraciter reginae, quia sponsae Christi, elegiaco metro conposuimus; et imitari morem sacrae scripturae, cuius historiae carmina plurima indita, et haec metro ac uersibus constat esse conposita [2].

Hymn in honour of Ethelthryth.

Alma Deus Trinitas, quae saecula cuncta gubernas,
Adnue iam coeptis, alma Deus Trinitas.
Bella Maro resonet, nos pacis [3] dona canamus;
Munera nos Christi, bella Maro resonet.
Carmina casta mihi, fedae non raptus Helenae;
Luxus erit lubricis, carmina casta mihi.
Dona superna loquar, miserae non proelia Troiae;
Terra quibus gaudet, dona superna loquar.
En Deus altus adit uenerandae uirginis aluum,
Liberet ut homines, en Deus altus adit.
Femina uirgo parit mundi [4] deuota parentèm,
Porta Maria Dei, femina uirgo parit.
Gaudet amica cohors de uirgine matre tonantis;
Uirginitate micans gaudet amica cohors.
Huius honor genuit casto de germine plures,
Uirgineos flores huius honor genuit.
Ignibus usta feris, uirgo non cessit Agathe,
Eulalia et perfert, ignibus usta feris.
Kasta feras superat mentis pro culmine Tecla,
Eufemia sacras [5] kasta feras superat.

[1] In the capitula C joins the heading of this chapter to that of the preceding one; so AS. R_1. O_3. O_{7-9}. &c. In the text C numbers this as a fresh chapter (AS. omits it altogether). [2] O_4. O_{10}. *add a new heading*: 'hymnus . . . elegiaco et paracberico [paracterico O_{10}] uel reciproco carmine.' [3] paucis B. [4] -do M^1. [5] *final* s *erased in* M.

Laeta ridet gladios ferro robustior Agnes,
  Caecilia infestos laeta ridet gladios.
Multus in orbe uiget per sobria corda triumphus,
  Sobrietatis amor multus in orbe uiget.
Nostra quoque egregia iam tempora uirgo beauit;
  Aedilthryda[1] nitet nostra quoque egregia.
Orta patre eximio, regali et stemmate clara,
  Nobilior Domino est, orta patre eximio.
Percipit inde decus reginae, et sceptra sub astris,
  Plus super astra manens, percipit inde decus.
Quid petis, alma, uirum, sponso iam dedita summo?
  Sponsus adest Christus; quid petis, alma, uirum?
Regis ut aetherei matrem iam credo sequaris,
  Tu quoque sis mater regis ut aetherei.
Sponsa dicata Deo bis sex regnauerat annis,
  Inque monasterio est sponsa dicata Deo.
Tota sacrata polo celsis ubi floruit actis,
  Reddidit atque animam tota sacrata polo.
Uirginis alma caro est tumulata bis octo Nouembres.
  Nec putet in tumulo uirginis alma caro.
Xriste, tui est operis, quia uestis et ipsa sepulchro
  Inuiolata nitet: Xriste, tui est operis.
Ydros et ater abit sacrae pro uestis honore,
  Morbi diffugiunt, ydros et ater abit.
Zelus in hoste furit, quondam qui uicerat Euam;
  Uirgo triumphat ouans, zelus in hoste furit.
Aspice, nupta Deo, quae sit tibi gloria terris;
  Quae maneat caelis, aspice, nupta Deo.
Munera laeta capis, festiuis fulgida taedis,
  Ecce uenit sponsus, munera laeta capis.
Et noua dulcisono modularis carmina plectro,
  Sponsa hymno exultas et noua dulcisono.
Nullus ab altithroni comitatu segregat agni,
  Quam affectu tulerat nullus ab altithroni.

[1] sic N²; -trida N; ęðilðryda C.

CAP. XIX [XXI].

Ut Theodorus episcopus inter Ecgfridum[1] *et Aedilredum*[2] *reges pacem fecerit.*

Anno regni Ecgfridi[3] nono, conserto graui proelio inter ipsum et Aedilredum[4] regem Merciorum iuxta fluuium Treanta, occisus est Aelfuini[5] frater regis Ecgfridi, iuuenis circiter X et VIII annorum, utrique
87 b. prouinciae | multum amabilis. Nam et sororem eius, quae dicebatur Osthryd[6], rex Aedilred[7] habebat uxorem. Cumque materies belli acrioris et inimicitiae longioris[8] inter reges populosque feroces uideretur exorta, Theodorus Deo dilectus antistes, diuino functus auxilio, salutifera exhortatione coeptum tanti periculi funditus extinguit incendium; adeo ut, pacatis alterutrum regibus ac populis, nullius anima hominis pro interfecto regis fratre, sed debita solummodo multa pecuniae regi ultori daretur. Cuius foedera pacis multo exinde tempore inter eosdem reges eorumque regna durarunt.

Battle of the Trent, A. D. 679.

Theodore makes peace between Egfrid and Ethelred.

CAP. XX [XXII].

Ut uincula cuiusdam captiui, cum pro eo missae cantarentur, soluta sint.

In praefato autem proelio, quo occisus est rex Aelfuini[9], memorabile quiddam factum esse constat, quod nequaquam silentio praetereundum arbitror, sed multorum saluti, si referatur, fore proficuum. Occisus est ibi inter alios de militia eius iuuenis, uocabulo Imma; qui cum die illo et nocte sequenti inter cadauera occisorum similis mortuo iaceret, tandem recepto

Miraculous experience of a Northumbrian prisoner.

[1] ecf- C. [2] aeðel- C. [3] eg- N. [4] aeðil- C. [5] -ne C; aelbuini N. [6] -thryð C; -thrid N. [7] ędilredh N. [8] langioris M. [9] -uuine C; aelboini, *altered to* -buini N; aelb'u'ini B[1]; -ne B[2].

spiritu reuixit, ac residens, sua uulnera, prout potuit, ipse alligauit; dein[1] modicum requietus, leuauit se, et coepit abire, sicubi amicos, qui sui curam agerent, posset inuenire. Quod dum faceret, inuentus est, et captus a uiris hostilis exercitus, et ad dominum ipsorum, comitem uidelicet Aedilredi[2] regis, adductus. A quo interrogatus, qui esset, timuit se militem fuisse confiteri; rusticum se potius et pauperem, atque uxoreo uinculo conligatum fuisse respondit; et propter uictum militibus adferendum in expeditionem se cum sui[3] similibus uenisse testatus est. At ille suscipiens eum, curam uulneribus egit; et ubi sanescere coepit, noctu eum, ne aufugeret[4], uinciri praecepit. Nec tamen uinciri potuit; nam mox, ut abiere, qui uinxerant[5], eadem eius sunt uincula soluta.

Habebat enim germanum fratrem, cui nomen erat Tunna, presbyterum et abbatem monasterii[6] in ciuitate, quae hactenus ab eius nomine Tunnacaestir cognominatur; qui cum eum in pugna peremtum audiret, uenit quaerere, si forte corpus eius inuenire posset, inuentumque alium illi per omnia simillimum, putauit ipsum esse; quem ad monasterium suum deferens, honorifice sepeliuit, et pro absolutione animae eius sepius missas facere curauit. Quarum celebratione | factum est, quod dixi, ut nullus eum posset uincire, f. 88
quin continuo solueretur. Interea comes, qui eum tenebat, mirari et interrogare coepit, quare ligari[7] non posset, an[8] forte litteras solutorias, de qualibus fabulae ferunt, apud se haberet, propter quas ligari non posset. At ille respondit nil se talium artium nosse; 'Sed habeo fratrem,' inquit, 'presbyterum in mea prouincia, et scio, quia ille me interfectum putans pro me missas crebras facit; et si nunc in alia uita essem, ibi

[1] deinde N. [2] aeðil- C. [3] suis C. [4] -rit M¹. [5] uincerant M¹. B¹; uincierant C. N. B². [6] -ri M¹. [7] -re M¹. [8] ac M¹.

anima mea per intercessiones eius solueretur a poenis.' Dumque aliquanto tempore apud comitem teneretur, animaduerterunt, qui eum diligentius considerabant, ex uultu et habitu et sermonibus eius, quia non erat de paupere uulgo, ut dixerat, sed de nobilibus. Tunc secreto aduocans eum comes, interrogauit eum intentius, unde esset, promittens se nil ei mali facturum[1] pro eo, si simpliciter sibi, quis fuisset, proderet. Quod dum ille faceret, ministrum se regis fuisse manifestans, respondit: 'Et ego per singula tua responsa cognoueram, quia rusticus non eras, et nunc dignus quidem es morte, quia omnes fratres et cognati mei in illa sunt pugna interemti; nec te tamen occidam, ne fidem mei promissi praeuaricer[2].'

Ut ergo conualuit, uendidit eum Lundoniam Freso cuidam; sed nec ab illo, nec[3] cum illuc duceretur, ullatinus potuit alligari. Uerum cum alia atque alia uinculorum ei genera hostes inponerent, cumque uidisset, qui emerat, uinculis eum non potuisse cohiberi, donauit ei facultatem sese redimendi, si posset. A tertia autem hora, quando missae fieri solebant, sepissime uincula soluebantur. At ille dato iure iurando, ut rediret, uel pecuniam illi pro se mitteret, uenit Cantiam ad regem Hlotheri, qui erat filius sororis Aedilthrydae[4] reginae, de qua supra dictum est, quia et ipse quondam eiusdem reginae minister fuerat; petiitque et accepit ab eo pretium suae redemtionis, ac suo domino pro se, ut promiserat, misit.

Qui post haec patriam reuersus, atque ad suum fratrem perueniens, replicauit ex ordine cuncta, quae sibi aduersa, quaeue in aduersis solacia prouenissent; cognouitque, referente eo, illis maxime temporibus sua fuisse uincula soluta, quibus pro se missarum fuerant
3 b. celebrata sollemnia. Sed et alia, | quae periclitanti ei

[1] futurum C. N. B². [2] -cem C. [3] nec *om.* M. [4] aedylthidae N.

commoda contigissent et prospera, per intercessionem fraternam, et oblationem hostiae salutaris caelitus sibi fuisse donata intellexit. Multique haec a praefato uiro audientes, accensi sunt in fide ac deuotione pietatis ad orandum, uel ad elimosynas faciendas, uel ad offerendas Deo uictimas sacrae oblationis, pro ereptione suorum, qui de saeculo migrauerant; intellexerunt enim, quia sacrificium salutare ad redemtionem ualeret et animae et corporis sempiternam.

Hanc mihi historiam etiam quidam eorum, qui ab ipso uiro, in quo facta est, audiere, narrarunt; unde eam, quia liquido[1] conperi, indubitanter historiae nostrae ecclesiasticae inserendam credidi.

CAP. XXI [XXIII].

De uita et obitu Hildae abbatissae.

Death of Hild, abbess of Whitby, Nov. 17, 680.

Anno post hunc sequente, hoc est[2] anno dominicae incarnationis DCLXXX, religiosissima[3] Christi famula Hild, abbatissa monasterii, quod dicitur Strenaeshalc[4], ut supra rettulimus, post multa, quae fecit in terris, opera caelestia, ad percipienda praemia uitae caelestis de terris ablata transiuit die XV. Kalendarum Decembrium, cum esset annorum LXVI; quibus aequa partione[5] diuisis, XXXIII primos in saeculari habitu nobilissime conuersata conpleuit, et totidem sequentes nobilius in monachica uita Domino consecrauit. Nam et nobilis natu erat, hoc est filia nepotis Eduini[6] regis, uocabulo Hererici[7]; cum quo etiam rege, ad praedicationem beatae memoriae Paulini primi Nordanhymbrorum[8] episcopi, fidem et sacramenta Christi suscepit, atque haec, usquedum ad eius uisionem peruenire meruit, intemerata seruauit.

[1] qui aliquando C. N. W[1]. D[1]. &c.; quae aliquando H[1]. [2] anno . . . est *om.* C. [3] religiosa C. [4] streneshalh C; streanaeshalch N. [5] partione M. C. B; portione edd. [6] eduuini C. [7] heririci C. N. [8] nordam- M.

Quae cum, relicto habitu saeculari, illi soli seruire decreuisset, secessit ad prouinciam Orientalium Anglorum, erat namque propinqua regis illius, desiderans exinde, siquo modo posset, derelicta patria et omnibus, quaecumque habuerat, Galliam peruenire, atque in monasterio Cale peregrinam pro Domino uitam ducere, quo facilius perpetuam in caelis patriam posset mereri [1]. Nam et in eodem monasterio soror ipsius Heresuid [2], mater Alduulfi [3] regis Orientalium Anglorum, regularibus subdita disciplinis, ipso tempore coronam expectabat aeternam; cuius aemulata exemplum, et ipsa proposito peregrinandi annum totum in praefata prouincia retenta est; deinde ab Aidano episcopo patriam reuocata accepit locum unius familiae ad
89 a. septentrionalem | plagam Uiuri [4] fluminis, ubi aeque anno uno monachicam cum perpaucis sociis uitam agebat. Story of her life.

Post haec facta est abbatissa in monasterio, quod uocatur Heruteu [5]; quod uidelicet monasterium factum erat non multo ante a religiosa Christi famula Heiu, quae prima feminarum fertur in prouincia Nordanhymbrorum [6] propositum uestemque sanctimonialis habitus, consecrante Aidano episcopo, suscepisse. Sed illa post non multum tempus facti monasterii [7] secessit ad ciuitatem Calcariam, quae a gente Anglorum Kælcacaestir [8] appellatur [9], ibique sibi mansionem instituit. Praelata autem regimini monasterii illius famula Christi Hild, mox hoc regulari uita per omnia, prout a doctis uiris discere poterat, ordinare curabat; nam et episcopus Aidan, et quique nouerant eam religiosi, pro insita ei sapientia et amore diuini famulatus, sedulo eam uisitare, obnixe amare, diligenter erudire solebant.

[1] meriri M[1]. [2] -suit C; heri- B. [3] aldulfi C. [4] uuiuri C. [5] heortesig B[2]. [6] nard- M[1]. [7] -ri M[1]. [8] kaelca- B; helcacestir C[1]; helcaceaster D. &c.; cealca- C[2]; kaelcaestir N. [9] uocatur C. D. &c.

Cum ergo aliquot annos huic monasterio regularis uitae institutioni multum intenta praeesset, contigit eam suscipere etiam construendum siue ordinandum monasterium in loco, qui uocatur Streaneshalch [1], quod opus sibi iniunctum non segniter inpleuit. Nam eisdem, quibus prius monasterium, etiam hoc disciplinis uitae regularis instituit; et quidem multam [2] ibi quoque iustitiae, pietatis, et castimoniae, ceterarumque uirtutum, sed maxime pacis et caritatis custodiam docuit; ita ut in exemplum primitiuae ecclesiae nullus ibi diues, nullus esset egens, omnibus essent omnia communia, cum nihil cuiusquam esse uideretur proprium. Tantae autem erat ipsa prudentiae, ut non solum mediocres quique in necessitatibus suis, sed etiam reges ac principes nonnumquam ab ea consilium quaererent, et inuenirent. Tantum lectioni diuinarum scripturarum suos uacare subditos, tantum operibus iustitiae se exercere faciebat, ut facillime uiderentur ibidem, qui [3] ecclesiasticum [4] gradum, hoc est altaris officium, apte subirent, plurimi posse repperiri.

Act. iv. 32–34; ii. 44–

Famous men educated under her.

Denique V ex eodem monasterio postea episcopos uidimus, et hos omnes singularis meriti ac sanctitatis uiros, quorum haec sunt nomina, Bosa, Aetla, Oftfor, Iohannes, et Uilfrid. De primo supra diximus, quod Eboraci [5] fuerit consecratus antistes; de secundo breuiter intimandum, quod in episcopatum Dorciccaestræ [6] fuerit ordinatus; de ultimis infra dicendum est, quod eorum primus Hagustaldensis [7], secundus Eboracensis [5] ecclesiae sit ordinatus episcopus. De medio nunc dicamus, quia, cum in utroque Hildae [8] abbatissae monasterio lectioni et obseruationi scripturarum operam dedisset, tandem perfectiora desiderans, uenit

f. 89 b

[1] -halh C; streanaeshalch B. N. [2] multa B. [3] qui et M. [4] ecclesticum M. [5] ebur- C. N. [6] -cęstre C; dorcicæstrę N. [7] ag- N. [8] hildixe N.

Cantiam ad archiepiscopum beatae recordationis Theodorum; ubi postquam aliquandiu lectionibus sacris uacauit, etiam Romam adire curauit, quod eo tempore magnae uirtutis aestimabatur; et inde cum rediens Brittaniam adisset, diuertit ad prouinciam Huicciorum, cui tunc rex Osric praefuit; ibique uerbum fidei praedicans, simul et exemplum uiuendi sese uidentibus atque audientibus exhibens, multo tempore mansit. Quo tempore antistes prouinciae illius, uocabulo Bosel [1], tanta erat corporis infirmitate depressus, ut officium episcopatus per se inplere non posset; propter quod omnium iudicio praefatus uir in episcopatum pro eo electus, ac iubente Aedilredo [2] rege per Uilfridum beatae memoriae antistitem, qui tunc temporis Mediterraneorum Anglorum episcopatum gerebat, ordinatus est; pro eo, quod archiepiscopus Theodorus iam defunctus erat, et necdum alius pro eo ordinatus episcopus. In quam uidelicet prouinciam paulo ante, hoc est ante praefatum uirum Dei Boselum, uir strenuissimus ac [3] doctissimus atque excellentis ingenii uocabulo Tatfrid [4], de eiusdem abbatissae monasterio electus est antistes; sed, priusquam ordinari posset, morte inmatura praereptus est.

Her wide influence.

Non solum ergo praefata Christi ancella et abbatissa Hild, quam omnes, qui nouerant, ob insigne pietatis et gratiae matrem uocare consuerant, in suo monasterio uitae exemplo praesentibus extitit; sed etiam plurimis longe [5] manentibus, ad quos felix industriae ac uirtutis eius rumor peruenit, occasionem salutis et correctionis ministrauit. Oportebat namque inpleri somnium, quod mater eius Bregusuid [6] in infantia eius uidit. Quae cum uir eius Hereric [7] exularet sub rege Brettonum Cerdice, ubi et ueneno periit, uidit per somnium,

[1] boseli B (?). [2] aeðil- C². [3] et M. [4] -frið C².
[5] longius C; -guis N. [6] -suit C; uel beorhtsuid B².
[7] heriric N.

quasi subito sublatum eum quaesierit cum omni diligentia, nullumque eius uspiam uestigium[1] apparuerit. Uerum cum solertissime illum quaesierit, extemplo se repperire sub ueste sua monile pretiosissimum; quod, dum attentius consideraret, tanti fulgore luminis refulgere uidebatur, ut omnes Brittaniae fines illius gratia splendoris inpleret. Quod nimirum somnium ueraciter in filia eius, de qua loquimur, expletum est; | cuius uita non sibi solummodo, sed f. 90
multis bene uiuere uolentibus exempla operum lucis praebuit.

Her long illness and death.

Uerum illa cum multis annis huic monasterio praeesset, placuit pio prouisori salutis nostrae sanctam eius animam longa etiam infirmitate carnis examinari, ut, iuxta exemplum apostoli, uirtus eius in infirmitate cf. 2 xii.
perficeretur. Percussa etenim febribus acri coepit ardore fatigari[2], et per sex continuos annos eadem molestia laborare non cessabat; in quo toto[3] tempore numquam ipsa uel conditori suo gratias agere, uel commissum sibi gregem et puplice et priuatim docere praetermittebat. Nam suo praedocta exemplo, monebat omnes[4] et in salute accepta corporis Domino[5] obtemperanter seruiendum, et in aduersis rerum siue infirmitatibus membrorum fideliter Domino esse gratias semper[6] agendas. VII° ergo suae infirmitatis anno, conuerso ad interanea dolore, ad diem peruenit ultimum, et circa galli cantum, percepto uiatico sacrosanctae communionis, cum arcessitis[7] ancellis Christi, quae erant in eodem monasterio, de seruanda eas inuicem, immo cum omnibus pace euangelica ammoneret; inter uerba exhortationis laeta mortem uidit, immo, ut uerbis Domini loquar, de morte transiuit Ioh.
ad uitam.

[1] -giam M. [2] -re M¹. [3] toto *om.* M¹. [4] omnes *om.* M¹. [5] domino *om.* M¹. [6] semper, *added on margin* M. [7] accersitis C. N².

Visions connected with her death.

Qua uidelicet nocte Dominus omnipotens obitum ipsius in alio longius posito monasterio, quod ipsa eodem anno construxerat, et appellatur Hacanos[1], manifesta uisione reuelare dignatus est. Erat in ipso monasterio quaedam sanctimonialis femina, nomine Begu[2], quae XXX et amplius annos dedicata[3] Domino uirginitate, in monachica conuersatione seruiebat. Haec tunc in dormitorio sororum pausans, audiuit subito in aere notum campanae sonum, quo ad orationes excitari uel conuocari solebant, cum quis eorum de saeculo fuisset euocatus; apertisque, ut sibi uidebatur, oculis, aspexit, detecto domus culmine, fusam desuper lucem[4] omnia repleuisse; cui uidelicet luci dum sollicita intenderet, uidit animam praefatae Dei famulae in ipsa luce, comitantibus ac ducentibus angelis, ad caelum ferri. Cumque somno excussa uideret[5] ceteras pausantes circa se sorores, intellexit uel in somnio, uel in uisione mentis ostensum sibi esse, quod uiderat. Statimque exsurgens, nimio timore perterrita, cucurrit ad uirginem, quae tunc monasterio abbatissae uice praefuit, cui nomen erat
po b. Frigyd[6], fletuque ac lacrimis multum perfusa, | ac suspiria longa trahens, nuntiauit matrem illarum omnium Hild[7] abbatissam iam migrasse de saeculo, et se aspectante cum luce inmensa, ducibus angelis, ad aeternae limina lucis et supernorum consortia ciuium ascendisse. Quod cum illa audisset, suscitauit cunctas sorores, et in ecclesiam conuocatas orationibus ac psalmis pro anima matris operam dare monuit. Quod cum residuo noctis tempore diligenter agerent, uenerunt primo diluculo fratres, qui eius obitum nuntiarent, a loco, ubi[8] defuncta est. At illae respondentes dixerunt se prius eadem cognouisse; et,

[1] haconos C. [2] begið B². [3] dicata N. [4] luce M. [5] uidit C. [6] -gyð C; -gid N. [7] hildrudam N². [8] ubi *added on margin* M.

cum exponerent per ordinem, quomodo haec uel quando didicissent, inuentum est, eadem hora transitum eius illis ostensum esse per uisionem, qua illam referebant exisse de mundo. Pulchraque rerum concordia procuratum est diuinitus, ut, cum illi exitum eius de hac uita uiderent, tunc isti introitum eius in perpetuam animarum uitam cognoscerent. Distant autem inter se monasteria haec XIII ferme milibus passuum.

Ferunt autem, quod eadem nocte, in ipso quoque monasterio, ubi praefata Dei famula obiit, cuidam uirginum Deo deuotarum, quae illam inmenso amore diligebat, obitus illius in uisione apparuerit, quae animam eius cum angelis ad caelum ire conspexerit, atque hoc ipsa, qua factum est, hora his, quae secum erant, famulis Christi manifeste narrauerit, easque ad orandum pro anima eius, etiam priusquam cetera congregatio eius obitum cognouisset, excitauerit. Quod ita fuisse factum mox congregationi mane facto innotuit. Erat enim haec ipsa hora cum aliis nonnullis Christi ancellis in extremis monasterii[1] locis seorsum posita, ubi nuper uenientes ad conuersationem[2] feminae solebant probari, donec regulariter institutae in societatem congregationis susciperentur.

CAP. XXII [XXIV].

Quod[3] *in monasterio eius fuerit frater, cui donum canendi sit diuinitus concessum.*

Story of Cædmon, the cow-herd bard of Whitby.

In huius monasterio abbatissae fuit frater quidam diuina gratia specialiter insignis, quia[4] carmina religioni et pietati apta facere solebat; ita ut, quicquid ex diuinis litteris per interpretes disceret, hoc ipse post pusillum uerbis poeticis maxima suauitate et

[1] -ri M. [2] conuersionem O_{3-4} &c. [3] *This title is omitted in the capitula of* B. [4] qui N; quia *with the* a *deleted* C.

conpunctione conpositis, in sua, id est Anglorum, lingua proferret. Cuius carminibus multorum saepe[1] animi ad contemtum saeculi, et appetitum sunt uitae caelestis accensi. Et quidem et alii post illum in gente Anglorum religiosa poemata facere temtabant; sed | nullus eum aequiparare potuit. Namque ipse non ab hominibus, neque per hominem institutus, canendi artem didicit, sed diuinitus adiutus gratis canendi donum accepit. Unde nil umquam friuoli et superuacui poematis facere potuit, sed ea tantummodo, quae ad religionem pertinent, religiosam[2] eius linguam decebant. Siquidem in habitu saeculari usque ad tempora prouectioris[3] aetatis constitutus, nil carminum aliquando didicerat. Unde nonnumquam in conuiuio, cum esset laetitiae causa decretum, ut omnes per ordinem cantare deberent, ille, ubi adpropinquare sibi citharam cernebat, surgebat a media caena, et egressus ad suam domum repedabat.

a. i. f. t. x. 8.

His miraculous gift of song.

Quod dum tempore quodam faceret, et relicta domu conuiuii[4] egressus esset ad stabula iumentorum, quorum ei custodia nocte illa erat delegata, ibique hora conpetenti membra dedisset sopori, adstitit ei[5] quidam per somnium, eumque salutans, ac suo appellans nomine: 'Caedmon[6],' inquit, 'canta mihi aliquid.' At ille respondens: 'Nescio,' inquit, 'cantare; nam et ideo de conuiuio egressus huc secessi, quia cantare non poteram.' Rursum ille, qui cum eo loquebatur, 'Attamen,' ait, 'mihi[7] cantare habes.' 'Quid,' inquit, 'debeo cantare?' Et ille, 'Canta,' inquit, 'principium creaturarum.' Quo accepto responso, statim ipse coepit cantare in laudem Dei conditoris uersus, quos numquam audierat, quorum[8] iste est sensus: 'Nunc laudare

[1] saeculi C^1 saecularium C^2; oft AS. [2] 'et' rel. C. [3] profect- C. [4] conuiui M. [5] enim ei M. [6] cęd- C. N. [7] mihi *om.* C. [8] *From* quorum *to* ceruical, p. 262, *inclusive is wanting in* H_1, *owing to the loss of a leaf.*

debemus auctorem regni caelestis, potentiam Creatoris et consilium illius, facta Patris gloriae. Quomodo ille, cum sit aeternus Deus, omnium miraculorum auctor extitit, qui primo filiis hominum caelum pro culmine tecti, dehinc terram custos humani[1] generis omnipotens creauit.' Hic est sensus, non autem ordo ipse uerborum, quae dormiens ille canebat; neque enim possunt carmina, quamuis optime conposita, ex alia in aliam linguam ad uerbum sine detrimento sui decoris ac dignitatis transferri. Exsurgens autem a somno, cuncta, quae dormiens cantauerat, memoriter retinuit, et eis mox plura in eundem modum uerba Deo digni carminis adiunxit.

Ueniensque mane ad uilicum, qui sibi praeerat, quid doni percepisset, indicauit, atque ad abbatissam perductus, iussus est, | multis doctioribus uiris[2] praesentibus, indicare somnium, et dicere carmen, ut uniersorum iudicio, quid uel unde esset, quod referebat, probaretur. Uisumque est omnibus caelestem ei a Domino concessam esse[3] gratiam. Exponebantque illi quendam sacrae historiae siue doctrinae sermonem, praecipientes eum, si posset, hunc in modulationem carminis transferre. At ille suscepto negotio abiit, et mane rediens, optimo carmine, quod iubebatur, conpositum reddidit. f. 91 b

He becomes a monk.

Unde mox abbatissa amplexata[4] gratiam Dei in uiro, saecularem illum habitum relinquere, et monachicum suscipere propositum docuit, susceptumque in monasterium cum omnibus suis fratrum cohorti adsociauit, iussitque illum seriem sacrae historiae doceri. At ipse cuncta, quae audiendo discere poterat, rememorando secum, et quasi mundum animal ruminando, in carmen dulcissimum conuertebat, suauiusque resonando doctores suos uicissim auditores sui faciebat. Canebat autem de creatione mundi, et origine humani generis,

[1] hominum N[1]. [2] doctoribus *for* doct. uiris N. [3] esse *om.* M[1]. [4] -ta est M.

et tota genesis historia, de egressu Israel ex Aegypto, et ingressu in terram repromissionis, de aliis plurimis sacrae scripturae historiis, de incarnatione dominica, passione[1], resurrectione, et ascensione in caelum, de Spiritus Sancti aduentu, et apostolorum doctrina. Item de terrore futuri iudicii, et horrore poenae gehennalis, ac dulcedine regni caelestis multa carmina faciebat; sed et alia perplura de beneficiis et iudiciis diuinis, in quibus cunctis homines ab amore scelerum abstrahere, ad dilectionem uero et solertiam bonae actionis excitare curabat. Erat enim uir multum religiosus, et regularibus disciplinis humiliter subditus; aduersum uero illos, qui aliter facere uolebant, zelo magni feruoris accensus; unde et pulchro uitam suam fine conclusit.

Story of his death.

Nam propinquante hora sui decessus, XIIII diebus praeueniente corporea infirmitate pressus est, adeo tamen moderate, ut et loqui toto eo[2] tempore posset, et ingredi. Erat autem in proximo casa, in qua infirmiores et qui prope morituri esse uidebantur, induci solebant. Rogauit ergo ministrum suum uespere incumbente, nocte qua de saeculo erat exiturus, | ut in
a. ea sibi locum quiescendi praepararet; qui miratus, cur hoc rogaret, qui nequaquam adhuc moriturus esse uidebatur, fecit tamen, quod dixerat. Cumque ibidem positi uicissim aliqua gaudente animo, una cum eis, qui ibidem ante[3] inerant, loquerentur ac iocarentur, et iam mediae noctis tempus esset transcensum, interrogauit, si eucharistiam intus haberent. Respondebant: 'Quid opus est eucharistia? neque enim mori adhuc habes, qui tam hilariter nobiscum uelut sospes loqueris.' Rursus ille: 'Et tamen,' ait, 'afferte mihi eucharistiam.' Qua accepta in manu, interrogauit, si omnes placidum erga se animum, et sine querela controuersiae ac rancoris haberent. Respondebant

[1] passione et B. [2] eo toto M. [3] antea C; ante ea N.

omnes placidissimam se mentem ad illum, et ab omni ira remotam habere, eumque uicissim rogabant placidam erga ipsos mentem habere. Qui confestim respondit: 'Placidam ego mentem, filioli, erga omnes Dei famulos gero.' Sicque se caelesti muniens uiatico, uitae alterius ingressui parauit; et interrogauit, quam prope esset hora, qua fratres ad dicendas Domino[1] laudes nocturnas excitari deberent. Respondebant: 'Non longe est.' At ille: 'Bene, ergo exspectemus horam illam.' Et signans se signo sanctae crucis reclinauit caput ad ceruical, modicumque obdormiens ita cum silentio uitam finiuit. Sicque factum est, ut, quomodo simplici ac pura mente tranquillaque deuotione Domino seruierat, ita etiam tranquilla morte mundum relinquens ad eius uisionem ueniret, illaque lingua, quae tot salutaria uerba in laudem Conditoris conposuerat, ultima quoque uerba in laudem ipsius, signando[2] sese, et spiritum suum in manus eius commendando clauderet; qui etiam praescius sui obitus extitisse ex his, quae narrauimus, uidetur.

CAP. XXIII [XXV].

Qualis uisio cuidam uiro Dei apparuerit, priusquam monasterium Coludanae[3] urbis esset incendio consumtum.

Coldingham destroyed by fire.

His temporibus monasterium uirginum, quod Coludi Urbem cognominant, cuius et supra meminimus, per culpam incuriae flammis absumtum est. Quod tamen a malitia inhabitantium in eo[4], et praecipue illorum, qui maiores esse uidebantur, contigisse, omnes, qui nouere, facillime potuerunt aduertere. Sed non defuit puniendis admonitio diuinae pietatis, qua correcti[5] per ieiunia, fletus, et preces iram a se, instar Nineuitarum, iusti Iudicis auerterent.

cf. Ps cvi. 3

cf. Io iii. 5–

[1] deo C. [2] signando *om.* C. O_1^1. D. &c.; signans O_1^2. O_6. O_{11-12}. O_{17}. [3] -ne M. [4] ea M. [5] -repti N^1.

b. Erat namque in eodem | monasterio uir de genere Scottorum, Adamnanus uocabulo, ducens uitam in continentia et orationibus multum Deo deuotam, ita ut nil umquam cibi uel potus, excepta die dominica et quinta sabbati, perciperet, saepe autem noctes integras peruigil in oratione transigeret. Quae quidem illi districtio uitae artioris, primo ex necessitate emendandae suae prauitatis obuenerat, sed procedente tempore necessitatem in consuetudinem uerterat.

Story of Adamnan, an Irish Monk.

Siquidem in adulescentia sua sceleris aliquid commiserat, quod commissum, ubi ad cor suum rediit, grauissime exhorruit, et se pro illo puniendum a districto Iudice timebat. Accedens ergo ad sacerdotem, a quo sibi sperabat iter salutis posse demonstrari, confessus est reatum suum, petiitque, ut consilium sibi daret, quo posset fugere a uentura ira. Qui audito eius commisso dixit: 'Grande uulnus grandioris curam medellae desiderat; et ideo ieiuniis, psalmis, et orationibus, quantum uales, insiste, quo praeoccupando faciem Domini in confessione propitium eum inuenire merearis[1].' At ille, quem nimius reae conscientiae tenebat dolor, et internis peccatorum uinculis, quibus grauabatur, ocius desiderabat absolui: 'Adulescentior,' inquit, 'sum aetate, et uegetus corpore; quicquid mihi inposueris agendum, dummodo saluus fiam in die Domini, totum facile feram, etiam si totam noctem stando in precibus peragere, si integram septimanam iubeas abstinendo transigere.' Qui dixit: 'Multum est, ut tota septimana absque alimento corporis perdures; sed biduanum uel triduanum sat est obseruare ieiunium. Hoc facito, donec post modicum tempus rediens ad te, quid facere debeas, et quamdiu paenitentiae insistere tibi plenius ostendam.' Quibus dictis, et descripta illi mensura paenitendi, abiit sacerdos, et ingruente causa subita secessit Hiberniam, unde

His sin and repentance.

Matt. iii. 7.

Ps. 2.

Cor.

[1] meriaris M.

originem duxerat, neque ultra ad eum iuxta suum condictum rediit. At ipse memor[1] praecepti eius, simul et promissi[2] sui, totum se lacrimis paenitentiae, uigiliis sanctis, et continentiae mancipauit; ita ut quinta solum sabbati et dominica, sicut praedixi, reficeret, ceteris septimanae diebus ieiunus permaneret. Cumque sacerdotem suum Hiberniam secessisse, ibique defunctum | esse audisset, semper ex eo tempore, iuxta f. 93 a
condictum eius memoratum, continentiae modum obseruabat; et, quod causa diuini timoris semel ob reatum conpunctus coeperat, iam causa diuini amoris delectatus praemiis indefessus agebat.

He prophesies the destruction of Coldingham,

Quod dum multo tempore sedulus exsequeretur, contigit, eum die quadam de monasterio illo longius egressum, comitante secum uno de fratribus, peracto itinere redire. Qui cum monasterio propinquarent, et aedificia illius sublimiter erecta aspicerent, solutus est in lacrimas[4] uir Dei, et tristitiam cordis uultu indice prodebat. Quod intuens comes, quare faceret, inquisiuit. At ille: 'Cuncta,' inquit, 'haec, quae cernis, aedificia puplica uel priuata, in proximo est, ut ignis absumens in cinerem conuertat.' Quod ille audiens, mox ut intrauerunt monasterium, matri congregationis, uocabulo Aebbæ[5], curauit indicare. At illa merito turbata de tali praesagio uocauit ad se uirum, et diligentius ab eo rem, uel unde hoc ipse nosset, inquirebat. Qui ait: 'Nuper occupatus noctu uigiliis et psalmis, uidi adstantem mihi subito quendam incogniti uultus; cuius praesentia cum essem exterritus, dixit mihi, ne timerem; et quasi familiari me uoce alloquens, 'Bene facis,' inquit, 'qui tempore isto nocturnae quietis non somno indulgere, sed uigiliis et orationibus insistere maluisti.' At ego: 'Noui,'

[1] memor, *added on margin* M. [2] -misi M. [3] conspic- C. N[1] D &c.; suspic- W. O_2. O_{19}. [4] -mis M[1]. [5] aebbae C; ębbę N; æbbae B.

inquit, 'multum mihi esse necesse uigiliis salutaribus insistere, et pro meis erratibus sedulo Dominum deprecari.' Qui adiciens 'Uerum,' inquit, 'dicis, quia et tibi et multis opus est peccata sua bonis operibus redimere, et, cum cessant a laboribus rerum temporalium, tunc pro appetitu aeternorum bonorum liberius laborare; sed hoc tamen paucissimi faciunt. Siquidem modo totum hoc monasterium ex ordine perlustrans, singulorum casas ac lectos inspexi, et neminem ex omnibus praeter te erga sanitatem animae suae occupatum repperi; sed omnes prorsus, et uiri et feminae, aut somno torpent inerti, aut ad peccata uigilant. Nam et domunculae, quae ad orandum uel legendum factae[1] erant, nunc in comessationum, potationum, fabulationum, et ceterarum sunt inlecebrarum cubilia conuersae, uirgines quoque Deo dicatae, contemta reuerentia suae professionis, quotiescumque uacant, texendis subtilioribus indumentis | operam dant, quibus aut se ipsas ad uicem sponsarum in periculum sui status adornent, aut externorum sibi uirorum amicitiam conparent. Unde merito loco huic et habitatoribus eius grauis de caelo uindicta flammis saeuientibus praeparata est.' Dixit autem abbatissa: 'Et quare non citius hoc conpertum mihi reuelare uoluisti?' Qui respondit: 'Timui propter reuerentiam tuam, ne forte nimium conturbareris; et tamen hanc consolationem habeas, quod in diebus tuis haec plaga non superueniet.' Qua diuulgata[2] uisione, aliquantulum loci accolae paucis diebus timere, et se ipsos intermissis facinoribus castigare coeperunt. Uerum post obitum ipsius[3] abbatissae redierunt ad pristinas sordes, immo sceleratiora fecerunt. Et cum dicerent, 'Pax et securitas,' extemplo praefatae ultionis sunt poena multati.

as a divine judgement for its corruptions.

b.

Reg. ; 9.

ss.

Quae mihi cuncta sic esse facta reuerentissimus

[1] facta M. [2] de- M. [3] ipsius, *added on margin* M.

meus conpresbyter Aedgils[1] referebat, qui tunc in illo monasterio degebat. Postea autem, discedentibus inde ob desolationem plurimis incolarum, in nostro monasterio plurimo tempore conuersatus, ibidemque defunctus est. Haec ideo nostrae historiae inserenda credidimus, ut admoneremus lectorem operum Domini, quam terribilis in consiliis super filios hominum; Ps. lx
ne forte nos tempore aliquo carnis inlecebris seruientes, minusque Dei iudicium formidantes, repentina eius ira corripiat, et uel temporalibus damnis iuste saeuiens affligat, uel ad perpetuam perditionem districtius examinans tollat.

CAP. XXIV [XXVI].

De morte Ecgfridi[2] et Hlotheri[3] regum.

Egfrid sends an expedition to Ireland, A. D. 684.

Anno dominicae incarnationis DCLXXXIIII. Ecgfrid rex Nordanhymbrorum, misso Hiberniam cum exercitu duce Bercto[4], uastauit misere gentem innoxiam, et nationi Anglorum semper amicissimam, ita ut ne ecclesiis quidem aut monasteriis manus parceret hostilis. At insulani et, quantum ualuere, armis arma repellebant, et inuocantes diuinae auxilium pietatis, caelitus se uindicari continuis diu inprecationibus postulabant. Et quamuis maledici[5] regnum Dei 1 Cor
possidere non possint, creditum est tamen, quod hi, 10; c
qui merito impietatis suae maledicebantur, ocius xv. 5
Domino uindice poenas sui reatus luerent. Siquidem anno post hunc proximo idem rex, cum temere exercitum ad uastandam Pictorum prouinciam duxisset, multum prohibentibus amicis, et maxime beatae memoriae Cudbercto[6], qui nuper fuerat ordinatus episcopus, introductus est, | simulantibus fugam hostibus, f. 94

[1] -gild, *altered to* -gils N; edgisl C². B. (?). [2] ecf- C. [3] -re C. [4] berhto C. [5] -fici M¹. [6] -berchto C; -berto N.

in angustias[1] inaccessorum montium, et cum maxima parte copiarum, quas secum adduxerat, extinctus anno aetatis suae XL., regni autem XV., die XIII. Kalendarum Iuniarum. Et quidem, ut dixi, prohibuerunt amici, ne hoc bellum iniret; sed, quoniam anno praecedente noluerat audire reuerentissimum patrem Ecgberctum[2], ne Scottiam nil se ledentem inpugnaret, datum est illi ex poena peccati illius, ne nunc eos, qui ipsum ab interitu reuocare cupiebant, audiret.

He is defeated and slain by the Picts, May 21, 685.

Ex quo tempore spes coepit et uirtus regni Anglorum 'fluere ac retro sublapsa referri.' Nam et Picti terram possessionis suae, quam tenuerunt Angli; et Scotti, qui erant in Brittania; Brettonum quoque pars nonnulla libertatem receperunt; quam et hactenus habent per annos circiter XLVI; ubi inter plurimos gentis Anglorum, uel interemtos gladio, uel seruitio addictos, uel de terra Pictorum fuga lapsos, etiam reuerentissimus uir Domini Trumuini[3], qui in eos episcopatum acceperat, recessit cum suis, qui erant in monasterio Aebbercurnig[4], posito quidem in regione Anglorum, sed in uicinia freti, quod Anglorum terras Pictorumque disterminat; eosque, ubicumque poterat, amicis per monasteria commendans, ipse in saepedicto famulorum famularumque Dei monasterio, quod uocatur Streanæshalch[5], locum mansionis elegit; ibique cum paucis suorum in monachica districtione uitam non sibi solummodo, sed et multis utilem, plurimo annorum tempore duxit; ubi etiam defunctus, in ecclesia beati Petri apostoli iuxta honorem et uita et gradu eius condignum conditus est. Praeerat quidem tunc eidem monasterio regia uirgo Aelbfled[6], una cum matre Eanflede[7], quarum supra fecimus mentionem. Sed, adueniente illuc episcopo, maximum regendi auxilium,

Decline of Northumbria.

[1] -tiam M[1]. [2] -berchtum C. [3] -ne B[2]: trium- M; trumm- N. [4] aeber- N. [5] streanes- C. [6] ęlffled C; alb- N; ælbfled B, *with* b *erased*. [7] -fledae B; ęnflædæ N.

simul et suae uitae solacium deuota Deo doctrix inuenit.

Aldfrid succeeds.

Successit autem Ecgfrido in regnum Aldfrid, uir in scripturis doctissimus, qui frater eius et filius Osuiu regis esse dicebatur; destructumque regni statum, quamuis intra fines angustiores, nobiliter recuperauit.

Death of Hlothhere, Feb. 6, 685. Anarchy in Kent.

Quo uidelicet anno, qui est ab incarnatione dominica DCLXXXV., Hlotheri Cantuariorum rex, cum post Ecgberctum[1] fratrem suum, qui VIIII annis regnauerat, ipse XII annis regnasset, mortuus erat VIII. Idus Februarias: | Uulneratus namque est in pugna f. 94
Australium Saxonum, quos contra eum Edric filius Ecgbercti[1] adgregarat, et inter medendum defunctus. Ac post eum idem Edric anno uno ac dimidio regnauit; quo defuncto, regnum illud aliquod[2] temporis spatium reges dubii uel externi disperdiderunt; donec legitimus rex Uictred[3], id est filius Ecgbercti[4], confortatus in regno, religione simul et industria gentem suam ab extranea inuasione liberaret.

CAP. XXV [XXVII].

Ut uir Domini Cudberct[5] sit episcopus factus; utque in monachica adhuc uita positus uixerit uel docuerit.

Life of Cuthbert.

Ipso etiam anno, quo finem uitae accepit rex Ecgfrid, episcopum, ut diximus, fecerat ordinari Lindisfarnensium ecclesiae uirum sanctum et uenerabilem Cudberctum[6], qui in insula permodica, quae appellatur Farne, et ab eadem ecclesia nouem ferme milibus passuum in Oceano procul abest, uitam solitariam per annos plures in magna corporis et mentis continentia duxerat. Qui quidem a prima aetate pueritiae studio religiosae[7] uitae semper ardebat, sed ab ineunte adulescentia monachicum et nomen adsumsit, et habitum.

[1] -bercht- C; -bert- N. [2] aliquot M. [3] uuichtred C. [4] -berhti C; -berti N. [5] -bercht C; -brect N. [6] -berht- C. [7] -se M.

Intrauit autem primo monasterium Mailros, quod in ripa Tuidi fluminis positum tunc abbas Eata, uir omnium mansuetissimus ac simplicissimus, regebat, qui postea episcopus Hagustaldensis[1] siue Lindisfarnensis ecclesiae factus est, ut supra memorauimus; cui tempore illo propositus Boisil magnarum uirtutum et prophetici spiritus sacerdos fuit. Huius discipulatui Cudberct[2] humiliter subditus, et scientiam ab eo scripturarum, et bonorum operum sumsit exempla.

He becomes a monk, A. D. 651,

Qui postquam migrauit ad Dominum, Cudberct[3] eidem monasterio factus propositus, plures et auctoritate magistri, et exemplo suae actionis regularem instituebat ad uitam. Nec *solum ipsi monasterio regularis uitae monita, simul et exempla praebebat, sed et uulgus circumpositum longe lateque a uita stultae consuetudinis ad caelestium gaudiorum conuertere curabat amorem. Nam et multi fidem, quam habebant, iniquis profanabant operibus; et aliqui etiam tempore mortalitatis, neglectis fidei sacramentis, quibus erant inbuti, ad erratica idolatriae medicamina concurrebant; quasi missam a Deo conditore plagam per incantationes uel* fylacteria *uel alia quaelibet daemonicae artis arcana cohibere ualerent. Ad utrorumque ergo corrigendum errorem, crebro ipse de monasterio | egressus, aliquoties equo sedens, sed saepius pedes incedens, circumpositas ueniebat ad uillas, et uiam ueritatis praedicabat errantibus; quod ipsum etiam Boisil*[4] *suo tempore facere consueuerat. Erat quippe moris eo tempore populis Anglorum, ut ueniente in uillam clerico uel presbytero, cuncti ad eius imperium uerbum audituri confluerent; libenter ea, quae dicerentur, audirent; libentius, quae audire et intellegere poterant, operando sequerentur. Porro Cudbercto*[2] *tanta erat dicendi*[5] *peritia, tantus amor persuadendi, quae coeperat, tale uultus angelici lumen, ut nullus praesentium latebras ei sui cordis celare prae-*

and prior of Melrose.

His missionary zeal.

[1] ag- N[1]. [2] -berht- C. [3] -bercht C. [4] bosil C.
[5] dicendi, *added on margin* M; doc- C[2], *and so* Vita Cudb.

sumeret; omnes palam, quae gesserant, confitendo proferrent, quia nimirum haec eadem illum latere nullo modo putabant; et confessa dignis, ut imperabat, poenitentiae fructibus abstergerent. Solebat autem ea maxime loca peragrare, illis praedicare in uiculis, qui in arduis asperisque montibus procul positi aliis horrori erant ad uisendum, et paupertate pariter ac rusticitate sua doctorum arcebant accessum. Quos tamen ille pio libenter mancipatus labori, tanta doctrinae solertis excolebat industria, ut de monasterio egressus, saepe ebdomade integra, aliquando duabus uel tribus, nonnumquam etiam mense pleno domum non rediret; sed demoratus in montanis, plebem rusticam uerbo praedicationis simul et opere uirtutis ad caelestia uocaret. cf. Luc iii. 8; Matt. iii. 8.

He becomes prior of Lindisfarne.

Cum ergo uenerabilis Domini famulus multos in Mailronensi[1] *monasterio degens annos* magnis *uirtutum signis* effulgeret, *transtulit eum reuerentissimus abbas ipsius Eata* ad *insula*m *Lindisfarnensium, ut ibi quoque* fratribus custodiam disciplinae regularis *et auctoritate propositi* intimaret et propria actione praemonstraret. *Nam et ipsum locum tunc idem reuerentissimus pater abbatis iure regebat.* Siquidem a temporibus ibidem antiquis, et episcopus cum clero, et abbas solebat manere cum monachis; qui tamen et ipsi ad curam episcopi familiariter pertinerent. Quia nimirum *Aidan, qui primus eius loci episcopus fuit, cum* monachis illuc et ipse *monachus* adueniens *monachicam* in eo conuersationem instituit; quomodo et prius beatus pater *Augustin*us in Cantia | fecisse noscitur, scribente ei f. 95 b. reuerentissimo *papa Gregorio*, quod et supra posuimus. '*Sed quia tua fraternitas*,' inquit, '*monasterii regulis erudita seorsum fieri non debet a clericis suis, in ecclesia Anglorum, quae nuper auctore Deo ad fidem perducta est, hanc debet conuersationem instituere, quae initio nascentis ecclesiae fuit patribus nostris; in quibus nullus eorum ex* Act. iv 32–34; ii. 44, 4

[1] -rosensi C. N., *and so* Vita Cudb.

his, quae possidebant[1], *aliquid suum esse dicebat, sed erant eis*[2] *omnia*[3] *communia.'*

CAP. XXVI [XXVIII].

Ut idem in uita anchoretica et fontem de arente terra orando produxerit, et segetem[4] *de labore manuum ultra tempus serendi acceperit.*

Cuthbert becomes an anchorite on Farne Island.

EXIN Cudberct[5] crescentibus meritis religiosae intentionis, ad anchoriticae quoque contemplationis, quae diximus, silentia secreta peruenit. Uerum[6] quia de uita illius et uirtutibus ante annos plures sufficienter et uersibus heroicis, et simplici oratione conscripsimus, hoc tantum in praesenti commemorare satis sit, quod
Vita b. aditurus insulam protestatus est fratribus, dicens: 'Si mihi diuina gratia in loco illo donauerit, ut de opere manuum mearum uiuere queam, libens ibi morabor; sin alias, ad uos citissime Deo uolente reuertar.' Erat autem locus et aquae prorsus et frugis et arboris inops,
17. sed et spirituum malignorum frequentia humanae habitationi minus accommodus; sed ad uotum uiri Dei habitabilis per omnia factus est, siquidem ad aduentum eius spiritus recessere maligni. Cum autem ipse sibi ibidem expulsis hostibus mansionem angustam circumuallante aggere *et domus in* ea necessarias, iuuante fratrum manu, id est oratorium et *habitaculum*
18. *commune*, construxisset, iussit fratres in eiusdem habitaculi pauimento *foueam* facere; *erat* autem tellus *durissima et saxosa*, cui nulla omnino spes *uenae fontanae* uideretur inesse. Quod dum facerent, ad fidem et preces famuli Dei, alio die aqua plena *inuenta* est, quae usque ad hanc diem sufficientem cunctis illo aduenientibus gratiae suae caelestis *copiam* ministrat.
19. Sed et ferramenta *sibi* ruralia cum frumento *adferri rogauit*, quod dum praeparata *terra tempore* congruo

Miracles.

[1] possed- M. [2] illis M; Vita Cudb.; eis. *sup.*, p. 49. [3] omnia *om.* M. [4] segitem M. [5] -berht C. [6] D &c. *begin the new chapter with* uerum.

*semina*ret, nil omnino, non dico spicarum, sed ne herbae quidem ex eo germinare *usque ad aestatis* tempora contigit. *Unde uisitantibus se* ex *more fratribus hordeum* iussit *adfer*ri, si *for*te uel *natura* soli illius, uel *uoluntas* esset superni | largitoris, *ut* illius frugis ibi f. 96 a.
potius seges oriretur. Quod dum sibi *adlatum ultra omne tempus serendi, ultra omnem spem fructificandi* eodem in agro sereret, *mox copiosa* seges *exorta* desideratam proprii laboris uiro Dei refectionem praebebat.

He is elected Bishop, A.D. 684.

Cum[1] ergo multis ibidem annis Deo solitarius seruiret, (tanta autem erat altitudo aggeris, quo mansio eius erat uallata, ut caelum tantum ex ea, cuius introitum sitiebat, aspicere posset), contigit, ut *congregata* ib. c. 24.
synodo non parua sub praesentia regis Ecgfridi iuxta fluuium[2] Alne, in loco, qui dicitur Adtuifyrdi[3], quod significat 'ad duplex uadum,' *cui beatae memoriae Theodorus archiepiscopus praesidebat, unanimo*[4] *omnium consensu ad episcopatum ecclesiae Lindisfarnensis eligeretur. Qui cum multis legatariis ac litteris ad se praemissis nequaquam suo* monasterio *posset erui, tandem rex ipse praefatus, una cum sanctissimo antistite Trumuine*[5], *nec non et aliis religiosis ac potentibus uiris insulam nauigauit.* Conueniunt et de ipsa insula Lindisfarnensi in hoc ipsum multi de fratribus, *genuflectunt omnes, adiurant per Dominum, lacrimas fundunt, obsecrant; donec ipsum quoque lacrimis plenum dulcibus extrahunt latebris, atque ad synodum pertrahunt. Quo dum perueniret, quamuis multum renitens*[6], *unanima* cunctorum *uoluntate superatur, atque ad suscipiendum episcopatus officium collum submittere conpellitur;* eo maxime uictus sermone, quod *famulus* Domini *Boisil*[7], cum ei mente *prophetica cuncta,* ib. c. 22
quae eum essent super*uentura*, patefaceret[8], antistitem quoque eum futurum esse *praedix*erat. *Nec tamen* ib. c. 24

[1] O_1^2. O_6. D &c., *make a new chapter here, with a fresh capitulum.*
[2] flumen N. [3] -firdi N. [4] uno animo M. [5] trumuim N.
[6] paenitens C. W^1. [7] boisel C. [8] -fecerit M^1; -facerit M^2.

statim ordinatio decreta, *sed peracta hieme, quae inminebat*, in ipsa sollemnitate paschali con*pleta est* Eboraci sub praesentia praefati regis Ecgfridi, conuenientibus ad consecrationem eius VII episcopis, in quibus beatae memoriae Theodorus primatum tenebat. Electus est autem primo in episcopatum Hagustaldensis ecclesiae pro Tunbercto , qui ab episcopatu fuerat depositus ; sed quoniam ipse plus Lindisfarnensi ecclesiae, in qua conuersatus fuerat, dilexit praefici, placuit, ut Eata reuerso ad sedem ecclesiae Hagustaldensis, cui regendae primo fuerat ordinatus, Cudberct[2] ecclesiae Lindisfarnensis gubernacula susciperet. Consecrated, March 26, 685.

c. 26. 6 b. Qui *susceptum episcopatus* gradum ad imitationem[3] beatorum *apostol*orum | *uirtutum ornabat operibus. Commissam namque sibi*[4] *plebem, et orationibus protegebat adsiduis, et admonitionibus saluberrimis ad caelestia uocabat. Et, quod maxime doctores iuuare solet, ea, quae* cc. 16– *agenda docebat, ipse prius agendo praemonstrabat.* Erat quippe ante omnia diuinae caritatis igne *feruidus, patientiae uirtute modestus, oration*um deuotioni solertissime intentus, affabilis omnibus, qui ad se *consolationis* gratia *ueniebant* ; hoc ipsum quoque orationis loco ducens, si infirmis fratribus opem suae *exhortation*is tribueret ; sciens, quia, qui dixit : 'Diliges Dominum Deum tuum,' dixit et : 'Diliges proximum[5].' Erat abstinentiae castigatione insignis, erat gratia *conpunction*is semper ad *caelestia* suspensus. Denique cum sacrificium Deo uictimae salutaris offerret, non eleuata in altum *uoce*, sed *profus*is ex imo[6] pectore *lacrim*is, Dominc sua uota commendabat. His life as bishop.

ut. vi. Leu. 19 ; tt. 19 ; xxii. 39 ; rc. xii. 31.

[1] -berhto C ; trum- N. [2] -berht C. [3] -ne M. [4] sibe M[1] [5] tuum, *add.* C. B[2]. [6] intimo N[1].

CAP. XXVII [XXIX].

Ut idem iam episcopus obitum suum proxime futurum Heribercto[1] *anchoritae praedixerit.*

He returns to Farne, A. D. 687.

Duobus autem *annis* in *episcopa*tu per*actis repetiit* *insulam* ac monasterium *su*um, diuino admonitus oraculo, quia *dies* sibi mortis, uel uitae magis illius, quae sola uita dicenda est, iam *adpropi*aret introitus; sicut ipse quoque tempore eodem nonnullis, sed uerbis obscurioribus, quae tamen postmodum manifeste intellegerentur, solita sibi *simplicit*ate *pande*bat; quibusdam autem hoc idem etiam manifeste reuelabat. Vita. Cudb. cc. 36-

Herbert the anchorite of Derwentwater.

Erat enim[2] presbyter *uitae uenerabilis nomine Hereberct*[3], *iamdudum uiro Dei spiritalis amicitiae foedere copulatus; qui, in insula stagni illius pergrandis, de quo Deruuentionis*[4] *fluuii primordia erumpunt, uitam ducens solitariam, annis singulis eum uisitare, et monita ab eo perpetuae salutis* audire solebat. *Hic cum audi*ret *eum ad ciuitatem Lugubaliam* deuenisse, *uenit ex more, cupiens salutaribus eius exhortationibus ad superna desideria magis magisque accendi. Qui dum sese alterutrum caelestis uitae poculis debriarent, dixit inter alia antistes: 'Memento, frater Heriberct*[5]*, ut modo, quicquid opus habes, me interroges mecumque loquaris; postquam* enim *ab inuicem digressi fuerimus, non ultra nos in hoc saeculo carn*is obtutibus *inuicem* aspiciemus. *Certus sum* namque, *quia*[6] *tempus meae resolutionis instat, et uelox est depositio tabernaculi mei.' Qui haec audiens prouolutus* est *eius* uestigiis, | et *fusis cum gemitu lacrimis: 'Obsecro,' inquit, 'per Dominum, ne me de*seras, *sed tui me*mor sis fidis*simi sodalis, rogesque supernam pictatem, ut, cui* simul *in terris seruiuimus, ad eius uidendam* gratiam simul ib. c. 2

His last interview with Cuthbert.

2 Pet. 1 14.

f. 97 a.

[1] here- B. C. N; -berchto C. [2] N *begins the new chapter with* erat; *so* R_2. D. &c., autem N. R_2. Vita Cudb. [3] -bercht C; -berect N^1. [4] dor- C. [5] here- C. N; -bercht C. [6] quam M.

transeamus ad caelos. Nosti enim, quia ad tui oris imperium semper uiuere studui[1], *et, quicquid ignorantia uel fragilitate*[2] *deliqui, aeque ad tuae uoluntatis* examen mox emendare *curaui.' Incubuit precibus* antistes, *statimque edoctus in spiritu inpetrasse se, quod pe*tebat *a Domino : 'Surge,' inquit, 'frater mi, et noli plorare, sed gaudio gaude, quia, quod rogauimus, superna nobis clementia donauit.'*

Their death on the same day, March 20, 687.

Cuius promissi et prophetiae ueritatem sequens rerum astruxit euentus ; *quia* et *digredientes ab inuicem non se* ultra *corporaliter uiderunt, et uno eodemque* die, hoc est XIII° Kalendarum Aprilium, *egredientes e corpore spiritus eorum mox beata inuicem uisione coniuncti sunt, atque angelico ministerio pariter ad regnum caeleste translati. Sed Heriberct*[4] *diutina prius infirmitate decoquitur ; illa,* ut credibile est, *dispensatione dominicae pietatis, ut, siquid minus haberet meriti a beato Cudbercto*[5], *suppleret* hoc castigans *longae egritudinis dolor ; quatinus aequatus gratia suo intercessori, sicut uno eodemque tempore cum eo de corpore egredi, ita etiam una atque indissimili sede perpetuae beatitudinis me*ruisset *recipi.*

ib. cc. 40.

Obiit autem pater reuerentissimus in insula Farne, multum deprecatus fratres, ut ibi quoque sepeliretur, ubi non paruo tempore pro domino militaret[6]. Attamen tandem eorum precibus uictus assensum dedit, ut ad insulam Lindisfarnensium relatus, in ecclesia deponeretur. Quod dum factum esset, episcopatum ecclesiae illius anno uno seruabat uenerabilis antistes Uilfrid, donec eligeretur, qui pro Cudbercto[5] antistes ordinari deberet.

c. 40.

Eadbert succeeds Cuthbert.

*Ordinat*us est autem *post* haec *Eadberct*[5] *uir* scientia *scriptura*rum diuinarum[7] simul et praeceptorum caelestium obseruantia, ac *maxime elimosynarum oper*atione

[1] studiui M. [2] fragill- M. [3] spiritus . . . inuicem *om.* B. [4] *v.* note [5], p. 274. [5] -bercht- C. [6] -rat H_1. O_2. O_4. &c. [7] diu. script. M.

insignis ; ita ut iuxta legem omnibus annis decimam non solum quadrupedum, uerum etiam frugum omnium, atque pomorum, nec non et. uestimentorum partem pauperibus daret.

CAP. XXVIII [XXX].

Ut corpus illius post XI annos sepulturae sit corruptionis inmune reppertum ; nec multo post successor episcopatus eius de mundo transierit.

Translation of St. Cuthbert. His body found uncorrupted, March 20, 698.

Vita Cudb. c. 42. f. 97 b

Uolens autem latius demonstrare diuina dispensatio, quanta in gloria uir Domini Cudberct[1] *post mortem uiueret, cuius ante mortem | uita sublimis crebris etiam miraculorum patebat indiciis, transactis sepulturae eius annis*[2] *XI, inmisit in animo fratrum, ut tollerent ossa illius, quae more mortuorum consumto iam et in puluerem redacto corpore reliquo sicca inuenienda* putabant ; *atque in* nouo *recondita* loculo *in eodem quidem loco, sed supra pauimentum dignae uenerationis gratia locarent. Quod dum sibi placuisse Eadbercto*[1] *antistiti*[3] *suo referrent, adnuit consilio eorum, iussitque, ut die depositionis eius hoc facere meminissent.' Fecerunt autem ita, et aperientes sepulchrum, inuenerunt corpus totum, quasi adhuc uiueret, integrum et flexibilibus*[4] *artuum conpagibus multo dormienti quam mortuo similius ; sed et uestimenta omnia, quibus indutum erat, non solum intemerata, uerum etiam prisca nouitate et claritudine*[5] *miranda parebant. Quod ubi uidere fratres, nimio mox timore perculsi, festinarunt referre antistiti, quae inuenerant*[6]*. Qui tum forte in remotiore ab ecclesia loco refluis undique pelagi fluctibus cincto, solitarius manebat. In hoc etenim semper quadragesimae*[7] *tempus agere, in hoc XL ante dominicum natale dies in magna continentiae, orationis, et lacrimarum deuotione* transigere solebat ; *in quo etiam uenerabilis*

[1] -bercht- C. [2] annis, *added on margin* M. [3] -te M. flexilibus M. [5] claritate M[1]. C. [6] -runt M. C. [7] XL[mae] M.

praedecessor[1] *eius Cudberct*[2], *priusquam* insulam *Farne peteret, aliquandiu secretus Domino militabat.*

Adtulerunt autem ei *et partem indumentorum, quae corpus sanctum ambierant, quae cum ille et munera gratanter acciperet, et miracula libenter audiret, nam et ipsa indumenta quasi patris adhuc corpori circumdata miro deosculabatur affectu, 'Noua,' inquit, 'indumenta corpori pro his, quae tulistis, circumdate, et sic reponite in* arca, *quam parastis. Scio autem certissime, quia non diu uacuus remanebit locus* ille, *qui tanta miraculi caelestis* gratia *sacratus est; et* quam *beatus est, cui in eo* facultatem *quiescendi Dominus* totius *beatitudinis*[3] *auctor atque largitor* praestare *dignabitur.' Haec et huiusmodi plura ubi multis cum lacrimis et magna conpunctione* antistes *lingua* etiam *tremente conpleuit, fecerunt fratres, ut iusserat; et inuolutum nouo amictu corpus,* nouaque *in*
43. *theca reconditum, supra pauimentum sanctuarii posuerunt.*

Death of Eadbert, May 5, 698.

Nec mora, *Deo dilectus antistes Eadberct*[4] *morbo cor-*
a *reptus* est *acerbo*[5], | ac *per dies crescente, multumque ingrauescente ardore langoris, non multo post, id est pridie Nonas Maias, etiam ipse migrauit ad Dominum; cuius corpus in sepulchro* benedicti *patris Cudbercti*[4] *ponentes, adposuerunt desuper arcam, in qua incorrupta eiusdem patris membra locauerant.* In quo etiam loco *signa* sanitatum aliquoties facta meritis amborum testimonium ferunt, e[6] quibus aliqua in libro uitae illius olim memoriae mandauimus. Sed et in hac historia quaedam, quae[7] nos nuper audisse contigit, superadicere[8] commodum[9] duximus.

[1] pro- C. [2] -berht C. [3] beatitudinis *added on margin* M. [4] -bercht- C. [5] aceruo M. N. B^1. [6] in M^1. [7] unum quod C. B^2. O_1. O_{3-4}. A_2. &c. [8] -iecere M. [9] commemorandum M. H_1.

CAP. XXIX [XXXI].

Ut quidam[1] *ad tumbam eius sit a paralysi sanatus*[2].

A miracle.

Erat in eodem monasterio frater quidam, nomine Badudegn[3], tempore non pauco hospitum ministerio deseruiens, qui nunc usque superest, testimonium habens ab uniuersis fratribus, cunctisque superuenientibus hospitibus, quod uir esset multae pietatis ac religionis, iniunctoque sibi officio supernae tantum mercedis gratia subditus. Hic cum quadam die lenas siue saga, quibus in hospitale utebatur, in mari lauasset, rediens domum, repentina medio itinere molestia tactus est, ita ut corruens in terram, et aliquandiu pronus iacens, uix tandem resurgeret. Resurgens autem sensit dimidiam corporis sui partem a capite usque ad pedes paralysis langore depressam, et maximo cum labore baculo innitens domum peruenit. Crescebat morbus paulatim, et nocte superueniente grauior effectus est, ita ut die redeunte uix ipse per se exsurgere aut incedere ualeret. Quo affectus incommodo, concepit[4] utillimum mente consilium, ut ad ecclesiam, quoquo modo posset, perueniens, intraret ad tumbam reuerentissimi patris Cudbercti[5], ibique genibus flexis supplex supernam pietatem rogaret, ut uel ab huiuscemodi langore, si hoc sibi utile esset, liberaretur; uel, si se tali molestia diutius castigari diuina prouidente gratia oporteret, patienter dolorem ac placida mente sustineret inlatum. Fecit igitur, ut animo disposuerat, et inbecilles[6] artus baculo sustentans intrauit ecclesiam; ac prosternens se ad corpus uiri Dei, pia inten-

[1] *In the capitula* C. W. O_{1-5}. O_{7-8}. O_{10}. *reverse the order of this and the next chapter, and consequently read* alter *for* quidam *here, and* quidam *for* alter *there; but in the text the chapters occur in the order here given.* [2] curatus C. [3] -deng N; -ðegn B^2; beaduðegn C. [4] -coepit M. C. [5] -berchti C. [6] -ciles M.

tione per eius auxilium Dominum sibi propitium fieri precabatur; atque inter preces uelut in soporem solutus, sentit, ut ipse postea referre erat solitus, quasi magnam latamque manum caput sibi in parte, qua dolebat, tetigisse, | eodemque tactu totam illam, quae langore 3 b.
pressa fuerat, corporis sui partem, paulatim fugiente dolore, ac sanitate subsequente, ad pedes usque[1] pertransisse. Quo facto, mox euigilans sanissimus surrexit, ac pro sua sanitate Domino gratias denuo referens, quid erga se actum esset, fratribus indicauit; cunctisque congaudentibus, ad ministerium, quod sollicitus exhibere[2] solebat, quasi flagello[3] probante castigatior, rediit.

*Sed et indumenta, qu*ibus Deo dicatum *corpus* Cudbercti[4], *uel uiuum* antea, *uel* postea defunctum *uestierant*, etiam ipsa *a gratia curandi non uaca*runt, sicut in uolumine uitae et uirtutum eius quisque legerit, inueniet.

CAP. XXX [XXXII].

Ut alter[5] *ad reliquias eius nuper fuerit ab oculi langore curatus.*

Another Miracle.

Nec silentio praetereundum, quod ante triennium per reliquias eius factum, nuper mihi per ipsum, in quo factum est, fratrem innotuit. Est autem factum in monasterio, quod iuxta amnem Dacore constructum ab eo cognomen accepit, cui tunc uir religiosus Suidberct[6] abbatis iure praefuit. Erat in eo quidam adulescens, cui tumor deformis palpebram oculi fedauerat; qui cum per dies crescens oculo interitum minaretur, curabant medici hunc adpositis pigmentorum fomentis emollire, nec ualebant. Quidam abscidendum esse docebant, alii hoc fieri metu maioris periculi uetabant. Cumque tempore non pauco frater praefatus tali incommodo laboraret, neque inminens

[1] ad . . . usque *om.* C. O_{1-4}. D. &c. [2] exhibebere M. [3] -gillo M. [4] -berchti C. [5] *v.* note [1], p. 278. [6] suitbercht C.

oculo exitium humana manus curare ualeret, quin per dies augesceret, contigit eum subito diuinae pietatis gratia per sanctissimi patris Cudbercti[1] reliquias sanari. Nam quando fratres sui corpus ipsius post multos sepulturae annos incorruptum reppererunt[2], tulerunt partem de capillis, quam more reliquiarum rogantibus amicis dare, uel ostendere in signum miraculi possent.

Harum particulam reliquiarum eo tempore habebat penes se quidam de presbyteris eiusdem monasterii nomine Thruidred[3], qui nunc ipsius monasterii abbas est. Qui cum die quadam ingressus ecclesiam, aperuisset thecam reliquiarum, ut portionem earum roganti amico praestaret, contigit et ipsum adulescentem[4], cui oculus languebat, | in eadem tunc ecclesia adesse. f. 99 a. Cumque presbyter portionem, quantam uoluit, amico dedisset, residuum dedit adulescenti, ut suo in loco reponeret. At ille salubri instinctu admonitus, cum accepisset capillos sancti capitis, adposuit palpebrae languenti, et aliquandiu tumorem illum infestum horum adpositione conprimere ac mollire curabat. Quo facto, reliquias, ut iussus erat, sua in theca recondidit, credens suum oculum capillis uiri Dei, quibus adtactus erat, ocius esse sanandum. Neque eum sua fides fefellit. Erat enim, ut referre est[6] solitus, tunc hora circiter secunda diei. Sed cum alia, quaeque dies illa exigebat, cogitaret et faceret, inminente hora ipsius diei sexta, repente contingens oculum ita sanum cum palpebra inuenit, ac si nil umquam in eo deformitatis ac tumoris apparuisset.

[1] -berchti C. [2] reperierunt M ; reppererent B. [3] thrydred B. C ; thryded N. [4] adulisc- M. C. [5] eccl. tunc M. [6] erat M.

LIBER QUINTUS.

CAP. I.

Ut Oidiluald[1] *successor Cudbercti*[2] *in anachoretica*[3] *uita, laborantibus in mari fratribus, tempestatem orando sedauerit.*

Ethelwald succeeds Cuthbert as anchorite of Farne.

SUCCESSIT autem uiro Domini Cudbercto[4] in exercenda uita solitaria, quam in insula Farne ante episcopatus sui tempora gerebat, uir uenerabilis Oidiluald[5], qui multis annis in monasterio, quod dicitur Inhrypum, acceptum presbyteratus officium condignis gradu ipse consecrabat actibus. Cuius ut meritum, uel uita qualis fuerit, certius clarescat, unum eius narro miraculum, quod mihi unus e fratribus, propter quos et in quibus patratum est, ipse narrauit, uidelicet Gudfrid[6], uenerabilis Christi famulus et presbyter, qui etiam postea fratribus eiusdem ecclesiae Lindisfarnensis, in qua educatus est, abbatis iure praefuit.

A miracle.

'Ueni,' inquit, 'cum duobus fratribus aliis[7] ad insulam Farne, loqui desiderans cum reuerentissimo patre Oidilualdo; cumque allocutione eius refecti, et benedictione petita domum rediremus, ecce subito, positis nobis in medio mari, interrupta est serenitas, qua uehebamur, et tanta ingruit tamque fera tempestatis hiems, ut neque uelo neque remigio quicquam proficere, neque aliud quam mortem sperare ualeremus. Cumque diu multum cum uento pelagoque frustra

[1] oiðuuald C[1]; oiðil- C[2]. [2] cuðberhti C. [3] *sic* C, *the scribe of* M *has blundered.* [4] -berchto C. [5] oiduald M; oidiluuald C; æbeluald B[2]. [6] gut'h'frid N; gyð- C. [7] aliis, *added on margin* M.

certantes, | tandem post terga respiceremus, si forte f. 100 a
uel ipsam, de qua egressi eramus, insulam aliquo conamine repetere possemus, inuenimus nos undique-uersum pari tempestate praeclusos, nullamque spem nobis in nobis restare salutis. Ubi autem longius uisum leuauimus, uidimus in ipsa insula Farne egressum de latibulis suis amantissimum Deo patrem Oidilualdum iter nostrum inspicere. Audito etenim fragore procellarum ac feruentis oceani exierat uidere, quid nobis accideret; cumque nos in labore ac desperatione[1] positos cerneret, flectebat genua sua ad patrem cf. Eph iii. 14.
Domini nostri Iesu Christi pro nostra uita et salute precaturus. Et cum orationem conpleret, simul tumida aequora placauit; adeo ut, cessante per omnia saeuitia tempestatis, secundi nos uenti ad terram usque per plana maris terga comitarentur. Cumque euadentes ad terram, nauiculam quoque nostram ab undis exportaremus, mox eadem, quae nostri gratia modicum siluerat, tempestas rediit, et toto illo die multum furere non cessauit; ut palam daretur intellegi, quia modica illa, quae prouenerat, intercapedo quietis, ad uiri Dei preces nostrae euasionis gratia caelitus donata est.'

Mansit autem idem uir Dei in insula Farne XII annis, ibidemque defunctus[2]; sed in insula Lindisfarnensi iuxta praefatorum corpora episcoporum in ecclesia beati apostoli Petri sepultus est. Gesta uero sunt haec temporibus Aldfridi[3] regis, qui post fratrem suum Ecgfridum genti Nordanhymbrorum X et VIIII[4] annis praefuit.

CAP. II.

Ut episcopus Iohannes mutum[5] benedicendo curauerit.

John, Bishop of Hexham.

Cuius[6] regni principio defuncto Eata episcopo, Iohannes uir sanctus Hagustaldensis[7] ecclesiae prae-

[1] disp- M. [2] -tus est C. [3] alt- N. [4] xviii C. [5] et scabiosum *add.* M. *om.* B. C. N. AS. [6] huius C. [7] ag- N.

sulatum suscepit; de quo plura uirtutum miracula, qui eum familiariter nouerunt, dicere solent, et maxime uir reuerentissimus ac ueracissimus Berethun[1], diaconus quondam eius, nunc autem abbas monasterii[2], quod uocatur Inderauuda[3], id est In silua Derorum; e quibus aliqua memoriae tradere commodum duximus.

Est mansio quaedam secretior, nemore raro et uallo circumdata, non longe ab Hagustaldensi[4] ecclesia, id est unius ferme miliarii et dimidii spatio interfluente Tino amne separata[5], habens clymeterium[6] sancti Michahelis archangeli, in qua uir Dei saepius, ubi oportunitas adridebat temporis, et maxime in quadragesima[7], manere cum paucis, atque orationibus ac lectioni quietus operam dare consueuerat. Cumque tempore quodam, incipiente quadragesima, ibidem mansurus adueniret, iussit suis quaerere pauperem aliquem maiore infirmitate uel inopia grauatum, quem secum habere illis diebus ad faciendam elimosynam possent; sic enim semper facere solebat.

He cures a dumb boy.

Erat autem in uilla non longe posita quidam adulescens mutus, episcopo notus, nam saepius ante illum percipiendae elimosynae gratia uenire consueuerat, qui ne unum quidem sermonem umquam profari poterat; sed et scabiem tantam ac furfures habebat in capite, ut nil umquam capillorum ei in superiore parte capitis nasci ualeret, tantum in circuitu horridi crines stare uidebantur. Hunc ergo adduci praecipit[8] episcopus, et ei in conseptis eiusdem mansionis paruum tugurium fieri, in quo manens cotidianam ab eis stipem acciperet. Cumque una quadragesimae esset impleta septimana, sequente dominica iussit ad se intrare pauperem, ingresso linguam proferre ex ore, ac sibi ostendere iussit;

[1] berht- C. [2] -ri M. [3] -uudu C. [4] ag- C. [5] seper- M. C[1]. [6] *sic* M. B; clymiterium N; climiterium H_1; clymitorium C. D. &c. [7] xlma M. C, *and so throughout the chapter.* [8] -cepit C.

et adprehendens eum de mento, signum sanctae crucis linguae eius inpressit, quam signatam reuocare in os, et loqui illum praecepit: 'Dicito,' inquiens, 'aliquod uerbum, dicito gae[1],' quod est lingua Anglorum uerbum adfirmandi et consentiendi, id est, etiam. Dixit ille statim, soluto uinculo linguae, quod iussus erat. Addidit episcopus nomina litterarum: 'Dicito A'; dixit ille[2] A. 'Dicito B'; dixit ille et hoc. Cumque singula litterarum nomina dicente episcopo responderet, addidit et syllabas ac uerba dicenda illi proponere. Et cum in omnibus consequenter responderet, praecepit eum sententias longiores dicere, et fecit; neque ultra cessauit tota die illa et nocte sequente, quantum uigilare potuit, ut ferunt, qui praesentes fuere, loqui aliquid, et arcana suae cogitationis ac uoluntatis, quod numquam antea potuit, aliis ostendere; in similitudinem illius diu claudi, qui curatus ab apostolis Petro et Iohanne, exiliens stetit, et ambulabat; et intrauit cum illis in templum, ambulans, et exiliens, et laudans Dominum; gaudens nimirum uti officio pedum, quo tanto erat tempore destitutus. Cuius sanitati congaudens episcopus praecepit medico etiam sanandae scabredini capitis eius curam adhibere.

Act. iii 2–8.

f. 101 g

Fecit, ut iusserat, et iuuante benedictione ac precibus antistitis, nata est cum sanitate cutis uenusta species capillorum, factusque est iuuenis limpidus uultu et loquella promtus, capillis pulcherrime crispis, qui ante fuerat deformis, pauper, et mutus. Sicque de percepta laetatus sospitate, offerente etiam ei episcopo, ut[3] in sua familia manendi locum acciperet, magis domum reuersus est.

[1] gæ B; géa C², *on erasure.* [2] ille, *added on margin* M. [3] ut, *added on margin* M.

CAP. III.

Ut puellam languentem orando sanauerit.

Narrauit idem Bercthun[1] et aliud de praefato antistite miraculum: quia cum reuerentissimus uir Uilfrid post longum exilium in episcopatum esset Hagustaldensis ecclesiae receptus, et idem Iohannes, defuncto Bosa uiro multae sanctitatis et humilitatis, episcopus pro eo Eboraci substitutus, uenerit ipse tempore quodam ad monasterium uirginum in loco, qui uocatur Uetadun, cui tunc Heriburg[2] abbatissa praefuit. 'Ubi cum uenissemus,' inquit, 'et magno uniuersorum gaudio suscepti essemus, indicauit nobis abbatissa, quia quaedam de numero uirginum, quae erat filia ipsius carnalis, grauissimo langore teneretur; quia flebotomata est nuper in brachio, et cum[3] esset in studio, tacta est infirmitate repentini doloris, quo mox increscente, magis grauatum est brachium illud uulneratum, ac uersum in tumorem adeo, ut uix duabus manibus circumplecti posset, ipsaque iacens in lecto prae nimietate doloris iam moritura uideretur. Rogauit ergo episcopum abbatissa, ut intrare[4] ad eam, ac benedicere illam dignaretur, quia crederet eam ad benedictionem uel tactum illius mox melius habituram. Interrogans autem ille, quando flebotomata[5] esset puella, et ut cognouit, quia in luna quarta, dixit: 'Multum insipienter et indocte fecistis in luna IIII[a] flebotomando. Memini enim beatae memoriae Theodorum archiepiscopum dicere, quia periculosa sit satis illius temporis flebotomia, quando et lumen lunae, et reuma oceani in cremento est. Et quid ego possum puellae, si moritura est, facere?' At illa instantius obsecrans pro filia, quam oppido diligebat, nam et

Further miracles, cc. 3–6.

[1] berht- C. [2] here- B. C. N. [3] cum adhuc C. [4] -ret M. N[2]. [5] -tamata M.

abbatissam eam pro se facere disposuerat, tandem obtinuit, ut ad languentem intraret. Intrauit ergo me secum adsumto ad uirginem, quae iacebat multo, ut dixi, dolore constricta, et brachio in tantum grossescente, ut nihil prorsus[1] in cubito flexionis haberet; | et adstans dixit orationem super illam, ac benedicens f. 101
egressus est. Cumque post haec hora conpetente consideremus ad mensam, adueniens quidam clamauit me foras, et ait: 'Postulat[2] Quoenburg[3]' (hoc enim erat nomen uirginis), 'ut ocius regrediaris ad eam.' Quod dum facerem, repperi illam ingrediens uultu hilariorem. et uelut sospiti similem. Et dum adsiderem illi, dixit: 'Uis petamus bibere?' At ego: 'Uolo,' inquam, 'et multum delector, si potes.' Cumque oblato poculo biberemus ambo, coepit mihi dicere, quia 'ex quo episcopus oratione pro me et benedictione conpleta egressus est, statim melius habere incipio; etsi necdum uires pristinas recepi[4], dolor tamen omnis et de brachio, ubi ardentior inerat, et de toto meo corpore, uelut ipso episcopo foras eum exportante, funditus ablatus est, tametsi tumor adhuc brachii manere uidetur[5].' Abeuntibus autem nobis inde, continuo fugatum dolorem membrorum fuga quoque tumoris horrendi secuta est; et erepta morti ac doloribus uirgo, laudes Domino Saluatori[6] una cum ceteris, qui ibi erant, seruis illius referebat.'

CAP. IV.

Ut coniugem comitis infirmam aqua benedicta curauerit.

Aliud quoque non multum huic dissimile miraculum de praefato antistite narrauit idem abbas, dicens: 'Uilla erat comitis cuiusdam, qui uocabatur[7] Puch,

[1] prorsus, *added below the line* M. [2] -lauit C. D. &c. [3] quoin- B; coen- H_1; quoque inburg N. [4] recipi M. [5] uideretur M. [6] -ni -ris N. [7] uocatur C. D.

non longe a monasterio nostro, id est duum[1] ferme milium spatio separata[2]; cuius coniux XL ferme diebus erat acerbissimo[3] langore detenta, ita ut tribus septimanis non posset de cubiculo, in quo iacebat, foras efferri. Contigit autem eo tempore uirum Dei illo ad dedicandam ecclesiam ab eodem comite uocari. Cumque dedicata esset ecclesia, rogauit comes eum ad prandendum in domum suam ingredi. Rennuit episcopus dicens se ad monasterium, quod proxime erat, debere reuerti. At ille obnixius precibus instans, uouit[4] etiam se elimosynas pauperibus daturum, dummodo ille dignaretur eo die domum suam ingrediens ieiunium soluere. Rogaui et ego una cum illo, promittens etiam me elimosynas in alimoniam inopum dare, dum ille domum comitis pransurus, ac benedictionem daturus intraret. Cumque hoc tarde ac difficulter inpetraremus, intrauimus ad reficiendum. Miserat autem episcopus mulieri, quae infirma iacebat, de aqua benedicta, quam in dedicationem ecclesiae consecrauerat, per unum de his, qui mecum uenerant,
2 a. | fratribus; praecipiens, ut gustandam illi daret, et, ubicumque maximum ei dolorem inesse didicisset, de ipsa eam aqua lauaret. Quod ut factum est, surrexit statim mulier sana, et non solum se infirmitate longa carere, sed et perditas dudum uires recepisse[5] sentiens, obtulit poculum episcopo ac nobis; coeptumque ministerium nobis omnibus propinandi usque ad prandium
t. viii. 5; i. 30– Luc. 8–39. conpletum non omisit; imitata socrum beati Petri, quae cum febrium fuisset ardoribus fatigata, ad tactum manus dominicae surrexit, et sanitate simul ac uirtute recepta ministrabat eis.'

[1] duorum C. [2] seper- M. [3] aceru- M. B. C. N. [4] uoluit C. *with* l *deleted.* [5] recip- M. C.

CAP. V.

Ut item[1] *puerum comitis orando a morte reuocauerit.*

Alio item tempore uocatus ad dedicandam ecclesiam comitis uocabulo Addi[2], cum postulatum[3] conplesset ministerium, rogatus est ab eodem comite intrare ad unum de pueris eius, qui acerrima egritudine premebatur, ita ut, deficiente penitus omni membrorum officio[4], iamiamque moriturus esse uideretur; cui etiam loculus iam tunc erat praeparatus, in quo defunctus condi deberet. Addidit autem uir etiam lacrimas[5] precibus, diligenter obsecrans, ut intraret oraturus pro illo, quia multum necessaria sibi esset uita ipsius; crederet uero, quia, si ille ei manum inponere, atque eum benedicere uoluisset, statim melius haberet. Intrauit ergo illo[6] episcopus, et uidit eum mestis omnibus iam morti proximum, positumque loculum iuxta eum, in quo sepeliendus poni deberet; dixitque orationem, ac benedixit eum, et egrediens dixit solito consolantium sermone: 'Bene conualescas, et cito.' Cumque post haec sederent ad mensam, misit puer ad dominum suum, rogans sibi poculum uini mittere, quia sitiret. Gauisus ille multum, quia bibere posset, misit ei calicem uini benedictum ab episcopo; quem ut bibit, surrexit continuo, et ueterno infirmitatis discusso, induit se ipse uestimentis suis; et egressus inde[7] intrauit, ac salutauit episcopum et conuiuas, dicens, quia ipse quoque delectaretur manducare et bibere cum eis. Iusserunt eum sedere secum ad epulas, multum gaudentes de sospitate illius. Residebat, uescebatur, bibebat, laetabatur, quasi unus e conuiuis agebat; et multis post haec annis uiuens, in eadem, quam acceperat, salute permansit. Hoc

[1] idem C. [2] aeddi B; æddi N². [3] -tus M. [4] officio, *added on margin* M. [5] -mis M¹. [6] ille C. W. D. &c. [7] inde, *added on margin* M.

2 b. autem miraculum memoratus abbas non se | praesente factum, sed ab his, qui praesentes fuere, sibi perhibet esse relatum.

CAP. VI.

Ut clericum suum cadendo contritum, aeque orando ac benedicendo a morte reuocauerit.

Neque hoc praetereundum silentio, quod famulus Christi Heribald [1] in se ipso ab eo factum solet narrare miraculum, qui tunc quidem in clero illius cònuersatus, nunc monasterio, quod est iuxta ostium Tini fluminis, abbatis iure praeest. 'Uitam,' inquit, 'illius, quantum hominibus aestimare fas est, quod [2] praesens optime cognoui, per omnia episcopo dignam esse conperi. Sed et cuius meriti apud internum testem habitus sit, et in multis aliis, et in me ipso maxime expertus sum; quippe quem [3] ab ipso, ut ita dicam, mortis limite reuocans, ad uiam uitae sua oratione ac benedictione reduxit. Nam cum primaeuo adulescentiae tempore in clero illius degerem, legendi quidem canendique studiis traditus, sed non adhuc animum perfecte a iuuenilibus [4] cohibens inlecebris, contigit die quadam nos iter agentes cum illo deuenisse in uiam planam et amplam, aptamque cursui equorum; coeperuntque iuuenes, qui cum ipso erant, maxime laici, postulare episcopum, ut cursu maiore equos suos inuicem probare liceret. At ille primo negauit, otiosum dicens esse, quod desiderabant; sed ad ultimum multorum unanima intentione deuictus: "Facite," inquit, "si uultis, ita tamen, ut Herebald [5] ab illo se certamine funditus abstineat." Porro ipse diligentius obsecrans, ut et mihi certandi cum illis copia daretur, (fidebam namque equo, quem

[1] here- C. N[1]. B. [2] quia C. [3] quem quippe C. B[2].
[4] iuuenibus M; iuuenal- C. W[1]. D. &c. [5] heri- N[2].

mihi ipse optimum donauerat), nequaquam inpetrare potui.

'At[1] cum saepius huc atque illuc, spectante me et episcopo, concitatis in cursum equis reuerterentur; et ipse lasciuo superatus animo non me potui[2] cohibere, sed, prohibente licet illo, ludentibus me miscui, et simul cursu equi contendere coepi. Quod dum agerem, audiui illum post tergum mihi cum gemitu dicentem: "O quam magnum uae facis mihi sic equitando!" Et ego audiens, nihilominus coeptis institi uetitis. Nec mora, dum feruens equus quoddam itineris[3] concauum ualentiore impetu transiliret, lapsus[4] decidi, et mox uelut emoriens sensum penitus motumque omnem perdidi. Erat namque illo in loco lapis terrae aequalis obtectus cespite tenui, neque ullus | alter in tota illa f. 103 b
campi planitie[5] lapis inueniri poterat; casuque euenit, uel potius diuina prouisione ad puniendam inoboedientiae meae culpam, ut hunc capite ac manu, quam capiti ruens subposueram, tangerem, atque infracto pollice capitis quoque iunctura solueretur; et ego, ut dixi, simillimus mortuo fierem. Et quia moueri non poteram, tetenderunt ibidem papilionem, in quo[6] iacerem. Erat autem hora diei circiter septima, a qua ad uesperam usque[7] quietus et quasi mortuus permanens, tunc paululum reuiuisco, ferorque domum a sociis, ac tacitus tota nocte perduro. Uomebam autem sanguinem, eo quod et interanea essent ruendo conuulsa. At episcopus grauissime de casu et interitu meo dolebat, eo quod me speciali diligeret affectu; nec uoluit nocte illa iuxta morem cum clericis suis manere, uerum solus in oratione persistens noctem ducebat peruigilem, pro mea, ut reor, sospitate supernae pietati supplicans. Et mane primo ingressus ad me, ac dicta super me oratione, uocauit me nomine meo, et quasi

[1] et C. [2] potuit C. H_1. D^1. [3] iteneris M. C. [4] -si M^1.
[5] -tiæ M. [6] qua M. [7] usque ad uesp. B.

de somno graui excitatum interrogauit, si nossem, quis esset, qui loqueretur ad me. At ego aperiens oculos aio : "Etiam ; tu es antistes meus amatus." "Potes," inquit, "uiuere ?" Et ego : "Possum," inquam, "per orationes uestras, si uoluerit Dominus."

'Qui inponens capiti meo manum, cum uerbis benedictionis, rediit ad orandum ; et post pusillum me reuisens, inuenit sedentem, et iam [1] loqui ualentem ; coepitque me interrogare, diuino, ut mox patuit, admonitus instinctu, an me esse baptizatum absque scrupulo nossem. Cui ego absque ulla me hoc dubietate scire respondi, quia salutari fonte in remissionem peccatorum essem ablutus ; et nomen presbyteri, a quo me baptizatum noueram, dixi. At ille : "Si ab hoc," inquit, "sacerdote baptizatus es, non es perfecte baptizatus ; noui [2] namque eum, et quia cum esset presbyter ordinatus, nullatenus propter ingenii tarditatem potuit cathecizandi uel baptizandi ministerium discere, propter quod et ipse illum ab huius praesumtione ministerii, quod regulariter inplere nequibat, omnimodis cessare praecepi [3]." Quibus dictis eadem hora me cathecizare
3 b. ipse curauit ; factumque est [2], | ut, exsufflante illo in faciem meam, confestim me melius habere sentirem. Uocauit autem medicum, et dissolutam mihi emicranii iuncturam conponere atque alligare iussit. Tantumque mox accepta eius benedictione conualui, ut in crastinum ascendens equum cum ipso iter in alium locum facerem ; nec multo post plene curatus uitali etiam unda perfusus [4] sum.'

Mansit autem in episcopatu annis XXXIII, et sic

[1] inuenit etiam (*omitting* sedentem) C. N. [2] *From* noui *to* factumque est *several letters occurring at the ends of the lines have been omitted in* M, *and added in a much later hand. The vellum is defective at this point, but this is not the cause of the omissions, as there is space between the ends of the lines and the margin ; and there is no defect in the text on the corresponding part of the reverse of the folio.* [3] praecipi M. [4] -fussus M.

Death of Bishop John, A. D. 721.

caelestia regna conscendens, sepultus est in porticu sancti Petri in monasterio suo, quod dicitur In silua Derorum, anno ab incarnatione dominica DCC° XXI°. Nam cum prae maiore[1] senectute minus episcopatui administrando sufficeret, ordinato in episcopatum Eboracensis[2] ecclesiae Uilfrido presbytero suo, secessit ad monasterium praefatum, ibique uitam in Deo digna conuersatione conpleuit.

CAP. VII.

Ut Caedualla[3] rex Occidentalium Saxonum baptizandus[4] Romam uenerit; sed et successor eius Ini eadem beatorum apostolorum limina deuotus adierit.

Cædwalla resigns and goes to Rome, A. D. 688.

Anno autem regni Aldfridi[5] tertio, Caedualla,[6] rex Occidentalium Saxonum, cum genti suae duobus annis strenuissime praeesset, relicto imperio propter Dominum regnumque perpetuum, uenit Romam; hoc sibi gloriae singularis desiderans adipisci, ut ad limina beatorum apostolorum fonte baptismatis ablueretur, in quo solo didicerat generi humano patere uitae caelestis introitum; simul etiam sperans, quia mox baptizatus, carne solutus ad aeterna gaudia iam mundus transiret; quod utrumque, ut mente disposuerat, Domino iuuante[7] conpletum est. Etenim illo perueniens, pontificatum agente Sergio, baptizatus est die sancto sabbati paschalis anno ab incarnatione Domini DCLXXXVIIII; et in albis adhuc positus, langore correptus, XII°. Kalendarum Maiarum die solutus a carne, et beatorum est regno sociatus in caelis. Cui etiam tempore baptismatis papa memoratus Petri nomen inposuerat, ut beatissimo apostolorum principi, ad cuius sacratissimum corpus a finibus terrae pio ductus amore uenerat, etiam nominis ipsius consortio

His baptism and death, April, 689.

[1] -ri M. N. [2] ebur- C. B. N. [3] cæd- N; ceadulla C. [4] -do M. [5] alt- N[1]. [6] cæd- N; cead- B; ceadulla C; cedualdi H[1]. [7] iubente N.

iungeretur ; qui in eius quoque ecclesia sepultus est ; et iubente pontifice epitaphium in eius monumento scriptum, in quo et memoria deuotionis ipsius fixa per saecula maneret, et legentes quoque uel audientes exemplum facti ad studium religionis accenderet. Scriptum est ergo hoc modo :

Culmen, opes, subolem, pollentia regna, triumphos,
Exuuias, proceres, moenia, castra, lares ;
04 a. | *Quaeque patrum uirtus, et quae congesserat ipse*[1]
Caedual[2] *armipotens, liquit amore Dei ;*
Ut Petrum, sedemque Petri rex cerneret hospes,
Cuius fonte meras sumeret almus aquas,
Splendificumque iubar radianti carperet haustu[3],
Ex quo uiuificus fulgor ubique fluit.
Percipiensque alacer rediuiuae[4] *praemia uitae,*
Barbaricam rabiem, nomen et inde suum
Conuersus conuertit ouans ; Petrumque uocari
Sergius antistes iussit, ut ipse pater
Fonte renascentis, quem Christi gratia purgans
Protinus albatum[5] *uexit in arce poli.*
Mira fides regis, clementia maxima Christi,
Cuius consilium nullus adire potest !
Sospes enim ueniens supremo ex orbe Britanni,
Per uarias gentes, per freta, perque uias,
Urbem Romuleam uidit, templumque uerendum[6]
Aspexit Petri mystica dona gerens.
Candidus inter oues Christi sociabilis ibit ;
Corpore nam tumulum, mente superna tenet.
Conmutasse magis sceptrorum insignia credas,
Quem regnum Christi promeruisse uides.

Hic depositus est Caedual[7]*, qui et Petrus, rex Saxonum, sub die XII Kalendarum Maiarum, indictione II ; qui uixit*

[1] uirtus . . . ipse *added above the line in* M. [2] cæd- N ; cead- C : ceduald H_1. [3] austu M. [4] recidiuae, *in* Paul. Diac [5] ablatum C. B^2. D. &c. ; abbatum $H_2{}^1$. $R^1{}_1$. $O^1{}_{19}$. [6] ueneran-dum B^1. [7] cæd- N ; ceadualla C.

annos plus[1] *minus*[2] *XXX, imperante domno Iustiniano piissimo Augusto, anno eius*[3] *consulatus IIII, pontificante apostolico uiro domno Sergio papa anno secundo.*

Abeunte autem Romam Caedualla[4], successit in regnum Ini[5] de stirpe regia; qui cum XXXVII[6] annis imperium tenuisset gentis illius, et ipse relicto regno ac iuuenioribus commendato, ad limina beatorum apostolorum Gregorio pontificatum tenente profectus est, cupiens in uicinia[7] sanctorum locorum ad tempus peregrinari in terris, quo familiarius a sanctis recipi mereretur in caelis; quod his temporibus plures de gente Anglorum, nobiles, ignobiles, laici, clerici, uiri ac feminae certatim facere consuerunt.

Abdication of Ini, his successor, A. D. 725.

CAP. VIII.

Ut Theodoro defuncto archiepiscopatus gradum Berctuald[8] *susceperit; et inter plurimos, quos ordinauit, etiam Tobiam uirum doctissimum Hrofensi ecclesiae fecerit antistitem.*

Death of Theodore, Sept. 19, 690.

Anno autem[9] post hunc, quo Caedualla[10] Romae defunctus est, proximo, id est DCXC incarnationis dominicae, Theodorus beatae memoriae archiepiscopus, senex et plenus dierum, id est annorum LXXXVIII, defunctus est; quem se numerum annorum fuisse habiturum ipse iamdudum somni[11] reuelatione edoctus, suis praedicere[12] solebat. Mansit autem in episcopatu annis XXII, sepultusque est in ecclesia sancti Petri, in qua omnium episcoporum Doruuernensium sunt corpora deposita; de quo una cum consortibus[13] eiusdem[14] sui gradus recte ac ueraciter dici potest, quia 'corpora ipsorum in pace sepulta sunt, | et nomen

Gen. xxxv 1 Par xxiii.

Eccl xliv. f. 104

[1] plus *om.* C. O_{3-4}. D. &c. [2] minusue M. [3] et M. B^1. C. N. H_1. &c. [4] cęd- N; ceadulla C. [5] INI (*in capitals*) B. [6] XXXIIII N. [7] -na M. [8] berch't'uuald C; berectuald N. [9] autem *om.* C. D &c. [10] cead- C; cęd- N. [11] somnii M. [12] -care C. [13] sortibus M.B. *In* C con *is added above the line. The omission was due to the* cum *preceding.* [14] eisdem M.

eorum uiuet in generationes et generationes.' Ut enim breuiter dicam, tantum profectus spiritalis tempore praesulatus illius Anglorum ecclesiae, quantum numquam antea potuere, ceperunt [1]. Cuius personam, uitam, aetatem, et obitum, epitaphium quoque monumenti ipsius uersibus heroicis XXX et IIII palam ac lucide cunctis illo aduenientibus pandit; quorum primi sunt hi:

Hic sacer [2] *in tumba pausat cum corpòre praesul,*
Quem nunc Theodorum lingua Pelasga uocat.
Princeps pontificum, felix summusque sacerdos
Limpida discipulis dogmata disseruit.

Ultimi autem hi:

Namque diem nonamdecimam September habebat,
Cum carnis claustra spiritus egreditur.
Alma nouae scandens felix consortia uitae,
Ciuibus angelicis iunctus in arce poli.

Bertwald succeeds.

Successit autem Theodoro in episcopatum Berctuald [3], qui erat abbas in monasterio, quod iuxta ostium aquilonale fluminis Genladae [4] positum, Racuulfe nuncupatur; uir et ipse scientia scripturarum inbutus, sed et ecclesiasticis simul ac monasterialibus disciplinis summe instructus, tametsi praedecessori [5] suo minime conparandus; qui electus est quidem in episcopatum anno dominicae incarnationis DCXC secundo, die primo mensis Iulii, regnantibus in Cantia Uictredo [6] et Suæbhardo [7]; ordinatus autem [8] anno sequente tertio die Kalendarum Iuliarum dominica a Goduine [9] metropolitano episcopo Galliarum; et sedit in sede sua pridie Kalendarum Septembrium dominica; qui inter multos, quos ordinauit antistites [10], etiam Gebmundo Hrofensis ecclesiae praesule defuncto, Tobiam pro illo

[1] coep- M[1]. C. [2] sacerdos M. [3] berht- C; bercth- N. [4] -de C. N. [5] depraecessori M. H_1; *in* B. prae- *is written above the line.* [6] ui'c'tredo M; uic'h'tredo N. [7] sugbheardo C. [8] est autem C. [9] -no C; gadune N. [10] antistes M. B. H_1.

consecrauit, uirum Latina, Greca, et Saxonica lingua atque eruditione multipliciter instructum.

CAP. IX.

Ut Ecgberct[1] *uir sanctus ad praedicandum in Germaniam uenire uoluerit, nec ualuerit; porro Uictberct*[1] *aduenerit quidem, sed quia nec ipse aliquid profecisset, rursum in Hiberniam, unde uenerat, redierit.*

Egbert desires to evangelise Germany.

Eo[2] tempore uenerabilis et cum omni honorificentia nominandus famulus Christi et sacerdos Ecgberct[3], quem in Hibernia insula peregrinam ducere uitam pro adipiscenda in caelis patria retulimus, proposuit animo pluribus prodesse; id est inito opere apostolico, uerbum Dei aliquibus earum, quae nondum audierant, gentibus euangelizando committere; quarum in Germania plurimas nouerat esse nationes, a quibus Angli uel Saxones, qui nunc Brittaniam incolunt, genus et originem duxisse noscuntur; unde hactenus a uicina gente | Brettonum[4] f. 10
corrupte Garmani nuncupantur. Sunt autem Fresones, Rugini, Danai, Hunni, Antiqui Saxones, Boructuari; sunt alii perplures hisdem in partibus populi paganis adhuc ritibus seruientes, ad quos uenire praefatus Christi miles circumnauigata Brittania disposuit, siquos forte ex illis ereptos Satanae ad Christum transferre ualeret; uel, si hoc fieri non posset, Romam uenire ad uidenda atque adoranda beatorum apostolorum ac martyrum Christi limina cogitauit.

He is prevented by a vision.

Sed ne aliquid horum perficeret, superna illa oracula simul et opera restiterunt. Siquidem electis sociis strenuissimis et ad praedicandum uerbum idoneis, utpote actione simul et eruditione praeclaris, praeparatis omnibus, quae nauigantibus esse necessaria uidebantur, uenit die quadam mane primo ad eum unus de fratribus, discipulus quondam in Brittania et minister Deo

[1] -bercht C. [2] W *has an alternative beginning to this chapter in a twelfth century hand, and this alone is the reading of* O_{19}. [3] -berht C. [4] brectonum N.

dilecti sacerdotis Boisili (cum esset idem Boisil praepositus monasterii Mailrosensis[1] sub abbate Eata[2], ut supra narrauimus , referens ei uisionem, quae sibi eadem nocte apparuisset : 'Cum expletis,' inquiens[3], 'hymnis matutinalibus[4] in lectulo membra posuissem, ac leuis mihi somnus obrepsisset, apparuit magister quondam meus, et nutritor amantissimus Boisil, interrogauitque me, an eum cognoscere possem. Aio : "Etiam ; tu es enim Boisil." At ille : "Ad hoc," inquit, "ueni, ut responsum Domini Saluatoris Ecgbercto[5] adferam, quod te tamen referente oportet ad illum uenire. Dic ergo illi, quia non ualet iter, quod proposuit, inplere ; Dei enim uoluntatis est, ut ad Columbae monasteria magis docenda pergat[6]."' Erat autem Columba primus doctor fidei Christianae transmontanis Pictis ad aquilonem, primusque fundator monasterii, quod in Hii[7] insula multis diu Scottorum Pictorumque populis uenerabile mansit. Qui uidelicet Columba nunc a nonnullis conposito a cella et Columba nomine Columcelli[8] uocatur. Audiens autem uerba uisionis Ecgberct[9], praecepit fratri, qui retulerat, ne cuiquam haec alteri referret, ne forte inlusoria esset uisio. Ipse autem tacitus rem considerans, ueram[10] esse timebat ; nec tamen a praeparando itinere, quo ad gentes docendas iret, cessare uolebat.

5 b. At post dies paucos | rursum uenit ad eum praefatus frater, dicens, quia et ea nocte sibi post expletos matutinos Boisil per uisum apparuerit, dicens : 'Quare tam neglegenter ac tepide dixisti Ecgbercto[9], quae tibi dicenda praecepi ? At nunc uade et dic illi, quia[11], uelit nolit, debet ad monasteria Columbae uenire, quia aratra eorum non recte incedunt ; oportet autem

[1] -ronensis C. [2] æata N. [3] inquit N. [4] matunalibus M. [5] -berchto C. [6] per. doc. M. [7] hii *om.* M. H_1. *the* n *of* insula *being written on an erasure in* M. [8] -le N. [9] -berhto C. [10] ueracem C. N. W, *defective in* B. [11] quia *om.* C.

eum ad rectum haec tramitem reuocare.' Qui haec audiens denuo praecepit fratri, ne haec cui patefaceret. Ipse uero, tametsi certus est factus de uisione, nihilominus temtauit iter dispositum[1] cum fratribus memoratis incipere. Cumque iam naui inposuissent, quae tanti itineris necessitas[2] poscebat, atque oportunos aliquot dies[3] uentos expectarent, facta est nocte quadam tam saeua tempestas, quae perditis nonnulla ex parte his, quae in naui erant, rebus, ipsam in latus[4] iacentem inter undas relinqueret; saluata sunt tamen omnia, quae erant Ecgbercti[5] et sociorum eius. Tum ipse quasi propheticum illud dicens, quia 'propter me est tempestas haec,' subtraxit se illi profectioni, et remanere domi passus[6] est. Ion.

Unsuccessful mission of Witbert.

At uero unus de sociis eius, uocabulo Uictberct[7], cum esset et ipse contemtu mundi ac doctrinae scientia insignis, (nam multos annos in Hibernia peregrinus anchoreticam in magna perfectione uitam egerat), ascendit nauem, et Fresiam perueniens, duobus annis continuis genti illi ac regi eius Rathbedo uerbum salutis praedicabat, neque aliquem tanti laboris fructum apud barbaros inuenit auditores. Tum reuersus[8] ad dilectae locum peregrinationis, solito in silentio uacare Domino coepit; et quoniam externis prodesse ad fidem non poterat, suis amplius ex uirtutum exemplis prodesse curabat.

CAP. X.

Ut Uilbrord[9] *in Fresia praedicans multos ad Christum*[10] *conuerterit*[11]*; et ut socii eius Heuualdi sint martyrium passi.*

Mission of Wilbrord.

Ut autem uidit uir Domini Ecgberct[7], quia nec ipse ad praedicandum gentibus uenire permittebatur, retentus ob aliam sanctae ecclesiae utilitatem, de qua

[1] depositum C. [2] necesitas M. [3] diebus N. C. [4] littus M. on siðian *i. e.* in latus AS. [5] -berchti C. [6] pasus M. [7] -berht C. [8] ref- C[1]. [9] uuil- N; u'u'ilbrod C. [10] dominum C. [11] -uertit M.

oraculo fuerat praemonitus; nec Uictberct[1] illas deueniens in partes quicquam proficiebat, temtauit adhuc in opus uerbi mittere uiros[2] sanctos et industrios, in quibus eximius Uilbrord[3] presbyteri[4] gradu et merito praefulgebat. Qui cum illo aduenissent, erant autem numero XII, diuertentes ad Pippinum ducem Francorum, gratanter ab illo suscepti sunt; et quia nuper citeriorem Fresiam expulso inde Rathbedo[5] rege
06 a ceperat[6], | illo eos ad praedicandum misit; ipse quoque imperiali auctoritate iuuans, ne qui praedicantibus quicquam molestiae inferret; multisque eos, qui fidem suscipere uellent, beneficiis adtollens; unde factum est, opitulante gratia diuina, ut multos in breui ab idolatria ad fidem conuerterent Christi.

Martyrdom of the two Hewalds.

Horum secuti exempla duo quidam presbyteri de natione Anglorum, qui in Hibernia multo tempore pro aeterna patria exulauerant, uenerunt ad prouinciam Antiquorum Saxonum, si forte aliquos ibidem praedicando Christo adquirere possent. Erant autem unius ambo, sicut deuotionis, sic etiam uocabuli; nam[7] uterque eorum appellabatur Heuuald[8]; ea tamen distinctione, ut pro diuersa capillorum specie unus Niger Heuuald[9], alter Albus Heuuald[9] diceretur; quorum uterque pietate religionis inbutus, sed Niger Heuuald[10] magis sacrarum litterarum erat scientia institutus. Qui uenientes in prouinciam intrauerunt hospitium cuiusdam uilici, petieruntque ab eo, ut transmitterentur ad satrapam, qui super eum erat, eo quod haberent aliquid[11] legationis et causae utilis, quod deberent ad illum perferre. Non enim habent regem idem Antiqui Saxones, sed satrapas plurimos suae genti praepositos, qui ingruente belli articulo mittunt aequaliter sortes,

[1] ui'c't- M; uihtberht C. [2] mittere uiros *om.* B. [3] uuil- N; uilbrod C. [4] -terii M. H_1; -ter C. [5] ratbedo C. [6] coep- M. C. [7] namque M. [8] heauald C^2. [9] heauald, heauald C *with an erasure between the* a *and* u *in both cases.* [10] *sic* C^1; heauald C^2. [11] aliquid *om.* M.

et, quemcumque sors ostenderit, hunc tempore belli ducem omnes sequuntur, huic obtemperant; peracto autem bello, rursum aequalis potentiae omnes fiunt satrapae. Suscepit ergo eos uilicus, et promittens se mittere eos ad satrapam, qui super se erat, ut petebant, aliquot diebus secum retinuit.

Qui cum cogniti essent a barbaris, quod essent alterius religionis, (nam et psalmis semper atque orationibus uacabant, et cotidie sacrificium Deo uictimae salutaris offerebant, habentes secum uascula sacra et tabulam altaris uice dedicatam), suspecti sunt habiti, quia, si peruenirent ad satrapam, et loquerentur cum illo, auerterent illum a diis suis, et ad nouam Christianae fidei religionem transferrent, sicque paulatim omnis eorum prouincia ueterem cogeretur noua mutare culturam. Itaque rapuerunt eos subito, et interemerunt; Album quidem Heuualdum[1] ueloci occisione gladii, Nigellum autem longo suppliciorum cruciatu, et horrenda | membrorum omnium discerp- f. 1
tione; quos interemtos in Rheno[2] proiecerunt. Quod cum satrapa ille, quem uidere uolebant, audisset, iratus est ualde, quod ad se uenire uolentes peregrini non permitterentur; et mittens occidit uicanos illos cf. I
omnes, uicumque incendio consumsit. Passi sunt ii. 1
autem praefati sacerdotes et famuli Christi V°. Nonarum Octobrium die.

Miracles. Nec martyrio eorum caelestia defuere miracula. Nam cum peremta eorum corpora amni, ut diximus, a paganis essent iniecta, contigit, ut haec contra impetum fluuii decurrentis, per XL fere milia passuum, ad ea usque loca, ubi illorum erant socii, transferrentur[3]. Sed et radius lucis permaximus, atque ad caelum usque altus, omni nocte supra locum fulgebat illum, ubicumque ea[4] peruenisse contingeret, et hoc

[1] *sic* C¹; heauuald- C². [2] hreno B. C. N. [3] -ferentur M. C. H_1. W¹. [4] eos M.

etiam paganis, qui eos occiderant[1], intuentibus. Sed et unus ex eis in uisione nocturna apparuit cuidam de sociis[2] suis, cui nomen erat Tilmon, uiro inlustri, et ad saeculum quoque nobili, qui de milite factus fuerat[3] monachus; indicans, quod eo loci corpora eorum posset inuenire, ubi lucem de caelo terris radiasse conspiceret. Quod ita conpletum est. Inuenta namque eorum corpora iuxta honorem martyribus condignum recondita sunt, et dies passionis uel inuentionis eorum congrua illis in locis ueneratione celebratus. Denique gloriosissimus dux Francorum Pippin, ubi haec conperiit, misit, et adducta ad se eorum corpora condidit cum multa gloria in ecclesia Coloniae ciuitatis iuxta Rhenum[4]. Fertur autem, quia in loco, quo occisi sunt, fons ebullierit, qui in eodem loco usque hodie copiosa fluenti sui dona profundat[5].

CAP. XI.

Ut uiri uenerabiles[6] Suidberct[7] in Britaniis[8], Uilbrord[9] Romae sint in Fresiam ordinati episcopi.

Wilbrord goes to Rome.

Primis sane temporibus aduentus eorum in Fresiam, mox ut conperiit Uilbrord datam sibi a principe licentiam ibidem praedicandi, accelerauit uenire Romam, cuius sedi apostolicae tunc Sergius papa praeerat, ut cum eius licentia et benedictione desideratum euangelizandi gentibus opus iniret; simul et reliquias beatorum apostolorum ac martyrum Christi ab eo se sperans accipere[10], ut dum in gente, cui praedicaret, destructis idolis ecclesias institueret, haberet in promtu reliquias sanctorum, quas ibi introduceret; quibusque ibidem depositis, consequenter in eorum honorem, quorum essent illae, singula quaeque loca dedicaret. Sed et

[1] -runt B. [2] socis M[1]. [3] erat M. [4] hrenum N. [5] per- C. B[2]. W. [6] uir -lis C. [7] suitbercht C; sinberct N. [8] -nis C; -nia M. [9] uuil- N; uilbrod C. [10] accep- M.

alia perplura, quae tanti | operis negotium quaerebat, f. 107 a
uel ibi discere uel inde accipere cupiebat. In quibus omnibus cum sui uoti compos esset effectus, ad praedicandum rediit.

Swidbert consecrated bishop for Frisia.

Quo tempore fratres, qui erant in Fresia uerbi ministerio mancipati, elegerunt ex suo numero uirum modestum moribus, et mansuetum corde, Suidberctum[1], qui eis ordinaretur antistes, quem Brittaniam destinatum ad petitionem eorum ordinauit reuerentissimus Uilfrid episcopus, qui tum forte patria pulsus in Merciorum regionibus exulabat. Non enim eo tempore habebat episcopum Cantia, defuncto quidem Theodoro, sed necdum Berctualdo[2] successore eius, qui trans mare ordinandus ierat, ad sedem episcopatus sui reuerso.

Qui uidelicet Suidberct[3] accepto episcopatu, de Brittania regressus, non multo post ad gentem Boructuarorum secessit, ac multos eorum praedicando ad uiam ueritatis perduxit. Sed expugnatis[4] non longo post tempore Boructuaris a gente Antiquorum Saxonum, dispersi sunt quolibet hi, qui uerbum receperant[5]; ipse antistes cum quibusdam Pippinum petiit, qui interpellante Blththrydae[6] coniuge sua, dedit ei locum mansionis in insula quadam Hreni[7], quae lingua eorum uocatur In litore; in qua ipse, constructo monasterio, quod hactenus heredes possident eius, aliquandiu continentissimam gessit uitam, ibique diem clausit ultimum.

Wilbrord consecrated at Rome.

Postquam uero per annos aliquot in Fresia, qui aduenerant, docuerunt, misit Pippin fauente omnium consensu uirum uenerabilem Uilbrordum Romam, cuius adhuc pontificatum Sergius habebat, postulans, ut eidem Fresonum genti archiepiscopus ordinaretur.

[1] -berchtum C; -birctum N. [2] bercht- C. [3] -berc N; suitberht C. [4] -nantis M. [5] 're'coep- M. [6] -de B; -ðe C. [7] rheni C.

Quod ita, ut petierat, inpletum est, anno ab incarnatione Domini DCXCVI. Ordinatus est autem in ecclesia sanctae martyris Ceciliae, die natalis eius, inposito sibi a papa memorato nomine Clementis; ac mox remissus ad sedem episcopatus sui, id est post dies XIIII, ex quo in urbem uenerat.

His See at Utrecht.

Donauit autem ei Pippin locum cathedrae episcopalis[1] in castello suo inlustri, quod antiquo gentium illarum uerbo Uiltaburg[2], id est Oppidum Uiltorum, lingua autem Gallica Traiectum uocatur; in quo aedificata ecclesia, reuerentissimus pontifex longe lateque uerbum fidei praedicans, multosque ab errore reuocans, plures per illas regiones ecclesias, sed et monasteria
7 b. nonnulla construxit. | Nam non multo post alios quoque illis in regionibus ipse constituit antistites[3] ex eorum numero fratrum, qui uel secum, uel post se illo ad praedicandum uenerant; ex quibus aliquanti iam
Cor. 5. dormierunt in Domino. Ipse autem Uilbrord, cognomento Clemens, adhuc superest, longa iam uenerabilis aetate, utpote tricesimum et sextum in episcopatu habens annum, et post multiplices militiae caelestis agones ad praemia remunerationis supernae tota mente suspirans.

CAP. XII.

Ut quidam in prouincia Nordanhymbrorum a mortuis resurgens multa et tremenda et desideranda, quae uiderat, narrauerit.

Drythelm's vision of the other world.

His temporibus miraculum memorabile et antiquorum simile in Brittania factum est. Namque ad excitationem uiuentium de morte animae, quidam aliquandiu mortuus ad uitam resurrexit corporis, et multa memoratu digna, quae uiderat, narrauit; e quibus hic aliqua breuiter[4] perstringenda esse putaui. Erat

[1] -les M[1]. [2] N *at first wrote* uiltr-. [3] antistes N. [4] breb- C[1].

ergo[1] pater familias in regione Nordanhymbrorum[2], quae uocatur Incuneningum[3], religiosam cum domu sua gerens uitam; qui infirmitate corporis tactus, et hac crescente per dies, ad extrema perductus, primo tempore noctis defunctus[4] est; sed diluculo[5] reuiuiscens[6], ac repente residens, omnes, qui corpori flentes adsederant, timore inmenso perculsos in fugam conuertit; uxor tantum, quae amplius amabat, quamuis multum tremens et pauida, remansit. Quam ille consolatus: 'Noli,' inquit, 'timere, quia iam uere surrexi a morte, qua tenebar, et apud homines sum iterum uiuere permissus; non tamen ea mihi, qua ante consueram, conuersatione, sed multum dissimili ex hoc tempore uiuendum est.' Statimque surgens, abiit ad uillulae oratorium, et usque ad diem in oratione persistens, mox omnem, quam possederat, substantiam in tres diuisit portiones, e quibus unam[7] coniugi, alteram filiis tradidit, tertiam sibi ipse retentans, statim pauperibus distribuit. Nec multo post saeculi curis absolutus ad monasterium Mailros, quod Tuidi fluminis circumflexu[8] maxima ex parte clauditur, peruenit; acceptaque tonsura, locum secretae mansionis, quam praeuiderat abbas, intrauit; et ibi usque ad diem mortis in tanta mentis et corporis contritione durauit, ut multa illum, quae alios laterent, uel horrenda uel desideranda uidisse, etiamsi lingua sileret, uita loqueretur.

Narrabat autem hoc modo, quod uiderat: 'Lucidus,' inquiens, 'aspectu et clarus erat indumento, qui me ducebat. Incedebamus autem tacentes, ut uidebatur mihi, contra ortum solis solstitialem; | cumque ambularemus, deuenimus ad uallem multae latitudinis ac profunditatis, infinitae autem longitudinis; quae ad f. 10

[1] enim C. D. &c. [2] nordanimb- N. [3] *sic* C. B[2]; incunin- N; incuninicum B[1]. [4] -funtus M. [5] de- M[1]. B[1]. [6] -uescens M[1]. [7] unam *added on margin* M. [8] -plexu C.

leuam nobis sita, unum latus flammis feruentibus nimium terribile, alterum furenti[1] grandine ac frigore niuium omnia perflante atque uerrente non minus intolerabile praeferebat. Utrumque[2] autem erat animabus hominum plenum[3], quae uicissim huc inde uidebantur quasi tempestatis impetu iactari. Cum enim uim feruoris inmensi tolerare non possent, prosiliebant miserae in medium rigoris[4] infesti; et cum neque ibi quippiam requiei inuenire ualerent, resiliebant rursus urendae in medium flammarum inextinguibilium. Cumque hac infelici uicissitudine longe lateque, prout aspicere poteram, sine ulla quietis intercapedine innumerabilis spirituum deformium multitudo torqueretur, cogitare coepi, quod hic fortasse esset infernus, de cuius tormentis intolerabilibus narrari[5] saepius audiui. Respondit cogitationi meae ductor, qui me praecedebat: "Non hoc," inquiens, "suspiceris; non enim hic infernus est ille, quem putas."

'At cum me hoc spectaculo tam horrendo perterritum paulatim in ulteriora produceret, uidi subito ante nos obscurari incipere loca, et tenebris omnia repleri. Quas cum intraremus, in tantum paulisper condensatae sunt, ut nihil praeter ipsas aspicerem, excepta dumtaxat specie et ueste eius, qui me ducebat. Et cum progrederemur 'sola sub nocte per umbras,' ecce subito apparent ante nos crebri flammarum tetrarum globi, ascendentes quasi de puteo magno, rursumque decidentes in eundem. Quo cum perductus essem, repente ductor meus disparuit, ac me solum in medio tenebrarum et horridae uisionis reliquit. At cum idem globi ignium sine intermissione modo alta peterent, modo ima baratri repeterent, cerno omnia, quae ascendebant, fastigia flammarum plena esse

g.
. vi.

[1] feruenti M. [2] utrque M^1; uterque M^2. [3] -nus M.
[4] frigoris M. H_1. D. &c. [5] narrare M.

spiritibus hominum, qui instar fauillarum cum fumo ascendentium, nunc ad sublimiora proicerentur, nunc retractis ignium uaporibus relaberentur [1] in profunda [2]. Sed et fetor inconparabilis cum eisdem uaporibus ebulliens omnia illa tenebrarum loca replebat [1]. Et cum diutius ibi pauidus consisterem, utpote incertus, quid agerem, quo uerterem gressum, qui me finis maneret; | audio subitum post terga sonitum inmanis- f. 108
simi fletus ac miserrimi, simul et cachinnum crepitantem quasi uulgi indocti captis hostibus insultantis. Ut autem sonitus idem clarior redditus ad me usque peruenit, considero turbam malignorum spirituum, quae quinque animas hominum merentes heiulantesque, ipsa multum exultans et cachinnans, medias illas trahebat in tenebras; e quibus uidelicet hominibus, ut dinoscere potui, quidam erat adtonsus ut clericus, quidam laicus, quaedam femina. Trahentes autem eos maligni spiritus descenderunt in medium baratri illius ardentis; factumque est, ut cum longius subeuntibus eis, fletum hominum et risum daemoniorum clare discernere nequirèm, sonum tamen adhuc promiscuum in auribus haberem. Interea ascenderunt quidam spirituum obscurorum de abysso illa flammiuoma, et adcurrentes circumdederunt me, atque oculis flammantibus, et de ore ac naribus ignem putidum efflantes angebant; forcipibus quoque igneis, quos tenebant in manibus, minitabantur me conprehendere, nec tamen me ullatenus contingere, tametsi terrere praesumebant. Qui cum undiqueuersum hostibus et caecitate tenebrarum conclusus, huc illucque oculos circumferrem, si forte alicunde quid auxilii, quo saluarer, adueniret, apparuit retro uia, qua ueneram, quasi fulgor stellae micantis [3] inter tenebras, qui paulatim crescens, et ad

[1] in profunda . . . replebat *om.* C. W[1]. D. &c. [2] -do H_1. [3] *For this beautiful image which is the reading of all the* MSS. *which I have examined, the edd. give the infinitely poorer* meantis.

me ocius festinans, ubi adpropinquauit, dispersi sunt et aufugerunt[1] omnes, qui me forcipibus rapere quaerebant spiritus infesti.

'Ille autem, qui adueniens eos fugauit, erat ipse, qui me ante ducebat; qui mox conuersus ad dextrum iter, quasi contra ortum solis brumalem me ducere coepit. Nec mora, exemtum tenebris in auras me serenae lucis eduxit; cumque me in luce aperta duceret, uidi ante nos murum permaximum, cuius neque longitudini hinc uel inde, neque altitudini ullus esse terminus uideretur. Coepi autem mirari, quare ad murum accederemus, cum in eo nullam ianuam, uel fenestram, uel ascensum alicubi conspicerem. Cum ergo peruenissemus ad murum, statim nescio quo ordine fuimus in summitate eius. Et ecce ibi campus
99 a. erat latissimus | ac laetissimus, tantaque flagrantia uernantium flosculorum plenus, ut omnem mox fetorem tenebrosi[2] fornacis, qui me peruaserat, effugaret admirandi huius suauitas odoris. Tanta autem lux cuncta ea loca perfuderat, ut omni splendore diei siue solis meridiani radiis uideretur esse praeclarior. Erantque[3] in hoc campo innumera hominum albatorum conuenticula, sedesque plurimae agminum laetantium. Cumque inter choros felicium incolarum medios me duceret, cogitare coepi, quod hoc fortasse esset regnum caelorum, de quo praedicari saepius audiui. Respondit ille cogitatui meo: "Non," inquiens, "non hoc est regnum caelorum, quod autumas."

'Cumque procedentes transissemus et has beatorum mansiones spirituum, aspicio ante nos multo maiorem luminis gratiam quam prius; in qua etiam uocem cantantium dulcissimam audiui; sed et odoris flagrantia miri tanta de loco effundebatur, ut is, quem antea[4] degustans quasi maximum rebar, iam permodicus mihi

[1] auferunt M; aufegerunt B¹. N¹. [2] *sic* M. B. C.; -sae H_1; tenebris N¹. [3] erant namque C. B². [4] ante ea M.

odor uideretur; sicut etiam lux illa campi florentis eximia, in conparatione eius, quae nunc apparuit, lucis, tenuissima prorsus uidebatur, et parua. In cuius amoenitatem loci cum nos intraturos sperarem, repente ductor substitit; nec mora, gressum retorquens ipsa me, qua uenimus, uia reduxit.

'Cumque reuersi peruenieremus ad mansiones illas laetas spirituum candidatorum, dixit mihi: "Scis, quae sint[1] ista omnia, quae uidisti?" Respondi ego: "Non." Et ait: "Uallis illa, quam aspexisti flammis feruentibus et frigoribus horrenda rigidis, ipse est locus, in quo examinandae et castigandae sunt[2] animae illorum, qui differentes confiteri et emendare scelera, quae fecerunt[3], in ipso tandem mortis articulo ad paenitentiam confugiunt, et sic de corpore exeunt; qui tamen, quia confessionem et paenitentiam uel in morte habuerunt, omnes in die iudicii ad regnum caelorum perueniunt. Multos autem preces uiuentium, et elimosynae, et ieiunia, et maxime celebratio missarum, ut etiam ante diem iudicii liberentur, adiuuant. Porro puteus ille flammiuomus[4] ac putidus, quem uidisti, ipsum est os gehennae, in quo quicumque semel inciderit, numquam inde liberabitur in aeuum. Locus uero iste florifer, in quo pulcherrimam hanc iuuentutem iucundari[5] ac fulgere conspicis, | ipse est, in quo f. 10
recipiuntur[6] animae eorum, qui in bonis quidem operibus de corpore exeunt; non tamen sunt tantae perfectionis, ut[7] in regnum caelorum statim mereantur introduci; qui tamen omnes in die iudicii ad uisionem Christi, et gaudia regni caelestis intrabunt. Nam quicumque in omni uerbo, et opere, et cogitatione perfecti sunt, mox de corpore egressi ad regnum caeleste perueniunt; ad cuius uicina[8] pertinet locus ille, ubi sonum cantilenae dulcis cum odore suauitatis

[1] sunt C. [2] sint M. [3] -rant *altered to* -runt M; -rant C. [4] -fomus C[1]. [5] -re M[1]. [6] -antur M. [7] ut non M. [8] -nia N.C.

ac splendore lucis audisti. Tu autem, quia nunc ad corpus reuerti, et rursum inter homines uiuere debes, si actus tuos curiosius discutere, et mores sermonesque tuos in rectitudine ac simplicitate seruare studueris, accipies et ipse post mortem locum mansionis inter haec, quae cernis, agmina laetabunda spirituum beatorum. Namque ego, cum ad tempus abscessissem a te, ad hoc feci, ut, quid de te fieri deberet, agnoscerem." Haec mihi cum dixisset, multum detestatus sum reuerti ad corpus, delectatus nimirum suauitate ac decore loci illius, quem intuebar, simul et consortio eorum, quos in illo uidebam. Nec tamen aliquid ductorem meum rogare audebam; sed inter haec nescio quo ordine repente me inter homines uiuere cerno.'

Haec et alia, quae uiderat, idem uir Domini, non omnibus passim desidiosis ac uitae suae incuriosis referre uolebat, sed illis solummodo, qui uel tormentorum metu perterriti, uel spe gaudiorum perennium delectati, profectum pietatis ex eius uerbis haurire[1] uolebant[2]. Denique in uicinia[3] cellae illius habitabat quidam monachus, nomine Haemgils[4], presbyteratus etiam, quem bonis actibus adaequabat, gradu praeminens, qui adhuc superest, et in Hibernia insula solitarius ultimam uitae aetatem pane cibario et frigida aqua sustentat. Hic saepius ad eundem uirum ingrediens, audiuit ab eo repetita interrogatione, quae et qualia essent, quae exutus corpore uideret; per cuius relationem ad nostram quoque agnitionem peruenere, quae de his pauca perstrinximus. Narrabat autem uisiones suas etiam regi Aldfrido, uiro undecumque doctissimo; et tam libenter tamque

He tells his visions to King Aldfrid.

[1] aurire M. [2] *At this point in* N *there is an erasure of nearly a line; then all is omitted from* denique *to* seruat (p. 310). *Then it continues*: postea autem ille accepit locum secretiorem mansionis in monasterio, ubi liberius, &c. R_2 *has this latter reading, but not the lacuna.* [3] -na M. [4] -gisl B.

studiose ab illo auditus est, ut eius rogatu monasterio supra memorato inditus, ac monachica | sit tonsura f. 110 a
coronatus, atque ad eum audiendum saepissime, cum illas in partes deuenisset, accederet. Cui uidelicet monasterio tempore illo religiosae ac modestae uitae abbas et presbyter Ediluald[1] praeerat, qui nunc episcopalem Lindisfarnensis ecclesiae cathedram condignis gradu actibus seruat.

His rigorous asceticism.

Accepit autem in eodem monasterio locum mansionis secretiorem, ubi[2] liberius continuis in orationibus famulatui sui conditoris uacaret. Et quia locus ipse super ripam fluminis erat situs, solebat hoc creber ob magnum castigandi corporis affectum ingredi, ac saepius in eo supermeantibus undis inmergi; sicque ibidem quamdiu sustinere posse uidebatur, psalmis uel precibus insistere, fixusque manere, ascendente aqua fluminis usque ad lumbos, aliquando et[3] usque ad collum; atque inde egrediens ad terram, numquam ipsa uestimenta uda atque algida deponere curabat, donec ex suo corpore calefierent et siccarentur. Cumque tempore hiemali defluentibus circa eum semifractarum crustis glacierum, quas et ipse aliquando contriuerat, quo haberet locum standi siue inmergendi in fluuio, dicerent, qui uidebant: 'Mirum, frater Drycthelme[4],' (hoc enim erat uiro nomen, 'quod tantam frigoris asperitatem ulla ratione tolerare praeuales.' Respondebat ille simpliciter, erat namque homo simplicis ingenii, ac moderatae naturae[5]: 'Frigidiora ego uidi.' Et cum dicerent: 'Mirum, quod tam austeram tenere continentiam uelis.' Respondebat: 'Austeriora ego uidi.' Sicque usque ad diem suae uocationis infatigabili caelestium bonorum desiderio corpus senile inter cotidiana ieiunia domabat, multisque et uerbo et conuersatione saluti fuit.

[1] aeðiluuald C. [2] *v.* note [2], p. 309. [3] et *om.* M. [4] drycht- C dryt- N. [5] ac . . . naturae, *added on margin* M.

CAP. XIII.

Ut econtra alter[1] *ad mortem ueniens oblatum sibi a daemonibus codicem suorum uiderit peccatorum.*

Further visions, cc. 13, 14.

At contra fuit quidam in prouincia Merciorum, cuius uisiones ac uerba, non autem et conuersatio, plurimis, sed non sibimet ipsi, profuit. Fuit autem temporibus Coenredi, qui post Aedilredum[2] regnauit, uir in laico habitu atque officio militari positus; sed quantum pro industria exteriori regi placens, tantum pro interna suimet neglegentia displicens. Ammonebat ergo illum sedulo, ut confiteretur, et emendaret, ac relinqueret scelera sua, priusquam subito mortis superuentu tempus omne paenitendi et emendandi perderet. Uerum ille, frequenter licet admonitus,
b. spernebat uerba salutis, seseque tempore | sequente paenitentiam acturum esse promittebat. Haec inter tactus infirmitate, decidit in lectum, atque acri coepit dolore torqueri. Ad quem ingressus rex, diligebat enim eum multum, hortabatur, ut uel tunc, antequam moreretur, paenitentiam ageret commissorum. At ille respondit, non se tunc uelle confiteri peccata sua, sed cum ab infirmitate resurgeret; ne exprobrarent sibi sodales, quod timore mortis faceret ea, quae sospes facere noluerat; fortiter quidem, ut sibi uidebatur[3], locutus, sed miserabiliter, ut post patuit, daemonica fraude seductus.

Cumque morbo ingrauescente, denuo ad eum uisitandum ac docendum rex intraret, clamabat statim miserabili uoce: 'Quid uis modo? quid huc uenisti? non enim mihi aliquid utilitatis aut salutis potes ultra conferre.' At ille: 'Noli,' inquit, 'ita loqui, uide ut sanum sapias.' 'Non,' inquit, 'insanio, sed pessimam mihi scientiam[4] certus prae oculis habeo.' 'Et

[1] alius C. [2] edil- N. [3] uideatur M. [4] conscientiam C. B². W². D. &c.; sententiam A_1.

quid,' inquit, 'hoc est?' 'Paulo ante,' inquit, 'intrauerunt domum hanc duo pulcherrimi iuuenes, et resederunt[1] circa me, unus ad caput, et unus ad pedes; protulitque unus libellum perpulchrum, sed uehementer modicum, ac mihi ad legendum dedit; in quo omnia, quae umquam bona feceram, intuens scripta repperi, et haec erant nimium pauca et modica. Receperunt codicem, neque aliquid mihi dicebant. Tum subito superuenit exercitus malignorum et horridorum uultu spirituum, domumque hanc et exterius obsedit, et intus maxima ex parte residens impleuit. Tunc ille, qui et obscuritate tenebrosae faciei, et primatu sedis maior esse uidebatur eorum, proferens codicem horrendae[2] uisionis, et magnitudinis enormis, et ponderis pene inportabilis, iussit uni ex satellitibus suis mihi ad legendum deferre. Quem cum legissem, inueni[3] omnia scelera, non solum quae opere uel uerbo, sed etiam quae tenuissima cogitatione peccaui, manifestissime in eo tetricis esse descripta litteris. Dicebatque ad illos, qui mihi adsederant, uiros albatos et praeclaros: "Quid hic sedetis, scientes certissime, quia noster est iste?" Responderunt: "Uerum dicitis: accipite et in cumulum damnationis uestrae ducite." Quo dicto statim disparuerunt; surgentesque duo nequissimi spiritus, habentes in manibus uomeres[4], percusserunt me, unus in capite et alius | in pede: f. 111
qui uidelicet modo cum magno tormento inrepunt in interiora corporis mei, moxque ut ad se inuicem perueniunt, moriar, et paratis ad rapiendum me daemonibus in inferni claustra pertrahar.'

Sic loquebatur miser desperans, et non multo post

[1] sederunt B; residerant C[1]. [2] horridae C. [3] inuenio M. [4] uomeres H_1, *added on lower margin* M^2; B *has* uomeres *in text but in a different hand; above, in a later hand is written*: uel cultra, uel furcas. N *reads*: hab. uom. in man. C *reads*: hab. cultra in man. hondseax (*i. e.* cultra) AS.; malleos A_4.

defunctus, paenitentiam, quam ad breue tempus cum fructu ueniae facere supersedit, in aeternum sine fructu poenis subditus facit. De quo constat, quia, sicut beatus papa Gregorius de quibusdam scribit, non pro se ista, cui non profuere, sed pro aliis uiderit, qui eius interitum cognoscentes differre tempus paenitentiae, dum uacat, timerent, ne inprouiso mortis articulo praeuenti, inpaenitentes perirent. Quod autem codices diuersos per bonos siue malos spiritus sibi uidit offerri, ob id superna dispensatione factum est, ut meminerimus facta et cogitationes nostras non in uentum diffluere[1], sed ad examen summi Iudicis cuncta seruari; et siue per amicos angelos in fine nobis ostendenda, siue per hostes. Quod uero prius candidum codicem protulerunt angeli, deinde atrum daemones; illi perparuum, isti enormem; animaduertendum est, quod in prima aetate bona aliqua fecit, quae tamen uniuersa praue agendo iuuenis obnubilauit. Qui si e contrario errores pueritiae corrigere in adulescentia, ac bene faciendo a Dei oculis abscondere curasset, posset eorum
xxxi. numero sociari, de quibus ait psalmus: 'Beati, quorum remissae sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata.' Hanc historiam, sicut a uenerabili antistite Pecthelmo[2] didici, simpliciter ob salutem legentium siue audientium narrandam esse putaui.

CAP. XIV.

Ut item alius moriturus deputatum sibi apud inferos locum poenarum uiderit.

NOUI autem ipse fratrem, quem utinam non nossem, cuius etiam nomen, si hoc aliquid prodesset, dicere possem; positum in monasterio nobili, sed ipsum ignobiliter uiuentem. Corripiebatur quidem sedulo a fratribus ac maioribus loci, atque ad castigatiorem

[1] defluere M. [2] pe'c't- N; peht- C.

uitam conuerti ammonebatur. Et quamuis eos audire noluisset, tolerabatur tamen ab eis longanimiter ob necessitatem operum ipsius exteriorum; erat enim fabrili arte singularis. Seruiebat autem multum ebrietati, et ceteris uitae remissioris inlecebris; magisque in officina sua die noctuque residere, quam ad psallendum atque orandum in ecclesia, audiendumque cum fratribus uerbum uitae concurrere consuerat. | Unde accidit illi, quod solent dicere quidam, quia, f. 11
qui non uult ecclesiae ianuam sponte humiliatus ingredi, necesse habet in ianuam inferni non sponte damnatus introduci. Percussus enim langore, atque ad extrema perductus, uocauit fratres, et multum merens ac damnato similis coepit narrare, quia uideret inferos apertos, et Satanan demersum[1] in profundis tartari, Caiphanque cum ceteris, qui occiderunt Dominum, iuxta eum flammis ultricibus contraditum: 'in quorum uicinia,' inquit, 'heu misero mihi locum despicio aeternae perditionis esse praeparatum.' Audientes haec fratres coeperunt diligenter exhortari, ut uel tunc positus adhuc in corpore, paenitentiam faceret. Respondebat ille desperans: 'Non est mihi modo tempus uitam mutandi, cum ipse uiderim iudicium meum iam esse conpletum.'

Talia dicens, sine uiatico salutis obiit, et corpus eius in ultimis est monasterii locis humatum, neque aliquis pro eo uel missas facere, uel psalmos cantare, uel saltim orare praesumebat. O quam grandi distantia cf.
diuisit Deus inter lucem et tenebras! Beatus proto- i. 4.
martyr Stephanus passurus mortem pro ueritate, uidit cf.
caelos apertos, uidit gloriam Dei et Iesum stantem vii.
a dextris Dei; et ubi erat futurus ipse post mortem, ibi[2] oculos mentis ante mortem, quo laetior occumberet, misit. At contra, faber iste tenebrosae mentis et actionis, inminente morte, uidit aperta tartara, uidit

[1] di- M. [2] ubi M.

damnationem diaboli et sequacium eius; uidit etiam suum infelix inter tales carcerem, quo miserabilius ipse desperata salute periret, sed uiuentibus, qui haec cognouissent, causam salutis sua perditione relinqueret. Factum est hoc nuper in prouincia Berniciorum; ac longe lateque diffamatum, multos ad agendam et non differendam scelerum suorum paenitudinem prouocauit. Quod utinam exhinc etiam nostrarum lectione litterarum fiat!

CAP. XV.

Ut plurimae Scottorum ecclesiae, instante Adamnano, catholicum pascha susceperint; utque[1] *idem librum de locis sanctis scripserit.*

Some of the Irish and Britons adopt the orthodox Easter.

QUO tempore plurima pars Scottorum in Hibernia, et nonnulla etiam de Brettonibus in Brittania, rationabile et ecclesiasticum paschalis obseruantiae tempus Domino donante suscepit. Siquidem Adamnan, presbyter et abbas monachorum, qui erant in insula Hii[2],
a. cum legationis | gratia missus a sua gente, uenisset ad Aldfridum, regem Anglorum, et aliquandiu in ea prouincia moratus uideret ritus ecclesiae canonicos; sed et a pluribus[3], qui erant eruditiores, esset solerter admonitus, ne contra uniuersalem ecclesiae morem uel in obseruantia paschali, uel in aliis quibusque decretis[4] cum suis paucissimis et in extremo[5] mundi angulo positis uiuere praesumeret, mutatus mente est; ita ut ea, quae uiderat et audierat in ecclesiis Anglorum, suae suorumque consuetudini libentissime praeferret. Erat enim uir bonus, et sapiens, et scientia scripturarum nobilissime instructus.

Mission of Adamnan to Northumbria.

Qui cum domum redisset, curauit suos, qui erant in Hii, quiue eidem erant subditi monasterio, ad eum, quem cognouerat, quemque ipse toto ex corde susce-

[1] atque C. [2] hi N[1]. [3] plurimis M[1]. [4] -tiis M. [5] extrimo M.

He converts the northern Irish.

perat[1], ueritatis callem perducere, nec ualuit. Nauigauit Hiberniam[2], et praedicans eis, ac modesta exhortatione[3] declarans legitimum paschae tempus, plurimos eorum, et pene omnes, qui ab Hiensium dominio erant liberi, ab errore auito correctos, ad unitatem reduxit catholicam, ac legitimum paschae tempus obseruare perdocuit. Qui cum celebrato in Hibernia canonico pascha, ad suam insulam reuertisset, suoque monasterio catholicam[4] temporis paschalis obseruantiam instantissime praedicaret, nec tamen perficere, quod conabatur, posset, contigit eum ante expletum anni circulum migrasse[5] de saeculo. Diuina utique gratia disponente, ut uir unitatis ac pacis studiosissimus ante ad uitam raperetur aeternam, quam redeunte tempore paschali, grauiorem cum eis, qui eum ad ueritatem sequi nolebant, cogeretur habere discordiam.

His book on the Holy Places.

Scripsit idem uir de locis sanctis librum legentibus multis utillimum; cuius auctor erat docendo ac *dic*tando *Gall*iarum *episcopus Arcuulfus*, qui *loc*orum gratia *sanct*orum uenerat Hierosolymam, et lustrata[6] omni terra repromissionis, Damascum quoque, Constantinopolim, Alexandriam, multas maris insulas adierat; patriamque nauigio reuertens, ui tempestatis in occidentalia Brittaniae litora delatus[7] est; ac post multa ad memoratum Christi famulum Adamnanum perueniens, ubi doctus in scripturis, sanctorumque locorum gnarus esse conpertus est, libentissime est ab illo | susceptus, libentius auditus; adeo ut, quaeque ille se in locis sanctis memoratu digna uidisse testabatur, cuncta mox iste litteris mandare curauerit. Fecitque opus, ut dixi, multis[8] utile, et maxime illis, qui longius ab eis locis, in quibus patriarchae uel apostoli erant, secreti, ea tantum de his, quae lec-

Adamnus de Locis Sanct Praef.

f. 112

[1] suscip- M. C[1]. [2] hyb- N. [3] exort- M.
[4] canonicam N. [5] migrare N. [6] lusstra M.
[7] di- M. C[1]. N. [8] multum M.

tione didicerint, norunt. Porrexit autem librum hunc Adamnan Aldfrido[1] regi, ac per eius est largitionem etiam minoribus ad legendum contraditus. Scriptor quoque ipse multis ab ea muneribus donatus patriam remissus est. De cuius scriptis aliqua decerpere, ac nostrae huic historiae inserere commodum fore legentibus reor.

CAP. XVI.

Quae in eodem libro de loco dominicae natiuitatis, passionis, et resurrectionis commemorauerit.

Extracts from Adamnan on the Holy Places, cc. 16–17.

SCRIPSIT[2] ergo de loco dominicae natiuitatis in hunc modum :—

Bethleem ciuitas Dauid *in dorso sita est angusto ex omni parte uallibus circumdato, ab occidente in orientem mille passibus* longa, *humili sine turribus muro per extrema* plani uerticis in*structo* ; *in* cuius *orientali angulo quasi quoddam naturale semiantrum* est, *cuius* exterior *pars natiuitatis dominicae fuisse* dicitur *locus ; interior Praesepe Domini nominatur.* Haec *spelunca tota interius pretioso marmore* tecta *supra locum, ubi Dominus natus specialius traditur, sanctae Mariae grandem* gestat *ecclesiam.*

Scripsit item hoc modo de loco passionis ac resurrectionis illius :—

'Ingressis a septentrionali parte urbem Hierosolymam, primum de locis sanctis pro condicione platearum diuertendum est ad ecclesiam Constantinianam, *quae Martyrium appellatur.* Hanc *Constantinus* imperator, eo quod ibi *crux Domini* ab Helena matre *reperta* sit, *magnifico* et regio *cultu construxit.* Dehinc ab occasu *Golgothana* uidetur *ecclesia,* in qua etiam rupis apparet illa, quae quondam ipsam adfixo Domini corpore *crucem* pertulit, *argenteam* modo pergrandem sustinens *crucem, pendente* magna desuper *aerea rota cum lampadibus. Infra* ipsum uero *locum dominicae crucis, excisa in petra* crypta est, in qua *super altare pro* defunctis *honoratis sacrificium* solet *offerri, positis interim in platea corporibus. Huius* quoque ad occasum[3] *ecclesiae*[4],

[1] alfrido N. [2] *There is no break in the text of* M, *but* K (=capitulum) *is written above the line, and* XVI *placed in the margin.* [3] occassum M. [4] -sia C.

Anastasis, hoc est resurrectionis dominicae *rotunda ecclesia, tribus* cincta[1] *parietibus, XII columnis sustentatur, inter parietes* singulos *latum habens spatium uiae,* | quae *tria altaria in tribus*[2] *locis parietis* f. 11
medii continet, hoc est australi, aquilonali, et occidentali. *Haec bis quaternas portas,* id *est introitus, per tres*[3] *e regione parietes habet, e quibus IIII ad Uulturnum,* et IIII *ad Eurum* spectant. *Huius in medio monumentum* Domini *rotundum petra excisum est,* cuius *culmen* intrinsecus *stans homo* manu contingere potest, ab *oriente* habens *introitum, cui*[4] *lapis* ille magnus adpositus est; quod intrinsecus *ferramentorum uestigia usque* in praesens *ostendit.* Nam *extrinsecus* usque ad culminis summitatem *totum marmore tectum* est. *Summum* uero *culmen auro ornatum auream* magnam gestat *crucem. In huius* ergo monumenti *Aquilonali*[5] *parte sepulchrum Domini in eadem petra excisum, longitudinis VII pedum, trium mensura palmarum pauimento altius* eminet; *introitum habens a latere* meridiano, *ubi*[6] *die noctuque XII lampades ardent, IIII* intra sepulchrum, VIII *supra* in *margine* dextro. *Lapis, qui ad ostium monumenti* positus erat, nunc fissus est; *cuius pars minor quadratum altare ante ostium* nihilominus eiusdem *monumenti stat*; *maior uero in orientali eiusdem ecclesiae loco quadrangulum*[7] aliud[8] *altare sub linteaminibus exstat. Color* autem *eiusdem monumenti et sepulchri albo et rubicundo permixtus uidetur*[9].

CAP. XVII.

Quae item de loco ascensionis dominicae et sepulchris patriarcharum.

De[10] loco quoque ascensionis dominicae[11] praefatus auctor hoc modo refert:— Bed Ad i. 2

Mons Oliuarum *altitudine monti Sion* par est, sed *latitudine et longitudine* praestat; *exceptis uitibus et oliuis*[12], *rarae* ferax *arboris, frumenti* quoque *et hordei* fertilis. *Neque enim brucosa, sed herbosa* et florida soli *illius* est *qualitas*; in cuius summo[13] uertice, ubi *Dominus ad caelos ascendit, ecclesia rotunda grandis, ternas per circuitum cameratas habet porticus desuper tectas. Interior* namque *domus* propter dominici corporis meatum *camerari* et *tegi* non potuit; *altare* ad *orientem* habens *angusto* culmine *protectum, in*

[1] anastasis . . . cincta *om.* B. [2] cincta . . . tribus *om.* C¹. *Supplied very incorrectly by* C². [3] III C¹ *altered to* VII C². [4] cuius M. H₁. [5] aquinali M. [6] ibi C. [7] -ungulum M¹. [8] aliud, *added on margin* M.; illud Ad. [9] M *at first wrote* erat. [10] *No break in the text of* M, *but* XVII *in margin.* [11] dom. asc. M. [12] olibis C. [13] summa M *on margin.*

cuius medio ultima Domini *uestigia*, *caelo* desuper *patente*, ubi ascendit, uisuntur. Quae *cum cotidie* a credentibus *terra* tollatur, nihilominus manet, *eandem*que *adhuc speciem ueluti inpressis signata uestigiis* seruat. Haec circa *aerea rota* iacet, *usque ad ceruicem*
13 b. *alta*, | *ab* occasu habens introitum, *pendente desuper in trocleis* magna *lampade*, totaque *die et nocte* lucente. *In occidentali* eiusdem *ecclesiae parte fenestrae* octo, totidemque *e regione lampades in funibus pendentes* usque Hierosolymam *per uitrum fulgent*; quarum lux *corda* intuentium *cum* quadam *alacritate*[1] et *conpunctione* pauefacere[2] dicitur. *In die ascensionis dominicae per annos* singulos, *missa peracta*, *ualidi flaminis procella* desursum uenire consueuit[3], et *omnes*, qui in ecclesia adfuerint, *terrae prosternere*.

amn. 8, 9, 10; de, c. 8. De situ etiam Chebron et monumentis patrum ita scribit :—

Chebron quondam *ciuitas* et *metropolis regni Dauid*, *nunc ruinis* tantum, quid tunc fuerit, ostendens. Uno ad *orientem* stadio *speluncam duplicem* in ualle habet, ubi *sepulchra patriarcharum quadrato muro circumdantur*, *capitibus uersis* ad Aquilonem ; et haec singula *singulis* tecta *lapidibus* instar *basilicae dolatis* ; *trium* patriarcharum candidis, *Adam obscurioris et uilioris operis*, qui *haud longe* ab illis *ad borealem extremamque* muri illius *partem* pausat. *Trium quoque feminarum uiliores et minores memoriae* cernuntur.

Mamre[4] *collis mille passibus a monumentis*[5] his *ad Boream*, *herbosus ualde et floridus*, *campestrem habens in* uertice *planitiem ; in cuius aquilonali*[6] *parte quercus Abrahae duorum* hominum altitudinis *truncus ecclesia* circumdata est.

Haec de opusculis excerpta praefati scriptoris ad sensum quidem uerborum illius, sed breuioribus strictisque conprehensa sermonibus, nostris ad utilitatem legentium historiis indere placuit. Plura uoluminis illius, siqui scire delectat, uel in ipso illo uolumine, uel in eo, quod de illo dudum strictim excerpsimus, epitomate requirat.

[1] ilaritate N[1]. [2] pauere facere C. [3] conuenit C. D. &c. [4] mambre B. C. N. [5] -sibus a monumentis *om.* B. [6] aquinali M[1].

CAP. XVIII.

Ut Australes Saxones episcopos acceperint Eadberctum[1] *et Eallan*[2], *Occidentales Danihelem*[3] *et Aldhelmum; et de scriptis eiusdem Aldhelmi.*

Death of Aldfrid; succession of Osred, A. D. 705.

Anno dominicae incarnationis DCCV Aldfrid, rex Nordanhymbrorum, defunctus est, anno regni sui XX° necdum inpleto; cui succedens in imperium filius suus Osred, puer octo circiter annorum, regnauit annis XI. Huius regni principio antistes Occidentalium Saxonum Haeddi[4] caelestem migrauit ad uitam. Bonus quippe erat uir, ac iustus, et episcopalem uitam siue doctrinam magis insito sibi uirtutum amore quam lectionibus institutus exercebat. Denique reuerentissimus antistes Pecthelm[5], de quo in sequentibus | suo f. 114
loco dicendum est, qui cum successore eius Aldhelmo multo tempore adhuc diaconus siue monachus fuit, referre est solitus, quod in loco, quo defunctus est, ob meritum sanctitatis eius multa sanitatum sint patrata miracula, hominesque prouinciae illius solitos ablatum inde puluerem propter languentes in aquam mittere, atque huius gustum siue aspersionem multis sanitatem egrotis et hominibus et pecoribus conferre; propter quod frequenti ablatione pulueris sacri fossa sit ibidem facta non minima.

Death of Hædde, Bishop of the West Saxons.

Division of the West Saxon diocese.

Quo defuncto, episcopatus prouinciae illius in duas parrochias diuisus est. Una data Daniheli, quam usque hodie regit; altera Aldhelmo, cui annis IIII strenuissime praefuit; ambo et in rebus ecclesiasticis, et in scientia scripturarum sufficienter instructi. Denique Aldhelm, cum adhuc esset presbyter et abbas monasterii, quod 'Maildufi[6] urbem' nuncupant, scripsit, iubente synodo suae gentis, librum egregium aduersus errorem Brettonum, quo uel pascha non suo tempore

Works of Aldhelm.

[1] -berchtum C. [2] eollan C. [3] danielum C. [4] hddi N. [5] peht- C. [6] -dubi C. N.

celebrant, uel alia perplura ecclesiasticae castitati[1] et paci contraria gerunt, multosque eorum, qui Occidentalibus Saxonibus subditi erant Brettones, ad catholicam dominici paschae celebrationem huius lectione perduxit. Scripsit et de uirginitate librum eximium, quem in exemplum Sedulii geminato opere, et uersibus exametris, et prosa conposuit. Scripsit et alia nonnulla, utpote uir undecumque doctissimus; nam et sermone nitidus, et scripturarum, ut dixi, tam liberalium quam ecclesiasticarum erat eruditione mirandus. Quo defuncto, pontificatum pro eo suscepit[2] Fortheri[3], qui usque hodie superest; uir et ipse in scripturis sanctis multum eruditus.

Eadbert first bishop of the South Saxons.

Quibus episcopatum administrantibus statutum est synodali decreto, ut prouincia Australium Saxonum, quae eatenus ad ciuitatis Uentanae, cui tunc Danihel praeerat, parrochiam pertinebat, et ipsa sedem episcopalem, ac proprium haberet episcopum; consecratusque est eis primus antistes Eadberct[4], qui erat abbas monasterii beatae memoriae Uilfridi[5] episcopi, quod dicitur Selæseu[6]; quo defuncto, Eolla suscepit[7] officium pontificatus. Ipso autem ante aliquot annos ex hac luce subtracto, episcopatus usque hodie cessauit.

CAP. XIX.

Ut Coinred[8] Merciorum et Offa Orientalium Saxonum rex in monachico habitu Romae uitam finierint; et de uita uel obitu Uilfridi[5] episcopi.

Cenred of Mercia and Offa of Essex go to Rome, A. D. 709.

4 b. | ANNO autem imperii Osredi IIII°, Coinred[9], qui regno Merciorum nobilissime tempore aliquanto praefuerat, nobilius multo regni sceptra reliquit. Nam uenit Romam, ibique adtonsus, pontificatum habente

[1] caritati B². [2] -cipit M. [3] -re B; forðhere C. [4] -berht C. [5] uuil- C. [6] seleseu C¹; seal- C². [7] -cipit M. [8] dred *for* coinred N; coenred C. [9] coen- C.

Constantino, ac monachus factus, ad limina apostolorum, in precibus, ieiuniis, et elimosynis usque ad diem permansit ultimum; succedente in regnum Ceolredo filio Aedilredi[1], qui ante ipsum Coinredum[2] idem regnum tenebat. Uenit autem cum illo et filius Sigheri[3] regis Orientalium Saxonum, cuius supra meminimus, uocabulo Offa, iuuenis amantissimae aetatis et uenustatis, totaeque suae genti ad tenenda seruandaque regni sceptra exoptatissimus. Qui pari ductus deuotione mentis, reliquit uxorem, agros, cognatos, et patriam propter Christum, et propter euangelium, ut in hac uita centuplum acciperet, et in saeculo uenturo uitam aeternam. Et ipse ergo, ubi ad loca sancta Romam peruenerunt, adtonsus, et in monachico uitam habitu conplens, ad uisionem beatorum apostolorum in caelis diu desideratam peruenit.

Luc. 29, 3 Mat xix. 30; x. 29

Death of Wilfrid, A. D. 709.

Eodem sane anno, quo hi Brittaniam reliquere, antistes eximius Uilfrid post *XL* et V *annos* accepti *episcopatus* diem clausit extremum in prouincia, quae uocatur *Inundalum; corpus*que eius loculo inditum, perlatum est in monasterium ipsius, quod dicitur In*hrypu*m, et iuxta honorem tanto pontifici congruum in ecclesia beati *apostoli Petri* sepultum. De cuius[4] statu uitae, ut ad priora repedantes, paucis, quae sunt gesta, memoremus, *cum esset puer bonae indolis*, atque aetatem moribus transiens, ita se modeste et circumspecte in omnibus gereret, ut merito a maioribus quasi unus ex ipsis amaretur, ueneraretur, amplecteretur, ubi *XIIII*um aetatis contigit *ann*um, monasticam saeculari[5] uitam praetulit. Quod ubi patri suo narrauit, iam enim mater obierat, libenter eius uotis ac desideriis[6] caelestibus adnuit, eumque coeptis insistere

Edd cc. (

Story of his life.

ib. c

[1] edil- N; aeðil- C. [2] conin- N; coen- C. [3] -re C.
[4] cuius *added on margin* M. [5] singulari C¹; id est seculari C². [6] -ribus M.

salutaribus iussit. Uenit ergo[1] ad *insula*m *Lindisfarnen*sem, ibique monachorum famulatui se contradens, diligenter ea, quae monasticae castitatis ac pietatis erant, et discere curabat et agere. Et quia acris erat ingenii, *didicit* citissime *psalmos*, *et* aliquot codices; necdum quidem adtonsus, uerum eis, quae tonsura maiores sunt, | uirtutibus, humilitatis et oboedientiae, non mediocriter insignitus; propter quod et a *seniori-bus et coaetaneis* suis iusto colebatur affectu. In quo uidelicet monasterio cum aliquot *annos Deo seruire*t, animaduertit paulatim adulescens animi sagacis, minime perfectam esse uirtutis uiam, quae tradebatur a Scottis, proposuitque animo uenire Romam, et qui ad *sedem* apostolicam ritus ecclesiastici siue monasteriales seruarentur, uidere. Quod cum fratribus referret, laudauerunt eius propositum, eumque id, quod mente disposuerat, perficere suadebant. At ille confestim ueniens ad *regina*m *Eanfled*am, quia notus erat ei, eiusque consilio ac suffragiis praefato fuerat monasterio sociatus, indicauit ei desiderium sibi inesse beatorum apostolorum limina uisitandi; quae delectata bono adulescentis proposito, *misit* eum Cantiam *ad regem Erconberctum*[2], qui erat filius auunculi[3] sui, postulans, ut eum *honorifice* Romam transmitteret. Quo tempore ibi gradum archiepiscopatus Honorius, unus ex discipulis beati papae Gregorii, uir in rebus ecclesiasticis sublimiter institutus seruabat. Ubi cum aliquandiu demoratus adulescens animi uiuacis diligenter his, quae[4] inspiciebat, discendis operam daret, superuenit illo alius adulescens, nomine Biscop, cognomento Benedictus, de *nobili*bus Anglorum, cupiens et ipse Romam uenire; cuius supra meminimus.

He enters Lindisfarne.

5 a.

Gal. i. 15, 16.

Resolves to go to Rome.

Sojourns in Kent,

Huius ergo comitatui rex sociauit Uilfridum, utque illum secum Romam perduceret, iussit. Qui cum

and at Lyons,

[1] enim C. [2] -berchtum C. [3] abunculi C[1]. [4] qui M.

*Lugdunum peruen*issent, Uilfrid a *Dalfino ciuitat*is Ed.
episcopo ibi retentus est, Benedictus coeptum iter c. 4
nauiter Romam usque conpleuit. Delectabatur enim antistes prudentia uerborum iuuenis, gratia uenusti uultus, *alacri*tate actionis, et constantia ac maturitate cogitationis. Unde et *omnia*, quae *necess*e habebat, *habunda*nter ipsi cum sociis[1] suis, quamdiu secum erant, donabat; et insuper offerebat, ut, si uellet, *partem Galliarum* non minimam illi *regendam* committeret, ac *filiam fratris* sui *uirginem* illi coniugem *da*ret, eumque ipse loco *adoptiu*i semper *habe*ret. At ille gratias agens pietati, quam erga eum, cum esset peregrinus, habere dignaretur, respondit propositum se magis alterius conuersationis habere, atque ideo, patria relicta, Romam iter agere coepisse.

Reaches Rome.

Quibus *audi*tis | antistes *misit* eum[2] Romam, dato f. 1
*duc*e itineris, et cunctis simul, quae necessitas poscebat itineris, largiter subministratis; obsecrans sedulo, ut, cum patriam *reuerte*retur, per se iter facere meminisset. *Ueni*ens uero *Romam*, et *oration*ibus ac meditationi ib.
rerum ecclesiasticarum, ut animo proposuerat, cotidiana mancipatus instantia, peruenit ad amicitiam uiri sanctissimi ac doctissimi[3], *Bonifati*i uidelicet *archidiaconi*[4], qui etiam *consiliari*us erat apostolici papae; cuius magisterio *IIII euangelio*rum libros ex ordine *didicit*, computum *paschae ration*abilem, et *alia multa*, quae in patria nequiuerat[5], *ecclesiastic*is *disciplin*is accommoda, eodem magistro tradente percepit; et cum *menses* aliquot ibi studiis occupatus felicibus exegisset[6], rediit ad *Dalfin*um

Returns to Lyons,

in *Gallia*m, *et III annos* apud eum commoratus, ib.
ad*tons*us est ab eo, et in tanto habitus amore, ut *heredem* sibi *illum* facere *cogita*sset[7]. Sed ne hoc fieri posset, antistes crudeli morte praereptus est, et Uilfrid ad suae potius, hoc est Anglorum, *genti*s episcopatum

[1] socis M. [2] 'eum' misit M. [3] doct. ac sanct. M. [4] -nis M; -nii N. [5] -quierat M[1]. [6] exig- M. [7] -taret C. N.

reseruatus. *Nam*que *Baldhild*[1] *regina* missis militibus *episcop*um *iussit* interfici; quem *ad locum* quidem, quo decollandus erat, secutus est Uilfrid[2] clericus illius, desiderans *cum eo*, tametsi ipso multum *prohibente*, pariter occumbere. Sed hunc ubi peregrinum atque oriundum *de* natione[3] *Anglorum* cognouere carnifices, pe*perc*ere *illi*, neque *eum* trucidare cum suo uoluere pontifice.

7. At ille Brittaniam ueniens, coniunctus est amicitiis *Alchfridi*[4] *regis*, qui catholicas ecclesiae regulas sequi
8. semper, et amare didicerat. Unde et ille, quia catholicum eum esse conperiit, mox donauit *terram* X familiarum in loco, qui dicitur *Stanford*, et non multo *post* monasterium *XXX* familiarum in loco, qui uocatur *Inhryp*um; quem uidelicet locum dederat pridem ad construendum inibi monasterium his, qui Scottos sequebantur. Uerum quia illi postmodum optione data maluerunt loco cedere, quam pascha catholicum, ceterosque ritus canonicos iuxta Romanae et apostolicae ecclesiae consuetudinem recipere, dedit hoc illi, quem melioribus inbutum disciplinis ac moribus uidit.

and Britain. Grant of Stamford and Ripon.

9. Quo in tempore, ad iussionem praefati regis *pres-byter ordina*tus est in eodem monasterio ab *Agilbercto*[5] *episcop*o Geuissorum[6], cuius supra meminimus, desider-
a. ante rege, ut uir tantae | eruditionis ac religionis sibi specialiter *indiuiduo comi*tatu sacerdos esset, ac
10. doctor. Quem non multo post, detecta et eliminata, ut
11. et supra docuimus, *Scottorum* secta, Galliam mittens, cum consilio atque consensu patris sui Osuiu, episcopum sibi rogauit ordinari, cum esset *annorum* circiter *XXX*,
12. eodem *Agilbercto*[7] tunc *episcop*atum agente Parisiacae ciuitatis; cum quo et alii XI *episcop*i ad dedicationem antistitis *conueni*entes, multum *honorifice* ministerium

Refutes the Irish party.

Consecrated Bishop.

[1] balt- C. N. *Several MSS. both of Bede and Eddius read* brunhild *here for* baldhild. [2] uuil- C. [3] degere N, *therefore the scribe probably had* de genere *before him.* [4] alh- C. [5] -berchto C. [6] geuessorum N; geuissiorum C. [7] -berhto C.

impleuerunt. Quo adhuc in transmarinis partibus demorante, consecratus est *in episcopat*um *Eboraci*[1], iubente *re*ge *Osuio*[2], *Ceadda* uir sanctus, ut supra memoratum est, et *tribus annis* ecclesiam sublimiter regens, dehinc ad monasterii sui, quod est in Læstingæi[3], curam secessit, accipiente Uilfrido episcopatum totius Nordanhymbrorum prouinciae. Eddi c. 14

First expulsion and appeal to Rome.

Qui deinde regnante Ecgfrido, pulsus est episcopatu, et alii pro illo consecrati antistites, quorum supra meminimus; Romamque iturus, et coram apostolico papa causam dicturus, ubi nauem conscendit, flante Fauonio pulsus est *Fre*siam, et *honorifice susceptus a* barbaris ac *rege* illorum *Aldgilso*[4], *praedica*bat eis *Christum*, et *multa* eorum *milia uerbo* ueritatis instituens, a peccatorum suorum sordibus fonte Saluatoris abluit; et quod postmodum *Uilbrord*, reuerentissimus Christi pontifex, in magna deuotione conpleuit, ipse *primus ibi* opus euangelicum coepit. Ibi ergo *hiem*em cum noua Dei plebe feliciter exigens, sic Romam ueniendi[5] *iter* repetiit; et *ubi causa eius* uentilata est, praesente *Agathone papa* et pluribus *episcopis*, uniuersorum iudicio absque crimine accusatus fuisse, et episcopatu esse dignus inuentus est. ib. c 25. ib. c 27. cf. A viii. Edd cc. 2

Quo in tempore idem papa *Agatho*, cum *synodu*m congregaret Romae *CXXV episcop*orum, aduersus eos, qui unam in Domino Saluatore uoluntatem atque operationem dogmatizabant, uocari iussit et[6] Uilfridum, atque inter episcopos considentem dicere fidem suam, simul et prouinciae siue insulae, de qua uenerat. Cumque catholicus fide cum suis esset inuentus, placuit hoc inter cetera eiusdem synodi gestis inseri, scriptumque est hoc modo: '*Uilfridus Deo amabilis episcopus Eboracae*[7] *ciuitatis, apostolicam sedem de sua causa* ib.

[1] ebur- C. [2] -iu B. C. N. [3] laest- B; laestingaei C; -guaei N. [4] -gislo N. [5] ueniendi *added on margin* M. [6] et *om.* C. [7] ebur- C.

appellans, et ab[1] *hac potestate de certis incertisque rebus*
16 b. *absolutus,* | *et cum aliis CXXV coepiscopis*[2] *in synodo in iudicii sede constitutus, et pro omni aquilonali parte Brittaniae et Hiberniae, insulis* [*que*][3] *quae ab Anglorum, et Brettonum, nec non Scottorum et Pictorum gentibus incoluntur, ueram et catholicam fidem confessus est, et cum subscriptione*[4] *sua corroborauit.*'

c. 41. Post haec reuersus Brittaniam *prouinciam Australium Saxonum* ab *idolatriae* ritibus ad Christi fidem conuertit. Uectae quoque insulae uerbi ministros destina-
cc. 43, uit; et *secundo anno Aldfridi*, qui post Ecgfridum[5] regnauit, *sedem* suam et *episcopatum* ipso *rege inuitante* recepit. Sed post V annos denuo accusatus, ab eodem
cc. 45– ipso rege et plurimis episcopis praesulatu *pulsus* est; ueniensque Romam, cum praesentibus *accusatoribus*[6]
cc. 50– acciperet locum se defendendi, considentibus *episcopis* pluribus cum *apostolico papa Iohanne*, omnium iudicio probatum est accusatores[6] eius non nulla in parte falsas contra eum machinasse calumnias; scriptumque a praefato papa *regibus* Anglorum Aedilredo[7] et Aldfrido, ut eum in episcopatum suum, eo quod iniuste fuerit condemnatus, facerent recipi[8].

Restoration. Second expulsion and appeal.

Iuuit autem causam absolutionis eius *lectio synodi beatae* memoriae papae *Agathonis*, quae quondam ipso praesente in urbe atque[9] in eodem concilio inter episcopos residente, ut praediximus, acta est. Cum ergo[10] causa exigente *synodus* eadem coram nobilibus et frequentia populi, iubente apostolico papa, diebus aliquot *legeretur*, uentum est ad locum, ubi *scriptum erat*: '*Uilfridus Deo amabilis episcopus Eboracae*[11] *ciuitatis, apostolicam sedem de sua causa appellans, et ab hac potestate de certis incertisque rebus absolutus*,' et cetera,

[1] ab *om.* C. [2] episc. M. N. [3] que *supplied from Eddius. It was omitted in the MSS. owing to the* quae *following.* [4] suscrip- M; scrip- C. [5] ecf- C. [6] accuss- M. C[1]. [7] edil- C. [8] recepi M. [9] atque eo praesente B. [10] enim C. W. D. &c. [11] *the scribe of* M *at first wrote* Eborae; ebur- C. N.

quae supra posuimus. Quod ubi lectum est, *stupor* adprehendit *audi*entes; et silente lectore coeperunt alterutrum requirere, quis esset ille Uilfridus[1] episcopus. Tum *Bonifatius* consiliarius apostolici[2] papae, *et alii* perplures, *qui eum* temporibus *Agathonis* papae ibi *uiderant*[3] *dicebant* ipsum *esse episcopum*, qui nuper Romam accusatus[4] a suis, atque ab *apostolica* sede iudicandus aduenerit[5]: 'qui iamdudum,' inquiunt, 'aeque accusatus[4] huc adueniens, mox audita ac diiudicata[6] causa et controuersia utriusque partis, a beatae memoriae papa Agathone probatus est contra fas a suo episcopatu repulsus; et tanti apud eum habitus est, ut ipsum in concilio, quod congregarat, episcoporum, | quasi uirum incorruptae fidei, et animi f. 117
probi residere praeciperet.' Quibus auditis dicebant omnes una cum ipso pontifice, uirum tantae auctoritatis, qui *per XL* prope *annos episcopatu fungebatur*, nequaquam damnari debere, sed ad integrum culpis accusationum[7] *absolutum patriam* cum honore reuerti.

Illness and vision at Meaux.

Qui cum Brittaniam *rem*eans in *Galliarum* partes Eddi
deuenisset, tactus est *infirmitat*e repentina, et ea c. 56.
crescente adeo[8] pressus, ut neque *equo uehi* posset, sed *man*ibus ministrorum *port*aretur in grabato[9]. Sic delatus in *Maeldum*[10] *ciuitatem* Galliae *IIII diebus* ac *noctibus* quasi mortuus *iac*ebat, *halitu tantum* pertenui, quia *uiu*eret, *demonstra*ns. Cumque ita sine *cib*o et potu, sine uoce et auditu, quatriduo perseueraret, *quinta demum inlucescente die*[11], *quasi de* graui exper-rectus *somno*, ex*surgens resedit*; apertisque oculis uidit circa se *choros* psallentium simul *et flentium* fratrum; ac modicum suspirans interrogauit, *ubi* esset *Acca presbyter*; *qui statim uocatus* intrauit, et *uide*ns *eum*

[1] uilfrid N. [2] -ce N; -cae B. C. [3] -runt B. [4] accuss- M. C. B. [5] uenerit B. [6] iudicata C. D. &c. [7] accuss- M. C. [8] ab eo M. B. N[1]. [9] grauato M. N[1]. [10] mel- B; męl- C. [11] die *om.* M[1].

melius habentem, ac *loqui* iam ualentem, flexis genibus *gratias* egit Deo *cum omnibus,* qui aderant, *fratribus.* Et cum parum consedissent, ac de supernis iudiciis[1] trepidi aliqua confabulari coepissent, iussit pontifex ceteros ad horam egredi, et ad *Accan presbyte*rum ita loqui exorsus est:

'*Uisio* mihi modo tremenda *apparuit,* quam te audire ac silentio tegere uolo, donec sciam, quid de me fieri uelit Deus. Adstitit enim mihi quidam *candido* praeclarus habitu, dicens se *Michahel*em esse archangelum: "et ob hoc," inquit, "*mis*sus sum, ut *te* a morte reuocem; donauit enim tibi Dominus uitam per orationes ac *lacrim*as discipulorum ac fratrum *tuorum,* et per *intercessione*m beatae suae *genetricis semperque uirginis Mariae.* Quapropter dico tibi, quia modo quidem ab infirmitate hac *sanaberis;* sed *paratus esto, quia post* quadriennium reuertens *uisitabo te; patriam* uero *peruenie*ns, maximam possessionum *tuarum,* quae tibi ablatae sunt, portionem recipies, atque *in pace*
c. 57. tranquilla *uitam* terminabis".' *Conual*uit igitur episcopus, cunctis *gaudentibus,* ac Deo gratias agentibus, *coepto*que *itinere* Brittaniam[2] uenit.

Return and restoration.

Lectis autem epistulis, quas ab apostolico papa ad-
uexerat, *Berctuald*[3] *archiepiscopu*s, et *Aedilred*[4] quondam
17 b. *re*x, tunc autem abbas, libentissime fauerunt; | qui
uidelicet Aedilred[5] accitum ad se *Coinred*um[6], *quem*
pro *se regem* fecerat, amicum episcopo fieri petiit, et
cc. 58, inpetrauit. Sed *Aldfrid* Nordanhymbrorum rex eum
suscipere contemsit, nec longo tempore superfuit; unde
cc. 60– factum est, ut, regnante *Osredo*[7] filio eius, mox *synodo*
facta *iuxta fluuium Nidd,* post aliquantum utriusque
partis conflictum, tandem cunctis fauentibus in praesulatum sit suae receptus ecclesiae. Sicque IIII annis,

[1] -cis M[1]. [2] -tiniam N. [3] berchtuuald C. [4] aeðil- C; ędil- N. [5] ędil- N. [6] coen- C. B; conin- N. [7] -de, *altered to* -do C; -di M.

id est *usque ad* diem obitus sui, *uitam* duxit *in pace.* Defunctus est autem in *monasterio* suo, *quod* habebat *in* prouincia *Undalum*[1] sub regimine[2] Cudualdi[3] abbatis; et ministerio fratrum perlatus in primum suum *monasterium*, quod uocatur In*hrypum*, *positus* est *in* ecclesia beati *apostoli Petri* iuxta altare ad Austrum, ut et supra docuimus; et hoc de illo supra epitaphium scriptum[4]:

Death at Oundle.

Uilfridus hic magnus requiescit corpore praesul,
Hanc Domino qui aulam ductus pietatis amore
Fecit, et eximio sacrauit nomine Petri,
Cui claues caeli Christus dedit arbiter orbis;
Atque auro ac Tyrio deuotus uestiit ostro[5].
Quin etiam sublime crucis, radiante metallo,
Hic posuit tropaeum, nec non et quattuor auro
Scribi euangelii praecepit[6] *in ordine libros;*
Ac thecam e rutilo his condignam condidit auro;
Paschalis qui etiam sollemnia tempora cursus
Catholici ad iustum correxit dogma canonis,
Quem statuere patres, dubioque errore remoto,
Certa suae genti ostendit moderamina ritus;
Inque locis istis monachorum examina crebra
Colligit, ac monitis cauit, quae regula patrum
Sedulus instituit; multisque domique forisque
Iactatus nimium per tempora longa periclis,
Quindecies ternos postquam egit episcopus annos,
Transiit, et gaudens caelestia regna petiuit.
Dona, Iesu, ut grex pastoris calle sequatur.

CAP. XX.

Ut religioso abbati Hadriano[7] *Albinus, Uilfrido*[8] *in episcopatum Acca successerit.*

Death of Abbot Hadrian.

Anno post obitum praefati patris proximo, id est quinto Osredi regis, reuerentissimus pater Hadrianus

[1] undu- *altered to* unda- C. [2] regmine M. [3] cudbaldi C. N; cuðbaldes AS. [4] scripsit M. H_1. [5] auro M. N. [6] -cipit M; -coepit C. [7] adr- N. [8] uuil- C.

abbas, cooperator in uerbo Dei Theodori beatae memoriae episcopi, defunctus est, et in monasterio suo in ecclesia beatae Dei genetricis sepultus; qui est annus XL^mus primus, ex quo a Uitaliano papa directus est cum Theodoro; ex quo autem Brittaniam uenit, XXXIX. Cuius doctrinae simul et Theodori inter alia testimonium perhibet, quod Albinus discipulus
18 a. eius, qui | monasterio ipsius in regimine successit, in tantum studiis scripturarum institutus est, ut Grecam quidem linguam non parua ex parte, Latinam uero non minus quam Anglorum, quae sibi naturalis est, nouerit.

Acca, Bishop of Hexham, A. D. 709.

Suscepit uero pro Uilfrido episcopatum Hagustaldensis ecclesiae Acca presbyter eius, uir et ipse strenuissimus, et coram Deo et hominibus magnificus; qui et ipsius ecclesiae suae, quae in beati Andreae apostoli honorem consecrata est, aedificium multifario decore ac mirificis ampliauit operibus. Dedit namque operam, quod et hodie facit, ut adquisitis undecumque reliquiis beatorum apostolorum et martyrum Christi, in uenerationem illorum poneret altaria, distinctis porticibus in hoc ipsum intra muros eiusdem ecclesiae, sed et historias passionis eorum, una cum ceteris ecclesiasticis uoluminibus, summa industria congregans, amplissimam ibi ac nobilissimam bibliothecam fecit, nec non et uasa sancta, et luminaria, aliaque huiusmodi, quae ad ornatum domus Dei pertinent, studiosissime parauit. Cantatorem quoque egregium, uocabulo Maban[1], qui a successoribus discipulorum beati papae Gregorii in Cantia fuerat cantandi sonos edoctus, ad se suosque instituendos accersiit, ac per annos XII tenuit; quatinus et, quae illi non nouerant[2], carmina ecclesiastica doceret; et ea, quae quondam cognita longo usu uel neglegentia inueterare coeperunt, huius doctrina priscum renouarentur in statum. Nam et ipse episcopus

[1] mafán C. [2] -runt, *altered to* -rant M.

Acca cantator erat peritissimus, quomodo etiam in litteris sanctis doctissimus, et in catholicae fidei confessione castissimus, in ecclesiasticae quoque institutionis regulis solertissimus exstiterat; et usquedum praemia piae[1] deuotionis accipiat, existere non desistit; utpote qui a pueritia in clero sanctissimi ac Deo dilecti Bosa Eboracensis[2] episcopi nutritus atque eruditus est; deinde ad Uilfridum episcopum spe melioris propositi adueniens, omnem in eius obsequio usque ad obitum illius expleuit aetatem; cum quo etiam Romam ueniens multa illic, quae in patria nequiuerat, ecclesiae sanctae institutis[3] utilia didicit.

CAP. XXI.

Ut Ceolfrid[4] abbas regi Pictorum architectos ecclesiae, simul et epistulam de catholico pascha uel de tonsura miserit.

Naiton (Nechtan), King of the Picts, consults Abbot Ceolfrid on the Paschal and tonsure questions.

Eo tempore Naiton rex Pictorum, qui septentrionales Brittaniae plagas inhabitant, admonitus ecclesiasticarum frequenti meditatione scripturarum, | abre- f. 118
nuntiauit errori, quo eatenus in obseruatione paschae cum sua gente tenebatur, et se suosque omnes ad catholicum dominicae resurrectionis tempus celebrandum perduxit. Quod ut facilius et maiore[5] auctoritate perficeret, quaesiuit auxilium de gente Anglorum, quos iamdudum ad exemplum sanctae Romanae et apostolicae ecclesiae suam religionem instituisse cognouit. Siquidem misit legatarios ad uirum uenerabilem Ceolfridum, abbatem monasterii beatorum apostolorum Petri et Pauli, quod est ad ostium Uiuri amnis, et iuxta amnem Tinam, in loco, qui uocatur Ingyruum[6], cui ipse post Benedictum, de quo supra diximus, gloriosissime praefuit; postulans, ut exhortatorias sibi litteras mitteret, quibus potentius confutare posset eos, qui pascha non suo tempore obseruare praesumerent;

[1] pie M. [2] ebur- C. N. [3] -tutionis C. D. &c. [4] -dus B.
[5] -ri, *altered to* -re M; re- C. N. [6] gyrum N.

simul et de tonsurae modo uel ratione, qua clericos insigniri deceret; excepto, quod etiam ipse in his non parua ex parte esset inbutus. Sed et architectos sibi mitti petiit, qui iuxta morem Romanorum ecclesiam de lapide in gente ipsius facerent, promittens hanc in honorem beati apostolorum principis dedicandam; se quoque ipsum cum suis omnibus morem sanctae Romanae et apostolicae ecclesiae semper imitaturum, in quantum dumtaxat tam longe a Romanorum loquella et natione segregati hunc ediscere potuissent. Cuius religiosis uotis ac precibus fauens reuerentissimus abba Ceolfrid misit architectos, quos petebatur, misit illi et litteras scriptas in hunc modum:

'*Domino excellentissimo et gloriosissimo regi Naitano, Ceolfrid abbas in Domino salutem.*

Letter of Ceolfrid.

'*Catholicam sancti paschae obseruantiam, quam a nobis, rex Deo deuote, religioso studio quaesisti, promtissime ac libentissime tuo desiderio, iuxta quod ab apostolica sede didicimus, patefacere satagimus. Scimus namque caelitus sanctae ecclesiae donatum, quotiens ipsi rerum domini discendae, docendae, custodiendae ueritati operam inpendunt. Nam et uere omnino dixit quidam saecularium*
t. Rep. D. *scriptorum, quia felicissimo*[1] *mundus statu ageretur, si uel reges philosopharentur*[2], *uel regnarent philosophi. Quod si de philosophia huius mundi uere intellegere, de statu huius mundi merito diligere potuit homo huius*
19 a. *mundi; quanto magis ciuibus | patriae caelestis in hoc mundo peregrinantibus*[3] *optandum est, et totis animi uiribus supplicandum, ut, quo plus in mundo quique ualent, eo amplius eius, qui super omnia est, Iudicis mandatis auscultare contendant, atque ad haec obseruanda secum eos quoque, qui sibi commissi*[4] *sunt, exemplis*[5] *simul et auctoritate instituant?*

'*Tres sunt ergo regulae sacris inditae litteris, quibus*

[1] -me M[1]. [2] philopharentur M. [3] peri- M. [4] -misi M. [5] ex exemplis C.

paschae celebrandi tempus nobis praefinitum, nulla prorsus humana licet auctoritate mutari; e quibus duae in lege Mosi diuinitus statutae, tertia in euangelio per effectum dominicae passionis et resurrectionis adiuncta est. Praecepit enim[1] *lex, ut pascha primo mense anni et tertia eiusdem mensis septimana, id est a XV*^{a} *die*[2] *usque ad XXI*^{am}, *fieri deberet; additum est per institutionem apostolicam ex euangelio, ut in ipsa tertia septimana diem dominicam expectare, atque*[3] *in ea temporis paschalis initium tenere debeamus. Quam uidelicet regulam triformem quisquis rite custodierit, numquam in adnotatione festi paschalis errabit. Uerum si de his singulis enucleatius ac latius audire desideras, scriptum est in Exodo, ubi liberandus de Aegypto populus Israel primum pascha facere iubetur, quia: "dixerit Dominus ad Mosen et Aaron: Mensis iste uobis principium mensium primus erit in mensibus*[4] *anni. Loquimini ad uniuersum coetum filiorum Israel et dicite eis: X*^{a} *die mensis huius tollat unusquisque agnum per familias et domus suas." Et paulo post: "Et seruabitis eum usque ad XIIII*^{am} *diem mensis huius; immolabitque*[5] *eum uniuersa multitudo filiorum Israel ad uesperam." Quibus uerbis manifestissime constat, quod ita in obseruatione paschali mentio fit diei XIIII*^{ae}, *ut non tamen in ipsa die XIIII*^{a} *pascha fieri praecipiatur; sed adueniente tandem uespera diei XIIII*^{ae}, *id est XV*^{a} *luna, quae initium tertiae septimanae faciat, in caeli faciem prodeunte, agnus immolari iubeatur; et quod ipsa sit nox XV*^{ae} *lunae, in qua percussis Aegyptiis Israel est a longa seruitute redemtus. "VII," inquit, "diebus azyma*[6] *comedetis." Quibus item uerbis tota tertia septimana eiusdem primi mensis decernitur sollemnis esse debere. Sed ne putaremus easdem VII dies a XIIII*^{a} *usque ad XX*^{um} *esse computandas, continuo subiecit: "In die primo non erit fermentum in domibus uestris. Qui-*

Exod. 1–3.

ib. 6.

ib. 15.

[1] etiam M. H$_1$. [2] die *om.* M. [3] que *om.* M. [4] -ibus *om.* M^1. [5] -lauitque M. C. [6] azima M^1. N.

19 b. *cumque | comederit fermentum, peribit anima illa de Israel, a die primo usque ad diem septimum," et cetera, usquedum ait: "In eadem enim ipsa die educam exercitum uestrum de terra Aegypti."*

'Primum ergo diem azymorum appellat eum, in quo exercitum eorum esset educturus de Aegypto. Constat autem, quia non XIIII^a^ die, in cuius uespera agnus est immolatus, et quae proprie pascha siue phase dicitur; sed XV^a^ sunt educti ex[1] *Aegypto, sicut in libro Numerorum apertissime scribitur: "Profecti igitur de Ramesse*
m. iii. 3. *XV^a^ die mensis primi, altera die phase, filii Israel in manu excelsa." VII ergo dies*[2] *azymorum, in quarum prima eductus est populus Domini*[3] *ex Aegypto, ab initio, ut diximus, tertiae septimanae, hoc est a XV^a^ die mensis primi usque ad XXI^am^ eiusdem mensis diem completam computari oportet. Porro dies XIIII^a^ extra hunc numerum separatim*[4] *sub paschae titulo praenotatur, sicut Exodi sequentia patenter edocent; ubi cum dictum esset:*
d. xii. 9. *"In eadem enim ipsa die educam exercitum uestrum de terra Aegypti;" protinus adiunctum est: "Et custodietis diem istum in generationes uestras ritu perpetuo. Primo mense*[5]*, XIIII^a^ die mensis comedetis azyma usque ad diem XXI^am^ eiusdem mensis ad uesperam. VII diebus fermentatum*[6] *non inuenietur in domibus uestris." Quis enim*[7] *non uideat, a XIIII^a^ usque ad XXI^am^ non VII solummodo, sed octo potius esse dies, si et ipsa XIIII^a^ adnumeretur? Sin autem, ut diligentius explorata scripturae ueritas docet, a uespera diei XIIII^ae^ usque ad uesperam XXI^ae^ computauerimus, uidebimus profecto, quod ita dies XIIII^a^ uesperam suam in festi paschalis initium prorogat, ut non amplius tota sacra sollemnitas, quam VII tantummodo noctes cum totidem diebus conprehendat; unde*[8] *uera esse probatur nostra definitio*[9]*, qua*

[1] de M[1]. [2] dies, *added on margin* M. [3] dei C. [4] seper- M. [5] -sis M. [6] fermentum N. *and so* Vulgate. [7] enim *om.* M[1]. [8] unde et M. [9] diuin- C[1]; difin- M.

tempus paschale primo mense anni et tertia eius ebdomada celebrandum esse diximus. Ueraciter enim tertia agitur ebdomada, quod a uespera XIIII^ae diei incipit, et in uespera XXI^ae conpletur.

'*Postquam uero pascha nostrum*[1] *immolatus est Christus,* 1 Cor. 7.
diemque nobis dominicam, quae apud antiquos una uel prima sabbati siue sabbatorum uocatur, gaudio suae resurrectionis fecit[2] *esse sollemnem; ita hanc apostolica traditio festis paschalibus inseruit, ut nil omnimodis de tempore paschae legalis praeoccupandum, nihil minuendum | esse* f. 120
decerneret. Quin potius statuit, ut expectaretur iuxta praeceptum legis idem primus anni mensis, expectaretur XIIII^a dies illius, expectaretur uespera eiusdem. Et cum haec dies in sabbatum forte inciderit[3], *tolleret unusquisque agnum per familias et domus suas, et immolaret eum ad uesperam, id est praepararent omnes ecclesiae per orbem, quae unam catholicam faciunt, panem et uinum*[4] *in mysterium*[5] *carnis et sanguinis agni inmaculati, qui* cf. Jo 20; 1 i. 19.
abstulit peccata mundi; et praecedente congrua lectionum orationum[6], *caerimoniarum paschalium sollemnitate, offerrent*[7] *haec Domino in spem futurae suae redemtionis. Ipsa est enim eadem nox, in qua de Aegypto per sanguinem agni Israelitica plebs erepta est; ipsa, in qua per resurrectionem Christi liberatus est*[8] *a morte aeterna populus omnis Dei. Mane autem inlucescente die dominica, primam paschalis festi diem celebrarent. Ipsa est enim dies, in qua resurrectionis suae gloriam Dominus multifario piae reuelationis gaudio discipulis patefecit. Ipsa prima dies azymorum, de qua multum distincte in Leuitico scriptum est: "Mense primo, XIIII^a die mensis ad ues-* Leuit xxiii.
peram phase Domini est, et XV^a die mensis huius sollemnitas azymorum Domini est. VII diebus azyma comedetis[9]. *Dies primus erit celeberrimus, sanctusque."*

[1] uestrum C¹. [2] facit M¹. [3] -ret C. [4] uiuum M. [5] ministerium C. H_1. [6] et or. C. [7] offerent M. [8] ipsa in . . . est *om.* M¹ *added on upper margin.* [9] -ditis M.

'Si ergo fieri posset, ut semper in diem XV^um^ primi mensis, id est in lunam XV^um^ dominica dies incurreret, uno semper eodemque tempore cum antiquo Dei populo, quanquam sacramentorum genere discreto, sicut una eademque fide, pascha celebrare possemus. Quia uero dies septimanae non aequali cum luna tramite procurrit, decreuit apostolica traditio, quae per beatum Petrum Romae praedicata, per Marcum euangelistam et interpretem ipsius Alexandriae confirmata est, ut adueniente primo mense, adueniente in eo uespera dei XIIII^ae^, expectetur etiam dies dominica, a XV^a^ usque ad XXI^am^ diem eiusdem mensis. In quacumque enim harum inuenta fuerit, merito in ea pascha celebrabitur; quia nimirum haec ad numerum pertinet illarum VII dierum, quibus azyma celebrari iubetur. Itaque fit[1]*, ut numquam pascha nostrum a septimana mensis primi tertia in utramuis partem declinet; sed uel totam eam, id est omnes VII legalium | azymorum*
b. *dies, uel certe aliquos de illis teneat. Nam etsi saltim*
t. *unum ex eis, hoc est ipsum septimum adprehenderit, quem*
. 8. *tam excellenter scriptura commendat: "Dies autem," inquiens*[2]*, "septimus erit*[1] *celebrior et sanctior, nullumque seruile opus fiet in eo"; nullus arguere nos poterit, quod non recte dominicum paschae diem, quem de euangelio suscepimus*[3]*, in ipsa, quam lex statuit, tertia primi mensis ebdomada celebremus.'*

'Cuius obscruantiae[4] *catholica ratione patefacta, patet e contrario error inrationabilis eorum, qui praefixos in lege terminos, nulla cogente necessitate, uel anticipare uel transcendere praesumunt. Namque sine*[1] *ratione necessitatis alicuius anticipant illi tempus in lege praescriptum, qui dominicum paschae diem a XIIII^a^ mensis primi usque ad XX^am^ putant lunam esse seruandum. Cum enim a uespera diei XIII^ae^ uigilias sanctae noctis celebrare incipiunt, claret, quod illam in exordio sui paschae diem*

[1] fit, erit, sine, *added on margin* M. [2] inquit M. [3] -cipimus M. [4] -tia M.

statuunt, cuius nullam omnino mentionem in decreto legis inueniunt. Et cum XXI^a die mensis pascha dominicum celebrare refugiunt, patet profecto, quod illam per omnia diem a sua sollemnitate[1] *secernunt, quam lex maiore prae ceteris festiuitate memorabilem saepenumero commendat; sicque diem paschae ordine peruerso, et aliquando in secunda ebdomada totam conplcant, et numquam in ebdomadae tertiae die septima ponant; rursumque, qui a XVI^a die mensis saepedicti usque ad XXII^am pascha celebrandum magis autumant, non minore utique errore, tametsi altero latere a recto ueritatis tramite diuertunt, et ueluti naufragia Scyllae fugientes, in Charybdi*[2] *uoraginem submergendi decidunt. Nam cum a luna XVI^a primi mensis oriente, id est a uespera diei XV^ae pascha incipiendum doceant; nimirum constat, quia XIIII^am diem mensis eiusdem, quam lex primitus et praecipue commendat, a sua prorsus sollemnitate secludunt; ita ut XV^ae, in qua populus Dei ab Aegyptia seruitute redemtus est, et in qua Dominus suo mundum sanguine a peccatorum tenebris liberauit, in qua etiam sepultus spem nobis post mortem beatae quietis tribuit, uix uesperam tangant.*

'*Idemque poenam erroris sui in semet ipsos recipientes, cum in XXII^a die mensis paschae | diem statuunt dominicum, legitimos utique terminos paschae aperta transgressione uiolant, utpote qui ab illius diei uespera pascha incipiunt, in qua hoc lex consummari et perfici debere decreuit, illam in pascha diem adsignent primam, cuius in lege mentio nulla usquam repperitur, id est quartae primam septimanae. Qui utrique non solum in definitione*[3] *et computo lunaris aetatis, sed et in mensis primi nonnumquam inuentione falluntur. Quae disputatio maior est, quam epistula hac uel ualeat conprehendi, uel debeat. Tantum hoc dicam, quod per acquinoctium uernale semper inerra-* Rom. f. 121

[1] -nite M. [2] -rubdi, *altered to* -rybdi M; -ryfdi B -rypdi N; -rybdis C² *on erasure.* [3] difin- M. C.

biliter possit inueniri, qui mensis iuxta computum lunae primus anni, qui esse debeat ultimus. Aequinoctium autem iuxta sententiam omnium Orientalium et maxime Aegyptiorum, qui prae ceteris[1] *doctoribus calculandi palmam tenent, XII Kalendarum Aprilium die prouenire consueuit, ut etiam ipsi horologica inspectione probamus. Quaecumque ergo luna ante aequinoctium plena est, XIIII*[a] *uidelicet uel XV*[a] *existens, haec ad praecedentis anni nouissimum pertinet mensem, ideoque paschae celebrando habilis non est. Quae uero post aequinoctium, uel in ipso aequinoctio suum plenilunium habet, in hac absque ulla dubietate, quia primi mensis est, et antiquos pascha celebrare solitos, et nos, ubi dominica dies aduenerit, celebrare debere noscendum est. Quod ita fieri oportere illa*
, i. 16. *nimirum ratio cogit, quia in Genesi scriptum est, quod "fecit Deus duo magna luminaria; luminare maius, ut praeesset diei; et luminare minus, ut praeesset nocti"; uel, sicut alia dicit editio, "luminare maius in inchoationem*[2] *diei, et luminare minus in inchoationem noctis." Sicut ergo prius sol a medio procedens orientis, aequinoctium uernale suo praefixit exortu; deinde luna, sole ad uesperam occidente, et ipsa plena a medio secuta est orientis; ita omnibus annis idem primus lunae mensis eodem necesse est ordine seruari, ut non ante aequinoctium, sed uel ipso aequinoctii die, sicut in principio factum est, uel eo transcenso plenilunium habere debeat. At si uno saltim die plenilunium tempus aequinoctii praecesserit, non hanc primo mensi anni incipientis, sed ultimo potius praeteriti lunam esse adscribendam; et ideo festis paschalibus*
b. *| inhabilem memorata ratio probat.*

'Quod si mysticam quoque uos in his rationem audire delectat, primo mense anni, qui etiam mensis nouorum dictus est, pascha[3] *facere iubemur; quia renouato ad amorem caelestium spiritu mentis nostrae, sacramenta dominicae resurrectionis et ereptionis nostrae celebrare*

[1] -ribus M. [2] incoh- M. [3] pasca M.

debemus, tertia eiusdem mensis septimana facere praecipimur; quia ante legem et sub lege promissus, tertio tempore saeculi cum gratia uenit ipse, qui[1] *pascha nostrum immolaretur Christus; quia tertia post immolationem suae passionis die resurgens a mortuis, hanc dominicam uocari, et in ea nos annuatim paschalia eiusdem resurrectionis uoluit festa celebrare; quia nos quoque ita solum ueraciter eius sollemnia celebramus, si per fidem, spem et caritatem pascha, id est transitum, de hoc mundo ad Patrem, cum illo facere curamus. Post aequinoctium ueris plenilunium mensis praecipimur obseruare paschalis; ut uidelicet primo sol longiorem nocte faciat diem, deinde luna plenum suae lucis orbem mundo praesentet; quia primo quidem sol iustitiae, in cuius pennis est sanitas, id est Dominus Iesus, per resurrectionis suae triumphum cunctas mortis tenebras superauit; ac sic ascendens in caelos, misso desuper Spiritu, ecclesiam suam, quae saepe lunae uocabulo designatur, internae gratiae luce repleuit. Quem uidelicet ordinem nostrae salutis propheta contemplatus aiebat: "Eleuatus est sol*[2]*, et luna stetit in ordine suo."*

1 Cor

cf. Io xiii.

Mal.

Haba ii.

'Qui ergo plenitudinem lunae paschalis ante aequinoctium prouenire posse contenderit, talis in mysteriorum celebratione maximorum a sanctarum quidem scripturarum doctrina discordat; concordat autem eis, qui sine praeueniente gratia Christi se saluari posse confidunt; qui[3] *etsi uera lux tenebras mundi moriendo ac resurgendo numquam uicisset, perfectam se habere posse iustitiam dogmatizare praesumunt. Itaque post aequinoctialem solis exortum*[4]*, post plenilunium primi mensis hunc ex ordine subsequens, id est post conpletam diem eiusdem mensis XIIII^am^, quae cuncta ex lege obseruanda accepimus, expectamus adhuc monente euangelio in ipsa ebdomada tertia tempus diei dominicae, | et sic demum uotiua paschae nostri festa celebramus, ut indicemus nos non cum antiquis*

f. 122

[1] insequi, *for* ipse qui C. O_1. D^1. [2] sol in ortu suo N. [3] quia M. [4] ortum B^1 (?).

excussum Aegyptiae seruitutis iugum uenerari, sed redemtionem totius mundi, quae in antiqui Dei populi liberatione praefigurata, in Christi autem resurrectione conpleta est, deuota fide ac dilectione colere, utque resurrectionis etiam nostrae, quam eadem die dominica futuram credimus, spe nos certissima gaudere signemus.

'*Hic autem, quem uobis sequendum monstramus, computus paschae decennouenali circulo continetur; qui dudum quidem, hoc est ipsis apostolorum temporibus, iam seruari in ecclesia coepit, maxime Romae et Aegypti, ut supra iam diximus. Sed per industriam Eusebii, qui a beato martyre Pamphylo*[1] *cognomen habet, distinctius in ordinem conpositus est; ut quod eatenus per Alexandriae pontificem singulis annis per omnes ecclesias mandari consuerat, iam deinde congesta in ordinem serie lunae XIIII*[ae] *facillime posset ab omnibus sciri. Cuius computum paschalis Theophilus Alexandriae praesul in centum annorum tempus Theodosio imperatori conposuit. Item successor eius Cyrillus seriem XC et V annorum in quinque decennouenalibus circulis conprehendit; post quem Dionysius Exiguus totidem alios ex ordine pari schemate subnexuit, qui ad nostra usque tempora pertingebant. Quibus termino adpropinquantibus, tanta hodie calculatorum exuberat copia, ut etiam in nostris per Brittaniam ecclesiis plures sint, qui mandatis memoriae ueteribus*[2] *illis Aegyptiorum argumentis, facillime possint in quotlibet spatia temporum paschales protendere circulos, etiamsi ad quingentos usque et XXX duos uoluerint annos; quibus expletis, omnia, quae ad solis et lunae, mensis et septimanae consequentiam spectant, eodem, quo prius, ordine recurrunt. Ideo autem circulos eosdem temporum instantium uobis mittere supersedimus, quia de ratione tantum temporis paschalis instrui quaerentes, ipsos uobis circulos paschae catholicos abundare probastis.*

'*Uerum his de pascha succincte, ut petisti, strictimque*

[1] pamphilio N. [2] -ris M.

commemoratis, tonsuram quoque, de qua pariter uobis litteras fieri | uoluisti, hortor, ut ecclesiasticam et Christianae fidei congruam habere curetis. Et quidem scimus, quia neque apostoli omnes uno eodemque sunt modo adtonsi, neque nunc ecclesia catholica, sicut una fide, spe, et caritate in Deum consentit, ita etiam una atque indissimili totum per orbem tonsurae sibi forma congruit. Denique, ut superiora, id est patriarcharum, tempora respiciamus, Iob, exemplar patientiae, dum ingruente tribulationum articulo caput totondit, probauit utique, quia tempore felicitatis capillos nutrire consuerat. At Ioseph et ipse castitatis, humilitatis, pietatis, ceterarumque uirtutum exsecutor ac doctor eximius, cum seruitio absoluendus adtonsus esse legitur, patet profecto, quia tempore seruitutis intonsis in carcere crinibus[1] *manere solebat. Ecce uterque uir Dei diuersum ab altero uultus habitum foris praemonstrabat, quorum tamen intus conscientia in parili uirtutum sibi gratia concordabat.*

f. 122 Iob i. Gen. 14.

'*Uerum, etsi profiteri nobis liberum est, quia tonsurae discrimen non noceat, quibus pura in Deum fides, et caritas in proximum sincera est; maxime cum numquam patribus catholicis sicut de paschae uel fidei diuersitate conflictus, ita etiam de tonsurae differentia legatur aliqua fuisse controuersia; inter omnes tamen, quas uel in ecclesia, uel in uniuerso hominum genere repperimus tonsuras, nullam magis sequendam nobis amplectendamque iure dixerim ea*[1], *quam in capite suo gestabat ille, cui se confitenti Dominus ait: "Tu es Petrus, et super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, et portae inferni non praeualebunt aduersus eam; et tibi dabo claues regni caelorum"; nullam magis abominandam detestandamque merito cunctis fidelibus crediderim ea, quam habebat ille, cui gratiam Spiritus Sancti conparare uolenti dicit idem Petrus: "Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti per pecuniam possideri; non est*

Mat. xvi. Act. 20, 2

[1] M. *wrote at first* ciminibus, eam.

tibi pars neque sors in sermone hoc." Neque uero ob id tantum in coronam adtondemur[1], *quia Petrus ita adtonsus est; sed quia Petrus in memoriam dominicae passionis ita adtonsus est, idcirco et nos, qui per eandem passionem*
3 a. *saluari*[2] *desideramus, ipsius | passionis signum cum illo in uertice, summa uidelicet corporis nostri parte gestamus. Sicut enim omnis ecclesia, quia per mortem sui uiuificatoris ecclesia facta est, signum sanctae crucis eius in fronte portare consueuit ut crebro uexilli huius*[3] *munimine a malignorum spirituum defendatur incursibus; crebra*
Gal. v. *huius*[3] *admonitione doceatur se quoque carnem suam cum uitiis et concupiscentiis*[4] *crucifigere debere; ita etiam oportet eos, qui uel monachi uotum, uel gradum clericatus habentes, artioribus se necesse habent pro Domino continentiae frenis astringere, formam quoque coronae, quam ipse in passione*[5] *spineam portauit in capite, ut spinas*
Gen. 3 8. *ac tribulos peccatorum nostrorum portaret, id est exportaret et auferret a nobis, suo quemque in capite per tonsuram praeferre; ut se etiam inrisiones et obprobria pro illo libenter ac promte omnia sufferre ipso etiam*
i. 12. *frontispicio doceant; ut coronam uitae aeternae, quam repromisit Deus diligentibus se, se semper expectare, proque huius perceptione et aduersa se mundi et prospera contemnere designent. Ceterum tonsuram eam, quam magum ferunt habuisse Simonem, quis, rogo, fidelium non statim cum ipsa magia primo detestetur et merito exsufflet aspectu? Quae in frontis quidem superficie coronae uidetur speciem praeferre; sed ubi ad ceruicem considerando perueneris, decurtatam eam, quam te uidere putabas, inuenies coronam; ut merito talem simoniacis et non Christianis habitum conuenire cognoscas*[6]*; qui in praesenti quidem uita a deceptis hominibus putabantur digni perpetuae gloria coronae; sed in ea, quae hanc*

[1] -dimur M. C. N. H_1. W. [2] saluatoris C. [3] eius N. [4] -tis M. [5] -ne sua C. [6] agnoscas C.

sequitur uitam, non solum omni spe coronae priuati, sed aeterna insuper sunt poena damnati.

'Neque uero me haec ita prosecutum aestimes, quasi eos, qui hanc tonsuram habent, condemnandos[1] *iudicem, si fide et operibus unitati catholicae fauerint; immo confidenter profiteor plurimos ex eis sanctos ac Deo dignos extitisse, ex quibus est*[2] *Adamnan, abbas et sacerdos Columbiensium egregius, qui cum legatus suae gentis ad Aldfridum regem missus, nostrum quoque monasterium | uidere uoluisset, miramque in moribus ac uerbis prudentiam, humilitatem, religionem ostenderet, dixi illi inter alia conloquens: "Obsecro, sancte*[3] *frater, qui ad coronam te*[4] *uitae, quae terminum nesciat, tendere credis, quid contrario tuae fidei habitu terminatam in capite coronae imaginem portas? et si beati Petri consortium quaeris, cur eius, quem ille anathematizauit*[5]*, tonsurae imaginem imitaris? et non potius eius, cum quo in aeternum beatus uiuere cupis, etiam nunc habitum te, quantum potes, diligere monstras?" Respondit ille: "Scias pro certo, frater mi dilecte, quia etsi Simonis tonsuram ex consuetudine patria habeam, simoniacam*[6] *tamen perfidiam tota mente detestor ac respuo; beatissimi autem apostolorum principis, quantum mea paruitas sufficit, uestigia sequi desidero." At ego: "Credo," inquam, "uere, quod ita sit; sed tamen indicio fit, quod ea, quae apostoli Petri sunt, in abdito cordis amplectimini*[7]*, si quae eius esse nostis, etiam in facie tenetis. Namque prudentiam tuam facillime diiudicare reor, quod aptius multo sit, eius, quem corde toto abominaris, cuiusque horrendam faciem uidere refugis, habitum uultus*[8] *a tuo uultu Deo iam dicato separare*[9]*; et econtra eius, quem apud Deum habere patronum quaeris,* f. 12

[1] -natos M. H_1. [2] est etiam N. [3] domine N. [4] te, *added on margin* M. [5] cur . . . -auit *om.* C. D. &c. O_1^1. R_1^1; cur simoniacae O_3; cur hostis eius O_8. [6] -nicam M [7] conplect- N. [8] -tum M. [9] seper- M.

sicut facta uel monita cupis sequi, sic etiam morem habitus te imitari condeceat."

'Haec tunc Adamnano dixi, qui quidem quantum[1] *conspectis ecclesiarum nostrarum statutis profecisset, probauit, cum reuersus ad Scottiam, multas postea gentis eiusdem turbas*[2] *ad catholicam temporis paschalis obseruantiam sua praedicatione correxit; tametsi eos, qui in Hii insula morabantur, monachos, quibusque speciali rectoris*[3] *iure praeerat, necdum ad uiam statuti melioris reducere ualebat. Tonsuram quoque, si tantum sibi auctoritatis subesset, emendare meminisset.*

'Sed et tuam nunc prudentiam, rex, admoneo, ut ea, quae unitati catholicae et apostolicae ecclesiae concinnant,
xvii. cf. 16. *una cum gente, cui te Rex regum et Dominus dominorum praefecit, in omnibus seruare contendas. Sic enim fit, ut post acceptam temporalis regni potentiam ipse beatissimus apostolorum princeps caelestis quoque regni tibi tuisque*
a. *cum ceteris electis libens pandat introitum. | Gratia te Regis aeterni longiori tempore regnantem ad nostram omnium pacem custodiat incolumem, dilectissime in Christo fili.'*

Naiton enforces the Roman Easter and tonsure.

Haec epistula cum praesente rege Naitono[4] multisque uiris doctioribus esset lecta, ac diligenter ab his, qui intellegere poterant, in linguam eius propriam interpretata, multum de eius exhortatione gauisus esse perhibetur; ita ut exsurgens de medio optimatum suorum consessu, genua flecteret in terram, Deo gratias agens, quod tale munusculum de terra Anglorum mereretur accipere. 'Et quidem et antea noui,' inquit, 'quia haec erat uera paschae celebratio, sed in tantum modo rationem huius temporis obseruandi cognosco, ut parum mihi omnimodis uidear de his antea intellexisse. Unde palam profiteor uobisque, qui adsidetis, praesentibus protestor, quia hoc obseruare

[1] quantum, *added on margin* M. [2] turbas *om.* C *and the* a *of* multas *altered into* o; *so* O_1. [3] -ri M. [4] naitano C.

tempus paschae cum uniuersa mea gente perpetuo uolo; hanc accipere debere[1] tonsuram, quam plenam esse rationis[2] audimus[3], omnes, qui in meo regno sunt, clericos decerno.' Nec mora, quae dixerat, regia auctoritate perfecit. Statim namque iussu puplico mittebantur ad transcribendum, discendum, obseruandum, per uniuersas Pictorum prouincias circuli paschae decennouenales, oblitteratis per omnia erroneis LXXX et IIII annorum circulis. Adtondebantur omnes in coronam ministri altaris ac[4] monachi; et quasi nouo se discipulatui beatissimi apostolorum principis Petri subditam, eiusque tutandam patrocinio gens correcta gaudebat[5].

CAP. XXII.

Ut Hiienses monachi cum subiectis sibi monasteriis canonicum praedicante Ecgbercto[6] celebrare pascha coeperint.

Egbert converts the monks of Iona to the Roman Easter and tonsure, A.D. 716.

Nec multo post illi quoque, qui insulam Hii incolebant, monachi Scotticae nationis cum his, quae sibi erant subdita, monasteriis ad ritum paschae ac tonsurae canonicum Domino procurante perducti[7] sunt. Siquidem anno ab incarnatione Domini DCCXVI, quo Osredo occiso Coenred[8] gubernacula regni Nordanhymbrorum suscepit, cum uenisset ad eos de Hibernia Deo amabilis, et cum omni honorificentia nominandus pater ac sacerdos, Ecgberct[9], cuius superius memoriam saepius fecimus, honorifice ab eis et multo cum gaudio susceptus est. Qui[10] quoniam et doctor suauissimus, et eorum, quae agenda docebat, erat exsecutor deuotissimus, libenter auditus ab uniuersis, inmutauit piis | ac sedulis exhortationibus inueteratam illam traditionem parentum eorum, de quibus apostolicum illum licet proferre sermonem, quod aemulationem Dei habe-

f. 1
cf.
i. 1
Ro

[1] debere, *added on margin* M. [2] rationis *om.* C. O_1. O_3. D. &c. [3] audiuimus C. [4] et M^1. [5] altaris . . . gaudebat, *added on the lower margin* B. [6] -berchto C. [7] pro- M. [8] coinredo N. [9] -berht C. [10] qui et M.

bant, sed non secundum scientiam ; catholicoque illos atque apostolico more celebrationem, ut diximus, praecipuae[1] sollemnitatis sub figura coronae perpetis agere perdocuit. Quod mira diuinae constat factum dispensatione pietatis, ut quoniam gens illa, quam nouerat scientiam diuinae cognitionis libenter ac sine inuidia populis Anglorum communicare curauit ; ipsa quoque postmodum per gentem Anglorum in eis, quae minus habuerat, ad perfectam uiuendi normam perueniret. Sicut econtra Brettones, qui nolebant Anglis eam, quam habebant, fidei Christianae notitiam pandere, credentibus iam populis Anglorum, et in regula fidei catholicae per omnia instructis, ipsi adhuc inueterati et claudicantes a semitis suis, et capita sine corona praetendunt, et sollemnia Christi sine ecclesiae Christi societate uenerantur.

His death, Easter, 729

Susceperunt autem Hiienses mónachi docente Ecgberto[2] ritus uiuendi catholicos sub abbate Duunchado[3], post annos circiter LXXX, ex quo ad praedicationem gentis Anglorum Aidanum[4] miserant[5] antistitem. Mansit autem uir Domini Ecgberct[6] annos XIII in praefata insula, quam ipse uelut noua quadam relucente gratia ecclesiasticae societatis et pacis Christo consecrauerat ; annoque[7] dominicae incarnationis DCCXXVIIII[8], quo pascha[9] dominicum octauo Kalendarum Maiarum die celebrabatur[10], cum missarum sollemnia in memoriam eiusdem dominicae resurrectionis celebrasset, eodem die et ipse migrauit ad Dominum, ac gaudium summae festiuitatis, quod cum fratribus, quos ad unitatis gratiam conuerterat, inchoauit, cum Domino et apostolis, ceterisque caeli ciuibus conpleuit, immo id ipsum celebrare sine fine non desinit. Mira autem diuinae dispensatio prouisionis

[1] -pue M. [2] -berchto C ; -berecto N[1] (?). [3] -c'h'ato N. [4] aed- B[1]. [5] -runt M[1]. C. [6] -bercht C. [7] anno quoque C. [8] VIII. N. [9] pasca M. [10] -bratur C. B[1].

erat, quod uenerabilis uir non solum in pascha transiuit de hoc mundo ad Patrem ; uerum etiam cum eo die pascha celebraretur, quo numquam prius in eis locis celebrari[1] solebat. Gaudebant ergo fratres de agnitione certa et catholica temporis paschalis ; laetabantur de patrocinio pergentis ad Dominum patris, per quem fuerant correcti ; | gratulabatur ille, quod eatenus in carne seruatus est, donec illum in pascha diem suos auditores, quem semper antea uitabant, suscipere ac secum agere uideret. Sicque certus de illorum correctione reuerentissimus pater exsultauit, ut uideret diem Domini ; uidit et gauisus est[2].

cf. I xiii.

f. 12

Ioh. 56.

CAP. XXIII.

Qui sit in praesenti status gentis Anglorum uel Brittaniae totius.

Death of Witred of Kent, A. D. 725;

Anno dominicae incarnationis DCCXXV, qui erat annus[3] septimus Osrici regis Nordanhymbrorum, qui Coenredo successerat, Uictred[4] filius Ecgberecti[5], rex Cantuariorum, defunctus est nono die Kalendarum Maiarum ; et regni, quod per XXXIIII semis annos tenebat, filios tres, Aedilberctum[6], Eadberctum[7], et Alricum, reliquit heredes. Anno post quem proximo Tobias Hrofensis ecclesiae praesul defunctus est, uir, ut supra meminimus, doctissimus. Erat enim discipulus beatae memoriae magistrorum Theodori archiepiscopi, et abbatis Hadriani ; unde, ut dictum est, cum eruditione litterarum uel ecclesiasticarum uel generalium, ita Grecam quoque cum Latina didicit linguam, ut tam notas ac familiares sibi eas quam natiuitatis suae loquellam haberet. Sepultus uero est in porticu sancti Pauli apostoli, quam intro ecclesiam

and of Tobias of Rochester, A. D. 726.

[1] -re C. B[1]. [2] gratulabatur . . . gauisus est *om.* N. [3] annus *om.* M. H_1. [4] uuictred N ; uuichred C^1 ; uuichtred C^2. [5] -bercti N ; *defective in* C. B. [6] -berhtum C. [7] -berchtum C.

sancti Andreae sibi ipse in locum sepulchri fecerat. Post quem episcopatus officium Alduulf, Berctualdo[1] archiepiscopo consecrante, suscepit.

Two Comets, A. D. 729.

Anno dominicae incarnationis DCCXXVIIII apparuerunt cometae duae circa solem, multum intuentibus terrorem incutientes. Una quippe solem praecedebat, mane orientem; altera uespere sequebatur occidentem, quasi orienti simul et occidenti dirae cladis praesagae; uel certe una diei, altera noctis praecurrebat[2] exortum, ut utroque tempore mala mortalibus inminere signarent. Portabant autem facem[3] ignis contra Aquilonem[4], quasi ad accendendum adclinem; apparebantque mense Ianuario, et duabus ferme septimanis permanebant. Quo tempore grauissima Sarracenorum lues Gallias misera caede[5] uastabat, et ipsi non multo post in eadem prouincia dignas suae perfidiae poenas luebant. Quo anno sanctus uir Domini Ecgberct[6], ut supra commemorauimus, ipso die paschae migrauit ad Dominum; et mox, peracto pascha, hoc est VII[a] Iduum Maiarum[7] die, Osric[8] rex Nordanhymbrorum uita decessit, cum ipse regni, quod XI annis | gubernabat, successorem fore Ceoluulfum[9] decreuisset, fratrem illius, qui ante se regnauerat, Coenredi regis, cuius regni et principia[10] et processus tot ac tantis redundauere rerum aduersantium motibus, ut, quid de his scribi debeat, quemue habitura sint finem singula, necdum sciri ualeat.

The Saracens in Gaul.

Death of Osric. Ceolwulf succeeds, Apr. 25, 729.

b.

Death of Bertwald, Jan. 731; Tatwin succeeds.

Anno dominicae incarnationis DCCXXXI, Berctuald[11] archiepiscopus longa consumtus[12] aetate defunctus est die Iduum[13] Ianuariarum; qui sedit annos XXXVII,

[1] bercht- C. [2] -curebat M. [3] faciem N. [4] aquilonalem M. [5] *sic* C; cede B. N; clade M. H_1. [6] -berht C. [7] idus Mãi C. [8] osrio N. [9] ceolulfum C. [10] et principia, *added on margin* M. [11] berchtuuald C. [12] consummatus M. H_1. [13] die ·u· ¹duum C. (*the* i *above the line being perhaps by a later hand*); die v. Iduum. O_{1-4}. O_6. O_{16-20}. D. &c. þy fiftan dæge Id. AS.

menses VI, dies XIIII; pro quo anno eodem factus est archiepiscopus, uocabulo Tatuini[1], de prouincia Merciorum, cum fuisset presbyter in monasterio, quod uocatur Briudun[2]. Consecratus est autem in Doruerni[3] ciuitate a uiris uenerabilibus Danihele[4] Uentano, et Ingualdo[5] Lundoniensi, et Alduino Lyccitfeldensi[6], et Alduulfo[7] Hrofensi[8] antistitibus, die decima Iunii mensis, dominica; uir religione et prudentia insignis, sacris quoque litteris nobiliter instructus.

Condition of the English Church in A. D. 731.

Itaque in praesenti ecclesiis Cantuariorum Tatuini[1] et Alduulf episcopi praesunt. Porro prouinciae Orientalium Saxonum Ingualdi[5] episcopus; prouinciae Orientalium Anglorum Aldberct[9] et Hadulac episcopi; prouinciae Occidentalium Saxonum Danihel et Fortheri[10] episcopi; prouinciae Merciorum Alduini[1] episcopus; et eis populis, qui ultra amnem Sabrinam ad occidentem habitant, Ualchstod[11] episcopus; prouinciae Huicciorum Uilfrid episcopus; prouinciae Lindisfarorum Cyniberct[12] episcopus praeest. Episcopatus Uectae insulae ad Danihelem pertinet episcopum Uentae ciuitatis. Prouincia Australium Saxonum iam aliquot[13] annis[14] absque episcopo manens ministerium sibi episcopale ab Occidentalium Saxonum antistite quaerit. Et hae omnes prouinciae ceteraeque[15] australes ad confinium usque Hymbrae[16] fluminis cum suis quaeque regibus Merciorum regi Aedilbaldo[17] subiectae sunt.

At uero prouinciae Nordanhymbrorum, cui rex Ceoluulf[18] praeest, IIII nunc episcopi praesulatum tenent; Uilfrid[19] in Eburacensi ecclesia, Ediluald[20]

[1] -uuine C. [2] -duun C. N. [3] doruerni C. [4] daniele C. [5] inguuald- C. [6] liccit- C. B; -feldelsi N. [7] aldulfo C. [8] rof- C; rhof- B. [9] alberct N; aldbercht C[1]; eald- C[2]. [10] -re C. [11] uualstod C; ualh- B. [12] -bercht C. [13] aliquo M. [14] annis *om.* M. [15] cetera 'que' M. [16] humbrae C. B. [17] aeðil- C[2] (?). [18] ceolulf C. [19] uuil- C. [20] ediuald N; aeðiluuald C.

in Lindisfaronensi[1], Acca in Hagustaldensi[2], Pecthelm[3] in ea, quae Candida Casa uocatur, quae nuper, multiplicatis fidelium plebibus, in sedem pontificatus addita ipsum primum habet antistitem.

Relations with the Picts, Scots, and Britons.

Pictorum quoque natio tempore hoc et foedus pacis
6 a. cum gente habet Anglorum, | et catholicae pacis ac ueritatis cum uniuersali ecclesia particeps existere gaudet. Scotti, qui Brittaniam incolunt, suis contenti finibus nil contra gentem Anglorum insidiarum moliuntur aut fraudium. Brettones, quamuis et maxima ex parte domestico sibi odio gentem Anglorum, et totius catholicae ecclesiae statum pascha minus recto, moribusque inprobis inpugnent; tamen et diuina sibi et humana prorsus resistente uirtute, in neutro cupitum possunt obtinere propositum; quippe qui quamuis ex parte sui sint iuris, nonnulla tamen ex parte Anglorum sunt seruitio mancipati.

Growth of Monasticism.

Qua adridente pace ac serenitate temporum, plures in gente Nordanhymbrorum, tam nobiles, quam priuati, se suosque liberos, depositis armis, satagunt magis, accepta tonsura, monasterialibus adscribere uotis, quam bellicis exercere studiis. Quae res quem sit habitura finem, posterior aetas uidebit.

Hic est inpraesentiarum uniuersae status Brittaniae, anno aduentus Anglorum in Brittaniam circiter ducentesimo octogesimo quinto, dominicae autem incarnationis anno DCCXXXI; in cuius regno perpetuo
xcvi. exsultet terra, et congratulante in fide eius Brittania,
xxix. laetentur insulae multae, et confiteantur memoriae sanctitatis eius.

[1] -farnensi N. [2] ag- N. [3] pecht- C.

CAP. XXIV.

Recapitulatio chronica totius operis; et de persona auctoris.

Chronological Summary.

Uerum ea, quae temporum distinctione latius digesta sunt, ob memoriam conseruandam breuiter recapitulari placuit.

Anno igitur ante incarnationem dominicam sexagesimo Gaius Iulius Caesar primus Romanorum Brittanias[1] bello pulsauit, et uicit, nec tamen ibi regnum potuit obtinere. i. 2.

Anno ab incarnatione Domini XLVI, Claudius secundus Romanorum Brittanias adiens, plurimam insulae partem in deditionem recepit, et Orcadas quoque insulas Romano adiecit imperio. i. 3.

Anno incarnationis dominicae CLXVII, Eleuther Romae[2] praesul factus XV annos ecclesiam gloriosissime rexit, cui litteras rex Brittaniae Lucius mittens, ut Christianus efficeretur, petiit et inpetrauit. i. 4.

Anno ab incarnatione Domini CLXXXVIIII, Seuerus imperator factus XVII annis regnauit, qui Brittaniam uallo a mari usque ad mare praecinxit. i. 5.

Anno CCCLXXXI, Maximus in Brittania creatus imperator, in Galliam transiit, | et Gratianum interfecit. i. 9. f. 126

Anno CCCCVIIII, Roma a Gothis fracta, ex quo tempore Romani in Brittania regnare cessarunt. i. 11.

Anno CCCCXXX, Palladius ad Scottos in Christum credentes a Caelestino papa primus[3] mittitur episcopus. i. 13.

Anno CCCCXLVIIII, Marcianus cum Ualentiniano imperium suscipiens, VII annis tenuit, quorum tempore Angli a Brettonibus accersiti[4] Brittaniam adierunt. i. 15.

[1] -niam N. [2] romanae M. H_1. [3] primus *om.* H_1.
[4] arcesiti M.

Anno DXXXVIII, eclypsis[1] solis[2] facta est XIIII. Kalendas Martias, ab hora prima usque ad tertiam.

Anno DXL, eclypsis solis facta XII. Kalendas Iulias[3], et apparuerunt stellae pene hora dimidia ab hora diei tertia.

Anno DXLVII, Ida regnare coepit, a quo regalis Nordanhymbrorum prosapia originem tenet, et XII annis in regno permansit.

4. Anno DLXV, Columba presbyter de Scottia uenit Brittaniam, ad docendos Pictos, et in insula Hii monasterium fecit.

3. Anno DXCVI, Gregorius papa misit Brittaniam Augustinum[4] cum monachis, qui uerbum Dei genti Anglorum euangelizarent.

5. Anno DXCVII, uenere Brittaniam praefati doctores, qui fuit annus plus minus CL[5] aduentus Anglorum in Brittaniam.

9. Anno DCI, misit papa Gregorius pallium Brittaniam Augustino iam facto episcopo, et plures uerbi ministros, in quibus et Paulinum.

4. Anno DCIII, pugnatum ad Degsastanæ[6].

3. Anno DCIIII, Orientales Saxones fidem Christi percipiunt sub rege Sabercto[7] antistite Mellito.

. Anno DCV, Gregorius obiit.

5. Anno DCXVI, Aedilberct[8] rex Cantuariorum defunctus est.

9. Anno DCXXV, Paulinus a Iusto archiepiscopo ordinatur genti Nordanhymbrorum antistes.

Anno DCXXVI, Eanfled, filia Aeduini[9] regis, baptizata cum XII in sabbato pentecostes.

4. Anno DCXXVII, Eduini[10] rex baptizatus cum sua gente in pascha.

[1] eclepsis, *altered to* eclypsis M. [2] solis, *added on margin* M, *at the end of line.* H_1 *inserts* solis *after* tertiam. [3] iulii C. [4] ag-C. [5] annus CL. M. H_1. [6] daegsa- C; -nę C. N; daigsestane O_2; daysastagne O_9. daisastane D. &c. [7] saeberchto C; sigberchto D. &c. O_2. [8] -bercht C; -berc N. [9] eduini N; eduuini C. [10] eduuine C.

†

Anno DCXXXIII, Eduine rege peremto, Paulinus ii. 2
Cantiam rediit.

Anno DCXL, Eadbald[1] rex Cantuariorum obiit. iii.

Anno DCXLII, Osuald rex occisus. iii.

Anno DCXLIIII, Paulinus, quondam Eboraci[2], iii.
sed tunc Hrofensis antistes ciuitatis, migrauit ad Dominum.

Anno DCLI, Osuini[3] rex occisus, et Aidan episcopus ib.
defunctus est.

Anno DCLIII[4], Middilangli[5] sub principe Peada iii.
fidei mysteriis[6] sunt inbuti.

| Anno DCLV, Penda periit[7], et Mercii sunt facti f. 12
iii.
Christiani[8].

Anno DCLXIIII[9], eclypsis facta; Earconberct[10] rex iii.
Cantuariorum defunctus, et Colman cum Scottis ad iv.
suos reuersus est; et pestilentia uenit; et Ceadda ac Uilfrid[11] Nordanhymbrorum ordinantur episcopi[12].

Anno DCLXVIII, Theodorus ordinatur episcopus. ib.

Anno DCLXX[13], Osuiu' rex Nordanhymbrorum iv.
obiit[14].

Anno DCLXXIII, Ecgberct[15] rex Cantuariorum obiit; ib.
et synodus facta est ad Herutforda[16], praesente Ecgfrido rege, praesidente archiepiscopo Theodoro, utillima, X capitulorum.

Anno DCLXXV, Uulfheri[17] rex Merciorum, postquam XVII annos regnauerat, defunctus, Aedilredo[18] fratri reliquit imperium.

[1] eadwald O_2. *The whole annal omitted* O_3. [2] ebur- N. [3] -ne C. [4] DCLVI W. O_2. [5] -engli N; -aengli C. [6] ministeriis H_1. [7] penda rex merciorum occisus est C. [8] *here a later hand in* C. *has inserted* anno LXLVIII (*meaning* DCLVIII) Wulf[here] suble[uatus] in regem: *and this with the right date, and* 'regnum' *for* regem *is in the text of* W. O_2. O_{19}. D. &c. [9] DCLXVII W. O_2. [10] -berht C. [11] -frið C. [12] Anno DCLXVII° nr̄ abb̄ scr̄i [noster abbas scripsit], *insert* W. O_2. O_{19}. D. &c. *erased in* H_2. [13] DCLXVIII C. [14] Ecgfrid regn.m suscepit, *add* W. O_2. D. &c. [15] -berht C; -berc N. [16] herud- C. N. [17] -re C. [18] ędil- N; aeðel- C; æthelfrido W.

2. Anno DCLXXVI, Aedilred[1] uastauit Cantiam.

v. 19. Anno DCLXXVIII[2], cometa apparuit; Uilfrid episcopus a sede sua pulsus est ab Ecgfrido rege; et pro eo Bosa, Eata, et Eadhaeth[3] consecrati antistites[4].

1. Anno DCLXXVIIII, Ælfuini[5] occisus.

7, 18. Anno DCLXXX, synodus facta in campo Haethfeltha[6] de fide catholica, praesidente archiepiscopo Theodoro; in quo adfuit Iohannes abba Romanus.

3. Quo anno Hild abbatissa in Streanæshalæ[7] obiit.

6. Anno DCLXXXV, Ecgfrid rex Nordanhymbrorum occisus est. Anno eodem Hlotheri[8] rex Cantuariorum obiit[9].

Anno DCLXXXVIII, Caeduald[10] rex Occidentalium Saxonum Romam de Brittania pergit.

Anno DCXC, Theodorus archiepiscopus obiit[11].

Anno DCXCVII, Osthryd[12] regina a suis, id est Merciorum, primatibus interemta[13].

Anno DCXCVIII, Berctred dux regius Nordanhymbrorum a Pictis interfectus[13].

Anno DCCIIII[14], Aedilred[15], postquam XXXI[16] annos

[1] ędil- N; aeðil- C. [2] *the last digit seems to have been added later in* M. [3] -haet C; -hęt N[1]; -hęth N[2]. [4] antistes C. [5] aelbuini N; aelfwine C. [6] -feldo N; haetfelda C. [7] -hęlę N; -neshale C; streoneshale W. O_2. [8] -re C. N. [9] Anno DCLXXXVI, Wilfridus in sedem suam receptus est ab Alfrido rege, *add* D. O_9. &c. Anno DCLXXXVII, Wilfrid a sede repulsus ab Ecgfrido rege, *insert* W. O_2. O_{19}. [10] ceadualla C. W. O_2; cędualla N. [11] Anno DCXCII [Wilfridus episcopus] ab Alfrido rege iterum expulsus est, et XIII annos exulabat, et primo Romam adiit, et inde rediit, et in Mediterraneorum Anglorum regione morabatur, multaque diu loca peruagatus, Romam adiit, Brettaniam et [et Brit. O_{19}; et *om.* D; et inde O_9] rediit; diuertens ad [prouinciam *add* D[2]] Australium Saxonum [-les -nes O_{19}] pagano [-ne O_{19}] adhuc cultura [-rae, O_2. O_{19}; cultui D[2]] dediti, [-tos O_{19}. -tam D[2]] illis [ibi, D. O_9] in illa patria per V annos docebat euangelium *insert* W. O_2. O_{19}. D. &c. *A later hand in* O_2. *has attempted various corrections, not very successfully.* [12] ostryd N. [13] *This annal is omitted by* C. W. O_{2-4}. D. &c. [14] DCCIII W. O_2. D. &c. [15] ędil- N. [16] XXX C.

Merciorum genti praefuit, monachus factus Coenredo[1] regnum dedit.

Anno DCCV, Aldfrid[2] rex Nordanhymbrorum de- v. 18
functus est[3].

Anno DCCVIIII, Coenred[4] rex Merciorum, post- v. 19
quam V annos regnauit[5], Romam pergit[6].

Anno DCCXI, Berctfrid[7] praefectus cum Pictis pugnauit.

Anno DCCXVI[8], Osred rex Nordanhymbrorum v. 22
interfectus, et rex Merciorum Ceolred defunctus; et uir Domini Ecgberct[9] Hienses[10] monachos ad catholicum pascha et ecclesiasticam correxit tonsuram.

Anno DCCXXV[11], Uictred[12] rex Cantuariorum obiit. v. 23

Anno DCCXXVIIII, cometae apparuerunt, sanctus ib.
Ecgberct[13] transiit, Osric mortuus est.

Anno DCCXXXI, Berctuald[14] archiepiscopus obiit. ib.
Anno eodem Tatuini[15] consecratus archiepiscopus nonus
Doruuernensis ecclesiae, | Aedilbaldo rege Merciorum f. 12
XV. agente annum inperii[16].

Haec[17] de historia ecclesiastica Brittaniarum, et maxime

[1] coin- N. [2] Al'h'frid W. O_2. [3] et Osred regnum sus[cepit]; et Wilfrid epis [copus] in suam recep [tus est] sed [em], *adds* C; et Osred regnum sūscepit; et Wilfrid episcopus in suam receptus est sedem, et IIII^or^ annos, id est usque ad diem obitus sui, uitam duxit [ducit, O_9] in pace, et sicque [et *erased* D; que *om.* O_{19}] eximius [uir *inserts* D; uir uitae O_{19} *for* uirtute] uirtute uenerabilis uictor conscendit altithronum, *add* W. O_2. D. &c. [4] conred N. [5] -abit M. *at this point ends* MS. B. *imperfectly.* [6] *This annal is omitted by* C. W. O_2. D. &c. [7] berht-C; berefid N; berchtferht W; -ferth O_2. [8] XIII N. [9] -berht C. [10] hiienses C. N. [11] XXII N. [12] uicht- C. [13] -berht C; -ber'c't N. [14] berhtwald C. [15] -uuine C. [16] nonus . . . inperii *om.* C. W O_{1-3}. O_{5-6}. O_{8-11}. P. H_2. R_1, *which then give annals* 733, 734, *as far as* 'reuersa' (p. 361), *and then the following paragraph:* haec de historia, &c. O_1^2 *has inserted the omitted portions on the margin; hence they are in the text of* H_3 *and* Ar. *They also insert the whole of the annals* 731 *to* 734 *from* p. 361. *In* A_3. *the whole of the additional matter which it contains* pp. 361-3 *is inserted at this point.* [17] D. &c. *make a new chapter,* XXV, *begin here.*

gentis Anglorum, prout uel ex litteris antiquorum, uel ex traditione maiorum, uel ex mea ipse cognitione scire potui, Domino adiuuante digessi Baeda[1] famulus Christi, et presbyter monasterii beatorum apostolorum Petri et Pauli[2], quod est ad Uiuraemuda[3], et Ingyruum.

Notice of the author and his works.

Qui natus in territorio eiusdem monasterii, cum essem annorum septem, cura propinquorum datus sum educandus reuerentissimo abbati Benedicto, ac deinde Ceolfrido; cunctumque ex eo tempus uitae in eiusdem monasterii habitatione peragens, omnem meditandis scripturis operam dedi; atque inter obseruantiam disciplinae regularis, et cotidianam cantandi in ecclesia curam, semper aut discere, aut docere, aut scribere dulce habui.

Nono decimo autem uitae meae anno diaconatum, tricesimo gradum presbyteratus, utrumque per ministerium reuerentissimi episcopi Iohannis, iubente Ceolfrido abbate, suscepi.

Ex quo tempore accepti presbyteratus usque ad annum[4] aetatis meae LVIIII, haec in[5] scripturam sanctam meae meorumque[6] necessitati ex opusculis uenerabilium patrum breuiter adnotare, siue etiam ad formam sensus et interpretationis eorum superadicere curaui[7]:

vii. 'In principium Genesis, usque ad natiuitatem Isaac et eiectionem[8] Ismahelis, libros IIII[9].

5– De tabernaculo et uasis eius, ac uestibus sacerdotum, libros III.

58– 231. In primam partem Samuelis[10], id est usque ad mortem Saulis, libros III[11].

[1] beada C. *but with the former* a *erased;* beda W. O_2. [2] et pauli *om.* W. O_2. [3] uuiurae- C; uiuremunda W; uuiremuða O_2. [4] ad annum *om.* W. O_2. [5] in *om.* M. [6] que *om.* M. [7] *here ends* Bu_1. [8] iectionem M. N (?); isaac adiectionis W. O_2. [9] III W. O_2. O_4; II O_3. [10] -'h'elis M^2 (?). [11] IIII C. O_{2-4}.D. &c. AS.; in primam . . . III *om.* N.

De aedificatione templi, allegoricae[1] expositionis, sicut et cetera, libros II. viii. 359.

Item, in Regum librum XXX quaestionum. viii. 261.

In Prouerbia Salomonis libros III. ix. 53

In Cantica canticorum libros VII[2]. ib. 18 404.

In Isaiam, Danihelem, XII prophetas, et partem Hieremiae, distinctiones capitulorum ex tractatu beati Hieronimi excerptas[3].

In Ezram et Neemiam libros III. viii.

In Canticum Habacum librum I[4]. ix. 5 ix. 4 426.

In librum beati patris Tobiae explanationis allegoricae de Christo et ecclesia librum I[5]. ib. 4 444.

Item, Capitula lectionum in Pentateucum Mosi, Iosue, Iudicum;

In libros Regum et Uerba dierum;

In librum beati patris Iob;

In Parabolas, Ecclesiasten, et Cantica canticorum;

In Isaiam prophetam, Ezram quoque[6] et Neemiam.

In euangelium Marci libros IIII. x. 1

In euangelium Lucae libros VI. x. 26

Omeliarum euangelii libros II. v.

In apostolum quaecumque in opusculis sancti Augustini[7] exposita inueni, | cuncta per ordinem transscribere curaui. f. 12

In Actus apostolorum libros II. xii.

In Epistulas VII catholicas libros singulos[8]. ib. 1

In Apocalypsin sancti Iohannis libros III. 336. ib. 3

Item, Capitula lectionum in totum nouum testamentum, excepto euangelio. 452.

Item librum epistularum ad diuersos: quarum de sex aetatibus saeculi una est; de mansionibus filiorum Israel una; una de eo, quod ait Isaias: 'Et claudentur i. 14 i. 19 Is. 22.

[1] allig- M. [2] VI C. W. O_{2-4}. D. &c. AS. [3] in isaiam . . . excerptas *om.* C. W. O_{2-4}. D. &c. AS. *reinserted by* O_1^2. H_3. Ar. [4] abacuc I. W. O_2. [5] libros II N. [6] *here ends* R_1 *imperfectly.* [7] ag- C. [8] libros III O_2. (*not* W.).

3–214. ibi in carcerem, et post dies multos uisitabantur; de
222–4; 5–164. ratione bissexti una; de aequinoctio iuxta Anatolium una.

Item de historiis sanctorum: librum uitae et passionis[1] sancti Felicis confessoris de metrico Paulini
73– opere in prosam transtuli; librum uitae et passionis[1] sancti Anastasii, male de Greco[2] translatum, et eius a quodam inperito emendatum, prout potui, ad sensum correxi; uitam sancti patris monachi simul et antistitis
34. Cudbercti[3], et prius heroico metro et postmodum plano
02– sermone, descripsi[4].

58– Historiam abbatum monasterii huius, in quo supernae pietati deseruire gaudeo, Benedicti, Ceolfridi, et Huaetbercti[5] in libellis duobus.

i. Historiam ecclesiasticam nostrae insulae ac gentis in libris V.

5–172. Martyrologium de nataliciis[6] sanctorum martyrum diebus; in quo omnes, quos inuenire potui, non solum qua die, uerum etiam quo genere certaminis, uel sub quo[7] iudice mundum uicerint, diligenter adnotare studui.

–104. Librum hymnorum diuerso metro siue rhythmo.

Librum epigrammatum heroico metro, siue elegiaco[8].

0–342. De natura rerum, et de temporibus libros singulos; item de temporibus librum I maiorem.

–39. Librum de orthographia, alfabeti[9] ordine distinctum.

0–98. Item librum de metrica arte, et huic adiectum alium de schematibus siue tropis libellum, hoc est de figuris

[1] confessionis O_4. [2] mali de metro H_1. [3] -berhti C; -berti N. [4] C. *at first wrote* decon- *then erased* de-; conscripsi O_4. [5] huet- C; huet- N; huc- O_3. O_4. [6] *here end* O_5. O^1_{14}. O_{20}. [7] *at this point ends* MS. C. *imperfectly, a folio being probably lost. A later hand has added the word* principe *and then continues*: in suis quique prouinciis . . . inueniam. Amen. *v.* p. 8. [8] ilaico W^1; eliaco W^2. O_2. [9] albabeti M.

†

modisque locutionum, quibus scriptura sancta contexta est[1].'

The author's prayer.

Teque deprecor, bone Iesu[2], ut cui propitius donasti uerba tuae scientiae dulciter haurire, dones etiam benignus aliquando ad te fontem omnis sapientiae peruenire, et parere semper ante faciem tuam[3].

[1] *Here ends* R_2. [2] *here ends* O_3 *imperfectly.* [3] *The last paragraph of the Preface*: 'praeterea omnes . . . inueniam' p. 8, *is omitted there and inserted here in the following* MSS.: W. O^1_1. O_2. O_4. O_6. O_{8-12}. O^2_{14}. O_{15-20}. D. H_2. [He.] P. A_2. A_5. Bu_2. S. *The following* MSS. *are imperfect here, but originally contained the clause at this point:* C. O_3. O_{15}. R_1. *The following* MSS *never were complete at this point:* Bu_1. O_5. O_{20}. O_1^2. H_3. Ar. *and originally* O_7 (*which is incomplete here*) *have the clause both after the Preface and here.* B *and* R_2 *are also imperfect here, but* R_2 *has, and* B *had the clause after the Preface.*

[BAEDAE CONTINUATIO.]

Anno DCCXXXI, Ceoluulf rex captus, et adtonsus, et remissus in regnum ; Acca episcopus de sua sede fugatus [1].

Anno DCCXXXII, Ecgberct pro Uilfrido Eboraci episcopus factus [1].

[Cynibertus episcopus Lindisfarorum obiit [2].]

[Anno ab incarnatione Domini DCCXXXIII Tatuuini archiepiscopus, accepto ab apostolica auctoritate pallio, ordinauit Aluic et Sigfridum episcopos [2].]

Anno DCCXXXIII, eclypsis facta est [3] solis XVIIII [4], Kal. Sep. circa horam diei tertiam, ita ut pene totus orbis solis quasi nigerrimo et horrendo scuto [5] uideretur [6] esse coopertus [7].

Anno DCCXXXIIII [8], luna sanguineo rubore perfusa, quasi hora integra II. Kal. Febr. [9] circa galli cantum, dehinc nigredine subsequente ad lucem propriam reuersa [7].

[Anno ab incarnatione Christi DCCXXXIIII Tatuini episcopus obiit.

Anno DCCXXXV, Nothelmus archiepiscopus ordinatur; et Ecgberctus episcopus, accepto ab apostolica sede pallio, primus post Paulinum in archiepiscopatum confirmatus est; ordinauitque Fruidbertum [10] et Fruiduualdum episcopos, et Baeda presbyter obiit.

[1] *These annals are not in* C. O_2. O_3. O_9. *The former is not in* A_3. [2] *from* A_3. *a* b. [3] est *om.* C. [4] XVIII C. W. O_2. [5] sicut C. O_2. D. situ O_{18} ; sacco S. [6] uidetur M. W. O_2. [7] *not in* A_3. hoc anno Beda doctor obiit in Gyruum vii. kl. Iunii. Bu_1. [8] DCCXXXIII[0] W. O_2. [9] Sept. O_2. (*not* W.). [10] Fruidubertum A_3.

Anno DCCXXXVII, nimia siccitas terram fecit infecundam; et Ceoluulfus sua uoluntate adtonsus regnum Eadbercto reliquit.

Anno DCCXXXIX, Edilhartus[1] Occidentalium Saxonum rex obiit; et Nothelmus archiepiscopus.

Anno DCCXL, Cudberctus pro Nothelmo consecratus est. Aedilbaldus rex Merciorum per impiam fraudem uastabat partem Nordanhymbrorum; eratque rex eorum Eadberctus occupatus cum suo exercitu contra Pictos. Aediluualdus quoque episcopus obiit, et pro eo Conuulfus[2] ordinatur antistes. Arnuuini[3] et Eadberctus interempti.

Anno DCCXLI, siccitas magna terram occupauit. Carolus rex Francorum obiit; et pro eo filii Caroloman[4] et Pippin regnum acceperunt.

Anno DCCXLV, Uilfrid episcopus et Ingualdus Lundoniae episcopus migrauerunt ad Dominum.

Anno DCCXLVII, Herefridus uir Dei obiit.

Anno DCCL, Cudretus rex Occidentalium Saxonum surrexit contra Aedilbaldum regem et Oengusum. Theudor[5] atque Eanredus obierunt. Eadberctus campum Cyil cum aliis regionibus suo regno addidit.

Anno DCCLIII[6], anno regni Eadbercti quinto, [quinto] Idus Ianuarias eclipsis solis facta est. Postea eodem anno et mense, hoc est nono Kalendarum Februariarum, luna eclipsim pertulit, horrendo et nigerrimo scuto, ita ut sol paulo ante, cooperta.

Anno DCCLIIII, Bonifacius, qui et Uinfridus, Francorum episcopus, cum quinquaginta tribus martyrio coronatur; et pro eo Redgerus consecratur archiepiscopus a Stephano papa.

Anno DCCLVII, Aedilbaldus rex Merciorum a suis tutoribus nocte morte fraudulenta miserabiliter peremptus occubuit; Beornredus regnare coepit; Cyniuulfus rex Occidentalium Saxonum obiit. Eodem etiam anno Offa, fugato Beornredo, Merciorum regnum sanguinolento quaesiuit gladio.

[1] -hard A_3. [2] erniulfus a. [3] *sic* Mon. Hist. Brit.; arnwini (?) A_3; arnwyn b.; aruwini Smith. [4] karlman A_3; ceolymon a. [5] *from* A_3. theneorus edd.; thendor b. [6] DCCLVI edd. DCCLXVI *altered from* DCCLXXI A_3.

Anno DCCLVIII, Eadberctus rex Nordanhymbrorum Dei amoris causa, et caelestis patriae uiolentia, accepta sancti Petri tonsura, filio suo Osuulfo regnum reliquit.

Anno DCCLVIII, Osuulfus a suis ministris facinore[1] occisus est; et Edilualdus anno eodem a sua plebe electus intrauit in regnum; cuius secundo anno magna tribulatio mortalitatis uenit et duobus ferme annis permansit, populantibus duris ac diuersis[2] egritudinibus, maxime tamen dysenteriae languore.

Anno DCCLXI, Oengus Pictorum rex obiit, qui regni sui principium usque ad finem facinore cruento tyrannus perduxit carnifex; et Osuini occisus est.

Anno DCCLXV, Aluchredus rex susceptus est in regnum.

Anno DCCLXVI, Ecgberctus archiepiscopus prosapia regali ditatus, ac diuina scientia imbutus, et Frithubertus, uere fideles episcopi, ad Dominum migrauerunt.]

[1] facinorose edd. [2] aduersis b.

INCIPIT VITA BEATORUM ABBATUM f. 7a

BENEDICTI, CEOLFRIDI, EOSTERWINI, SIGFRIDI,

ATQUE

HWAETBERHTI[1].

Benedict Biscop, founder of Wearmouth.

1. Religiosus Christi famulus Biscopus cognomento Benedictus, aspirante superna gratia, *monasterium* construxit in honore beatissimi apostolorum principis Petri, *iuxta ostium fluminis Uiuri*[2] ad aquilonem, iuuante se ac terram tribuente uenerabili ac piissimo gentis illius rege Ægfrido; idemque monasterium annis sedecim, inter innumeros uel itinerum uel infirmitatum labores, eadem qua construxit religione, sedulus rexit. Qui ut beati papae Gregorii[3] uerbis, quibus cognominis eius abbatis uitam glorificat, utar: 'Fuit uir uitae uenerabilis, gratia Benedictus et nomine, ab ipso pueritiae suae tempore cor gerens senile, aetatem quippe moribus transiens, nulli animum uoluptati dedit.' Nobili quidem stirpe gentis Anglorum progenitus, sed non minori nobilitate[4] mentis ad promerenda semper angelorum consortia suspensus. Denique cum esset minister Oswiu[5] regis, et possessionem terrae suo gradui competentem illo donante perciperet, annos natus circiter XX^ti^ et V fastidiuit | f. 7

Dial. ii. 1.

His origin.

[1] Incipit vita sanctorum abbatum monasterii in Wiremutha et Gyruum, Benedicti, Ceolfridi, Easterwini, Sigfridi atque Hwetberti, ab eiusdem monasterii presbitero et monacho Beda composita D. *and so, with only minute differences*, H_2. P. C. B. F. Incipit uita Sancti Benedicti 'cognomento Biscop' abbatis, que est ii. id. Ianuarii Δ. [2] *sic* H_1. Δ; wiri D. H_2. P. C. B; wyri F. [3] gregorii papae C. [4] -tatis H_2. [5] oswiii H_1; oswini C; oswii Δ; -wyn F.

possessionem caducam, ut adquirere posset aeternam; despexit[1] militiam cum corruptibili donatiuo terrestrem[2], ut uero Regi militans[3], regnum in superna ciuitate mereretur habere perpetuum[4]; reliquit[5] domum, cognatos, et patriam propter Christum et propter Euangelium, ut centuplum acciperet, et uitam aeternam possideret; respuit nuptiis seruire carnalibus, ut sequi ualeret Agnum uirginitatis gloria candidum in regnis celestibus[6]; abnuit liberos carne procreare mortales, praedestinatus a Christo ad educandos ei spiritali doctrina filios caelesti in uita perennes.

He chooses the religious life.

Mc. x. 29.

Apoc. 4.

2. Dimissa ergo patria Romam adiit, beatorum apostolorum, quorum desiderio semper ardere consuerat, etiam loca corporum corporaliter uisere atque adorare curauit; ac[7] patriam mox reuersus, studiosius[8] ea quae uidit[9] ecclesiasticae uitae instituta, diligere, uenerari, et quibus potuit praedicare non desiit. Quo tempore Alchfridus[10] supradicti regis Oswii[11] filius et ipse propter adoranda[12] apostolorum limina Romam uenire disponens, comitem eum eiusdem itineris accepit. Quem cum pater suus ab intentione[13] memorati itineris reuocaret, atque in patria ac regno suo faceret residere, nihilominus ipse ut bone indolis adolescens, coeptum confestim explens iter, summa | sub festinatione Romam rediit, tempore cuius supra[14] beatae memoriae Uitaliani papae; et non pauca scientiae salutaris quemadmodum et prius hausta dulcedine, post menses[15] aliquot inde digrediens ad insulam Lirinensem, ibidem se monachorum coetui tradidit, tonsuram accepit, et disciplinam regularem monachi uoto insignitus debita cum sollicitudine seruauit; ubi per

His first and second visits to Rome.

He becomes a monk at Lerins.

[1] dispexit H_1. Δ. [2] terrestre H_1. [3] militare D. H_2. P. C. B. F. [4] in perp. F. [5] -quid H_1. [6] in regn. cel. *om.* Δ. [7] ad D. H_2. P. C. B. F. [8] studiosus C. [9] uidit *om.* C. [10] alh- Δ. [11] oswyii H_1; oswiii B. [12] ad ador. H_2. [13] ob intentionem C. [14] meminimus *adds* H_2. [15] menses uero Δ.

biennium idonea[1] monasticae conuersationis doctrina institutus, rursus beati Petri apostolorum principis amore deuictus, sacratam eius corpore ciuitatem repedare statuit.

His third visit to Rome.

3. Nec post longum adueniente naue[2] mercatoria, desiderio satisfecit. Eo autem tempore miserat Ecgberchtus Cantuariorum rex de Brittannia electum ad episcopatus officium uirum nomine Uighardum[3], qui a Romanis beati papae[4] Gregorii discipulis in Cantia fuerat omni aecclesiastica institutione sufficienter edoctus; cupiens eum sibi Romae ordinari episcopum, quatinus suae gentis et linguae habens antistitem, tanto perfectius cum subiectis sibi populis uel uerbis imbueretur fidei uel mysteriis; quanto haec non per interpretem, sed per cognati et contribulis uiri linguam simul manumque susciperet. Qui uidelicet Uicghardus[5] Romam ueniens, cum | cunctis qui secum uenere f. 8 b
comitibus, antequam gradum pontificatus perciperet, morbo ingruente defunctus est. At uero papa apostolicus, ne legatariis obeuntibus legatio religiosa fidelium fructu competente careret, inito consilio elegit de suis quem Brittannias archiepiscopum mitteret, Theodorum uidelicet saeculari simul et aecclesiastica philosophia praeditum uirum, et hoc in utraque lingua, Greca scilicet et Latina, dato ei collega et consiliatore uiro aeque strenuissimo ac prudentissimo Adriano abbate. Et quia uenerabilem Benedictum sapientem, industrium, religiosum ac nobilem uirum fore conspexit, huic ordinatum cum suis omnibus commendauit episcopum, precepitque ut, relicta peregrinatione quam pro Christo susceperat, commodi altioris intuitu patriam reuersus, doctorem ei ueritatis quem sedula[6] quesierat adduceret, cui uel illo pergenti uel ibidem docenti,

He returns to Britain with Theodore.

[1] -neo Δ. [2] nauem H_1. [3] wig- D. H_2. P. C. B; wyg- F; wi- Δ. [4] greg. papae D. C. P. B. F. [5] wihardus Δ. D. H_2. B; wig- P; wic- F. [6] -lo Δ.

pariter interpres existere posset et ductor. Fecit Benedictus[1] ut iusserat; uenerunt[2] Cantiam[3]; gratissime sunt suscepti; Theodorus sedem episcopatus conscendit; Benedictus[4] suscepit monasterium beati Petri apostoli regendum[5], cuius postea praefatus Adrianus factus est abbas.

He becomes abbot of St. Peter's, Canterbury.

a. 4. | Quod ubi[6] duobus annis monasterium rexit, tertium de Brittannia Romam iter arripiens solita[7] prosperitate conpleuit librosque omnis diuinae eruditionis non paucos uel placito praetio emptos, uel amicorum dono[8] largitos[9] retulit. Rediens autem ubi Uiennam[10] peruenit, empticios ibi quos apud amicos commendauerat, recepit[11]. At ingressus Brittanniam, ad regem se[12] Occidentalium Saxonum nomine Counualh[13] conferendum putauit, cuius et ante non semel amicitiis usus, et beneficiis erat adiutus. Sed ipso eodem tempore inmatura morte praerepto, tandem ad patriam gentem, solumque in quo natus est pedem conuertens, Æcfridum[14] Transhumbranae regionis regem adiit[15], cuncta quae egisset ex quo patriam adolescens deseruit, replicauit; quo religionis desiderio arderet, non celauit; quid aecclesiasticae, quid monachicae[16] institutionis Romae uel circumquaque didicisset, ostendit[17], quot diuina uolumina, quantas beatorum apostolorum siue martyrum Christi reliquias adtulisset, patefecit; tantamque apud eum[18] gratiam familiaritatis inuenit, ut confestim ei *terra*m septuaginta *familiarum* de suo largitus, monasterium inibi primo pastori aecclesiae

His fourth visit to Rome.

He returns to Britain.

Foundation of Wearmouth, 674 A. D.

a. §7.

[1] benedictus *om.* Δ. D. H_2. P. C. B. F. [2] uen. enim Δ. [3] cantie B. [4] ben. uero Δ. [5] ad reg. D. H_2. P. C. B. F. [6] *altered to* ibi H_1. [7] -tate B. [8] dona C. [9] largitus H_1. D. P. B. F. [10] uienna D. P. C. B. F. [11] cepit C. B. [12] se *om.* D. H_2. P. C. B. F. [13] coynwalh D. P. C. B. F; coynuualh H_2; kenwallum Δ. [14] ecg- Δ. D. P. C. B; hecg- H_2; eg- F. [15] adii Δ. [16] *altered to* monasticae H_1. [17] ostendit *om.* D. H_2. P. C. B. F. [18] eam H_1; regem D. H_2. P. C. B. F.

facere[1] prae ciperet. Quod[2] factum est, sicut et in f. 9
prohemio memini, ad *ostium fluminis Wyri*[3] ad leuam[4] *anno* ab *incarnatione Domini sexcentesimo septuagesimo quarto, indictione secunda, anno autem quarto*[5] *imperii Ecgfridi regis*[6].

He procures masons, &c. from Gaul.

5. Nec plusquam unius *anni* spatio post *fundat*um *monasteri*um interiecto, *Benedictus* oceano *trans*misso *Gallia*s petens, cementarios[7] qui lapideam sibi aecclesiam iuxta Romanorum quem semper amabat morem facerent, postulauit, accepit, adtulit. Et tantum in operando studii[8] prae amore beati *Petri in* cuius *honorem*[9] *fac*iebat exhibuit, ut intra unius anni circulum ex quo fundamenta sunt iecta, culminibus superpositis, missarum inibi solempnia celebrari uideres. Proximante autem ad perfectum opere, misit legatarios[10] Galliam, qui uitrifactores, artifices uidelicet Brittanniis[11] eatenus incognitos, ad[12] cancellandas[13] aecclesiae porticumque et caenaculorum eius fenestras adducerent. Factumque est[14], uenerunt; nec solum opus postulatum[15] compleuerunt, sed et Anglorum ex eo gentem huiusmodi artificium nosse ac discere[16] fecerunt; artificium nimirum uel lampadis[17] aecclesiae claustris, uel uasorum multifariis usibus non ignobiliter aptum. Sed et cuncta quae ad altaris et aecclesiae ministerium competebant, uasa sancta, | uel uestimenta, quia[18] domi f. 1
inuenire non potuit, de transmarinis regionibus aduectare religiosus emptor curabat.

His fifth visit to Rome.

6. Et ut[19] ea quoque quae nec in Gallia quidem[20] His
repperiri ualebant, Romanis e finibus aecclesiae suae An
§§

[1] facere ecclesiae C. [2] quod et Δ. [3] wiri D. H_2. P. C. B. F^1; wyri F^2; weiri Δ. [4] aquilonem D. H_2. P. C. B. F. [5] ii. F. [6] reges Δ. [7] commentarios B. [8] -dui H_1. [9] honore rem Δ. [10] -torios Δ. [11] -nis H_1. [12] ad faciendas cancellorum porticuumque Δ. [13] -dos D. H_2 P. C. B. F. [14] est et Δ. D. H_2. P. C. B. F. [15] -lantum C. [16] disscere H_1. [17] -dibus Δ. [18] que Δ. [19] ut *om.* Δ. [20] quidam H_2.

prouisor inpiger ornamenta uel munimenta conferret; quarta[1] illo, post conpositum iuxta regulam monasterium, profectione conpleta multipliciore quam prius spiritalium mercium fenore cumulatus rediit. Primo quod innumerabilem *librorum* omnis generis *copiam* adportauit; Secundo quod *reliquiarum beatorum* apostolorum *martirum*que Christi habundantem gratiam multis Anglorum aecclesiis profuturam aduexit; Tertio quod *ordinem cantandi* psallendi atque *in aecclesia ministrandi iuxta* morem *Romanae institutionis* suo monasterio contradidit, postulato uidelicet atque accepto ab Agathone papa *archicantore aecclesiae* beati apostoli Petri et *abbate monasterii beati Martini*[2] *Iohanne*, quem sui futurum magistrum monasterii *Brittannia*s, Romanum Anglis ad*duc*eret. *Qui* illo perueniens, non solum *uiua uoce* quae Romae didicit aecclesiastica discentibus tradidit; sed et non pauca etiam *litteris* mandata reliquit[3], quae hactenus in eiusdem monasterii bibliotheca memoriae gratia seruantur. Quartum, Benedictus non uile munus | adtulit, epistolam priuilegii
b. a uenerabili papa Agathone cum licentia, consensu, desiderio, et hortatu Ecgfridi regis acceptam, qua monasterium, quod fecit, ab omni prorsus extrinseca irruptione tutum perpetuo redderetur ac liberum. Quintum, *picturas* imaginum sanctarum quas ad ornandam[4] aecclesiam beati Petri apostoli, quam construxerat, detulit; imaginem uidelicet beatae Dei genetricis semperque uirginis Mariae, simul et duodecim apostolorum, quibus mediam eiusdem aecclesiae testudinem, ducto a pariete ad parietem tabulato[5] praecingeret; imagines euangelicae historiae quibus australem aecclesiae parietem decoraret; imagines uisionum apocalipsis beati Iohannis, quibus septentrionalem aeque parietem ornaret, quatinus intrantes

Treasures brought back by him.

[1] quarta igitur Δ. [2] et abbate . . . . martini *om.* Δ.
[3] -quid H_1. [4] adorandam Δ. [5] -ta H_1. D. H_2. P. B. F.

aecclesiam omnes etiam litterarum ignari, quaquauersum intenderent, uel semper amabilem Christi sanctorumque eius, quamuis in[1] imagine, contemplarentur aspectum; uel dominicae incarnationis gratiam uigilantiore mente recolerent; uel extremi discrimen examinis, quasi coram oculis habentes, districtius se ipsi examinare meminissent.

Foundation of Jarrow.

7. Igitur uenerabilis Benedicti uirtute, industria ac religione, rex Ecgfridus non minimum delectatus, terram, quam ad construendum monasterium ei donauerat, quia bene se ac fructuose | donasse[2] conspexit, *quadraginta* adhuc *familiarum* data possessione, augmentare curauit; ubi post annum missis monachis numero ferme decem et septem, et praeposito abbate ac presbitero Ceolfrido[3], Benedictus consultu[4] immo etiam iussu praefati Ecgfridi regis[5], *monasterium beati* apostoli *Pauli*[6] construxit, ea duntaxat ratione, ut una utriusque loci pax et concordia, eadem perpetuo[7] familiaritas conseruaretur et gratia: ut sicut uerbi gratia, corpus a capite, per quod spirat, non potest auelli, caput[8] corporis, sine quo non uiuit, nequit obliuisci, ita[9] nullus haec[10] monasteria primorum apostolorum *fraterna* societate coniuncta aliquo ab inuicem temptaret disturbare conatu. *Ceolfridus* autem hic, quem abbatem constituit Benedictus, a primis instituti monasterii prioris exordiis adiutor illi per omnia *strenuissim*us aderat, et cum eo tempore congruo Romam discendi necessaria simul et adorandi gratia adierat. Quo tempore etiam presbiterum Eosterwyni[11] de monasterio beati Petri eligens abbatem, eidem monasterio regendi iure praefecit; ut quem solus non

Hist. Anon. § 11.

f. 11 a

Ceolfrid abbot of Jarrow; Eosterwine of Wearmouth.

[1] in *om.* H_1. [2] ordinatum esse H_1 (*not* Δ); *but it is hard to see what sense can be got out of this reading. Possibly the original reading was* ordinasse. [3] cel- Δ *and so fq.* [4] -to H_1. [5] regis E. C. P. [6] pauli ap. D. H_2. P. C. B F. [7] -tua D. H_2. P. C. B. F. [8] capud H_1. [9] ita ut B. [10] haec *om.* C. [11] -winum D. H_2. P. B; -wynum F; ęsterwinum Δ.

poterat laborem, socia dilectissimi[1] commilitonis uirtute leuius ferret. Nec ab re uideatur cuiquam *duos unum monasterium* simul *hab*uisse abbates. Fecit hoc frequens illius pro *monasterii* utilitate profectio, creber
11 b. trans | oceanum aegressus incertusque regressus. Nam et beatissimum Petrum apostolum Romae pontifices sub se duos per ordinem ad regendam aecclesiam constituisse, causa instante necessaria, tradunt historiae. Et ipse magnus abbas Benedictus, sicut de illo beatus papa Gregorius scribit, XII^{cim} abbates suis discipulis, prout utile iudicauit, sine caritatis detrimento, immo pro augmento caritatis praefecit.

§ 12. 8. Suscepit igitur memoratus uir curam monasterii regendi, nono ex quo fundatum est anno. Permansit in ea[2] usque ad obitum suum annis quattuor, uir ad saeculum[3] nobilis, sed insigne nobilitatis non ad iactantiae materiem, ut quidam, despectumque[4] aliorum, sed ad maiorem, ut Dei seruum decet, animi nobilitatem conuertens. Patruelis quippe erat abbatis sui Benedicti, sed amborum tanta ingenuitas[5], talis mundanae ingenuitatis fuit pro nichilo contemptus, ut neque iste monasterium ingressus, aliquem sibi prae ceteris ob intuitum consanguinitatis aut nobilitatis honorem quaerendum, neque ille[6] putaret offerendum; sed aequali cum fratribus lance boni propositi iuuenis gloriabatur se regularem per omnia seruare disciplinam. Et quidem cum fuisset minister Ægfridi regis, relictis semel negotiis saecularibus, depositis armis, assumpta militia spiritali, tantum
a. mansit humilis, fra|trumque simillimus aliorum, ut[7] uentilare cum eis et triturare, oues uitulasque[8] mulgere, in pistrino, in orto, in coquina, in cunctis monasterii operibus iocundus et obediens gauderet

Character of Eosterwine.

[1] lectissimi Δ. [2] eo D. H_2. P. C. B. F. [3] ad saec. *om.* D. H_2. P. C. B. F. [4] dispectumque H_1. Δ^1. [5] mentis ing. D H_2. P. C. F. [6] illum Δ. [7] ut *om.* D. H_2. P. C. B. F. [8] -losque H_2.

exerceri. Sed et abbatis nomine[1] graduque assumpto, idem animo qui[2] prius manebat ad omnes, iuxta id quod quidam sapiens ammonet dicens: 'Rectorem te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis, quasi unus ex illis,' mitis, affabilis, et[3] benignus omnibus. Et quidem, ubi oportunum conperiebat, peccantes regulari disciplina cohercens, sed magis tamen ingenita diligendi consuetudine sedulus ammonens, ne qui peccare uellet, et limpidissimam uultus eius lucem nubilo sibi suae inquietudinis abscondere. Saepe pro curandis monasterii negotiis alicubi digrediens, ubi operantes inuenit fratres, solebat eis confestim in opere coniungi; uel aratri gressum stiba[4] regendo[5], uel ferrum malleo domando, uel uentilabrum manu[6] concutiendo, uel aliud quid tale gerendo. Erat enim et uiribus fortis iuuenis, et lingua suauis; sed et animo hilaris, et beneficio largus, et honestus aspectu. Eodem quo fratres ceteri cibo, semper eadem uescebatur in domo, ipso quo priusquam abbas esset communi dormiebat in loco, adeo ut etiam morbo correptus, et obitus sui certis ex signis iam praescius, duos adhuc dies in dor|mitorio fratrum quiesceret. f. 12 b
Nam quinque reliquos usque ad exitus horam dies in secretiori se aede locabat; qua[7] die quadam egrediens, et sub diuo residens, accitis ad se fratribus cunctis, more naturae misericordis osculum pacis eis flentibus, ac de abscessu tanti patris et pastoris merentibus dedit. Obiit autem per nonas Martias noctu, fratribus matutinae psalmodiae laude[8] uacantibus. Uiginti IIII^or^ annorum erat cum monasterium peteret, ·XII· in eo uixit annis, septem presbiteratu[9] functus est[10] annis, IIII^or^ ex eis monasterii regimen agebat;

Eccl xxxii.

His death, March 6.

[1] regimine D. H_2. P. C. B. F. [2] eodem . . . quo D. H_2. P. C. B. F. [3] ac H_2. [4] *sic* MSS. *except* Δ = stiua. [5] -da B. [6] manuum H_1. [7] quam Δ. [8] laudi C. [9] -tus H_2. P. [10] est *om.* C.

ac sic 'terrenos artus moribundaque membra relinquens,' caelestia regna petiuit.

9. Uerum his de uita uenerabilis Æosterwyni[1] breuiter praelibatis, redeamus ad ordinem narrandi. Constituto illo abbate Benedictus[2] monasterio beati Petri apostoli, constituto[3] et Ceolfrido monasterio[4] beati Pauli, non multo post temporis spatio quinta uice de Brittannia Romam adcurrens[5], innumeris sicut *semper* aecclesiasticorum donis commodorum locupletatus rediit; magna quidem copia uoluminum sacrorum; sed non minori[6], sicut et prius, sanctarum imaginum munere ditatus. Nam et tunc dominicae historiae picturas quibus totam beatae Dei genetricis, quam in monasterio maiore fecerat, aecclesiam in gyro coronaret, adtulit[7]; imagines quoque ad ornandum | monasterium aecclesiamque beati Pauli apostoli de concordia ueteris et noui Testamenti summa ratione conpositas exibuit; uerbi gratia, Isaac ligna, quibus inmolaretur portantem, et Dominum crucem in qua pateretur[8] aeque portantem, proxima super inuicem regione, pictura coniunxit. Item serpenti in heremo a Moyse exaltato, Filium hominis in cruce exaltatum conparauit[9]. Adtulit inter alia, et pallia duo oloserica incomparandi operis, quibus postea ab Aldfrido rege eiusque consiliariis, namque Ecgfridum[10] postquam rediit iam interfectum repperit, terram trium familiarum ad austrum Uuiri[11] fluminis, iuxta ostium conparauit[9].

Benedict's sixth visit to Rome. He returns with fresh treasures.

10. Uerum inter laeta quae ueniens adtulit, tristia domi repperit; *uenerabil*em uidelicet presbiterum *Eosterwini*[12] quem abiturus abbatem constituerat,

[1] eosteruuini C; -wini D. H_2. P; -wyni F; æsterwini Δ. [2] bened. *inserted after* pauli Δ. [3] constituto *om.* Δ. [4] -rii P. [5] occurrens C. [6] minori *om.* Δ. [7] adtulit *om.* D. H_2. P. C. B. F. [8] *Here at the end of* f. 89d *ends* H_2. *imperfectly.* [9] -paruit F^1. [10] -do H_1. [11] wiri Δ. D. P. C. B. F. [12] -num D. P. C. B; -wynum F; æsterwinum Δ.

simul et fratrum ei commissorum cateruam non paucam, per cuncta grassante *pestilentia*, iam migrasse de saeculo. Sed aderat et solamen, *quia* in loco *Æosterwyni*[1] *uir*um aeque reuerentissimum ac mitissimum de monasterio eodem, *Sicgfridum*[2] uidelicet *diaconum*, electione *frat*rum suorum simul et co*abbatis* eius *Ceolfridi*, mox substitutum cognouit; *uirum* scientia quidem *scripturarum* sufficienter *instructum*, moribus optimis ornatum, *mira* abstinentiae uirtute praeditum, sed ad custodiam uirtutum animi, corporis infirmitate | non minime depressum, ad[3] conseruan- f. 13
dam cordis innocentiam nociuo et inremediabili pulmonum uitio laborantem.

Election of Sigfrid in place of Eosterwine.

11. Nec multo post etiam Benedictus ipse morbo caepit ingruente fatigari. Ut enim tantam religionis instantiam etiam patientiae uirtus adiuncta probaret, diuina utrumque pietas temporali egritudine prostrauit in lectum; ut post egritudinem morte deuictam perpetua supernae pacis et lucis quiete refoueret. Nam et Sigfridus[4], ut diximus, longa interiorum molestia castigatus diem peruenit ad ultimum; et Benedictus per triennium languore paulatim adcrescente tanta paralisi dissolutus est, ut ab omni prorsus inferiorum membrorum factus sit parte praemortuus, superioribus solum, sine quorum uita uiuere nequit homo, ad officium patientiae uirtutemque reseruatis; studebant in[5] dolore *semper* Auctori[6] *gratias* referre, semper Dei laudibus fraternisue hortatibus uacare. Agebat[7] Benedictus aduenientes sepius ad sê fratres de custodienda, quam statuerat, regula firmare: 'Neque enim putare habetis,' inquit, 'quod ex meo haec quae cf. H
uobis statui decreta indoctus corde protulerim. Ex Ano
decem quippe *et septem monasteriis* quae inter longos

Sickness of Benedict and Sigfrid.

Benedict's address to the Brethren.

[1] eosterwini D. P. B; -uuini C; -wyni F; æsterwini Δ. [2] sic- Δ; sig- D. P. B. F. [3] et ad Δ. [4] sic- Δ. [5] autem in Δ. [6] auct. omnium Δ². [7] augebat H_1.

meae crebre peregrinationis discursus *optima* conperi, *haec* uniuersa *didici*, et uobis salubriter obseruanda
4 a. con*tradidi*.' | Bibliothecam quam de Roma nobilissimam copiosissimamque aduexerat, ad instructionem aecclesiae necessariam, sollicite seruari integram, nec[1] per incuriam fedari, aut passim[2] dissipari[3] praecepit. Sed et hoc sedulus eisdem solebat iterare mandatum, ne quis in electione abbatis, generis prosapiam, et non magis uiuendi docendique probitatem putaret esse quaerendam. 'Et uere,' inquit, 'dico uobis, quia in conparatione duorum malorum, tolerabilius mihi multo[4] est totum hunc locum in quo monasterium feci, si sic iudicauerit Deus, in solitudinem sempiternam redigi, quam ut frater meus carnalis, quem
b. § nouimus uiam ueritatis non ingredi, in eo regendo post me abbatis nomine succedat. Ideoque multum cauetote fratres semper, ne secundum genus umquam, ne[5] deforis aliunde, uobis patrem quaeratis. Sed iuxta quod *regula* magni[6] quondam abbatis *Benedicti*, iuxta quod *priuilegii* nostri *continent* decreta, in conuentu uestrae congregationis communi consilio perquiratis, qui secundum *uitae* meritum et sapientiae *doctrina*m aptior[7] ad tale ministerium perficiendum digniorque probetur, et quemcunque omnes unanime[8] caritatis inquisitione optimum cognoscentes elegeritis; hunc uobis accito episcopo rogetis abbatem consueta benedictione firmari. Nam qui carnali,' inquit 'ordine
b. carnales filios generant, carnali necesse | est[9] ac terrenae suae hereditati carnales terrenosque quaerant heredes; at qui spiritales Deo filios spiritali semine uerbi procreant, spiritalia oportet sint cuncta quae agunt. Inter spiritales suos liberos eum maiorem qui ampliori spiritus gratia sit praeditus aestiment, quomodo terreni

[1] ne MSS. [2] spassim P. [3] diss. posset Δ. [4] multum B. [5] nec Δ [6] magna H_1. [7] -ra B. [8] -mi D. P. C. B. F. [9] est *om.* H_1.

parentes, quem primum partu fuderint, eum principium liberorum suorum cognoscere, et caeteris in partienda sua hereditate praeferendum ducere solent.'

His devotion during his sickness.

12. Neque hoc reticendum, quod uenerabilis abbas Benedictus ad temperandum sepe longae noctis tedium, quam prae infirmitatis onere ducebat insomnem, aduocato lectore, uel exemplar patientiae Iob, uel aliud quid scripturarum quo consolaretur aegrotus, quo depressus in infimis uiuacius ad superna erigeretur[1], coram se recitari iubebat[2]. Et quia nullatenus ad orandum surgere, non facile ad explendum solitae psalmodiae cursum linguam uocemue poterat leuare, didicit uir prudens, affectu[3] religionis dictante, per singulas diurnae siue nocturnae orationis horas aliquos ad se fratrum uocare, quibus psalmos consuetos duobus in choris resonantibus, et ipse cum eis quatenus poterat psallendo, quod per se solum nequiuerat, eorum iuuamine suppleret.

13. At ubi *uterque* abbas lassatus[4] *infirmitate* diutina, iam se morti | uicinum, nec regendo monasterio f. 15 b
idoneum fore conspexit; tanta namque eos affecit infirmitas carnis, ut perficeretur in eis uirtus Christi, cf. 2 xii. 9
ut cum quadam die desiderantibus[5] eis se inuicem, priusquam de hoc saeculo migrarent, uidere et alloqui,

Last farewell of Benedict and Sigfrid.

Sigfridus in feretro deportaretur ad cubiculum, ubi Benedictus et ipse suo iacebat in grabato, eisque uno in loco ministrorum manu conpositis, caput[6] utriusque in eodem ceruicali locaretur, lacrimabili spectaculo, nec tantum habuere uirium, ut proprius posita ora ad osculandum se alterutrum coniungere possent, sed et hoc fraterno conpleuerunt officio; *inito*[7] *Benedictus* Hist
cum eo, cumque uniuersis *fratribus* salubri *consilio*, Ano 16.
acciit abbatem *Ceolfridum*, quem monasterio beati

[1] erigetur H_1. Δ^1. [2] uidebat B. [3] -tum H_1. [4] assatus Δ^1. [5] -ratus H_1; -rassent Δ, *omitting* eis. [6] capud H_1. [7] inito ergo Δ.

Pauli apostoli praefecerat[1], uirum uidelicet *sibi* non tam carnis necessitudine, quam uirtutum[2] societate propinquum; et *eum utrique monasterio*, cunctis fauentibus, atque hoc utillimum iudicantibus, praeposuit patrem; salubre ratus *per omnia* ad conseruandam pacem, unitatem, concordiamque locorum, si unum perpetuo patrem rectoremque tenerent; commemorans sepius Israhelitici regni exemplum, quod inexterminabile semper exteris nationibus, inuiolatumque perdurauit, quamdiu unis hisdemque suae gentis regebatur a ducibus; at postquam praecedentium causa peccatorum inimico | ab inuicem est certamine direptum[3], periit paulisper, et a sua concussum soliditate defecit. Sed et euangelicam illam monebat sine intermissione recolendam esse sententiam, quia: 'omne regnum in seipso diuisum desolabitur.'

Ceolfrid appointed abbot of both monasteries.

5 b.

c. xi. Matth. 25.

Incipit Libellus Secundus[4].

14. Igitur post haec reuolutis mensibus duobus, primo *uenerabilis* ac Deo dilectus *abbas Sigfridus*, pertransito igne et aqua tribulationum temporalium, inductus est in refrigerium sempiternae quietis, introiit in domum regni caelestis, in holocaustis perpetue laudationis reddens sua uota Domino, quae sedula labiorum mundorum distinctione promiserat; ac deinde adiunctis aliis mensibus IIII^{or}, uitiorum uictor *Benedictus* et uirtutum patrator egregius, uictus *infirmitate* carnis ad extrema peruenit. 'Nox ruit hibernis algida flatibus,' diem[5] mox sancto[6] nascitura

Death of Sigfrid, Aug. 22, and of Benedict, Jan. 12.

st. on. §§ 18.

Ps. . 12, 13.

[1] pra- H_1. [2] -te Δ. [3] diremptum C. Δ. [4] *This heading is only in* C; *but all the other* MSS. (*except* Δ) *have here, and only here, a large illuminated initial marking a new division. Bede himself, sup. p.* 359, *entitles his work*: 'Historiam abbatum . . . . in libellis duobus.' [5] dies uero 'illi' C. [6] sancta D. P. C. B. F.

aeterne felicitatis, serenitatis et lucis. Conueniunt[1] fratres ad aecclesiam, insomnes orationibus et psalmis[2] transigunt umbras noctis; et paternae decessionis pondus continua diuinae laudis modulatione solantur. Alii cubiculum in quo eger, animo robustus egressum[3] mortis et uitae expectabat ingressum, non deserunt. Euangelium tota nocte pro doloris leuamine, quod et aliis noctibus fieri consuerat, a presbytero legitur; dominici corporis et sanguinis sacramentum hora exitus instante pro uiatico datur; et sic anima | illa f. 16
sancta longis flagellorum felicium excocta atque examinata flammis luteum carnis fornacem deserit, cf. Ps
et supernae beatitudinis libera peruolat ad gloriam. lxv. 1
Cuius aegressui uictoriosissimo, neque ab inmundis spiritibus aliquatenus impediendo uel retardando, etiam psalmus qui tum pro eo canebatur, testimonium dat. Namque fratres ad aecclesiam principio noctis concurrentes, psalterium[4] ex ordine decantantes, ad octogesimum tunc et secundum cantando peruenerant psalmum, qui habet in capite: 'Deus quis[5] similis Ps. lx
erit tibi?' Cuius totus hoc resonat textus, quod 1.
inimici nominis Christi siue carnales siue spiritales, semper aecclesiam Christi, semper animam quamque cf. H
fidelem disperdere ac dissipare conentur; sed e contra Anon
ipsi confusi et conturbati sint perituri in saeculum, 19.
eneruante illos Domino, cui non est quisquam similis, qui est solus[6] altissimus super omnem terram. Unde recte dabatur intellegi caelitus dispensatum, ut talis diceretur psalmus ea hora qua exiret de corpore anima, cui iuuante Domino nullus praeualere posset inimicus. Sextodecimo postquam monasterium fundauit anno, quieuit in Domino confessor, pridie[7] iduum Ianuariarum, sepultus[8] in aecclesia beati[9] apostoli Petri;

[1] -nerunt D. P. C. B. F. [2] salmis H_1. Δ. [3] -sus D. P. C. B. F. [4] et salt. Δ. [5] qui H_1. Δ. [6] solus est Δ. [7] secunda die F. B. [8] sep. est Δ. [9] bæati H_1.

ut quem degens in carne semper solebat amare, quo
6 b. pandente ianuam regni caelestis | intrabat, ab huius reliquiis et altari post mortem nec corpore longius abesset. *Sedecim*[1] ut diximus *annos monasterium rexit*, primos *octo* per se sine alterius adsumptione abbatis; reliquos *totidem* uiris uenerabilibus et sanctis *Eosterwyni*[2], *Sigfrido* et *Ceolfrido*[3] abbatis se nomine, auctoritate, et officio iuuantibus; primo *IIII*^{er} *annos*, secundo[4] *tres*, tertio unum[5].

§§ 19, 15. Qui et ipse tertius, id est, *Ceolfridus* industrius per omnia *uir*, acutus *ingenio*, *actu* inpiger, maturus animo, religionis *zelo feruens*, prius, sicut et supra meminimus, iubente pariter et iuuante Benedicto, monasterium beati Pauli apostoli VII^{tem} annis, fundauit, perfecit, rexit; ac deinde *utrique monasterio*, uel sicut rectius dicere possumus, *in duobus locis* posito *uni monasterio*, beatorum apostolorum Petri et Pauli, *uiginti* et octo annos *sollerti* regimine praefuit; et cuncta quae suus prodecessor aegregia uirtutum opera caepit, ipse non segnius perficere curauit. Siquidem inter cetera *monasterii* necessaria quae longo regendi tempore disponenda[6] conperiit, etiam plura fecit oratoria; altaris et *aecclesiae uasa*, uel uestimenta omnis generis[7] *ampliauit*; *bibliothecam* utriusque monasterii, *quam Benedictus* abbas magna caepit instantia, ipse non minori geminauit industria; *ita ut* | *tres*
7 a. *pandectes* nouae translationis, ad unum uetustae translationis[8] quem de Roma adtulerat, ipse super adiungeret; *quorum* unum senex *Romam* rediens secum inter alia pro munere sumpsit, *duos* utrique *mona-*

Character of Ceolfrid's rule.

[1] sexdecim C. B. [2] -wini P. B; -wino D; -uuino C; æsterwino Δ. [3] cel- Δ. D. B. F^{l}. [4] duo P. [5] ad laudem Domini nostri Iesu Christi, cui est cum Deo Patre in unitate Spiritus Sancti honor et gloria in secula seculorum. amen Δ, *which then continues with the interpolated* historia abb. auctore anon. [6] -dam C. [7] generis *om.* C. [8] ad . . . . translationis *om.* B.

sterio reliquit; dato quoque Cosmographiorum[1] codice mirandi operis, quem Romae Benedictus emerat, terram[2] octo familiarum iuxta fluuium Fresca ab Aldfrido rege in scripturis doctissimo in possessionem monasterii beati Pauli apostoli comparauit; quem comparandi ordinem ipse, dum aduiueret[3], Benedictus cum eodem rege Aldfrido taxauerat, sed priusquam complere potuisset obiit. Uerum pro hac terra postmodum, Osredo[4] regnante, Ceolfridus, addito pretio digno, terram uiginti familiarum in loco qui incolarum lingua Ad uillam Sambuce uocatur, quia haec uicinior eidem monasterio uidebatur, accepit. *Missis Romam* monachis tempore *beatae*[5] recordationis *Sergii papae*, *priuilegium* ab eo pro tuitione sui monasterii *instar illius* quod *Agatho*[6] papa *Benedicto* dederat, *accepit*; quod Brittannias perlatum, et coram synodo patefactum, praesentium episcoporum simul et magnifici regis Aldfridi[7] subscriptione confirmatum est, quomodo etiam prius illud sui temporis regem et episcopos in synodo publice confirmasse | non latet. f. 17 b
Temporibus illius[8] tradens se monasterio beati Petri apostoli, quod[9] regebat, ueteranus ac religiosus, et in omni tam saeculari quam scripturarum scientia eruditus Christi famulus Uitmær[10], terram decem familiarum, quam ab Aldfrido rege in possessionem acceperat, in loco uillae quae Daltun[11] nuncupatur, eidem monasterio perpetuae possessionis iure donauit.

He determines to resign and go on pilgrimage to Rome.

16. At ubi Ceolfridus[12] post multam regularis obseruantiae disciplinam quam sibi ipsi[13], pariter ac suis, pater[14] prouuidus ex priorum auctoritate contribuit; Hist. Anon. 21.

[1] -grafiorum D. P. C. F. [2] terram etiam δ. [3] dum adhuc uiueret D. P. C. B. F. [4] ossedo H_1. [5] beatae *om.* D. P. C. B. F. [6] agato C. [7] alfridi C. [8] autem illis δ. [9] quem H_1. δ. [10] uuitmer D. B; witmer P. C; witmerus δ; wytimer F. [11] daldun D. P. C. B; daldoñ F. [12] ceolfridus *om.* H_1. δ. [13] ipsi *om.* H_1. [14] ac suus pater benedictus D. P. C. B. F. *wholly altering the sense.* δ *follows* H_1.

post incomparabilem orandi psallendique sollertiam, qua ipse cotidianus exerceri non desiit; post mirabilem et cohercendi improbos feruorem, et modestiam consolandi infirmos; post insolitam rectoribus et aesce potusque parcitatem, et habitus uilitatem; *uidit se iam senio*r et plenus dierum *non u*ltra *posse* subditis, ob impedimentum suppraemae aetatis, debitam spiritalis exercitii, uel docendo, uel uiuendo, praefigere[1] formam; multa diu secum mente uersans, *utili*us decreuit, dato fratribus praecepto, ut iuxta sui statuta priuilegii iuxtaque regulam sancti abbatis Benedicti, de suis sibi ipsi patrem, qui aptior esset, eligerent, et *ipse* beatorum *apostolorum*, ubi iuuenis cum Benedicto fuerat, Romae loca sancta repeteret[2]; quatinus et ipse ante mortem aliquandiu saeculi *curis absolutus, liber*ius
a. sibimet | secreta quiete[3] uacaret; et illi sumpto abbate *iuueniore*, perfectius iuxta aetatem magistri quae uitae regularis essent instituta seruarent.

He takes leave of the brethren and departs, June 4, 716.

§ 22– 17. *Obnitentibus* licet primo omnibus, et in *lacrim*as singultusque genua cum *obsecra*tione crebra flectentibus, factum est[4] quod uoluit. Tantaque erat proficiscendi cupido, ut tertia die ex quo fratribus secretum sui *propos*iti aperuit[5], iter arriperet. Timebat[6] enim, quod euenit, ne priusquam Romam peruenire posset, obiret; simul deuitans, ne *ab amicis* siue uiris principalibus, quibus cunctis erat honorabilis, eius caepta *retardare*ntur, et ne *pecunia daretur* illi *a* quibusdam[7], quam[8] retribuere pro tempore nequiret; *hanc hab*ens *semper consuetudinem, ut si*quis *ei* ali*quid muneris* offerret, hoc illi, uel statim, uel post interuallum competens, non minore *gratia* rependeret. *Cantata* ergo primo *mane missa* in aecclesia beatae

[1] praeficere D. P. C. B. F. [2] romae . . . . repeteret *om.* D. P. B. F; loca . . . . repeteret *om.* C. [3] in quiete δ. [4] est *om.* H_1. [5] apparuit B. [6] -bant B. P. D. F. [7] a quibusdam *om.* δ. [8] quam eis δ; quibus D. P. C. B. F.

Dei genetricis semperque uirginis *Mari*ae, et in aecclesia apostoli *Petri*, *pridie*[1] *nonas Iunias*, *quinta* feria, *et communicantibus qui aderant*, continuo praeparatur ad eundum. Conueniunt omnes *in aecclesiam beati Petri*, ipse, thure incenso, et dicta *oratione* ad altare, pacem dat omnibus, stans *in gradibus*, *turribulum habens in manu*. Hinc fletibus uniuersorum inter laetanias resonantibus, exeunt; *beati Laurentii martyris oratorium*, *quod in dormitorio* | *fratrum* erat f. 18 b.
obuium, intrant; uale dicens ultimum, de conseruanda inuicem dilectione, et delinquentibus *iuxta cuangelii*[2] regulam corripiendis, ammonet; omnibus, siquid forte deliquissent[3], gratiam suae remissionis et placationis offert; omnes pro se orare, sibi placatos existere, *si* sint quos durius *iusto* redarguisset, obsecrat. Veniunt ad litus; *rursum osculo pacis* inter *lacrim*as omnibus[4] *dato*, genua flectunt; dat *orationem*, *ascendit nauem* cum comitibus. Ascendunt et *diacones* aecclesiae *cereas ardentes* et *crucem* ferentes *auream*, *transiit flumen*, *adorat crucem*, *ascendit equum*[5], *et abiit*, *relictis in monasteriis* suis fratribus numero ferme *sexcentorum*[6].

Election of Hwætbert, June 7, 716.

18. Illo autem abeunte cum sociis, redeunt *ad* Hist. Anon. 28, 29.
aecclesiam fratres, se ac sua Domino fletibus et *oratione* commendant; et post non grande interuallum, *completa* horae tertiae psalmodia, rursum conueniunt omnes; *quid* agendum sit consulunt; orando, psallendo, et *iciun*ando patrem citius a Deo *quaer*endum decernunt; monachis beati Pauli, fratribus uidelicet suis, per eorum quosdam qui aderant, necnon et suorum aliquos, quid[7] decreuerint, pandunt. Adsentiunt et illi, fit utrorumque animus unus, omnium

[1] secunda die B. [2] -lium D. P. F; *so* C. *omitting* regulam. [3] delinquissent P. [4] omnes D. P. C. B. F; *perhaps Bede wrote*: omnibus dato, omnes. [5] aequum H_1. [6] -tis C. [7] quod D. P. B. F. δ; *obscure in* C.

corda sursum, omnium leuantur uoces ad Dominum. Tandem die tertia, ueniente *Dominico*[1] *Pentecosten*,
9 a. conueniunt[2] omnes | qui erant in monasterio beati Petri in concilium, adsunt et *de monasterio* beati[3] *Pauli* seniorum non pauci. Fit una concordia, eadem[4] utrorumque sententia. *Eligitur* itaque *abbas Hwætberchtus*[5] *qui*[6] *a primis* pueritiae temporibus *eodem in monasterio* non solum regularis obseruantia[7] disciplinae institutus, sed et scribendi, cantandi, legendi ac docendi fuerat non parua exercitatus industria. Romam quoque temporibus beatae memoriae Sergii papae accurrens, et non paruo ibidem temporis spatio demoratus, quaeque[8] sibi necessaria iudicabat, didicit[9], descripsit, retulit; insuper et duodecim ante haec annos *presbiterii* est functus officio. *Hic* igitur *electus abbas* ab omnibus utriusque praefati monasterii fratribus, statim assumptis secum ali*quibus fratr*um, uenit ad abbatem Ceolfridum cursum nauis qua oceanum transiret expectantem; quem elegerant[10] abbatem nuntiant: Deo gratias, respondit, *electionem* con*firmat*, et *commenda*toriam[6] ab eo *epistolam apostolico*[11] *papae* Gregorio *defer*endam suscepit; cuius, memoriae causa[12], putauimus etiam in hoc opere uersus aliquot esse ponendos.

Ceolfrid confirms the election.

§ 30. 19. *Domino in Domino dominorum dilectissimo, terque beatissimo papae Gregorio, Hwætberchtus*[5] *humilis seruus uester, abbas coenobii beatissimi apostolorum principis Petri de*[13] *Saxonia, perpetuam in Domino salutem.*

Letter of Hwætbert to Pope Gregory II.

Gratias agere non cesso dispensationi superni examinis, una cum sanctis fratribus qui mecum in his locis ad inueniendam requiem[14] *animabus suis suauissimum Christi*

[1] dominico die P. C. [2] conu. iterum δ. [3] Petri . . . . . beati *om.* C. [4] eodem H_1. [5] hwetbertus D. P. C. B; hweth- F. [6] *From* qui *to* commendato- is omitted in H_1. [7] -tiae. D. P. C. B. [8] quem C. [9] dicit C. [10] eligerent D. P^1. B. [11] -ca C. [12] causam C. B. [13] ad MSS. de *is taken from the copy of this letter in* Hist. Anon. [14] gratiam B.

iugum portare desiderant, quod te nostris temporibus tam glorificum electionis uas regimini totius aecclesiae praeficere dignata[1] *est, quatinus per hoc, quo ipse impleris, lumen ueritatis et fidei, etiam minores quosque affatim iubare suae pietatis aspergeret. Commendamus autem tuae sanctae benignitati, dilectissime in Christo pater et domine, uenerabiles patris nostri dilectissimi canos, Ceolfridi uidelicet abbatis, ac nutritoris tutorisque nostrae spiritalis in monastica quiete libertatis et pacis. Et primum quidem gratias agimus sanctae et indiuiduae Trinitati, quod ipse, | etsi non sine maximo nostro dolore, gemitu, luctu, ac prosecutione*[2] *lacrimarum a nobis abiit; ad suae tamen diu desideratae quietis gaudia sancta peruenit; dum ea, quae iuuenem se adisse, uidisse, atque adorasse semper recordans exultabat, etiam senio defessus beatorum apostolorum deuotus limina repetiit. Et post longos amplius quadraginta annorum labores curasque continuas, quibus monasteriis regendis abbatis iure praefuit, incomparabili uirtutis*[3] *amore, quasi nuper ad conuersationem uitae caelestis accitus, ultima confectus aetate, et prope iam moriturus, rursus incipit peregrinari pro Christo, quo liberius prisca sollicitudinum secularium spineta, camino spiritali feruens compunctionis ignis absumat. Deinde*[4] *etiam uestrae paternitati supplicamus, ut quod nos facere non meruimus, uos erga illum ultimae pietatis seduli munus expleatis; pro certo scientes quia etsi uos corpus habetis ipsius, et nos tamen et uos Deo deuotum eius spiritum, siue in corpore manentem, seu*[5] *carneis uinculis absolutum, magnum pro nostris excessibus apud supernam pietatem intercessorem habemus et patronum.* Et cetera, quae[6] epistolae sequentia continent.

cf. Mt. xi. 29

f. 19

Acca, Bishop of Hexham,

20. Reuerso autem domum Hwetberegto[7], aduocatur episcopus Acca; et solita illum in abbatis officium

[1] -tus D. P. C. B. F. [2] per- C. [3] -tes H_1. [4] denique B. [5] siue C. [6] quae *om.* D. P. B. F. [7] hwetberto D. P. C. B. F; withberto δ.

benedictione confirmat. Qui inter innumera monasterii iura quae iuuenili | sagax sollertia recuperabat, hoc in primis omnibus delectabile et gratificum[1] fecit; sustulit ossa Eosterwini[2] abbatis, quae in porticu[3] ingressus aecclesiae beati apostoli Petri[4] erant posita, necnon et ossa Sicgfridi abbatis ac magistri quondam sui, quae foris sacrarium ad meridiem fuerant condita, et utraque in una theca sed medio pariete diuisa recludens, intus in eadem aecclesia iuxta corpus beati patris Benedicti composuit. Fecit autem haec die natalis Sicgfridi, id est, undecimo kalendarum Septembrium, quo etiam die mira Dei prouidentia contigit[5], ut uenerandus Christi famulus Uitmær[6], cuius supra meminimus[7], excederet[8], et in loco, ubi praedicti abbates[9] prius sepulti fuerant[10], ipse, qui eorum imitator fuerat, conderetur.

confirms Hwætbert as abbot.

Translation of Eosterwine and Sigfrid, Aug. 22, 716.

21. Christi uero famulus *Ceolfridus*, ut supradictum est, ad limina beatorum apostolorum tendens, priusquam illo peruenisset, tactus infirmitate diem clausit ultimum. *Peruen*iens namque *Lingonas circa horam diei tertiam, decima ips*ius *diei hora migra*uit *ad Dominum*, et crastino *in ecclesia* beatorum *Geminorum martyrum*[11] honorifice sepultus est[12], non solum Anglis genere qui plusquam *octoginta* numero *in eius* fuerant *comitatu*, sed et *illius* loci *accol*is pro retardato tam reuerendi[13] senis desiderio, in lacrimas luctusque solutis. Neque enim facile quisquam lacrimas tenere potuit, uidens[14] comites ipsius partim patre amisso cæptum *iter* agere; partim mutata intentione, qua

Arrival and death of Ceolfrid at Langres, Sept. 25, 716.

[1] -fiticum H_1. [2] -wuini H_1; -uuini C. B; -wyni F; eoterwini P; æsteruuini δ. [3] -cum δ. [4] petri *om.* δ. [5] contigit mira, &c. D. P. C. B. F. [6] witmer D. B. P; withmer C; wythmer F; withmerus postquam et ipse uita exciderat honorifice sepultus est δ. [7] cuius sup. mem. *om.* δ. [8] exciderat H_1. δ. [9] -tis B. [10] ferant C. [11] et in loco . . . . . martyrum *om.* H_1. δ. [12] est *om.* H_1. [13] -dis B. F. [14] uides B.

Romam ire desiderant[1], domum magis, qua hunc sepultum nuntiarent, reuerti; partim ad tumbam defuncti inter eos, quorum nec linguam nouerant, pro inextinguibili patris affectu *residere.*

Hist. Anon §§ 31-

22. *Erat* autem, quando obiit, *annorum septuaginta IIII*^{or}, *presbyterii* | *gradu functus annis quadraginta* f. 20 *septem, abbatis* officium ministrans *annis triginta quinque,* uel potius annis quadraginta[2] tribus, quia scilicet a primo tempore, quo Benedictus in honore beatissimi apostolorum principis suum coepit condere monasterium, ipse illi comes indiuiduus, cooperator et doctor regularis et monasticae institutionis aderat.

His piety.

Cui ne *prisci* morem rigoris, uel etatis, uel infirmitatis, uel itineris unquam minueret[1] occasio; ex die quo de *monasterio suo* profectus abiit, *usque* ad *diem* quo defunctus est, id est, a pridie nonas Iunias usque ad septimum[3] kalendarum Octobrium diem, per dies centum quatuordecim, *excepti*s *canonic*is orationum horis, *cotidie* bis *psalterium ex ordine decanta*re curauit; *etiam* tunc *cum*[4] ad hoc per infirmitatem deueniret, ut *equitare non ualens* feretro *caballario* ueheretur, cotidie missa cantata salutaris *hostiae* Deo munus *offerret, excepto uno, quo* oceanum nauigabat, *et* tribus *ante* exitum *diebus.*

His burial, Sept. 26, 716.

23. Obiit *autem septimo kalendarum Octobrium* die, ib. anno ab incarnatione Domini septingentesimo sextodecimo, feria sexta, post horam nonam, *in pratis* memoratae *ciuitatis; sepultus* in crastinum ad austrum[5] eiusdem *ciuitatis miliario* primo *in* monasterio *Geminorum,* adstante | ac psalmos resonante exercitu non f. 21 paruo tam Anglorum, qui cum eo aduenerant, quam monasterii eiusdem uel *ciuitatis* in*colarum.* Sunt autem Gemini martyres, in quorum monasterio et aecclesia

[1] -rat B. [2] uꝯ (*i.e.* uel) D. P. F; *the scribes mistook* xl *for* uꝯ; *om.* C. [3] -ma P. F. [4] cum *om.* D. P. C. B. F. [5] austrium H_1.

conditus est, *Speusippus, Eleusippus, Melcusippus*[1], *qui, uno partu matris* editi, eadem aecclesiae fide renati, simul cum *auia* sua *Leonilla*[2], dignam loco illi sui *martyrii* reliquere memoriam, qui[3] piam etiam nobis indignis et nostro parenti opem suae intercessionis et protectionis impendant[4].

[1] eleo-, meleo- H_1. [2] -nella H_1. [3] qui *om.* H_1.
[4] *The two last syllables of* impendant, *and possibly the* explicit &c., *are lost in* C. *There is no* explicit *in* D. P. B. F. *In* H_1 *the* explicit *runs*: 'explicit uita sanctorum abbatum Benedicti, Ceolfridi, Eosteruuini, atque Sigfridi uenerabilium, qui luminaria sanctae aecclesiae praecipua gubernauerunt monasteria sanctorum apostolorum Petri et Pauli, ut liber praescriptus a beato Beda luculenter edocet.' *Then immediately follows the* Vita Abbatum, auctore anonymo.

INCIPIT UITA SANCTISSIMI CEOLFRIDI ABBATIS, SUB QUO BEATUS BEDA HABITUM PERCEPIT SANCTAE RELIGIONIS, ET POST CUIUS ǫBITUM PRO MERITIS CEPIT ASSUMERE PALMAM AETERNAE FELICITATIS[1].

1. PRAECIPIT apostolus Paulus, scribens ad Hebreos, 'Mementote praepositorum uestorum, qui locuti sunt uobis uerbum Dei, quorum intuentes exitum conuersationis imitamini fidem'; unde liquido | patet quia optime agitis, carissimi, iubendo de memoria reuerentissimi patris et praepositi nostri Ceolfridi, qui locutus est nobis uerbum Dei, fieri sermonem. Erat enim reuera talis cuius Deo deuotae conuersationis non solum exitus, sed et introitus et processus, sit iure sequendus, cuius fidei non fictae sit imitanda constantia.

Hebr xiii.

f. 21

Ceolfrid,

2. Nobilibus quippe ac religiosis editus parentibus et ipse a primis pueritiae annis uirtutum studio deditus, ubi octauum ferme et decimum agebat annum aetatis, deposito habitu saeculari monachus fieri maluit, intrauitque monasterium, quod positum in loco, qui dicitur Ingætlingum[2], religiosus ac Deo amabilis frater eius Cynefridus[3] rexerat, sed non multum ante Tunberto[4] cognato ipsorum regendum commiserat, qui postea Hagustaldensis aecclesiae antistes ordinatus est; ipse discendarum studio scripturarum Hiberniam secedens, simul et desiderio liberius Domino in lacrimis precibusque seruiendi.

becomes a monk at Gilling.

3. Deuote igitur susceptus a praefato cognato suo Ceolfridus deuotius est ipse conuersatus; lectioni, operationi, et

[1] incipitu ita sancti ceolfridi abbatis δ. *A seventeenth cent. hand adds:* authore beda uel huneberto deiro. [2] get- δ. [3] kinfridus δ. [4] tumberhto δ.

discipline regulari per omnia studens. Nec multo post idem Cynefridus[1], pestilentia longe lateque grassante, cum aliis quoque Anglorum nobilibus, qui gratia legendi scripturas
a. illo praecesserant, a morte tran | sitoria perpetuam migrauit ad uitam, et Tunberctus[2] una cum Ceolfrido et non paucis e fratribus eius monasterii inuitatus a Wilfriðo[3] episcopo ad monasterium Rypense secessit, ubi Ceolfridus iuxta morem regulari subditus conuersationi, tempore procedente, a praefato episcopo ad presbiteratum electus atque ordinatus est, annorum circiter XX^ti^ et VII^tem^. Qui mox ordinatus ob studium discendi maxime uitae monasterialis et gradus, quem subierat, instituta, Cantiam[4] petiit.

Removes to Ripon.

Visits Kent and East Anglia.

4. Peruenit et ad Anglos Orientales, ut uideret instituta Botuulfi[5] abbatis, quem singularis uitae et doctrinae uirum, gratiaque Spiritus[6] plenum, fama circumquaque uulgauerat; instructusque abundanter, quantum breui potuit, domum rediit, adeo ut nemo per id temporis uel in aecclesiastica, uel in monasteriali regula, doctior illo posset inueniri; nec tamen uel gradus, uel eruditionis, uel etiam nobilitatis suae intuitu, ut quidam, ab humilitatis statu ualuit reuocari, quin[7] in omnibus regulari se satagebat mancipare custodiae. Siquidem tempore non pauco pistoris officium tenens, inter cribrandum, clibanumque accendendum mundandumque, et panes in eo coquendos, presbiteratus caeremonias sedulus discere simul et exercere non omisit; quo tempore etiam
b. | regularis obseruantiae magisterio fratribus praeesse iussus est, quo, pro insita sibi eruditione simul et zeli feruore diuini, et inscios instituere, et contumaces redarguere deberet.

Returns to Ripon.

Joins Benedict Biscop the founder of Wearmouth.

5. Ut uero tempus aderat, quo eum caelestis Arbiter eminentius rectorem facere decreuerat animarum fidelium, beatae memoriae pastor et abba noster Benedictus, cognita eruditionis, religionis, et industriae eius gratia, cum monasterium hoc, in quo nos superna pietas congregauit, instituere disposuisset, hunc sibi a memorato eius episcopo adiutorem et cooperatorem monasticae institutionis dari obtinuit; non quia tantae peritiae uir eius magisterio, quo ipse inbueretur, opus habuerit, cum multoties mare[8] transito,

[1] kinfridus δ. [2] tumberhtus δ. [3] -do δ. [4] cantia H. [5] botulfi δ. [6] spiritus sancti δ. [7] qui H, *with an erasure after it.* [8] mari δ.

Gallie, et Italie, sed et Insularum partibus lustratis, antiquorum statuta monasteriorum iam notissima haberet.

6. Denique referre erat solitus, quia regulam, quam docebat, in antiquissimis X^cem^ et VII^tem^ monasteriis didicerat, et quaeque ubicumque optima uidisset, haec, quasi in sacculo sui pectoris recondita, Brittanniamque perlata, nobis sequenda tradiderit. Sed sicut Barnabas apostolus, cum esset uir bonus, plenusque Spiritu Sancto[1] ac fide, docturus Antiochiae primo uenit Tarsum, ubi sciebat esse Saulum, quem inter rudimenta susceptae fidei magna iam dedisse | meminerat indicia uirtutis, ut hoc usus adiutore ministerium uerbi, sicut[2] proposuerat, impleret; uel sicut Moyses ad ducatum Israheliticae plebis ab ipso Domino electus et edoctus, ne solus tanti pondus regiminis subire formidaret, Aaron fratris auxilio stipatur, quo sacerdote et propheta adiutus susceptum adimpleret officium; sic nimirum, sic memorabilis[3] abbas Benedictus, cum esset in omnibus monasterii disciplinis instructissimus[4], in construendo suo monasterio Ceolfriði[5] quaesiuit auxilium, qui et regularis[6] obseruantiam uitae pari doctrinae studio firmaret, et altaris officium sacerdotii gradu suppleret.

cf. Ac xi. 24.

f. 23 8

Exod. 14–16.

Foundation of Wearmouth, 674 A. D.

7. Ceperunt autem aedificare monasterium iuxta ostium[7] Wiri fluminis, anno dominicae incarnationis sexcentesimo septuagesimo IIII^to^, indictione II^a^, anno autem quarto imperii Egfriði[8] regis, accepta ab eo terra, primo familiarum quinquaginta, postea namque uel ipsius uel aliorum regum nobiliumque donatione in maius[9] auctum est. Secundo[10] fundati monasterii anno, Benedictus mare transiens architectos a Torhthelmo[11] abbate, dudum sibi in amicitiis iuncto, quorum magisterio et opere basilicam de lapide faceret, petiit, acceptosque de Gallia Brittanniam perduxit.

Baed. §§ 4, 5

Benedict obtains architects from Gaul.

Ceolfrid retires to Ripon, but is induced to return.

8. Cepit interea tedere Ceolfridum prioratus, magisque | delectare[12] libertas monachicae quietis quam alieni cura regiminis. Nam et inuidias quorundam nobilium, qui regularem eius disciplinam ferre nequibant, insecutionesque patiebatur accerrimas, reuersusque ad monasterium suum

f. 23

[1] sancto spiritu δ. [2] sicut *om.* H¹; quod H². [3] memoris H. [4] -mis H¹. [5] -di δ. [6] regulans H¹. [7] ostium *om.* H. [8] -di δ. [9] magius H; magnis δ. [10] sec. autem δ. [11] tortelmo δ. [12] -ri H. δ.

solito priscae conuersationis festinauit se subicere famulatui; sed sequente Benedicto, ac reditum eius postulante, tandem uictus caritatis precibus, redit, et quae coeperat cum eo monasterii constituendi atque ordinandi iura[1] sedulus exsequitur.

§ 6. 9[2]. Facta autem citissime basilica operis eximii, atque in honorem beati Petri apostoli dedicata, reuerentissimus abbas Benedictus Romam ire disposuit, ut librorum copiam sanctorum, reliquiarum[3] beatorum martyrum memoriam dulcem, historiarum canonicarum picturam merito uenerandam, sed et alia, quae consuerat, peregrini orbis dona, patriam referret; maxime magistros, qui iuxta ritum Romanae institutionis ordinem cantandi et ministrandi in ea, quam nuper fundauerat aecclesia, docerent.

Benedict and Ceolfrid set out for Rome.

10. Comitatus est[4] Ceolfrĭcus[5] euntem, cupiens sui gradus officium plenius Romae, quam in Brittannia poterat, ediscere; relictus uero est ad tuitionem monasterii, donec redirent, Easterwyni[6] presbiter et cognatus abbatis Benedicti.
4 a. Cooperante autem Domino, propositum sequitur | effectus, et ibi multa discunt aecclesiae statuta, et beate memorie Iohannem archicantorem Romanae aecclesiae, abbatemque monasterii beati Martyni, secum Brittanniam ducunt, qui nos abundanter ordinem cantandi per ordinem et uiua uoce simul et litteris edocuit.

§ 7. 11. Post octo autem annos quam praefatum monasterium statuere caeperant, placuit Ecgfrido regi, pro redemptione animae suae, etiam aliam XL familiarum terram reuerentissimo abbati Benedicto donare, in qua aecclesia et monasterium beato Paulo fieret; non quidem a prioris monasterii societate seiunctum, sed eidem in omnibus unanima fraternitate conexum. Quod opus sibi iniunctum Ceolfridus strenuosissime perfecit; namque acceptis secum XXII fratribus, decem quidem attonsis, XII uero tonsurae adhuc gratiam expectantibus, uenit ad locum, primo ibidem[7] constructis omnibus, que maxime necessitas monasterii poscebat, domibus, ipsamque[8] regularis custodiae disci-

Foundation of Jarrow.

[1] est iura H. [2] *Up to this point the chapters have been marked in the margin of* H; *from c.* 9 *onwards inclusive, this is not the case.* [3] -rumque δ. [4] est autem δ. [5] -dus δ. [6] esterwinus δ. [7] primis autumni abscessum H. (*Perhaps something has been lost.*) [8] que *om.* H.

plinam, eundem cantandi legendique ritum omnem canonicum, quem in priori monasterio seruabant, ibi quoque celebrandum suscepit; dum nequaquam omnes, qui cum eo uenerant, psalmos cantare, quanto minus legere in aecclesia, uel antifonas siue responsoria dicere nossent. Sed iuuit eos amor religionis, et studiosi rectoris exemplum | atque in- f. 24 b.
stantia sollers, qui donec altum monasterialis obseruantiae radicem figeret [1], sepius horis omnibus canonicis cum fratribus aecclesiam frequentare, refici, et quiescere solebat; quatinus si qua corrigenda, si qua nouitios essent docenda, praesens ipse perficeret.

Building of Jarrow Church.

12. Tertio autem ex quo monasterium fundauit anno, Baed.
cepit aedificare aecclesiam beati Pauli apostoli nomine consecrandam, ubi Ægfridus ipse locum altaris designauerat; quod in tantum creuit opus in dies, ut, cum pauci essent operarii, secundo ex quo inchoatum est anno, ad dedicationem usque perueniret. Eo autem tempore quo reuerentissimus abbas Benedictus illuc miserat abbatem Ceolfridum, constituit et Æosterwini [2], quem praefatus sum, presbiterum cognatumque suum, prioris monasterii rectorem, non quia unum idemque monasterium duos habere uel possit, uel debeat abbates, sed quia ipse pro insita sibi sapientia et maturitate consiliorum sepius ad regem solebat euocari, nec uacabat eum semper gubernandis disponendisque monasterii curis implicari [3], quaesiuit sibi socium, quo auxiliante, debitum pondus regiminis leuius securiusque portaret. Insuper et Romam ire festinabat, quatinus ea, quae necesse essent monasteriis, que condiderat, de peregri patriam [4] bona referret.

Eosterwine and Ceolfrid abbots of Wearmouth and Jarrow.

Eosterwine dies of the plague. Election of Sigfrid.

13. Qui, | dum transmarinis moraretur in locis, ecce, subita f. 25 a
pestilentiae procella Brittanniam corripiens lata nece uastauit, in qua plurimi de utroque eius monasterio, et ipse uenerabilis ac Deo dilectus abbas Eosterwini [2] raptus est ad Dominum, IIII^to ex quo abbas esse caeperat anno. Pro quo fratres, una cum consilio Ceolfridi abbatis, Sigfridum diaconem eiusdem monasterii, mire sanctitatis uirum, et scripturarum studiis abundanter instructum ac singulariter intentum, constituere abbatem.

[1] fieret H. [2] æsterwinum; -nus δ. [3] -re H. [4] de peregrina patria δ.

14. Porro in monasterio, cui Ceolfridus praeerat, omnes qui legere, uel praedicare, uel antifonas ac responsoria dicere possent, ablati sunt, excepto ipso abbate et uno puerulo, qui ab ipso nutritus et eruditus, nunc usque in eodem monasterio presbyterii gradum tenens, iure actus eius laudabiles cunctis[1] scire uolentibus et scripto commendat, et fatu. Qui uidelicet abbas, praefate gratia plagae multum tristis, praecepit ut, intermisso ritu priori[2], psalmodiam totam, praeter uespere et matutinis[3], sine antiphonis transigerent. Quod cum unius ebdomadis spatio inter multas eius lacrimas et querimonias esset actitatum, diutius hoc fieri non ferens, rursus statuit, ut antifonatae psalmodiae, 5 b. iuxta morem, cursus instaura|retur, cunctisque adnitentibus, per se et quem praedixi puerum, que statuerat, non paruo cum labore complebat, donec socios operis diuini sufficientes uel nutriret ipse, uel aliunde colligeret.

Anecdote of the plague at Jarrow.

§ 10. 15. At ubi Benedictus a Roma patriam peregrina merce, ut semper, onustus aduenit, mestus quidem est[4] de clade que acciderat, sed gauisus satis quia Sigfridus, Deo amabilis uir, pro Eosterwini abbas esset electus; precepitque[5], ut susceptam monasterii curam strenue gereret, ipso quoque in § 11. doctrina et orationibus iuuante. Uerum non multo post uterque incidit in infirmitatem, et crescente per tempus molestia, in lectum ambo sternuntur, ita ut ne ad sedendum quidem exsurgere[6] possent.

Benedict returns. Sickness of him and Sigfrid.

§ 13. 16. Unde inito cum fratribus consilio, Benedictus uocauit Ceolfridum, eumque utriusque monasterii abbatem constituit, praecipiens ut unum per omnia esset monasterium, tametsi duobus in locis positum, uno semper abbati[7] gubernatum, eodem priuilegii munimine tutatum; et sicut eiusdem priuilegii, quod ab Agathone papa susceperat, scripta continent, simul et regula sancti patris Benedicti, nunquam abbas[8] eidem monasterio iuxta successionem generis, sed iuxta uitae modum et doctrinae quereretur industriam, 5 a. secun|dum quod ipse in praesenti Ceolfridum statuerat, qui magis sibi spiritali quam carnali erat cognatione conexus,

Ceolfrid made abbot of both monasteries, May 13.

[1] cunctos δ. [2] intermisso ritu priori *om.* δ, *substituting* ad omnes horas regulares. [3] uesperam et matutinas δ. [4] est *om.* δ. [5] que *om.* δ. [6] exurgere H. [7] abbate δ. [8] abbatem δ.

cum haberet fratrem carnis quidem sibi consanguinitate proximum, sed inopia cordis a se longissime distantem.

Death of Sigfrid, Aug. 22; and of Benedict, Jan. 12.

17. Constitutus est autem ibi abbas Ceolfridus tertio anno regis Aldfridi[1], indictione prima, quarto iduum Maiarum die, qui erat annus octauus ex quo monasterium beati Pauli fundauerat. Et eodem anno uenerabilis abbas et diaconus Sigfridus, longa excoctus egritudine, migrauit ad regna caelestia, ·XI· kal. Septembris[2], tertio quam abbas esse caeperat anno. Porro, anni sequentis exordiis, id est, ·II·[3] id. Ian. Deo dilectus abba Benedictus, et ipse post longae caminum infirmitatis, in qua Deo semper agere gratias solebat, requiem lucemque uitae celestis adiit, annis in regimine monasteriali sedecim exactis. Baed § 14.

18. Octo quippe[4] annos ipse beati Petri apostoli monasterium regebat, et alios totidem etiam beati Pauli monasterio per Ceolfridum curam inpendebat; quorum primis[5] IIII^or^ annis monasterium beati Petri, sicut superius expositum est, Æosterwyni[6] adiutore, gubernabat; sequentibus tribus[7] Sigfridum, ultimo Ceolfridum, habebat | regendi consortem. f. 26
Sepultus est autem Benedictus in porticu beati Petri, ad orientem altaris, ubi postmodum etiam reuerentissimorum abbatum Easterwini[6] et Sigfridi sunt ossa translata. ib.

Ceolfrid's rule and character.

19. Quo ad uitam translato de morte, Ceolfridus utriusque monasterii, uel potius unius monasterii duobus in locis siti, curam suscepit, et per annos uiginti septem uigilanti sollertia seruauit[8]. Erat enim uir acer ingenio, strenuus actu, feruens zelo iustitie, flagrans amore simul et timore diuino, seuerus in corripiendis peccantibus, mitis in refouendis paenitentibus, studiosus in seruandis docendisque regularis uitae statutis, benignus in pauperibus recreandis atque elemosina danda, largus etiam in pecunia uel ea que petebatur donanda, uel ea quae ipsi donabatur[9] remuneranda, orationum et psalmodiae religiosa frequentia curam gerens. ib. §

Prosperity of the monasteries under him.

20. Itaque monasteria, quibus praeerat, et extrinsecis abundanter opibus et non minus locupletauit internis[10], et ib.

[1] alfridi δ. [2] semtembris H. [3] pridie δ. [4] quinque δ. [5] primus δ. [6] ęsterwino, -ni δ. [7] quippe tribus δ. [8] seruabit H. *Instead of* 'utriusque . . . . seruabit' δ. *substitutes from Bede's* Vita Abb. c. 15: 'utrique monasterio . . . . perficere curauit.' [9] -bantur H. [10] interius δ.

ut ab inproborum inruptione securiora redderet, missis Romam legatariis, epistolam priuilegii a beatae memoriae papa Sergio petiit, et accepit, instar illius, quam ab Agathone decessor eius Benedictus acceperat[1]. Nam et
7 a. uasis, | quae ad aecclesiae uel altaris officium pertinent, copiosissime ditauit; et bibliothecam, quam de Roma uel ipse, uel Benedictus adtulerat, nobiliter ampliauit, ita ut inter alia tres Pandectes faceret describi, quorum duo per totidem sua monasteria posuit in aecclesiis, ut cunctis qui aliquod capitulum de utrolibet Testamento legere uoluissent, in promtu esset inuenire quod cuperent[2]; tertium autem Romam profecturus donum beato Petro apostolorum principi offerre decreuit[3].

He determines to resign, and go on pilgrimage to Rome.

21. Namque ubi longo iam senio defessus uidit se ultra non posse exemplum pristini uigoris suis premonstrare discipulis[4], inuenit utile consilium ut, relicto iuuenioribus regimine monasteriali, ipse apostolorum limina peregrinaturus adiret; ibique terrenis absolutus curis inter libera orationum studia diem spectaret ultimum, imitatus exemplum fratris sui Cynefridi, qui, sicut supra commemorauimus, studio uitae contemplatiuae monasterii curam reliquit, et patriam propter Dominum spontaneo mutauit exsilio.

§ 17. 22. Parauit igitur nauem, recensuit legatarios quos Romam destinaret, ordinauit et munera quae beato Petro essent
b. referenda, sufficienter ea. quae tanto | itineri essent necessaria, procurauit. Sed quod ipse cum his esset iturus consulte ad tempus celauit, ne, uidelicet, si palam uulgaretur quod proposuerat, uel prohiberetur et retardaretur ab amicis, uel certe a pluribus ei pecunia largiretur, quos ipse remunerandi nec spatium nec[5] facultatem haberet. Hanc etenim semper habebat consuetudinem animi dapsilis, ut si quid[6] ei muneris ab aliqua[7] sive maiorum seu minorum personarum daretur, nequaquam inremuneratum dimitteret, sed ampliori sepius largitorem suum gratia donaret.

[1] et ut ab . . . acceperat *om.* δ; *because the fact is stated in the passage interpolated from Bede below; note* 3. [2] *Here* δ *interpolates* 'dato quoque cosmographiorum . . . . emerat,' *from Bede u. s.* [3] *Here* δ *substitutes for c.* 21 *the following from Bede u. s. cc.* 15, 16: 'terram *etiam* octo . . . accepit. *Deinde* missis . . . non latet. Temporibus *autem illis* tradens . . . seruarent.' [4] -li H. [5] ne H. δ. [6] quit H. [7] aliquo δ.

He takes leave of the brethren.

23. Igitur omnibus paratis, et die profectionis instante, conuocauit in aecclesiam fratres qui erant in monasterio beati Petri, et quae disponeret pandit. Flebant omnes ruentes in faciem, pedesque illius adprehendunt[1], fusis lacrimis obsecrant, ne tam repentinus abscederet, sed uel una die apud eos subsisteret. Adquieuit precantibus, mansitque apud eos die illa et nocte, erat autem tertia feria ante dominicam diem Pentecosten, et mane, comitantibus plurimis, profectus est ad fratres positos in monasterio beati Pauli, locutusque cum eis, quia abire iam disposuisset, indicauit. Et[2] illis multum plorantibus, ac de su|bito eius decessu turbatis, leniter ac blande affatus uniuersos, rogauit ut[3] regulam, quam docuerat, seruarent, in timore Domini permanerent, neque iter, quod proposuerat, suis precibus fletibusque inpedirent, et ei, si quid intemperantius iusto egisset, ueniam darent, quia et ipse cunctis, qui se in aliquo offenderant, iam toto ex corde dimiserit, Dominumque omnibus placatum esse et tunc et semper optauerit. Baed. § 17. f. 28 a

24. Non autem parum diu obnitentibus tandem et ipse multum lacrimans obtinuit, quátinus ei cum benedictione et gratia decenti uiandi licentiam darent, precabanturque obnixe, ut si ad beatorum Apostolorum loca sacra perueniret, crebris eos in[4] precibus Domino commendaret; si[5] antea transiret, pro eorum semper incolumitate intercedere meminisset. ib.

25. Profectus est die eodem[6], siue desiderio uiandi accensus, seu lugentium fratrum tedio conpulsus, praecipiens ut cum suae gratia benedictionis, iuxta regulam sancti patris Benedicti et sui statuta priuilegii, quemcumque de suis digniorem putarent, abbatem sibi constituissent[7]. Rediensque ad monasterium beati Petri mox mane facto, cantata missa[8] ad sanctum Petrum, et ad sanctam Mariam, et, communicantibus qui aderant, confestim paratus uocat fratres omnes in aecclesiam | beati Petri, rogat pro se orare, dicit et ipse orationem, accendit thymiama, habensque in manu turribulum consistit[9] in gradibus, ubi legere consuerat[10], dat osculum plurimis, nam ne omnibus posset, luctu et suo et ib. f. 28

[1] -dentes δ[2] *on erasure.* [2] tunc δ. [3] ut *om.* δ. [4] in *erased* δ. [5] si uero δ. [6] eodem inde δ. [7] constituerent δ. [8] missa *om.* δ. [9] constitit δ. [10] -rant δ.

ipsorum praepeditur. Egreditur cum[1] turribulo ad oratorium beati Laurentii martyris, quod est in[2] dormitorio fratrum,
xxvi. sequuntur et ipsi cantantes antiphonam de propheta: 'Uia iustorum recta facta est, et iter sanctorum praeparatum est,'
xiii. 8. et 'ambulantes[3] de uirtute in uirtutem,' adiuncto et psalmo
lxvi. sexagesimo sexto, 'Deus misereatur nobis, et benedicat nos, inluminet[4] uultum suum super nos, et misereatur nobis.' Et ibi incenso thure exiens, rursum adloquitur omnes, ut pacem inuicem seruent, ab odiis, detractionibus, et scandalis caueant, peccantes quosque iuxta praeceptum euangelii singuli primum, deinde bini uel terni adloquantur, atque ad uiam ueritatis reuocare satagent, et, si fructus sequatur industriam[5], gaudeant, sin alias, sic tandem ad publicum eorum errata proferant, concordiam unitatemque germanam cum fratribus, qui essent ad sanctum Paulum, custodiant, unum utrorumque monasterium esse meminerint, ab eodem semper abbate regendum, ne rupto interius foedere fraterni-
9 a. | tatis pandatur exteris ianua nociuae inruptionis, iuxta exemplum Hebreae plebis, quae, ut per stultitiam filii Salomonis contra seipsam diuisa est, nunquam externa a clade quieuit[6].

ed. 26. Completa allocutione, rursus adsumpta antiphona cum
7. psalmo memorato egrediuntur ad fluuium, lugubre[7] carmine patrem utpote iam decessurum deducentes, itidemque singulis osculum pacis dat, intercepto sepius cantu prae lacrimis, et dicta in litore oratione, ascendit nauem, residet in prora[8], sederunt iuxta[9] diacones, unus crucem, quam fecerat, auream, alter caereas[10] tenens ardentes.

27. Currente trans fluuium naui, aspectans contra merentes suo abscessu fratres, audiensque sonum sublimem mixti cum luctu carminis, nullatenus ualuit ipse a singultu et lacrimis temperare. Hoc autem solum crebra uoce repetiit: 'Christe, miserere illi caetui! Domine omnipotens, protege illam cohortem! Scio autem certissime quia nullos umquam meliores illis et promptiores ad obedientiam noui.

[1] deinde cum δ. [2] proximum δ. [3] ibunt sancti δ. [4] -ne H. [5] industria, *with* de *inserted before it above the line* H. [6] *So* δ *rightly*; nunquam 'ad' externa adquieuit H, *with erasures.* [7] -ri δ, *on erasure.* [8] *So* H, *with erasure between* r *and* o; in loco priore δ. [9] iuxta eum δ. [10] cereos δ.

Christe Deus defende illos!' Sic egressus nauem adorat ad crucem, ascenditque equum, et abiit, abiectis saecularium rerum curis, festinans ab ipsa quoque cognata | sibi Anglorum gente peregrinari in terris quo liberior puriorque[1] animo ad contemplanda angelorum consortia redderetur in celis[2]. f. 29 b.

Election of Hwætbert, June 7, 716.

28. Reuersi ad aecclesiam fratres completa oratione consilium ineunt quid faciant, placuitque ut inter preces et ieiunia quererent a Domino, quem sibi abbatem praeponerent. Sed quia praeceperat abiens pater uenerabilis, ne qui[3] de illis ipsa suae aegressionis die ieiunaret, quin potius omnes maius conuiuium haberent, et ob id etiam quosdam de suis comitibus apud eos usque ad consummatum prandium expectare praeceperat[4], erat autem[5] quinta feria ante dominicam Pentecosten[6], uisum est sequenti die ac nocte ieiunandum, et sabbato tantum ad nonam horam reficiendum, quia propter uigilias Dominicae sollempnitatis nequibant ultra protelare ieiunium; sed et psalmos non paucos per congruas canonicae orationis horas augendos, obsecrandamque ab omnibus supernam pietatem[7], quatinus eo die quo per Sancti Spiritus aduentum aecclesiae suae primordia consecrare dignata est, etiam ipsis, portioni uidelicet aecclesiae, per eiusdem Spiritus gratiam dignum ostenderet rectorem[8]. Baed. § 18.

29. His ita conpletis, uenerunt illo de monasterio sancti Pauli perplures e fratribus[9] die dominico Pentecosten, | et unanimo consilio elegerunt Hwætberchtum in loco abbatis ordinandum, qui in monasterio eodem a prima aetate conuersatus, et aecclesiastica simul ac monasteriali scientia inbutus, iam tunc presbyterii gradu pollebat. Hic ergo ib. f. 30 a.

[1] purierumque H. [2] *Here* δ *interpolates from Bede u. s. c.* 17: 'Tanta *enim* erat proficiscendi . . . . nequiret; hanc habens semper, *ut supra iam diximus*, consuetudinem, . . . rependeret. Reuersi,' &c. [3] quis δ. [4] -cepit δ. [5] et quia erat δ. [6] -tes δ. [7] consuerunt *add* δ. [8] *Here* δ, *omitting* 'His ita . . . . ordinandum,' *inserts from Bede u. s. c.* 18: '*Hoc ipsum autem et* monachis *cenobii* beati Pauli . . . . conueniunt *iterum* omnes . . . sententia; [eligitur itaque *uenerabilis Withmerus in officium abbatis*] qui in monasterio,' &c. *The words in brackets are added on the margin in a rather later hand.* [9] effratribus H.

mox abbas electus scripsit epistolam qua[1] apostolico papae patrem prodecessoremque suum commendaret, simul et munera que mitteret parauit, secutusque eius uestigia cum quibusdam e fratribus[2] legit illi epistolam, et dona, que deferret, protulit, inueniens eum in monasterio Aelberti, quod[3] est situm in loco, qui Cornu Uallis appellatur.

Ceolfrid confirms the election.

30. Qui libenter accipiens electionem fratrum et ipse hanc sua benedictione firmauit, eumque abundanter in pluribus, qualiter regendo monasterio praeesse deberet, instituit. Huius autem epistolae exordium est:

§ 19.

Letter of Hwætbert to Pope Gregory II.

Domino in Domino dominorum dilectissimo terque beatissimo papae Gregorio, Hwœtberchtus[4], *humilis seruus uester, abbas coenobii beatissimi apostolorum* [*principis*][5] *Petri de Saxonia, perpetuam in Domino salutem.*

Matth. 19, 30.

Gratias agere non cesso dispensationi superni examinis, una cum sanctis fratribus, qui mecum in his locis ad inueniendam requiem animabus suis, suauissimum Christi iugum portare desiderant, quod te nostris temporibus tam glorificum

b.

electionis | uas regimini totius aecclesiae praeficere dignata est; quatinus per hoc, quo ipse diuinitus impleris, lumen et ueritatis et fidei etiam minores quosque affatim iubare[6] *suae pietatis aspergeret*[7]. *Commendamus autem tue sanctae benignitati, dilectissime in Christo pater et domine, uenerabiles*[8] *patris nostri dilectissimi canos, Ceolfridi uidelicet, abbatis ac nutritoris tutorisque nostrae spiritalis in monastica quiete libertatis et pacis. Et primum quidem gratias agimus sanctae et indiuidue Trinitati, quod ipse, et si non sine maximo nostro dolore, gemitu, luctu, ac prosecutione lacrimarum a nobis abiit, ad suae tamen diu desideratae quietis gaudia sancta peruenit; dum ea, quae iuuenem se adisse, uidisse, atque adorasse semper recordans exultabat, etiam senio defessus beatorum apostolorum deuotus limina repetiit, et post longos amplius quadraginta*[9] *annorum labores curasque continuas, quibus monasteriis regendis abbatis iure praefuit, incomparabili uirtutis amore, quas*

[1] quo H. [2] effratribus H, *and so at first δ.* [3] que H. [4] withmerus δ (*partly on erasure*). [5] princ. *om.* H. δ. *v.* p. 383. [6] iuuare H. [7] *Here δ inserts on margin* : et post pauca. [8] -lis δ. [9] lx^ta H.

nuper ad conuersationem uitae caelestis accitus, ultima confectus aetate, et prope iam moriturus, rursus incipit peregrinari pro Christo, quo liberius prisca sollicitudinum saecularium spineta camino spiritali feruens conpunctionis ignis absumat. Deinde etiam uestrae | paternitati[1] *supplicamus, ut quod nos* f. 31 a
facere non meruimus, uos erga illum ultimae pietatis seduli munus[2] *expleatis; pro certo scientes quia et si uos corpus habetis ipsius, et nos tamen et uos Deo deuotum eius spiritum, siue in corpore manentem, seu corporeis uinculis absolutum, magnum pro nostris excessibus*[3] *apud supernam pietatem intercessorem habemus et patronum*[4].'

Ceolfrid reaches Gaul.

31. Profectus est autem Ceolfridus a suo monasterio pridie Baed. §§ 21–
nonas Iunias, quinta sabbati, descensurus in mare per ostium Humbri fluminis, quarta nonas Iulias, die sabbati, nauem ascendit, quae priusquam Gallicum litus tangeret, tribus in prouinciis in terram adpulsa est, in quibus singulis ipse a cunctis honorifice susceptus, et ueneratione[5] habitus est, quia gratiam antique perfectionis inconparabili uirtutis exemplo consummare decreuerit[6].

32. Adiit, emensa nauigatione, Galliae terras pridie id. ib.
Aug. IIII^{ta} sabbati, sed et illis in partibus magnifice ab uniuersis, maxime ab ipso rege Hilperico[7] honoratus est, qui exceptis donis quae obtulit, etiam epistolas illi per omnes regni[8] sui prouincias dedit, ut in pace susciperetur ubique, neque ei quispiam dispendium itineris facere praesumeret. Insuper et Longobardorum regi Liudbrando[9] illum una cum suis omnibus benigne exibendum commendauit. | Peruenit f. 31 b
autem Lingonas Burgundiorum ciuitatem die septimo kalendarum Octobrium, sexta sabbati, ubi aetate pariter longa et aegritudine lassatus, immo, secundum quod loqui solent scripturae, deficiens in senectute bona, adpositus est ad Gen.
patres suos. Erat enim septuaginta et IIII^{or} annorum, 8.
presbyterii gradu functus annis quadraginta VII^{tem}, abbatis locum per se regens annis XXXV.

Dies at Langres, Sept. 25, 716.

33. Reliquit autem in monasteriis cohortem militum Baed.
Christi numero plus quam sexcentorum; porro terram, iuxta §§ 21–

[1] uestram paternitatem δ. [2] munus seduli δ. [3] excesibus H. [4] *Here δ interpolates from Bede u. s. cc.* 19-21: et cetera . . . . sepultus est, *with omissions there noted.* [5] -ni δ. [6] -rat δ. [7] *So δ*; helwric°e H. [8] regem H. [9] lud- δ.

supputationem consuetudinis Anglorum, familiarum ferme centum quinquaginta; qui, ut a suo monasterio egressus[1] est, usque dum diem clausit extremum, excepta psalmodia canonica, ter cotidie psalterium Dauid[2] ex ordine decantauit, addens ad consuetudinem priscam, qua per annos plurimos bis cotidie canendo psalterium currere[3] solebat; et sacre oblationis hostiam pro se suisque Domino offerre nullo die praetermisit, etiam cum prae nimietate languoris equitare non ualens caballario ferreretur in grabato, excepta illa duntaxat una, qua, quatientibus nauem procellis, tota laborabat in mari, et IIII^or^ ante obitum suum diebus. His piety,

34. Erant in comitatu eius ·LXXX· circiter uiri diuersis collecti de partibus, qui illum uniuersi quasi patrem sequebantur[4] et colebant suum[5]. Nam et ipse suis praeceperat
a. | ministris, ut si quem[6] de comitantibus se[7] alimentum non habere conperissent, confestim ei uel cibum uel pretium darent; erat quippe natura misericors, et pauperum cultor eximius. Denique profecturo et proficiscente illo unanimus egenorum uagorumque gemitus, quasi patre se et altore destitutum, testabatur. Quod uirtutis genus ipse non solum timore et amore superno commendatum, sed et a parente quasi hereditario iure susceptum, sedulus exercere curabat. Siquidem pater ipsius, cum nobilissimum comitatus ageret officium, in tantum misericordie, quae fit in pauperes, semper operibus gaudebat, ut cum quodam tempore permagnificas suscipiendo regi epulas parasset, sed hunc superueniens inopinata belli necessitas, ne eo uenire posset, retardaret, ille gratias diuine dispensationi referens statim omnes pauperes, peregrinos, languentes circumquaque uocari ad epulas, et que regi terreno ac ministris eius exibenda proposuerat, summo iam Regi in humilibus illius aeterne gratia retributionis exibuerit; ipse quidem per se maribus omnem inpendens famulatum, porro coniugem suam feminis humillimae ancillatum famulae per seipsam in omnibus exibere praecipiens. and charity. Anecdote of his father.

35. Peruenit autem Lingonas Ceolfridus circa[8] horam diei tertiam, septimo[9] kal. Octob. ut diximus, incipiente indic- His reception at

[1] -su H. [2] dauid *om.* δ. [3] curre δ. [4] sequaeb- H. [5] suum, *erased* δ. [6] quidem H. [7] se *om.* δ. [8] circam H. δ. [9] VIII H.

Langres, Sept. 25, 716.

tione XV; appli|cansque in pratis eiusdem ciuitatis f. 32 b
gratanter a Gangulfo[1] regionum illarum domino susceptus est, quippe qui ipsum et in uia prius inueniens illo uenire, et benigne suscipi, etiam si ipse non adesset, praecepit; multum obsecrans, ne inde nisi sospes abiret, sed ibi potius ad loca sanctorum martyrum, si ita Deus uoluisset, uitae caelestis expectaret introitum.

His death and burial, Sept. 25, 26, 716.

36. Contigit autem ut ipso die, quo uenerat, circa horam Baed.
.X. migraret ad Dominum, cuius corpus mane magno et 21–23.
comitum ipsius et accolarum ciuitatis illius agmine portatum est per tria ferme milia passuum[2] in monasterium eiusdem Ganguulfi[1], quod erat ad meridianam plagam ciuitatis, spatio circiter miliarii et dimidii, sepultumque in aecclesia sanctorum martyrum geminorum, quorum nomina sunt haec, Speusippus, Eleosippus, Meliosippus[3]; qui una geniti matre uno partu ibi antiquo tempore martyrio coronati, et in eodem loco sepulti sunt, ubi et auia illorum, nomine Leonella, sepulta est, et ipsa per confessionem martyrii egressa de corpore[4].

Of his companions, some return home, some proceed to Rome.

37. Sepulto igitur patre, quidam ex fratribus, qui eum ib.
deduxerunt, patriam rediere, narraturi in monasterio ipsius ubi et quando transiret e corpore; quidam uero dispositum Romam iter peregere, delaturi munera quae miserat. In quibus uidelicet muneribus erat Pandectes, ut diximus, | interpretatione beati Hieronimi presbiteri ex Hebreo et f. 33 a
Greco fonte transfusus, habens in capite scriptos huiusmodi uersiculos:

Corpus ad eximii merito uenerabile Petri,
Dedicat aecclesiae quem caput[5] alta fides,
Ceolfridus, Anglorum extremis[6] de finibus abbas,
Deuoti affectus pignora mitto mei.
Meque meosque optans tanti inter gaudia patris
In caelis memorem semper habere locum.

Others remain at Langres.

38. Porro quidam in eadem ciuitate Lingonense, propter ib.
amorem sepulti ibidem parentis sui, residere maluerunt; qui tamen postea destinata Romam ueniendi uota con-

[1] ganulfo, -fi δ. [2] pasuum H. [3] speusyppus, eleusyppus, meleusyppus δ. [4] qui una . . . . corpore *om.* δ. [5] capud H. [6] extrimis, *with* r *erased* H.

pleuerunt. Tantam autem gratiam apud Ganguulfum[1] comites reuerentissimi abbatis inuenerunt, ut et magnificis omnes epulis, sepulto eo, reficeret, et huc et illuc abeuntibus duces itineris, simul et uiaticum praeberet; sed et ibidem residentibus annonam, quandiu manere uellent, constitueret.

39. Quid uero de eo, uel muneribus eius, apostolicus papa senserit, testatur epistola, quam remisit, cuius hoc principium est: Reply of the Pope to Hwætbert's letter.

Gregorius episcopus, seruus seruorum Dei, Hwœtberhto[2] *religioso abbati.*

Scriptorum tuae amplectende religionis serie relegendo[3] *perspecta, congaudere te ueritati, cuius gratia uocantur ea quae*
Rom. 7. b. *non sunt, tamquam ea quae sunt, de nostra promotione monstrans, ac iuris*[4] *apostolici auctoritati*[5] *cuius ministerio | fungimur quamquam inmeriti, te subesse promtissime profiteris. Quibus ex causis debere te noueris eum, quem gratularis preesse, continuis*[6] *conlaborando in precibus instantius orare*[7]*, ut possit et sibi, et tibi, multisque prodesse; eum proinde, cuius Deo dicatos uenerabiles canos commendare studuisti, de temporalibus, antequam susciperetur a nobis, ad aeterna, Deo uocante, translatum, misso, ad aeternam sui memoriam, munere meo Domino et communi patrono beato Petro, apostolorum domino*[8] *summo; fidem eius in muneris conlatione probantes, dignum commemorationibus assiduis censuimus, ac probatissimum preceptorem in sanctis ac regularibus institutis dignis auditoribus praeuium ante Deum existere peroramus, ut illum, Aaron et Moysi sanctis diuinae plebis ducibus ad promissionis patriam tendentibus euocatis, sanctoque*[9] *illi Helie, subito in aetheris rapto, meritis excolendis gratia superna, quae illum adsumpsit, aequiparet*[10]*, ac superstitem discipulum institutum cum asseclis*[11] *gubernandis Iesu elegantissimi ducis ac Finees Helisei dignitatum carismatibus indultis*[12] *perornet. Uale.*

40. Narrabant autem nobis reuersi comites Deo dilecti patris nostri, quia proxima nocte postquam sepulture Miracles after Ceolfrid's death.

[1] ganulfum δ. [2] withberto δ. [3] legendo δ. [4] uiri δ. [5] auctoritati *om.* H. [6] continui H. [7] orare *om.* H. [8] -ni δ. [9] secumque δ. [10] -peret H. δ. [11] ad saeculis H. [12] indulcis H.

traditum est uenerabile corpus ipsius, tribus eiusdem aecclesiae custodibus, iuxta morem, excubias | noctis agen- f. 34
tibus, subito flagrantia miri odoris totam aecclesiam repleuerit; secuta sit autem et lux, quae et ipsa non paruo tempore permanens, tandem tecta aecclesiae petierit; qui citissime egressi et aspectantes uiderint eandem lucem cursim caelos petere, ita ut fulgore ipsius cuncta in circuitu[1] loca, uelut interdiu, uiderentur inlustrata, ut palam daretur intelligi ministros aeternae lucis et perpetuae suauitatis adfuisse, qui sedem sancti corporis sua uisitatione consecrauerint. Unde mos increbuit eiusdem loci incolis, ut per singula diurnae uel nocturnae orationis tempora, expleto psalmodie ritu[2] canonico, omnes uiri ad tumbam illius supplicaturi genua euruent[3]. Sed et alia signa et sanitates ibidem factas fama uulgauit, donante illo qui sanctos suos et in praesenti certantes iuuare, et in futuro consueuit uictores coronare[4]. AMEN[5].

[1] quae in circuitu erant δ. [2] rite H. [3] *The* e *erased in* H. [4] Ihesu Christo Domino nostro, qui cum Patre et Spiritu Sancto uiuit et regnat in saecula saeculorum *adds* δ. [5] Explicit uita Sanctorum Abbatum Benedicti, Ceolfridi, Easteruuyni, Sigfridi, atque Hwaetbyrhti H. *on* f. 34b *in a not much later hand:* Benedicamus Domino, Deo gratias, *with musical notation.*

a.

EPISTOLA BEDE

AD ECGBERTUM EPISCOPUM[1].

1. DILECTISSIMO ac reuerentissimo[2] antistiti Ecgberto Beda famulus Christi salutem. Memini te hesterno dixisse anno, cum tecum aliquot diebus legendi gratia in monasterio tuo demorarer, quod hoc[3] etiam anno uelles, cum in eundem deuenires locum[4], me quoque, ob commune legendi studium, ad tuum accipere[5] colloquium. Quod si ita, Deo uolente, posset impleri[6], non opus esset tibi haec per litteras scripta dirigere; cum possem liberius ore ad os loquens, quaeque uellem, siue necessaria ducerem, secreta tibi allocutione suggerere. Uerum quia hoc ne fieret, superueniens, ut nosti, corporis mei ualitudo prohibuit; agere tamen quod potui, erga dilectionem tuam fraternae deuotionis[7] intuitu curaui, mittendo uidelicet per litteras quod corporaliter ueniendo per collocutionem nequiueram. Precorque te per Dominum, ne harum apices litterarum arrogantiae supercilium esse suspiceris, sed obsequium potius humilitatis ac pietatis ueraciter esse cognoscas.

I write because I am too ill to come to you.

oh. Ioh.

2. Exhortor itaque tuam, dilectissime in Christo antistes, sanctitatem, ut gradum sacrosanctum quem tibi Auctor graduum et spiritualium largitor charismatum committere dignatus est, sacrosancta et[8] opera-

Life and teaching must correspond.

[1] *from* H; no heading in M. [2] -dissimo M. [3] hoc *om.* M. [4] eosdem . . . locos M. [5] accire M. [6] compleri M. [7] dilectionis 'uel deuotionis' H. [8] et *om.* H.

tione et doctrina confirmare memineris. Neutra enim haec uirtus sine altera rite potest impleri; si aut is, qui bene uiuit, docendi officium negligit, aut recte[1] docens antistes rectam exercere operationem contemnit[2]. Qui autem[3] utrumque ueraciter agit, profecto talis seruus aduentum Domini sui gratulabundus expectat, sperans se citius auditurum: 'Euge serue bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam; intra in gaudium Domini tui.' Si quis uero, quod absit, gradu episcopatus accepto, nec seipsum a malis actibus bene uiuendo, nec subditam | sibi plebem castigando[4], uel admonendo corrigere curat; quid huic, ueniente Domino hora qua non sperat, euenturum sit, euangelica manifeste sententia declarat, qua dicitur ad[5] inutilem seruum: 'Eicite in tenebras exteriores, ibi erit fletus et stridor dentium.'

Mat xxv. 23.

f. 89

cf. i xxiv Luc. 46; Mat xxv.

Government of the tongue. Study of Scripture.

3. Ante omnia sane[6] tuae sanctae paternitati suadeo, ut ab otiosis te confabulationibus, obtrectationibus[7], ceterisque linguae indomitae contagiis pontificali dignitate coerceas; diuinis autem eloquiis ac meditationibus scripturarum linguam simul et mentem occupes, et maxime legendis beati Pauli apostoli epistolis ad Timotheum ac Tytum, sed et uerbis sanctissimi papae Gregorii, quibus de uita simul et uitiis rectorum siue in libro Regulae Pastoralis, seu in omeliis euangelii multum curiose disseruit, ut sit[8] sermo tuus semper sapientiae sale[9] conditus, eminentior uulgari locutione, ac diuino auditui dignior elucescat. Sicut enim indecens est, si uasa altaris sacrosancta uulgaribus unquam usibus ac uilibus profanentur officiis[10], ita peruersum omnimodis ac miserum est, si is qui ad consecranda in altari dominica sacramenta ordinatus

cf. C 6.

[1] certe M. [2] cont. oper. M. [3] at qui M. [4] -cando H. [5] et H. [6] sane *om.* M. [7] obtract- H. [8] sit *om.* M. [9] sale sap. M. [10] officiis *om.* M.

est, nunc quidem eisdem conficiendis sacramentis Domino famulaturus assistat, nunc egressus ecclesiam ipso ore, eisque[1] manibus, quibus paulo ante sacra tractauerat, repente friuola loqui uel agere Dominum[2] offensurus incipiat[3].

Choice of company.

4. Ad custodiendam uero[4] linguae uel operis munditiam, cum lectione diuina, etiam societas eorum qui Christo fideli deuotione famulentur[5], plurimum iuuat. Ut si quando uel lingua lasciuire, uel operatio praua mihi[6] subrepere[7] caeperit, mox sociorum fidelium manu ne cadere ualeam sustenter[8]. Quod cum omnibus Dei famulis sibimet ita prospicere utillimum sit, quanto magis illi gradui, qui non suimet tantummodo curam agere, sed etiam erga commissam sibi ecclesiam necesse habet studium salutis impendere? | iuxta
xi. illum qui dicit[9], 'praeter ea quae extrinsecus sunt, instantia mea cotidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum. Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror?' Quod non ita loquor, quasi te aliter facere sciam, sed quia de quibusdam episcopis fama uulgatum est, quod ita ipsi[10] Christo seruiant, ut nullos secum alicuius religionis aut continentiae uiros habeant; sed potius illos[11], qui risui, iocis, fabulis, commessationibus[12] et ebrietatibus, ceterisque uitae remissioris[13] illecebris subigantur[14], et qui magis cotidie uentrem dapibus, quam mentem sacrificiis caelestibus parent. Quos tua sancta auctoritate, si alicubi reppereris, uelim corrigas, moneasque illos tales suae conuersationis diurnae siue nocturnae testes habere, qui et actione Deo digna, et exhortatione congrua prodesse populis, ac spirituale ipsorum antistitum opus iuuare sufficiant. Lege enim Actus Apostolorum, et

[1] eisdemque M. [2] dominum *om.* M. [3] -pit M. [4] uero *om.* M. [5] -lantur M. [6] michi H, *and so fq.* [7] surripere H. [8] -tor H. [9] dixit M. [10] ipsi ita M. [11] illos *om.* M. [12] comesa- H. [13] -ribus H. [14] subiugantur H.

uidebis, referente beato Luca, quales secum comites apostoli Paulus et Barnabas habuerint, quid etiam ipsi, ubicunque deuenissent, operis egerint. Statim namque[1] ut ciuitates uel sinagogas ingressi sunt, uerbum Dei praedicare, et per omnia disseminare curabant. Quod etiam te, dilectissimum mihi caput, sagaciter cupiam, ubicunque potes, implere. In hoc namque officium a Domino electus, in hoc[2] consecratus es, ut uerbum euangelizes uirtute multa[3], praebente tibi auxilium ipso Rege uirtutum Domino nostro Iesu Christo. Quod ita rite perficies si, ubicunque perueneris, mox collectis ad te eiusdem loci incolis, uerbum illis exhortationis exhibueris, simul et exemplum uiuendi una cum omnibus, qui tecum uenerint, quasi caelestis militiae ductor ostenderis.

Ordination of presbyters; instruction of the people.

5. Et quia[4] latiora sunt spatia locorum, quae ad gubernacula tuae diocesis pertinent, quam ut[5] solus per omnia discurrere, et in singulis uiculis atque agellis uerbum Dei praedicare, etiam anni totius emenso curriculo, sufficias[6], necessarium satis est, ut plures tibi sacri operis adiutores[7] a|sciscas, presbyteros uidelicet f. 90
ordinando, atque instituendo doctores, qui in singulis uiculis praedicando Dei uerbo, et consecrandis mysteriis caelestibus, ac maxime peragendis sacri baptismatis officiis, ubi oportunitas ingruerit, insistant[8]. In qua uidelicet praedicatione populis exhibenda, hoc prae ceteris omni instantia procurandum arbitror, ut fidem catholicam, quae apostolorum symbolo[9] continetur, et dominicam orationem, quam sancti euangelii nos scriptura edocet, omnium, qui ad tuum regimen pertinent, memoriae radicitus infigere cures. Et quidem omnes, qui Latinam linguam lectionis usu didicerunt[10],

[1] nanque H. [2] namque . . . . in hoc *om.* H. [3] magna M.
[4] quia *om.* M. [5] tu M. [6] -ies M. [7] adi. s. op. M.
[8] assistant M. [9] cimbolo M, *and so always.* [10] -rint M.

etiam haec[1] optime didicisse certissimum est; sed idiotas, hoc est, eos qui propriae tantum linguae notitiam habent, haec ipsa sua lingua discere, ac sedulo decantare facito. Quod non solum de laicis, id est, in populari adhuc uita constitutis, uerum etiam de clericis siue monachis, qui Latinae sunt linguae expertes, fieri oportet. Sic enim fit, ut caetus omnis fidelium, quomodo fidelis[2] esse, qua se firmitate credendi contra immundorum spirituum certamina munire atque armare debeat, discat; fit, ut chorus omnis Deo supplicantium, quid maxime a diuina clementia quaeri oporteat, agnoscat. Propter quod et ipse multis saepe sacerdotibus idiotis haec utraque, et symbolum uidelicet, et dominicam orationem in linguam Anglorum[3] translatam optuli. Nam et[4] sanctus antistes Ambrosius hoc de fide loquens admonet, ut uerba symboli matutinis semper horis fideles quique decantent, et hoc se quasi antidoto spirituali contra diaboli uenena[5] quae illis interdiu uel noctu astu[6] maligno obicere posset, praemuniant. Orationem uero dominicam saepius decantari ipsa etiam nos consuetudo sedulae deprecationis ac genuum flexionis[7] docuit.

irg. , 20.

6. Quod si haec, ut suggerimus, in regendis pascendisque Christi ouibus tua | pastoralis auctoritas perfecerit, dici non potest quantum tibi supernae mercedis apud Pastorem pastorum in[8] futuro praeparaueris. Quanto enim rariora huius sacratissimi operis in episcopis nostrae gentis exempla repperis, tanto altiora singularis meriti praemia[9] recipies; utpote qui populum Dei per crebram symboli uel orationis sacrae decantationem ad intellectum, amorem, spem, fidem, et inquisitionem eorundem, quae decantantur, caelestium donorum, paterna pietate ac sollicitudine

a.

The promises and threatenings of Scripture.

[1] haec *om.* M. [2] -les H. [3] anglicorum M. [4] et *om.* H. [5] uen. diab. M. [6] astu *om.* M. [7] flect- H[1]. [8] in *om.* M. [9] praemia *om.* H.

prouocatus accenderis. Sicut e contrario, si commissum tibi a Domino negotium minus diligenter compleueris, pro retentione talenti cum seruo nequam et pigro partem es recepturus in futuro ; maxime si temporalia ab illis commoda requirere atque accipere praesumpseris, quibus nulla caelestis beneficii dona rependere probaueris. Cum enim Dominus mittens ad euangelizandum discipulos dixisset : 'Euntes autem praedicate dicentes quia appropinquauit[2] regnum caelorum ;' paulo post adiunxit[3], dicens: 'Gratis accepistis, gratis date ; nolite possidere aurum, neque argentum.' Si ergo illos gratis euangelium praedicare iussit, neque aurum uel argentum, uel[4] aliquid pecuniae temporalis ab eis, quibus praedicabant, accipere permisit ; quid, rogo, illis qui his contraria gerunt, periculi immineat ?

cf. M xxv. 30 ; xix.

Mat 7.

ib. 8

Neglect of episcopal visitation.

7. Attende quid grauissimi sceleris illi commiserint, qui et terrena ab auditoribus suis lucra diligentissime requirere, et pro eorum salute aeterna nichil omnino praedicando, uel exhortando, uel increpando, laboris impendere contendunt[5]. Sollicite atque intentione curiosa, antistes dilectissime, perpende. Audiuimus enim, et fama est, quia multae uillae ac uiculi nostrae gentis in montibus sint inaccessis ac saltibus dumosis positi, ubi nunquam multis transeuntibus annis sit uisus antistes, qui ibidem aliquid ministerii aut gratiae caelestis exhibuerit ; quorum tamen ne[6] unus[7] quidem a tributis antistiti reddendis esse possit immunis ; nec solum talibus locis desit antistes, qui manus impositione baptizatos | confirmet, uerum etiam[8] omnis doctor, qui eos uel[9] fidei ueritatem uel discretionem bonae ac malae actionis edoceat, absit. Sicque fit, ut[10] episcoporum quidam non solum gratis non euangelizent, uel manus fidelibus imponant ; uerum etiam, quod

f. 9

[1] in fut. es rec. M. [2] -bit. H. M. [3] subiunxit M. [4] et M. [5] intendunt M. [6] nec H. [7] unus *om.* M. [8] et H. [9] uel qui eos M. [10] ut *om.* M.

grauius est, accepta ab auditoribus suis pecunia, quam Dominus prohibuit, opus uerbi, quod Dominus iussit, exercere contempnant; cum Deo dilectus pontifex[1] Samuel, longe aliter fecisse omni populo teste legatur:
. xii. 'Itaque conuersatus,' inquit, 'coram uobis ab adolescentia mea usque ad diem hanc, ecce praesto sum, loquimini de me coram Domino, et coram Christo eius, utrum bouem alicuius tulerim, an asinum, si quempiam calumpniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cuiusquam munus accepi; et contempnam illud hodie, restituamque uobis. Et dixerunt: Non es calumpniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicuius quippiam.' Cuius innocentiae ac iustitiae merito inter primos populi[2] Dei duces et sacerdotes annumerari, atque in precibus suis superno auditu atque alloquio
eviii. dignus existere meruit, dicente psalmographo: 'Moyses et Aaron in sacerdotibus eius, et Samuel inter eos qui inuocant nomen eius, inuocabant Dominum, et ipse exaudiebat eos, in columna nubis loquebatur ad eos[3].'

Avarice of the bishops reproved.

8. Si autem aliquid utilitatis fidelibus conferre manus impositionem[4], qua Spiritus Sanctus accipitur, credimus et confitemur; constat e contrario, quia haec ipsa utilitas eis quibus manus impositio defuerit, abest. Cuius nimirum priuatio boni ad quos amplius quam ad ipsos respicit antistites, qui illorum se promittunt esse praesules, quibus spiritualis officium praesulatus exhibere aut negligunt, aut nequeunt? Cuius totius facinoris nulla magis quam auaritia[5] causa est. Contra quam disputans apostolus, in quo Christus loquebatur,
. vi. aiebat: 'Radix omnium malorum cupiditas est[6].' Et
vi. rursum: 'Neque auari,' inquit, 'regnum Dei possidebunt.' Cum enim antistes, dictante amore pecuniae, maiorem populi partem, quam ulla ratione per totum

[1] pontifex *om.* M. [2] -los M. [3] 'sacerdotibus eius' usque 'loquebatur ad eos' H. [4] conferri . . . . impositione M. [5] -tiae H. [6] est cup. M.

anni spatium peragrare praedicando aut circuire ualuerit, in nomen sui praesulatus assumpserit, satis exitia|bile et sibimet ipsi, et illis quibus[1] falso f. 92
praesulis nomine praelatus est, comprobatur concinnare periculum.

Aid of the royal power necessary for the creation of new bishoprics.

9. Haec tuae sanctitati, dilectissime antistes, paucis de calamitate qua nostra gens miserrime laborat insinuans, obsecro sedulus[2], ut haec quae peruersissime agi conspicis, quantum uales, ad rectam uitae normam reuocare contendas. Habes enim, ut credo, promtissimum tam iusti laboris adiutorem, regem uidelicet Ceoluulfum[3], qui et pro insita sibi dilectione religionis, quicquid ad regulam pietatis pertinet, firma protinus intentione adiuuare curabit, et maxime illa, quae tu, quum sis propinquus illius amantissimus, bona caeperis, ipse, ut perficiantur, opitulari curabit[4]. Quapropter uelim sollerter illum admoneas, ut in diebus uestris statum nostrae gentis ecclesiasticum in melius, quam hactenus fuerat, instaurare curetis. Quod non alio magis, ut mihi uidetur, potest ordine perfici, quam si plures nostrae genti consecrentur antistites, exemplumque sequamini legislatoris, qui, cum solus iurgia ac pondus Israeliticae plebis sustinere non posset, elegit sibi diuino adiutus consilio, et consecrauit septuaginta Num
seniores, quorum cura atque auxilio[5] impositum sibi 16 sq
onus ferre liberius posset[6]. Quis enim non uideat, quanto sit melius tam enorme pondus ecclesiastici regiminis in plures, qui hoc dispertitum[7] facilius ferant, diuidi, quam unum sub fasce, quem portare non possit, opprimi. Nam et sanctus papa[8] Gregorius, cum Baed
de fide nostrae gentis, quae adhuc futura et conseruata[9] H. E
erat in Christo, ad beatissimum archiepiscopum Augustinum missis litteris disputaret, duodecim in ea epi-

[1] sibimet ipsis quibus M. [2] -lo M. [3] -wulfum M. [4] opitulabitur M. [5] ope atque consilio M. [6] possit M. [7] hic dispertitura M. [8] papa sanctus M. [9] -uatura H.

scopos, postquam ad fidem uenirent[1], ordinandos esse decreuit; in quibus Eboracensis antistes, accepto a sede apostolica pallio, metropolitanus esse deberet. Quem profecto numerum episcoporum uelim modo tua sancta paternitas, patrocinante praesidio piissimi ac Deo dilecti regis praefati, sollerter implere contendat, quatinus, abundante numero magistrorum, perfectius
b. ecclesia Christi in his, quae ad cultum sacrae religi|onis pertinent, instituatur. Et quidem nouimus quia per incuriam regum praecedentium, donationesque stultissimas factum est, ut non facile locus uacans, ubi sedes episcopalis noua fieri debeat, inueniri ualeat.

The new bishoprics may be located in existing monasteries.

10. Quapropter commodum duxerim, habito[2] maiori concilio et consensu, pontificali simul et regali[3] edicto prospiciatur locus aliquis monasteriorum, ubi sedes[4] fiat episcopalis[5]. Et ne[6] forte abbas uel monachi huic decreto contraire ac resistere temptauerint, detur illis licentia, ut de suis ipsi eligant eum, qui episcopus ordinetur, et adiacentium locorum, quotquot ad eandem diocesim[7] pertineant, una cum ipso monasterio curam gerat episcopalem; aut, si forte in ipso monasterio[8], qui episcopus ordinari debeat, inueniri nequeat, in ipsorum tamen iuxta statuta canonum pendeat examine, qui de sua diocesi ordinetur antistes. Quod si hoc ita, ut suggerimus, Domino adiuuante, perfeceris, facillime etiam[9], ut arbitramur, hoc obtinebis, ut iuxta decreta sedis apostolicae, Eboracensis ecclesia metropolitanum possit habere pontificem. Ac si opus esse uisum fuerit, ut tali monasterio, causa episcopatus suscipiendi, amplius aliquid locorum ac possessionum augeri debeat, sunt loca[10] innumera, ut nouimus omnes, stilo stultissimo[11] in monasteriorum ascripta uocabulum, sed

[1] uenerunt H. [2] -tu H. [3] pontificali . . . regali *om.* H. [4] sedis H. [5] episc. fiat M. [6] ne *om.* M. [7] diosisim M. [8] curam . . . . monasterio *added on margin* H. [9] etiam *om.* H. [10] loca *om.* H. [11] stilo stult. *om.* M.

nichil prorsus monasticae conuersationis habentia; e quibus uelim aliqua de luxuria ad castitatem, de uanitate ad ueritatem [1], de intemperantia uentris et gulae ad continentiam et pietatem cordis synodica auctoritate transferantur, atque in adiutorium sedis episcopalis, quae nuper ordinari debeat, assumantur.

Grants to fraudulent monasteries must be revoked.

11. Et quia huiusmodi maxima et plurima sunt loca, quae, ut uulgo dici solet, neque Deo neque hominibus utilia sunt, quia uidelicet neque regularis secundum Deum ibidem uita seruatur, neque illa milites siue comites secularium potestatum, qui gentem nostram a barbaris defendant, possident; si quis in eisdem ipsis locis pro necessitate temporum sedem episcopatus constituat [2], non culpam praeuaricationis incurrere, sed opus uirtutis magis agere probabitur. Quomodo | enim f. 93
in peccatum reputari potest, si iniusta principum iudicia recto meliorum principum examine corrigantur; ac mendax stilus scribarum iniquorum discreta prudentium sacerdotum sententia deleatur, ac redigatur in cf. I viii.
nichilum, iuxta exemplum sacrae hystoriae, quae tempora regum Iuda a Dauid et Salomone usque ad ultimum Sedechiam describens, nonnullos quidem in eis religiosos, sed plures reprobos extitisse designat, uicibusque alternantibus nunc impios bonorum, qui ante se fuerant, facta reprobare, nunc e contra [3] iustos impiorum, qui se praecesserant, gesta nociua, prout dignum [4] erat, iuuante se Dei spiritu, per prophetas sanctos ac sacerdotes omni instantia correxisse; iuxta illud beati Isayae praecipientis atque dicentis: 'Dissolue Is. I
obligationes [5] uiolentarum commutationum. Dimitte confractos in remissionem, et omnem conscriptionem iniquam disrumpe.' Quo exemplo, tuam quoque sanctitatem decet cum religioso rege nostrae gentis irreligiosa et iniqua priorum gesta atque scripta con-

[1] temperantiam M. [2] -tuere H. [3] e contrario M.
[4] iustum M. [5] collig- M.

uellere, et ea quae prouinciae nostrae, siue secundum Deum, siue secundum seculum sint utilia, prospicere; ne[1] nostris temporibus uel religione cessante, amor timorque interni deseratur inspectoris, uel rarescente copia militiae secularis, absint qui fines nostros a barbarica incursione tueantur. Quod enim turpe est dicere, tot sub nomine monasteriorum loca hii, qui monachicae[2] uitae prorsus sunt expertes, in suam dicionem acceperunt, sicut ipsi melius nostis, ut omnino desit locus, ubi filii nobilium aut emeritorum militum possessionem accipere possint; ideoque uacantes ac sine coniugio, exacto tempore pubertatis, nullo continentiae proposito perdurent, atque hanc ob rem uel patriam suam, pro qua[3] militare debuerant, trans mare abeuntes relinquant; uel maiore scelere atque[4] impudentia, qui propositum castitatis non habent, luxuriae ac fornicationi deseruiant, neque ab
b. ipsis sacratis Deo | uirginibus abstineant.

Character of these establishments.

12. At alii grauiore adhuc flagitio, cum sint ipsi laici, et nullo uitae regularis uel usu exerciti, uel amore praediti, data regibus pecunia, emunt sibi sub praetextu construendorum monasteriorum[5] territoria in quibus suae liberius uacent libidini, et haec insuper in ius sibi haereditarium regalibus edictis[6] faciunt asscribi, ipsas quoque litteras priuilegiorum suorum quasi ueraciter Deo dignas, pontificum, abbatum, et potestatum seculi obtinent subscriptione confirmari. Sicque usurpatis sibi agellulis siue uicis, liberi exinde a diuino simul et humano seruitio, suis tantum inibi desideriis, laici monachis imperantes, deseruiunt; immo non monachos ibi congregant, sed quoscunque ob culpam inobaedientiae ueris expulsos[7] monasteriis alicubi forte oberrantes inuenerint, aut euocare monasteriis

[1] ne *om.* M. [2] monastice M. [3] pro qua *om.* M.
[4] uel M. [5] mon. const. M. [6] edictis reg. M.
[7] -si M.

ipsi ualuerint; uel certe quos ipsi de suis satellitibus ad suscipiendam tonsuram promissa sibi obaedientia monachica inuitare quiuerint. Horum distortis cohortibus, suas, quas instruxere, cellas implent, multumque informi atque inaudito[1] spectaculo, idem ipsi uiri modo coniugis ac liberorum procreandorum curam[2] gerunt, modo exsurgentes de cubilibus, quid intra septa monasteriorum geri debeat, sedula intentione pertractant. Quin etiam suis coniugibus simili impudentia[3] construendis, ut ipsi aiunt, monasteriis loca conquirunt, quae pari stultitia, cum sint laicae, famularum se Christi permittunt esse rectrices[4]. Quibus apte conuenit illud uulgi prouerbium, quia uespae fauos quidem facere cum[5] possint, non tamen in his mella, sed potius uenena thesaurizent.

Origin of the system.

13. Sic per annos circiter triginta, hoc est[6], ex quo Aldfrid rex humanis rebus ablatus est, prouincia nostra uesano illo errore dementata est, ut nullus pene exinde praefectorum extiterit qui non huiusmodi sibi monasterium in diebus suae praefecturae comparauerit, suamque | simul coniugem pari reatu nociui mercatus f. 94
astrinxerit; ac praeualente pessima consuetudine ministri quoque regis ac famuli[7] idem facere sategerint; atque ita ordine peruerso innumeri sint inuenti, qui se abbates pariter et praefectos siue[8] ministros aut famulos regis appellent, qui etsi aliquid uitae monasterialis ediscere[9] laici non experiendo sed audiendo potuerint, a persona tamen illa ac professione, quae hanc docere debeat, sunt[10] funditus exsortes[11]. Et quidem tales repente, ut nosti, tonsuram pro suo libitu accipiunt, suo examine de laicis non monachi, sed abbates efficiuntur. Sed quia praefatae uirtutis nec notitiam

[1] -tu H. [2] curam procr. M. [3] imprud- H. [4] rectores M. [5] cum *om.* M. [6] *for* triginta hoc est M *has* xxxi; *possibly the scribe had before him*: xxx·i· = xxx id est. [7] familia M. [8] simul et M. [9] et discere M. [10] sint M. [11] exortes H. M.

probantur habere nec studium, quid his aliud quam euangelica conuenit maledictio illa, qua dicitur: 'Caecus si caeco ducatum praestet, ambo in foueam cadunt?' Quae nimirum caecitas posset aliquando terminari, ac regulari disciplina cohiberi, et de finibus sanctae ecclesiae cunctis pontificali [1] ac synodica auctoritate procul expelli, si non ipsi pontifices magis huiusmodi [2] sceleribus opem ferre atque astipulari probarentur; qui non solummodo huiusmodi decreta iniusta [3] iustis infringere decretis non curant, uerum suis potius subscriptionibus [4], ut praefati sumus, confirmare satagunt; eadem ipsi filargyria dictante, ad confirmandum male scripta, qua [5] emptores ad comparandum huiusmodi monasteria [6] coacti.

Multa quidem adhuc tibi possem de his et huiusmodi praeuaricationibus [7] quibus nostra prouincia miserrime uexatur, his intimare litteris, si non teipsum nossem haec eadem certissime cognouisse. Nam neque haec ita scripsi, quasi te [8] ea, quae antea [9] nescires, essem docturus, sed ut te amica exhortatione commonerem, ea quae optime noueras errata, diligenti, prout uales, instantia corrigere.

Episcopal visitation of Monasteries necessary.

14. Et iam iamque [10] te multum deprecor atque obtestor in Domino, ut com|missum tibi gregem sedulus ab irruentium luporum improbitate tuearis; teque non mercenarium, sed pastorem constitutum esse memineris, qui amorem summi Pastoris sollerti ouium ipsius pastione demonstres, proque eisdem ouibus, si ita res poposcerit, cum beato apostolorum principe animam ponere paratus sis. Precor sollicite praecaueas, ne, cum idem princeps apostolorum ceterique fidelium gregum duces in die iudicii maximum suae pastoralis curae fructum Christo obtulerint, tuarum

[1] pontif. cunctis M. [2] huiusm. opera M. [3] iniusta *om.* M. [4] praescrip- M. [5] quia M. [6] -rium M. [7] -toribus H. [8] certissime te M. [9] antea *om.* M. [10] namque M.

aliqua pars ouium inter hedos ad sinistram Iudicis secerni, atque in aeternum cum maledictione mereatur ire supplicium; quin potius ipse tunc eorum numero merearis ascribi, de quibus ait Ysaias: 'Minimus erit inter[1] mille, et paruulus inter[1] gentem fortissimam.' Tui namque est officii diligentissime perspicere, quid in singulis monasteriis tuae parrochiae recti, quid peruersi geratur; ne uel abbas regularum inscius aut contemptor, uel abbatissa minus digna famulorum famularumue Christi praeponatur examini, nec rursum prouisioni[2] spiritualium magistrorum contemptrix et indisciplinata contumacium auditorum turba resultet; maxime quia[3], sicut uulgo fertur, dicere estis soliti[4], quia non ad regum curam, non ad[5] aliquorum seculi principum causam, sed ad uestram tantummodo antistitum inquisitionem atque examen, quid in singulis monasteriis agatur, pertineat, nisi forte in monasteriis[6] quilibet in ipsos principes peccasse comprobetur. Tui, inquam, est officii procurare, ne in locis Deo consecratis diabolus sibi regnum usurpet, ne[7] pro pace discordia, pro pietate iurgia, pro sobrietate ebrietas, pro caritate et castitate fornicationes sibi et homicidia sedem uindicent; ne[8] apud te inueniantur aliqui, de quibus merito quaeratur ac dicatur: 'Uidi impios sepultos, qui, cum aduiuerent, in loco sancto erant, et laudabantur in ciuitate, quasi | iustorum[9] operum.'

cf. M
xxv.
41.

Is. 1

Eccl
10.

f. 95

Instruction of the Laity.

15. Eorum quoque, qui in populari adhuc uita continentur, sollicitam te necesse est curam gerere, ut, sicut in primordio huius epistolae praemonuimus, sufficientes eis doctores uitae salutaris adhibere memineris, et hoc eos inter alia discere facias, quibus operibus maxime Deo placere, a quibus se debeant, qui Deo placere desiderant, abstinere peccatis, qua cordis sinceritate in

[1] in H. [2] prae- M. [3] quia *om.* M. [4] soliciti M. [5] ad *om.* H. [6] agatur . . . . monasteriis *om.* H. [7] neque M. [8] nec M. [9] bonorum M.

Deum credere, qua diuinam clementiam supplicantes debeant deuotione precari, quam frequenti diligentia signaculo se dominicae crucis suaque omnia aduersum continuas immundorum spirituum insidias necesse habeant munire, quam salutaris sit omni Christianorum generi[1] cotidiana dominici corporis ac sanguinis perceptio, iuxta quod ecclesiam[2] Christi per Italiam, Galliam, Africam, Greciam, ac totum orientem sollerter agere nosti. Quod uidelicet genus religionis, ac Deo deuotae sanctificationis tam longe a cunctis paene[3] nostrae prouinciae laicis per incuriam docentium quasi prope peregrinum abest, ut hii qui inter illos[4] religiosiores esse uidentur, non nisi in natali Domini, et epiphania, et pascha sacrosanctis mysteriis communicare praesumant, cum sint innumeri innocentes et castissimae conuersationis pueri ac puellae, iuuenes et uir-
s. gines, senes et anus, qui absque ullo scrupulo controuersiae, omni die dominico, siue etiam in natalitiis sanctorum apostolorum, siue martyrum, quomodo ipse in sancta Romana et apostolica ecclesia fieri uidisti, mysteriis caelestibus communicare ualeant. Ipsi etiam coniugati, si quis sibi mensuram continentiae ostendat, et uirtutem castitatis insinuet, idem et licenter possint, et libenter facere uelint.

Neglect of the Eucharist.

ii. 12.

16. Haec tibi, sanctissime antistes, et tuae dilectionis intuitu, et generalis gratia utilitatis breuiter adnotare studui, multum desiderans, multumque exhortans, ut gentem nostram a uetustis abstrahere cures erroribus, et ad certiorem et direc|tiorem uitae callem reducere satagas. Et si sunt aliqui cuiuslibet gradus siue ordinis uiri, qui bona tua caepta retinere atque impedire conentur[5], tu tamen propositum sanctae uirtutis, supernae memor retributionis, ad firmum usque finem perducere contendas. Scio namque nonnullos

Renewed exhortations against avarice.

o.

[1] -re H. [2] -sia H. [3] pene cunctis M. [4] illos *om.* M. [5] -netur M.

huic nostrae exhortationi multum contradicturos[1], et maxime eos, qui seipsos[2] illis facinoribus, a quibus te prohibemus, esse sentiunt irretitos; sed meminisse te decet apostolicae responsionis, quia 'obaedire oportet Deo magis quam hominibus.' Mandatum quippe est Dei: 'Uendite quae possidetis, et date elemosinam;' et: 'Nisi quis renunciauerit omnibus quae possidet, non potest meus esse discipulus.' Traditio autem moderna est quorundam[3], qui se Dei famulos esse profitentur, non solum[4] possessa non uendere, uerum etiam[5] comparare non habita. Qua ergo fronte audet quisquam ad seruitium Domini accessurus, uel eas, quas[6] in seculari uita habuerat, retentare, uel sub praetextu uitae sanctioris illas, quas non habuerat, congregare diuitias; cum etiam[5] apostolica sit notissima censura, quae Annaniam et Saphiram hoc facere molientes, non ullo paenitentiae uel satisfactionis remedio corrigere[7], sed[8] ipsa statim mortis ultricis accelerauit damnatione punire[9]? Et quidem illi non aliena colligere, sed sua incongrue retinere maluerunt. Unde manifeste patet, quam longe abstiterit animus apostolorum a suscipiendis[10] pecuniarum adquisitionibus, qui sub illa proprie regula Domino seruiebant: 'Beati pauperes, quia uestrum est regnum caelorum[11];' et e contra, partis sinistrae proposito nichilominus instituebantur exemplo: 'Ue uobis diuitibus, quia habetis consolationem uestram.' An forte errasse ac mendacium scripsisse putamus apostolum, cum nos admonens dicebat: 'Fratres, nolite errare;' statimque subtexuit: 'Neque auari, neque ebriosi, neque rapaces regnum Dei possidebunt;' et iterum: 'Hoc autem scitote, quod omnis fornicator, aut immundus, aut[12] auarus, | aut rapax,

Act.
Luc. 33.
Luc. 33.
cf. A
1–11.
Luc.
20, 2
1 Co
9, 10
Eph
f. 96

[1] contrad. multum M. [2] seipsos *om.* M. [3] quor. est M. [4] non solum *om.* H. [5] et H. [6] ea quae M. [7] -rigere *om.* M, *at end of line.* [8] sed ex M. [9] -ri M. [10] subscrib- M. [11] dei M. [12] aut *om.* M.

quod est idolorum seruitus, non habet hereditatem in regno Christi et Dei.' Cum ergo apostolus auaritiam et rapacitatem idolatriam manifeste cognominet, quomodo putandum est errasse eos[1], qui uel a[2] subscriptione auari mercatus, rege licet imperante, manum subtraxerint, uel ad radendas[3] inutiles scripturas ac subscriptiones earum, manum apposuerint?

The same continued.

17. Et quidem[4] miranda est temeritas stultorum, uel potius deflenda miseria caecorum, qui cum sine ullo respectu superni timoris, passim ea cotidie[5], quae apostoli ac prophetae afflatu Sancti Spiritus scripserunt, rescindere ac nichili pendere probantur; illud e contra, quod ipsi[6] uel similes ipsorum[7] instinctu auaritiae uel luxuriae scripserunt, quasi sanctum ac diuinitus cautum eradere atque emendare formidant, in morem, ni fallor, ethnicorum, qui, contempto ueri[8] Dei cultu, ea quae ipsi sibi de corde suo finxerunt ac fecerunt, numina uenerantur, timent, colunt, adorant, et obsecrant, dominica illa insectatione[9] dignissimi, qua Phariseos, cum suas deuteroses[10] legi Dei praeponerent, redarguit,
h. dicens: 'Quare et uos transgredimini mandatum Dei propter traditionem uestram?' Qui si[11] etiam cartas[12] protulerint in defensionem concupiscentiarum suarum adscriptas, ac nobilium personarum subscriptione confirmatas; tu nunquam, precor, dominicae sanctionis obliuiscaris, qua[1] dicitur: 'Omnis plantatio, quam non plantauit Pater meus caelestis, eradicabitur.' Et certe a te discere uellem, dilectissime[14] antistes, Domino pro-
i. 13, testante ac dicente, quia 'lata porta et spatiosa uia est, quae ducit ad perditionem, et multi sunt, qui intrant per eam; quam angusta porta et arta uia est[15], quae ducit ad uitam, et pauci sunt,[16] qui inueniunt eam'; quid

[1] eos err. M. [2] a *om.* H. [3] erad- M. [4] quidem *om.* M. [5] cotidie *om.* M. [6] ipsis M. [7] eorum M. [8] ueri *om.* M. [9] infectione H. M. [10] -sas H; -sis M. [11] quasi H. M. [12] H *at first wrote* caritas. [13] in qua M. [14] sanctissime M. [15] est *om.* H. [16] sint H; *om.* M.

de eorum uita uel salute aeterna confidas, qui toto uitae suae tempore per latam portam et spatiosam incedere uiam[1] noscuntur, et ne in minimis quidem rebus uoluptati sui uel corporis uel animi, | causa f. 96
supernae retributionis obsistere uel repugnare curabant; nisi forte per elemosinas, quas inter concupiscentias cotidianas ac delicias pauperibus dare uidebantur, criminibus absolui posse[2] credendi sunt, cum manus ipsa et conscientia, quae munus offerat Deo, munda a peccatis esse debeat et[3] absoluta; aut certe per mysteria sacrosanctae oblationis, quibus ipsi, dum uiuerent, indigni extiterant, per alios iam mortui redimi posse sperandi sunt. An forte permodica illis[4] culpa uidetur esse[5] concupiscentiae? de qua et[6] paulo latius disputem. Haec Balaam[7], uirum prophetiae spiritu plenissimum, a sorte sanctorum fecit extorrem; Achan, filium Charmi[8], communione anathematis polluit, ac perdidit[9]; Saul regni infulis nudauit; Giezi[10] prophetiae meritis priuauit, ac perpetua leprae peste cum suo semine fedauit[11]; Iudam Scariothen de apostolatus gloria deposuit; Annaniam et Saphiram, de quibus praediximus, monachorum collegio indignos etiam[12] corporis morte multauit; et, ut ad superiora ueniamus, haec angelos a caelo deiecit; et protoplastos a Paradiso perpetuae uoluptatis expulit. Et si nosse uis, hic est ille triceps inferorum canis, cui fabulae Cerberi nomen indiderunt[13], a cuius rabidis dentibus nos prohibens Iohannes apostolus ait: 'Carissimi, nolite diligere 1 Io
mundum, neque ea quae in mundo sunt. Si quis 15,
diligit mundum, non est caritas Patris in eo. Quoniam omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, et

[1] uiam inc. M. [2] potuisse M. [3] et *om.* H[1]. [4] illis perm. M. [5] esse *om.* H. [6] et *om.* M. [7] balaam *om.* H. [8] M *omits* filium charmi, *but* H *reads* acharmi *which seems to point to this as the original reading*, cf. Ios. vii. 18. [9] perd. ac pol. M. [10] iezi H; gyezi M. [11] fed. c. s. sem. M. [12] etiam *om.* H. [13] imponunt M.

concupiscentia oculorum, et superbia uitae[1], quae non est ex Patre, sed ex mundo est.' Haec contra uirus auaritiae breuiter sunt dicta. Ceterum si de ebrietate, commessatione, luxuria, et ceteris huiusmodi contagionibus pari ratione tractare[2] uoluerimus, epistolae modus in immensum extenderetur.

oh. 17. a. Gratia te summi Pastoris ad pastionem ouium suarum salutiferam perpetuo conser | uet incolumem, dilectissime in Christo antistes[3]. Scripta Nonas Nouembris, indictione tertia[4]. Valediction.

[1] carnis M. [2] retractare M. [3] Amen *adds* M. [4] *This date is not in* M.

ADDITIONAL CRITICAL NOTES.

The object of these additional Critical Notes is mainly to illustrate the peculiarities and mutual relationships of some of the later MSS.[1]

---

p. 5. Note 4. I have found no other MS. which has this peculiar reading of C.

p. 6. bottom line, 'gratiam,' here O_7 begins.

p. 7. Note 2. glestigéi O_7.

p. 8. Note. 2. This note should be supplemented by the fuller and more exact statement in note [1], p. 360. After 'studuimus' O_{15} adds: 'tempore pro Domino sanctum ẽ fuderunt. Explicit Prefacio.'

p. 12. l. 25. 'Hibernia,' ¶ R_2.

p. 14. l. 3. 'legiones tres uel xii' D*; 'legiones sex uel duodecim' O_1^2. O_2. O_{11}. O_{19}. Ar^2. 'vi uel xii' W.

— Notes 1, 10. The confusion between 'hiberna' and 'hibernia' pervades a large number of MSS.

— l. 23. 'Interea,' ¶ O_{18}.

p. 15. l. 22. 'Ab eodem,' ¶ O_{18}.

p. 16. l. 24. 'non muro, &c.,' 'murus Pictorum' O_{20}^2, on margin.

p. 17. l. 27. 'Interea,' ¶ O_{18}. O_{20}. On margin of H_1: 'Passio Sci. Albani martiris,' with the alternative reading 'igitur' for 'interea,' and three lections marked in margin ending p. 19, l. 19 'cognosce.'

p. 18. l. 3. 'Denique,' ¶ D*.

— l. 8. 'in ea tempestate' O_{18}. For 'siquidem . . . est,' O_4 reads: 'Regnante in tempore illo Maximiniano Herculio in Brittania, passus est sub eo eiusdem insulae incola.' The object of all these changes is to make the passage more suitable for public reading; and this explanation should be borne in mind in all similar cases.

[1] By the paragraph mark ¶ is meant that a new chapter begins at that point in the MS. in question. By D* is meant the Durham group of MSS.; and by W* the Winchester group.

p. 18. l. 13. Eight lections marked in R_1.

— l. 21. 'Cumque,' ¶ A_2.

p. 21. l. 4. 'obsequia' D*.

— l. 27. 'ubi postea,' ¶ W*.

p. 22. l. 5. No break in R_2.

p. 24. l. 15. 'gramine 'uel grandine'' O_{17}; 'grandine 'uel gramine'' O_{11}.

— l. 20. 'maioris' for 'minoris' O_9.

p. 25. l. 5. 'Fracta est,' ¶ D*. O_2. O_{19}; in W 'Fracta' has a red initial, but that is all.

— l. 14. 'possidebant Picti et Scoti' O_{20}^1.

— l. 15. No break in W*.

— l. 29. 'Uerum priores,' ¶ S.

p. 28. ll. 23, 27. 'Boetius, Boetio' O_1^2. O_7. H_3. Ar.

p. 29. l. 6. 'Quin et,' ¶ AS.

— l. 12. No break in W. O_2. There is in O_{19}.

p. 31. l. 7. 'classis prolixior' 'i. xl. nauium' O_6^2. O_{17}^2. S. So O_{11} in text.

p. 33. l. 4. No break in D*.

— l. 7. 'At' *om.* D*.

— l. 13. 'Utebantur,' ¶ D*.

— l. 22. 'Sed haec,' ¶ A_5.

p. 34. l. 14. 'denique' for 'diemque' D*.

p. 35. l. 4. 'Interea,' ¶ O_{18}. R_2.

— l. 22. 'pares' for 'partes' O_7. H_3. Ar., and probably O_1^2.

p. 36. l. 3. No break in W. O_2^1; there is in O_{19}.

— Note 4. The reading of Const. is in many MSS. 'auctori Deo . . . gratias referentes' D^2*; 'gratias agentes' W^3*.

p. 38. Note 3. 'contempto' is the reading of many MSS.

— Note 4. 'castrorum' O_5^2. O_6^1. O_{15}.

p. 39. Note 5. 'uisibilibus' A_1. R_1^1. O_8

— l. 27. 'restituit. Remansit autem in insula gens utraque, hostes et ciues, Angli et Britones, quorum Angli pro regno, Britones pro uita certabant' O_1^2. O_{5-7}. O_{11-12}. O_{14-15}. O_{17}. [Ca_1.] H_3. Ar. S^2.

p. 42. l. 10. 'Hic incipit ad legendum in refectorio de Sco. Augustino Anglorum Apostolo' O_6. 'Ab hoc loco debet legi in festiuitate Sci. Augustini Anglorum apostoli, usque ad capitulum quartum secundi libri, quod sic incipit: Successit Augustino, &c.' A_2. Vita Sci. Augustini episcopi Anglorum O_3^2. In O_1. H_2 eight lections are marked on the margins of cc. 23. 25. 26.

p. 43. l. 5. 'Gregorius,' ¶ H_1. R_2. O_{18}. O_{20}. Very often in O_{18}. O_{20}. R_2. and occasionally in H_1 a new chapter is apparently made at the beginning of a document.

p. 44. l. 30. 'Erat eo,' ¶ AS.

p. 45. l. 11. 'in regnum meum' for 'huc' O_1^2. O_{5-7}. H_3. Ar.

— l. 18. 'Dedit,' ¶ A_5.

— l. 22. 'ciuitati Dorobernensi' O_1^2. O_{5-7}. H_3.

p. 47. l. 22. 'plures et non pauci' O_1^2. O_{5-7}. O_{14}. H_3.

p. 48. l. 1. No break in D*.

p. 49. l. 18. 'Cur cum una' O_1^2. O_{5-7}. O_{15}. H_3. Ar.

p. 52. l. 10. 'de Galliis episcopi ordinantur, alii episcopi ueniunt' O_3. A_2.

p. 56. l. 2. 'quoddam' for 'quidem' O_1^2. H_3. O_7.

p. 58. l. 4. 'portat arbor' O_{6-7}. O_{14}. O_{18}. A_2. H_3.

— l. 28. 'amor optandi' A_1^2; 'optande' O_5. O_9. O_{16}. H_2; 'hortandis' O_{18}; 'oriende' O_1. O_{10}; 'creandi' A_2; 'creande' O_3. O_8. O_{20}; 'procreande' O_1^2. O_{6-7}. H_3. Ar.

p. 59. ll. 28, 29. 'quod tamen . . . eodem.' On the margin O_1^2 has 'aliter: Quod tunc specialiter illum populum spiritualiter autem intelligens sub eodem.' So exactly H_3. O_{12}. In O_6 both readings occur in the text, the latter coming first; but it is cancelled by having the word 'uacat' written against it.

p. 60. ll. 22-24. 'qua in re . . . cum se.' On the margin O_1^2 has 'uel: qua in re una sibi ostenditur ipsa mens rea non tunc uel suo iudicio libera cum se.' So O_{12}. O_{14}. O_{17}.

p. 61. Note 4. O_1^3 has: 'aliter: si mens est in suggestione peccati.'

p. 62. Note 4. In later MSS. these symbols have given rise to endless confusion.

p. 63. ll. 3-7. No break in W. O_2. In O_{19} the words 'hucusque . . . Augustini' are made a rubric at the end of c. 27, and c. 28 begins: 'epistulam uero.' A_1 begins c. 28 with 'Reuerentissimo.'

— l. 17. 'Reuerentissimo,' ¶ 29. A_1.

p. 66. l. 5. 'Augustarum' for 'Iuliarum' O_4. O_{10}.

p. 67. l. 17. No break in W. O_2; there is in O_{19}.

p. 71. l. 7. 'hoc pretermisso ubi signum crucis inueneris in quarto folio lege.' Rubric in O_3. This is a direction to omit i. 34, and ii. 1, and to continue with ii. 2; the object being to form a continuous life of Augustine; see the additional notes to pp. 42, 82, 86.

p. 73. l. 2. This is headed in O_{19}: 'Lectiones quedam de uita uel obitu beati Gregorii pape, edite a uenerabili Beda presbitero.'

— l. 21. 'Erat,' from here eight lections are marked in A_1.

p. 74. l. 16. 'Denique,' ¶ W*. O_{14}.

p. 75. l. 23. 'apocrisiarius' 'i. responsalis' O_6^2. O_{17}; in text O_{11}; 'siue responsarialis' O_1^2; responsalis O_1^2 on margin.

p. 76. l. 28. 'Primam,' ¶ W*. O_{14}.

p. 79. l. 1. 'Rexit,' ¶ W. O_2. O_{14}. (not O_{19}).

— Note 4. After 'margin' add: 'so A_1. O_{3-4}. O_{11}. O_{14}. O_{18-19}. O_{20}. H_3. Ar.' After 'here' add: 'so S. [Cas_2].'

p. 80. l. 10. 'frontis perspicue' for 'frontispicii' H_3; 'frontis conspicui' Ar; 'frontis speciei' O_1, 'speciei' by O_1^2 on erasure.

p. 81. l. 4. 'Haec,' ¶ W. O_2. In O_{19} there is a large initial to 'Haec,' but a still larger one to 'Interea.'

p. 82. l. 11. Here in O_3 is the cross referred to in the additional note to p. 71.

— l. 13. 'maxime' written over 'proximae' by O_1^2. In O_7. H_3. Ar. both are in the text. Ar. has subpunctuated 'maxime.'

— l. 19. 'Quod,' ¶ W. O_2. not O_{19}.

p. 85. Note 1. 'ablata' O_2^1. O_6. 'allata' D*. O_{19}.

p. 86. l. 1. 'Defunctus,' ¶ R_2.

— l. 15. 'Hic,' ¶ R_2.

— l. 22. 'Explicit uita Augustini' O_3^2. 'Usque huc legitur in refectorio de S. Augustino Anglorum apostolo' O_6^2. See additional notes to pp. 42, 71, 82.

p. 88. l. 13. 'His,' ¶ O_{18}.

— l. 18. 'anno,' ¶ R_2.

p. 90. l. 4. 'Defunctus,' ¶ R_2.

p. 91. l. 24. 'sacrosancta lauacri' O_{14}. O_{19}; '-ti lauacri' W^2. O_2^2.

p. 92. l. 3. 'Sed,' O_{19} begins c. 6 here.

— l. 11. No break in W*. R_2.

p. 93. bottom line. 'post quem,' D* begin c. 7 here.

p. 94. Note 2. 'episcopum' D*. O_2. O_{18}. O_{19}.

p. 95. l. 9. No break in R_2.

p. 97. l. 7. 'Legenda S. Paulini patris nostri' H_3^2 margin.

p. 98. l. 17. 'Ordinatus,' ¶ R_2. Rubric on margin of A_2: 'De ordinatione Paulini,' with three lections marked from here to the end of the chapter.

— l. 33. 'Anno,' ¶ O_2^2 (?).

p. 100. l. 1. 'Quo,' ¶ O_{19}.

— l. 17. No break in W*. R_2.

p. 104. l. 6. No break in O_2^1. R_2.

— Note 8, and p. 106. Note 3. 'conuersione' is the reading of many MSS.

p. 106. l. 28. No break in O_2. R_2.

p. 107. l. 17. 'Cum,' ¶ R_2. O_{20} (?).

p. 110. l. 14. 'nuntiis 'Redualdus rex'' O_1^2. So in text, O_7. H_3. Ar. 'redauualdus' O^2_{17}. O_{11}.

— l. 24. 'Cum,' ¶ O_{20} (?).

p. 111. l. 8. No break in R_2.

p. 111. l. 17. 'Habito,' ¶ R_2.

p. 112. l. 5. 'Talis,' 'nota pulcram comparationem de breuitate uite' O_1^2 on margin.

p. 113. Note 2. 'dorobernensionem' O_1^2. O_7. H_3. Ar.

p. 117. l. 27. 'Nota de statura Sci. Paulini' A_2^2 on margin.

p. 118. l. 22. No break in W. O_2. (There is in O_{19}.)

p. 120. l. 10. 'inter igitur' O_2. O_{19}; 'igitur' on margin, W.

p. 122. l. 3. 'Data,' from here to the end of the chapter is omitted in O_7. H_3. Ar^1.

p. 124. l. 12. No break in W. O_2^1; there is in O_{19}.

p. 127. l. 2. 'Incipiunt actus beati Oswaldi Regis' O_3^2. 'Hic incipit passio Sci. Oswaldi 'regis' [et] martiris' O_5^2. 'De Sco. Oswaldo rege et martyre' O_7^2. Cf. additional note to p. 154, l. 2.

p. 127. l. 6. 'Deirorum,' 'deybyr hec prouincia etiam nunc dicitur' O_7^2, in a fifteenth century hand.

— l. 20. 'Qui,' ¶ O_2.

p. 128. l. 7. 'stragica' O_2^1. O_3. D^1.

— Note 6. After 'text of C,' add: 'and many other MSS.'

p. 130 Note 5. After 'p. 131,' add: 'several MSS. begin c. 2 at this point; others make it begin at 'Quidam' in the following line.

p. 134. Note 3. 'de Armahc' A_5; while Bu^2., writes 'Armach' on margin.

p. 135. Note 4. add: D^*.

p. 136. Note 5. 'Fertur' O_2 (with illuminated capital). W. O_{19}; 'fecerunt' O_{18}, O_{20}^1.

p. 138. l. 10. 'Denique,' ¶ R_2.

p. 139. l. 9. In A_2 the beginning of the chapter runs thus: 'In illo tempore, hoc est anno dominice incarnationis DCXXXIV, qui est XXX^{mus} nonus annus ex quo beatus Augustinus beati pape Gregorii discipulus Britanniam perueniens uerbum Dei genti Anglorum predicauit, eo ipso anno gens, &c.'

p. 140. l. 7. 'Defuncto,' ¶ A_1.

p. 143. l. 6. 'Inminente,' ¶ R_2.

p. 144. l. 28. 'utque,' O_1^1 makes a new capitulum begin here; so O_6, inserting 'fuerint' after 'facta'; O_{17}. O_{11} read 'facta fuerint,' H_3 Ar. read 'facta sint,' but do not divide the capitulum.

p. 144. l. 30. Eight lections are marked in the margin of A_1. In O_4 four lections are marked on the margin of this chapter, and four more on the margin of cc. 12, 13, down to 'credidimus,' p. 152, l. 22.

p. 145. l. 29. 'Non,' ¶ R_2. O_3.

p. 148. l. 2. 'Factum,' R_2 begins c. 11 here.

p. 148. l. 6. Eight lections are marked in the margin of O_2, ending 'apparuerunt' (sic), p. 150, l. 21.

p. 149. l. 3. 'Denique,' ¶ R_2.

p. 150. l. 26. No break in W. O_2; there is in O_{19}.

p. 152. l. 8. 'Nec.' The chapter begins here in M.B.N. H_1. O_5. O_{14} O_{18}. O_{20}. A_1. AS.

— Note 5. add: R_2. O_{17}. O_{19}. A_2. Ar. S.

p. 154. l. 2. 'Expliciunt actus Sci. Oswaldi.' O_3^2, cf. additional note to p. 127, l. 2.

— l. 7. 'Translato.' Here on the margin is the note by O_3^2: 'Est in sequenti libro scriptum qualiter natalicius dies Sci. Osualdi diuinitus est ostensus, et celebrari praeceptus est, signo tali praescripto ✠, suo quidem loco pro temporum accidentiis ibi descriptus, sed hic ubi finis ac miracula eius contexta sunt recensendus'; *i. e.* iv. 14 is to be added here to complete the account of Oswald's miracles. See additional note to p. 233.

— l. 10. After 'tenuit' O_1^2 adds on margin: 'regnante Domino nostro Iesu Christo qui cum Patre, &c. Amen. Explicit passio Sci. Oswaldi regis et martiris.'

p. 154. l. 25. 'Habuit,' ¶ O_2 (?).

p. 155. l. 29. 'Erat,' ¶ R_2.

p. 157. l. 24. 'Presbyter,' R_2 begins the chapter here.

p. 158. l. 30. 'Nam,' R_2 begins the chapter here.

p. 159. l. 23. No break in R_2.

p. 160. l. 18. 'Contigit,' ¶ R_2.

p. 162. l. 21. 'scolam.' Here in O_7 in a seventeenth cent. hand: 'Grantebrig schola a Sigberto Rege.'

p. 163. l. 24. Eight lections are marked here in O_1, ending at 'ultimum,' p. 168, l. 14.

p. 168. Note 14. add: O_{18}.

p. 170. Note 7. add: 'and several MSS.'

p. 171. l. 16. R_2 makes the new chapter begin 'factum est eo tempore.'

p. 181. l. 1. No break in R_2.

p. 181. Note 2. add: 'so R_2. Ar. O_{20} (?).'

p. 182. l. 19. 'obseruantia one' O_{11} (which must have been copied from some MS. which had 'obseruantia' with 'one' (*i. e.* obseruatione) written above as a correction. (This is not O_{17}.)

p. 183. l. 7. 'Uenerat,' ¶ O_3 (?).

p. 186. ll. 6, 7. 'ad uesperam . . . mensis' *om.* O_1^1; O_1^2 inserts 'usque . . . mensis' on margin, dropping one 'ad uesperam,' and this is the reading of the text of O_7. H_3. Ar.

p. 189. l. 4. 'rege eleuatis in celum manibus' O_1^2. O_{14}^2. O_{6-7}. O_{11}. O_{17}. H_3. Ar.

p. 189. Note 2. add: 'and many other MSS.'

p. 194. l. 7. 'septimana' for 'die' O_1^2. O_{6-7}. O_{14}. O_{17}. O_{11}.; 'uel septimana' O_2^2 on margin.

— l. 19. 'De Sco. Wilfrido primo Riponensi' O_{20}^2.

p. 196. l. 21. 'Domino,' ¶ H_1. R_2. O_{20}. A_4.

p. 199. l. 7. No break in R_2.

p. 202. Note 2. Add: 'in W the first letter has been tampered with; O_2. O_{19}. (derivatives of W) have: "Oiridano;" "Viridiano" O_{12}.'

p. 204. Note 5. After 'text of B,' add: 'so A_2. [$Ca._4$]. A_1^1.'

p. 205. l. 4. 'expugnauerunt' for 'petierunt' O_1^2. O_{6-7}. O_{11}. O_{17}. H_3. Ar.; 'uel exp.' O_{14}^2.

p. 208. l. 16. 'Qui,' ¶ R_2.

p. 212. l. 10. 'Denique,' ¶ R_2. O_{18}.

p. 213. l. 28. 'addicta' O_1. O_{6-7}. O_{11}. H_3. Ar; 'addicta' O_{14}; 'uel addicta' O_{17}.

p. 214. l. 15. 'anno aetatis,' O_1^1 seems to have begun the new chapter here.

— l. 30. 'In nomine,' ¶ O_7. R_2. A_4. Ar. [$Ca._4$].

p. 217. l. 18. 'Diuina,' ¶ O_{18}.

p. 218. l. 1. No break in R_2.

— ll. 8–10. In W the words 'Sexuulfum . . . Gyruiorum' are inserted after 'finiuit,' l. 13. In O_1 these same words are written on an erasure.

p. 219. l. 10. 'Bertinensi' for 'Bericinensi' O_{10}.

— l. 16. 'Cum,' ¶ R_2 (as well as at 'In hoc').

— l. 29. 'Cum enim.' Three lections marked in O_2, from here to the end of c. 9.

p. 221. l. 7. 'Item,' ¶ O_{19}.

— l. 27. No break in R_2.

— l. 30. Eight lections marked in R_1.

p. 222. l. 8. 'prouisione' *om.* D*, of which P^2 inserts 'castigatione.'

— l. 11. 'Haec,' ¶ R_2.

— l. 30. 'In eodem,' ¶ O_{20}. R_2.

p. 223. l. 10. 'Cum,' ¶ AS.

p. 224. l. 5. No break in R_2.

— l. 23. 'Erat,' ¶ R_2.

p. 225. l. 13. No break in O_9.

— l. 26. 'anno tricesimo' for 'annos triginta' D*.

p. 227. l. 19. No break in R_2.

p. 228. l. 7. 'Anno,' ¶ H_{1-2}. A_1. R_2. Ar.

— l. 27. 'Anno,' ¶ O_{3-4}. O_{8-10}. O_{18}. H_2. R_{1-2}. A_2. Ar. S. AS. O_2 (?). D. has a small capital partially rubricated.

p. 230. Note 1. After 'nequiuerit' R_2 adds further: 'et cum natalicius beati Oswaldi primo sit celebratus.'

p. 231. l. 1. 'Erat,' ¶ [$Ca._3$].

p. 232. l. 30. Eight lections are marked in the margin of this chapter in O_2.

p. 233. l. 6. Here in O_3 is the cross referred to in the additional note to p. 154, l. 7; and on the top margin: 'Incipit qualiter natalicius eiusdem Sci. Oswaldi dies diuinitus celebrari mandatus [est];' while the words 'Eodem . . . prouincia' have been altered by O_3^2 into: 'eo tempore quo prouincia Australium Saxonum,' in order to fit the passage for reading.

— l. 4 from bottom. After Bu_2. add: D. A_5.

p. 234. l. 14. 'Praeclari,' ¶ (apparently) O_4. O_{10}. O_{18}. R_1. [He.]

p. 236. l. 6. 'Explicit dies natalicius Sci. Oswaldi diuinitus celebrari mandatus' O_3^2.

— l. 26. No break in H_1. O_9.

p. 239. l. 5. 'In nomine,' ¶ O_7. R_2. Ar. [$Ca._4$].

p. 240. l. 27. No break in O_9.

p. 243. l. 2. 'cuius' D* (not A_5) make the capitulum of the next chapter begin here.

— l. 4. Three lections marked here in O_1, ending at 'monitis' p. 244, line 5.

p. 247. l. 1. No break in R_2. S.

— l. 6. 'et ideo . . . Christi' *om.* O_{20}. Ar^1. Smith, Hussey, Stevenson, Moberly. The omission is merely due to homoioteleuton.

— l. 10. 'Alma,' ¶ A_1.

p. 249. l. 20. No break in A_4.

— l. 28. 'eius' 's. Ecgfridi regis', gloss D^2; it is in the text of O_{16}.

p. 252. Note 1. After 'N.' add: 'W^1. D^1; 'quia liquidam' O_1^2. O_{6-7}. O_{17}. O_{11}. Ar; 'qua aliquando' A_4.'

— l. 16. 'Hic incipit uita Sce. Hilde uirginis et abbatisse' O_5^2.

p. 253. l. 20. 'Heiu.' In D. a fifteenth cent. hand writes above 'Bega,' and adds in margin: 'erat Sta. Bega anglice Seynt Bee, qui locus iam est cella monasterii Stae. Marie Ebor.'

p. 255. l. 6. 'Osric,' 'fundator monasterii Glouernis sub Ethelredo Rege' R_1^2.

p. 256. l. 25. 'vii° ergo,' ¶ R_2.

p. 258. Note 3. add: 'O_1^1 joins it on to the capitulum of the preceding chapter.'

p. 259. Note 1. I have found no other MS. which repeats this error of C.

p. 262. Note 2. add: 'hine seolfne segniende' AS., *i.e.* 'signando *or* signans se.'

— l. 21. No break in H_1.

p. 268. l. 22. Eight lections marked in H_3, from here to 'commendabat,' p. 273, l. 30.

p. 269. l. 10. Eight lections begin here in O_4, and end at 'tenebat,' p. 273, l. 5. For this purpose 'Vir Domini Cutbertus' is substituted on the margin for 'qui.'

p. 272. Note 1. add: 'R_2 makes a new chapter, but no fresh capitulum.'

p. 274. l. 1. No break in A_1. A_4.

— l. 4. Nine lections marked in O_1, from here to the end of the next chapter.

p. 275. l. 22. 'Obiit,' ¶ O_{20} (?).

p. 277. Note 7. add: D*.

p. 280. l. 21. 'iussus fuerat' O_1^2. O_{6-7}. O_{11-12}. O_{17}. O_{20}. H_3. Ar; 'iusserat' W*.

p. 282. ll. 3, 4. 'undique uersum, 'i. ex omni parte'' O_{17}; 'undique ex omni parte uersum' O_{11}.

— l. 30. From here to the end of c. 4, eight lections marked in D. In S. there is an alternative beginning with the same object: 'Principio regni Alfridi regis Iohannes, &c.,' and the rubric 'De Sco. Iohanne archiepiscopo.'

p. 283. l. 14. 'Cumque,' ¶ R_2.

p. 284. l. 10. From 'dicenda' to the end of c. 5, is omitted here in S, and added at the end of the book.

p. 285. l. 10. 'Guetadun, 'uel Wetandun'' O_{14}.

p. 292. l. 10. In O_{10} the rubric of the chapter in the text, (not in the Capitula) has: 'Ut Cadwaladrus rex Britonum et Occidentalium, &c.'

p. 293. l. 31. 'Hic,' ¶ O_7.

p. 294. l. 2. 'anno . . . quarto' *om.* A_2. O_3; 'anno eius cons.' O_4. O_{10}. O_{18}; 'anno cons. eius' O_6. O_{17}. O_{11}; 'an. et consulatus sui' O_1^2; 'an. et cons.' O_1^1; 'ante et Constantio' O_7. H_3. Ar. (wrongly expanding the contractions of O_1^1); 'anne et consulatus eius' O_2.

p. 295. l. 18. 'Successit,' ¶ O_7. O_{10} (?) O_{20} (?).

p. 296. Note 2. add: 'It runs thus: Anno dominice incarnationis propemodum DCXCII uenerabilis quidam Christi sacerdos de natione Anglorum, uocabulo Egberhctus, qui in Hibernia insula pro adipiscenda in celis patria peregrinam ducebat uitam, proposuit animo plurimis prodesse; id est inito &c.'

p. 297. l. 4. 'Cum,' ¶ R_2.

p. 298. l. 2. 'alicui' for 'cui' O_1^2. O_{6-7}. O_{11}. O_{17}. H_3. A_2.; 'cuiquam' O_{20}.

p. 299. l. 15. 'Horum,' ¶ AS.

p. 300. l. 28. 'Nam,' ¶ R_2.

p. 301. l. 17. No break in R_2.

p. 303, bottom line. 'Erat,' ¶ R_2.

p. 304. l. 28. 'Lucidus,' ¶ R_2. Lections are marked here in the margin of O_6.

p. 305. l. 32. 'At,' ¶ W. O_2.; not O_{19}.

p. 306. Note 3. add: MHB and Giles however have 'micantis.'

p. 307. l. 8. 'cumque,' ¶ R_2.

p. 309. l. 16. 'Haec,' ¶ W. O_2; not O_{19}.

— l. 21. 'Denique,' ¶ R_2.

p. 312. l. 3. 'iuxta' for 'circa' O_1^2. O_{6-7}. H_3. Ar; 'uel iuxta' O_{14}.

— l. 27. 'inrepunt mea uiscera et' O_1^2 (on margin) O_{14}^2 (above the line) in text, O_{6-7}. O_{17}. O_{11}. Ar.

p. 314. l. 9. 'quod solent dicere, &c.;' 'dictum crudelissimum' O_{18}^2.

p. 317. l. 7. No break in H_1.

— l. 12. 'Bethleem,' R_2 begins the chapter here.

p. 318. l. 22. No break in H_1.

p. 322. l. 26. 'cum esset Wilfridus' O_1^2, for the purpose of lections, of which there are eight.

p. 325. l. 1. 'Brunhild' for 'Baldhild' O_3. A_2; 'Brunchild' O_{18}; 'Brunichildis' O_2^2. S; 'uel Brunichildis' O_{14} margin; 'namque Brunichildis Baltildis regina' O_6.

p. 328. l. 18. 'ad' *om.* D*.

p. 329. l. 9. 'Adstitit,' New rubric in S: 'qualis uisio apparuit beato Wilfrido.'

p. 330. l. 23. 'cauit,' above this in O_1^1 and O_5 is written 'defendit uel docuit.'

p. 332. l. 12. 'didicit.' Here ends O_{15} imperfectly.

p. 333. l. 14. 'Domino,' ¶ H_1. R_2.

p. 335. l. 31. After 'initium' O_1 inserts 'extendit uel expendit uel prolongat,' no doubt originally a gloss on 'prorogat.' So O_3; while in R_1 there is an erasure of nearly a line at this point; 'extendit et prorogat' O_8; 'prerogat' O_{19}; 'porrigat' many MSS.

p. 341, bottom line. 'Uerum,' ¶ O_{18}. S.

p. 342. l. 30. 'regni.' Here ends O_7 imperfectly.

p. 343. l. 21. 'frontis specie' O_1^2. O_6. O_{11}. O_{17}. Ar^2.

p. 345. l. 22. 'Haec,' ¶ O_{20}. Ar.

p. 346. Note 2. add: 'rihtwisnesse' AS.

p. 349. l. 4. 'Anno,' ¶ A_1. A_4. R_2. O_{20}.

— l. 28. 'Anno,' ¶ A_1. A_4. R_2. O_{20}. AS.

p. 352. l. 1. Here O_{20}^2 has the note 'Anno gratie DCCXXXII Beda migrauit ad Dominum die Ascensionis;' but the 'II' is on an erasure, and the original reading was 'V.'

— l. 21. 'Anno CCLXXXVI Scus. Albanus passus est' O_1^2.

— l. 26. 'Scottos. i. Hybernienses' O_{20}^2.

p. 353. l. 9. 'Scottia i. Hybernia' O_{20}^2.

p. 356. line 3 from bottom. After '*They*' add: (*i. e.* H_3 and Ar).

— Note 16. After W add: D.

p. 357. l. 26. 'In,' ¶ O_6.

p. 358. ll. 6–17. 'In Isaiam . . . canticorum' *om.* O_{12} (homoioteleuton).

INDEX NOMINUM ET LOCORUM.

NOTE.—By a small Roman numeral followed by an Arabic numeral is indicated the Book and Chapter of the 'Historia Ecclesiastica.'

The letter C. refers to the Continuatio Baedae, which is cited by Annals.

The abbreviations Hab. and Haa. indicate respectively the Historia Abbatum auctore Baeda, and the Historia Abbatum auctore Anonymo; while by Ee. is meant the Epistola ad Egberctum. The last three are cited by sections. Whenever a Chapter or Section exceeds a page in length, a reference to the page or pages is given in addition.

Aaron, v. 21, p. 334; Haa. §§ 6, 39; Ee. § 7. p. 411.
Aaron, a citizen of Caerleon on Usk, i. 7, pp. 21, 22.
Abraham, v. 17, p. 319.
Acca, bishop of Hexham, iii. 13, p. 152; iv. 14, p. 233; v. 19, pp. 328, 329; v. 20, pp. 331, 332; v. 23, p. 351; C. 731; Hab. § 20.
Acha, sister of Edwin, iii. 6, p. 139.
Achan, filius Charmi, Ee. § 17, p. 422.
Adam, i. 27, p. 61; ii. 19, p. 124; v. 17, p. 319 (cf. Ee. § 17, p. 422).
Adamnan, a monk of Coldingham, iv. 25, pp. 263–266.
Adamnan, abbot of Iona, v. 15, pp. 315–317; v. 21, pp. 344, 345.
Ad Baruae, id est Ad Nemus, ? Barrow, Lincs., iv. 3, p. 207; iv. 6, p. 218.
Ad Candidam Casam, Whitern, iii. 4, p. 133; v. 23, p. 351.
Ad Caprae Caput, Gateshead, iii. 21, p. 170.
Adda, presbyter, iii. 21, p. 170.
Addi, a gesith, v. 5, p. 288.
Ad Gefrin, Yeverin, Northumberland, ii. 14, p. 115.
Ad Lapidem, ? Stoneham, Hants, iv. 16, p. 239.
Ad Murum, ? Walton, or Walbottle, Northumberland, iii. 21, p. 170; iii. 22, p. 172.
Ad Nemus, *v.* Ad Baruae.
Adrianus, *v.* Hadrianus.
Ad Tuifyrdi, ? Alnemouth, iv. 28. p. 272.
Ad Uillam Sambuce, ? Camboise, or Sandoe, Northumberland. Hab. § 15, p. 380.
Adulualdus, *v.* Eadbald.
Æanfled, Aeanfled, *v.* Eanfled.
Aebba, abbess of Coldingham, iv. 19, p. 243; iv. 25, pp. 264, 265.
Aebbercurnig, Abercorn, i. 12, p. 26; iv. 26, p. 267.
Aecci, bishop of part of the East Angles, iv. 5, p. 217.
Aedan, king of the Scots in Britain, i. 34.
Aedan, Aidan, bishop of Lindisfarne, iii. 3, pp. 131, 132; iii. 5, pp. 135–137 (cf. iii. 6, p. 138); iii. 14, pp. 156, 157; iii. 15, 16; iii. 17, pp. 159–161; iii. 25, pp. 181, 182; iii. 26, pp. 189, 190; iii. 28, p. 195; iv. 23, p. 253; iv. 27, p. 270; v. 22, p. 347; v. 24. p. 354.
Aeddi, 'cognomento Stephanus,' iv. 2, p. 205.

Aedgils, presbyter et monachus, iv. 25, pp. 265, 266.
Aedilbald, king of the Mercians, v. 23, p. 350; v. 24, p. 356; C. 740, 750, 757.
Aedilberct, king of Kent, i. 25, pp. 44–46; i. 26, p. 47; i. 32, p. 67; i. 33; ii. 2, p. 81; ii. 3, pp. 85, 86; ii. 4, p. 88; ii. 5, pp. 89, 90; iii. 14, p. 154; v. 24, p. 353.
Aedilberct, king of Kent, v. 23, p. 348.
Aedilberg, daughter of Ethelbert, and wife of Edwin, ii. 9, pp. 97–99; ii. 11, p. 104; ii. 20, pp. 125, 126.
Aedilberg, daughter of Anna of East Anglia, and abbess of Faremoûtier-en-Brie, iii. 8, pp. 142, 144.
Aedilburga, sister of Earconwald, abbess of Barking, iv. 6, pp. 218, 219; iv. 7, pp. 219, 220; iv. 9, pp. 221–224; iv. 10, p. 224; iv. 11, p. 225.
Aedilfrid, king of the Northumbrians, i. 34; ii. 2, p. 84; ii. 12, pp. 107, 108, 110; iii. 1, p. 127.
Aedilheri, king of the East Angles, iii. 24, p. 178.
Aedilhild, abbess, iii. 11, pp. 149, 150.
Aedilhun, son of Edwin, ii. 14, p. 114.
Aedilred, king of the Mercians, iii. 11, p. 148; iv. 12, p. 228; iv. 17, p. 239; iv. 21; iv. 22, p. 250; iv. 23, p. 255; v. 13, p. 311; v. 19, pp. 322, 327, 329; v. 24, pp. 354–356.
Aedilthryd, daughter of Edwin, ii. 14, p. 114.
Aedilthryd, daughter of Anna of East Anglia, abbess of Ely, iv. 3, pp. 207, 208; iv. 19, pp. 243–246; iv. 20, pp. 247, 248; iv. 22, p. 251.
Aedilualch, king of the South Saxons, iv. 13, pp. 230, 232; iv. 15.
Aediluald, king of the East Angles, iii. 22, p. 174.
Aediluini, **Ediluini**, bishop of Lindsey, iii. 11, p. 149; iii. 27, p. 192; iv. 12, p. 229.
Aeduini, king of the Northumbrians, ii. 5, p. 89; ii. 9, pp. 97–100; ii. 10, p. 100; ii. 11, pp. 104, 105; ii. 12, pp. 106 110; ii. 13, pp. 111 113; ii. 14, pp. 113–115; ii. 15, p. 115; ii. 16, pp. 117, 118; ii. 17, p. 118; ii. 18, p. 120; ii. 20, pp. 124–126; iii. 1, p. 127; iii. 6, p. 139; iii. 14, p. 154; iii. 15, p. 157; iii. 24, p. 179; iv. 23, p. 252; v. 24. pp. 353, 354.
Aegyptia seruitus, v. 21, pp. 338, 341.
Aegyptii, iii. 25, p. 187; v. 21, pp. 335, 339, 341.
Aegyptus, i. 30, p. 65; iii. 25, p. 184; iv. 24, p. 261; v. 21, pp. 334–336, 341.
Aelbert, abbot of Cornu Vallis, Haa. § 29.
Aelbfled, **Aelffled**, daughter of Oswy, abbess of Whitby, iii. 24, pp. 178, 179; iv. 26, p. 267.
Aelfric, iii. 1, p. 127.
Aelfuini, **Ælfuini**, brother of Egfrid, iv. 21; iv. 22, p. 249; v. 24, p. 355.
Aelli, king of the Deiri, ii. 1, p. 80.
Aelli, king of the South Saxons, ii. 5, p. 89.
Ænheri, of the Hwiccas, iv. 13, p. 230.
Aeodbaldus, *v.* Eadbald.
Æosterwyni, *v.* Eosterwyni.
Aesica, puer, iv. 8.
Aetherius, **Etherius**, archbishop of Arles (*really* of Lyons), i. 24; i. 27, p. 48.
Aetius, patricius, i. 13; i. 21, p. 41.
Aetla, bishop of Dorchester, iv. 23, p. 254.
Afer, **Afir**, i. 5; iv. 1, p. 202.
Africa, iii. 25, p. 184; Ee. § 15.
Agabus, i. 3.
Agatha, iv. 20, p. 247.
Agatho, pope, iv. 18, pp. 241, 242; v. 19, pp. 326–328; Hab. § 6, p. 369; § 15, p. 380; §§ 16, 20.
Agatho, presbyter, iii. 25, p. 183.
Agilberct, bishop of the West Saxons, and of Paris, iii. 7, pp. 140, 141; iii. 25, pp. 183, 184; iii. 26, p. 189; iii. 28, p. 194;

iv. 1, p. 203; iv. 12, p. 227; v. 19, pp. 325, 326.
Agnes, iv. 20, p. 248.
Agricola, son of Severianus, i. 17, p. 33.
Aidan, *v.* Aedan.
Alani, Alaricus, *v.* Halani, Halaricus.
Albanus, martyr, i. 7, pp. 18–21; i. 18; i. 20, p. 39.
Albinus, abbas, p. 3; Pref. pp. 6, 7; v. 20, p. 331.
Albion, i. 1, p. 9.
Alchfled, daughter of Oswy, wife of Peada, iii. 21, pp. 169, 170; iii. 24, p. 180.
Alchfrid, son of Oswy, iii. 14, p. 154; iii. 21, p. 170; iii. 24, p. 178; iii. 25, pp. 182, 183; iii. 28, p. 194; v. 19, p. 325; Hab. § 2.
Alcluith, Dumbarton, i. 1, p. 13; i. 12, p. 26.
Aldberct, bishop of part of the East Angles, v. 23, p. 350.
Aldfrid, king of the Northumbrians, iv. 26, p. 268; v. 1, p. 282; v. 2, p. 282; v. 7, p. 292; v. 12, pp. 309, 310; v. 15, pp. 315–317; v. 18, p. 320; v. 19, pp. 327, 329; v. 21, p. 344; v. 24, p. 356; Hab. § 9; § 15, p. 380; Haa. § 17; Ee. § 13.
Aldgils, king of the Frisians, v. 19, p. 326.
Aldhelm, abbot of Malmesbury, and bishop of part of the West Saxons, v. 18, pp. 320, 321.
Alduini, abbot of Partney, iii. 11, p. 149.
Alduini, bishop of Lichfield, v. 23, p. 350.
Alduulf, king of the East Angles, ii. 15, p. 116; iv. 17, p. 239; iv. 23, p. 253.
Alduulf, bishop of Rochester, v. 23, pp. 349, 350.
Alexandria, v. 15, p. 316; v. 21, pp. 337, 341.
Allectus, i. 6.
Alne fluuius, iv. 28, p. 272.
Alric, son of Witred of Kent, v. 23, p. 348.
Aluchred, king of the Northumbrians, C. 765.
Aluuic, bishop of Lindsey, C. 733.
Ambrosius, Sanctus, Ee. § 5.
Ambrosius Aurelianus, i. 16.
Amfleat, Ambleteuse, i. 33.
Ananias, Ee. § 16, p. 420; § 17, p. 422.
Anastasis, church of the, v. 16, p. 317.
Anastasius, Sanctus, v. 24, p. 359.
Anatolius, iii. 3, p. 131; iii. 25, pp. 186, 187; v. 24, p. 359.
Andhun, dux of the South Saxons, iv. 15.
Andilegum, *v.* In And.
Andreas, apostolus, ii. 3, p. 85; iii. 14, p. 154; v. 20, p. 331; v. 23, pp. 348, 349.
Andreas, monachus, iv. 1, p. 202.
Androgius, dux of the Trinouantes, i. 2, p. 14.
Angli, i. 15, p. 31; i. 22; i. 23, p. 42; i. 25, p. 45; i. 27, p. 49; i. 30, p. 65; i. 31, p. 66; i. 34; ii. 1, pp. 79, 80; ii. 9, p. 99; ii. 14, p. 114; ii. 20, p. 125; iii. 3, p. 132; iii. 4, p. 133; iii. 7, p. 139; iii. 8, p. 142; iii. 21, p. 170; iii. 27, p. 192; iii. 28, p. 195; iv. 3, p. 205; iv. 4, pp. 213, 214; iv. 16, p. 237; iv. 18, p. 242; iv. 26, p. 267; v. 9, p. 296; v. 19, p. 323; v. 21, pp. 332, 345; v. 22, p. 347; v. 23, p. 351; v. 24, pp. 352, 353; Hab. § 6, p. 369; §§ 21, 23; Haa. §§ 3, 33, 37. Anglorum ecclesia, i. 27, pp. 48, 49, 52; i. 29, p. 63; ii. 4, pp. 87, 88; ii. 7, p. 94; iii. 29, p. 196; iv. 1, p. 201; iv. 2, p. 204; iv. 18; p. 241. Anglorum ecclesiae, ii. 4, p. 88; iii. 28, p. 195; iii. 29, p. 196; iv. 1, p. 202; iv. 2, p. 205; iv. 17, p. 238; v. 8, p. 295; v. 15, p. 315; Hab. § 6, p. 369. Anglorum gentis ecclesia, iii. 29, p. 196. Anglorum gens, Pref. pp. 5, 6; i. 1, p. 9; i. 7, p. 21; i. 15, p. 30; i. 23, p. 42; i. 25, p. 46; i. 27, pp. 48, 51, 54; i. 30, p. 65; i. 32, pp. 67, 68; i. 34; ii. 1, p. 73; ii. 2, pp. 83, 84; ii. 3, p. 85; ii. 5, p. 89; iii. 3, p. 131; iii. 4, p. 133; iii. 5, p. 137; iii. 6, p. 137; iii. 27,

p. 192; iv. 2, p. 205; iv. 4, p. 213; iv. 23, p. 253; iv. 26, p. 267; v. 7, p. 294; v. 19, pp. 324, 327; v. 21, p. 332; v. 22, p. 347; v. 23, p. 351; v. 24, pp. 353, 357; Hab. §§ 1, 5; Haa. § 27. Anglorum gentes, ii. 3, p. 85; iv. 2, p. 204. Anglorum genus, ii. 2, p. 82; ii. 20, p. 125; iv. 1, p. 201. Anglorum imperium, ii. 5, p. 89; ii. 9, p. 97; iv. 12, p. 229. Anglorum lingua, i. 1, p. 11; i. 12, p. 26; ii. 2, p. 82; ii. 16, p. 117; iii. 1, p. 128; iii. 2, p. 129; iii. 3, p. 132; iii. 6, p. 138; iii. 19, p. 164; iii. 25, p. 184; iv. 19, p. 245; v. 2, p. 284; v. 20, p. 331; Ee. § 5. Anglorum natio, ii. 2, p. 83; ii. 9, p. 97; ii. 15, p. 116; iii. 4, p. 134; iii. 21, p. 171; iii. 24, p. 179; iii. 26, p. 190; iv. 26, p. 266; v. 10, p. 299; v. 19, p. 325. Anglorum populi, i. 15, p. 31; i. 25, p. 45; ii. 5, p. 89; iv. 27, p. 269; v. 22, p. 347. Anglorum prouincia, iii. 19, p. 167; iii. 26, p. 189; iv. 4, p. 214. Anglorum prouinciae, iii. 3, p. 132. Anglorum regnum, iii. 24, p. 180; iv. 26, p. 267. Anglorum rex, i. 32, p. 67; ii. 2, p. 84; ii. 10, p. 100; ii. 12, p. 107; ii. 17, p. 119; v. 15, p. 315. Anglorum reges, iii. 1, p. 128; iii. 8, p. 142; iii. 9, p. 145; iii. 29, p. 196; v. 19, p. 327. Anglorum sermo, ii. 5, p. 90.

Angli Mediterranei, *or* **Middilangli**, i. 15, p. 31; iii. 21, pp. 169, 171; iii. 24, p. 179; iv. 23, p. 255; v. 24, p. 354. Anglorum Medit. episcopus, iii. 21, p. 171; iv. 12, p. 229. Angl. Med. prouincia, iii. 22, p. 172; iii. 24, p. 179; iv. 3, p. 212.

Angli Orientales, Pref. pp. 6, 7; i. 15, p. 31; ii. 5, p. 89; iii. 18; Haa. § 4. Anglorum Orient. episcopus, iii. 20; iv. 5, pp. 215, 217. Angl. Or. gens, iii. 22, p. 174. Angl. Or. prouincia, iii. 19, pp. 163, 167; iii. 22, p. 174; iv. 3, p. 208; iv. 5, p. 217; iv. 19, p. 246; iv. 23, p. 253; v. 23, p. 350. Angl. Or. regnum, iii. 18. Angl. Or. rex, ii. 5, p. 89; ii. 15, p. 115; iii. 7, p. 140; iii. 8, p. 142; iii. 24, p. 178; iv. 19, p. 243; iv. 23, p. 253; *v.* Estrangli.

Angulus, the original home of the Angli, i. 15, p. 31.

Anna, king of the East Angles, iii. 7, p. 140; iii. 8, p. 142; iii. 18; iii. 19, p. 164; iii. 22, p. 174; iii. 24, p. 178; iv. 19, p. 243.

Antiochia, Haa. § 6.

Antiqui Saxones, *v.* Sax. Ant.

Antoninus Uerus, M., joint emperor, i. 4.

Antonius, *v.* Bassianus.

Aquila, iii. 25, p. 185.

Aquileia, i. 9.

Aquilonares Mercii, *v.* Mercii Aquil.

Arcadius, joint emperor, i. 10.

Arcuulfus, bishop from Gaul, v. 15, p. 316.

Arelas, Arhelas, Arles, i. 11; i. 27, p. 48; iv. 1, p. 203.

Arelatensis archiepiscopus, episcopus, i. 24; i. 27, pp. 48, 52, 53; i. 28.

Armenia, i. 1, p. 11.

Armoricana gens, i. 21, p. 41. Armoricanus tractus, i. 1, p. 11.

Arnuuini, son of Eadulf of Northumbria, C. 740.

Arriana heresis, i. 8.

Arrius, heretic, iv. 17, p. 240.

Aruald, king of Wight, iv. 16, pp. 237, 238.

Asclipiodotus, praefectus praetorio, i. 6.

Asia, iii. 25, pp. 184, 186.

Asterius, bishop of Genoa (really archbishop of Milan), iii. 7, p. 139.

Attila, king of the Huns, i. 13.

Audubaldus, *v.* Eadbald.

Augustinaes Ac, id est Robur Augustini, ii. 2, p. 81.

Augustinus, archbishop of Canterbury, i. 23, pp. 42, 43; i. 24; i. 25, pp. 44–46; i. 26, pp. 46, 47; i. 27, pp. 48–62; i. 28; i. 29, p. 63; i. 30, p. 65; i. 31, pp. 66, 67; i. 32, pp. 68, 69; i. 33; ii.

1, pp. 76, 78; ii. 2, pp. 81–84; ii. 3, pp. 85, 86; ii. 4, p. 86; ii. 5, p. 89; ii. 7, pp. 93, 94; ii. 18, p. 120; iv. 27, p. 270; v. 24, p. 353; Ee. § 9, pp. 412, 413.
Augustinus, Sanctus, bishop of Hippo, i. 10; v. 24, p. 358.
Augustus, emperor, i. 3–6, 9–11, 13, 15, p. 30; i. 23, p. 42.
Australes Gyruii, *v.* Gyr. Aus.
Australes Mercii, *v.* Mer. Aus.
Australes Picti, *v.* Picti Aus.
Australes Saxones, *v.* Sax. Aus.
Austrini Scotti, *v.* Sc. Aus.
Autissiodorensis ciuitas, Auxerre, i. 17, p. 34.

Badonicus Mons, i. 16.
Badudegn, a lay brother of Lindisfarne, iv. 31, pp. 278, 279.
Baduuini, bishop of part of the East Angles, iv. 5, p. 217.
Baeda, uenerabilis, p. 3; Pref. pp. 5–8; i. 1, p. 13; ii. 16, p. 117; iii. 12, p. 151; iii. 13, p. 152; iii. 15, p. 158; iii. 17, p. 161; iii. 19, p. 167; iii. 27, p. 192; iv. 3, p. 210; iv. 14, p. 233; iv. 19, p. 243; iv. 20, pp. 247, 248; iv. 22, p. 252; iv. 25, pp. 265, 266; iv. 32, p. 279; v. 1–6; v. 12, p. 309; v. 13, p. 313; v. 14, pp. 313–315; v. 15, p. 317; v. 17, p. 319; v. 18, p. 320; v. 24, pp. 356–360; C. 735; Ee. §§ 1–17.
Baithanus, Irish bishop, ii. 19, p. 123.
Balaam, Ee. § 17, p. 422.
Baldhild, queen of the Neustrian Franks, v. 19, p. 325.
Bancor, Bangor-is-Coed, Flint, ii. 2, p. 84.
Bancornaburg, *id. ib.*
Barnabas, apostolus, Haa. § 6; Ee. § 4.
Baruae, *v.* Ad Baruae.
Basilius, Sanctus, i. 1, p. 10.
Bass, a thane, ii. 20, p. 125.
Bassianus, 'cognomine Antonius' (Caracalla), i. 5.
Beardaneu, Bardney, iii. 11, p. 148.
Bebba, Northumbrian queen, iii. 6, p. 138; iii. 16.
[Bebbanburg], Bamborough, 'regia ciuitas,' iii. 6, p. 138; iii. 12, p. 152; iii. 16; iii. 17, pp. 160, 161.
Begu, a nun of Hackness, iv. 23, pp. 257, 258.
Benedictus, *v.* Biscop.
Benedictus, 'abbas magnus,' Hab. § 1; § 7, p. 371; § 11, p. 375; § 16; Haa. §§ 16, 25.
Beniamin, i. 34.
Beornred, king of the Mercians, C. 757.
Berct, Northumbrian dux, iv. 26, p. 266.
Bercta, wife of Ethelbert of Kent, i. 25, p. 45; ii. 5, p. 90.
Berctfrid, praefectus, v. 24, p. 356.
Berctgils, 'cognomine Bonifatius,' bishop of the East Angles, iii. 20; iv. 5, p. 217.
Bercthun, South Saxon dux, iv. 15.
Bercthun, abbot of Beverley, v. 2, p. 283; v. 3, p. 285; v. 5, p. 289.
Berctred, a dux regius of the Northumbrians, v. 24, p. 355.
Berctuald, archbishop of Canterbury, ii. 3, p. 86; v. 8, p. 295; v. 11, p. 302; v. 19, p. 329; v. 23, pp. 349, 350; v. 24, p. 356.
Berecingum, *v.* In Ber.
Bernicii. Berniciorum gens, iii. 2, p. 130. Bern. prouincia, ii. 14, p. 115; iii. 1, p. 127; iii. 4, p. 133; iii. 6, p. 138; iii. 14, p. 155; iii. 24, p. 178; iv. 12, p. 229; v. 14, p. 315. Bern. regnum, iii. 1, p. 127.
Bernuini, clericus, iv. 16, p. 237.
Bethleem, v. 16, p. 317.
Betti, presbyter, iii. 21, p. 170.
Bibulus, L., i. 2, p. 13.
Birinus, bishop of the West Saxons, iii. 7, pp. 139, 140; iv. 12, p. 227.
Biscop, 'cognomine, cognomento Benedictus,' founder of Wearmouth and Jarrow, iv. 18, pp. 241, 242; v. 19, pp. 323, 324; v. 21, p. 332; v. 24, pp. 357, 359; Hab. §§ 1–16, 20, 22; Haa. §§ 5–13, 15–18, 20.

Bisi, bishop of the East Angles, iv. 5, pp. 215, 217.
Blaecca, praefectus of Lincoln, ii. 16, p. 117.
Blaedla, king of the Huns, i. 13.
Bliththryd, (Plectrudis) wife of Pippin, v. 11, p. 302.
Boisil, 'sacerdos,' prior of Melrose, iv. 27, p. 269; iv. 28, p. 272; v. 9, pp. 296–298.
Bonifatius IV, pope, ii. 4, p. 88.
Bonifatius V, pope, ii. 7, p. 94; ii. 8, p. 95; ii. 10, p. 100; ii. 11, p. 104; ii. 12, p. 106; ii. 17, p. 118.
Bonifatius, *v.* Beretgils.
Bonifatius, archidiaconus, v. 19, pp. 324, 328.
Bonifatius, 'qui et Uinfridus,' C. 754.
Bononia ciuitas, Boulogne, i. 33.
Boructuari, v. 9, p. 296; v. 11, p. 302.
Bosa, bishop of York, iv. 12, p. 229; iv. 23, p. 253; v. 3, p. 285; v. 20, p. 331; v. 24, p. 355.
Bosanham, Bosham, Sussex, iv. 13, p. 231.
Bosel, bishop of the Hwiccas, iv. 23, p. 255.
Bothelm, a monk of Hexham, iii. 2, pp. 130, 131.
Botuulf, abbot of Icanhoe, Haa. § 4.
Bregusuid, mother of Hild, iv. 23, pp. 255, 256.
Brettones, i. 1, pp. 11, 13; i. 10; i. 12, pp. 25–27; i. 13; i. 14, p. 29; i. 15, pp. 31, 32; i. 16; i. 20, pp. 38, 39; i. 34; ii. 2, pp. 81–84; ii. 4, pp. 87, 88; ii. 5, p. 89; ii. 9, p. 99; ii. 20, p. 125; iii. 4, p. 133; iii. 19, p. 167; iii. 25, p. 184; iii. 28, p. 195; iv. 26, p. 267; v. 15, p. 315; v. 18, pp. 320, 321; v. 22, 347; v. 23, p. 351; v. 24, p. 352. Brettonum dux, iii. 1, p. 125. Brettonum gens, ii. 20, p. 124; iii. 28, p. 195; v. 9, p. 296; v. 19, p. 327. Brettonum lingua, i. 1, p. 11; iii. 6, p. 139. Brettonum natio, iii. 4, p. 133, iii. 10. Brettonum prouincia, ii. 2, p. 81; ii. 9, p. 99. Brettonum rex, ii. 20, p. 124; iii. 1, p. 127; iii. 9, p. 145; iv. 23, p. 255.
Brettonicus rex, iii. 1, p. 128.
Bridius, king of the Picts, iii. 4, p. 133.
Brige, Brigensis, *v.* In Brige.
Britannus, v. 7, p. 293.
Brittani, i. 2, p. 14; i. 4; i. 10; i. 12, p. 27; i. 13; i. 15, p. 31; i. 17, pp. 33, 34.
Brittania, i. 1, pp. 9–12; i. 2, pp. 13, 14; i. 3; i. 6; i. 7, p. 18; i. 8; i. 9; i. 11; i. 12, p. 25; i. 14, p. 30; i. 15, p. 30; i. 22; i. 23, p. 42; i. 24; i. 25, p. 44; i. 26, p. 47; i. 27, p. 48; i. 29, pp. 63, 64; ii. 1, pp. 79, 80; ii. 4, pp. 87, 88; ii. 5, pp. 89, 90; ii. 9, p. 99; ii. 12, p. 108; ii. 14, p. 114; ii. 20, p. 125; iii. 2, p. 129; iii. 3, p. 132; iii. 4, pp. 133, 134; iii. 6, p. 138; iii. 7, pp. 139, 141; iii. 8, p. 142; iii. 13, p. 152; iii. 22, p. 172; iii. 27, pp. 192, 193; iii. 28, p. 195; iii. 29, p. 196; iv. 1, pp. 202, 203; iv. 2, p. 205; iv. 3, p. 211; iv. 5, p. 214; iv. 13, p. 230; iv. 14, p. 233; iv. 16, p. 238; iv. 17, p. 239; iv. 18, pp. 241, 242; iv. 23, pp. 255, 256; v. 9, pp. 296–298; v. 11, p. 302; v. 12, p. 303; v. 15, pp. 315, 316; v. 19, pp. 322, 325, 327–329; v. 21, p. 341; v. 23, p. 351; v. 24, pp. 352, 353, 355; Hab. §§ 3, 4, 9; Haa. §§ 6, 7, 10, 13. Brittaniae lingua, ii. 1, p. 78. Scotti qui inhabitant Brittaniam, *v.* Scotti.
Brittaniae, i. 4; i. 6; i. 11; i. 17, pp. 33–35; i. 21, p. 40; iv. 16, p. 238; v. 24, pp. 352, 356; Hab. §§ 3, 5; § 6, p. 369; § 15, p. 380. Brittaniarum archiepiscopus, ii. 3, p. 85. Britt. episcopi, i. 27, pp. 52, 53.
Brittanicus, i. 3.
Briudun, Bredon, Worcestershire, v. 23, p. 350.
Brocmail, British leader, ii. 2, p. 84.
Burghelm, presbyter, iv. 13, p. 230.
Burgundii, ii. 15, p. 116; Haa. § 32.

Caecilia, iv. 20, p. 248; v. 11, p. 303.
Caedmon, monk and bard of Whitby, iv. 24, pp. 258–262.
Caedualla, king of the Britons, ii. 20, pp. 124, 125; iii. 1, pp. 127, 128.
Caedualla, Caeduald, king of the West Saxons, iv. 12, p. 228; iv. 15; iv. 16, pp. 236–238; v. 7, pp. 292–294; v. 8, p. 294; v. 24, p. 355.
Caelestinus, *v.* Celestinus.
Caelin, Ceaulin, king of the West Saxons, ii. 5, p. 89.
Caelin, brother of Cedd, iii. 23, pp. 175, 176.
Caesar, C. Iulius, i. 2, pp. 13, 14; i. 3; i. 11; v. 24, p. 352.
Caiphas, v. 14, p. 314.
Calcaria ciuitas, Kælcacaestir, Tadcaster, Yorks., iv. 23, p. 253.
Calcedon, iv. 17, p. 240.
Cale, *v.* In Cale.
Campania, i. 10; iv. 1, p. 202.
Campodonum, ? Slack, Yorks., ii. 14, p. 115.
Campus Cyil, *v.* Cyil Campus.
Campus Roborum, *v.* Dearmach.
Candida Casa, *v.* Ad Candidam Casam.
Candidus, presbyter, i. 24.
Cantia, Kent, i. 15, p. 31; i. 25, pp. 44, 45; ii. 3, p. 85; ii. 5, p. 91; ii. 15, p. 116; ii. 20, p. 125; iii. 8, p. 143; iii. 15, p. 157; iii. 18; iii. 25, pp. 181, 182; iii. 28, pp. 194, 195; iv. 2, pp. 205, 206; iv. 12, p. 228; iv. 22, p. 251; iv. 23, pp. 254, 255; iv. 27, p. 270; v. 8, p. 295; v. 11, p. 302; v. 19, p. 323; v. 20, p. 331; v. 24, pp. 354, 355; Hab. § 3; Haa. § 3. Cantiae archiepiscopi, iv. 1, p. 204. Cantiae ecclesia, ii. 20, p. 126. Cantiae reges, i. 33.
Cantuarii, ii. 5, p. 89; ii. 20, p. 126; iii. 18; iv. 5, p. 215; iv. 13, p. 230. Cantuariorum ecclesia, Pref. p. 6. Cant. ecclesiae, v. 23, p. 350. Cant. episcopus, iii. 25, p. 182. Cant. gens, iii. 14, p. 154. Cant. prouincia, iii. 20. Cant. regnum, ii. 9, p. 97 (cf. iv. 26, p. 268); Cant. rex, ii. 5, p. 89; iii. 8, p. 142; iii. 29, p. 196; iv. 1, p. 201; iv. 5, p. 217; iv. 19, p. 244; iv. 26, p. 268; v. 23, p. 348; v. 24, pp. 353–356; Hab. § 3. Cant. reges, ii. 5, p. 90; ii. 9, p. 97.
Caprae Caput, *v.* Ad Caprae Caput.
Carausius, Corausius, emperor in Britain, i. 6.
Carlegion, British name of Chester, ii. 2, p. 84.
Caroloman, king of the Franks, C. 741.
Carolus (Charles Martel), king of the Franks, C. 741.
Cassobellaunus, British chief, i. 2, p. 14.
Cataracta, Cataracto, Catterick, Yorks., on the Swale, ii. 14, p. 115; ii. 20, p. 126; iii. 14, p. 155.
Ceadda (Chad), bishop of the Mercians, Pref., p. 7; iii. 23, p. 176; iii. 24, p. 180; iii. 28, pp. 194, 195; iv. 2, p. 205; iv. 3, pp. 206–212; v. 19, p. 326; v. 24, p. 354.
Cearl, king of the Mercians, ii. 14, p. 114.
Ceaulin, *v.* Caelin.
Cecilia, *v.* Caecilia.
Cedd, bishop of the East Saxons, Pref. p. 7; iii. 21, p. 170; iii. 22, pp. 172–174; iii. 23, pp. 174–177; iii. 25, p. 183; iii. 26, p. 189; iii. 28, p. 195; iv. 3, p. 211.
Celestinus, pope, i. 13; v. 24, p. 352.
Cellach, *v.* Ceollach.
Ceolfrid, abbot of Wearmouth and Jarrow, iv. 18, p. 241; v. 21, pp. 332–345; v. 24, pp. 357, 359; Hab. §§ 7, 9, 10, 13, 14, p. 379; §§ 15–19; §§ 21–23; Haa. §§ 1–8, 10–14, 16–40.
Ceollach, bishop of the Middilangli and Mercians, iii. 21, p. 171; iii. 24, p. 179.
Ceolred, king of the Mercians, v. 19, p. 322; v. 24, p. 356.
Ceoluulf, king of the Northum-

brians, Pref. p. 5; v. 23, pp. 349, 350; C. 731, 737; Ee. § 9, p. 412.
Cerberus, Ee. § 17, p. 422.
Cerdic, king of the Britons, iv. 23, p. 255.
Cerotaesei, id est Ceroti insula, Chertsey, iv. 6, pp. 218, 219.
Cerui Insula, *v.* Heruteu.
Chaldaei, i. 15, p. 32.
Charmi, Ee. § 17, p. 422.
Charybdis, v. 21, p. 338.
Chebron, Hebron, v. 17, p. 319.
Chorinthus, iii. 25, p. 185.
Cilicia, iv. 1, p. 202.
Ciuitas Legionum, Chester, ii. 2, p. 84.
Claudius, emperor, i. 3; v. 24, p. 352.
Clemens (Romanus), ii. 4, p. 87.
Clemens, *v.* Wilbrord.
Clofeshoch, iv. 5, p. 216.
Cluith, the Clyde, i. 12, p. 26.
Cnobheresburg, id est urbs Cnobheri, Burgh Castle, Norfolk, iii. 19, p. 164.
Coenred, Coinred, king of the Mercians, v. 13, p. 311; v. 19, pp. 321, 322, 329; v. 24, p. 356.
Coenred, king of the Northumbrians, v. 22, p. 346; v. 23, pp. 348, 349.
Coifi, heathen priest, ii. 13, pp. 111–113.
Coinualch, Counualh, king of the West Saxons, iii. 7, pp. 140, 141; iv. 12, p. 227; Hab. § 4.
Colman, bishop of Lindisfarne, iii. 25, pp. 182–188; iii. 26, pp. 189–191; iii. 27, p. 192; iv. 1, p. 201; iv. 4, p. 213; v. 24, p. 354.
Colonia ciuitas, Cologne, v. 10, p. 301.
Coludi urbs, Coldingham, Co. Berwick, iv. 19, p. 243; iv. 25, pp. 262–266.
Columba, 'presbyter et abbas,' iii. 4, pp. 133, 134; iii. 25, pp. 187, 188; v. 9, p. 297; v. 24, p. 353.
Columbanus, abbas, ii. 4, p. 88.
Columbanus, Irish bishop, ii. 19, p. 123.
Columcelli, *v.* Columba.
Commodus, Aurelius, joint emperor, i. 4.
Conpendio, *v.* In Con.
Constans, son of Constantinus, i. 11.
Constans II, *v.* Constantinus IV.
Constantiniana ecclesia, v. 16, p. 317.
Constantinopolis, Constantinople, i. 13; ii. 1, p. 75; iv. 17, pp. 238, 240; v. 15, p. 316.
Constantinus, emperor, i. 8; i. 32, p. 68; v. 16, p. 317.
Constantinus III, joint emperor, ii. 18, p. 122.
Constantinus IV, emperor, also known as Constans II, iv. 17, p. 240.
Constantinus, tyrant in Britain, i. 11.
Constantinus, pope, v. 19, pp. 321, 322.
Constantius (Chlorus), emperor, i. 8.
Constantius, comes, i. 11.
Conuulf (Cynewulf), bishop of Lindisfarne, C. 740.
Corausius, *v.* Carausius.
Cornu Uallis, Haa. § 29.
Coronati, quattuor, ii. 7, p. 94.
Counualh, *v.* Coinualch.
Cromanus, Irish bishop, ii. 19, p. 123.
Cromanus, Irish presbyter, ii. 19, p. 123.
Cudberct, bishop of Lindisfarne, Pref. pp. 7, 8; iv. 26–v. 1, pp. 266–281; v. 24, p. 359.
Cudberct, archbishop of Canterbury, C. 740.
Cudret, king of the West Saxons, C. 750.
Cudualdd, abbot of Oundle, v. 19, p. 330.
Cuichelm, king of the West Saxons, ii. 9, pp. 98, 99.
Cuichelm, bishop of Rochester, iv. 12, p. 228.
Cuneningum, *v.* In Cun.
Cyil Campus, in Ayrshire, C. 750.
Cyniberct, bishop of Lindsey, Pref. p. 7; iv. 12, p. 229; v. 23, p. 350; C. 732.
Cyniberct, abbot of Hreutford, iv. 16, pp. 237, 238.
Cynibill, brother of Cedd, iii. 23, p. 176.

Cyniburga, wife of Alchfrid, iii. 21, p. 170.
Cynifrid, a physician, iv. 19, pp. 245, 246.
Cynifrid, abbot of Gilling, Haa. §§ 2, 3, 21.
Cynigils, king of the West Saxons, iii. 7, pp. 139, 140.
Cynimund, presbyter of Bede's monastery, iii. 15, p. 158.
Cyniuulf, king of the West Saxons, C. 757.
Cynuise, queen of the Mercians, iii. 24, p. 178.
Cyrillus, bishop of Alexandria, iv. 17, p. 240; v. 21, p. 341.

Dacore, Cumberland, name of river and monastery, iv. 32, pp. 279, 280.
Daegberectus (Dagobert I), king of the Franks, ii. 20, p. 126.
Daganus, a bishop of the Scotti, ii. 4, p. 88.
Dalfinus, archbishop of Lyons, iii. 25, p. 182; v. 19, pp. 324, 325.
Dalreudini, i. 1, p. 12.
Daltun, Dalton, Co. Durham, Hab. § 15, p. 380.
Damascus, v. 15, p. 316.
Damian, bishop of Rochester, iii. 20; iv. 2, p. 206.
Danai, v. 9, p. 196.
Danihel, propheta, v. 24, p. 358.
Danihel, bishop of the West Saxons, Pref. p. 7; iv. 16, p. 238; v. 18, pp. 320, 321; v. 23, p. 350.
Dauid, i. 27, p. 59; v. 16, p. 317; v. 17, p. 319; Haa. § 33; Ee. § 11, p. 414.
Dearmach, hoc est Campus Roborum, Durrow, King's County, iii. 4, p. 134.
Deda, abbot of Partney, ii. 16, p. 117.
Degsastan, id est Degsa Lapis, ? Dawston in Liddesdale, i. 34; v. 24, p. 353.
Dei genetrix, ii. 6, p. 93; iii. 23, p. 176; iv. 10, p. 224; v. 20, p. 331; Hab. § 9; § 17, p. 382; Haa. § 25; *v.* Maria.
Deiri, **Deri**, ii. 1, p. 80. Deirorum prouincia, ii. 14, p. 115; iii. 1, p. 127; iii. 6, p. 138; iii. 14, p. 155; iii. 24, p. 178; iv. 12, p. 229. Deirorum regnum, iii. 1, p. 127; iii. 23. p. 174.
Denisesburna, id est, riuus Denesi, the Rowley Water, or a tributary of it, iii. 1, p. 128.
Derauudu, *v.* In Der.
Deri, *v.* Deiri.
Derorum Silua, *v.* In Derauuda.
Deruuentio amnis, the Yorkshire Derwent, ii. 9, p. 99; *v.* Doruuentio.
Deruuentio fluuius, the Cumberland Derwent, iv. 29, p. 274.
Deusdedit, pope, ii. 7, p. 94.
Deusdedit, archbishop of Canterbury, iii. 20; iii. 28, p. 195; iii. 29. p. 196; iv. 1, p. 201; iv. 2, p. 205.
Dicul, abbot of Bosham, iv. 13, p. 231.
Dicul, presbyter, iii. 19, p. 168.
Dinnaus, Irish bishop, ii. 19, p. 123.
Dinoot, abbot of Bangor, ii. 2, p. 82.
Diocletianus, emperor, i. 4; i. 6; i. 8.
Dionysius Exiguus, v. 21, p. 341.
Diuma, bishop of the Mercians, iii. 21, pp. 170, 171; iii. 24, p. 179.
Domnoc, Dunwich, Suffolk, ii. 15, p. 117.
Dorcic, Dorchester, Oxon., iii. 7, pp. 139, 140.
Dorciccaestræ, Dorchester, Oxon., iv. 23, p. 254.
Dorubreuis ciuitas, Rochester, ii. 3, p. 85; *v.* Hrofæscæstræ, &c.
Doruuentio amnis, the Yorkshire Derwent, ii. 13, p. 113; *v.* Deruuentio.
Doruuernis, **Doruuernis ciuitas** **Doruuernensis ciuitas**, Canterbury, i. 25, p. 46; i. 26, p. 47; ii. 3, p. 85; ii. 7, p. 94; iv. 17, p. 239; v. 23, p. 350. Doruuernensis antistes, ii. 18, pp. 120, 121. Dor. archiepiscopus, ii. 3, p. 86; iii. 7, p. 141; iii. 20. Dor. ecclesia, ii. 7, p. 94; ii. 18, p. 120; iv. 2, p. 205; iv. 5, p. 215; v. 24, p. 356. Dor. episcopus, iv. 1, p. 201. Doruuer-

nenses episcopi, i. 33; ii. 3, p. 85; v. 8, p. 294.
Drycthelm, v. 12, pp. 304–310.
Duunchad, abbot of Iona, v. 22, p. 347.

Eabae, queen of the South Saxons, iv. 13, p. 230.
Eadbald, Aeodbaldus, Adulualdus, Audubaldus, king of Kent, ii. 5, pp. 90, 91; ii. 6, p. 93; ii. 7, p. 95; ii. 8, p. 96; ii. 9, pp. 97, 98; ii. 10, p. 101; ii. 11, p. 104; ii. 20, pp. 125, 126; iii. 8, p. 142; v. 24, p. 354.
Eadberct, bishop of Lindisfarne, iii. 25, p. 181; iv. 29, pp. 275, 276; iv. 30, pp. 276, 277.
Eadberct, a Mercian dux, iii. 24, p. 180.
Eadberct, bishop of the South Saxons, v. 18, p. 321.
Eadberct, king of Kent, v. 23, p. 348.
Eadberct, king of the Northumbrians, C. 737, 740, 750, 753, 758.
Eadberct, C. 740.
Eadfrid, son of Edwin, ii. 14, p. 114; ii. 20, pp. 124, 125.
Eadgar, bishop of Lindsey, iv. 12, p. 229.
Eadgyd, a nun of Barking, iv. 8.
Eadhaed, bishop of Lindsey, iii. 28, p. 195; iv. 12, p. 229; v. 24, p. 355.
Eafa, a Mercian dux, iii. 24, p. 180.
Eanfled, Æanfled, daughter of Edwin, ii. 9, p. 99; ii. 20, p. 126; iii. 15, p. 157; iii. 24, pp. 179, 180; iii. 25, pp. 181, 182; iii. 29, p. 198; iv. 26, p. 267; v. 19, p. 323; v. 24, p. 353.
Eanfrid, king of the Bernicians, iii. 1, pp. 127, 128; iii. 9, p. 145.
Eanfrid, of the Hwiccas, iv. 13, p. 230.
Eanred, C. 750.
Eappa, abbot of Selsey, iv. 13, p. 230; iv. 14, pp. 233–235.
Earconberct, Erconberct, king of Kent, iii. 8, p. 142; iv. 1, p. 201; iv. 19, p. 244; v. 19, p. 323; v. 24, p. 354.
Earcongota, daughter of Earconbert, iii. 8, pp. 142–144.
Earconuald, bishop of the East Saxons, iv. 6, pp. 218, 219; iv. 11, p. 226.
Earpuald, Eorpuald, Erpuald, king of the East Angles, ii. 15, pp. 115, 116; iii. 18.
Eata, bishop of Lindisfarne and Hexham, iii. 26, p. 190; iv. 12, p. 229; iv. 27, pp. 269, 270; iv. 28, p. 273; v. 2, p. 282; v. 9, p. 297; v. 24, p. 355.
Eboracum, *v.* Eburacum.
Ebrinus, maior domus regiae, iv. 1, pp. 203, 204.
Eburaca ciuitas, York, i. 29, p. 64; v. 19, pp. 326, 327.
Eburacensis antistes, ii. 18, pp. 120, 121; Ee. § 9, p. 413. Eb. ecclesia, iii. 28, p. 194; iv. 23, p. 254; v. 6, p. 292; v. 23, p. 350; Ee. § 10. Eb. episcopus, iii. 14, p. 154; v. 20, p. 332.
Eburacum, Eboracum, York, i. 5, i. 29, pp. 63, 64; ii. 13, p. 113; ii. 14, p. 114; ii. 20, pp. 125, 126; iv. 12, p. 229; iv. 23, p. 254; v. 3, p. 285; v. 19, p. 326; v. 24, p. 354; C. 732.
Ecgberct, Ecgberect, Ecgberchtus, king of Kent, iii. 29, p. 196; iv. 1, pp. 201, 203; iv. 5, p. 217; iv. 26, p. 268; v. 23, p. 348; v. 24, p. 354; Hab. § 3.
Ecgberct, 'sanctus,' iii. 4, pp. 133, 134; iii. 27, pp. 192–194; iv. 3, pp. 211, 212; iv. 26, p. 267; v. 9, pp. 296–298; v. 10, pp. 298, 299; v. 22, pp. 346–348; v. 23, p. 349; v. 24, p. 356.
Ecgberct, archbishop of York, C. 732, 735, 766; Ee. pp. 405–423.
Ecgfrid, king of the Northumbrians, iii. 24, p. 178; iv. 5, p. 214; iv. 12, pp. 228, 229; iv. 13, p. 232; iv. 17, p. 239; iv. 18, p. 241; iv. 19, p. 243; iv. 21; iv. 26, pp. 266–268; iv. 27, p. 268; iv. 28, pp. 272, 273; v. 1, p. 282; v. 19, pp. 326, 327; v. 24, pp. 354, 355; Hab. §§ 1, 4; § 6, p. 369; § 7, p. 370; § 8, p. 372;

§ 9 (cf. Hab. § 15 *ad fin.*); Haa. §§ 7, 11, 12.
Ecgric, king of the East Angles, iii. 18.
Edilhard, king of the West Saxons, C. 739.
Edilhun, iii. 27, pp. 192, 193.
Ediluald, bishop of Lindisfarne, v. 12, p. 310; v. 23, pp. 350, 351; C. 740.
Ediluald, king of the Northumbrians, C. 759.
Ediluini, *v.* Aediluini.
Ediluini, prefect of Oswy, iii. 14, p. 155.
Edric, king of Kent, iv. 26, p. 268.
Eduini, *v.* Aeduini.
Efesus, iv. 17, p. 240.
Elafius, i. 21, p. 40.
Eleusippus, *v.* Gemini Martyres.
Eleuther, pontiff of the Roman Church, i. 4; v. 24, p. 352.
Elge regio, Ely, iv. 19, pp. 244, 246.
Elmete silua, Elmet Wood, near Leeds, ii. 14, p. 115.
Emme, bishop of Sens, iv. 1, p. 203.
Eni, father of Anna of East Anglia, iii. 18.
Eolla, bishop of the South Saxons, v. 18, p. 321.
Eorpuald, *v.* Earpuald.
Eosterwyni, Eosterwini, Æosterwyni, abbot of Wearmouth, Hab. § 7, p. 370; § 8, pp. 371–373; §§ 9, 10; § 14, p. 379; § 20; Haa. §§ 10, 12, 13, 15, 18.
Erconberct, *v.* Earconberct.
Ercunualdus, 'patricius,' iii. 19, p. 168.
Ernianus, Irish presbyter, ii. 19, p. 123.
Erpuald, *v.* Earpuald.
Esi, abbot, Pref. p. 7.
Estrangli, iv. 17, p. 239; *v.* Angli Orientales.
Etherius, *v.* Aetherius.
Eua, i. 27, p. 61; iv. 20, p. 248 (cf. Ee. § 17, p. 422).
Eudoxius, heretic, iv. 17, p. 240.
Eufemia, iv. 20, p. 247.
Eulalia, iv. 20, p. 247.
Eumer, ii. 9, pp. 98, 99.
Europa, i. 1, p. 9; i. 13.
Eusebius Pamphyli, v. 21, p. 341.
Eutyches, heretic, iv. 17, pp. 238, 240.
Eutycius, heretic, ii. 1, pp. 75, 76.
Ezechiel, ii. 1, p. 76.
Ezra, v. 24, p. 358.

Fara, abbess, iii. 8, p. 142.
Farne insula, iii. 16; iv. 27, p. 268; iv. 28, pp. 271, 272; iv. 29, pp. 274, 275; iv. 30, p. 277; v. 1, pp. 281, 282.
Faro, bishop of Meaux, iv. 1, p. 203.
Felix III (II), bishop of Rome, ii. 1, p. 73.
Felix, bishop of the East Angles, ii. 15, pp. 116, 117; iii. 18; iii. 20; iii. 25, p. 182.
Felix, confessor, v. 24, p. 359.
Feppingum, *v.* In Fep.
Finan, bishop of Lindisfarne, iii. 17, p. 160; iii. 21, pp. 170, 171; iii. 22, pp. 172, 173; iii. 25, pp. 181, 182; iii. 26, p. 189; iii. 27, p. 192.
Finees (Phinehas), Haa. § 39.
Focas, emperor, i. 34; ii. 1, p. 79; ii. 4, p. 88.
Fordheri, Northumbrian thane, ii. 9, p. 99.
Fortheri, bishop of part of the West Saxons, v. 18, p. 321; v. 23, p. 350.
Fortunatus, presbyter, i. 7, p. 18.
Franci, i. 6; i. 11; iii. 8, p. 142. Francorum dux, v. 10, pp. 299, 301. F. episcopus, C. 754. F. gens, i. 25, p. 45. F. gens regia, *ib.* F. regnum, iv. 1, p. 203. F. rex, iii. 19, p. 168; C. 741.
Fresca fluuius, Hab. § 15, p. 380.
Fresia, v. 9, p. 298; v. 10, p. 299; v. 11, pp. 301, 302; v. 19, p. 326.
Fresones, v. 9, p. 296. Fresonum gens, iii. 13, p. 152; v. 11, p. 302.
Fresus, iv. 22, p. 251.
Frigyd, prioress of Hackness, iv. 23, p. 257.
Fruidbert, Frithubert, bishop of Hexham, C. 735, 736.
Fruiduuald, bishop of Whitern, C. 735.
Fullanus, brother of Fursa, iii. 19, p. 167.
Furseus, iii. 19, pp. 163–168.

Galli, i. 2, p. 13; ii. 4, p. 88.
Gallia, i. 1, p. 9; i. 2, p. 14; i. 8; i. 9; i. 11; i. 33; ii. 5, p. 92; ii. 6, p. 93; ii. 15, p. 116; ii. 20, p. 126; iii. 7, pp. 140, 141; iii. 18; iii. 19, p. 168; iii. 25, pp. 181, 184; iv. 23, p. 253; v. 19, pp. 324, 325, 328; v. 24, p. 352; Hab. § 5; § 6, p. 368; Haa. §§ 5, 7, 32; Ee. § 15.
Gallia Belgica, i. 1, p. 9.
Galliae, i. 8; i. 11; i. 27, p. 53; iii. 8, p. 142; iii. 18; iii. 25, p. 181; iv. 1, p 202; v. 8, p. 295; v. 19, pp. 324, 328; v. 23, p. 349; Hab. § 5. Galliarum archiepiscopus, iii. 25, p. 182. G. ecclesia, i. 27, p. 49. G. episcopi, i. 27, pp. 52, 53. G. episcopus, v. 15, p. 316. G. rex, iii. 28, p. 194.
Gallica lingua, v. 11, p. 303. Gallicum litus, Haa. § 31. Gallicus sinus, i. 17, p. 34.
Gallicani antistites, i. 17, p. 34.
Gallus, iii. 7, p. 140.
Ganguulf, lord of Langres, Haa. §§ 35, 36, 38.
Garmanī, corruption of Germani, v. 9, p. 296.
Gebmund, bishop of Rochester, iv. 12, p. 228; v. 8, p. 295.
Gefrin, *v.* Ad Gefrin.
Gemini Martyres, Speusippus, Eleusippus, Meleusippus, Hab. §§ 21, 23; Haa. § 36.
Genladae flumen, the Yenlade, *or* Inlade, Kent, v. 8, p. 295.
Genuensis episcopus, iii. 7, p. 139.
Germani, i. 2, p. 13; *v.* Garmani.
Germania, i. 1, p. 9; i. 15, p. 31; iii. 13, p. 152; v. 9, p. 296.
Germania prima, i. 21, p. 40.
Germanus, bishop of Auxerre, i. 17–21, pp. 34–41.
Gerontius, comes, i. 11.
Gessoriacum, Boulogne, i. 1, p. 9.
Geta, son of Severus, i. 5.
Getlingum, *v.* In Get.
Geuissi, Geuissae, ancient name of the West Saxons, ii. 5, p. 92; iii. 7, p. 139; iv. 15; iv. 16, p. 238. Geuissorum episcopatus, iii. 7, p. 141. G. episcopus, iv. 15; v. 19, p. 325. G. gens, iii. 7, p. 139. G. regnum, iv. 16, pp. 236, 237. G. rex, iv. 15. *v.* Saxones Occidentales.
Giezi (Gehazi), Ee. § 17, p. 422.
Gildus, i. 22.
Giudi urbs, ? Inchkeith, on the Forth, i. 12, p. 25.
Gleni fluuius, the Beaumont Water, Northumberland, ii. 14, p. 115.
Gobban, presbyter, iii. 19, p. 168.
Godmúnddingaham, Goodmanham, Yorks., ii. 13, p. 113.
Goduine, archbishop of Lyons, v. 8, p. 295.
Golgothana ecclesia, v. 16, p. 317.
Gordianus, ii. 1, p. 73.
Gothi, i. 11; v. 24, p. 352.
Grantacaestir, Grantchester, Cambridge, iv. 19, p. 245.
Gratianus, emperor, i. 9; v. 24, p. 352.
Gratianus, tyrant in Britain, i. 11.
Greca lingua, iv. 1, p. 202; iv. 2, p. 205; v. 8, p. 296; v. 20, p. 331; v. 23, p. 348; Hab. § 3 (cf. v. 24, p. 359; Haa. § 37).
Greci, iv. 1, p. 203; iv. 13, p. 232.
Grecia, iii. 25, p. 184; Ee. § 15.
Gregorius I, pope, Pref. p. 6; i. 23, pp. 42, 43; i. 24; i. 25, p. 44; i. 27, pp. 48–62; i. 28; i. 29, p. 63; i. 30, p. 64; i. 31, p. 66; i. 32, p. 67; ii. 1, pp. 73–81; ii. 3, p. 86; ii. 4, p. 88; ii. 17, p. 119; ii. 18, p. 121; ii. 20, p. 125; iii. 29, p. 198; iv. 2, p. 206; iv. 27, p. 270; v. 13, p. 313; v. 19, p. 323; v. 20, p. 331; v. 24, p. 353; Hab. §§ 1, 3, 7; Ee. § 3; § 9, pp. 412, 413.
Gregorius II, pope, Pref. p. 6; v. 7, p. 294; Hab. §§ 18, 19; Haa. §§ 30, 39.
Gudfrid, abbót of Lindisfarne, v. 1, pp. 281, 282.
Gyruii, iv. 6, p. 218. Gyruiorum prouincia, iii. 20.
Gyruii Australes, iv. 19, p. 243.
Gyruum, *v.* In Gyr.

Habacum, v. 24, p. 358.
Hacanos, Hackness, iv. 23, pp. 257, 258.
Hadrianus, abbot, Pref. p. 6; iv. 1, pp. 202–204; iv. 2, pp. 204, 205; v. 20, pp. 330, 331; v. 23, p. 348; Hab. § 3.
Hadulac, bishop of part of the East Angles, v. 23, p. 350.
Haedde, Haeddi, bishop of the West Saxons, iii. 7, p. 140; iv. 12, pp. 227, 228; v. 18, p. 320.
Haemgils, presbyter, v. 12, p. 309.
Haethfelth, Hatfield Chase, near Doncaster, ii. 20, p. 124.
Haethfelth, Hatfield, Herts., iv. 17, pp. 238–240; iv. 18, p. 240; v. 24, p. 355.
Hagustaldensis ecclesia, Hexham, iii. 2, pp. 129, 130; iv. 12, p. 229; iv. 23, p. 254; iv. 27, p. 269; iv. 28, p. 273; v. 2, pp. 282, 283; v. 3, p. 285; v. 20, p. 331; v. 23, p. 351; Haa. § 2.
Halani, i. 11.
Halaricus, king of the Goths, i. 11.
Hebrei, ii. 19, p. 123; Haa. § 1.
Hebreus fons, Haa. § 37. Hebrea plebs, Haa. § 25.
Hebron, *v.* Chebron.
Hefenfelth, St. Oswald's, near Hexham, iii. 2, pp. 128–131.
Heiu, abbess, iv. 23, p. 253.
Helena, iv. 20, p. 247.
Helena, mother of Constantine, i. 8; v. 16, p. 317.
Helias, Haa. § 39.
Heliseus, Haa. § 39.
Hengist, i. 15, p. 31; ii. 5, p. 90.
Heraclius, emperor, ii. 18, p. 122.
Heraclius (*really* Heracleonas), son of Heraclius, ii. 18, p. 122.
Herculius, *v.* Maximianus.
Herebald, *v.* Heribald.
Hereberct, anchorite of Derwentwater, iv. 29, pp. 274, 275.
Herefrid, 'uir Dei,' C. 747.
Hereric, father of Hild, iv. 23, pp. 252, 255.
Heresuid, sister of Hild, iv. 23, p. 253.
Heribald, Herebald, abbot of Tynemouth, v. 6, pp. 289–291.
Heriburg, abbess of Watton, v. 3, pp. 285, 286.
Heruteu, id est insula cerui, Hartlepool, Co. Durham, iii. 24, p. 179; iv. 23, p. 253.
Herutford, Hertford, iv. 5, pp. 214–217; v. 24, p. 354.
Hesperium regnum, i. 21, p. 41.
Heuuald Albus, presbyter, v. 10, pp. 299–301.
Heuuald Niger, Nigellus, presbyter, v. 10, pp. 299–301.
Hiberni, i. 14, p. 29.
Hibernia, i. 1, pp. 11–13; ii. 4, p. 87; ii. 5, p. 89; iii. 3, p. 131; iii. 4, pp. 133, 134; iii. 7, p. 140; iii. 13, p. 152; iii. 19, p. 163; iii. 27, p. 192; iv. 3, p. 211; iv. 4, p. 213; iv. 25, pp. 263, 264; iv. 26, p. 266; v. 9, pp. 296, 298; v. 10, p. 299; v. 12, p. 309; v. 15, pp. 315, 316; v. 22, p. 346; Haa. § 3; *v.* Scottia. Scotti qui Hiberniam incolunt, *v.* Scotti.
Hiddila, presbyter, iv. 16, p. 237.
Hienses, the monks of Iona, v. 15, p. 316; v. 22, p. 347; v. 24, p. 356.
Hieremias, v. 24, p. 358.
Hieronimus, v. 24, p. 358; Haa. § 37.
Hierosolyma, i. 15, p. 32; v. 15, p. 316; v. 16, pp. 317, 318; v. 17, p. 319.
Hii, Iona, iii. 3, p. 132; iii. 4, pp. 133–135 (cf. iii. 5, p. 135); iii. 17, p. 160; iii. 21, p. 171; iv. 4, p. 213; v. 9, p. 297; v. 15, p. 315; v. 22, pp. 346, 347; v. 24, p. 353.
Hilarus, archpresbyter, ii. 19, p. 123.
Hild, abbess of Whitby, iii. 24, p. 179; iii. 25, p. 183; iv. 23, pp. 252–258; iv. 24, p. 258; v. 24, p. 355.
Hildilid, abbess of Barking, iv. 10, p. 224.
Hilperic (Chilperic II), king of the Neustrian Franks, Haa. § 32.
Hispania, i. 1, pp. 9, 11; i. 8.
Hispanus, i. 9.
Hloduius (Clovis II), king of the Neustrian Franks, iii. 19, p. 168.

Hlotharius, *v.* Hlothere.
Hlothere, Hlotheri, Hlotharius, king of Kent, iv. 5, p. 217; iv. 17, p. 239; iv. 22, p. 251; iv. 26, p. 268; v. 24, p. 355.
Hlothere, *v.* Leutherius.
Homelea flumen, the Hamble, Hants, iv. 16, p. 238.
Honorius, emperor, i. 10; i. 11; i. 13.
Honorius I, pope, ii. 17, p. 118; ii. 18, p. 120; ii. 19, p. 122; ii. 20, p. 126; iii. 7, p. 139.
Honorius, archbishop of Canterbury, ii. 15, p. 116; ii. 16, p. 117; ii. 17, p. 119; ii. 18, p. 120; ii. 20, pp. 125, 126; iii. 14, p. 154; iii. 20; iii. 25, p. 182; v. 19, p 323.
Horsa, i. 15, p. 31.
Hrenus, Rhenus, the Rhine, i. 2, p. 13; i. 11; v. 10, pp. 300, 301; v. 11, p. 302.
Hreutford, id est uadum harundinis, Redbridge, Hants, iv. 16, p. 237.
Hrof, ii. 3, p. 85.
Hrofæscæstræ, Hrofescæstir, Rochester, ii. 3, p. 85; iv. 5, p. 215; *v.* Dorubreuis.
Hrofensis antistes, v. 23, p. 350. Hrofensis ciuitas, v. 24, p. 354. Hr. ecclesia, ii. 7, p. 94; ii. 8, p. 95; ii. 20, p. 126; iii. 20; v. 8, p. 295; v. 23, p. 348. Hr. episcopus, iii. 14, p. 154.
Hrofi ciuitas, Rochester, ii. 6, p. 93; iii. 14, p. 154; iv. 2, p. 206; iv. 12, p. 228.
Hrypensis ecclesia, Ripon, iii. 28, p. 195; iv. 12, p. 229. Rypense monasterium, Haa. §§ 3, 4, 8.
Hrypum, *v.* In Hrypum.
Huaetberct, abbot of Wearmouth and Jarrow, v. 24, p. 359; Hab. §§ 18, 19, 20; Haa. §§ 29, 30, 39.
Huiccii, ii. 2, p. 81. Huicciorum prouincia, iv. 13, p. 230; iv. 23, p. 255; v. 23, p. 350.
Humber, the Humber, i. 15, p. 31; Haa. § 31.
Humbra, Hymbra, the Humber, i. 25, p. 45; ii. 3, p. 85; ii. 5, p. 89; ii. 9, p. 97; ii. 16, p. 117; v. 23, p. 350.
Huni, Hunni, i. 13; v. 9, p. 296.
Hunuald, a gesith, iii. 14, p. 155.
Hygbald, abbot, iv. 3, p. 211.
Hymbra, *v.* Humber, Humbra.
Hymbronenses, iv. 17, p. 239; *v.* Nordanhymbri.

Iacob, iii. 29, p. 197.
Iacobus, Sanctus, iii. 25, p. 185.
Iacobus, Iacob, diaconus, ii. 16, pp. 117, 118; ii. 20, p. 126; iii. 25, pp. 181, 183; iv. 2, p. 205.
Iaruman, bishop of the Mercians, iii. 24, p. 180; iii. 30; iv. 3, p. 206.
Ibas, bishop of Edessa, iv. 17, p. 240.
Ida, ancestor of Northumbrian kings, v. 24, p. 353.
Idlæ amnis, the Idle, a tributary of the Trent, ii. 12, p. 110.
Iesse, iii. 29, p. 197.
Iesus Christus, i. 27, p. 51; i. 32, p. 68; i. 33; ii. 10, p. 103; ii. 19, p. 124; iii. 17, p. 162; iii. 29, p. 198; iv. 5, p. 214; iv. 14, p. 235; iv. 17, pp. 239, 240; v. 14, p. 314; v. 19, p. 330; v. 21, p. 340; v. 24, p. 359; Ee. § 4.
Iesus Naue, Haa. § 39; *v.* Iosua.
Imma, a thane, iv. 22, pp. 249–251.
Immin, a Mercian dux, iii. 24, p. 180.
In Andilegum, Andeley-sur-Seine, iii. 8, p. 142.
In Berecingum, Barking, Essex, iv. 6–10, pp. 219–225.
In Brige, Faremoûtier-en-Brie, iii. 8, p. 142.
In Cale, Cale, Chelles, iii. 8, p. 142; iv. 23, p. 253.
In Conpendio, Compiègne, iii. 28, p. 194.
In Cuneningum, ? Cunningham, v. 12, p. 304.
In Derauuda, id est in silua Derorum, Beverley, Yorks., v. 2, p. 283; v. 6, p. 222.
In Feppingum, unidentified, iii. 21, p. 171.
In Getlingum, Gilling, Yorks., iii. 14, p. 155; iii. 24, pp. 179, 180; Haa. § 2.

Inguald, bishop of London, v. 23, p. 350; C. 745.
In Gyruum, Jarrow, Co. Durham, v. 21, p. 332; v. 24, p. 357 (cf. Hab. §§ 7, 9; § 15, p. 379; § 18; Haa. §§ 11, 12, 14, 18, 23, 25, 29).
In Hrypum, Ripon, iii. 25, p. 183; v. 1, p. 281; v. 19, pp. 322, 325, 330; *v.* Hrypensis.
Ini, king of the West Saxons, iv. 15; v. 7, p. 294.
In Litore, Kaiserswerth, on the Rhine, v. 11, p. 302.
Inisboufinde, Inisboffin, off the coast of Mayo, iv. 4, p. 213.
Insula Cerui, *v.* Heruteu.
Insula uituli marini, *v.* Selæseu.
Insulae, *v.* Lirinensis insula.
In Undalum, Oundle, Northants., v. 19, pp. 322, 330.
Iob, i. 19; ii. 1, pp. 75, 77, 78; v. 21, p. 342; v. 24, p. 358; Hab. § 12.
Iohannes Baptista, i. 27, p. 51.
Iohannes euangelista, iii. 25, pp. 184–186; v. 2, p. 284; v. 24, p. 358; Hab. § 6, p. 369; Ee. § 17, pp. 422, 423.
Iohannes IV, pope, ii. 19, pp. 122–124.
Iohannes VI, pope, v. 19, pp. 327, 328.
Iohannes, archchanter and abbot, iv. 18, pp. 240–242; v. 24, p. 355; Hab. § 6, p. 369; Haa. § 10.
Iohannes, consiliarius of the Roman see, ii. 19, p. 123.
Iohannes, martyr, iii. 29, p. 198.
Iohannes, primicerius, ii. 19, p. 123.
Iohannes, archbishop of Arles, iv. 1, p. 203.
Iohannes, bishop of Hexham and York, iv. 23, p. 254; v. 2–6, pp. 282–292; v. 24, p. 357.
Ioseph, v. 21, p. 342.
Iosua, v. 24, p. 358; *v.* Iesus Naue.
Irminric, father of Ethelbert, ii. 5, p. 90.
Isaac, v. 24, p. 357; Hab. § 9.
Isaias, iii. 29, p. 197; v. 24, p. 358; Ee. § 11, p. 414; § 14, p. 418.
Ismahel, v. 24, p. 357.
Israel, iii. 29, p. 197; iv. 24, p. 261; v. 21, pp. 334–336; v. 24, p. 358.
Israelitica gens, i. 34. **Israelitica plebs**, v. 21, p. 336; Haa. § 6; Ee. § 9, p. 412. **Israeliticus populus**, i. 30, p. 65. **Israeliticum regnum**, Hab. § 13.
Italia, i. 1, p. 11; i. 9; ii. 1, pp. 76, 77; ii. 4, p. 88; iii. 25, pp. 181, 184; Haa. § 5; Ee. § 15.
Italicum mare, ii. 20, p. 126.
Ithamar, bishop of Rochester, iii. 14, p. 154; iii. 20.
Iuda, Ee. § 11, p. 414.
Iudaei, iii. 4, p. 135; iii. 25, p. 185.
Iudas Scariothes, Ee. § 17, p. 422.
Iulianus, bishop of Eclanum, i. 10.
Iulius, British martyr, i. 7, pp. 21, 22.
Iustinianus, emperor, iii. 4, p. 133.
Iustinianus minor, emperor, iv. 17, p. 240.
Iustinianus II, emperor, v. 7, p. 294.
Iustinus minor, emperor, iii. 4, p. 133.
Iustus, archbishop of Canterbury, i. 29, p. 63; ii. 3, p. 85; ii. 5, pp. 91, 92; ii. 6, pp. 92, 93; ii. 7, p. 94; ii. 8, pp. 95–97; ii. 9, p. 98; ii. 16, p. 117; ii. 18, p. 120; ii. 20, p. 126; v. 24, p. 353.
Iutae, i. 15, p. 31; iv. 16, pp. 237, 238.

Kælcacaestir, Tadcaster, iv. 23, p. 253.

Labienus, tribune, i. 2, p. 14.
Læstingaeu, **Laestingaeu**, **Læstingae**, **Læstingæi**, **Lastingham**, Yorks., Pref. p. 7; iii. 23, pp. 174–176; iii. 28, p. 195; iv. 3, pp. 206, 208; v. 19, p. 326.
Laistranus, Irish presbyter, ii. 19, p. 123.
Lapidem, ad, *v.* Ad Lapidem.
Latina lingua, iv. 1, p. 202; iv. 2, p. 205; v. 8, p. 296; v. 20, p.

331; v. 23, p. 348; Hab. § 3; Ee. § 5.
Latineacum, Lagny, iii. 19, p. 168.
Latini, iv. 13, p. 232. Latinorum lingua, i. 1, p. 11.
Laurentius, archbishop of Canterbury, i. 27, p. 48; i. 33; ii. 4, pp. 86-88; ii. 5, p. 91; ii. 6, pp. 92, 93; ii. 7, p. 93.
Laurentius, martyr, iii. 29, p. 198; Hab. § 17, p. 382; Haa. § 25.
Legacaestir, Chester, ii. 2, p. 84.
Legionum ciuitas, Chester, ii. 2, p. 84.
Legionum Urbs, Caerleon on Usk, i. 7, pp. 21, 22.
Leonilla, Hab. § 23; Haa. § 36.
Leptis, i. 5.
Leutherius (Hlothhere), bishop of the West Saxons, iii. 7, p. 141; iv. 5, p. 215; iv. 12, p. 227.
Lilla, Northumbrian thane, ii. 9, p. 99.
Lindisfari, the people of Lindsey. Lindisfarorum episcopus, iv. 3, p. 207; C. 732. Lind. prouincia, iii. 24, p. 179; iv. 3, p. 212; iv. 12, p. 229; v. 23, p. 350.
Lindisfarnenses, iii. 23, p. 176. Lindisfarnensium ecclesia, iv. 27, p. 268 (cf. iv. 29, p. 275). Lind. insula, iii. 17, p. 160; iv. 4, p. 213; iv. 27, p. 270; iv. 29, p. 275.
Lindisfarnensis ecclesia, Lindisfarne, Pref. p. 7; iii. 12, p. 152; iii. 17, p. 160; iii. 22, p. 172; iii. 23, p. 176; iii. 26, p. 190; iv. 12, p. 229; iv. 27, p. 269; iv. 28, pp. 272, 273; v. 1, p. 281; v. 12, p. 310; v. 23, pp. 350, 351. Lindisfarnensis insula, iii. 4, p. 133; iii. 25, p. 181; iv. 28, p. 272; v. 1, p. 282; v. 19, p. 323.
Lindissi prouincia, Lindsey, Pref. p. 7; ii. 16, p. 117; iii. 11, pp. 148, 149; iii. 27, p. 192; iv. 3, pp. 207, 211; iv. 12, p. 229.
Lindocolina ciuitas, Lincoln, ii. 16, p. 117.
Lindocolinum, Lincoln, ii. 18, p. 120.
Lingonae, Langres, Hab. §§ 21, 23; Haa. §§ 33, 35-37.
Lingonensis ciuitas, Langres, Haa. § 38.
Lirinensis insula, Lérins, Hab. § 2 (cf. Haa. § 5).
Litore, in, *v.* In Lit.
Liudbrand, king of the Lombards, Haa. § 32.
Liudhard, Frankish bishop, i. 25, p. 45.
Loidis regio, Leeds, ii. 14, p. 115.
Loidis regio, ? Leeds, or the Lothians, iii. 24, p. 179.
Longobardi, the Lombards, Haa. § 32.
Lucas euangelista, v. 24, p. 358; Ee. § 4.
Lucius, king of Britain, i. 4; v. 24, p. 352.
Lugdonum, Lugdunum, Lyons, iii. 25, p. 182; v. 19, pp. 323, 324.
Lugubalia, Carlisle, iv. 29, p. 274.
Lundonia, Lundonia ciuitas, London, i. 29, p. 64; ii. 3, p. 85; iii. 7, p. 141; iv. 6, p. 218; iv. 11, p. 225; iv. 12, p. 227; iv. 22, p. 251. Lundonia urbs, iv. 11, p. 226. Lundoniae episcopus, ii. 4, p. 88; ii. 7, pp. 93, 94.
Lundonienses, ii. 6, p. 93.
Lundoniensis antistes, v. 23, p. 350. Lund. ciuitas, i. 29, p. 63. Lund. ecclesia, Pref. p. 6. Lund. episcopus, i. 29, p. 64.
Lupus, bishop of Troyes, i. 17, p. 34; i. 18; i. 21, p. 40; *v.* Germanus.
Lybicae partes, i. 1, p. 11.
Lyccidfeldensis antistes, v. 23, p. 350.
Lyccidfelth, Lichfield, iv. 3, p. 207.

Maban, a chanter, v. 20, p. 331.
Macedonia, i. 1, p. 11.
Macedonius, heretic, iv. 17, p. 240.
Maeldum, Meaux, v. 19, pp. 328, 329; *v.* Meldi.
Maelmin, ? Millfield, or Mindrum, or Kirk Newton, ii. 14, p. 115.
Magéo, Muigéo, Mayo, iv. 4, pp. 213, 214.
Mailduni urbs, Malmesbury, v. 18, p. 320.

Mailronense monasterium, Melrose, iv. 27, p. 270.
Mailros, Melrose, iii. 26, p. 190; iv. 27, p. 269; v. 9, p. 297; v. 12, pp. 304, 310.
Mailrosense monasterium, v. 9, p. 297.
Mamre collis, v. 17, p. 319.
Mansio Rendili, *v.* Rendlæsham.
Marcianus, joint emperor, i. 15, p. 30; i. 21, p. 41; v. 24, p. 352.
Marcus euangelista, v. 21, p. 337; v. 24, p. 358.
Mare orientale, the North Sea, iii. 22, p. 172.
Maria, beata Virgo, iv. 3, p. 212; iv. 20, p. 247; v. 16, p. 317; v. 19, p. 329; Hab. § 6, p. 369; *v.* Dei genetrix.
Maro, iv. 20, p. 247.
Martinus, Sanctus, i. 26, p. 47; ii. 5, p. 90; iii. 4, p. 133; iv. 18, pp. 241, 242; Hab. § 6, p. 369; Haa. § 10.
Martinus, pope, iv. 17, p. 240; iv. 18, p. 242.
Martyrium, *v.* Constantiniana ecclesia.
Maserfelth, Oswestry, iii. 9, pp. 145, 146.
Massilia, Marseilles, iv. 1, p. 203.
Mauricius Tiberius, emperor, i. 23, pp. 42, 43; i. 24, 28; i. 29, p. 60; i. 30, p. 66; i. 32, p. 70; ii. 1, p. 79.
Maximinianus, 'cognomento Herculius,' joint emperor, i. 6.
Maximus, tyrant in Britain, i. 9; v. 24, p. 352.
Meanuari, iv. 13, p. 230.
Medeshamstedi, Peterborough, iv. 6, p. 218.
Mediterranei Angli, *v.* Angli Med.
Meilchon, father of Bridius, iii. 4, p. 133.
Meldi, Meaux, iv. 1, p. 203; *v.* Maeldum.
Meleusippus, *v.* Gemini Martyres.
Mellitus, archbishop of Canterbury, i. 29, p. 63; i. 30, pp. 64–66; ii. 3, p. 85; ii. 4, p. 88; ii. 5, pp. 91, 92; ii. 6, pp. 92, 93; ii. 7, pp. 93–95; iii. 22, p. 171.
Mercii, Pref. p. 7; i. 15, p. 31; ii. 20, p. 124; iii. 16; v. 11, p. 302; v. 24, p. 354. Merciorum antistes, iv. 12, p. 228. Merc. dux, iii. 18. Merc. episcopus, iii. 21, p. 171; iv. 6, p. 218; iv. 12, p. 229. Merc. gens, ii. 12, p. 110; ii. 20, p. 125; iii. 14, p. 154; iii. 18; iii. 24, pp. 179, 180; iv. 3, p. 207; v. 24, pp. 355, 356. Merc. primates, v. 24, p. 355. Merc. prouincia, iii. 24, pp. 178, 179; iv. 3, pp. 206, 212; iv. 5, p. 215; iv. 13, p. 230; v. 13, pp. 311–313; v. 23, p. 350. Merc. regina, iii. 11, p. 148; iii. 24, p. 178; v. 24, p. 355. Merc. regnum, v. 19, pp. 321, 322; C. 757. Merc. rex, ii. 14, p. 114 (cf. ii. 20, p. 124); iii. 7, pp. 140, 141; iii. 9, p. 145; iii. 17, p. 160; iii. 24, p. 177; iii. 30; iv. 12, p. 228; iv. 21; v. 23, p. 350; v. 24, pp. 354, 356; C. 740, 757.
Mercii Aquilonares, iii. 24, p. 180.
Mercii Australes, iii. 24, p. 180.
Mercinenses, iv. 17, p. 239; *v.* Mercii.
Meridiani Saxones, *v.* Sax. Mer.
Meuaniae insulae, Anglesey and Man, ii. 5, p. 89; ii. 9, p. 97.
Michahel, archangelus, v. 2, p. 283; v. 19, p. 329.
Middilangli, iii. 21, p. 169; v. 24, p. 354; *v.* Angli Mediterranei.
Mons Badonicus, *v.* Badonicus Mons.
Mons Oliuarum, *v.* Oliuarum Mons.
Mons Uilfari, *v.* Uilfaræsdun.
Moryni, Moriani, i. 1, p. 9; i. 2, p. 13.
Mosaica Lex, iii. 25, pp. 185, 186.
Moses Moyses, v. 21, p. 334; Hab. § 9; Haa. §§ 6, 39; Ee. § 7, p. 411 (cf. *ib.* § 9, p. 412). Mosi Lex, v. 21, p. 334. Mosi Pentateuchus, v. 24, p. 358.
Muigéo, *v.* Magéo.
Murum, ad, *v.* Ad Murum.

Naiton (Nechtan), king of the Picts, v. 21, pp. 332, 333, 345, 346.

Neapolis, Naples, iv. 1, p. 202.
Neemias, v. 24, p. 358.
Nero, emperor, i. 3; i. 6.
Nestorius, heretic, iv. 17, p. 240.
Nicaea, iv. 17, p. 240.
Nicenum concilium, Nicena synodus, i. 8; ii. 19, p. 122; iii. 25, p. 186.
Nidd fluuius, the Nidd, Yorkshire, v. 19, p. 329.
Nineuitae, iv. 25, p. 262.
Niridanum, near Naples, iv. 1, p. 202.
Nordanhymbri, Pref. pp. 6, 7; i. 15, p. 31; ii. 5, p. 89; ii. 9, p. 97; iii. 16; iii. 26, p. 189; iv. 3, p. 206; v. 12, p. 304; v. 24, p. 353; C. 740. Nordanhymbrorum dux, v. 24, p. 355. Nord. ecclesia, ii. 20, p. 125. Nord. ecclesiae, iii. 26, p. 191; iv. 2, p. 205. Nord. gens, ii. 5, p. 89; ii. 9, pp. 97, 99; ii. 14, pp. 114, 115; ii. 17, p. 118; ii. 20, p. 125; iii. 1, p. 127; iv. 5, p. 215; iv. 12, p. 229; iv. 14, p. 234; v. 1, p. 282; v. 23, p. 251; v. 24, pp. 353, 354. Nord. prouincia, iii. 22, p. 171; iii. 23, pp. 174, 176; iii. 27, p. 192; iii. 29, p. 196; iv. 23, p. 253; v. 19, p. 326; v. 23, p. 350. Nord. prouinciae, iii. 1, p. 128. Nord. regnum, v. 22, p. 346. Nord. rex, ii. 5, p. 89; iii. 7, p. 139; iii. 9, p. 144; iii. 21, p. 169; iv. 1, p. 201; iv. 5, p. 214; iv. 26, p. 266; v. 18, p. 320; v. 19, p. 329; v. 23, pp. 348, 349; v. 24, pp. 354–356.
Nothelmus, presbyter, afterwards archbishop of Canterbury, p. 3; Pref. p. 6; C. 735, 739, 740.
Nynias, founder of Candida Casa, iii. 4, p. 133.

Occidentales Saxones, *v.* Sax. Occ.
Octa, son of Oeric, ii. 5, p. 90.
Oengus, king of the Picts, C. 750, 761.
Oeric, 'cognomento Oisc,' ii. 5, p. 90.
Offa, of the East Saxons, v. 19, p. 322.
Offa, king of the Mercians, C. 757.
Oftfor, bishop of the Hwiccas, iv. 23, pp. 254, 255.
Oiddi, presbyter, iv. 13, p. 230.
Oidiluald, king of the Deiri, iii. 14, p. 154; iii. 23, pp. 174–176; iii. 24, p. 178.
Oidiluald, presbyter, v. 1, pp. 281, 282.
Oisc, *v.* Oeric.
Oiscingas, ii. 5, p. 90.
Oliuarum Mons, v. 17, pp. 318, 319.
Oppidum Uiltorum, *v.* Uiltaburg.
Orcades insulae, i. 1, p. 9; i. 3; v. 24, p. 352.
Orientales, v. 21, p. 339.
Orientales Angli, *v.* Angli Or.
Orientales Saxones, *v.* Sax. Or.
Osfrid, son of Edwin, ii. 14, p. 114; ii. 20, p. 124.
Osred, king of the Northumbrians, v. 18, p. 320; v. 19, pp. 321, 329; v. 20, p. 330; v. 22, p. 346; v. 24, p. 356; Hab. § 15, p. 380.
Osric, king of the Deiri, iii. 1, pp. 127, 128; iii. 9, p. 145; iii. 14, p. 154.
Osric, king of the Hwiccas, iv. 23, p. 255.
Osric, king of the Northumbrians, v. 23, pp. 348, 349; v. 24, p. 356.
Osthryd, queen of the Mercians, iii. 11, pp. 148, 149; iv. 21; v. 24, p. 355.
Osuald, king of the Northumbrians, ii. 5, p. 89; ii. 14, p. 114; ii. 20, pp. 125, 126; iii. 1–3, pp. 128–132; iii. 5–7, pp. 136–139; iii. 9–14, pp. 144–154; iii. 23, p. 174; iii. 24, p. 178; iv. 14, pp. 234, 235; v. 24, p. 354.
Osuini, king of the Deiri, iii. 14, pp. 154–157; iii. 24, p. 180; v. 24, p. 354.
Osuini, C. 761.
Osuiu, Osuio, king of the Northumbrians, ii. 5, p. 89; iii. 11, p. 148; iii. 12, p. 152; iii. 14, pp. 154, 155; iii. 15, p. 157; iii. 21, pp. 169–171; iii. 22, pp. 171, 172; iii. 24, pp. 177–180; iii. 25, pp. 182, 183, 188, 189; iii. 26, p. 190; iii. 28, pp. 194, 195; iii. 29, p. 196; iv. 1, p. 201; iv.

3, p. 206; iv. 5, p. 214; iv. 26, p. 268; v. 19, pp. 325, 326; v. 24, p. 354; Hab. §§ 1, 2.
Osuulf, king of the Northumbrians, C. 758, 759.
Ouini, monachus, iv. 3, pp. 207–209.

Padda, presbyter, iv. 13, p. 230.
Pægnalaech, ? Finchale, near Durham, iii. 27, p. 192.
Palladius, bishop, i. 13; v. 24, p. 352.
Pamphylus, martyr, v. 21, p. 341.
Pancratius, iii. 29, p. 198.
Pantheon, ii. 4, p. 88.
Paradisus, Ee. § 17, p. 422.
Parisiaca ciuitas, Paris, iii. 7, p. 141; iii. 28, p. 194; v. 19, p. 325.
Parisii, iv. 1, p. 203.
Paulinus, bishop of Nola, v. 24, p. 359.
Paulinus, archbishop of York, i. 29, p. 63; ii. 9, pp. 97–100; ii. 12, pp. 107, 110, 111; ii. 13, pp. 111–113; ii. 14, pp. 114, 115; ii. 16, p. 117; ii. 17, pp. 118, 119; ii. 18, p. 120; ii. 20, pp. 125, 126; iii. 1, p. 127; iii. 14, p. 154; iv. 23, p. 252; v. 24, pp. 353, 354; C. 735.
Paulus, beatus apostolus, i. 27, pp. 48, 57, 58, 61; ii. 1, p. 78; ii. 3, p. 85; iii. 25, pp. 184, 185; iv. 1, p. 203; v. 23, pp. 348, 349; v. 24, p. 358; Hab. § 7, p. 370; §§ 9, 13; § 15, pp. 379, 380; § 18; Haa. §§ 1, 6, 11, 12, 17, 18, 23, 25, 29; Ee. §§ 3, 4; *v.* Petrus et Paulus.
Paulus, martyr, iii. 29, p. 198.
Peada, prince of the Middle Angles, iii. 21, pp. 169, 170; iii. 24, p. 180; v. 24, p. 354.
Peanfahel, i. 12, p. 26; *v.* Penneltun.
Peartaneu, Partney, ii. 16, p. 117; iii. 11, p. 149.
Pecthelm, bishop of Whitern, v. 13, p. 313; v. 18, p. 320; v. 23, p. 351.
Pelagiana heresis, i. 17, p. 33; i. 21, p. 39; ii. 19, pp. 122–124.
Pelagianus episcopus, i. 17, p. 33.
Pelagius, heretic, i. 10; i. 17, p. 35.
Pelasga lingua, *i. e.* Greek, v. 8, p. 295.
Penda, king of the Mercians, ii. 20, pp. 124, 125; iii. 7, p. 140 (cf. iii. 9, p. 145; iii. 12, p. 151); iii. 16; iii. 17, p. 160; iii. 18; iii. 21, pp. 169, 170; iii. 24, pp. 177, 178; iii. 24, p. 180; v. 24, p. 354.
Penneltun, i. 12, p. 26.
Penta amnis, the Pant river, *or* Blackwater, Essex, iii. 22, p. 173.
Perrona, Péronne, iii. 19, p. 168.
Petrus, *v.* Caedualla.
Petrus, abbot of SS. Peter and Paul, Canterbury, i. 27, p. 48; i. 33.
Petrus, diaconus, ii. 1, pp. 74, 76.
Petrus, sanctus apostolus, ii. 1, pp. 78, 79; ii. 4, p. 87; ii. 6, p. 92; ii. 10, p. 104; ii. 11, p. 106; ii. 14, p. 114; ii. 18, p. 121; ii. 20, p. 125; iii. 6, p. 138; iii. 17, p. 160; iii. 25, pp. 181, 184–186, 188; iv. 3, p. 212; iv. 18, pp. 240, 241; iv. 26, p. 267; v. 1, p. 282; v. 2, p. 284; v. 4, p. 287; v. 6, p. 292; v. 7, p. 293; v. 19, pp. 322, 330; v. 21, pp. 332, 337, 342–344, 346; v. 24, p. 357; Hab. §§ 1, 2, 4, 5; § 6, p. 369; § 7, pp. 370, 371; §§ 9, 14; § 15, p. 380; § 17, p. 382; § 18; § 19, p. 383; § 20; Haa. §§ 9, 20, 22, 23, 25, 30, 37, 39.
Petrus et Paulus, apostoli, i. 33; ii. 3, p. 86; ii. 5, p. 90; ii. 6, pp. 92, 93; ii. 7, pp. 93, 95; iii. 7, p. 140; iii. 29, pp. 197, 198; iv. 1, p. 204; iv. 14, pp. 234, 235; v. 8, p. 294; v. 21, p. 332; v. 24, p. 357; Hab. § 3; § 7, p. 370; § 9; § 15, p. 379.
Pharisei, Ee. § 17, p. 421.
Phinehas, *v.* Finees.
Phocas, *v.* Focas.
Picti, i. 1, pp. 11–13; i. 12, pp. 25–28; i. 14, p. 29; i. 15, p. 32; i. 20, pp. 38, 39; iii. 1, p. 127; iii. 3, p. 132; iii. 4, p. 133; iii. 25, p. 184; iv. 3, p. 206; iv. 26, p. 267; v. 9, p. 297; v. 21, p. 332; v. 24, pp. 353, 355, 356; C. 740. Pictorum gens, iii. 24, p.

180; v. 19, p. 327. Pictorum lingua, i. 1, p. 11; iii. 6, p. 138 (cf. v. 21, p. 345). Pictorum natio, iii. 3, p. 131; iii. 27, p. 194; v. 23, p. 351. Pictorum prouincia, iv. 12, p. 229; iv. 26, p. 266. Pictorum prouinciae, v. 21, p. 346. Pictorum rex, v. 21, p. 332; C. 761. Pictorum sermo, i. 12, p. 26.

Picti australes, iii. 4, p. 133.

Picti septentrionales, iii. 4, p. 133.

Pippin, dux Francorum, v. 10, pp. 299, 301; v. 11, pp. 302, 303.

Pippin, rex Francorum, C. 741.

Placidia, i. 21, p. 41.

Priscilla, iii. 25, p. 185.

Prosper, of Aquitaine, i. 10.

Puch, a gesith, v. 4, pp. 286, 287.

Putta, bishop of Rochester, iv. 2, p. 206; iv. 5, p. 215; iv. 12, p. 228.

Quattuor Coronati, ii. 7, p. 94.

Quentauic, Étaples, iv. 1, p. 203.

Quoenburg, first wife of Edwin, ii. 14, p. 114.

Quoenburg, v. 3, pp. 285, 286.

Racuulfe, Reculver, Kent, v. 8, p. 295.

Raedfrid, praefectus, iv. 1, p. 203.

Rægenheri, son of Redwald, ii. 12, p. 110.

Ramesses, v. 21, p. 335.

Rathbed, king of the Frisians, v. 9, p. 298; v. 10, p. 299.

Rathmelsigi, unidentified, Ireland, iii. 27, pp. 192, 193.

Rauenna, i. 21, p. 41.

Redger, archbishop of Mainz, C. 754.

Reduald, king of the East Angles, ii. 5, p. 89; ii. 12, pp. 107–110; ii. 15, pp. 115, 116; iii. 18.

Regia ciuitas, *v.* Bebbanburg.

Rendlæsham, id est mansio Rendili, Rendlesham, Suffolk, iii. 22, p. 174.

Reptacæstir, *v.* Rutubi portus.

Reuda, Irish leader, i. 1, pp. 12, 13.

Rhenus, *v.* Hrenus.

Richert, ii. 15, p. 116.

Ricula, sister of Ethelbert, ii. 3, p. 85.

Riuus Denesi, *v.* Denisesburna.

Robur Augustini, *v.* Augustinaes Ac.

Roma, Pref. p. 6; i. 3; i. 11; i. 12, pp. 26, 27; i. 25, p. 45; i. 27, p. 48; ii. 1, p. 75; ii. 4, p. 88; iii. 4, p. 133; iii. 13, p. 152; iii. 25, pp. 182, 184, 185; iii. 29, p. 196; iv. 1, pp. 201, 202; iv. 5, p. 214; iv. 12, p. 228; iv. 13, p. 230; iv. 17, p. 240; iv. 18, pp. 241, 242; iv. 23, p. 255; v. 7, pp. 292–294; v. 8, p. 294; v. 11, pp. 301, 302; v. 19, pp. 321–328; v. 21, pp. 337, 341; v. 24, pp. 352, 355, 356; Hab. §§ 2, 3, 4, 6, 7, 9; § 11, p. 375; §§ 15, 16; § 17, p. 381; §§ 18, 21; Haa. §§ 9, 10, 12, 15, 20, 21, 22, 37, 38.

Romae urbs, i. 27, p. 48.

Romani, i. 2, pp. 13, 14; i. 3; i. 11; i. 12, p. 27; i. 26, p. 47; i. 27, p. 57; ii. 5, p. 90; ii. 16, p. 118; ii. 20, p. 126; iii. 2, p. 129; iii. 22, p. 172; iv. 2, p. 206; v. 21, p. 333; v. 24, p. 352; Hab. § 5.

Romanus, ii. 1, p. 73. Romanus abba, v. 24, p. 355; Hab. § 6, p. 369. Romanus antistes, iv. 1, p. 203. Romani ciues, ii. 1, p. 80. Romani discipuli, Hab. § 3. Romana ecclesia, Pref. p. 6; i. 4; i. 13; i. 27, p. 49; ii. 1, p. 73; iii. 29, p. 196; v. 19, p. 325; v. 21, pp. 332, 333; Haa. § 10; Ee. § 15. Romani fines, Hab. § 6, p. 368. Romana gens, i. 16. Romanum imperium, i. 3; iii. 4, p. 133. Romana institutio, iv. 5, p. 214; Hab. § 6, p. 369; Haa. § 9. Romanus papa, ii. 20, p. 126. Romana prouincia (*i. e.* Britain), i. 12, p. 27. Romanum regnum, i. 3, 34. Romana respuplica, i. 27, p. 50; i. 32, p. 68. Romana sedes, i. 23, p. 42; ii. 1, p. 73; ii. 7, p. 94. Romana urbs, ii. 3, p. 86; ii. 4, p. 88.

Romanus, bishop of Rochester, ii. 8, p. 95; ii. 20, p. 126.

Romanus, presbyter, iii. 25, pp. 181–183.

Romulea urbs, v. 7, p. 293.
Ronan, Scottus, iii. 25, p. 181.
Rufinianus, i. 29, p. 63.
Rugini, v. 9, p. 296.
Rutubi portus, Richborough, Kent, i. 1, p. 9.
Rypensis, *v.* Hrypensis.

Saba, shortened form of Saberct, ii. 5, p. 91.
Saberct, king of the East Saxons, ii. 3, p. 85; ii. 5, p. 91; v. 24, p. 353.
Sabrina, Severn, v. 23, p. 350.
Saethryd, abbess of Faremoûtier-en-Brie, iii. 8, p. 142.
Salomon, v. 24, p. 358; Haa. § 25; Ee. § 11, p. 414.
Samaritani, ii. 15, p. 116.
Sambuce, *v.* Ad uillam Sambuce.
Samuel, v. 24, p. 357; Ee. § 7, p. 411.
Saphira, Ee. § 16, p. 420; § 17, p. 422.
Saranus, Irish cleric, ii. 19, p. 123.
Sarraceni, v. 23, p. 349.
Satanas, v. 9, p. 296; v. 14, p. 314.
Saul, rex Israel, i. 34; v. 24, p. 357; Ee. § 17, p. 422.
Saulus, qui et Paulus, *q. v.*, Haa. § 6.
Saxones, i. 6; i. 14; i. 15, pp. 30–32; i. 20, pp. 38, 39; i. 22; v. 9, p. 296. Saxonum lingua, iii. 7, p. 140; iii. 22, p. 173. Saxonum natio, iv. 14, p. 233. Saxonum prouincia, *ib.* Saxonum rex, iii. 29, p. 196; v. 7, p. 293.
Saxones Antiqui, i. 15, p. 31; v. 9, p. 196; v. 10, pp. 299, 300; v. 11, p. 302.
Saxones Australes, Pref. p. 7; ii. 20; iv. 16, p. 238; iv. 26, p. 268; v. 18, p. 321. Saxonum Australium prouincia, iv. 13, p. 230; iv. 15; v. 18, p. 321; v. 19, p. 327; v. 23, p. 350. Sax. Austr. rex, ii. 5, p. 89.
Saxones Meridiani, i. 15, p. 31; *v.* Saxones Australes.
Saxones Occidentales, Pref. pp. 6, 7; ii. 2, p. 81; ii. 9, p. 100; iii. 7, p. 139; iv. 13, p. 230; iv. 15; v. 18, p. 321. Saxonum Occidentalium antistes, iv. 12, p. 227; v. 18, p. 320; v. 23, p. 350. Sax. Occid. episcopus, Pref. p. 7; iii. 25, p. 183; iv. 5, p. 215; iv. 15; iv. 16, p. 238. Sax. Occid. gens, iii. 7, p. 139; iii. 20; iv. 13, p. 230. Sax. Occid. lingua, ii. 5, p. 89. Sax. Occid. prouincia, iii. 7, p. 141; iii. 28, p. 195; v. 18, p. 320; v. 23, p. 350. Sax. Occid. rex, ii. 5, p. 89; ii. 9, pp. 98, 99; v. 7, p. 292; v. 24, p. 355; C. 739, 750, 757; Hab. § 4; *v.* Geuissi.
Saxones Occidui, i. 15, p. 31; *v.* Saxones Occidentales.
Saxones Orientales, Pref. pp. 6, 7; i. 15, p. 31; ii. 3, p. 85; ii. 5, pp. 91, 92; iii. 22, pp. 171–173; iv. 6, p. 218; v. 24, p. 353. Saxonum Orientalium gens, iii. 22, p. 172; iii. 23, p. 174. Sax. Or. prouincia, ii. 3, p. 85; iii. 23, p. 176; iii. 30; iv. 6, p. 219; v. 23, p. 350. Sax. Or. regnum, iv. 11, p. 225. Sax. Or. rex, ii. 5, p. 91; iii. 22, p. 171; v. 19, p. 322.
Saxonia, Hab. § 19, p. 383; Haa. § 30, p. 399.
Saxonica lingua, v. 8, p. 296. Saxonicum uocabulum, iv. 17, p. 239.
Scellanus, Irish presbyter, ii. 19, p. 123.
Scotti, i. 1, pp. 11–13; i. 12, pp. 25–28; i. 13; ii. 4, pp. 87, 88; ii. 19, p. 123; iii. 1, p. 127; iii. 3, pp. 131–133; iii. 17, p. 160; iii. 19, p. 164; iii. 21, p. 171; iii. 24, p. 179; iii. 25, pp. 181–183; iii. 26, pp. 189, 190; iii. 27, p. 192; iii. 28, p. 195; iii. 29, p. 196; iv. 4, p. 213; v. 9, p. 297; v. 19, pp. 323, 325; v. 24, pp. 352, 354. Scotti qui Britanniam inhabitant, i. 34; iv. 26, p. 267; v. 23, p. 351. Scotti qui Hiberniam incolunt, ii. 4, p. 87; v. 15, p. 315. Scottorum gens, ii. 19, p. 122; v. 19, p. 327. Scottorum gentes, iii. 3, p. 131. Scottorum genus, iii. 24, p. 179; iv. 25, p. 263. Scot-

torum lingua, i. 1, p. 11; iii. 3, p. 132; iii. 4, p. 134; iii. 6, p. 138; iii. 25, p. 182; iii. 27, p. 192; iv. 4, p. 213. Scottorum natio, iii. 21, p. 171; iii. 27, p. 194; iv. 13, p. 231. Scottorum prouincia, iii. 5, pp. 136, 137. Scottorum septentrionalis prouincia, iii. 3, p. 131.
Scotti Austrini, iii. 26, p. 189.
Scotti Septentrionales, iii. 3, p. 132.
Scottia, iii. 19, p. 167; iii. 24, p. 179; iii. 25, pp. 182, 183; iii. 26, pp. 189, 190; iv. 4, p. 213; iv. 26, p. 267; v. 21, p. 345; v. 24, p. 353.
Scottica natio, v. 22, p. 346. Scotticus sermo, iv. 4, p. 213.
Scottus, iii. 21, p. 170; iii. 25, p. 181.
Scylla, v. 21, p. 338.
Scythia, i. 1, p. 11.
Sebbi, king of the East Saxons, iii. 30; iv. 6, p. 218; iv. 11, pp. 225–227.
Sedechias, Ee. § 11, p. 414.
Sedulius, v. 18, p. 321.
Segeni, abbot of Iona, iii. 5, p. 135.
Segenus, Irish presbyter, ii. 19, p. 123.
Selæseu, id est Insula uituli marini, Selsey, Sussex, iv. 13, p. 232; iv. 14, pp. 232–236; v. 18, p. 321.
Senones, Sens, iv. 1, p. 203.
Septentrionales Picti, *v.* Picti Sept.
Septentrionales Scotti, *v.* Scotti Sept.
Sergius, pope, v. 7, pp. 292–294; v. 11, pp. 301–303; Hab. § 15, p. 380; § 18; Haa. § 20.
Seuerianus, episcopus Pelagianus, i. 17, p. 33.
Seuerinus, pope, ii. 19, pp. 122, 123.
Seuerus, emperor, i. 5; i. 11; i. 12, p. 27; v. 24, p. 352.
Seuerus, bishop of the Treueri, i. 21, p. 40.
Sexbald, of Essex, iii. 22, p. 174.
Sexburg, queen of Kent, abbess of Ely, iii. 8, p. 142; iv. 19, pp. 244–246 (cf. iv. 22, p. 251).
Sexuulf, bishop of the Mercians iv. 6, p. 218; iv. 12, pp. 228, 229.
Siegfrid, abbot of Wearmouth, Hab. §§ 9, 10, 13, 14, 20; Haa. §§ 13, 15, 17, 18.
Sigberct, king of the East Angles, ii. 15, p. 116; iii. 18; iii. 19, pp. 163, 164.
Sigberct, 'cognomento paruus,' king of the East Saxons, iii. 22, p. 171.
Sigberct, king of the East Saxons, iii. 22, pp. 171–174.
Sigfrid, bishop of Selsey, C. 733.
Sighard, king of the East Saxons, iv. 11, p. 227.
Sigheri, king of the East Saxons, iii. 30; iv. 6, p. 218; v. 19, p. 322.
Simon Magus, v. 21, pp. 343, 344.
Sina Mons, i. 27, p. 59.
Sion, iii. 19, p. 164; v. 17, p. 318.
Soluente, the Solent, iv. 16, p. 238.
Speusippus, *v.* Gemini Martyres.
Stanford, ? Stamford, Lincolnshire, v. 19, p. 325.
Stephanus, beatus protomartyr, iii. 8, pp. 143, 144; v. 14, p. 314.
Stephanus III, pope, C. 754.
Stephanus, *v.* Aeddi.
Streanæshalch, Whitby, iii. 24, p. 179; iii. 25, p. 183; iv. 23, pp. 252, 254; iv. 26, p. 267; v. 24, p. 355.
Suæbhard, king in Kent, v. 8, p. 295.
Sualua, the Swale, Yorks., ii. 14.
Sudergeona regio, Surrey, iv. 6, p. 218.
Suefred, king of the East Saxons, iv. 11, p. 227.
Sueui, i. 11.
Suidberct, missionary bishop, v. 11, p. 302.
Suidberct, abbot of Dacre, iv. 32, p. 279.
Suidhelm, king of the East Saxons, iii. 22, p. 174; iii. 30.
Syria, i. 3.
Syrmium, Pannonia, i. 9.

Tamensis, the Thames, i. 2, p. 14; ii. 3, p. 85; iii. 22, p. 173; iv. 6, p. 218.
Tanatos, Thanet, i. 25, p. 45.

Tarsus, in Cilicia, iv. 1, p. 202.
Tata, name of Ethelberg, ii. 9, p. 97.
Tatfrid, bishop of the Hwiccas, iv. 23, p. 255.
Tatuini, archbishop of Canterbury, v. 23, p. 350; v. 24, p. 356; C. 733, 734.
Tecla, iv. 20, p. 247.
Theodbald, brother of Ethelfrid, i. 34.
Theodoretus, bishop of Cyrus, iv. 17, p. 240.
Theodorus, bishop of Mopsuestia, iv. 17, p. 240.
Theodorus, archbishop of Canterbury, Pref. p. 6; ii. 3, p. 86; iii. 7, p. 141; iii. 25, p. 181; iv. 1–3, pp. 202–206, 212; iv. 5, 6, pp. 214–218; iv. 12, pp. 227–229; iv. 17, pp. 238–240; iv. 21; iv. 23, p. 255; iv. 28, pp. 272, 273; v. 3, p. 285; v. 8, pp. 294, 295; v. 11, p. 302; v. 20, p. 331; v. 23, p. 348; v. 24, pp. 354, 355; Hab. § 3.
Theodosius, emperor, i. 9–11; v. 21, p. 341.
Theodosius iunior, emperor, i. 13.
Theophilus, bishop of Alexandria, v. 21, p. 341.
Theudor, king of the Strathclyde Britons, C. 750.
Thomas, bishop of the East Angles, iii. 20.
Thracia, i. 9.
Thruidred, abbot of Dacre, iv. 32, p. 280.
Thryduulf, abbot, ii. 14, p. 115.
Tiberius Constantinus, emperor, ii. 1, p. 76.
Tilaburg, Tilbury, Essex, iii. 22, p. 173.
Tilmon, monachus, v. 10, p. 301.
Timotheus, i. 27, p. 48; iii. 25, p. 185; Ee. § 3.
Tinus, **Tina** amnis, the Tyne, v. 2, p. 283; v. 6, p. 289; v. 21, p. 332.
Tiouulfingacæstir, on the Trent, ? Littleborough, ii. 16, p. 117.
Titillus, notary, iv. 5, p. 217.
Titus, *v.* Tytus.
Tobias, v. 24, p. 358.
Tobias, bishop of Rochester, v. 8, pp. 295, 296; v. 23, pp. 348, 349.
Tomianus, Irish bishop, ii. 19, p. 123.
Tondberct, prince of the South Gyrwas, iv. 19, p. 243.
Tondheri, a thane, iii. 14, p. 155.
Torctgyd, a nun, iv. 9, pp. 221–224.
Torhthelm, abbot, Haa. § 7.
Traiectum, Utrecht, v. 11, p. 303.
Transhumbrana gens, iii. 14, p. 155. Transhumbrana regio, Hab. § 4.
Treanta, *v.* Treenta.
Trecasena ciuitas, Troyes, i. 17, p. 34.
Trecaseni, Troyes, i. 21, p. 40.
Treenta, **Treanta** fluuius, the Trent, ii. 16, p. 117; iii. 24, p. 180; iv. 21.
Treuiri, Trèves, i. 21, p. 40.
Trinouantes, i. 2, p. 14.
Tripolitanus, i. 5.
Troia, iv. 20, p. 247.
Trumberct, a monk, iv. 3, p. 210.
Trumheri, bishop of the Mercians, iii. 21, p. 171; iii. 24, pp. 179, 180; iii. 30.
Trumuini, bishop of the Picts under English rule, iv. 12, p. 229; iv. 26, p. 267; iv. 28, p. 272.
Tuda, bishop of Lindisfarne, iii. 26, pp. 189, 190; iii. 27, p. 192.
Tuidi flumen, the Tweed, iv. 27, p. 269; v. 12, p. 304.
Tuifyrdi, *v.* Ad Tuifyrdi.
Tunberct, bishop of Hexham, iv. 12, p. 229; iv. 28, p. 273; Haa. §§ 2, 3.
Tunna, abbot, iv. 22, pp. 250, 251.
Tunnacaestir, unidentified, iv. 22, p. 250.
Turoni, Tours, iv. 18, p. 242.
Tyrium ostrum, v. 19, p. 330.
Tytili, ii. 15, p. 116.
Tytus, Ee. § 3.

Uaeclingacæstir, *v.* Uerolamium.
Ualchstod, bishop beyond the Severn, v. 23, p. 350.
Ualdheri, bishop of London, iv. 11, pp. 225–227.
Ualens, emperor, i. 9.
Ualentinianus II, joint emperor, i. 9.

Ualentinianus III, joint emperor, i. 15, p. 30; i. 21, p. 41; v. 24, p. 352.
Uandali, i. 11.
Uantsumu, the Wantsum, a branch of the Stour, i. 25, p. 45.
Uecta, Isle of Wight, Pref. p. 7; i. 3; i. 15, p. 31; iv. 13, p. 230; iv. 16, pp. 237, 238; v. 23, p. 350.
Uecta, son of Woden, i. 15, p. 32.
Uenta, Uenta ciuitas, Winchester, iii. 7, pp. 140, 141; v. 23, p. 350.
Uentana ciuitas, v. 18, p. 321. Uentanus antistes, v. 23, p. 350.
Uergilius, bishop of Arles, i. 28.
Uerlamacæstir, *v.* Uerolamium.
Uerolamium, St. Alban's, i. 7, p. 21.
Uespasianus, emperor, i. 3.
Uetadun, Watton, East Riding of Yorkshire, v. 3, pp. 284, 285.
Uictberct, anchorite, v. 9, p. 298; v. 10, p. 299.
Uictgils, father of Hengist, i. 15, pp. 31, 32.
Uictred, king of Kent, iv. 26, p. 268; v. 8, p. 295; v. 23, p. 348; v. 24, p. 356.
Uictuarii, the inhabitants of the Isle of Wight, i. 15, p. 31.
Uienna, Vienne in Gaul, i. 11; Hab. § 4.
Uighard, elected archbishop of Canterbury, iii. 29, pp. 196, 199; iv. 1, pp. 201, 202; Hab. § 3.
Uilbrord, archbishop of Utrecht, iii. 13, p. 152; v. 10, p. 299; v. 11, pp. 301–303; v. 19, p. 326.
Uilfaræsdun, id est Mons Uilfari, ? Gariston, Yorks., iii. 14, p. 155.
Uilfrid, bishop of York, iii. 13, p. 152; iii. 25, pp. 182–188; iii. 28, pp. 194, 195; iv. 2, pp. 205, 206; iv. 3, p. 206; iv. 5, pp. 214, 215; iv. 12, p. 229; iv. 13, pp. 230–232; iv. 15; iv. 16, p. 237; iv. 19, pp. 243–245; iv. 23, p. 255; iv. 29, p. 275; v. 3, p. 285; v. 11, p. 302; v. 18, p. 321; v. 19, pp. 322–330; v. 20, pp. 331, 332; v. 24, pp. 354, 355; Haa. §§ 3, 5.
Uilfrid II, bishop of York, iv. 23, p. 254; v. 6, p. 292; v. 23, p. 350; C. 732, 745.
Uilfrid, bishop of the Hwiccas, v. 23, p. 350.
Uiltaburg, Utrecht, v. 11, p. 303.
Uinfrid, *v.* Bonifacius.
Uini, bishop of the West Saxons and of London, iii. 7, pp. 140, 141; iii. 28, p. 195; iv. 12, p. 227.
Uintancæstir, *v.* Uenta.
Uinuaed fluuius, ? the Went, a tributary of the Don, Yorks., iii. 24, p. 178.
Uitalianus, pope, iii. 29, pp. 196–199; iv. 1, pp. 201–204; v. 20, p. 331; Hab. § 3.
Uitmær, a monk of Wearmouth, Hab. § 15, p. 380; § 20.
Uitta, i. 15, p. 32.
Uiuraemuda, Wearmouth, v. 24, p. 357.
Uiuri flumen, the Wear, iv. 18, p. 241; v. 21, p. 332; Hab. §§ 1, 4, 9; Haa. §§ 5, 7
Ultanus, brother of Fursa, iii. 19, p. 168.
Undalum, *v.* In Un.
Uoden, i. 15, p. 32.
Urbs Cnobheri, *v.* Cnobheresburg.
Utta, abbot of Gateshead, iii. 15, pp. 157, 158; iii. 21, p. 170.
Uuffa, ii. 15, p. 116.
Uuffingas, patronymic of East Anglian kings, ii. 15, p. 116.
Uulfhere, king of the Mercians, iii. 7, p. 141; iii. 21, p. 171; iii. 24, p. 180; iii. 30; iv. 3, pp. 206, 207; iv. 12, p. 229; iv. 13, p. 230; v. 24, p. 354.
Uurtigern, British king, i. 14; i. 15, p. 30; ii. 5, p. 90.
Uuscfrea, son of Edwin, ii. 14, p. 114; ii. 20, p. 126.
Uynfrid, bishop of the Mercians, iii. 24, p. 180; iv. 3, p. 212; iv. 5, p. 215; iv. 6, p. 218.

Yffi, grandson of Edwin, ii. 14, p. 114; ii. 20, p. 126.
Ythancaestir, St. Peter's on the Wall, on the Blackwater, Essex, iii. 22, p. 173.

VENERABILIS BAEDAE

OPERA HISTORICA

PLUMMER

II

VENERABILIS BAEDAE

HISTORIAM ECCLESIASTICAM
GENTIS ANGLORUM
HISTORIAM ABBATUM
EPISTOLAM AD ECGBERCTUM

UNA CUM

HISTORIA ABBATUM AUCTORE ANONYMO

AD FIDEM CODICUM MANUSCRIPTORUM
DENUO RECOGNOVIT
COMMENTARIO TAM CRITICO QUAM HISTORICO
INSTRUXIT

CAROLUS PLUMMER, A.M.
COLLEGII CORPORIS CHRISTI
SOCIUS ET CAPELLANUS

TOMUS POSTERIOR
COMMENTARIUM ET INDICES CONTINENS

OXONII
E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO

CONTENTS

	PAGE
Chronological Table	vii
Addenda and Corrigenda	xxxvi
List of Abbreviations	xxxvii
Notes to the Ecclesiastical History	1
Excursus on the Paschal Controversy and Tonsure	348
Notes to Bede's Lives of the Abbots	355
Notes to the Anonymous Lives of the Abbots	371
Notes to Bede's Epistle to Egbert	378
Appendix I.—On the Oldest Life of Gregory the Great	389
Appendix II.—On Bede's Biblical Quotations	392
Index	395

CHRONOLOGICAL TABLE

OF EVENTS MENTIONED IN THE TEXT OR NOTES OF THE PRESENT VOLUMES

CHRONOLOGICAL TABLE

The following symbols are used in this table :—

c. = circa.

> means not earlier than.

< means not later than.

× means that an event took place between two dates.

– means that an event lasted from the first date to the second.

Where the date given in this table differs from that given by Bede, the latter date is generally added in square brackets.

Date.	*Foreign Affairs, Popes, &c. (including Ireland).*	*Britain.*
B. C.		
59	Lex Vatinia.	
55	Caesar's first invasion of Britain.	
54	Caesar's second invasion of Britain.	
A. D.		
43	Claudius' invasion of Britain.	
161	Accession of M. Aurelius.	
169	Death of Verus.	
> 171	Accession of Eleutherus.	
193	Accession of Severus.	
284	Accession of Diocletian.	
306	Death of Constantius.	
325	Council of Nicaea.	
378	Death of Valens.	
381–2	Council of Constantinople.	
395 [394]	Accession of Arcadius.	
397 × 401	Death of St. Martin of Tours.	
c. 403	Birth of Prosper of Aquitaine.	
407		407. Gratianus and Constantinus emperors in Britain.

Date.	*Foreign Affairs, Popes, &c. (including Ireland).*	*Britain.*
408	First siege of Rome by Alaric.	
409	Second siege of Rome by Alaric.	
410 [411]	Third siege and capture of Rome by Alaric.	
418	Julianus of Eclanum and other bishops deposed by Pope Zosimus. Germanus becomes bishop of Auxerre.	
423	Death of Honorius.	
427	Lupus becomes bishop of Troyes.	
429	First mission of Germanus to Britain.	
430, Easter		Hallelujah victory.
431	Council of Ephesus. Mission of Palladius to the Irish.	
432	Death of Pope Celestine.	
? 432		? 432, Sept. 16. Death of Nynias.
444 [445]	Death of Bleda, king of the Huns.	
446	Third Consulship of Aetius. Embassy of the Britons to him. Famine at Constantinople.	
447	Earthquake. Second mission of Germanus to Britain.	
448	July 31. Death of Germanus. Nov. Synod of Constantinople.	
449	Robber Synod of Ephesus.	
c. 449		c. 449. Settlement of the Saxons.
450 [449]	Accession of Marcian.	
454	Assassination of Aetius.	
c. 454	Death of Julianus of Eclanum.	
455	Death of Severus of Trèves. March 16. Assassination of Valentinianus.	
c. 463	Death of Prosper of Aquitaine.	
476	Fall of Romulus Augustulus, and end of the Western Empire.	
479	Death of Lupus of Troyes.	
c. 493		Battle of Mons Badonicus. Birth of Gildas.
c. 500		Settlement of the Scotti in Alba.
506	Council of Agde.	
c. 537		Gildas writes the De Excidio Brittaniae.

Date.	*Foreign Affairs, Popes, &c. (including Ireland).*	*Kent (including Sussex) and Ecclesiastical Affairs.*	*Essex.*
538, Feb. 15 [16th]	Solar eclipse.		
540, June 20	" "		
547			
553	Council of Constantinople.		
557			
559 × 560 c. 560		Accession of Ethelbert.	
565	Nov. Accession of Justinus Minor.		
565 × 566			
568		Ethelbert defeated by Ceawlin.	
573 × 574			
574	Accession of Benedict I. Convention of Druim Cett.		
578	Death of Benedict I. Accession of Pelagius II.		
579			
582	Aug. 13. Accession of the Emperor Maurice.		
585			
585 × 588	Gregory sees the Anglian boys in the Roman Forum.		
588			
585 × 590	Columban goes to Gaul.		
590	Death of Pelagius II.		
590 [591]	Sept. Accession of Gregory I.		
592 × 593			
596	Gregory sends Augustine to Britain.		
> 596, July 23	Augustine leaves Rome the second time.		
597		597. Arrival of Augustine. June 2. Baptism of Ethelbert.	
< 597, Dec. 25	Consecration of Augustine.		
601	? Jan. 1. Letter of Gregory to Augustine on his miracles.		

Wessex.	*Mercia.*	*East Anglia.*	*Northumbria and Northern Britain.*
			547. Accession of Ida. Foundation of Bamborough.
			557. Accession of Brude, king of the Picts.
			c. 560. Defeat of the Dalriadic Scots by the Picts.
			565. Coming of Columba to Britain.
			565 × 566. Foundation of Iona.
568. Ceawlin defeats Ethelbert.			
			573 × 574. Death of Conall mac Comgaill, king of the Dalriadic Scots.
			574. Accession of Aedan mac Gabrain.
			579. Aedan attacks the Orkneys.
			582. Aedan attacks the Isle of Man.
			585. Birth of Edwin.
			588. Death of Ælle of Deira.
			590. Battle of Leithrig.
			592 × 593. Accession of Ethelfrid.
			597, June 9. Death of Columba.

Date.	*Foreign Affairs, Popes, &c. (including Ireland).*	*Kent (including Sussex) and Ecclesiastical Affairs.*	*Essex.*
601, June 22	Gregory sends letters to Ethelbert, &c., by Mellitus.		
601	June 22 × July 18. Mission of Mellitus, &c.		
601, July 18	Letter of Gregory to Mellitus.		
601, Nov. 2	Accession of Phocas.		
602	Synod in Gaul on the Easter question.		
602 × 603		Conferences of Augustine with the British bishops.	
603			
?603, June 9		Consecration of Christ Church, Canterbury.	
604 [605]	Death of Gregory I.	604. Justus bishop of Rochester.	Mellitus bishop of the East Saxons.
604 × 605, May 26		Death of Augustine; succession of Laurentius.	
607		Death of Abbot Peter.	
608	Accession of Boniface IV.		
? 608		? 608. Mellitus leaves Britain.	
610, Feb. 27	Mellitus present at Council of Rome.		
610, Oct. 5	Accession of Heraclius.		
610	Columban expelled from Gaul.		
611			
< 612			
613	Death of Brunhild.		
613 × 614			
614			
615	Deaths of Boniface IV, and of Columban.		
616		616. Death of Ethelbert. Succession of Eadbald.	
? 616			
613 × 617			
616 × 617			Death of Sæbert. Apostasy of the East Saxons.
c. 617	Foundation of Faremoûtier.		
618, Nov.	Death of Deusdedit.		
619, Feb. 2		Death of Laurentius. Succession of Mellitus.	
619, Dec.	Accession of Boniface V.		

Wessex.	*Mercia.*	*East Anglia.*	*Northumbria and Northern Britain.*
			603. Battle of Degsastan.
			604 × 605. Birth of Oswald.
611. Accession of Cynegils.			
			< 612. Birth of Osfrid.
			613 × 614. Birth of Oswy. 614. Birth of Hild.
		613 × 617. Vision of Edwin at the court of Redwald.	? 616. Battle of Chester.
		616 × 617. Battle of the Idle; death of Ethelfrid and accession of Edwin.	

Date.	*Foreign Affairs, Popes, &c. (including Ireland).*	*Kent (including Sussex) and Ecclesiastical Affairs.*	*Essex.*
619 × 624	Letters of Boniface V to Mellitus and Justus.		
623			
624, April 24		Death of Mellitus. Succession of Justus.	
625, July 21		Justus consecrates Paulinus.	
625, Oct.–Nov.	Death of Boniface V; accession of Honorius I.		
626	Faro becomes bishop of Meaux.	Death of Rufinianus.	
? 626			
627			
? 627, Nov. 10		Death of Justus.	
627 × 628			
628			
630	Asterius becomes Archbishop of Milan.		
? 630	First South Irish Synod.		
630 × 631			
> 630 × 631			
631	Irish delegates at Rome. Heracleonas made Caesar.		
? 632			
? 632 × 633	Second South Irish Synod.		
630 × 633	Southern Irish adopt the Roman Easter.		
< 633			
633, Oct. 12			
629 × 634 ?	Letter of Honorius to the Irish.		
634, June 11	Letters of Honorius to Edwin and Honorius. Pallium sent to Paulinus.		
635			
> 635			

Wessex.	*Mercia.*	*East Anglia.*	*Northumbria and Northern Britain.*
			623. Seghine abbot of Iona.
			625. Paulinus sent to Northumbria.
	? 626 Accession of Penda.		626, April 20. Attempted murder of Edwin; birth of Eanfled. 626, June 7. Baptism of Eanfled. 627, April 11. Baptism of Edwin.
		627 × 628. Conversion and death of Earpwald.	
			628. Birth of Benedict Biscop.
		630 × 631. Accession of Sigbert and coming of Felix. > 630 × 631. Coming of Fursa.	
			? 632. Edwin besieges Cadwallon.
			< 633. Birth of Yffi. 633, Oct. 12. Battle of Hatfield. Death of Edwin.
			634. Birth of Wilfrid. 634, Summer. Death of Osric. 634, end. Death of Eanfrid. Battle of Hefenfelth, and accession of Oswald.
635. Baptism of Cynegils.			635. Mission of Aidan, and ound ation of Lindisfarne. > 635. Birth of Ethelwald of Deira.

Date.	*Foreign Affairs, Popes, &c. (including Ireland).*	*Kent (including Sussex) and Ecclesiastical Affairs.*	*Essex.*
636			
638	Accession of Clovis II. Death of Honorius I.		
639			
c. 639			
640	Ercinwald Neustrian mayor of the palace. Death of Asterius of Milan. Accession and death of Pope Severinus. Letter of John IV as Pope Elect to Northern Irish. Consecration of John IV.	Death of Eadbald. Accession of Earconbert.	
641	Accession of Heracleonas.		
642			
> 642 641 × 643			
640 × 644 < 644	Fursa goes to Gaul.		
644		Death of Paulinus (Oct. 10). Consecration of Ithamar to Rochester.	
644 × 645			
645 × 646			
< 646, May 21 < 647			
647 > 647			
647 × 648			
648			
649	First Lateran Council.		

Wessex.	*Mercia.*	*East Anglia.*	*Northumbria and Northern Britain.*
636. Baptism of Cwichelm.			
			638. War of Oswald, ? against Mercia.
639. Baptism of Cuthred.			
c. 639. Birth of Aldhelm.			
			642. Birth of Ceolfrid. Battle of Maserfelth (Aug. 5). Death of Oswald; accession of Oswy.
			> 642. Marriage of Eanfled and Oswy.
641 × 643. Death of Cynegils. Building of the old Minster at Winchester.			
		< 644. Accession of Anna.	
			644. Accession of Oswin of Deira.
644 × 645. Expulsion of Cenwalh.			
645 × 646. Conversion of Cenwalh.			
			< 646, May 21. Birth of Egfrid.
			< 647. Foundation of Hartlepool.
			647. Hild takes the veil.
		> 647. Hereswith takes the veil.	
647 × 648. Restoration of Cenwalh.		647 × 648. Death of Felix; consecration of Thomas.	
648. Consecration of the old Minster at Winchester.			648. Wilfrid enters Lindisfarne.

Date.	*Foreign Affairs, Popes, &c. (including Ireland).*	*Kent (including Sussex) and Ecclesiastical Affairs.*	*Essex.*
? 649	Death of Fursa. Foillan and Ultan go to Gaul.		
648 × 650			
649 × 650			
650			
651			
652			
? 652		Wilfrid arrives in Kent.	
652 × 653			
< 653			Death of Sigbert Paruus; accession of Sigbert Bonus.
653	Martin I sent to Constantinople.		Reconversion of East Saxons.
	Wilfrid and Benedict Biscop leave Kent for Rome.		
		Sept. 30. Honorius dies.	
654	Eugenius I consecrated (Aug. 10). Wilfrid leaves Rome.	654, ? Dec. 12. Election of Deusdedit.	
654 × 655	Wilfrid at Lyons.		
655	Foillan martyred.	March 26. Consecration of Deusdedit.	
? 655	Death of Martin I (Sept. 16).	? 655. Death of Ithamar, and consecration of Damian.	
656	Death of Clovis II.		
? 656			
657	Accession of Vitalian. Death of Ercinwald. Succession of Ebroin.		
657 × 658	Murder of Annemundus.		
658	Accession of John, archbishop of Arles, and of Emmo, bishop of Sens.		

Wessex.	*Mercia.*	*East Anglia.*	*Northumbria and Northern Britain.*
648 × 650. Death of Birinus.			
649 × 650. Agilbert bishop of the West Saxons.			
			650. Birth of Eosterwine.
			651. Murder of Oswin (Aug. 20). Death of Aidan (Aug. 31). Cuthbert enters Melrose.
		652. Marriage of Ethelthryth and Tondbert.	652. Death of Seghine of Iona.
		652 × 653. Death of Thomas; consecration of Boniface.	
	653. Conversion of Peada and the Middle Angles.		
		654. Death of Anna. Foundation of Icanhoe by Botulf.	
			654 × 655. Birth of Elfled.
	655, Nov. 15. Battle of the Winwæd. Death of Penda.	655. Death of Tondbert.	655. Battle of the Winwæd.
	656, Spring. Murder of Peada.		
	? 656. Diuma bishop of the Mercians.		
			657. Foundation of Whitby. Cuimine Ailbe abbot of Iona.
			657 × 658. Birth of Wilbrord.
	658. Rebellion of Mercia against Oswy. Wulfhere king.		

Date.	*Foreign Affairs, Popes, &c. (including Ireland).*	*Kent (including Sussex) and Ecclesiastical Affairs.*	*Essex.*
? 658			
659	Baldhild makes St. Leger bishop of Autun.		
? 659			
660			
658 × 661			
661			
? 661			
662	Restoration of Chelles by Baldhild.		
? 663			
663 × 664			
< 664			Barking founded.
664		Plague	
	Eclipse, May 1 [May 3]. Sigebrand, bishop of Paris, killed. Baldhild enters a convent.	July 14. Deaths of Earconbert and Deusdedit. Accession of Egbert.	664. Death of Cedd.
? 664		? 664. Death of Damian.	? 664. Death of Ethelberg.
? 665	Death of St. Burgundofara. Second visit of Benedict Biscop to Rome.		
666			
? 666			
> 666	Agilbert bishop of Paris.		
665–667	Benedict Biscop at Lérins.		
667	Benedict Biscop's third visit to Rome. Nov. Theodore ordained subdeacon.		
? 667	Wighard sent to Rome by Egbert and Oswy.		

Wessex.	*Mercia.*	*East Anglia.*	*Northumbria and Northern Britain.*
	? 658. Ceollach bishop of the Mercians.		? 658. Alchfrid sends for Wilfrid.
	? 659. Trumhere bishop of the Mercians.		660. Marriage of Egfrid and Ethelthryth.
			658 × 661. Grant of Stamford to Wilfrid.
			661. Death of Finan.
	? 661. Wulfhere conquers Wight.		? 661. Expulsion of Eata and Cuthbert from Ripon. Grant of Ripon to Wilfrid. Ceolfrid goes to Ripon. Death of Boisil.
	662. Death of Trumhere. Succession of Jaruman.		
? 663. Wine made bishop. Agilbert leaves Wessex.			
		663 × 664. Accession of Aldwulf.	Wilfrid ordained priest.
	in		Britain.
			664. Synod of Whitby. Colman leaves Lindisfarne. Cuthbert provost of Lindisfarne. Death of Tuda. Election and consecration of Wilfrid.
			? 664. Rebellion of Alchfrid.
? 666. Expulsion of Wine.			666. Wilfrid returns to Britain.
			667. Colman's settlement at Inisboffin.
	? 667. Death of Jaruman.		

Date.	*Foreign Affairs, Popes, &c. (including Ireland).*	*Kent (including Sussex) & Ecclesiastical Affairs.*	*Essex.*	*Wessex.*
668.	March 26. Theodore consecrated. May 27. Sets out for Britain.			
666–669				
669		Foundation of Reculver. May 27. Theodore reaches Canterbury.		
669 × 670 < 670		< 670. Arrival of Abbot Hadrian.		
c. 670 670 669 × 671	Arculfus' pilgrimage.			670. Hlothhere bishop.
671	Benedict Biscop's fourth visit to Rome.			
> 671		>671 Hadrian abbot of SS. Peter and Paul, Canterbury.		
672	Deaths of Vitalian, and of Faro bishop of Meaux.			672. Death of Cenwalh.
? 672				
669 × 673				
672 × 673 673		July. Death of Egbert. Accession of Hlothhere. Sept. 24. Theodore holds the Council of Hertford.		
? 673				
674	Death of Colman at Inisboffin.			
671 × 675 < 675				
675	Deaths of John bishop of Arles, and Emmo bishop of Sens.		Earconwald bishop of London.	
? 675			? 675 Death of Ethelberg.	? 675. Aldhelm abbot of Malmesbury.
675 × 676	Benedict Biscop goes to Gaul.			

Mercia.	*East Anglia.*	*Northumbria and Northern Britain.*	*History of Wearmouth and Jarrow.*
669. Ceadda bishop of the Mercians.		666-669. Wilfrid in retirement at Ripon. 669. Ceolfrid ordained priest by Wilfrid. Wilfrid restored by Theodore. Death of Cuimine Ailbe of Iona.	
	669 × 670. Death of Boniface.		
		669 × 671. Oswy wishes Wilfrid to accompany him to Rome. 671, Feb. 15 [670]. Death of Oswy; accession of Egfrid.	
672. Death of Ceadda (March 2). Wynfrid bishop.		672. Return of Benedict Biscop. Separation of Egfrid and Ethelthryth. ? 672. Ethelthryth receives the veil from Wilfrid.	
	669 × 673. Consecration of Bisi. 673. Foundation of Ely.		672 × 673. Birth of Bede.
	? 673. Division of the East Anglian see.		674. Foundation of Wearmouth.
< 675. Deposition of Wynfrid. Accession of Sexwulf. 675. Death of Wulfhere. Accession of Ethelred.		671 × 675. Egfrid recovers Lindsey.	

Date.	*Foreign Affairs, Popes, &c. (including Ireland).*	*Kent (including Sussex) & Ecclesiastical Affairs.*	*Essex.*	*Wessex.*
676		Kent ravaged and Rochester sacked by Ethelred of Mercia.		Hædde bishop.
c. 677	Wilbrord goes to Ireland.			
671 × 678				
672 × 678				
678	Pope Agatho consecrated.. Fifth visit of Benedict Biscop to Rome with Ceolfrid. Wilfrid winters in Frisia.	Drought in Sussex, followed by famine.		
? 678		Consecration of Gebmund.		
679	Wilfrid at Rome.			
? 679, Dec.	Death of Dagobert II.			
679 × 680				
Nov. 679–March, 680	Council of Rome. Trial of Wilfrid's appeal.			
680	Deaths of Baldhild, Ebroin, and Agilbert.	Sept. 17. Theodore holds the Council of Hatfield.		
c. 680	Death of Ultan.			
Nov. 680–Sept. 681	Council of Constantinople.			
681				
681 × 682				
682				
684	Council of Toledo.			
? 684	Benedict Biscop's sixth visit to Rome.			
675 × 685				
685		Feb. 6. Death of Hlothhere.		
? 685				

Mercia.	*East Anglia.*	*Northumbria and Northern Britain.*	*History of Wearmouth and Jarrow.*
676. Putta takes refuge with Sexwulf.		676. Cuthbert retires to Farne.	
		671 × 678. Church at Ripon built.	
		672 × 678. Church at Hexham built.	
		678. Expulsion of Wilfrid. Division of his diocese. Consecration of Bosa, Eata, and Eadhed.	
		? 678. Church at Lindisfarne consecrated by Theodore.	
679. Battle of the Trent. Lindsey becomes Mercian.		679. Adamnan abbot of Iona. Death of Ælfwine at the Trent.	679. Eosterwine ordained priest.
			679 × 680. Return of Benedict Biscop with John the archchanter. Bede enters Wearmouth.
		680. Wilfrid returns to Britain, and is thrown into prison. Death of Hild, Nov. 17.	
		681. Brude, king of the Picts, attacks the Orkneys. Release of Wilfrid. Consecration of Tunbert and Trumwine.	681 × 682. Jarrow founded.
			682. Eosterwine abbot.
		684. Synod of Twyford. Deposition of Tunbert. Election of Cuthbert. Bert's expedition to Ireland.	
675 × 685. Ætla bishop of Dorchester.		685, March 26. Consecration of Cuthbert.	
		May 21. Death of Egfrid at Nechtansmere. Succession of Aldfrid.	? 685, April 23. Consecration of Jarrow church.

Date.	*Foreign Affairs, Popes, &c. (including Ireland).*	*Kent (including Sussex) & Ecclesiastical Affairs.*	*Essex.*	*Wessex.*
672–685				672–685. Anarchy.
681 × 686		Plague at Selsey (Sussex).		
681–686		681–686. Wilfrid in Sussex.		
686				686. Accession of Cædwalla. Conquest of Wight.
c. 686				c. 686. Wilfrid in Wessex.
? 686		? 686, Aug. Death of Edric.		
686 × 687				
687	Battle of Testry. Accession of Sergius I.			
687–688				
688				Abdication of Cædwalla.
688 × 689				
689, April	Baptism and death of Cædwalla at Rome.			
689 × 690				
< 690	Abortive attempt of Egbert to evangelise Germany.			
690	Wilbrord's mission to Frisia.	690, Sept. 19. Death of Theodore. Oct. Accession of Witred.		
691 × 692	Second voyage of Adamnan to Ireland.			
692		692, July 1. Election of Bertwald.		
? 692	First visit of Wilbrord to Rome.			
691 × 693				
692 × 693	Swidbert consecrated by Wilfrid as bishop of the Frisians.			
693		June 29. Consecration of Bertwald.		

Mercia.	*East Anglia.*	*Northumbria and Northern Britain.*	*History of Wearmouth and Jarrow.*
		686. First visit of Adamnan to Northumbria, and voyage to Ireland with the released prisoners. Last interview of Cuthbert and Herbert.	686. Death of Eosterwine. Election of Sigfrid.
		? 686. Death of Eata. 686 × 687. Restoration of Wilfrid. He administers the see of Hexham for a year. 687 < March. Cuthbert resigns his see. March 20. Deaths of Cuthbert and Herbert. Aug. Consecration of John of Hexham. 687–688. Wilfrid administers Lindisfarne.	
688. Death of Putta, bishop of Hereford.		688. Second visit of Adamnan to Northumbria.	
			688 × 689. Ceolfrid abbot of Wearmouth and Jarrow (May 13). Death of Sigfrid (Aug. 22).
			689 × 690. Death of Benedict Biscop (Jan. 12).
		691 × 692. Second expulsion of Wilfrid. 692. Death of Brude mac Bilí, king of the Picts.	Bede ordained deacon.
691 × 693. Consecration of Oftfor, bishop of the Hwiccas.			

Date.	*Foreign Affairs, Popes, &c. (including Ireland).*	*Kent (including Sussex) & Ecclesiastical Affairs.*	*Essex.*	*Wessex.*
> 693				
692 × 694			Death of Earconwald. Resignation and death of Sebbi; accession of Sighard and Swefred.	
694		Peace between Kent and Wessex.		
695 [696]	Wilbrord's second visit to Rome, and consecration.			
? 695				
696		Witenagemót of Bersted; Witred's laws.		
675 × 697				
696 × 697	Third voyage of Adamnan to Ireland.			
697				
698				
699				
691 × 703				
701	Death of Sergius I. Ceolfrid's monks, including Hwætbert, at Rome.			
702 × 703				
703 × 704	Wilfrid and Acca with Wilbrord in Frisia.			
704	Wilfrid at Rome. Second appeal.			
< 705				
705	Death of John VI (Jan.).			705. Aldhelm's letter to Geraint. Death of Hædde.

Mercia.	*East Anglia.*	*Northumbria and Northern Britain.*	*History of Wearmouth and Jarrow.*
> 693. Death of Oftfor.			
	? 695. Translation of Ethelthryth.		
675 × 697. Translation of Oswald to Bardney. 697. Murder of Osthryth.			
		698, March 30. Translation of Cuthbert. May 5. Death of Eadbert. 699. Death of Ethelwald of Farne.	
			691 × 703. Bede writes De Arte Metr., De Schematibus, and prob. De Orthographia.
		702 × 703. Great Council.	Bede ordained priest.
		703 × 704. Death of Adamnan.	
704. Ethelred becomes a monk. Succession of Cenred.			704. Hwætbert ordained priest.
			< 705. Bede's Metrical Life of Cuthbert.
		705. Death of Bosa. Return of Wilfrid. Death of Aldfrid. Accession (after two months) of Osred.	

Date.	*Foreign Affairs, Popes, &c. (including Ireland).*	*Kent (including Sussex) & Ecclesiastical Affairs.*	*Essex.*	*Wessex.*
705	Wilfrid ill at Meaux.			Division of the Wessex diocese. Aldhelm bishop of Sherborne.
706				
708	Accession of Constantine I.			
< 709			< 709. Accession of Offa.	
709	Cenred and Offa go to Rome.	c. 709. Eadbert, bp. of Selsey (Sussex).	709. Resignation of Offa.	May 25. Death of Aldhelm.
c. 709				
> 709			> 709. Death of Hildilid.	
709 × 710		Death of Abbot Hadrian.		
713				
690 × 714	Mission of the Hewalds.			
713 × 714	Death of Pippin of Héristal.			
714				
713 × 715	Death of Swidbert.			
715	Death of Constantine I; accession of Gregory II.			715. Battle Ini and
696 × 716		Witenagemót of Bapchild.		
709 × 716				
< 716				
716		Council of Clovesho.		
> 716				
717				
718	Boniface goes to Frisia.			
719	Death of Radbod of Frisia.			
c. 720				

Mercia.	*East Anglia.*	*Northumbria and Northern Britain.*	*History of Wearmouth and Jarrow.*
		705. Synod on the Nidd. Wilfrid restored to Hexham and Ripon.	
		706. Death of Brude mac Derili, king of the Picts; accession of Nechtan.	708. Bede's letter to Plegwin, De Sex Aetatibus.
709. Resignation of Cenred; accession of Ceolred.		709. Death of Wilfrid.	
	713. Death of Aldwulf.		
		713 × 714. Death of Elfled.	
between Ceolred.			
			709 × 716. Bede writes In Acta, In Lucam, ? In Epp. Catholicas.
			< 716. Bede writes In Apocalypsin.
716. Death of Ceolred; accession of Ethelbald.		716. Death of Osred; accession of Cenred. Change of Easter at Iona.	Resignation and death of Ceolfrid. Election of Hwætbert. Translation of Eosterwine and Sigfrid.
			Bede writes In Samuelem, De Mansionibus fil. Israel, De eo quod ait Isaias, &c.
			> 716. Bede writes Hist. Abb., In Marcum.
717, Dec. 30. Death of Egwin of the Hwiccas.		717. Expulsion of Columbite clergy from the Picts.	
		718. Death of Cenred; accession of Osric.	
			c. 720. Bede writes In Genesim.

Date.	*Foreign Affairs, Popes, &c. (including Ireland).*	*Kent (including Sussex) & Ecclesiastical Affairs.*	*Essex.*	*Wessex.*
721	Visit of Daniel to Rome. Defeat of the Saracens.			
? 721				
722	Grant of Utrecht to Wilbrord by Charles Martel.			
724				
< 725				
725	Defeat of the Saracens.	April 23. Death of Witred.		
726				
? 726				? 726. Abdication of Ini.
727		Death of Tobias. Consecration of Aldwulf.		
728				
< 729				
729	Comets.			
715 × 731	Visit of Nothelm to Rome.			
725 × 731				
729 × 731				
731	Death of Gregory II; accession of Gregory III.	Jan. Death of Bertwald.		
? 731				
732	Battle of Tours.			
? 732		? 732. Death of Albinus.		
733	Aug. Solar eclipse.	733. Sigfrid bishop of Selsey (Sussex).		733. War Wessex and
731 × 734				
734	Jan. Lunar eclipse.	734. Deaths of Aldwulf and Tatwin.		
734 × 735				

Mercia.	*East Anglia.*	*Northumbria and Northern Britain.*	*History of Wearmouth and Jarrow.*
		721. Death of Bishop John (May 7). Accession of Ethelwald, bishop of Lindisfarne.	
? 721. Accession of Aldwine (Worr), bishop of Lichfield.			
		724. Nechtan tonsured.	
			< 725. Bede writes De Ratione Bissexti.
			725. Bede writes De Temporum Ratione, De Natura Rerum.
		726. Nechtan imprisoned.	
		728. Nechtan restored. Miracle at Lindisfarne.	
			< 729. Bede writes De Tabernaculo.
		729. Death of Egbert at Iona (April 24). Death of Osric; accession of Ceolwulf.	
			725 × 731. Bede writes In Ezram et Nehemiam.
			729 × 731. Bede writes De Templo.
			731. Bede writes the Eccl. Hist. and Ep. to Albinus.
		? 731. Deposition of Ceolwulf. Expulsion of Acca.	[For other works of Bede which can only be dated < 731, *v.* Int. pp. cli–clv.]
		732. Death of Nechtan. Resignation of Wilfrid II. Election of Egbert of York.	
between Ethelbald.			733. Bede visits Egbert at York.
			731 × 734. Bede writes Retractationes in Acta.
		734. Consecration of Egbert.	734, Nov. Bede's letter to Egbert.
		734 × 735. Consecration of Frithbert.	

Date.	*Foreign Affairs, Popes, &c. (including Ireland).*	*Kent (including Sussex) & Ecclesiastical Affairs.*	*Essex.*	*Wessex.*
735		Nothelm archbishop of Canterbury.		
737	Forthere goes to Rome.			
738 × 739	Death of Wilbrord.			
739		Death of Nothelm.		
740				
744				744. Resignation of Daniel.
743 × 745				
744 × 745				
745			745. Death of Ingwald, bishop of London.	Death of Daniel.
746			746. Selred of Essex slain.	
747		Council of Clovesho.		
757				
758				
760 × 764				

Mercia.	*East Anglia.*	*Northumbria and Northern Britain.*	*History of Wearmouth and Jarrow.*
		735. Death of Pehthelm. Pallium sent to Egbert.	735. Death of Bede.
737. Death of Aldwine.		737. Ceolwulf becomes a monk. Accession of Eadbert.	
		740. Death of Ethelwald of Lindisfarne. ? Death of Acca.	
743 × 745. Death of Wilfrid of the Hwiccas.			
		744 × 745. Death of Wilfrid II.	
		745. Death of Herebald.	
757. Ethelbald slain.			
		758. Resignation of Eadbert.	
		760 × 764. Death of Ceolwulf.	

ADDENDA AND CORRIGENDA.

P. 18, l. 1, after 'pp. 15, 24,' add 'cf. Crawford Charters, p. 24.'

P. 78, l. 4 from bottom, after 'Opp. Min. p. 193' add 'and so the oldest Life of Gregory, App. I. § 11.'

P. 79, l. 10 from bottom, add 'cf. Crawford Charters, pp. 13, 93.'

P. 88, l. 3 from bottom. Other instances of these shortened names are 'Tuma' for Trumwine, p. 268; 'Sicgga' for Sigfrid, Fl. Wig. i. 234; cf. Stark, Die Kosenamen der Germanen.

P. 95, l. 24, add 'On the name Lilla, cf. Crawford Charters, p. 51.'

P. 111, bottom line, add 'The date A. D. is probably an addition of Bede's own to the letter; cf. Crawford Charters, p. 45.'

P. 136, l. 4 from bottom, add 'This was also a trait in the practice of Sir W. W. Hunter's "Old Missionary."'

P. 185, l. 6, read 'She played an important part both in the second and in the final restoration,' &c.

P. 219, l. 15 from bottom, for 'the abbess' read 'Eadburg abbess'; and this Eadburg is identical with the Bugga mentioned on p. 289, and also with the English abbess mentioned on pp. 282, 339.

P. 237, bottom line, after 'festival' add 'and so in the Roman Breviary.'

P. 270, l. 10, add 'On the name Cudda, cf. Crawford Charters, p. 68.'

P. 342, l. 6 from bottom. In some MSS. the prologue of Felix's Life of Guthlac is addressed to Alfwold, in others to Ethelbald king of the East Angles. The former attribution is of course quite possible. But I have little doubt that the person really meant is Ethelbald of Mercia; especially as, in the body of the work, the author makes the analogous mistake of calling Ethelred king of the East Angles, instead of king of the Mercians. With this agrees the tradition that Felix was himself a monk of Croyland. To whom should a monk of Croyland dedicate the life of his patron saint rather than to the founder of his house?

LIST OF ABBREVIATIONS COMMONLY USED.

AA. SS. = Acta Sanctorum. When cited simply thus, the reference is to the great Bollandist collection; when Mabillon or Mab. is prefixed, it refers to Mabillon's Acta Sanctorum Ordinis Benedictini; and when Colgan is prefixed, Colgan's Lives of the Irish Saints are meant.

Ad. Col. = Adamnan's Life of St. Columba; *v.* Rs. Ad. During the printing of the present work a very convenient edition has appeared, by Dr. J. T. Fowler, of Durham; Clarendon Press.

a. l. = ad locum.

Ang. Sac. = Anglia Sacra, ed. Wharton.

Ann. Camb. = Annales Cambriae; R. S., and (more correctly) in Y Cymmrodor, vol. ix.

Ann. Ult. = Annals of Ulster. R. S.

Ann. Wig. = Annales Wigornienses. R. S.

Ann. Wint. = Annales Wintonienses. R. S.

App. Ff., *v.* Ltft. App. Ff.

Art de Vérif. = Art de Vérifier les Dates, &c. 3 vols. fol. 1783-1787.

AS. vers. = The Anglo-Saxon version of Bede's H. E., ed. Dr. T. Miller, E. E. T. S.

Biogr. Misc. = Miscellanea Biographica (Lives of Oswin, Cuthbert, and Eata). S. S. 1838.

Birch = Birch, Cartularium Saxonicum.

Bouquet = Recueil des Historiens de la Gaule et de la France. (The whole series is thus cited, although the later volumes are not edited by Dom Bouquet.)

Bright = Dr. W. Bright's Chapters of Early English Church History. 1878.

C. B., *v.* Rhŷs.

Chron., *v.* Sax. Chron.

Chron. = Bede's Chronicle at the end of the De Temporum Ratione.

Chron. Scot. or C. S. = Chronicon Scotorum. R. S.

Colgan, *v.* AA. SS.

D. C. A. = Dictionary of Christian Antiquities.

D. C. B. = Dictionary of Christian Biography.
Ducange = Ducange, Glossarium mediae et infimae Latinitatis. 4to. 1884–1887.
Dugdale, *v.* Mon. Angl.
Dunstan, *v.* Stubbs.

E. C., *v.* Palgrave.
Eddius = Vita Wilfridi, auctore Eddio Stephano; in Raine's Historians of the Church of York, i. R. S.
E. E. T. S. = Early English Text Society.
E. H. S. = English Historical Society.
Elmham = Historia Monasterii S. Augustini Cantuariensis, by Thomas of Elmham, ed. Hardwick. R. S.
Ep. Succ., *v.* Stubbs.
E. T. = English Translation.

Félire = The Félire *or* Calendar of Oengus the Culdee; ed. Dr. Whitley Stokes for the Royal Irish Academy.
Fl. Wig. = Florence of Worcester, ed. Thorpe. E. H. S. (also in M. H. B.).
F. M. = The Annals of the Four Masters, ed. O'Donovan.
F. N. C. = Freeman's History of the Norman Conquest.

Gams = Series Episcoporum Ecclesiae Catholicae, ed. P. B. Gams. 1873.
Geof. Mon. = Geoffrey of Monmouth, ed. San-Marte. 1854.
G. P. = William of Malmesbury, Gesta Pontificum, ed. Hamilton. R. S.
G. R. = Gesta Regum, *v.* W. M.
Green, M. E. = J. R. Green, The Making of England. 1882.

Haa., Hab.; in the indices, and occasionally in the notes, the Anonymous History of the Abbots and Bede's History of the Abbots are thus cited.
Hardy, Cat. = Sir T. Duffus Hardy, Descriptive Catalogue of Materials relating to the History of Great Britain and Ireland. R. S.
H. E. = Historia Ecclesiastica; generally Bede's, but occasionally Eusebius' is meant.
Hexham = The Priory of Hexham, its Chronicles . . . and Annals, ed. Raine. S. S.
H. H. = Henry of Huntingdon, ed. T. Arnold. R. S.
H. & S. = Haddan and Stubbs, Councils and Ecclesiastical Documents relating to Great Britain and Ireland.
H. Y. = Historians of the Church of York, ed. Raine. R. S.

Jaffé, *v.* R. P., Mon. Alc., Mon. Mog.

K. C. D. = Kemble, Codex Diplomaticus Aevi Saxonici. E. H. S.
Kemble, Saxons = The Saxons in England, by J. M. Kemble. 1849.

Lanigan = Lanigan's Ecclesiastical History of Ireland. 1829.
Lib. Eli. = Liber Eliensis, ed. Stewart. Anglia Christiana Society.
Lismore Lives = (Irish) Lives of Saints from the Book of Lismore, ed. Dr. Whitley Stokes. Anecdota Oxoniensia.
Ltft. App. Ff. = Lightfoot, Apostolic Fathers, two parts in five vols. (2nd ed. of Part ii).
L. Br. = Lebar Brec, 'The Speckled Book.' Published in Facsimile by the Royal Irish Academy.
LL. = The Book of Leinster. Published in Facsimile by the Royal Irish Academy.
LU. = Lebar na h-uidri, 'The Book of the Dun Cow.' Published in Facsimile by the Royal Irish Academy.

M. = Bede's H. E., &c., ed. G. Moberly.
Mart. Don. = Martyrology of Donegal, ed. O'Donovan, Todd, and Reeves. Irish Archaeological and Celtic Society.
M. E., *v.* Green.
Mem. Hex., *v.* Hexham.
M. H. B. = Monumenta Historica Britannica, vol. i. (all published).
M. H. G., *v.* Pertz.
Migne, Pat. Graec. = Migne, Patrologia Graeca.
Migne, Pat. Lat. = Migne, Patrologia Latina.
Misc. Biogr., *v.* Biogr. Misc.
M. & L. = Bede's H. E., Books iii. and iv., ed. Mayor and Lumby. 1881.
Mon. Alc. = Monumenta Alcuiniana, ed. Jaffé and Wattenbach.
Mon. Angl. = Dugdale, Monasticon Anglicanum, ed. Caley, Bandinel, and Ellis. 1817–1830.
Mon. Mog. = Monumenta Moguntina, ed. Jaffé.
Muratori, *v.* SS. RR. II.

N. & K. = Lives of St. Ninian and St. Kentigern, ed. Forbes. 1874.

Opp. = Venerabilis Bedae Opera, ed. Giles, 12 vols. 1843, 1844.
Opp. Min. = Bedae Opera Historica Minora, ed. Stevenson. E. H. S. 1841.
Orosius, AS. vers. E. E. T. S.

Palgrave, E. C. = The Rise and Progress of the English Commonwealth, by Sir F. Palgrave.
Pal. Soc. = Palaeographical Society.
Pertz = Scriptores Rerum Germanicarum, folio series.
Pertz 4to. = Monumenta Historiae Germaniae, 4to series.
P. & S. = Chronicles of the Picts and Scots, ed. W. F. Skene.

Rawl. = Rawlinson Collection of MSS. in Bodleian Library.
Rhŷs, C. B. = Rhŷs, Celtic Britain. S. P. C. K.
R. P. = Regesta Pontificum, ed. Jaffé.
Rs. Ad. = Adamnan's Life of St. Columba, ed. Reeves. Irish Archaeological and Celtic Society.
R. W. = Roger of Wendover, ed. Coxe. E. H. S.

s. a. = sub anno.
Sax. Chron. = Saxon Chronicle. Owing to variations of reading it is often necessary to cite the six MSS. A. B. C. D. E. F. separately.
S. C. H. = Stubbs, Constitutional History. Cabinet edition. 1874–1878.
S. C. S. = Skene, Celtic Scotland, 1876–1880.
S. D. = Simeon of Durham, ed. T. Arnold. R. S.
Sig. Gembl. = Sigebertus Gemblacensis ; in Pertz, vi.
S. S. = Surtees Society.
SS. RR. II. = Scriptores Rerum Italicarum, ed. Muratori.
Stubbs, Dunstan = Memorials of St. Dunstan, ed. Stubbs. R. S.
Stubbs, Ep. Succ. = Registrum Sacrum, . . . Episcopal Succession in England, by W. Stubbs. 1858.
s. v. = sub voce.

Thorne = Chronica Gulielmi Thorne, monachi S. Augustini Cantuar., in Twysden, Decem Scriptores.
Three Fragments = Three Fragments of Irish Annals, ed. O'Donovan. Irish Archaeological and Celtic Society.
Tigh. = The Annals of Tighernach. Printed (very incorrectly) in O'Connor, Scriptores Rerum Hibernicarum ; and (imperfectly) in P. & S. I have generally used the Bodleian MS. Rawl. B. 488.

Vit. Cudb. = Bede's Prose Life of Cuthbert, in Opp. Min.
Vit. Metr. Cudb. = Bede's Metrical Life of Cuthbert, ib.
Vit. Anon. Cudb. = The Anonymous Life of Cuthbert, ib.

Wattenbach, *v.* Mon. Alc.
Werner = Beda der Ehrwürdige und seine Zeit, von Dr. Karl Werner. 1875.
W. M. = William of Malmesbury's Gesta Regum, ed. Stubbs. R. S.
Wülker, Grundriss = Grundriss der angelsächsischen Litteratur, von R. Wülker. 1885.

Z. K. B. = Zimmer, Keltische Beiträge, in Zeitschr. für deutsches Alterthum.

BEDE'S ECCLESIASTICAL HISTORY.

NOTES.

THE PREFACE.

Bede's mode of historical composition.

P. 5. Historiam . . . edideram] *i.e.* in the case of this as of most books, the preface was the last thing to be written. We get from this address to Ceolwulf an insight into Bede's manner of working. He first sends to his correspondent a rough draft of the work for criticism; and then lends the completed work for transcription. In this lending of copies for purposes of transcription consisted the mediaeval process of publication; 'edideram.' Cf. the letter to Albinus printed above. And hence, too, the existence of what may be called quite truly different editions of mediaeval works; for it is evident that copies might be multiplied at different stages in the process of revision. A striking instance of this phenomenon exists in the case of Malmesbury's Gesta Regum. See Dr. Stubbs' Preface, I. xliii–xc. On the editions of the present work see Introduction, §§ 27–28. Bede's mode of working comes out still more clearly in the preface to the prose life of St. Cuthbert. He says: 'nec sine certissima exquisitione rerum gestarum aliquid de tanto uiro scribere, nec . . . ea, quae scripseram, sine subtilissima examinatione testium indubiorum passim transcribenda quibusdam dare praesumpsi. Quin potius primo diligenter . . . progressum . . . uitae illius ab his, qui nouerant, inuestigans, quorum etiam nomina . . . ob indicium certum cognitae ueritatis apponenda iudicaui, sic demum ad schedulas manum mittere incipio. At, digesto opusculo, sed adhuc retento in schedulis, frequenter et . . . Herefrido et aliis, qui . . . uitam illius optime nouerant, quae scripsi legenda atque . . . retractanda praestiti, ac nonnulla ad arbitrium eorum . . . sedu-

lus emendaui; sicque . . . certam ueritatis indaginem . . . commendare membranulis . . . curaui . . . Quod cum . . . patrarem, et coram senioribus . . . uestrae congregationis [*i.e.* Lindisfarne] libellus biduo legeretur, . . . cuncta . . . decernebantur absque ulla dubietate legenda, et . . . ad transscribendum esse tradenda,' Opp. Min. pp. 45–47. On Ceolwulf, see v. 23 note.

ex tempore] 'at leisure,' and so ii. 9 *ad fin.*; Opp. v. 306; Introd. Part I. App. 2, p. clxiii.

siue enim, &c.] On Bede's desire to benefit his readers see the Introduction, § 7, and cf. R. W. i. 4.

p. 6. ut autem . . . curabo] Cf. the passage given above from the Vita Cudb.: 'quorum etiam nomina,' &c., and Werner, pp. 211, 212.

Albinus.

Albinus] He succeeded Hadrian as abbot of the monastery of SS. Peter and Paul at Canterbury in 709 or 710, see v. 20, p. 331. Elmham says: 'successit uenerabilis pater Albinus natione Anglicus, primus qui de gente nostra ad regimen istius monasterii est electus,' p. 294. He says that he died in 732 after an abbacy of twenty-four years, p. 301. But as he places his succession in 708, which is certainly a year too early at the least, it is possible that he did not die till 733 or 734. Anyhow, his death falls just outside the limits of Bede's work. The letter in which Bede thanks him for his help, and sends him copies of the Ecclesiastical History and of the De Templo for transcription is given above, I. p. 3. Elmham quotes his epitaph, p. 301. The Saxon version adds: 'se wæs wide gefaren 7 gelæred,' 'he was far travelled and learned.'

Documents.

monimentis litterarum] This is interesting as showing that Albinus was in possession of documentary evidence connected with the mission of Augustine. We cannot tell how far the documents connected with that mission which Bede gives came from Canterbury, and how far from Rome through Nothelm. See on i. 27.

Nothelm.

Nothelmum] He was, as Bede says here, a priest of the church of London. Bede's 'Quaestiones in Libros Regum' were written in answer to inquiries from him; and are prefaced by a letter in which Bede addresses him as 'frater dilectissime,' Opp. viii. 232, 233; see also Introd. p. xlix, note 2. His visit to Rome and his researches in the papal archives must be placed 715 × 731, during the pontificate of Gregory II, who is obviously the pope referred to below as 'Gregorius qui nunc praeest.' (If the letters in i. 29 and ii. 19 came from the papal archives, and the latter at any rate probably did, even if Ewald's view be adopted that Bede obtained the letters of Gregory I, not from Rome, but from the originals at Canterbury, Neues Archiv, III. 542 ff., Nothelm's visit to Rome must be earlier than 725, as Bede certainly seems to allude to these letters in his

Chron., Opp. Min. pp 194–196). Gregory II died in Feb. 731. Bede finished his history in that year, but in what month is not clear; with the exception of the allusion to the defeat of the Saracens in 732, v. 23, p. 349, which may have been added later (*v.* note *a. l.*), the last event mentioned appears to be the consecration of Tatwin, June 10, 731, ib. p. 350. The news of the Pope's death would take some time to reach Britain. As Gregory II had before his elevation been librarian of the Church of Rome (Stevenson), he would be eminently qualified to direct Nothelm's researches. Obviously Gregory III cannot be meant, for he was not consecrated till March 731, and there would be no time for Nothelm to make researches at Rome under him and communicate them to Bede before the latter finished his work. It is also clear from this passage, and from the letter to Albinus given above, that Nothelm had at some time after his Roman journey visited Bede. Unfortunately we have no means of fixing the date of that visit. In 735 Nothelm became Archbishop of Canterbury; in 736 he received the pallium; Chron.; S. D. ii. 31, 32; Fl. Wig. He died in 739 according to Cont. Baed., *infr.* p. 362; S. D. ii. 32 (so H. & S. iii. 335); in 740, Chron. F; Elmham, p. 312; on Oct. 17, 741, Fl. Wig. The other MSS. of the Chron. do not mention his death; A. B. place the accession of Cuthbert in 741, C. D. E. in 740. Elmham, *u. s.*, gives Nothelm's epitaph, and etymologises his name into 'Notus almus.' Cf. Werner, p. 87.

A principio . . . didicimus] Here Bede, though he gives no names, does acknowledge generally his obligations in the earlier chapters of this work. Cf. Introduction, p. xxiv note; and notes to i. 1, p. 8.

p. 7. hortatu . . . Albini] Cf. the letter printed I. p. 3.

Danihel] See on v. 18, p. 320.

Ceddi et Ceadda] In iii. 21, 23, Bede does not associate Ceadda (Chad) with Cedd in the evangelisation of Mercia, the re-conversion of Essex, or the foundation of Lastingham.

Læstingaeu] See on iii. 23.

Esi] Nothing appears to be known of him.

successio sacerdotalis] '*episcopal* succession.' See note on i. 28.

Cynibercti] See on iv. 12.

aliorum . . . uirorum] One of these is mentioned by name in ii. 16; Deda, a monk of Partenay.

partim ex eis . . . adsumpsi] This is a reference to the Anonymous Life of Cuthbert printed by the Bollandists, and by Stevenson, Opp. Min. pp. 259–284.

p. 8. quod uera lex . . . studuimus] So commenting on Luke ii. 33, Bede says: 'neque enim oblitus euangelista quod eam de Spiritu Sancto concepisse . . . narrarit, sed opinionem uulgi exprimens,

The law of History.

quae uera historiae lex est, patrem Ioseph nuncupat Christi,' Opp. x. 333. Bede, however, is nearly always careful to mark where he is writing only 'fama uulgante' by using such words as 'fertur,' 'perhibetur,' &c. See Introduction, p. xlv note.

Praeterea omnes] On the position of this paragraph in the various MSS., see the critical notes here and at p. 360: and on the importance of this as a test of the different recensions of Bede's work, see the Introduction, § 27.

interuenire meminerint] On Bede's desire for the prayers of his readers, see Introduction, pp. lxv, lxvi.

BOOK I. CHAPTER 1.

Introductory Chapters.

The first twenty-two chapters of this first book are in the nature of an introduction to Bede's main subject, which is 'the ecclesiastical history of the people of the English.' As preliminary to this he gives, chiefly from second-hand authorities, (1) a description of Britain, c. 1; (2) an account of the Roman conquest and government of Britain, cc. 2, 3, 5, 6, 9, 11; (3) of the abandonment of Britain by the Romans, and of the state of the island after their departure, cc. 12–14; (4) such particulars as he was able to glean as to the condition of British Christianity up to the time of the conquest of Britain by the Saxons, cc. 4, 7, 8, 10, 17–21; (5) the coming of the Saxons and the struggles of the Britons against them, cc. 15, 16, 22. With the coming of Augustine in c. 23, Bede reaches his proper subject.

Bede's deference to authority.

p. 9. Brittania] The marginal references and notes will show that Bede derived a large part of this chapter from earlier writers. We can hardly therefore agree with Sim. Dun. when he says: 'terrarum regionumque diuersarum situs, naturas, qualitates, subtiliter aesi cuncta ipse peragrasset, plerumque describit,' i. 41. We could indeed heartily wish that Bede had given us more of his own observation and less of ancient writers. But it is a good illustration of the way in which authority dominated the mediaeval mind. Bede in turn became an authority. William of Tyre (xiii. 18) discussing the question of the sources of the Jordan, a question which he could easily have solved by a visit to the spot, after quoting various opinions, says: 'Beda tamen et quidam alii nostri doctores, auctoritatis praecipuae, utrunque fontem iuxta Caesaream Philippi . . . originem dicunt habere,' &c., and so leaves the matter. I owe this interesting illustration to my friend Mr. T. A. Archer. For the extracts from classical authors printed in the notes to this chapter I am very largely indebted to the collection of passages

at the beginning of the M. H. B. This chapter is much abbreviated in the AS. version. It is sometimes found separately with the title 'De situ Brittaniae,' *e.g.* MS. Rouen, No. 1398.

Oceani insula] So at the end of book i. of the Cant. Cant. Bede speaks of himself and his countrymen as 'longius extra orbem, hoc est in insula maris oceani nati et nutriti,' Opp. ix. 200. For Britain as the end of the world, as in some sort an 'alter orbis,' see the passages in H. & S. i. 3–5, 10, 11, 13; ii. xxi; cf. *infr.* c. 8, and the passages cited on c. 2 *ad init.* This first sentence is from Pliny whom Bede cites largely in his scientific works: Opp. vi. 106, 198, 'in opere pulcherrimo naturalis historiae'; 204, 208, 209, 211, 214, 216, 'solertissimus naturalium inquisitor'; and also in his theological works, vii. 45; ix. 310; xii. 142, 149; cf. Introduction, pp. xxxvii f., lii f. For the way in which Bede in these early chapters ignores the authorities he follows, see Introduction, p. xxiv note.

Britain an 'alter orbis.'

Pliny.

Bede's authorities.

Hispaniae] This implies that Spain projects very much further to the west than is really the case; a mistake very common in ancient writers, *e.g.* Tac. Agr. c. 10, 'Britannia . . . in occidentem Hispaniae obtenditur,' and see the maps of the world according to Strabo and Ptolemy. Cf. Orosius, i. 2, ed. Zangemeister, pp. 11, 12.

Spain.

milia passuum DCCC] The references to Gildas are to the edition of Stevenson.

habet a meridie] Orosius, i. 2; almost verbally identical with the Orbis Descriptio given M. H. B. p. xix[a].

Rutubi portus] Richborough, near Sandwich, in Kent; now silted up, but in Roman times one of the chief ports of embarkation for the Continent; Guest, Orig. Celt. ii. 396, 397; Scarth, Roman Britain, pp. 154 ff.

Richborough.

Gessoriaco] Gessoriacum is Boulogne, cf. Scarth, *u.s.* p. 36, and for the Morini and their nearness to Britain, c. 2 *ad init.*

Boulogne.

ut quidam . . . CCCCL] This is the estimate of Dio Cassius, M. H. B. p. li[a], and of the Itinerarium Antonini, ib. xx[b], to which Bede possibly alludes. M. B. N. read CCCL.

Orcadas] See on c. 3.

p. 10. uineas] The culture of the vine was more extensive in England formerly than now, especially in some of the monasteries. Henry VI used to stay at Bury St. Edmund's 'propter . . . uineae odorem delectabilem,' Lappenberg-Pauli, Gesch. Engl. v. 281. 'The Vineyard' may still be seen as the name of streets in old English towns. Malmesbury says of the Vale of Gloucester: 'Regio plus quam aliae Angliae prouintiae uinearum frequentia densior, prouentu uberior, sapore iocundior. Vina enim ipsa bibentum ora

Culture of the vine in England.

tristi non torquent acredine, quippe quae parum debeant Gallicis dulcedine,' G. P. p. 292. When Fortescue says of wine 'that commodite we have not,' he only means that the manufacture of wine was not sufficiently extensive to make the taxation of it a source of revenue; Governance of England, pp. 132, 268. Cf. H. H.: 'Brittania uineae . . . fertilis est, sed raro.' He gives Winchester the palm for its wine. On vineyards and wine-making in England, and on recent attempts to revive the industry, see Spectator, Sept. 22, 1894. Tacitus, however, says: 'solum praeter oleam uitemque et cetera calidioribus terris oriri sueta, patiens frugum, fecundum,' Agr. c. 12.

'Issicius' and 'esox.'

issicio] 'Isicius' is a derivative of 'isix' (Ducange), which is a collateral form of 'esox,' from which also we get the derivative 'esocius.' 'Esox' and its derivatives are often taken to mean 'pike.' But in mediaeval Latin at any rate they mean 'salmon.' In the Celtic languages 'esox' becomes Irish *eó*, O. Welsh *ehawc*, Mod. Welsh *eog*, Cornish *ehoc*, all of which mean 'salmon'; *e. g.* 'isicius uel salmo, *ehoc*,' Zeuss, G. C. p. 1074. More to the point are the Anglo-Saxon vocabularies: '*isic*, laex' (= Germ. *lachs*, salmon), Wülker, col. 28; '*esocius* uel *salmo*, lex,' ib. col. 180; '*esox*, leax,' ib. col. 394. In Ælfric's colloquy, in a list of sea fishes, we find 'alleces et isicios, delfinos et sturias' glossed 'hærincgas 7 leaxas, mereswyn (lit. sea-swine) 7 stirian,' ib. col. 94. Cf. Rs. Ad. p. 129 note.

uituli marini] 'seals,' cf. iv. 13 *ad fin.*

exceptis] 'besides, in addition to.'

Pearls in Britain.

margaritam] On the pearls of Britain, see the extracts in M. H. B. viii[a] (Pliny), x[b] (Solinus), xliii[a] (Tacitus), xciv[b] (Aelian). Suetonius mentions a tradition that Julius Caesar invaded Britain 'spe margaritarum,' ib. xlix[a], and Pliny, copied by Solinus, (*u. s.*) says that he dedicated, in the temple of Venus Genitrix, a breastplate set with British pearls. Most of these authors, however, do not agree with Bede in praising the colour of the British pearls. Pliny calls them 'decolores,' Tacitus, 'subfusca et liuentia,' *u. s.* They are commonly found still at Whitstable in mussels.

St. Basil's Hexameron.

Basilius] The Hexameron of St. Basil the Great 'is the most celebrated of all his works,' D. C. B. i. 296. It is a treatise on the six days' work of creation, Gen. i. 'It was translated into Latin by Eustathius Afer,' c. 440, ib. and ii. 391. Cf. Aldhelm, Opp. ed. Giles, p. 32. '[Basilii] . . . ἔργα τὰ ἑξαμέρων, id est, opera sex dierum . . . in Latinum translata leguntur.' This translation was used by Bede, and the present passage is taken from it, *v.* Migne, Pat. Lat. liii. 907. Cf. 'Basilius Caesariensis quem Eustathius interpres de Graeco fecit esse Latinum,' Opp. vii. 1. Bede also quotes

the Hexameron, Opp. vi. 151, 200, 208; vii. 7. Origen, Ambrose, and Hippolytus wrote works with the same title; Ltft., App. Ff. I. ii. 327, 331, 413. Bede, in his own Hexameron on Gen. i. 2, says: 'ignem ardentem terrae interioribus insitum, calidi aquarum fontes produnt, quae cum per certa quaedam metalla in profundo aquarum transcurrunt, non solum calidae sed et feruentes insuper faciem telluris emanant,' Opp. vii. 5. There is an Anglo-Saxon Hexameron attributed to Ælfric, based partly on Basil and partly on Bede, ed. H. W. Norman, Lond. 1849. Cf. Wülker, Grundriss, p. 466.

argenti] 'Fert Britannia aurum et argentum, et alia metalla, pretium uictoriae,' Tac. Agr. c. 12. Cicero, on the other hand, writing c. B.C. 55, says: 'In Britannia nihil esse audio neque auri neque argenti.' And again: 'Etiam illud iam cognitum est, neque argenti scripulum esse ullum in illa insula, neque ullam spem praedae, nisi ex mancipiis,' *v.* M. H. B. lxxxvii f. The Life of St. Cainnech speaks of Britain as the source whence the Irish obtained their gold; Cod. Salmant, ed. de Smedt and de Backer, col. 388, cited by Zimmer. Silver and gold in Britain.

firmissimis] 'butan oðrum læssan unrim ceastra,' 'besides innumerable other lesser towns,' adds the AS. version. Cf. the Panegyrist in M. H. B. p. lxvii[a]: 'Britannia . . . tanto frugum ubere, tanto laeta munere pastionum, tot metallorum fluens riuis, tot uectigalibus quaestuosa, tot accincta portubus, tanto immensa circuitu.'

lucidas . . . noctes habet] 'Dierum spatia ultra nostri orbis mensuram; nox clara, et extrema Britanniae parte breuis, ut finem atque initium lucis exiguo discrimine internoscas,' Tac. Agr. c. 12. On the midnight sun in yet more northern countries, 'in insula Thyle, quae ultra Britanniam est, uel in finibus Scytharum,' see Bede, Opp. viii. 255, 256. Cf. vi. 159. Length of days in Britain.

p. 11. iuxta numerum librorum] On the symbolism of the number five, see Introduction, p. lx.

quinque gentium linguis] Bede is speaking of the existence in Britain of five languages, rather than of five nations; and more particularly of languages employed in the service of religion, as Professor Earle has rightly remarked, Sax. Chron. p. 279. Hence Bede was obliged to include Latin, the most important of them all from this point of view. He does not mean that in his day there were descendants of the Roman legionaries existing in such distinctness in Britain as to form a separate 'gens.' H. H., copying Bede, says distinctly: 'quinque linguis utitur Brittania,' and adds: 'quamuis Picti iam uideantur deleti, et lingua eorum ita omnino destructa, ut iam fabula uideatur quod in ueterum scriptis eorum mentio inuenitur,' p. 12. Nennius, § 7, speaking of nations Five languages in Britain.

only, rightly omits 'Latini': 'in ea habitant quattuor gentes, Scotti, Picti, Saxones, atque Brittones.' MSS. D, E, F, of the Sax. Chron. have, *ad init.*, a short summary of this chapter of Bede. Of these, D translates the present passage correctly: 'there are in the island five languages, English, Brit-Welsh, Scottish, Pictish, and Latin.' F turns the languages (geþeódu) into 'peoples' (ðeóda), omits Latin, and redresses the balance by breaking up 'Brit-Welsh' into 'British and Welsh'; a mode of action for which MS. E had prepared the way. Geoffrey of Monmouth gives 'Romani' as the first of the five 'populi'; i. 2, but his Welsh translator turns these 'Romans' into 'Normans,' Welsh Bruts, ed. Evans & Rhŷs, p. 41. Where Bede treats of the languages of Britain without any ecclesiastical reference he speaks of them as four, iii. 6.

Armorica. **de tractu Armoricano**] The name 'Armorica' (=the district by the sea, cf. Caesar, B. G. vii. 57, 'uniuersae ciuitates quae oceanum attingunt . . . Armoricae appellantur') was originally applied to nearly the whole of the northern seaboard of Gaul. But in Gaul, as in Britain, the Celtic inhabitants were driven further and further towards the west, and the name Armorica retreated with them into the north-western angle of the country, the modern Brittany, cf. H. & S. ii. 70–73. It was this close connexion of the populations on the two sides of the Channel which obliged the Romans to attack Britain. Mommsen, The Provinces, E. T. i. 173. Note that Bede knows nothing of the Brutus legend, which appears in Nennius, § 7, and reaches its most developed form in Geof. Mon. lib. i. The Chron. D, E, F, turns 'Armorica' into 'Armenia.'

Picts and Scots. **Pictorum de Scythia**] 'Scythia citerior siue Scandia,' Smith. And in a passage cited above, p. 7, Bede evidently uses 'Scythae' for the inhabitants of the Scandinavian peninsula. Note that Bede only gives this as a tradition: 'ut perhibent.' Nennius, §§ 13–15, drawing from Irish sources, 'sic mihi peritissimi Scottorum nunciauerunt,' brings the *Scotti* to Ireland from Scythia by way of Spain; and this is the ordinary Irish account; cf. *e.g.* the poem of Maelmura, Irish Nennius, pp. 221 ff. It is based on a wild identification of 'Scotti' and 'Scythae.' Bede does not profess to know anything of the Scotti prior to their settlement in Ireland. For an account of the early legends, &c., of the Picts and Scots, cf. S. C. S. i. 123–144, 192 ff.; iii. ch. 3. As to the Picts, the most probable view is that they were a pre-Aryan race, like the Basques. The name has nothing to do with the Latin 'pictus,' 'painted,' *v.* Rhŷs, Rhind Lectures, pp. 51–55, 95–98, 102–106; Proceedings. Antiquaries of Scotland, pp. 305, 306. In the latter monograph Professor Rhŷs has made an attempt to solve the vexed question of the Pictish language.

Hiberniam] 'Scotland,' AS. vers. Cf. Orosius, AS. vers. 'Igbernia þæt we Scotland hátað,' 'Hibernia which we call Scotland,' p. 24.

contra Hispaniae] Cf. Orosius, i. 2, pp. 11, 12. His phrase that Ireland and Spain front one another at a great distance, 'procul spectant,' was improved by Irish legend into the statement that Ireland is visible from Spain; and hence the migration of the 'Scots' or 'Gaels' from Spain to Ireland, Irish Nennius, pp. 238 ff. and notes.

p. 12. de feminea regum prosapia] This is the famous law of Pictish succession, whereby brothers, sons of the same mother, succeeded one another, and on their failure the succession passed to the children of their sisters or the nearest male kinsman whose relationship was traced through a female. This law has its origin in tribal customs prior to the institution of monogamy; but when its origin was forgotten, legends were invented to account for it. Cf. P. & S., pp. xcviii ff., 122, 123, 199, 319, 329, 381; S. C. S. i. 177, 232 ff.; iii. 96, 97. Zimmer, Früheste Berührungen, p. 286, refers to Zeitschr. für franz. Sprache u. Litteratur, xiii. 101. Law of Pictish succession.

quod . . . seruatum] 'þæt get to dæg is mid Peohtum healden,' 'which is still to-day observed among the Picts,' AS. vers. It certainly lasted until the union of the Pictish and Scottish lines of kings in the person of Kenneth Mac Alpin, in the middle of the ninth century; and attempts were made to revive it subsequently. P. & S. pp. cxxxiii ff. The Sax. Chron. says: 'þæt hy heoldon swa lange syþþan,' 'that they so observed for a long time afterwards.' Its duration.

Scottorum nationem . . . recepit, &c.] The northern part of the modern county of Antrim was called Dal Riada, and traced its origin to an eponymous hero Cairbre Riada, son of Conaire, whose (Conaire's) death is placed in 165 A.D. From this Irish district a settlement was made on the west coast of the modern Scotland; and thus the name Dal Riada was transplanted from Irish to British soil. According to what seems the most historical account, this settlement was made about 500 A. D. under the sons of Erc. But another form of the legend, followed apparently by Bede here, makes Cairbre Riada himself lead a colony to Britain contemporaneously, or nearly so, with the settlement in Ulster; *i.e.* c. 200 A.D. This is probably an attempt to account for the name Dal Riada on British soil without reference to the Irish district. Certainly the first permanent settlement of the Irish Scots in Britain was c. 500. Earlier (like the Saxons and Danes) they appear as marauders. Ammianus Marcellinus shows us Picts, Saxons, and Scots all fighting against the Romans in Britain about the year 363, Settlement of Scotti in Britain.

M. H. B. p. lxxii. Stilicho towards the end of the century repulsed them for a time:

> 'Maduerunt Saxone fuso
> Orcades, incaluit Pictorum sanguine Thule;
> Scotorum cumulos fleuit glacialis Ierne.'

Claudian, in M. H. B. xcviii (cf. the other extracts there given). But they soon resumed their ravages; and first the Saxons and then the Scots effected permanent lodgements. Cf. Rhŷs, Rhind Lectures, pp. 87, 88; C. B. pp. 91, 244, 272. But for the coming of the Saxons the Scots might have had a wider dominion in Britain; their advance southward was finally checked by Ethelfrid in the battle of Dægsastan, 603 A. D., c. 34; but they ultimately gave their name to the northern kingdom, while the Picts were absorbed leaving hardly any trace behind them. Cf. S. C. S. i. 137 ff.; P. & S. pp. cix-cxi; Rs. Ad. pp. 184, 433 ff.; Zimmer, Kelt. Beitr. iii. 6. On the spread of the Gaelic language in Scotland, see some very interesting remarks in Rhŷs' Rhind Lectures, pp. 81–98.

Hibernia] 'Hibernia, Scotta ealond,' 'Ireland, the island of the Scots,' AS. vers., and so very frequently.

usque hodie . . . uocantur] 'þæt cynn nu geond to dæg Dalreadingas wæron gehatene,' 'up to this day that race were called Dalreadings,' where the translator has combined the Irish 'Dal' with the Saxon patronymic in '-ing.'

daal] 'dál,' 'a division,' occurs frequently in Irish names of districts: see *e.g.* the indices to the Four Masters, to the Irish Nennius, &c.

Description of Ireland.

Hibernia . . . praestat, &c.] Cf. Solinus: 'Hibernia . . . ita pabulosa, ut pecua ibi nisi interdum a pascuis arceantur, in periculum agat satias. Illic nullus anguis . . . Adtanatos insula (Thanet) . . . quum nullo serpatur angue, asportata inde terra quoquo gentium inuecta sit, angues necat,' M. H. B. p. x[a]. Isidore, who copies Solinus, actually derives the name Thanet from *θάνατος*, ib. cii[b]. Irish legend attributes this immunity of Ireland to St. Patrick. St. Columba obtained a similar blessing for Iona. There is a basis of fact for these legends. Very few reptiles and batrachians are native to Ireland, *v.* M. C. Cooke, Our Reptiles and Batrachians, pp. 23, 40, 47, 67, 91, 113, 156; and Fowler's Adamnan, pp. xxxii, 97; Rs. Ad. p. 142. There is a very interesting notice of Ireland in Tacitus, Agr. c. 24: 'Spatium eius, si Britanniae comparetur, angustius, nostri maris insulas superat. Solum, caelumque, et ingenia cultusque hominum haud multum a Britannia differunt. Melius aditus portusque per commercia et negotiatores cogniti. Agricola expulsum seditione domestica unum ex regulis gentis exceperat, ac specie

amicitiae in occasionem retinebat. Saepe ex eo audiui legione una et modicis auxiliis debellari obtinerique Hiberniam posse; idque etiam aduersus Britanniam profuturum, si Romana ubique arma, et uelut e conspectu libertas tolleretur.' We see here the same causes which led the Romans from Gaul to Britain, drawing them from Britain to Ireland. That Ireland was never conquered by the Romans is one of the reasons why she has always lagged behind the sister island. We see here also the chronic tendency of Ireland to discord and the invocation of the foreigner, which culminated in the application of Dermot Mac Murrough ('Diarmait na n-Gall,' 'Dermot of the Strangers,' as the Irish call him) to Henry II in the twelfth century.

p. 13. **denique uidimus**] 'sume men gesawon,' 'some men saw,' AS. vers.

rasuram aquae inmissam] For similar modes of treatment, cf. iii. 2, 9, 13 *ad fin.*, 17; iv. 3 *ad fin.*; v. 18, pp. 129, 145, 153, 161, 212, 218, 320; Vit. Cuthb. c. 41.

haec autem proprie patria Scottorum est] Cf. ii. 4, p. 87: 'Scotti qui Hiberniam . . . incolunt . . . in praefata ipsorum patria.' It cannot be too clearly realised that at the time when Bede wrote, and for more than two centuries after, the term 'Scottia' refers to Ireland, and Ireland alone. It was only towards the end of the tenth century that it began to be used of any part of Britain; and even then it was applied to a very limited district, and only gradually during two more centuries was the application extended to the whole of the northern kingdom. Thus in ii. 4, p. 87, the letter of Laurentius, &c., is addressed 'episcopis uel abbatibus per uniuersam Scottiam,' whom earlier in the chapter Bede had spoken of as 'Scotti qui Hiberniam . . . incolunt.' So in iv. 26, p. 266, Bede says that Egfrid 'Hiberniam . . . uastauit,' and then a little lower down tells how Egbert exhorted him 'ne Scottiam . . . inpugnaret,' p. 267. Cf. P. & S. p. 197: 'Scotois . . . lour propre pays est Ireland, lour coustom et patoys acordaunt, qi puis furount mellez od Pices,' 'The Scots . . . their proper country is Ireland, their customs and language agreeing thereto, though they afterwards became mingled with the Picts.' Cf. ib. 380: 'Yat cuntre, yat now is callit Irland . . . [Iber] callit it . . . Scotia; ye quhilk it in ald cronyclis . . . is callit Scotia Maior, to ye tymme yat sum part of ws comme out of it in oure Scotland, . . . and it was callyt Scotia Minor.' I know no authority for this latter statement, and believe it to be a mere bookman's analogy from the use of Britannia Minor for Brittany as opposed to Britain. It illustrates the point in question that when Bede uses the term 'Hibernia' the AS. translator nearly

Ireland the home of the Scotti.

always adds the explanation 'Scotta ealond,' 'the island of the Scots.' Of course the tribe name 'Scotti' would apply to any members of the Irish race, whether living in Ireland or in Britain, and where Bede is speaking of matters common to both branches, such as their paschal customs, it is often to be understood as including both. Still, as Ralph, Archbishop of Canterbury, says, writing to Calixtus II in 1119: 'saepenumero [Beda] in eodem uolumine euidenter distinguit inter Scotos qui Britanniam, et illos qui incolunt Hiberniam,' H. & S. ii. 194. For the latter, cf. (in addition to the passages already quoted) i. 13; ii. 19; iii. 3, 26 (Scotti austrini); v. 15. For the former, cf. i. 34; ii. 5; iv. 26; v. 23 *ad fin.* Bede also distinguishes the Scots in Britain by coupling them with the Picts: 'Scotti siue [=et] Picti,' iii. 1, 27 *ad fin.* On the difference of usage between Bede and Adamnan as to the inclusion of Iona in the term Scottia, see iii. 24 note. Cf. on the whole subject, S. C. S. i. 1–7, 398; P. & S. pp. lxxv ff., and note on iii. 19, p. 167.

Alcluith] See on c. 12 *infra.*

CHAPTER 2.

Bede's sources.

It is no part of my plan to discuss the history of Roman Britain; especially as Bede's account of it is based almost entirely on second-hand authorities. I must confine myself as a rule to pointing out Bede's sources, and the slight additions which he has made to them. This chapter is very briefly summarised in the AS. vers., MS. B of that version omitting it altogether. It is almost wholly taken from Orosius. Cf. Werner, pp. 23, 31.

Julius Caesar

inaccessa atque incognita] Cf. the extracts in M. H. B. pp. xxxv, xlix[a], lxxii[a]; Bede, Opp. vi. 299 (from Eutropius). On the invasion of Julius Caesar there is an interesting article by Dr. Guest in the Archaeological Journal, xxi. 220; reprinted in Origines Celticae, ii. 331–372.

qui anno, &c.] The year A. U. C. 693 is taken from Orosius, who gives it as the year of the passing of the Lex Vatinia, whereby the command in Gaul was conferred on Caesar for a period of five years. The year corresponding to A. U. C. 693 is B. C. 61, not 60 as Bede gives it. But the date is wrong. The year of the consulship of Caesar and Bibulus and of the Lex Vatinia was A. U. C. 695 or B. C. 59. The expeditions to Britain were in A. U. C. 699 and 700; B. C. 55 and 54.

p. 14. **in hiberna**] Both here and at the end of the chapter there is a various reading 'hibernia.' See critical notes. This has misled

the epitomator of the Sax. Chron. MSS. D, E, F, who writes: 'þa he forlet his here gebídan mid Scottum,' 'then he left his army to remain among the Scots' (=Irish). The same variety occurs in the MSS. of H. H. p. 18.

quarum . . . infixae] This sentence is Bede's own. There is no reason to believe that Bede had ever been in the south of England. He may have received the information from some of his south-country friends, such as Albinus or Nothelm. Dr. Guest, Orig. Celt. ii. 281, decides in favour of the latter. The site of the ford he places at Halliford, at the Coway Stakes, ib. 388. So Smith *ad loc.* Bede has omitted an erroneous statement of Orosius, that the Thames is fordable only at one point.

CHAPTER 3.

P. 15. Anno, &c.] The date of Claudius's invasion of Britain is A. U. C. 796, A. D. 43. The reason why he reaped his laurels so easily was that the way had been prepared for him by Aulus Plautius, on whose campaign see Guest, *u. s.* ii. 381 ff. Cf. the extracts in M. H. B. pp. xliii[a], xlix[b], lxxii[a]. It was while celebrating games in honour of Claudius' return from Britain, that Agrippa I was stricken down in the manner narrated in the Acts, c. 12, *v.* Schürer, Gesch. d. jüdischen Volkes, i. 469 f. It is interesting to find the history of our own island thus brought into direct connexion with that of the early Church. For inscriptions relating to Claudius' conquest of Britain, cf. Scarth, *u. s.* pp. 241, 242; and compare with this chapter Bede's Chron. Opp. Min. pp. 170, 171. Invasion of Claudius.

paucissimos dies] sixteen. Dio Cassius, lx. 23, in Clinton.

plurimam insulae partem] The Sax. Chron. D. E. *sub ann.* 47 interprets this by 'ealle Pihtas 7 Walas.' 'all the Picts and Welsh.'

Orcadas . . . adiecit imperio] He may have nominally annexed them; there was no real conquest. Tacitus expressly says of Agricola, c. 10: 'incognitas ad id tempus insulas, quas Orcadas uocant, inuenit domuitque.' The Orkneys were constantly a rendezvous and basis for attacks on Britain from the north. Hence the need for reducing them. Nennius represents the Picts as thus using them: 'Picti uenerunt, et occupauerunt insulas, quae uocantur Orcades, et postea ex insulis uastauerunt regiones multas,' § 12. Claudian, in a line already quoted, represents the Saxons as defeated there: The Orkneys.

> 'maduerunt Saxone fuso
> Orcades.'

Aedan mac Gabrain (c. 34), King of the Scots of Dalriada, attacked

them in 579; Brude, King of the Picts, in 681. Ann. Ult. In the ninth century they played an important part in the Scandinavian inroads and became the seat of a Scandinavian power. Cf. Adam of Bremen: 'Orchades insulae, quas barbari uocant Organas,' Pertz, vii. 384.

Vespasian. **Uespasianus**] 'quod initium uenturae mox fortunae fuit; domitae gentes, capti reges, et monstratus fatis Vespasianus,' Tac. Agr. c. 13. 'Duas ualidissimas gentes, superque xx oppida et insulam Uectem Britanniae proximam in ditionem redegit,' Suet. Vesp. c. 4; M. H. B. pp. xliii, l.

Uectam] On Wight, cf. iv. 13, 16.

CHAPTER 4.

Chronology. **P. 16. Anno, &c.**] Orosius gives A. U. C. 811 as the date of Marcus Antoninus (better known as Marcus Aurelius). This would be A. D. 158. The real date is A. D. 161. Lucius Verus (here called Aurelius Commodus) died in 169. Eleutherus did not succeed till 171 at the earliest, possibly not till 177. The alleged event cannot therefore strictly have taken place 'horum temporibus.' Bede, in his Chronicon, places it under the year 180, Opp. Min. pp. 173, 174; the Saxon Chron. under 167.

Legend of King Lucius. **Lucius**] The earliest authority for this story is the recension of the Liber Pontificalis known as the 'Catalogus Felicianus,' attributed to the year 530. Thence Bede probably got it, either through his friend Nothelm, or through his brother monks who visited Rome in 701 (Opp. vi. 242, Introduction, p. xvii; Liber Pont. ed. Duchesne, I. ccxxii f.), or in 716, Haa. §§ 37, 38. Gildas knows nothing of it. It may safely be pronounced fabulous. Liber Pont. *u. s.* I. cii; H. & S. i. 25, 26. Cf. Wharton, Ang. Sac. i. 180: 'nobis tanti non sunt fabulae utcumque splendidae, ut earum gratia in Cimmeriis tenebris luctemur.' Nennius, § 22, makes the Pope 'Eucharistus,' an obviously fictitious name. The fable was largely developed in later times; W. M. makes Eleutherus' missionaries found a church at Glastonbury, i. 23, 24; while Rudborne makes Lucius endow the bishop and monks of Winchester with various lands, &c.; Ang. Sac. i. 182, cf. N. & K. pp. 183, 208; D. C. B. article 'Eleutherus'; Bright, pp. 3–5, who is inclined to think that the tale may have some foundation; so Lappenberg, i. 46, 47; E. T. i. 48, 49; Werner, pp. 208–210. In v. 24, p. 352, Bede gives the length of Eleutherus' reign as fifteen years.

Diocletiani] 'þæs yfelan Caseres,' 'the bad emperor,' adds AS. vers.

CHAPTER 5.

Anno, &c.] Orosius gives A.U.C. 944 as the date of Severus's accession (=A.D. 191). The real date is 193.

non muro, ut quidam] I do not know to whom Bede is alluding here. Of the authors cited in M. H. B. Eutropius, p. lxxii[a], Orosius, p. lxxix[b], Eusebius's Lat. Chron. p. lxxxi[b], Cassiodorus, p. lxxxii[b], all use *uallum*. Aelianus Spartianus once uses *murus*, in another passage he speaks of 'murus aut uallum,' p. lxv[a]. In the text of Sextus Aurelius Victor the word is *murus*, p. lxxi[a], but in the epitome it is *uallum*, p. lxxi[b]. The explanation of the difference between a *uallum* and a 'murus' is Bede's own. The AS. vers. merely says 'mid dice 7 mid eorðwalle,' 'with a ditch and earth-wall.' On the Roman fortifications in Britain I have received the following interesting note from Mr. Haverfield, of Christ Church. I print it here as a valuable contribution by one who has made an independent study of the original authorities, which I cannot pretend to have done. Roman walls in Britain.

'The northern frontier of Roman Britain was defended by two fortified lines, one joining the Solway and the Tyne, the other the Clyde and the Firth of Forth. The southern line consists of two parts. The most striking part is a stone wall, with a ditch, large and small forts, and a connecting road, which is plainly meant to repel northern attack and stretches for a distance of about 85 miles from Bowness-on-Solway to Wallsend-on-Tyne. South of this, and separated from it by an interval which varies from 30 to 1300 yards, is the so-called Vallum, an earthwork comprising a ditch and three ramparts of upcast earth. It appears to have no military object, but runs parallel to the Wall for its whole length with the exception of five or six miles at each extremity. The origin of the Wall is known. The Life of Hadrian, attributed to Spartianus, says that Hadrian built a wall for 80,000 paces to divide Romans and barbarians (c. 11, 2), and the inscriptions of the Wall show that it, with its forts, dates mainly, if not wholly, from Hadrian's reign (Proceedings of the London Society of Antiquaries, xiv. (1892) 44-55). The origin and object of the Vallum are disputed, and our evidence is purely *a priori*. Presumably it was either built in connexion with the Wall (Mommsen, Westdeutsche Zeitschrift, xiii. 134) or formed an earlier frontier, afterwards superseded by a fortified wall. The lines between the Clyde and the Forth are simpler. They consist of an earthen rampart built of regularly laid sods, with a foss, large forts, and a connecting road, the whole being

about 35 miles in length. The origin of the work is known; the life of Pius attributed to Capitolinus (c. 5, 4) and the inscriptions agree in referring it to Pius. It was apparently intended not to supersede Hadrian's Wall, but to act as a breakwater and relieve the pressure upon it. Its subsequent history is unknown; no inscription or historical reference occurs except in relation to its building, and it is a fair inference that it was speedily abandoned. The wall of Hadrian, on the other hand, was certainly held till the middle of the fourth century; in the first half of the third century the Romans also held several fortresses to the north of it.

'So far we have a consistent, intelligible, and well-supported account of the Roman frontier lines. Unfortunately the harmony is disturbed by certain historians who credit Septimius Severus with the erection of a wall from sea to sea. According to Eutropius, who wrote about A.D. 370, he built a *vallum* across Britain for a length of 132 miles, or, as some MSS. read, of 32 miles (viii. 19), and the statement is repeated almost verbally by Aurelius Victor (Epit. 20), Jerome (Chron. a. Abr. 2221), Orosius (vii. 17), Cassiodorus (Chron. a. 207), the author of the Historia Brittonum, usually called Nennius (c. 23, Mommsen, p. 165), and Bede (Chron.). An almost identical statement, with omission of the wall's length, appears in the life of Severus ascribed to Spartianus (c. 18), the Caesares of Victor (20, 18), and Bede's history (i. 5). These accounts have been referred by English antiquaries to a building or rebuilding of the southern wall, by Mommsen to a reconstruction of the Wall of Pius, but both explanations are open to serious objections. The inscriptions of Hadrian's Wall indicate that Severus was *not* active in this region, while the very existence of the other wall in the reign of that emperor is unproven, and perhaps improbable. So far as we can judge from the epitome of Xiphilinus, the narrative of Cassius Dio contained no reference to any wall erected by Severus, though it did mention some earlier fortification (76, 12). It seems possible that the fourth-century story which begins with Eutropius and the life of Severus—the date of which is uncertain—may be wholly false; it may be a mistaken inference from some passage in Dio where Hadrian's wall was mentioned. If the story be true, we must say that, at present, we have not sufficient knowledge to reconcile it with our other and better attested evidence as to the history of the frontier lines.

'Bede's own references to the walls (i. 5; i. 12) in the *historia* are based partly on Orosius and Gildas, partly on local knowledge, and testify to an effort to explain the difficulties relating to the origin of the works, as he saw them and read about them. He supposes

that Severus built the earthwork of the lines between Tyne and Solway, and thus interprets the text of Orosius. He then borrows from Gildas references to walls built after 400 A.D. and supposes that the Roman aid sent to Britain was directly or indirectly responsible for the stone wall which we now believe to be Hadrian's, and for the earthen wall of Pius. His views are interesting as the earliest conjectures on the subject, but they are plainly conjectures.' Cf. C. J. Bates, History of Northumberland, chs. 1, 2.

p. 17. Eboracum] On Roman York, cf. H. Y. I. xi ff. Alcuin, De Sanctis Ebor. vv. 19, 20, says of it: York.

> 'Hanc Romana manus muris et turribus altam
> Fundauit primo.'

Geta hostis puplicus] Inscriptions exist from which the name of Geta has been erased. Scarth, *u. s.* pp. 245, 246; Bates, *u. s.* p. 33.

CHAPTER 6.

Anno, &c.] Orosius gives A.U.C. 1041 (=A.D. 288) as the date of Diocletian's accession. The real date is 284. Cf. with this chapter Bede's Chron. Opp. Min. pp. 179, 180.

socium . . . imperii] 'gesealde him west dæl middan eardes,' 'gave him the western part of the world.' AS. vers.; which then omits from 'quorum tempore' down to 'iussus occidi'; thus making 'purpuram sumpsit,' &c. refer to Maximianus instead of to Carausius. For a sketch of the Roman occupation of Britain from the revolt of Carausius to the final withdrawal of the legions *v.* S. C. S. i. 91–113; cf. especially the table of events in parallel columns on p. 113 derived (*a*) from Greek and Roman authors; (*b*) from Gildas (who is largely embodied by Bede). This sketch covers cc. 6, 8–9, 11–14 of Bede's narrative. Roman Britain from Carausius to the withdrawal of the legions.

CHAPTER 7.

It is tolerably certain that this chapter of Bede is based on some earlier acts of St. Alban, but so far these have not been discovered. Various lives of St. Alban are catalogued by Hardy, Cat. i. 3–34, but they are all later than Bede. Many of these lives are mixed up with the acts and miracles of St. Amphibalus, the cleric who converted St. Alban. This name first occurs in Geoffrey of Monmouth, v. 5. Cf. Hardy, *u. s.* p. 5; Ang. Sac. i. 183 185, and is probably created out of St. Alban's 'amphibalus' or cloak. Bright, p. 6; Rs. Ad. p. 114; Hardy, *u.s.* It is curious how many of the lives call Alban 'Protomartyr *Anglorum*,' ib. 6–12, 14–16, 27, 30; Lives of St. Alban.

cf. pp. 24, 25; so Misc. Biogr. S. S. pp. 15, 24. One writer, Hardy, p. 22, says: 'confidenter dico nostrum [Albanum], calumnias (=claims) Britonum non formidans.' Elmham, on the other hand, says very justly: 'quod autem sanctus Albanus protomartyr Anglorum notatur . . . hoc omnino dici oportet . . . per anticipationem, quia necdum Angli in Britanniam uenerant,' p. 182. (By the same sort of 'anticipation' Vortigern is called 'Dux *Anglorum*' in some curious verses printed in Muratori, SS. RR. II. vii. 469 ff.). About 983-991, the Empress Theophanu translated the body of a certain martyr, Albinus, to St. Pantaleon's in Cologne. As nothing was known of this saint, the acts of the British St. Alban were transferred to him, Pertz, xv. 686 ff. Hence the heading of one of the lives: 'Albani, quem in Germania et Gallia Albinum uocant, passio,' &c. Hardy, p. 30. And MS. N here spells the name Albinus, at least four times, *v.* critical notes. Some of the lives belong to a certain St. Alban of Mainz in the ninth century, ib. 31, 32. We may hope that the following hagiological Oedipus is not 'noster Albanus'; 'Vita . . . Sancti Albani; qui natus fuit ex patre et filia, postea accepit matrem in uxorem, post haec occidit patrem et matrem, demum sanctus,' ib. 33; cf. pp. 31, 32. This may actually be a transference of the Oedipus myth, cf. Introduction, § 16. Ælfric's homily on St. Alban is wholly taken from Bede, Lives of Saints, pp. 414 ff.

Diocletian's persecution.

p. 18. **Siquidem in ea**] H. & S. i. 6 deny that the persecution of Diocletian extended to Britain, and show that the earliest trace of the story of St. Alban is c. 429; while for Aaron and Julius (*infr.* p. 22), the evidence is still more doubtful. Cf. ib. 35; D. C. B. i. 69.

Fortunatus.

Fortunatus] Carm. VIII. iii. 155, 156.

'Egregium Albanum fecunda Britannia profert,
Massilia Victor martyr ab urbe uenit.'

Fortunatus was 'the last representative of Latin poetry in Gaul.' D. C. B. He was born c. 530 at Ceneda, and died bishop of Poitiers at the beginning of the seventh century. Bede quotes him; Opp. vi. 39, 45, 61, 67-69; xii. 348; cf. Manitius, Aldhelm, und Baedā, p. 92.

'Perfidus.'

perfidorum principum] 'Perfidus,' 'perfidia' are constantly used in Bede and other ecclesiastical writers in the sense of 'heathen,' 'heathenism,' 'unbelieving,' 'unbelief,' as opposed to 'fides,' 'fidelis,' which mean 'belief,' and 'believing' or 'believer.' So ii. 5 of Eadbald; iii. 1 of Osric and Eanfrid; iii. 7 *ad fin.* of Cenwalh; iii. 24 of Penda; iii. 30 *ad fin.* of the relapse of the East Saxons into Paganism; v. 23 of the Saracens, pp. 90, 128, 141, 177, 179, 200, 349. Bede applies the term also to various forms of

heresy. Thus in ii. 2, p. 84, it is applied to the Britons because of their paschal and other heresies; in i. 8 to Arianism; in i. 10, 17 *ad fin.* to Pelagianism; in v. 21, p. 344, to simony. It is often used in this sense of the Jews; thus in the great passage of Jerome on the ruin of Jerusalem and the Jews, Comm. in Zeph. i. 15; Opp. vi. 692, ed. Vallarsi: 'usque ad praesentem diem perfidi coloni . . . prohibentur ingredi Ierusalem.' So too in the Roman Liturgy for Good Friday: 'Oremus et pro perfidis Iudaeis.' It is extraordinary that a man of Dr. Döllinger's vast learning should misinterpret this as implying that they were regarded as 'deserving neither of truth nor trust.' Akadem. Vorträge i. 216; E. T. p. 217; cf. Pseudo-Ign. ad Philad. c. 6, *ὁ τοιοῦτος ἤρνηται τὴν πίστιν οὐχ ἧττον τῶν χριστοφόνων Ἰουδαίων.*

principis] 'ealdormannes,' 'alderman,' AS. vers.

milites] 'þegnas,' 'thanes,' AS. vers.

caracalla] 'Vestis clericorum talaris.' Ducange, 'munuc-gegyrelan,' 'monk's habit,' AS. vers.

p. 19. **cuius familiae . . . es?**] 'hwylcere mægðe eart þu?' Ælfric, *u.s.* p. 416, 'hwylces hiredes 7 hwylces cynnes,' AS. vers.

p. 20. **ad flumen . . . diuidebatur**] This passage seems corrupt; but there is no variation in the MSS. It would mend matters slightly to read, 'quo murus ab harena.' The AS. vers. has: 'to swiðstremre éa, seo floweð neah ðære ceastre wealle,' 'to a swift river which floweth near the city wall.'

ad obsequium . . . sine obsequio] 'tó þenunge . . . bútan ðenunge,' AS. vers. The word 'obsequium' has here a concrete meaning, 'escort,' 'train.' '*Obsequium*, famulorum et amicorum comitatus, pompa,' Ducange. Cf. 'perlatus obsequentum manibus episcopus,' ii. 7, p. 94. So: 'regum non est esse sine comitum obsequio,' Opp. x. 270; 'uidebat [Lazarus] procedentem diuitem obsequentibus cunéis fulciri,' xi. 232. Cf. the use of 'ministerium' in iii. 14, p. 156, note. 'Obsequium.'

ut . . . transire uix posset] Ælfric states this as a fact, *u.s.* p. 418.

sine obsequio] Ælfric lays stress on the fact that he was dinnerless: 'ungereordod sæt,' *u.s.*, p. 420.

uidit undam . . . uestigiis] See next note.

p. 21. **in huius ergo . . . reuersus est ad naturam**] It is evident that in this passage, which has to do with the second miracle worked by St. Alban, viz. the producing of a spring on the summit of the hill, some phrases have been incorporated which really belong to the previous miracle, the arresting of the river; viz. 'incluso meatu,' 'ut omnes . . . detulisse,' 'qui uidelicet . . . ad naturam.' We might remove these, and insert them in the former Emendation of text.

passage thus: 'uidit undam, incluso meatu, suis . . . uestigiis; ut omnes . . . detulisse. Qui uidelicet . . . ad naturam. 'Quod cum,' &c. Both passages will then gain very much in clearness.

intulit manus] '7 his heafod of asloh,' 'and smote off his head,' adds AS. vers.

gaudere . . . non est permissus] Cf. Bede on Prov. xxi. 18: 'pro iusto datur impius, cum pro martyre persecutor, qui eum morti dedit, punitur,' Opp. ix. 134.

die X. Kal. Iul.] June 22. So Bede, Mart. Opp. iv. 83, 84. Note that Bede does not attempt to fix the year.

Uerolamium] Cf. Scarth, *u. s.* pp. 26, 28.

Uæclingacæstir] This name was no doubt given to the town from its position on the 'Watling Street,' which runs from London to Wroxeter. The name 'Wætlinga ceaster' occurs in a charter of Ethelred's of the year 996, in which also St. Alban figures as 'protomartyr Anglorum,' K. C. D. No. 696; Guest, Orig. Celt. ii. 235.

ecclesia] On the alleged foundation of the monastery of St. Alban's by Offa, *v.* H. & S. iii. 469, 470; Hardy, Cat. i. 27; W. M. i. 85; R. W. i. 252 ff.

Legionum urbis] Caerleon-on-Usk. The story of Aaron and Julius must be considered extremely doubtful; *v.* H. & S. i. 6; cf. Bede's Chron. Opp. Min. p. 180.

CHAPTER 8.

P. 22. renouant ecclesias] Rudborne places here the second building of the Church of Winchester; the first having been under Lucius. Ang. Sac. i. 185; cf. on c. 4, *sup.*

Arianism. **Arrianae uesaniae**] 'It is evident . . . that Gildas and Bede following him have greatly exaggerated the influence of Arianism in Britain,' Bright, pp. 11–13; cf. H. & S. i. 8. Bede sees the progress of Arianism foreshadowed in the pale horse of Rev. vi. 7: 'Ecce Arrii uesania de Alexandria nascens, ad Gallicum usque peruenit oceanum, non fame tantum uerbi Dei, sed et gladio corporali bestialiter pios insequens,' Opp. xii. 363. The passage 'quae corrupto . . . infudit' is omitted by the AS. vers.

noui semper aliquid] This seems to hint at the existence of various heresies in Britain.

Constantius. **uir summae mansuetudinis**] *διωκομένων γὰρ τῶν ἀνὰ τὴν ἄλλην οἰκουμένην ἐκκλησιῶν, μόνος Κωνστάντιος ὁ Κωνσταντίνου πατὴρ ἀδεῶς θρησκεύειν συνεχώρησε τοῖς Χριστιανοῖς.* Sozomen, Hist. Eccl. i. 6, in H. & S. i. 4.

in Brittania . . . obiit] At York in 306 A. D.; cf. Opp. Min. p. 180.

Constantinum filium] 'þam godan casere,' 'the good emperor,' inserts AS. vers. This is Constantine the Great. Constantine the Great.

in Brittania creatus imperator] The AS. translator misunderstanding here and elsewhere the word 'creatus,' makes Constantine born in Britain: 'on Breotone acenned.' He was really born at Nissa in Upper Moesia. Chifflet, by an analogous error, reads 'procreatum.'

in Nicena synodo] A. D. 325.

sed et insularum] 'eac swylce on þis ealond,' 'likewise in this island,' AS. vers.

CHAPTER 9.

P. 23. This chapter is not in the AS. vers.; but the heading is in the capitula, where 'creatus' is again mistranslated 'acenned,' 'born.' The Sax. Chron. *ad ann.* 381 has the same mistake.

Anno, &c.] Orosius gives A. U. C. 1132 (= A. D. 379) as the date of the death of Valens. The real date is 378.

Maximus] Cf. Opp. Min. p. 184; Rhŷs, C. B. p. 104; and on the legends which have gathered round his name, see the article in D. C. B. Maximus.

uir . . . probus] Gildas, as Smith remarks, gives him a very different character, § 13.

CHAPTER 10.

This chapter is not in the AS. vers.; though the heading is in the capitula.

Anno . . . CCCXCIIII] The true year is 395.

Pelagius Bretto] On Pelagius and Pelagianism, and the efforts of Augustine against them, see Dr. Ince's article on Pelagius in D. C. B.; Milman, Lat. Christ., Bk. ii. c. 2. On Bede's own attitude towards Pelagianism, cf. Introduction, pp. lxii f. Pelagius.

p. 24. Iuliano de Campania] This is the person against whom the first or introductory book of Bede's Commentary on the Song of Songs is directed. Opp. ix. 186 ff.; cf. ib. 310, x. 140, xii. 292. He was bishop of Eclanum near Beneventum, and was one of eighteen Italian bishops deposed by Pope Zosimus in 418, for refusing to sign the circular letter in which the Pope condemned the doctrines of Pelagius. He himself wrote on the Song of Songs, which is the reason why Bede thinks it necessary to refute him: 'ne per copiam eloquentiae blandientis, [lector] in foueam incidat doctrinae nocentis . . . Est enim . . . rhetor peritissimus,' ix. 186. Besides his writings on the Song of Songs, Bede mentions among his works Julianus, bishop of Eclanum.

a 'Libellus de Amore,' 'De Bono Constantiae,' 'Dialogus Attici et Critobuli,' ib. 186, 194, 195. He also ascribes to him 'Liber ad Demetriadem de Institutione Virginis,' which however, in spite of Bede's vehement denial, seems really to be by Jerome; ib. 195–197. Bede (ib. 186) calls him 'Iulianus Celanensis episcopus de Campania'; where 'Celanensis' is a mistake for 'Eclanensis.' Julian was a man of high character, learned and pious; superior in temper and judgement to many of his opponents. He occupied an intermediate position between Augustine and Pelagius, and is regarded by Milman as the founder of Semi-Pelagianism. He died c. 454, the teacher of a school in a small town in Sicily. *v.* Ince and Milman, *u. s.*, and article Julianus, D. C. B.

uersibus heroicis] See v. 8, p. 295, note.

Prosper of Aquitaine.

Prosper rethor] Commonly called Prosper of Aquitaine; born c. 403, and died after 463. He was a strong partisan of Augustine against the Pelagians. Besides shorter poems like the one in the text, he wrote a long poem against them entitled 'De Ingratīs,' meaning by *ingrati* 'opponents of the grace of God.' He is best known as the author of the longer chronicle which bears the name of Prosper, from which some of the statements in the text are taken; ed. 1711, col. 740, 747. The shorter chronicle which bears the name of Prosper Tiro, is probably by a different hand. *v.* D. C. B., *s. v.* Prosper. Bede cites the Epigrammata of Prosper in his de Arte Metrica, Opp. vi. 46–48, 56, 60, 62 66, 75. Cf. Manitius, Aldhelm, und Baeda, pp. 83, 89, 97.

Prosper Tiro.

aequorei . . . Britanni] Mr. Stevenson, *a. l.*, ingeniously suggests that this is an allusion to the name of Pelagius; 'aequoreus' = 'πελάγιος.'

CHAPTER 11.

This chapter is in the AS. vers., but very much abbreviated. In the heading 'creati' is again mistranslated 'acende,' 'born.'

Anno . . . CCCCVII] The date is correct.

minoris] So the MSS., but the reading required is 'minore.' Honorius was the second son of Theodosius I. O_9 reads 'maioris,' a less probable correction.

ante biennium] The first siege of Rome was in 408, the second in 409; the third siege and capture in 410. Bede probably refers to the first; dating it, as he does the third, a year too late.

Impolicy of Carausius, &c.

in Gallias transiit] Mr. Skene (S. C. i. 104) has remarked that had these local emperors, Carausius, &c., been content to maintain themselves in Britain, they might not impossibly have been successful, and the subsequent history of the island might have

been very different. But their attempts to seize the whole of the western part of the Empire not only led to their own failure, but stripped Britain of troops, and left it open to the attacks of the barbarians. Cf. c. 12, *ad init.*

p. 25. **Gerontius**] He was a Briton, one of Constantine's ablest generals; but turned against him, inviting the Germans to invade Gaul and Britain; thus playing in real history the part which legend assigns to Vortigern. The name, in the form Geraint, is known to all readers of Tennyson. See Rhŷs, C. B. pp. 96, 97, 298. Gerontius.

anno . . . CLXIIII] The real date is A. U. C. 1163 = A. D. 410. On this event, cf. Milman, *u. s.*, Book ii. c. 1.

habitabant] The AS. vers. entirely perverts the meaning by translating 'eardædon Bryttas,' 'Britons dwelt,' &c.

farus] Originally 'light-house,' from the famous one on the island of Pharos. Here it perhaps means 'watch-towers' ('torras,' 'towers,' AS. vers.). Cf. Chron. Watinense, in Pertz, xiv. 164: 'Pharus altissima, quae domus olim speculatoria in hiberna Romanorum dicebatur, Bononiae muro contigua, . . . Britanniam Deirorum insulam prospectans.' There are, however, remains of Roman lighthouses in Britain. Cf. Scarth, *u. s.*, pp. 156, 213. 'Farus.'

usque hodie testantur] 'þa we to dæg sceawian magon,' 'which we may see to this day,' AS. vers.

CHAPTER 12.

Exin Brittania] Cf. Opp. Min. p. 184.

tyrannorum] Gildas says 'tyranni' in the singular, meaning Maximus. But Bede is quite justified in generalising the remark.

transmarinas . . . dicimus, &c.] This is Bede's own gloss on the words of Gildas, and it seems a very forced one. It is true that according to the tradition probably followed by Bede the settlement of the Dalriadic Scots in Alba had already taken place (see on c. 1), and therefore he is not inconsistent in making the invading Scotti come from thence. But Gildas in using the term meant not only to imply that the invading Scotti came from Ireland, but also that the Picts now (*i. e.* after the death of Maximus, *v. s.*) first settled in Britain from beyond sea. Bede, as we have seen (c. 1, note), brings the Picts from Scythia to Britain; but he makes no attempt to fix the date of their settlement. In c. 14, p. 29, he unconsciously slips into the other view both as to the Scots and Picts; for, following what is the reading of some MSS. of Gildas, he calls the former 'grassatores Hiberni,' and 'Hibernus' is never Bede's gloss on Gildas.

used of the Scots in Britain; while of the Picts, also following Gildas, he says: 'Picti in extrema parte insulae *tunc primum* et deinceps quieuerunt.' If the Dalriadic settlement *had* taken place at this time, its members *may* have co-operated with their kinsmen from Ireland in attacking the Britons. Nennius says: 'Scotti ab occidente, et Picti ab aquilone unanimiter pugnabant contra Brittones, nam et ipsi pacem inter se habebant,' § 23. Cf. Ethelwerd, M. H. B. p. 501.

Giudi. **urbem Giudi**] Commonly said to be Inchkeith in the Forth. That Giudi was an important name in that region is proved by a passage in the Book of Lecan given by Reeves, Culdees, p. 124, in which the Forth is called 'muir n-Giudan,' 'the sea of Giude.' Cf. Rhŷs, C. B. p. 151. Professor Rhŷs hesitates as to the common identification of Bede's Giudi with Nennius' Iudeu; ib. and Rhind Lectures, pp. 99–102. See iii. 24, notes.

Dumbarton. p. 26. **Alcluith . . . petram Cluith**] From Celtic 'ail,' a rock. In the Würzburg MS. f. 11[a], the 'spiritalis petra' of 1 Cor. x. 4 is glossed: 'ind *ail* rúnde.' Now Dumbarton, *i. e.* 'Dun na m-Bretan,' 'fort of the (Strathclyde) Britons.'

Date of the British embassies. **legatos . . . mittentes**] From the fact that Bede in his Chron. Opp. vi. 316, 317; Opp. Min. pp. 186, 187 (*q. v.*) places the two embassies of the Britons between the discovery of St. Stephen's relics and the death of Jerome, Smith, on that passage, p. 26, argues that they must fall between those two events, *i. e.* 415 and 420. But this is a rather hazardous argument.

inter duo freta] *i. e.* the line of the northern wall. See on c. 1.

Abercorn. **Aebbercurnig**] Abercorn on the Forth. It was in this monastery that Bishop Trumwine had his see. *v.* iv. 12, 26; pp. 229, 267.

Peanfahel. **Peanfahel**] Professor Rhŷs sees in this word evidence of a Brythonic language affected by Pictish influence. It is clearly not pure Pictish. Rhind Lectures, p. 82; C. B. pp. 152, 153, 197.

p. 27. **tempore autumni**] Gildas has: 'casibus foliorum tempore certo assimulandam . . . peragunt stragem,' a metaphor which Bede has understood as a fact. So Moberly on Bede, and Stevenson on Gildas.

inter urbes] *i. e.* the line of the southern wall.

usque hodie . . . clarum est] 'ðone man nu to dæg sceawian mæg,' 'which may still be seen at the present day,' AS. vers.

reuersuri] '7 hi sigefæste ofer sæ ferdon,' 'and they victoriously fared over sea,' adds AS. vers.

p. 28. **a feris**] 'from wulfum 7 wildeorum,' 'by wolves and wild beasts,' AS. vers.

CHAPTER 13.

ab Aetio consule] 'fram Ettio þam cyninge,' 'from *King* Ettius,' AS. vers. Cf. with this chapter Opp. Min. pp. 187, 188.

Anno . . . ccccxxiii] This is right for the death of Honorius.

Palladius . . . episcopus] This notice of Palladius is taken from the chronicle of Prosper of Aquitaine, ann. 431, *v. s.* i. 10 note. It is to be noted that the Irish to whom Palladius is sent are already Christians : 'in Christum credentes.' This at once cuts the ground from under all later developments of the story of Palladius, which represent him as an unsuccessful forerunner of St. Patrick in the work of christianising Ireland. The way for this idea was perhaps prepared by a very rhetorical passage of Prosper, Contra Collatorem, c. 21, in which he says of Celestine : 'ordinato Scotis episcopo . . . fecit . . . barbaram [insulam] Christianam.' In the so-called collections of Tirechan in the Book of Armagh, which profess to rest on seventh century evidence, but which Zimmer, Kelt. Beitr. iii. 77, 78, has shown to be not earlier than the first half of the ninth century, it is said : 'a Celestino . . . papa . . . Patricius episcopus ad doctrinam Scottorum mittitur. . . . Paladius episcopus primo mittitur, qui Patricius alio nomine appelabatur, qui martyrium passus est apud Scottos, ut tradunt sancti antiqui. Deinde Patricius secundus . . . mittitur, cui Hibernia tota credidit, qui eam pene totam babtizauit,' Stokes, Vita Tripartita, p. 332. The notes of Muirchu Maccu-Machtheni, also in the Book of Armagh, of which the real and pretended dates are about the same as in the case of Tirechan, represent Palladius as sent to *convert* Ireland, but failing even to land he returns Romewards, and dies 'in Britonum finibus,' ib. 272. Nennius, §§ 50, 51, gives much the same account, but makes him die 'in terra Pictorum.' The annals of Ulster place the mission of Palladius correctly in 431, and they place that of Patrick in 432. If Patrick, as Tirechan and Nennius represent, was sent by Pope Celestine, his mission cannot be later than 432, as Celestine died in that year. But if Prosper and Bede knew of the unsuccessful mission of Palladius, is it conceivable that they should have been unaware, or, if aware, should have made no mention of the triumphant mission of Patrick? On the whole I am inclined to agree with those who, beginning with Ledwich, Antiquities of Ireland (1790), cited Vita Trip. p. cxiv, have doubted the very existence of St. Patrick. It is true that Patrick is mentioned in the so-called Martyrology of Bede at March 17. But this Martyrology has been so largely interpolated by later writers, that it is unsafe to argue from it. He is mentioned in the second preface

Palladius and Patrick.

to Adamnan's Life of St. Columba; and earlier still in Cummian's letter on the Easter question. But even this is two hundred years later than his supposed mission. It is possible that the statement of Tirechan, 'Paladius . . . qui Patricius alio nomine appelabatur,' may ultimately rest on some confused reminiscence of the present chapter of Bede, and that the words 'qui et patricius fuit,' which belong to Aetius, have got attached to Palladius, and this may be the starting-point of later developments. Saints have been created out of less. We have seen the origin of St. Amphibalus from St. Alban's cloak (c. 7); and a St. Pontiolus has been evolved from a false reading of *ποντιόλῳ* for *ποτιόλων* (=Puteoli) in the Antiochene Acts of St. Ignatius; Ltf. App. Ff. II. ii. 488. It is worthy of note that the earlier MSS. of the Sax. Chron. A. B. C. (D. is defective) have the right version: 'Here *Palladius* . . . was sent to the Irish by Pope Celestine to *confirm* their faith'; *i.e.* they were already Christian; whereas E. has: 'Here *Patricius* was sent by Pope Celestine to *preach baptism* to the Irish'; *i.e.* they were heathen. Ethelwerd (M. H. B. p. 503) is midway between the two; retaining Palladius, but representing him as 'Christi nuncians euangelium.' Of the origin of Irish Christianity we know absolutely nothing. Zimmer, *u. s.*, has shown that the documents in the Book of Armagh which have been relied on as the earliest authorities for the history of Patrick are forgeries. In later times the 'Scoti' to whom Palladius was sent were taken to be Scots in the modern sense; so N. & K. p. 246. Cf.: '433. Haly Palladius prechit ye fayth to *Scottis* men. . . . 434. Sanct Patrice prechit ye faith to *Irlandis* menn.' P. & S. p. 387. Cf. ib. 200, where he is joined with St. Columba (whose mission was more than a century and a half later!) in the conversion of the Pictish king.

anno . . . XXIII] The twenty-third year from 423 would be 446, and this is the date of the third Consulship of Aetius.

patricius] 'heah ealdorman,' 'high alderman,' AS. vers.

gessit consulatum] 'wæs . . . consul 7 cyning,' 'was consul and king,' AS. vers.

Marcellinus Comes.

p. 29. Blaedla et Attila] These notices of the invasion of the Huns, the famine and pestilence at Constantinople, &c., are taken from the chronicle of Marcellinus Comes, which extends from 379 to 534. From its cessation at 534 it is inferred that Marcellinus died soon after, but nothing is known of him. Bede cites Marcellinus in his Commentary on St. Mark, Opp. x. 95; and in that on St. James, xii. 184.

anno . . . proximo] It was really two years previous; 444 A.D.

hisdem temporibus] 446 A.D.

plurimi . . . conruerunt] This was owing to an earthquake, 447 A. D.

CHAPTER 14.

confidentes . . . auxilium] Gildas, § 20, says: 'secundum illud exemplum Philonis, "Necesse est adesse diuinum, ubi humanum cessat auxilium."' It is quoted also as from Philo in Eginhard's letters, Bouquet, vi. 375. (Eginhard died in 839.)

reuertuntur . . . quieuerunt] See on c. 12.

cessante . . . hostili] 'æfter þyssum com gód gear,' 'after this came a good year,' AS. vers.

p. 30. grex Domini] Cf. Gildas' rebukes to the British clergy in his so-called Epistle, §§ 66 ff.

initum . . . consilium] 'þa gesomnedon hi gemot, 7 þeahtedon 7 ræddon,' 'then they assembled a moot, and deliberated and advised,' AS. vers. Nennius has a totally different tradition: 'uenerunt tres ciulae a Germania *expulsae in exilio*, &c. . . . Guorthigirnus suscepit eos benigne, &c.' § 31.

CHAPTER 15.

Anno . . . CCCCXLVIIII] The true date of Marcian's accession is 450. That the following *tunc* is not to be taken (as is commonly done by historians) as fixing the settlement of the Saxons to the definite year 449 or 450 is shown by the chronological summary, v. 24, p. 352, where, placing, as here, the beginning of Marcianus' association with Valentinianus in the empire in the year 449 (459, Opp. Min. pp. 188, 189, *q. v.*), Bede adds: '*quorum tempore* Angli . . . Brittaniam adierunt.' (Marcian died in 457.) So the Sax. Chron. 449: 'On heora dagum,' 'in their days': 'quorum tempore,' Ethelw. M. H. B. p. 503. Bede never professes to know the exact year of the first settlement of the Saxons. He always uses the word 'circiter' in reference to it. Thus in i. 23, p. 42, and v. 23, *ad fin.* he places it 'about' 446; in ii. 14, *ad init.* 'about' 447 (so S. D. i. 19). Cf. also i. 16. Lappenberg thinks that this fluctuation is due to the use of a double source, Kentish and Northumbrian, by Bede, i. 74, 120; E. T. i. 76, 118; so Werner, p. 207. But in view of the use of the word 'circiter' this must be regarded as very doubtful. Bede's reason for placing the coming of the Saxons 'about' this time, 446 × 457, is that copying Gildas he makes it follow the mission of the Britons to Aetius in the latter's third consulship, 446. M. de la Borderie has shown in his monograph on Nennius, pp. 52–65, 79, that if the confused and interpolated chronology of that work be rightly interpreted, it is in favour of the date 449; but that work can add nothing to nor

Date of the coming of the Saxons.

detract anything from the authority of Gildas and Bede, whose credibility must be judged on other grounds. Prosper Tiro places the reduction of Britain by the Saxons in 441: 'Britanniae usque ad hoc tempus uariis cladibus . . . laceratae, in ditionem Saxonum rediguntur.' Bouquet, i. 639. Where Bede writes independently of Gildas he is no doubt embodying the Kentish traditions which he would learn from his friends Albinus and Nothelm. (See Notes on Bede's Preface and on c. 2 *supra*.)

Of the leaders of the invaders Bede says below (p. 31), 'fuisse *perhibentur* . . . Hengist et Horsa.' And though it is going too far to say that this phrase implies critical doubts (in the modern sense) on the part of Bede, yet it does undoubtedly imply that he gives that part of the story as a tradition and nothing more. (Hengist is called 'Anschis' by the Ravenna geographer. M. H. B. p. xxiv.) It is curious that the words of the Sax. Chron. with reference to the first coming of the Danes have been misinterpreted exactly in the same way as Bede's words about the Saxons here. See notes to the year 787, or the Preface to my smaller edition, p. xii. Of course Bede is speaking here of the first *settlement* of the Saxons. He fully recognises the fact of earlier attacks by them (on which cf. S. C. S. i. 92, 99, 101, 106, 111). See on cc. 1, 6. Sidonius Apollinaris (431–489) gives a vivid picture of the Saxon ravages on the coast of Gaul in this century. Ep. viii. 6 (translated in Green, M. E. pp. 16–19). Cf. Ethelwerd: 'agilem audierunt esse piratico in opere gentem Saxonum in tota maritima a Rheno fluuio usque in Doniam urbem, quae nunc uulgo Danmarc nuncupatur.' M. H. B. p. 501. The question whether there were earlier Saxon settlements in Britain turns largely on the interpretation to be given to the phrase 'Comes Limitis (*or* Littoris) Saxonici.' The majority of recent critics, Guest, Stubbs, Freeman, Green (Skene is an exception) are in favour of explaining it as the shore exposed to Saxon attacks, rather than the shore occupied by Saxon settlers. The subject of the Saxon Conquest of Britain cannot be dealt with here. I may refer to, without professing wholly to endorse, the papers of Dr. Guest republished in Origines Celticae, vol. ii, and the early chapters of Mr. Green's Making of England. I confess to doubting whether the foundation is strong enough to bear the elaborate superstructure which has been reared upon it. Mr. Green indeed writes as if he had been present at the landing of the Saxons, and had watched every step of their subsequent progress. This certainty is very favourable to picturesque writing. I wish I could feel equally sure that it was justified by the quality of the evidence. In the Translatio S. Alexandri, Pertz, ii. 674, there is a curiously

inverted form of the legend, according to which the Continental Saxons came from Britain.

p. 31. segnitia Brettonum] 'Brytwalana nahtscipe,' 'the naughtness of the Brit-Welsh.' Sax. Chron. E. This phrase is perhaps the basis of the ordinary view that the Britons were easily vanquished by the Saxons, *e. g.* Lappenberg, i. 63, 64, 103; E. T. i. 66, 100. That the contest really was long and obstinate, see Green, M. E. p. 133; Scarth, *u. s.*, pp. 224–229. British resistance.

Germaniae] 'Terra quae . . . sub septentrionali axe iacet, quia tantum hominum germinat, non iniuria Germania uocatur.' W. M. i. 8. This, like many mediaeval etymologies, comes from Isidore, Origines, xiv. 4. The Chronicon Holzatiae, Pertz, xxi. 276, anticipating the Anglo-Israelite craze, derives the 'Iutae' from 'Iudei,' and the 'Dani' from the tribe of Dan. But even these feats are outdone by Mr. Skene, who derives 'Iutae' from 'Teutones.' C. S. i. 190. Mediaeval etymologies.

Iutis, &c.] 'of Geatum,' AS. vers. Elmham in borrowing this passage (p. 138) writes throughout 'Wictis,' 'Wictarum' for 'Iutis,' &c., perhaps with the idea of bringing it nearer in form to 'Victuarii,' 'Vecta'; cf. a citation in Lappenberg, i. 101. The Jutes.

Uictuarii] 'Wihtsætan,' 'settlers in Wight.' AS. vers., which omits the words 'et ea quae . . . Uectam.'

Iutarum natio] 'Iutna cynn.' Sax. Chron. E. Fl. Wig., speaking of the death of William II, says that it occurred 'in prouincia Iutarum, in Noua Foresta,' i. 276. And again (ii. 44, 45), 'in Noua Foresta, quae lingua Anglorum Ytene [*i. e.* Iutena cynn *or* land] nuncupatur.'

Orientales Saxones] See article in D. C. B. ii. 20, 21.

Angulus] On the mediaeval derivation of 'Anglia' from 'angulus,' cf. my notes to Fortescue, p. 287. F. N. C. i. 348, 772; H. & S. iii. 12, 447. A curious polemical use is made of this derivation by a Scottish Chronicler: '*Sed ueritas non quaerit angulos iuxta ueritatem euangelii*, thirfor thai may nevir be trew that comme fra Angulo.' P. & S. p. 385. 'Angulus' and 'Anglia.'

Orientales Angli] See D. C. B. ii. 19–20.

Humbri fluminis] For the Humber as the boundary between the Northern and Southern English, cf. i. 25, *ad init.*; ii. 3, *ad init.*; 5, *ad init.*; 9, *ad init.*; 16, *ad init.*; v. 23, *sub fin.* Eddius uses the terms 'Ultra-Umbrenses,' 'Citra-Umbrenses,' H. Y. i. 63, 64, 67, 87, 103. Cf. M. & L. p. 213. In Hist. Abb. § 4, p. 367, Bede uses the term 'Transhumbrana regio' of the Northumbrian kingdom. So 'Transhumbrana gens,' iii. 14, p. 155; H. & S. iii. 459. 'Hymbronensis' and 'Umbrensis' are also used in the sense of Northumbrian. See on The Humber.

iv. 17, p. 239. The terms Northumbria, Northumbrian, are of course common enough. In the Sax. Chron. we have also 'Súðanhymbre,' 'Southumbrians.' In 449 this seems to be used in a general sense; in 697, 702, it means specifically the Mercians; cf. 'Mercii qui dicuntur Suthumbri,' R. W. i. 189. (The suggestion, D. C. B. ii. 590, that it means the Lindisfari, has nothing to recommend it.) S. D. has also the term 'Suthymbria' in a general sense, ii. 189, 267. (Cf. Suthanglia, ib. 298, 309; Sutangli, K. C. D. Nos. 80, 83. Cf. Nos. 88, 89; Birch, Nos. 154, 157, 163, 164.) In one Welsh authority the Humber is called the *Sea* of Humber, 'mor Humyr.' P. & S. p. 121. A mediaeval etymologist derives the name from the Huns! ib. 222. Asser speaks of York as 'in aquilonari ripa Humbrensis fluminis sita.' M. H. B. p. 474. In that case the name extended much further than it does now.

Heathen genealogies.

p. 32. de cuius stirpe . . . duxit] Daniel, Bishop of Winchester, in advising St. Boniface how to argue with the heathen, says, among other things: 'nec . . . contraria eis de ipsorum, quamuis falsorum deorum genealogia astruere debes.' H. & S. iii. 304; Mon. Mog. p. 72. Cf. N. & K. p. 217.

Alliance of Saxons and Picts.

inito . . . foedere cum Pictis] Constantius also, as cited by Bede, c. 20, *ad init.*, represents the Saxons as combining with the Picts. Lappenberg needlessly questions this statement, i. 70; E. T. i. 72.

p. 33. suspecta . . . mente] 'with anxious mind.' So c. 32, p. 69.

CHAPTER 16.

'Here' and 'Fyrd.'

hostilis exercitus] 'Se here,' AS. vers., which is the term always used in the Sax. Chron. of the army of the invading Danes as opposed to the national force, the 'fyrd.'

domum reuersus est] 'Domum,' apparently refers to their settlement in Thanet; for what follows seems inconsistent with the idea that the Saxons quitted Britain even temporarily at this time. R.W. makes them retire first to Thanet, and then to Germany, i. 15.

Ambrosius Aurelianus.

Ambrosio Aureliano] Cf. Opp. Min. pp. 190, 191. Palgrave cites, 'without venturing to maintain, the opinion of Baronius, that Ambrosius continued the legitimate succession of the Empire of the West.' E. C. p. 397. Perhaps a better mode of stating this view would be to say that he was the last of those so-called tyrants or usurpers, who, from Maximus downwards, attempted to exercise Roman authority in Britain. Cf. Rhŷs, C. B. pp. 104, 105, 107.

Date of the battle of 'Mons Badonicus.'

ad annum . . . Brittaniam] Taking 449, not as the exact but as the approximate date assigned by Bede to the settlement of the Saxons, we get 493 as his approximate date for the battle of

the 'Mons Badonicus.' The Annales Cambriae place it in 516. Gildas tells us that the year of that battle was also the year of his own birth; § 26: 'usque ad annum obsessionis Badonici montis, qui prope Sabrinum ostium habetur, . . . quique quadragesimus quartus, ut noui, oritur annus mense iam primo emenso, qui iam et [?etiam] meae natiuitatis est.' There has been much controversy as to which of these dates, 493 or 516, should be adopted for the battle, and the birth of Gildas. There is an article by M. de la Borderie on this question in Rev. Celt. vi. 1–13. I agree with him, (i) that the date 493 accords much better than 516 with what we know of the chronology of Gildas' life; (ii) that Bede's authority is much higher than that of the Ann. Camb.; (iii) that it is unlikely that Bede's date is due to a mere misunderstanding of Gildas' words, as has been commonly asserted from the time of Ussher onwards. I cannot however agree with him in his very forced explanation of the passage of Gildas, which makes Gildas' forty-four years, like Bede's, date from the coming of the Saxons, and necessitates the insertion in Gildas of words for which there is no MS. authority. The present tense, 'oritur,' shows that Gildas refers to the time at which he was writing, and he says that it was 'at the end of the first month of the forty-fourth year [from the year of that event], which is also the year of my birth.' (So I would construe the passage.) Hence Gildas wrote the 'De Excidio,' c. 537, which is a perfectly possible date. Hence if Bede's date is neither due to a misunderstanding of Gildas (Ussher), nor taken from him (de la Borderie), it must be based on independent data; and the occurrence of the same number, 44, in both cases is a mere coincidence. Is there any reason why two events should not be, one of them forty-four years before, and the other forty-four years after a third event? Mr. Anscombe (in his monograph on St. Gildas of Ruys, pp. 58 ff.) thinks that he has discovered internal evidence that the *Epistle* of Gildas was compiled 'within . . . three years . . . from Nov. 22, 498.' If so, it must be by a different author from the De Excidio; possibly 'by some one else of the same name.'

CHAPTER 17.

Life of St. Germanus by Constantius.

Chapters 17–22 are not in the text of the AS. version, though the headings are in the Capitula. Chapters 17–21 are, with the exception of the beginning of c. 17, taken almost verbatim from Constantius' Life of St. Germanus, printed by Surius and the Bollandists at July 31. Constantius was a presbyter of Lyons,

a friend and correspondent of Sidonius Apollinaris, whom he induced to collect and publish his correspondence, thus doing a great service to historical literature. His own life of Germanus is addressed to Patiens, Bishop of Lyons (451–491), and Censorius, Bishop of Auxerre (472–502), and therefore must have been written 472 × 491. The date given in Gallia Christiana, xii. 265 is c. 488. The extracts given by Bede are sufficient to show how largely the miraculous element enters into Constantius' composition, and there are many more miracles which Bede has omitted. On this and other lives of St. Germanus, *v.* Hardy, Cat. i. 47–57.

Date of the mission of Germanus.

Ante paucos . . . annos] Cf. Opp. Min. p. 189. Here Bede, following Gildas, has brought the history of the contest between the Britons and the Saxons to the battle of the 'Mons Badonicus,' c. 493. He now reverts to 'a few years before their [the Saxons] coming'; viz. to 429 according to Prosper Aquit., from whose chronicle the opening words of this chapter are taken. I cannot therefore see on what grounds Dr. Bright (following Smith) says: 'this mission is wrongly placed by Bede at A.D. 446' (p. 16). The phrase 'ante paucos annos' may well cover a period of twenty years, 429–449. (In iv. 18, p. 242, the phrase 'non multo ante' indicates an interval of almost thirty years; cf. c. 21, *ad init.* note.) Prosper's words are as follows: 'Agricola Pelagianus, Seueriani Pelagiani episcopi filius, ecclesias Britanniae dogmatis sui insinuatione corrupit. Sed ad actionem Palladii diaconi, Papa Caelestinus Germanum Antisiodorensem episcopum uice sua mittit, et, deturbatis haereticis, Britannos ad catholicam fidem dirigit.' I have not been able to discover anything about Severianus and his son Agricola. Palladius is very likely the same whose mission to the Irish Prosper relates two years later. It will be noted that Prosper represents Germanus as sent by the Pope, whereas Constantius followed by Bede, *infra*, states that he and Lupus were sent by a Gallican Synod at the request of the Britons. On the various suggestions which have been made with a view to reconciling these statements, see Bright, p. 16. Prosper is the earlier authority, and as he was in Rome about 431, he had means of knowing; cf. what he says Contra Collatorem, c. 21 (also in M. H. B. p. ci).

p. 34. **sacerdotes**] 'bishops,' as often. See note on c. 28.

Germanus and Lupus.

Germanus . . . Lupus . . . episcopi] Germanus, Bishop of Auxerre, 418–448; Lupus, Bishop of Troyes, 427–479. Four of Sidonius Apollinaris' letters are addressed to Lupus (vi. 1, 4, 9; ix. 11). In a letter to Sulpicius (vii. 13) he speaks of Lupus as 'facile principem pontificum Gallicanorum'; while in a letter to Prosper, bishop of Orleans, he couples Germanus and Lupus to-

gether as models of excellence, speaking of another prelate as 'Lupo parem, Germanoque non imparem,' viii. 15. On lives of Lupus, *v.* Hardy, Cat. i. 60, 61. His day is July 29; cf. Bede's Martyrology at that day: 'Depositio S. Lupi . . . qui cum Germano uenit Britanniam, et lii. annos sacerdotio [=episcopate] functus est; qui tempore Attilae, qui Galliam uastabat, sicut in hymno eius canitur,

Dum bella cuncta perderent,
Orando Trecas muniit.' (Cf. AA. SS., *ut infra.*)

There are two churches in Glamorganshire dedicated to Lupus under the Welsh name of Bleiddian (=wolf-cub); H. & S. i. 21. Churches dedicated to St. Germanus are in Wales and Cornwall, ib. The abbey of Selby was also dedicated to him, and claimed to possess one of his fingers; Hardy, Cat. ii. 446, 447; cf. Introduction, p. cxxi. Both Lupus and Germanus were disciples of the school of Lérins; Werner, pp. 25, 26. On Lérins, cf. *infra*, Hab. § 2, p. 365, note.

inimica uis daemonum] This incident is cited by Adamnan in his life of Columba, ii. 34. If, as the ancient life of Lupus states, AA. SS. Jul. vii. 69, the two prelates left Gaul 'temporibus hibernis,' this is probably sufficient to account for the storms without any further hypothesis.

CHAPTER 18.

Wearing of relics.

Pp. 36, 37. massam pulueris] For the wearing of relics on the person, cf. D. C. A. i. 611, ii. 1774, 1779. Contrast Alcuin to Ethelhard, archbishop of Canterbury: 'melius est in corde sanctorum imitari exempla, quam in sacculis portare ossa.' Mon. Alc. p. 719. Germanus seems to have built a church at Auxerre in honour of St. Alban. Cf. Bouquet, x. 172, A.D. 1025: 'ciuitas Autissiodorum exitialiter igne cremata est, et res humanae in fauillas redactae praeter ecclesiam B. Albani martyris a B. Germano constructam.'

CHAPTER 19.

Compare with this chapter the story told of Mellitus in ii. 7.

P. 37. quae . . . tegebantur] See note on ii. 14, p. 114.

CHAPTER 20.

Alliance of Saxons and Picts.

P. 38. Saxones Pictique] As Bede distinctly says, c. 17, that the mission of Germanus was prior to the permanent settlement of the Saxons in Britain, this junction of the Saxons and Picts must be

anterior to that mentioned by Bede in c. 15, and corresponds very much to the yet earlier state of things described as existing 360–370 A. D. by Ammianus Marcellinus, and 398–402 by Claudian; when Saxons, Picts, and Scots were all attacking Britain; M. H. B. pp. lxxiii f., xcviii. The legend of the Hallelujah victory (for it can hardly be regarded as more than a legend) refers consequently to an earlier period than that to which the victories of c. 16 belong.

Date and scene of the Hallelujah victory.

ad gratiam baptismatis] On baptisms at Easter, *v.* ii. 9, p. 99, note. If Germanus and Lupus left Gaul in the winter of 429 (see on c. 17) this must be Easter 430.

ecclesia . . . frondibus contexta] See on ii. 14, p. 114.

p. 39. mediis montibus] If Bede really wrote 'mediis,' he has altered his author for the worse; for it is hard to see how a valley can be surrounded with mountains in the middle; whereas Constantius' 'editis' gives a good sense. 'The scene . . . is laid by Welsh tradition at Maes-Garmon, "Germanus' Field," a mile from Mold in Flintshire;' Bright, p. 19. If there is any truth in this, the Saxons must have sailed round to the west of Britain, as they can hardly have fought their way right across the island.

CHAPTER 21.

Second mission of Germanus.

Nec multo . . . tempore] About seventeen years. This second mission of Germanus is fixed to the year 447, if Constantius is right in making his journey to Italy and his death there in 448 follow immediately on his second return from Britain.

p. 40. Seuero] The date of his accession to the See of Trèves does not seem to be known. He is said to have died in 455.

primae Germaniae]. 'Germania prima,' *or* 'Superior,' is the district immediately to the west of the Rhine from about Neuwied to Colmar.

Germanus and the Armoricans.

p. 41. pro pace Armoricanae gentis] Aetius had ordered Eocharich, chief of the Alani, whom he had settled at Orleans, to attack the revolted Armoricans. Germanus, according to Constantius, overawed Eocharich, and forced him to retire; and then set off to plead the cause of the Armoricans at the imperial court at Ravenna. His efforts were frustrated by their renewed revolt; cf. Martin, Hist. de France, i. 362, 363. He died at Ravenna, July 31, 448; though Bede in his Martyrology gives his day as Aug. 1, where he says of him: 'Britonum fidem per duas uices a Pelagiana haeresi defendit.' Other martyrologies give his day as Oct. 1, and Wandalbertus Prumiensis, at that date, says of him:

'Oceano fidei refugas et dogma nefandum
Reppulit, et signis te picta Britannia texit.'

cuius corpus, &c.] Germanus himself desired that his body should be carried back to Gaul, though Placidia was anxious to retain it in Italy. She herself vested the saint's dead body, according to Constantius. And so when his successor Heribald translated his remains in 841: 'corpus . . . ita integrum repperit . . . ut quondam fuerat a uenerabili . . . Placidia . . . compositum;' Pertz, xiii. 397. Other translations took place later in the same century; AA. SS. Jul. vii. 275–278. Burial and translation of Germanus.

nec multo post, &c.] Aetius was assassinated in 454, and Valentinianus March 16, 455. The sixth year of Marcian began on Aug. 25, 455, so that Valentinian's death belongs strictly to his fifth year. Deaths of Aetius and Valentinian.

Hesperium concidit regnum] The end of the western empire is commonly dated at the overthrow of Romulus Augustulus by Odoacer in 476.

CHAPTER 22.

exteris, ciuilibus . . . bellis] 'utgefeohte, ingefeohtum,' 'out-fight and in-fights,' AS. vers.

Interea, &c.] It is not quite clear where Bede places this period of immunity from foreign war. Possibly between the Hallelujah victory in 430 and the permanent settlement of the Saxons, c. 449. In Gildas' narrative this passage comes after the mention of the battle of the Mons Badonicus, c. 493. But the Sax. Chron. assuredly gives no countenance to the view that there was any cessation in the attacks of the Saxons after 493. It records their unresting advance during the sixth century. Cessation of foreign attacks.

p. 42. Gildus] On the lives of Gildas *v.* Hardy, Cat. i. 151–156; S. C. S. i. 116–118. They are all several centuries later than Gildas' time, and it may be doubted whether we know any fact with reference to him beyond what he has told us, viz. that he was born in the year of the battle of Mons Badonicus, and wrote the De Excidio in the forty-fourth year after that event; *v. s. c.* 16, note. W. M. says of him: 'cui Britanni debent si quid notitiae inter ceteras gentes habent,' i. 24. It is a pity that he could not write a little more clearly. Gildas.

flebili sermone] The work is entitled 'liber querulus.' Gildas' denunciations of the Britons are quoted in Wulfstan's homilies (ed. Napier, p. 166) as a warning to the English of that time: 'an þeodwita wæs on Brytta tidum, Gildas hatte; se awrat be heora misdædum, hu hi . . . swa . . . God gegræmedon, þæt he let æt

nyhstan Engla here heora eard gewinnan, and Brytta dugeðe fordon mid ealle. And þæt wæs geworden þurh gelæredra regolbryce, and þurh læwedra lahbryce . . . Ac utan . . . warnian us be swilcan; and soð is þæt ic secge, wyrsan dæda we witan mid Englum sume gewordene, þonne we mid Bryttan ahwar gehyrdan.' 'There was a prophet of the people in the time of the Britons called Gildas. He wrote about their misdeeds, how they so angered God, that at the last He caused the army of the English to conquer their land, and utterly destroy the strength of the Britons. And that came about through the irregularity of the clergy, and the lawlessness of the laity. Come then, let us take warning by such, and sooth is it that I say; we know of worse deeds done among the English than we ever heard of among the Britons.' Alcuin uses Gildas similarly in writing to Archbishop Ethelhard in 793. H. & S. iii. 476; Mon. Alc. p. 206.

hoc addebant] This is a constant charge against the Britons. Cf. ii. 2, v. 22.

sed non tamen . . . destinauit] With these words Bede leads up to his proper subject.

CHAPTER 23.

With this chapter begins the real subject of Bede's work, Historia ecclesiastica gentis Anglorum, to which the preceding chapters have been introductory.

XX et I] So Bede, Chron. Opp. Min. p. 193. It was really only a little over twenty years, Aug. 582 to Nov. 602; Gibbon.

Chronology of Gregory the First's reign.

anno . . . X] Gibbon gives Aug. 13, 582, as the date of Maurice's accession. His tenth year would be from Aug. 13, 591, to Aug. 12, 592. Bede says that Gregory died in 605; ii. 1, p. 73; v. 24, p. 353. He was buried on March 12; ii. 1, p. 79. At this time burial on the day of death was the rule (see on iv. 14, 19), and therefore Fl. Wig. i. 12 is right in treating this as the date of Gregory's death; cf. App. i. § 32. Both here and in ii. 1, p. 73, Bede gives the length of Gregory's reign as thirteen years, six months, ten days. This would give Sept. 3, 591, for his accession, which agrees with the statement here, that it was in the tenth year of the Emperor Maurice. But it appears that Bede is a year wrong in both dates, and that Gregory really ruled from 590 to 604. The latter date agrees with Bede's statement, ii. 1, p. 79, and in his Chron. Opp. Min. p. 194, that Gregory died in the second year of Phocas. See Bright, p. 36, and reff.

anno XIIII] Aug. 13, 595, to Aug. 12, 596, *v. s.* On Gregory's life

and many-sided activity see the notes to ii. 1, where the well-known story of the origin of the mission to Britain is given. Gregory's first idea for the conversion of the Teutonic tribes in Britain was to purchase and educate Angle slave boys for the purpose. In a letter to Candidus, 'eunti ad patrimonium Galliae,' Gregory directs him, 'quatenus solidi Galliarum in terra nostra expendi non possunt,' to devote any money which he may have in hand to purchasing 'pueros Anglos, qui sunt ab annis decem et septem, uel decem et octo, ut in monasteriis dati Deo proficiant.' He is to send a priest with them, to baptize any of them who might fall ill on the way. H. & S. iii. 4–5 date this letter 590 × 595. Jaffé. R. P. p. 115, fixes it to Sept. 595. Bede himself notices how 'gentiles ab errore conuersi, atque ad ueritatem euangelii transformati, melius ipsos gentium errores nouerant, et, quo certius nouerant, eo artificiosius hos expugnare atque euacuare didicerunt.' Opp. viii. 267, 268. Aidan adopted the same plan, iii. 5, p. 136, and Wilbrord ; see on v. 11 ; and it has played a great part in the work of the Central African mission.

Gregory's earlier scheme for the conversion of the English.

circiter] See on c. 15.

Augustinum] 'Augustinus minor, qui et apostolus Anglorum.' Ethelwerd, p. 520. Cf. the short account of the mission in Bede's Chron. Opp. Min. p. 193. On the later lives of Augustine, which add nothing but legendary matter to Bede, see Hardy, Cat. i. 192–202.

Augustine and his companions

alios . . . monachos] One of these was a certain John, Bede, Chron. *u. s.* (following Lib. Pontif. i. 312), who according to the Canterbury tradition, afterwards became abbot of St. Augustine's ; Elmham, pp. 127, 147. On the impulse given by Gregory to monasticism, cf. Werner, p. 27.

praedicare . . . genti Anglorum] On the effect of Christianity on the Anglo-Saxons, cf. Lappenberg, i. 132, 140, 141 ; E. T. i. 130.

aliquantulum] He got at any rate far enough to hear news of, perhaps to have interviews with Stephen, Abbot of Lérins, Protasius, Bishop of Aix, and Arigius, Patricius of Burgundy, whose seat was either at Marseilles or Arles. For in the letters to those persons which Gregory sent by Augustine on his second departure from Rome, he speaks of the good report which A. had made to him of them ; Opp. Min. pp. 231, 232 ; H. & S. iii. 8, 9. That there is nothing similar in the other commendatory letters sent at the same time (*v. infra*, p. 39) would seem to show that A. did not get much beyond Aix, or Arles at the furthest.

barbaram . . . gentem] Much the same complaint was made by the first missionary sent from Iona to Northumbria, iii. 5, p. 137.

p. 43. **Gregorius**] The AS. version, which usually omits all documents, gives a short summary of this letter in oratio obliqua.

'Seruus seruorum Dei.'

seruus seruorum Dei] Gregory was the first Pope to assume this style, which he did as a rebuke to the pride of the Patriarch of Constantinople, who had assumed the title of Universal Bishop. Cf. R. W. i. 108. Gregory did not use the title by any means uniformly, as may be seen by a reference to his letters. Cf. also my notes to Fortescue, pp. 252, 253. The style was not at first peculiar to Popes; cf. *e. g.* the letter of Laurentius, Mellitus, and Justus in ii. 4. Other instances are given by M. & L. p. 287. An abbot uses it in relation to his own monks: 'Frater R. seruus seruorum Dei apud Melros seruiencĭum,' N. & K. p. 308.

'Praepositus.'

praeposito] On the monastic sense of this title, *v.* Introduction, pp. xxviii f. It is used here in a more general sense. It is used similarly of an abbot in Hist. Abb. Anon. § 1, *infr.* p. 388. Augustine had, however, been 'praepositus' of the monastery of St. Andrew at Rome, which Gregory had founded 'in cliuo Scauri,' Ioann. Diac. i. 6, from which also his companions were mainly, if not wholly, taken, ib. ii. 30; cf. H. & S. iii. 13. A doubtful letter of Pope Vitalian to Archbishop Theodore, G. P. p. 51, speaks of Augustine as Gregory's *sincellus, i. e.* 'eiusdem cellae socius' (gloss *ad loc.*).

Systems of dating.

die X kal. Aug. . . . anno XIĬII] *i. e.* July 23, 596, *v. s.* The indiction is also right for 596. Therefore Augustine must have left Rome the second time not earlier than July 23, 596. The mode of dating by imperial regnal years was introduced into papal documents by Pope Vigilius (537–555 A. D.); Jaffé, R. P. p. 76.

post consulatum] See the critical notes at the end of cc. 28, 30, 32; cf. Opp. vi. 1. 'P. C. patres conscripti, siue post consulatum.' The phrase is due to the fact that from the beginning of the fourth century the yearly appointment of consuls became irregular, and from time to time the designation of the year, instead of 'Coss. M. et N.' became 'post consulatum M. et N.'; D. C. A. i. 833.

Indictions.

indictione XIIII] The indictions are cycles of fifteen years; the origin of the system is not known. It has been traced to the quinquennial revisions of the Roman census (cf. Opp. vi. 244; Schürer, Gesch. d. jüdischen Volkes, i. 431, ed. 2). There are three kinds of indictions which come into consideration here: 1. The Constantinopolitan, which began on Sept. 1; 2. the imperial or Caesarean, which began on Sept. 24; 3. the Roman or pontifical, which began with the commencement of the year, whether Dec. 25 or Jan. 1. We must keep apart two questions which are sometimes confused, viz. the question as to the indiction used by Bede himself, and the question of that used in any document quoted by him.

As to the former, Kemble (C. D. I. lxxxi, followed by H. & S. iii. 14) asserts that Bede used the pontifical indiction, but he is clearly wrong. (*a*) It is doubtful if that system had been introduced in Bede's time; cf. Bright, p. 42; Nicolas, Chron. Hist. p. 7. (*b*) The author of the Hist. Anon. Abb. § 35 certainly uses the Caesarean indiction, 'viii kal. Oct. (Sept. 24) *incipiente indictione* xv'; and it is unlikely that two systems would be in use in the same monastery. (*c*) Bede's own words are decisive: 'Incipiunt indictiones ab viii kal. Oct. ibidemque terminantur,' Opp. vi. 244. Bede therefore used the Caesarean indiction. But this proves nothing as to Gregory's usage. He was the first pope to reckon by indictions, and he used the Constantinopolitan system (Bright, p. 42, following Bened. Edd. in Greg. Ep. i. 1; so Jaffé, R. P. pp. 93 ff.). The question does not affect the date of the present document, as on any system July, 596, is in the fourteenth indiction. In Opp. vi. 130 Bede gives the rule for finding the indiction: 'Si uis scire quota sit indictio, sume annos Domini, et adiice tria, partire per xv, et quod remanserit, ipsa est indictio anni praesentis.' Cf. Ducange, *s. v.* 'indictio,' D. C. A. i. 832–834.

CHAPTER 24.

The whole of this chapter is omitted in the AS. vers.; and the heading is not even in the Capitula.

Etherium Arelatensem archiepiscopum] Etherius was bishop of Lyons, c. 586–602; Gams; Bouquet, iii. 110; cf. ib. 325; D. C. B. ii. 231. Vergilius was archbishop of Arles. This is however the letter to Etherius; the mistake is in the title, not in the name. The letter to Vergilius is given from Greg. Epp. vi. 53 by Stevenson, Opp. Min. p. 230; H. & S. iii. 7. Letters almost identical with this to Etherius were sent at the same time to Palladius, Bishop of Saintes, Pelagius of Tours, and Serenus of Marseilles; H. & S. iii. 6. Other commendatory letters to Desiderius, Bishop of Vienne, Syagrius of Autun, Protasius of Aix in Provence, Stephen, Abbot of Lérins, Arigius, Patrician of Burgundy, Theoderic and Theodebert, Kings respectively of Burgundy with Orleans, and of Austrasia; and to Brunhild, their grandmother, are in Opp. Min. pp. 231–235; H. & S. iii. 7–11; cf. Bright, p. 43. When the second mission started under Mellitus in 601, Gregory furnished them with commendatory letters to *Theoderic*, *Theodebert*, *Brunhild*, and Clothaire, King of Soissons, who had also helped Augustine, Menna, Bishop of Toulon, *Serenus of Marseilles*, Lupus of Châlons-sur-Sâone,

Etherius.

Commendatory letters.

Aigulfus of Metz, Simplicius of Paris, Melantius of Rouen, Licinius of Angers, *Desiderius of Vienne*, *Vergilius of Arles*, *Etherius of Lyons*, Arigius of Gap. H. & S. iii. 33-37; Opp. Min. pp. 236–238. (Names of persons and places which occur in the earlier list are given in Italics.) These letters, except that to the Bishop of Gap, which is rather far to the East, and Saintes, which is a great deal too far to the West, seem intended to provide for the reception of the missionaries along the various routes open to them, the final choice being left to be determined by circumstances. For Theodore's route in 668, 669, *v.* iv. 1, p. 203.

p. 44. **sacerdotes**] Probably here, as often, means 'bishops,' *v.* note, c. 28. So 'sacerdotali,' 'episcopal,' a little lower down.

Candidum] This is the same to whom the directions were sent about purchasing Angle slave boys; *v. s.* p. 37, and cf. D. C. B.

Patrimony of the Church.

ad gubernationem patrimonioli eccl.] For these posts Gregory preferred to employ ecclesiastics; cf. Ep. ix. 65: 'Cauendum ne secularibus uiris . . res ecclesiasticae committantur, sed probatis de uestro officio clericis.' On the property of the Roman Church and Gregory's administration of it, cf. Milman, Lat. Christ., bk. iii. c. 7; Church, Miscellaneous Essays, pp. 228-238.

CHAPTER 25.

Coming of Augustine.

peruenit Brittaniam] In 597; v. 24, p. 353. The coming of Augustine 'was in one sense a return of the Roman legions,' Green, M. E. p. 221.

Aedilberct . . . potentissimus] On Ethelbert's reign and power, *v.* notes to ii. 5, p. 89.

p. 45. **Humbrae . . . dirimuntur**] *v.* note on i. 15, p. 31.

The Hide.

familiarum] 'hida,' AS. vers. If, as both the Latin and Saxon names suggest (for hid is probably connected with *hiwan*, *higan*, 'members of a family'), the hide was originally as much land as would support a family, the extent of it would necessarily vary in different parts with the quality of the land, with the 'standard of comfort,' to use a modern term, of the different tribes, and with the varying circumstances of the conquests of the different districts. Hence there is a strong antecedent presumption against all attempts to find a uniform measurement for the hide throughout England. Kemble, Saxons, i. 101–104, 117, 118, has compared the hidage of some of the districts given by Bede here and in iv. 13, 16, pp. 231, 237. He puts aside as irrelevant the measurements for Anglesey and Man given in ii. 9, p. 97; where the former is said

to contain 960 'families,' the latter something over 300; though the acreage of the two is nearly equal; Anglesey, 193,453 acres; Man, 180,000 (Keith Johnston's Gazetteer). The greater fertility of Anglesey, which owing to its comparatively level character was the granary of North Wales, will go far to account for this discrepancy. Iona again Bede estimates at five 'families,' iii. 4, p. 133, the acreage being about 1630. The hidage of the North and South Mercians given in iii. 24, p. 180, can hardly be utilised without more knowledge than we possess as to the exact limits of the districts occupied by them.

Thanet.

Tanatos] Isidore's etymology of the name has been given above on c. 1. It must be borne in mind that Thanet at that time was really an island, entirely separated from the mainland. Cf. Stanley, Memorials of Canterbury, pp. 28-30, and the map, ib. p. 55. See also the curious old map of Thanet prefixed to Elmham. In the life of St. Mildred, Thanet is called 'flos et thalamus . . . regni.' Hardy, Cat. i. 377, 380.

The landing-place.

adplicuit] Probably at Ebbsfleet, the traditional landing-place of Hengist and Horsa . Sax. Chron., 449 A.D.; *v.* Bright, p. 45, and Stanley, *u. s.*

ferme XL.] Whether these forty represent the original comrades of Augustine only, or include the 'interpretes de gente Francorum,' is not quite clear. Probably the former.

Frankish and Kentish speech.

acceperunt . . . Gregorio . . . interpretes] The primâ facie meaning of this passage seems to be that at this time the Frankish speech and the Kentish dialect were still so near akin that they were mutually intelligible. Fifty years later in Wessex this was not the case. Cenwalh got rid of the Frankish bishop Agilbert, 'pertaesus barbarae loquellae,' iii. 7, p. 140—a good instance of the common tendency to regard all foreign speech as barbarous. W. M. says: 'naturalis . . . lingua Francorum communicat cum Anglis, quod de Germania gentes ambae germinauerint.' This passage of Bede has however been understood as meaning only that these missionaries took with them some persons who, through trade or otherwise, had acquired some knowledge of the dialect of Kent. So Green, M. E. p. 112; Werner, p. 40. In his letter to Theoderic and Theodebert (*u. s.* p. 39) Gregory says that he had given directions to Augustine and his fellows 'ut aliquos secum e uicino debeant presbyteros ducere.' In the same letter, and in that to Brunhild, Gregory says that the Angles had shown a desire for Christianity, 'sed sacerdotes (*i. e.* bishops) e uicino negligere.' It is therefore the Frankish and not the British bishops who are aimed at in this reproach; and it would seem that no attempt had been made by

Neglect of the Frankish bishops.

them to utilise the marriage of Ethelbert with Bertha as an opening for missionary effort.

acceperunt . . . et mittens] A very loose construction.

antea fama . . . peruenerat] *v.* last note but one.

Bertha.

Bercta] daughter of Charibert, King of Paris. Cf. Greg. Tur. iv. 26: 'Charibertus rex Ingobergam accepit uxorem, de qua filiam habuit, quae postea in Ganthia uirum accipiens est deducta;' ib. ix. 26: 'Anno xiiii Childeberti regis Ingoberga regina, Chariberthi quondam relicta, migrauit saeculo, . . . relinquens filiam unicam quam in Canthia regis cuiusdam filius matrimonio copulauit.' A note on the former passage in the ed. of G. T. in the M. H. G. (4to series) says that she was also called Ethelberg. No authority is given, but if it is true, it looks as if it were a name taken to indicate her adoption into her husband's family. On the significance of the marriage, cf. Green, M. E. pp. 210, 211; Lappenberg, i. 118; E. T. i. 115, 116.

Liudhard.

Liudhardo] The later legendary lives call him 'praecursor et ianitor uenturi Augustini.' Hardy, Cat. i. 175, 176. Rudborne says: 'et haec erat causa quare tam cito Rex Ethelbyrtus paruit praedicationi S. Augustini.' Ang. Sac. i. 251, cf. Elmham, p. 109; W. M. i. 13: 'uita . . . regem ad Christi cognitionem inuitabat.' In other respects W. M., perhaps from the analogy of his own day, absurdly overestimates the Frankish influence. Liudhard does not seem really to have effected much; *v. s.* In the additions to Bede's martyrology he is mentioned at Feb. 4: 'Passio S. Liphardi [*i.e.* Liwhardi] martyris Cantorbeiae archiepiscopi.' Opp. iv. 33. But the story of his death as given in the lives, and implied in this entry, is clearly mythical and chronologically impossible. Nor can he ever have been archbishop of Canterbury. He was merely private chaplain to the queen. According to Canterbury tradition Laurentius removed his body into the church of the monastery of SS. Peter and Paul, where it was placed with that of Bertha in the 'porticus' of St. Martin. Elmham, p. 132; Thorn, ii. 2; cf. Stanley, *u. s.* p. 45.

malificae artis] See notes on c. 30, for Anglo-Saxon heathenism.

Prayers and preaching of Augustine and his fellows.

p. 46. **laetaniasque canentes**] '7 wæron haligra naman rimende, 7 gebedo singende,' 'and they were telling the names of saints and singing prayers.' AS. version.

uerbum . . . uitae] According to Ælfric, Hom. ii. 128, the substance of Augustine's preaching to Ethelbert was: 'hu se mildheorta Hælend, mid his ágenre ðrowunge, þysne scyldigan middaneard alysde, 7 geleaffullum mannum heofonan rices infær geopenode,' 'how the merciful Saviour by His own passion redeemed

this guilty world, and opened the kingdom of Heaven to all believers.' (Cited H. & S. iii. 11.)

cum omni Anglorum gente] This must not be taken as implying any feeling of national unity, which was a much later growth (cf. 'Anglorum *populi*,' at beginning of this chapter), but only as referring to the common heathenism of the Teutonic tribes settled in Britain.

mansionem] 'in parochia S. Aelphegi ex opposito regiae stratae uersus aquilonem;' Thorn, col. 1759. 'Mansio signatur quae Stabelgate notatur;' Elmham, p. 91. Their residence.

imperii sui] *i.e.* of his overlordship which extended to the Humber; not merely of his *regnum* of Kent; *v.* ii. 5 note. So in c. 32, Gregory addresses Ethelbert as 'Rex Anglorum,' and speaks of 'regibus ac populis sibimet subjectis.' Ethelbert's 'imperium.'

hanc laetaniam] 'þeosne letaniam 7 ontemn,' 'this litany and antiphon (anthem),' AS. version. On the antiphon itself, which is founded on Daniel ix. 16, and belongs to the Rogation Days, *v.* Bright, p. 48. It will be found in Martene, De Antiquis Ritibus (1788), iii. 189; and it, with several other of these antiphons, is embodied in the Latin hymn or prayer ascribed to St. Mugint. Liber Hymnorum, ed. Todd, i. 94 ff.

Alleluia] Omitted in AS. version.

CHAPTER 26.

datam . . . mansionem] See note to last chapter.

p. 47. **secundum ea, quae docebant . . . uiuendo**] On this see Introduction, p. xxxvi.

sancti Martini] Cf. Stanley, *u. s.* pp. 31, 32, 53, 54; Bright, p. 48. St. Martin died 397×401 (cf. Introduction, p. c, which would give 399), so that the dedication of this church must be later than 400; H. & S. i. 15, 37. There is no real authority for the statement often made that this church was the seat of a separate bishopric; H. & S. iii. 658. A document printed Ang. Sac. i. 150, boldly asserts that this see survived to the time of Lanfranc. To the popularity of the cultus of St. Martin in Britain Venantius Fortunatus (see on i. 7, p. 18) bears striking testimony, saying of him: 'Quem Hispanus, Maurus, Persa, Britannus amat;' cited H. & S. i. 13, where see note for references illustrating the connexion of St. Martin with the British Isles. Cf. Ven. Fort, Vita S. Martini, Lib. iv. vv. 621 ff. (M. H. G. 4to). For the legend of a church at Ely founded by St. Augustine, see Lib. Eliensis, p. 48; and cf. Elmham, p. 100. St. Martin.

Mass.

missas facere] 'mæssesong don.' AS. vers. On the Latin phrase cf. Bright, p. 50; according to whom it appears first in St. Ambrose, Ep. xx. 4, 'ego tamen mansi in munere, missam facere coepi.'

Augustine's miracles.

miraculorum . . . ostensione] On Augustine's miracles cf. *infra*, i. 31, ii. 1, 3, pp. 66–67, 78, 86. One definite instance, the healing of a blind man, is given in ii. 2, p. 82.

Baptism of Ethelbert.

baptizatus est] Traditionally on Whitsunday, June 2, 597; Elmham, pp. 78, 137. As to the place, Stanley, *u. s.* p. 36, conjectures St. Martin's; Elmham, p. 84, says Christchurch, which at that time was not built. On Whitsuntide and Easter as the regular times for baptisms *v.* note on ii. 9, p. 99. There is an AS. tract on Ethelbert's baptism in MS. C.C.C.C. 201, on which see Hardy, Cat. i. 176.

Wholesale conversions.

plures . . . confluere] In a letter to Eulogius, Bp. of Alexandria, written June, 598, Gregory says that the preceding Christmas Augustine, 'coepiscopus noster,' had baptized more than 10,000 Angli; H. & S. iii. 12, cf. ib. 4, note c. On the value and effects of such wholesale conversions, see notes to c. 30; ii. 14, 20.

Conversion and compulsion.

nullum . . . cogeret ad Christianismum] So Bede on Ezra vii. 13 says: 'Omnibus qui uelint ire Hierosolymam licentiam tribuit, nullum ire compellit; et Christiani principes nullum cogentes, ne sit incerta aut dubia uoluntas fidei, uniuersis quibus placuerit de suo regno Christum colere permittunt;' Opp. viii. 436. Yet *infra*, ii. 5, p. 90, he admits that some in Kent may have conformed 'uel fauore uel timore regio.' Eddius, speaking of Wilfrid's conversion of the South Saxons, says that the pagans deserted idolatry 'quidam uoluntarie, alii uero coacti regis imperio'; Vita Wilf. c. 41. He breathes no hint of disapproval.

Mythical transference of the Kentish capital.

in Doruuerni metropoli sua] The story that Ethelbert transferred his capital to Reculver, leaving Canterbury entirely to Augustine, Ang. Sac. i. 1, seems to me an obvious myth, based on that greatest of ecclesiastical myths, the Donation of Constantine; cf. the words of Gocelin's life of Augustine: 'baptizat nouum Constantinum Siluester nouus;' ib. ii. 61. Bede's words 'in D. metropoli sua' are distinctly against the idea that the capital was changed.

CHAPTER 27.

Augustine's consecration.

P. 48. **Interea**] It must have been before Christmas 597, as at that date Gregory speaks of him as 'co-episcopus noster'; *v. s.* c. 26 note. According to Thorn, col. 1760, Augustine was consecrated on Nov. 16, but this was not a Sunday in 597.

ab . . . Aetherio] A converse mistake to that noted above, c. 24. Here the office is right, the name wrong; it should be Vergilius. At the beginning of c. 28 Bede tries to solve the difficulty created by his own mistake by making Vergilius succeed Etherius as archbishop of Arles; cf. on Vergilius, Bright, p. 53. Gregory (in H. & S. iii. 12) speaks of Augustine as 'data a me licentia a Germaniarum episcopis episcopus factus;' cf. App. I. § 11, which speaks as if Gregory had consecrated Augustine.

Laurentium . . . et Petrum] On the former *v.* ii. 4, p. 86; on the latter, i. 33, p. 70. Both are mentioned in the letter of Gregory to Bertha which was sent at the same time as the responsa; H. & S. iii. 17; Opp. Min. p. 251. As Laurentius is styled 'presbyter' while Peter is called 'monachus,' it is probable that the former was not a monk; D. C. B. iii. 631. Laurentius and Peter.

nec mora . . . recepit] If Augustine sent off Laurentius and Peter 'continuo' after his own consecration, it is certainly not true that the answers to his questions were received 'without delay'; as the letters which accompanied them are dated June 22, 601. The Preface to the responsa, which is not in Bede (see it in H. & S. iii. 18), attempts to account for this delay by saying that at the time of the arrival of Laurentius and Peter Gregory was ill of the gout (cf. Jaffé, R. P. pp. 137, 142, 150), and could not compose the responsa in time for their departure, as they were anxious to set out at once; and he had no opportunity of sending them till the mission under Mellitus started in 601. As however four of the nine letters sent with Mellitus speak of Laurentius as accompanying him, H. & S. iii. 33-36; and as Bede, c. 29 *ad init.*, clearly implies that Laurentius and Peter accompanied Mellitus and brought the responsa. I am strongly of opinion that the Preface is a forgery. Date of the Responsa.

In 736, St. Boniface applied to Nothelm, then Archbishop of Canterbury, for a copy of the responsa, as none could be found in the Roman archives; H. & S. iii. 336. The document may have been re-discovered at Rome after 736; and it does not therefore follow that this was not one of the documents copied by Nothelm for Bede at Rome; Pref. p. 6, *sup.* On the other hand, the original or a copy may have been preserved at Canterbury, and Nothelm or Albinus may have transcribed this. Anyhow, Bede's copy is the most ancient and authentic in existence, and the additions to it in other MSS. and editions are of no authority, and some of them are palpable and clumsy forgeries; H. & S. iii. 32, 33. A little later, 744 × 747, Boniface sends to Egbert of York some letters of Gregory which he believed to be unknown in Britain; ib. 359. Similar answers of Gregory II and Gregory III to questions addressed

to them by St. Boniface are in Mon. Mog. pp. 88–94. We are reminded of the questions addressed to the Roman Emperors by the governors of provinces, and the imperial rescripts founded thereon; *e.g.* the famous rescript of Trajan in answer to Pliny's questions as to the treatment of the Christians. It is curious that all MSS. of the AS. version place these responsa at the end of Book iii. I have found no Latin MS. which favours this arrangement, so that it must be due to the translator's own fancy; who also abridges considerably.

Division of oblations.

mos . . . sedis apostolicae] This was the case as early as Gelasius I (492–496 A. D.); in Mansi, viii. 45. For this and for the decrees of various councils on the subject, *v.* Bright, p. 56.

quia tua fraternitas . . . suis] And therefore the separate provision for the bishop would not be necessary in Augustine's case. This part of Gregory's answer is cited by Bede in the prose life of Cuthbert, c. 16; Opp. Min. p. 80. Gregory himself when at Constantinople organised his household on the monastic pattern; *v.* ii. 1, p. 75, and note.

Clerks in minor orders.

p. 49. **clerici extra sacros ordines constituti**] 'preostas 7 Godes þeowas butan halgum hadum gesette,' 'priests and servants of God appointed outside of holy orders,' AS. version. It really means those in minor orders below the subdiaconate; *v.* Bright, p. 56. For another instance of the AS. 'preostas' meaning persons in minor orders, cf. Birch, i. 520.

canendis psalmis] On the importance of the psalter at this time see note on iii. 5, p. 136.

Mistranslation.

quod superest] Gregory treats the 'quod superest' of the Vulgate, which is really an adverbial phrase translating the πλήν of the original, as if it meant 'what remains,' 'the surplus.' (Cf. the AS. vers.: 'þætte ofer seo 7 to lafe, sellað ælmesse,' 'what is over and remains, give as alms.') Bede in his commentary on the passage does the same: 'quod necessario uictui et uestimento superest, date pauperibus.' Opp. xi. 150. The interpretation became traditional in the English Church, and is found in the AS. version of the Gospels: 'ðæt to láfe is, syllaþ ælmessan,' 'what is over, give as alms'; also in Wycliffe: 'that thing that is ouer, gyue ye almes.'

Differences of Ritual.

diuersae consuetudines] On the differences of ritual which Augustine might have observed on his journeys through Gaul, *v.* Bright, p. 57; D. C. A. ii. 962. With Gregory's answer here cf. Ep. i. 43; where, speaking of the question of single or trine immersion in baptism, he says: 'quia in una fide nihil officit sanctae ecclesiae consuetudo diuersa.' With reference to this answer Gocelin, Ang. Sac. ii. 63, very beautifully paraphrases this

principle of variety in unity: 'Sic regina sponsa Domini uarietate circumamicta tam multimoda quam multifaria triumphat in gloria. Sic et una corona multicoloribus texitur floribus, et unum monile aureum uariis gemmarum illustratur splendoribus, et diuersis uocum discriminibus unum concentum reddimus.' On the other side, cf. Landulphus Senior (eleventh century) in his history of Milan, SS. RR. II. iv. 71 D: 'Papa Gregorius . . . omnes latinae linguae ecclesias per diuersa officia multum discrepantes uidit. Qui tantum . . . ad unitatem Romanae ecclesiae reuocauit, dicens . . . unum mysterium totius linguae esse debere latinae.' The idea of a unity of the Latin-speaking races is noteworthy. On Gregory's liturgical reforms, cf. D.C.B. ii. 788–790; D.C.A. *s. v.* Sacramentary.

Thefts from Churches.

de ecclesia furtu]. This was one of the subjects of Ethelbert's legislation; ii. 5, p. 90, and note *a. l.* According to Theodore's Penitential, iii. 2, restitution was to be made fourfold; H. & S. iii. 179. In Egbert's Penitential penance only is enjoined (three years in the case of a layman).

p. 50. damnis] 'Fines.' Cf. Cic. de Off. iii. 5, 'eos morte, exsilio, uinclis, *damno* coercent.' So 'magnae pecuniae dampno obnoxius erit'; Raine's Hexham, i. 20.

quaerere] We should expect *quaerat*, and so the AS. version translates; but there is no variation in the MSS. The Benedictine Editors read: 'lucrum de damnis quaerat.'

Prohibited degrees.

frater et soror] We should certainly read 'fratris et sororis.' But here again there is no variation in the MSS. The AS. version is ambiguous, as broðor, sweostor, may be either nom. or gen. The civil law, 'terrena lex in Romana repuplica,' varied at different times as to the legality of marriages between first cousins. On the steps by which they were forbidden in the Church, *v.* Bright, p. 58. The 'quaedam terrena lex' alluded to by Gregory is a Constitution of Arcadius and Honorius passed in 405, and permanently embodied in Justinian's Code, legalising these marriages, D.C.A. i. 486; and on this and the whole subject of prohibited degrees cf. ib. ii. 1725 ff.

p. 51. tertia uel quarta generatio] *i. e.* second and third cousins. It was especially as to the authenticity of this permission of Gregory that St. Boniface desired to be informed by Nothelm; *v. s.* p. 45. There is a letter of Felix, Bishop of Messana, to Gregory himself on the subject, and Gregory in his answer explains away his permission as being a concession to a newly converted race. After they are firmly established in the faith they are to be forbidden to marry up to the seventh generation H. & S. iii. 32, 33; Opp. Min. pp. 239–248. The authenticity of Gregory's letter is however somewhat doubtful (H. & S. *u. s.*), and it was a subject on which the tempta-

tion to forgery was very strong after the views on consanguinity had become stricter, and Gregory's permission was felt to be a stumbling-block. In favour of the view that the permission was temporary is the fact that the English Church did not continue to make use of it. Boniface, writing in 742, says that a Synod of London had condemned marriage within the third degree as incest; H. & S. iii. 51. Theodore's Penitential says that the Greeks allowed marriage within the third degree, the Romans within the fifth, though they do not dissolve marriages when made within the fourth degree: 'ergo in quinta generatione coniungantur; in quarta, si inuenti fuerint, non separentur;' H. & S. iii. 201. (It should be noted that this tells equally against Gregory's alleged prohibition of marriages within the seventh degree, as does the fact that Gregory II, writing to St. Boniface in 726, says: 'post quartam generationem iungantur;' Mon. Mog. p. 89.) On the other hand, as late as 1015 A. D. this permission of Gregory was quoted with effect against Gerard, Bishop of Cambrai, who wished to prevent the marriage of Rainer II, Count of Hainault, with the daughter of Hermann, Count of Verdun; Pertz, vi. 469. It would be interesting to know what was the 'inlicitum coniugium' of one of the 'gesiðs' of Sigbert of Essex, which Bishop Cedd visited with excommunication; iii. 22, p. 173.

cum nouerca] It seems strange that Augustine should have thought it necessary to ask the question in view not only of the O. T. passages which Gregory cites, but of 1 Cor. v. 1. But the question caused trouble elsewhere (cf. D.C.A. ii. 1727, 1728), and perhaps difficulties like that with Eadbald, ii. 5, p. 90, may have already arisen; and Augustine may have wished to have the weight of Gregory's authority to back him; cf. the final words of the eighth question, and the first words of the answer to it.

'Cognatus.' cognata] 'Sister-in-law,' broðor wiif, AS. vers., as is plain from the context, and the reference to John the Baptist; so in the interrogatio above *cognatis* means brothers- and sisters-in-law. Cf. Italian 'cognato,' 'cognata.' Another clear instance of this sense is in iii. 21, p. 170. In iii. 18, p. 162, the meaning is doubtful. In ii. 12, p. 109, it is used in its ordinary sense of 'relation.' It might be suggested that the clause above, 'et sacra lex . . . reuelare' should come in here after 'fuerat facta.' Then 'cognatio' would be the abstract of 'cognatus' in this specific sense (it is so used in ii. 9, p. 97), and the reference would be to Levit. xviii. 16. But there is no MS. authority for the alteration. Cf. Iohannes Ianuensis, cited by Ducange, 'et est Leuir Cognatus, scilicet frater mariti uel uxoris.'

Iohannes Baptista] Cf. Bede himself, Opp. xi. 327 : 'Iohannes Baptista, qui non pro Christi confessione, sed pro defensione ueritatis occubuit, ideo tamen pro Christo, quia pro ueritate martyrium suscepit.' So of Abel ; Opp. v. 128. See on iii. 14, p. 157. John Baptist a martyr.

in hoc enim tempore, &c.] If Gregory had intended the regulation as to prohibited degrees to be only temporary, would he not have added some words like these ?

p. 52. an debeat . . . episcopus ordinari] Consecration by a single bishop seems to have been common in the Celtic Churches. H. & S. i. 155 ; Rs. Ad. p. 349. That it was not universal, see on iii. 22, p. 173. St. Kentigern is said to have beenconsecrated by a single bishop from Ireland 'more Britonum et Scottorum tunc temporis.' And the decision of his biographer is, 'licet consecratio Britonibus assueta sacris canonibus minus consona uideatur, non tamen uim aut effectum diuini misterii, aut episcopalis ministerii amittere comprobatur.' N. & K. p. 182 ; cf. ib. 335-340. This is evidently Gregory's view ; he regards it as valid but irregular ; Bright, pp. 58, 59, who gives the decisions of various councils on the point. Honorius was consecrated by Paulinus alone, Deusdedit by Ithamar alone, ii. 16, p. 117 ; iii. 20. Consecration by a single bishop.

et quidem . . . debeant conuenire] The text is certainly corrupt. The readings of A_2 and O_3 (see additional critical notes) improve the sense somewhat, but these and other readings are probably only the expedients of scribes and editors to emend a text which they found unintelligible. If conjectures be admitted we might put a comma after 'potes,' and a full stop after 'adsistant,' reading 'nisi' for 'nam,' and omitting the words 'nulla sit necessitas ut' altogether. The AS. version reads : 'ne meaht þu on oðre wisan biscop halgian buton oðrum biscopum. Ac þe sculon of Gallia rice biscopas cuman,' *i. e.* 'thou canst not consecrate a bishop otherwise (than) without other bishops. But bishops ought to come to thee from Gaul.' The rest of the answer is much abbreviated.

pallium] This word has various usages in ecclesiastical Latin ; the only one with which we are concerned is that which denotes a vestment bestowed by the pope on archbishops as a special mark of their rank, indicating that they represent the Roman See. The form of it varied at different times. Ultimately it became fixed to the form in which it appears in the arms of several archiepiscopal sees ; a circular band passing over the shoulders, with pendents hanging down behind and before, so that the front and back views of it present the appearance of the letter Y. It was ornamented with a varying number of purple crosses, now fixed to four. It was and is composed of the wool of lambs reared in the History of the Pallium.

convent of St. Agnes at Rome, and after it is made, it is placed for a night on the tomb of St. Peter, and then kept until required.

Originally the bestowal of the pallium had no legal significance, but was merely a general mark of honour and favour conferred at first by the emperor, then by the pope in the emperor's name, at his desire, or at least with his consent, on certain distinguished prelates. Nor was the right to bestow it confined at first to the popes, nor its reception to metropolitans. Other patriarchs conferred it upon their metropolitans; and there are instances of its reception by simple bishops. Ultimately it became one of the chief instruments whereby the popes built up the fabric of their power. They gradually established the principles (*a*) that the pallium could only be bestowed by themselves; (*b*) that its possession was necessary to the exercise of metropolitan functions, and that till it was received none of those functions could be legally performed. Hence they acquired the power of confirming the appointment of all metropolitans, and of exacting submission from them as the price of confirmation. The pallium was sometimes refused to an unworthy prelate. Thus Mauger of Rouen 'tota uita pallii usu caruit, quod negaret sedes apostolica honoris huiusce priuilegium homini qui sacratum negligebat officium;' W. M. ii. 327. It was not, however, without a struggle that these results were achieved. John VIII in 878 complains: 'cum in Galliae partibus essemus . . . unum ualde prohibendum inuenimus; metropolitae, antequam pallium a sede apostolica suscipiant, consecrationem facere praesumunt, quod antecessores et nos canonico decreto ne fieret interdiximus;' Bouquet, ix. 162. (John VIII had in the previous year, 877, in the synod of Ravenna, ordered that all metropolitans must, under pain of deprivation, apply for the pallium within three months from their consecration.) There are not many known instances of the bestowal of the pallium by popes prior to Gregory the Great. Most of the earliest cases are in connexion with the see of Arles, which bears out Gregory's words here: 'In Galliarum episcopis nullam tibi auctoritatem tribuimus; quia ab antiquis praedecessorum meorum temporibus pallium Arelatensis episcopus accepit, quem nos priuare auctoritate percepta minime debemus.' Here the bestowal of the pallium certainly involves such an increase of authority, as would make it impossible to place the recipient under the jurisdiction of another prelate; and the archbishop of Arles was in some sense primate of Gaul at this time; cf. D. C. B. iv. 1160. In i. 29, p. 63, Gregory seems certainly to treat the reception of the pallium as necessary to enable Augustine to consecrate

bishops. Pope Honorius sent pallia to Honorius of Canterbury and Paulinus of York, to enable the survivor of them to consecrate the other's successor; ii. 17, 18. Alcuin in 797 begs Leo III to send the pallium to Eanbald II of York: 'quia ualde illis in partibus sacri pallii auctoritas necessaria est ad opprimendam improborum peruersitatem, et sanctae ecclesiae auctoritatem conseruandam.' Mon. Alc. p. 359. At certain periods, especially in the eleventh century, the popes attempted to enforce the rule that archbishops must come to Rome to receive the pallium in person; and it is noteworthy that the author of the Anglo-Saxon homily on St. Gregory represents him as commanding Augustine, 'þæt his æftergengas symle þæt pallium 7 þone ercehade æt þam apostolican setle Romaniscre gelaðunge feccan sceoldon,' 'that his successors should always fetch the pall and archiepiscopal authority from the apostolic see of the Roman Church;' ed. Elstob, p. 34. As early as 805 the English bishops remonstrated against this claim; which certainly had no basis in the history of Canterbury and York up to that time, and they hint pretty plainly that pecuniary exaction was the papal motive; H. & S. iii. 559–561. (Gregory I, in a synod of 595, had forbidden any payment to be made for the pallium; R. P. p. 114.) From the end of the tenth century we find many archbishops of Canterbury and York going to Rome for the pallium—Ælfric, Ælfheah (Alphege), Ethelnoth, Robert, Lanfranc, of Canterbury (Sax. Chr. *s. a.* 997, 1007, 1022, 1050, 1072); Ælfric, Kinsy, Ealdred, of York (ib. 1026, 1055, 1061). So of Dunstan: 'suscepto sacerdotio, prolixa itinera *quae summis sunt sacerdotibus solita*, Romanam . . . tetendit ad urbem;' Stubbs' Dunstan, p. 38. Gregory VII refused to grant the pallium to Lanfranc and to Bruno of Verona unless they came for it; Baronius, *ad ann.* 1070; R. P. p. 407. In March, 1095, Urban II writes to Guy of Vienne: 'contra ecclesiae morem absenti tibi pallium contribuimus;' ib. 462. In the next century there was a great contest between Honorius II (1124–1130) and Anselm V, Archbishop of Milan (1126–1135), on this point. 'Papa . . . dixit . . . : si uis frui auctoritate archiepiscopi, . . . necesse est ut stolam suscipias a manibus meis ad altare Sancti Petri.' Anselm consulted Robaldo, the administrator of the see of Alba, who replied: 'quod prius sustineret nasum suum scindi usque ad oculos, quam daret sibi consilium, ut susciperet Romae stolam, et ecclesiae Mediolanensi praepararet hanc nouam et grauissimam . . . mensuram;' SS. RR. II. v. 510. The popes ultimately abandoned this pretension, and the pallium is usually sent by a papal Nuncio. There was a tendency also on the part of the popes to restrict the use of the pallium to certain

special occasions. Thus Gregory I grants it to Augustine 'ad sola missarum solemnia agenda,' i. 29. So to Vergilius of Arles; Bouquet, iv. 14. So Boniface V to Justus, ii. 8. Honorius I (625–638) decreed that metropolitans who wear their pallium 'per plateas uel in litaniis' [*i. e.* in processions], shall be deprived of it; R. P. p. 158. Nicolas I in 866 rebukes Hincmar, Archbishop of Rheims, for the too indiscriminate use of his pallium; ib. 249, 250. John XII in 960 grants the pallium to Dunstan to be used only on certain great festivals and other high occasions, and asserts that this had been the custom of his predecessors; Stubbs' Dunstan, p. 297. See on the whole subject Ducange, *s.v.* Pallium; D. C. A. *s. vv.* Metropolitan, Omophorion, Pallium, Pope; Bright, pp. 60, 61, 67. See also the index to vol. ii. of the Benedictine edition of Gregory the Great's Works, where many references will be found to letters of his, in which the pallium is mentioned. Very strict rules about the pallium are found in the Pontificale Romanum, ed. Venice, 1572, ff. 36, 37.

p. 53. epistulas] This is the letter given in c. 28.

Bishops of Britain subject to Augustine.

Brittaniarum . . . omnes episcopos] The reference to the need for instruction and correction shows that Gregory is thinking mainly of the bishops of the Celtic Churches in Britain, the British, and perhaps the Irish Church at Iona. But the phrase does not refer to them exclusively; it would include all bishops consecrated by Augustine and his future colleague of York (cf. the expression in c. 29, p. 64). This concession, like that of c. 29, giving Augustine authority over the occupant of the see of York, was a purely personal concession to Augustine in consideration of his great services; the ultimate arrangement was to be equal division of authority between London (eventually Canterbury) and York. Of course the partisans of the claims of Canterbury tried to interpret both as permanent concessions to that see. London and York, with their history dating from Roman times, would naturally be the cities best known to Gregory; cf. Elmham, p. 95: 'eo quod ad illud tempus alterius obscurae urbis notitia Romanos non attigisset.' Cf. H. Y. I. xxii. It was largely owing to the apostasy of Essex, ii. 5, 6, that this plan was not carried out. By the time Essex was reconverted, iii. 22, the primacy was too firmly established at Canterbury to be removed. H. & S. iii. 67; cf. ib. 51. With the substitution of Canterbury for London this arrangement, itself probably based on Severus' division of the island into the provinces of Upper and Lower Britain (cf. Bates' Northumberland, p. 30), was carried out in the case of Honorius and Paulinus, ii. 17, 18. Then came the flight of Paulinus from Northumbria, and

Question of the Primacy.

no northern prelate received the pallium till Egbert in 735, *infra*, p. 361, Ee. § 1, note. Hence from 633 to 735, a date beyond the limits of Bede's history, the question of the relation between the two metropolitans could not arise; Theodore quietly stepped into the vacant place, and freely exercised metropolitan jurisdiction over the whole of that part of Britain occupied by the Teutonic settlers: 'Isque primus erat in archiepiscopis, cui omnis Anglorum ecclesia manus dare consentiret;' iv. 2, p. 204; cf. iv. 5, 17. Cenulf, King of Mercia, writing to Leo III in 798, speaks as if the primacy had been fixed at Canterbury by some formal decree: 'uisum est cunctis gentis nostrae sapientibus quatenus in illa ciuitate metropolitanus honor haberetur, ubi corpore pausat, qui his partibus fidei ueritatem inseruit,' *i.e.* Augustine; H. & S. iii. 522. But it was circumstances, not any formal resolution, which fixed the primacy at Canterbury.

How far the Celtic churches at this time admitted the jurisdiction of Rome is a very obscure point. Cf. Bright, pp. 61–63, 83. The British Church emphatically rejected Augustine's authority at Augustine's Oak; ii. 2, and notes; and as long as the Celtic Churches retained their separate Easter they were treated by Rome as schismatical. See Excursus on Easter question.

p. 54. prohibere] 'bewered beon'; *i.e.* prohiberi, AS. vers.; a better reading, found in some MSS.

si donum . . . uideatur] 'þætte scyle þære godcundan gife wiðcweden beon,' ib., which points to a reading 'si dono . . . contradici,' &c., which certainly yields a better sense. It is difficult to get much meaning out of the text as it stands.

nullo peccati pondere grauatur] Theodore's penitential, however, forbids a woman to enter a church for forty days after childbirth; H. & S. iii. 189.

p. 55. quoadusque . . . ablactatur] The time fixed in Egbert's penitential is forty days; H. & S. iii. 423.

prohiberi ecclesiam intrare non debet] Here again Theodore's rule is stricter: 'Mulieres menstruo tempore non intrent in æcclesiam neque commonicent, nec sanctimoniales, nec laicae;' H. & S. iii. 188, 189.

p. 56. sanctae . . . communionis] See last note.

religiosae uitae] This would seem to show that Gregory is thinking mainly of nuns; cf. last note but one.

p. 57. nec . . . culpam deputamus esse coniugium] Cf. Theodore, *u. s.*, where marriage seems to be distinctly treated as sinful, and penance is enjoined for it. Bede's own view is that of Gregory. The command 'be fruitful and multiply' was given by God, 'ne

Marriage and Virginity

quis honorabili connubio inesse peccatum . . . putaret,' Opp. vii. 22; cf. x. 116. Those who forbid marriage are 'maledictione digni,' vii. 26. Yet he regards continence (*i. e.* the abstinence of widowed persons from further marriage), and still more virginity, as a higher estate than marriage. 'In infimo habitat pudicitia coniugalis, supra uidualis, atque hac superior uirginalis,' vii. 102; cf. ib. 26, 208, 254, 255; ix. 107, 133; xi. 189; xii. 224, 225, 368. Yet virginity is not to be regarded as the whole of virtue: 'quia nil castimoniae custodia absque aliorum augmento bonorum ualeat,' vii. 346; viii. 282; x. 324. (Aldhelm's views are very similar, though more rhetorically expressed; Opp., ed. Giles, pp. 10, 14, 15, 20.) It is hard to see how any one can condemn Bede's views on this subject without also condemning St. Paul, 1 Cor. vii. 25–40. The only point in which Bede differs from St. Paul is where, as in iv. 19, he commends the withdrawal of one party from the marriage bond *without* the consent of the other. This is in flat contradiction of 1 Cor. vii. 1–7, and is clearly unscriptural; cf. M. & L. on iv. 19. It is noteworthy that Bede, following Jerome (Aduersus Heluidium, *sub fin.*), maintains the perpetual virginity not merely of Mary, but also of Joseph: 'nos . . . absque ullius scrupulo quaestionis scire et confiteri oportet, non tantum beatam Dei genitricem, sed et beatissimum castitatis eius testem atque custodem Ioseph ab omni prorsus actione coniugali mansisse semper immunem;' Opp. v. 405; cf. ib. 385; x. 54, 83.

p. 58. ecce enim, &c.] Bede quotes this verse in the same form. Opp. vii. 388; x. 291. The text as commonly printed alters 'delictis peperit' into 'peccatis concepit' in conformity with the Vulgate. The reading of the text is that of the Roman Psalter; see on v. 19.

portat] 'portat arbor,' several MSS.

oportet . . . copulam] A verb seems wanting after 'oportet.'

p. 59. abstinere] The AS. version inserts from the Bible narrative: 'þæt heo heora hrægl woosce 7 clænsode,' 'that they should wash and cleanse their garments, and abstain, &c.'

per sacerdotem dicitur] Cf. Bede on this passage, Opp. viii. 144, 145.

post inlusionem], Cf. Opp. viii. 134; Egbert's Penitential, ix. 6 ff.; H. & S. iii. 425, 426; Vita Fursei, i. 17; Cod. Salmant., col. 91.

lotum . . . ei] Anacoluthic. Perhaps he had *sinit* or some similar word in his mind in beginning the sentence.

p. 60. nescientem pertulisse . . . quam fecisse] So Bede, of Lot: 'tale scelus . . . nesciens pertulit, magis quam fecit,' Opp. vii. 211.

Three modes of sin.

p. 61. tribus . . . modis] Bede, on James i. 15, 16, follows Gregory very closely. 'Tribus modis tentatio agitur; suggestione, delecta-

tione, consensu. Suggestione hostis, delectatione autem, uel etiam consensu nostrae fragilitatis. Quod si, hoste suggerente, delectari aut consentire peccato nolumus, tentatio ipsa nobis ad uictoriam prouenit . . . Si uero . . . hostis suggestione . . . in uitio incipimus illicite delectari, delectando quidem offendimus, sed necdum lapsum mortis incurrimus. At si delectationem concepti corde facinoris etiam partus prauae sequitur actionis, nobis iam mortis reis uictor hostis abscedit,' Opp. xii. 164, 165 ; cf. x. 81, 82 (in Marc. ; repeated xi. 87, 88 in Luc.). In the Moralia, iv. 49, Gregory adds a fourth mode of sin : 'defensionis audacia.' I owe the reference to Moberly.

semen] This correction (*v.* critical notes) is strongly supported by Bede, Opp. vii. 60, 'semen [diaboli] est peruersa suggestio.' It was also suggested by Stevenson.

CHAPTER 28.

This chapter is not in the AS. vers., nor is the heading in the Capitula.

P. 62. commemorat] i. 27, p. 53.

Uergilium . . . successorem] *v.* note on i. 27, p. 48.

sacerdotum] A comparison with c. 27, pp. 52, 53, shows that here as often 'sacerdos' means bishop ; as its derivatives 'sacerdotalis,' 'sacerdotium' often mean 'episcopal,' 'episcopal office.' This is certainly the case, i. 24 ; i. 29, p. 64 ; ii. 2, p. 82 ('biscopum,' AS. vers.) ; ii. 4, p. 88 ; ii. 17, p. 119 ; ii. 18, p. 120 ; iii. 5, p. 137 ('biscope') ; iii. 27, p. 193 ('biscophad,' cf. v. 22, p. 346) ; iv. 17, p. 238 ('biscopa'). So iii. 27, p. 140, 'sacerdotali iure' ('on biscoplicum onwealde') ; 'sacerdotalis cura,' ii. 10, p. 101, of the pope. In many cases the AS. vers. retains the Latin word 'sacerd,' which is of course ambiguous like the original. It means, however, bishop in the following cases : iii. 17, p. 161 ; iii. 21, p. 171 (though just before, p. 170, 'sacerdotes,' 'sacerdotibus' occur, meaning presbyters) ; iv. 5, p. 215, 'consacerdos,' of various bishops. In iii. 23, p. 176, four brothers are mentioned who were priests, 'sacerdotes' ('sacerdas'), two of whom became bishops, 'summi sacerdotii gradu functi' ('biscopas'). [In a passage cited above, p. 51, 'summi sacerdotes' are archbishops.] On the other hand 'sacerdos' clearly means presbyter in the following cases : i. 27, pp. 59, 60 ('sacerd') ; iv. 25, p. 263 ; v. 6, p. 291 ; v. 10, p. 300 ; v. 19, p. 325 ('mæsse preost') ; iv. 14, p. 233 ; v. 21, p. 344 (not translated in AS. vers.). In iv. 27, p. 269, 'sacerdos,' as applied to Boisil, is translated 'mæsse preost' by the AS. vers. Ælfric, however, understood it

'Sacerdos.'

the other way; see note on iv. 28, p. 272. The meaning is doubtful in ii. 9, p. 98 (not translated); iii. 3, p. 132; iii. 19, p. 166 ('sacerdhad'). In iii. 30 *ad fin.* it seems to include both bishops and priests. In ii. 2, p. 84, 'sacerdotes' is expanded in the AS. vers. into 'sacerdas, 7 biscopas, 7 munecas,' 'priests, and bishops, and monks.' At the Council of Estrefeld in 702 x 703, Wilfrid's enemies endeavoured to induce him to promise that he would retire to Ripon, 'nec aliquid sacerdotalis officii attingeret,' *i.e.* 'and not attempt to discharge any episcopal function,' H. Y. i. 68; a passage which Canon Raine has misunderstood. A good instance of this meaning is Vita Fursei, i. 19; Cod. Salmant., col. 92: 'Populus contra regentem erigitur, clerus contra sacerdotem, monachi contra abbatem.'

die X . . . XIX] *i.e.* June 22, 601.

CHAPTER 29.

P. 63. cum praefatis legatariis] *i.e.* Laurentius and Peter, *v.* i. 27, p. 48, note.

Rufinianus.

primi et praecipui] Of all these except Rufinianus we shall hear again in Bede. Elmham wrongly speaks of Rufinianus as accompanying Augustine and the first mission to Britain. He afterwards became abbot of SS. Peter and Paul's (or St. Augustine's) monastery, ib. 148, 150. He is said to have died 626, ib. 153, and his epitaph is given ib. 154.

MSS. sent by Gregory.

uniuersa . . . codices plurimos] A list of these gifts is in Elmham, pp. 96 102; but 'is too late in date to be of any authority,' H. & S. iii. 60. On the strength of this list two MSS., Bodl. Auct. D. ii. 14, and C.C.C.C. 286, both copies of the Gospels, have been thought to belong to Gregory's benefaction; Elmham, pp. xxv-xxvii; Bosworth, Anglo-Saxon Gospels, p. x; H. & S. *u. s.* But the former was pronounced by Mr. Coxe to be not earlier than 650, Bright, p. 68. These 'codices plurimi' Elmham speaks of as 'primitiae librorum totius ecclesiae Anglicanae'; an interesting remark, which cannot, however, be literally true. Augustine must have brought some books with him, one of which, according to King Alfred, was Gregory's Pastoral Care, see on ii. 1; and Egbert in his Dialogue says that the English Church kept the first Ember Fast, 'ut noster didascalus beatus Gregorius in suo Antiphonario et Missali Libro, per pedagogum nostrum beatum Augustinum transmisit ordinatum et rescriptum;' H. & S. iii. 411; cf. ib. 412. A passage in a spurious charter of Ethelbert speaks of Augustine having deposited some at

least of Gregory's gifts in the monastery of SS. Peter and Paul (St. Augustine's). The tradition may be true, though the charter is spurious; K. C. D. No. 4; Birch, No. 6; H. & S. iii. 55.

sacerdotalia] 'episcopal,' *v.* c. 28, note.

quarum litterarum] This letter is cited by Bede, Ee. § 9, pp. 412, 413; it is omitted in the AS. vers.

pallii] See note on c. 27, p. 52.

p. 64. quem tamen . . . subiacere] This, however, as the next words show, was a purely personal grant to Augustine. On this and on the primacy question generally *v.* note on c. 27, p. 53. Primacy.

die X . . . anno XVIIII] Cf. the reference to this letter in Bede, Chron. Opp. vi. 323, Opp. Min. p. 194: 'Gregorius XVIII anno Mauricii indictione IIII scribens Augustino, Londini quoque et Eboraci episcopos, accepto a sede apostolica pallio metropolitanos esse debere decernit.' The eighteenth year of Maurice would give 600 A.D., which is clearly wrong, and inconsistent with the indiction; Stevenson reads 'decimo nono.' Cenulf, King of Mercia, cites this letter, when writing to Leo III in 798 with reference to the attempts of Offa to diminish the rights of Canterbury by converting Lichfield into a metropolitan see for Mercia. Date.

CHAPTER 30.

This chapter is not in the AS. vers., nor is the heading in the Capitula.

quam studiose . . . inuigilauerit] Cf. ii. 1, p. 79: 'tam sedulam erga salutem nostrae gentis curam gesserit;' cf. App. I. § 9.

p. 65. quid diu mecum . . . tractaui] There is an interesting letter of Daniel, Bishop of Winchester, to St. Boniface, advising him how to argue with his Gentile hearers, 'non insultando uel inritando eos, sed placide et magna moderatione;' Mon. Mog. pp. 71–74; H. & S. iii. 304–306. Bede himself, in his Exposition of the Acts, has some excellent remarks on the treatment of heathenism by Christian preachers. Commenting on St. Paul's speech at Athens (Acts xvii. 16 ff.), he points out how wisely he sets out from the unity and omnipotence of the Creator, and thence deduces the unreasonableness of idolatry, instead of attacking it directly: 'nam si primo destruere uoluisset ceremonias idolorum, aures gentium respuissent.' He shows with what tact St. Paul adduces the authority of Aratus, an authority which his hearers recognised, 'de falsis ipsorum, quibus contradicere non poterant, sua uera confirmans,' instead of arguing from the prophets to those, 'qui pro- Treatment of heathenism by Christian missionaries.

phetarum fidem non recipiebant.' 'Magnae quippe scientiae est, dare in tempore cibaria conseruis, et audientium considerare personas;' Opp. xii. 70–72. (The letter of Boniface V to Edwin, ii. 10, violates this wise rule in the most fatuous manner.) At the same time Bede, speaking of the circumcision of Timothy by St. Paul, Acts xvi. 1 ff., remarks truly that, though the Apostles often conformed to the 'umbrae legales, quasi a Domino aliquando constitutae,' yet 'gentilis institutio, ut uere a Satana reperta, nunquam a sanctis est attacta'; ib. 67. The difficulty is one of the most serious that Christian missionaries have to solve. It is probable that they have erred more often on the side of compromise than of iconoclasm. The way in which heathen practices and modes of thought continue to subsist alongside of, and enter into composition with popular Christianity, is a most fruitful subject for study; cf. D. C. A. ii. 1542, and an interesting note in N. & K. pp. 315–318). The degree to which this is the case will depend very much on the period at which a people is converted, on the question whether their conversion is the result of individual conviction or of mere wholesale conformity, on the strength of the popular heathenism at the time, on the tact and courage of their teachers. Sometimes the heathen nature of these practices is dimly realised, and they are carefully kept out of view. Sometimes they are done openly, their real meaning having been utterly forgotten, or being veiled under a thin disguise of Christianity. (Thus the Council of Ratisbon in 742 complains of various ceremonies: 'quas stulti homines iuxta ecclesias ritu pagano faciunt, sub nomine sanctorum martyrum uel, confessorum;' H. & S. iii. 385; *v.* next note, and note on ii. 15.) It is usually assumed that this letter, sent after Mellitus had started, indicates that Gregory had radically changed his view since writing the letter to Ethelbert in c. 32, which Mellitus took with him. I do not think that this is certain. Gregory might well urge on Ethelbert the desirability of destruction, and on Augustine the need for caution and compromise. In Kent the final steps were taken by Ethelbert's grandson, Erconbert, iii. 8. On the need of royal assistance to put down idolatry, cf. St. Boniface to Daniel, bishop of Winchester: 'sine patrocinio principis Francorum nec . . . presbiteros . . . defendere possum, nec ipsos paganorum ritus et sacrilegia idolorum . . . sine illius mandato et timore prohibere ualeo;' H. & S. iii. 344; Mon. Mog. p. 159; cf. the procedure of Wilbrord, v. 11, note. In Northumbria the temples were destroyed, if we may judge from ii. 13, p. 113. A contrary instance, and one in conformity with Gregory's principles as stated here, would be the case of Ethelbert's idol fane outside the

Contamination of Christianity by heathenism.

walls of Canterbury, converted by Augustine into the Church of St. Pancras, if the Canterbury tradition may be trusted; Thorn, col. 1760; Elmham, pp. 79–81; Stanley, Memorials of Canterbury, pp. 37, 38. In this policy of compromise, papal Rome perhaps inherited something from heathen Rome, which readily equated the gods of other peoples with members of her own pantheon; cf. Scarth, *u. s.* p. 233.

Anglo-Saxon heathenism.

fana idolorum] Nothing in the religious observances of the Jews struck the classical world with greater astonishment than the absence of any sculptured representation of the Deity (see Schürer, Gesch. d. jüdischen Volkes, ii. 551 ff.). Tacitus in a well-known passage, Germ. c. 9, attributes the same peculiarity to the Germans: 'ceterum nec cohibere parietibus deos, neque in ullam humani oris speciem assimulare ex magnitudine caelestium arbitrantur; . . . deorumque nominibus appellant secretum illud quod sola reuerentia uident.' (Cf. Hdt. i. 131, of the Persians.) Whatever may have been the case in Tacitus' time, this had certainly ceased to be true of our Saxon forefathers in the sixth century. We constantly hear of idols and idolatry in all the Saxon kingdoms—Kent, i. 30, 32; ii. 6; Essex, ii. 5; iii. 22, 30; Northumbria, ii. 10, 11, 13; iii. 1; East Anglia, ii. 15; Mercia, ii. 20; Sussex, iv. 13; v. 19; of the Saxons generally, ii. 1. We could have wished that Bede had told us more about these Saxon deities; but doubtless he would have thought it worse than idle to do so. In the De Temp. Ratione, c. 15, he does tell us of two Saxon goddesses, Rheda and Eostre, who gave their names to the months of March and April. Kent, as it was the first kingdom to be converted, so it was the first in which idolatry was forbidden by law under Ercenbert, iii. 8. We hear of 'fana' or heathen temples, i. 30, 32; ii. 10, 11, 13, 15; iii. 30; of heathen sacrifices, i. 30; ii. 15. Ethelbert will not meet Augustine in a house for fear of magic arts, i. 25; the practice of augury is mentioned in ii. 10, 11, and charms and incantations in iv. 22, 27. Cf. the striking scene in Eddius, c. 13, where Wilfrid returning from Gaul after his consecration, is driven on to the coast of Sussex, and assailed by the heathen inhabitants: 'stans quoque princeps sacerdotum idolatriae . . . in tumulo excelso . . . maledicere populum Dei, et suis magicis artibus manus eorum alligare nitebatur.' The evidence of the Laws and Penitentials shows how hard these customs died; some of them indeed have survived to our own day (see last note). The following references do not go beyond the eighth century, because later enactments may be concerned with heathen customs introduced by the Danes. Theodore's Penitential (668 × 690) forbids sacrifice to idols, and various forms of divination and augury;

H. & S. iii. 188–190. The Council of Clovesho (747) forbids: 'paganas obseruationes, id est diuinos, sortilegos, auguria, auspicia, fylacteria, incantationes, siue omnes spurcitias impiorum, gentiliumque errata,' ib. 364; cf. the very similar enactment of the Council of Ratisbon, held under St. Boniface in 742, ib. 385, cited above, p. 58. Among criminals who are never to be ordained, or if ordained are to be deposed, the dialogue of Egbert (732 × 766) enumerates 'idola . . . adorantes, per aruspices et . . . incantatores captiuos se diabolo tradentes,' ib. 410. Egbert's Penitential, in addition to sacrifice to idols, augury and divination, condemns 'emissores tempestatum,' ib. 420; and those 'qui . . . quarumcunque scripturarum inspectione futura promittunt, uel uotum uouerit in arbore, uel in qualibet re excepto ecclesiam; . . . uel V. feriam in honore Iouis, uel kalendas Ianuarias secundum paganam causam honora[uerit],' ib. 424. To much the same effect the legatine synod of 787, ib. 449, 458, 459. Kemble, Saxons, i. 523 ff., has collected some of the provisions of the secular law on this subject, but the only ones which fall within the limits named above are those of Witred of Kent, 696, against sacrifice to idols. On Saxon heathenism, cf. Kemble, *u. s.* pp. 327–444; and on witchcraft, &c. generally, Sir A. Lyall's interesting essay in his Asiatic Studies.

'Altare' and 'ara.'

altaria] Christian altars, as opposed to the heathen 'arae.' Bede always observes this distinction; thus 'arae' of heathen altars, i. 7, p. 19; ii. 13, *ad fin.*; iii. 30, *ad fin.*; 'altaria' of Christian altars, i. 15, *ad fin.* Only once is 'altaria' used of heathen altars, and then in the mouth of a heathen, ii. 13, *sub fin.* In ii. 15, the two things are instructively contrasted: 'altare ad sacrificium Christi, et arulam ad uictimas daemoniorum.'

Relics

reliquiae ponantur] On relics regarded as essential to the consecration of a church, cf. D. C. A. i. 431; ii. 1774, 1775. On relics generally, ib. 1768 ff. Relics were among the things sent by Gregory to Augustine by Mellitus, c. 29. Cf. the interesting parallel of Wilbrord in Frisia, v. 11, p. 301.

natalicii] *v.* Introduction, pp. lxvii, lxviii, *infr.* v. 24, p. 359.

Religious syncretism.

sollemnitatem celebrent] Cf. an interesting passage in the De Temp. Rat. c. 12; Opp. vi. 174, where Bede distinctly approves of the conversion of the lustrations of the Lupercalia into the Candlemas ceremonies of the same month of February. So in Syria the cultus of the sun-god Ἥλιος was transformed into that of the prophet Ἠλίας; Schürer, *u. s.* ii. 20, 21; and Welsh saints named Mabon are possibly only the Celtic Apollo Maponos in a Christian garb; Rhŷs, C. B. p. 302. On the transference of heathen myths and folk-tales to the ecclesiastical sphere, *v.* Introduction, p. lxiv.

gradibus . . . non . . . saltibus] This is a truth on which Bede is very fond of dwelling: 'paulatim deficere ad uitia, sicut et ad uirtutes proficere solet animus humanus,' Opp. viii. 133; 'nemo repente fit summus,' vii. 315; xi. 241; cf. ib. 188, and fq.

se quidem innotuit] 'siquidem' in H. H. p. 71. The change was probably made through not observing that *innotesco* is here used transitively; a sense noted by Salmasius, as cited in Andrewes' Dictionary. 'Innotesco' transitive.

solebat] *i. e.* 'populus,' though 'eis' has intervened.

ipsa . . . ipsa] = the same.

p. 66. Iuliarum] This word is omitted by two out of the four oldest MSS., M and N, and is clearly wrong, as it would make this letter earlier, instead of later, than those which Mellitus took with him. Probably the scribe carelessly copied 'Iuliarum' from the date of one of the other letters, or ignorantly inserted it, finding the month omitted in his archetype. But unless we are prepared to give up the whole date, it is not true that 'there are no means of correcting it,' H. & S. iii. 38. The last day of the nineteenth year of Maurice was Aug. 12, 601. 'Augustarum' therefore is the only possible correction, a correction actually made by O_4, followed by O_{10}; the true date is July 18, and the question of the indiction mercifully does not come in. Date.

CHAPTER 31.

This chapter is not in the AS. vers. nor in the Capitula.

Quo in tempore misit] *i. e.* the letter was *sent* with Mellitus, though it may have been *written* earlier. The Benedictine editors note that in some collections it is dated Jan. 1, but without any year or indiction. Bede only gives extracts from the letter. The whole is in H. & S. iii. 14–17. It begins and ends with the 'Gloria in excelsis,' and in the portions omitted by Bede, Gregory warns Augustine, firstly by the example of Moses, secondly by the fact that many who can say 'Domine . . . in tuo nomine multas uirtutes fecimus,' will hear at the last day the sentence 'recedite a me;' cf. iii. 25, p. 187. The true 'sign' is 'si dilectionem habueritis ad inuicem,' John xiii. 35. On Augustine's miracles, cf. *sup.* c. 26, p. 47, note; H. & S. iii. 36. Date and contents of the letter.

CHAPTER 32.

P. 67. Misit . . . eodem tempore] *i. e.* with Mellitus.

exemplar] The letter is omitted in the AS. vers.

p. 68. fanorum aedificia euerte] *v.* note on c. 30.

'Quisquis' and 'quisque.'

quaeque uos ammonet] 'Quisque' for 'quisquis' as commonly in the Latinity of this period; *e. g.* ii. 4, p. 88; iii. 11, p. 150; iii. 19, *ad fin.* The confusion probably arose in the first instance from the similarity of the plurals 'quaequae' and 'quaeque,' which in many MSS. would be indistinguishable, and then spread from the plural to the singular; 'quisquis' is, however, used quite correctly, v. 21, p. 334.

Belief in the approaching end of the world.

p. 69. adpropinquante . . . mundi termino] So Gregory in a letter to the clergy of Milan, dated April, 593; Jaffé, R. P. p. 103; and in one to Venantius, Aug. 599, ib. 135. So Bede himself: 'huius mysteria lectionis et hodie . . . innumera per loca compleri uidemus et audimus; sed appropinquante mundi termino, crescentibus malorum cumulis, magis magisque complenda . . . tremula expectatione formidamus,' Opp. viii. 217; and on Luke xiv. 17, 'quid hora coenae nisi finis est mundi? in quo nimirum nos sumus,' xi. 199; cf. vii. 35; ix. 295; Mon. Mog. p. 307. Charters frequently begin with the words 'Appropinquante iam mundi termino,' or similar phrases; *e. g.* K. C. D. Nos. 11, 128, 672; Birch, Nos. 37, 205; spurious charters probably, but the phrase would not have been inserted had it not been characteristic of genuine documents. In the Formulae Marculfi, and in the Formulae Veteres Sirmondicae, the formula for the 'donatio ecclesiae' begins: 'mundi terminum adpropinquantem ruinis crebrescentibus iam certa signa manifestant. Idcirco, &c.'; Bouquet, iv. 487, 523; cf. H. H. p. xix. About the year 1000 A. D. the belief that the end of the world was near was very strong, it being thought that that year would mark the end of the thousand years of Rev. xx. 2, 3, 7; cf. Wulfstan's homilies, ed. Napier, pp. 18, 19, 25, 79, 91, 92, 95, 151, 156, 189, 191, 192, 202, 272, 297, and especially ib. 83, 243, where Rev. xx. 7 is expressly cited. For other references, cf. Napier's dissertation on Wulfstan, pp. 64, 65.

immutationes aeris] Cf. Vit. Pros. Cudb. c. 27, 'nonne uidetis . . . quam mire mutatus ac turbatus sit aer,' Opp. Min. p. 102, and iv. 3, pp. 210, 211.

de animabus . . . praeparati] How consonant this is to Bede's own cast of thought is shown in Introduction, pp. lxvi, lxvii.

suspecti] 'alert,' 'expectant,' cf. i. 15.

Presents sent by Gregory

parua . . . exenia] The charter cited above, c. 29, professes to give a list of these presents, and says that Ethelbert gave them to the monastery of SS. Peter and Paul: 'missurium . . . argenteum, scapton aureum, . . . sellam cum fraeno, armilcaisia oloserica, camisiam ornatam, quod mihi xenium de domino papa Gregorio

. . . directum fuerat.' Here again a true tradition may be embodied, or it may be an invention based on c. 33: 'diuersis donis ditauit,' p. 70. With the list of presents, cf. ii. 10, 11, *ad fin.* pp. 104, 106. At the same time with this letter to Ethelbert, Gregory sent one to his wife Bertha, thanking her for her kindness to Augustine, of which he had heard from Laurentius and Peter, and saying that her good deeds had reached not only to the ears of the Romans, but even to the Emperor at Constantinople; H. & S. iii. 17, 18; Opp. Min. p. 251.

CHAPTER 33.

P. 70. ut praediximus] c. 26, *ad fin.*

in nomine . . . sacrauit] This is Christ Church, Canterbury. According to MS. F of the Saxon Chr. *s. a.* 995, the dedication took place on the mass-day of SS. Primus and Felicianus, June 9, after the return of the emissaries who brought Gregory's responsa, c. 27. This MS. of the Chronicle is very late (twelfth century), but being a Canterbury book it may preserve a true tradition as to the date. If so, the dedication cannot be earlier than 602, as the messengers did not leave Rome till after June 22, 601: *v. s.* on c. 27. June 9 was a Sunday in 603, which might point to that year. The further story that Ethelbert sent special messengers of his own with those of Augustine, to consult Gregory as to whether the new church should be filled with clerks or monks, and that the pope, to his great joy, decided in favour of monks, bears too obviously the mark of later controversies to be worth anything. The statement that the Church was dedicated 'in the name of Christ *and St. Mary*,' may also be a later development. Cf. my edition of the Chron. I. xii. 128, 129, 285, 286. On the original Christ Church, Canterbury, cf. Stanley, Memorials, pp. 39 ff.; Bright, pp. 53, 54. Foundation of Christ Church, Canterbury.

monasterium] This is the monastery better known by its later name of St. Augustine's. As being intended for a burial place it had to be outside the city. Elmham's work so often cited is a history of this monastery, to which he belonged; cf. especially pp. 77, 81, 83, 111, 115, 117, 118; Stanley, pp. 41–43; Bright, pp. 91, 92. St. Augustine's, Canterbury.

poni corpora possent. Quam . . . consecrauit] *v. inf.* on ii. 3, p. 86; v. 8, p. 294. There is a spurious bull professing to be addressed by Boniface IV to Ethelbert in 611 on this subject; H. & S. iii. 67–69; from Elmham, pp. 129–131; cf. the spurious charter, ib. p. 319.

Petrus presbiter] He had been one of Augustine's messengers to Gregory; c. 27, and notes. It was perhaps on some similar Abbot Peter.

errand that he met his death, which is said to have taken place in 607; Elmham, p. 126, who also gives his epitaph. There is a life of him by Eadmer in MS. C. C. C. C. 371, f. 416; Hardy, Cat. i. 206, 207. Elmham cites a life of Peter, probably Eadmer's, p. 111. His day is given as Jan. 6 in some authorities; in others as Dec. 30. AA. SS. Jan. i. 334; Mab. AA. SS. ii. 1.

Ambleteuse.

Amfleat] Ambleteuse, a little north of Boulogne. Here James II landed in 1689 on his flight from England.

Heavenly light.

p. 71. **lux caelestis**] Cf. the similar miracles in the case of Oswald, iii. 11, p. 148; and of the two Hewalds, v. 10, p. 300; cf. S. D. ii. 8. These legends are perhaps only an exaggeration of a natural phenomenon. Cf. Raine's Hexham, i. 40.

Bononia] Boulogne, in the Church of St. Mary; Elmham, p. 126.

CHAPTER 34.

This fragment of Northumbrian history comes in rather awkwardly in the midst of the account of the conversion of South-Eastern Britain. It would have come in better before ii. 9, in connexion with the mission to Northumbria. But Bede no doubt wished to prepare the way for the connexion of Ethelfrid with the fulfilment of Augustine's prophecy in ii. 2, pp. 83–85.

Ethelfrid.

Aedilfrid . . . Brettonum] This character of Ethelfrid as a cruel enemy of the Britons has survived in a curious way in Welsh tradition. The Triads represent him as a cannibal. Cf. Rhŷs, Arthurian Legend, pp. 73, 74; D. C B. ii. 222, 223. The pedigrees in Nennius, § 57, call him Ædlfred Flesaur, an epithet the meaning of which is unknown. Henry of Huntingdon speaks as if 'ferus,' 'the fierce,' had become his standing epithet; pp. 54, 78. Cf. W. M.'s rhetorical amplification of Bede, i. 46–48, and the character given of him in the twelfth-century life of St. Oswald; S. D. i. 362, 363. Mr. Skene, C. S. i. 236, 237, gives the extent of his dominions; but he cites no authority.

tribunis] 'aldormonna,' 'aldermen,' AS. vers.

Aedan mac Gabrain.

Aedan . . . inhabitant] *i.e.* Aedan mac Gabrain, King of the Dalriadic colony of Scots or Irish, which settled in Alba c. 500 A.D.; *v.s.* c. 1, note. About 560 the Scottish (Irish) colonists under Gabran, the father of Aedan, seem to have experienced a severe check at the hands of the Picts, Gabran himself apparently being slain; Tigh. *sub anno.* Aedan, who came to the throne in 574, re-established their power. He was the first of the Dalriadic princes of Alba who underwent a solemn ecclesiastical inauguration. This he received at the hands of Columba, Abbot of Iona;

a fact which illustrates the conventual and non-episcopal organisation of the Irish Church at this time (see on iii. 3, 4). Columba, it is said, acted in obedience to a direct revelation, being himself in favour of Eogan, Aedan's brother, whose death is mentioned by Tighernach, *sub anno* 595; Rs. Ad. pp. 197–199. He was also the first prince who made himself independent of the mother-country.

According to the traditional account preserved in the preface to the Amra Coluimcille (elegy on Columba), by Dallan mac Forgaill (in LU. facs. pp. 5 ff.; Rawl. B. 502, ff. 54a–56a, MSS. of the eleventh century, but made up of earlier materials), an arrangement was come to at the convention of Druim Cett in 574, partly through the mediation of Columba, by which the Dalriads in Alba were freed from tribute to the king of Ireland, but continued liable to military service; cf. Rs. Ad. pp. 37, 92. We find Aedan giving hostages to Baedan mac Carell, king of Ulster; P. & S. pp. 127–129. It is probably in consequence of these two facts, the ecclesiastical coronation and the emancipation from the mother-country, that some later authorities speak of Aedan as the first to establish a monarchy in Britain, *e. g.* Vita Tripart. p. 162; P. & S. p. cxii. He certainly is not the first who bears the title of king, as Dr. Reeves seems to imply; Adamn. p. 436; cf. Tigh., *sub ann.* 505, 538, 560, 574. Aedan was evidently an enterprising and aggressive prince. We find him making an expedition to the Orkneys in 579 or 580, Ann. Ult.; to Man in 582 or 583; Tigh., cf. P. & S. pp. 167, 345, 401. He fought a battle at Leithrig in 590, Tigh., cf. P. & S. p. 345, the result of which is not stated, and the locality of which is not known; and one in Circhend, in 596, in which four of his sons were slain, and he himself defeated according to Tigh.; though Adamnan says that he was victorious, 'quamlibet infelix'; ed. Reeves, pp. 33–36 and notes; if the two accounts are rightly referred to the same event. On the importance of this struggle, *v.* Rhŷs, Rhind Lectures, pp. 62–64, 78, 86, 90, 91; cf. also S. C. S. i. 143, 160–163, 229, 239; P. & S. pp. cix–cxii; Rhŷs, C. B. p. 170. It was inevitable that Aedan should be alarmed at the growing power of Elthelfrid, and try to check it. But the result was disastrous to himself. His death is placed in 605 by the Ann. Ult.; in 606 by Tigh. and Chron. Scottorum; in 607 by Ann. Camb.; cf. Rhŷs, Rhind Lectures, pp. 84–87.

Aedan figures largely in Irish tradition. There is a curious Irish tale about his birth in Rawl. B. 502, f. 47 b, which exists, as far as I know, nowhere else. A lost tale called 'Echtra Aedain mic Gabrain,' 'The adventures of Aedan, son of Gabran,' is cited in an ancient list of tales printed by O'Curry, MS. Materials, p. 589. In

Welsh tradition he is known as 'Aeddan Fradwr o'r Gogledd,' 'Aedan the traitor of the North,' one of the three traitors (with Ethelfrid himself and the mythical Gwrgi) through whom the Cymry lost the crown of the Isle of Britain ; Triads, iii. 45.

Battle of Degsastan.

Degsastán] Probably Dawston, in Liddesdale ; S. C. S. i. 162, 163. Dalston near Carlisle has also been suggested, but philology is against this. (Cf. the form 'Daisastan' in some of the later MSS.) It is just possible that the name Degsastan may be due to the battle, and be a corruption of 'æt Ægðanes stane,' 'at Aedan's stone' ; cf. the form of the name in Chron. 603, MSS. B. C. 'æt Egesan stane.' Pearson, Historical Maps, suggests Theekstone, north of Ripon ; and Mr. Bates, Dissington, north-west of Newcastle ; History of Northumberland, p. 53 ; cf. Bright, p. 85.

in qua . . . peremtus est] Tighernach's entry of the battle is as follows : '*Cath* (praelium) Saxanum *la* (per) h- Ædan, ubi cecidit Eanfraich frater Etalfraich *la* Maeluma mac Baedain, in quo uictus erat' ; *s.a.* 600. He evidently confuses Theodbald, Ethelfrid's brother (slain, as Bede relates), with Eanfrid, his eldest son ; iii. 1, p. 127. The presence of Maeluma, evidently a son of the Baedan, king of Ulster, mentioned above (cf. F. M. 606 ; Ann. Ult. 609 for Maeluma's death ; on his name cf. Rhŷs, Rhind Lectures, pp. 27, 28), shows that Aedan had help from the mother-country ; and Degsastan was to some extent an anticipation of Brunanburh ; especially if there is any truth in the tradition preserved by Fordun, iii. 30, that Aedan was allied with the Britons under a king Malgo [Maelgwn]. And it may have been Aedan's loss of this battle which caused him to be regarded in Welsh tradition as one of 'the three base traitors of the Isle of Britain' ; Triads, *u. s.* Sig. Gembl. confuses this battle with that of Chester, and places it in 615. His entry, 'Edilfridus . . . regem Scottorum Ean . . . in bello extinguit,' is interesting for the phonetic writing of Aedan's name ; Pertz, vi. 322.

Chronology of Ethelfrid's reign.

p. 72. quod . . . perfecit] If the battle took place in 603 in Ethelfrid's eleventh year, we must place his accession in 592 or 593, and his death in 616 or 617 ; ii. 14, p. 113, would place his death between April, 616, and April, 617 ; ii. 20, *ad init.*, taken strictly, would fix it to 616 ; 593 and 617 are the dates given in the Sax. Chron. MS. E., which makes a curious addition to Bede's account of the battle ; *v.* note *a. l.*

Focatis] Phocas succeeded Nov. 2, 601 ; Gibbon.

regum Scottorum] This must be interpreted strictly of the kings of the Dalriadic colony ; *v.* c. 1, note. It would not, of course, be true of the kings of the Picts ; *v. infra*, iv. 26.

Divisions of Books.

There does not seem any very natural reason for dividing the

books here. But as Bede says, twice quoting St. Augustine: 'Nescio quo enim modo, ut Augustinus ait, ita libri termino reficitur lectoris intentio, sicut labor uiatoris hospitio,' Opp. x. 374; xii. 341; cf. xi. 52: 'Historia quae tertii nostri . . . caput est libri, etsi ob laborem legentium minuendum a nouo inchoatur exordio, rerum tamen nectura secundi libri finem respicit'; and Dante, Conv. iv. 4, *ad fin.*: 'li lunghi capitoli sono nemici della memoria.'

BOOK II. CHAPTER 1.

P. 73. His temporibus] On the date of Gregory's accession and death see i. 23, p. 42, note. It is noteworthy that the Annales Laureshamenses and the Chronicon Moissiacense both make Gregory's death a date from which to reckon other dates; at 785 both have the entry: 'a transitu Gregorii Papae usque praesentem fiunt clxxx,' Pertz, i. 32, 297, which gives 605. Gregory's date.

de quo nos conuenit] From here to 'grege numerari,' p. 78, is omitted by the AS. vers.

nostrum . . . apostolum] The Church of England long retained a grateful sense of what she owed to Gregory. Bede speaks of him as 'uigilantissimus, iuxta suum nomen, nostrae gentis apostolus.' Opp. x. 268. Aldhelm, Bede's contemporary, calls him 'peruigil pastor et paedagogus noster; noster inquam, qui nostris parentibus errorem tetrae gentilitatis abstulit, et regenerantis gratiae normam tradidit'; Opp. ed. Giles, pp. 74, 55, 160. In 747 the Council of Clovesho, repeating unconsciously a phrase of Bede's, Opp. ix. 388, ordered that the 'dies natalitius' of Gregory, 'Papa, et pater noster,' should be kept as a festival in the English Church; H. & S. iii. 368; cf. App. I. § 32. Archbishop Egbert, Bede's pupil, speaks of him in his dialogue as 'noster didascalus'; H. & S. iii. 411. Alcuin in a letter written 797–798 calls him 'praedicator noster'; H. & S. iii. 519; Mon. Alc. p. 367; and an episcopal profession of c. 800 quotes him as 'pater noster in Deo'; H. & S. iii. 530. Cf. Pertz, xii. 883, 911. And this personal gratitude of the English Church to Gregory resulted in a feeling of grateful devotion to the see over which he presided, which it took long years of oppression and plunder to obliterate from English minds. The author of the Gesta Abbatum Fontanellensium speaks of 'Angli, qui maxime familiares apostolicae sedis semper existunt'; Pertz, ii. 289. Thietmar in his Chronicle calls the English 'tributarii Sancti Petri . . . et Sancti Gregorii spirituales filii,' and resents on that ground their payment of tribute to the Danes; Pertz, iii. 847, 848. Gregory the apostle of the English.

Cf. Jaffé, R. P. p. 312. The Chronicle two centuries later, 785 D. E., speaks of 'the peace which St. Gregory sent us through Augustine.'

primum . . . pontificatum] On Gregory's cares of office, cf. Gibbon, v. 355 ff.; Church's Essay. Writing to John, patriarch of Constantinople, on his election, he says: 'uetustam nauim, uehementerque confractam suscepi'; Oct. 590; Jaffé, R. P. p. 92.

erat autem, &c.] On the lives of Gregory *v.* Hardy, i. 202–206. His mother's name was Silvia, ib. 203; Sax. Chron. B.C. 606; App. I. § 1. In the notes to the Félire of Aengus, ed. Stokes, p. 63, there seems to be an attempt to give Gregory an Irish pedigree.

Felix] Felix III (or II), Bishop of Rome, 483–492. The term 'atauus' is not, however, to be taken strictly; Smith and Stev.

p. 74. **mortem . . . ingressum uitae]** Cf. Introd. pp. lxvii, lxviii.

Active and contemplative life.

defectum . . . per curam pastoralem] Cf. the reluctance of Cuthbert to undertake the episcopal office, iv. 28, p. 272. Aldhelm's biographer Faricius says of him: 'is sane impeditus rebus saecularibus, in episcopio, ut mos est omnium, uti de B. Martino Turonensium praesule legitur, haud postea tantum ualuit in uirtutibus, quantum prius ualebat;' Opp. ed. Giles, p. 369; so St. Kentigern, N. & K. pp. 181, 182. There seems to us something unworthy in this tendency to depreciate and to decline the practical work of the Church; and the words of Synesius (the hunting bishop of Kingsley's Hypatia) have to our ears a healthier ring about them: 'Since God has laid upon me not what I sought, but what He willed, I pray that He . . . will guide me through the life He has assigned me. How shall I that have spent my youth in philosophical . . . contemplation . . . bear the continued pressure of anxiety? . . . How shall I still turn my thoughts to those intellectual beauties . . . without which life is no life to me? . . . I know not. But to God . . . all things are possible. . . . If He abandon me not, I shall realise that the episcopacy is not a descent from philosophy, but an ascent to a higher form of it'; D. C. B. iv. 776. But the superiority of the contemplative life (uita contemplatiua, theorica, speculatiua) over the practical life (uita actiua, actualis) was an accepted doctrine all through the Middle Ages. Bede himself holds it, Opp. vii. 229, 421–424; viii. 206; ix. 241, 250; x. 329; xii. 127, 443; though with his usual good sense he maintains that the two ought not to be dissevered. Commenting on Luke v. 16, he says: 'quod in urbe miracula facit, in deserto . . . orando pernoctat, utriusque uitae nobis, et actiuae . . . et contemplatiuae, documenta praemonstrat; ut nec contemplationis studio quis proximorum curam negligat, nec cura proximorum immoderatius obligatus, contemplationis studia derelinquat'; Opp. x. 398, cf. xi. 64,

and what he says below of Gregory: 'sed nos credere decet,' &c. The two lives are commonly figured by the two sisters, Mary and Martha, Opp. xi. 129, 131; occasionally by SS. John and Peter, v. 262, 263. The monastery offered to some extent a sphere for the contemplative life, but its full realisation was only reached by the anchorite, or the still more rigorous 'inclusus,' compared with whom the monk was regarded as belonging to the active life; 'uita diuinae speculationis illos maxime recipit, qui post longa monasticae rudimenta uirtutis secreti ab hominibus degere norunt,' Opp. v. 263. And so when Cuthbert retired from the monastery of Lindisfarne to become an anchorite on Farne Island, Bede says that he rejoiced, 'quia de longa perfectione conuersationis actiuae ad otium diuinae speculationis iam mereretur ascendere'; Vita Cudb. Pros. c. 17; cf. Introduction, p. xxx, and Morison's St. Bernard, pp. 192 ff.

cum diacono suo Petro] Dial. i. prologus; cf. Ep. i. 6, 'Dum contemplationis dulcedinem alte describitis, ruinae meae mihi gemitum renouastis, quia audiui quid intus perdidi, dum foris ad culmen regiminis immeritus ascendi.'

domum . . . curauit] *i.e.* he organised his pontifical household on the monastic model; cf. this and what follows with his advice to Augustine, i. 27, p. 48.

p. 75. apocrisiarius] 'nuntius, legatus . . . Nomen inditum legatis quod ἀποκρίσεις seu responsa principum deferrent,' Ducange. The Latin name is 'responsalis,' which is found as a gloss here in some MSS. In the case of the Roman see it meant a standing official, like the later nuncio, who represented the see at the court of Constantinople. The post was usually held by a deacon. Gregory held it both under Benedict I and Pelagius II. In the letter to Leander, bishop of Seville, prefixed to the Moralia, Gregory says: 'cum me in urbe Constantinopolitana sedis apostolicae *responsa* constringerent.' On Gregory's sojourn at Constantinople, cf. the parallel passage, Opp. Min. pp. 192, 193.

'Apocrisiarius.'

Leander, bishop of Seville.

regularis] *i.e.* monastic.

sicut ipse scribit] In the letter to Leander cited above.

hortati sunt eum] 'Rogatus maxime a Leandro . . . Hispalensi episcopo, qui pro causis Wisigothorum . . . eo tempore Constantinopolim aduenerat,' Paul. Diac. Vita Greg. c. 8. On Leander, cf. D. C. B. iii. 637 ff.; Werner, p. 17; Bede, Chron. Opp. Min. p. 193.

librum . . . Iob . . . mystica interpretatione] This is the famous 'Moralia' of Gregory. In Irish sources he is sometimes called 'Grigoir moralium,' 'Gregory of the Moralia,' Lismore Lives of Saints, p. 299; Mart. Doneg. Nov. 12. He began it, as Bede says, at Constantinople, and finished it afterwards. For a curious legend

Gregory's Moralia.

connected with the 'Moralia,' cf. D. C. A. ii. 986. On the allegorical interpretation of Scripture, *v.* Introd. § 14; Milman, Lat. Christ. Bk. iii. c. 7.

Eutychius.

Eutycius] This passage occurs in almost identical words in the commentary on Lk. xxiv. 39, which Bede quotes here; Opp. xi. 384, 385; cf. vi. 322; and Ignat. ad Smyrn. c. 3, with Lightfoot's notes.

Gregory's 'Cura Pastoralis.'

p. 76. **Pastoralis**] The 'Regula curae Pastoralis.' This is one of the works which Bede urges Archbishop Egbert to study, *infr.* p. 406. Alcuin, writing in 796 to Eanbald II, one of Egbert's successors, says: 'quocunque uadas, liber Sancti Gregorii Pastoralis tecum pergat'; H. & S. iii. 505; Mon. Alc. p. 339. In 797 he urges its use on Hygbald, bp. of Lindisfarne, ib. 355. He recommends it to Arno of Salzburg, ib. 330, Calvinus, ib. 566, and an unnamed correspondent, ib. 882. Its study 'was enjoined upon all bishops at their ordination in France under Hincmar,' H. & S. *u. s.* Theganus in his 'Vita Hludowici Imp.' (*i. e.* Louis I, 'le Debonnaire,' †840), gives as one of the characteristics of bad prelates: 'librum Sancti Gregorii qui praetitulatur *Pastoralis* nolunt accipere'; Pertz, ii. 595. Alfred translated it into Anglo-Saxon; and in the preface which he prefixed to it he breaks into something like verse in praise of Gregory. He says that Augustine brought the book with him to Britain, which is likely enough; ed. Sweet, pp. 8, 9.

Gregory's Dialogues.

libros . . . Dialogorum] Just as the Irish called him 'Gregory of the Moralia,' so the Euchologium Graecum calls him *ὁ δοῦλός σου Γρηγόριος τοῦ Διαλόγου*: cited Ltft. App. Ff. II. i. 6; and in the 'Liudprandi Legatio' he is quoted as 'Gregorius, qui a uobis appellatus est Dialogus'; Pertz, iii. 351. On the character of this work and its vogue in the Middle Ages, see Milman, *u. s.* This also was translated into Anglo-Saxon under Alfred, but the translation has not yet been printed; Earle, Anglo-Saxon Literature, pp. 193 ff.; Wülker, Grundriss, pp. 437 ff.

ad exemplum uiuendi] Cf. Pref. p. 1.

excepto] *i. e.* 'besides,' 'not counting.'

inserentes] i. 27.

'Synodicus Libellus.'

p. 77. **libello . . . synodico**] 'Synodica epistola, quam Pontifices recens electi ad alios Pontifices mittebant, in qua fidei suae rationem exponebant,' Ducange; cf. Greg. Epp. i. 4, 26. Gregory's synodical epistle is given at the beginning of the second book of his life by John the Deacon; Opp. iv. 46, 47, Editio Benedictina.

Gregory a scribe.

tanta condere uolumina] Gregory, among his other accomplishments, seems to have been a great scribe: 'Papa Innocentius [1203] . . . bibliotecam [= bible] beati Gregorii manu scriptam episcopo Lyuoniensi mittit'; Pertz, xxiii. 247.

crebris . . . doloribus] Cf. Jaffé, R. P. pp. 137, 142 : 'mei molem corporis in tantam podagrae dolor ariditatem redegit'; ib. 150 : 'ego in tanto gemitu et occupationibus uiuo, ut ad dies quos ago me peruenisse poeniteat, solaque mihi consolatio sit mortis exspectatio.' See on i. 27, p. 48. His illnesses.

scriptura teste] Cf. the account of Bede's own death, Introduction, pp. lxxv, clxii.

dare pauperibus] On Gregory's charities, cf. Bright, pp. 35, 36; Church, Misc. Essays; Stanley, Memorials, p. 22 : 'The long marble table is still shown at Rome where he used to feed twelve beggars every day. There is a legend that on one occasion a thirteenth appeared among them, an unbidden guest, an angel whom he had thus entertained unawares.' His charities.

p. 78. **ipse dicit**] Moralia, xxvii. 11. That this really refers to Augustine's success, and not to the Hallelujah victory under Germanus more than a century and a half previously, i. 20, as Ussher thought, is clear. Whatever may be the exact date at which Gregory finished the 'Moralia,' *v. s.*, such a passage might easily have been added after the news of Augustine's success had reached Rome. It is quoted in this sense by both of Gregory's biographers, Paul. Diac. c. 21; Iohan. Diac. ii. 39. So Aimon of Fleury, Bouquet, iii. 104; cf. ib. 253. And the words 'clarescentibus miraculis' seem, as Bede remarks, to allude to Augustine's miracles, i. 26, 31; cf. Elmham, p. 107, who also notices the frequent references to the mission of Augustine in Gregory's letters. Allusion to Augustine's success.

alleluia resonare] In fulfilment of his own prophecy, *infr.* p. 80.

tria uerba . . . superadiecit] This addition to the Canon of the Mass was part of Gregory's revision of the Gelasian Sacramentary. Greg. Opp. iii. 3, 285; Palmer, Orig. Liturg. c. 1, § 6; cf. Sax. Chron. E. 591; *supr.* i. 27, p. 49, note. Addition to the Canon of the Mass.

p. 79. **secretarium**] This 'was a Roman law-term for the justice-room of a magistrate. . . . Ecclesiastically, the word has two senses: (1) a room where bishops received the greetings of their people, transacted business, held meetings of clergy, or sat in synod.' (Wilfrid's first appeal to Rome was heard in the 'secretarium' of St. John Lateran; Eddius, c. 29 *ad fin.*) (2) 'a vestry or sacristy'; Bright, p. 293, who gives many illustrations. It is in the latter sense that it is used here, and in iii. 14, 26, pp. 154, 190. Bede uses the word metaphorically in the former sense of the courts of heaven: 'coelestium mansionum secretaria,' 'secretarium laudis aeternae'; Opp. ix. 327; xii. 363. The AS. vers. has here 'beforan þam husul portice.' Cf. D. C. A. *s. v.* 'Secretarium.'

quarto Id. Mart.] March 12.

Gregory's epitaph.

epitaphium] 'byrgenleoð,' AS. vers., which, contrary to its usual practice, translates the epitaph. It is printed in the Appendix to Avitus' Works; M. H. G. Auct. Ant. VI. ii. 190; cf. Gruteri Inscriptt. n. 1175; Liber Pontif. i. 313, 314; Dei Rossi, Inscr. Christ. Urbis Romae, ii. 52, 78, 79, 112, 209. Two small fragments of the epitaph have been discovered in recent times. Cf. ib. for the fate of Gregory's tomb.

implebatque actu, &c.] Cf. Introduction, p. xxxvi.

magistra] -ri; Avitus, *u. s.*

hisque Dei] H. H. p. 77, gives the last two lines thus:

'Sic Consul Domini factus, laetare, Gregori;
Namque triumphalis iam tibi laurus adest.'

Travelling merchants.

aduenientibus . . . mercatoribus, &c.] Cf. the quaint story in the Monk of St. Gallen's Gesta Caroli, i. 1: 'contigit duos Scottos de Hibernia cum mercatoribus Brittannis ad litus Galliae deuenire, uiros et in saecularibus et in sacris scripturis incomparabiliter eruditos. Qui cum nihil ostenderent uenale, ad conuenientes emendi gratia turbas clamare solebant: si quis sapientiae cupidus est, ueniat ad nos et accipiat eam; nam uenalis est apud nos.' Pertz, ii. 731; Mon. Carol. p. 631.

Date of the incident of the slave-boys.

pueros uenales] Canterbury tradition fixed the number to three; Thorn, col. 1757. 'The date . . . is fixed to 585 × 588 by the fact that after his long stay at Constantinople he returned to Rome in 585 or 586. . . . On the other hand, Ælla, whom the slaves owned as their king, died in 588'; Green, M. E. p. 216. Bede, in a rather condensed passage in his Chron., seems to speak as if Ælle was still alive at the time of Augustine's mission; Opp. Min. p. 193. Bede is the first to represent the fair-haired strangers as slaves. The old life, App. I. § 9, does not call them so.

p. 80. candidi corporis] 'niger Aethiops et Saxo candidus.' Opp. viii. 29.

Anglus Angelus Angulus.

angelicam . . . faciem] Thietmar Chron. 1016 A. D.: 'Angli, ab angelica facie, . . . siue quod in angulo istius terrae siti sunt, dicti'; Pertz, iii. 847, a passage copied by the Saxon Annalist, ib. vi. 669. Cf. *sup.* note on i. 15, p. 31.

The Deiri.

Deiri] On the relations of Bernicia and Deira, *v.* iii. 1, note. In the Chron. Monast. Watinensis (Watten between Calais and St. Omer) we find the phrase 'Britannia Deirorum insula'; Pertz, xiv. 164. It is curious to find this tribal name surviving in such prominence in an eleventh-century Chronicle.

Aelli] *v.* notes on Sax. Chron. *ad ann.* 560.

at ille adludens, &c.] The AS. vers. is here very quaint and

beautiful: 'ond þa plegode he mid his wordum to þæm noman,' 'and then he played with his words upon the name.' Anglo-Saxon Version.

ad pontificem] Paul the Deacon says the pope was Pelagius II (578–590); John the Deacon (following App. I. § 10) makes him Benedict I (574–578). Of course, if the note cited above from Green is correct, it must be Pelagius.

concedere . . . uoluit] The AS. vers. here distinctly perverts the meaning of the original: 'þa ne wolde se papa þæt þafian, ne þa burgware þon ma, þætte swa æðele wer, 7 swa geþungen, 7 swa gelæred, swa feor fram him gewite,' 'Then would not the pope permit that, much less the citizens, that so noble a man and so capable, and so learned, should depart so far from them.' Did the translator misread 'noluit' for 'uoluit'?

p. 81. adiuuans] 'to Godes willan 7 to ræde Ongolcynne,' 'to God's will and the profit of the English race,' adds the AS. vers.

CHAPTER 2.

Interea] After and probably in consequence of the reception of Gregory's 'responsa,' perhaps in 602 or 603. It is most unsafe to argue from the order of Bede's chapters that it must have been after the battle of Degsastan in 603; i. 34. The object of that chapter is to lead up, not to this conference, but to the battle of Chester. See note on i. 34, *ad init.* Date.

adiutorio . . . regis] So Ethelbert's supremacy would seem to have extended not only over the Saxon kingdoms, but over the Britons also. Palgrave remarked this long ago, E. C. p. 454. Mr. Green sees traces of a political revival of the Britons about this time; M. E. pp. 229 ff. Ethelbert's supremacy.

colloquium . . . prouinciae] We must distinguish between this preliminary conference at Augustine's Oak, at which only bishops and teachers (siue = et, as constantly in Bede; *v.* note on c. 4) of the 'nearest province of the Britons' were present, and the later conference, p. 82, the place of which is not mentioned, at which a much greater portion of the British Church, including the northern monastery of Bangor, was represented. It is commonly assumed that by 'proxima prouincia' is meant what we call South Wales, though up till a much later time than the present the whole of modern Wales was included in the territory of the North Welsh, the term South or West Welsh being applied to the Britons of Cornwall. It is a question whether the latter may not have been represented at one or both of these conferences, though the possibility does not seem to have occurred to those who have written on the subject, and it would much upset their learned speculations Conferences of Augustine with the British bishops.

as to who the seven British bishops were who attended the second conference. The advance of the West Saxons had by this time broken the territorial continuity of the North and the West or South Welsh; see map in F. N. C. i. 34.

Position of Augustine's Oak.

in loco . . . appellatur] We have nothing to guide us to the position of 'Augustine's Oak,' except the vague statement of Bede that it was on the border of the West Saxons and the Hwiccas, as that border existed in his day. Aust, on the Severn, opposite Chepstow, has been most commonly suggested, and it suits Bede's description and the conditions of the case fairly well; H. & S. iii. 40, 41: 'Aust itself probably derives its name from Traiectus Augusti.' It is, however, 'called æt Austin in a charter of 691 or 692; K. C. D. No. 32' (= Birch No. 75); H. & S. *u. s.* So that it is possible that two totally different series of events may have combined to preserve the name; cf. D. C. A. i. 152. Mr. Green, however, would place it somewhere near Malmesbury; M. E. pp. 224, 225; and Mr. Moberly kindly sends me the following note: 'Perhaps the spot called "The Oak" in Down Ampney, near Cricklade. This would be on the border-line between the Hwiccas and Wessex; about a mile north of the Thames, at the south-east corner of the Hwiccas; at their nearest point to Kent, from which Augustine came. Close by is a spring still thought to be curative of weak eyes (cf. Augustine's miracle in the text).' Smith, *a. l.*, speaks of two letters on the subject as existing among Fulman's Collectanea, but I cannot find them.

The Hwiccas.

Huicciorum] On the Hwiccas see Green, M. E. pp. 129, 130; D. C. B. iii. 181, 182.

paschae] On the Paschal question, *v.* Excursus.

alia plurima] *v.* note *infra.*

suas . . . uniuersis] This is a common form of argument on this question; cf. c. 19, p. 122; iii. 25, pp. 181, 184, 188; v. 15, p. 315. But how would it have worked *e. g.* in the Arian controversy, when it was 'Athanasius contra mundum,' and 'ingemuit totus orbis et Arianum se esse miratus est'? (Jerome).

habitare . . . domu] This is a favourite text with Bede; *e. g.* Opp. viii. 377. It is not the Vulgate version, which has 'qui inhabitare facit unius moris in domo,' but it is that of the so-called Roman Psalter; see on v. 19, p. 323.

Place of the second Conference.

p. 82. **uenerunt**] Some time would be required to make known the result of the first conference, and to arrange the second. Nothing is said as to the place of the latter. The impression is given that it was at the same place as the first, and this is commonly assumed, *e. g.* D. C. A. i. 152.

VII Brettonum episcopi] Much has been written on the question who these seven bishops were, and what sees existed in Wales at this time; H. & S. i. 121–123, 142–149; Bright, pp. 75, 76, and reff. But it is all in the highest degree uncertain, and rests largely upon the statements of lives of saints written in the eleventh and twelfth centuries, which are quite valueless as evidence for the state of things existing in the sixth and seventh centuries. Bede himself only gives the number seven as traditional, 'ut perhibent.' We do not know the extent of the district from which they came; whether *e. g.* it included the West Welsh (*v. s.*), and what was the eastern boundary of the North Welsh at this time. The statement of H. H. p. 78, and Sig. Gembl. *s. a.* 602, that Scots and Picts were present at the conference deserves no credence. Bede would certainly have mentioned their presence had it been a fact, and he always carefully distinguishes them from the Britons, *e. g.* ii. 4, p. 87. The power of Ethelfrid of Northumbria would have effectually barred their coming. Representatives of the Strathclyde Britons might be included under the term 'Brettonum episcopi.' They were not at this time cut off from the North Welsh. That was the result of the battle of Chester and the events which followed it; cf. Rhŷs, Celt. Britain, pp. 126 ff. On the whole, the conclusion of H. & S. iii. 41, is the only safe one: 'there is no trustworthy evidence to show who these bishops were.' Seven British bishops.

Bancornaburg] This is perhaps a contraction of 'Bancorwarenaburg,' *i. e.* the 'burg' of the inhabitants of Bancor, *v. infra*, p. 84, *i. e.* Bangor-is-coed in Flint, about twelve miles south of Chester. Nothing seems to be known of the subsequent history of the monastery; Dugdale, Monast. vi. 1628. Possibly it never recovered from this blow. Bangor-is-coed.

Dinoot] A document exists in Welsh which professes to contain the substance of his answer to Augustine, but it is clearly spurious, and posterior to the time of Geoffrey of Monmouth; H. & S. i. 122, 149. His name is the Latin Donatus; Rhŷs, C. B. p. 304. Dinoot.

anachoreticam . . . uitam] See on c. 1, above p. 69.

p. 83. in multis] Cf. 'alia plurima,' *supra*. Among these points would be the tonsure, v. 22, p. 347; consecration of bishops by a single bishop, and certain peculiarities of ritual in the Mass and in the Ordinal which have been traced in the British Church; H. & S. i. 102, 112, 113, 140, 141, 154, 155. But Gregory's responsa, Nos. 2 and 6, would warrant Augustine in treating these as unessential. Peculiarities of the British Church.

conpleatis] What the defect of the British Church was in the matter of baptism has never been made out. The suggestions made are: (1) Single instead of trine immersion. But Gregory him- Defective Baptism.

self leaves this an open question ; Epp. i. 43, cited above on. i. 27, p. 49. (2) The omission of chrism, or of confirmation. The argument against this view from Patrick's Epistle to Coroticus in H. & S. i. 154 is of doubtful value, for that letter resembles closely some of the spurious Patrician documents ; *v.* Zimmer, Kelt. Beiträge, iii. 76 ff. ; Vita Tripartita, p. c. (3) The points suggested by Dr. Rock, cited H. & S. II. xxii, come so obviously under Gregory's permissible variations of ritual as not to be worth discussing. The use of the word 'conpleatis' here, and the fact that confirmation was distinctly regarded as a completion of the rite of baptism (see note on Ep. ad Egb. § 8) inclines me to think that the omission of confirmation is what is hinted at.

Failure of the Britons to convert the English.

genti Anglorum . . . praedicetis] This was of course a question not of ecclesiastical discipline, but of religious policy. Bede is very strong on this neglect of the British Church to convert her conquerors ; v. 22, p. 347. And 'it is remarkable that while Scots (Irish) were the missionaries *par excellence* of nearly all Europe north of the Alps, and in particular of all Saxon England north of the Thames, not one Cumbrian, Welsh, or Cornish missionary to any non-Celtic nation is mentioned anywhere. . . . The same remark applies also to the Armorican Britons' ; H. & S. i. 154. Nynias is, however, a notable exception, iii. 4, and some others are mentioned ; Rhŷs, C. B. pp. 172, 173. For 'genti Anglorum,' Elmham has 'nationi A.' p. 105 ; so Bede below.

Augustine rejected by the British Church.

neque illum . . . habituros] Bede does not record any formal discussion on this point, but it lay at the root of the whole situation ; and these words show that Augustine's claim, whether formally or informally raised, was emphatically rejected, and with it the authority of the Roman see on which that claim rested.

Augustine's prophecy.

fertur . . . praedixisse] The fact that the battle of Chester took place 'multo tempore' after Augustine's death is sufficient to refute the absurd charge that he had anything to do with the fulfilment of his own prophecy ; Milman, Bk. iv. ch. 3 ; Stanley, p. 53 ; to say nothing of the fact that he could have had no relations with the heathen Ethelfrid. It required no great gift of prophecy to perceive that the Saxons were gaining upon the Britons, and that the best chance of improving the relations between them lay in the conversion of the invaders. And as a fact the character of the conflict was greatly changed by the conversion of the Saxons, *v.* F. N. C. i. 32–34 ; though the exterminatory character of even the earlier contests has been very much exaggerated by Mr. Freeman and his school ; cf. Rhŷs, C. B. pp. 110, 111.

post haec] Beyond this and the fact that it was 'multo tempore'

after Augustine's death, Bede gives us no means of dating the battle of Chester. The date 605 in Sax. Chron. E. is a mere inference, and a wrong one, from the order of Bede's narrative. Tighernach and Ann. Camb. date it 613. The former says: '*Cath* Caire Legion ubi sancti occisi sunt, et cecidit Solon *mac* Conain Rex Bretannorum et Cetula rex cecidit. Etalfraid uictor erat, qui post statim obit.' The former prince appears in Ann. Camb. as 'Selim filius Cinan.' He was apparently king of North Wales. Who Cetula was I am unable to say Now, as we have seen, p. 66, Tighernach antedates the battle of Degsastan by three years. It is probable that the same is the case here, and that the true date is 616. With this agrees his statement that Ethelfrid died immediately after the battle; for, as we have seen from the data in i. 34, Ethelfrid's death must be placed in 616 or 617. And this will allow a sufficient interval from the death of Augustine, which probably occurred in 604 or 605. For the possible cause of the battle see notes to c. 9. The result of it was the separation of the North Welsh from the Britons of Strathclyde. H. H. has some reason to call it 'bellum bellorum maximum,' p. 55; Rhŷs, C. B. pp. 115, 126–129; Green, M. E. pp. 204, 243. Date of the battle of Chester.

p. 84. ciuitatem Legionum] 'Legionum ciuitas, quae nunc simpliciter Cestra uocatur, . . . ad id temporis a Britannis possessa'; W. M. i. 47 (speaking of this battle). 'Cestra legionum ciuitas dicitur, quod ibi emeriti legionum Iuliarum resedere. Collimitatur aquilonalibus Britannis. Regio farris et maxime tritici, ut pleraque Aquilonalium, ieiuna et inops, pecorum et piscium ferax. Incolae lac et butirum delitias habent; qui ditiores sunt carnibus uiuunt, panem ordeitium et siligineum pro magno amplectuntur. Transmittitur a Cestra Hiberniam, reuehunturque ciuitati necessaria, ut, quod minus natura soli habet, labor negotiantium apportet;' G. P. p. 308. On the long desolation of Chester after this battle, cf. Green, M. E. p. 142; Sax. Chron. 894 *ad fin.* Chester.

perfidae] *i. e.* 'heretical,' see note on i. 7, p. 18; so 'perfidi' at end of the chapter.

tantus . . . numerus monachorum] For the size of some of the Irish monasteries, cf. Rs. Ad. p. 336. Of the Bangor monks, W. M. (i. 47) says: 'Quorum incredibilem nostra aetate numerum fuisse indicio sunt in uicino coenobio tot semiruti parietes ecclesiarum, tot anfractus porticuum, tanta turba ruderum, quantum uix alibi cernas; uocatur locus ille Bancor, tunc monachorum famosum receptaculum, nunc mutatus in episcopium' (cf. G. P. p. 326); 'confounding possibly the ruins of a Roman town, Bouium (Smith, *ad loc.*), . . . and certainly Bangor near Chester, with the bishop's see. Size of Celtic Monasteries.

Leland (Itin. v. 30, ed. 2) testifies that the ruins [rather, foundations] of Bangor-is-coed were partially visible in his time;' H. & S. i. 37, 38.

de labore manuum] On manual labour in monasteries, *v.* Introduction, p. xxv.

Three days' fast.

ieiunio triduano] From this comes the Irish expression *trédenus* for a three days' fast; so it was evidently a well-known institution in the Celtic churches; cf. iv. 14, 25. It was of Jewish origin; Esther iv. 16.

Brochvael.

Brocmailum] The Saxon Chron. F. Lat. calls him Scrogmagil, *a.* Scrocmail, E. Scromail, *s. a.* 605. Professor Rhŷs tells me that he no longer holds the view which he put forward in Celtic Britain, p. 127, as to this Brocmail, or Brochvael. It is noteworthy that these passages which reflect so severely on Brochvael, 'Erant autem plurimi . . . protegeret,' 'Brocmail ad primum . . . reliquit,' are omitted in the AS. vers. Dr. T. Miller, the latest editor of that version, remarks (I. lvii ff.) on the way in which the translator omits passages in the original which seem to reflect on the Irish missionaries from Iona, while he preserves Bede's bitter language against the Britons; and he says, 'we must look for the seat of such feelings, not in the royal court of Alfred, but in one of the Mercian monasteries.' The omissions in the present chapter confirm the supposition. The monastery may have been near the Welsh border, and may have had various reasons for wishing to conciliate Brochvael's descendants. The statement cited by Stevenson that a Cornish prince fought on the British side at Chester rests only on Geoffrey of Monmouth.

Bede's prejudices.

nefandae militiae] 'þare mánfullan þeode,' AS. vers. It shows Bede's national and ecclesiastical prejudices that he should apply such an epithet to men who were only defending their own country against attack.

quamuis . . . sublato] Omitted by AS. vers. but in all the Latin MSS. Some have tried to bolster up the charge against Augustine by representing these words on the authority of the AS. vers. as a later insertion.

CHAPTER 3.

Mellitus.

P. 85. Mellitum] He was not one of the original companions of Augustine, though Bede seems to say so, Opp. Min. p. 193; but, with Justus, formed part of the second mission sent by Gregory in 601, i. 29. To him Gregory addressed the letter in i. 30. He became missionary bishop to the East Saxons in 604; joined with

Laurentius and Justus in writing to the prelates of Ireland about the Paschal controversy, ii. 4; went to Rome to consult Boniface IV on the affairs of the English Church, where he was present at a council held Feb. 27, 610, and brought back its decrees and letters of the pope to Britain, ib.; was expelled from his see on the death of Sæbert, and retired with Justus to Gaul, ii. 5. They returned after a year, but Mellitus failed to obtain restitution of his see, ii. 6. He became archbishop of Canterbury in succession to Laurentius, Feb. 3, 619, and died April 24, 624; ii. 7. For the later lives of him, *v.* Hardy, Cat. i. 219, 220. Neither Laurentius nor Mellitus seem to have received the pallium, and perhaps for this reason they abstained from consecrating suffragans; D. C. B. iii. 593. Bede, however, distinctly calls Mellitus and Laurentius 'archiepiscopus,' c. 6 *ad fin.*; c. 7 *ad init.*, p. 93; while the pope himself addresses Laurentius as 'dilectus archiepiscopus,' c. 4, p. 88.

Iustum] See last note. On his return from Gaul he was restored to Rochester, ii. 6; succeeded Mellitus as archbishop of Canterbury, 624, ii. 8; received the pallium, ib.; consecrated Paulinus, 625, ii. 9; and died (probably in 627), ii. 18; cf. D. C. B. iii. 592, 593. He is not called a monk by Bede. On the later lives of him, cf. Hardy, *u. s.* pp. 222, 223. Justus.

quorum metropolis Lundonia . . . est] So in iv. 6, p. 218, London belongs to the East Saxons. On the early history of London, cf. Green, M. E. pp. 98–113. There is no record how or when it came into possession of the Saxons. Cf. Lappenberg, i. 114; E. T. i. 112. London.

Saberct . . . Ricula] His father's name was Sledda according to the pedigrees in Fl. Wig. i. 250; H. H. p. 49. Cf. W. M. i. 98. There is no pedigree of the East Saxon kings in Sax. Chron. or in Nennius. Ethelwerd calls him 'Sigebyrht,' M. H. B. p. 505; and in v. 24, p. 353, several MSS. read 'Sigberchto' for 'Sabercto.' This is possibly due to a confusion with later East Saxon kings of that name, iii. 22. R. W. has the converse mistake, i. 203. Sæbert.

sub potestate . . . Aedilbercti] Some of the old regnal lists actually make Ethelbert king of the East Saxons; S. D. ii. 379, 380.

Dorubreui] The foundation of a separate see at Rochester has been thought to point to a previously existing kingdom of the West Kentings, for the boundaries of the earliest bishoprics were, as a rule, coincident with those of the kingdoms. See on iii. 21, and cf. v. 23, p. 350, where Bede speaks of Canterbury and Rochester jointly as 'ecclesiae Cantuariorum.' Kemble enumerates the later instances of divided sovereignty in Kent, Saxons, i. 148, 149; but it is hardly safe to argue from them to earlier times, and the theory must be pronounced to be very doubtful; D. C. B. iii. 602. Theory of two kingdoms in Kent.

Rochester.

Hrofæscæstræ] In iv. 5, p. 215, it is called 'Castellum Cantuariorum quod dicitur Hrofescæstir.' 'Rofa est oppidum situ nimium angustum, sed quia in edito locatum, fluuio uiolentissimo alluitur, hostibus sine periculo non accessibile,' G. P. p. 133. Yet it was sacked by Ethelred of Mercia in 676, iv. 12, p. 228; cf. the name of the place called 'Hrofesbreta,' also near the Medway, K. C. D. iii. 386; Birch, i. 364.

St. Andrew's at Rochester.

beati Andreae] 'cuius honorem illa sedes adorat,' G. P. p. 134. 'Perhaps after Gregory's monastery at Rome,' Stev. In the sacristy, 'secretarium' (*v. s.*) of this church Paulinus was buried, iii. 14, p. 154.

territoria] 'bocland,' 'book-lands,' AS. version. The Textus Roffensis (twelfth cent.) says: 'Anno . . . DC. rex Ethelbertus fundauit ecclesiam S. Andreae Apostoli Rofi; et dedit ei Prestefeld, et omnem terram quae est ad Meduwaie usque ad Orientalem portam ciuitatis in australi parte, et alias terras extra murum ciuitatis uersus partem aquilonalem;' Ang. Sac. i. 333. The date is certainly wrong. Rochester tradition may have preserved the facts about the lands. There is a charter of Ethelbert's to Rochester, dated 604, which Kemble believes to be genuine; K. C. D. No. 1; Birch, No. 3.

p. 86. cuius supra meminimus] i. 33, p. 70.

dedicata] By Laurentius, ib. The translation took place on Sept. 13; Ang. Sac. i. 52.

Porticus.'

porticu] Here, as often, porticus means a side chapel. 'Haec porticus erat in ueteri ecclesia ubi nunc est capella beatae uirginis;' Thorn, col. 1765. Cf. Dunstan's buildings at Glastonbury: 'ut latitudo longitudini conquadraret, alas uel porticus quas uocant adiecit;' Stubbs' Dunstan, p. 271.

Cuthbert the first archbishop buried in Christ Church.

in qua . . . tumulata] Cuthbert (740–758) was the first archbishop who was buried in Christ Church, Canterbury, and not at St. Augustine's; and this, according to the angry Augustinians, was only effected by the device of concealing his death until after the interment had taken place; Elmham, pp. 317, 318. Cf. Ang. Sac. i. 3, 83, 85. Cuthbert had obtained a papal privilege to this effect; Mon. Angl. i. 82, 128.

habet haec] *i. e.* the 'porticus'; and so it is understood by Thorn, *u. s.*, though the AS. vers. takes it of the 'ecclesia': 'in middre þære miclan cirican,' 'in the middle of the mickle church.'

per omne sabbatum] 'æghwylce Sæternes dæge,' 'every Saturday,' AS. vers.

Agendae.'

agendae eorum . . . celebrantur] 'heora gemynde 7 forðfore mid mæssesonge mærsode syndon,' 'their commemoration and obits

are celebrated with mass'; 'eorum,' *i.e.* of the archbishops. 'Agenda,' from the phrase 'agere missas,' means a mass; 'agenda mortuorum,' or, as here, 'agenda' simply, signifies the 'missa pro defunctis;' *v.* Ducange.

VII Kal. Iun.] *i.e.* May 26. Cf. Martyrology, Opp. iv. 72, at this day: 'Depositio S. Augustini primi Anglorum episcopi.' Neither in the epitaph nor in the text of Bede is the year given. It cannot be earlier than 604, nor later than 610; *v. s.* p. 85; *inf.* c. 4, p. 88. The death of Augustine is not mentioned in the Sax. Chron. except in F. (twelfth cent.), which puts it at the impossible date of 614, which may be a mistake for 604 (though Thorn, col. 1765, says that some placed A.'s death in 613), and would confirm that date, which is adopted by H. & S. iii. 4, and Wharton, Ang. Sac. i. 91, from Fl. Wig. Other authorities give 605, which is adopted by Smith, *ad loc.*, and Bright, p. 92. R. W. says 608; i. 109. In the Félire of Aengus his day is wrongly given as May 24. In the notes he is called 'Augustinus librorum,' which is possibly due to a confusion with the great St. Augustine. The Council of Clovesho, 747, ordered that May 26th 'dies depositionis Sancti Augustini, . . . qui genti Anglorum . . . scientiam fidei . . . primus adtulit, . . . feriatus habeatur, nomenque eiusdem . . . doctoris nostri . . . in Laetaniae decantatione, post Sancti Gregorii uocationem semper dicatur;' H. & S. iii. 368. It was 'on Sce Agustinus mæssedæg' in 946 that King Edmund was murdered; Sax. Chron. D. *ad ann.* and notes *ad loc.* On the translation of Augustine's relics in 1091, *v.* Hardy, Cat. i. 195–197. Gocelin wrote an account of it, which is cited by W. M. ii. 389. Date of Augustine's death.

CHAPTER 4.

Laurentius] He was one of Augustine's original companions, and had carried his questions to Gregory, and brought back the responsa in 601; i. 27, and notes. His consecration as Augustine's successor, letters to the Celtic churches, mission of Mellitus to Rome, are related in the present chapter; his intended flight from England on the death of Ethelbert and the outbreak of persecution under Eadbald, and his miraculous detention, in c. 6; his death in c. 7. On the later lives of him, *v.* Hardy, Cat. i. 217–219. One of these is by Gocelin, whose lives of Augustine, Laurentius, Mellitus, and Justus are alluded to by William of Malmesbury; G. P. p. 6. In G. R. ii. 389 he gives an account of him, and calls him, as a writer, 'nulli post Bedam secundus,' a praise which is ill-deserved. Laurentius, Mellitus, and Justus are all named in the 'Commemoratio pro defunctis' in the Stowe Missal, Justus being the latest Laurentius.

saint there mentioned; *v.* MacCarthy, Stowe Missal, pp. 165, 217. 'The growth of the church under Laurentius seems to have been very slow, his aim, like that of Augustine, being probably to reconcile the British Christians before attempting any great mission among the heathen kingdoms;' D. C. B. iii. 362.

Uncanonical Consecration.

adhuc uiuens ordinauerat] Strictly speaking this was uncanonical; cf. Bright, pp. 92, 93. One of the acts of a synod held under Pope Hilarius in Nov. 465 was: 'interdicunt episcopis ne successores suos designent;' Jaffé, R. P. p. 49. Pope Zacharias in 743 refused, with some emphasis, a request of St. Boniface that he might be allowed to do this: 'Te autem ut tibi successorem constituere dixisti et te uiuente in tuo loco eligatur episcopus, hoc nulla ratione concedi patimur; quia contra omnem aecclesiasticam regulam uel instituta patrum esse monstratur;' Mon. Mog. p. 119.

Tradition about St. Peter.

exemplum . . . Petri] The tradition that St. Peter consecrated Clement as his successor during his own lifetime comes ultimately from the Clementine Homilies and Recognitions; Ltft. App. Ff. I. i. 64, 158. As, however, in some of the early lists of Roman bishops, Clement appears in the fourth place, Linus and Cletus (=Anacletus) being interposed between him and St. Peter, a tradition grew up, based on a suggestion of Epiphanius (ib. 169, 310, 329) that St. Peter had consecrated Linus and Cletus to act as suffragans under him; Clement being consecrated to succeed him at his death. This is the view of Rufinus, Praef. in Recognitiones, ib. 67, 175; and of the Liber Pontificalis, ib. 191, 192 (cf. ib. 76, 163). Just as here Bede quotes the case of Clement to justify Augustine in consecrating Laurentius in his own lifetime; so in Hist. Abb. § 7 he quotes the case of Linus and Cletus to justify Benedict Biscop in appointing Eosterwine and Ceolfrid as abbots respectively of Wearmouth and Jarrow under himself. He probably took the story from Lib. Pont. (*v.* ed. Duchesne, I. xxxiv f., cii, cxv) which he certainly used both in his H.E. i. 4; ii. 1, 4; pp. 16, 73, 74, 78, 79; and in his Chronicle; and quotes, Opp. iv. 105 (=Lib. Pont. i. 171), x. 251 (=Lib. Pont. i. 155), under the title 'Gesta Pontificalia'; *v. s.* on i. 4.

The Scots of Ireland.

p. 87. **Scottorum qui Hiberniam . . . incolunt**] As opposed to the Dalriadic colony in Alba, the 'Scotti qui Brittaniam inhabitant,' i. 34; ii. 5; iv. 26; pp. 70, 71, 90, 267; cf. on i. 1, p. 13.

in . . . ipsorum patria] See on i. 1, p. 13.

cuius uidelicet] From here to 'satagit,' p. 88, is omitted in the AS. vers.

'Vel' and 'siue.'

fratribus episcopis uel abbatibus] 'Brethren whether bishops or abbots.' From use in such passages, 'uel' and 'siue' come practically to mean 'and.'

Scottiam] Ireland; see on i. 1, p. 13; H. & S. think that Iona is included in the term, ii. 108. This would be quite in accordance with Bede's usage. See on iii. 24, p. 179. It certainly does not include the Scots on the mainland of Britain. Scottia.

Dum nos, &c.] This passage is wrongly punctuated in all the editions, which put no stop after 'introisse,' and a colon after 'cognosceremus.' But the 'antequam cognosceremus' is clearly contrasted with 'sed cognoscentes' below. The general sense is this: 'Being sent by the apostolic see, and having chanced to come to Britain; before we had any experience, believing that both Britons and Scots walked canonically, we venerated them both equally; but on coming to know the Britons, we concluded that the Scots were better. However, we found the Scots very like the Britons.' Whether this exordium was likely to conciliate the persons to whom it was addressed may be doubted.

p. 88. Daganum] He has been identified with bishop Dagan, of Inbher Daeile (now Ennereilly), county Wicklow, whose death is given by the F. M. and Chron. Scot. under the year 639, and who is commemorated at Sept. 13 in the Félire and Martyrology of Donegal. He is also commemorated at March 12, which Colgan thought to be the day of his translation. The Bollandists mention him at March 12, AA.SS. Mart. ii. 104; cf. ib. 286, and note, where he is mentioned in the Life of St. Mochaemoc; and a reference given to Sept. 13. When however they reached that date they decided to omit him, partly on account of the uncertainty in which his life is involved, partly on account of his paschal errors. Dagan.

Columbanum] The Apostle of Burgundy, the founder of Luxeuil, and afterwards of Bobbio, and of the monastic rule which bears his name. He went to Gaul 585 × 590. He was a strong upholder of the Celtic Easter, tonsure, &c., against the Gallican clergy. Mellitus and Justus may well have heard of the controversy as they passed through Gaul in 601. In 602 a synod was held on this subject. In 610 he was expelled from Burgundy, and ultimately settled at Bobbio, where he died in 615; *v.* Hardy, Cat. i. 210–214; Greith, Altirische Kirche, bk. iv; D. C. B.; Bright, pp. 96–98. His life by Jonas of Bobbio has been often printed. It is printed as if it were the production of Bede, in the Cologne edition of his works, iii. 199. Columban.

misit . . . sacerdotibus] Later legends represent Laurentius as cultivating good relations with the Celtic churches, but this is diametrically contrary to all that Bede tells us; H. & S. iii. 61, 62. Relations with the British Church.

sed quantum . . . declarant] There is 'something of condensed bitterness' in this remark; Bright, p. 98. On the relations between

the English and Celtic churches, *v.* Excursus on the Easter and tonsure controversies.

Date of Mellitus' mission.

his temporibus] I can find nothing to fix the date of Mellitus leaving Britain; Bright, p. 99, says 608, but he gives no authority. Elmham gives 611, which is impossible; see below. He also says that the object of Mellitus' going to Rome was to obtain papal privileges for St. Augustine's, pp. 128–131.

Bonifatio] Boniface IV, 608–615.

Roman Council.

synodum] Jaffé, R. P. p. 155, seems to know no other authority for this Council beyond these words of Bede.

de uita . . . ordinaturus] What purports to be the decree of the Council on this subject exists in two forms, but they are both admittedly spurious; H. & S. iii. 62–64.

anno . . . Martiarum] Both the regnal year and the indiction agree in giving the date Feb. 27, 610.

subscribens confirmaret] 'mid Cristes rodetacne wrat 7 fæstnode,' 'wrote and confirmed with the sign of Christ's rood,' AS. vers.

Malmesbury's forged documents.

epistulis . . . direxit] The letter to Laurentius is lost. What purports to be the letter to Ethelbert is given in G. P. pp. 46, 47, with the wrong date of 615. It is the first of a series of documents given by Malmesbury, which lie under the gravest suspicion of having been forged in support of the claims of Canterbury to superiority over York. They were first produced by Lanfranc at the Council of London in 1072. It is to be hoped that he had nothing to do with their composition. The arguments against their authenticity are well stated, H. & S. iii. 65, 66. The conclusion there come to, that 'the genuineness of the Malmesbury series' is 'exceedingly questionable,' errs, if at all, on the side of leniency. The statement of Elmham, p. 134, that Mellitus went to Rome a second time in 615 is probably a mere inference from the erroneous date in G. P. After 'direxit' the AS. vers. inserts 'to frofre 7 to trymnisse rihtes lifes,' 'to comfort them and confirm them in right living.'

The Pantheon.

Pantheon] To the same effect in the Chron., Opp. Min. p. 194: 'ut ubi quondam omnium non deorum, sed daemoniorum cultus agebatur, ibi deinceps omnium fieret memoria sanctorum.' This was a striking instance of that policy which Gregory I recommended to Augustine, i. 30; cf. Gregorovius, Gesch. d. Stadt Rom, ii. 102–109. This passage is omitted by the AS. vers. The account is partly taken from Lib. Pontif. i. 317, and some of the words ought to have been printed in italics. See Corrigenda to vol. i.

CHAPTER 5.

P. 89. annus XXI . . . missus est] This is probably correct, especially if the first sending of Augustine, before he turned back to Gregory, i. 23, p. 42, be meant; but it is certainly incorrect when Bede below, p. 90, says that Ethelbert died: 'post XX et unum annos acceptae fidei,' for Augustine did not reach Britain till 597. Chronology.

L et VI annis] This would place his accession early in 560 or even in 559. The Sax. Chron. E. *ad ann.* 616 copies Bede's statement, but yet places his accession in 565, and there says that he reigned fifty-three years. MS. F. places his accession and death in the same years as E., and says in both places that he reigned fifty-three years. W. M. i. 13 notes this discrepancy between Bede and the Chron. We may adopt his conclusion: 'uiderit lector quomodo hanc dissonantiam componat; nam nos eam, quia admonuisse suffecerit, in medio relinquimus.' It may be that VI has been misread into III.

gaudia subiit] Elmham gives his epitaph, p. 142.

imperium huiusmodi] The Sax. Chron. at 827 repeats this list of seven kings, and adds to them another, Egbert; 'and he was the eighth king that was Bretwalda.' The nature of the authority exercised by these kings has been much discussed. Palgrave saw in it a shadow of Roman influence, an idea which Mr. Freeman vehemently contested. It is safe to say that it indicates no definite constitution, but only a *de facto* hegemony. See notes to Sax. Chron. *ad loc. cit.*; Palgrave, E. C. i. 562–568; Kemble, Saxons, ii. 8–22; Lappenberg, i. 127–130; E. T. i. 125–128; F. N. C. i. 27, 28, 134–139, 542–556. The Bretwaldas.

Aelli] On him see Sax. Chron. *ad ann.* 477, 485, 491, 827, and notes.

lingua ipsorum] Note that Bede here takes account of differences of dialect. The Northumbrian form, Caelin, occurs twice in iii. 23, pp. 175, 176. Dialects.

Ceaulin] For him see Sax. Chron. *ad ann.* 556, 560, 568, 577, 584, 592, 593, 827, and notes; Green, M. E. pp. 202, 206–210.

tertius . . . Cantuariorum] For the rise of Kent on the temporary ruin of Wessex, cf. Green, M. E. pp. 211–214. Mr. Green's view, however, ib. pp. 214, 308, that Ethelbert's supremacy is to be limited to the Anglian as opposed to the Saxon tribes south of the Humber, seems to me quite untenable. The phrase 'gens Anglorum' above is a general one, including, not excluding, the Saxon (and Jutish) tribes. Rise of Kent.

Reduald] On him, see c. 12, p. 107. 'Raduald . . . illam super Anglos regnandi potentiam quartus accepit, ut sub nutu eius alii Redwald.

Anglorum reges regnarent,' Sig. Gembl. *ad ann.* 616; Pertz, vi. 322.

qui etiam . . . praebebat] 'Who even during Ethelbert's life was gaining the leadership for that same race of his,' viz. the East Angles. The decline in the power of Kent became still more obvious after Ethelbert's death, *v.* c. 6 *ad fin.* p. 93. Elmham, in connexion with this passage, gives a curious account of the strenuousness of the East Anglians in his own day, which won them the name of '*Stout-heris*, quod lingua Germanica *magni domini*, sonat,' p. 140. 'Orientalis . . . insulae pars, quae usque hodie lingua Anglorum Estangle dicitur;' Lib. Eli. p. 12.

Edwin.

Aeduini] On the extent of his power, cf. c. 9, p. 97, and notes. 'Eduinus post Radoaldum potentius caeteris super Anglos principatur,' Sig. Gembl. *u. s. ad ann.* 628; Alcuin [eighth cent.] says of Edwin, De Sanctis Ebor. vv. 120–124:

'Imperioque suo gentes superaddidit omnes,
Finibus atque plagis qua tenditur insula longe.
Iamque iugum regis prona ceruice subibant
Saxonum populus, Pictus, Scotusque, Britannus.'

And W. M. adds to Bede's list of his dominions, 'Scotti, Picti, sed et insulae Orchadum,' i. 49, 50. Bede just below seems to assert that Oswy was the first to reduce the Picts and Scots, and this is probably correct; *v.* S. C. S. i. 252. But in iii. 6, p. 138, he says of Oswald, 'omnes nationes . . . Brittaniae, . . . id est Brettonum, Pictorum, Scottorum, et Anglorum . . . in dicione accepit,' a statement which is copied by Sig. Gembl. *u. s. ad ann.* 635, p. 323; Adamnan calls Oswald 'totius Britanniae imperator,' Vit. Col. i. 1.

Oswald.

Osuald] See last note.

'Rex Christianissimus.'

rex Christianissimus] An interesting anticipation of what became, at any rate from the time of Charles V (1364–1380), a formal and hereditary title of the French kings, though much earlier instances of its use occur; *v.* Ducange, *s. v.* 'Christianitas.' The title is used (also of Oswald) in iii. 9 *ad init.*, while in Eddius, c. 17, it is applied to Egfrid and Elfwin, H. Y. i. 25; and in App. I, § 16, to Edwin. Isidore gives it to Sisebut, King of the Goths, D. C. B. iii. 310.

Oswy.

Osuiu] See last note but two, and next note.

'Imperium' and 'Regnum.'

Osuiu . . . regnum] Note that all through this passage Bede carefully distinguishes between the immediate dominions or 'regnum' of any king, and the 'imperium' or overlordship which he might exercise over other Saxon kingdoms or Celtic tribes. Edwin, Oswald, and Oswy were equal in respect of their 'regnum.' Oswy had the widest 'imperium'; cf. iv. 3, p. 206, and see notes on iii. 24.

p. 90. iudiciorum] 'doma,' 'dooms,' AS. vers. which is the word which Bede doubtless had in his mind. It is the genuine native name for 'laws,' 'lagu' being due to Scandinavian influence. This is another indication that in early times the distinction between general rules and individual decisions, between laws and judgments, was not felt (*v.* Maine's Ancient Law, c. 1). Ethelbert's 'Dooms' are printed in Thorpe, Ancient Laws, i. 2–25; Schmid, Gesetze, pp. 2–10; H. & S. iii. 42–50. 'Dooms.

iuxta exempla Romanorum] This shows that the reduction of native custom to writing was, like so much else, the result of the introduction of Christianity bringing Roman civilisation in its train. 'It was long before the rival states followed the example of Kent. There is nothing to warrant us in believing that written law reached Wessex before Ine, or Mercia before Offa, or that it ever reached Northumbria at all.' Green, C. E. p. 20. Roman influence.

cum consilio sapientium] The first recorded instance of the legislative action of the witenagemót; cf. Kemble, ii. 205, 206, 241. Yet the AS. vers. does not use the technical phrase 'witan,' or 'witenagemót,' but the vague 'mid snotera geþeahte,' 'with the counsel of prudent men.' Witena-gemót.

quae . . . hactenus . . . ab ea] 'þa nu gena oð þis mid him hæfde 7 haldne syndon,' 'which now still to this day are held and observed among them,' AS. vers. As the translator nearly always alters anything in his original which he considers as applying only to Bede's own time, he apparently regards Ethelbert's legislation as still in force in his day. W. M. commends it as 'nihil super aliquo negotio in futurum relinquens ambiguum' (!); i. 13. Ethelbert's Laws.

primitus posuit] This is the first of Ethelbert's dooms. It orders church property to be restored twelvefold, bishop's elevenfold, priest's ninefold, deacon's sixfold, clerk's threefold. In this respect the priest is on a level with the king, No. 4; and the clerk with the freeman, No. 9, or theft from a dwelling, No. 28. Cf. on i. 27, pp. 49, 50.

erat autem] For the Kentish pedigree, cf. Nenn. § 58; Fl. Wig. i. 248; W. M. i. 12. The last follows Bede; the two first agree in reversing the order of the two generations between Hengist and Eormenric. Eormenric was a name in the Gothic royal house: 'Ermanrici regis Gothorum . . . occisio,' Ann. Quedlinburg. Pertz, iii. 31; cf. ib. v. 81. MS. F. of the Chron. places Ethelbert's birth in 552, which would make him only eight years old at his accession in 560, which is hardly likely. In 568 he was defeated by Ceawlin of Wessex (Sax. Chron. *ad ann.*), which is probably the foundation of W. M.'s remark that in his early years as king: 'adeo uicinis Ethelbert's descent.

regibus fuit ridiculo, ut uno et altero pulsus praelio uix suos terminos tutaretur,' i. 13. On the later lives of him, cf. Hardy, Cat. i. 214–216.

Saxon patronymic in '-ing.'

Oiscingas] The Saxon termination -ing (pl. -ingas) indicates descent or derivation; cf. 'Uuffingas,' c. 15, p. 116, of the East-Anglian kings. W. M. notes that this termination is common also to the Franks as shown *e. g.* by the name Merouingi, i. 70.

supra] i. 15, pp. 31, 32, though Oisc is not mentioned there.

Eadbald.

recipere noluerat] It is common to speak of Eadbald 'apostatising,' 'relapsing,' &c., but this shows that he had never become Christian; though like the sons of Sæbert (*infra*) he may have conformed more or less during his father's life. His conversion and baptism are related in c. 6.

Marriage with stepmother.

uxorem patris] Ethelbert's second wife, as Bertha seems to have died before him, *supra*, though the Saxon life of St. Mildred makes 'Byrhte' the name of Eadbald's wife, Hardy, Cat. i. 382; Cott. Calig. A. xiv. After the dissolution of his incestuous marriage he married Emma, daughter of the king of the Franks, W. M. i. 15, whose name occurs in a spurious charter of Eadbald's, K. C. D. No. 6; Birch, i. 20; H. & S. iii. 70. It is certainly not true that marriage with a stepmother was 'inter gentes inaudita'; in some tribes it was the regular rule; *v.* F. N. C. i. 558; cf. *supra*, i. 27, pp. 50, 51, note. At a later time it was one of the evil customs which St. Margaret put down in Scotland; H. & S. ii. 158; Pinkerton, Lives of Scottish Saints, ii. 170.

Date of Sæbert's death.

p. 91. mors Sabercti] The date may be fixed within a year or two. Mellitus became Archbishop of Canterbury in Feb. 619, c. 7; prior to this he had been a year in Gaul, c. 6. Therefore his expulsion cannot be later than Jan. 618. The death of Sæbert must be earlier than that date, and Bede's words 'auxit procellam' seem to imply that it was subsequent to the death of Ethelbert, Feb. 616. Therefore Sæbert died in 616 or 617.

His heirs.

tres . . . filios . . . heredes] H. H. p. 57, says: 'duo filii eius successerunt in regnum,' and W. M. i. 98, and the pedigree in Fl. Wig. i. 250, 262, give their names as Sexred and Sæward, though in the text, i. 13, Fl. follows Bede.

celebratis . . . sollemniis] *i. e.* when the celebrant had communicated, and the distribution of the elements to the laity was commencing; Bright, p. 101.

Saba . . . consuerant] Cf. 'Edwine, qui et Eda dictus est.' S. D. ii. 65. There is a paper by Kemble on these shortened names, Proceedings of the Archaeological Soc. 1845.

The Gewissi.

p. 92. gentem Geuissorum] 'a West Saxonibus,' W. M. i. 98;

'wiŏ West Seaxna þeode,' 'against the people of the West Saxons,' AS. vers., which never uses the term 'Gewissas.' Nor does it occur in any Saxon source. It seems to have been antiquated even in Bede's time; cf. iii. 7 *ad init.*: 'Occidentales Saxones, qui antiquitus Geuissae uocabantur.' It survives in Celtic sources both Welsh and Irish, *e. g.* Ann. Camb. 900: 'Albrit (Alfred) rex Giuoys moritur'; so Brut y Tywysogion: 'Alvryt brenhin Iwys'; Ann. Ult. 1040: 'Aralt ri Saxan Giuais moritur,' 'Harold (Harefoot) king of the Gewis Saxons.' It is found in charters both spurious and genuine, K. C. D. Nos. 115, 1033, 1035; Birch, Nos. 200, 389, 390. It is probably connected with the 'visi-' of 'Visigoths,' meaning 'west,' and hence would indicate the western confederation of Saxon tribes. This derivation was suggested by Smith on iii. 7, and is confirmed by modern philology; cf. Kluge's Dictionary, *s. v.* 'West.' Asser derives the name from a certain 'Gewis' (who occurs in the West-Saxon pedigrees, Sax. Chron. B. C. *s. a.* 552, and Preface to MS. A); 'Gewis a quo *Britones* totam illam gentem Gegwis nominant,' M. H. B. p. 468. (Note that this is regarded as a specially British appellation of the West Saxons, which illustrates the passages given above from Celtic sources.) The two names are no doubt connected, but 'Gewis' is probably an eponymous hero manufactured out of the tribe name. The West Saxons were at this time under Cynegils and Cwichelm; cf. H. H. p. 57. The battle does not seem to be mentioned in the Sax. Chron.

CHAPTER 6.

stratum parari] 'þæt he hine gerestan meahte,' 'that he might repose himself,' inserts AS. vers. This story is quoted in the spurious charter cited above and below, and by Alcuin in his letter to Archbishop Ethelhard reproaching him for having deserted his see of Canterbury during the usurpation of Eadbert Praen; H. & S. iii. 519; Mon. Alc. p. 367. Bede himself cites the case of Jerome being scourged in a vision for his devotion to classical literature, Opp. viii. 59; Bright, p. 104, quotes from Eusebius, v. 28, the story of Natalius, who 'having become a bishop among heretics was scourged all night long by angels, and showed his bruises next day to the orthodox Roman bishop and church.' This, as Bright remarks, may have helped to shape the tradition about Laurentius. Cf. the story of St. Columba being scourged by an angel, Rs. Ad. p. 198. Other instances, D. C. A. ii. 1774; Stubbs' Dunstan, pp. 30, 31, 57, 97, 243; App. I, § 19. Legend about Laurentius.

p. 93. ecclesiae rebus] W. M. i. 14 speaks of his benefactions to

St. Augustine's (SS. Peter and Paul), as does the spurious charter, K. C. D. No. 6; Birch, i. 19, 20, cited above.

post annum] On the date, cf. *supra*.

Decline of Kent.

non enim . . . reddere] On the decline of Kentish power already beginning under Ethelbert, *v. s.* c. 5, p. 89, note. The AS. vers. renders very freely: 'Ond heo Eadbaldes . . . worda ne gemdon, forðon his rice ne wæs ofer heo swa swa his fæder hæfde,' 'but they paid no heed to Eadbald's words, for his power over them was not such as his father had.' W. M. represents this as the result of a regular rebellion against him: 'regulis quos pater sub iugum miserat rebellantibus, regni mutilatus dispendio,' i. 14. But this is merely 'his own heightened and telling way of putting things.'

Church of the Virgin.

ecclesiam . . . fecit] It was to the east of the church built by Ethelbert, the monastic cemetery coming in between. Subsequent extensions united the two churches, Elmham, p. 144.

CHAPTER 7.

Papal letters.

P. 94. scripta exhortatoria] These have not been preserved; see however note to c. 8. As Bede uses a similar term, 'exhortatorias litteras,' of the letter of Gregory encouraging the companions of Augustine to proceed, i. 23, p. 43, it is probable that the object of these letters was to encourage Mellitus and Justus to persevere in the face of the difficulties that beset them, and that they had nothing to do with the question of the location of the primacy, as some have thought, H. & S. iii. 71, which indeed was not a practical question at this time, *v.* note to c. 8. It is not clear whether Bede means by 619 to indicate the date of the letters, or of Boniface V's accession. Anyhow the letters must be 619 × 624, ib.

Bonifatio . . . Deusdedit] Deusdedit died Nov. 618. Boniface V was not consecrated till Dec. 619; cf. R. P. pp. 155, 156; H. & S. iii. 71.

Mellitus.

Mellitus . . . podagra grauatus] And this is, no doubt, the reason why in Gocelin's life of him, the miracles wrought at his tomb are specially concerned with the cure of this disease; Hardy, Cat. i. 219.

Nobility of birth and nobility of mind.

erat . . . nobilior] Bede is very fond of this contrast; iii. 19, p. 164, of St. Fursa (though the words there are partly taken from the life of Fursa); iv. 9, p. 222, of a nun at Barking; iv. 20, p. 248, of Ethelthryth; iv. 23, p. 252, of Hild; Hist. Abb. § 1, of Benedict Biscop, p. 364; ib. § 8, of Eosterwine, p. 371; Vita Cudb. Pros. c. 23, of Elfled, 'regalis stemmata nobilitatis potiori nobilitate summae uirtutis accumulabat;' Opp. Min. p. 94. So of Joseph of

Arimathea: 'magnae . . . dignitatis ad saeculum, sed maioris apud Deum meriti, Opp. x. 251; xi. 371. Contrast, 'Reduald natu nobilis, quamlibet actu ignobilis,' *infra* ii. 15, p. 116.

per culpam incuriae] The same phrase occurs iii. 17, p. 160, of the royal vill in which Aidan died; iv. 25, p. 262, of the destruction of Coldingham. Similar stories are told of St. Cuthbert, Vit. Pros. c. 14; Vit. Anon. § 20; and of Alcuin, Vita Alc. in Mon. Alc. pp. 26, 27. On the frequency of fires in these times, see note on ii. 14, p. 114. Fires miraculously quenched.

confidens, &c.] Cf. on i. 14, p. 29.

martyrium] 'Martyria uocabantur ecclesiae, quae in honore aliquorum Martyrum fiebant,' Walafridus Strabo in Ducange. 'Martyria' also means the tomb, relics, &c. of martyrs. In Irish 'martra' simply means relics generally; *e. g.* 'martra na noem,' 'relics of saints.' 'Martyrium.'

IIII Coronatorum] In the Martyrology at Nov. 8, we find: 'vi. Idus. Romae sanctorum quatuor Coronatorum. Claudii, Nicostrati, Symphoriani, Castorii, et Simplicii.' To this one MS. of Florus' additions to the martyrology adds: 'Quatuor Cor. nomina haec sunt: Seuerus, Seuerianus, Uictorianus et Carpophorus; quorum dies natalis per incuriam neglectus minime reperiri poterat; ideo statutum est ut in eorum ecclesia horum quinque [*i. e.* Claudii, &c. *u. s.*] sanctorum qui in missa recitantur natalis celebretur, ut cum istis eorum quoque memoria pariter fiat,' Opp. iv. 250, 251; cf. Ltft. App. Ff. I. i. 251; H. Y. i. 463. Their church at Rome on the Caelian Hill is mentioned as early as the time of Gregory I, but was entirely rebuilt by Honorius I (625–638), Gregorovius, Gesch. d. Stadt Rom, ii. 120, 121. Another rebuilding of it is recorded under the year 847; Pertz, xxiv. 144; cf. ib. 117; D. C. A. i. 461, 462. 'Quatuor Coronati.'

tempestates . . . aeriarum] 'stormas 7 hreonisse þara werigra gasta,' 'storms and tempests of the evil spirits,' AS. vers.; cf. Eph. ii. 2.

p. 95. die . . . Maiarum] April 24, 624.

CHAPTER 8.

The AS. vers. appends the first words of this chapter as far as 'Bonifatio' to the preceding chapter, and omits the remainder here, and the heading from the capitula.

ista est forma] In G.P. pp. 47–49, is a spurious letter of Boniface to Justus (the second of the Malmesbury series, *v. s.* on ii. 4, p. 88), parallel to this genuine one given by Bede. That it is parallel, and not a later letter, genuine or spurious, is proved by the fact Parallel spurious document.

that the former part of that letter is obviously modelled on the corresponding part of this. The latter part is totally different, and consists of a false assertion that Gregory had fixed the primacy at Canterbury: 'ubi caput totius gentis Anglorum a diebus paganorum habetur,' and decreeing that: 'in Doribernia ciuitate semper in posterum metropolitanus totius Britanniae locus habeatur, omnesque prouintiae regni Anglorum prefati loci metropolitanae ecclesiae subitiantur.' Now apart from the fact that there was no 'regnum Anglorum' at this time, the location of the primacy was not a practical question. London had relapsed into Paganism, and Northumbria had not been attacked. Roman Christianity in Britain was confined to Kent with its two sees of Canterbury and Rochester.

'Fastigium.'

fastigiorum uestrorum] 'Fastigium' seems to be used here as a title, 'your sublimities.' This sense is not noted by Ducange. The Durham MS. reads 'uestigiorum' (on an erasure) which is certainly a very ingenious emendation.

Text corrupt.

dum . . . praeparauit] The sentence seems corrupt, and can hardly be construed as it stands. It would improve it somewhat to read 'quod ei resignare' for 'ei quod signare'; 'while by bestowing an abundant return on the exercise of your faithful trafficking with the talents committed to you, he prepared that which ye might render to him with multiplied interest'; cf. c. 11, p. 106: 'ut fructum . . . creditorum tibi beneficiorum Redemtori tuo multiplicem resignares.' It is noteworthy that the composer of the spurious letter seems to have found a difficulty here; for while he follows his original very closely as far as 'mysterium,' he omits 'magno . . . exspectastis,' and continues: 'Ut enim proficerent, uestris meritis est eorum saluatio procurata, Domino dicente,' &c., after which he diverges entirely.

p. 96. Adulualdi] This is meant for Eadbald.

Two letters possibly conjoined.

pallium] *v.* on i. 27, p. 52; ii. 3, p. 85. At this point in the letter there is a curious transition from the plural pronouns, 'uos,' 'uester,' to the singular 'tu,' 'tuus.' It may be that in the earlier part of the letter Romanus is intended to be included, whereas the part about the pallium would concern Justus exclusively. It may perhaps be allowable to make a bolder suggestion, viz. that parts of two different letters have been conjoined, and that the former part is really the 'scripta exhortatoria' addressed to Mellitus and Justus, c. 7, p. 94. To this description it answers very well, and the congratulations on the conversion of Eadbald would certainly come more appropriately in 619 than in 624, some six years after the event. If the scribe who copied the letters from the papal or archi-

episcopal registers accidentally turned over two leaves, he might easily join the beginning of one letter to the end of another. The original heading may have been : 'dilectiss. fratr. Mellito et Iusto.'

CHAPTER 9.

P. 97. Aeduino] Aelle of Deira, the father of Edwin, the king mentioned in ii. 1, p. 80, died in 588, Sax. Chron.; and Ethelric of Bernicia, the father of Ethelfrid, annexed his kingdom. (The twelfth century life of Oswald says that Ethelric was the slayer of Aelle; but I have found no earlier authority for this; S. D. i. 363.) Edwin was then only three years old, having been born in 585; c. 20, p. 124. He took refuge subsequently, according to Welsh tradition, with Cadvan, King of Gwynedd; and it is possible that this was the cause of the battle of Chester. Cf. Lappenberg, i. 144; E. T. i. 145; Rhŷs, C. B. p. 128. The life of Oswald has preserved this residence of Edwin at the court of Cadvan, though it places it wrongly after the battle of Chester: 'Postea Cadwanus cis Humbram regnans, Edwinum . . . nutriuit cum Cadwallone filio suo,' S. D. i. 345. After that battle Edwin fled to Redwald king of the East Angles; and, in conjunction with him, defeated and slew Ethelfrid on the Idle in 616 or 617, *v.* i. 34; ii. 20. He in his turn took possession of the whole of Northumbria, expelling Ethelfrid's sons; *v. infra*, c. 12, note. Edwin.

Paulino, cuius supra meminimus] *i. e.* i. 29, p. 63, where he is mentioned as one of those sent by Gregory in 601 with the second mission. Since then we have heard nothing of him. But the story of Edwin's interview with the mysterious stranger at the court of Redwald, c. 12, pp. 108, 109 *infra*, is best explained by supposing that Paulinus had been sent on a mission to East Anglia. He may have gone thither with Redwald, after the latter's baptism in Kent, and left it again after he relapsed more or less into idolatry, ii. 15, p. 116; cf. App. I, § 16 *ad fin.*, which strongly supports this view. Hence his knowledge of Edwin would be a reason for choosing him for the Northumbrian mission, and hence both he and Edwin would be interested in the conversion of East Anglia; though ultimately it was due mainly to the Burgundian bishop, Felix, ib. Paulinus' work in Northumbria is narrated in cc. 9, 10, 12–14; his preaching in Lindsey, c. 16; his reception of the pallium, c. 17; his consecration of Honorius as Archbishop of Canterbury, c. 18; his retirement to Rochester after the defeat and death of Edwin in c. 20; and his death there, Oct. 10, 644, iii. 14, p. 154. 'Huius laudem semper hac- Paulinus.

tenus prae se tulit antiquitas, et in immensum extulit,' G. P. p. 134. On the later lives of Paulinus, *v.* Hardy, Cat. i. 229, 230.

Extent of Edwin's power.

quod nemo Anglorum ante eum] Cf. the prophecy of the stranger to the exiled Edwin, 'ut . . . omnes, qui ante te reges in gente Anglorum fuerant, potestate transcendas'; c. 12, p. 109, Bede's Chron. Opp. Min. p. 195; and App. I, § 12.

omnes Brittaniae fines] 'praeter Cantuariis tantum,' c. 5 *supra*, p. 89.

prouinciae habitabant] A curious phrase.

Meuaniae insulae.

Meuanias insulas] *i. e.* Man and Anglesey. It is commonly thought that it was from this conquest that the latter got its name. Above, c. 5, p. 89, they are called 'Brettonum insulae.' In the AS. version both here and c. 5, we have 'Monige Bretta ealond,' where 'Monige' as well as 'ealond' is plural (='Monae insulae'), a fact which has escaped the editor, Dr. Miller; the singular would be 'Monig, Mona insula.' Curiously enough W. M. i. 50 gives the name Anglesey to both: 'Insulae Meuaniarum quas nunc Anglesei, id est, Anglorum insulas dicunt.' I have found no other authority for applying this name to Man. This passage of W. M. shows that the explanation of Anglesey as 'Anglorum insula' is very old, though Mr. Henry Bradley objects that in that case we ought to have 'Engla-ig,' Academy, June 2, 1894. The Icelandic name is 'Önguls-ey,' *i. e.* 'anguli insula,' Orkneyinga Saga, pp. 70, 73. For Man, cf. M. H. B. p. xix.

situ amplior] This is correct; Anglesey is rather the larger of the two; see above, pp. 40, 41. The AS. version omits 'quarum prior . . . tenet.'

familiarum] See on i. 25, p. 45.

Witenagemót.

p. 98. examinata a prudentibus] Here again we seem to have a glimpse of the witenagemót; and here the AS. version has 'wise witan' for 'prudentes.' The actual deliberation on the point is recorded in c. 13, where see notes. Cf. Bede on Ezra v. 5: 'Dux iste Syriae, qui regem de opere domus Dei non accusando instigat, sed consulendo interrogat, eorum recte imaginem exprimit, qui adhuc in gentilitate positi, fidem et opera mirantur ecclesiae; nec se credituros abnegant, si hanc ueram esse ac iustam diuinitatis culturam intelligere possint'; Opp. ix. 414, 415.

Spread of Christianity by royal marriages.

Paulinus, qui cum illa ueniret] His position would at first be like that of Liudhard at the court of Kent, i. 25, p. 45. Other instances of the spread of Christianity by royal marriages are: Peada and Alchfled, iii. 21, pp. 169, 170; and to some extent Ethelbert and Bertha, i. 25, p. 45.

die XII Kal. Aug.] July 21; this was a Sunday in 625.

p. 99. Cuichelmo] In iii. 7 *ad init.*, we find Cynegils king of the West Saxons. He and Cwichelm seem to have reigned conjointly, and are mentioned together, Sax. Chron. *s. a.* 614, 628. W. M. says: 'regni infulas aequa lance induerunt,' i. 21. He makes them however brothers, instead of father and son, as do the Chron. A, B, C, 648, and Fl. Wig. i. 256. H. H. is inconsistent, pp. 55, 58. He associates Cynegils with Cwichelm's treachery, p. 57. Cwichelm probably wished to recover for his house the hegemony which Ceawlin had held. W. M. thinks that he might shield himself under Coroebus' maxim, Aen. ii. 390, 'Dolus an uirtus quis in hoste requirat,' i. 22. Cwichelm was baptized in 636, a year after Cynegils, and died the same year. Cynegils evidently survived him some time, iii. 7 *ad init.* Cwichelm's name still survives in Scutchamfly Barrow, Berkshire; the 'Cwichelmeshlæw' of the Chron. 1006. Westminster's statement (following R. W. i. 126), that Edwin slew Cwichelm there is a mere inference from the name, and a wrong one, for Cwichelm outlived Edwin. Cwichelm and Cynegils.

sicam] 'hand-seax,' AS. vers.

primo die paschae] In 626 Easter-day fell on April 20.

uilla regalis] Various conjectures have been made as to its position; but I do not see that there are any data for determining it.

minister regi amicissimus] 'se cyninges þegn him se holdesta,' 'the king's most loyal thane,' AS. vers. On the 'comitatus' and the devotion of its members to their lord, cf. iii. 14, p. 155, note. Comitatus.

die sancto pentecostes] Whit Sunday in 626 was on June 8. Strictly speaking the baptism was on the eve: 'in sabbato pentecostes,' as Bede himself says, v. 24, p. 353; cf. Bright, p. 113.

Easter and Pentecost were from early times regarded as specially suitable seasons for the administration of baptism. Tertullian at the end of the second century mentions this custom, though he adds that no time is unsuitable for baptism. And some of the early fathers urge their readers not to delay their baptism unnecessarily under pretence of waiting for one of these seasons. In the East, and in those churches of the West which came under Eastern influences, Epiphany was also a favourite time. (See note on iv. 19.) Christmas was also observed in some churches, including those of Scandinavia. It is with reference to baptisms at Christmas that an Icelandic proverb is quoted in Laxdæla Saga (p. 176, ed. 1826): 'hátíðir eru til heilla betztar,' 'high seasons are most auspicious.' The Roman Church from the fourth century onwards tried to limit the administration of baptism to Easter and Pentecost. Siricius in 385 complains that men rush to baptism at Christmas, Epiphany and other seasons. Except in the case of infants, or Baptisms at Easter and Pentecost.

when necessity is urgent, they are to be restricted to Easter and Pentecost, unless they give in their names forty days before; Labbé, ii. 1018. And this gives us a clue to the motive of the restriction, viz. that regular courses of instruction might be provided for adult catechumens (cf. Gregory I in R. P. p. 124). Wherever Christianity was a missionary religion, these would be the most numerous class. With the establishment of Christianity the necessity for the restriction passed away, and it has been generally abandoned both in East and West. Leo I in 447 writes much to the same effect as Siricius, grounding the limitation to those festivals on the correspondence between the trine immersion in baptism, and the three days' burial in the tomb, and on the baptism of 3000 on the first Christian Pentecost, Acts ii. 41; Labbé, iii. 1297 ff. So, too, Gelasius I, 492–496; R. P. p. 60. Bede alludes to the custom; Opp. v. 75, 281; vi. 257. In vi. 233, he quotes from Pachasinus, Bishop of Lilybaeum in the fifth century, a legend of a certain font which was miraculously filled with water every Easter Eve, and thus determined the true Easter. In ii. 14 we find Edwin, and in v. 7 Cædwalla, baptized at Easter. Many of the references given on the latter passage to illustrate the use of 'white weeds' in baptism, illustrate this custom also.

Edwin's campaign against the West Saxons.

p. 100. **aduersus gentem Occidentalium Saxonum**] The Sax. Chron. E. says that Edwin slew five kings (cf. on iv. 12) and much people. But whereas the Chron. makes the West Saxon campaign precede the baptism of Eanfled, the latter being the result of it, Bede makes the baptism of Eanfled precede the campaign, Edwin's own cessation from idolatry being the result of his success, though he still hesitated some time before formally adopting Christianity. Apart from the earlier authority of Bede, there would hardly be time for a campaign to be undertaken and completed between Easter and Pentecost 626.

CHAPTER 10.

The AS. vers. gives the heading of this chapter among the capitula, but in the text only gives the first few words, omitting the letter; c. 11 is omitted wholly; c. 12 is given in the text; but there is no fresh heading for it in the capitula, and it seems to be treated as part of c. 10.

Date.

litteras] There is a difficulty about the date of this letter and the one to Ethelberg in the next chapter, which Dr. Bright has pointed out, p. 114. Paulinus was consecrated July 21, 625.

Boniface V died October 25, 625. Yet in the letter to Ethelberg the Pope speaks of Edwin's delay, 'distulerit,' p. 105, to obey the voice of the preachers. Considering the time required for Paulinus to reach Northumbria, and for messengers to reach Rome, there is little margin for 'delay' left out of three months. Dr. Bright suggests that these letters should be assigned to Honorius, the successor of Boniface. To this there is the objection that in c. 11, p. 104, the writer seems to speak of himself as the Pope who had received the news of Eadbald's conversion. This might be Boniface V, who succeeded 619, but could hardly be Honorius. We might, however, take the 'nos' in that passage as meaning simply 'the papal see.'

quia . . . infundit] There seems some corruption here; 'profert' for 'proferetur' would be an improvement; 'since His humanity having opened, &c. . . . mercifully pours into the minds of men by secret inspiration the things which it brings forth from itself,' *or* 'which it reveals concerning itself.' Text corrupt.

p. 101. inserentes . . . propinentur] An impossible construction; we should probably read 'propinemus.' For 'propino' in this sense, 'to give *or* furnish,' cf. c. 8, p. 96; 'remedia' = 'means.' The two words recur c. 11, *ad init.*

eius . . . subdi] There is some corruption here, which I do not see how to mend. Mansi, x. 551, reads 'dilatandae subsidiis' for 'dilatandi subdi,' which is not much clearer.

gentibus . . . subpositis] The sense requires 'gentium subpositarum,' and so Mansi, *u. s.*, or 'gentis subpositae,' as in c. 11, p. 104.

p. 102. eorum, quos colunt] 'eorum qui eam (*or* eas) colunt' would be rather better.

p. 103. qui . . . inuidus] *sc.* 'Diabolus,' supplied from 'diabolicae.'

habuit . . . potuit] The sense requires 'habuerunt,' 'potuerunt.'

constructioni] seems corrupt; 'constructione' would yield a certain sense. So H_1, and Mansi, x. 552. On the argument of this letter, see i. 30, note.

CHAPTER 11.

P. 104. multae] 'multa' would be slightly preferable.

innotescens] 'making known'; cf. i. 30, p. 65.

in uestri] 'uestra' seems required. The corruption may be due to 'uestri' in the next line.

p. 105. pars corporis uestri] Cf. c. 10, p. 101.

p. 106. conuersatione] 'conuersione,' the reading of C, seems certainly preferable.

releuetis] Here again the reading of C. 'reueletis' is preferable. Unfortunately it reads 'reueletur' two lines below, where 'releuetur' is certainly right. But the two words were very likely to be confused.

CHAPTER 12.

Bede's explanation of the facts.

P. 107. ut uerisimile uidetur] Note that Bede only puts this forward as his own way of accounting for the facts; viz. that Paulinus received a special revelation of the nature of the mysterious occurrence which befell Edwin in East Anglia. Perhaps the analogy of St. Paul and Ananias in Acts ix. 10 ff., may have been present to Bede's mind. A less miraculous theory is given above, c. 9, p. 97, note. According to a later tradition, the stranger who appeared to Edwin was St. Peter; S. D. i. 206. Cf. on this chapter App. I. § 16.

per diuersa . . . regna . . . uagaretur] See above on c. 9, and *infra* on c. 14.

Construction of 'peto.'

quae petebatur] 'The things which he was asked;' 'peto' construed with double accusative, of which the accusative of the thing remains in the passive construction; so iii. 5, *ad fin.* p. 137; v. 21 *ad init.*: 'misit architectos, quos petebatur,' 'which he was asked for;' Opp. vi. 317: 'petiti auxilia Romani,' 'the Romans being asked for help.' In iii. 23, p. 176, the accusative of the thing is replaced by an infinitive: 'petiit . . . Cynibillum . . . conplere,' 'he asked C. to complete.'

p. 108. fidissimus . . . illius] 'Sum cyninges þegn his freond se getreowesta,' 'a king's thane a most faithful friend of his,' AS. vers.

ille . . . magis quam ignobilior quisque] Cf. c. 15, p. 116: 'Reduald natu nobilis, quamlibet actu ignobilis.' 'Quisque' for 'quisquam.'

tot annorum] Since 588, *v.s.* If I am right in placing the battle of Chester in 616, this must have taken place in 616 or 617. Anyhow it must be 613 × 617.

caeco . . . igni] 'Vulnus alit uenis, et caeco carpitur igni,' Verg. Aen. iv. 2.

p. 109. omnes . . . transcendas] Cf. *sup.* on c. 9, p. 97.

ut ferunt] Note how careful Bede is not to give this as more than a tradition.

p. 110. nulla ratione . . . uendere] Cf. the stories in Eddius, cc. 27, 28.

The Idle.

Idlæ] The Idle is a tributary of the Trent. We have seen above,

on i. 34, that this battle was fought before April 12, 617, c. 14 *ad init.* H. H. p. 56, has preserved, as he often does, an English proverb with reference to this battle: 'Amnis Idle Anglorum sanguine sorduit.' But when he professes to give an account of the manœuvres by which the battle was lost and won, he is simply drawing on his own imagination; and such things should not be quoted as history. Henry of Huntingdon.

successit] He in his turn expelled the sons of Ethelfrid. The Sax. Chron. E. 617, gives their names, Eanfrid, Oswald, Oswiu, Oslac, Oswudu, Oslaf, and Offa. Nennius, § 57, pedigrees, gives the same list, except that for Oslac he gives Osguid (Oswith). They took refuge with the Picts and Scots, iii. 1. Oswald certainly spent part of the time of his exile at Iona, iii. 3; perhaps also in Ireland; cf. Zimmer, Kelt. Beiträge, i. 207; iii. 13. Of him and Oswiu (Oswy) we shall hear more. For Eanfrid, *v.* iii. 1. Ethelfrid's sons.

CHAPTER 13.

P. 111. cum amicis . . . esse] 'þæt he wolde mid his freondum 7 mid his wytum gesprec 7 geþeaht habban,' 'that he would have speech and counsel with his friends and wise men;' so below 'habito . . . consilio,' 'þa hæfde he gesprec 7 geþeaht mid his witum,' AS. vers. Debate in the Witenagemót.

primus pontificum] 'ealdorbisceop,' 'chief bishop,' AS. vers.

nullus . . . tuorum] 'nænig þinra þegna,' 'none of thy thanes,' AS. vers. The gross materialism of Coifi's counsel should be noted as throwing light on the subsequent apostasy after the defeat of Edwin at Hatfield, 633, *infra* c. 20, iii. 1. Those who adopted a religion with the idea of gaining material advantages would naturally abandon it in the hour of adversity. Thus the coming of the plague caused part of Essex to apostatise, iii. 30; cf. iv. 27. It is disappointing to find Bede applying the term 'uerba prudentia' to such a speech as Coifi's. Is it accidental that the AS. vers. omits the laudatory epithet? In iii. 3 *ad init.* Bede seems to regard success in war as at any rate a witness to spiritual truth; cf. iii. 7, p. 141. The same idea underlies the whole system of ordeals, trials 'by wager of battle,' &c. War is only an ordeal on a larger scale. Materialistic arguments.

p. 112. alius optimatum] 'oþer cyninges wita 7 ealdormann,' 'another royal counsellor (wise man) and alderman,' AS. vers. The spiritualism of this counsellor, his sense of the deep mystery of human existence, is in strong and dramatic contrast with the materialism of the last speaker. Seeking after God.

talis . . . uita . . . praesens] 'Nota pulcram comparationem de breuitate uitae,' marginal note in O_1.

cum ducibus ac ministris tuis] 'mid þinum ealdormannum 7 þegnum,' 'with thy aldermen and thanes,' AS. vers.

prorsus ignoramus] Cf. 'a philosophis . . . caeterisque gentium magistris, quia nil certae beatitudinis in futurum sciunt promittere, et hi quos habuere separantur, uidelicet conuersi ad fidem, spemque dominicae promissionis certissimam,' Opp. ix. 124. 'Populus gentium . . . habuit doctores, qui . . . huius solum uitae gaudia nouerant, de aeternis nihil certum dicebant,' ib. 435.

merito esse sequenda] Cf. Bede on Cant. iii. 3: 'Dixit gentilitas, quae in sponsam Christi erat . . . permutanda, *num quem dilexit anima mea uidistis*, cum uenientibus ad se doctoribus libentissime auditum accommodabat, et inhianter, an ueritatis esset uia quam praedicabant, dignoscere curabat,' Opp. ix. 254.

Age and office.

ceteri . . . consiliarii] 'oþre aldormen 7 þæs cyninges geþeahteras,' 'other aldermen and royal counsellors,' AS. vers. The idea of age as a necessary qualification for office and counsel comes out in both languages. Cf. such words as γερουσία, senatus, senator, sieur (=senior), seigneur (=seniorem), signore, señor, &c.; cf. F. N. C. i. 582.

diuinitus admoniti] Omitted AS. vers.

altaria] See note on i. 30, p. 65.

Destruction of pagan fanes, &c.

p. 113. destruere . . . fanum] Cf. on i. 30, 32.

'O nimium tanti felix audacia facti!'

exclaims Alcuin of Coifi's exploit, De Sanctis Ebor. v. 186.

cum omnibus septis] The τέμενος or sacred enclosure.

Godmunddingaham] Goodmanham, near Market Weighton; cf. Greenwell, British Barrows, pp. 286–331. Dr. Greenwell says: 'the whole district is replete with archaeological interest.'

aras] 'Vidi Hecubam, . . . Priamumque per aras
Sanguine foedantem, quos ipse sacrauerat ignes.'
Verg. Aen. ii. 501, 502.

CHAPTER 14.

nobilibus] 'æþelingum,' 'ethelings,' AS. vers.

p. 114. circiter] *v.* note on i. 15, p. 30.

Baptism of Edwin.

baptizatus est] Cf. Bede, Chron. Opp. Min. p. 195. The Ann. Camb. under 626 say: 'Etguin baptizatus est, et Run filius Urbgen baptizauit eum.' The story is repeated in (an evident gloss in) Nenn. § 63, 'Si quis scire uoluerit quis eos [*sc.* Eadguin . . . et xii millia hominum cum eo] baptizauit, Rum map Urbgen baptizauit eos.'

To which two MSS. add the further gloss 'sicut mihi Renchidus episcopus et Elbodus episcoporum sanctissimus tradiderunt, . . . *i. e.* Paulinus Eboracensis archiepiscopus eos baptizauit,' ed. Stevenson, p. 54 and note. This last idea is a desperate attempt to reconcile what the scribe rightly felt to be irreconcileable, the account of Bede and that of Nennius. The whole story may be dismissed as a fable intended to claim for the British Church a principal share in the evangelisation of Northumbria. The Irish annals know nothing of it; and it is negatived, not only by the narrative of Bede, but by the whole attitude of the British Church towards the Saxons and Angles. I cannot agree with Skene, C. S. ii. 199, that 'the tradition seems to indicate that the Cumbrian Church did play a part in the conversion of their Anglic neighbours.' A very unlikely suggestion is made by Raine, H. Y. I. xix, whose description of York at this time is, however, of great interest.

die . . . paschae] Here again the eve is meant, Bright, p. 118; *v.s.* on c. 9, p. 99.

de ligno . . . de lapide] Building in stone was largely due, like so much else, to Roman influence. Thus Naiton, King of the Picts, 'architectos sibi mitti petiit, qui iuxta morem Romanorum ecclesiam de lapide in gente ipsius facerent,' v. 21, p. 333. So Benedict Biscop got from Gaul 'cementarios qui lapideam sibi aecclesiam [at Wearmouth] iuxta Romanorum, quem semper amabat, morem facerent,' Hist. Abb. § 5, p. 368. Candida Casa [Hwitern] got its name, 'eo quod ibi ecclesiam de lapide, insolito Brettonibus more, fecerit,' iii. 4, p. 133. We hear of stone churches at Lincoln, c. 17, p. 117; at Lastingham (replacing an earlier church of wood), iii. 23, p. 176. That wood was the ordinary building material of the Saxons is shown by the fact that their word for 'to build' is 'getimbrian'; cf. Anglo-Saxon Glossaries, ed. Wülker, i. 126. Aldhelm died in a wooden church at Doulting, Somerset, which was afterwards replaced by a stone one, G. P. p. 382; cf. ib. 153; a similar instance, W. M. i. 265. At Glastonbury, a stone church and a wooden church existed side by side, Stubbs' Dunstan, p. 271. A wooden church at Chester-le-Street continued to the eleventh century, S. D. i. 92; another at Wilton, F. N. C. ii. 509. One at Greenstead in Essex survived to our own day, Lingard's Anglo-Saxon Church, ii. 338, cited by M. & L. p. 269. Wooden buildings were also characteristic of the Celts both British and Irish. Cf. the passage from iii. 4 cited above. So in the life of St. Kentigern: 'More Britonum ecclesiam . . . de lignis leuigatis . . . edificare . . . inchoabant; quum de lapide construere nondum poterant, nec usum habebant,' N. & K. p. 203. Thus Finan at

Building materials.

Lindisfarne 'fecit ecclesiam . . . more Scottorum. non de lapide, sed de robore secto totam conposuit, atque harundine texit;' iii. 25, p. 181; *i.e.* not only the roof but the walls were covered with a rush thatch. This is shown by what follows: 'Sed episcopus . . . Eadberct, ablata harundine, plumbi lamminis eam totam, hoc est, et tectum, et ipsos quoque parietes eius, cooperire curauit.' Skins were sometimes used for the same purpose, Vita Cudb. c. 46; Opp. Min. pp. 135, 136.

The Welsh word for to build, 'adeiladu,' indicates a yet earlier stage of the art of construction, meaning literally 'to weave,' and referring originally to the primitive mode of constructing buildings by wattling. A temporary church of this kind seems mentioned in i. 20, p. 38: 'ecclesia . . . frondibus contexta conponitur,' cf. H. & S. i. 37. So in 995 a temporary church of this kind was made at Durham to receive St. Cuthbert's relics: 'facta citissime de uirgis ecclesiola,' S. D. i. 179. For dwelling houses it continued to be used. iii. 10, 16 (where see the AS. vers. cited in the note). At the end of the eleventh century, Benedict Biscop's monastery of Wearmouth was so utterly ruined, that some monks whom Bishop Walcher settled there, are represented as 'de uirgis facientes habitacula.' On buildings of wood and wattle among the Celts, both British and Irish, see much curious information collected by Dr. Reeves in his Adamnan, pp. 106, 177, 178; Petrie, Round Towers, pp. 125–160. Duleek, in Ireland, obtained its name 'Daim-liag,' 'the house of stone,' from the fact that there, as at Candida Casa, this was a previously unknown phenomenon.

Frequency of fires.

From this use of wood, &c., resulted the frequency of fires, *e.g.* i. 19; ii. 7; iii. 10, 17; iv. 25; Opp. Min. p. 75. The church at Campodonum, *infra*, was evidently of wood. When burnt by the pagan Mercians after Hatfield: 'euasit . . . ignem altare, quia lapideum erat,' p. 115. After the flight of Paulinus in 633, and the location of the Northumbrian see at Lindisfarne, the church of York fell into decay. Wilfrid, on gaining possession of his see in 669, restored it magnificently, Eddius, c. 16. Though of stone it was burnt down in 741, Sax. Chron. D. E. *ad ann.* S. D. ii. 38. It was rebuilt by Archbishop Ethelbert, 766 × 780, the works being superintended by Eanbald, who succeeded him, and Alcuin. On the site of Edwin's baptism an altar was erected, covered with silver, and adorned with gold and silver, and dedicated to St. Paul, 'doctor Mundi'; De Sanctis Ebor. vv. 1487–1519. The cathedral was burnt again in 1069, restored by Archbishop Thomas I (1070–1100); burnt once more in 1137, and rebuilt in its present form in the reign of Edward I. Smith, *a. l.*

Church of York.

impia nece] *v.* c. 20; 'impius' as often ='pitiless.'

in quibus . . . Merciorum] This implies that Edwin during his exile had resided at the court of Mercia. As Osfrid, a son by this marriage, had a son Yffi, who was baptized before 633 (*infra*), though probably not much before, as he died 'in infantia' after the battle of Hatfield, *infra* c. 20, Osfrid himself can hardly have been born later than 612, which proves that Edwin's Mercian sojourn must have preceded the battle of Chester. Whether or not it preceded Edwin's sojourn at the court of Cadvan of Gwynedd, c. 9, note, I do not find any evidence to show. Edwin's residence in Mercia.

Considering the subsequent alliance of Penda and Cædwalla against Edwin, it is not impossible that the kings of Mercia and North Wales may have been allied in his favour. If so, it may be safely assumed that their object was less to help him, than to check the growing power of Northumbria under Ethelfrid. On the subsequent fate of these sons, Osfrid and Eadfrid, *v.* c. 20, pp. 124, 125.

Cearli regis Merciorum] He does not appear in the pedigrees, Sax. Chron. 626 (MSS. B. C.); Fl. Wig. i. 251, 252, 264; S. D. ii. 369. According to Fl. Wig. i. 268, Qwenburg was the daughter of Creoda, the grandfather of Penda, which would identify Cearl and Creoda. But considering that Penda was born about 575, ten years before Edwin, it is extremely unlikely that Edwin should have married his aunt. Hen. Hunt. p. 54, makes 'Cherlus,' the cousin and successor of Penda's father, which is certainly more probable on genealogical grounds; and this interruption of the direct line of succession would account for the mature age of Penda at his accession. Cf. on all this, c. 20, and notes. Cearl of Mercia.

albati] 'under crisman,' 'under chrism,' AS. vers. So v. 7, p. 292, for 'in albis adhuc positus,' where see note. 'In albis.'

Uuscfrea . . . Yffi] on their fate, *v.* c. 20, pp. 125, 126.

alii . . . uiri] 'monige æðelingas þæs cynecynnes,' 'many ethelings of the royal race,' AS. vers. Among these was Edwin's cousin and successor in Deira, Osric. Bede does not mention him here, perhaps because of his subsequent apostasy; iii. 1, pp. 127, 128. Ethelings baptized.

in uillam regiam] 'in þone cynelican tun,' 'to the royal township,' AS. vers. Below, of Campodonum, it translates the same words by 'cyninges bold,' 'king's residence.'

p. 115. **Adgefrin**] *Ad* is the preposition, as is shown by the form in the AS. vers., Ætgefrin. This practice of prefixing a local preposition so that it becomes part of the place-name, is very common in Anglo-Saxon, and occurs constantly in the charters. Sometimes the name thus formed is a descriptive phrase, as in Noke, which is for Place-names compounded with prepositions.

Attenoke, corrupted from 'æt þám áce,' *i. e.* 'at the oak.' Atterbury probably is for 'æt þære byrig,' *i. e.* 'at the borough' (so that there was more than mere wit in Bishop Atterbury's remark, that if he went into the West country, he would be in danger of being called 'To-therbury'). But the usage is by no means confined to these cases. In Bede we have 'locus . . . uocatur Ad Candidam Casam,' iii. 4, p. 133 (when it refers to the church itself, it is 'Ecclesia . . . quae Candida Casa uocatur,' v. 23, p. 351); 'monasterium quod uocatur Ad Caprae Caput,' 'Æt Rægeheafde,' AS. vers., iii. 21, p. 170; 'in uico regis . . . qui uocatur Ad Murum,' 'Æt Walle,' ib.; 'locus qui dicitur Adbaruæ, id est Ad Nemus,' 'Æt Bearwe,' iv. 3, 6, pp. 207, 218; 'locus qui uocatur Ad Lapidem,' 'Æt Stane,' iv. 16, p. 237; 'locus qui dicitur Adtuifyrdi,' 'Æt Twyfyrde,' iv. 28, p. 272. Sometimes the preposition is 'in,' and in these cases the second part of the name seems to be either a district as 'monasterium quod uocatur Inderauuda, id est In silua Derorum,' 'In Dera Wuda,' AS. vers., v. 2, 6, pp. 283, 292; or a tribal name, as is suggested by the frequent occurrence of the patronymic termination '-ing' in these names; 'locus qui dicitur Ingetlingum,' iii. 14, p. 155; so iii. 24, p. 179 (AS. vers. identical); 'in *regione* quae uocatur Infeppingum,' 'in þæm þeodlande, þe is nemned In Feppingum,' iii. 21, p. 171; 'in *regione* quae uocatur Incuneningum,' 'In Cununingum,' AS. vers., v. 12, p. 304. Bede's own monastery seems to be another case of this kind; it was 'in loco qui uocatur Ingyruum,' 'on Gyrwum,' AS. vers., v. 21, 24, pp. 332, 357. There certainly was a tribe of Gyrwas in the fen country; Bede's 'prouincia, regio Gyruiorum,' 'Gyrwa mægð, lond,' AS. vers., iii. 20, iv. 6, pp. 169, 218; cf. iv. 19, 'princeps . . . australium Gyruiorum,' 'Suðgyrwa aldormon,' AS. vers., p. 243. Here too may belong '*prouincia* quae uocatur Inundalum,' 'in prouincia Undalum,' 'on Undalana mægðe,' AS. vers., v. 19, pp. 322, 330. The 'locus qui uocatur Inhrypum,' iii. 25, p. 183; v. 1. 19, pp. 281, 325 (AS. vers. identical), is probably not a tribal name, for when the AS. vers. wishes to express the people of the district, it suffixes the termination '-sætan,' 'settlers,' translating 'Hrypensis ecclesia,' iv. 12 *ad fin.* by 'Hrypsetna cirice.' Of names outside Britain we have 'uicus . . . qui uocatur In Conpendio' (Compiègne), iii. 28, p. 194; 'insula . . . Hreni, quae lingua eorum uocatur In litore,' v. 11, p. 302.

For other instances see the index, *s.vv.* 'ad' and 'in.'

The phenomenon occurs in later Greek: Istamboul, or 'Stamboul, the name of Constantinople, is a corruption of *εἰς τὴν πόλιν*; Standia of *εἰς τὴν Δίαν*; Stingo of *εἰς τὴν Κῶ*, &c.

Adgefrin] Yeverin in Glendale, which thus preserves the

ancient name of the river, which is now called the Beaumont Water, and is a tributary of the Till.

confluentem . . . plebem] These wholesale conversions seem to have been followed by no less wholesale apostasy, c. 20, and notes; cf. i. 26, note. On their effect in contaminating Christianity with heathenism, *v.* i. 30, note; D. C. A. ii. 1211. They are perhaps connected, as Lappenberg suggests, with the fact that in primitive society the individual counts for little, the family, the tribe for much, i. 182; cf. Maine, Ancient Law. It was Christianity which first fully recognised the true individuality of man. Wholesale conversions.

Maelmin] Smith, following Camden, ii. 1097, ed. 1753, says Millfield, near Wooler. Mr. Moberly in a private communication to me suggests Mindrum higher up the glen, on the borders of Northumberland and Roxburgh; while Mr. C. J. Bates thinks it was Kirknewton, where a church dedicated to St. Gregory suggests a connexion with the early missions. History of Northumberland, p. 55. Cf. Murray's Durham and Northumberland (1873), p. 313. Maelmin.

Cataractam] 'bi Cetrehtune,' AS. vers., though in c. 20 *ad fin.* it is 'neah Cetrehtan,' and in iii. 14, p. 155, 'from Cetrehtweorþige.' The place meant is Catterick, five miles S. E. of Richmond, Yorkshire. Catterick.

in prouincia Berniciorum] Yet in spite of these successes of Christianity, no church, altar, or even cross was erected in Bernicia till after the battle of Hefenfelth, 634, iii. 2, p. 130. And in Deira, with the exception of York, which was unfinished at Edwin's death (*v. s.*), Campodonum, mentioned below, seems to be a solitary instance of a church built under Edwin. On the relations, political and geographical, of Bernicia and Deira, *v.* iii. 1, note; and on the names, the former of which is connected with the Brigantes, and the latter, probably, with the Welsh word 'deifr' = waters, see Rhŷs, C. B. pp. 90, 113, 114, 291. Bernicia and Deira.

Campodono] 'Donafeld,' AS. vers., where the latter part of the Saxon name evidently translates the former part of the Latin name. Various identifications have been proposed for this name; that most in favour is Slack near Huddersfield. Campodonum.

fecit basilicam] The context seems to suggest Paulinus as the nominative to 'fecit.' The AS. vers. says, 'het Eadwine þær cirican getimbran,' 'Edwin commanded a church to be built there.'

Loidis] The district of Leeds. The royal residence was at Oswinthorp, Thoresby's Leeds, p. 108, ed. 1816. Leeds.

euasit . . . Elmete] om. AS. vers.

Elmete] Elmet Wood near Leeds, Pearson, Historical Maps. On this district and its incorporation in Northumbria, cf. Green, M. E. pp. 254–257. Elmet.

CHAPTER 15.

East Anglian chronology.

Earpualdo filio Redualdi] There is no evidence to show when Redwald died and Earpwald succeeded. The Sax. Chron. (A, B, C, E; D is defective here) places Earpwald's conversion in 632, and the mission of Felix in 636. But these dates are refuted by the following considerations. In iii. 20 Bede says that Felix was bishop for seventeen years, and Thomas his successor for five; and that Boniface, who succeeded Thomas, was consecrated by Archbishop Honorius, who died Sept. 30, 653. Therefore the coming of Felix and the accession of Sigbert cannot be later than 631. Nor can they be placed earlier than 630; for prior to them come the three years of 'error,' p. 116, which followed the murder of Earpwald, which event cannot be later than 628, nor earlier than 627; and his conversion, which was 'non multo tempore' before his death, must be placed either in 628, or in 627. It cannot be earlier than Easter, 627, the date of Edwin's own baptism. Cf. H. & S. iii. 89; Bright, p. 123; and Wharton's excellent note in Ang. Sac. i. 403.

sacramenta . . . sacramentis] 'gerynu,' 'mysteries,' AS. vers. *v.* Introduction, p. lvii.

p. 116. Reduald] *v. s.*, cc. 9, 12.

Redwald's wife.

ab uxore sua] If she influenced him against Christianity, at least she kept him true to the dictates of faith and honour; *v.* c. 12, p. 110.

Religious syncretism.

ita ut . . . seruiebat] Cf. Bede on Ezra iv. 1, of the Samaritans 'qui . . . accepta Dei lege, et hanc ex parte seruabant et nihilominus eisdem quibus antea simulacris seruiebant,' Opp. viii. 404. So Gregory of Tours represents the ambassador sent by Leuvichild, King of the Goths, to Chilperic I, King of the Franks, as saying: 'sic enim uulgato sermone dicimus non esse noxium, si inter gentilium aras et Dei ecclesiam quis transiens, utraque ueneretur.' Hist. Franc. v. 43. So Landnámabók, iii. 12 (Íslendinga Sögur, i. 206, ed. 1843), 'Helgi var blandinn mjök í trú; hann trúði á Krist, en hét á þór til sjófara ok harðræða,' 'Helgi was very mixed in his belief; he believed on Christ, but made vows to Thor for sea-faring and doughty deeds.' Cf. on i. 30 for the contamination of Christianity with heathenism.

Aldwulf and East Anglian chronology.

Alduulf] His mother was Hereswith, the sister of St. Hild, iv. 23, p. 253. His father (though Bede does not mention the fact) was Ethelhere of East Anglia, who was killed on the Winwæd in 655. iii. 24, p. 178. He was succeeded by his brother Ethelwald, on whose death Aldwulf came to the throne, to be succeeded in turn by his brother Alfwold, Fl. Wig. i. 249, 261; W. M. i. 97; S. D. ii.

368. Alfwold died in 749, according to S. D. ii. 39. If so, he must have been over ninety at his death, his father having been slain in 655. Also, he could not be the son of Hereswith (though Fl. Wig. i. 261, makes him so), as she seems to have taken the veil before 647. See on iv. 23, p. 253. In that case he would only be half-brother to Aldwulf. Anyhow, both of them would be very young in 655, which accounts for their being passed over then. Aldwulf must have come to the throne in 663 or 664, as Bede says that the council of Hatfield, Sept. 680, was in the seventeenth year of his reign, iv. 17, p. 239; (Fl. Wig. i. 27 gives 664, but this may be only an inference from Bede). A group of foreign annals have preserved the date of his death, 713. Pertz, i. 7, 24, 25. Cf. Lappenberg, I. xlvi. 237; E. T., I. xxxvi. 243. None of these East Anglian kings after Ethelhere are mentioned in the Sax. Chron., probably owing to these chronological obscurities.

Tytili . . . Uuffa] R. W. places the accession of Wuffa in 571, of Tytilus in 578; i. 84, 86.

frater . . . Sigberct] Cf. iii. 18: 'frater suus ex parte matris,' Fl. Wig. i. 260; 'frater eius ex matre,' W. M. i. 97. This succession through the mother, if a fact, is a very curious one. Perhaps there was some relationship between Redwald and his wife which, if known, would explain it. As Sigbert went into exile, 'inimicitias Redualdi fugiens,' iii. 18, he may have had claims which Redwald considered dangerous. Succession through females.

in Gallia] W. M., *u. s.*, says of him 'omnem barbariem pro Francorum nutritura exutus'; and in i. 70, he says: 'eos quos nos Francos putamus, Galwalas antiquo uocabulo quasi Gallos nuncupant.' This is of course an error; the 'Galwealas' are the Celtic populations of Gaul whom the Franks conquered; though in the Sax. Chron. it is used as a synonym for the country, Gaul. Franks and Gauls.

Felix episcopus] The whole tenor of Bede's narrative, both here, and still more in iii. 18, seems to imply that the coming of Felix was quite independent of Sigbert's accession. Fl. Wig. i. 17, followed almost verbally by G. P. p. 147, makes them become acquainted in Gaul (so H. & S. iii. 89), and come to Britain together (cf. Lib. Eliens. p. 13). The life of Felix, as cited by Hardy, Cat. i. 234, 235, goes further, and represents Felix as baptizing Sigbert in Gaul (so Alford, cited, AA. SS. Mart. i. 781). It also represents him as consecrated bishop by Honorius, whereas Bede's words, 'episcopus,' 'ordinatus,' clearly imply that he was consecrated in Burgundy. Felix' coming to East Anglia seems to have been posterior to Sigbert's accession; cf. 'quem de Cantia acceperat,' iii. 18, *q.v.* Bishop Felix.

de Burgundiorum partibus] H. & S. suggest that he may have been connected with the Irish Burgundian mission of Columbanus.

sacramentum] 'inner or mystic meaning;' *v.* Introduction, p. lvii.

East Anglian sees.

p. 117. Domnoc] Dunwich, on the coast of Suffolk, now a mere village. After the council of Hertford in 673, Bisi, the fourth Bishop of East Anglia, resigned on the ground of ill-health, and Theodore divided the diocese into two, the see of the northern 'folk' being at Elmham, that of the southern remaining at Dunwich; iv. 5 *ad fin.* In the second half of the ninth century both sees became extinct owing to the Danish ravages, and from 870 to c. 956 there was no bishop of East Anglia. From 956 the seat of the East Anglian bishopric was at Elmham. In 1075 it was removed by Herfast to Thetford, and in 1094 by Herbert Losinga to Norwich. Stubbs, Episc. Succ. pp. 21, 168, 169.

CHAPTER 16.

Date of the mission to

Praedicabat] There is nothing to show the date of this mission except that it must be 627 × 631. The Sax. Chron. E. places it in 627, R. W. in 628, i. 128, but these may be only inferences from Bede; cf. c. 18 *ad init.*, note. The imperfect tense seems to indicate either that Paulinus was there more than once, or that he stayed there some time.

Lindsey.

Lindissi] Lindsey is still the name of the largest and most northerly of the three divisions of Lincolnshire, in which Lincoln itself is situated. The inhabitants are called 'Lindisfari,' iii. 24, p. 179; iv. 3, pp. 207, 212; iv. 12, p. 229; v. 23, p. 350. On the political oscillations of Lindsey between Northumbria and Mercia, see iii. 11, p. 148 note. At this time it was clearly Northumbrian.

praefectum] 'gerefa,' 'reeve.' AS. vers.

Lincoln.

Lindocolinae ciuitatis] On Lincoln and Lindsey, see Freeman, English Towns and Districts, pp. 191–221; cf. H. H. pp. 86, 87: 'Urbs autem Lincoliae quae tunc Lindocolina uocabatur, et prouincia Lindisse ei adiacens, quae circumquaque clauditur uel fluuiis uel paludibus uel mari, ad Merce regnum pertinet. Urbs autem illa et situ splendida est, et prouincia rerum multarum locuples. Unde quidam: "Urbs in colle sita est, et collis uergit ad austrum."' In a letter to the Academy of Oct. 21, 1893, Mr. H. Bradley endeavoured to upset the old derivation of Lincoln from 'Lindum Colonia.' He cannot be said to have established his point. The correspondence on the subject lasted into December.

cum domu sua] 'mid his heorode,' 'with his household,' AS. vers.; 'mid ealre his dugaðe,' 'with all his chief men,' Sax. Chron. E.

cuius . . . uidentur] 'þære gen to dæge mæg mon geseon þa weallas stondan,' 'the walls of which one may still to-day see standing,' AS. vers. This implies that such was still the case in the translator's time; *v. s.*, c. 5 note.

presbyter . . . Deda] One of the 'uiri fideles' who supplied Bede with materials for the history of Lindsey, Pref. p. 7. Deda.

abbas . . . Peartaneu] 'abbud of Peortanea þæm ham,' 'abbot of the house of Partney,' AS. vers. Note how closely both the Latin 'de' and the AS. 'of' approach to their modern use in the Romance and English languages respectively, as mere signs of the genitive case. Partney in Lincolnshire, near Spilsby. Not to be confounded with Bardney, of which at a later time it became a cell; 'Gilbertus dedit . . . in . . . Partenay, ecclesiam cum suis pertinentiis.' Charter of 1125 to Bardney, in Dugdale, Mon. Angl. i. 630. Partney.

Treenta] The earliest form of the name is Trisantona; *v.* Rhŷs, C. B. p. 80. The Trent.

iuxta . . . Tiouulfingacæstir] 'bi Teolfinga ceastre,' AS. vers. I am sceptical as to the usual identification of this place with Torksey. In Sax. Chron. A, B, C, D, E, Torksey is 'Turcesig,' at the year 873, a date earlier than that at which the AS. vers. of Bede was made. Southwell, Newark, and Fiskerton have also been suggested. Mr. Moberly, in a note which he kindly sent me, argues that the place must be sought on that part of the Trent which borders Lindsey; that the termination 'Cæstir' points to a Roman station on a Roman road; consequently, that it must be identified with Littleborough, the ford where the Roman road from York to Lincoln crosses the Trent. Tiouulfingacæstir.

Iacobum . . . uirum . . . nobilem] His 'nobility' consisted partly in the fact that he remained steadfast at his post during the 'infaustus annus' which followed the death of Edwin; *infr.* c. 20, iii. 1, pp. 126–128. James the Deacon.

p. 118. sicut . . . dicitur] om. AS. vers.

caucos] 'ceacas,' AS. vers., which is the same word; Irish *cuach*; Welsh, *cawg*. R. W. alters this into 'calamos,' i. 128.

equitantem] On the progresses of the Saxon kings, *v.* Kemble, ii. 58–61. One reason for these tours was economic; to consúme on the spot the produce of the various royal estates. Palgrave, E. C. pp. 286, 287. Cf. Maine, Early Institutions, pp. 160, 161. Progresses of early kings.

inter . . . ministris] 'betweoh his hamum oþðe be tunum mid his þegnum,' 'between his homesteads or by townships with his thanes,' AS. vers. (omitting 'prouincias'). It also omits all about the 'tufa,' simply saying: 'him mon symle þæt tacn beforan bær,' 'the ensign was always borne before him.'

The 'Tufa.' **Romani tufam . . . appellant**] '*Tufa*, genus uexilli apud Romanos ex confertis plumarum globis,' Ducange. This 'Roman standard borne before the sovereign' was one of the facts on which Palgrave relied in support of his theory that the Bretwaldadom was an imitation of Roman imperial sovereignty; E. C. i. 563, 564. See above on c. 5 *ad init.*

CHAPTER 17.

Honorius I. **Quo tempore**] Honorius I succeeded Oct. or Nov. 625, and was buried Oct. 12, 638; R. P. pp. 156, 159. He was implicated in the Monothelite heresy; D. C. B. iii. 151–153.

Date. **ubi . . . didicit . . . misit . . . litteras**] The AS. vers. omits the letter. The date of the letter is fixed by that of the one in c. 18 to June 11, 634. Edwin was killed Oct. 12, 633, but his death may easily have been unknown at Rome in June 634.

p. 119. sacerdotibus] 'bishops'; *v.* i. 28, note.

ordinanda] We might suggest 'ordinandis'; cf. c. 18, 'pro archiepiscopo ordinando.'

CHAPTER 18.

Date of Justus' death. **P. 120. Haec inter**] As in the case of Augustine, Bede gives the day but not the year of Justus' death. The Sax. Chron. E. places it in 627. If this be correct, and if Honorius succeeded without any interval as Bede seems to imply, then Paulinus' mission to Lindsey, c. 16, must be also fixed to 627, as it was that which caused him to be at Lincoln when Honorius came to be consecrated by him. And with this agrees the statement of G. P. p. 6, which gives three years to Justus, and twenty-six to Honorius; for the former certainly succeeded in 624, c. 7, p. 95, and the latter certainly died in 653, iii. 20, p. 169. But all this may be only an inference from Bede. Anyhow Honorius was certainly archbishop when Felix came to Britain, which was 631 at latest, *v. s.* Smith places the death of Justus in 630, and the consecration of Honorius in 631.

quarto Id. Nou.] Nov. 10.

Archbishop Honorius. **Honorius**] For later lives of him cf. Hardy, Cat. i. 251, 252. He was 'unus ex discipulis beati Papae Gregorii,' v. 19, p. 323; but whether one of the original companions of Augustine is not stated. We have seen his relation to the East-Anglian see, c. 15, note; iii. 20. He received Paulinus on his flight from Northumbria, assigned him to Rochester, c. 20, pp. 125, 126, and consecrated his successor Ithamar in 644, iii. 14, p. 154. In his later years Wilfrid studied for a time under him on his first journey

to Rome, 652 × 653, for Honorius was 'uir in rebus ecclesiasticis sublimiter institutus,' v. 19, *u. s.* He died in 653, *v. s.*; cf. D. C. B. iii. 153–155.

ad Paulinum] This 'was in accordance with the directions of Gregory, *supr.* i. 29 [rather, perhaps, of Honorius, ii. 17, p. 119] . . . but there was in fact no choice, . . . as . . . after the death of . . . Justus there was no other bishop in Saxon England [?Britain] than Paulinus, . . . Romanus of Rochester having been drowned before Justus died': c. 20, p. 126; H. & S. iii. 82. Consecrated by Paulinus.

sacerdotem] 'biscop,' AS. vers.

textum litterarum] Parallel to this genuine letter comes the third of the Malmesbury series, G. P. pp. 49–51; H. & S. iii. 85, 86. Of the genuine letter it embodies from 'uestra adquisitio' to 'te constituam,' and four words 'gratuito animo' 'ulla dilatione' from the letter to Edwin, c. 17. It confirms the primacy to Canterbury, and subjects to it 'omnes Angliae ecclesias et regiones.' The use of this one word 'Anglia' is enough to stamp the document for what it is, an impudent forgery. See note on iii. 8, p. 142. Spurious parallel document.

illud . . . repraesentat] An obscure and possibly corrupt sentence; 'quod' answering to 'illud' instead of 'quoties' would be an improvement. 'This also the graciously conferred richness of his mercy has bestowed, that by means of fraternal addresses (*i. e.* letters) he presents to their alternate view in a kind of contemplation their concordant love.' Text corrupt.

p. 121. filiorum . . . regum] The plural shows that here, as in the case of the appointment of Wighard, iii. 29; iv. 1, pp. 195, 201, the kings of Northumbria and Kent combined to approach the Pope on the affairs of the English Church. The mission of Romanus to Rome by Justus, c. 20, p. 126, may have had reference to the same question. Co-operation of Kent and Northumbria in ecclesiastical affairs.

ut nulla possit . . . iactura . . . prouenire; sed potius . . . deuotionem . . . propagare] A very loose construction, but not perhaps corrupt; 'deuotio . . . propagari' would be better.

p. 122. tertio Id. Iun.] June 11.

anno XX° IIII°] Heraclius' succession was Oct. 5, 610; Gibbon, v. 389. His twenty-fourth year was from Oct. 5, 633 to Oct. 4. 634. This agrees both with the indiction and with the year A. D. Heraclius.

Heraclio . . . Caesare] This is Heracleonas, the younger son of Heraclius and half-brother of Constantine, who is mentioned above, and whom he succeeded as Emperor, May 641; Gibbon, vi. 72, 73. He had been made Caesar in 631 (Moberly). Hence Honorius speaks of 634 as his third year. Mansi reads 'tertio' for 'quarto,' x. 581. Heracleonas.

CHAPTER 19.

This chapter is not in the AS. vers., nor in the Capitula.

paschae] On the Paschal question, *v.* Excursus.

paucitatem suam] *v. s.* on c. 2, p. 81.

in extremis . . . finibus] The Irish themselves frequently speak of Ireland as 'iarthar domain,' 'the west *or* hinderpart of the world.'

synodalium . . . pontificum] I am not sure of the meaning of this expression. Perhaps it means pontiffs in synod.

John IV. **Iohannes . . . successit**] Honorius I was buried on Oct. 12, 638. Severinus was consecrated May 28, 640, and buried on Aug. 2, 640. John IV was consecrated on Dec. 25, 640. This letter must therefore have been written between Aug. and Dec. 640. It is cited Opp. Min. pp. 195, 196; *v. s.* p. 2. John was a staunch opponent of the Monothelites. Cf. D. C. B. iii. 391, 392.

in Nicena synodo] Cf. iii. 25, p. 186.

Pelagiana heresi] *v.* i. 17, notes. According to Lanigan, ii. 410, it had only made its appearance in Ireland a short time before the date of this letter.

Tomene of Armagh. p. 123. **Tomiano**] Tomene mac Ronain, Abbot and Bishop of Armagh. His death is placed in 660 by Ann. Ult. and F. M., in 661 by Tigh. This passage of Bede shows that he must have become bishop at least as early as 640. His day is Jan. 10; Mart. Don. p. 12. Cf. Colgan, AA. SS. pp. 53, 54.

Colman of Clonard. **Columbano**] Colman mac Ui Telduib, Abbot of Clonard, and a bishop. His death is placed by the F. M. in 652, by Ann. Ult. in 653, by Tigh. in 654. His day is Feb. 8; Mart. Don. p. 42; Félire, note. Cf. Colgan, *u. s.* p. 17.

Cronan of Nendrum. **Cromano**] Cronano C, here and below.) Cronan Bec, 'the little,' Bishop of Nendrum or Inishmahee, in Strangford Lough, co. Down. He died Jan. 7, 642, F. M., Mart. Don. p. 8, Ann. Ult.; 643, Tigh. Cf. Colgan, *u. s.* p. 17.

Dima of Connor. **Dinnao**] Probably Dima Dubh, 'the black,' Bishop of Connor. who died Jan. 6, 658, F. M., Mart. Don. p. 6., Ann. Ult.; 659, Tigh. Cf. Colgan, *u. s.* pp. 16–18. There is another bishop Dima or Dimna, of unnamed locality, who died in 662, F. M., Ann. Ult.; 663, Tigh.

Baeithin of Bangor (?). **Baithano**] Colgan, *u. s.* p. 17, identifies this person with Baeithin Mór, 'the great,' Bishop of Tibohine (Tech-Baeithin) in Roscommon. This however is unlikely. Baeithin Mór was a contemporary of St. Columba, and attended the Convention of Druim

Cett in 574, Rs. Ad. pp. 37, 318. It is unlikely, though not impossible, that he survived till 640. Baeithin, Abbot of Bangor, who died 665, F. M., may be meant; and, like Colman above, he may have been a bishop as well as abbot.

Cromano] Probably St. Cronan of Movilla (Magh Bile), co. Down, who died Aug. 7, 649; F. M.; Ann. Ult.; Mart. Don. p. 212; Colgan, *u. s.*; 650, Tigh. A later hand in Mart. Don. pp. 298, 396, identifies him with a certain Cronan, Abbot of Bangor, whose date I have been unable to discover. Cronan of Movilla.

Erniano] Probably St. Ernan, Abbot of Tory Island. Rs. Ad. pp. 238, 279; 'floruit circa annum 650.' Colgan, *u. s.* Ernan of Tory Island.

Laistrano] Commonly identified with Laisren, Abbot of Leighlin. He died in 638 or 639; but his death might easily be unknown at Rome in 640. It is, however, against the identification that Leighlin is in Carlow, and all the other ecclesiastics to whom this letter is addressed belong to the North of Ireland; cf. Rs. Ad. p. 27. The South, largely owing to Laisren of Leighlin, adopted the Roman Easter, 630 × 633. Colgan, *u. s.* suggests Laisren Mac Nasca, Abbot of Ard mic Nasca (Holywood on Belfast Lough, whose day is Oct. 25; Félire; Mart. Don. Colgan says: 'floruit c. 650'; cf. Lanigan, ii. 363. Laisren.

Scellano] Commonly identified with Sillan, Bishop of Devenish (Daminis), in Lough Erne. He died 658, F. M.; his day is May 17, Mart. Don. Lanigan, ii. 415, suggests Scellan the Leper, of Armagh; Mart. Don. Sept. 1; Colgan, *u. s.*, suggests Stellanus, Abbot of Inis Celtra. Scellan.

Segeno] Seghine, Abbot of Iona, 623–652; Rs. Ad. pp. 373, 374. Adamnan cites him more than once as his authority for statements in the life of Columba, ib. 16, 26, 111. It was to him that Cummian addressed his letter on the Paschal question, ib. 260; Migne, Pat. Lat. lxxxvii. 969. It was during his abbacy that Aidan was sent to Northumbria, iii. 5, *ad init.* Colgan however, *u. s.*, followed by Lanigan, *u. s.*, prefers Seghine Mac Ua Cuinn, who died Sept. 10, 662 or 663. Three Fragments, p. 62; Mart. Don. p. 242. Seghine, Abbot of Iona (?).

Sarano] Saran Ua Critain, who died 661; F. M.; Ann. Ult.; 662, Tigh. His day is given doubtfully as Jan. 20. Mart. Don.; Colgan, *u. s.* Saran Ua Critain.

seruans locum sanctae sedis] During a vacancy, or in the absence of the Pope, the arch-presbyter, the archdeacon, and the 'primicerius notariorum' acted as vicegerents of the Roman see; *v.* Liber Diurnus, Migne, Pat. Lat. cv. 27 and note; cf. ib. 36–38. Two of these join in writing the present letter. I owe the reference to Mr. R. L. Poole.

primicerius] 'primus in ceram seu tabulam relatus.' Hence the first of any order: 'primicerius martyrum beatus Stephanus,' 'Primicerius.'

K. C. D. No. 141; Birch, No. 239. Here it is the 'primicerius notariorum,' *v. s.* In cathedral churches and monasteries it was the name of an officer whose duty it was to instruct the clerks or monks especially in matters connected with the performance of divine service. Ducange, *s. v.*

scripta . . . siluerunt] A very loose construction. Perhaps some words have been lost.

Rome consulted on the Paschal question.

ea quae postulata fuerant] Hence it would appear that these ecclesiastics, possibly assembled in synod, had consulted the Roman See on the Easter question. This was certainly the case in the South of Ireland. Lanigan, ii. 389; *v.* note on iii. 3, *infra.*

The Celts not quartodecimans.

XIIII^a luna] *i. e.* the writers charge the Irish with being quartodecimans. Hence 'nouam ex ueteri heresim renouare'; though the words 'cum Hebreis,' &c. might refer only to the fact that the Celts included instead of excluding the fourteenth of the moon as a possible day for Easter. And so Smith, *a. l.*: 'uetus haeresis fuit Pascha cum Hebreis semper celebrare; noua, aliquando tantum.' But I doubt this explanation. Aldhelm distinctly charges the Cornish Celts with being quartodecimans; Opp. p. 86; H. & S. iii. 271. Bede, better informed, or less prejudiced, expressly says that the Irish were not quartodecimans, iii. 4, p. 135. But even he in his Chron. *sub ann.* 640, allows himself to speak of Honorius as refuting 'errorem quartodecimanorum,' Opp. Min. p. 195; and the statement is copied by Marianus Scotus, who as an Irishman might have known better; in Fl. Wig. i. 15; cf. G. P. p. 211. But the name 'quartodeciman' was always a handy stick with which to beat the Celtic dog.

manifeste declaratur] Both these inferences seem to me very hazardous. The former, as Ussher points out, Brit. Eccl. Ant. p. 486, is due to the fact that Bede takes 'nouam' absolutely, whereas 'nouam ex ueteri' should be taken closely together.

p. 124. ecce enim] This form of the text is midway between that on p. 66 and the Vulgate.

CHAPTER 20.

X et VII] If this is to be taken strictly, it would fix Edwin's accession and the battle of the Idle definitely to 616; *v.* i. 34, note.

Christi regno militauit] See on iv. 11, p. 225.

Cadwallon of Gwynedd.

rebellauit . . . Caedualla . . . Penda] Cædwalla is the Cadwallon of Welsh authorities, King of Gwynedd, the son of Edwin's harbourer Cadvan, with whom Edwin had been brought up according to a tradition already quoted, c. 14, note. He was the leader of the Welsh in their final struggle against the Angles, the most

dangerous rival of his former comrade. Edwin had reduced him to submission, obliging him, according to Welsh tradition, to take refuge in Ireland, perhaps at the time when Anglesey was conquered, Rhŷs, C. B. p. 131, which is probably also the time when Edwin besieged him 'in insula Glannauc,' *i. e.* Priestholme or Puffin Island off the coast of Anglesey; Ann. Camb. 629; cf. Rhŷs, Arthurian Legend, p. 325; *infr.* iii. 9, p. 145, note. (The real year is probably 632, as Ann. Camb. puts the battle of Hatfield in 630.) We here find him 'rebelling,' and making a fierce effort to throw off the yoke, contemplating nothing less than a reversal of the Anglian conquest: 'totum genus Anglorum Brittaniae finibus erasurum se esse deliberans.' (Cf. W. M. i. 51, 'uir, ut ipse dictitabat, in exterminium Anglorum natus.') It should be noted that Penda, who to English eyes, and with our knowledge of the event, seems the larger figure of the two, is here spoken of merely as Cadwallon's assistant. And the life of St. Oswald, already cited, actually represents him as compelled to join Cadwallon by force: 'Deinde cum uterque regnaret uicit rex Adwinus Cadwallonem, et fugauit in Armonicam [*i. e.* Arvon], Cadwallo tandem cum multis copiis reuertens uicit prius Pendam . . . et sibi uniuit,' S. D. i. 345; cf. Geof. Mon. xii. 8; though W. M. says: 'uelut coruus ad nidorem cadaueris . . . *ultro* Chedwallae in auxilium occurrit,' i. 77. For other forms of Cadwallon's name, cf. Rhŷs, in Proc. Soc. Ant. Scot. 1892, p. 330.

Penda . . . praefuit] The omission of 'ex' in MS. M, and edd. has made it appear as if Bede regarded the whole of Penda's reign as only twenty-two years. Twenty-two years from this battle is correct, as Penda fell in 655; v. 24, p. 354. Bede does not give the date of his accession; the Sax. Chron. places it in 626, Fl. Wig. in 627, and both (inconsistently) give him a reign of thirty years, putting his death rightly in 655. According to MSS. A, B, C, of the Chron. he was fifty years old at his accession. See on c. 14, p. 114. Of Penda, Mr. Freeman says: 'he came nearer to achieving the union of the whole English nation under one sceptre than any prince before the West-Saxon Egbert'; N. C. i. 36; cf. W. M. i. 96. Penda.

uaria sorte] As far as Bede's own narrative goes, Penda's career up to the last fatal battle of the Winwæd, would seem to have been one of uninterrupted success. It cannot refer to Penda's early struggles, as Bede expressly dates the 'uaria sors' from the battle of Hatfield, 'ex eo tempore.'

Haethfelth] Supposed to be Hatfield Chase, to the NE. of Doncaster. Robert Talbot, the sixteenth-century annotator of MS. C. of the Chron., says, 'in ye forest off Shyrwode.' Sherwood Forest is now to the south of Doncaster, but may formerly have extended Hatfield.

further north. Both Nenn. § 61, and Ann. Camb. 630, call this battle the battle of Meicen, and make both Edwin's sons fall in it. Tighernach 631 (?) says: 'Cath itir [praelium inter] Etuin mac Ailli regis Saxonum, qui totam Britanniam regnauit, in quo uictus est a Chon rege Britonum et Panta Saxono.' Ann. Ult. place the battle in 630. It will be seen that here again the Welsh and Irish authorities are two to three years behind in their chronology.

occisus est Æduini] Cf. Alc. De Sanctis Ebor. vv. 232, 233:

'Edwinus occubuit regum clarissimus ille,
Post quem non habuit praeclara Britannia talem.'

Edwin a martyr.

die IIII Id. Oct.] Oct. 12, 633. As having fallen against the heathen, he was in later times regarded as a martyr; 'martyrio coronatus,' Vita Osw. in S. & D. i. 341; cf. ib. 340; and Capgrave's life, Hardy, Cat. i. 225. His day in the Calendar is Oct. 4, a mistake perhaps due to the omission of 'id.' (iduum).

XL et VIII] 'seofon 7 feowertig,' AS. vers.

Osfrid . . . Eadfrid] Edwin's sons by his first wife; *v. s.* c. 14, p. 114. The statement that a king of the Orkneys was present in the battle rests only on Geoffrey of Monmouth, xii. 8.

Question of Oswald's complicity in Eadfrid's death.

p. 125. regnante Osualdo] Had Oswald anything to do with it? It is significant that Ethelberg, Edwin's widow, did not feel that his son and grandson were safe from Oswald, even at the court of her own brother Eadbald, *v. inf.* We know how Oswy treated Oswin, though Oswy was in other respects an admirable monarch. Mr. Green boldly says, 'at the pressure of Oswald he murdered Eadfrid,' and cites this passage as his authority, M. E. p. 291. But here *as frequently* Mr. Green goes beyond what his texts warrant.

Cadwallon.

Caedualla . . . Christiani . . . barbarus] 'baptismo quidem regeneratus, sed male uiuendo paganissimus,' Lectiones de Sancto Oswino; MS. CCC Oxon. 134, f. 80. The life of Oswald in S. D. i. 346 says boldly, 'Cedwalla rex paganus fuit.'

Britons and Saxons.

usque hodie . . . Brettonum] 'swa gen to dæge Bretta þeaw is,' 'as yet at this day is the custom of Britons,' AS. vers. So that it seems to have continued to the translator's time. R. W. speaks of it as being still the case in his day; i. 94. On the ecclesiastical relations of the Saxons and Britons, *v.* Excursus on the Easter and Tonsure controversies.

Edwin's relics.

caput Aeduini] From this it would seem that his enemies had decapitated his body. Cf. the stories of the treatment of Oswald's remains, *infra*, iii. 12. During the reign of Ethelred of Mercia, *i. e.* before 704, and while Elfled was abbess of Whitby, *i. e.* after 680, Edwin's body was translated thither; iii. 24, p. 179; App. I. § 18.

uenit autem] At some time after her arrival in Kent she founded

the monastery of Liming in Kent: 'Ethelburga . . . monasterium de Limninge fundauit, in uilla eodem nomine uocitata, quam Eadbaldus frater eius, postquam . . . Cantiam est reuersa, eidem asseritur contulisse,' Elmham, p. 176; cf. Mon. Angl. i. 452, 453. Ethelberg, founder of Liming monastery.

milite] 'cyninges þegn,' 'king's thegn,' AS. vers.

p. 126. metu . . . regum] It would seem from this that the alliance of the royal families of Kent and Northumbria continued, though there was not any relationship between the kings as in the reign of Edwin. Alliance of Kent and Northumbria.

Daegberecto . . . illius] He was her second cousin. Her maternal grandfather, Charibert, and his paternal grandfather, Chilperic, were brothers. See Table I in Kitchin's France, vol. i. It is possible that 'amicus,' 'freond,' AS. vers., may imply this, friendly relations in primitive times resting on kinship (Maine, Early Institutions, c. 3) or on fosterage. The Welsh for friend is 'cyfaill,' = Irish 'comalta,' 'a foster-brother,' while Icelandic 'frændi' means 'relative,' and nothing else. This use survives in Lowland Scotch: 'Ye'll no be ony *freen*' to John Heron?' 'I am his son'; S. R. Crockett, 'The Raiders,' p. 186. Dagobert. Tie of kinship.

calicem . . . consecratum] Cf. the prayer 'ad calicem benedicendum' in the Gregorian Sacramentary; Bright, p. 129.

quae hactenus, &c.] 'þa nu gen oð þis mæg mon sceawigan,' 'which may still to this day be seen,' AS. vers.

Romanus . . . maris] On the possible object of this mission, *v. s.* c. 18, p. 121, note; cf. the fate of Abbot Peter, i. 33. 'Italici' (which the AS. vers. omits) shows that he must have gone by sea from Provence. His episcopate must have been very short. Cf. D. C. B. iv. 553. Mission of Romanus.

pallium] This, of course, being only sent in June, 634, *v. s.* c. 17, p. 118, note, would not reach him till after he had left Northumbria. He was therefore never *de facto* archbishop of York. Egbert, Bede's pupil, was the first archbishop of York 'de facto et de iure.' He received the pallium in 735, *infra* p. 361: 'primus post Paulinum in archiepiscopatum confirmatus est'; though Wilfrid loosely, and still more loosely John of Beverley, are often spoken of as archbishops; Bright, p. 129; cf. additional critical note on p. 282. Eddius, c 10, by a still more extraordinary abuse of terms, calls Colman, the Scotic bishop of Lindisfarne, 'Eboracae ciuitatis episcopus metropolitanus.' The Hist. Anon. says quite correctly: 'caeteri episcopi inter Paulinum et Egbertum nihil altius quam simplicis episcopi uocabulo anhelarunt'; Ang. Sac. i. 66. The archiepiscopate of York in abeyance.

reliquerat . . . Iacobum diaconum] Paulinus' conduct in flying has been criticised, Bright, pp. 128, 129, though Bede gives no hint of blame. But there can be no question that James the Deacon was 'a really noble instance . . . of courageous stedfastness under excep- James the Deacon.

tional trial,' ib. 130. On flight from persecution cf. Ltft. App. Ff. II. iii. 370.

cuius nomine . . . cognominatur] 'þone tun . . . geen tó dæge mon his noman cneodeð,' 'that village men still to-day call by his name,' AS. vers. The proposed identifications of this place are not satisfactory. In the Phillipps MS. 9428, the passage reads: 'uicus . . . habitare seynt Iemestret usque hodie cognominatur.' The scribe probably had local knowledge.

recuperata . . . pace, &c.] He continued to observe the Roman Easter, but he seems to have lived on good terms with those who followed the Irish use; iii. 25, p. 181.

Gregorian chanting.

cantionis . . . Cantuariorum] One very important matter which engaged the many-sided activity of Gregory the Great was the reform of the music of the Church, which had become much corrupted since the days of St. Ambrose, who may be regarded as in some sense the founder of Church music. Iohannes Diac. says of Gregory: 'scholas cantorum . . . in Romana ecclesia . . . constituit'; Opp. Greg. iv. 47, 197; on which cf. D. C. A. ii. 1844, 1845. The 'Cantus Romanus,' 'Cantus Gregorianus' gradually superseded the 'Cantus Ambrosianus' in all parts of western Europe except the Milanese. Radulphus Tungrensis, cited by Ducange, *s. v.* 'cantus,' characterises the Ambrosian chanting as 'solennis et fortis,' the Gregorian as 'dulcoratus et ordinatus'; cf. S. D. ii. 8: 'non hymnorum pulcherrimus Ambrosianus titulus, nec Gregorianum . . . dulcis armoniae organum.' Into the technical differences between them it is impossible to enter here; cf. Ducange, *s. v.* 'cantus'; D. C. A. *s. vv.* 'Ambrosian Music,' 'Music.' Pipin and his son Charles the Great did much to extend the Gregorian use in Europe. In Ademari Historiae, Pertz, iv. 117, 118, there is an interesting account of an argument held before Charles on this subject in the year 787; cf. the Gesta Caroli, Pertz, ii. 735; Mon. Car. pp. 639–641. When Gregory's missionaries came to Britain they naturally brought with them his mode of chanting; and this system would be adopted by those churches in Britain which were under the influence of Canterbury. Putta, Bishop of Rochester, after his expulsion from his see was instrumental in teaching this system in other parts of Britain; iv. 2, 12. Here we see Paulinus' deacon James practising it in Northumbria. But the reconversion of Northumbria by Irish missionaries seems to have introduced a different mode of chanting; and we are told that with the exception of James the Deacon, Wilfrid's chanter and biographer Eddius was the first to teach the Roman method in Northumbria; iv. 2; cf. Eddius, c. 47, where Wilfrid enumerates among his services the efforts he had made to promote

Church music; and we find a mention of Gregorian music at Ripon in 790, S. D. ii. 52. Benedict Biscop brought John the arch-chanter of St. Peter's, at Rome, to teach this method in his monastery of Wearmouth, whence the knowledge spread to other parts of Northumbria; iv. 18; Hist. Abb. § 6; Hist. Anon. Abb. § 10. Acca, when he became bishop of Hexham, brought in Maban, who had been trained in Kent, for the same purpose, v. 20. What the Irish system of chanting was, is unfortunately unknown. St. Columban wrote a work 'De Cantu,' but it is lost; Greith, Altirische Kirche, p. 252. Later Irish music is based on the Gregorian scales, but of their earlier music nothing is known. See an interesting essay on Mediaeval Music with special reference to Ireland in Sullivan's Introduction to O'Curry's Lectures on the Manners and Customs of the Ancient Irish; i. 541–636; cf. Smith's Bede, pp. 719, 720.

BOOK III. CHAPTER 1.

P. 127. in has duas prouincias . . . erat] It may be convenient to state briefly here the relations existing between Bernicia and Deira during the period covered by Bede's narrative.

Relations and boundaries of Bernicia and Deira.

The pedigrees (Sax. Chron. *s. aa.* 547, 560; Fl. Wig. i. 5, 6, 253–255, 267–271; S. D. ii. 14, 15, 374, 375) deduce the royal houses of Deira and Bernicia from two sons of Woden, Wægdæg, and Bældæg. The pedigrees differ somewhat among themselves; but we may begin in the former line with Yffi the father of Ælle, the first King of Deira, the king who is mentioned in the story of St. Gregory and the slave-boys; in the other line with Ida, the first King of Bernicia.

Starting from these, we have the following table:

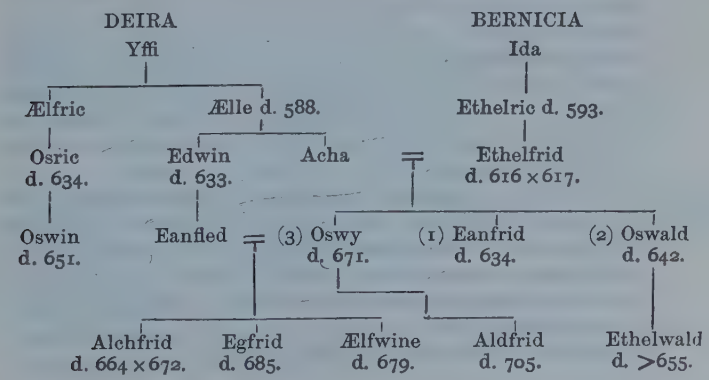

On the death of Ælle, in 588, Ethelric of Bernicia seized his kingdom; and he and his son Ethelfrid retained both until the latter's death in 616 or 617; *v.* ii. 9, note; Fl. Wig. i. 6, 8. After this Edwin in his turn kept possession of both realms till his death in 633; *v.* ii. 12, note; after which they were for a short time separated, Deira going to Edwin's cousin Osric, Bernicia to Ethelfrid's son Eanfrid; iii. 1. Oswald in 634 re-united them till his death in 642; iii. 6; but Oswy, his brother and successor, was not at first strong enough to retain possession of Deira; and we find first Oswin, the son of Osric, 644–651, iii. 14; and then Oidiluald, or Ethelwald, the son of Oswald, ruling in Deira, iii. 23, until Oswy's triumph over Penda in the battle of the Winwæd in 655. After the death of Oswin no one of the male line of Yffi reigned in either Deira or Bernicia; so that Ida is rightly made the progenitor of the Northumbrian kings; v. 24, p. 353; Sax. Chron. *s. a.* 547; S. D. ii. 374; Fl. Wig. i. 5; cf. Nenn. § 61: 'de origine illius [Ædguiin] nunquam iteratum est regnum.' Oswy seems to have governed Deira through his son Alchfrid as under-king, till the latter's rebellion in 664 × 672; iii. 28, p. 194, note. If the Liber Eliensis may be trusted, he was succeeded in this position by his brother Egfrid: 'Ægfridum uero iuniorem, quem intimo dilexerat affectu, sibi consortem regni super prouintiam Eboracam adhibuit [Oswius], quoniam corporis grauitate depressus, regni iura difficile protegebat'; pp. 27, 28. Under Egfrid we find *his* brother Ælfwine bearing the title of king, so that he probably occupied a similar position; iv. 22, note. After his death in 679 we do not hear of any under-kings of Deira. Cf. on the relations of Bernicia and Deira, H. Y. I. xxv f. As to their boundaries, the twelfth-century life of Oswald says: 'Regnum Deirorum antiquitus erat de flumine Humbre usque Tinae principii alueum; Berniciorum . . . de Tinae exordio usque in Scotwad, quod in Scottorum lingua Forth nominatur, dilatabat simul terminum et ambitum. Quicquid uero inter Tine uel Tesam flumina exstitit, sola heremi uastitudo tunc temporis fuit, et idcirco nullius ditioni seruiuit'; S. D. i. 339. This explains the fact that some authorities place the northern frontier of Deira at the Tees, others at the Tyne; *v.* Bright, p. 25, note.

The sons of Ethelfrid.

siquidem . . . exulabant] On the sons of Ethelfrid, *v. s.* ii. 12, note. If Skene, P. & S. pp. cii, cxviii f., is right in identifying Eanfrid with the father of Talorg mac Anfrith, one of the Pictish kings, he must during his exile have married a Pictish princess, the son succeeding in right of his mother according to the Pictish custom; *v. s.* i. 1, notes.

p. 128. proxima aestate] Summer of 634.

in oppido municipio] 'in Municep þære byrig,' 'in the town Municep'; AS. vers. treating 'municipium' as a proper name. York is meant. It shows the extent of Cadwallon's victory that the capital of Deira should be in his hands. York in Cadwallon's hands.

anno integro] To be reckoned from the death of Edwin, not from that of Osric; *i. e.* the death of Eanfrid is to be placed towards the end of 634; otherwise the 'infaustus annus' would be nearly two years long, viz. Oct. 633 to summer 635. This is further confirmed by the chronology of Aidan's life, whose mission cannot be placed later than June, 635; *v.* notes to c. 5. Date.

Eanfridum . . . damnauit] Tigernach speaks as if there was a regular battle between them: 'Cath la [praelium per] Cathlon 7 Anfraith qui decollatus est'; cf. Ann. Ult. This may be true, and Eanfrid may have gone after the battle without adequate security to ask for terms, and been put to death in the way described: 'Quo [Eanfrido] . . . occiso, tam procerum quam episcoporum electione et auctoritate Sanctus Oswaldus in regem eligitur': Vita Osw. in S. D. i. 365, 366. Death of Eanfrid.

cum XII lectis militibus] 'his weotena twelfa sum,' 'twelve of his witan *or* counsellors,' AS. vers.

unde cunctis, &c.] These words, and still more those used with reference to the same matter in c. 9, 'neque aliquis regno eorum annus adnotari,' seem certainly to point to some system of keeping regnal and annalistic records prior to the time of Bede. See Introduction to Sax. Chron. So Elmham would include the time of the 'reges dubii et externi' in Kent (iv. 26 *ad fin.*) within the reign of Witred, the next legitimate king; pp. 287, 288. Keeping of records.

quo . . . uocatur] It would seem from Bede's words that the battle took place very soon after Eanfrid's murder, and before the end of 634. Owing to the 'annus infaustus' being reckoned as part of Oswald's reign, Bede has nowhere told us the exact date of his *de facto* accession, the 'mox ubi regnum suscepit' of iii. 3, *ad init.* The Sax. Chron. E. places it in 634; but it also places that of Osric and Eanfrid in the same year; cf. Bright, p. 131. The name of the battle both in Ann. Camb. 631 and in Nenn. § 63 is 'bellum Catscaul' (= cath-is-gwaul, 'the battle within the wall'). In Adamnan's life of Columba, i. 1 (ed. Reeves, pp. 15, 16), the battle is thus described: 'Ossualdus rex, . . . de castris ad bellum cum admodum pauciore exercitu contra millia numerosa progreditur; cui a Domino . . . felix et facilis est concessa uictoria, et rege trucidato Catlone, uictor post bellum reuersus, postea totius Britanniae imperator a Deo ordinatus est.' According to a story which Adamnan's predecessor Failbe heard Oswald himself tell to Seghine, Battle of Denisesburn.

Abbot of Iona 623–652 (though the account is certainly partly based on the earlier life by Cuimene, c. 25; Pinkerton, i. 67, 68), Oswald the night before the battle had a dream, in which St. Columba appeared to him and promised him victory: 'Experrectus rex senatui congregato [=witan] hanc enarrat uisionem; qua confortati omnes, totus populus promittit se post reuersionem de bello crediturum et baptismum suscepturum; namque usque id temporis tota illa Saxonia gentilitatis . . . tenebris obscurata erat, excepto ipso rege Ossualdo, cum xii uiris'; ib. The last sentence contains an exaggeration, and seems inconsistent with Bede's words 'exercitu fide Christi munito.' But in the story of the vision regarded as a dream there is nothing unlikely. In view of the obvious sense of Bede, and the agreement of all authorities, it seems idle on the strength of a confused entry in Tighernach, and a vague Welsh tradition, due merely to a confusion of Cadwallon with Cædwalla of Wessex (see on v. 7), that Cadwallon survived till some years later (the life of Oswald, *u. s.*, S. D. i. 345 gives him a reign of forty-eight years), to suggest, as Skene does, that the 'Brettonum dux' (on the possible significance of which title *v.* Rhŷs, Celtic Britain, p. 136) slain by Oswald was a different person; P. & S. pp. xcii. f.; C. S. i. 245, 246. The death of their champion was a deadly blow to the Britons: 'Ut recte dictum sit, illum diem fuisse quo nunquam Britones tristior, nunquam Anglos afflasset hilarior'; W. M. i. 51. Hen. Hunt. here gives us one of his proverbs: 'Unde dicitur: Caedes Cedwalensium Denisi cursus coercuit.' On Cadwallon, cf. Rhŷs, C. B. pp. 129–132, 134–139, 143. On the topography see the notes to the next chapter.

CHAPTER 2.

Site of the battle.

Ostenditur . . . locus ille] There is an admirable account of the site of this struggle in Canon Raine's Hexham, I. xi, ff. 'Oswald . . . drew up his forces in a position of great natural strength some seven or eight miles to the north of Hexham. Here there is a plateau . . . which . . . presents the appearance of a vast fortified camp. . . . The place, which . . . has for centuries been called St. Oswald's, bore . . . the name of Heavenfield. . . . Across the upper end of this great natural fortification ran the Roman wall, but between it and the northern side of the plateau there is a space left on which a small army might be drawn up. . . . Oswald therefore . . . took up a position at the north-west corner of the plateau, behind the wall. In that angle, . . . probably on the mound

which the chapel now occupies, Oswald set up the famous wooden cross to be the standard of his men. . . . The troops of Cadwalla would break like a wave against the rock-bound corner in which the cross was standing; . . . and the fight . . . would go roaring eastwards. "There is a fame," as Leland tells us, "that Oswald won the batelle at Halydene, a two miles est from St. Oswalde's asche" [Itin. ed. 2, vii. 58]. There is a place called Hallington in the direction mentioned, and it was here probably that the battle was fully won. Cadwalla . . . hastened towards the south . . . through the Tyne, . . . and at a distance of eight or nine miles from the battle-field he was caught and killed at a little beck called Denisesburn, a tributary of the Rowley-water.' That 'Denisesburna' is not a corruption for 'Deuilesburna' or 'Deuisesburna,' as Camden (ii. 1084, ed. 1753) and Skene (C. S. i. 244, 245) thought, identifying it with the Devil's water, is clear from a charter cited by Raine, *u. s.*, Appendix, p. iv, in which the two are expressly distinguished: 'Dedit . . . archiepiscopus . . . xx acras terrae . . . in Ruleystal . . . inter Denisesburn, et Diuelis.' . . . 'In the fork between Rowley water and Devil's water is a place called the Steel. The name of Denisesburn is lost, but it is almost certain . . . that it is identical with Rowley water,' or a tributary of it, as Canon Raine suggests above. This chapter is cited in Amalarius Mettensis (ninth cent.); Migne, Pat. Lat. cv. 1029, 1030, quoted by M. & L. *a. l.*

usque hodie] 'gen to dæge,' 'still to day,' AS. vers. So *infra*, p. 129, l. 24.

p. 129. citato opere] So of Edwin's wooden church at York; ii. 14, p. 114. Lappenberg says: 'Oswald's cross decided for ever the fate of Britain'; i. 153; E. T. i. 157. Oswald's cross.

astulas] 'splinters.'

praesagio] Another instance of a name with a 'sacramentum,' or mystic meaning; cf. Introd. p. lvii, and note.

est autem . . . statueret] om. AS. vers.

Hagustaldensis ecclesiae] Hexham; on the various forms of the name, cf. Raine, *u. s.* pp. ix, f., 8. There is a 'Hægstaldescumb' in Somerset; Birch, i. 97. Hexham.

psalmorum] *v.* note on c. 5, p. 136.

p. 130. nullum . . . statueret] *v.* note on ii. 14, p. 114. We can trace the progress of church building in Northumbria, c. 3, p. 132: 'construebantur . . . ecclesiae per loca'; and in Mercia, c. 22, p. 173: 'fecit [Cedd] per loca ecclesias'; cf. the passage from the life of Wilbrord, cited on v. 11, p. 301. Church building.

qui . . . superest] om. AS. vers. It is quite possible that this Bothelm.

Bothelm is the same as the one who was the hero of a story told in Eddius, Vita Wilfridi, c. 23.

Moss. **ueteri musco**] M. & L. *a. l.* refer to Cockayne, Saxon Leechdoms, ii. 344, where one of the ingredients of a prescription against 'elf-disease' is: 'gehalgodes Cristes mæles ragu,' 'moss from a hallowed cross.'

misit] 'put'; cf. French 'mettre.'

et dum . . . permanere] This shows that the monks slept in their habits; cf. Introduction, p. xxvi.

Infinitive of purpose. **admota . . . requirere**] Note the use of the infinitive to express a purpose after a verb of motion; cf. c. 9, p. 143; c. 22, p. 172; iv. 9 *ad fin.*; iv. 22, p. 250. M. & L. *a. l.* give other instances; but omit to notice that in all cases the infinitive follows a verb of motion. Later scribes not understanding the construction have altered it. See critical notes.

CHAPTER 3.

P. 131. cuius . . . ceperat] *v.* note on ii. 13, p. 111.

maiores natu] 'aldormannum,' 'aldermen,' AS. vers.; *v.* note on ii. 13, p. 112.

Conversion of Ethelfrid's sons. **baptismatis sacramenta**] 'Sed progenitoribus fidei Christianis penitus ignaris, ille ut rosa de spinis effloruit, salutari . . . fonte Christo regeneratus,' S. D. i. 18; cf. ib. 344. The life of Oswald, however, represents his mother Acha as a Christian, and the sojourn among the Irish missionaries as only completing the good work which she had begun: 'occiso Ethelfrido filii ipsius una cum matre fugam inierunt, et apud Scotiam . . . latuerunt. Ubi Oswaldus . . . piae matris doctrinam suscepit . . . Ibi ergo peregrinationis tempore . . . fidei documenta, quae prius a matre Christiana perceperat, gentis illius credulae eruditione solidauit'; S. D. i. 341; cf. ib. 385. If Acha survived Ethelfrid and fled with her sons as here described, she may, like them, have been converted in exile; but as far as we can see, she had had no previous opportunity of becoming acquainted with Christianity.

Aidan. **Aedanum**] For the later lives of him, which are merely taken from Bede, *v.* Hardy, Cat. i. 246, 247.

habentemque zelum Dei] '7 he hæfde Godes ellenwodnisse, 7 his lufan micle,' 'and he had zeal for God and love to Him in large measure,' AS. vers.; which then, with equal good taste and feeling, omits the controversial passage which follows down to 'didicerunt'; cf. on c. 17, *infra*, p. 161. On the Paschal question, *v.* Excursus.

North and South of Ireland. **septentrionalis Scottorum prouincia . . . gentes Scottorum . . . in australibus Hiberniae . . . partibus**] The Irish themselves always

make a strong distinction between the North and South of Ireland; the former, Ulster, Connaught, and Meath, is named Leth Cuinn, *i.e.* Conn's Half, and was colonised, according to the legend, by Erem, the younger son of Miled, while the latter, Leinster and Munster, is named Leth Mogha, Mogh's half, and was colonised by Eber, the elder son. This distinction was to some extent obliterated by the Scandinavian invasions, which brought North and South nearer together; *v.* Z. K. B. iii. 36, 37; Rhŷs, Rhind Lectures, pp. 39, 40.

Anatolii] See on c. 25, pp. 186, 187.

iamdudum . . . didicerunt] In 631 delegates from a South-Irish synod were at Rome, having been sent to consult the Roman Church on the Easter question. While there, they had an opportunity of seeing with their own eyes how widely their own use might diverge from that of the rest of the Western Church, for in that year there was a difference of a month between the Roman and Celtic Easters (see Excursus on Paschal controversy). On their return another synod was apparently held, and the Roman Easter adopted. The first synod, therefore, was probably held in 630, the second in 632 or 633. It has been commonly assumed that the letter of Pope Honorius mentioned in ii. 19, was connected with these South-Irish synods. This is possible, though Bede does not say that the recipients of that letter were different from those to whom the letter of Pope John in the same chapter was addressed; and these certainly belonged to the North of Ireland. If Honorius' letter was addressed to the Southern Irish it may have preceded and occasioned the former synod, in which case its date would be c. 629; or it may have been sent by the Irish delegates in 631 or 632. Jaffé dates it c. 634, apparently assuming that it was sent with the letters to Edwin and Archbishop Honorius. But this, on the theory that it was addressed to the Southern Irish, is less likely. It illustrates this point that Tuda, bishop of Lindisfarne, who was brought up among the Southern Scoti, observed the Roman Easter and tonsure; iii. 26, p. 189.

The Southern Irish adopt the Roman Easter.

p. 132. rex locum . . . tribuit] 'Oswaldus . . . fundator ecclesiae Lindisfarnensis, ex qua omnium eiusdem prouinciae ecclesiarum manarunt primordia'; S. D. i. 20; cf. ib. 57: 'illam nobilem et primam in gente Berniciorum ecclesiam, in qua plurimorum fuerat conuersatio sanctorum . . . barbaros fugiendo relinquunt' (875 A. D.).

Lindisfarne.

in insula Lindisfarnensi] 'Lindisfarne est insula exigua, quae nunc a prouincialibus Hali-eland uocatur, quam sanctissimus Aidanus, appetitor silentii et sanctae paupertatis in sedem episcopatus, spreta illa Eboracensis frequentiae pompa, elegit'; G. P.

Love of the Irish missionaries for remote sites.

p. 266. Elsewhere Malmesbury is rather contemptuous of this fondness of the Irish missionaries for out-of-the-way sites: 'Scotti . . . magis in paludibus inglorii delitescere, quam in excelsis urbibus consuerant habitare,' p. 135. 'Scotti, Aidanus, Finanus, Colmanus, nec pallio nec urbis nobilitate uoluerunt attolli, in insula Lindisfarnensi delitescentes,' p. 211; cf. ib. 307, quoted below on iv. 3. 'Uocatur autem Lindisfarne a fluuiolo, scilicet Lindis, excurrente in mare, qui duorum pedum habens latitudinem non nisi cum recesserit mare uideri potest'; S. D. i. 51; cf. ii. 54. It is the association with Cuthbert, not with Aidan, which has given to Lindisfarne the name of Holy Island: 'locus cunctis in Britannia uenerabilior,' Alcuin to Ethelred of Northumbria, Mon. Alc. p. 181; H. & S. iii. 493. The Welsh name of Lindisfarne is Medcaut, the Irish Medgoet; S. D. places the foundation of Lindisfarne in 635.

Lindisfarne a peninsula.

qui uidelicet . . . redditur] Omit. AS. vers. Cf. a very similar passage in Vit. Cudb. Pros. c. 17; Opp. Min. p. 83. On the tide, 'quod Graeci rheuma uocant,' *v.* De Temp. Rat. c. 29; Opp. vi. 201. The Vit. Anon. Cudb. §§ 44, 46, shows that carts passed freely from the mainland to the island: 'in plaustro ad insulam nostram uehebat,' 'in plaustro deductus ad medicos . . . coenobii nostri'; Opp. Min. pp. 282, 283.

Royal interpreters.

pulcherrimo . . . spectaculo] Bright, p. 141, cites the similar case of Gottschalk, King of the Wends in the eleventh century. This is what W. M., i. 51, 52, makes of Bede's simple and beautiful words: 'Si quando antistes Aidanus Scottice auditoribus facienda proponeret, et interpres deesset, confestim rex ipse, quamuis indutus chlamydem, uel auro rigentem, uel Tyrios murices aestuantem, id munus dignanter corripiens, barbari sermonis inuolucrum patria lingua expediret.'

ducibus ac ministris] 'aldormonnum 7 þegnum,' 'aldermen and thanes,' AS. vers.

linguam . . . didicerat] So his brother Oswy was 'Scottorum lingua optime inbutus'; c. 25, p. 182.

Irish missionaries.

de Scottorum regione uenire Brittaniam] This need not imply that missionaries came direct from Ireland as well as from Iona; for though Iona 'ad ius . . . Brittaniae pertinet' (*infra*), it formed a sort of stepping stone between the Scots of Ireland and Britain; and Bede often uses language which shows that he included it in Scotia; *v.* iii. 24, note.

quibus regnauit] 'Regnare' like 'imperare' with a dative; so c. 4, p. 133: 'regnante Pictis Bridio.'

Irish bishops.

sacerdotali] Probably 'episcopal'; *v. s.* i. 28, note. The Irish system of non-diocesan bishops attached to monasteries, would

enable them to send a number of these; and in this respect the Irish missionaries may have had an advantage over the Roman.

ecclesiae] *v. s.*

confluebant] Cf. iv. 27, pp. 269, 270; and the corresponding passage, c. 9, in the Life of Cuthbert.

regularis] 'regular,' *i.e.* monastic.

Hii] Iona. This latter name arose, as Dr. Reeves has shown, Ad. pp. 258–262, 313, 314, from a misreading of the form employed by Adamnan, Ioua insula, where *ioua* is an adjectival form (like Bede's *Hiensis*, v. 15, 22, pp. 316, 347) agreeing with insula, and formed from the Irish name of the island which appears in the forms *I*, *Ii*, *Ia*, *Eo*, *h* being often prefixed, as is common in Irish under certain circumstances. The adjectives *eoa*, *euea*, are also found. A passage in the eleventh-century life of St. Cadroe marks the transition from the adjectival to the substantival use of *Ioua*: 'Euea insula, quae nunc Ioua dicitur,' P. & S. p. 108. When the mistake of Iona for Ioua was once made, it was stereotyped by the fancy which saw in Iona the Hebrew equivalent for the name Columba: 'quod Hebraice dicitur Iona, Graecitas uero ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ uocitat, et Latina lingua Columba,' Rs. Ad. p. 5; 'sic beatus Petrus propter eiusdem Spiritus gratiam Bar-Iona, id est, filius columbae uocatur'; Opp. xii. 28. So Columbanus of himself: 'mihi Ionae Hebraice, Peristerae Graece, Columbae Latine'; Migne, Pat. Lat. lxxx. 282. Origin of the name Iona

destinatus] The old edd. joined this on to the preceding word making 'Hydestinatus' the name of the island. Bede uses this same word 'destinatus' of the other bishops sent from Iona, Finan and Colman; iii. 17; iv. 4, pp. 160, 213; Rs. Ad. p. 259.

cuius monasterium . . . praeerat] *v.* c. 4, note.

septentrionalium Scottorum] *i.e.* the Scoti of the North of *Ireland*; the 'septentrionalis Scottorum prouincia' of the earlier part of the chapter. Northern Irish.

ad ius . . . discreta, sed] om. AS. vers.

donatione Pictorum] on this, *v. inf.* on c. 4.

CHAPTER 4.

This chapter is not in the AS. vers., nor in the Capitula.

P. 133. Iustinus minor accepit] Nov. 565, Gibbon.

horrentibus montium iugis] The mountain range often called the Mounth, which runs across Scotland from West to East, from Fort William almost to Aberdeen. In v. 9, p. 297, Bede calls these Northern Picts 'transmontani Picti.' The Mounth.

Nynias or Ninian.

ipsi australes Picti, &c.] It is to be noted that Bede does not profess to give the account of St. Ninian as more than a tradition, 'ut perhibent'; and as Ninian lived more than three centuries earlier than Bede, this would necessarily be the case, unless he had access to documentary evidence. The date of Ninian cannot be fixed exactly. The dedication of his church at Whitern must be subsequent to the death of St. Martin of Tours, 397 × 400; cf. N. & K. pp. xxvii, xxxviii, ff. 256, 266, 271–273. A later legend represents him as hearing of the death of St. Martin while the church was in progress. According to Ailred he obtained from St. Martin the masons who built the church; ib. 143, 144; cf. Hab. § 5, Haa. §7, pp. 368, 390, and notes. He himself is said to have died Sept. 16, 432; Ussher, Brit. Eccl. p. 351, citing Bale, Cent. i. 43; but nothing that can be called authority has been produced for this date. From the location of his church in Galloway there is a tendency to think and speak of him as if he were only the apostle of the Galwegian or Niduari Picts ('Pictorum patria, que modo Galwiethia dicitur'; N. & K. p. 220; cf. Vit. Cudb. c. 11; Opp. Min. p. 71; Rhŷs, C. B. pp. 113, 150, 221). But Bede says distinctly that he preached to the Picts within, *i. e.* to the South of the Mounth. If, as seems probable, he was a Strathclyde Briton, he would have facilities of access to both; for the invading Brythons seem to have forced themselves in like a wedge between the Picts, much as the Anglo-Saxon conquest broke up the Britons themselves into three isolated divisions, or as the Magyar inroads cut off the Northern from the Southern Slavs. (See Map in Rhŷs, C. B., S. C. S. i. 228.)

Irish tradition or invention takes Nynias to Ireland towards the end of his life to found the church of Cluain Conaire in Leinster, and die there. And he is commemorated in the Irish calendars at Sept. 16, as Moinenn; *i.e.* 'my Nynias,' (or rather, 'my Nennius,' Nennius and Nynias being probably the same name); Félire; Mart. Don.; Martyrology of Tamlaght; Irish life of Nynias cited by Ussher; *u. s.* p. 506. But as Bede distinctly says that his body was at Whitern, this tradition is probably quite baseless, and due to a confusion of two distinct persons. On the fate of his relics, cf. N. & K. pp. xvii. f. On the later lives of him, of which the principal is by Ailred of Rievaulx, see Hardy, Cat. i. 44–46. They add nothing of value to the tradition recorded by Bede.

Ailred's life was edited by Bishop Forbes in Lives of S. Ninian and S. Kentigern, and his notes and introduction are a great storehouse of learning on the subject. Ailred's life is said to have been based on an *English* original; N. & K. p. 255. On dedications to St. Ninian

in Scotland, *v.* ib. xiii–xvii. His name is found corrupted into 'Ringan,' 'Trinyon,' 'Triman,' 'Truyons;' ib. 256, 304. The form 'Trinian' occurs also in the Isle of Man, where too there is a 'Kill Lingan,' probably derived from the same source; Rhŷs, Outlines of Manx Phonology, p. 135.

Romae] Ailred represents him as remaining at Rome 'pluribus annis;' N. & K. p. 142.

ipse . . . requiescit] Alcuin in a letter to the monks of Candida Casa, 782 × 804, says: 'Deprecor . . . ut intercedere pro mea paruitate dignemini in ecclesia sanctissimi patris nostri Nynia Episcopi, qui multis claruit uirtutibus, sicut mihi nuper delatum est per carmina, . . . quae nobis per fideles nostros discipulos Eboracensis ecclesiae scholasticos directa sunt . . . Direxi ad sancti . . . Nyniga corpus sagum olosericum ob memoriam nostri nominis;' Mon. Alc. pp. 838, 839, H. & S. ii. 8. Cited also G. P. pp. 256, 257. These poems on Nynias by the York scholars do not exist to my knowledge. His tomb.

ecclesia] On the site of the original church, *v.* N. & K. pp. 268–271.

Anglorum gens obtinet] Probably they were among the Picts reduced by Oswy; ii. 5; iii. 24; iv. 3, pp. 89, 180, 206. From the present tense used by Bede it appears that Northumbria still retained its hold on this district; which was more than could be said of many of the conquests of Oswy; cf. v. 23, p. 351, where the bishopric of Whitern is said to form part of 'prouincia Nordanhymbrorum.' As Bede there expressly contrasts this district with the 'natio Pictorum,' and nowhere (except in the Vita Cudb. *u. s.*) speaks of this district as Pictish, it had probably been a good deal anglicised by his time. On the Anglian bishopric of Whitern, *v. infra* on v. 23, and cf. H. & S. i. 150; ii. 7; and on the subsequent history of Whitern, see N. & K. pp. xli–lxii. It remained a favourite place of pilgrimage down to the Reformation; ib. 295 ff.; cf. Redgauntlet, ch. 9. Galloway under Northumbrian rule.

Ad Candidam Casam] On the form of the name *v. s.* ii. 14, note; cf. the numerous places in England called Whitchurch: 'Ecclesia . . . quae candida Ecclesia dicitur;' 'Ecclesia . . . quae alba ecclesia . . . nominatur,' of the church founded on the field of Maserfeld where Oswald fell; Vit. Osw. in S. D. i. 350, 352; cf. Leland, Itin. v. 37, ed. 2. In the lives of Irish saints of the second order Candida Casa is called 'Rosnat,' and 'Magnum Monasterium,' and is represented as a great centre of monastic discipline and learning where several of these saints receive their training; N. & K. pp. xlii, f.; S. C. S. ii. 46–48, 419; H. & S. i. 116, 120, 121. Whitern.

Ptolemy's 'Leucopibia' is probably Whitern; and if the form is correct, it looks as if the whiteness were anterior to Nynias' 'Candida Casa.' Müller, however, in his edition of Ptolemy reads Λουκοπιβία.

Stone Church.

de lapide . . . more] *v. s.* ii. 14, p. 114; 'nomen loco ex opere inditum quod ecclesiam ibi ex lapide polito Britonibus miraculo fecerit;' G. P. p. 256; 'ante quam nullam in Britannia de lapide dicunt esse constructam;' N. & K. p. 144.

Chronology.

uenit . . . Brittaniam . . . nono anno, &c.] The chronology of the Pictish kings may derive light from this passage. It is too dark to throw any light upon it. Bede says distinctly above that Columba came to Britain in 565, that it was in the year of the accession of Iustinus minor, which also gives 565. He says *infra* that the faulty Paschal cycle was observed in Iona for 150 years. The change was adopted in 715 or 716. The former is the date given here, the latter in v. 22, 24. See note on v. 22. This therefore gives 565 or 566 for the foundation of Iona. In v. 24, Bede gives 565 as the date both of the coming of Columba, and of the foundation of Iona. The Ann. Camb. and Ann. Ult. place the coming of Columba to Iona in 562, Tigh. in 563; and from these and other data furnished by the Irish chronicles and the Chron. Pict. (P. & S. p. 7) Dr. Reeves (Ad. pp. 150, 151) and Mr. Skene (C. S. ii. 105) place the coming of Columba to Iona in 563. But we have so often seen that these authorities are two or three years behind in their chronology as compared with Bede, that it seems rash on such grounds to set aside the explicit statements of the latter.

Columba.

Columba] The great store-house of learning on the subject of St. Columba is Dr. Reeves' monumental edition of his life by Adamnan, Abbot of Iona 679–704, the third book of which, and some chapters in the other two, are based on an earlier life by Cuimene Ailbe, Abbot of Iona 657–669; Pinkerton, i. 51–69, ed. 1889, where references are given to the corresponding chapters of Adamnan; cf. also Reeves, p. vi. Thus the earliest record of him is sixty years posterior to his death and is already full of legendary matter. (Hardy, Cat. i. 167, thinks that Cuimine abridged Adamnan; but Adamnan cites Cuimine, iii. 5, and an author would hardly cite an abridgement of himself.) The later lives, both Latin and Irish, simply run riot in the marvellous. For the various lives and MSS. of Lives of St. Columba, see Reeves, Ad. pp. v–xxxvi, which is both fuller and more correct than the account in Hardy, Cat. i. 166–174. The Irish life (Rs. pp. xxxii. f.) has been twice printed by Mr. Whitley Stokes, from the Lebar Brecc (pp. 29, 30 of the facsimile) in Three Middle Irish Homilies; from the Book of Lismore, in Lives of Saints from the Book of Lismore. To these may be added

the Preface to Columba's Hymn, 'Altus Prosator,' printed by Dr. Todd in his (unfinished) edition of the Liber Hymnorum, pp. 201-251, and by Stokes, Goidelica, pp. 100–103; and the preface to the Amra Coluim Cille, which exists in three recensions: (*a*) In the Liber Hymnorum, printed by Stokes, *u. s.* pp. 156–158; (*b*) In the Lebar na h-Uidri, facs. pp. 5, 6, printed by J. O'Beirne Crowe; and (*c*) in Rawl. B. 502, ff. 54-56; the first being the shortest and the last much the longest of the three. These two prefaces are the earliest authorities in Irish for Columba. There are two fragments of Latin lives of Columba in Codex Salmant. col. 221 ff. 845 ff. It is not true that the latter 'differs little from that by Adamnan;' Hardy, *u. s.* p. 172.

It is curious that Bede does not seem to have known either Cuimene's or Adamnan's life of Columba; cf. *inf.* p. 134: 'de cuius uita . . . nonnulla . . . *feruntur* scripta haberi'; though he had probably as a lad conversed with Adamnan, v. 15, notes; and he certainly was acquainted with his work de Locis Sanctis, ib. For some account of Columba, *v.* Reeves, *u. s.* pp. lxviii–lxxx; S. C. S. ii. 51–54, 79–84, 85 ff.; Greith, Altirische Kirche, bk. iii. ch. 1–3. They all rely perhaps too much on uncritical statements of the later lives. That Columba's was not the only attempt to christianise northern Britain from Ireland, *v.* H. & S. i. 116, 121; Reeves, *u. s.* pp. lxxiv, f.

Bruide, son of Maelchon.

Bridio filio Meilochon, rege potentissimo] Cf. Rhŷs, Rhind Lectures, pp. 31, 74, 75; Proc. Soc. Ant. Scot. 1892, p. 344; C. B. p. 201. His power had been shown only a few years previously by the severe check which he had given to the Dalriadic Scots, *v. s.* According to Chron. Pictorum, P. & S. p. 7, copied mechanically by all later authorities, he reigned thirty years. Marcellinus Comes (on whom *v. s.* i. 13, p. 29, note) gives the date of his accession as 557: 'In Britannia Bridus Rex Pictorum efficitur;' Bouquet, ii. 20.

Who gave Iona to Columba?

unde . . . insulam ab eis . . . accepit] Bede distinctly says that Columba received the island from the Picts; and the Liber Hymnorum (ninth or tenth century), p. 204, says: 'Bruidi . . . filius Melchon . . . immolauit Columbo Hi.' Tighernach, however, and Ann. Ult. in recording the death of Conall Mac Comgaill, King of the Dalriadic Scots in 574 and 573, respectively, say that he was the donor of Iona; and H. & S. ii. 107, say 'in any case the *Christian* king, *i. e.* Conall, must have been the original donor.' But Bede represents the donation as the result of Columba's success among the Picts: 'gentem . . . conuertit, unde . . . accepit,' &c.; cf. c. 3, *ad fin.*: 'eo quod illis praedicantibus fidem Christi perceperint,' so

that this argument falls to the ground. There was an obvious motive why Irish writers should wish to represent Iona as the gift of an Irish prince to the great Irish saint; the fact that in spite of this the earliest Irish authority agrees with Bede is decisive in his favour (so Reeves, Ad. pp. 434, 435). As the island lay close to the dominions of both monarchs, Columba may have obtained a confirmation of his possession from both; ib. lxxvi, 151. Skene (C. S. ii. 34, 88), thinks that this was not the first establishment of Christianity in Iona; but the authorities for this opinion, a doubtful passage in the Félire of Oengus, and a passage in one of the Irish lives, are too late to be of much value. On this mission of Columba and the conversion of Northumbria under Aidan, &c., which sprang from it, some curious arguments were based in the controversy about the Scotch claims of Edward I; P. & S. pp. 249, 250, 273, 274; cf. ib. 200, 201.

Columba's relics.

ubi et ipse sepultus est] Cf. *infr.* 'in quo ipse requiescit corpore.' On the fate of St. Columba's relics, which is very obscure, see Rs. Ad. pp. 312–318. It seems certain that, like those of so many other saints, they were removed from fear of the Scandinavian invasions. Many places were anxious to claim the honour of possessing them, and more than one place may have obtained a share of them. Dunkeld, which became the head of the Columbite monasteries in Scotland, had an obvious motive for making the claim; cf. Rs. Ad. p. 297. It may be noted that the passage from the Book of Armagh, which Dr. Reeves cites, p. 313, and justly calls enigmatical, 'in aecclesia iuxta mare pro undecima,' has been definitely cleared up by the late Mr. Bradshaw's palmary emendation of 'proxima' for 'pro undecima.' The scribe mistook the letters 'XIMA' for the numeral xi with the adjective termination.

The obit of Columba.

p. 134. **post annos circiter XXX et duos**] Note that Bede does not profess to give the date of Columba's death exactly, and therefore we cannot argue confidently from his words. They are quite consistent with the date June 9, 597, for which Dr. Reeves decides, mainly on the evidence of Adamnan; Rs. Ad. pp. 309–312, 227 ff. There was a long correspondence in the Academy, Sept.–Dec. 1892, between Mr. Anscombe and Dr. MacCarthy, arising out of an article by the former in the Engl. Hist. Review for July, 1892. Mr. Anscombe has summed up his own case in a monograph, 'The Obit of St. Columba.' He decides for 580; but this seems to me utterly inconsistent with the plainest statements of Bede. If 597 is correct, then Columba died in the very year in which Augustine set foot in Britain; cf. D. C. B. i. 604.

priusquam . . . ueniret] From an incidental remark of Adamnan,

Dr. Reeves argues that Durrow was founded after, not before, Columba settled at Iona; Rs. Ad. pp. 23, 24. The Irish Annals agree that the Prince of Tethba (Teffia), who granted Durrow to Columba, was Aed son of Brendan. (F. M. 585, is only an apparent exception, as the text there is clearly corrupt.) But there is some doubt as to when he succeeded. If in 553, as Dr. Reeves thinks, his father being passed over (and F. M. 573 is the only Irish authority which calls Brendan Prince of Tethba) then there is nothing in the Irish Annals inconsistent with Bede's statement, to which I feel disposed to adhere. Date of the foundation of

Dearmach . . . hoc est campus roborum] Adamnan calls it in one place by its Irish name, Dairmagh, p. 23; elsewhere he latinises it 'Roboreti Campus'; pp. 58, 95, 215; 'Roboreus Campus,' p. 163; 'Roboris Campus,' p. 105. Now Durrow in King's County. For a list of monasteries and churches founded by or dedicated to St. Columba, *v.* ib. 289 ff. Durrow.

ex quo . . . esse subiecti] The organisation of the Irish Church was not at this time based on diocesan episcopacy, but the ecclesiastical jurisdiction was in the hands of the abbots of the great monasteries who administered the districts ('prouincia,' Bede; 'dioecesis,' Rs. Ad. p. 65; 'parochia,' ib. 336) subject to them, the bishops being merely members of the monastic bodies, and as such subject, even as regards the exercise of their episcopal functions, to the authority of the abbot, in virtue of the vow of monastic obedience. Of course this authority of the abbot extended only over bishops within the 'prouincia' of his own monastery; and Bede so limits it here. The Sax. Chron. 565 E, very absurdly misinterprets his words as meaning that all Irish bishops were subject to the Abbot of Iona. This did not imply any confusion between the *spiritual* functions of bishop and presbyter, or any claim on the side of the abbot-presbyter to discharge any part of the episcopal office. Ordinations, &c. were performed by the bishops, but under the direction of the abbot and convent; and the bishop, as such, had no voice in the affairs of the monastery, or the administration of the district; and when a bishop was sent forth to other parts it was by the authority of the convent; iii. 5, 17, 25; iv. 4. The episcopal function was often combined with very inferior monastic offices; S. C. S. ii. 44; Rs. Ad. p. 365. In some instances the abbot might be a bishop, and where this was the case the way would be paved for the introduction of diocesan episcopacy. Still he exercised his jurisdiction not as bishop but as abbot. (In the case of Cedd, c. 23, we have a bishop acting as abbot of a monastery not in his own diocese.) Bede speaks of this Organisation of the Irish Church monastic, not diocesan

system as an 'ordo inusitatus'; and so to him it was. But it was the ordinary system of the Irish Church. It seems never to have existed among the British Celts; H. & S. i. 143. In later times this state of things was forgotten even in Ireland, and legends were invented to account for the fact that leading Irish saints, like Columba, were not in episcopal orders; *e.g.* Félire, p. 51, and the passage cited below from Misc. Biogr. But that the system, though forgotten, was thoroughly ingrained in Irish thought and speech is shown by the fact that 'abb,' 'abdaine,' 'abbot,' 'abbacy,' are the regular words to express the highest ecclesiastical authority. The Popes are constantly called 'abbots of Rome'; and we find even 'abdaine 7 rige na cathrach nemda,' 'the abbacy and kingship of the heavenly city' ascribed to Christ; Lebar Brec, facs. p. 135b, 43. Lindisfarne in its ecclesiastical constitution, as in its physical conformation (Bright, p. 137), closely resembled Iona. Cf. Vit. Cudb. Pros. c. 16: 'Neque aliquis miretur, quod in eadem insula Lindisfarnea cum permodica sit, et supra episcopi, et nunc abbatis ac monachorum esse locum dixerimus; reuera enim ita est. Namque una eademque seruorum Dei habitatio utrosque simul tenet, imo omnes monachos tenet. Aidanus quippe, qui primus eiusdem loci episcopus fuit, monachus erat, et monachicam cum suis omnibus uitam semper agere solebat. Unde ab illo omnes loci ipsius antistites usque hodie sic episcopale exercent officium, ut regente monasterium abbate, quem ipsi cum consilio fratrum elegerint, omnes presbyteri, diaconi, cantores, lectores, ceterique gradus ecclesiastici, monachicam per omnia cum ipso episcopo regulam seruent.' Here, however, the bishop has acquired a higher position than in the Irish system, as he seems to have a prerogative voice in the election of the abbot. Bede is wrong (*ad loc.*) in comparing this to the plan recommended to Augustine by Gregory (i. 27, p. 48), as in that the offices of abbot and bishop are conjoined, which was not the case at Lindisfarne. Thus Eata was abbot of Lindisfarne sometime before he became bishop; iii. 20. (On the whole subject, *v.* Rs. Ad. pp. 65, 69, 70, 86, 87, 198, 199, 335, 339–341, 393; S. C. S. ii. 42–44, 94, 95, 158. Skene's account is mainly based on Reeves, but is well and clearly stated. The monastic bishop is found in exempt monasteries on the Continent; D. C. A. ii. 1271; cf. N. & K. p. 282. But here the institution is later than diocesan episcopacy, the object being to enable the monasteries to ordain their own members without invoking the aid of the diocesan.)

The 'Muinter Coluimcille.'

The monasteries which in Ireland or in Britain owed their origin immediately or mediately to St. Columba formed a federation of which Iona was the head: 'arcem, principatum tenebat;' cf. c. 3,

p. 132: 'Hii ubi plurimorum caput et arcem Scotti habuere coenobiorum,' c. 21, p. 171; 'insula primaria,' Rs. Ad. p. 12; 'Hii . . . cum his, quae sibi erant subdita monasteriis'; v. 22, p. 346; cf. v. 15, p. 315. These are the 'Columbae monasteria,' v. 9, p. 297, the 'muinter Coluimcille, or 'familia Columbae' of which we hear so frequently in Irish authorities; cf. Rs. Ad. p. 162; Vita Tripart. p. 314. They would be included in the 'province' or 'diocese' (*v. s.*) of which Iona was the head. Those in Ireland who were not included in the Columbite system are spoken of as 'ab Hiensium dominio liberi;' v. 15, p. 316. The position of Iona must have been much enhanced by the fact of Columba inaugurating Aedan mac Gabrain as Dalriadic monarch; Rs. Ad. p. 198. No later instance is quoted, but the ceremony was probably continued as an honorary function of the abbot; ib. 342, 198. The Scandinavian invaders at the beginning of the ninth century ravaged Iona and massacred most of the community. The headship of the Columbite monasteries in Ireland was transferred to Kells, of those in Britain to Dunkeld; S. C. S. ii. 304, 305. Hence the 'Libellus de Ortu St. Cuthb.' bravely by a double anachronism speaks of St. Columba as 'primus *episcopus* in *Dunkel*'; Biogr. Misc., Surtees Soc. p. 78. Thus both ecclesiastically and politically the Scandinavian invasions tended to cut off the Scoti of Britain from those of Ireland, and so helped to constitute Scotland in the modern sense. That Bede in all the passages quoted above speaks of the supremacy of Iona in the past tense, seems to show that it had already declined in his day; H. & S. ii. 115. Iona was restored by Queen Margaret the saintly wife of Malcolm Cennmor: 'Huense coenobium . . . tempestate praeliorum cum longa uetustate dirutum . . . fidelis regina reaedificauit, datisque sumptibus idoneis reparauit'; Ordericus Vital. iii. 398, 399, ed. Prevost.

qualiscumque fuerit ipse] Dr. Reeves (Ad. pp. lxxvii ff.) thinks that Bede may have in his mind some of the stories current about Columba, which, if true, would imply the existence in the saint of a somewhat hasty and undisciplined temper. Bede may however only be alluding to the fact implied in the previous sentence, that he had no materials for his life before him. Character of Columba.

successores] One of these, Adamnan, Bede probably had seen; *v. s.*

permansit, &c.] *v. s.*

Ecgbercto] On him, *v.* c. 27, pp. 192, 193.

exulauerat pro Christo] On this practice, cf. c. 19, p. 163, and note.

p. 135. correcti sunt] *v.* on v. 22.

ut quidam rebantur] See above on ii. 19, p. 123.

CHAPTER 5.

Date of Aidan's mission.

missus est Aedan] Aidan died Aug. 31, 651; iii. 14 *ad fin.*, in the seventeenth year of his episcopate, c. 17. The synod of Whitby, which was held before July 664, H. & S. iii. 106, was in the thirtieth year of the 'episcopatus Scottorum,' c. 26 *ad init.* Therefore Aidan must have been consecrated before July 635. We have seen that Oswald's *de facto* accession cannot be placed much before the end of 634, c. 1, notes; and to allow time ('aliquandiu . . . praedicans') for the unsuccessful mission of Aidan's predecessor, *infra*, p. 137, we can hardly place his own mission earlier than April or May 635 (though Richard of Hexham places it in 634; Hexham, i. 10). Hence, when Bede says (c. 26) that Aidan was bishop for seventeen years, he is speaking inexactly. In c. 17 *ad init.*, 'completis annis episcopatus sui XVII' (B. C.) 'XVI' (M. N.) the reading is unfortunately doubtful. The argument is hardly affected if the mission of Aidan's predecessor be included in the 'episcopatus Scottorum.' But I do not think it is so included by Bede.

Segeni] On him see note to ii. 19, p. 123.

unde, &c.] Cf. the character given of him, c. 17 *ad fin.*, pp. 161, 162.

non aliter . . . docebat] *v.* Introd. § 10.

cuncta . . . gaudebat] Cf. the story of the horse given him by Oswin; c. 14, pp. 156, 157.

per . . . urbana et rustica loca] 'ge þurh mynsterstowe, ge þurh folcstowe,' AS. vers.

Aidan walks, and does not ride.

non equorum dorso] Cf. c. 14 *u. s.* So his disciple Ceadda, c. 28 *ad fin.* 'non equitando, sed apostolorum more pedibus incedendo;' until Theodore with kindly compulsion placed him on horseback; iv. 3, p. 206. (We find however Ceadda's brother Cedd riding; c. 22, p. 174.) Cuthbert more often walked than rode on his preaching tours; iv. 27, pp. 269, 270. For an instance of his riding, cf. Vit. Anon. § 22; Opp. Min. p. 271. Some canons ascribed to Gildas inveigh against those 'qui carnem non edunt, . . . neque uehiculis equisque uechuntur, et pro his quasi superiores ceteris se putant.' The Irish character of these canons, if they are due to Gildas, would illustrate his connexion with Ireland; H. & S. i. 108, 109. So in the spurious life of Polycarp: *αὐτουργῷ ἐχρῆτο τὰ πλεῖστα ὁδοιπορίᾳ*; App. Ff. II. iii. 458. So of St. Kentigern; N. & K. pp. 192, 193.

p. 136. a nostri temporis segnitia] Cf. Introd. p. xxxv.

meditari] to study. So iv. 8 *ad init.* of a little child learning its lessons.

psalmis discendis] The Psalter held a very large place in the devotions and studies of the mediaeval church; cf. D. C. A. ii. 1922. 'Canendis psalmis inuigilare,' is one of the duties prescribed by Gregory for the 'clerici extra sacros ordines constituti;' i. 27, p. 49. The Psalter was among the first things learnt by Wilfrid; v. 19, p. 323. Adamnan of Coldingham was 'occupatus noctu uigiliis et psalmis,' when he received the revelation of the doom which was to overtake his monastery; iv. 25, p. 264. The two Hewalds attracted the notice of the Saxons, because 'psalmis semper atque orationibus uacabant;' v. 10, p. 300. Ceolfrid for many years recited the whole Psalter twice daily, and thrice during the hundred and fourteen days of his journey to Langres; Haa. § 33. (Bede's account, Hab. § 22, is somewhat different.) Use of the Psalter,

For the use of the Psalter at the canonical hours in the services of the Monastery, cf. Introd. §§ 2, 8. In the revived monastic life at Little Gidding 'the Psalter was in every four and twenty hours sung and read over from the first to the last verse;' Walton's Life of George Herbert, p. 336, ed. 1825. at the Canonical hours;

In the Irish Church the recitation of the Psalter had a prominent place. From the number of the Psalms it was called 'the three fifties,' 'na tri coicat'; on the symbolism of which number, see Opp. vii. 111. Among the Psalms the 118th (119th), called the 'biait,' from its first words 'Beati inmaculati,' held a prerogative position; cf. MS. Rawlinson, B. 502, f. 44 a; Lismore Lives, pp. x, xii, 32, 144; and a story (not Irish) in H. Y. i. 442. It was one of the marks of Patrick's saintship: 'na tri coicat noscanad,' 'the three fifties he would sing;' Fiacc's Hymn; cf. Lismore Lives, pp. 32, 316. Fintan, another Irish saint, was nicknamed 'bél na psalm,' *i. e.* 'psalm-mouth.' in the Irish Church;

The recitation of the whole or a part of the Psalter, especially the seven Penitential Psalms, was frequently imposed or undertaken as a penance. Dante, Letter v, speaks of 'il saltero della penitenza.' Thus Egbert vowed 'quia praeter sollemnem canonici temporis psalmodiam, . . . cotidie psalterium totum . . . decantaret,' c. 27, p. 193 (cf. the case of Adamnan of Coldingham, iv. 25, p. 263: 'ieiuniis et psalmis, . . . quantum uales, insiste'). And this is constantly found in the Penitentials, English, Irish, and Continental; cf. H. & S. iii. 333, 334, 425–429; Wasserschleben, Bussordnungen, pp. 372, 395, 428, &c. A penitential in Irish, which occurs in MS. Rawl. B 512 ff. 42 c–44 a, is full of instances of this usage. as a penitential discipline

The Psalter or particular Psalms were also said, like masses, with a special 'intention,' as a form of intercession for the living or the dead. Thus Berengar, King of Italy in 898, makes certain with a special 'intention;'

grants to the Church of St. Martin at Tours 'ea conditione quod in feriis ad Matutinas, "Domine, ne in furore" (Ps. vi *or* xxxvii); ad Vesperas, "De Profundis" (Ps. cxxix); ad Completorium, "Domine, exaudi" (Ps. ci *or* cxlii), pro se et pro suis successoribus dicerentur;' Chron. Turon. Bouquet. ix. 49. Charles the Simple in 901 makes grants to the same church 'ita quod pro eo, &c. . . . dicerent in feriis "Ad Dominum cum tribularer" (Ps. cxix) et "De Profundis"' (Ps. cxxix); ib. So in the letters of Frothar, Bishop of Toul, †846: 'Sciatis . . . pro uita et sanitate uestra Missas tantas et Psalteria tanta fratres nostros decantasse;' Bouquet, vi. 386; cf. ib. 388, 389; Morison's St. Bernard, p. 285; Hexham, I. cxxxviii: 'a priore et conuentu Augustaldensi CCC missas, et CCC psalteria.' Hence in Irish 'salm' comes to have almost the meaning of 'an intercessory prayer'; cf. MacCarthy, Stowe Missal, p. 163. Of the recitation of Psalms for the dead, we have had an instance in the case of Oswald, *supra*, c. 2. p. 129. So when the death of St. Hilda was revealed at Hackness, the nuns were bidden 'orationibus ac psalmis pro anima matris operam dare;' iv. 23, p. 257; cf. Hist. Abb. § 23. Of the reprobate brother whose death is told in v. 14, p. 314, Bede says: 'neque aliquis pro eo uel missas facere uel psalmos cantare . . . praesumebat.'

In the 'Iudicia ciuitatis Lundoniae' when any gild brother died, each surviving member is to sing or have sung for his soul 'one fifty': 'gesinge án fiftig,' 'cantet unum quinquagenarium psalmorum;' Thorpe, Ancient Laws, i. 236; ii. 499. On Lanfranc's obit, every priest belonging to the monastery of Christ Church, Canterbury, was to sing a mass for him, 'et qui missam non cantat, L psalmos cantet;' Ang. Sac. i. 56. So for another Canterbury benefactor: 'æghwilc mæssepriost gesinge fore his sawle twa messan, . . . 7 æghwilc diacon arede twa *passione* fore his sawle . . . 7 æghwilc Godes ðiow gesinge twa *fiftig* fore his sawle;' K. C. D. No. 226; Birch, No. 330. (The reading of a Passion with an intention I have not met with elsewhere.) But the most striking instance of this use of the Psalter is in the beautiful story of Beornstan, Bishop of Winchester 931-934, told in G. P. p. 163: 'Illum purissimae sanctitatis fuisse accepimus; cotidie . . . missam pro defunctorum requie cantitasse, noctibus, depulsa formidine, solum cimiteria circuire solitum, pro animarum salute psalmos frequentasse. Hoc cum quadam uice faceret, expletisque omnibus subiungeret: "Requiescant in pace"; uoces quasi exercitus infiniti e sepulcris audiuit respondentium: "Amen."' (A similar but inferior legend is given in M. & L. p. 247, from Hauréau.) The Council of Clovesho (A. D. 747) c. 27, regulates both the peni-

tential and the intercessory use of the Psalms which were: 'Sancto Spiritu iam olim ad solacium generi humano per os Prophetae prolati;' H. & S. iii. 372–374.

In the twelfth century the Psalter was the main staple of education for high-born maidens; cf. Ann. Stadenses: 'cum tamen nihil unquam didicerit, nisi solum psalterium, more nobilium puellarum;' Pertz, xvi. 330 (of St. Hildegard). It was also one of the chief things which Alfred the Great had his children taught; Asser, M. H. B. p. 485. as an educational manual.

operam dare] After this the AS. vers. inserts: 'oððe þridde on halgum gebedum standan,' 'or, thirdly, stand at holy prayers.'

religiosi] 'religious' in the technical sense of being under monastic rule.

remissione . . . paschalis] The period from Easter to Pentecost, the most festal season of the year. The keeping this as a continuous festival goes back as far as Tertullian (early third century); cf. Epiphanius, De Fide, c. 22: *δίχα μόνης τῆς Πεντεκοστῆς ὅλης τῶν πεντήκοντα ἡμερῶν, ἐν αἷς οὔτε γονυκλισίαι γίνονται, οὔτε νηστεία προστέτακται*; Migne, Pat. Graeca, xlii. 828, cited by M. & L. *a. l.* It was to prevent the interruption of this joyful season that St. Columba acquiesced in the prolongation of his life to Pentecost; Rs. Ad. pp. 229, 347. The Paschal Quinquagesima.

IIII^a . . . sabbati] The very name of Wednesday in Irish bears witness to this custom, being 'cétain,' *i. e.* 'the first fast.' It was kept as a fast in memory of our Lord's betrayal. ('Cétain in braith,' 'Wednesday of the betrayal,' is the Irish name for Wednesday in Holy week; F. M. ii. 1014.) The Wednesday fast is also found in Tertullian. As to the Friday fast the same expression as that used here is found in Vit. Cudb. c. 5: 'sexta sabbati . . . plerique fidelium ob reuerentiam dominicae passionis usque ad nonam horam solent protelare ieiunium;' Opp. Min. p. 57. This fasting to the ninth hour is also ancient. 'The ninth hour proved ultimately too rigorous a limit, and *noon* was moved backward till it meant mid-day;' M. & L. *a. l.* On the asceticism of the Irish Church, see Introd. § 9. Two weekly fasts.

iniuste . . . uenditi] This seems to point to the existence of something like that slave-trade which St. Wulfstan in later times laboured to suppress. On the use to which Aidan put these ransomed slaves, *v.* note on i. 23, p. 42. Slave-trade.

de prouincia Scottorum] 'of Scotta ealonde,' 'from the island of the Scots,' AS. vers.; by which is usually meant Ireland. Bede of course means Iona; and in the original text of c. 17 *infra*, p. 160, Iona is spoken of as 'Hii, Scottorum insula.' Iona.

p 137. **in conuentu seniorum**] 'in gemote heora weotena,' 'in an assembly of their wise men *or* counsellors,' AS. vers.

homines . . . mentis] On the same ground Augustine and his companions had wished to give up the mission to Britain; i. 23, p. 42.

Construction of 'petor.'

genti quam petebantur, saluti esse] 'to afford the nation the salvation for which they were asked.' On this construction of 'petor,' *v.* ii. 12, p. 107, note.

ad . . . sacerdotem] 'to þam biscope,' AS. vers.

Discretion.

gratia . . . mater est] Cf. on Luke xxii. 35 sqq. 'Quam iuste discretionem matrem cunctarum nutricemque uirtutum patrum sententia definiat, et ex hoc Domini sermone probatur, qui non eadem uiuendi regula persecutionis, qua pacis tempore discipulos informat;' Opp. xi. 339; cf. Introd. § 18. So, conversely, Nicolas, Prior of Worcester, writing to Eadmer about the rights of the see of York in Scotland, says of Aidan's unsuccessful predecessor: 'unus . . . ex eis propter suam indiscretionem inutilis . . . iudicatus, ab ipsis Scottis depositus est;' H. & S. ii. 203.

ordinantes . . . miserunt] 'to biscope gehalgedon, 7 Oswalde þam cyninge heora freonde to lareowe onsendan,' 'hallowed him as bishop, and sent him as teacher to King Oswald their friend,' AS. vers.; cf. c. 25: 'ordinatus et missus.'

CHAPTER 6.

P. 138. **incognita progenitoribus suis**] *v.* c. 3 *ad init.*, note. So S. D. i. 20 calls him 'primus in tota Berniciorum gente signifer fidei Christianae.'

omnes nationes, &c.] *v.* ii. 5, notes.

Languages of Britain.

IIII linguas] In i. 1, p. 11, Bede speaks of five languages in Britain; but there he includes Latin as the ecclesiastical language, 'quae meditatione scripturarum caeteris omnibus est facta communis;' *v.* note *a. l.*

Character of Oswald.

largus] Cf. Alc. de Sanctis Ebor. vv. 275 ff.

'Extruit ecclesias, donisque exornat opimis,
Vasa ministeriis praestans pretiosa sacratis,' &c.

—a point not specially noticed by Bede.

ministrum . . . delegata] The later king's almoner.

adprehendit dextram eius] '7 cyste,' 'and kissed it,' adds AS. vers. A similar, but very inferior, story is told of St. Dunstan and St. Edith, the daughter of King Edgar; G. P. p. 189; Stubbs' Dunstan, p. 310 (Malmesbury's Life of Dunstan). Contrast Rs. Ad. p. 70: 'Illa manus . . . quam Findchanus contra fas et ius

ecclesiasticum super caput filii perditionis imposuit, mox computrescet, et ipsum . . . in terram sepelienda praecedet . . . Quae . . . prophetia . . . adimpleta est.' Many parallels are given in Dr. Reeves' note. Elmham has 'putrescat' for 'inueterascat,' to make the prophecy correspond more literally with the fulfilment; p. 179.

hactenus incorruptae perdurent] 'nu gena ungebrosnade wuniaď,' 'now still remain uncorrupted,' AS. vers. S. D., i. 20, 21, speaks as if it was only the right hand which remained uncorrupted; no doubt in order to make the fulfilment of Aidan's prophecy seem more exact. On the fate of Oswald's relics generally, *v.* c. 12, p. 152, note. Oswald's relics.

in urbe regia . . . cognominatur] Bebbanburh, now Bamborough. Other forms are Bebburgh, S. D. i. 373, 374; Babbanburch, ib. ii. 191; Babhanburch, ib. 287; Bamburth, ib. i. 334; Bambrught, ib. 339. Cf. ib. ii. 45: 'Bebba . . . ciuitas urbs est munitissima, non admodum magna, sed quasi duorum uel trium agrorum spatium, habens unum introitum cauatum et gradibus miro modo exaltatum. Habet in summitate montis ecclesiam, . . . in qua est scrinium, in quo inuoluta pallio iacet dextera manus sancti Oswaldi regis incorrupta.' R. W. says: 'urbs Bebbam, quae nunc "Baamburc" *Gallice* appellatur.' Bamborough was founded by Ida; Chron. Sax. E. 547 A.D. Neither Bede nor the Chron. tells us whose queen Bebba was. Nennius, § 63, makes her the wife of Ethelfrid. If so, he must have been married twice, as he certainly married Acha, Edwin's sister; see below and c. 1, note. The life of St. Oswald makes Bebba contemporary with Oswy (!); S. D. i. 373. Lappenberg makes her the wife of Ida; i. 121; E. T. i. 119. Bamborough.

argenteo] 'et deaurato' adds R. W. i. 139, copying this passage.

Derorum et Berniciorum prouinciae] On their relations, *v.* note to c. 1; cf. Biog. Misc. p. 7: 'Oswaldus . . . Berniciorum Deyrorumque nationes et populis et moribus distinctas . . . de duobus unum fecerat regnum.' Union of Bernicia and Deira.

p. 139. nepos] 'nephew,' a very late use; *v.* Ltft. App. Ff. I. i. 44, note; cf. on iv. 23; and Opp. Min. p. 191: 'Iustinianus Iustini ex sorore nepos.'

CHAPTER 7.

Eo tempore] The Sax. Chron. places the mission of Birinus in 634. If this is correct, his coming preceded by a few months that of Aidan. Rudborne says 635; Ang. Sac. i. 190. Bede gives no dates. It is plain that he could obtain no reliable details as to the conversion of the West Saxons; cf. Bright, p. 149. Date of Birinus' mission.

Drogo's life of Oswald exaggerates the part played by Oswald in the conversion of Wessex; AA. SS. Aug. ii. 98.

Reign of Cynegils.

regnante Cynigilso] According to the Chron. he reigned from 611 to 643 (MS. A.); to 641 B. C. E. F. Under 611 he is said (A. B. C. E.) to have reigned thirty-one years, which would bring his death to 642, the same year as that of Oswald.

Birinus.

Birino] For the later lives of him, which add nothing but idle legends to Bede's account. see Hardy, Cat. i. 235–239. From the first of these lives is taken the story about him in G. P. p. 157.

Asterius.

per Asterium . . . episcopum] Asterius was archbishop of Milan, though he resided at Genoa; Bright, p. 146. Gams dates his episcopate 630–640; Bright, 628–638.

in episcopatus . . . gradum] 'Birinus was thus made a "regionary" or missionary bishop, and left free to choose his own centre of operations'; Bright, *u. s.*

Baptism of Cynegils.

rex ipse . . . ablueretur] 'An event hardly second in interest, when one considers the destinies of Wessex, to the baptism of Ethelbert himself'; Bright, p. 148. The Sax. Chron. places this event in 635.

eum . . . suscepisse] This was the function of the sponsor; cf. c. 22 *ad fin.* iv. 13, and see the note in Bright, *u. s.* A spurious charter of Ethelwulf (H. & S. iii. 646; K. C. D. No. 1057; Birch, ii. 96) wrongly makes Birinus himself godfather ('fulluht fæder,' 'baptism-father') to Cynegils. Birinus did both baptize and act as godfather to Cuthred, son of Cwichelm, son of Cynegils, in 639; Sax. Chron. *ad ann.* On Cwichelm, see ii. 9, p. 99, notes. On sponsors at baptism and confirmation, cf. H. & S. iii. 193; Wulfstan's Homilies, pp. 39, 67, 120, 300–302.

Cynegils' daughter.

filiam] The twelfth-century life of St. Oswald says that her name was Cyneburga; and that after Oswald's death she was persuaded by his niece Osthryth, c. 11, p. 148; iv. 21, p. 249; v. 24, p. 355, to take the veil; S. D. i. 349. It is possible to suspect a confusion with Cyneburga, daughter of Penda, wife of Alchfrid, the son of Oswy, c. 21, p. 170; but on the other hand, Cynegils may well have had a daughter named Cyneburga.

Grant confirmed by Oswald.

ambo reges] It may have been thought well to have the confirmation of Oswald as Bretwalda. 'Kynegilsus Rex donauit, et Oswaldus confirmauit donum;' Rudborne in Ang. Sac. i. 190; cf. Elmham, p. 226.

Dorchester

Dorcic] 'on Dorcot ceastre,' AS. vers. Dorchester near Oxford. Now a mere village; and such it had already become in the twelfth century. 'Reges . . . ambo dederunt [Birino] . . . Dorcestram, tunc urbem, modo uillam;' G. P. p. 158. On the history of Dorchester as a Mercian see, *v.* notes on iv. 23, p. 254.

p. 140. migrauit ad Dominum] Dec. 3, 648, according to Rudborne, Ang. Sac. i. 191, where see note; 650, Stubbs, Ep. Succ. p. 161, following Sax. Chron. F. The MSS. of the Sax. Chron. place the accession of his successor in 649 or 650; see below. He is commemorated at Dec. 3 in Mart. Doneg. p. 324; cf. ib. p. 366. Here a later hand in MS. C. has inserted on the margin the date Non. Dec., which would be Dec. 5. Date of Birinus' death.

Haedde . . . agente] According to the Sax. Chron. Hædde became bishop in 676, and died in 703. Bede, however, v. 18, *ad init.*, says that he died at the beginning of Osred's reign, *i. e.* in 705. Fl. Wig. follows Bede and not the Sax. Chron. Hædde.

translatus] 'Hædde biscop heht his lichoman upadón,' 'Bishop H. ordered his body to be taken up,' AS. vers. This translation is alluded to in a pretended decree of Archbishop Theodore's, which will be discussed lower down in connexion with the history of the West-Saxon see. Hen. Hunt., p. xxvi., enumerating the glories of Winchester, says: 'ibi etiam Birini praesulis . . . miracula magna uidebis.' Another translation took place in 1150; Ann. Wint. p. 54; Ann. Wig. p. 379. Translation of Birinus.

in ecclesia . . . Pauli] Built by Cenwalh, the son and successor of Cynegils; *v.* Sax. Chron. 643, A. 642, B. C.; 641 E. Consecrated 648; ib. F. Lat. This is the 'old Church,' as opposed to the 'new Mynster,' or Hyde Abbey, consecrated in 903; ib. F. See notes *ad ll.* Winchester Cathedral.

defuncto . . . successit] On the date, *v. s.* On Cenwalh, cf. D. C. B. i. 592, 593. Cenwalh.

suscipere rennuit] W. M. says that he renounced Christianity; i. 23. But this is against Bede's words, and is due to the wish to make a rhetorical point.

aliam . . . uxorem] Probably Sexburgh, who survived him; Lappenberg, i. 246. The E. T. i. 252, states this as a fact, tampering, as it frequently does, with the text which it professes to translate. Cf. notes on iv. 12.

regno priuatus] 645, Sax. Chron. A. F.; 644, B. C. E.

fidem . . . suscepit] 646, Sax. Chron. A. F.; 645, B. C. E. According to Fl. Wig. he was baptized by Felix, i. 20. The Lib. Eli. p. 23, says that Anna acted as his godfather, and helped to restore him to his kingdom; and that this was what drew on him the wrath of Penda; c. 18, *ad fin.* This is probable enough, but it may be only an inference from Bede. Cenwalh was also a great friend of Benedict Biscop, Hab. § 4, p. 367; and of Alchfrid of Deira; Eddius, c. 7. Cenwalh's alleged brother Eielwine (*i. e.* Ethelwine), venerated as a saint at Athelney, is probably a myth

created by an attempt to explain that name as 'Æðelwines-ei,' 'Ethelwine's island,' G. P. p 199.

Descendants of Anna of East Anglia.

uir . . . felix] Cf. c. 18; *ad fin.* Among his 'sancta soboles' are his daughter Ethelburga, his step-daughter Sæthryth, and his grand-daughter Earcongota (by the marriage of his daughter Sexburgh to Earconbert of Kent), all of whom became abbesses of Brie in Gaul, *inf.* c. 8; his daughter Ethelthryth (ii. 19, 20) abbess of Ely, in which office she was succeeded by her sister Sexburgh, the mother of Earcongota, who was in turn succeeded by another daughter Ermingild, who had been married to Wulfhere of Mercia, to whom she bore St. Wereburg, Fl. Wig. i. 32; Bright, p. 152. A fourth daughter became a nun at Ely; Fl. Wig. i. 261; and afterwards a recluse at Dereham; Bright, p. 151; cf. Hardy, Cat. i. 264, 265, 469, 470; but the accounts of her seem rather mythical. Still more mythical seems a son, St. Germinus, mentioned G. P. p. 156; Lib. Eli. pp. 15, 23. The editor of G. P. identifies him with St. Germanus of Auxerre, who lived about two centuries earlier.

Cenwalh restored.

restitutus] As Bede says that he was in exile three years, this would fix his return to 647 or 648, according to the Chron.

History of the West-Saxon see.

uenit in prouinciam, &c.] The history of the West-Saxon see, from Birinus to the death of Hædde, is as follows. After the death of Birinus Agilbert became bishop of the West Saxons with his see at Dorchester. During his tenancy of the see Cenwalh attempted to divide the diocese, making Wine bishop of the Western part with his see at Winchester. Agilbert, offended at this, retired from Wessex, leaving the see of Dorchester vacant. Dorchester ultimately passed under Mercian dominion, and became the seat of a Mercian bishopric. Winchester thus remained the only Wessex see, under Wine, and his successor Leutherius or Hlothhere; Hædde, Hlothhere's successor, recognising accomplished facts, translated the body of Birinus to Winchester; while on Hædde's death the diocese was divided, Daniel being located at Winchester, and Aldhelm at Sherborne; v. 18, p. 320. Thus, strictly speaking, there was no translation of the see of Dorchester to Winchester; but, after an abortive attempt to divide the diocese of Wessex between them, the former ceased to exist as a West-Saxon see. The decree of Theodore, however, already alluded to, ascribes such a translation to Hædde: 'Nolumus, . . . immo nobis non congruit, ipso . . . Hedda superstite, qui ecclesiam Wentanam tam insigniter nobilitauit, authoritate summi pontificis Agathonis transferendo corpus . . . Birini . . . a uilla Dorkecestrensi . . . *una cum sede* in Wentanam ciuitatem, cuius etiam . . . apostolico . . . mandato extunc primo

confirmata est in ipsa ciuitate sedes episcopalis dignitatis, parochiam suam in aliquo laedere diminuendo.' H. & S. iii. 126, 127, from Ang. Sac. i. 193. Now it is true that the Wessex diocese was not divided till after Hædde's death. (For the reason, see on iv. 12.) It is *possible* that Hædde may have sought some papal sanction to accomplished facts in the matter of the location of the see. But it is not true in any sense that he first transferred the see to Winchester. The declaration against division is so contrary to Theodore's general ecclesiastical policy as to be very improbable; not less improbable is it that he who resisted an express decision of the Pope as to the division of the Northumbrian diocese, should effusively invoke papal authority for a much less important change. On the whole, this decree seems to me decidedly spurious. The *Ann. breves Winton.* say with more explicit falsehood: 'sedes West-Saxonum in ecclesia de Dorcestria mansit . . . usque ad tempora Heddae; . . . qui sedem transtulit . . . una cum corpore . . . Birini in ecclesiam summae Trinitatis, modo apostolorum Petri et Pauli Wintoniae;' Ang. Sac. *u. s.* The statement as to the original dedication of the church also flatly contradicts both Bede and the Chronicle. Yet the same annals, as cited Ang. Sac. i. 191, seem to assign the translation of the see to Agilbert.

Agilberctus] Ægelbert or Æthelbert; the difference in writing is due to the fact that both ð and *g* between vowels became a mere 'breath,' and ultimately disappeared, leaving us the name Albert. (Cf. 'Aelbert,' Haa. § 29, and ib., § 11 note; 'Eielred,' G. P. p. 30; 'Eielwini,' ib. 199.) The title 'pontifex' shows that he was already in episcopal orders before he came to Britain. Dr. Bright thinks that 'he had been consecrated . . . in Gaul as a *vacant* bishop, σχολάζων'; *i. e.* a bishop without a diocese. Cf. D. C. A. ii. 1041. The Sax. Chron. F. 605, incorrectly says of him, 'was gehadod,' 'ordinatur'; the other MSS. more correctly, 'onfeng bisceopdomes,' 'received the bishopric.' The view that he was consecrated in Gaul is confirmed by what Bede says below of Wine: '*et ipsum* in Gallia ordinatum.' Agilbert.

Gallus] 'Gallia cynnes,' 'of Gaul-kin,' AS. vers.; 'se Frencisca,' 'Francigena,' Sax. Chron. F. 650 A. D.

legendarum . . . demoratus] On the noble liberality with which the Irish Church about this time welcomed foreign students, see c. 27, p. 192.

in Hibernia] 'Scotta ealonde,' 'the island of the Scots,' adds AS. vers.

adnuens] 650, Sax. Chron. A. F.; 649, B. C. E. By F. only is Birinus' death placed in the same year as Agilbert's acceptance of

the see; and this is probably a mere inference. The other MSS. only say that A. succeeded B.: 'æfter Byrine þam Romaniscean bisceope.'

sacerdotali] 'episcopal,' *v.* i. 28, note.

barbarae loquellae] *v.* note on i. 25, p. 45; a different, and doubtful explanation in Freeman's Life and Letters, ii. 229.

subintroduxit] This word, taken from the Vulgate version of Gal. ii. 4, where St. Paul denounces the false brethren, stamps the proceeding with Bede's condemnation.

parrochias] *v.* iv. 1, 5, notes.

p. 141. **ageret rex**] 'gewat þa of Breotone,' 'departed then from Britain,' adds AS. vers.

rediit Galliam] Agilbert was certainly in Northumbria before and during the Synod of Whitby; iii. 25, v. 19, pp. 183, 325; Eddius, cc. 9, 10. No less certainly he did not become bishop of Paris before 666, as his predecessor Importunus signs a document in that year. Gallia Christ. vii. 26, 27; Bright, p. 182; Gams, p. 596. Here Bede is evidently speaking summarily and inexactly. In v. 19, p. 325, however, he distinctly says that Agilbert was bishop of Paris at the time of Wilfrid's consecration in 664. The Sax. Chron. places Agilbert's retirement from Wessex ('from Cenwale') and Wine's accession in 660, and says that the latter held the see three years. This period agrees well enough with Bede's expression below, 'non multis . . . annis'; but, combined with the date given for Wine's accession, it would bring his expulsion to 663. This is impossible, as Wine was certainly still bishop in Wessex when Ceadda sought consecration of him in 664; iii. 28. Fl. Wig. places Wine's expulsion in 666 (on what authority I know not; but the date is accepted by H. & S. iii. 118). Then his accession and Agilbert's retirement would fall into 663. This would fit in excellently with the other events recorded. Agilbert, leaving Wessex in 663, retires to Northumbria and remains there 'aliquandiu,' c. 25, p. 183, *i. e.* till after the Synod of Whitby (early in 664). He then returns to Gaul, and assists in the consecration of Wilfrid later in the same year. Cf. Ang. Sac. i. 191; Bright, p. 182 *n.* Florence places Wine's accession in 660; but as he gives no period of his tenure of the see, he is not inconsistent with himself.

obiit] Oct. 11, 680, Gams.

pulsus est et Uini] The reason for his expulsion is not known.

Wulfhere. **Uulfheri**] It illustrates the ascendency which Wulfhere had acquired over Essex, that he was able to dispose of the East Saxon bishopric. Cf. D. C. B. ii. 20; iv. 666. The idea of Lappenberg that he was Bretwalda is very problematical; i. 165, 171; E. T.

i. 171, 178. 'Haec . . . eius [Wulferi] bona . . . deprimit grauis simoniae nota, quod primus regum Anglorum sacrum episcopatum . . . uenditarit,' W. M. i. 78.

emit pretio] 'Sceuo exemplo posteris, ut non facile discernas maiore peccato et infamia an illius qui rem sacram uenum proposuerit, an illius qui emerit,' G. P. p. 159; 'unde post mortem in serie episcoporum Londinensium non meruit recenseri,' Matth. Paris, Chron. Maiora, i. 294, from R. W. i. 160; copied in turn by Westminster *ad ann.* 666. He is however in Fl. Wig.'s list, i. 232. There is a tradition preserved by Rudborne, Ang. Sac. i. 192, that three years before his death he retired as a penitent to Winchester, continually repeating the saying of Jerome (adu. Rufinum, lib. iii, Opp. IV. ii. 445, ed. Bened.) 'errauimus iuuenes, emendemus senes.' Cf. the similar story told of Herbert Losinga, Bishop of Norwich, Elmham, pp. 167, 168. It is certain that Wine was not present at the Council of Hertford, 673; *inf.* iv. 5; *v.* H. & S. iii. 121. Bede however says distinctly here that he remained bishop till his death. Wine.

tempore non pauco] Seven years according to the Sax. Chron. See next note.

quo . . . tempore . . . adflictus] The Sax. Chron. does not mention any wars of Cenwalh between 663, the date which it gives by implication to the expulsion of Wine, and 670, that assigned to Hlothhere's (Leutherius') accession. Bede mentions, iv. 13, p. 230, the conquest by Wulfhere of Wight, and the district of the Meanware; the Chronicle places the former with other battles in 661, which was in any case prior to Wine's expulsion. That entry is however certainly wrong in some respects, and may be wrong in this also; *v.* note *a. l.* Besides his rivalry with Mercia, Cenwalh had trouble also with the Welsh; Sax. Chron. 652, 658. Wars of Cenwalh.

perfidia . . . reuocauerit] On the tendency to make success a test of truth, see on ii. 13, p. 111; 'perfidia,' 'unbelief,' 'heathenism;' *v.* i. 7, p. 18, note.

Leutherium] 'uir demirandae sanctitatis et doctrinae,' Rudborne in Ang. Sac. i. 192. Hlothhere.

honorifice . . . suscepto] Perhaps in a formal synod, the holding of which in connexion with Leutherius' appointment is implied in the words 'ex synodica sanctione,' below.

in ipsa ciuitate] Winchester.

multis annis] The Chron. places his accession in 670, that of Hædde in 676. Under 670 however it gives Hlothhere a tenure of seven years. Malmesbury copies this, and is childishly elated at being able to supply an omission of Bede's: 'de annis episcopatus

eius Beda nichil . . . reliquit, michi ex cronicis cognitum dissimulare silentio praeter religionem uidebatur,' G. P. p. 159.

solus] *i. e.* the project of division was abandoned for the present.

CHAPTER 8.

Earconbert.

P. 142. filio] By his wife Emma; *v.* note on ii. 5, p. 90.

quae . . . tenuit] He died July 14, 664, iv. 1, p. 201, therefore his accession must be placed early in 640. With this agrees an entry in the Annales Iuuanenses Maiores, *ad ann.* 640: 'Eodbald filius Edilberti depositus xiii Kal. Feb. feria vi,' Pertz, i. 87, *i. e.* Jan. 20; which however seems to have been a Thursday, and not a Friday in 640.

His legislation.

hic . . . destrui] On the question of the destruction of idols, Anglo-Saxon heathenism, &c., *v.* notes on i. 30; cf. Childebert's constitution abolishing idolatry, c. 554 A. D., in Bouquet, iv. 113, 114. For the legend of Earconbert's brother Ermenred and his two martyred sons, *v.* Sax. Chron. A. 640 and notes.

ieiunium . . . praecepit] 'ut gentem suam, uentri tantum indulgentem, parcitati gulae doceret insuescere,' adds W. M. i. 15.

quae . . . proposuit] For the whole of this sentence the AS. vers. simply has 'bi wite rædenne,' 'under penalty.' Earconbert's laws have not been preserved.

Earcongotæ] Surius, July 7, and Mabillon, Ann. Bened. i. 378, 435, add nothing to Bede.

Fara or Burgundofara.

Fara] or Burgundofara. She was said to have been blessed and dedicated to God in her childhood by St. Columban; Mabillon, Ann. Bened. i. 293, 434; AA. SS. ii. 25, 117, 439. Mabillon thinks that she died c. 665; cf. Gallia Christ. viii. 1701, 1702. An account of various miracles which happened during her abbacy, by Jonas of Bobbio, is printed in AA. SS. *u. s.* pp. 439 ff., and a life of her is printed in vol. iii. of the Basle and Cologne editions of Bede's works. Needless to say, it is not by Bede.

Faremoûtier-en-Brie.

in Brige] Faremoûtier-en-Brie, *i. e.* Farae Monasterium in Brige; called also Eboriacum. Founded c. 617. It was a double monastery for men and women. Bathildis, wife of Clovis II, herself of English race, *v.* on v. 19, p. 325, was a great benefactress of it; Gallia Christ. viii. 1700, 1701; Mabillon, AA. SS. ii. 780. There are documents relating to this monastery in Bouquet, viii. 377, 431.

Monasteries prior to 640 A.D.

necdum multis . . . constructis] Of monasteries 'in regione Anglorum' of which the foundation is mentioned by Bede, the only ones which are certainly earlier than 640 are Christ Church and St. Augustine's, Canterbury; Lindisfarne; Betrichsworth or Bury St. Edmund's, iii. 18 and note; and Cnobheresburg or Burgh Castle, iii. 19. To these may probably be added Melrose;

Cuthbert entered Melrose in 651, and it had evidently been established some little time previously. Hartlepool (Heruteu) was founded 'non multo ante' 647, iv. 23. Gateshead (Ad Caprae Caput) is mentioned in 653, iii. 21. Ythanceaster and Tilbury about the same time, iii. 22. Malmesbury may possibly be earlier than 640. There are other places, like Coldingham and Pægnalaech, of which the time of foundation is not mentioned; but the date at which they first appear is too late to afford any strong presumption that they go back further than 640.

in regione Anglorum] *i. e.* the parts of Britain occupied by the Teutonic tribes. No name derived from them was as yet applied to the whole country; this is always in Bede Brittania or Brittaniae; just as the opposite continent of Europe, though largely occupied by the Franks, is still Gallia or Galliae. So 'in regione Francorum' just above; cf. Hab. § 19, note. At a later time 'Britannia' gets confined to the Celtic parts of the island, and is practically equivalent to Wales; H. & S. iii. 477; M. H. B. p. 471; cf. R. W. i. 93: 'unde communiter statuerunt [reges Anglorum siue Saxonum] quatenus insula, non a Bruto Britannia, sed Anglia uocaretur.' No Teutonic name for Britain.

multi de Brittania] Cf. Hist. Abb. Anon. § 7; S. D. ii. 12.

mittebant] The AS. vers. supplies the nominative: 'cyningas 7 rice men,' 'kings and powerful men.'

in Cale] Chelles, near Paris. The monastery, dedicated to St. George, was founded by Clotilde, wife of Clovis I, and restored by Bathildis on a much larger scale, 662; Mab. Ann. Bened. i. 111, 444; Mab. AA. SS. ii. 779, 780; Gallia Christ. vii. 558. Gisla, sister of Charles the Great, was abbess of Chelles at the end of the eighth and beginning of the ninth cent. Several of Alcuin's letters are addressed to her. Chelles.

in Andilegum] Andeley-sur-Seine, founded in honour of the Virgin Mary by Clotilde, wife of Clovis I. It was standing in 884, but was probably destroyed by the Northmen, c. 900; Gallia Christ. xi. 131. Andeley.

filia naturalis] *i. e.* his own daughter as opposed to his stepdaughter; not 'illegitimate,' though it has this sense as early as Ulpian; cited in Andrewes' Dictionary.

Aedilberg] For a life of her, almost wholly taken from Bede, *v.* Hardy, Cat. i. 265; cf. ib. 385, where she is confused with Ethelberg, sister of Bishop Earconwald of London; iv. 6–10. Mabillon says that there was a priory dedicated to her, the prioress of which was bound annually to attend the chapter of the monastery of Faremoûtier-en-Brie; Ann. Bened. i. 434. He also prints a twelfth-century hymn in her honour; ib. 692. Ethelberg.

Sexburg] Sæburg, AS. vers. See on iv. 19.

p. 143. solent . . . narrari] Bede may have obtained the following account from oral tradition ; or he may have had some life of her before him, at the existence of which the words below, 'suis narrare permittimus,' seem to hint. But no life of her earlier than Bede is known to exist.

Gold coinage.

aureum illud nomisma] 'This does not prove that gold coins were current in Kent,' Lingard, Angl. Sax. Church, ii. 401, cited by M. & L. *a. l.* Two Frankish gold coins of this period are figured in Ducange, vol. v. plate i. Nos. 15, 19. A certain king of the Huns was offered 'solidorum aureorum modius plenus' to betray Berhthere (Perctarit), King of the Lombards, to his enemies; Eddius, c. 28.

Double monasteries.

multi de fratribus] This shows that Brie (and probably also Chelles and Andeley) was a double monastery both of nuns and monks. From Gaul the institution was transplanted to Britain. We find that Bardney (iii. 11), Barking (iv. 7), Ely (iv. 19), Whitby (iv. 23), Coldingham (iv. 25) were double monasteries. Wenlock was another; Mon. Mog. pp. 53 ff. Eangyth, an abbess of an unnamed monastery, in writing to St. Boniface 719 × 722, enumerates among her various cares: 'recordatio . . . uniuersarum commissarum animarum promiscui sexus et aetatis,' ib. 67. Lingard (Anglo-Saxon Church, ch. 5) adds to these instances Repton and Wimborne, of the latter of which an interesting account is given from the life of St. Lioba. 'In quo duo monasteria . . . constructa sunt, . . . unum scilicet clericorum, et alterum feminarum ; quorum . . . utrumque ea lege disciplinae ordinatum est, ut neutrum eorum dispar sexus ingrederetur. Numquam enim uirorum congregationem femina, aut uirginum contubernia quisquam uirorum intrare permittebatur, exceptis solummodo presbyteris, qui in ecclesias earum ad agenda missarum officia tantum ingredi solebant, et consummata sollemniter oratione statim ad sua redire. Feminarum uero quaecumque saeculo renuntians earum collegio sociari uoluerat, numquam exitura intrabat, nisi causa rationabilis . . . eam cum consilio emitteret. Porro ipsa congregationis mater, quando aliquid exteriorum pro utilitate monasterii ordinare . . . necesse erat, per fenestram loquebatur, et inde decernebat, quaecumque ordinanda . . . utilitatis ratio exigebat,' Mabillon, AA. SS. iv. 246, 247. Niridanum (iv. 1) may also have been a double monastery. It is no argument against this that Bede calls it 'uirginum monasterium,' for he applies the same term to Ely and Coldingham, *u. s.* For other instances, see an interesting note in M. & L. pp. 316, 317. The feminine element seems indeed to have been predominant in all these cases, and the abbess was always the head of both communities. The case of Coldingham

shows that, in spite of rules like those of Wimborne, the system might lead to serious abuses. Theodore tried to discourage it. In his Penitential, II. vi. 8 (H. & S. iii. 195), he says, 'non licet uiris feminas habere monachas, neque feminis uiros; tamen nos non destruamus quod consuetudo est in hac terra.' Cf. D. C. A. ii. 1414. Ultimately the system died out in this country; very likely, as Lingard suggests, owing to the destruction of many of these monasteries by the Danes.

egressi dignoscere] 'going out to ascertain.' N², not understanding this unclassical construction, adds 'uolentes'; *v.* c. 2, p. 130, note.

p. 144. **flagrantia**] For fragrantia, and so constantly; Opp. Min. p. 333. So Opp. Min. p. 14, 'flagrant' for 'fragrant.' In Opp. vi. 126, conversely, we have 'calore fragrantior' for 'flagrantior.' A further variety is 'fraglantia,' 'fraglans'; Pertz, xi. 313, 314; Stubbs' Dunstan, p. 363. For this 'odour of sanctity' many references are collected by M. & L. *a. l.*; and on iv. 10. 'Flagrantia.'

cunctis . . . fratribus ac sororibus] 'eallum þam higum,' 'to all the members of the family *or* household,' AS. vers.

quasi opobalsami cellaria] See the critical notes. The AS. vers. expands very luxuriantly: 'Swa swa hordærn . . . balsami 7 þara deorwyrðestena wyrta, 7 þara swetestena þe in middangearde wæron,' 'like a treasury of balsam and of the costliest and sweetest spices in the world.' Cf. Bede in Cant. Cant. i. 14: 'In urbe . . . Engaddi nobiliores caeteris uineae nascuntur, utpote de quibus liquor non uini, sed opobalsami defluit; . . . quod [balsamum] in chrismatis confectione liquori oliuae admisceri, ac pontificali benedictione solet consecrari, quatenus fideles omnes cum impositione manus sacerdotalis, qua Spiritus Sanctus accipitur, hac unctione signentur. Qua etiam altare dominicum, cum dedicatur, et caetera quae sacrosancta esse debent, perunguntur. . . . Sed . . . uirgulta earum acutis lapidibus, siue osseis solent incidere cultellis; nam ferri tactus laedit. Per quas incisiones emanat succus odoris eximii. . . . Quod quia per cauernam profluat corticis, saepius opobalsamum nominatur; opi (ὀπή) enim Graece cauerna nuncupatur,' Opp. ix. 226, 227; so iv. 424. (It is, of course, really from ὀπός, juice, 'succus.') Balsam and the chrism.

intemeratum . . . inmune] On incorruption after death as a sign of chastity during life, cf. iv. 19, p. 243, of St. Ethelthryth. Cf. Bede in Cant. Cant. iv. 14: 'Myrrha et aloe continentiam carnis exprimunt; quia . . . horum natura est aromatum, ut uncta ex eis corpora defunctorum minime putrescant. . . . Quomodo enim corruptio mortuae carnis putredinem luxuriae, ita conditura eius Bodily incorruption a sign of chastity.

. . . uirtutem continentiae et castitatem . . . demonstrat,' Opp. ix. 290, 291.

ibi solet] 'oð þas tid,' 'up to the present time,' adds AS. vers.

die Non. Iul.] July 7th.

CHAPTER 9.

paralitica] 'lama,' AS. vers.

christianissimus] *v.* ii. 5, note.

VIIII annos . . . fecerat] As Edwin fell Oct. 12, 633, ii. 20, p. 124, this fixes the fall of Oswald to 642; so c. 9, v. 24, p. 354.

p. 145. siquidem . . . adnotari] *v. s.* c. 1, p. 128, and notes.

Battle of Maserfelth.

commisso graui proelio] There seems to have been an earlier battle which Bede has not mentioned, as four years before the fall of Oswald Tighernach has the entry: 'congregatio Saxonum contra Osualt.' The twelfth-century life of Oswald, S. D. i. 350, 352, says that he had previously conquered Mercia, defeating Penda and driving him into Wales; that then, feeling himself secure, he had dismissed the bulk of his forces, when he was suddenly surprised and surrounded by Penda with a new army. Whether this has any foundation beyond the writer's imagination I cannot say. (It looks like a doublet of his own account of Edwin's fall, p. 345. See on ii. 20.) He professes to write from earlier sources, 'diuersarum textus historiarum percurrendo translegimus,' p. 329; cf. ib. 343, 346, 349, 367 (from Adamnan's life of St. Columba, ed. Reeves, pp. 13-16), 372, 378, 379. But there is so much confusion and repetition in his account that it is difficult to criticise his statements. In Nennius, § 65, and Ann. Camb. *ad ann.* 644, the battle is called 'Bellum Cocboy,' and a brother of Penda, Eowa or Eoba, 'rex Merciorum,' is said to have fallen in it. He may have been under-king of a part of Mercia. Nennius says, 'Penda uictor fuit per diabolicam artem.' Hen. Hunt has here again preserved a proverb: 'unde dicitur, "Campus Masefeld sanctorum canduit ossibus",' p. 95. That Penda here, as before and after, was acting in concert with the Britons under Cadwalader, son of Cadwallon or Cædwalla, is likely enough. Cf. c. 14, notes; Rhŷs, C. B. p. 132.

Maserfelth] Identified with Oswestry in Shropshire (= 'Oswaldes-tréo,' Oswald's tree). The life of Oswald, *u. s.*, says, 'Est . . . locus iste conterminus finibus Armonicae Waliae, quod Waliae quondam pars maxima dicta est Armonica (*i. e.* Arvon; whence Carnarvon, *i. e.* Caer-yn-Arvon, 'the city in Arvon') . . . Distatque locus iste a fossa regis Offae, quae Angliam et Waliam borealem

diuidit, miliario non ferme dimidio, et Scropesbyri miliario integre septimo, ab abbatia uero Waneloc (Much Wenlock) . . . miliario circiter sexto decimo;' pp. 350, 353. The distances are understated. Here was a church called 'Candida' or 'Alba Ecclesia' (White Minster, Leland, Itin. v. 37) and a sacred fountain, both dedicated to St. Oswald, pp. 350, 352, 357, 358. Here too was the miraculous tree from which the place was said to derive its name, pp. 355–357. But the Welsh form of the name, Croes Oswallt, 'Oswald's Cross' (*e. g.* Red Book of Hergest, vol. ii. 'The Bruts,' pp. 316, 324), makes it probable that the name came from a wooden cross set up to mark the site of the battle (cf. c. 2, *ad init.*), and that the legend of the tree arose from a later misunderstanding of the name. Leland, *u. s.*, calls the place Oswestre; but also, p. 36, 'Croix-Oswalde.'

anno . . . XXXVIII] This would put his birth either in 604 or 605. His life, *u. s.* p. 364, places it in 604; which may be only an inference from this passage, and the same may be said of W. M.'s statement, i. 48, that he was twelve years old at the time of his father's death in 616. 'Hæfde he . . . lichomlicre yldo seofon 7 þritig wintra,' 'he had thirty-seven years of bodily age,' AS. vers.; *i. e.* he had completed thirty-seven years, and was in his thirty-eighth year, as Bede says. Oswald's death.

die quinto] Bede usually dates by Calends, Ides, and Nones. Here however, and in iii. 27, *ad init.*; v. 8, p. 295; v. 23, p. 350 (cf. also iv. 5, p. 215), the modern system is used. This was first introduced by Gregory I, but did not become common till the general adoption of the vernacular languages in writing. Ideler, ii. 191. Modes of dating.

miraculis claruit] 'Fuit igitur Oswaldus qui genti suae primitias sanctitatis dederit, quippe nullus ante illum Anglus miraculis, quod sciam, uiguerit,' W. M. i. 54. Elmham makes Oswald the first English martyr (as against Alban, see on i. 7): 'Huic primitiae martyrum conferuntur Anglorum,' pp. 181, 182. Miracles.

usque hodie] 'oð þeosne ondweardan dæg,' 'to this present day,' AS. vers.

in aquam mittentes] cf. on i. 1, p. 13.

ablata . . . reddiderit] So of Bishop Hædde's death-place, v. 18, p. 320.

duo tantum] Unless the healing of the horse and of the paralytic girl are to be reckoned as a single miracle, we have three miracles recorded; and c. 10 would seem to be a later addition, though it ppears in all MSS. The translator has been struck with the inconsistency for he says, 'tu án oðþe þreo,' 'two only, *or three.*'

The miracles in cc. 11–13, were not 'in loco illo, uel de puluere loci illius facta'; and therefore do not affect the question.

stramine subtracto] The oldest MSS. all support this reading, with the doubtful exception of C.; and even in the case of C. the AS. vers., which was certainly made from a MS. of the C. type, see Introduction, p. cxxix., favours 'subtracto.' Later MSS. and edd. read 'substrato' (see critical notes). I believe the explanation to be that 'stramen' is used incorrectly for 'stragulus' in the sense of 'saddle' or 'horse-cloth.' 'Sternere equum' is to saddle a horse (cf. *inf.* c. 14, p. 156: 'stratus regaliter'; 'distratus equus,' an unsaddled horse, Opp. Min. p. 263. Ducange has '*stramentum*, insellatura equi'). The later scribes, not understanding this use, altered 'subtracto' into 'substrato.'

p. 146. familiares domus illius] 'þa higan,' 'the members of the household,' the 'paterfamilias' being their chief, 'þæs higna ealdres,' AS. vers.

et cum his . . . reuersa est] Cf. iv. 10, *ad fin.*; Vit. Cudb. Pros. c. 32, *ad fin.*

CHAPTER 10.

P. 147. uicani] 'þæt ham eall,' 'the whole village,' AS. vers.

in una posta] Note how near the first numeral is approaching to the sense of an indefinite article.

uirgis . . . tectum] For this mode of construction, and consequent frequency of fires, cf. ii. 14, p. 114, note; for the thatched roof, cf. Vita Cudb. cc. 5, 14, 20.

posta . . . remansit] A similar miracle in Rs. Ad. p. 114.

CHAPTER 11.

P. 148. nunc seruantur] 'nu gehealdene syndon,' AS. vers.

Translation of Oswald.

Osthrydae] Wife of Ethelred, King of Mercia; iv. 21. She was murdered in 697; v. 24, p. 355. There is a spurious charter in which Ethelred grants land to Oftfor, Bishop of Worcester, 'pro absolutione criminum uel meorum, uel coniugis quondam meae Osthrythae'; K. C. D. No. 33; Birch, No. 76. Ethelred succeeded his brother Wulfhere in 675; v. 24, p. 354. In 704 he became a monk, ib. pp. 355, 356, and ultimately abbot, v. 19, p. 329, of this very monastery of Bardney, W. M. i. 54, 78, where also he was buried, Sax. Chron. 716. As Osthryth is spoken of as queen at this time, the translation must have taken place 675 × 697, probably after 679; *v.* next note. Where the body of Oswald was buried prior to this translation, I find nowhere expressly stated;

probably at Maserfelth. The Sax. Chron. E. 641 *seems* to place the burial at Bardney immediately after the slaughter of Oswald.

in prouincia Lindissi] Lindsey seems to have followed the alternations of success between Northumbria and Mercia. Under Edwin it belonged to the former; ii. 16. It probably passed from him to Penda in 633. Oswald recovered it (cf. *inf.* 'super eos regnum acceperat,' to which W. M. i. 53 adds, 'bellico iure'). On his fall in 642 it would pass to Penda again, until his defeat by Oswy in 655. Wulfhere of Mercia, on his successful rebellion against Oswy three years later, c. 24, *ad fin.* or at some subsequent time, recovered it; for Egfrid had to reconquer it, 671 × 675; iv. 12, p. 229; Eddius, cc. 19, 20; H. Y. i. 30, 31; S. D. i. 200. Ethelred regained it once more, iv. 12, *ad fin.*; probably in consequence of the battle of the Trent in 679, iv. 21; to which year Fl. Wig. i. 243 expressly assigns the recovery. The translation of Oswald's body would probably be subsequent to this. Lindsey.

Beardaneu] Bardney in Lincolnshire. It is commonly said to have been founded by Ethelred himself (*e.g.* Fl. Wig. i. 46, note; G. P. p. 312, note), but Bede would hardly have omitted this, had it been the fact. 'The ruines of Bardney Abbey are yet to be seen;' Enderbie, Cambria Triumphans, p. 213 (1661). 'Now nothing remains but the moated site;' Murray's Lincolnshire (1890), p. 140. Bardney.

tamen, quia . . . acceperat] Whether the people of Lindsey considered themselves to belong more properly to Mercia, or whether their local feeling resented incorporation in any larger unity, is uncertain. The words 'de alia prouincia' rather favour the latter view. And they once had princes of their own; Fl. Wig. i. 253. Anyhow the incident shows how far the Teutonic tribes in Britain were from any community of sentiment. Strength of local feeling.

columna lucis] cf. i. 33, p. 71, note.

uexillum] cf. Edwin's banner, ii. 16, *ad fin.*

tumbam] Offa of Mercia afterwards adorned it magnificently; cf. Alc. de Sanctis Ebor. vv. 388 *sqq.*: Oswald's tomb.

> 'Postea rex felix ornauerat Offa sepulchrum,
> Ut decus et specimen tumbae per saecla maneret,
> Praemia pro modico sumpturus magna labore.'

Alcuin is of course a strictly contemporary witness for the reign of Offa.

in angulo sacrarii] 'sacrarium' means (i.) the sanctuary, the part of a church where the altar stands; (ii.) the sacristy; (iii.) the cemetery; Ducange. It is probably used in the third sense here. 'Sacrarium.'

ipsa terra . . . effectum] The same is told of Oswin, Biogr. Misc. p. 14, and of Arnulf, Bishop of Soissons (1081–82), 'uidimus Demoniacs healed.

euergumenum . . . cui cum puluis ille nolenti in os fuit iniectus, mox mentem recepit;' Pertz, xv. 900. With the story which follows cf. one in Vita Cudb. c. 41, which is a good deal heightened from the earlier version in Vita Anon. § 44.

Aediluini] *v.* c. 27, iv. 12, pp. 192, 229.

Peartaneu] *v.* ii. 16, p. 117.

grauissime uexari] One of the sections of Theodore's Penitential, II. x, is 'De uexatis a diabulo'; H. & S. iii. 197.

a nullo . . . ligari] cf. Alcuin's account, *u. s.* vv. 405, 406:

'Et cum nullus eum potuit constringere uinclis,
Vel miseri saeuos flagris compescere motus;'

which throws light on the treatment of these unhappy beings.

pulsans ad ostium] '7 sloh tacen æt geate,' 'and gave a signal by knocking at the gate,' AS. vers.

ad locum uirorum] *v.* on c. 8.

Exorcism. **p. 150. dicebat . . . exorcismos**] 'song he . . . 7 rædde orationem þa ðe wið þære aðle awritene wæron,' 'he sang and read the prayers that were prescribed against that disease,' AS. vers.; cf. Vit. Cudb. *u. s.* There were two kinds of exorcism 'in euergumenis siue cathecumenis'; Isidore, in Ducange. This is an instance of the former kind. In the latter, the evil spirit was expelled from persons, especially converts from heathenism, who were about to be baptized; *v.* D. C. A. Unction also formed part of the ceremony of exorcism; cf. Theodore's Penitential, II. iii. 8: 'Secundum Grecos presbytero licet facere oleum exorcisatum, et infirmis crismam, si necesse est. Secundum Romanos . . . non licet nisi Episcopis solis;' H. & S. iii. 193. Cf. Bede, Opp. x. 88: 'Unde [*i. e.* from James v. 14] patet ab ipsis apostolis hunc sanctae ecclesiae morem esse traditum, ut *euergumini*, uel alii quilibet aegroti, ungantur *oleo pontificali benedictione consecrato*' (= xi. 92). So on Luke viii. 30: 'Sed et nostri temporis sacerdotes, qui per exorcismi gratiam daemones eiicere norunt, solent dicere, patientes non aliter ualere curari, nisi . . . omne, quod ab immundis spiritibus . . . pertulerint, . . . confitendo . . . exponant . . . Ut quidam uicinus mihi presbyter retulerit, se quandam sanctimonialem feminam a daemonio curare coepisse, sed quamdiu res latebat, nihil apud eam proficere potuisse. Confesso autem quo molestabatur phantasmate, mox et ipsum *orationibus caeterisque quae oportebat purificationum generibus* effugasse, et eiusdem . . . corpus ab ulceribus, quae daemonis tactu contraxerat, medicinali studio *adiuncto sale benedicto* curasse.' One ulcer remained obstinate. The mode of cure was suggested by the patient herself: 'Si . . . *oleum pro infirmis consecratum* eidem medicamento asperseris, sicque me perunxeris, statim sanitati restituar. Nam uidi quondam per

spiritum, in quadam . . . ciuitate, quam nunquam corporalibus oculis uidi, puellam quandam . . . taliter a sacerdote curatam.' The result was satisfactory; Opp. xi. 76, 77. In the parallel passage of the later commentary on Mark, Opp. x. 71, 72, Bede omits this curious personal reminiscence, which indeed is a rare phenomenon in his theological works; cf. also on exorcism, x. 261. On exorcists as a special order in the early Church, cf. Ltft. App. Ff. II. iii. 240, 241. A spurious charter (K. C. D. No. 34; Birch, No. 77) is signed by 'Pinewald, exorcista'; cf. Cockayne, Anglo-Saxon Leechdoms, I. xxxix, cited by M. & L.

CHAPTER 12.

P. 151. infirmitas . . . contingere] Note how the fever is personified; cf. Luke iv. 39, probably conceived of vaguely as an evil spirit; cf. Tylor, Anthropology, pp. 353–355; Im Thurn, Among the Indians of Guiana, c. 16. Illness personified.

a tempore . . . persteterit] *v.* Introduction, p. xxvi.

dixit Osuald] 'se halga Oswald,' '*Saint* Oswald,' AS. vers.

p. 152. quo post annum deueniens, &c.] It is noteworthy that Oswy should be strong enough to do this at the beginning of his reign; cf. on c. 24, pp. 177, 178. For the legendary development of this story, see the life in S. D. i. 354–358. The history of Oswald's relics falls into three divisions, viz. that of the head, the arms, and the body. A. The head, as Bede narrates, was buried at Lindisfarne. In 875 the monks, in fear of the Danes, determined to quit Lindisfarne and take with them the body of St. Cuthbert, 'et una cum eo in eiusdem thecae loculo, ut in ueteribus libris inuenitur, . . . caput . . . Oswaldi, antea in . . . ecclesiae coemiterio sepultum'; S. D. i. 57. Hence it shared the wanderings of St. Cuthbert's body, ib. 61–68; to Chester-le-Street, ib. 69; to Ripon, ib. 78, 79; and finally to Durham, ib. 79; cf. ib. 221: 'Is in ðere byri eac . . . ðes clene cyninges heofud, Oswaldes,' 'There is in that city too the head of the pure king Oswald;' cf. ib. 252, 255. 'Caput . . . nunc Dunelmi inter brachia beatissimi Cuthberti teneri aiunt'; W. M. i. 53. The life of Oswald, S. D. i. 351, 375–378, has a foolish and legendary tale, quite inconsistent with the above historical facts, that the head was removed first to Bamborough, whence it was stolen by a stratagem by a monk of Durham; cf. Hardy, Cat. i. 631. The monastery of Epternach also claimed to possess the head of Oswald; AA. SS. Aug. ii. 90. B. The arms, as Bede says, both here and in c. 6, were deposited at Bamborough; by queen Bebba (!) adds the life; *u. s.* p. 373. The right arm, Oswald's relics.

according to the life, was stolen by a monk of Peterborough; ib. 374, 375. The left arm was at Gloucester, ib. 370; and yet there was an arm at Durham, ib. 381. (This is a difficulty which often confronts the investigator of the history of relics. Thus at Rome there were two bodies of St. Hippolytus; Ltft. App. Ff. I. ii. 459, 460; cf. W. M. II. lxiv.) The Peterborough arm was afterwards translated to Ely; AA. SS. *u. s.* p. 88. W. M. i. 53 throws doubt on the existence of these relics in his day; but in G. P. pp. 293, 317, 318, he to some extent revoked his doubts. Swartebrand, an old monk of Durham, told Simeon that he had often seen the uncorrupted right hand; but whether at Bamborough or at Durham is not clearly stated. It is quite possible that it may really have been removed to Durham. Nic. Harpsfeld (sixteenth century) says that 'testes dignissimi omnique exceptione maiores' had seen it in his day, but he does not say where; Hist. Eccl. Angl. Saec. vii. c. 26. C. The body was probably buried first at Oswestry; thence it was translated to Bardney, *v. s.*; cf. Life, *u. s.* p. 368. Thence for fear of the Danes it was removed in 909 by Ethelflæd, lady of the Mercians, and her husband Ethelred to the monastery which they had built in his honour at Gloucester; Sax. Chron. *ad ann.*; W. M. i. 54, 136; G. P. p. 293. A retranslation of these relics to a new shrine took place 1108 × 1114, at which the author of the life was present, *u. s.* pp. 369, 370. This is hardly consistent with his statement, pp. 368, 369, that owing to the carelessness of the monks of Bardney 'uicissim succedentes barbari partem de ossibus illius pietatis furto abstulerunt, et per regiones innumeras tam nationum transmarinarum quam Anglicanarum disperserunt'; until only three small bones were left at Bardney. Judith, the wife of Tostig, was said to have taken relics of Oswald with her when she left England; Pertz, xv. 922, 923; cf. *inf.* on c. 14. We shall see in the notes to the next chapter how many places on the Continent claimed to possess relics of St. Oswald. The monastery of St. Winnoc's at Bergues in French Flanders professed to have obtained his whole body from Harold Harefoot or Edward the Confessor. This pretended body was said to have been burnt by the French Protestants in 1558; AA. SS. *u. s.* pp. 88, 89. Alfred, sacrist of Durham in the eleventh century, made a deliberate attempt to concentrate the relics of all northern saints at Durham; Raine's Hexham, I. liii. ff. Canon Raine remarks justly: 'There are few things more discreditable in mediaeval history than this hungry and jealous relic-mongering;' H. Y. I. xlviii; cf. note on Sax. Chron. 1013.

CHAPTER 13.

a mortis articulo reuocatus] The AS. vers. very literally, 'fram deaðes liðe wæs gehæled,' 'was healed from the joint of death.'

Brittaniae fines] We find churches dedicated to St. Oswald at Gloucester, *v.* c. 12, note; Carlisle, P. & S. p. 192; Oswestry, S. D. i. 350; Hexham, and Bardney in Lincolnshire, ib. ii. 52; Paddlesworth in Kent, Bright, p. 155; St. Oswald's in Elvet, Durham, cf. Hoveden, iv. 69; Nostell Priory, ib. i. 186; Raine's Hexham, I. clxiii; Winwick, Lancs., where also are still some verses to him 'in an old barbarous character,' Camden, ii. 968; while Makerfield near Winwick is one of the claimants for the honour of being Bede's Maserfelth. There are Kirkoswalds in Cumberland and Ayrshire. A church dedicated to him and St. Cuthbert jointly was founded at 'Scythlescester iuxta murum,' the scene of the murder of Alfwold, King of Northumbria, in 788 (perhaps Chesters near Chollerton); S. D. ii. 52. Dedications to Oswald in Britain.

trans oceanum . . . attigit] Of the veneration felt for Oswald in Ireland we have a record in the mention of his name at his day, Aug. 5, in the Félire of Oengus the Culdee; the gloss on which passage confuses him with another Northumbrian king who like Oswald had been an exile among the Scoti—Aldfrid; on whom see *inf.* iv. 26, p. 268; Introduction, § 10. The Irish also claimed to possess relics of Oswald; Alford, Ann. Eccl. ii. 265. Cult of Oswald in Ireland and on the Continent.

Of the cult of Oswald on the Continent I have found the following traces (of course the later the date, the greater the testimony to Oswald's popularity):—A. Relics. (On Epternach and St. Winnoc's, see notes to c. 12.) (*a*) Evidently from Bede's words here, Wilbrord took relics of Oswald with him to Frisia. These would probably be at Utrecht or Epternach. (*b*) Trèves, fifteenth century, churches of S. Maria ad Martyres and of St. Eucharius; Pertz, xv. 1275, 1279. (*c*) Tegernsee, Bavaria, eleventh century (a tooth); ib. 1067. (*d*) Prüfening or Prüfling, thirteenth century; ib. 1078. (*e*) Ramshofen, diocese of Passau, thirteenth century; ib. 1107. (*f*) Wettingen, in the Aargau, thirteenth century; ib. 1286. (*g*) Sauris and Tai, two villages in the Venetian Alps, disputed the possession of a finger of St. Oswald; AA. SS. Aug. ii. 90; Italian Life, pp. 59 ff.; cf. Baedeker, Eastern Alps, p. 371. (*h*) In the eighteenth century, the abbey of our Lady at Soissons claimed to possess relics of St. Oswald, as did (*i*) Weingarten, Swabia, (*k*) Herford, Westphalia, (*l*) and Lisbon; AA. SS. Aug. ii. 89, 90. B. Dedications. (*a*) Bamberg, twelfth century, a chapel in the monastery of St.

Michael; Mon. Bamberg. p. 603. (*b*) Prague, thirteenth century, an altar; Pertz, ix. 177. (*c*) Altenmünster, Bavaria (thirteenth-century life of an eleventh-century saint), altar; ib. xv. 847. (*d*) St. Emmeran, Ratisbon, thirteenth century, a church and chapel containing relics, the dedication festival held on the Sunday following his day, Aug. 5; ib. 1097. (*e*) Oberlonon near Meran, Tyrol, thirteenth century, chapel and altar; ib. 1112. (*f*) Weingarten, Swabia, thirteenth century, church; AA. SS. Aug. ii. 92. (*g*) Höllenthal, Schwarzwald, chapel; *v.* Meyer's Schwarzwald. p. 167. C. Festivals, &c. (*a*) His day observed at Epternach, end of twelfth century; Pertz, xxiii. 72. (*b*) The Annales Hamburg. date the solar eclipse of 1263 quite correctly by St. Oswald's day; ib. xvi. 385. (*c*) The author of the Italian life says that he had evidence in his own day (1769) of the cult of St. Oswald at Cologne, Constance, Mainz, Münster, Salzburg, Udine (his own city), Venice, Vicenza, and in Bohemia, p. 77. This is taken from AA. SS. Aug. ii. 91, very largely, from which may be added Bamberg and Spires. D. Places called St. Oswald. In Styria and Carniola alone I have found four: (i) Close to Grätz; Baedeker, *u. s.* p. 343. (ii) near Judenburg; ib. 361. (iii) On the Drave between Saldenhofen and Marburg. (iv) On the borders of Styria and Carniola, about twenty miles NE. of Laybach. E. Miscellaneous. (*a*) The 'Hrotsuithae Gesta Oddonis,' speaking of the marriage of Otho, afterwards the Emperor Otho I, with Edith, Athelstan's sister, calls her

> 'natam de stirpe beata
> Oswaldi regis, laudem cuius canit orbis,
> Se quia subdiderat morti pro nomine Christi.'
>
> Pertz, iv. 320, 321.

That this is not genealogically correct only makes the testimony the more striking. (*b*) The Italian life cited above is itself a curious testimony to the popularity of St. Oswald. It is by a certain Giam Pietro della Stua, and dedicated to Gian Girolamo Gradenigo, Archbishop of Udine; printed at Udine in 1769. (*c*) I have also before me 'Sermone al popolo in onore di S. Oswaldo . . . recitato . . . nella chiesetta campestre della nob. famiglia Caimo-Dragoni dall' Abate Giuseppe Onorio Marzuttini,' Udine, 1827. From the sermon itself it appears that this 'chiesetta' was dedicated to St. Oswald, and that he was the patron saint of the place. (*d*) The mention of St. Oswald in foreign missals and breviaries printed in the fifteenth and sixteenth centuries is also evidence of his continued popularity; AA. SS. *u. s.* p. 91. Smith, on c. 12, says 'infinita sunt loca in Anglia, in Belgio, et Hibernia quae reliquias S. Osualdi uendicant.'

Hardy's Catalogue omits all notice of any lives of St. Oswald. I therefore give a short list of such as have come under my notice. (i) The life printed by Surius at Aug. 5 is a mere cento of passages from Bede. (ii) Life by Drogo, a monk of the monastery of St. Winnoc's at Bergues, in the eleventh century. Printed in AA.SS. Aug. ii. 94–103. (iii) Life by Reginald of Durham. Printed (incompletely) in Arnold's edition of Sim. Dun. i. 326 ff. (iv) Life in Capgrave's 'Noua Legenda Angliae.' (v) Osvald's Saga. Printed in 'Annaler for Nordisk Oldkyndighed,' 1854; a perfectly fabulous and worthless saga of the fifteenth century. Lives of Oswald.

Acca] On him, see v. 20 and notes.

Romam uadens] With Wilfrid in 703, 704. See on v. 19, p. 327.

presbyter adhuc] Della Stua, *u. s.* p. 69, and M. & L. *a. l.* understand this of Acca. But it almost certainly refers to Wilbrord, who was in Ireland c. 677; Mon. Alc. pp. 42, 43; Bright, pp. 154, 484.

scolasticus quidam] 'sum leorning mon,' 'a student,' AS. vers.; the Irish themselves would call him 'mac legind,' 'a son of reading.' 'Scholasticus' also means 'professor,' what the Irish call 'fer legind,' 'a man of reading,' a regular officer in the Irish monasteries; cf. Rs. Ad. p. 196. In a letter of Alcuin cited on c. 4, p. 133, the 'scholastici' are certainly the pupils of the monastic school. 'Scholasticus.'

timere coepit] Cf. Bede on 1 John iv. 17: 'Quid est habere fiduciam in die iudicii? Non timere ne ueniat dies iudicii. Cum enim quis primo poenitendo se de malis actis conuerterit, incipit timere diem iudicii, ne uidelicet apparente iusto Iudice ipse damnetur iniustus. Processu uero bonae conuersationis animatus discet non timere quod timebat,' &c.; Opp. xii. 307, 308. 'A looking for of judgement.'

p. 153. pietas] 'pity;' and so often.

CHAPTER 14.

P. 154. frater eius Osuiu] 'frater eius nothus,' Biogr. Misc. p. 3. So Vit. Oswaldi: 'septem . . . filios habuit [Ethelfridus] Eanfridum, Oswaldum, Oswium, &c. . . . quorum duo primi . . . de regis Elle filia fuerunt; caeteri uero de concubinis procedebant,' S. D. i. 340; cf. ib. 363. W. M. however, i. 48, says distinctly that Oswy was a son of Acha, and Smith declares the opposite view to be 'contra omnem historicorum fide dignorum auctoritatem.' Oswy.

XXX circiter annorum] According to iv. 5, *ad init.*, he died Feb. 15, 670, in his fifty-eighth year. That would fix his birth to

Feb. 612 × Feb. 613. But I have shown there that the true date of his death is probably 671. Possibly therefore his birth also should be placed a year later. This would not much conflict with Bede's statement that he was *about* thirty at his accession in 642. W. M.'s statement, i. 48, that he was four years old at his father's death is probably a mere inference from Bede.

inpugnatus] On Oswy's early difficulties, see on c. 24, *ad init.*

Alchfrido] He fought however on his father's side at the battle of the Winwæd, c. 24, p. 178. See notes on c. 28.

Oidilualdo] *v. inf.* cc. 23, 24.

Paulinus. **anno secundo . . . sexto Id. Oct.**] This date, Oct. 10, 644, falls in Oswy's third year; for Oswald died Aug. 5, 642.

qui X et VIIII . . . dies XXI.] He was consecrated July 21, 625, ii. 9, p. 98; which seems to give 19. 2. 20, as the length of his episcopate. Note the curious legend of his death in App. I. § 17.

secretario] *v.* ii. 1, p. 79, note.

Andreae] *v.* ii. 3, p. 85. Lanfranc destroyed the old church and rebuilt it, translating Paulinus' bones. Smith.

Ithamar. **Ithamar . . . aequandum**] Malmesbury *more suo* paraphrases Bede's words about Ithamar, noting his importance as the first native bishop: 'ita primus in patriam pontificalis honoris in Angli persona ferens gratiam, prouincialibus suis nonnullam dignitatem adiecit;' G. P. p. 135. For later lives of him, *v.* Hardy, Cat. i. 252, 253.

Oswine. **Osuini**] There is a twelfth-century life of him printed in Biog. Misc., from MS. Cotton, Jul. A. x; cf. AA.SS. Aug. iv. 57-66. This MS. is incomplete; the lacuna can be supplied from MS. C.C.C. Oxon. 134, which contains further two homilies, and other liturgical matter relating to Oswin. I shall occasionally refer to this MS., the account of which in Hardy, Cat. i. 248-250, is incomplete, and in points inaccurate. Cf. also R. W. i. 145–148.

de stirpe . . . Aeduini] This is inexact. He was no descendant of Edwin, but his first cousin once removed. See the pedigrees in note to c. 1.

Osrici] According to his life, Oswin, on the death of Osric, was carried by his friends into Wessex; Biog. Misc. p. 3; cf. MS. C.C.C. ff. 80, 91.

Etymologies. **Osuini . . . Aeduini . . . Osrici**] 'Que tria uocabula . . . non casu fortuito . . . sed Dei dispositione . . . si iuxta ethimologiam patrie lingue diligenter interpretentur, fuisse probantur imposita;' MS. C.C.C. f. 27. This homily is full of the wildest etymologising of proper names. Oswy and Oswin, like Ceadda and Cedd, are often inextricably confused by later writers; *e. g.* Elmham, p. 226.

supra] c. 1.

p. 155. **septem annis**] Oswin was murdered on Aug. 20, 651 (*infra*). Therefore if he reigned for seven years his accession must be placed in 644; and this is the year given by the Sax. Chron. E.

causis dissensionum] W. M. i. 55 says that the division of the kingdoms had been peaceably arranged, and that the subsequent dissensions were caused by the machinations of evil men; but this is probably only his own fertile imagination. On the relations of Bernicia and Deira, *v.* c. 1. Relations of Bernicia and Deira.

Uilfarædun] Possibly Gariston. Mr. Haigh, cited by Stephens, *ut infra*, says Wilbarston, Northants, which is impossible.

a uico Cataractone] 'from Catreht weorþige,' AS. vers.; *v.* ii. 14, p. 115.

contra solstitialem occasum] 'westrihte,' 'due west,' AS. vers.

milite . . . comitis] 'þegne,' 'gesiðes,' AS. vers.

Tondheri] 'Tylsii filio,' Biog. Misc. p. 9.

proditum] Treason to a lord was of special heinousness in Anglo-Saxon law. It was 'bótleas,' *i. e.* it admitted of no compensation. Cnut's laws, ii. 64; Schmid, Gesetze, p. 304; Thorpe, Ancient Laws, i. 410; cf. ib. 408. 'Quod si communis proditio talis est, domini proditio qualis est;' Biog. Misc. p. 10. So of the faithful Tondheri it is said, 'fecit quod potuit, et mortem suam eius morti adiunxit' MS. C.C.C. f. 18 b. (The printed life is defective here.) So on f. 83 b he is represented as saying, 'Cur mihi, quod omnibus licet strenuis, pro domino meo mori non liceat?' This preserves a genuine trace of the ancient feeling, that it was disgraceful for the members of a 'comitatus' to survive their lord; *v.* Sax. Chron. *s. a.* 755, notes. Cf. the devotion of Edwin's thane Lilla, ii. 9, p. 99. Treason to a lord.

praefectum] 'geréfan,' 'reeve,' AS. vers.

interfecit] W. M. conceives that Oswy did all he could by subsequent good conduct to atone for his crime. 'Guin Oissin mic Oiseirg,' Tigh; 'Jugulatio Oisseni mic Oissirgg,' Ann. Ult. These entries illustrate the way in which the Saxon name 'Oswine' passed into Irish and became 'Oissene' or 'Oisin,' the name of the son of the famous Finn mac Cumail, better known in the Scotch form of Ossian; *v.* Zimmer, 'Früheste Berührungen,' &c. p. 302; though Professor Rhŷs would give to this, as to so much else, a Pictish origin; Proc. Soc. Ant. of Scotland, 1892, pp. 329 ff. There are several Oisins and Oissenes in the Indices to Mart. Don. and F. M. A latinised form Oisseneus is found in Rs. Ad. p. 22 (i. 2, *ad fin.*). Murder of Oswin.

die XIII^a Kal. Sept. . . . nono] Aug. 20. In v. 24, p. 354, Bede says distinctly that Oswin and Aidan died in 651. But as Oswald died Aug. 5, 642, Aug. 20, 651, strictly falls in the tenth year from that date. Bede has made a similar mistake as to Oswy's regnal years above; 'regni eius' must refer to Oswy, as Oswin only reigned seven years, *v. s.* Oswin's cross still exists at Collingham, Yorks., according to Stephens, Runic Monuments, i. 390.

Ingetlingum] This was Ceolfrid's first monastery, Tunbert, afterwards bishop of Hexham, being abbot of it; Haa. §§ 2, 3, pp. 388, 389. Usually identified with Gilling, near Richmond. Mr. Haigh, cited by Stephens, *u. s.*, suggests Collingham, but this is unlikely. For the form, see on ii. 14.

Burial and translation.

Oswin was buried at Tynemouth: 'in oratorio . . . Virginis [Mariae] . . . ad aquilonem fluminis;' Biog. Misc. p. 11. In process of time his tomb was neglected and forgotten; but was revealed in 1065, when the body was solemnly translated by Bishop Ægelwin of Durham. To the neglect of Earl Tostig to be present at this translation the biographer attributes his expulsion that same year. His wife Judith however took great interest in the matter, and received some of the saint's hair as a reward; cf. *sup.* on c. 12. The body was retranslated early in the twelfth century; Biog. Misc. pp. 11–15, 24; Matth. Paris, Chron. Maiora, ii. 138. The writer of the former of the two homilies in MS. C.C.C. discusses, f. 25, the question whether Oswin was a martyr. After citing the cases of Isaiah, Jeremiah, and St. John the Baptist (cf. i. 27, p. 51), he concludes, f. 26: 'Igitur beatus Oswinus non pro fide Christi sed pro iusticia Christi morti addictus, . . . morti sue martyrii nomen indidit.' Cf. St. Augustine's saying: 'martyrem non facit poena sed causa;' Opp. ed. Bened. ii. 220, 311, 765, and fq.; *v.* Index. His festival was kept as a 'festum duplex'; Biog. Misc. p. 24 (*v.* Ducange, *s. v.* 'festum').

monasterium constructum est] By Eanfled, Oswy's wife, c. 24, p. 179.

aspectu uenustus] 'aspectu angelicus,' R. W. i. 141.

'Ministerium.'

p. 156. ad eius ministerium] 'to his folgaðe 7 his þegnunge,' 'to his retinue and service,' AS. vers. 'Ministerium' is here the abstract or collective of 'minister' in the sense of 'thane,' and is nearly equivalent to 'comitatus'; cf. 'obsequium,' i. 7, p. 20, note.

humilitas] 'quae custos uirtutum dicitur,' R. W. *u. s.*

Oswin and Aidan.

ambulare solitus] See on c. 5, p. 135. On this incident the author of the homily, *u. s.*, remarks: 'Nec . . . de doni quantitate sed de donantis indiscretione iusta fuisse cuipiam poterit uideri regis conquestio. . . . Quid si alter egenus occurrisset, iam equo regio ab altero suscepto, pontifex quid dedisset?' ff. 22 b, 23 a.

p. 157. promittens] 'professing,' 'assuring him.'

multum . . . placatum] 'þæt he him swiðe bliðe wære,' 'that he was very friendly to him,' AS. vers. Cf. Hist. Abb. § 17: 'Omnes . . . sibi placatos èxistere . . . obsecrat,' p. 382; cf. also iv. 24, pp. 261, 262 (Cædmon's death), and the AS. vers. there quoted.

quam rex . . . non nouerant] Contrast Oswald, c. 3, p. 132; and Oswy, c. 25, p. 182.

numquam . . . humilem regem] Cf. the story of St. Oswald of York and King Edgar: 'ipse autem nequaquam potuit se propter . . . regis humilitatem abstinere a fletu, quia intellexit quod gens ista non meruisset tam humilem, tamque sapientem habere;' H. Y. i. 437. Edgar and Oswald of York.

pridie Kal. Sept.] Aug. 31. See the Mart. Don. for that day; the Félire of Oengus, with the gloss. It shows the later decline of Aidan's fame that in the life of Oswin, *u. s.* p. 46, a priest, on hearing of a vision in which Aidan had appeared, is represented as saying, 'De . . . Oswino nonnulla . . . audieram, sed . . . Aydani . . . nec nomen ad me peruenerat.' It was by a vision of Aidan's soul being taken up to heaven that St. Cuthbert was led to embrace the monastic life; Baedae Vit. Cudb. c. 4; Vita Anon. § 8. Decline of Aidan's fame.

CHAPTER 15.

This incident is given by Bede in his metrical life of Cuthbert, c. 5, but not in the prose life.

internus arbiter] 'ælmihtig God,' adds AS. vers.

Utta] Afterwards abbot of Gateshead; c. 21, p. 170.

Eanfledam] See ii. 9, 20; iii. 24, 25; v. 19, pp. 99, 126, 179, 181, 323. As Oswy is spoken of as king, this mission must have been after 642, and probably soon after; for Ecgfrid, the son of this marriage, fell on May 21, 685, in his fortieth year. He must therefore have been born before May 21, 646; iv. 26, p. 267. The political object of this marriage, as of that of Ethelfrid with Acha, was no doubt to conciliate the loyalty of Deira; see the pedigree in the notes to c. 1, and cf. Green, M. E. p. 296. Eanfled.

p. 158. tantum iter] This shows the difficulty of communication between the different parts of Britain at this time. Difficulty of communication.

misit de oleo] *v.* i. 17, p. 34, note; cf. Bede on Gen. i. 3: 'nec mirandum nobis diuina operatione lucem in aquis posse resplendere, cum et hominum operatione constet eas saepius illustrari, nautarum uidelicet, qui in profundo maris demersi, emisso ex ore oleo, perspicuum sibi hoc ac lucidum reddunt;' Opp. vii. 8. To the same effect, Opp. vi. 152. Note the partitive use of the pre- Oil calms the sea.

position 'de' as in modern French; 'il mettait de l'huile;' and for the meaning of 'mittere' cf. p. 124, above.

Gift of prophecy.

per prophetiae spiritum] Cf. Bede on John xvi. 13: 'Constat innumeros fidelium per donum Sancti Spiritus praenosse ac praedixisse uentura;' Opp. v. 12.

Cynimund.

nostrae ecclesiae] *i. e.* the joint monastery of Wearmouth and Jarrow. A Cynimund, monk and priest of Lindisfarne, is Bede's authority for an incident in Cuthbert's life, c. 36; and the similarity of the terms in which he is spoken of makes it probable that he is the same as the Cynimund here.

CHAPTER 16.

Alcuin.

This incident is alluded to by Alcuin in his poem, 'De Clade Lindisfarnensis Monasterii,' 793; *v.* Sax. Chron. *ad ann.* Dümmler, Poetae Latini Aeui Carolini, i. 233:

'Praesulis egregii precibus se flamma retorsit
Aedani quondam Bebban ab urbe procul.'

Bamborough.

quae . . . cognominatur] 'seo is nemned Bebbanburg,' 'which is called Bamborough,' AS. vers. The church of Bamborough is appropriately dedicated to St. Aidan.

p. 159. neque . . . capere poterat] No doubt because of the wall mentioned Sax. Chron. 547 E. a.

uiculis] 'tunas,' 'townships,' AS. vers.

trabium, &c.] *v.* ii. 14, note. 'on beamum, 7 on ræftrum, 7 on wagum, 7 on watelum, 7 on ðeacon,' 'consisting of beams, rafters, partition walls, wattles, and thatch,' AS. vers.

Farne.

Farne] *v.* iv. 27, p. 268. The distance seems to be about four or five miles.

procul abest] 'ut on sæ,' 'out at sea,' adds AS. vers. Another MS. adds: 'eac swylce on ðam ylcan ealonde symble oþ ðisne andweardan dæg Godes þeowa sum on ancer setle wunode,' 'likewise on the same island continually to the present day some servant of God lived as an anchorite;' Smith, p. 542.

denique . . . solent] 'ond mon mæg gen to dæge þa stowe his seðles . . . sceawian,' 'and one may still at this day view the place of his seat,' AS. vers.

CHAPTER 17.

Death of Aidan.

Hunc cum dies, &c.] 'Ða ðæt gen wæs . . . þæt he þis deaðlice lif forlætan sceolde, 7 he untrum wæs, þa wæs he 7c,' 'When the time came that he should quit this deathly life, and he was sick, then was he, &c.,' AS. vers.

XVII] The four MSS. are equally divided between XVII and XVI. The latter agrees better with 'septimo decimo anno' below. See on c. 5.

p. 160. et adiacentibus agellis] '7 þærto feower æceras,' 'and thereto four fields,' AS. vers. (some MSS.); cf. the 'adiacentes possessiunculae' of the monastery of Selsey, iv. 14, p. 234.

septimo decimo . . . anno] 'Ymb feowertyno ger þæs þe he biscop wæs,' 'about fourteen years from the time that he became bishop,' AS. vers. The translator mistook XUII for XIIII.

corpus . . . sepultum est] Part of his relics were carried away by Colman after the Synod of Whitby in 664; c. 26, p. 190. The remainder shared the wanderings of Cuthbert's body; S. D. i. 57 ff.; *v.* on c. 12. The assertion that the relics of Aidan, Ceolfrid, and Hilda were translated to Glastonbury, W. M. i. 56; G. P. p. 198, is simply an instance of that huge system of monastic lying, in which Glastonbury had a bad pre-eminence. A similar Glastonbury lie with reference to Dunstan called forth an indignant protest from Eadmer; Stubbs' Dunstan, pp. 412–422. Whether Eadmer would have been as zealous for the truth, if he had not been a Canterbury man, is another question. His relics.

basilica maior] *v.* c. 25, *ad init.*

Finan] See on c. 25, *ad init.*

destina] A prop *or* buttress, 'studu,' AS. vers., glossed 'stipere,' Anglo-Saxon Glossaries, i. 126.

ipsa . . . perederet] 'se leg þurhæt þa næglas in þæm þyrelum þe heo mid þæm to timbre gefæstnad wæs,' 'the flame ate through the nails in the holes with which it was fastened to the timber,' AS. vers. Cf. Lismore Lives of Saints, p. 323, for a similar tale.

p. 161. scripsi autem] In two of the MSS. of the AS. vers. this paragraph to the end of the chapter is omitted; possibly because it repeats to a large extent what has already been said in c. 5; possibly because of the censure of Aidan which it contains. Cf. on c. 3; *inf.* cc. 25, 26.

in libro . . . de temporibus] There is a short chapter (xv) in the De Temporibus entitled 'De Sacramento Temporis Paschalis,' Opp. vi. 131; but unquestionably Bede refers to the larger work, the De Temporum Ratione, which he himself, v. 24, p. 359, calls, De Temporibus Librum Maiorem. See especially cc. 6, 30, 51, 59–65. See on these works, Introduction, § 11. 'De Temporum Ratione.'

in euangelicis . . . litteris] 'on halgum bocum,' 'in sacred books,' AS. vers.

p. 162. ut quidam] *v.* on c. 4, p. 135.

eadem una sabbati] On this belief, *v.* Bright, p. 143.

CHAPTER 18.

Chronology.

His temporibus] This is a very vague expression. Aidan died in 651; and we have seen on ii. 15 that the accession of Sigbert and the mission of Felix cannot be placed later than 631. Sigbert and his successor Egric are not mentioned in the Sax. Chron., perhaps because the compilers could not place them chronologically.

Schools founded.

scolam] This has been claimed as the origin of the University of Cambridge. See additional critical note, and cf. Stev. *a. l.* and Bright, p. 125. On the Frankish schools, cf. ib. 124. W. M. i. 97 improves on Bede: 'scholasque etiam litterarum per loca instituit; quod pro magno certe debet praedicari, ut litterarum dulcedinem per eum experirentur homines agrestes antea et fanatici.' Pits, p. 108, cites an alleged correspondence between Sigbert and Desiderius, Bishop of Cahors (637–660). These letters are printed in Canisius, Antiquae Lectiones, v. 527, 528, 548, 549. Their genuineness is very doubtful. But even if they are authentic, the Sigbert in question is not Sigbert of East Anglia, but Sigbert III, King of Austrasia, 632–656; cf. Scherer, Verzeichniss der Hss. der Stiftsbibliotek zu St. Gallen, p. 68 (Halle, 1875).

quem . . . acceperat] In what sense Sigbert received Felix from Kent may be seen from ii. 15. Originally he came from Burgundy. See a life of Felix with notes in AA.SS. March, i. 779 ff.

iuxta morem Cantuariorum] This seems to imply that Felix had spent some little time in Kent. For the later schools at Canterbury, founded by Theodore and Hadrian, *v.* iv. 2. These earlier schools were probably due to Augustine.

Divisions of East Anglia.

cognato] Perhaps brother-in-law; *v.* i. 27, pp. 50, 51, note. If so, we have again in this kingdom an instance of succession through females. See on ii. 15; and the words which follow, 'qui . . . tenebat,' omitted by the AS. vers., seem to point to a division of the kingdom, perhaps into the two 'folks,' North and South, whose names still survive in the counties of Norfolk and Suffolk. The division of the diocese points the same way; iv. 5, *ad fin.*; cf. on ii. 3, 15.

monasterium . . . fecerat] 'in Betricheswrde,' *i. e.* Bury St. Edmund's; Lib. Eli. pp. 14, 23.

pro aeterno . . . militare] *v.* c. 23, p. 176, note.

East Anglian chronology.

p. 163. successor . . . Anna . . . occisus est] The Sax. Chron. A. B. C. place Anna's death in 654, E. F. in 653; all however agreeing in placing it one year before the battle of the Winwæd, which they date 655 and 654 respectively. The date of Egric's fall and Anna's

accession is nowhere given. Anna was certainly king when Cenwalh of Wessex took refuge with him in 644 or 645; see on c. 7, p. 140. The Lib. Eli. places his accession in 637, p. 14; and at p. 37 says that he died in the nineteenth year of his reign, which would throw back his accession to 635 or 636. The latter is the date adopted by Dr. Stubbs, D. C. B. iv. 302; but is difficult to reconcile with Bede's words, p. 162, *supra*, that Sigbert was monk (and consequently Egric king), 'multo tempore'; as in that case the joint reigns of Sigbert and Egric would only occupy five or six years; for Sigbert's accession must be placed 630 × 631; ii. 15, note.

The events narrated here, and the fact that Ethelhere, Anna's successor, fought on Penda's side at the Winwæd, c. 24, p. 178, show how completely East Anglia was dominated by Mercia; cf. Green, M. E. p. 274. According to Lib. Eli. *u. s.* Anna was buried at Blythburgh in Suffolk.

filius Eni] 'fratris Redwaldi,' W. M. i. 97; so the pedigrees in Fl. Wig. i. 249, 261.

optimae . . . sobolis] See on c. 7, p. 140.

CHAPTER 19.

Earlier life of St. Fursa.

The bulk of this chapter is taken from a Latin life of St. Fursa which exists in many MSS. (*v.* Hardy, Cat. i. 239), and has been printed by Surius, the Bollandists, Mabillon, and Colgan. To the MSS. given by Hardy should be added the *Codex Salmanticensis* (so called because it once belonged to the Irish College at Salamanca), now in the Royal (Burgundian) Library at Brussels. This MS. has been edited by the Jesuits De Smedt and De Baeker, Acta Sanctorum Hiberniae e cod. Salm. (4to, Edinb. and Lond. 1888). The life of Fursa occupies cols. 77–102; it is followed by a second book, of miracles, cols. 102–111, which Bede does not use. I have made this edition the basis of my collation with the text of Bede, and I indicate its readings in the critical notes by the symbol Sl.; and references to its sections are placed in the margin. Bede acknowledges his obligations to this life, *inf.* pp. 164, 165, 168. For other lives of Fursa, see Hardy, Cat. i. 241–246. The story of Fursa is incorporated into an Anglo-Saxon homily by Ælfric, Thorpe, ii. 332 ff., but it is taken not from Bede, but direct from the life of Fursa.

Bede's arrangement of the text.

superuenit de Hibernia] A glance at the marginal references will show that Bede has transposed a good deal the order of his original, with the result that he has greatly obscured the course

of his own narrative. To avoid confusion it should be noted that from the beginning of the chapter to 'adornarunt' on p. 164, Bede gives summarily an account of Fursa's coming to Britain, and of his working in East Anglia. Then with the words 'erat autem,' &c., he reverts to his early life in Ireland, and follows it up to p. 167, when the journey to Britain occurs in its due order, followed by his migration to Gaul and death. Hence the 'infirmitas,' 'uisio,' and 'monasterium' of p. 164, lines 3, 4, 10, belong to the sojourn in East Anglia, and are quite distinct from the 'monasterium,' 'infirmitas,' and 'rapture' of p. 164, lines 25, 26, 27 ff., which belong to the earlier life in Ireland.

Irish love of pilgrimage.

peregrinam ducere uitam] This is a very prominent trait in the markedly ascetic character of the Irish Church; cf. Stokes, Lismore Lives, pp. cviii. 21. It began as early as the sixth century, and lasted at least till the ninth. Cf. the well-known passage in the ninth-century life of St. Gall: 'natio Scotorum, quibus consuetudo peregrinandi iam paene in naturam conuersa est;' Pertz, ii. 30. So of the Irish pilgrims at Glastonbury, Osbern says: 'quod aliis bona uoluntas in consuetudinem, hoc illis [sc. Hibernis] consuetudo uertit in naturam;' Stubbs' Dunstan, p. 74. So Hericus to Charles the Bald, A. D. 876: 'Quid Hiberniam memorem, contempto pelagi discrimine, pene totam cum grege philosophorum ad litora nostra migrantem? quorum quisquis peritior est, ultro sibi indicit exilium, ut Salomoni sapientissimo famuletur ad uotum;' Bouquet, vii. 563. (Cf. with this last the quaint passage from the monk of St. Gallen's Gesta Caroli, cited on ii. 1.) In c. 25 we find an Irishman, Ronan, who had travelled in Gaul and Italy. Adamnan tells us how Irish saints set out 'eremum in oceano quaesituri;' Rs. Ad. pp. 30, 49, 50, 166–171 (ed. Fowler, pp. 22, 33, 115). Often they would commit themselves to the deep in a slender coracle without oarage or steerage, and trust their fate and the direction of their course to the winds and waters. (For a striking instance of this, *v.* Sax. Chron. *s. a.* 891, and notes, *a. l.*). Often pilgrimage or exile was imposed or voluntarily undertaken as a p̄enance. (Cf. the case of Egbert, c. 27, pp. 193, 194; Opp. Min. p. 203; H. & S. i. 117, 118; iii. 179, 336; Rs. Ad. pp. 52, 157. Legend assigned this motive to St. Columba himself, ib. lxxiv f., 247 ff.) Besides the love of wandering, the desire for self-mortification, and for gaining and imparting knowledge, there was above all the missionary zeal, which was the real motive of St. Columba; and to which was due the fact that so large a portion of the Continent owed their first knowledge of the glad tidings to Irishmen. Cf. on the whole subject, Zimmer, in Gött. Gel. Anz. 1891, pp. 181, 182; Sitzungsb.

d. Kön. preuss. Akad. d. Wissensch. 1891, pp. 282 ff., 317; Preuss. Jahrb. lix. 31 ff.; Greith, Irische Kirche, Books iii–v.

p. 164. **Cnobheresburg**] This has been identified with Burgh Castle, near Yarmouth; Camden, ii. 157.

de nobilissimo genere] The Irish authorities differ widely as to Fursa's pedigree; *v.* Lismore Lives, p. 294; Mart. Don. p. 18; cf. Pertz, vi. 320; 'ex Hibernia regio stemmate orti' (of Fursa and his brothers Foillan and Ultan), Vita S. Amati, Episc. Senon. in Bouquet, iii. 608, which also makes Fursa and Foillan bishops. As to Foillan, see below. Neither the life nor Bede say anything as to Fursa's ecclesiastical rank. An old German version of this chapter is entitled: Von eim *Biscoff* Forsee genannt (printed 1473 and 1476, fol.). So De Furseo *episcopo*, in MS. Add. 14,251, f. 199, where this chapter occurs separately. Fursa's pedigree and rank.

raptus . . . e corpore] On visions of the other world, see v. 12, note. The vision.

meruit audire] 'hu heo God lofodon 7 heredon,' 'how they praised and glorified God,' adds AS. vers..

ibunt sancti, &c.] This is a very favourite text with Bede himself, who frequently cites it in his works; *e. g.* Opp. Min. p. 83; Opp. vii. 229; viii. 327; ix. 12, 274, 340; xii. 268. In all these places Bede has 'ambulabunt' for 'ibunt.' 'Ibunt' is the reading of the so-called Gallican Psalter, now embodied in the Vulgate; 'ambulabunt' of the Roman Psalter. On these two Psalters, see v. 19, note.

in Sion] The AS. vers. after giving the Latin, glosses these words 'in wlite sceawunge,' 'in beauty of vision.'

reductus in corpore] We should expect 'in corpus.' For other instances, see M. & L. *a. l.*

p. 165. **respicere in mundum**] cf. Apocalypsis Pauli, § 13; Tischendorf, Apocal. Apocr. p. 41: '*καὶ εἶπεν πρός με ὁ ἄγγελος, βλέψον εἰς τὴν γῆν· καὶ ἔβλεψα, καὶ ἴδον ὅλον τὸν κόσμον ὡς οὐδὲν ἐνώπιόν μου ἐκλελοιπότα*;' cf. Dante, Parad. xxii. 133–135; Rossetti's Blessed Damozel, stanza 6.

impietatis] *i. e.* pitilessness. See on ii. 14, p. 114.

p. 166. **uirorum de sua natione**] 'quorum alter Beanus, alter uocabatur Meldanus. Hos presules cunctorum memoria dignos usque ad nostra tempora celebrat;' Vita, § 13. According to the Miracles, § 10, Fursa translated their bodies to Péronne.

p. 167. **hoc arsit in te**] 'In quocunque membro quis amplius peccauerit, in eo ampliora . . . patietur tormenta. . . . Quod accidisse constat diuiti illi. . . . Nam qui . . . in epulando defluxerat, in lingua amplius ardebat;' Opp. ix. 130.

illis solummodo] So Drythelm, v. 12, p. 309.

narrare solet] 'cwæð se þe þas booc wrat,' 'says he who wrote this book,' adds AS. vers.

multis annis, &c.] 'Completis uero annis X omnibus &c. . . . irruentium populorum multitudines non ferens, aliquantorum etiam animos inuidia stimulante contra se commotos esse deprehendens, relictis &c. . . . ad insulam quandam paruulam in mari profectus est; atque exinde non multo post de Hybernia insula, peregrina litora petens, per Britanniam in Saxoniam transuectus est;' Vita, § 26. These last words are specially interesting as showing that the Celts applied the term *Saxonia* to any part of Britain occupied by the Teutonic tribes.

'Saxonia.'

'Scotland.'

in Scottia] 'geond eal Yerland 7 Scotland,' 'throughout all Ireland and Scotland,' Ælfric, ii. 346. This illustrates the change of meaning in the word 'Scotland.' See on i. 1, p. 13.

Foillan and Ultan.

Fullano] Foillan, Faelan in Irish. He was a bishop; as is implied here by the distinction between him and the 'presbyteri,' Gobban and Dicul. Similarly in the life, § 28, where he is called 'sacerdos.' He and Ultan were evidently among the 'pauci fratres' who accompanied Fursa to 'Saxonia.' After his death they followed his example and migrated to Gaul; AA.SS. Oct. xiii. 387; Mab. AA.SS. ii. 785; Ann. Bened. i. 420; Capgrave, cited by Hardy, Cat. i. 254. See also below. They founded a monastery at Fosse, in the diocese of Liège, on land given them by St. Gertrude, Mab. Ann. Bened. i. 420, whose death Ultan foretold. See her life in SS. Rerum Merouingicarum, ii. 462, 463. This monastery was burnt and rebuilt more than once in the twelfth century; Pertz, xxiv. 270; xxv. 101; Bouquet, xiii. 605. There was another monastery of Foillan's at Roeulx near Mons; Pertz, xxi. 551. He is said to have been martyred in 655 and buried at Fosse; ib. iv. 11. His day is Oct. 31; Félire, and Mart. Don. The various lives of him, with a long preliminary dissertation, are in AA.SS. Oct. xiii. 370–445.

Gobban and Dicul.

p. 168. Gobbano et Dicullo] 'Galbano et Tibulla,' Sl. corruptly. For the name Dicul, Dicuil, *v.* iv. 13, note. There are no less than eight Gobbans commemorated in Mart. Don.

Ultan.

Ultanum] See above. He became abbot of Fosse, and afterwards ruled the community of Irish monks at Péronne, where Fursa was buried; Mab. AA.SS. ii. 755–758. He died c. 680, ib.; cf. Gallia Christ., iii. 933; ix. 1036. His day is May 1; AA SS. Maii, i. 118, 119.

Hermits.

annum . . . cum . . . eo . . . uixit] On hermits living in pairs, cf. Raine's Hexham, i. Appendix, p. xxxii.

gentilium] *i.e.* the Mercians under Penda, *v.* c. 18, notes.

Hloduio] Clovis *or* Hlodowig II, who succeeded as king of Neustria in 638, at the age of four, and died in 656. He was the husband of Bathildis, on whom see c. 8, notes; v. 19. note. Clovis II.

Ercunualdo] This is Ercinwald, Neustrian Mayor of the Palace, 640-657. Ercinwald.

construxit] 'suis manibus,' Mirac. § 6; according to which Ercinwald gave Fursa his choice of various places, out of which he chose Latineacum, Lagny, on the Marne near Paris; Gallia Christ., vii. 490; cf. Bouquet, iv. 664, ix. 531. Lagny.

diem clausit ultimum] Just before his death he had set out from Lagny to visit his brothers Foillan and Ultan, whom he had left in 'Saxonia;' but on the way he fell ill and died at Maceriae (Mazeroëles, in Ponthieu on the Authie, on which place see a very interesting note in Mab. AA.SS. ii. 310). He died Jan. 16; Vita, § 29; Mirac. § 7; and this is his day in the calendars; Opp. iv. 23; Félire; Mart. Don. According to Mirac. §§ 9, 10, a contest for his body took place between Ercinwald and two other magnates. The first was victorious. Death of Fursa.

The chronology of Fursa's life can only be fixed within rather vague limits. His coming to Britain must be after the accession of Sigbert, 630 × 631; notes on ii. 15, iii. 18. Penda's great attack on East Anglia, in which Sigbert and his successor Egric were slain, cannot be later than 644, ib. Therefore Fursa's departure to Gaul was probably not later than 644; and cannot be earlier than 640, the date of Ercinwald's election to the mayoralty. The Ann. Ult. enter his death under three years, 647, 648, 660. The last is certainly too late, as it is after the death of Ercinwald. The Ann. Laubienses say, '649, Sanctus Furseus . . . ad Gallias usque peregrinatur, quem . . . sequuntur fratres sui Foillanus et Ultanus;' Pertz, iv. 11; cf. ib. xiv. 515; Bouquet, iii. 40, 171, 172, 304. As regards Foillan and Ultan, this is very possibly correct; but as regards Fursa, the date of his migration to Gaul is evidently confused with that of his death, which occasioned his brothers' migration. The Ann. Ult. place his vision in 626, and according to the life, §§ 25, 26, he remained in Ireland ten or eleven years after that; this would bring his arrival in Britain to 636 or 637, which is possible; Fl. Wig. places it vaguely, 'eo tempore,' under 636. It would be interesting to know whether any other Irish missionaries besides Fursa and his company came to East Anglia, and how far the evangelisation of the province was due to Irish influences. Bede only lays stress on the Burgundian influence. Chronology.

Perrona] Péronne, on the Somme. After St. Fursa's death His relics.

a monastery was founded there in connexion with the church which contained his body, and seems to have attracted many Irish thither. From the seventh to the tenth centuries we find it called 'Perrona Scotorum;' Pertz, i. 319; xiii. 626; cf. Lanigan, ii. 465.

receptui corporis] In later times Canterbury claimed to possess the head of St. Fursa; H. Y. I. xlvi. Smith says, 'His relics are in the collegiate church at Péronne dedicated to him, except the skull which is at Lagny.'

CHAPTER 20.

Death of Felix.

P. 169. defuncto Felice] For the bearings of this chapter on East Anglian chronology, see notes to ii. 15. From the calculations there made Felix must have died in 647 (so Fl. Wig. i. 20) or 648 (Peter of Blois, cited by Stev. from Gale, i. 109, says 646); and his successor Thomas in 652 or 653. The latter year is given in the Latin of Sax. Chron. F., but may be only an inference from this passage. Capgrave (cited Ang. Sac. i. 403) says that Felix died on March 8. He was buried first at Dunwich, thence translated to Seham, near Ely, and thence to Ramsey Abbey; G. P. pp. 147, 318; Lib. Eli. pp. 21, 22.

post . . . annos accepti episcopatus] The same phrase, v. 19, *ad init.* p. 322, M. & L.

Bishop Thomas.

Thomam] The second native bishop; Ithamar being the first; c. 14, p. 154.

The Gyrwas.

prouincia Gyruiorum] 'Gyrwa mægð,' 'the kindred of Gyrwas,' AS. vers. Not Jarrow, as Mr. Hamilton makes it, G. P. p. 147. 'Giruii sunt omnes australes Angli in magna palude habitantes in qua est Insula de Ely'; Lib. Eli. p. 4; 'extending from South Lincolnshire to South Cambridgeshire'; D. C. B. ii. 19.

Bertgils.

Berctgilsum . . . Bonifatium] So the great St. Boniface originally bore the native name of Winfrid; Cont. Baedae, p. 362.

Honorius.

Honorius . . . migrauit] Elmham gives his epitaph, p. 183; cf. AA.SS. Sept. viii. 698–711.

cessante . . . menses] The reason for this interregnum is not mentioned. It may have been due to the troubles caused by Penda.

Deusdedit.

Deusdedit] The first native archbishop. According to Elmham, who gives his epitaph, his native name was Frithonas, pp. 192, 193. For later lives of him, cf. Hardy, Cat. i. 261, 262. We have had a Pope called Deusdedit, ii. 7. For names of this kind, cf. Milman, Lat. Christ. i. 243; Bright, p. 174. In D. C. B. there are several prelates called 'Quoduultdeus.'

rexit . . . dies] If Bede is right in saying, ii. 7, that Deusdedit died July 14, 664, then his archiepiscopate reckoned from his consecration lasted less, not more, than nine years and four months. Possibly Bede reckons from his election; in which case the date of his election would be Dec. 12, 654.

defuncto Ithamar] From Bede's anguage here, it has been inferred that Ithamar died very soon after Deusdedit's consecration, probably in the same year, 655; H. & S. iii. 100; Ang. Sac. i. 320. But considering Bede's way of grouping his facts according to subject rather than date, this must be regarded as very uncertain. Death of Ithamar.

Damianum] 'It marks the great spread of Christianity that the four bishops whose consecration is recorded in this chapter were all of native origin'; M. & L. Native bishops.

CHAPTER 21.

His temporibus] 653, v. 24, p. 354.

Middilangli] 'Middelengle,' AS. vers. and Sax. Chron. B. C. E.; 'Middelseaxe,' A., wrongly. They occupied roughly the modern Leicestershire. They are mentioned in i. 15 as one of the tribes of Anglian origin. R. W. identifies 'Middelanglia' with Mercia, i. 89. The Middle Angles.

principe] om. AS. vers.; 'ealdormenn,' Sax. Chron. Bede seems to imply that he had the title of king, 'regis nomine . . . dignissimus.'

Peada] By a confusion very common in Saxon names, W. M. i. 77 calls him Weda; so Elmham, p. 184. Peada.

persona] 'hada,' 'orders,' AS. vers.

filiam . . . coniugem] Who was said to have betrayed him to his death, c. 24, *ad fin.* In AA.SS. Feb. ii. 180, it is suggested that she may have been illegitimate, like Aldfrid.

p. 170. cognatus] A clear instance of the meaning 'brother-in-law'; *v.* on i. 27, pp. 50, 51. 'Cognatus.'

Cyniburgam] On her and her sister Cyneswith, cf. Hardy, Cat. i. 370, 371. On the death of her husband, Alchfrid, Cyneburg is said to have entered the monastery of Castor in Northamptonshire, where Cyneswith also took the veil; Hardy, *u. s.* There they were buried, and thence translated to Peterborough, according to Sax. Chron. E. *ad ann.* 963; cf. Fl. Wig. i. 265; H. H. p. xxvii; G. P. p. 317. The Sax. Chron. E. brings them into connexion with the alleged endowment of Peterborough by Wulfhere and Oswy, *ad ann.* 656. Both they and their brother Wulfhere are Cyneburg.

mentioned on Alchfrid's memorial cross at Bewcastle; Stephens, Runic Monuments, i. 398 ff.

comitibus ac militibus] 'geferum 7 cyninges þegnum,' 'companions and king's thanes,' AS. vers.

Ad Murum] 'æt Walle,' AS. vers. Walton, eight miles from Newcastle; Camden, ii. 1054, 1055, 1087, ed. 1753. Walbottle; Smith.

Cedd.

Cedd] See next chapter. Not to be confounded with his brother Ceadda, as is often done; a practice against which Fuller quaintly protests: 'though it is pleasant for brethren to live together in unity, yet it is not fit by errour that they should be jumbled together in confusion.' See Raine's Hexham, i. 21, 22.

Diuma.

Diuma] Mentioned again, c. 24, p. 179; of the other two, Adda and Betti, we hear nothing more.

Uttan] The weak Saxon genitive from Utta, *v.* c. 15.

Gateshead.

Ad Caprae Caput] Gateshead, on the Tyne, opposite Newcastle; 'æt Ræge heafde,' AS. vers., from 'ræge, a roe.'

nobilium et infirmorum] 'ge æðele ge unæðele,' 'both noble and non-noble,' AS. vers.

nec prohibuit Penda] The baptism of his own son Peada is a strong instance of this.

Dioceses and kingdoms.

p. 171. duobus populis] Note that the bishops are bishops of the tribes, not of the cities as on the Continent; cf. S. C. H. i. 224–226. Hence the early dioceses are conterminous with the kingdoms; cf. *sup.* on ii. 3; Ang. Sac. i. 423. Note that the Middilangli, though in subjection to Mercia, still retain their separate existence.

Infeppingum] Not identified; cf. 'Færpinga þreo hund hyda is in Middel Englum;' Birch, i. 413–415.

Hii, ubi . . . coenobiorum] *v. s.* on c. 4.

temporibus Uulfheri regis] 658–675. For the chronology of these Mercian bishops, see notes to c. 24, p. 179.

CHAPTER 22.

Reconversion of the East Saxons.

Eo tempore etiam] These words imply that the reconversion of the East Saxons was strictly contemporary with the conversion of the Middle Angles in the preceding chapter, *i. e.* 653.

abiecerant] In 616 or 617; *v.* on ii. 5, p. 91.

East Saxon chronology.

rex eiusdem gentis] Of the kings of the East Saxons subsequent to Sæbert, Bede mentions Sigbert 'paruus,' Sigbert (sometimes called 'bonus' or 'sanctus'), and Swidhelm, son of Sexbald, here; Sighere and Sebbi, who ruled jointly, c. 30, iv. 6; Sighard and Swefred, sons of Sebbi, who also ruled jointly, iv. 11, *ad fin.* Bede

gives us little help towards constructing their pedigree or determining their chronology; hence probably their omission in the Sax. Chron., except that Sighere and Sebbi are represented as signing the spurious charter to Peterborough in 656 E., a date probably anterior to their accession. The way in which the pedigree was constructed by the antiquarians of the twelfth century may be seen in Fl. Wig. i. 250, 262-264; W. M. i. 99. They differ in some points from one another, and from the natural meaning of Bede's words. On the whole I place little reliance on them. As to chronology:—Sigbert 'the Little' must have been dead before the date of the events of this chapter, viz. 653. Sigbert 'the Good' lived 'tempore non pauco,' p. 173, after that date. But both he and his successor Swidhelm were dead before the plague of 664, as at that time we find Sighere and Sebbi reigning; c. 30. Swidhelm's reign must therefore have been a short one. Sighere and Sebbi were also reigning when Earconwald became bishop of London, probably in 675; iv. 6. In iv. 11 Sebbi is spoken of as sole king: 'socio ante se defuncto,' says W. M. i. 99; probably rightly, but probably also only drawing an inference, as we do, from Bede's words; R. W. places the death of Sighere in 683. Sebbi reigned thirty years; iv. 11. Hence his resignation and death cannot be later than 694, though Stubbs, D. C. B. iv. 594, places it in 695; nor earlier than 692, as Earconwald, who predeceased him, ib., certainly lived till 692, if not 693. (See K. C. D. No. 35; Birch, i. 115. A grant purporting to be made by Earconwald in 695 is clearly spurious; K. C. D. No. 38; Birch, i. 123.) Sebbi was succeeded by his sons Sighard and Swefred, *v. s.* He seems to have joined them with himself in the sovereignty before, and perhaps in preparation for, his actual resignation, as in the above charter they sign after him with the title 'Rex.' Swefred makes a grant to Waldhere, Bishop of London in 704; K. C. D. No. 52; Birch, No. 111. An attempt has been made to identify him with Bede's Swæbhard of Kent; v. 8, *ad fin.* But the fact that Bede gives the two names in such distinct forms, without any hint of identification, is, to my mind, conclusive against the theory. See however D. C. B. iv. 666, 744, 745, for a tradition that kings of Essex did bear rule in Kent; and R. W. does call Swæbhard, Sifred; i. 185.

recisurae] 'chips,' 'parings.' It is not in any dictionary that I have consulted; for form and sense cf. 'rasura,' i. 1, p. 13.

habita . . . conculcata] We should certainly expect 'habitae,' 'conculcatae'; for it is the 'recisurae,' not the 'uasa' that are meant. It is probably the occurrence of the latter word that has caused the mistake.

Date of Sigbert's baptism.

p. 172. **baptizatus est**] The identity of place and of the officiating prelate makes it probable that Sigbert's baptism took place at the same time as Peada's; c. 21. This confirms what was said above as to the date of the reconversion of the East Saxons.

Consecration of bishops in the Celtic Churches.

uocatis . . . aliis duobus episcopis] Not, I think, British bishops, as D. C. B. i. 430; but bishops of the Irish Church in Britain, the head of which was at Iona. Hence even in the Celtic Churches consecration by more than one bishop was preferred when attainable. Much as Bede 'detested' their paschal errors, he clearly did not regard their orders as invalid, as did Theodore and Wilfrid; iv. 2; H. & S. iii. 197; Eddius, c. 12; Bright, pp. 170, 171, 227, 228.

Title of East Saxon bishop.

Note also that though London still belonged to the East Saxons, iv. 6, Cedd is never called bishop of London by Bede, but always bishop of the East Saxons. Mellitus (ii. 4, p. 88) is called bishop of London; Earconwald (iv. 6) bishop in the city of London; Waldhere (iv. 11) bishop of the city of London; Ingwald (v. 23, p. 350) Lundoniensis antistes. What Wharton, Ang. Sac. i. 424, says of the earliest Mercian bishops would probably apply to Cedd also: 'nullam . . . cathedram siue certam sedem sibi positam habuerunt, in monasteriis uitam agere contenti.'

p. 173. **fecit per loca ecclesias**] So of Bernicia, above, c. 3, p. 132: 'construebantur . . . ecclesiae per loca.'

Ythancaestir.

Ythancaestir] Identified with Othona, one of the military stations under the Count of the Saxon Shore; M. H. B. p. xxiv. It was at the NE. corner of the tongue of land between the Blackwater and Crouch rivers, Essex; Camden, i. 411; Pearson, Hist. Maps. 'Anglice: St. Peter's on the Wall,' Smith.

Tilbury.

Tilaburg] Tilbury; famous in connexion with the history of the Armada.

The Pant.

Pentæ] The Pant river or Blackwater, Essex: 'hodie et amnis et ciuitas absorptae sunt,' Smith.

examine] So iv. 4, *ad fin.*

Asceticism.

disciplinam uitae regularis] No doubt, as in the case of Lastingham, c. 23, p. 176, 'iuxta ritus Lindisfarnensium ubi educatus erat.'

in quantum . . . poterant] On the asceticism of the Irish Church, *v.* Introd. p. xxx. On Cedd's own asceticism, see c. 23.

Death of Sigbert.

tempore non pauco] This is all that Bede tells us as to the date of Sigbert's murder, that it was 'some time after' the reconversion of the East Saxons.

unus ex his . . . comitibus] 'oþer þara gesiða,' 'one of the gesiths,' AS. vers.

inlicitum coniugium] Possibly a marriage within the prohibited degrees; *v. s.* on i. 27.

excommunicauit eum] This is the only mention of the exercise of this power in Bede.

p. 174. sederat . . . in equo] *v.s.* on c. 5.

Rendlæsham] Rendlesham in Suffolk.

suscepit . . . sancto] 'hine onfeng æt fulwihte baðe him to godsuna,' 'received him at the bath of baptism as his godson,' AS. vers.; *v.s.* on c. 7, p. 139. Baptism of Swidhelm.

Aediluald] 'Homo bonus ac uerus Dei cultor;' Lib. Eli. p. 25. He succeeded his brother Ethelhere; see on ii. 15, p. 116. He must not be confounded with the Ethelwald or 'Oidiluald,' King of Deira, mentioned in the next chapter. Ethelwald of East Anglia.

CHAPTER 23.

Oidiluald . . . habebat] He is mentioned as one of Oswy's opponents in c. 14. He would seem to have got possession of Deira at some time after the murder of Oswin, possibly through Penda, who was at this time decidedly superior to Oswy in power, c. 24, and whose interest it was to keep the northern realm divided. (Fl. Wig. says, 'cui [Oswino] successit in regnum Oithelwald regis Oswaldi filius;' i. 21; cf. ib. 269.) Green, M. E. p. 300, says that Ethelwald was appointed by Oswy, and gives Bede as his authority. This seems to me impossible. Thus, even from the worldly point of view, Oswy's crime appears to have brought him no profit. At the time of Oswald's death Ethelwald cannot, as the author of the life of Oswald points out, S. D. i. 359, have been more than seven years old, and was therefore naturally passed over. At the time of Oswin's murder he would be fifteen or sixteen, and at the time of the battle of the Winwæd he would be nineteen or twenty. It is hardly surprising that he should have taken part against Oswy, to whom he certainly owed no gratitude, whereas he may have had obligations to Penda; cf. Vita Osw. *u.s.*: 'nec mirum . . . si filius sancti Oswaldi, dum aetatis incremento robustius uiguit, contra patruum pro regno reluctari contenderit.' But on any view the part he played in the actual battle was an unworthy one; c. 24, p. 178. But he may not have been altogether a free agent. He is not heard of again after the battle of the Winwæd; and he is not mentioned at all in the Sax. Chron. Oidilwald or Ethelwald of Deira.

p. 175. nam . . . credidit] 'ond cwæð þæt he . . . gelyfde,' 'and he *said* that he believed,' AS. vers.

qui ipsi . . . solebat] A sort of royal chaplain, the 'cynges

Royal chaplain.

preost' of Sax. Chron. E. 1032; where F. Lat. has 'capellanus regis.'

familiae ipsius] 'his hiwum,' AS. vers.

Discipline of Lindisfarne.

a quibus . . . didicerat] *i.e.* the monks of Lindisfarne, see below; but the discipline of Lindisfarne was of course Scotic at this time.

p. 176. petiit . . . conplere] For the construction, see on ii. 12.

Lastingham.

Laestingaeu] 'Leastingaig,' Fl. Wig. i. 22. Lastingham, near Whitby. For its subsequent history, cf. Hardy, Cat. ii. 50; Mon. Angl. i. 342.

The 'propositus.'

statutis propositis] '7 þær prafost 7 ealdormon gesette,' 'and there appointed a provost and alderman,' AS. vers. The plural need not however mean that more than one 'propositus' was appointed at one time; but that Cedd, who was abbot of the monastery, carried on the management of it when absent in his diocese, by appointing 'propositi' from time to time. For the office of the 'propositus,' who answers to the later prior, *v.* Introduction, pp. xxviii, xxix, as also for the form of the word. It illustrates the non-diocesan character of Scotic episcopacy that Cedd should act as abbot of a monastery which was not in his own diocese; see on c. 4.

The plague.

tempore mortalitatis] 'in þa tíde þære miclan deaðlicnesse 7 wooles þe ofer moncyn cumen wæs,' 'in the time of the great mortality and plague which came upon the race of man,' AS. vers. This was the plague of 664. On the visitations of the plague, *v.* on c. 27.

aduenienis] After the Synod of Whitby; *v.* c. 26.

de lapide facta] *i.e.* the earlier church had been of wood; *v.* ðn ii. 14.

in monasterio . . . Saxonum] *i.e.* either Tilbury or Ythancaestir.

Monks at the tomb of their abbot.

aut uiuere . . . sepeliri] So some of those who had followed Ceolfrid to Langres chose 'ad tumbam defuncti inter eos, quorum nec linguam nouerant, pro inextinguibili patris affectu residere;' Hab. § 21, p. 386; Haa. §§ 37, 38, pp. 402, 403. So Alcuin to the monks of Wearmouth: 'Patribus oboedite uestris, . . . adolescentulos bene docete, ut habeatis qui super sepulcra uestra stare possint, et ntercedere pro animabus uestris;' Mon. Alc. p. 843; H. & S. iii. 471; cf. Tennyson, In Memoriam, viii.:

'I go to plant it on his tomb,
That if it can it there may bloom,
Or dying, there at least may die.'

'Militia caelestis.'

conmilitonibus] So c. 18: 'ut . . . intraret monasterium, . . . atque . . . pro aeterno magis regno militare curaret' (of Sigbert

of Essex); c. 24, p. 178: 'ad exercendam militiam caelestem' (of the foundation of monasteries by Oswy); Hist. Abb. §§ 1, 8; cf. Rs. Ad. p. 339.

p. 177. **intercessionibus . . . patris**] Bede believes in the intercession of departed saints for us; on John xvi. 26 he says, 'ubi ueraciter in nomine Iesu petunt electi, dum pro nostra fragilitate intercedunt, quatenus ad suae saluationis sortem pertingamus, a qua adhuc inter insidias hostium peregrinamur in terris; . . . *in die* etenim petunt, quia non in tenebris pressurarum, ut nostra in praesenti, sed in luce sempiternae pacis et gloriae, beatorum spirituum pro nobis intercessio funditur;' Opp. v. 18, 19. Bede also believes in our asking for that intercession. In the homily for St. John Baptist's Day he says, 'Ipsum itaque intercedendo rogemus impetrare, ut ad eum cui testimonium perhibuit, . . . peruenire mereamur;' ib. 243. So on Cant. v. 12: 'Cauernam maceriae cito uolatu petamus, id est, sanctorum . . . crebras pro nobis intercessiones . . . quaeramus. . . . Haec sunt etenim firmissima . . . ecclesiae praesidia;' Opp. ix. 313; cf. also v. 246, viii. 210, xi. 40. But he says no less distinctly, 'etsi sancti . . . nobis . . . possunt . . . intercessionis suae apud Dominum suffragia ferre; nemini tamen eorum, sed soli dilecto Saluatori nostro dicere debemus, "Filii autem hominum sub protectione alarum tuarum sperabunt";' Opp. ix. 234. Intercession of saints.

mortem . . . aeternam] On the fate of the unbaptized, cf. Opp. ix. 199: 'Catholica fides . . . etiam paruulos esse iudicandos confitetur eos, qui, . . . priusquam aliquid boni maliue . . . nosse poterant, sine baptismo rapti sunt. . . . Quamuis, ut sanctus Augustinus ait, mitissima . . . damnatio erit omnium, qui praeter peccatum . . . originale . . . nullum insuper addiderunt.' Fate of the unbaptized.

CHAPTER 24.

inruptiones] We have had instances of these 'inruptiones' in cc. 16, 17. The former, in which the royal city of Bamborough itself was only saved by what was thought to have been a miracle, must have happened before, the latter after the death of Aidan in 651. That in these irruptions the Britons, as earlier and later, were in alliance with Mercia seems plain, as both Tighernach and Ann. Ult. have an entry three years after the death of Oswald: 'bellum Ossu contra Britones.' It would certainly seem that what Bede has said above, ii. 5, p. 89, as to the power of Oswy as 'Bretwalda,' can only be understood of the time posterior to the battle of the Winwæd; and Bede may mean to hint as much by Struggles of Mercia and Northumbria.

the words 'nonnullo tempore' in that passage. See also on p. 180 below. Up to that date, with a partisan of Penda on the throne of Deira, with Bernicia open to invasion up to the very gates of the capital, and his son a hostage in the hands of his enemy (see below), his power must have been small.

necessitate cogente promisit] These words have been brought into connexion with a parenthetical remark which occurs in Nennius' account of the battle in which Penda fell, §§ 64, 65. After mentioning 'reges Brittonum . . . qui exierant cum . . . Pantha in expeditione usque ad urbem quae uocatur Iudeu,' he adds: 'tunc [*i. e.* on the occasion of this "expeditio"] reddidit Osguid omnes diuitias quae erant cum eo in urbe usque in manu Pendae, et Penda distribuit eas regibus Brittonum, id est, Atbret Iudeu' [the restoration of Iudeu]. Mr. Skene would identify 'urbs Iudeu' with the 'urbs Giudi,' which Bede, i. 12, p. 25, says was in the Firth of Forth; C. S. i. 254. See however note on i. 12. Professor Rhŷs would read 'Iuden,' understanding it of Edinburgh; C. B. pp. 132, 133. Jedburgh and Jedworth have also been suggested by Mr. Nash; Cambrian Journal, 1861, p. 15. In any case, if the statement is worth anything, it points to Oswy's being driven to the northern part of his kingdom. In Nennius, however, the treasure is extorted by Penda; in Bede it is offered to him by Oswy and declined.

'Perfidus.' **rex perfidus**] For the meaning of 'perfidus,' see on i. 7, p. 18. That Penda was 'perfidus' also in the ordinary sense, appears from ii. 20; and W. M. calls him 'hominem . . . ad furta belli peridoneum,' i. 21.

XII . . . praediorum] 'twelf boclanda æhte,' 'twelve estates of booklands,' AS. vers.

p. 178. siquidem . . . habuere] Om. AS. vers.

Egfrid a hostage. **obses tenebatur**] A striking proof of the depression of Oswy's power. It may have been in the 'expeditio Iudeu' that Oswy had to surrender him. He was the younger son and Oswy's favourite, according to Lib. Eli. pp. 24, 27, 28; see on c. 1.

Cynuise] 'Cynwisse,' AS. vers. W. M. calls her Kyneswitha, i. 77, which was the name of one of Penda's daughters; see on c. 21.

Ethelwald of Deira. **Oidiluald**] See on c. 23.

eisdemque . . . exspectabat] For this passage the AS. vers. has '7 feaht 7 wonn wiðð his eðle 7 wiðð his fædran,' 'and he fought and contended against his country and against his uncle'; which gives a very different complexion to the affair. It is hard to say whether this version is due to a mere misunderstanding, or

whether it was made deliberately; and if the latter, with what authority and motive.

duces] 'aldermonna 7 heretogena,' 'aldermen and dukes,' AS. vers.; 'cynebearna,' Sax. Chron. E. F.; 'regulos,' F. Lat. Among these were no doubt the British princes mentioned by Nennius. Both Tigh. and Ann. Ult. mention the slaughter of thirty kings, 'reges;' and both enter the battle twice, at an interval of six years. Princes slain on the Winwæd.

auctor ipse belli] Bede nowhere tells us how this was. The Liber Eliensis, after mentioning Anna's death, says, 'cui frater Edilherus successit in regnum. Hic Pendae regi amicus factus, sub eo regnaturus, deinde suscepit imperium,' p. 23. Ethelhere of East Anglia.

prope fluuium Uinuaed] 'neah Winwede streame,' AS. vers. Nennius, *u. s.*, says, 'Osguid . . . occidit Pantha in campo Gai, et nunc facta est strages Gai Campi, et reges Brittonum interfecti sunt, &c. (*ut supra*) . . . Solus autem Catgabail, rex Guenedotae regionis, cum exercitu suo euasit de nocte consurgens, quapropter uocatus est Catgabail Catguommed [*i. e.* "the battle-seizer who battle avoids," *or* "the fighter who fights shy"].' The site of the battle is very uncertain. Much depends on what is meant by the 'regio Loidis' below. Most commentators understand the district round Leeds to be meant; Camden; Smith; Thoresby, Ducatus Leodiensis, ed. Whittaker, pp. 143, 144; Whitaker, Elmete and Loidis, p. 3; Pearson, Historical Maps; Raine, D. C. B. iv. 166, who identifies the Winwæd with the Went, a tributary of the Don. Others, *e. g.* Skene, C. S. i. 254, 255; Nash, *u. s.* pp. 1–16, understand it of the Lothians. Mr. Skene's earlier view, P. & S., pp. cxvi. f., does not seem to have much to recommend it. As Leeds is in Deira, Ethelwald's territory, a battle there would imply a forward movement on the part of Oswy. There is nothing in Bede's narrative inconsistent with this. The words 'confisus occurrit,' *supra*, may be thought to favour it. The other view suits better with the situation as deduced from Nennius' account, if any value can be attached to that. Moreover, Fl. Wig., speaking of Penda's march to the Winwæd, says distinctly: 'in *Berniciam* ad debellandum regem Oswium ascendit,' i. 23. The second part of the name Winwæd is the Saxon wæð, 'a ford.' The first part may be connected with 'winnan,' to fight. It is impossible not to be reminded of the battle of Brunanburh, which in the Egils Saga, c. 52, is called 'Vinheiði,' 'Winheath,' and in S. D. 'Wendune,' or 'Weondune,' i. 76; ii. 93. Unhappily the site of Brunanburh is as uncertain as that of the Winwæd. Hen. Hunt. here again has a proverb: Battle of Winwæd.

'unde dicitur
In Winwed amne uindicata est caedes Annae
Caedes regum Sigbert et Ecgrice
Caedes regum Oswald et Edwine'; p. 60.

Cf. W. M. i. 76. On p. 97 Hen. Hunt.'s imagination conceives of Penda as visited by a sort of heaven-sent confusion in the battle. W. M., i. 55, exults in the downfall of 'illud uicinorum excidium, illud perduellionum seminarium.' Professor Rhŷs thinks that Celts from Cornwall, Ireland, and Scotland were present in Penda's army; C. B. p. 140. If so, this is another point of resemblance with Brunanburh. The battle was decisive as to the religious destiny of the English: 'with it all active resistance on the part of the older heathendom came to an end'; Green, M. E. p. 310.

dedit filiam suam] She is called Ethelfleda by W. M. i. 56. On the dedication of infants to the religious life by their parents, cf. Introduction, p. ix.

XII . . . terrarum] 'þa twelf boclond,' 'the twelve booklands,' AS. vers.

in prouincia Derorum] This shows that Oswy now for the first time got possession of the whole of Northumbria. We hear nothing as to the fate of Ethelwald.

Hartlepool. **p. 179. Heruteu**] 'Heorotea,' AS. vers.; 'Heortesig,' Fl. Wig. i. 23, *v.* critical note. Now Hartlepool. The cemetery of this monastery was discovered in 1838, and some remarkable slabs were found; Raine in D. C. B. iv. 879.

insula cerui] Cf. 'Insula que Cerui dicitur, que est inter Plumbinum [Piombino] et Elbam [Elba]'; Pertz, xviii. 302. The island of Capraja is probably meant.

Hild] On her *v.* iv. 23.

Foundation of **post biennium**] 657 A.D.; *v. inf.*

X familiarum] *i.e.* it was one of the twelve monasteries founded by Oswy in fulfilment of his vow.

Whitby. **Streanæshalch**] 'Quorum praecipuum monasterium, tunc foeminarum, nunc uirorum, . . . antiquo uocabulo Streneshalh, modo Witebi nuncupatur. . . . Illud coenobium, sicut et omnia eiusdem regionis, tempore Danicae uastationis . . . deletum; . . . nunc mutato nomine, paululum pro tempore restauratum, antiquae opulentiae uix tenue praesentat uestigium;' W. M. i. 56. For its restoration in the eleventh century, *v.* S. D. i. 111; ii. 202. W. M. is wrong in saying that it was a 'monasterium foeminarum' under Hild. It was a mixed monastery; iv. 23.

Elfled. **discipula . . . magistra**] 'discipula 7 leornung mon . . . magister 7 lareow,' AS. vers., retaining the Latin words together with the

translations. By 'magistra' Bede means abbess (which office she held in conjunction with her mother Eanfled, iv. 26, p. 267, cf. App. I. § 18, who seems to have retired thither after the death of Oswy). As abbess, Elfled was a great friend of St. Cuthbert, and more than one of his miracles are connected with her; Baed. Vit. Cudb. cc. 23, 34; Vit. Anon. §§ 28, 39. She played an important part in the final restoration of Wilfrid; Eddius, cc. 43, 59, 60, who calls her 'sapientissima uirgo, semper totius prouinciae consolatrix optimaque consiliatrix,' c. 60. There is a commendatory letter from her to Adolana, Abbess of Palatiolum [Palentz], near Trèves, in Mon. Mog. p. 49.

conpleto . . . numero] She was barely a year old at the time of the battle of the Winwæd, Nov. 15, 655. Therefore she must have been born at the end of 654 or the beginning of 655, and must have died at the end of 713 or in 714. Her death is mentioned in the Irish Annals, 'Filia Ossu in monasterio Ild moritur;' Ann. Ult. 712; Tigh. 713.

Aeduini] For Edwin's translation, cf. on ii. 20, p. 125. The others were probably buried there in the first instance. The Glastonbury myth translates Eanfled to Glastonbury; W. M. i. 25. Translation of Edwin.

tertio decimo . . . Decembrium] This would be Nov. 15, 654, as Oswy's thirteenth year extended from Aug. 5, 654, to Aug. 4, 655. But in v. 24, p. 354, Bede distinctly says that Penda fell in 655. The three oldest MSS. of the Sax. Chron. (A. B. C.) say the same. This date agrees with the statement above, c. 21, p. 170, that it was two years after the conversion of the Middilangli, and with the chronology of Wulfhere's reign; see below. It may therefore safely be adopted. We have had other instances, c. 14, pp. 154, 155, notes, in which Bede is one in arrear with Oswy's regnal years. This mistake may be connected with the mistake into which Bede has probably fallen as to the date of Oswy's death. See on iv. 5. Date of the battle of the Winwæd.

Lindisfarorum] On the oscillations of Lindsey between Mercia and Northumbria, *v. s.* on c. 11. Here, even after Oswy's victory, it so far remains Mercian as to be included in Diuma's diocese. But it does not follow from this that it was part of the district entrusted to Peada, any more than that he received the whole of Mercia. See below. Lindsey.

Diuma] The history and chronology of the Mercian episcopate are very obscure: 'Nusquam crassiores tenebrae, nusquam plures nodi quam in successione episcoporum Merciensium,' says Wharton, Ang. Sac. i. 423. Something may however be made out. Diuma was appointed after Penda's death, Nov. 15, 655, c. 21, pp. 170, 171; and most likely before Peada's murder, spring, 656. Mercian bishops.

The retirement of Ceollach is probably to be connected with the successful rebellion of Wulfhere against Oswy in 658, which put an end to Northumbrian influence in Mercia. Diuma must therefore have died in or before 658, and Bede, *u. s.*, says that he only laboured in his episcopate 'tempore sub pauco.' He also says that Ceollach's retirement was 'non multo post' his appointment, and that Trumhere was appointed, 'temporibus Uulfheri regis,' ib. There is therefore nothing in Bede inconsistent with the dates given by Thomas Chesterfield, Canon of Lichfield, in the fourteenth century, in his history of that see; Diuma, 656; Ceollach, 658; Trumhere, 659; Ang. Sac. i. 423–425, with Wharton's notes.

Bede counts Iona as part of 'Scottia.'

ad Scottiam rediit] 'to Scottum hwearf,' 'returned to the Scots,' AS. vers. Above, c. 21, p. 171, Bede had said, 'reuersus est ad insulam Hii.' We have therefore clear proof that according to Bede's usage Iona is in 'Scottia,' *i.e.* in Ireland. (It does not imply that he ever uses 'Scottia' in the modern sense of Scotland. See on i. 1; Rs. Ad. pp. 184, 341.) So again Colman 'missus a Scottia,' c. 25, p. 182, 'in Scottiam regressus est,' c. 26, p. 189; while in iv. 4 it is said that he 'relinquens Brittaniam . . . primo uenit ad insulam Hii,' p. 213. Lastly, in c. 27, p. 193, Egbert vows that he will never return to *Britain*, while in v. 9 he is divinely commanded to go to Iona. Adamnan, on the contrary, always includes Iona in Britain, and opposes it to 'Scottia'; *e.g.* in i. 13 he speaks of Columba as 'in Britannia peregrinantem;' cf. iii. 22. Persons leaving Iona for Ireland are spoken of as going 'ad Scotiam,' i. 17, 18, 22; and persons coming to Iona from Ireland come 'de Scotia ad Britanniam,' ii. 39; cf. iii. 23.

Ingetlingum] *v. s.* c. 14.

propinqua] Second cousin; she being a daughter of Edwin, who was nephew of Ælfric, Oswin's grandfather; c. 1.

High-born abbots.

p. 180. **propinquus . . . regis**] On the evils which sometimes resulted from the appointment of high-born abbots, *v.* Introduction, p. xxxv.

Oswy's overlordship.

ceteris . . . praefuit] 'in aldordome ofer wæs,' 'was over them in authority,' AS. vers.; *i.e.* as Bretwalda. So ii. 5: 'cunctis australibus . . . prouinciis . . . imperauit;' where the Bretwaldadom is spoken of. Of course the nature of Oswy's authority over these other southern provinces was different in kind from that which he exercised over Mercia, which he held for a time by right of conquest. Cf. c. 1: 'cum Osuiu . . . regnum eius [*sc.* Pendan] acciperet;' 'quod sibi' (adds W. M. i. 77) 'et uictoriae in patrem, et affinitatis iure in filium competere uidebatur.' He also says of Oswy: '*ex quo tempore* omnibus pene Anglis uel ipse

praesedit, uel praesidentibus imperauit.' The words of Bede and Malmesbury entirely bear out what was said above as to the date of the commencement of Oswy's overlordship. On the difference between 'regnum' and 'imperium,' see on ii. 5, p. 89.

gentem Pictorum . . . subiecit] This too seems to have been subsequent to the defeat of Penda. This ascendency Northumbria maintained under Oswy, iv. 3, *ad init.*; and under Egfrid, iv. 12, *ad fin.*; until the defeat and death of the latter in 685, when the Picts recovered their independence, iv. 26, p. 267. If Skene's suggestion cited on c. 1 is correct, Oswy was uncle to Talorg, King of the Picts at this time. Note that the Picts are said to have been subjected not 'imperio' but 'regno Anglorum'; cf. i. 25, ii. 5, notes. He reduces the Picts.

quo tempore . . . Merciorum] If the 'South Mercians' may be identified with the 'Middilangli' of c. 21, Oswy in this grant was merely confirming what Penda had already given. The Sax. Chron. is wrong: (i) in making Peada succeed to the whole of Mercia on Penda's death; (ii) in placing Peada's death two years after Penda's; (iii) in making Wulfhere succeed to the whole of Mercia immediately on Peada's death. Peada.

qui sunt . . . VII milium] 'þa seondon, þæs þe men cweðað, fif þusendo folces, . . . þara londes is seofon þusendo,' AS. vers.

proximo uere . . . paschalis] In 656 the *Roman* Easter was on April 17.

tribus annis] *i.e.* in 658. Wulfhere reigned seventeen years (below), which brings his death to 675, the date given, v. 24, p. 354. This confirms 655 as the date for the battle of the Winwæd. Chronology.

duces] 'heretogan 7 aldormen,' AS. vers.; cf. *sup.* on p. 178. The former word indicates military, the latter civil authority; cf. S. C. H. i. 112, 113, 158–160; Kemble, Saxons, ii. 125–150.

leuato] This phrase is probably a relic of the time when a newly elected king was raised aloft on a shield and presented to the multitude; Kemble, i. 154; Bright, p. 180, and reff.

Uulfhere] 'Suscitauit . . . Dominus sibi hunc mitissimum,' says Eddius, c. 14, of Wulfhere's elevation. He was a supporter of Eddius' hero, Wilfrid. (Yet cf. ib. c. 20.) On Wulfhere, cf. D. C. B. iv. 1194, 1195; Green, M. E. pp. 306–308, 328–330. Wulfhere.

occultum seruauerant] Cf. the case of Joash, 2 Kings xi.

principibus] 'ealdormen,' AS. vers. It would seem that after Peada's death Oswy administered the whole of Mercia by his own officials. Bede has been much commended for his evident sympathy with this movement for independence in Mercia, though himself a Northumbrian; Bright, pp. 179, 180. Revolt of Mercia.

Mercian bishops.

Trumheri . . . Uynfridum] Trumhere, 659–662; Jaruman, 662–667; Ceadda, 669–672; Wynfrid, 672–675 (?); Stubbs, Episc. Succ. p. 164.

CHAPTER 25.

Omission of the Synod of Whitby from Anglo-Saxon sources.

P. 181] This chapter and the next are not in the AS. vers. nor in the Capitula. It is very noteworthy that the Sax. Chron. also omits all notice of the Synod of Whitby. In the case of MSS. A. B. C. this may be due to the fact that in their text the notices of events are taken not from the main narrative of Bede, but from the chronological summary, v. 24, p. 354. But this explanation will not apply to MS. E., which (following in the steps of D., which is here defective) draws directly from the body of Bede's work, and from the Latin original.

Finan] Cf. AA.SS. Feb. iii. 21–23.

Lindisfarne an offshoot of Iona.

a Scottis . . . missus] Cf. the similar phrase, c. 5, *ad fin.*; *inf.* 'qui ipsum miserant,' 'missus a Scottia,' p. 182; 'qui me huc episcopum miserunt,' p. 184. We note how entirely the church of Lindisfarne formed part of the 'prouincia' of Iona.

Church of Lindisfarne.

ecclesiam . . . congruam] Cf. notes to c. 17, *supra.*

more Scottorum] See above on ii. 14.

Theodorus . . . dedicauit] Possibly in 678, when he went northwards on the occasion of Wilfrid's deposition; iv. 12; cf. D. C. B. iv. 928.

plumbi lamminis] So Wilfrid at York: 'culmina corrupta tecti renouans, artificiose plumbo puro detegens;' Eddius, c. 15.

quaestio . . . magna] On the paschal question, *v.* Excursus.

Ronan.

Ronan] Nothing seems to be known about this person. There are several Ronans in the Irish Calendar (see Mart. Don. Index) and two in the Scotch Calendar; Reeves, Ad. p. 416. Mabillon's proposed identification of him (Ann. Bened. i. 474) must be regarded as highly uncertain.

Paschal controversy.

quod esset . . . animi] Does this refer to Ronan or Finan? The word 'acerrimus' above might point to the former. If it refers to the latter we are reminded of Aidan's unsuccessful predecessor, 'austerioris animi uir;' c. 5, p. 137. Anyhow, as usual, bitterness begot bitterness.

p. 182. nonnumquam] According to Stevenson this difference of a week would have occurred in 665. If so, there was an obvious motive for holding the Synod in 664.

Date of Finan's death.

defuncto . . . succederet] Colman, when he retired, had been bishop three years; c. 26, p. 189. Finan would seem therefore to have died in 661. The Ann. Lindisf. place his death in 660,

though they give Colman an episcopate of three years, and place the Synod of Whitby in 664; Pertz, xix. 504. Tighernach also places Finan's death in 660, while Ann. Ult. and Mart. Don. p. 10, place it in 659, all three calling him 'mac Rimedo,' 'son of Rimid;' and a group of foreign chronicles place it in 658; Pertz, i. 87; ii. 237; iii. 2, 110. On the title wrongly given by Eddius to Colman, see on ii. 20. No doubt Aidan, Finan, and Colman did act as bishops for the whole of Northumbria; but they never received the pallium, nor were there any other bishops over whom they could exercise metropolitan authority; see on c. 3.

illorum . . . inbutus] Cf. Oswald, c. 3, p. 132; and contrast Oswin, c. 14, p. 157.

Uilfridum] See v. 19, and notes. Alchfrid was also influenced by Cenwalh of Wessex; Eddius, c. 7. Wilfrid.

multum temporis] Three years; v. 19, p. 324.

p. 183. XL familiarum] 'XXX familiarum,' v. 19, p. 325; and so Eddius, c. 8: 'terra XXX mansionum.'

Inhrypum] Ripon. For the form of the name, see on ii. 14, p. 115.

qui Scottos sequebantur] Including Cuthbert and Eata; *v.* notes on c. 26, v. 19.

Agilberctus] *v. s.* c. 7, p. 140, and notes.

quod interpretatur] This etymology is very obscure; I have found nothing either in the dictionaries or glossaries which throws any light upon it, though 'farus' and 'sinus' are both frequently glossed. My friend Mr. Mayhew tells me that this is an old crux. He says, 'The obvious translation of *stréones healh* is *the Rock of Gain.*' Synod of Whitby.

synodus fieri] It must have been held somewhat early in the year 664; for at the time when Ceadda set out for Kent, which must have been some little time after the Synod, the news of Archbishop Deusdedit's death (ob. July 14, 664) had not reached Northumbria, c. 28; cf. H. & S. iii. 106.

reges ambo] Oswy and Alchfrid. In c. 28, *ad init.* and in v. 19, p. 325, Alchfrid is also called 'rex.' So: 'Alchfrithus qui cum Oswiu patre suo regnabat,' Eddius, c. 7; 'regnantibus Oswiu et Alchfritho filio eius,' ib. c. 10. He was under-king of Deira: 'Alhfrid . . . qui regi Oithelwaldo, regis Oswaldi filio, in regnum successit'; Fl. Wig. i. 25; probably after the Winwæd; cf. on cc. 1, 23. For his subsequent fate, see on c. 28, *ad init.* Alchfrid.

Hild] 'Colmannus . . . Hildem . . . sectae suae fautricem . . . secum . . . duxit;' Eadmer, Vita Wilf. c. 10 (H. Y. i. 171). She probably accepted the decision of the council on the paschal controversy. But she continued her opposition to Wilfrid; for Pope John VI, in 704, referring to Wilfrid's earlier appeal of 679, speaks Opposition of Hild to Wilfrid.

of 'contrarii eius qui a Theodoro . . . et Hylda . . . ad eum accusandum huc . . . aduenerant'; Eddius, c. 54; H. & S. iii. 262. This was only a year before Hild's own death, and when she had already been five years 'tested' (examinari) by the 'long disease' of which she died; iv. 23, p. 256. In forming an estimate of Wilfrid's conduct, this is a consideration which cannot be omitted.

Cedd acts as interpreter.

Cedd . . . interpres] His brother Ceadda had, as a young man, lived some time in Ireland; iv. 3, p. 211. Whether Cedd had ever done the same, we are not told. But in any case he must have had ample opportunity of learning Irish from the Irish monks at Lindisfarne.

p. 184. quam ego per interpretem] Note that Agilbert, after all the years spent in Wessex, could not speak English; cf. c. 7, p. 140: 'pertaesus barbarae loquellae,' and note.

Pictos . . . Brettones] Cf. Fridegoda's contemptuous enumeration:

'Scottica plebs, et Picta cohors, uulgusque Britannum.'

Vita Metr. Wilf. v. 248; H. Y. i. 116.

Judaism of the early Church.

p. 185. iudaizante . . . ecclesia] There can be no doubt that in this account of the conference Bede states the arguments of the two parties in his own way, and in his own words. The account in Eddius, c. 10, is very much shorter. The points which the two accounts have in common are the appeal of Colman to the practice of St. John, the appeal of Wilfrid to the Council of Nicaea, and the determination of Oswy not to risk offending St. Peter. This particular argument as to the very gradual way in which Judaic observances were eliminated from the early Church, which shows a genuine historical sense, appears constantly in Bede's works: 'Primitiua in Hierosylmis ecclesia multas legis cerimonias etiam iuxta litteram obseruabat, iudaizantibus quoque eis qui ex gentibus uocati . . . fuerant. . . . Neque enim ualebant ea, quae a Deo esse constituta nouerant, repente quasi noxia repellere'; Opp. vii. 222, 223. 'Mota persecutione . . . retrahebant se . . . apostoli . . . ab ipsa iudaizandi consuetudine, quam ob deuitandum . . . scandalum . . . tenuerant'; viii. 136; cf. ib. 130, 185, 210; x. 2; xii. 66, 83. In Opp. x. 198 (=xi. 314) Bede rightly fixes on the destruction of the Temple as the great turning-point in the history of the Church with reference to this matter.

quomodo . . . Iudaeis] This passage is wrongly punctuated by the editors, who put a full stop after *abdicare*, thus destroying the sense; for the sentence 'quomodo . . . est' is parenthetical, and the words 'ne scandalum facerent,' &c., are explanatory of 'nec . . . ualentibus . . . abdicare.' The sense is: 'they could not for fear of offence suddenly give up the law, in the same way as it is neces-

sary for converts to abandon idolatry.' On the distinction here drawn, cf. the passage quoted above, on i. 30, from Opp. xii. 67, which has reference to one of the examples given below, the circumcision of Timothy by St. Paul.

quod . . . totondit] 'Haec fecit Paulus, non . . . oblitus quid de abolitione legis . . . statuerat, sed ne scandalizarentur qui ex Iudaeis crediderant. . . . Quidam codices plurali numero habent *totonderunt* . . . id est Priscilla et Aquila. Sed . . . Hieronymus et Augustinus . . . et singulari numero ponunt, et de Paulo interpretantur'; Opp. xii. 73. Here Bede by adding 'cum Priscilla' seems to adopt the plural, and to understand it of all three. The singular is of course correct (κειράμενος), but commentators are not yet agreed whether it refers to Paul or Aquila; see Meyer, Comm. *ad loc.*, Acts xviii. 18.

ad uesperam incipiebat] Cf. De Temp. Rat. c. 5: 'populus Israel . . . festa omnia sua, sicut et nos hodie facimus, uespere consummabat, dicente legislatore: "a uespera usque ad uesperam celebrabitis sabbata uestra"'; Opp. vi. 153. Festivals begin at evening.

p. 186. curabat; quod uos non facitis] Here Bede makes Wilfrid admit that the Celts were not strictly speaking quartodecimans. In Eddius he roundly asserts this, c. 12; cf. cc. 14, 15; see on ii. 19, p. 123. The Celts not quartodecimans.

Anatolius] Above, c. 3, p. 131, Bede has alluded to the appeal of the Celts to the authority of Anatolius, and indicated his opinion of its worthlessness. In his 'Epistola ad Wicredam . . . de aequinoctio uernali iuxta Anatolium,' Bede hints that the Latin text of Anatolius had been deliberately corrupted by the opposite party: 'uerisimile uidetur . . . libellum Anatolii . . . in aliquibus Latinorum exemplaribus esse corruptum, eorum . . . fraude, qui paschae uerum tempus ignorantes, errorem suum tanti patris auctoritate defendere gestirent.' Then after mentioning other hypotheses, he concludes: 'quid sane horum sit uerius, illi potius, qui Anatolium Graecum legunt, uideant'; Opp. i. 161. That the Anatolian Canon on which the Celts relied really was a forgery, see D. C. A. i. 593, 594; Bright, pp. 79, 198; M. & L. p. 220; Ideler, ii. 229, 230, 297, 298. Anatolius.

p. 187. patrem nostrum Columbam] Yet Columba himself was said to have foretold the paschal controversy; Ad. Vit. Col. i. 3 *ad fin.* Columba.

miracula] For the miracles of St. Columba, see especially Adamnan's life, which was written almost wholly from this point of view, Rs. Ad. p. 7.

possem respondere] For the argument, cf. the passage from Gregory's letter to Augustine, quoted on i. 31. If Wilfrid did use any argument of the kind, we cannot wonder that he should have provoked bitter hostility. Insolence of Wilfrid.

p. 188. **simplicitate rustica**] Cf. c. 4 *ad fin.*: 'ut barbari et rustici'; cf. Sig. Gembl. *ad ann.* 598. 'Columba . . . rustica simplicitate pascha dominico die celebrari neque didicit neque docuit;' Pertz, vi. 320. It is curious that having taken his phraseology from Bede, he should have departed so far from his facts, and made Columba a quartodeciman in the strict sense.

calculator] Cf. v. 21, p. 341.

uno de angulo] For the later derivation of Anglia from angulus, see on i. 15; ii. 1.

'Etiam' = 'yes.'

etiam] = 'yes.' Cf. *inf.* v. 2: 'dicito Gae [yea], quod est lingua Anglorum uerbum affirmandi, . . . id est, etiam'; p. 284; v. 6, p. 291; v. 9, p. 297. So H. Y. i. 441.

St. Peter, gate-ward of heaven.

p. 189. **ne forte . . . probatur**] So Aldhelm to Gerontius, King of Cornwall, on this same question: 'Si ergo Petro claues coelestis regni a Christo conlatae sunt, . . . quis, ecclesiae eius statuta . . . spernens, . . . per coelestis paradisi portam . . . ingreditur?' Aldh. Opp. p. 88; H. & S. iii. 272; Mon. Mog. p. 30.

CHAPTER 26.

domum rediit] It is clear therefore that Bede regards Agilbert as having come from Gaul to Northumbria on this occasion; *v. s.* on c. 7.

sectam] So in v. 19, p. 325, with reference to this same event: 'eliminata . . . Scottorum secta.'

Iona part of Scottia.

Scottiam regressus est] 'primo uenit ad insulam Hii'; iv. 4. So that here again we see that Bede considers Iona as part of 'Scottia'; see on c. 24. Under 664 the Ann. breves Fuldenses have 'Colmani obitus'; Pertz, ii. 237. The compiler, or the authority which he copied, mistook the 'Colman abiit' of other chronicles, Pertz, iii. 2; iv. 2, for 'Colman obiit,' which latter is found in Ann. Fuld.; Pertz, iii. 110*.

tractaturus cum suis] *i.e.* with the ecclesiastical authorities at Iona.

Cedd] *v. s.* cc. 22, 23, 25.

annus . . . XXII^us^] Oswy's twenty-second year was from Aug. 5, 663, to Aug. 4, 664.

episcopatus . . . Scottorum] *v. s.* on c. 5.

Scottos austrinos] *v. s.* on c. 3.

permodico tempore] He died the same year, of the plague, c. 27.

p. 190. **fratribus . . . maluerunt**] Even these submitted with an ill grace to the new rules; see on iv. 27.

Eata.

Eata] He was abbot when Cuthbert entered Melrose in 651; Vit. Cudb. c. 6. He brought Cuthbert with him when he came

at Alchfrid's request to organise his new monastery at Ripon, ib. c. 7; shortly before 'paulo ante' Alchfrid transferred it to Wilfrid in 661, *supra*, c. 25, p. 183; v. 19, p. 325. Florence in fact calls him 'Hrypensis monasterii fundator,' i. 25; so in the same sense Ceolfrid is called founder of Jarrow; Hab. § 7, p. 370, note. Both Eata and Cuthbert quitted Ripon rather than conform to the Roman Easter and tonsure; c. 25, p. 182, note; Vit. Cudb. c. 8. 'Had they been permitted to remain, . . . it may . . . be that the church of Durham would never have been founded;' Raine's Hexham, i. 26. It was perhaps to take their place that Tunbert and Ceolfrid were invited from Gilling to Ripon by Wilfrid; Haa. § 3. They returned to Melrose, of which Eata had probably never resigned the abbacy. They must however, like Cedd, have accepted the decision of the synod on these points; and thus Colman, who could not bring himself to conform, was able to leave the monastery of Lindisfarne in the hands of one who had been trained in the school of Aidan. He seems to have retained the abbacy of Melrose along with that of Lindisfarne; Raine's Hexham, i. 26; S. C. S. ii. 209; D. C. B. ii. 21. In 678 he was consecrated bishop of Bernicia, with his See at Lindisfarne or Hexham, iv. 12, 27; v. 24, pp. 229, 269, 355. In 681 his diocese was divided, Tunbert being consecrated to Hexham, and Eata remaining at Lindisfarne, iv. 12 *ad fin.* and note. On Tunbert's deposition, 684, Cuthbert was elected to succeed him, and consecrated, Easter 685; and as he preferred to remain at Lindisfarne, Eata was transferred to Hexham, iv. 28, p. 273. As to the date of his death, see on v. 2 *ad init.* The life of him printed by the Surtees Soc. Misc. Biog. pp. 121–125, and again in Raine's Hexham, i. 211–215, is little more than a cento of passages taken from Bede. There is a church dedicated to Eata at Attingham or Atcham on the Severn (the birthplace of Ordericus Vitalis); the name of the place being no doubt also derived from him; cf. D. C. B. ii. 21.

Mailros] On its later history, cf. H. & S. ii. 28, 161.

unus de . . . pueris] One of the 'paruuli Anglorum' who 'inbuebantur praeceptoribus Scottis,' c. 3, p. 132; possibly redeemed by Aidan from slavery, c. 5, p. 136. The number twelve is of course an imitation of the number of the Apostles. For other instances of its occurrence, *v.* Rs. Ad. pp. 299–303; Morison's St. Bernard, p. 25. Aidan's twelve English boys.

non multo post] Fourteen years, 678, *v. s.*

ecclesiae Lindisfarnensi] Strictly of all Bernicia, with option of fixing his See at Hexham or Lindisfarne, *v. s.* In iv. 28, p. 273, Bede has committed the converse inaccuracy.

domum] *i.e.* to Iona.

secretario] *v.s.* ii. 1, p. 79.

Character of the Scotic missionaries.

quantae autem, &c.] In the whole of this paragraph Bede is obliquely glancing at the ecclesiastical evils of his own time; *v.* Introd. p. xxxv. The glow of the description shows how warmly Bede sympathised with the Scotic missionaries in spite of their paschal heresies.

nil . . . habebant] Cf. Ann. Stadenses, A.D. 1179: 'erat [in concilio Lateranensi] episcopus Hibernensis qui Henrico scholastico Bremensi retulit, se non habere alios reditus praeter tres uaccas lactantes, quas in defectu lactis parochiani sui per alias innouabant;' Pertz, xvi. 349.

potentium saeculi] So of Citeaux under Stephen Harding; cf. Morison's St. Bernard, p. 16.

p. 191. unde . . . habitus] A story however in the early life of Cuthbert seems to show that even then monks were not always popular in Northumbria. A crowd of people, seeing some monks in jeopardy, 'coepit irridere uitam conuersationis eorum, quasi merito talia paterentur, qui communia mortalium iura spernentes noua et ignota darent statuta uiuendi;' Vit. Cudb. Pros. c. 3.

ubicumque clericus, &c.] Cf. *inf.* iv. 27, p. 269, which is itself taken from Vit. Cudb. c. 9.

nam neque alia, &c.] Contrast the Ep. ad Egb. §§ 7, 8, pp. 410–412, notes.

CHAPTER 27.

Eclipse.

eclipsis solis] The AS. vers. retains the Latin words and adds a gloss: 'þæt is sunnan asprungennis þæt heo sciman ne hæfde, 7 wæs eatolice on to seonne,' 'that is a failing of the sun, so that it had no light, and was dreadful to look on.' The regular word in the chronicles for the eclipsing of the sun or moon is 'âþýstrian,' lit. 'to grow dark.'

die tertio] It was really on the first. Bede makes the same mistake in the Chron. 'sequente anno facta est eclipsis solis, *quam nostra aetas meminit*, quasi decima hora diei, quinto nonas Maias'; Opp. Min. p. 197. For the reasons which made it memorable, see next note. Smith, *a. l.*, traces Bede's error to the incorrectness of the dates of the new moons in the Dionysian cycle of nineteen years.

Visitations of the plague

pestilentiae lues] There is a short chapter on the causes of pestilences in Bede's De Nat. Rer. c. 37; Opp. vi. 115; cf. Werner, pp. 118, 119. There were several visitations of the plague in the

seventh century in Britain and Ireland. This of 664 seems to have been the most noted of them. The coincidence with the eclipse, the highly dramatic incident of the deaths on the same day (July 14) of the king of Kent and the archbishop of Canterbury, iv. 1, would tend to impress it on men's minds. It carried off Tuda in the first year of his episcopate, and Bishop Cedd at Lastingham, c. 23. The death of Bishop Damian of Rochester, iv. 2 *ad fin.*, may have been due to the same scourge. It caused the partial apostasy of the East Saxons, c. 30. The incident of Egbert and Edilhun narrated here is to be assigned to this same visitation. Many, following Florence of Worcester, i. 27, *e. g.* Bright, pp. 207, 208, Stubbs and Raine in D. C. B. i. 323, 725, further assign to this the death of Boisil, Provost or Prior of Melrose, and the sickness and recovery of Cuthbert, who succeeded him in that office; Vit. Cudb. c. 8; cf. *inf.* iv. 27. But that must certainly be placed earlier; for Cuthbert was provost of Melrose 'aliquot annos'; ib. c. 9; and in 664 he was transferred to Lindisfarne. On the other hand it was subsequent to the expulsion of Eata and himself from Ripon in 661, and may probably be assigned to that year. So Raine, Hexham, I. xxi f.; and Smith and Stevenson on Vit. Cudb. c. 8. According to the life of Oswald the plague visited Northumbria in his reign, 634 × 642; S. D. i. 347–349. There were also outbreaks after 664. Ceadda died of the plague, March 2, 672; Fl. Wig. i. 30; Ang. Sac. i. 426; while during Cuthbert's residence on Farne, 676 × 684, nearly the whole of the Lindisfarne brethren were swept off by it; Introd. p. xxxii. It carried off St. Ethelthryth in 679 or 680, iv. 19, p. 244; and Cadwalader in 682; see on v. 7. The story told, Vit. Cudb. c. 33; Vit. Anon. § 35, implies a visitation in Cuthbert's episcopate, 685 × 687; probably the same during which Abbot Eosterwine died, and the incident of Ceolfrid and the little boy reciting the offices occurred; Introd. p. xii. According to Adamnan, Vit. Col. ii. 46, the plague was raging in Northumbria at the time of his two visits. These were probably in 686 and 688; see on v. 15. The story of the miracle at Barking implies a visitation subsequent to the foundation of that monastery, iv. 7; while that at Selsey, iv. 14, must be 681 × 686; see on v. 19.

p. 192. **Tuda**] 'Se wæs æfter Colmane Norþanhymbra biscop,' 'who was bishop of the Northumbrians after Colman,' adds AS. vers.; an addition necessitated by the omission of cc. 25, 26. Tuda.

Pægnalaech] There is an extraordinary variation in the later authorities as to the name of Tuda's burial-place. The Sax. Chron. *ad. ann.* 664, E. has 'on Wagele'; Gaimar (M. H. B. p. 781) has 'Paggle,' with the ordinary confusion of W and P; H. H. Pægnalaech.

p. 100, has Wemalet, with a *v. l.* Weinalet, which last may easily be a miswriting of Peinalec, which is not so far from Bede's form. Wagele has been identified with Whalley on the borders of Lancashire and Cheshire, *v.* Earle, Sax. Chron. *a. l.*; H. & S. iii. 444. Smith would identify Pægnalaech with S. D.'s Wincanheal, or Pincahala, ii. 43, 51, 376; and both with the modern Finchale, near Durham. But the whole matter is very uncertain.

The plague in Ireland.

Hiberniam quoque] The Ann. Ult. notice outbreaks of the plague in 663, 664, 666, 667, 682, 683, 699-702; Tigh. 664, 665, 667, 683, 684; F. M. 664, 666, 684. Cynifrid, formerly abbot of Gilling, died of the plague in Ireland; Haa. § 3. This was probably in 661, as it is mentioned in connexion with the migration of Tunbert and Ceolfrid to Ripon about that time. See on c. 26. The story of Wilbrord and the Irish scholar in c. 13, implies a visitation about 677, *v.* notes *a. l.* The Irish called it 'buide chonaill,' 'cron chonaill,' 'buidechair'; Lib. Hymn. pp. 123, 124; Ann. Ult. 555; F. M. 548, 664, and notes; the British called it 'y fall (*or* y fad) felen,' Rhŷs, C. B. p. 68; all names derived from the yellow colour of its victims. So 'flaua pestis,' Giraldus Cambr. Opp. iii. 57, 151. My friend and former good physician Dr. Tuckwell thinks that it was probably a malignant form of typhus.

nobilium . . . mediocrium] 'ge æðelinga ge oðerra,' both ethelings and others,' AS. vers.

Resort of students to Ireland.

qui . . . secesserant] Of this resort from Britain to Ireland for purposes of study or devotion Bede himself gives several instances. Besides the three mentioned in this chapter we have the cases of Wilbrord, c. 13; v. 10, *ad init.*; Tuda, c. 26; Ceadda, iv. 3, p. 211; Eddius, c. 14; Higbald, iv. 3, p. 211; Witbert, v. 9, *ad fin.*; the two Hewalds, v. 10; Haemgils, v. 12, p. 309. The case of Cynifrid from Haa. § 3, has been cited above. So the Frankish Agilbert, iii. 7, p. 140; cf. Bright, pp. 159, 160. The lives of the Cambro-British saints (ed. Rees) which are highly mythical, show that it was considered the correct thing for a British saint to have studied in Ireland, *e. g.* St. Cadoc, pp. 35, 36, cf. p. 59; St. Kebi, ib. pp. 184–186; cf. P. & S. pp. 112, 113. There is a letter from Aldhelm to a friend named Eahfrid who had spent six years in Ireland, 'uber sophiae sugens.' He says that the number of those who resorted to Ireland resembled a swarm of bees. He mentions as their subjects of study: grammar, geometry, physics, and the allegorical and tropological interpretation of scripture (*v.* Introd. § 14). He is however somewhat piqued that Britain, which has inherited the learning of Theodore and Hadrian, should have to resort to Ireland for instruction: 'ac si istic fecundo Britanniae in

cespite didascali . . . reperiri minime queant;' Opp. pp. 91–95. The letter would be very interesting if it were not almost unintelligible through the writer's puerile pomposity. In some cases the exile was not wholly voluntary, but was due partly to political causes. We find also exile in Gaul, iii. 8; iv. 23; Hist. Abb. §§ 2, 3; and in Italy, Hist. Abb. Anon. § 27.

magistrorum] In all the Irish monasteries there was a regular officer called the 'fer legind,' lit. 'man of reading,' lector, or professor; *v. s.* on c. 13.

sine pretio] That the Irish sometimes offered their learning for sale is shown by the story given above, on ii. 1, from the monk of St. Gallen.

duo iuuenes . . . de nobilibus] 'twegen geonge æðelingas,' 'two young ethelings,' AS. vers.

Ecgberct] See v. 9, and notes; cf. Opp. Min. p. 203.

Ediluini] *v. s.* c. 11, p. 149; *inf.* iv. 12, p. 229.

Rathmelsigi] Colman of Rath Maelsighe is commemorated in the Mart. Don. at Dec. 14. 'Colgan places it in Connaught, but the exact situation remains to be identified;' Rs. Ad. p. 379. Stevenson and M. & L. say Melfont or Mellifont, Co. Louth; but I find no real authority for this. Rathmelsigi.

adflicti] '7 him mon feores ne wende,' 'and their lives were despaired of,' AS. vers. adds.

p. 193. cubiculo . . . quiescebant] The infirmary of the monastery, the 'séocra manna inn' of the Sax. Chron. 1070 E., *v.* Introd. p. xxvii.

adeo] 'for Gode,' 'for God,' AS. vers.; so that the translator must either have read 'Deo' or misunderstood his text. The misunderstanding would be helped by passages like c. 4, p. 134, 'exulare pro Christo'; c. 19, *ad init.* 'pro Domino . . . peregrinam ducere uitam'; iv. 3, 23, pp. 211, 253, 'peregrinus pro Domino'; Hist. Abb. § 3, 'peregrinatio pro Christo.' Religious exile.

Brittaniam] As Egbert ended his days in Iona, this is another proof that Iona was not considered part of Britain, *v. s.* on cc. 24, 26; though 'ad ius quidem Brittaniae pertinet,' c. 3, p. 132. Iona not in Britain.

psalmodiam] *v. s.* on c. 5.

sacerdotii gradum] 'biscophade,' 'episcopal orders,' AS. vers. The evidence that Egbert was a bishop is collected in a note to v. 9, *ad init.*

nuper . . . DCCXXVIIII°] Om. AS. vers. This agrees with the date 731 for the writing of the Hist. Eccl.

p. 194. cuius . . . curabat] cf. iv. 30, p. 276; D. C. B. iii. 367. This threefold 'Lent,' if so it may be called, occurs frequently in Threefold Lent.

Irish sources. Thus we have 'corgus [= quadragesima] erraig,' or 'Spring-Lent,' Fél. p. xl.; 'samchorgus 7 gemchorgus,' *i. e.* 'Summer-Lent and Winter-Lent,' L. Br. 261 b, 74. The last, or forty days before Christmas, is also called 'corgus Moysi,' 'Moses' Lent,' Fél. p. clxvi, from the idea that it commemorated Moses' forty-days' sojourn in the mount. The Spring-Lent is also called 'in corgus mór,' 'the Great Lent,' L. Br. 9 b, 7.

CHAPTER 28.

Wilfrid.

Uilfridum] See v. 19, and notes.

regem Galliarum] Clothaire III, King of Neustria.

suisque] '7 his hiwum,' 'and his household,' AS. vers.

plurimis] Eleven, besides Agilbert, v. 19, p. 325; Eddius, c. 12; and note on iii. 7 *sup.*

In Conpendio] Compiègne.

propter ordinationem] Below v. 19, p. 326, Bede omits these words; and Eddius, c. 12 says that Wilfrid remained abroad 'spatium temporis' after his consecration. Any delay prior to the consecration, which cannot however be later than 664 (see on v. 19), may have been the result of the very unnecessary number of consecrators employed, which looks like a touch of vanity on Wilfrid's part. Anyhow the delay was very prejudicial to his cause; cf. G. P. 'quo ultra mare moras nectente,' p. 211.

Causes of Ceadda's (Chad's) appointment.

imitatus industriam filii] Alchfrid's sending of Wilfrid was 'cum consilio atque consensu patris sui,' v. 19, p. 325. It is difficult to account for Oswy's change of front. Eddius and Eadmer both attribute it to the influence of the 'quartodeciman' party, H. Y. i. 21, 174, whom the latter represents as using the (surely not unreasonable) plea 'ne, ecclesia diutius carente pastore, fides Christi . . . iacturam incurrat;" cf. Raine's Hexham, i. 25. It is possibly connected with the fate of Alchfrid who had been the leader of the Roman party, c. 25, v. 19, pp. 182, 325. It is certain that at this point he disappears from history; and probable that that disappearance, whether by death or exile, was due to his rebellion against his father which Bede has incidentally mentioned in c. 14 *ad init.*; cf. D. C. B. i. 72; iv. 167. The date on Alchfrid's cross at Bewcastle is 'fruman gear . . . Ecgfriþu,' 'the first year of Egfrid'; Stephen's Runic Monuments, i. 398 ff.; Sweet, Oldest English Texts, p. 124; but whether this refers to the date of Alchfrid's death, or to that of the erection of the cross, I do not know. If his rebellion is rightly placed here, it would account for the triumph of Wilfrid's opponents, bringing Deira

more directly under Oswy's government, and increasing the preponderance of Bernicia, which was more under Celtic and less open to Southern influence than Deira; cf. H. Y. I. xxvi. For the grounds on which Oswy had decided the issue of the Synod of Whitby were not those of an ecclesiastical enthusiast. There is however no reason to suppose that Ceadda, any more than his brother Cedd, refused to accept the decisions of the Synod as to Easter and tonsure.

His character.

uirum sanctum, &c.] Cf. the beautiful character of him in iv. 3. Even Eddius, who regards him as a usurper, calls him 'seruum Dei religiosissimum et admirabilem doctorem'; c. 14. For later lives of him (which add nothing to Bede), *v.* Hardy, Cat. i. 275–277.

p. 195. Eadhaedum . . . Hrypensis ecclesiae] He was in the first instance consecrated bishop of Lindsey, and was transferred to Ripon when Lindsey became Mercian again, probably in 679; *v.* on c. 11.

consecratus] 664; *v.* on v. 19.

Communion of the West Saxon with the British Church.

adsumtis . . . episcopis] Probably Cornish; H. & S. i. 124. This instance of communion and co-operation between the Churches of the West Saxons and Britons is of great interest; but it probably formed one of the grounds on which Ceadda's consecration was objected to by Theodore; see on iv. 2. It may be added that Wine's own ecclesiastical position was not above criticism in point of regularity; he having been 'sub-introduced' into the diocese of Wessex while Agilbert still held it; c. 7, p. 140.

secus morem] 'secus' as an adverb means 'otherwise'; when used as a preposition it is a vulgarism for 'secundum.' Bede here combines the adverbial *sense* with the prepositional *use*, giving it the force of 'contra.' Mr. Gidley was the first to call attention to this point; M. & L.

non enim . . . episcopus] It has been pointed out that this is an exaggeration. Even if Damian of Rochester was dead by this time, there was Boniface of East Anglia; H. & S. iii. 106; Bright, p. 212.

'Castitas' = orthodoxy.

castitati] Here, as often, 'castitas,' 'castus,' refer to purity from heresy; cf. v. 18, p. 321: 'Brettones . . . pascha non suo tempore celebrant, . . . alia . . . ecclesiasticae castitati . . . contraria gerunt'; iv. 18, p. 242: 'ab hereticorum contagiis castus'; v. 20 *ad fin.*: 'in catholicae fidei confessione castissimus'; so Opp. ix. 220, 233.

oppida . . . castella] 'byrig 7 lond 7 ceastre 7 tunas 7 hus,' AS. vers.

Aidani] 'þæs gódan biscopes,' 'the good bishop's,' inserts enthusiastically the AS. translator.

ueniens . . . factus] See on v. 19, p. 326.

Anglo-Saxon version.

qui . . . patriam] 'þa ðe betweohn Ongle eardodon, 7 þære riht gelefdan láre wiðerwearde wæron, ge in gehælde rihtra Eastrena, ge in monegum oðrum wisum, oðþe heora treowa sealdon, þæt heo riht mid healdan woldon, oþðe ham to heora eðle hwurfen,' 'who lived among the English, and were opposed to the orthodox doctrine as to the holding the correct Easter, and in many other ways, either pledged their troth that they would join in holding the right, or returned home to their own country,' AS. vers. The additions were rendered necessary by the omission of cc. 25, 26.

manus darent] 'submitted,' 'surrendered.' The AS. translator has interpreted it on the analogy of the native phrase 'on hand syllan,' 'to bargain, promise, handsel'; cf. Icelandic 'handsala.' To surrender in Anglo-Saxon is 'on hand gán'; cf. iv. 2, where the translator has rendered it correctly.

CHAPTER 29.

P. 196. His temporibus] 667. Sax. Chron. E. 665; Jaffé R. P. p. 165.

Beginnings of English unity.

reges . . . agendum] This joint deliberation between Oswy and Egbert 'on the state of the Church of the English,' and the fact that their line of action was taken 'with the choice and consent of the holy Church of the race of the English,' mark an important stage in the development of a sense of unity among the English tribes in Britain, and show that the first impulse to such unity came from the ecclesiastical and not from the secular side; cf. iv. 1. In Hist. Abb. § 3 the sending of Wighard is ascribed to Egbert alone. He had of course a special interest in the matter, Canterbury being in his kingdom. W. M. i. 55. 56, recognises this while ascribing the principal credit to Oswy, 'de cuius [Theodori] in Angliam aduentu princeps Oswio debetur gratia, licet Egbertus . . . prò iure prouinciae multum illius delibet gloriae.'

aptum episcopatu] An unusual construction, probably due to the analogy of 'dignus,' &c.

presbyterum] Apparently not a monk; cf. D. C. B. iv. 1176.

morte] By the plague, iv. 1.

litterae] Briefly epitomised in the AS. vers.

Uitalianus] 657–672; *v.* D. C. B. iv. 1161–1163.

conuersus] This alludes to Oswy's conversion to the Roman Easter, &c., at Whitby.

p. 197. celebrandum] 'celebrando' would be better; and so some later MSS.

Paschal controversy.

et post nonnulla] Here, as in ii. 19, Bede omits the passage on the Paschal question. Perhaps he felt that in c. 25 and v. 21, he had given his readers as much as they could stomach on that question, and that he could state the arguments himself better than they could be stated by the Papal See. Ussher recovered from a MS. which he believed to have belonged to Whitby, a portion of the missing passage: 'nunquam enim celebrare debemus sanctum pascha nisi secundum apostolicam et catholicam fidem, ut in toto orbe celebratur a Christiana plebe, id est secundum apostolicam regulam cccxviii sanctorum patrum, et computum sanctorum Cyrilli et Dionysii. Nam in toto terrarum orbe sic Christi una columba, hoc est ecclesia immaculata, sanctum paschae resurrectionis diem celebrat. Nam Victoris [*lege* Victorii] regulam paschae sedes apostolica non adprobauit, ideo nec sequitur dispositionem eius pro pascha'; Ussher, Vet. Epp. Hibern. Sylloge, No. 9, p. 126. By the '318 fathers' is meant the council of Nicaea; cf. iv. 17, p. 240. And for the appeal to Nicaea in the paschal controversy, cf. ii. 19; iii. 25, p. 186. We must undoubtedly read 'Victorii' for 'Victoris' with H. & S. iii. 112. Victor, Bishop of Capua in the sixth century, was the orthodox champion who answered Victorius; *v.* De Temp. Rat. c. 51, 'uerum ne nos amatores *Victorii* temere illum aggressos esse lacerent, legant librum doctissimi et sanctissimi uiri, *Victoris* . . . Capuani episcopi de pascha, . . . et quanti a . . . catholicis ecclesiae doctoribus aestimatus sit suus magister inuenient'; Opp. vi. 248. The whole chapter is a vigorous polemic against Victorius.

Question of Theodore's appointment.

hominem . . . tenorem] Above, Bede speaks of the two kings as having merely sent Wighard to Rome to be consecrated; here the Pope treats Wighard as merely the bringer of Oswy's gifts 'qui haec obtulit munera' (cf. iv. 1, p. 201, on these gifts); and assumes that he has been asked to provide an archbishop. This is commonly treated as a mere instance of papal usurpation. But below, iv. 1, p. 203, Theodore is distinctly spoken of as 'episcopum quem petierant a Romano antistite'; so that probably some discretion was left to the Pope in the matter. Otherwise Wighard, like Wilfrid, might have been consecrated in Gaul; cf. ib. p. 211, '*petentibus* hunc [Vighardum] . . . archiepiscopum ordinari'; cf. Kemble, Saxons, ii. 365, 366.

p. 198. de sacratissimis uinculis] Cf. D. C. A. i. 611; ii. 1771.

totam suam insulam] Note the position assigned to Oswy.

CHAPTER 30.

P. 199. Orientalium Saxonum . . . reges] See on c. 22.

apostasiam] The plague had something of the same effect in Northumbria, though not to the same extent, iv. 27; Vit. Cudb. Pros. c. 9. On the general tendency to regard prosperity as the test of religious truth, cf. on ii. 13.

dicemus] iv. 11.

fidelem] 'believing,' in contrast with the apostasy of his colleague; cf. note on i. 7; and contrast 'perfidia' below.

Iaruman] *v.* c. 24, *ad fin.*; iv. 3. He succeeded Trumhere and was succeeded by Ceadda.

p. 200. uiam iustitiae] Cf. 2 Pet. ii. 21; M. & L.

destructis . . . aris] *v.* notes on i. 30.

ipsi sacerdotes . . . eorum] 'se biscop 7 heora lareowas,' 'the bishop and their teachers,' AS. vers.

BOOK IV. CHAPTER 1.

P. 201. Deusdedit] See above, iii. 20, note.

pridie Iduum Iul.] July 14.

eodem . . . die] *v. s.* on iii. 27.

non pauco tempore] Theodore was consecrated March 26, 668; and reached Canterbury May 27, 669, *infr.*; and c. 2. Bede, c. 2, dates Theodore's tenancy of the see from the latter date. He would therefore consider the vacancy as lasting till the same time. R. W. says: 'cessauit sedes IIII annis,' i. 159.

diximus] iii. 29.

praeerat] 'wæs aldorbiscop,' 'was chief-bishop,' AS. vers.

Niridanum. **p. 202. Niridano**] This is the right reading; *v.* critical note: 'Locus est iuxta Montem Cassinum,' Smith; N and H are very easily confused in MSS. 'Nisidano' in Holder's text is a pure conjecture, and has no MS. authority; Elmham has 'Hiridano,' p. 202.

Hadrianus] On the latter lives and miracles of Hadrian, *v.* Hardy, Cat. i. 403, 404; cf. AA.SS. Ian. i. 595, 597.

ex tempore] 'æfter fæce,' 'after a time,' AS. vers.; 'at leisure,' 'in time'; cf. Pref. p. 5, note.

Theodore. **Theodorus**] Cf. Bede Chron. 'Theodorus . . . et Hadrianus, . . . uir aeque doctissimus, a Vitaliano missi Britanniam, plurimas ecclesias Anglorum doctrinae ecclesiasticae fruge foecundauerunt;' Opp. Min. p. 197. Pope Zacharias, writing to St. Boniface in 748,

says: 'Theodorus Greco-Latinus ante philosophus et Athenis eruditus, Romae ordinatus, pallio sublimatus ad . . . Britanniam transmissus iudicabat et gubernabat;' cf. the passage given from Aldhelm on iii. 27, p. 192, above. On the later lives of Theodore *v.* Hardy, Cat. i. 362, 363. There is an admirable account of Theodore in D. C. B. iv. 926, ff., by Dr. Stubbs.

sufficiensque . . . propriorum] '7 eac swylce þæt he wæs in his agnum geferscipe wel gemonnad,' 'and also that he was well manned in respect of his own company;' AS. vers.

p. 203. Grecorum more] This has been thought to refer to the Monothelite controversy, Bright, pp. 220, 221. If so, the Pope's suspicions proved groundless, as the council of Hatfield showed that Theodore and the English church were quite sound on this point; see cc. 17, 18, and notes. Monothelitism.

tonsuram] See Excursus on the Easter and Tonsure controversies.

die VII. Kal. Apr.] March 26; this was a Sunday in 668. His ordination as subdeacon four months previously must have been in Nov. 667.

VI Kal. Iun.] May 27.

Iohanni . . . illius] John, Archbishop of Arles, 658–675; Gallia Christ. i. 542.

scripta commendaticia] 'gewrit . . . þæt heo mon mid áre onfenge,' 'writings (to the effect) that they should be received with honour,' AS. vers.

Ebrinus . . . regiae] Mayor of the palace to Clothaire III. He succeeded Ercinwald, iii. 19. p. 168, about 657, and was murdered 680; *v.* Martin, Hist. de France, ii. 151–162. In iii. 19, Bede, following the life of St. Fursa, calls his predecessor 'patricius.' Here he gives Ebroin the title 'maior domus regiae' ('se ealdorman,' 'the alderman'; AS. vers.). Ebroin.

Agilberctum . . . diximus] *v.* iii. 7, 25, 26, 28; pp. 140, 183, 189, 194. He was a partisan of Ebroin, and his accomplice in some of his worst acts. Yet he ranks as a saint; Martin, *u. s.* pp. 159, 161. Agilbert.

Emme] or Emmo; Bp. of Sens 658–675; Gams, p. 629. Emme.

Faronem] Bp. of Meaux 626–672; Gams, p. 575. His life, by Hildegar his successor in the ninth century, is in Mabillon, AA.SS. ii. 606–625. Faro.

quem petierant] *v. s.* on iii. 29.

Raedfridum . . . suum] 'Reðfrið his gerefan,' 'his reeve,' AS. vers.; 'high-reeve,' D. C. B. iv. 927. High-reeve.

Quentauic] Étaples. The name means 'uicus ad Quantiam'; *i. e.* on the Canche; cf. Bouquet, iii. 580. Quentawic.

Ebroin's suspicions.

legationem imperatoris . ... gerebat] Dr. Stubbs says: 'Ebroin suspected that Hadrian was acting in the interests of Constans, who was now dying at Syracuse, but whose residence in the West had fluttered the Frank kingdom; it was possible that an alliance was in contemplation between the English kings and the Emperor'; D. C. B. iv. 927 (cf. Lappenberg, i. 118; E. T. i. 115, 116). 'It is not impossible that Theodore had followed the Emperor Constans on his journey to the West;' ib. 926; cf. ib. 1162.

p. 204. regnum] 'Froncna rice,' 'the kingdom of the Franks,' AS. vers.

Abbot Hadrian.

uenit] For the date of his arrival in Britain *v.* on v. 20, *ad init.*

statim . . . dedit] This can hardly be correct. In Hist. Abb. §§ 3, 4, *infr.* pp. 366, 367, Bede says that on Theodore's arrival in Britain, Benedict Biscop, who had accompanied him from Rome at the Pope's request, received the monastery of St. Peter, and ruled it for two years. Therefore Hadrian cannot have been abbot until 671; and his arrival in Britain can hardly be later than 670; cf. Fl. Wig. i. 28, 29, and notes. Elmham boldly argues from the present passage that Biscop never was abbot of St. Augustine's at all, p. 204. There are three charters extant in which grants are made to Hadrian as abbot of St. Peter's; the first genuine, the other two spurious; K. C. D. Nos. 27, 30, 41; Birch, Nos. 67, 73, 90.

praefatus sum] i. 33; ii. 3.

praeceperat, &c.] Hence, in a privilege granted by Pope Adeodatus to Hadrian for his monastery, he is spoken of as 'abbas ab apostolica sede ordinatus atque destinatus'; H. & S. iii. 123. Elmham, as a true Augustinian, insists that Hadrian received the abbacy from Theodore, 'non . . . ut ab archiepiscopo, sed ut ab apostolicae sedis legato,' p. 204.

'Dioecesis.'

diocesi] A diocese, in the political terminology of the later Roman empire, was the union of several provinces. Hence, when the word was transferred to the ecclesiastical sphere it indicated, not a diocese in the modern sense, for which the original term was *παροικία,* parochia, (see on c. 5), but the union of several (ecclesiastical) provinces under a patriarch, or of several dioceses (in the modern sense) under an archbishop; *i. e.* an (ecclesiastical) province. On the other hand, it was also used to denote 'baptismalis ecclesiae territorium'; *i. e.* the modern parish. See Ducange; D. C. A. *s. v.* It is probable that Bede uses it here of Theodore's province. We have seen (iii. 4, notes) that Adamnan uses the term of the district subject to the ecclesiastical jurisdiction of the monastery of Iona, a use based on a correct analogy, since Iona was the head of a federation of monasteries, *v. s.* on iii. 4.

prouideret] A word of evil omen in connexion with papal influence on ecclesiastical appointments. Papal provisions.

CHAPTER 2.

secundo . . . dominica] *i. e.* May 27, 669, the anniversary of the day on which he had set out, c. 1. This was a Sunday in 669.

manus dare] *v.* iii. 28, *ad fin.* 'him eall Ongolcyn hyrnesse geþafode,' 'the whole English *race* yielded him obedience,' AS. vers.; cf Elmham, p. 206. 'Theodore seems steadily to have ignored St. Gregory's plan for creating two provinces,' D. C. B. iv. 929. He was the first of the archbishops whom all the nations recognised, and in their recognition of him was contained the germ of the unity which was not realised in secular matters for nearly three centuries to come,' ib. 930. In G. P. pp. 51, 52, there is an alleged letter of Vitalian's to Theodore which says: 'nobis uisum est . . . commendare tuae sagacissimae sanctitati omnes ecclesias in insula Britanniae positas.' It is the fourth of the Malmesbury series of letters connected with the primacy of Canterbury. It is not such a glaring forgery as some of the others; but it is not genuine. By a further growth of legend, Thorn, c. 1769, gives Theodore legatine authority over England, Scotland, and Ireland; cited M. & L. Position and policy of Theodore.

discipulorum caterua] Among the pupils of Theodore and Hadrian Bede mentions Albinus; Pref. p. 6, v. 20, *ad init.*; Tobias, Bp. of Rochester, v. 23, p. 348. Aldhelm was also a pupil of Hadrian. In Aldh. Opp. ed. Giles, p. 330, is a fragment of a letter addressed by Aldhelm: 'reuerendissimo patri meaeque rudis infantiae uenerando praeceptori Adriano.' For earlier schools at Canterbury, cf. on iii. 18; W. M. i. 16, says that Theodore and Hadrian 'insulam, tyrannorum quondam nutriculam, familiare philosophiae domicilium effecerint.' Schools and scholars.

metricae . . . arithimeticae] 'in metercræft 7 in tungolcræft 7 in grammaticcræft,' 'in metre-craft, and in star-craft, and in grammar-craft,' AS. vers.; substituting 'grammar' for the 'ecclesiastical arithmetic' of the original. By this last is meant those studies connected with the calendar, in which Bede himself was so great a proficient; Introduction, § 11 (cf. D. C. A. *s. v.* 'Calendar'). Astronomy or 'star-craft' would be studied largely with a view to this. Bede himself also wrote on 'metre-craft'; he was in fact indirectly, through Benedict Biscop, largely indebted to Subjects of study.

this Canterbury school. For these subjects of study, cf. the passage quoted from Aldhelm on iii. 27.

The Picts.

p. 205. **barbaris nationibus**] Bede is probably thinking of the Picts, who were such a serious danger to Northumbria in his own time; *v.* Introd. p. xxxiv. He would not speak of the Scots, either of Ireland or Britain, as barbarians; the former of whom he calls 'gens innoxia et nationi Anglorum semper amicissima,' c. 26.

sonos cantandi] *v.* on ii. 20.

Aeddi or Eddius.

Aeddi] This is the biographer of Wilfrid. He mentions himself once in the course of his work, c. 14, where he tells how Wilfrid 'episcopalia officia per plura spatia agens, cum *cantoribus* Ædde et Eonan, et caementariis, omnisque paene artis institoribus, . . . instituta ecclesiarum Dei bene meliorabat.'

Misstatement.

primus . . . didicit] This is an extraordinary statement. Wilfrid was consecrated in 664. Prior to that date the following five bishops of English birth were consecrated, of whose orthodoxy there does not seem to be the slightest suspicion: Ithamar, 644; Thomas, 647 or 648; Boniface, 652 or 653; Deusdedit, 655; Damian, (?) 655. Cf. the somewhat similar exaggeration about Wine above, iii. 28, p. 195.

Increase of the episcopate.

ordinabat . . . episcopos] Bisi for East Anglia, c. 5; Chad, reconsecrated and transferred to Mercia, cc. 2, 3; Putta at Rochester, *infra*; Leutherius for Wessex, iii. 7; Wynfrid in succession to Chad, c. 3, *ad fin.* Wilfrid, though consecrated in Gaul, was established as bishop of Northumbria by Theodore, c. 3; *v.* H. & S. iii. 18. On Theodore's arrival, 'Theodore, with Wilfrid, Chad, and Wine formed the whole episcopate of the English Church. As Wilfrid and Chad were . . . claimants of the same see, and Wine a simoniac, Theodore had before him a fair field for reform, organisation, and administration'; D. C. B. iv. 927.

Ceadda's (Chad's) consecration irregular.

non . . . rite . . . consecratum] Chad's consecration might be considered irregular on two grounds: 1. that he had been consecrated to a see already occupied; 2. that he had been consecrated by two schismatical British bishops. Eddius bases Chad's deposition on both grounds, making him confess 'peccatum ordinandi [*i. e.* the sin of *being ordained*] a Quatuordecimanis in sedem alterius,' c. 15. Eadmer makes Chad resign on the former ground alone; H. Y. i. 179; so R. W. i. 159. In Bede Chad does not admit any wrong in himself; he merely yields to Theodore's judgement: 'si . . . nosti,' &c.; cf. Bright, pp. 227, 228.

episcopatum dimittere] Not 'to resign the bishopric' (as Bright, p. 228) but 'to give up the episcopal office.' Above, Dr. Bright has construed 'episcopatum . . . suscepisse' quite rightly.

ipse . . . denuo . . . consummauit] Bede connects this reconsecration of Chad (for such the word *denvo* implies) with his resignation or deposition ; Eddius with his transference to Mercia. Eddius represents this as the work, not of Theodore, but of Wilfrid, and makes it follow immediately on the deposition ; whereas Bede, c. 3, v. 19, p. 326, represents Chad as retiring for a time to Lastingham. If the events took place as Bede represents, Theodore must have consecrated Chad as a bishop without a see. Moreover, Eddius says that the bishops 'Ceaddan . . . per omnes gradus ecclesiasticos ad sedem praedictam plene . . . ordinauerunt,' c. 15, which if taken literally would imply that not only his consecration but his orders were treated as invalid. Cf. Bright, pp. 228, 229, and Note C. So St. Kentigern, who had been consecrated in the Celtic manner by a single bishop (*v. s.* on i. 27 ; iii. 22), is said to have intreated St. Gregory to confirm his election, 'que deerant consecrationi eius supplens' ; N. & K. p. 210. Reconsecration of Chad.

p. 206. rediit] On returning from Gaul Wilfrid was attacked by the heathen South Saxons, and ultimately landed at Sandwich ; Eddius, c. 13. Hence he was naturally asked to perform episcopal functions in Kent. Wilfrid.

at ipse] *i. e.* Theodore, not Wilfrid ; and so it is distinctly understood by Fl. Wig. i. 28, 29, and G. P. p. 216. Eddius says that Wilfrid had ordained Putta priest, implying that he did not consecrate him bishop, c. 14. On Putta, see c. 12, *infra*, p. 228.

defuncto Damiano] He probably died before Deusdedit, otherwise the latter would have consecrated a successor ; and almost certainly before Ceadda reached Kent in 664, otherwise the latter would have been consecrated by him and not by Wine. He may have been one of the victims of the plague of 664 ; hence the 'iamdiu cessauerat' of Bede ; cf. H. & S. iii. 100. Damian.

CHAPTER 3.

mortuo Iarumanno] The death of Jaruman (Gearomonn, AS. vers.) is often placed in 669 (*e. g.* Hardy's Le Neve, i. 538 ; cf. Fl. Wig. *sub ann.*) by a false inference from this passage. The Mercian see had certainly been vacant some time before Chad's transference to it. Eddius says distinctly that Wilfrid, during his three years' retirement at Ripon, 666–669, 'frequenter a Wlfario rege Merciorum ad officia . . . episcopalia in regione sua . . . inuitatus est,' c. 14 ; and Fridegoda, in his life of Wilfrid, speaks of Date of Jaruman's death.

Chad as appointed 'sedi longum pastore uacanti,' H. Y. i. 123. Chesterfield places Jaruman's death in 667, and this date is accepted by Wharton, *ad loc.*; Ang. Sac. i. 425; and Stubbs, Ep. Succ. p. 164.

postulauit a rege Osuio] His consent was required as Chad was a Northumbrian.

omnium Nordanhymbrorum] See note on v. 19, p. 326.

Wilfrid. **sed et Pictorum . . . poterat**] So a little later Eddius says: 'sicut . . . Ecgfritho . . . regnum ad Aquilonem et Austrum . . . augebatur, ita Wilfritho . . . ad Austrum super Saxones, et ad Aquilonem super Brittones et Scottos, Pictosque, regnum ecclesiarum multiplicabatur,' c. 21. For the extent of Oswy's dominions, *v.* on ii. 5, iii. 24.

ambulando] See on iii. 5.

p. 207. Lindisfarorum] See on iii. 11.

Adbaruae] 'æt Bearwe,' AS. vers., from 'bearw, a wood *or* grove.' Barton-on-Humber; Smith. Barrow, near Goxhill, Lincs.; Stev. The form of the name is decidedly in favour of the latter view.

Lichfield. **Lyccidfelth**] Lichfield. 'Licitfeld est uilla exigua in pago Statfordensi longe a frequentia urbium . . . Ecclesia angusto situ erat, antiquorum uirorum mediocritatem et abstinentiam praeferens. Locus pudendus nostri aeui episcopis, in quo episcopalis dignitas diuersari deberet;' G. P. p. 307; *v. s.* on iii. 3.

mansionem] 'sundor wic,' 'separate dwelling,' AS. vers.

Chronology. **duobus annis ac dimidio**] If Chad was transferred to Mercia in the latter part of 669, as would appear from Bede's narrative, his death is rightly placed by Fl. Wig. in 672; and, as he died on March 2, his accession must be dated August or September. Chesterfield (Ang. Sac. i. 426) places his death in 670; but this is due to the erroneous assumption that he succeeded immediately on the death of Jaruman.

mittendi] 'spargendi,' Vulgate. This is from the old Latin, Sabatier Latinae Versiones Antiquae, ii. 358; cf. some verses on this subject attributed to Bede in S. D. ii. 23.

clades] *v.* on iii. 27.

'Living stones.' **uiuos . . . lapides . . . transferret**] This metaphor (derived from 1 Pet. ii. 5) occurs more than once in Bede's work De Templo Salomonis. Thus on 1 Kings, vi. 7, he says: 'hic tundimur aduersitatibus, . . . ut illic locis . . . congruis disponamur, et, castigatione cessante, solo amoris glutino . . . adinuicem copulemur,' Opp. viii. 284. Elsewhere in the same work (ib. 270, 274) he treats the transference of the stone from the quarry to the building as

a type of the translation of the soul from a state of nature to a state of grace.

p. 208. Aedilthryde] *v.* c. 19.

eratque . . . eius] 'ond he wæs hire þegna 7 huses 7 hire geferscipes ofer all aldermon,' 'and he was chief of her thanes and house, and her company generally,' AS. vers. The Liber Eliensis calls him 'maior familiae eius,' 'paedagogus et princeps domus illius,' pp. 36, 62. His day is March 4 according to AA.SS. Mart. i. 313; which also states that there was a church at Gloucester dedicated to him. Owine.

ut quidam] Cf. Introd. p. xxxv.

quo minus . . . inpendebat] On manual labour in monasteries, *v.* Introd. p. xxv. On Bede's reverence for God's unlearned saints, ib. pp. xxi, xxii.

p. 209. ne hoc . . . dicas] This is a frequent injunction in mediaeval miracles. It is of course modelled on the command of Christ to the three apostles who were witnesses of the Transfiguration. Cf. Bede, Vit. Cudb. c. 10, where this command is expressly quoted; ib. c. 24 = Vit. Anon. § 28; *infra*, v. 19, p. 329; Vita Metr. Cudb. c. 45; cf. H. Y. i. 217, 258. 'Tell the vision to no man.'

p. 210. ab ergastulo corporis] *v.* Introd. pp. lxvii, lxviii.

frater quidam . . . Trumberct] This is the only place, as far as I know, in which Bede mentions any of his teachers by name. Trumbert.

si forte, &c.] How much in accord with Bede's own mode of thought this is appears from his comment on Ezra x 9: 'cum pluuias . . . ultra solitum cadere cernerent . . . intellexerunt hoc ob sua scelera factum, iramque . . . coelestem ex ipsa aeris perturbatione admoniti timuerunt. Ideoque . . . in platea domus Domini, assumpto poenitentiae . . . habitu consederunt. Hoc propter eos, qui, turbatis licet elementis, . . . atque ipso iudice per aperta indicia uim suae irae minitante, nihil omnino de correctione morum, qua iudicem placent, plagamque impendentem euadant, inquirunt; sed tantum seduli pertractant qua arte aduersa, quae exterius propter peccata desaeuiunt, aut euitent, aut superent;' Opp. viii. 456, 457. For prayers against lightning, cf. D. C. A. ii. 992. Warnings of the elements.

p. 211. Ecgberct] *v.* on v. 9.

Ceadda . . . in Hibernia] *v.* on iii. 27.

Hygbald] 'There can be little doubt that he is identical with the Hygbald whose name occurs in the Liber Vitae Dunelm. p. 9. His monastery seems to have been Bardney;' D. C. B. iii. 183. Hygbald.

p. 212. utrum de se . . . incertum] Fl. Wig. however states it as a fact; i. 30.

sexto die] March 2, 672, *v. s.*

Civil and ecclesiastical boundaries.

qui . . . praeesset . . . tenebat] Here again we note the coincidence of the boundaries of ecclesiastical and temporal authority.

CHAPTER 4.

P. 213. primo uenit . . . Hii] *v.* on iii. 26, *ad init.*

Inisboffin.

uitulae albae] Rather 'uaccae albae,' as in Tigh. and Ann. Ult. ('ealond hwitre heahfore,' 'the island of the white heifer,' AS. vers.). The Ann. Ult. and the F. M. place Colman's settlement at Inisboffin in 667. He went there 'cum reliquiis sanctorum,' 'with relics of saints,' according to the oldest annals printed in Stokes' Tripartite life of Patrick, p. 518. This in Tigh. and Ann. Ult. is contracted into 'cum reliquis sanctorum,' which the F. M. have translated 'go naomaib oile imaille fris,' *i. e.* 'cum reliquis sanctis secum.' Colman may well have taken to Ireland some of the relics which he carried away from Lindisfarne; iii. 26, p. 190. The Inisboffin meant is the one off the coast of Mayo. Here he died on Aug. 8, 674; F. M. Ann. Ult. *ad ann.* Aug. 8 is his day in the Félire of Oengus, and in the Martyrology of Donegal, where he is called Colman of Inisboffin. The gloss on the former calls him Colman of Iona and Inisboffin. None of the Irish authorities seem to mention his connexion with Mayo. The Edinburgh MS. of the Irish life of Columba absurdly represents Colman as sent to Northumbria by St. Columba; Lism. Lives of Saints, p. 315; *v.* F. M. *u. s.* notes; O'Flaherty's Iar-Connacht, ed. Hardiman, pp. 115, 294, 295.

Mayo.

Magéo] Mayo. This monastery continued to be recruited from England. The F. M. *ad ann.* 768 mention a Bishop Aedan, of Mayo, under which Irish disguise Sim. Dun., ii. 44, *ad ann.* 768, 773, shows that an English Eadwine really lurks; cf. ib. 51; H. & S. iii. 460, 462. Alcuin writes to the English monks of Mayo: 'pro Christi nomine patriam relinquentes, peregrinari uoluistis, et tribulationibus opprimi nefandorum non renuistis hominum. . . . Lectionis studium . . . exercete. Magnum enim lumen scientiae a uobis per diuersa patriae nostrae processit loca. Sine reprehensione estote omnibus, et luceat lux uestra in medio nationis perbarbarae, quasi . . . stella in occidua caeli parte. . . . Et domnum Episcopum habete quasi patrem'; Mon. Alc. pp. 847, 848. We may notice here: i. The change of feeling towards the Irish; cf. on c. 2. ii. That whereas the Irish had formerly taught the English, now the positions are reversed. Up to a much later period Mayo was still called 'Magheo na Saxan,' 'Mayo of the Saxons;' *v.* F. M. *ad ann.* 1169, 1176, 1209, 1236, 1478.

quod uidelicet . . . incolis] 'þæt mynster oð gen to dæge Englisce men þær in elþeodignesse habbað,' 'that monastery Englishmen to this day occupy there in exile *or* pilgrimage,' AS. vers. See preceding note.

p. 214. conuersis . . . ad meliora] This refers to the adoption of the Roman Easter by the Northern Irish. See on v. 15.

examen] The same word is used of Cedd's monasteries of Ythancaestir and Tilbury, iii. 22, p. 173.

CHAPTER 5.

Anno . . . secundus] Feb. 15, 670, is within the first year of Theodore's arrival, seeing that he did not reach England till May, 669. Again, below, cf. v. 24, p. 354, Bede says distinctly that the Council of Hertford was held on Sept. 24, 673, in the third year of Egfrid. But if Egfrid's accession was in Feb. 670, this would be his fourth year. In c. 12 Bede says that the comet of Aug. 678 was in Egfrid's eighth year; but Aug. 678 is in the ninth year from Feb. 670. It may have been the perception of this which led the AS. translator to substitute 'ninth' for 'eighth.' In c. 17 Bede says that the Council of Hatfield, which was held Sept. 17, 680, was in the tenth year of Egfrid; but Sept. 680 is in the eleventh year from Feb. 670. Cf. also note on c. 21, and Hist. Abb. §§ 4, 7. Again, in c. 26 Bede says that Egfrid was slain in May, 685, in the fifteenth year of his reign; but if he came to the throne in Feb. 670, this would be his sixteenth year. Further, in iii. 14, *ad init.* Bede says that Oswy coming to the throne in Aug. 642 held it 'per annos uiginti octo.' But if he died in Feb. 670 he only reigned twenty-seven years and a half. All these independent indications seem to show that here and in v. 24, p. 354, Bede or his copyists have written 670 for 671; and that Oswy's death and Egfrid's accession ought to be placed in 671; and so the latter is placed by two (not independent) foreign chronicles; Pertz, ii. 237, iii. 116*; though the English authorities naturally follow the direct words of Bede and give 670. Date of Oswy's death and Egfrid's accession.

Osuiu rex] 'Rex maximus,' H. H. p. 61; 'his successors sank into merely local sovereigns,' Green, M. E. p. 306. He was interred at Whitby, see on ii. 20, p. 125; iii. 24, p. 179. Oswy.

synodicae actionis . . . textus] On the canons of this council, and the earlier sources from which they are taken or modified, *v.* Bright, pp. 240–249, 441–444; H. & S. iii. 118–122. 'This act . . . is of the highest historical importance as the first constitutional measure of the collective English race;' D. C. B. iv. 928. Council of Hertford.

Indictions. **p. 215. indictione prima**] If Theodore (like Bede himself) used the Caesarean indiction, this day, Sept. 24, 673, was the very first day of the first indiction. If he used the pontifical indiction the date here is not affected, as that indiction commenced with the beginning of the year. But it must again be repeated that the usage of Theodore proves nothing as to that of Bede; *v.* on i. 23.

quaeque] = quaequae, as often in this document and elsewhere. See on i. 32.

Canons. **librum canonum**] 'collectionem canonum ecclesiae in concilio Calchedonensi approbatam, et a Dionysio Exiguo non diu antea in Latinum sermonem traductam et in ecclesiam occidentalem receptam;' Smith; cf. D. C. A. i. 399.

notaueram] 'awrat,' 'wrote,' AS. vers.

Parochia and Plebs. **p. 216. parrochiam**] We have seen above on c. 1, *ad fin.*, that the word 'dioecesis' in its ecclesiastical application ranges from a patriarchate to a parish in the modern sense. The word *παροικία*, 'parochia,' is the collective of *πάροικος*, and is applied to the body of Christians living as 'strangers and pilgrims,' *πάροικοι καὶ παρεπίδημοι*, in any place; Lightfoot, App. Ff. I. ii. 6. More specifically it meant the body of Christians living under one bishop; but it soon came to mean the area in which they dwelt, *i. e.* the modern diocese; in which sense it is used throughout this document. 'Parochia' however, in the modern sense of 'parish,' occurs as early as the Council of Agde, 506 A. D.; Bright, pp. 243, 244; D. C. A. ii. 1554, ff. Closely connected with this is the history of another word, which also occurs in this canon: 'plebs' or 'plebes' ('*plebs*, hominum; *plebes*, ecclesiarum;' Hugucio, cited by Ducange, *s. v.*). This means (i) the laity living under a single bishop, or (ii) under a single priest, *i. e.* the inhabitants of either a diocese or a parish; and, by an easy transference, (iii) the diocese or (iv) the parish itself. In the first sense it is used here, and in a sense closely allied if not identical in c. 28, p. 273: 'commissam sibi plebem;' Epist. ad Ecgb. § 2, p. 406: 'subditam sibi plebem.' So Gelasius (492 × 496) writes 'clero et plebi Tarentino;' Jaffé, R. P. p. 60, and so fq.; cf. the councils of Carthage and Hippo (fourth century), cited by M. & L. *a. l.*: 'ne quisquam episcoporum alterius plebes uel dioecesim . . . pulsare debeat;' 'a nullo usurpentur plebes alienae.' On the other hand, Nicolas I (858 × 867), writes to Ado, Archbishop of Vienne: 'de plebibus uel baptismalibus ecclesiis in dioecesibus . . . constituendis'; ib. 250 (cf. H. & S. i. 329: 'quinque plebes adiudicatae sunt Urbano Episcopo Landauiensi). In these passages it clearly means parishes. In this

sense it has given us the modern Italian 'piéve' and the modern Welsh 'plwyf.' But in mediaeval Welsh 'plwyf' means 'diocese'; cf. H. & S. i. 359: 'rhan fawr o blwyf Teilo,' 'a great part of the *plwyf* of Teilo,' *i. e.* of the diocese of Llandaff. See Ducange, *s. v.* 'plebs,' where however the passages are not classified with sufficient distinctness; and D. C. A. ii. 1645, 1646. The first two senses seem combined in Opp. viii. 400, where Bede says, 'episcopi ac presbyteri . . . plebem fidelium . . . debent aedificare.'

Monastic exemptions.

ut . . . monasteria, &c.] This canon, which goes beyond the corresponding one of the Council of Chalcedon, marks a stage in the development of monastic exemptions from episcopal jurisdiction, which eventually had such disastrous effects on the monasteries themselves; cf. St. Bernard, cited by Morison, p. 426. The bishops however in the later Middle Ages were very remiss in the use of such powers as they had; *v.* Raine's Hexham, I. cii.; D. C. A. i. 643.

Mis-reading.

ipsi monachi] Some editions, 'mira ignorantia dicam an oscitantia' (Smith), read 'episcopi.' This is impossible, though Todd defends it, Life of St. Patrick, p. 49. Monastic episcopacy, such as we have traced in the Irish Church, never existed in the English Church. 'Ipsi' is the reading of all the MSS. which I have examined. The 'oscitantia' is the result of the ease with which in some MSS. the abbreviations epi (episcopi) and ipi (ipsi) may be confounded. Lightfoot, App. Ff. II. iii. 9, gives no less than four instances of the converse mistake from the MS. of the Latin version of the Ignatian epistles. For the canon itself, cf. the Dialogue of Egbert, H. & S. iii. 406.

Letters dimissory

per dimissionem . . . abbatis] Signified no doubt by 'litterae dimissoriae,' ἐπιστολαὶ ἀπολυτικαί. These letters allowing a monk to settle in another monastery, or a clerk to settle in another diocese, or (which is the sense which has survived to modern times) to be ordained by a bishop of another diocese, are different from the 'litterae commendaticiae' mentioned below, given to a clerk who had permission to travel; *v.* Bright, p. 245; Ducange, *s. v.* 'dimissoriae litterae.'

ut nullus clericorum, &c.] For this canon, cf. Egbert's Dialogue, *u. s.*; and the legatine synod of 786 or 787, H. & S. iii. 451.

Letters commendatory.

commendaticiis litteris] Cf. 2 Cor. iii. 1, συστατικαὶ ἐπιστολαί, 'commendatitiae epistolae' (Vulgate), whence these terms passed into the technical language of the Church. In the Dialogue of Egbert, *u. s.*, such documents are called 'literae pacificae.'

excommunicationi] 'biscopes dome,' 'the bishop's doom,' AS.

Excommunication.

vers. The only instance which Bede gives of the exercise of this power is by Cedd, iii. 22, p. 173.

ut episcopi atque clerici, &c.] Cf. Dialogue of Egbert, *u.s.* p. 407.

Clovesho.

Clofeshoch] This place has never been successfully identified. It was almost certainly in Mercia, and probably near London. 'It is singular that no recorded Council of Clovesho occurs until . . . seventy years subsequent,' *i.e.* the famous council of 747; H. & S. iii. 122. But, as M. & L. point out, a council at Clovesho in 716 is given in H. & S. iii. 300, 301.

consecrationis] Here some of the best MSS. and editions (including that of Smith) 'mira oscitantia' read 'congregationis.'

Division of dioceses.

sed de hac re . . . siluimus] A sentence ominous of the troubles which resulted from the attempt to carry out this resolution. In the letter to Archbishop Egbert, §§ 8, 9, *inf.*, pp. 411–413, written towards the end of 734, Bede gives us his view of what the limit of a diocese should be, and of the need for further division still existing. The process has gone on continuously to our own days, and is not completed yet. This clause 'sed . . . siluimus' is omitted in the AS. vers., probably because this need for 'silence' had passed away.

Remarriage after divorce.

p. 217. quod si quisquam . . . coniugi] This canon, which, in the case of a dissolution of marriage on the one ground allowed by Christ, forbids the remarriage even of the innocent party, went beyond the actual law of the Church, which discouraged, but did not prohibit, such marriages. In his Penitential (if his views are accurately represented there) Theodore is much less strict on this point; H. & S. iii. 199; *v.* Bright, pp. 247, 248. Bede however himself takes the stricter view. See the passage cited on c. 19.

his itaque . . . incolumes] *om.* AS. vers.

Kentish chronology.

mense Iulio obierat] The Ann. Lindisf. et Cantuar., which are of ancient English origin, give the exact day: IV Non. Iul., *i.e.* July 4th; Pertz, iv. 2.

tenuit] He died Feb. 6, 685; c. 26, p. 268, where he is said (less exactly than here) to have reigned twelve years. On Hlothhere, cf. D. C. B. iii. 112, 113.

East Anglian diocese divided.

Bonifatio . . . defuncto] He was consecrated, as we have seen, in 652 or 653 (*v.* notes on ii. 15, iii. 20). Therefore his death must be placed in 669 or 670; and the consecration of Bisi must fall 669 × 673. From the position of Bisi's name in the list of prelates attending the Council of Hertford it has been argued that he was the first bishop consecrated by Theodore.

duo . . . episcopi] Æcce to Dunwich in Suffolk, the original East Anglian see, and Badwine to Elmham, the new see for Norfolk;

v. Bright, p. 250, and cf. on iii. 18, p. 162. It is commonly stated that this division took place in 673. This, as far as I can see, is a mere inference from the fact that Bede mentions it here immediately after the Council of Hertford. But when we remember Bede's manner of grouping his facts by subjects rather than chronology such an inference seems highly precarious. R. W. places it in 674, i. 163.

CHAPTER 6.

P. 218. Non multo . . . tempore] The (twelfth century) Peterborough additions to the Sax. Chron. E. *sub ann.* 656, *ad fin.*, represent Wynfrid as deposed in 673 by the Council of Hertford. This at any rate is contrary to Bede's narrative. Flor. Wig. places the deposition of Wynfrid in 675, and this has been generally accepted; though it may be doubted whether it represents more than his own estimate of the value to be assigned to Bede's 'non multo . . . tempore.' If, as Bede implies, c. 12, p. 229, the district of Lindsey was separated from Sexwulf's diocese in consequence of Egfrid's conquest of Wulfhere, then Sexwulf's accession cannot be later than 675, as Wulfhere died in that year. This would dispose of the assertion in G. P. p. 221, that Wynfrid was expelled by Ethelred, Wulfhere's successor, because he favoured his enemy, Egfrid of Northumbria. The charter of Osric of 676, signed by Sexwulf as bishop (K. C. D. i. 17; Birch, i. 69, 70), is open to suspicion; *v.* H. & S. iii. 129; and should not be cited as evidence. But Sexwulf was certainly bishop of Mercia in 676, when Putta of Rochester took refuge with him; c. 12, p. 228. Eddius, c. 25, *seems* to represent the expulsion of Wynfrid as contemporary with that of Wilfrid in 678: '*eo tempore* . . . Winfrithus . . . expulsus,' &c. On crossing to the Continent he fell into the hands of the agents of Ebroin and Theodoric, who had been bribed by the enemies of Wilfrid to lay hands on the latter, but were deceived by the similarity of name; 'bono errore,' says Eddius, though it may be doubted if Wynfrid thought it so. If we could accept the statement of G. P. (*v. s.*), this would fit in very well with the date 678, as Ethelred's hostility to Egfrid culminated in the battle on the Trent in 679, whereas up to 676 his arms were directed principally against Kent; c. 12. But in face of Bede's narrative it seems impossible to place Wynfrid's deposition so late as 678. We must either suppose Eddius to be mistaken, or understand 'expulsus' to mean 'having been (previously) expelled.' Date of deposition of Wynfrid.

per meritum . . . inoboedientiae] It has been commonly supposed Cause of it.

that Wynfrid's disobedience consisted in resisting (like Wilfrid) the division of his diocese in accordance with the decree of the Council of Hertford; and this is confirmed by the tradition that some division of the diocese did take place under his successor Sexwulf; Fl. Wig. i. 36, 239, 240, 243. But the subject is beset with extraordinary difficulties; *v.* H. & S. iii. 127–130; D. C. B. iv. 929. We are again reminded of Wharton's words, Ang. Sac. i. 423: 'nusquam crassiores tenebrae . . . quam in successione Episcoporum Merciensium.' If the division took place as Fl. Wig. says in 679 or 680, it seems strange that Theodore should have waited so long after Wynfrid's deposition; and this might furnish an argument for a later date for that event.

Sexwulf and the foundation of Peterborough.

Sexuulfum . . . Medeshamstedi] The legends connected with the foundation of Medeshamstead (Peterborough) are given in the Peterborough additions to the Sax. Chron. E. See under the years 654, 656, 675, and notes. According to the same authority Sexwulf was succeeded as abbot by Cuthbald. This, as a Peterborough fact, may probably be accepted; see my edition, pp. 33, 36, 37. Cuthbald has been identified with the abbot of Oundle mentioned in v. 19, *ad fin.*; D. C. B. iv. 590, 591. The Sax. Chron. A. B. C. place Sexwulf's death in 705, but wrongly; he must have died before 692, as in that year, at latest, Wilfrid, on his second expulsion, succeeded to his functions; *v.* v. 19, notes; H. & S. iii. 129.

Gyruiorum] See on iii. 20, *ad init.*

Wynfrid's journey to the Continent.

rediit . . . finiuit] The story quoted above from Eddius shows that in 678 Wynfrid attempted to make a journey to the Continent. Eddius seems to imply that this was immediately after his deposition; but we have seen that Bede's narrative is opposed to this. Wharton, Ang. Sac. i. 426, makes the very natural suggestion that Wynfrid, like Wilfrid, may have intended to appeal to Rome. If so, it seems again strange that he should have waited three years before doing so. Eadmer however, Vita Wilfridi, c. 29; H. Y. i. 190, speaks of him as 'tunc in peregrinationem pro Dei amore euntem.' He also speaks of him as 'nuper depositum,' but this only shows that he derived the same impression that we do from Eddius' narrative. It may have been in consequence of his misadventure that Wynfrid returned to his monastery and died there, as Bede relates. Bede says nothing of his journey to the Continent, though he certainly had Eddius' life before him.

tum etiam] *i.e.* c. 675, according to Bede's narrative; cf. Fl. Wig. i. 33; R. W. i. 164. 'It may denote the recovery of some independent power for the East Saxons after the death of Wulfhere;' D. C. B. ii. 178.

meminimus] iii. 30.

Earconualdum] Ini of Wessex, in his laws (690 × 693), speaks of Earconwald as 'my bishop,' which seems to show that at that time Essex must have been under the hegemony of Wessex; H. & S. iii. 214, 218, 219; cf. ib. 350. For the later lives of him, *v.* Hardy, Cat. i. 293–295; AA.SS. Apr. iii. 780–787; R. W. i. 164, 165. For the date of his death, see on c. 11. He was a witness of the reconciliation of Theodore and Wilfrid in 686 or 687; Eddius, c. 43. He signs two charters, one genuine, the other spurious; K. C. D. Nos. 35, 38; Birch, Nos. 81, 87. The genuine one belongs to 692 or 693. There is a letter from one Sigebald, perhaps Abbot of Chertsey, to Boniface, 732 × 745, saying that if he survives Boniface he will pray for his soul as he does for that of Earconwald; Mon. Mog. p. 167; H. & S. iii. 350. Earconwald.

sorori suae Aedilburgae] Capgrave's life, AA.SS. Oct. v. 648 ff., makes her a daughter of Offa of Lindsey, of whom nothing is known. The statement that her father was (a non-existent) Offa, King of the East Angles, is not in Capgrave, but in the Bollandists' notes. This has misled Sir T. Hardy, Cat. i. 385. The mistake is perhaps due to a confusion with the Ethelberg of iii. 8, who was a daughter of Anna of East Anglia. For another suggestion, see D. C. B. iv. 68; and the confusion between East Anglia and Essex runs through many writers, mediaeval and modern. See on v. 19, *ad init.* Ethelberg.

regione Sudergeona] 'Suðrigna lande,' AS. vers., which shows that -geona is the AS. gen. plural. For the various forms in which the name occurs in the AS. Chron., see the index of place-names. Surrey.

p. 219. Cerotaesei] 'Ceorteseig,' AS. vers. Chertsey. Both Fl. Wig. i. 33, and G. P. p. 143, say that Earconwald founded Chertsey, 'adminiculo Frithewoldi subreguli.' And in K. C. D. Nos. 986–988; Birch, i. 55–59, 64, 65, are grants and confirmations by Wulfhere, Frithewald and Earconwald, and in H. & S. iii. 161–164 is a privilege of Pope Agatho to the monastery of Chertsey. They are all from the same MS., Cotton, Vit. A. xiii, and they are all forgeries. Moreover we can point with tolerable certainty to the exact period at which they were forged. In G. P. *u.s.* we read: 'splenduit ibi religio, usque ad Danos, qui . . . locum illum pessundedere. . . . At rex Edgarus . . . illud [monasterium] refecit in solidum, *undique ueteribus cartis conquisitis*, quarum testimonio praedia reuocaret ad locum, quae quidam ex magnatibus seu uĭ, seu uetustatis auctoritate occuparent ad ius suum.' A demand of this kind never failed to create a supply. Of course in many cases the land may have been justly claimed, though the documents by which the claim was supported were forged. Chertsey. Forgery of charters.

Barking.

In Berecingum] Barking in Essex. The Bollandists place the foundation of Chertsey and Barking about 666; AA.SS. Oct. v. 648; cf. Mon. Angl. i. 436; but this is very uncertain.

CHAPTER 7.

Earlier life of Ethelberg.

descripta habentur] These chapters, 7–11, are evidently taken from some earlier authority which in cc. 10, 11, pp. 224, 225, Bede speaks of as a 'liber' or 'libellus,' probably some life of St. Ethelberg, as he uses the same term 'libellus' of the life of St. Fursa, from which iii. 19 is taken; cf. pp. 165, 168. This life, if extant, has not been identified. The style however of these chapters is very like Bede's, so that he has probably worked up his materials in his own way.

Plague.

saepe dictae cladis] The only visitation of the plague which Bede has 'often' mentioned is that of 664. If that is the one meant here, the foundation of Barking must be placed a good deal earlier than is commonly done; see on cc. 6, 9, 10.

Time of matins.

expletis . . . psalmodiis] The picturesque effect of the following story is much heightened if it be remembered that matins were said before daybreak; *v.* Introd. p. xxvi. For psalms and prayers at the graves of the departed, *v.* note on iii. 5.

CHAPTER 8.

'Meditari.'

P. 220. meditari] 'to learn his lessons;' *v.* on iii. 5, and critical note here. M. & L. aptly compare Chaucer's 'litel clergeoun' in the 'Prioress' Tale,' who says:

> 'Now certes I wol do my diligence
> To conne it al, er Cristemasse is wente' (vv. 87, 88).

tertio] = ter.

CHAPTER 9.

Date of Ethelberg's death.

P. 221. Cum autem . . . mundo] Fl. Wig. i. 26 says that Ethelberg died on Oct. 11, 664. The knowledge of the day of her death may have been kept alive by annual commemorations; the year may be only the result of two inferences drawn from Bede's narrative by Florence, neither of which can be regarded as certain: (i) that Ethelberg died of the plague; (ii) that the plague was that of 664. See notes on c. 10.

p. 222. cuius ut uirtus, &c.] Cf. the cases of Hild, c. 23, p. 256;

and of Herbert, c. 29, p. 275. Cf. on Cant. v. 22: 'Est et tertia Domini ad ostium nostrum pulsatio, cum nos de hac uita rapiendos, praemissis infirmitatibus, admonet.... Confestim autem Domino sic pulsanti aperimus, si mortem laeti excipimus, neque ad iudicium eius induci formidamus;' Opp. ix. 299, 300. And on Luke xii. 36: 'uenit quippe cum ad iudicium properat; pulsat uero cum iam per aegritudinis molestias esse mortem uicinam designat. Cui confestim aperimus, si hunc cum amore suscipimus; aperire ... non uult, qui exire de corpore trepidat'; Opp. xi. 70. 'I stand and knock.'

in qua ... pausare] 'þe ða sweostor in reston,' 'wherein the sisters rested,' AS. vers.; cf. c. 23, p. 257: 'in dormitorio ... pausans.' So here the dormitory is meant. Hussey and Moberly take it of the death-chamber; cf. c. 24. But though 'pausare' might be used of resting in the grave, it cannot mean the act of dying. Dormitory.

p. 223. infirmitate decocta] So 'infirmitate decoquitur'; c. 29, p. 275.

bene uenisti] 'You are welcome'; cf. French 'bien-venir,' 'bien-venu'; *e.g.* 'partout sont ils bien-venus,' Froissart, II. iii. 25. Cf. 'Wilcoma [Abbess of Chelles]; quod "Bene uenias" resonat Anglica lingua,' Hardy, Cat. i. 377. 'Bene uenire.'

p. 224. nuntiare uenisset] For the construction cf. iii. 2, *ad fin.*

CHAPTER 10.

Hildilid] To her, in conjunction with others, Aldhelm dedicated his work De Virginitate; Opp. ed. Giles, p. 1. She is mentioned in a letter of St. Boniface to the abbess of St. Mildred's, Thanet, in a way which shows that she was a friend of his, and that she did not die before 709; Mon. Mog. pp. 53, ff. If Ethelberg died in 664, Hildilid must have been abbess at least forty-five years; and Bede says that she was abbess 'multis annis ... usque ad ultimam senectutem.' Fl. Wig. mentions her succession in 664, *v. s.*; and again in 675, which is perhaps a more likely date. Hildilid.

libro ... libellus] *v.* on c. 7.

quisque] = 'quisquis.'

p. 225. quae famularum ... reuersa est] Cf. iii. 9, *ad fin.*

CHAPTER 11.

Sebbi] *v.* notes on iii. 22.

in regno ... exegisset] Therefore Bede does not regard the government of an earthly kingdom as incompatible with the service of the heavenly kingdom; cf. ii. 20. But he thinks that Secular affairs sinful.

public and even domestic affairs can hardly be administered without some defilement: 'publicani . . . uocantur, qui . . . publicis implicantur negotiis, quae sine peccato aut uix, aut nullatenus ualent administrari'; Opp. v. 222; cf. x. 54: 'cura rei familiaris, quae uix sine culpa . . . agitur.' Bede would have all men like Abraham, sitting in the tent *door* (Gen. xviii. 1), ready to depart at any moment, not immersed in business in the midst of the tent; Opp. vii. 194.

Waldhere. **Ualdheri**] There is a letter from him to Archbishop Bertwald, H. & S. iii. 274. He receives a grant from Swefred in 704; K. C. D. No. 52; Birch, No. 111; and signs a grant of Ethelbald of Mercia; K. C. D. No. 79; Birch, No. 153.

Earconwald. **p. 226. Erconualdo successerat**] Earconwald must have died 692 × 694. See on iii. 22; 'about 693,' Stubbs, in D. C. B. ii. 178. He was buried in St. Paul's; but the resting-place of his successors was involved in obscurity; G. P. p. 144; Elmham, p. 271; AA.SS. Apr. iii. 782–784.

p. 227. Sighardo . . . Suefredo] *v.* notes on iii. 22.

Miracle. **inuentum est, &c.**] Similar miracles are related in connexion with the burial of Wilbrord; Alcuin's Prose Life, c. 25; Metrical Life, c. 25; Mon. Alc. pp. 57, 74; and of Anselm, G. P. p. 123. In the latter case the idea of bending the body was rejected: 'quia [nollent] corpus curuando iniuriam . . . Sancti Spiritus facere organo.'

'Doctoris gentium.' **doctoris gentium**] St. Paul; who so entitles himself; 1 Tim. ii. 7. Bede, however, applies the phrase also to St. Matthew; Opp. v. 222. Sebbi's tomb in St. Paul's was shown until the great fire of 1666.

CHAPTER 12.

Quartus . . . Uini] On the early history of the West-Saxon bishopric, *v.* iii. 7, and notes.

West Saxon History after Cenwalh. **mortuus . . . Coinualch**] His death is placed in 672 by the Sax. Chron.; it was contemporary with Benedict Biscop's return from his fourth visit to Rome; Hist. Abb. § 4, where Bede speaks of Cenwalh as 'inmatura morte praereptus,' and says that he had been a great friend and benefactor to Benedict.

acceperunt . . . X] The Sax. Chron. says that Sexburgh, Cenwalh's queen, reigned for a year after him, that Æscwine, son of Cenfus, succeeded in 674 (R. W. regards him as king in 673; i. 162), that he died in 676, and was succeeded by Centwine, that in 685 Cædwalla 'began to strive for the kingdom.' Eddius, c. 40,

distinctly says that Centwine was king of Wessex when Wilfrid took refuge there in 681. Fl. Wig. notes the divergence between Bede and the Chron. In i. 272, he cites a third authority, the Dicta regis Ælfredi, according to which it was not Æscwine but his father Cenfus who succeeded Sexburgh. He places Centwine's death in 685, which is probably only an inference from the Chron. Aldhelm, in a poem written under Ini, distinctly says that Centwine entered a monastery before his death; Opp. pp. 115, 116; possibly compelled to do so by Cædwalla. W. M. of course buries him at Glastonbury, i. 25. Later writers draw on their imagination; cf. W. M. i. 32; G. P. p. 352; Wendover *ad ann.* 672 (followed by Matth. Paris and Westminster); cf. Rudborne in Ang. Sac. i. 194. We might reconcile Bede and the Chron. by supposing that among the contending aldermen (AS. vers for 'subreguli'), Æscwine and Centwine attained sufficient predominance to take the title of king, until Cædwalla once more united the kingdom in his strong hand; cf. W. M. i. 32. On this temporary reversion to a form of government anterior to the institution of royalty, see Allen, Prerogative, p. 165; F. N. C. i. 580, 581; S. C. H. i. 171. For an earlier instance in Wessex, cf. Sax. Chron. E. 626; *sup.* ii. 9, last note; Palgrave, Engl. Com. p. 405; F. N. C. i. 26, 27. This confusion in the kingdom of Wessex justified the abandonment for a time of the plan of dividing the diocese. 'It was . . . clear that if the West Saxons were to remain one kingdom, they must remain one diocese.' On Hædde's death these reasons no longer existed; D. C. B. ii. 874.

Haeddi] See notes to iii. 7, and v. 18, *ad init.* He signs two grants of Ethelred of Mercia, both attributed to 691×692; the former genuine, the latter spurious; K. C. D. Nos. 32, 33; Birch, Nos. 75, 76. Hædde.

p. 228. duobus annis] Bede places Cædwalla's abdication in 688, v. 7, 24, pp. 290, 355. Therefore he must date his accession 686. This is not inconsistent with the Chron., which merely says that in 685 he 'began to strive for the kingdom,' 'winnan æfter rice.' Date of Cædwalla.

Aedilred . . . fedaret] This ravager of monasteries afterwards became himself a monk and abbot of Bardney; see on iii. 11, and v. 19. Theodore in 686 addresses him as 'tua miranda Sanctitas'; Eddius, c. 43; H. & S. iii. 171; Fl. Wig. i. 264, calls him 'sanctus Æthelredus'; cf. D. C. B. ii. 227; while W. M. i. 78 says that he was 'animi religione quam pugnandi exercitatione celebrior.' In G. P. p. 135, it is stated that he invaded Kent, 'nescio quo insolenti Cantuaritae regis responso incensus.' But this is imagination. Ethelred of Mercia.

'The expedition was probably connected with the internal divisions in the Kentish kingdom, where the Mercian influence seems to have alternated with the West Saxon'; D. C. B. iv. 226. In a spurious charter of Swæbhard of Kent, Ethelred is represented as signing it while on this expedition; K. C. D. No. 14; Birch, No. 42. In another spurious charter he is called 'rex Christianissimus Merciorum, immo . . . totius . . . Britanniae'; K. C. D. No. 40; Birch, No. 89. 'Under Æthelred, Mercian history is all but a blank,' Green, M. E. p. 387.

See of Hereford.

accepta . . . non grandis] This has sometimes been taken as marking the foundation of the see of Hereford; H. & S. iii. 126, 130; Stubbs, Ep. Succ. pp. 3, 171; Hardy's Le Neve, i. 454; cf. Bright, p. 264. But the whole tenor of Bede's narrative is against the idea that Putta discharged episcopal functions after the loss of Rochester. He lived as a simple priest to the end of his life. The 'agellus non grandis' cannot refer to the extent of a diocese, but indicates the plot of land with which his church was endowed; cf. iii. 17, p. 160, of Aidan: 'utpote nil propriae possessionis, excepta ecclesia sua et adiacentibus agellis habens.' Fl. Wig. mentions the death of a Putta, Bishop of Hereford, under 688 (cf. ib. 238; G. P. p. 298), but he says no word to identify him with Putta, ex-Bishop of Rochester. Yet this identification is the sole ground for the above statement. It is true that the see of Hereford must have been founded about this time if its first bishop died in 688. Bede, however, says nothing on the subject. Nor does it appear in Fl. Wig.'s list of sees created out of Mercia in 679, i. 240.

Bishops of Rochester.

Cuichelmum . . . Gebmundum] Bede gives no materials for fixing the dates of these two bishops, and (perhaps for that reason) they are not mentioned in the Sax. Chron. Fl. Wig. places all these transactions under 676, but no argument can be drawn from this (with Le Neve, ii. 555), as he has simply transferred this paragraph of Bede, almost unaltered, to his own pages. Stubbs, Ep. Succession, p. 4 (on what authority I know not), places the consecration of Gebmund in 678. For the date of his death, see on v. 8, *ad fin.*

qui est annus . . . VIII] See note on c. 5.

Comets.

cometa] Cf. Bede, De Natura Rerum, c. 24: 'Cometae sunt stellae flammis crinitae, repente nascentes, regni mutationem, aut pestilentiam, aut bella, uel uentos, aestusue portendentes . . . Breuissimum quo cernerentur spatium septem dierum annotatum est, longissimum LXXX;' Opp. vi. 111. This therefore was a comet of the longest duration; cf. v. 23, p. 349. There was a comet in April 1066 which was widely regarded as portentous. This how-

ever was of the shortest duration, '7 swa scean . . . seofan niht,' 'and so shone seven nights'; Sax. Chron. *ad ann.* with notes. 'Balthasar Bekker . . . and Pierre Bayle . . . overthrew the superstition,' M. & L.

p. 229. orta . . . dissensione, &c.] *v.* v. 19, p. 326, and notes.

Bosa] Alcuin, in his poem De Sanctis Ebor. vv. 846–874, gives a very favourable character of Bosa, 'uir sine fraude bonus.' He is mentioned in the so-called poetical Martyrology of Bede; Opp. i. 53; cf. AA.SS. Mart. ii. 10*–12*. Bosa.

Eata] *v.* on iii. 26, p. 190.

Eadhaed] He had been sent with Ceadda in 664, when he went to be consecrated first to Kent, and then to Wessex, iii. 28. Eadhed.

Lindisfarorum] *v.* on iii. 11.

nuperrime] It cannot have been later than 675, as Wulfhere died in that year, possibly in consequence of this defeat.

superato . . . Uulfhere] On this Eddius, c. 20, says: 'Wlfharius . . . superbo animo . . . omnes Australes populos aduersum regnum nostrum concitans, non tam ad bellandum quam ad redigendum sub tributo . . . proponebat. Ecgfrithus uero . . . in Deum confisus . . . hostem superbum . . . cum paruo exercitu prostrauit; . . . regnumque eius sub tributo distribuit, et eo postea quacunque ex causa moriente . . . aliquod spatium pacifice imperauit.' In G. P. pp. 218, 219, Wulfhere's motive is said to have been revenge for the death of his father Penda (twenty years previously)! But 'terga turpiter nudatus, inglorius effugit, *nec multis post diebus superstes* partem prouinciarum [*i.e.* Lindissi] Northanimbrorum regi cessit.' The Hist. de S. Cuthberto, S. D. i. 200, says that he fled 'uno tantum comitante puerulo.' 'Et hoc obtinuit [Egfrid] per auxilium sancti Wilfrithi qui cum eo fuit, maxime uero per orationes sancti Cuthberti qui absens erat.' Eddius, c. 19, naturally ascribes all Egfrid's successes to Wilfrid, and all his subsequent disasters to his quarrel with him. So G. P. p. 219. Wulfhere.

Ediluini . . . Cyniberctum] There are no means of dating the accessions of these bishops. Edgar signs a charter of 706; K. C. D. No. 56; Birch, No. 116, and the Council of Clovesho in 716; H. & S. iii. 300. Cynibert supplied Bede with materials for his history; Pref. p. 7. He died in 732; S. D. ii. 30. For Ethelwine, cf. iii. 11, 27, pp. 149, 192. Bishops of Lindsey.

habebat . . . Sexuulfum] *i.e.* Lindsey being then subject to Mercia, Sexwulf, as bishop of Mercia, acted as bishop in Lindsey.

post tres . . . annos] *i.e.* 681.

Tunberctum] He had been abbot of Gilling; Hist. Anon. Abb. § 2. On Gilling, *v.* iii. 24, p. 179. Tunbert.

Eata's see. **remanente Eata, &c.**] This seems to show that Eata had chosen Lindisfarne, and not Hexham, as the seat of his bishopric (see on iii. 26); cf. Raine's Hexham, I. xviii, xxiii; while the phrase of iv. 28, p. 273, 'Eata *reuerso* ad sedem ecclesiae Hagustaldensis,' points the opposite way. For the boundaries of Hexham diocese, cf. Raine, *u. s.* pp. xix. 20.

Bishopric of the Picts. **Pictorum**] The seat of this bishopric seems to have been in the monastery of Abercorn on the Forth, c. 26. The Picts meant are of course those Picts north of the Forth who were subject to Northumbrian rule, *v. s.* on c. 3, and references there given. After the defeat of Egfrid in 685, the Picts emancipated themselves from that rule, and Trumwine had to retire to Whitby, c. 26. In later times, when the existence of the Pictish kingdom north of the Forth had been forgotten, the name of Scots having supplanted that of Picts in those regions, and the only Picts then known being those of Galloway, the mistake was made of supposing that Trumwine's see was Whitern or Candida Casa (so the lists of bishops in Fl. Wig. i. 246; Richard of Hexham, c. 6, and many later writers; cf. G. P. p. 254, margin); whereas Pehthelm was really the first Anglian bishop of Candida Casa, v. 23, p. 351. Nicolas, prior of Worcester, writing to Eadmer in 1120 on the primacy of the see of York in Scotland, avoids this error, but says: 'Pictorum uero episcopi sedes, cuius mentionem sanctus Beda facit, ubi fuerit, penitus ignoro'; H. & S. ii. 204; cf. ib. 6, 7; S. C. S. i. 262, 268, ii. 170, 273. That Bede is not thinking of those Picts who may have spread to the south of the Forth (as Bright supposes, p. 324), is shown by c. 26, p. 267, where he distinctly says that the Forth 'Anglorum terras Pictorumque disterminat.'

recepisset] On the date, *v. s.* on iii. 11.

Ripon. **Hrypensi ecclesiae praefecit**] Cf. iii. 28: 'Eadhaedus . . . postea . . . Hrypensis ecclesiae praesul factus est.' These phrases are commonly taken to indicate the establishment for a time of an episcopal see at Ripon; and so the AS. vers. takes it in both cases: 'Eadhæð he gesette to biscope Hrypsetna cirican'; 'Eadæth . . . æfter þon . . . in Hrypum wæs biscop geworden.' The Latin phrases are not however in themselves conclusive, for even 'praesul' is sometimes used of abbots, *v.* Ducange, *s. v.*, and cf. H. & S. ii. 6: 'the possible see of Ripon,' ib. iii. 130. Eddius, however, distinctly makes this attempt to convert Wilfrid's monastery of Ripon into a bishop's see one of Wilfrid's grounds of complaint, c. 45. It probably represents an attempt to divide the Deiran diocese, as the Bernician was divided between Lindisfarne and Hexham; Raine's Hexham, I. xviii.; cf. Bede's policy of

locating new bishoprics in existing monasteries, Ep. ad Egb. § 10, pp. 413–414.

CHAPTER 13.

P. 230. On the arrangement of this and the two following chapters, see the critical notes to the headings of this and the next chapter.

Uilfrid] See on v. 19. Wilfrid.

patria] Wilfrid's 'patria' is Northumbria, coincident in extent with his 'parrochia' or diocese. See on iii. 11, for the absence of unity among the Teutonic tribes in Britain at this time; though we trace a rudimentary feeling for it; c. 14, note.

diuertens] For the date, see on v. 19. For Wilfrid's earlier adventures with the South Saxons, *ib.* and Eddius, c. 13. On the condition of Sussex at this time, cf. Bright, pp. 183, 302; 'prouincia gentilis usque ad illud tempus perseuerans uixit, quae pro rupium multitudine et siluarum densitate, aliis prouinciis inexpugnabilis restitit'; Eddius, c. 41. Sussex.

Aedilualch] 'Æðelwalh,' AS. vers.; 'Æþelwald,' Sax. Chron. A.; 'Æþelwold,' B. E.; 'Aþelwold,' C. Ethelwalh of Sussex.

non multo ante] Twenty years, if the Sax. Chron. be correct in placing Wulfhere's war with Wessex, the conquest and donation of Wight in 661; but the entry is not wholly reliable, see note, *a. l.* and on iii. 7. It was evidently Wulfhere's policy to curtail the power of Wessex, and to add to that of Sussex, which was too small to become dangerous; cf. D. C. B. ii. 228. Eddius, *u. s.* seems to speak as if Ethelwalh and his queen had still been heathen at the time of Wilfrid's arrival.

loco filii] *v. s.* on iii. 7, 22.

Meanuarorum] The name of this tribe of 'Mean-dwellers' survives in the hundreds of East and West Meon, and of Meonstoke in Hampshire; cf. Birch, i. 548. The Meanware.

Eappa] On the misunderstanding of this passage by the compilers of the Sax. Chron., see notes to p. 32 of my edition. Eappa.

Huicciorum] For the Hwiccas, see on ii. 2, and *inf.* c. 23, p. 255. The Hwiccas.

Eanfridi . . . fuere] It looks as if the two brothers were joint rulers of the Hwiccas. Bede does not give them the title of king, though he does to Osric, c. 23, p. 255.

p. 231. erat . . . monachus . . . Dicul] With the exception of Maeldub's settlement at Malmesbury, this seems to be a solitary instance of Irish missionary effort in the South of England; and Dicuil, founder of

it does not appear to have had much success. (In the East of England we have the case of St. Fursa and his companions, iii. 19.) The name Dicul or Dicuil, though not one of the commoner Irish names, occurs occasionally; cf. iii. 19, p. 168; F. M. 871, 889; Vita Tripart. p. 248; *gen.* Dicollo, *ib.*; cf. F. M. 680, 793. It was an Irish monk of this name who in the ninth century wrote the well-known mediaeval geography, De Mensura orbis terrae; *v.* Dict. Nat. Biog.; cf. Poetae Lat. Aeui Carol. ii. 666-668; Neues Archiv d. Gesellsch. für ältere deutsche Geschichtskunde, iv. 256–258.

Bosham.

Bosanhamm] Bosham near Chichester. For its connexion with the story of the Norman Conquest, *v.* F. N. C. iii. 222.

tribus annis] *i.e.* c. 678.

impia] 'pitiless.' This incident is not in Eddius. Bede probably got it from Acca.

denique ferunt, &c.] R. W. tells a similar tale of the plague in 665, i. 159.

'Exsufflare.'

exsufflata idolatria] 'alluding to the old custom of spitting as if in abhorence of the Evil one at the time of renouncing him and his works'; Bright, p. 306, and reff. ad loc., *inf.* v. 6; Ducange, *s. v.* 'exsufflatio;' cf. Eddius, c. 41, 'paganorum . . . quidam uoluntarie, alii uero coacti regis imperio, idolatriam deserentes . . . in una die multa millia baptizati sunt'; see on i. 26, *ad fin.*

Union of spiritual and temporal benefits.

p. 232. quo beneficio . . . sumserunt] Cf. Opp. ix. 272: 'Dominus [primis ecclesiae magistris] . . . etiam faciendorum signorum dona contulit, ut, . . . sanatis morbis corporalibus, ad salutem animae facilius, quos erudiebant, attraherent'; cf. ib. 301; and Opp. v. 189: 'Nam et terrena subsidia necesse est ut subditis rector ne desint diligenter praeuideat; . . . et si quos aut spiritualibus aut etiam communibus eorum commodis aduersantes deprehenderit, horum uiolentiae quantum ualet obsistat.' According to Eddius, c. 26, Wilfrid's earlier work in Frisia had been much helped by the fact that the time of his preaching there was one of great abundance.

Selsey.

terram LXXXVII familiarum] 'uillam suam propriam, in qua manebat, ad episcopalem sedem, cum territoriis postea additis LXXXVII mansionum in Seolesiae . . . nouo euangelistae . . . concedit'; Eddius, c. 41. A spurious grant of Selsey to Wilfrid by *Cædwalla* is in K. C. D. No. 992; Birch, No. 64. The forger betrays his hand by calling Wilfrid *arch*bishop. See on ii. 20.

monasterium] With Eappa as abbot. See next chapter.

annos V] For the date, see on v. 19.

libertate donando] We should expect 'libertatem.' On the part taken by the mediaeval church in abolishing slavery and serfdom, see M. Yanoski's monograph, De l'abolition de l'Esclavage au Moyen Age (1860). The Church and slavery.

CHAPTER 14.

On the significance of the absence of this chapter from a certain class of MSS. see Introduction, § 27. The information on which this chapter is based was no doubt derived by Bede from Acca.

p. 233. mortalitas saeua] See on iii. 27.

sacerdos] In c. 13, and lower in this chapter he is called 'presbyter,' *v.* on i. 28.

triduanum ieiunium] Cf. on ii. 2, p. 84.

p. 234. uerbis piissimis] 'most pitying, *or* kindly words.'

hac etenim die] Aug. 5; iii. 9, p. 145.

codicibus . . . depositio] Calendars in which the obits of saints and others were noted. Lower in this chapter such a book is called an 'annale'; (a sense of the word 'annale' not noted by Ducange). Also called a 'Kalendarium defunctorum.' Pertz, xxv. 629. The object of such records was to show on what days commemorative masses had to be said. The present story would seem to show that they were not always very carefully consulted. Such records often formed valuable materials for history. Thus in composing the Historia Cremifanensis, the author, 'sicut potuit, ex priuilegiis et ex cronicis ac ex defunctorum kalendariis colligere annotauit'; Pertz, *u. s.* Such books must be distinguished from the Liber Vitae which was simply a list of names without any dates; see *e. g.* the Liber Vitae ecclesiae Dunelm., published by the Surtees Society 1841, and by Mr. Sweet in his Earliest English Texts; cf. Introduction, pp. xxvii, xxviii. The term 'album' is applied to both classes; Introd. *u. s.*; W. M. i. 261. The term, 'Computarium defunctorum,' Pertz, x. 581, seems to apply to the former kind of document. The use of the word 'depositio' in this connexion implies the custom of burying on the day of death. See on i. 23, iv. 19, 30. 'Annale.' 'Liber Vitae.'

p. 235. ipsorum genti] Note the beginnings of a sense of unity.

aduenis] This seems to be used in an ecclesiastical sense, 'converts.'

praeclari, &c.] On the representation of SS. Peter and Paul in art, cf. D. C. A. ii. 1621–1623.

Reservation of sacrament.

simul et . . . mandauit] Cf. c. 24, *ad fin.*, p. 261, for the administration of the reserved sacrament to a dying member of the monastery (Cædmon).

p. 236. in plerisque locis] On the extent of the cult of St. Oswald, *v.* iii. 13, notes.

natalicius dies] Cf. Introd. pp. lxvii, lxviii.

CHAPTER 15.

Cædwalla.

Interea . . . Caedualla, &c.] It would appear that in the strife for power, which, as we have seen, was going on at this time in Wessex, Cædwalla had for a time been worsted and driven into exile; 'per factionem principum a West Saxonia expulsus,' G. P. p. 233; 'factione conspiratorum in exilium actus,' W. M. i. 33. He took refuge in 'desertis Ciltine et Ondred,' Eddius, c. 42; *i.e.* the forests of Chiltern and Andred (cf. K. C. D. No. 1289). Here he gathered round him, like David, a band of hardy men, 'namque, seu miseratione fortunarum eius infracta, seu uirtute delectata, tota pubes exulem secuta'; W. M. *u. s.* Thus he began 'winnan æfter rice, 'to strive for the kingdom'; Sax. Chron. He first fell upon Ethelwalh, 'improuise' adds Fl. Wig. i. 39, whom he doubtless regarded as occupying districts belonging to Wessex, and slew him. He was however driven out by the king's 'aldermen' (AS. vers.; not 'earls,' as Bright, p. 349, a title which does not come into use in this sense till centuries later), Berthun and Andhun (Æthelhun, Fl. Wig.), whom he in turn defeated, having in the meantime gained possession of the throne of Wessex. W. M. *u. s.* speaks of Edric as the successor of Ethelwalh; but this is probably due to a misunderstanding of c. 26, *ad fin.*; from which passage he hastily inferred that Edric was a South Saxon, whereas he really was a Kentish prince.

Ini] *v.* v. 7, *ad fin.*

Political and ecclesiastical independence.

toto . . . nequiret] We see by this how political and ecclesiastical independence went together. The first Bishop of Selsey after Wilfrid's retirement was Eadbert, c. 709, A. D., *v.* v. 18, *ad fin.*

CHAPTER 16.

Conquest of Wight by Cædwalla

regno potitus] In 686, *v.* on c. 12. The conquest of Wight took place the same year, Sax. Chron. W. M. i. 33 says that Wight held out against Cædwalla, relying upon Mercia, 'fiducia Merciorum,' which is very likely. It would seem that Ethelwalh at the time of his death had not made any attempt to christianise

his new possession of Wight. The Sax. Chron. *s. a.* 686 joins Mul with his brother Cædwalla in the conquest of Wight.

p. 237. stragica caede] This seems certainly to be the reading required by the testimony of the MSS.; confirmed by Elmham, p. 253, and Rudborne in Ang. Sac. i. 253, who both quote this passage with the reading 'stragica;' though I can find no other instance of the adjective 'stragicus.' Ducange however cites 'stragiciosus' from Muratori, SS. xii. 563. The AS. translator must have read or misread 'troica,' which is so far in favour of 'tragica.' In iii. 1, 'tragica caede' is the best attested reading; though a few MSS. have 'stragica.' 'Stragicus.

necdum regeneratus] In a spurious charter of Ini, other grants are alleged to have been made by Cædwalla 'licet paganus;' K. C. D. No. 73; Birch, No. 142.

quartam partem] W. M. *u. s.* turns this into a tithe of all spoils taken by Cædwalla 'ut omnes manubias . . . Deo decimaret,' for which there is no authority, ib. II. xxv.

forte . . . superueniens] According to Eddius, c. 42, his coming was by no means fortuitous. 'Nam sanctus antistes . . . saepe anxiatum exulem adiuuauit, . . . usquedum . . . regnum adeptus est. . . . Caedwalla, Occidentalium Saxonum . . . monarchiam tenens, statim . . . Wilfridum . . . ad se . . . accersiuit. . . . [Quo] ueniente, rex . . . in omni regno suo excelsum consiliarium mox illum composuit.' Wilfrid cannot however have stayed very long in Wessex, as in this very year 686, or early in the next, he was recalled to Northumbria. If however Bede's words 'de gente sua' are to be taken strictly, he must have regarded Wilfrid's visit to Wessex as posterior to his restoration. According to G. P. p. 233, Wilfrid gave to Cædwalla in his exile not only good counsel but 'tum equitaturas, tum pecunias.' For his motive see on v. 19. We may wonder (with Bright, p. 349) what Wilfrid felt when Cædwalla turned upon and slew the bishop's own patron and benefactor Ethelwalh. It is perhaps to gloss over this difficulty that G. P. *u.s.* represents the collision as taking place 'aliquo infortunio.' On the chronology, see notes to v. 19. Wilfrid aids Cædwalla.

Arualdi regis insulae] This isolated notice of a kingdom of Wight shows us that there may have been many petty kingdoms in various parts of the country of which we hear nothing. R. W. says: 'de duobus filiis Arwaldi Vectae insulae subreguli,' i. 182. A king of Wight.

Iutorum prouinciam] 'Eota lond,' AS. vers.; cf. on i. 15.

Ad Lapidem] Stoneham on the Itchen, above Southampton. Stoneham.

Hreutford] Redbridge, Hants; a bridge in later times having taken the place of the older ford. Redbridge.

p. 238 **Danihelem**] *v. inf.* v. 18.

Soluente] The Solent.

Homelea] The Hamble; the words 'ultra . . . pertinent' are omitted by the AS. vers.

CHAPTER 17.

The Council of Hatfield.

His temporibus] A somewhat vague expression, for we now revert from the year 686 to 680. On the Council of Hatfield and the theological points with which it dealt, cf. Bright, pp. 316–322.

The Monophysites and Monothelites.

per heresim Eutychetis] The heresy of Eutyches was Monophysite—the denial of the co-existence of the two natures, the Divine and human, in the person of our Lord after the Incarnation. It was a reaction against Nestorianism which tended to deny the unity of Person in the Incarnate Word, and was itself a reaction against Apollinarianism. See D. C. B. under these words, and under 'Person of Christ.' Eutyches was condemned by a Synod of Constantinople in 448, acquitted by the Robber Synod of Ephesus in 449, and finally condemned by the General Council of Chalcedon in 451. The heresy however which troubled the Church at this time was not Monophysitism in its original Eutychian form, but a further development of it, viz. Monothelitism, *i. e.* the denial of the existence and operation of two wills, the human and the Divine, in the person of Christ. This controversy (for the importance of which cf. Bright, p. 220 and reff.; Gore, Bampton Lectures, pp. 92 ff.), filled nearly the whole of the seventh century; it prepared the way for the iconoclastic controversy of the eighth century, and for the separation of East and West; the East being largely Monothelite. Monothelitism was finally condemned in the Sixth General Council, that of Constantinople, which sat from Nov. 680 to Sept. 681. In preparation for this council Pope Agatho held a synod of the Western Church at Rome, March 680, at which Theodore himself was expected. In his absence Wilfrid, who was at Rome on his own affairs, answered for the orthodoxy of the North of Britain and Ireland, and of the Islands; Eddius, c. 53; H. & S. iii. 140, 141; *inf.* v. 19, p. 327; and Theodore and other Metropolitans held synods of their provinces with reference to the same subject. For passages in Bede's own works on the subject of Eutychianism, *v.* Introd. p. lxii, note.

sacerdotum] 'biscopa,' 'bishops,' AS. vers., *v.* on i. 28.

p. 239. **Hymbronensium**] Norðanhymbra, AS. vers. 'Umbrensis' is used in the same sense in the heading of Theodore's Penitential; H. & S. iii. 173. See on i. 15.

indictione VIII[a]] 'The year of the eighth indiction was either from Sept. 24, 679 to Sept. 24, 680 (Caesarean), or from Dec. 25, 679 to Dec. 25, 680 (pontifical), and in both cases includes Sept. 17, 680. Baronius beginning the indiction Sept. 1, actually dates the council in 679;' H. & S. iii. 144 (against Kemble, C. D. I. lxxx). Bede, in v. 24, p. 355, distinctly dates this council 680. This agrees best with the regnal years of the kings mentioned. On Egfrid's regnal year, *v. s.* c. 5, note. Ethelred of Mercia succeeded in 675; v. 24, p. 354; cf. iii. 24, notes. His sixth year cannot therefore be earlier than 680. As to Aldwulf of East Anglia, see on ii. 15. Hlothhere of Kent is the only difficulty; for his seventh year runs from July 679 to July 680. However most of the data favour Sept. 17, 680 as the date of the Council of Hatfield. The absence of any mention of Wessex should be noted. It 'was at this time (A.D. 676–685) divided among its under kings (c. 12), or at the best in a very disturbed state;' H. & S. *u. s.* Chronology.

ciuitatis Doruuernis] We have 'in Doruuerni metropoli, ciuitate,' i. 26, v. 23, pp. 47, 350. The nominative does not occur. Later writers use the form Dorobernia or Dorubernia.

praepositis . . . euangeliis] *v.* D. C. A. i. 478 a; cited by M. & L.

symbolum] 'herebeacen *id est Credo,*' 'the war-standard, *i.e.* the Creed,' AS. vers. This seems to show that the use of the word 'symbolum' in the sense of 'standard' was common in the translator's time. Ducange however only gives one instance from Richer, iii. 69: 'exercitus . . . ibat . . . per cuneos simbolo distinctos.' It has this meaning occasionally in Greek; see Liddell and Scott. Not this however, but another military use of the word is the origin of its application to the Christian Creed, which is thus regarded as the watchword or sign by which the soldiers of the Christian army recognise one another. It is first used in the sense of 'creed' by St. Cyprian (third century); D. C. A. *s. v.* 'creed.' Later writers wrongly explained this meaning of the word as resting on the supposed fact that each of the Apostles had contributed (*συμβάλλεσθαι*) an article to the Apostles' Creed. To this was due the translation of the Greek term by the Latin 'collatio,' which is as early as St. Augustine: 'Quod Graece *symbolum* dicitur, Latine *collatio* nominatur, . . . quia in unum collata catholicae legis fides. . . . Petrus dixit; Credo in Deum Patrem, &c.' Serm. 115 de Tempore (cited by Ducange). But apart from the mythical character of the supposed fact, *σύμβολον* never means 'contribution.' It may be noted that 'symbolum' is here nominative to 'tradidit' and not accusative after it as the AS. translator takes it. 'Symbolum' = Creed.

Hypostasis, Substance, and Subsistence.

in tribus subsistentiis, uel personis] The word ὑπόστασις has two different applications in Greek theology. In its earlier meaning it signifies the real nature, the underlying essence of a thing, and is equivalent to οὐσία. Cf. Socrat. H. E. iii. 7: οἱ νεώτεροι τῶν φιλοσόφων ἀντὶ τῆς οὐσίας τῇ λέξει τῆς ὑποστάσεως ἐχρήσαντο (cited by Liddell and Scott). In this sense it is used in the Nicene Creed. But in later theology it means the special or characteristic nature of a person or thing, and is directly opposed to οὐσία. In this sense it is nearly equivalent to the earlier use of the word πρόσωπον. Hence as applied to the doctrine of the Trinity ὑπόστασις has two diametrically opposite meanings. In the earlier sense there is but one ὑπόστασις in the blessed Trinity, in the later, there are three ὑποστάσεις. To deny the former statement is to 'divide the substance,' to deny the latter is to 'confound the Persons.' In the earlier sense the Latin equivalent is 'substantia' (so in the Athanasian Creed); in the later the Latin equivalent is generally 'persona,' but sometimes 'subsistentia,' as here, and also in the acts of the Constantinopolitan Council of 680, where we have in the Greek: τριῶν ὑποστάσεων μίαν οὐσίαν, and in the Latin: 'trium Subsistentiarum unam Substantiam;' Mansi, xi. 290.

The General Councils.

p. 240. in Nicaea] The First General Council, A.D. 325. Cf. on these councils the parallel passage in Bede's Chron. Opp. Min. pp. 197–199.

in Constantinopoli] The Second General Council, A.D. 381, 382. Eudoxius, eighth Bishop of Constantinople, A.D. 360–370, was an extreme Arian. Macedonius, his predecessor, was a Semi-Arian, who also elaborated a heresy of his own on the nature of the Holy Spirit.

in Efeso] The Third General Council, A.D. 431. On Nestorianism, *v. s.*

in Calcedone] The Fourth General Council, A.D. 451, *v. s.*

in Constantinopoli] The Fifth General Council, A.D. 553. To Theodore, Bishop of Mopsuestia, 392–428, though he himself died 'in the peace of the Church,' the real origin of Nestorianism is to be traced. Theodoret, Bishop of Cyrus, c. 423–457, and Ibas, Bishop of Edessa, 435–457, were two of his most distinguished disciples, and both of them strong opponents of Cyril of Alexandria, who in his zeal against Nestorianism came very near to, if he did not actually fall into Apollinarianism. The condemnation of the council embraced (i) the works of Theodore, (ii) the letter of Ibas to Maris, Bishop of Hardascir, in praise of Theodore, (iii) the refutation (ἀνατροπή) of the Anathematisms of Cyril with the prefatory letter addressed

to John, Bishop of Antioch, at whose request it was written, by Theodoret. The meaning of the sentence would be clearer if we might read 'contra Theodorum, et Theodoreti et Iba epistulas contra Cyrillum, et eorum dogmata.' But there is no manuscript authority for the change.

synodum . . . Roma] The First Lateran Council, 649 A.D. It was anti-monothelite: 'contra eos maxime qui unam in Christo operationem et uoluntatem praedicabant,' c. 18, p. 242; cf. Opp. vi. 325. The canons of this council are given in H. & S. iii. 145–151.

Constantino] 'corrige, *Constante*,' Hussey. But Constans II, in whose reign this Lateran Council was held, is also known as Constantinus IV (D. C. B.), so that there is no need for any correction. Constans II.

ex Patre et Filio inenarrabiliter] On this express confession of the doctrine of the double procession of the Holy Spirit, *v.* Bright, pp. 319, 320, who attributes its insertion to the influence of Abbot Hadrian. Some spurious documents purporting to be connected with the Council of Hatfield are in H. & S. iii. 153–160. The double procession.

CHAPTER 18.

archicantator] So H. & S. iii. 134. In Hist. Abb. § 6, 'archicantor,' p. 369, and so Fl. Wig. i. 34; 'archicantor, Primicerius scholae cantorum,' Ducange. On 'Primicerius,' *v.* ii. 19, note. Archchanter.

p. 241. per iussionem papae] According to a document printed in H. & S. iii. 131–136, he was sent by a council held at Rome in 679. The character of this document is somewhat doubtful; see on v. 19. The sending of John by the council may nevertheless be a fact. It is true that Eddius does not mention it, but then it did not specially concern his hero Wilfrid. In Hist. Abb. § 6, Bede, writing from a different point of view, speaks as if the sending of John had been merely due to the request of Benedict Biscop for some one to teach ecclesiastical music at Wearmouth. Mission of John the Archchanter.

Biscopo . . . Benedicto] On him cf. Hab. §§ 1–7, 9–14; Haa. §§ 5–18; Introd. §§ 2, 3, and notes *ad ll.* On this visit of his to Rome, see Hab. § 6, and notes. He returned with John in 679, or early in 680. Benedict Biscop.

cuius supra meminimus] Benedict Biscop has not been previously mentioned. Either therefore this is a mere slip, or Bede is referring to the Hist. Abb. I only know however four MSS. which contain both works, D. P. H_2. Bu_2. and in all these the Hist. Abb.

follows, and does not precede the H. E. In many MSS. these words are wanting; and the presence or absence of them is an important test of the character of any MS. See Introd. § 27.

Foundation of Wearmouth.

monasterium Brittaniae] 'A monastery in Britain.' Bede often uses the names of countries, as if they were names of towns, without prepositions. 'Brittaniae' is a locative.

iuxta ostium . . . Uiuri] 'in þære stowe þe mon hateð Æt Wiramuþan,' 'in the place which they call at Wearmouth.' AS. vers.

Ceolfrid.

Ceolfrido] On him, see Hab. §§ 7, 13, 15–19, 21–23; Haa. §§ 1–11, 14, 16–37; Introd. §§ 2, 3, and notes *ad ll.*

Roman chanting.

cursum canendi] On the Roman mode of chanting, *v.* ii. 20, note.

quae hactenus . . . seruata] 'seo . . . oð þis is gehealden,' 'which is maintained to the present time.' AS. vers.

transscripta] See next note but three.

excepto . . . munere] *i.e.* besides *or* in addition to the duty, &c.

The Monothelites.

p. 242. **synodum . . . Martini**] See notes on last chapter. 'Non multo ante,' therefore means a period of about thirty years.

qui unam . . . praedicabant] cf. the very similar phrase, v. 19, p. 326.

MSS. lent for transcription.

transscribendam commodauit] This transcript Bede had no doubt often seen and used. It was at this very time, 679 or 680, that he entered Benedict's monastery at the age of seven. On the system of lending MSS. for transcription, &c., *v.* Introduction, p. xix; cf. *sup.* p. 241. The phrases 'synodum adferre, transcribere' show that 'synodus' is here used loosely for 'synodica *or* synodalis epistola'; *i.e.* the formal document containing the record of the resolutions of the council; so 'lectio synodi,' 'cum . . . synodus . . . legeretur,' v. 19, p. 327; cf. 'synodi gesta,' ib. p. 326.

The Monothelites.

uicti sunt] *i.e.* in the Council of Constantinople, 680, 681.

unde uolens, &c.] So the Council of Toledo held a little later, 684, on the same subject: 'placuit . . . satisfacientes Romano Pontifici . . . nostrae fidei sensum . . . depromere . . . de . . . gemina uoluntate et operatione Iesu Christi,' &c.; cited by M. & L.

castus] *v. s.* on iii. 28.

sancti Martini . . . Turonis] This was the monastery over which Alcuin afterwards presided.

CHAPTER 19.

St. Ethelthryth, or Audrey.

P. 243. **Accepit, &c.**] Fl. Wig. i. 24 places the marriage of Egfrid and Ethelthryth in 660; if this is correct, her retirement to Coldingham must be placed in 672, as Bede says that she

lived with Egfrid for twelve years; cf. also Opp. vi. 327; Opp. Min. p. 199. She must have left him therefore soon after his accession. And as Egfrid died in 685 aged forty, c. 26, he can only have been fifteen at the time of his marriage; and Ethelthryth, who had then been five years a widow (see next note but one), must have been much older than he. When Bede in the next chapter says of her, 'bis sex *regnauerat* annis' he is speaking very inexactly, as Egfrid did not come to the throne till 670 or, more probably, 671; see on c. 5. Even if he was before that sub-king of Deira (see on iii. 1), this would still be inexact, as he cannot have held that position till 664. For later lives of her, cf. Hardy, Cat. i. 278–284; ii. 104–106, 553. Ælfric's homily (in verse) is wholly taken from Bede, as he himself confesses. Lives of Saints, pp. 432 ff. Of the later lives the most important is that in the Historia Eliensis of Thomas of Ely, printed in an abridged form in Ang. Sac. i. 593 ff.; and *in extenso* by the Anglia Christiana Society, ed. D. J. Stewart (cited as Liber Eliensis). According to this she was born at Exning in Suffolk, p. 16. Her name has come down to us in the corrupted form of Audrey, from which (by adhesion of the final *t* of 'Saint') comes our word 'tawdry.' This first occurs in the phrase 'a tawdry lace,' *i. e.* necklace; which is commonly explained as meaning a necklace bought at St. Audrey's fair held on Oct. 17th, the day of her translation. Nares however very ingeniously connects the phrase with the narrative of Bede, and supposes it to be a reminiscence of the 'superuacua moniliorum pondera' which the Saint had worn in the days of her frivolous youth, *inf.* p. 246; *v.* Skeat, Etymol. Engl. Dict. *s. v.*

Anna] On him and his saintly progeny, *v.* iii. 7, notes.

princeps . . . Gyruiorum] 'Suðgyrwa aldormon,' 'alderman of the South-Gyrwas,' AS. vers.; cf. on iii. 20. The Liber Eliensis says that she was married to him two years before the death of her father; *i. e.* in 652, that he died within three years, *i. e.* in 655, and that from him she received the Isle of Ely as a dowry, pp. 5, 18, 19. For the Suðgyrwas, cf. Birch, i. 414, which gives them a territory of 600 Hides. Her marriage with Tondbert.

cuius consortio . . . gloriosa] Alcuin, De Sanctis Ebor, v. 759, says: 'Virginis alma fides, regis patientia mira.' Cf. S. D. i. 223: 'Ecgfridus . . . Etheldridam . . . nomine tenus coniugem duxerat.' On Bede's views as to marriage, which in this point alone seem unscriptural, *v.s.* on i. 27. and Egfrid

mihi . . . Uilfrid . . . referebat] It would be interesting to know on what occasions Bede and Wilfrid met. For Bede's view of Wilfrid, see on v. 19. This matter may have had much to do with Wilfrid and Bede.

alienating Egfrid from Wilfrid. If the Lib. Eli. p. 33 may be trusted Wilfrid was guilty of gross dissimulation.

nec diffidendum] Cf. Lib. Eli. pp. 19–21.

Incorruption.

signum diuini miraculi] *v.* on iii. 8, *ad fin.* So Eddius, c. 19, of Ethelthryth: 'cuius corpus uiuens ante impollutum post mortem incorruptum manens.'

Separation and remarriage.

ubi . . . inpetrauit] Separation without the consent of both parties was unlawful, cf. *sup.* c. 11; *e.g.* Theodore's Penitential, II. xii. 7, 8, 12 (H. & S. iii. 199, 200). Cf. Bede on Mark x. 9–12: 'Una ergo solummodo causa est [*sc.* uxoris dimittendae] carnalis, fornicatio; una spiritualis, timor Dei, ut uxor dimittatur, sicut multi religionis causa fecisse leguntur. Nulla autem causa est Dei lege perscripta [? prae-] ut, uiuente ea quae relicta est, alia ducatur;' Opp. x. 153. As to remarriage in the case of divorce for 'causa carnalis,' *v.s.* on c. 5. As regards the 'causa spiritualis,' Egfrid certainly married again before Ethelthryth's death. This occurred 679 or 680 (see below); and Egfrid was certainly married to his second wife Eormenburg at the time of Wilfrid's expulsion in 678, which is ascribed largely to her influence; Eddius, c. 24. Eadmer indeed writes as if Egfrid had married again immediately on Ethelthryth's withdrawal to Coldingham; H. Y. i. 186. Stevenson on Bede's Vita Cudb. c. 27, makes the serious mistake of supposing that Ethelthryth was still Egfrid's wife at the time of his death in 685, five or six years after her death, and thirteen years after she had taken the veil. Mr. Arnold makes the same mistake; S. D. i. 32. Smith might have kept them right.

Ebba.

Aebbæ . . . Ecgfridi] 'Soror *uterina* regis Osuiu;' Bede, Vit. Cudb. c. 10. If Oswy was the son of Ethelfrid and Acha (see on iii. 14, *ad init.*), and Ebba was only his uterine sister, it follows that she cannot have been the daughter of Ethelfrid, and that Acha must have married again after Ethelfrid's death, or have been married previously. Besides the monastery at Coldingham she also founded one at a place called from her Ebchester on the Derwent; cf. Hardy, Cat. i. 288–290. She was a great friend of St. Cuthbert's, Bede, Vita Cudb. c. 10; Vita Anon. § 13, who visited her at Coldingham. She had much to do with the release of Wilfrid in 681; Eddius, c. 39. She is commemorated as St. Ebbe at Aug. 25. Her relics were translated from Coldingham to Durham in the eleventh century; Raine's Hexham, I. liii. St. Abb's Head is called from her; cf. c. 25, *inf.*

Coldingham.

Coludi urbem] 'Coludesbyrig,' AS. vers. and Vita Anon. Cudb. § 13; Eddius, c. 39. Coldingham near Berwick, and so it is called by S. D. i. 59; see on c. 25. The legend of her wanderings from

Coldingham to Ely is given in Lib. Eli. pp. 36–44, on the authority of Coldingham tradition. It seems quite mythical.

p. 244. post annum] *i. e.* in 673, according to what was said above; and this is the date which the Sax. Chron. gives for the foundation of Ely. Ely

lineis . . . laneis] This is a recognised feature of the ascetic life. M. & L. cite Pope Zacharias, 741–752: 'Monachi . . . lanea indumenta . . . sine intermissione utantur; . . . apostolis quippe diuinum datum est mandatum duas tunicas non habendi; tunicas dixit Christus, utique laneas, non lineas;' Migne, Pat. Lat. lxxxix. 932. The practice gave rise to the curious English phrase, 'to go woolward,' of which M. & L. have also collected many interesting illustrations. 'To go woolward.'

raro . . . in . . . balneis] 'Quae enim lota erat corde, non necesse erat ut lauaretur corpore;' Lib. Eli. p. 50. Cf. St. Jerome ad Heliodorum: 'qui in Christo semel lotus est, non illi necesse est iterum lauare;' Opp. IV. ii. 11 (ed. Bened.); and other reff. collected by M. & L. This too is a regular feature of the ascetic life. Of Sexburgh, Ethelthryth's sister and successor, Thomas of Ely says: 'balnearum usus tanquam seminaria uenenata refugit;' Ang. Sac. i. 596. Of St. James the Just, Bede following Hegesippus in Euseb. H. E. ii. 23, says: 'neque unctus est unguento, neque usus est balneo;' Opp. xi. 13. Cf. Aldhelm, Opp. p. 124 (of the same): 'Thermarum penitus neglexit pectore pompam;' cf. Morison's St. Bernard, p. 144 (of the Templars); D. C. A. ii. 1318. Abstinence from the bath.

epifaniae] 'þy twelftan dege ofer Geochol,' 'the twelfth day after Yule,' AS. vers. Cf. Sax. Chron. 1065, C. D. 'sacratissima Dominicae Apparitionis dies;' Bede, Vit. Cudb. c. 10. 'It is curious to find the Epiphany taking the place of Christmas;' Bright, p. 253; cf. Ep. ad Egb. § 15, p. 419. There may however be special reasons for this here. The primary idea of the festival in the Eastern Church was the manifestation of the Trinity at the Baptism of Christ, and though in the Western Church this idea was subordinate to that of the manifestation of Christ to the Magi, it was not lost sight of. Thus in the Roman Missal the Gospel for the Octave of the Epiphany is John i. 29–34, and there is a homily of Bede on this gospel; Opp. v. 271–278. And in our own Church St. Luke's account of the Baptism has always been the Second Lesson at Matins on the Epiphany itself. A third manifestation, that at Cana, is commemorated in the Gospel for the Second Sunday after the Epiphany, while in the Gallican Liturgy all three references are combined in the services for the festival. Owing to this association of Epiphany with the Baptism Epiphany.

of Christ, it was in early times, with Easter and Pentecost, one of the great seasons for administering baptism. This was afterwards discouraged, and the administration of baptism restricted as a rule to Easter and Pentecost; D. C. A. *s.v.* 'Epiphany.' But the idea of the season as appropriate for a solemn washing may have continued. For that a religious significance was attached to the use of the bath seems clear. Just as the wearing of their crown by the English kings at the three great festivals (Sax. Chron. 1086; my edition, p. 219), was a memorial of their coronation, so the bath was a memorial of baptism.

lotis prius . . . famulis Christi] Cf. what is said of Matilda, daughter of Otho II: 'Nullius unquam septimanae sabbatum, quo tantum balneo uti liceret, praeteriit, quin aliquem de turba inopum . . . ablueret;' Pertz, xi. 400.

'Obsequium.' **obsequio**] That the word 'mandatum' is used in a technical sense (based on John xiii. 14, 15, 34), to signify the solemn washing of the feet of others in imitation of Christ's example, and in literal obedience to His command, is well known, *v.* Ducange, *s.v.* And this use has given us our word 'Maundy.' But that the correlative word 'obsequium' is used in an equally technical sense to signify that literal obedience, has not been recognised. Yet that is almost certainly the meaning here; it is so still more clearly in G. P. p. 163: 'Birnstanus . . . dominici exempli ardentissimus exsecutor, pedes egenis omni die . . . lauabat. . . . *Obsequio* consummato,' &c. Bede uses it of the anointing of our Lord's feet: 'qui diligentius inuestigant, inueniunt eandem mulierem . . . bis eodem functam fuisse *obsequio*;' Opp. xi. 53. In this sense the word passed into Irish in the form *ósaic* (with prosthetic f, *fósaic*); and by a curious prolepsis it is constantly applied to Christ's own washing of the disciples feet. So entirely was the feeling for the origin of the word lost, that it comes to be applied to feet washings in which there is no ceremonial or charitable purpose; *e. g.* Battle of Magh Rath, p. 10; Aislinge Meic Conglinne, p. 47. Another Irish word used in the same technical sense is *umaloit*, which is the Latin 'humilitas'; cf. Lismore Lives of Saints, pp. 43, 48; Aislinge, &c., p. 13 (though the editors have failed to see this). I cannot at present point to any passage in which 'humilitas' is used in this special sense. On the foot-washing as a religious and charitable act, cf. Opp. v. 463; Opp. Min. pp. 85, 86, 106, 265, 276; D. C. A. ii. 164; Introd. p. xxvi.

semper . . . persteterit] *v.* Introd. p. xxvi.

Synaxis. **matutinae synaxeos**] *i. e.* Matins. 'Synaxis' is used: (i) of

any Christian assembly; the term being perhaps chosen by way of distinction from the Jewish συναγωγή; (ii) specially of the celebration of the Eucharist, *v.* Suicer, Thesaurus, *s. v.*; (iii) of the whole course of offices for the canonical hours; (iv) as here, of the celebration of any one of the offices.

pestilentiam] See on iii. 27.

rapta est . . . susceperat] June 23; cf. Opp. iv. 84. If she became abbess of Ely in 673, *v. s.* this would bring her death to 680. The Sax. Chron. places it in 679 (so R. W. i. 170), perhaps calculating the seven years from her taking of the veil. So Lib. Eli. p. 58, and see below. Date of Ethelthryth's death.

ligneo . . . locello] We more often hear of stone coffins; cf. p. 245, *infra*, c. 11. pp. 226, 227. The choice of a wooden coffin seems to be a mark of Ethelthryth's humility. As to the form of the word we find both 'loculus' and 'locellus' in this very chapter. The former is the classical form, the latter survives in the Welsh 'llogell,' which means 'a pocket.' We find a sarcophagus given to Cuthbert as a present; Vita, c. 37; Opp. Min. p. 118; cf. *inf.* v. 5 and Lib. Eli. p. 26. 'Loculus' and 'Locellus.'

Sexburg] See above iii. 8, p. 142. For later lives of her, cf. Hardy, Cat. i. 265, 360–362. The Lib. Eli. cites a book of her 'Gesta,' and says: 'in Anglico . . . legimus' that she received the veil at the hands of Archbishop Theodore in Sheppey Church, pp. 76, 77; cf. ib. 52, 53; AA.SS. Iul. ii. 346. Sexburg.

sedecim annis] *i. e.* in 695 or 696. The day of her translation is Oct. 17; Lib. Eli. p. 70. The fact that Oct. 17 fell on a Sunday in 695 is in favour of that year, which is given also by Mon. Angl. i. 457; and this would fix her death to 679. See above. Translation of Ethelthryth.

quosdam e fratribus] *i. e.* Ely was a double monastery; cf. Lib. Eli. p. 46, and note on iii. 8.

ad ciuitatulam . . . desolatam] This illustrates the way in which Roman sites served as quarries for later generations. Thus in the ninth century the monks of Auxerre sent some of their body to Marseilles to seek for marbles for building their church: 'eruderatis itaque aedificiorum ueterum circumquaque ruinis, ingentem marmorum pretiosorum copiam . . . congregarunt;' Pertz, xiii. 403. To prevent this in the case of the Colosseum, Benedict XIV, in the last century, hit upon the plan of consecrating it. Roman remains.

p. 245. Grantacaestir] Grantchester, outside Cambridge.

inuenerunt . . . tectum] For another case of a Roman sarcophagus used for a later burial, cf. H. & S. II. xxii; and the famous instance of the Graeco-Roman sarcophagus, sculptured 'con bellissima maniera' (cf. Bede's 'pulcherrime factum'), in which was

deposited the body of the mother of the great countess Matilda; and which, coming under the notice of Niccolà Pisano, occasioned, according to Vasari's life of him, the renaissance of sculpture in Italy.

Bodily incorruption.

incorruptum] W. M. i. 260, enumerates five English saints in whom this miracle was shown; Ethelthryth, Wiburg, Edmund of East Anglia, Alphege, Cuthbert; cf. *inf* c. 30.

Burial on day of death.

defuncta, siue . . . condita] *i.e.* they buried on the day of death as a rule; and hence the festival of a saint is often called his 'depositio.' Cf. Bede's Martyrology, Opp. iv. 72, 92, 100, 131, &c.; cf. on c. 14.

leuius habere] Cf. John iv. 52: 'hora . . . in qua melius habuerit.'

tertia . . . die] 'Plerumque dies tertia grauior esse uulneratis, et prolixiorem molestiam generare afflictis;' Lib. Eli. p. 57.

Use of tents.

extento . . . papilione] So at the funeral of Wilfrid: 'extento foris tentorio, sanctum corpus balneauerunt;' Eddius, c. 65. So when Herebald fell from his horse: 'tetenderunt papilionem in quo iacerem,' v. 6, p. 290. So when Aidan fell sick, 'tetenderunt . . . ei . . . tentorium,' iii. 17, p. 160. Tents were also used by Cuthbert on his preaching tours, Opp. Min. pp. 109, 277; 'tabernaculo solemus in itinere uel in bello uti,' Opp. xii. 249; cf. viii. 390.

Necklaces.

p. 246. superuacua moniliorum pondera] Cf. Bede on 1 Pet. iii. 3: 'auro et margaritis et monilibus adornatae, ornamenta cordis ac pectoris perdiderunt;' Opp. xii. 224; cf. on c. 23. The form 'moniliorum' is attested by four out of the five most ancient MSS.; M. B. C^1. H_1.

usque hodie] 'oð þisne ondweardan dæg,' 'to this present day,' AS. vers.

ita aptum] Cf. Lib. Eli. pp. 69–71.

est . . . Elge] On the topography of the Isle of Ely, ib. 1–8, 81; on the liberties of Ely, ib. 48, 49, 55.

unde . . . accepit] *i.e.* Bede derives the name Élig from *æl*, an eel, and *ig*, an island. A Hebrew (!) etymology is suggested, Lib. Eli. pp. 347. On the subsequent history of Ely, cf. G. P. pp. 322 ff.

CHAPTER 20.

P. 247. hymnum . . . inserere] Alcuin alludes to this hymn; De Sanctis Ebor. vv. 780, 781. It is found separately in a St. Omer MS. No. 115. Also in a MS. Cologne Cathedral, No. 106, originally sent by Alcuin to Arno, Archbishop of Salzburg, Mon. Alc. pp. 748, 749.

elegiaco metro] Cf. Bede, De Arte Metrica, c. 10: 'hoc . . . metrum . . . elegiacum . . . uocatur. Eleos namque miseros appellant philosophi, et huius modulatio carminis miserorum querimoniae congruit . . . Quo genere metri ferunt canticum Deuteronomii apud Hebraeos et Psalmos cxviii (cxix) et cxliv (cxlv) esse descriptos'; Opp. vi. 59. Elegiac verses of this kind, in which the last quarter of the distich repeats the first, are called *echoici* or *serpentini*; L. & M. p. 353. They are also called *reciproci*. Cf. a poem by Sedulius Scottus, in this metre, in Poetae Latini Aeui Carolini. i. 216, 'Incipiunt uersus *reciproci*.' There is a long poem in this metre in Paul. Diac. Hist. Lang. i. 26. Sporadic instances of this form of verse occur in classic poets, *e. g.* Ovid, Fasti, iv. 365, 366; Martial, VIII. xxi. 1, 2, and especially IX. xcviii., where the whole epigram is based on the 'echo' of a single phrase, 'rumpitur inuidia.' These instances suggested the systematic adoption of the form by mediaeval writers, just as the occasional occurrence of rhyme in classical poetry suggested the rhyming Latin verses of the Middle Ages; cf. Trench, Sacred Latin Poetry, c. 2. But Bede's hymn, besides being 'reciprocal' or 'echoing,' is also alphabetic. For this, too, Bede might find a parallel in Scripture in the Book of Lamentations, and some of the Psalms, *e. g.* xxv, xxxiv, xxxvii, cxi, cxii, cxix, cxlv. Alphabetic and acrostic verses were a favourite exercise of ingenuity in the Middle Ages, especially in the Carolingian time; cf. Poetae Latini, *u. s.* i. 17, 24–26, 81, 82, 85, 86, 90, 91, 142–144, 147, 148, 153–159, 225–227, 416–423, 482, 620–622; ii. 4, 135, 136, 138, 139, 152, 153, 165–167, 255–257, 316–319, 421, 422, 479, 651, 652. A fine alphabetic hymn on the Day of Judgement is given by Trench, *u. s.* pp. 296–298; and is cited by Bede himself, De Arte Metrica, as 'ad formam metri trochaici . . . hymnum de die iudicii *per alphabetum*'; Opp. vi. 77.

'Echoing,' 'serpentine,' or 'reciprocal' elegiacs.

imitari . . . scripturae] Cf. the conclusion of the De Arte Metrica: 'haec . . . tibi collecta obtuli, ut, quemadmodum in diuinis literis . . . imbuere studui, ita etiam metrica arte, quae diuinis non est incognita libris, te solerter instruerem'; Opp. vi. 78, 79.

Poetry of Scripture.

femina . . . gladios] The virgins enumerated here are all, with the exception of Euphemia, commemorated by Aldhelm in his prose and metrical works de Virginitate: the Virgin Mary, Aldh. Opp. pp. 54, 181; Agatha, ib. 55, 183; Eulalia, ib. 61, 190; Tecla, ib. 61, 189; Agnes, ib. 60, 188; Caecilia, ib. 54, 182. It would improve the metre if for Euphemia we might read Eugenia, who is mentioned by Aldh. pp. 58, 187. Both occur in some lines of Fortunatus on the same subject (De Virgin. viii. 4):—

Virgins commemorated.

'Illic Euphemia, pariter quoque plaudit Agatha,
Et Iustina simul, consociante Thecla,
Et Paulina, Agnes, Basilissa, Eugenia regnant,
Et quascunque sacer uexit ad astra pudor.'

Here, too, the metre would be improved if Eugenia and Euphemia changed places.

p. 248. **bis octo Nouembres**] A curious way of saying that she was buried sixteen years. The reason, probably, is that her translation took place on the 16th of the Calends of November, Oct. 17.

CHAPTER 21.

Date of the battle of the Trent.

P. 249. **Anno . . . nono**] There can be no doubt that this battle took place in 679; for it was fought a year after the expulsion of Wilfrid, who, according to the story, had foretold that in a year's time '"qui nunc ridetis, . . . amare flebitis." Et sic . . . euenit. Nam eo die anniuersario, Ælfwini regis occisi cadauer in Eboracam delatum est, omnes populi amare lacrymantes uestimenta et capitis comam lacerabant, et frater superstes usque ad mortem sine uictoria regnabat'; Eddius, c. 24; cf. also c. 23, *ad init.*, where 680 is spoken of as 'anno sequente.' Now if Egfrid succeeded Feb. 15, 670, the battle, to fall in his ninth year, must have been fought before Feb. 15, 679, and this, though possible, is unlikely. So that this on the whole confirms what was said on c. 5 as to the date of Egfrid's accession. This battle is mentioned in the Irish Annals, *e. g.* Ann. Ult. 679: 'Bellum Saxonum ubi cecidit Ailmine filius Ossu.' Elford, north of Tamworth (? Ælfwine's ford), has been suggested as the site of the battle.

sororem] It was owing to this connexion that Wilfrid, on his release in 681, was unable to remain in Mercia; see on v. 19.

Osthryth.

Osthryd] Cf. on iii. 11. W. M. makes this marriage part of the pacification after the battle of the Trent, G. P. p. 232. But Bede clearly implies that it had taken place previously.

Wergeld.

multa] *i. e.* the Wergeld, on which see S. C. H. i. 161, 162. Cf. Sax. Chron. 694 for another instance of peace made between two kingdoms by payment of a wergeld.

CHAPTER 22.

Ælfwine

rex Aelfuini] He is called 'rex' by Eddius, in a passage quoted on the last chapter, and also in an earlier passage, c. 16, where

he is joined with his brother: 'inuitatis regibus Christianissimis Ecgfritho et Ælwino.' He must, therefore, have reigned jointly with Egfrid, probably as sub-king of Deira, like Alchfrid under Oswy. The following story is embodied in a homily by Ælfric, ed. Thorpe, ii. 356–358.

de militia eius iuuenis] 'Sum geong cyninges þegn,' 'a young king's thane,' AS. vers. So 'miles' and 'minister regis' below are both translated 'cyninges þegn,' which shows that the two terms are identical. Royal Thane.

p. 250. comitem] 'gesiið,' AS. vers.

uincula soluta] Cf. Life of St. Cadoc, § 39: 'tres peregrini circulis ferreis ligati . . . ad praefati Sancti monasterium in die solempnitatis eiusdem uenerunt. Dumque missa celebraretur illa ita ligamina ferrea . . . ruperunt'; Camb. Brit. Saints, p. 78; cf. H. Y. i. 54, 308; Pertz, vii. 300, 301. Other instances are collected by M. & L. Bonds miraculously loosed.

Tunnacaestir] Unidentified. Towcester has been suggested, but the suggestion has little to recommend it. Other suggestions are Doncaster, and Littleborough on the Trent, D. C. B. iv. 1056; but if Mr. Moberly's note on ii. 16 is correct, Littleborough must be appropriated to 'Tiowulfingacaestir.' Tunnacaestir.

litteras solutorias] This passage of Bede is the only instance of this phrase given by Ducange. It indicates charms or incantations written down and worn as amulets; cf. on c. 27. Ælfric translates it: 'ðurh drycræft oðde ðurh rúnstafum,' 'by witchcraft or by runes'; *u. s.* p. 358. 'Litterae Solutoriae

p. 251. dignus . . . es morte] From this it would appear that any member of an army, if captured, might be held liable by the relations of any man on the other side who had fallen in the battle. Joint responsibility of the host

cognati] Possibly 'brothers-in-law'; *v.* on i. 27, p. 50.

uendidit eum] On the slave-trade in England, cf. on iii. 5.

sóroris Aedilthrydae] *i. e.* Sexburgh; cf. iii. 8; iv. 19, pp. 142, 244.

eiusdem reginae minister] 'þære cwene þegn,' 'the queen's thane,' AS. vers.

p. 252. uel . . . uel] 'ge . . . ge,' 'both . . . and,' AS. vers.

quia sacrificium . . . sempiternam] 'sunt qui de leuioribus peccatis, quibus obligati defuncti sunt, post mortem possunt absolui; uel poenis . . . castigati, uel suorum precibus, eleemosynis, missarum celebrationibus absoluti,' Opp. ix. 96; Introd. p. lxvi. Purgatory

CHAPTER 23.

Strenaeshalc] *v.* on iii. 24.

XV. Kal. Dec.] Nov. 17; and this is her day in the calendar.

'Nepos' = nephew.

nepotis] Nephew, not grandson; cf. on iii. 6. As Hild was sixty-six in 680, she would be thirteen in 627. Edwin was forty-two at that time. So that if 'nepos' meant grandson, Hild would only be twenty-nine years younger than her great-grandfather. Fl. Wig. has however fallen into this mistake, i. 254, 268, making Hereric son of Edwin's son Eadfrid, ii. 14, 20. On the true view we must confess that we do not know the name of Hereric's father; cf. Green, M. E. pp. 247, 248; Wülker, Glossaries, i. 173: '*Nepos*, suna sune, *uel* broðer sune, *uel* suster sune, þæt is nefa,' '*nepos*, son's son, *or* brother's son, *or* sister's son, that is, nephew.'

Hild.

p. 253. relicto habitu saeculari] In 647.

Her sister Hereswith.

propinqua regis illius] Because her sister Hereswith had married Ethelhere, brother and successor of Anna, who (Anna) at this time, 647, was king of the East Angles. Therefore Hereswith must have left her husband for the monastic life before his accession to the throne; and he seems to have married again; *v.* on ii. 15, iii. 18. The Lib. Eli. wrongly makes her wife of Anna, pp. 15, 25, 26, which has misled Smith on c. 19.

Cale] *v.* on iii. 8.

peregrinam . . . uitam] *v.* on iii. 19.

Sojourn in East Anglia.

praefata prouincia] This refers to East Anglia, not to Gaul; for the phrase 'proposito peregrinandi' implies that the design was not carried out. It has, however, been understood the other way; *v.* Hardy, Cat. i. 285; by Lib. Eli. pp. 23, 24; and by Menard and Harpsfeld, cited by Mabillon, Ann. Bened. i. 444, who rightly understands it as meaning that she did not actually go to Gaul. So Smith and Stevenson.

unius familiae] Contrary to its usual practice, the AS. vers. does not translate familia by 'hid,' 'hide;' but by another derivative of the same root, viz: 'hiwscipe.'

Heruteu] See on iii. 24.

Heiu] Cf. Hardy, Cat. i. 284, 285.

propositum] Cf. c. 24, p. 260, 'monachicum suscipere propositum'; M.

Tadcaster.

Kælcacaestir] Tadcaster. 'The village of Healaugh, about three miles north of Tadcaster, is believed to mark the site of St. Heiu's foundation, and possibly preserves her name'; Murray's Yorkshire, p. 486, cited by M. 'In the cemetery of that place

Mr. D. H. Haigh detected an ancient gravestone bearing Heiu's name'; D. C. B. iv. 879, and references there given.

p. 254. aliquot annos] Eight; from 649 to 657, when Whitby was founded, two years after the battle of the Winwæd; *v.* iii. 24, notes.

omnibus . . . communia] Bede is fond of quoting this communism of the Early Jerusalem Church; *inf.* c. 27, *ad fin.*; Opp. vii. 371; viii. 34, 377, 427; ix. 54, 249, 280. As to the rigour with which this rule was carried out in monasteries, see some curious references collected by M. & L., and Ep. ad Egb. §§ 16, 17, notes. Communism.

tantae autem . . . inuenirent] For women as teachers in the church, cf. Bede on Ezra, ii. 65: 'bene autem cantoribus etiam cantatrices iunguntur propter sexum uidelicet foemineum, in quo plurimae reperiuntur personae, quae non solum uiuendo, uerum etiam praedicando, corda proximorum ad laudem sui Creatoris accendant, et quasi suauitate sanctae uocis aedificantium templum Domini adiuuent laborem;' Opp. viii. 378. Certainly 'the labour of those who built the temple of the Lord' in Britain was greatly helped by the work of women. Many of them, like Hild, were of royal or noble race, though none of them seem to have equalled her in influence outside their own monasteries. Such were Ebba, cc. 19, 25; Elfled, iii. 24, iv. 26; Ethelthryth, c. 19; Eanfled, iii. 24; and notes *ad ll.* Lappenberg sees in this position allowed to women a survival of the old Germanic feeling: 'inesse [feminis] sanctum aliquid et prouidum putant'; Tac. Germ. c. 8; Lapp. i. 188. Women as teachers in the Church.

de primo supra diximus] *v.* on c. 12, p. 229.

de secundo . . . Dorciccaestræ] This appointment of Ætla to Dorchester is brought by Fl. Wig. i. 239, 240, into connexion with his theory of a general division of the Mercian diocese in 679, which, as we have seen, on c. 6, is beset with such great difficulties. The special difficulties here are: (i) that 'besides this [passage of Bede] there is no evidence of a see at Dorchester from the time when the West Saxon see was extinguished, to the time when that of Leicester was transferred;' (ii) That there is no direct evidence that Dorchester was Mercian before the battle of Bensington, 777 A. D., permanently transferred that district to Mercia; H. & S. iii. 130. The solution favoured by H. & S. *l. c.*, that Ætla is to be identified with Hædde, the Bishop of Wessex, who, according to popular views, transferred the West Saxon see from Dorchester, has little to recommend it: (i) Bede nowhere gives any hint of the identity. (ii) We have seen (on iii. 7), that the alleged transference of the West Saxon see from Dorchester to Winchester by Hædde is a myth. Dorchester ceased to exist as a bishop's see on the retire- See of Dorchester.

ment of Agilbert. Thus Hædde could not be spoken of as 'consecrated to the bishopric of Dorchester.' I am inclined to think (i) that Dorchester really was Mercian about 679. Ethelred, who attacked Kent and Northumbria so vigorously, iv. 12, 21, may well have continued Wulfhere's policy of curtailing Wessex (see on c. 13), and gained possession of Dorchester (cf. R. W. i. 140: 'processu temporis subacta ciuitate illa a regibus Merciorum'). (ii) That he did set up Ætla as Mercian bishop of Dorchester, 675 × 685. (iii) That Cædwalla, after his accession in 686, recovered this and other districts belonging to Wessex (see on cc. 15, 16). (iv) That, consequently, the Mercian bishopric of Dorchester disappeared after a very few years of existence. This would account (i) for the non-appearance of Ætla's name in any of the lists of bishops, which H. & S., *u. s*, regard as 'a circumstance extremely difficult to dispose of;' (ii) the want of evidence for any see at Dorchester between the dates named above. If this view is correct, the case (as H. & S. remark) is not unlike that of Lindsey; cf. on iii. 11; iv. 12; Green, M.E. p. 343.

primus Hagustaldensis] See v. 2–6.

secundus] This is Wilfrid II; cf. v. 6, *ad fin.*

Double monasteries.

in utroque . . . monasterio] Therefore Hartlepool as well as Whitby must have been a double monastery, for men and women; see on iii. 8.

p. 255. Romam . . . aestimabatur] See on v. 7.

The bishopric of the Hwiccas.

prouinciam Huicciorum] On the Hwiccas, cf. ii. 2, *ad init.* The foundation of their bishopric (with the bishop's seat at Worcester) is also brought by Fl. Wig. into connexion with the alleged division of Mercia into five dioceses in 679; i. 239, 240. That the diocese of the Hwiccas was founded about this time is certain, but it seems impossible to fix the dates exactly. Oftfor was consecrated after Wilfrid's second expulsion, and during the vacancy in the see of Canterbury after Theodore's death, *i. e.* between 691 or 692 (see on v. 19), and Aug. 693; Fl. Wig. fixes it to 691; i. 42; and says that he died in 692; ib. 43. This is, however, very doubtful; D. C. B. iv. 71. He certainly signs a genuine charter which cannot be earlier than 693; K. C. D. No. 36; Birch, i. 121; H. & S. iii. 232. He was succeeded by St. Egwin: 'de quo quid miraculi sit quod Beda tacuerit, nondum per me potui aduertere uel per alios addiscere;' G. P. p. 296; Bright, p. 381.

Florence also seems to place Bosel's consecration in 680. This is difficult to reconcile with Bede's statement that Tatfrid's election (and therefore *a fortiori* Bosel's consecration) took place 'shortly before' (paulo ante) the election of Oftfor. A charter of Osric's, K. C. D. No. 12; Birch, i. 69, would, if genuine, throw

the date still further back, as it speaks of the see as already constituted in Nov. 676. But the charter, though not marked as spurious by Kemble, is suspicious, H. & S. iii. 129, and this line of argument throws yet further doubt on it. I am inclined to think that the charter was made up from this passage in Bede by someone who understood it to imply that Osric was sub-king of the Hwiccas when the see was constituted. Bede says nothing of the kind, but merely that Osric was reigning when Oftfor came to the Hwiccas, and as he remained there 'multo tempore,' there is nothing in Bede inconsistent with Florence's account, i. 239, that Oshere was the sub-king under whom the see was founded. Florence, in his Chronicle, i. 37, places a grant by Oshere under the year 680, but this entry seems taken from the spurious charter, K.C.D. No. 17, Birch, i. 84; the forger may however have known the date of Oshere. There is a genuine charter of Oshere's (cited above) not earlier than 693; and a son of Oshere is mentioned in a charter, K. C. D. No. 83; Birch, No. 157, of the date, 723 × 737.

I cannot believe in the identification of Osric of the Hwiccas with Osric of Northumbria, v. 23. Dr. Stubbs seems inclined to accept it, D. C. B. i. 72; iv. 161–2, though it is inconsistent with his own more probable suggestion, ib. ii. 16, that Osric of the Hwiccas was a son of the Eanfrid of the Hwiccas, mentioned in iv. 13; see on v. 23. Osric.

Uilfridum] *v.* on v. 19.

Cerdice] Perhaps the Ceretic whose death is mentioned in the Ann. Camb. at 616. As Hild was born in 614, the date would suit very well; cf. on ii. 14. Cerdic.

p. 256. monile] Cf. Bede on Cant. i. 9: 'in collo ecclesiae, doctorum persona designatur . . . Monilia autem sunt ornamenta, quae uirginum solent collo pendere. Quamuis et monilium uocabulo plerumque omnium matronarum ornamenta designentur;' Opp. ix. 222, 223; A similar legend is told of the mother of St. Brendan; Lism. Lives, pp. 349, 350. 'Monile.'

pio] 'pitiful.' Hild's sickness,

uirtus . . . perficeretur] Cf. *supra*, on c. 10.

numquam . . . praetermittebat] Cf. Benedict Biscop, Hist. Abb. § 11, p. 374; and Bede himself, Introd. § 19.

communionis] 'þære . . . gemænsumnesse Cristes lichoman 7 his blode,' 'the communion of Christ's body and of his blood,' AS. vers. 'That . . . the laity received under both kinds from the foundation of the Church . . . to the twelfth century is admitted on all hands;' D. C. A. i. 416.

mortem uidit] That her remains were translated to Glastonbury by King Edmund, G. P. p. 198; cf. W. M. i. 36, is only and death.

part of the great Glastonbury myth; cf. Stubbs' Dunstan, p. cxvi. Rudborne has another story, that Edmund brought them to Gloucester; Ang. Sac. i. 214.

Hackness. **p. 257. Hacanos**] Hackness, thirteen miles from Whitby, as Bede himself says below; cf. Murray's Yorkshire, p. 179.

Begu. **Begu**] She is not to be confounded, as is often done, with Heiu (*supra*), or with the very mythical Irish saint Bega, whose name is preserved in St. Bees; see additional critical notes.

pausans] See on c. 9.

Bells. **notum campanae sonum**] Cf. Introd. p. xxvii. For the use of bells in monasteries, see the references collected by M. & L.

aspexit . . . lucem] See on iii. 8.

Prioress. **quae tunc . . . praefuit**] 'wæs Hilde gingre,' 'was Hild's junior, *or* deputy,' AS. vers.; *i. e.* prioress. Thus in Alfred's Laws, 38, § 2, 'cyninges ealdormannes gingra,' 'the king's alderman's deputy.'

psalmis] See on iii. 5.

p. 258. priusquam . . . cognouisset] This, as Bright, p. 323, remarks, seems hardly consistent with the account of Hild's last communion; 'arcessitis . . . monasterio;' *supra.* Bede only introduces the story with 'ferunt.' The whole paragraph is omitted by the AS. vers.

ubi nuper, &c.] *i. e.* the cell of the novices; Introd. p. xxvi.

'Conuersatio.' **conuersationem**] 'Conuersatio' must here be used in the technical sense of the monastic life; cf. 'monachica conuersatio' a little above, p. 257. Ducange gives no instance of this meaning. 'Conuersio' is often used of entry into a monastery; cf. c. 5, p. 216: 'monachi . . . tempore suae conuersionis.' We have even such phrases as 'conuersionem intrare;' Ducange, *s. v.* We might be inclined to suggest 'conuersionem' here; and so several later MSS.

CHAPTER 24.

I confine the notes on this chapter to the illustration of Bede's text. Some account of the critical questions which centre round the name of Cædmon will be given in a separate note.

pietati] 'Pietas,' is here of course 'piety,' not 'pity' as so often in Bede.

Harpers, and poets. **p. 259. cantare**], 'be hearpan singan,' 'to sing to the harp.' AS. vers. This was the national instrument of our forefathers. Harpers however seem sometimes to have been imported from the Continent. Cuthbert, Abbot of Wearmouth and Jarrow, writes to Lullus, Archbishop of Mainz: 'delectat me quoque citharistam habere, qui possit citharizare in cithara, quam nos appellamus

rottae [*v.* Ducange, *s. v.* rocta] quia citharam habeo, et artificem non habeo;' Mon. Mog. p. 302. Alcuin would not have approved of this introduction of the harper into the cloister. He writes in 797 to Higbald, Bishop of Lindisfarne: 'uerba Dei legantur in sacerdotali conuiuio. Ibi decet lectorem audiri, non citharistam; sermones patrum, non carmina gentilium. Quid Hinieldus [*v.* Haupt, Zeitschr. für deutsches Alterthum, xv. 314] cum Christo? ... Non uult rex coelestis cum paganis et perditis nomine tenus regibus communionem habere;' Mon. Alc. p. 357. It was to gratify the national love for poetry and song that poets like Cædmon and his successors wrote poems on Christian subjects; while by other hands materials, originally mythical and heathen, were worked up, as in the Beowulf, into a form not inconsistent with Christianity. Of the former mode of procedure an interesting instance is that of the monk Otfried of Weissenburg, who, in the ninth century, translated the Gospels into German verse; cf. his letter to Liutbert, Archbishop of Mainz: 'Dum rerum ... sonus inutilium pulsaret aures quorundam ... uirorum, eorumque sanctitatem laicorum cantus inquietaret obscenus, a quibusdam ... fratribus rogatus [sum], maximeque cuiusdam uenerandae matronae uerbis nimium flagitantis, nomine Iudith, [ut] partem euangeliorum eis Theotisce conscriberem [cf. 'Franzisce compositam,' later in the letter; 'in frenkisga zungun' in the poem itself]; ut aliquantulum huius cantus lectionis ludum secularium uocum deleret, et in euangeliorum propria lingua occupati dulcedine, sonum inutilium rerum nouerint declinare'; Mon. Mog. p. 328 (the whole letter is most interesting). The 'matrona Judith,' has been identified by some with the daughter of Charles the Bald, who in 856 married Ethelwulf of England and afterwards his son Ethelbald. For the same princess Professor Cook supposes that the Anglo-Saxon poem of Judith was composed (see his edition, pp. xviii. ff.). Both theories must be regarded as very uncertain; but both are very suggestive, and of great interest to English readers.

Cædmon. Otfried. Judith.

nomine Caedmon] The name has been explained to mean 'boatman' from 'cæd,' 'a boat'; and in a seaside place like Whitby this may well have been a common appellation. This is at any rate a more probable etymology than the Chaldaean one which Palgrave proposes, Archæologia, xxiv. 342; cf. Wülker, Grundriss, p. 117.

The name Cædmon.

nunc laudare ... creauit] On the Saxon verses corresponding to this Latin, which are found in some MSS., see the separate note A.

p. 260. non autem ordo] Each language has of course its own peculiarities in the arrangement of words in a sentence; here,

Translations of poems.

however, there are special causes of divergence due to the transpositions of words necessitated by the laws of alliterative poetry.

neque enim possunt . . . transferri] Dante, in his own positive way, has said the same: 'nulla cosa per legame musaico armonizzata si può della sua loquela in altra trasmutare, senza rompere tutta sua dolcezza e armonia,' 'nothing that is harmonised by poetical connexion can be changed from its own language to another, without destroying all its harmony and sweetness;' Convito, i. 7.

ad uilicum . . . praeerat] 'to þæm túngerefan þe his ealdormon wæs,' 'to the townreeve who was his superior,' AS. vers.

propositum] *v.* c. 23, p. 253.

'Ruminare.' **quasi . . . ruminando**] This metaphor, based on Lev. xi. 3, Deut. xiv. 6, is a very favourite one with Bede: *e.g.* 'haec [mysteria] quasi munda animalia nunc oris locutione ruminanda, nunc cordis penetralibus retractanda seruemus;' Opp. v. 31; cf. ib. 13; vii. 35, 354; viii. 32, 340; ix. 109, 348, 358; x. 340; xii. 47.

p. 261. genesis] 'þæt is seo æreste Moyses booc,' 'that is the first book of Moses,' inserts AS. vers.

sacrae scripturae] 'þæs halgan gewrites canones boca,' 'of the books of the canon of holy writ,' AS. vers.

Character of Cædmon. **erat enim . . . accensus**] Cf. the character of Lazarus in Browning's Karshish:

> 'Thus is the man as harmless as a lamb;
> Only impatient, let him do his best,
> At ignorance and carelessness and sin—
> An indignation which is promptly curbed.'

casa, in qua . . . solebant] *v.* Introd. p. xxvii; 'untrumra monna hus,' 'a house for the sick,' AS. vers.

Reservation of the Sacrament. **si eucharistiam . . . haberent**] 'husl,' 'housel,' AS. vers. The practice of the early Church seems to have been somewhat lax in regard to the reservation of the Sacrament; and in times of persecution greater liberty was necessary, in order that in sudden emergencies the faithful might be able to communicate. The abuses which grew out of this liberty led to its restriction. Exception was always made in favour of the sick, and this exception was retained in our own Church in the first prayer-book of Edward VI (1549), though it was abolished by the second (1552). Here it would seem that the reserved Sacrament was kept in the infirmary of the monastery, so as to be ready in case of any of the inmates becoming suddenly worse; cf. *sup.* c. 14, p. 235; Bright, pp. 278, 279, 344.

p. 262. placidam ego . . . gero] The AS. vers. is very simple

and beautiful here: 'mine broðor mine þa leofan, ic eom swiðe bliðemod to eow 7 to eallum Godes monnum,' 'my brothers, my dear ones, I am in very friendly mood towards you and towards all God's men.' Anglo-Saxon version.

laudes nocturnas] *v.* Introd. p. xxvi. 'uhtsong,' AS. vers.

signans se, &c.] On the virtue of the use of the sign of the cross, cf. Ep. ad Ecgb. § 15, p. 419. St. Bernard's mother died in the very act of signing herself: 'Cum . . . chorus . . . iam peruenisset ad illam litaniae supplicationem, "Per passionem et crucem tuam libera eam Domine," necdum cessans a supplicatione . . . eleuata manu, signans se signaculo sanctae crucis, in pace reddidit spiritum. . . . Manus, sicut erat erecta ad indicandum signum crucis, sic remansit;' S. Bern. Opp. ii. 1283; Morison's St. Bernard, p. 7. On the antiquity of this use of the sign of the cross, see D. C. A. i. 815. Sign of the cross.

reclinauit . . . finiuit] Cf. the beautiful and most touching account of Bishop Thorlak's death; Orig. Island. i. 498. Cf. also the account of Wilfrid's death; Eddius, c. 64. Death of Cædmon.

uitam finiuit] The death of Cædmon is often placed in 680 (*e. g.* by Thorpe, Cædmon, p. xxix; Bouterwek, p. ccxxvi; Wülker, Grundriss, p. 116), but for this there is absolutely no evidence, except the fact that the narrative of his death in Bede follows on that of Hild, which does belong to that year; but this, in the case of a writer like Bede, is a most unsafe ground to argue upon. The all-devouring Glastonbury has annexed the bones of Cædmon also; G. P. p. 254. Date.

CHAPTER 24. NOTE A.

At the end of the Moore MS., in a hand different from, but nearly contemporary with, the hand which wrote the bulk of the MS., occurs the following: Cædmon's hymn, Northumbrian version.

'Nu scylun hergan hebaen ricaes uard
metudæs maecti end his modgidanc
uerc uuldur fadur sue he uundra gihuaes
eci drictin[1] or astelidæ
he aerist scop aelda barnum
heben til hrofe haleg scepen.
tha middun[2] geard moncynnæs uard
eci dryctin æfter tiadæ
firum fold'u' frea allmectig.'

[1] The scribe at first wrote *n* for *c*, dryctin M².
[2] The scribe at first wrote *min-*.

West Saxon version.

This version is Northumbrian. The hymn occurs on the margin of iv. 24, in other MSS., in a West-Saxon form. The oldest of these MSS. that I have examined is W., where it runs:

'Nu we[1] sculon[2] herian[3] heofonrices we[ard][4]
metoḍdes[5] mihte[6] 7 hi[s] modgeþanc
weorc[7] wu[l]dor[8] fæder swa he wu[n]dra gehwilc[9]
ece[10] drih[ten] word[11] astealde
he[12] [æ]rest[13] gescop[14] ylda[15] [bear]num
heofon to rofe[16] [halig] scippend[17]
middan ear[de][18] mann cynnes[19] weard
ece[10] drihten æfter tid[a][20]
fyrum[21] on[22] foldum[23] frea ealmihti[24].'

It also occurs in a closely-allied form in the Anglo-Saxon version of Bede. The variations are given below in the critical notes, with the signature Ælf. (for Ælfred). The close connexion of Ælf. and O_3 should be noted. Evidently the scribe or corrector of O_3 simply copied from a MS. of the AS. vers.

Relation between them.

There can be no doubt: (i) that the Northumbrian and West-Saxon versions are too much alike to be independent of one another. (ii) That the Northumbrian version is very much older than any of the West-Saxon versions. (iii) That being Northumbrian it is more likely to represent what Cædmon actually sang than any of the others. (The transference of poems from one dialect to another is a common feature of AS. literature; cf. Wülker, Grundriss, p. 115.) (iv) That being extant in a MS. not much later than the date of Bede's death, the Northumbrian version must represent what was believed in his time to be a genuine work of Cædmon. The greater number of critics have accepted it as genuine, though some few have regarded it as a mere retranslation of Bede's Latin; cf. Wülker, pp. 117–120. The resemblance between this hymn and the opening lines of the biblical poems which commonly go by the name of Cædmon, is too vague and general to form an argument either for the genuineness of the hymn, or for the authorship of the poems. See the following note.

[1] we *om.* Ælf. [2] sceolon O_3, sculun O_{14}. [3] heri- repeated and underlined MS.; herigean Ælf. [4] MS. defective here and elsewhere. [5] metudes O_1, O_3, O_{14}, O_{17}. [6] myhte O_1, michte O_{14}, meahte Ælf. [7] wurc O_1, O_{17}. [8] wulder O_3. [9] gehwæs O_3, Ælf.; gehwylc O_{14}. [10] eche O_{14}. [11] ord O_1, O_{14}, O_{17}; ór Ælf.; word astealde *om.* O_3; astalde O_{17}. [12] þa he O_3. [13] ærust O_{14}. [14] gesceop O_1; sceop O_3, Ælf. [15] eorðe O_3. eorðan Ælf. [16] hrofe O_1, O_3, O_{14}, Ælf. [17] scyppend O_1, O_3, O_{14}, O_{17}, Ælf.; O_3 puts these two words at the end after 'frea ælmihtig.' [18] -gearde O_{17}; þa middangeard O_3, Ælf. [19] man- O_1, O_{17}; mon- O_3; -kynnes O_{14}. [20] teode O_3, Ælf. [21] firum O_1, O_{14}, O_{17}. [22] on *om.* Ælf. [23] folden O_3; foldan Ælf. [24] ælmihtig O_1, O_3, O_{14}, O_{17}, Ælf.

CHAPTER 24. NOTE B.

In the Bodleian Library at Oxford there exists a unique MS. (Junius xi) which contains four poems, or parts of poems, on biblical subjects. Of these the first three are based on Old Testament themes, Genesis, Exodus, Daniel; while the fourth is founded on the apocryphal gospel of Nicodemus. This last is however in a different hand from the rest, and is generally admitted to stand on a different footing; it may therefore be left out of the discussion. Junius, who received this MS. as a present from Archbishop Ussher, first published these poems in 1655. Other editions are: Thorpe, 1832; Bouterwek, 1851–1854; and Grein, in his Bibliothek, 1857 (now in course of republication by Wülker). Junius attributed these poems to Cædmon, mainly on the ground of the similarity of their subjects to those on which Cædmon is said by Bede to have written. And this attribution, though not uncontested, was on the whole accepted until comparatively recent times. That the dialect of the poems is not Northumbrian is not in itself sufficient to disprove the authorship of Cædmon; for we have seen that the transference of poems from one dialect to another was not uncommon. But it must be confessed that there is no evidence, beyond the similarity of subject, to connect these poems with Cædmon; nor is there any evidence, beyond their occurrence in the same volume, to connect them with one another as the work of the same poet. It is possible, if not probable, that all the three poems are by different authors. Nor can we exclude the possibility of modifications and additions by later hands as the poems passed from mouth to mouth, and from dialect to dialect. The individual poet counted for little in those days. He was, as Ten Brink has finely said, only a ripple on the stream of the popular poetry (in Wülker, p. 114). Hence the number of anonymous early poems. The attempt however to separate these later additions, though one to which German critics are extremely partial, is as a rule a hopeless one, and rests on grounds too subjective and arbitrary to carry assurance to any except the particular critic himself, who has often assurance enough and to spare. One such addition however has been proved to exist by arguments which rest on strong objective grounds. Sievers has shown conclusively in his monograph, Der Heliand und die angelsächsische Genesis (1875), that the account of the fall of the angels and of the fall of man (Genesis, vv. 246–851) is based on an Old-Saxon original, now lost, nearly related to, or (as Sievers maintains) by the actual author of the

The poems of the Junius MS.

Attributed to Cædmon.

The attribution doubtful.

Relation to the Heliand.

Old-Saxon poem known as the Heliand. If the second part of Sievers' theory were as certain as the first, this would give us a *terminus a quo* for dating the Anglo-Saxon Genesis, for Windisch has shown incontestably that the Heliand is under large obligations to Rhabanus Maurus' commentary on St. Matthew, which was written in the year 820 or 821. But the weak point about this second part of Sievers' theory is that we have no remains of Old-Saxon poetry except the Heliand, and therefore we cannot certainly tell how far the points in which the Genesis resembles the Heliand were peculiar to the author of the latter, or were common characteristics of Old-Saxon poetry; cf. Wülker, pp. 127, 128. And whatever the obligations of the Anglo-Saxon poem to the poetry of the old country, the possibility is not excluded that both may be products of the impulse given by the cowherd bard of Whitby in earlier days; especially if we remember the ecclesiastical intercourse between the two countries from the days of St. Boniface onwards, and the sense of their common origin which survived in the insular and continental Saxons; see on v. 9. On the other hand similar needs and circumstances call forth similar effects; and the Old-Saxon bard may have been led quite independently to use his gift of song to bring nearer to the hearts of his own people the knowledge of that Saviour, Whom it was his mission to preach (cf. the case of Otfried, cited above). Whether, in the one point at which the two cycles of poetry touch, the contact was due to an Anglo-Saxon bard translating from the Old-Saxon, as Sievers thinks, or to an Old-Saxon who settled in Britain, as Ten Brink opines, can never be known. On the whole then we must conclude that, with the exception of the hymn given above, there is nothing that we can, with any degree of certainty, suppose to be the actual work of Cædmon himself. On the other hand, the poems which we do possess, may well enough be due to the impulse which he first gave, and be the work of disciples like those who, as Bede testifies, imitated, without attaining, the master's skill.

CHAPTER 24. Note C.

Parallel traditions. Hesiod.

The story of poets receiving poetical inspiration supernaturally in a dream or vision is a very ancient one. It is told *e.g.* of Hesiod; Tzetzes' account is as follows: *συνέβαινε τὸν Ἡσίοδον τοῦτον ἄρνας ἐν τῷ Ἑλικῶνι ποιμαίνειν. φασὶ δὲ ὡς ἐννέα τινὲς ἐλθοῦσαι γυναῖκες, καὶ δρεψάμεναι κλῶνας δάφνης ἑλικωνίτιδος αὐτῷ ἐπεσίτισαν, καὶ οὕτω σοφίας*

ποιητικῆς ἐπεμφόρητο [? ἐνεπεφόρητο]. Tzetzes then goes on to explain the occurrence as a dream, and to give it an allegorical interpretation. Bouterwek, p. ccxxvii cites the Icelandic parallel of Hallbjörn the shepherd-bard of Þingvöllr. See Flateyjarbok, i. 214, 215; or Fornmanna Sögur, iii. 102–104. But the closest parallel, if only it were an independent one, would be the following 'Praefatio in librum antiquum lingua Saxonica conscriptum.'

Hallbjörn.

'Cum plurimas reipublicae utilitates Ludouicus piissimus Augustus summo atque praeclaro ingenio prudenter statuere atque ordinare contendat; maxime tamen quod ad sacrosanctam religionem aeternamque animarum salubritatem attinet, studiosus ac deuotus esse comprobatur. Hoc quotidie solicite tractans, ut populum sibi a Deo subiectum sapienter instruendo ad potiora atque excellentiora semper accendat[1], et nociua quaeque atque superstitiosa comprimendo compescat. In talibus ergo studiis suus iugiter beneuolus uersatur animus, talibus delectamentis pascitur, ut meliora semper augendo multiplicet, et deteriora uetando extinguat. Verum, sicut in aliis innumerabilibus infirmioribusque rebus, eius comprobari potest affectus, ita quoque in hoc magno opusculo sua non mediocriter commendatur beneuolentia. Nam cum diuinorum librorum solummodo literati atque eruditi prius notitiam haberent, eius studio [atque imperii tempore, sed Dei omnipotentia atque inchoantia mirabiliter] actum est nuper, ut cunctus populus suae ditioni subditus, [Theudisca loquens lingua,] eiusdem diuinae lectionis nihilominus notionem acceperit. Praecepit namque cuidam uiro de gente Saxonum, qui apud suos non ignobilis Vates habebatur, ut uetus ac nouum Testamentum in Germanicam linguam poetice transferre[2] studeret, [quatenus non solum literatis, uerum etiam illiteratis sacra diuinorum praeceptorum lectio panderetur.] Qui iussis imperialibus libenter obtemperans [nimirum eo facilius, quo desuper admonitus est prius], ad tam difficile tamque arduum se statim contulit opus: [potius tamen confidens de adiutorio obtemperantiae, quam de suae ingenio paruitatis.]

The author of the Heliand.

'Igitur a mundi creatione[3] initium capiens, iuxta historiae ueritatem quaeque excellentiora summatim decerpens, et interdum quaedam, ubi commodum duxit, mystico sensu depingens, ad finem totius ueteris ac noui Testamenti interpretando more poetico satis faceta eloquentia perduxit. [Quod opus tam lucide tamque eleganter iuxta idioma illius linguae composuit, ut audientibus ac

[1] Cf. Bede: 'ad . . . appetitum sunt uitae caelestis accensi,' p. 259.
[2] Cf. Bede: 'in modulationem carminis transferre,' p. 260.
[3] Cf. Bede: 'canebat . . . de creatione mundi,' ib.

intelligentibus non minimam sui decoris[1] dulcedinem praestet.] Iuxta morem uero illius poematis omne opus per uitteas distinxit, quas nos lectiones uel sententias possumus appellare.

'Ferunt eundem Vatem dum adhuc artis huius penitus esset ignarus[2], in somnis esse admonitum[3], ut sacrae legis praecepta ad cantilenam propriae linguae congrua modulatione coaptaret[4]. Quam admonitionem nemo ueram esse ambigit, qui huius carminis notitiam, studiumque eius compositoris atque desiderii anhelationem habuerit. Tanta namque copia uerborum, tantaque excellentia sensuum resplendet, ut cuncta Theudisca poemata suo uincat decore[5]. Clare quidem pronunciatione sed clarius intellectu lucet. Sic nimirum omnis diuina agit scriptura. Vt quanto quis eam ardentius appetat, tanto magis cor inquirentis quadam dulcedinis suauitate demulceat[6]. Vt uero studiosi lectoris intentio facilius quaeque, ut gesta sunt, possit inuenire, singulis sententiis iuxta quod ratio huius operis postularat, capitula annotata sunt.'

This 'praefatio' is followed by certain 'Versus de poeta,' of which the following are the most important;

'iuuencos . . .
Laetus et attonitus larga pascebat in herba,
Cumque fatigatus patulo sub tegmine, fessa
Conuictus somno tradidisset membra quieto[7]:
Mox diuina polo resonans uox labitur alto,
O quid agis, Vates, cur cantus tempora perdis?
Incipe diuinas recitare ex ordine leges,
Transferre in propriam clarissima dogmata linguam.
Nec mora post tanti fuerat miracula dicti
Qui prius agricola, mox et fuit ille poeta.

No MS. authority for these pieces has ever been discovered. They were printed first by Flacius Illyricus in 1562 in the second edition of his Catalogus testium ueritatis, pp. 93, 94; p. 1035 of the ed. of 1608; and have been reprinted frequently since, *e. g.* in Bouquet, vi. 256, and in Sievers' Heliand, pp. 3–6. That they are not sixteenth-century forgeries (as J. W. Schulte maintained, Zeitschr. f. deutsche Phil. iv. 49 ff.), is shown in the case of the prose,

[1] Cf. Bede: 'carmina . . . decoris ac dignitatis,' p. 260.
[2] Cf. Bede: 'nil carminum aliquando didicerat,' p. 259.
[3] Cf. Bede: 'adstitit ei quidam per somnium,' ib.
[4] Cf. Bede: 'in sua, id est, Anglorum lingua proferret'; ib. and *v. s.* p. 255, note [2].
[5] Cf. Bede: 'nullus eum aequiparare potuit'; ib. and *v. s.* note [1].
[6] Cf. Bede: 'uerbis poeticis maxima suauitate,' p. 258.
[7] Cf. Bede: 'membra dedisset sopori,' p. 259.

as Sievers points out, Heliand, p. xxv, by the use of the word *uittea* = AS. *fit*, *fitt*, ME. *fitte*, a song *or* poem; which no renaissance scholar could have hit upon; while had any such written the verses, they would have been more classical.

These pieces have always been understood as referring to the Old-Saxon poem of the Heliand, to which allusion has already been made. How far they give a true account of its origin need not be discussed here. I would however say that I cannot see that strong contradiction which Sievers and others find between the first and second parts of the 'praefatio.' The subject suggested by the incident, whatever it was, which first revealed to the Heliand bard his poetic powers, may have been afterwards executed under imperial orders; just as Cædmon is represented as using the materials supplied him by his teachers for the execution of the task which was laid upon him in his dream; and the foot-notes will show that points of contact with Bede's narrative occur in the earlier part of the Preface, as well as in the later. This view of Sievers' necessitates the further assumption of interpolations in the earlier part of the Preface. I have indicated by brackets the portions which Sievers and others believe to be interpolated. It is possible that this may be so in some cases; but I have no great faith in these arbitrary excisions, based on no external authority or evidence. It is true that some of the sentences are clumsy; that others exhibit traces of repetition; but these are phenomena which occur even in the writings of German critics. One sentence ('nimirum . . . prius') implies the view taken above that there is no necessary inconsistency between the first and second part of the preface, and therefore must of course be excised. It should be noted that the statement that the Heliand bard was originally a herdsman occurs only in the verses and not in the prose preface. Clearly the verses have been much more influenced by the Cædmon story than the prose; though the possibility that the latter has also been influenced by it to some extent cannot be excluded. And this possibility diminishes somewhat the interest of the parallel, which if it were wholly independent would be extremely great. The statement that the poet began his work 'a mundi creatione,' lends some slight support to Sievers' view that he was the actual author of the Old-Saxon poem on which is based the interpolated passage in the Anglo-Saxon Genesis.

The story of Cædmon and others like it rest on two truths; the first, that poetry, like 'every good and perfect gift,' is 'from above'; the second, that in moments of heightened feeling, when

'We feel that we are greater than we know,'

men acquire, or at any rate first become conscious of, the possession of powers previously dormant or non-existent. That some such moment occurred in the life of Cædmon we need not hesitate to believe; though the record of it may have taken on some legendary features. At any rate we shall not seek with Palgrave to get rid of his personality altogether by means of a Chaldaean etymology.

CHAPTER 25.

Coldingham a double monastery.

P. 262. monasterium uirginum] It is, however, evident from what follows that it was a double monastery of monks and nuns; and so it is expressly described by S. D. i. 59: 'erant siquidem in eodem loco, diuersis tamen separatae mansionibus, monachorum sanctimonialiumque congregationes, qui paulatim a regularis disciplinae statu defluentes inhonesta inuicem familiaritate decipiendi occasionem inimico praebuerant.' To these disorders S. D. traces the exclusion of women from Cuthbertine churches. Other and still more mythical explanations are given in the so-called Irish Life of St. Cuthbert; Misc. Biogr. pp. 83 ff., on which life, *v. s.* The fact is that the rule is Columbite, and not specially Cuthbertine.

Coludi Urbem] Coldingham. See on c. 19.

Destroyed by fire.

per culpam incuriae] Cf. Sax. Chron. E. 679: 'Her . . . Coludes burh forbarn mid godcundum fyre,' 'Here Coldingham was burnt with heaven-sent fire.' This is improving a little on Bede; though the whole course of his narrative implies that the fire, if caused proximately by human carelessness, was a divine punishment for guilt. On the frequency of fires, cf. on ii. 14. This very phrase occurs ii. 7, p. 94; Vit. Cudb. c. 14. The date given in the Sax. Chron. must be wrong, as Bede clearly implies that the disaster did not take place till after Ebba's death, and we have seen that she was alive in 681. See on c. 19.

Adamnan of Coldingham.

p. 263. Adamnanus] The four Masters, *sub. ann.* 703, confuse this Adamnan with the abbot of Iona, who was the biographer of St. Columba.

Sunday and Thursday festal days.

die dominica et quinta] Sunday was of course a festal day because of the Resurrection, Thursday because of the Ascension. Cf. AA. SS. Hib. ex Cod. Salm. col. 408: 'angelus Domini ad sanctum Fintanum salutandum duobus in ebdomade diebus semper ueniebat, scilicet die dominica et quinta.'

triduanum] *v. s.* on ii. 2.

'p. 264. Aebbæ] *v. s.* on c. 19.

Parallel story.

uidi adstantem mihi, &c.] A somewhat similar story is told of Alcuin's monastery at Tours: 'In dormitorio beati Martini duo

Angeli ingressi sunt, unus extendebat indicem ; alter monachum, quem ille ostendebat, percutiebat. Unus solus uigilans euasit. . . . Monachi illi . . . nimis deliciosi uiuebant, et sericis induebantur uestibus ; calciamenta erant uitrei coloris ;' Bouquet, v. 380.

Structure of monasteries.

p. 265. domunculae] The monastery would seem to have been built in the Irish fashion ; an enclosure with the church and other public buildings standing up ('sublimiter erecta,' *sup.* p. 264) in the centre, and round about them the lodgings of the community, detached huts, probably of wattle or wood. And these Irish monasteries seem to have been built very much on the model of the Eastern Lauras—clusters or avenues of cells round the conventual buildings ; cf. Rs. Ad. p. 360 ; D. C. A. i. 329 ; ii. 1239, 1240.

Disorders in monasteries.

comessationum, &c.] 'Quicunque abrenunciato uinculo coniugali uirginitatem suam Domino consecrauerint, mores simul oportet uirginitati condignos ostendere. Abstineant ab otiosis eloquiis, ira, rixa, detractione, habitu impudico, comessationibus, potationibus, contentione, et aemulatione ; et e contrario uigiliis sanctis, orationibus, lectionibus diuinis, et psalmis, doctrinae et eleemosynis, caeterisque Spiritus fructibus operam impendant, ut qui futurae statum uitae in professione tenent, in qua non nubent, neque nubentur, sed sunt sicut angeli Dei in coelo ;' Opp. viii. 282. The language of the Council of Clovesho, 747 A. D., is strikingly like Bede's : 'non sint sanctimonialium domicilia turpium confabulationum, commessationum, ebrietatum, luxuriantiumque cubilia ; . . . magisque . . . canendis psalmis, quam texendis et plectendis uario colore inanis gloriae uestibus studeant operam dare,' c. 20 ; H. & S. iii. 369 ; cf. ib. 374. Cf. also D. C. A. ii. 1413, and Alcuin's exhortations to the monks of Jarrow and Wearmouth, of Lindisfarne, and of Hexham ; Mon. Alc. pp. 190–193, 197 ff, 374, 375.

Luxury in dress.

subtilioribus indumentis] Cf. Bede on Luke vii. 25 : 'nemo . . . existimet in luxu atque studio uestium peccatum deesse, quisi hoc culpa non esset, nullo modo Ioannem Dominus de uestimenti sui asperitate laudasset ;' Opp. xi. 47. (This comes ultimately from St. Gregory, and is quoted also by Aldhelm, Opp. p. 74). So Bede on 1 Pet. iii. 3 : 'quia, sicut Cyprianus ait, sericum et purpuram indutae Christum induere non possunt ;' Opp. xii. 224 ; cf. xi. 166. The complaints as to excess of apparel in monasteries are extraordinarily frequent. Compare, besides the passages already quoted, Mon. Alc. pp. 180-184, 331–336, 366–369, 616–618 = H. & S. iii. 494, 502, 520, 532. Aldhelm, Opp. p. 77, gives a most curious account of the extravagances of dress in his time.

p. 266. conpresbyter] So 'conleuita,' 'fellow-deacon' ; Opp. vi. 78.

ob desolationem] *i.e.* after the fire.

CHAPTER 26.

Egfrid's invasion of Ireland.

Ecgfrid rex . . . Hiberniam . . . uastauit] The motive of this invasion is not clear. It may have been mere ambition, the desire of Egfrid to extend his overlordship over the Scots of Ireland, as well as over their kinsmen in Britain. Skene thinks that he wished to prevent the former from helping the latter to throw off the Northumbrian yoke, C. S. i. 265; so, practically, Green, M. E. p. 378; while Rhŷs suggests that he suspected the Irish of helping the Picts, C. B. pp. 171, 172. Moberly, following Stevenson, thinks that it was connected with the harbouring of Aldfrid among the Irish. But though Aldfrid may have been in Ireland during part of his exile, he was certainly at this time in Iona; see below. Whatever the motive, Bede clearly regards it as an unjust aggression. The Irish Annals naturally mention this invasion; *e.g.* Ann. Ult. 684: 'Saxones campum Breg uastant, et ecclesias plurimas in mense Iuni.' 'Campus Breg,' in Irish Magh Bregh, was 'in the east portion of ancient Meath. In after times the name was applied to the extensive tract of country reaching from Dublin northwards to near Dundalk, and north-westwards to the Fews Mountains;' Rs. Ad. p. 74.

pietatis] 'pity,' so that 'impietatis' below probably means 'cruelty,' though the sense of 'impiety' would also suit well.

Imprecations of Irish saints.

inprecationibus] Drs. Reeves (Ad. p. lxxvii) and Bright (p. 330) have both called attention to the fondness of the Irish saints for this weapon. It would be easy to add largely to the references which they have given. The frequency with which Irish saints distribute curses both temporal and eternal, is indeed remarkable in persons with a reputation for holiness. There is a regular technical name in Irish, *fácbala* (lit. 'leavings'), for the blessings or curses left by Irish saints to particular families or territories; Three Fragments, p. 186. For alleged fulfilments of these particular curses see H. H. p. 109; R. W. i. 196; and Notes to Sax. Chron. 699 E.

Egfrid and the Picts.

Pictorum prouinciam] On the probable course taken by Egfrid's invasion see S. C. S. i. 266. At the beginning of Egfrid's reign, before his separation from Ethelthryth, the Picts, 'populi bestiales Pictorum,' had tried to throw off the 'Saxon' yoke, but unsuccessfully: 'et in seruitutem redacti populi usque ad diem occisionis regis captiuitatis iugo subiecti iacebant;' Eddius, c. 19; cf. Eadmer's Life of Wilfrid, cc. 20, 21. But after his quarrel with Wilfrid all went wrong with Egfrid, Eddius, c. 24; cf. on c. 12.

Cudbercto] On him *v.* cc. 27–32. A year before he was said to

have prophesied the death of Egfrid to his sister Elfled; Baed. Vit. Cudb. c. 24; Vit. Anon. § 28. At the time of Egfrid's death he was with the queen Eormenburg at Carlisle, and received a revelation of the issue of the fray; Baed. Vit. Cudb. c. 27; Vit. Anon. § 37. Eormenburg, after the death of Egfrid, took the veil, 'de lupa post occisionem regis, agna Dei, et perfecta abbatissa, materque familias optima commutata;' Eddius, c. 24. There is an extraordinary story in Eadmer's life of Wilfrid, c. 43, how that Wilfrid, while celebrating mass in Sussex, not merely saw the death of Egfrid, but saw his soul carried off to hell by two evil spirits. In c. 57 he adds this: 'illud quod dixi de damnatione regis Ecfridi fateor nusquam legi; sed tot talesque uiri id ita se habuisse confirmant, ut eis nolle credere magnae impudentiae esse crediderim.' Legends about Egfrid's death.

The Irish annals mention this battle also; *e.g.* Ann. Ult. 685, 'Bellum Duin Nechtain xx^mo^ die mensi Maii, sabbati die factum est, in quo Etfrith [Ecfrith] mac Ossu rex Saxonum, xv^mo^ anno regni sui consummato, magna cum caterua militum suorum interfectus est;' Tigh. adds, 'la [per] Bruidi mac Bili regis Fortrenn.' May 20 was a Saturday in 685. S. D. i. 32 says: 'Rex Egfridus . . . extinctus est apud Nechtanesmere, quod est stagnum Nechtani, die xiii. Kal. Iuniarum, anno regni sui xv, cuius corpus in Hii, insula Columbae, sepultum est.' 'Dún Nechtain,' 'Nechtan's fort' is Dunnichen near Forfar, called Dunnechtyn in a charter of William the Lion. 'Nechtan's Mere' is Dunnichen Moss; Rs. Ad. pp. 186, 187. The Sax. Chron. E. 685 says that Egfrid fell 'be norðan sæ,' 'to the North of the Sea,' *i.e.* of the Forth. Nennius, § 57, calls the battle: 'Gueith Linn Garan,' *i.e.* 'Fight of the pool of Garan.' He also says: 'Echfrid . . . fecit bellum contra fratruelem suum, qui erat rex Pictorum, nomine Birdei [= Brude mac Bili], et ibi corruit cum omni robore exercitus sui.' The relationship indicated by 'fratruelis' (itself a vague word, *v.* Ducange) is here very vague. Brude mac Bili seems to have succeeded according to the Pictish law of succession in right of his mother, a daughter of Talorg, son of Eanfrid, Oswy's eldest brother; see on iii. 1; P. & S. p. cxxi. Thus he was Egfrid's first cousin twice removed. He died in 692; Ann. Ult. Battle of Nechtansmere.

p. 267. regni . . . XV.] See on c. 5.

Scottiam] Ireland, as always in Bede.

nam et Picti, &c.] Nennius *u. s.* says: 'et nunquam addiderunt Saxones ambronum [? Humbronum = Hymbronensium; c. 17, *supra*; cf. Nenn. § 63, where this also yields a good sense, and where one MS. gives the absurd gloss: id est, Ald Saxonum] ut a Pictis uectigal exigerent.' Capgrave, in his life of Wilfrid, H. Y. i. 503, Inroads of the Picts.

says: 'expulsi . . . sunt Angli de prouincia illa, et pars regni Berniciorum a mari Scotorum (the Forth) usque Twedam. usque tunc regibus Northanhumbrorum subiecta, omnino ablata est, nec usque ad nostram aetatem in statum pristinum et subiectionem, occulto Dei aduersante iudicio, redigi potuit.' But this is a transference to 685 of a later state of things. The frontier probably remained at the Forth, but much exposed to inroads of the Picts, so that Bishop Trumwine had to fly, and a small body of nuns, 'timore barbarici exercitus,' took refuge in Cuthbert's diocese; Vit. Cudb. c. 30. Sig. Gembl. sums up the situation thus: 'Picti, Scotti, et Brittones Anglos nimis premunt, et libertate . . . recepta, multam Angliae partem inuadunt;' Pertz, vi. 327.

per annos . . . XLVI] *i.e.* Bede wrote about 731.

Aebbercurnig] See on i. 12. H. H. calls Trumwine 'abbas Ebercurni,' p. 106.

Boundaries of the Picts and Angles.

Anglorum terras Pictorumque] This refers to the limits of the territories (terras) of the two powers, and does not exclude the possibility that elements of both populations may have coexisted on either side of the Forth; cf. P. & S. p. cvii; S. C. S. i. 133; Rhŷs, C. B. p. 112.

Dispersion of religious houses.

eosque . . . commendans] So in later times, owing to the incursions of the Scots, the archbishop of York had frequently to beg shelter for the Augustinian canons of Hexham in other religious houses; Raine's Hexham, I. lxxxvi, xcii f.

conditus est] His remains also were absorbed by Glastonbury; G. P. p. 254.

Hereditary succession in monasteries.

Aelbfled, una cum matre Eanflede] In many Irish monasteries a system of clanship prevailed, and the abbacy and other chief offices were as a rule in the hands of members of the founder's clan. In some cases this clan system developed into strict hereditary succession; the result of which was the practical alienation of the endowments from ecclesiastical uses; Rs. Ad. pp. lxxiii. 84, 113, 335, 336, 342; cf. Maine, Early Institutions, p. 238. Nothing answering to the Irish clan system ever prevailed in English monasteries; but there are indications of a tendency to something like hereditary succession. Benedict Biscop cautions the monks of Wearmouth against electing an abbot 'secundum genus;' Hist. Abb. § 11; 'iuxta successionem generis;' Hist. Anon. Abb. § 16. Here we have Eanfled and her daughter Elfled ruling Whitby (cf. App. I. § 18, and a similar case in Mon. Mog. pp. 66 ff.); in v. 3 we are told of Cwenburg, daughter of Hereburg, Abbess of Vetadun (Watton), that the latter 'abbatissam eam pro se facere disposuerat.' Moreover the letter to Egbert, § 12, complains that men

'emunt sibi sub praetextu construendorum monasteriorum territoria, . . . et haec . . . in ius sibi haereditarium regalibus edictis faciunt asscribi.' An instance of one of these hereditary monasteries occurs in a charter given in H. & S. iii. 337, 338; K. C. D. No. 82; Birch, i. 225, 226. Other cases are quoted S. C. H. i. 223–225; cf. also H. & S. iii. 408. We have brothers succeeding one another, S. D. i. 281, 282.

quarum . . . mentionem] iii. 24, p. 179, *q. v.*

p. 268. Aldfrid] In Vit. Cudb. c. 24, Bede speaks much as here 'qui ferebatur filius fuisse [Osuiu];' but lower in the same chapter, and in Vita Metr. c. 21, he calls him Egfrid's 'frater nothus;' cf. Ælfric, Hom. ed. Thorpe, ii. 148: 'cyfesboren.' A year before, Cuthbert had foretold his succession: 'et tunc in insulis Scottorum ob studium literarum exsulabat.' Vita Cudb. *u. s.* The Vita Anon. § 28, says more definitely: 'tunc erat in insula quam Hy nominant.' He had been for some time an exile: 'non paucis antea temporibus in regionibus Scottorum lectioni operam dabat, ipse ob amorem sapientiae spontaneum passus exsilium;' Vita Cudb. c. 24; Vita Metr. c. 21. The 'regiones Scottorum,' may well include Ireland, and so W. M.: 'in Hiberniam . . . secesserat,' i. 57. Egfrid had wished to make him a bishop, perhaps with the idea of excluding him from the succession to the crown, but he declined on the ground of his unworthiness; Vita Anon., and Vita Cudb. *u. s.* Hence we may doubt if his exile was wholly voluntary; and so W. M. *u. s.*: 'seu ui seu indignatione secesserat.' He was known as Fland Fína among the Irish; Fína, according to the Irish authorities, being the name of his mother; Rs. Ad. p. 185. Irish poems attributed to him are still extant. Cf. LL. 31–38; ib. Introd. p. 20; L. Br. 12 b–29; Rs. Ad. pp. xliv. f. 185, 186, 376; Three Fragments, p. 111; Hardiman's Irish Minstrelsy, ii. 372. If he was half Irish by birth, his Irish predilections are accounted for. All authorities agree as to his great learning. Bede calls him here 'uir . . . doctissimus,' below, v. 12, p. 309: 'uir undecumque doctissimus;' Eddius, cc. 44, 49, calls him 'rex sapientissimus.' Alcuin says of him: Aldfrid.

> 'Qui sacris fuerat studiis imbutus ab annis
> Aetatis primae, ualido sermone sophista,
> Acer et ingenio, idem rex simul atque magister.'

De Sanctis Ebor. vv. 843 ff.; cf. W. M. *u. s.*: 'omni philosophia composuerat animum.' He was, in fact, the philosopher-king; cf. Hardy, Cat. i. 384. The Irish call him, 'in t-ecnaid amra, dalta Adamnain,' 'the wondrous sage, Adamnan's pupil;' Three Fragments, p. 111; 'ardsui Erenn eolusa,' 'Erin's chief sage of

learning;' Rs. Ad. p. 186. We find him giving eight hides of land for a MS. of the cosmographers 'mirandi operis;' Hab. § 15. For his relations with the learned Aldhelm, see on v. 18. An ancient ritual in the library of the Dean and Chapter of Durham is said to have belonged to him, but is not really older than the ninth century; *v.* Rituale Eccles. Dunelm. p. x, Surtees Society, 1840. He is said to have married Cuthburga, a sister of Ini of Wessex, who left him to become a nun at Barking under Hildilid (see on iv. 10), and ultimately became foundress and abbess of Wimborne; W. M. i. 35; Hardy, Cat. *u. s.*; Mab. AA. SS. III. i. 299 ff.; D. C. B. i. 730.

nobiliter recuperauit] The Vit. Anon. Cudb. § 28, speaks of him as: 'Alfridus qui nunc regnat pacifice.' In the Vit. Metr. c. 21, Bede says:

> 'Utque nouus Iosia, fideque animoque magis quam
> Annis maturus, nostrum regit inclitus orbem.'

This seems distinctly against the assertion of W. M. *u. s.* accepted by Smith, that he was older than Egfrid, as in that case he would be more than forty at the time of his accession. W. M. adds: 'summa pace et gaudio prouinciae praefuit; nihil unquam, praeter in persecutione magni Wilfridi, quod liuor edax digne carpere possit admittens.'

Death of Hlothhere of Kent.

VIII. Id. Febr.] *i. e.* Feb. 6, 685. In c. 5. *ad fin.* Bede says that he reigned eleven years and seven months, which is more correct, seeing that he succeeded in July, 673, ib.

Edric.

Edric . . . regnauit] 'sine amore et reuerentia Centensium,' adds H. H. p. 106. In the Ann. Lindisfarn. et Cantuar., Pertz, iv. 2, his 'depositio' is noted at Aug. 31, 687. Bede's statement that he reigned a year and a half, would place his death in Aug. 686. Prior to his exile he seems to have reigned in conjunction with his uncle Hlothhere. There is a short Kentish Code which bears their joint names. Thorpe, Ancient Laws, i. 26 ff. Schmid, Gesetze, pp. 10 ff.

Irregular succession in Kent.

aliquod . . . spatium] If Edric died Aug. 686, and Witred succeeded, Oct. 690 (see on v. 8, 23), the 'aliquod spatium' would be rather over four years. Elmham makes it six years, p. 253; but then he includes the reign of Edric 'infra perturbatae regiae successionis . . . limites,' p. 287; cf. next note.

reges . . . externi] Sig. Gembl. seems to understand this as a regular foreign invasion of 'England,' 687; 'Edrich *Anglorum* rege mortuo, externi reges regnum *Angliae* disperdunt et discindunt annis IV.' 691: 'Wichtred . . . gentem *Anglorum* ab oppressione exterorum liberat;' Pertz, vi. 327, 328. The sense given to the

phrase by H. H. p. 106: 'extraneus a regali prosapia,' is doubtless the right one, though he wrongly makes Edric himself one of these 'reges extranei.' This disturbance of the Kentish succession was due to the encroachments of Wessex under Cædwalla and his brother Mul; *v.* Sax. Chron. 685–687, 694; Mul being apparently set up for a short time as king. Elmham, pp. 237, 252, 253: 'iste uero Mulo in catalogo regum Cantiae annotari non debet.'

Uictred] See on v. 8, *ad fin.*

CHAPTER 27.

Cudberctum] 'No saint has left so deep an impression on the memory of the Anglo-Saxon nation as Cuthbert;' Werner, p. 66. For later lives of him, see Hardy, Cat. i. 296–317, ii. 256; and add to the list there given, the Metrical life in Northern English, recently edited for the Surtees Society by the Rev. J. T. Fowler, of Durham, from a MS. at Castle Howard; cf. also Opp. Min. pp. 200, 201. For the alleged Irish origin of St. Cuthbert, see the Libellus de Ortu printed in Biogr. Misc. pp. 63–87, of which an analysis may be found in Hardy, i. 310–313. The whole composition is of the most worthless character, in the most abject style of hagiology. It is extraordinary that Dr. Reeves (Adamn. pp. ix–xi, 296, 297), should have attached any value to its statements. Mr. Skene (C. S. ii. 205), goes so far as to suggest that Bede *suppressed* the Irish origin of St. Cuthbert in deference to criticisms. 'The Irish life' (*i. e.* the Libellus), he says, was 'recognised by the monks of Durham as *early* (!) as the fourteenth century,' *i. e.* seven hundred years after the saint's death. When we remember that an Irish pedigree has been made out for St. Gregory (*v. s.* on ii. 1), we shall know how to estimate these statements. The editors of the AA. SS. Mart. iii. 95, 96, have spent more labour on the criticism of this composition than it is worth. There is an excellent article on the same question by the Rev. George Phillips in the Ushaw Magazine for June, 1892, for a copy of which I am indebted to the author's kindness. There is a good sketch of Cuthbert by Canon Raine in D. C. B.; cf. his Hexham, i. 26. St. Cuthbert.

Farne] For his life on Farne, cf. the next chapter, and cc 17–22, of Bede's Prose life, with the corresponding §§ 20, 23–27, of the Vita Anon.

pueritiae] For a story of his childhood, *v.* Bede, Vita Cudb. c. 1; Vita Anon. §§ 4, 5.

p. 269. **Mailros**] Melrose. His entry into the monastic life was

He enters Melrose.

occasioned by a vision which he had on the banks of the Leader of the soul of Aidan being taken up to heaven; Vita Pros. c. 4; Vita Anon. § 8. It must therefore have been in 651; and so Ann. Lindisf., Pertz, xix. 504.

propositus] 'profost 7 regolweard,' 'provost and guardian of the rule,' AS. vers. For the latter word, cf. K. C. D. No. 226; Birch, No. 330.

Boisil.

Boisil] For his reception of St. Cuthbert, see Vita Pros. c. 6; which rests on the evidence of the eye-witness who was still alive when Bede wrote. There is nothing corresponding to this in the Vita Anon. His name is perpetuated in the little town of St. Boswells on the Tweed, east of Melrose, famous for its sheep fair, and in the dedication of the church at Tweedmouth; Bright, p. 186; Bates, On the Names . . . in the early lives of St. Cuthbert, p. 8; cf. the name of Bosel, Bishop of the Hwiccas, c. 23, p. 255, and the family name Boswell.

His death.

postquam migrauit ad Dominum] See the beautiful account of his death, so like Bede's own, in Vit. Pros. c. 8. On the date, cf. on iii. 27. Durham claimed to possess his relics, obtained by the great relic hunter Alfred the sacrist; S. D. i. 88, 221.

Amulets.

fylacteria] 'amulets.' The word in the Vita Cudb. is 'ligaturas'; *v.* Ducange under both words. St. Boniface in 742 complains to Pope Zacharias that these things were said to be not unknown in Rome itself: 'dicunt . . . se uidisse ibi mulieres pagano ritu filacteria et ligaturas et in brachiis et cruris (*sic*) ligatas habere, et publice ad uendendum uenales ad comparandum aliis offerre;' Mon. Mog. p. 115. Zacharias, in 743, declares that he has suppressed these practices, ib. 120–121. Alcuin complains of the same thing to Ethelhard, Archbishop of Canterbury (793–805): 'Multas uidebam consuetudines que fieri non debebant . . . Nam ligaturas portant quasi sanctum quid estimantes;' Mon. Alc. p. 719; cf. ib. 886; D. C. A. i. 78, 79, ii. 990–992. The word is used, without any bad significance, of a cross containing relics; Raine's Hexham, i. 55; cf. Ltft., App. Ff. II. ii. 534. On magic, &c., cf. Cockayne, Anglo-Saxon Leechdoms, I. xxix. ff., cited by M. & L. p. 351.

Early zeal.

erat quippe moris, &c.] Cf. sup. iii. 26, *ad fin.*; Ep. ad Egb. § 4, *ad fin.* See also Bede on Mark iii. 20: 'utinam, Domine Iesu, et in nostri temporibus aeui tantum gratiae tuis fidelibus largiaris, qui doctores suos assiduitate discendi . . . ab ipsa quoque panis quotidiani perceptione praepediant;' and on vi. 31: 'ubi magna temporis illius felicitas de labore docentium simul et discentium studio demonstratur, quae utinam nostro in aeuo rediret, ut

tanta ministris uerbi frequentia fidelium insistat auditorum, quae nec liberum eis curandi corporis spatium concedat;' Opp. x. 49, 93; cf. Introduction, p. xxxv.

p. 270. in Mailronensi monasterio] 'in Mægilros ðæm mynstre,' AS. vers.

Eata] Cf. on iii. 26. He had originally admitted Cuthbert as monk; Vita Pros. c. 8. For the date of Cuthbert's transference to Lindisfarne, see on iii. 27 and next note. Eata.

auctoritate propositi] Cf. Ann. Lindisf. 664: 'Committitur . . . ecclesia Lindisfarnensis Eatano abbati, ubi Sanctus Cuthbertus constituitur prior;' Pertz, xix. 504; cf. Fl. Wig. ad ann. 664. Part of the 'regularis disciplina' which Cuthbert would have to teach at Lindisfarne would be the observance of the Roman Easter, &c. in accordance with the decision of the Synod of Whitby. He had much opposition to endure from those, 'qui priscae suae consuetudini, quam regulari mallent obtemperare custodiae; quos tamen ille modesta patientiae suae uirtute superabat,' &c.; Vita Cudb. c. 16. The whole passage is very beautiful. Cuthbert prior of Lindisfarne.

familiariter] *i. e.* 'in the manner of a familia, as his household,' 'heowesclice,' AS. vers.

Aidan qui primus, &c.] See note on iii. 4.

p. 271. omnia communia] See on c. 23, p. 254. After this in Vita Pros. c. 16, comes a most beautiful sketch of Cuthbert's character; cf. ib. c. 22. For traditional accounts of his personal appearance, cf. S. D. i. 204, 231, 232.

CHAPTER 28.

peruenit] In 676. Ann. Lindisf. 'Cuthbertus intrat Farne, ubi ix annos terit;' Pertz, xix. 504. So Fl. Wig. i. 34; cf. Ang. Sac. i. 155; S. D. i. 30. Cuthbert on Farne.

de uita illius . . . conscripsimus] On Bede's two lives of Cuthbert and the dates at which they were written, *v.* Introduction, pp. xlvi, cxlvi, cxlviii; *infra*, p. 297.

spirituum . . . accommodus] Cf. Rs. Ad. p. 206; Camb. Brit. Saints, p. 8: 'Sanctus Bernacus . . . locum illum a spiritibus immundis liberauit, quem ipsi omni nocte oberrantes . . . usque ad illum diem inhabitabilem reddiderunt.'

circumuallante aggere] 'mid dice 7 mid eorðwealle utan ymbsealde,' 'surrounded it outside with a ditch and earth-wall,' AS. vers.

p. 272. multis . . . annis] Over eight, *v. s.* note 1; for the Synod of Twyford was in 684, 'inminente hieme,' p. 273; and Cuthbert

was consecrated at the following Easter of 685; *infra,* and cf. c. 27, *ad init.*; H. & S. iii. 166; Fl.Wig. i. 38. Twyford has been identified with Alnmouth; Bright, p. 331. A spurious grant by Egfrid to Cuthbert is represented as made in this synod; K. C. D. No. 25; Birch, No. 66.

omnium consensu] 'ealra þara weotena,' 'of all the wise men, *or* counsellors,' AS. vers.

eligeretur] 'ab Egfrido rege et episcopis Saxonum;' Vita Anon. § 30.

Trumwine. **Trumuine**] It may have been on this occasion that Cuthbert told him the story of his childhood, Vit. Pros. c. 1, which Bede introduces with the words: 'sicut . . . Trumuine episcopus ab ipso Cudbercto sibi dictum perhibebat;' cf. Vita Anon. § 4, where, and in § 30, Trumwine is called Tuma.

multum renitens] Cf. ii. 1, p. 74 note.

Boisil. **Boisil**] 'þæs mæran *biscopes* Bóisiles,' 'the glorious bishop Boisil;' Ælfric, Hom. ed. Thorpe, ii. 148. This is an inference (probably a wrong one) from the term 'sacerdos,' applied to Boisil in c. 27; see on i. 28.

p. 273. in ipsa . . . paschali] Easter Day in 685 was on March 26.

primatum] 'ealdordom,' AS. vers.

Deposition of Tunbert. **depositus**] 'post triennium pro culpa cuiusdam inobedientiae;' Vita Eatae in Biogr. Misc. p. 123. As Tunbert was consecrated in 681 this date is correct. The cause assigned for his deposition is identical with that which Bede gives in the case of Wynfrid; c. 6.

cui . . . ordinatus] This is not quite accurate; see notes on iii. 26; iv. 12.

The gift of tears. **profusis . . . lacrimis**] Cf. Bede on Exod. xxx. 18: 'labrum hoc ablutionem nobis compunctionis et lachrymarum commendat, qua semper opus habemus, maxime autem cum mysteriis coelestibus ministraturi appropiemus;' Opp. vii. 364. So of Dunstan it is recorded: 'quoties aliquod . . . opus . . . exerceret . . . in quibuslibet rerum diuinarum institutionibus, hoc semper nimio rore lacrymarum peregit, quas inuisibilis habitator, Sanctus quoque Spiritus . . . ex oculorum riuulis potenter elicuit;' Stubbs' Dunstan, p. 50; cf. ib. 379. Dr. Stubbs, in his Preface, speaks of 'that gift of tears which is so curiously unintelligible at the present day;' ib. lix. Of Alcuin, on the other hand, it is said: 'orationem . . . multis cum gemitibus, nam lacrimas perraro habere poterat, fundebat;' Mon. Alc. p. 20.

CHAPTER 29.

P. 274. Duobus . . . peractis] Therefore in 687.

repetiit insulam] Smith suggests that Cuthbert may have retired in order to avoid a conflict with Wilfrid on his restoration; p. 754.

uel uitae magis] *v.* Introd. p. lxvii.

in insula stagni illius, &c.] St. Herbert's Isle in Derwentwater. Smith has printed in his Bede, App. xxiii, an instrument of Thomas Appleby, Bishop of Carlisle 1374, addressed to the Vicar of Crosthwaite, saying that he had been recently reading Bede's account of Herbert and St. Cuthbert, 'et quia hoc sanctum factum plurimis ac fere omnibus credimus esse incognitum, . . . tibi mandamus . . . quatenus . . . XIII° die Apriuium ad . . . insulam Herberti accedens, . . . missam de Sancto Cuthberto etiam cum nota facias celebrari, . . . adiiciens ad hoc quod omnibus . . . dicto die ad locum praedictum causa deuotionis et in honorem Sancti Cuthberti et ad memoriam dicti Herberti accedentibus XL dies Indulgentiae concedimus per praesentes;' where 'Kal.' has been omitted before 'Apr.' See below. The Vita Anon. § 38, speaks of Herbert as coming to Cuthbert 'ab insulis occidentalis maris'; where 'mare' corresponds with the English 'mere'; and the 'occidentale mare' is the 'west mere,' which we get corrupted in the name Westmoreland. So of the marshes round Ely: 'pisces capiuntur in aquis quae maria uocantur;' Lib. Eli. p. 4. One of these, the 'Mare de Straham,' is mentioned by name, ib. Herbert of Derwentwater.

Deruuentionis fluuii] 'Deorwentan streames,' AS. vers. The Derwent.

hic cum . . . deuenisse] As he used to visit St. Cuthbert annually, this last visit must have been in 686, the year before Cuthbert's death; and the Vita Pros. c. 28 places it 'non multo post' the death of Egfrid in 685.

qui dum, &c.] The AS. vers. inserts: 'hie . . . spræcon be haligra fædera life,' 'they spoke about the life of holy fathers;' cf. c. 3, *supra*, p. 211: 'cum . . . de uita priorum patrum sermonem facerent;' where the AS. vers. has the same words.

p. 275. incubuit precibus antistes] 'þa aþenede se biscop hine *in cruce* 7 hine gebæd,' 'then the bishop extended himself in a cross and prayed,' AS. vers. So when Cuthbert saw the vision of Aidan's soul taken to heaven (*v. s.*), the later life, printed in S. D. i. 196 ff., says: 'cum dormientibus sociis suis super pecora uigilaret, et in modum crucis positus oraret, uidit animam,' &c. Alcuin, on the outbreak of a fire in his monastery going to the tomb of St. Martin 'Cross-vigil.'

'extendit se super terram in cruce,' and the fire was stayed; Mon. Alc. p. 26; cf. ib. 20: 'orationem cum manuum diutina crucis extensione . . . fundebat.' So in Poetae Lat. Aeui Carol. ii. 269: 'in ipsa . . . inmensitate timoris anxius proruit in terram . . . distenso omni corpore in crucis modum;' cf. ib. 313; Pertz, xxvi. 216. The Irish called it 'crosfigil'; see O'Clery's Glossary, *s. v.* It was a recognised form of penance, especially in monasteries, *v.* Ducange, *s. v.* crux under the heading 'Ad Crucem extensis Brachiis stare.' Ducange gives only instances of the penitential use, which was often combined with the recitation of penitential and other psalms; cf. D. C. A. ii. 1320. It occurs frequently in the Irish Penitential previously cited from MS. Rawl. B 512 ff. 42–44.

XIII° Kal. Apr.] March 20, a Wednesday in 687.

diutina] Smith followed by M. H. B., Stevenson, Hussey, and Moberly has the absurd reading 'diuina,' against all MSS., and against the Vita Pros. and the AS. vers.

Cuthbert's death,

obiit autem, &c.] See the account of his last sufferings and death, derived from an eye-witness, in Vita Pros. cc. 37–40: 'cuius obitum . . . relatione didici . . . Herefridi, . . . deuotae religionis presbyteri, qui etiam tunc Lindisfarnensi monasterio abbatis iure praefuit;' ib. c. 37. His death was signalled to Lindisfarne where the monks were celebrating 'nocturnae psalmodiae sollemnia' (Matins). As the messenger entered the church they were singing Ps. lix (lx) 'Deus repulisti nos,' which forms part of the office for Matins on Wednesday both in the Roman and Benedictine Breviaries. This coincidence was regarded as prophetic of the troubles which fell upon the monks between the death of Cuthbert and the election of Eadbert, the nature of which is not explained.

multum deprecatus] The reason which he gave was the trouble which would be brought upon the monastery by criminals and other fugitives taking refuge at his tomb; Vita Cudb. c. 37; Opp. Min. p. 121.

and burial.

deponeretur] He was buried in a sarcophagus which had been given him by Abbot Cudda as a present, Vita Pros. c. 37; 'capite sudario circumdato, oblatis super sanctum pectus positis, uestimenta sacerdotalia indutus, in obuiam Christi calceamentis suis praeparatis, in sindone cerata curatus;' Vit. Anon. § 42. For the 'oblata' ('hostia nondum consecrata') and the custom of placing such oblatae on the breast of the dead, *v.* Ducange, *s. v.*, who only gives one other instance of the custom besides the present passage. The 'calceamenta,' though a Christian significance is given to them, 'in obuiam Christi,' are probably derived from the 'hell-shoon' with which it was the custom in heathen times to bind the

feet of a corpse ; cf. Gísla Saga, Orig. Isl. ii. 208 : 'þat er tízka . . . at binda mönnum hel-skúa, þá er þeir skulu ganga á til Valhallar,' 'that is customary, to bind hellshoon on men on which they may walk to Valhalla,' cf. Dasent, Gísli the Outlaw, pp. xxiv, 44, 45.

Eadberct] He has been mentioned at the beginning of iii. 25. Alcuin, De Clade Lindisf. Monast. vv. 169, 170, attributes a miracle to him which is not related by Bede : Eadbert.

'Conposuit precibus Eadbert minitantia mortem
Flabra, pius praesul uester et ipse pater.'

elimosynarum] *v.* Introd. § 17, *ad fin.*

CHAPTER 30.

P. 276. annis XI] *i. e.* 698.

quod . . . placuisse] 'þæt him ðæt licede 7 leof wære gif hit his willa wære,' 'that they were minded and desirous if it were his will,' AS. vers.

antistiti suo] 'medio ferme quadragesimae tempore,' Vit. Pros.

die depositionis eius] 'quae est XIII^a^ Kal. Apr.,' ib. ; which shows that he was buried on the day of his death ; cf. *supra*, cc. 14, 19. 'ðy dæge þe his gemynddæg wære, 7 his forðfór,' 'on the day which was his anniversary and his obit,' AS. vers. Translation of St. Cuthbert.

inuenerunt corpus, &c.] The same was found to be the case in 1104 when the body was transferred to the new cathedral at Durham ; S. D. i. 247–261. Simeon himself took part in the translation : illi gratias referamus, quibus incorruptum corpus eius CCCC^o^ et XVIII° dormitionis eius anno, quamuis indignis diuina gratia uidere et manibus quoque contrectare donauit,' ib. 34, 35 ; cf. Reginaldi Dunelm. Libellus de Beati Cuthb. Virtutibus, c. 40 (Surtees Soc.). See for the history of St. Cuthbert's relics, Raine, St. Cuthbert, 1828. Dunstan enforced the truth of the incorruption of the remains of St. Edmund by asserting to Abbo of Fleury : 'quia sanctus . . . Cuthbertus . . . non solum adhuc exspectat diem primae resurrectionis incorrupto corpore sed etiam perfusus quodam blando tepore ;' Stubbs' Dunstan, p. 379.

in hoc . . . agere] So of St. Kentigern : 'omni quadrigesimali tempore ad deserta loca secedebat ;' N. & K. p. 188.

p. 277. pridie Non. Maias] May 6.

migrauit ad Dominum] 'impetrato ab Eo munere, quod diligentissime petierat, uidelicet, ut non repentina morte, sed longa excoctus aegritudine, transiret e corpore ;' Vita Pros. Death of Eadbert.

cuius corpus, &c.] Cf. Hist. Abb. § 20. His relics shared the

wanderings of those of Cuthbert, and ultimately rested with them at Durham; D. C. B. ii. 3.

quae nos nuper audisse contigit] When Bede wrote the preface to the Prose Life of Cuthbert he was already in possession of additional materials which he did not care to use; Opp. Min. p. 47. In MS. Fairfax 6 the two following chapters are added to Bede's Prose Life of St. Cuthbert, in order to make it more complete.

CHAPTER 31.

P. 278. hospitum . . . deseruiens] Cf. Introd. p. xxviii.

hospitale] 'cumena bur,' 'guest's bower,' AS. vers. Cf. 'cumena hús,' Ælfric, Hom. ed. Thorpe, ii. 136.

paralysis langore] 'mid þa aðle . . . þe Grecas nemnað *paralysis* 7 we cweðað lyft adl,' 'with that disease which the Greeks name paralysis and we call "lyft-adl,"' AS. vers. So Bede, Vita Cudb. c. 45: 'ea quam Graeci paralysin uocant infirmitas;' Opp. Min. p. 133.

p. 279. Domino . . . referens] '7 þæm halgan were his fultomes gyfe,' 'and to the saint for the gift of his help,' adds AS. vers.

CHAPTER 32.

ante triennium] *i. e.* in 728.

Dacore] A small stream which gives its name to the parish and Castle of Dacre near Penrith; cf. W. M. i. 147.

pigmentorum] 'pigmentum, potio ex melle et uino et diuersis speciebus confecta;' Ducange.

p. 280. qui nunc . . . est] 'se æfter wæs,' 'who afterwards was,' AS. vers.

BOOK V. CHAPTER 1.

Ethelwald, anchorite of Farne.

p. 281. Oidiluald] In the metrical life of Cuthbert, c. 45, Bede narrates an anecdote of him which he has not reproduced in any of his prose works. Fl. Wig. says of him: 'cuius meritum et uita qualis fuerat, innumera declarant ab eo patrata miracula;' i. 40. His relics shared the wanderings of St. Cuthbert's body till both reposed at Durham; cf. AA. SS. Mart. iii. 463-465.

Guthfrid.

Gudfrid] At the time when Bede visited Lindisfarne in order to read to that community his prose life of Cuthbert, Guthfrid was 'mansionarius' of the monastery, an officer defined by Ducange as 'custos et conservator aedis sacrae, aedituus;' cf. D. C. A. *s. v.* From the same passage, Opp. Min. p. 47, it appears that one of the

duties of this officer was to enter the names of persons to be prayed for in the 'album congregationis'; *v.* Introd. p. xxvii, and see on iv. 14. From Bede's language here, 'praefuit,' it would seem that in 731 Guthfrid was dead.

p. 282. XII annis . . . defunctus] He succeeded Cuthbert on his death, March 687. He would seem, therefore, to have died in 699. His day is variously given in the Martyrologies; the Bollandists, *u.s.* decide in favour of March 23. He was in turn succeeded by an anchorite named Felgeld, who at the time when Bede wrote the Prose Life of Cuthbert was still alive, though more than seventy years old; Vita Pros. c. 46. The life of a twelfth-century successor of St. Cuthbert as anchorite of Farne, named Bartholomew, is given in S. D. i. 295 ff. On pp. 312, 313, there is an interesting description of Farne. Various grants to the monks of Farne are in Raine's North Durham, App. dcxcvi. ff. On the history of Farne; ib. 339-362. Death of Ethelwald.

Aldfridi regis] He reigned not quite twenty years, from 685 to 705; *v.* c. 18 *ad init.* Therefore the years of Ethelwald's sojourn on Farne, 687-699, fall well within his reign. Aldfrid.

CHAPTER 2.

Cuius regni principio] The Sax. Chron. E. places the consecration of Bishop John to Hexham under 685; but the passage is a confused one, and may not be intended to be strictly chronological; at the best it is probably only an inference from this passage, and the same may be said of the passage in Raine's Hexham, i. 27, 28; cf. ib. xxvi, which places both the death of Eata and the succession of John in 685, and of R. W.'s date, 686; i. 178. They are inconsistent with the very precise statement of Sax. Chron. D. E. that Bishop John died in 721 after an episcópate of thirty-three years, eight months, and thirteen days (so H. Y. i. 525). He died, according to Fl. Wig. i. 50, on May 7 (so H. Y. i. 526, and this was the day observed at Beverley as the festival of his deposition; ib. 314; it is his day also in the York Missal). Hence his consecration would fall in August, 687. Bede at the end of c. 6 says that he died in 721 after an episcopate of thirty-three years; but he may either be speaking roughly, or he may be allowing something for the fact that before his death he gave up active episcopal work, and retired to Beverley. But he seems to imply that his retirement did not long precede his death, and Florence, *u.s.*, places both in the same year, 721. Consecration of John of Hexham.

Death of Eata.

defuncto Eata] If, as Bede seems to imply, Bishop John succeeded him at once, his death would have to be placed in 687. But according to H. & S. iii. 171, quoted below on c. 19, Eata died in 686, and Wilfrid (on his restoration) administered the see for a year, *infra*, p. 326. I do not know what the authority for this statement is. According to his life in Misc. Biogr. (pp. 124, 125) he died of a dysentery. He was buried at first to the south of the sacristy, whence he was translated to a shrine inside the church (cf. Raine's Hexham, i. 49). In 1113 Archbishop Thomas II of York attempted to remove his relics to York, but was prevented by an angry vision of the saint himself. A further translation of his relics took place in 1154; Raine, *u.s.* lxxii. f. 200. On translation of relics, cf. D. C. A. ii. 1773. Early Christian feeling was strongly opposed to it.

Iohannes] This is the bishop who ordained Bede both deacon and priest; *v.* c. 24, p. 357. After the death of Bosa he was translated to York in 705 (he is wrongly called *arch*bishop in H. Y. i. 254; cf. *sup.* on ii. 20), Wilfrid, on his return from his second exile, being appointed to Hexham; cc. 3, 19. For later lives of him cf. Hardy, Cat. i. 423–430. Most of these have been printed in H. Y. i. 239–347, 511–541. He had been a pupil of Archbp. Theodore, and an inmate of Whitby under Abbess Elfled; ib. 244. His connexion with Theodore is alluded to in the next chapter; his connexion with Whitby in iv. 23, p. 254; cf. Bright, pp. 355, 356; D. C. B. iii. 377, 378.

Berthun.

p. 283. Bercthun] In H. Y. i. 325, he and Bishop John are spoken of as joint founders of Beverley.

Inderauuda] Afterwards Beverley.

St. John's See.

est mansio] This is called Herneshaw by Folcard, H. Y. i. 246; and by Richard of Hexham; Raine's Hexham, I. viii. xxv. f. 15–18. It has been identified with St. John's Lee, near Hexham, the name of the saint having superseded the older name; see notes on the passages cited.

clymeterium] 'gebæd hus 7 ciricean,' 'oratory and Church,' AS. vers.

p. 284. gae . . . etiam] 'yea;' cf. *sup.* iii. 25, p. 188. On English *y* from AS. *ge-* *v.* Skeat, English Etymology, i. 363, 375.

Anglo-Saxon version.

diu claudi] 'þe lange halt wæs, 7 swa geboren of his modorhrife, þæt hiene his eldran beran scolden, 7 he gan ne meahte,' 'who was long halt, and so born from his mother's womb, that his parents had to carry him, and he could not walk,' AS. vers.

acciperet] 'gif him þæt leofre wære,' 'if he preferred it,' inserts AS. vers.

CHAPTER 3.

P. 285. Uilfrid] *v.* on c. 19, p. 329.

defuncto Bosa] Fl. Wig. places the death of Bosa and the translation of John to York under 686; but this is simply due to the fact that he supposed the return of Wilfrid, which Bede alludes to here, to be that of 686 instead of the second return in 705. (Wharton, Ang. Sac. i. 695, says 687.) John was certainly bishop of Hexham when he ordained Bede priest in 702 × 703; c. 24, p. 357; Bosa was certainly believed to be still alive in 704 when John VI wrote to Ethelred of Mercia and Aldfrid communicating the decision of the Roman Council of 704 in the matter of Wilfrid. Bosa must therefore have died 704 × 705. Raine says 705, *v.* Hexham, i. 28, 29. So Stubbs, Ep. Succ. Death of Bosa.

Uetadun] This place was identified by Smith with Watton in the East Riding of Yorkshire, which is nearly half-way between Driffield and Beverley. In Folcard's Life of Bishop John it appears as Betendune, with a *v. l.* Yatadini; H. Y. i. 247. Watton.

in studio] 'Under treatment.' I cannot recollect any other instance of this meaning of 'studium'; but in Wright's AS. Glossaries, ed Wülker, col. 216, I find: '*cura*, i. studium uel medicina, curatio uel *lacnung*' (healing). The AS. vers. translates: 'in þære blodlæswe,' 'during the blood-letting.' 'Studium' = medical treatment.

memini enim, &c.] For Bishop John's connexion with Archbishop Theodore, see notes on c. 2. There is among Bede's scientific works a little tract of doubtful authenticity: 'De minutione sanguinis siue de plebotomia;' Opp. vi. 349–352. The precepts there given do not agree with this of Theodore. As to the proper parts of the body for blood-letting, it says: 'de brachio tres, . . . capitanea linea, matricia, capsale;' ib. 350. In the De Temp. Rat. c. 28, there are some curious precepts taken from SS. Ambrose and Basil as to the proper days of the moon for doing certain things: 'nam et defectui eius compatiuntur elementa, et processu eius . . . cumulantur;' Opp. vi. 199–201. As to the special sympathy of the moon and the tide, 'quod Graeci rheuma uocant,' ib. c. 29 (cf. Vita Pros. Cudb. c. 17). Theodore's medical skill.

nam et abbatissam, &c.] On the hereditary tendency in monasteries *v.* note on iv. 26.

CHAPTER 4.

P. 286. comitis] gesiðmannes, AS. vers. *i. e.* a thane.

Aliud quoque] Very similar stories are told of Cuthbert; Vita Pros. cc. 25, 29; Vita Anon. §§ 36, 32.

South Burton.

uilla] 'uilla quae Australis Burtun dicitur;' Folcard's Life. H. Y. i. 249: 'South Burton, now called Bishop Burton, is distant between two and three miles from Beverley. North Burton is now called Cherry Burton'; note *a.l.*

Commutation of fasting.

p. 287. **daturum**] '7 his fæsten aliesan,' 'and redeem his fast.' AS. vers. On the commutation of fasting for other penances and for alms, cf. H. & S. iii. 333, 334, 429, 431.

Holy water.

de aqua . . . quam . . . consecrauerat] For the use of holy water in the dedication of a church, cf. Egbert's Pontifical, pp. 34-39; York Pontifical, pp. 53, 55, 62-67, 70, 75. (Surtees Soc. 1853, 1873.) On the use of holy water, and miracles alleged to have been wrought thereby, see D. C. A. i. 777-779.

Peter's mother-in-law.

socrum beati Petri] cf. Bede on Mark i. 31, Lk. iv. 39: 'naturale est febricitantibus incipiente sanitate lassescere, et aegrotationis sentire molestiam. Verum sanitas quae Domini confertur imperio, simul tota redit. Nec solum ipsa redit, sed et tanto robore comitante, ut eis continuo, qui se adiuuerant, ministrare sufficiat'; Opp. x. 18, 388, 389.

CHAPTER 5.

P. 288. **puerum comitis**] 'gesiðmannes cniht,' AS. vers.

Addi of North Burton.

Addi] 'Earl (*i.e.* thane) of North Burton gave that manor with the advowson of the church to Beverley;' Mon. Angl. ii. 127.

bene . . . cito] 'truma þec hræðe 7 wel,' 'strengthen thyself quickly and well,' AS. vers.

CHAPTER 6.

Herebald.

P. 289. **Heribald . . . Tini . . . praeest**] Cf. Folcard, H. Y. i. 251, 253. His death is mentioned by S. D. ii. 39, under the year 745.

p. 290. **casu . . . uel potius**] The AS. vers. omits these three words.

hora . . . septima] 'ðæt is an tid ofer midne dæg,' 'that is one hour past mid-day,' explains AS. vers.

Validity of baptism.

p. 291. **non es perfecte baptizatus**] The view which ultimately prevailed in the Western Church was that baptism, even by heretics, if in the three-fold name, was valid. Bede himself is emphatic on this point. On John iii. 4, he says: 'siue enim haereticus, siue schismaticus, siue facinorosus quisque in confessione sanctae Trinitatis baptizet, non ualet ille qui ita baptizatus est, a bonis catholicis rebaptizari, ne confessio uel inuocatio tanti nominis

uideatur annullari,' Opp. v. 110. He decides in the opposite way where the baptizer has not been himself baptized; on Acts xix. 5: 'quaestio crebro uentilatur, utrum illi qui per ignorantiam forte a non baptizatis sed tamen rectae fidei aliquibus baptizati sunt, iterum baptizari debeant; quam hoc capitulo expositam reor,' Opp. xii. 74, 75. So Theodore Penitential, II. ii. 13: 'Si quis presbyter . . . deprehendit se non esse baptizatum . . . omnes, quos prius baptizauit, baptizentur;' cf. I. ix. 12. In other points Theodore differs from the Western view; *e.g.* ib. 12: 'Presbyter fornicans si, postquam compertum fuerit, baptizauerit, iterum baptizentur illi quos baptizauit;' I. v. 6: 'Si quis baptizatur ab heretico, qui recte Trinitatem non crediderit, iterum baptizetur.' This may perhaps be due to Theodore's Eastern training, for the Eastern Church was much less decided in its views on re-baptism than the Western; *v.* D. C. A. i. 172, 173. Theodore, however, says: 'qui bis ignorantes baptizati sunt, . . . non possunt ordinari;' I. x. 1. (H. & S. iii. 181, 185, 192; cf. ib. 405, 406.) An almost exact parallel to the case in the text is contained in a letter of Pope Zacharias to St. Boniface in 746, rebuking him for re-baptizing certain persons because an ignorant priest had baptized them with the formula: '"Baptizo te in nomine patria et filia et Spiritus Sancti." . . . Sed . . . non possumus consentire, ut denuo baptizentur. Quia . . . quicunque baptizatus fuerit ab hereticis in nomine Patris, &c. . . nullo modo rebaptizari debeat, sed per solam manus inpositionem purgari;' Mon. Mog. pp. 167, 168. Apart from this question one might think that Bishop John would have done better to refuse this man priest's orders, than to confer them and then inhibit him from the exercise of priestly functions.

exsufflante illo] Cf. Opp. viii. 106: 'Recti ordinis est, ut doctores ueritatis prius ab auditorum praecordiis omnem spiritum immundum exsufflando et catechizando abigant, et sic eos . . . societati . . . sanctorum mysteriis salutaribus imbuendo aggregent.' This 'is a reference to the . . . custom of breathing on the catechumen's face at the first exorcism;' Bright, p. 306. There is a reference to this in Wulfstan's Homilies, ed. Napier, p. 29. We have had a reference to a different kind of 'exsufflation' above, iv. 13, p. 231. Exsufflation.

uocauit . . . medicum] In the story as told by Bede there is nothing distinctly miraculous. It is much heightened by Folcard, and the physician is suppressed: 'imponit praesul . . . manus confracto capiti, . . . cruce signat, et *subitam medelam* Deus praestat;' H. Y. i. 253. A very instructive instance of the gradual heightening of a story may be found in an incident of Wilfrid's Heightening of the miraculous.

life as told first by Eddius, then by Fridegoda, and lastly by Eadmer; H. Y. i. 33, 129, 185. On Bede's own tendency to do this. *v.* Introduction, pp. xlvi, lxiv.

mansit autem, &c.] See on c. 2, *ad init.*

Wilfrid II.

p. 292. Uilfrido] This is Wilfrid II, 'Wilferð se iunga' of the Sax. Chron. 744. In 732 he resigned and was succeeded by Egbert, the prelate to whom Bede addressed his famous letter. See on Ep. ad Egb. § 1, *ad init.* Wilfrid died in 745, Cont. Baed. *inf.* p. 362; S. D. ii. 38, 39; or 744, Sax. Chron.; Ann. Lindisf.; having been thirty years bishop, says Sax. Chron., which would throw back his consecration to 714, which is obviously too early. Stubbs, Ep. Succ. pp. 5, 180, says that he *died* in 732. But Alcuin, De Sanctis Ebor. vv. 1235 ff. distinctly refers to his retirement:

'At sua facta bonus postquam compleuerat ille
Pastor in ecclesiis, specialia septa petiuit,
Quo seruire Deo tota iam mente uacaret;' &c.

He gives him a very high character, ib. 1215, ff. He had been 'uicedomnus et abbas' of York; ib. 1217; G. P. p. 245. (For 'uicedomnus' *v.* Ducange, *s. v.*) Fl. Wig. makes the converse mistake of delaying Egbert's accession till after Wilfrid's death in 744; i. 55.

CHAPTER 7.

Anno . . . praeesset] *v.* iv. 12, notes.

Cædwalla's resignation,

relicto imperio propter Dominum] Note that (like Aldhelm below) Bede says 'imperio,' not 'regno.' He therefore regards Cædwalla as bearing sway beyond the limits of his own kingdom, though he does not include him among the so-called Bretwaldas. Dr. Bright lectures Cædwalla in a very edifying manner for deserting his duty, and Bede for not condemning him sufficiently (p. 360; cf. p. 431, and Fuller, cited by M. & L. p. 310). But to give up earthly power and position for what is believed (even if mistakenly) to be the cause of Christ, is not such a common error that we need to be seriously cautioned against it.

and journey to Rome.

uenit Romam] Aldhelm, in a poem written under his successor Ini, tells of Cædwalla's pilgrimage and death (Opp. Aldh. ed. Giles, pp. 115, 116):

'Post hunc [Centwine] successit bello famosus et armis
Rex Cadwalla potens regni possessor et haeres.
Sed mox imperium mundi sceptrumque reliquit.
. . . . . .
Cuius in aduentu gaudet clementia Romae,
. . . . . .

Dum mergi meruit baptismi gurgite felix.
Post albas igitur morbo correptus egrescit,
Donec mortalis clausit spiracula uitae.

On his way to Rome he is said to have given thirty solidi to St. Vulmar for the construction of his church, 'in uilla Siluiaco,' now Samer in the Pas-de-Calais, a corruption of St. Vulmar. Bouquet iii. 626: 'Ex uita S. Vulmari abb. Siluiacensis,' printed in Mab. AA. SS. iii. 234–238; AA. SS. Iul. v. 84–89. This life is ancient, but its date cannot be fixed; ib. 83. He was well received by Cunibert, King of the Lombards: 'Cedoal rex Anglorum Saxonum, qui multa in sua patria bella gesserat, ad Christum conuersus Romam properauit. Qui per Cuninepertum regem ueniens ab eo mirifice susceptus est;' Paul. Diac. Hist. Langob. vi. 15 (who borrows the rest of his account from Bede). Cunibert (whose name is identical with the Anglo-Saxon Cyniberht) had married an English wife: 'Cuninepert rex Hermelindam ex Saxonum Anglorum genere duxit uxorem;' ib. v. 37. His father Perctarit (the Berhthere of Eddius, c. 28) was nearly flying for refuge 'ad Brittaniam insulam Saxonumque regem,' when he heard that his enemy Grimwald, Duke of Beneventum, was dead; (671) ib. v. 32, 33; cf. Art de Vérif. i. 418, 419. The resemblance of Cædwalla's name to those of certain Welsh kings has not only caused a legendary prolongation of the reign of Cadwallon, son of Cadvan, beyond all possible bounds (*v.* on iii. 1); but also given rise to a legend that Cadwalader, son of Cadwallon, died at Rome; cf. additional critical note to p. 292, and Brut y Tywyssogion, A. D. 680: 'ac yn y vlwydyn honno y bu uarw Kadwaladyr uendigeit, uab Kadwallawn, uab Catuan, brenhin y Brytanyeit, yn Rufein y deudecuet dyd o Vei. Megys y proffwydassei Vyrdin kyn no hynny wrth Wrtheyrn gwrtheneu. Ac o hynny allan y colles y Brytanyeit goron y teyrnas. Ac yd ennillawd y Saeson hi,' 'In this year died Cadwalader the blessed, son of Cadwallon, son of Cadvan, King of the Britons, in Rome, the twelfth day of May, as Myrddin (Merlin) had prophesied to Gwrtheyrn Gwrtheneu (Vortigern). And from that time forth the Britons lost the crown of empire and the Saxons gained it.' The epithet 'blessed' is probably due to the confusion with the West-Saxon pilgrim; the date, May 12, is certainly taken from Bede's 'xii° Kal. Mai. die.' According to the oldest MS. of Ann. Camb., Cadwalader died of the plague in 682, though later MSS. make him fly to Armorica (Brittany) to avoid the plague (possibly a confusion with 'Armonica,' 'Arvon'; see on iii. 9). Nenn. § 64, places his death under Oswy; which arises from the assumption that the plague in which he died was the great plague of 664 (see

Confusion with Cadwalader.

on iii. 27); cf. H. & S. i. 202. For an instance of hopeless confusion of Cædwalla and Cadwalader, cf. Elmham, pp. 254 ff. 268 ff.; R. W. i. 181; Introduction, p. cxvi.

pontificatum agente Sergio] Sergius I, 687–701 A.D.

die . . . sabbati paschalis] This was the proper day for baptisms; *v. s.* ii. 9, 14. In 689 it fell on April 10.

'In albis.' **in albis adhuc positus**] 'under Cristes claðum,' 'under Christ's clothes;' Sax. Chron. E. 688. It was a very ancient custom for the newly-baptized to be clad in white garments (ἐσθῆς φωτιστική, alba) to symbolise their purification. In these garments and with lighted tapers they appeared daily for a week with their sponsors in the church, finally laying them aside on the octave of the baptism-day; cf. Alcuin to Charles the Great, Febr. 798: 'Clausum paschae quo die alba tolluntur uestimenta a nuper baptizatis;' Mon. Alc. p. 399. The term 'exalbari' is also found: 'pueris nondum exalbatis'; Pertz, xx. 738, answering to 'in albis adhuc positus' here; cf. S. D. i. 278. Hence also the Sunday after Easter is called 'Dominica in albis depositis.' In the Ordo Romanus for the Saturday after Easter there is a form for 'Benedictio aquae ad albas deponendas.' With the deposition of the 'alb' was associated the 'chrisom-loosing,' the undoing of the 'chrismale' or linen fillet ('pannus crismatis,' Theod. Penit. II. iv. 7; H. & S. iii. 193), which was bound round the head of the newly baptized to keep the chrism or unction on the head during the week in albis; cf. Wulfstan's Homilies, pp. 31, 36; H. & S. iii. 192, 428; Earle's Chronicle, pp. 307, 308. The 'crism-lising' of Guthrum at Wedmore is mentioned in Sax. Chron. A.D. 878. Hence the AS. vers. translates 'in albis adhuc positus' by 'under crisman,' 'under chrism'; so above, ii. 14, 'albati' is translated in the same way; cf. Bosworth-Toller, *s. v.* In Icelandic the 'alb' is called 'hvít-váðir,' 'white-weeds,' and 'hvít-váðungr,' 'white-weedling,' is a regular name for a neophyte, or newly baptized person (cf. Mrs. Quickly's 'Christom-child,' Hen. V, ii. 3. 12); see Vigfússon, Icel. Dict. *s. v. hvítr*, who gives several instances from the Sagas of persons who died, like Cædwalla, 'í hvíta-váðum.' 'White weeds' seem also to have been worn at confirmation; cf. Viga-Glúms Saga, *ad fin.* Orig. Island, ii. 466: 'en þa er Cristni kom út hingat, tók Glúmr skírn, ok lifði þrjá vetr síðan, ok var biskupaðr í bana-sótt af Kol biskupi, ok andaðiz í hvíta-váðum,' 'and when Christianity came out hither [to Iceland], Glum received baptism, and lived three years afterwards, and was bishopped [*i. e.* confirmed] in his last illness by Bishop Kol, and died in his white weeds.' Newly consecrated churches were also hung with white; cf. Laxdæla Saga, ed. 1826,

p. 230; ed. 1867, p. 152: 'vár Kjartan at Borg grafinn; þá var kirkja nývígð ok í hvíta-váðum,' 'Kjartan was buried at Borg, where the church was newly consecrated, and in white weeds.' I cannot quote any non-Icelandic parallels to these two last passages (see also Ducange *s. vv.* Alba, Chrismale; D. C. A. *s. vv.* Baptism, Chrism, Chrismale, Octauae Infantium, Paschae Clausum). Strictly speaking, Cædwalla's death on April 20, the Tuesday after Low Sunday, fell outside the octave 'in albis.' But he may well have been too ill to go through the ceremony on the Saturday. Aldhelm, *u. s.* says 'post albas;' cf. Bright, p. 360.

Cædwalla's death,

cui etiam . . . inposuerat] The Sax. Chron. says that the Pope baptized him. In the epitaph the Pope is called 'pater Fonte renascentis,' *i. e.* godfather. So Birinus both baptized and stood sponsor for Cuthred; Sax. Chron. 639; cited above on iii. 7.

and epitaph.

p. 293. epitaphium . . . scriptum] The epitaph was composed by Benedictus Crispus, Archbishop of Milan († 725), Gregorovius, Gesch. der Stadt Rom (3te Auflage), ii. 180, 391. The AS. vers. omits the epitaph both verse and prose. It may be found in Dei Rossi, Inscr. Christ. Urbis Romae, ii. 70, 79, 111.

indictione II] This is right for 689.

Ini.

p. 294. XXXVII annis] This would place Ini's abdication in 725 or possibly 726. The Sax. Chron. MSS. A. B. place it in 728, MSS. C. D. E. in 726; R. W. in 727, i. 205. He is said to have founded the school of the Anglo-Saxons in Rome, and to have established the 'Romescot,' or 'Peter's Pence,' for its maintenance. But there is no authority for the former statement older than R. W. i. 215, 216; though the latter is confirmed by the tract, 'De Saxonum Aduentu,' in S. D. ii. 371. For the curious legend as to the means by which his wife ('dux foemina facti') induced him to abdicate, see W. M. i. 35, 36, 39. He was a great friend of Aldhelm, G. P. p. 354, who mentions him; Opp. p. 116. The date of his death is unknown. W. M. says: 'ut solius Dei oculis placeret, amictu plebeio tectus, clam consenuit cum uxore;' i. 39. Chron. F. by a misunderstanding gives 726 as the date of his death instead of his resignation. Cf. Stubbs in D. C. B. and Freeman in Proceedings Somerset Archaeol. Soc. vol. xx.

Gregory II.

Gregorio] Gregory II, 715–731. See on Preface. Gibbon detected an allusion to the pilgrimage of Ini in a letter of this pope to Leo the Iconoclast, ed. Smith, vi. 148.

Pilgrimages to Rome.

quod . . . plures . . . facere consuerunt] Gregorovius, *u. s.* ii. 178 ff., has an eloquent passage on these numberless pilgrims to Rome: 'the magnets which drew them were dead men's bones, their goal a grave, their reward a prayer before it.' He cites the

wonderful passage of Seneca, Ad Heluiam Matrem de Consolatione, c. 6, on the rush of men to Rome. The moral results were often disastrous enough. St. Boniface writing to Cuthbert, Archbishop of Canterbury, in 748, says: 'bonum esset . . . si prohiberet synodus et principes uestri mulieribus et uelatis feminis illud iter et frequentiam, quam ad Romanam ciuitatem ueniendo et redeundo faciunt. Quia magna ex parte pereunt, paucis remanentibus integris. Perpaucae enim sunt ciuitates in Longobardia, uel in Francia, aut in Gallia, in qua non sit . . . meretrix generis Anglorum;' H. & S. iii. 381; Mon. Mog. p. 208. To an English abbess who consulted him as to visiting 'dominam quondam orbis Romam, . . . sicut alii multi fecerunt et adhuc fac unt,' ib. 69, 70; he replies: 'nec interdicere . . . nec . . . suadere praesumo.' If she cannot find peace at home she may seek it in pilgrimage: 'quemadmodum soror nostra Wiethburga faciebat. Quae mihi . . . intimauit quod talem uitae quietem inuenisset iuxta limina S. Petri, qualem longum tempus desiderando quaesiuit.' Only she had better wait, 'donec . . . minae Sarracenorum, quae apud Romanos nuper emerserunt conquieuerint;' ib. 236. Both letters are most interesting. Cf. the epigram of Theodulf, Bishop of Orleans 788–821:

'Non tantum isse iuuat Romam bene uiuere quantum
Vel Romae, uel ubi uita agitur hominis.
Non uia, credo, pedum, sed morum ducit ad astra,
Quis quid ubique gerit, spectat ab arce Deus.'

Poetae Latini Aeui Carolini, i. 557. Cf. *sup.* iv. 23, p. 255; *inf.*, c. 19, *ad init.*; and the case of Ceolfrid, Introduction, § 3, and reff.; to which Bede expressly refers in the parallel passage in his Chron.; Opp. Min. p. 203; D. C. A. i. 774–777, ii. 1635–1642; M. & L. p. 309.

CHAPTER 8.

Death of Theodore.

annis XXII] If this is reckoned from his consecration, March 26, 668, it is an understatement; if from his arrival at Canterbury, May 27, 669, it is an overstatement. See on iv. 2.

ecclesia . . . Petri] See on i. 33, ii. 3, pp. 70, 86.

His epitaph.

p. 295. **uersibus heroicis**] Here and in i. 10 Bede seems to include elegiacs under the term 'heroic verses'; in his Ars Metrica, c. 10, he confines the latter term, as is usual, to pure hexameters. Elmham quotes these two quatrains, and in the MS. a large space is left between them, apparently in the hope that the missing verses might be recovered, p. 283.

Pelasga] *i.e.* Greek. Cf. Verg. Aen. ix. 154: 'cum pube Pelasga.'

diem nonamdecimam] So, Ann. Lindisf. et Cantuar. 690, 'Theodorus episcopus deponitur XIII. kal. Octob. feria ii;' Pertz, iv. 2. Sept. 19 was a Monday in 690.

Berctuald] W. M. i. 29 identifies him with Bertwald, Abbot of Glastonbury, whom he represents as translated against his will to Reculver, and thence to Canterbury. The refutation of this (probably deliberate) attempt to claim for Glastonbury the honour of the archbishop's monastic training is easy, as there is extant a letter from Bertwald of Canterbury to Forthere, Bishop of Sherborne, asking him to intercede with 'Beor[t]wald' of Glastonbury for the release of a slave girl belonging to Kent. The letter gives a favourable impression of the archbishop, and an unfavourable one of his namesake; Mon. Mog. pp. 48, 49; cf. Stubbs, Dunstan, p. lxxxii. There is a letter also of Waldhere, Bishop of London, to him about the political state of Britain in 705; H. & S. iii. 274, 275. The letters of Pope Sergius I on his behalf, given in G. P. pp. 52–55, belong to the suspicious series connected with the primacy of Canterbury; and though not such glaring forgeries as some others of the series, are very unlikely to be genuine. Bertwald died Jan. 731, the very year in which Bede finished his history; cc. 23, 24, pp. 349, 356. According to G. P. p. 376, he was a friend and fellow-student of Aldhelm. Bertwald.

Genladae] Now the Yenlade or Inlade. It occurs frequently in charters as a boundary, K. C. D. Nos. 135, 157, 194, 224; Birch, Nos. 228, 257, 326, 396; cf. Hasted's Kent, iv. 288 ff.

Racuulfe] Reculver, on the north coast of Kent. Birchington says: 'qui erat abbas de Genlade tunc, et nunc Recolure dicitur;' Ang. Sac. i. 3. There is a charter of Hlothhere, King of Kent, dated Reculver, May, 679, granting land in Thanet to Abbot Bercuald and his monastery; K. C. D. No. 16; Birch, i. 70. This charter is the oldest extant native charter of which we possess the absolute original; Earle, Handbook of Charters, p. 8. The grant of Reculver by Egbert to 'Bass the mass priest to build a minster (monastery) on' is noted in the Sax. Chron. under 669. For Christian antiquities at Reculver, cf. C. Roach Smith, Antiquities of Richborough, Reculver, and Lymne (1850); cited by H. & S. i. 38. Reculver.

electus est, &c.] No reason is given for the long delay, nearly two years, in filling up the see, nor for the long delay of a year in consecrating the elected prelate, nor for his consecration in Gaul instead of by the English bishops. The dissensions between Kent and Wessex, which were not settled till 694, may have had something to do with the matter. Delay in his election and consecration.

Witred and Swæbhard.

Uictredo et Suæbhardo] 'Wihtred 7 Swefheard,' AS. vers. Witred has been mentioned above, iv. 26, *ad fin.* The Sax. Chron. E. F., following Bede, speaks of Wihtred (Nihtred E) and Webheard (*sic*) as joint kings in 692. But in 694 all the MSS. speak of Witred's accession as if it were a new fact: 'her . . . Wihtred feng to Cantwara rice,' perhaps meaning his accession as sole king. In c. 23, Bede says that he died on April 23, 725, after a reign of thirty-four years and a half; which would place his accession in October, 690. Fl. Wig. places his accession under 691, and says: 'cum quo rex Sueabheardus partem regni tenuit;' but he is probably only drawing his own inferences from Bede's language here and in iv. 26. In the latter passage Bede speaks specially of Witred's 'religio'; where he is probably thinking of the ecclesiastical laws passed in the witenagemót of Berghamstyde (Bersted near Maidstone) in 696, Thorpe, Early Laws, &c., i. 36 ff.; Schmid, Gesetze, pp. 14 ff.; H. & S. iii. 233–238; and of the ecclesiastical privileges granted in the witenagemót of Bapchild, 696 × 716, on which see H. & S. iii. 238–246, 300–302, 340–342; Bright, pp. 382–385; D. C. B. iv. 1177, 1178. In a spurious charter Swæbhard is described as 'regii status lectissimus flos;' K. C. D. No. 40; Birch, No. 89. I have already, on iii. 22, expressed my scepticism as to the proposed identification of him with Swefred of Essex.

tertio die Kal. Iul. . . . prid. Kal. Sept.] These were Sundays in 693; the former is also St. Peter's day.

Godwin.

Goduine] Archbishop of Lyons, 693–713. (He certainly occupied the see during these years, but the exact dates of his accession and death are unknown; Gallia Christ. iv. 50.)

Gebmund.

Gebmundo . . . defuncto] The Sax. Chron. places his death in 693, but this is a mere inference from the fact that Bede mentions it immediately after the consecration of Bertwald in that year. And it is a wrong inference, for Gebmund was present at the witenagemót of Bersted in 696; see reff. given above. At that of Bapchild his successor Tobias was present, and therefore this must be later than 696. The Sax. Chron. F. *seems* to place it under 694, but the reference is vague, and not strictly chronological: 'sona ðas ðe he cing was,' 'soon after he became king;' *v.* H. & S. iii. 232, 241.

p. 296. **Saxonica lingua**] 'in Englisc,' 'in English,' AS. vers.

CHAPTER 9.

sacerdos] It is probable that 'sacerdos' here, as often, means 'bishop.' See on i. 28. Above, iii. 27, *sub. fin.*, where Bede speaks of Egbert's 'acceptum sacerdotii gradum,' the AS. vers. says 'biscophade onfeng,' 'he received the episcopate.' Alcuin, in his prose life of Wilbrord, c. 4, calls him 'beatissimus pater et episcopus Ecgbertus qui cognomento Sanctus uocabatur;' Mon. Alc. p. 43. And Ethelwerd enters him in his chronicle as 'episcopus.' M. H. B. p. 507. Ethelwulf, in his poem, de Abbatibus, written early in the ninth century, distinctly calls him 'pontifex,' and says that he consecrated and sent an altar for Ethelwulf's own monastery, which Mr. T. Arnold thinks was Crayke, S. D. i. 270–272. The life of St. Adalbert calls him: 'Egbertus Northumbrorum episcopus;' Pertz, xv. 700; cf. also the Saxon Version, cited on c. 22. Moreover he is called 'Ichtbricht epscop,' 'Egbert bishop,' in an Irish document containing an account of a synod at Birra (Parsonstown) in which the so-called 'Cáin Adomnain,' 'Law of Adamnan' was promulgated. Of this document there is a copy in MS. Rawl. B. 512, f. 48 ff. Egbert's name occurs on f. 49 d. Of the ecclesiastics attending this synod, I have identified about a dozen. Their obits in the F. M. range from 696 to 785. The synod cannot therefore be later than the former year, in which the Ann. Ult. place it, and at which time Egbert was in Ireland. Dr. Reeves had a copy of this document taken from a Brussels MS. 2324; Rs. Ad. p. 179; though he himself speaks of Egbert as only a priest; ib. 379. It illustrates the nature of Irish episcopacy that with few exceptions the abbots in this document take precedence of the bishops; *v. s.* on iii. 4. Egbert has been already mentioned iii. 4, 27.

Egbert, a bishop.

nationes, a quibus, &c.] That the common origin of the continental and insular Saxons was distinctly recognised as a ground for the evangelisation of the former by the latter, is shown by a letter of a certain priest named Wigbert, who writes from Britain to Lullus, Archbishop of Mainz (755–786): 'si in regione *gentis nostrae*, id est Saxanorum, aliqua ianua diuinae misericordiae aperta sit, remandare nobis id ipsum curate. Quia multi cum Dei adiutorio in eorum auxilium festinare cupiunt;' Mon. Mog. p. 304; cf. H. H. p. 126.

Common origin of all the Saxons.

unde . . . nuncupantur] Bede seems to mean that in his day the British population called their Teutonic neighbours 'Garmani.' 'Saxon' is however in all Celtic languages the name given to the English and their speech. 'Eingl' = Angli, and 'Ellmyn' =

Celtic names for the English.

Alemanni, are occasionally found, but Prof. Rhŷs tell me that he has never met with any word answering to 'Garmani'; cf. his Celtic Britain, p. 139. The whole sentence is omitted by the AS. translator; perhaps because it was no longer true.

Fresones] Cf. Zeuss, Die Deutschen und die Nachbarstämme, pp. 136, 397–400.

Rugini. **Rugini**] Probably the Rugii of Tacitus, Germ. c. 43. Their original seat was on the Baltic, where they have left their name in the Island of Rügen, and in Rügenwalde. They played a prominent part in the wars of Attila, 433-453, after which they appear on the north side of the Danube, in Austria, and Upper Hungary; Dict. Class. Geogr.; cf. Zeuss, *u. s.* pp. 154, 484-486.

Danai] 'Dæne' 'the Danes,' AS. vers.; cf. Zeuss, *u. s.* pp. 508–511.

The Huns. **Hunni**] The invasion of Europe by the Huns under Attila fills a large space in the history of the fifth century. But they made no lasting settlements. It is possible that Bede includes under the name the Avars, who formed a large kingdom to the north of the Danube, and in the seventh century were the most dangerous invaders of the Roman territory; Freeman, Hist. Geog. pp. 90, 96, 117; cf. Zeuss, *u. s.* pp. 706–710.

Antiqui Saxones] 'Ald-Seaxan,' AS. vers.; cf. Zeuss, *u. s.* pp. 150–152, 380–388, 490–495.

The Boructuarii. **Boructuari**] 'The Bructeri in Westphalia;' H. & S. iii. 225; between the Ems and the Lippe; Dict. Class. Geogr. *s. v.* Bructeri; cf. Zeuss, *u. s.* pp. 92–94, 350–353. The Bructeri are mentioned by Apollonaris Sidonius, Carm. vii. 324; cf. AA. SS. Mart. i. 70.

'Christ's knight.' **Christi miles**] The Ann. Ult. adopt this phrase when speaking of Egbert's death under the year 728, and Tighernach translates it, calling him 'ridire Crist,' 'Christ's knight.'

p. 297. **Boisili**] *v. s.* iv. 27, 28, pp. 269, 272.

expletis . . . matutinalibus] *v.* Introd. p. xxvi.

etiam] 'gea,' 'yea,' AS. vers.; *v. s.* c. 2, p. 284.

Columbae monasteria] *i. e.* the 'muinter Coluim Cille,' 'the family of Columba;' *v. s.* on iii. 4.

transmontanis Pictis ad aquilonem] 'in þæm mórlandum ða ðe siondan to norðdæle Peohta rices,' 'in the mountain-districts which belong to the north part of the kingdom of the Picts,' AS. vers.

Columcille. **nunc . . . uocatur**] 'þe Scottas siððan Columcille nemdon,' 'whom the Irish afterwards called Columcille,' AS. vers.; (omitting the clause 'composito . . . nomine'). This is the regular name of St. Columba in Irish sources; generally abbreviated to

C.C. Joceline, Life of St. Kentigern, strangely says: 'Columba Abbas, quem *Angli* uocant Colum-killum;' N. & K. p. 229.

aratra . . . incedunt] Cf. Bede, Opp. i. 214: 'etsi [lectorem] in sanctuarium prophetici sensus introducere nesciui, ab aratro tamen haereticae deceptionis longius abduxi.' In the Irish lives of St. Brigit, from the Lebar Brecc and Book of Lismore, Stokes, Three Irish Homilies, p. 68; Lismore Lives, p. 45, and in one of the Latin Lives, printed in Colgan's Trias Thaumaturga, Vita IV. ii. 27, pp. 553, 554, there is a curious vision in which the progress of the gospel under Patrick and Brigit is represented by four ploughs which plough the whole of Ireland, while the work of the false teachers is figured by four other ploughs which plough across the furrows of the first. Heresy figured by a plough.

p. 298. **remanere domi passus est**] 'unrot ham ferde,' 'went home sad,' AS. vers.

Uictberct] He also is mentioned in Alcuin's life of Wilbrord, *u. s.*, in connexion with the latter and Egbert as 'uenerabilis . . . sacerdos Dei.' There are no criteria for dating these abortive attempts of Egbert and Witbert, except that they must be prior to 690, as that is the date of Wilbrord's mission; *v.* c. 10. Witbert

Rathbedo] On him, see c. 10.

CHAPTER 10.

p. 299. **Uilbrord**] At his consecration by Pope Sergius, he was given the name of Clement; c. 11, p. 303; but the Roman name never became in his case the accepted name, as in the case of Wynfrid-Boniface. His life was written in Prose and Verse by Alcuin at the request of Beornred, Archbishop of Sens, and abbot of Wilbrord's monastery of Epternach (777–797); the former for public use in the church, the other for the private instruction of the pupils in the monastic school; Mon. Alc. p. 39. Both are printed in Mon. Alc. pp. 39–79; the metrical life also in Poetae Lat. Aeui Carol. i. 237 ff. For earlier editions, see Hardy, Cat. i. 465–467. Alcuin's work was based on an earlier life by an Irishman: 'Nam primo quidam linguae ac gentis Scotticae aggressus tanti uiri gesta describere, rustico stilo detriuit dignitatem hystoriae, dein . . . Alcwinus de Britannia, uir urbanae elegantiae, utpote magni Karoli yperasspistes, . . . conatus est in urbanum lepido seponere dicto et incompta comere;' Thiofridi Vita Willibr. c. 24, cited in Pertz, xxiii. 11. This earlier life is not known to exist. Wattenbach is therefore wrong in saying of Alcuin: 'Willibrordi uitam ante eum nemo scripserat,' Mon. Alc. p. 35. But when Wattenbach wrote, these extracts from the life by Theofrid, Abbot of Epternach Wilbrord. Lives by Alcuin.

Character of saints' lives.

(† 1110), had not been published. Wattenbach also complains that the lives contain so few historical facts and so many miracles; but it is idle to find fault with any class of literature because it does not furnish what it never professed to give; cf. M. Fustel de Coulanges: 'il est bien certain que ces biographies n'étaient pas rédigées en vue de faire œuvre historique. . . . La biographie était comme la légende explicative des reliques que le couvent possédait, et qui faisaient sa fortune. Aussi . . . s'allongeait-elle de tous les miracles que le saint avait faits pendant sa vie, et de tous ceux qu'il produisait après sa mort;' La Monarchie Franque, pp. 9–12 (cited by Dr. Stokes, Lismore Lives, pp. xci. f.). The whole passage is admirable.

History of Wilbrord.

The following facts however can be made out. Wilbrord was a Northumbrian, born in 657 or 658. His father, Wilgils, after the birth of his son, became an anchorite on a promontory at the mouth of the Humber (cc. 1, 2). His day was observed as a festival in the monastery of his son (c. 31), and Alcuin himself ruled the cell where his body reposed (Pref. and c. 1). As soon as the child was weaned, he was entrusted to the monks of Ripon (c. 3); cf. Eddius, c. 26, cited on next chapter. In his twentieth year (*i. e.* c. 677), he went to Ireland, where he remained twelve years with Egbert and Wigbert *or* Witbert (c. 4). In 690 (cf. ib. p. 46, note cited on c. 11, *inf.*) he set out for the Continent, landing at the mouth of the Rhine, and proceding thence to Traiectum (Utrecht). Finding Radbod and his Frisians wholly heathen he retired to Pippin (c. 5), and this is the point where Bede's account begins. The sequel will be given in the notes to c. 11. A cleric belonging to his household was cured at Lindisfarne at the tomb of St. Cuthbert; Bede, Vita Cudb. c. 44; Vita Anon. § 45. The chief modern authority for Wilbrord is Thijm, 'Willibrord, der Apostel der Niederlande' (German translation from the Dutch).

His companions.

numero XII] One of his companions was named Adalbert (*i. e.* Æðelberht), and settled at Egmond in North Holland; Ann. Xantenses, 690, 694 A D.; Pertz, ii. 220. The list given in the life of Swidbert by Marcellinus is, like the rest of that life, quite spurious (Surius, March 1, *v.* H. & S. iii. 225). On the frequency of the number twelve, cf. on iii. 26.

Pippin of Heristal.

ad Pippinum ducem Francorum] This is Pippin of Heristal, the Austrasian Mayor of the Palace, and real ruler of the Franks. The battle of Testry, 687, had established the ascendency of Austrasia over Neutria, and that of his family over both. The shadow of Merovingian royalty continued till 752, when his grandson Pippin set the crown of the Franks upon his head (cf. Kitchin's France, i. 94 ff. . This later Pippin was baptized by

Wilbrord, who is said to have foretold his future greatness: 'scitote quod iste infans . . . erit . . . omnium praecedentium Francorum ducibus maior;' Mon. Alc. p. 56; cf. Pertz, x. 557. Pippin of Heristal died in 714, and was succeeded by his son Charles Martel (+741), the father of Pippin the Short, and grandfather of Charles the Great.

citeriorem Fresiam] *i.e.* the part of Fresia nearest to the Franks: in other words, the south-western portion.

Rathbod.

Rathbedo rege] Alcuin (Vita Willbr. Pros. c. 5) also calls him 'king.' He was continually at war with the Franks under Pippin and Charles Martel. He died in 719, having in the preceding year withdrawn from the very edge of the baptismal font on being told by the officiating prelate, St. Wulframn, Archbishop of Sens, that his heathen ancestors were 'in tartarea damnatione.' 'Qui statim pedem a fonte retraxit, dicens se non posse carere consortio praedecessorum suorum, et cum paruo numero sedere in caelesti regno;' Ann. Xant. Pertz, ii. 221; Vita Wulframni, AA.SS. Ord. Bened. iii. 361; H. & S. iii. 225; Martin, Hist. de France, ii. 170–183. St. Boniface heard of his death as he was returning from Rome; Mon. Mog. p. 446; and there is a letter from Bugga to St. Boniface congratulating him on the fall of Rathbod, 'inimicus catholicae ecclesiae.' After his death Boniface assisted Wilbrord for three years. Wilbrord wished to consecrate him bishop, but he refused to be consecrated without the licence of the Pope; Mon. Mog. pp. 446–451; cf. Pertz, xiv. 100.

The two Hewalds.

Heuuald] Alcuin, De Sanctis Ebor. v. 1045, gives their name as Herwaldus. Their mission must be later than 690, and before the death of Pippin in 714 (*v. inf.*); but there are no data for fixing it more exactly; R. W. places it in 695, i. 188; cf. D. C. B. iii. 14, and reff.

hospitium . . . uilici] 'sumes tungerefan giæstern,' 'the guest-house of some township reeve,' AS. vers.

Constitution of the old Saxons.

satrapam . . . satrapas] 'aldorman, aldormenn,' AS. vers. For the constitutional importance of this notice see S. C. H. i. 41, 42; cf. on iv. 12.

Portable altar.

p. 300. tabulam . . . dedicatam] In the York Pontifical (Surtees Soc. 1873), pp. 124–132, there is a form for 'Benedictio lapidis portabilis siue lapidis itinerarii;' but in the rubrics the word 'tabula' constantly occurs as an alternative to 'lapis,' pp. 126, 127, 131, 132, and of course a wooden altar would be much more portable. A portable wooden altar belonging to St. Cuthbert was found in his tomb, and is now in the Chapter Library at Durham; D. C. A. i. 69; cf. ib. ii. 1560.

Idle rage of persecutors.

in Rheno proiecerunt] Cf. Bede on Luke xii. 4 : 'si persecutores, sanctorum occisis corporibus, non habent amplius quid contra illos agant, ergo superuacua furiunt insania, qui mortua martyrum membra . . . uel in auras extenuari, uel in undas solui, uel . . . in cinerem faciunt redigi ;' Opp. xi. 157.

uicanos . . . uicum] 'tunscipe . . . tun,' AS. vers.

V°. Non. Oct.] October 3.

radius lucis] Cf. i. 33.

p. 301. milite] 'cyninges þægn,' 'king's thegn,' AS. vers.

Church of St. Cunibert, Cologne.

in ecclesia Coloniae ciuitatis] The Gallican martyrology cited by Smith says 'in collegiata S. Cuniberti.' Hanno II, Archbishop of Cologne, in 1074 translated their bodies and placed them one on each side of the patron saint, Cunibert ; Pertz, xi. 482, and note, 500, 506. Frederick, Archbishop of Cologne, in 1121 gave a portion of their relics to Norbert, Archbishop of Magdeburg ; Pertz, xii. 862. The church of St. Victor at Xanten, Pertz, xiii. 44, and the abbey of Gorze, near Metz, ib. xv. 976, also claimed to possess portions of their relics.

CHAPTER 11.

Wilbrord at Rome.

accelerauit uenire Romam] Wilbrord went twice to Rome ; once to obtain the papal sanction to his mission (probably in 692, Mon. Alc. p. 45, note), the second time to receive consecration at the hands of the Pope in 695. The first visit is mentioned here, the second further on in this chapter. Alcuin only mentions one visit ; cc. 6, 7.

Destruction of idols.

destructis idolis] Wilbrord showed heroic courage in this work ; witness his attack on the heathen sanctuary of the god Fosite in Heligoland, Alcuin, cc. 10, 11 (on this deity, who was a son of Balder, see Grimm, Deutsche Mythologie, i. 188 ff., ed. 1875); and his breaking down of the idol at Walcheren ; Alc. c. 14 ; cf. the letter of Boniface cited below. He extended his missionary labours 'ad ferocissimos Danos,' and their king, Ongendus (who has been identified with the Ongentheow of the Beowulf) ; but finding them obdurate, he brought away thirty Danish boys, baptizing them lest any of them should perish on the journey, ib. c. 9 (cf. St. Gregory's earlier idea of converting the Angles by similar means, *sup.* i. 23, note).

reliquias . . . introduceret] Cf. *sup.* on i. 30.

Growth of the parochial system.

singula quaeque loca dedicaret] Cf. Alc. c. 12 : 'dum per dies singulos numerus crescebat fidelium, . . . caeperunt plurimi, fidei feruore incitati, patrimonia sua uiro Dei offerre. Quibus ille acceptis, mox ecclesias in eis aedificare iusserat, statuitque per eas

singulas presbiteros, et uerbi Dei sibi cooperatores, quatenus nouus Dei populus haberet quo se . . . congregaret, . . . uel a quibus sacri baptismatis munera accepisset, et christianae relegionis regulas edisceret.' This is an interesting passage for the growth of the parochial system; cf. Lappenberg, i. 190; E. T. i. 197; iii. 2, p. 130, note.

Swidbert.

p. 302. Suidberctum] Alcuin, De Sanctis Ebor. v. 1073, joins with him a certain 'Wyra sacerdos,' on whom see Jaffé's note *ad loc.*; cited also H. Y. i. 381. We have already seen that the life of Swidbert by Marcellinus in Surius, March 1, is a gross forgery.

His see.

qui eis . . . antistes] His see while bishop in Frisia was at Dorostadium or Dorostat, now Wijk-bij-Duurstede on the Rhine. This appears from an entry at the end of the Vienna fifth-century Livy (Hofbibliothek, Cod. Lat. 15): 'Sutbertus episcopus de Dorostat;' Palaeographical Soc., plate 183. It would seem that amid his missionary labours he kept up a taste for classical learning.

Uilfrid] *v.* on *c.* 19.

non enim . . . reuerso] This must have been after Bertwald's election, but before his return from Gaul; *i. e.* between July 1, 692, and Aug. 31, 693; *v. c.* 8 *ad fin.*

Plectrude, wife of Pippin.

Blihthrydae] This is the name commonly written Plectrudis. After Pippin's death she tried to grasp his power, but very soon had to give way before Charles Martel, the son of Pippin by a concubine. The date of her death seems to be unknown.

Kaiserswerth.

In litore] Now Kaiserswerth on the Rhine, about seven miles north of Düsseldorf. In a silver shrine in the old 'Stiftskirche' are still preserved what are believed to be the relics of St. Swidbert. Both church and shrine are of the thirteenth century; Baedeker's Rheinlande (1886), p. 412.

heredes . . . eius] 'his erfeweardas,' AS. vers. So Sax. Chron. 565 E, of Columba, translating Bede's 'successores,' iii. 4, p. 134; cf. the Irish 'comarba,' 'coarb,' literally 'heir,' constantly used of the successor of a founder.

Death of Swidbert.

diem . . . ultimum] 713. 'Depositio Suitberthi Episcopi;' Ann. Francorum (eighth century); Bouquet, ii. 641. A corrupt entry in an early ninth-century chronicle, under the same year, probably refers to the same event; ib. 644. His day is March 1. The date of his death has also been given as 714, Hardy, Cat. i. 411, and 715, Smith, *a. l.* A homily and some verses on him by St. Radbod, bishop of Utrecht (901–918), are printed in AA. SS. March, i. 84, 85; with a long preliminary dissertation, ib. 67 ff.

Wilbrord's second visit to Rome.

p. 303. anno . . . DCXCVI] This is Wilbrord's second visit to Rome. It is probable that Bede has placed it a year too late; for an entry

made in the year 728 in an old calendar belonging to the monastery of Epternach says: 'Clemens Willibrordus anno DCXC . . . ueniebat . . . in Francia, et . . . anno DCXCV, . . . quamuis indignus, fuit ordinatus in Roma episcopus a . . . Sergio Papa.' The words 'quamuis indignus' make it almost certain that this entry is genuine and by Wilbrord himself. No later writer, especially in his own monastery, would have dreamed of inserting them. The entry was discovered by Bolland; AA. SS. Ian. I. xlvi; cited Mon. Alc. p. 46, note.

His consecration.

ordinatus . . . eius] Alcuin, c. 7, says that he was consecrated in St. Peter's; but this is a very natural substitution of the better for the less known church. A difficulty has been made because neither in 695 nor in 696 did St. Cecilia's day (Nov. 22) fall on a Sunday, the usual day for consecrating bishops. But it was a festival, and in her own church would be a high festival. The church meant is Santa Cecilia in Trastevere; said to have been founded by Urban I (223–230?) and rebuilt by Paschal I (817–824); Gregorovius, Gesch. d. Stadt Rom, i. 80, 251; iii. 48 ff.

Utrecht and Wiltenburg.

quod . . . uocatur] 'sio alde worde þere þiode is nemned Wiltaburg, Galleas nemnað Traiectum, we cweðað Æt Treocum,' 'which by an ancient name of that people is called Wiltaburg, the Gauls call it Traiectum, we say Æt Treocum,' AS. vers. 'Monet Cluuerius distinguendum locum Wiltaburg, qui hodie quoque dicitur Wiltenburg, a Traiecto, Utrecht;' note in Bouquet, iii. 642. And Zedler's Universal-Lexicon says that Wiltenburg is the name of a small village a mile from Utrecht, where remains are still to be seen of the city which was the seat of the bishops of Utrecht. But the two names seem to be used quite indiscriminately; *e. g.* Liudger (who had seen St. Boniface) writes: 'in loco qui nuncupatur Traiectum, et alio nomine Wiltaburg;' Pertz, xv. 75; cf. ii. 361. Charles Martel in 722 made a formal grant of Utrecht to Wilbrord (see the document in Bouquet, iv. 699). But in this he was probably only confirming what his father had already done.

Boniface's account of Wilbrord.

ecclesia] St. Saviour's; cf. the interesting notice of Wilbrord in St. Boniface's letter of 755 to Pope Stephen III: 'tempore Sergii . . . pontificis uenit ad limina . . . apostolorum presbiter quidam mirae abstinentiae et sanctitatis, generis Saxonum, nomine Wilbrord, et alio nomine Clemens uocatus; quem praefatus papa episcopum ordinauit, et ad praedicandum paganam gentem Fresorum transmisit in littoribus oceani occidui. Qui per l. annos praedicans, praefatam gentem Fresorum maxima ex parte conuertit ad fidem Christi, fana et dilubra destruxit, et ecclesias construxit, et sedem episcopalem et ecclesiam in honore sancti Salvatoris

constituens in . . . castello quod dicitur Traiectum. Et in illa sede et ecclesia . . . praedicans usque ad debilem senectutem permansit. Et sibi corepiscopum ad ministerium implendum substituit ; et finitis longeuae uitae diebus, in pace migrauit ad Dominum.' Boniface also speaks of 'fundamenta cuiusdam destructae a paganis ecclesiolae, quam Wilbrordus . . . in castello Traiecto repperit, et eam proprio labore a fundamento construxit et in honore S. Martini consecrauit ;' Mon. Mog. pp. 259, 260. Cf. Alcuin's description of his person and character : 'statura decens, . . . facie uenustus, corde laetus, consilio sapiens, ore iucundus, moribus compositus, in omni opere Dei strenuus ;' c. 24.

Wilbrord's monasteries.

monasteria] Among these the principal would be Epternach, where he died and was buried. Many grants to him for this monastery are in Pertz, xxiii. 50–64.

Date of his death.

ipse autem . . . superest] Cf. what Bede says of him in the Chron. : 'idem Papa Sergius ordinauit . . . Willibrordum cognomine Clementem Fresonum genti episcopum, in qua usque hodie pro aeterna patria peregrinus, est enim de Britannia gentis Anglorum, innumera quotidie diabolo detrimenta et Christianae fidei facit augmenta ;' Opp. vi. 328 ; Opp. Min. p. 200. So Eddius says of Wilfrid's work in Frisia : 'primum ibi . . . fundamentum fidei posuit, quod adhuc superaedificat filius eius in Hripis nutritus, gratia Dei Wilbrordus episcopus, multo labore desudans, cuius merces manet in aeternum.' As to the date of his death, Alcuin, Vita Metr. c. 24, says :

> 'Bis octona pius conpleuit lustra sacerdos,
> Ter quater et menses, mensis iam iamque Nouembri
> Idibus octonis, caeli migrauit ad aulam.'

i. e. he was eighty-one when he died. He was in his thirty-third year in 690 (*u. s*) ; therefore he must have died in 738 or 739. The latter is the year given in Theofrid's life of him, c. 24 ; Pertz, xxiii. 25. When Boniface states (*u. s.*) that he preached for fifty years, he is obviously using a round number. It is not far wrong, however. As to the day of his death, Alcuin (*u. s.*), and in the Prose Life, gives Nov. 6 : Theofrid gives Nov. 7, and this is his day in the Roman Calendar. He was buried at Epternach, and his remains were translated in 1031 ; Pertz, xv. 1307 ; xxiii. 27, 34. For various notices of his relics *v.* Pertz, xv. 967, 970, 971, 1095, 1271, 1273, 1274, 1283. Less than fifty years after his death : 'Widukind Dux Saxonum . . . euertit Frisones a uia Dei . . . et . . . fecit [eos] Christi fidem relinquere ;' Pertz, ii. 410.

tricesimum et sextum . . . annum] If Wilbrord was consecrated on Nov. 22, 695, the thirty-sixth year of his episcopate would be

from Nov. 22, 730, to Nov. 21, 731. As Bede wrote the Hist. Eccl. in 731, this confirms what was said above as to the year of Wilbrord's consecration. At the same time it is not quite incompatible with his having been consecrated in 696, as Bede may have written this part of his history after Nov. 21, 731.

CHAPTER 12.

Drythelm's vision.

His temporibus] It is impossible to say what date Bede means to indicate by this vague reference. The dates mentioned or implied in the last chapter range from 692 to 696. The Sax. Chron. D. E. place Dryhthelm's vision under 693. 'Her . . . Dryhthelm [Brihthelm E.] wæs of life gelæd,' 'Here Drythelm was led forth from life' [not 'died' as I have wrongly taken it in my glossary to the Sax. Chron.; and as it is taken also by the writer of the article Drycthelm in the D. C. B.]. The Ann. Xantenses place it under 671, which is certainly too early; Pertz, ii. 220. It must be some little time before the death of Aldfrid 705, as he used to come 'saepissime' to hear Drythelm at Melrose, *infra*. R. W. places it under 699; i. 190.

Visions of the other world.

antiquorum simile] Two of the earliest instances of visions of this kind which have come down to us, are contained in the Apocryphal Acts of Thomas (Salmon, Introduction N. T. 3rd ed. 1888, pp. 358 ff.) and the Apocalypse of Peter, of which about half has recently been recovered, both being at least as early as the second century. The latter, through the medium of the Apocalypse of Paul, which is of the end of the fourth century, has influenced almost the whole of this branch of mediaeval literature, which is very extensive, and reaches its culminating point in the Divina Commedia; cf. Robinson and James on the Gospel and Revelation of Peter, pp. 39 ff. A list of this class of literature will be found in Mr. Ward's Catalogue of Romances, ii. 396 ff. Ælfric, Hom., ed. Thorpe, ii. 332, is indignant that any one should read 'thē lying work called Paul's vision,' when St. Paul himself declared that it was not lawful to utter the things which he heard. In Mon. Mog. pp. 53–61, there is a very curious vision of a monk of Much Wenlock narrated by St. Boniface in a letter written 717 × 718. The vision itself cannot be later than 716, as Ceolred ōf Mercia (709–716) was then alive, though in the vision he appears in torment (cf. Dante's Frate Alberigo and Branca d'Oria, Inf. xxxiii. 118–147). This vision presents several points of contact with Drythelm's. Another vision of the eighth century is in Ethelwulf de Abbatibus, c. 11; in S. D. i. 277–279. In 824 Hetto, Bishop of Basle, wrote the vision

of Wetinus, the monk of Reichenau, in which Charles the Great appears suffering punishment; Poetae Lat. aeui Carol. ii. 269 ff. This was afterwards versified by Walafridus Strabo; ib. 301 ff. This vision was very famous; *v.* Bouquet, vi. 225. Cf. the vision of the Emperor Charles III given from Hariulf. by W. M. i. 112–116. The Chron. of Verdun 934, has a vision of a deacon named Adelmar, who having died and received sentence of condemnation, was restored to life by the prayers of the Virgin and St. Martin; Bouquet, viii. 290; cf. the vision of Eadulf, 1075 × 1080, in S. D. i. 114–116, who expressly refers to the parallel of Drythelm. An Irish parallel which has interest for readers of Bede is the vision of Adamnan, 'Fís Adamnáin,' of which the oldest copy is in the Lebar na h-Uidre, a MS. of c. 1100, printed in Windisch, Ir. Texte, i. 169 ff., from two MSS. Though ascribed to the biographer of St. Columba, it must be later than his time; Reeves, Ad. p. lii. The Visio Tnugdali (ed. Wagner, 1882) and St. Patrick's Purgatory, both of Irish origin, and both of the twelfth century, were very popular in the Middle Ages; cf. Wagner, *u.s.* pp. v ff.; Wright, St. Patrick's Purgatory, pp. 32, 60 ff. The former vision is placed under 1149 by Alberic of Trois Fontaines; Pertz, xxiii. 840, who also gives a very interesting account of the latter; ib. 834–836. 'Tnugdalus' represents the Irish name Dungal (Dubgal, in Icelandic Annal. 1149; Sturlunga Saga, ii. 358), and an Icelandic version under the name 'Duggals leiðsla' is printed in Heilagra Manna Sögur, i. 329 ff. ('leiðsla,' lit. 'leading,' is the regular name in Icelandic for these visions of the other world; cf. 'of life gelæd,' quoted above). There is an Anglo-Saxon Homily on Drythelm in Ælfric, ed. Thorpe, ii. 348 ff. The popularity of the story is shown by the fact that this chapter often occurs separately in MSS.: *e. g.* Troyes, No. 1876; Bourges, No. 97; Basle, University Library, A. v. 39; Bibliothèque Mazarine, Catalogue, p. 144.

p. 304. **Incuneningum**] Generally identified with Cunningham, just within the Scotch border. Mr. Moberly in a private communication suggests Chester-le-Street, of which the Saxon name was Cunungaceaster.

ad uillulae oratorium] 'to ðære ciricean þæs tunes,' 'to the church of the township,' AS. vers.

peruenit] '7 wearð . . . ðam abbude Æþelwolde underþeod,' 'and became subject to Abbot Ethelwald;' Ælfric, *u. s.* (on Ethelwald, see below).

contra . . . solstitialem] 'ongen norðeast rodor, swa sunnan upgong bið æt middum sumere,' 'towards the north-east quarter, where sunrise is at midsummer,' AS. vers.

Conception of the place of torment.

p. 305. unum latus . . . alterum] Cf. Bede's De Die Iudicii, Opp. i. pp. 101, 102:

'Ignibus aeternae nigris loca plena gehennae,
Frigora mixta simul feruentibus algida flammis.
Nunc oculos nimio flentes ardore camini,
His miseris uicibus miseri uoluuntur in aeuum.
. . . . . .
Non sentitur ibi quidquam nisi frigora, flammae,
Foetor et ingenti complet putredine nares.'

For the origin of this conception of the place of future punishment as consisting of extremes of alternate heat and cold, cf. Bede on Luke xiii. 28: '*ibi erit fletus et stridor dentium;*' 'Fletus de ardore, stridor dentium solet excitari de frigore. Ubi duplex ostenditur gehenna; id est nimii frigoris, et intolerabilis esse feruoris. Cui beati Iob sententia consentit dicentis [xxiv. 19]: '*Ad calorem nimium transibunt ab aquis niuium*;' Opp. xi. 191. So, almost in the same words, ix. 179; cf. xii. 21; Wulfstan's Homilies, ed. Napier, p. 138: 'hwylon þær eagan ungemetum wepað for þæs ofnes bryne, hwylon eac þa teð for mycclum cyle manna þær gnyrrað,' 'There sometimes eyes weep immoderately by reason of the heat of the furnace, sometimes teeth chatter for the greatness of the cold.' So Claudio in 'Measure for Measure,' III. i. 122, 123:

'To bathe in fiery floods, or to reside
In thrilling regions of thick-ribbed ice.'

sola . . . umbras] Verg. Aen. vi. 268:

'Ibant obscuri sola sub nocte per umbram.'

In Opp. viii. 215, Bede quotes the whole line with 'uadunt,' instead of 'ibant.'

p. 306. sed et fetor] Cf. Apoc. Pauli, § 41. Tischendorf, Apocalypses Apocryphae, ed. 1866, pp. 61, 62: *καὶ . . . ὁ ἄγγελος . . . ἔστησέν με ἐπάνω φρέατος . . . καὶ ἀνοίξαντος αὐτοῦ ἐξῆλθεν δυσωδία ἣν οὐκ ἦν ἐπενεγκεῖν. καὶ . . . ἴδον τὸ φρέαρ . . . σκότους καὶ ζόφους πεπληρωμένον, καὶ πολλὴν στενοχωρίαν ἐν αὐτῷ.*

sonum . . . promiscuum] Cf. Dante, Inf. iii. 22–30:

'Diverse lingue, orribili favelle,' &c.

quasi fulgor stellae micantis, &c.] See the critical note; and cf. Dante, Purg. xii. 88–90:

'A noi venia la creatura bella
Bianco vestita, e nella faccia quale
Par tremolando mattutina stella.'

Cf. ib. ii. 13 ff. and Alcuin, De Sanctis Ebor. vv. 953–955, versifying this tale of Drythelm:

'Tunc mihi post tergum fulsit quasi stella per umbras,
Quae magis accrescens properansque fugauerat hostes;
Dux erat ille meus ueniens cum luce repente.'

p. 307. contra ortum . . . brumalem] 'suðeast on ðon roðor swa swa on wintre sunne upp gongeð,' 'south-east to the quarter where the sun rises in winter,' AS. vers.

et ecce ibi campus, &c.] This is the passage which comes closest to the Apocalypse of Peter; *v.* Robinson and James, *u. s.* pp. 49, 90, § 5.

p. 308. locus, in quo examinandae, &c.] For Bede's own view of Purgatory, *v.* Introduction, p. lxvi, note. Purgatory.

qui differentes confiteri] The fate of these souls in Dante is much less terrible; Cf. Purg. iii.

multos . . . adiuuant] Cf. Dante, Purg. iii. 140, 141:

'Se tal decreto
Più corto per buon prieghi non diventa.'

p. 309. multum detestatus sum] This is a common feature in these stories; cf. Lismore Lives, p. xii.

non omnibus . . . desidiosis, &c.] Cf. iii. 19, p. 167.

Aldfrido] *v.* on iv. 26; Introduction, p. xxxiii.

p. 310. monasterio supra memorato] *i. e.* Melrose.

Ediluald] He had been a servant 'minister' of St. Cuthbert; Vita Anon. § 23; Vita Pros. c. 30. When the former life was written he was 'Praepositus' or 'Prior' of Melrose, when the latter was written he was abbot; Opp. Min. pp. 277, 107. If the date of his abbacy could be fixed, it would help to fix the date of this vision of Drythelm, and of Bede's life of Cuthbert. He became bishop of Lindisfarne after Eadfrid, who died 721. The date of Ethelwald's consecration is generally given as 724. This is an inference from the fact that S. D. ii. 32 says that he died in 740 (so Cont. Baedae, *infr.* p. 362; 739, Fl. Wig.; 737, Sax. Chron. D. E.), while in i. 39 he says that he was bishop sixteen years. But this seems insufficient ground on which to traverse the statement of Fl. Wig. that he succeeded in 721; which is also the more probable date, as no vacancy of the see is anywhere hinted at. He caused a beautiful stone cross to be erected with his name at Lindisfarne, which shared the wanderings of St. Cuthbert's body till it reposed at Durham; S. D. i. 39. He also caused a cover of gold and jewels to be made for the copy of the Gospels which his predecessor Eadfrid had written in honour of St. Cuthbert; S. D. i. 64–68 (where the adventures of this book are narrated. In visions of St. Cuthbert, the saint appears holding this book; ib. 204, 232). It is now in the Brit. Mus., Cott. Nero D. iv., but Ethelwald's cover had been removed before it came into the possession of Sir Robert Cotton; Ethelwald.

and the existing cover is modern, the gift of Bishop Maltby. There is an interesting account of the MS. by Sir E. Maunde Thompson in Bibliographica, Part ii. pp. 129–138. He sees no reason to doubt the local tradition recorded in the colophon appended by the Priest Aldred who, in the tenth century, added the Northumbrian gloss to the MS. He thinks the illuminations were done by special artists under Eadfrid's directions. There are facsimiles also in the series issued by the Palaeographical Society, plates 3–6, 22; but no facsimile can give any idea of the exquisite beauty of the original. It is the fairest MS. that has ever come under my notice; cf. D. C. B. ii. 7; and Dom Germain Morin, in the Revue Bénédictine, 1891, pp. 481, 529, cited by Sir E. M. Thompson.

Asceticism. **solebat . . . insistere**] So Kentigern: 'nudùm . . . se reddens. aquis uehementibus et frigidis se inmergebat; . . . ibique in frigore et nuditate . . . totum ex integro decantabat psalterium;' N. & K. p. 185; 'hyemali tempore, bruma . . . cuncta . . . congelante, iuxta morem in frigidissimis aquis nudus persoluit psalterium;' ib. 205; cf. Introduction, § 9.

CHAPTER 13.

Conred of Mercia. **P. 311. temporibus Coenredi**] He reigned from 704 to 709, *v. infr.* c. 24, pp. 355, 356; therefore this incident must be placed between those years; R. W. places it under 707, i. 200. The Sax. Chron. MSS. D. E. record his accession both at 702 and at 704. The former entry is probably due to the uncritical copying of some authority of which the chronology is antedated by two years.

officio militari positus] 'cyninges þeng,' 'a king's thane;' AS. vers.

tempore sequente] 'þonne he eldra wære,' 'when he should be older,' inserts AS. vers.; which inserts the same phrase again lower down, before the words 'cum . . . resurgeret.'

The vision. **p. 312. codicem horrendae uisionis**] Cf. Apoc. Pauli, § 10; Tischendorf, *u. s.*, pp. 39, 40: *γνῶτε, υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, ὅτι πάντα τὰ πραττόμενα παρ' ὑμῶν καθ' ἡμέραν ἄγγελοι ἀπογράφονται ἐν οὐρανοῖς.* Ib. § 16, pp. 45, 46: *προέτρεχεν αὐτῇ* [sc. *ψυχῇ ἀσεβεῖ*] *ὁ συνήθης ἄγγελος λέγων . . . ταλαίπωρε ψυχὴ ποῦ πορεύει; ἐγώ εἰμι ὁ καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπογραφόμενος τὰς ἁμαρτίας σου.* § 17, p. 47: *καὶ ἤκουσα τοῦ κριτοῦ λέγοντος· ἐὰν ἔλθῃ ὁ ἄγγελος ἐπὶ χεῖρας ἔχων τὸ χειρόγραφον τῶν ἁμαρτημάτων σου.*

Spiritual desperation. **inueni omnia scelera, &c.**] Cf. Bede on Prov. v. 14: 'Quod ergo sero poenitens ait contemptor sapientiae: *paene fui in omni malo in medio ecclesiae et synagogae;* uidetur misero magnitudinem suae

damnationis perpendenti, quia nihil paene fuerit sceleris, quo non sit irretitus, qui tanta meruit tormenta subire;' Opp. ix. 79.

desperans] In a Christmas homily, commenting on the Magnificat, Bede says: 'Nunquam de impetranda admissorum uenia desperemus, quia *misericordia eius a progenie in progenies timentibus eum.* Nulli inter mala quae fecit grauior impoenitendi culpa surripiat, quia *Deus superbis resistit*, eosque a beatorum sorte secernens, per uaria poenarum loca pro peccatorum uarietate dispergit;' Opp. v. 306. For other passages in Bede against spiritual desperation, cf. ib. 3, 155, 357, 433; ix. 122; x. 258.

p. 313. ne . . . praeuenti] Cf. the Ash Wednesday antiphon in the Roman Missal: 'Emendemus in melius quae ignoranter peccauimus: ne subito praeoccupati die mortis, quaeramus spatium poenitentiae, et inuenire non possimus.'

psalmus] 'se sealmscop,' 'the Psalmist,' AS. vers.

siue audientium] Bede evidently contemplates the possibility of his work being read aloud for purposes of edification, as was in fact done. See the additional critical notes for evidence as to the way in which passages of the H. E. were used as lections in Church and Refectory. This very chapter occurs separately in a MS. of the Basle University Library, A. v. 39. Lections.

CHAPTER 14.

Noui autem, &c.] R. W. places this incident in 728; but there are no means of determining the date. He speaks very dishonestly, as if *he* were concealing the name of the culprit which he knew: 'quem nominare supersedeo;' i. 217.

maioribus] 'ealdormannum,' 'aldermen,' AS. vers.

p. 314. fabrili arte singularis] For another monastic smith, but of a very different character, cf. Ethelwulf de Abbatibus, c. 10; S. D. i. 276, 277:

> 'Mirificis fratrem liceat memorare loquelis,
> Ferrea qui domitans potuit formare metalla,
> Diuersisque modis sapiens incude subactum
> Malleus in ferrum peditat stridente camino.'

quod solent dicere] 'dictum crudelissimum.' O^{2}_{18}.

quia uideret, &c.] The words are obviously chosen with a view to bringing out the contrast between this vision and that of St. Stephen, cited below. The vision.

Satanan] 'þone ealdan feond moncynnes,' 'the ancient enemy of mankind,' inserts AS. vers.

Caiphanque] 'þone ealdorman þara sacerda,' 'the alderman *or* chief of the priests,' inserts AS. vers. Cf. Dante, Inf. xxiii. 115 ff.

desperans] See note on last chapter.

Prayers for the impenitent dead.

neque aliquis pro eo] Bedè himself, on 1 John v. 16, discussing the sin unto death, for which St. John dares not bid us pray, says: 'peccatum quod in hac uita non corrigitur, eius uenia frustra post mortem postulatur;' Opp. xii. 318. Cf. Theodore's Penitential, I. v. 11: 'Si episcopus aut abbas iusserit monacho suo pro hereticis mortuis missam cantare, non licet et non expedit oboedire ei.' Legatine Synod of 787, § 20: 'Si quis . . . sine poenitentia aut confessione de hac luce discessit, pro eo minime orandum est;' H. & S. iii. 181, 459. Cf. ib. 227. Yet prayers for the heathen dead were allowed in the early Church. Cf. Ramsay, Church in the Roman Empire, p. 421.

uel psalmos cantare] On psalms for the dead, *v. s.* on iii. 5, p. 136.

Stephen's vision.

uidit caelos apertos] Commenting on this passage of the Acts, Bede says: 'Ad confortandam . . . beati martyris patientiam coelestis regni ianua panditur, et ne innoxius homo lapidatus titubet in terra, Deus homo crucifixus apparet coronatus in coelo. Unde quia stare pugnantis uel adiuuantis est, recte a dextris Dei stantem uidit, quem inter homines persequentes adiutorem habuit. . . . Marcus eum . . . sedere describit, qui situs iudicantis est, quia et nunc inuisibiliter omnia iudicat, et ad extremum Iudex omnium uisibilis adueniet;' Opp. xii. 37. Cf. x. 262 (on Mark xvi. 19 .

CHAPTER 15.

Anglo-Saxon version.

The AS. vers. omits cc. 15–17, and gives as capitulum xv: 'Ðæt monega cyricean . . . eall geleaflican Eastran onfengon; 7 be Ealdelme, se ða bóc *de uirginitate* 7 eac oðra manega geworhte; ge eac þæt Suðseaxan 7c.' (as in capitulum xviii. *inf.*, p. 320), 'That many churches . . . received the Catholic Easter; and of Aldhelm, who composed the book *De Virginitate*, and many others also; and, further, how the South Saxons, &c.'

Date.

P. 315. **Quo tempore**] H. & S. ii. 6, 7, take this to mean the year of Adamnan's death (703 or 704, *v. infr.*), but it can hardly be fixed so precisely. The change might be spread over several years, as were the labours of Adamnan in Ireland, to which the change was mainly due. See below.

The northern Irish adopt the Roman Easter,

plurima . . . Hibernia] *i. e.* the northern Irish; the southern Irish had conformed long before this. See on iii. 3. It was, however, only those 'qui ab Hiensium dominio erant liberi' who yielded to Adamnan's arguments (*infra*), and this limits the 'plurima pars' considerably.

nonnulla . . . de Brettonibus] Probably the Strathclyde Britons; H. & S. *u. s.* The chronological reference is not, however, so precise as to exclude the possibility that Bede is thinking also of the Cornish Britons (Cornwealas), some of whom were converted by Aldheld, *infr.* c. 18, pp. 320, 321, whose letter to Gerontius (Geraint), King of Damnonia, on the Paschal question, was written in 705; H. & S. iii. 268. I do not think that Bede's words imply that Adamnan had anything to do with the conversion of the Britons; ib. ii. 7. If he had, it would only be the Strathclyde Britons that he could be brought into contact with. The Britons of Wales did not begin to conform till after the middle of the eighth century, and the controversy lasted on into the ninth century; ib. i. 203, 204. Cf. *inf.* c. 23 *ad fin.* as do some of the Britons.

Adamnan . . . Hii] This is the biographer of St. Columba, and ninth abbot of Iona, 679–704. Much material relating to him is collected by Dr. Reeves in the Introduction to his monumental edition of Adamnan's Life of Columba, but the material requires rather more critical sifting than Dr. Reeves has given it. Cf. also S. C. S. ii. 170–175. On the churches dedicated to Adamnan in Ireland and Scotland, and the various transformations undergone by his name, *v.* Rs. Ad. pp. lxi–lxviii, 256–258. Adamnan, Abbot of Iona.

cum legationis gratia . . . uenisset] He is described in the same way, c. 21, p. 344: 'legatus suae gentis ad Aldfridum regem.' Adamnan tells us himself that he paid two visits to the Northumbrian court: 'regem Aldfridum uisitantes amicum, . . . et in prima post bellum Ecfridi uisitatione, et in secunda interiectis duobus annis;' Rs. Ad. pp. 185, 186. The 'bellum Ecfridi' is, of course, Nechtansmere, 685. The object of the first visit was to obtain from Aldfrid, whose friendship he had no doubt acquired during the latter's exile ('regem . . . amicum,' cf. Fragments of Irish Ann. p. 110, cited on iv. 26), the release of the prisoners brought from Ireland by Egfrid's general, Bert, in 684; iv. 26. In this he was successful: 'Adomnanus captiuos reduxit ad Hiberniam lx;' Tigh. 687; Ann. Ult. 686. The latter is probably the right date; cf. F. M. 684. (For a later mythical account of this mission, *v.* Rs. Ad. pp. xlv f.) The second visit would then fall in 688. The conference with Ceolfrid, c. 21, is generally connected with this second visit; Reeves, Skene; O'Donovan, *ad* F. M. 684, connects it with the first; and the similarity of the words in which Adamnan is described here and in c. 21, *v.s.*, makes this the more probable view. Reeves, *u. s.* p. 187, following Westminster, as he says, places the mission mentioned by Bede in 701; H. & S. ii. 109 place it as late as 703. This is impossible. The language of Bede, 'cum . . . His missions to Aldfrid.

uenisset,' does not exclude, and the probabilities of the case require an interval of some time between Adamnan's own conversion and his success in bringing over the Northern Irish. Reeves himself, p. liii, says that Adamnan was in Ireland in 701, which makes it the more strange that he should have been misled by Westminster. The latter is here simply copying Matth. Paris, Chron. Mai. i. 318, who in turn is copying R. W. i. 196. None of these have, of course, any value for this early period; but in fact the entry implies nothing as to the date of Adamnan's mission. The date 701 is merely given as that of Adamnan's 'floruit,' and then the fact of his mission is narrated in language taken from Bede. Smith's reliance on Westminster is as pathetic as it is unfounded: 'in re tam obscura eius auctoritatem tutus sequor.'

He is converted to the Roman Easter.

a pluribus . . . admonitus] By Ceolfrid, c. 21, p. 344. Bede himself, then about fourteen, probably saw Adamnan on this occasion. Yet Mr. Macpherson, in the Preface to his translation of Arculfus (see below), says: 'It is useless to ask whether there can have been any connexion at all between him [Bede] and Adamnan;' p. xvii.

cum suis . . . positis] On this form of argument cf. ii. 19, *ad init.* note.

uir bonus, &c.] Compare the character given of him in c. 21, p. 344.

Visits of Adamnan to Ireland.

p. 316. nauigauit Hiberniam] Besides the voyage with the released prisoners in 686, *v. s.*, the Irish Annals record two journeys of Adamnan to Ireland; one in 691, Ann. Ult.; 692, Tigh.; the other in 696, Ann. Ult.; 697, Tigh. (on the latter visit, cf. Rs. Ad. pp. l, li). Reeves, p. liii, thinks that he remained there from that time until he returned to Iona shortly before his death, as mentioned by Bede. This is possible, though it does not seem capable of proof. The Fragments of Irish Annals, which give a very mythical and confused account of these events, pp. 110–114, speak of Adamnan as expelled from Iona. This is no doubt an exaggeration. But the picture they give of the dissensions caused in Ireland by the Paschal question is probably founded on fact: 'is amlaid tictis na cleirig isna senadaib, 7 a tuata leo, combitis comraicthe catha 7 marbtha imda etorro,' 'it is thus that the clergy would go to the synods; with their lay-folk about them, so that there were conflicts, and many mutual slaughters.' The scribe of the MS. writes 'calumnia' in the margin; but we can prove in many instances that later compilers, like the Four Masters, deliberately omitted accounts of ecclesiastical dissensions recorded in their authorities for the sake of avoiding scandal; Rs.

Dissensions on the Easter question.

Ad. p. 255. To these troubles in connexion with the Easter question Adamnan is thought to allude at the end of his work De Locis Sanctis, where he speaks of himself as 'inter laboriosas et prope insustentabiles tota die undique conglobatas ecclesiasticae sollicitudinis occupationes constitutus.' And he says that Columba foretold them; Reeves, p. 26.

p. 316. qui ab Hiensium . . . liberi] On the federation of Columbite monasteries, see notes to iii. 4. Thus both in Ireland and Britain it was precisely among his own flock that Adamnan had the least success.

migrasse de saeculo] 703, Ann. Ult.; 704, Tigh. and Ann. Camb. His day is Sept. 23; Félire; Mart. Doneg. Bede seems to imply that the following year was one in which the two Easters would have differed. If the eighty-four years' cycle given by Ideler was the one used by the Celts, then it would seem that this was the case both in 704 and 705.

Arculfus and Adamnan De Locis Sanctis.

scripsit . . . librum] Of Arculfus, from whose dictation Adamnan wrote this book on the holy places, nothing is known except what Adamnan and Bede have told us, viz. that he was a bishop from Gaul who travelled in the East, and on his return was driven by stress of weather on to the western coast of Britain. Even the name of his see, if he held one, is unknown, though Périgueux has been suggested; Vicomte Alexis de Gourgues, Le saint Suaire, cited by Tobler, *ut infra*, p. xxx. Adamnan thus describes the mode of composition: 'Arculfus . . . in Hierosolymitana ciuitate per menses IX hospitatus, . . . mihi Adamnano haec . . . primo in tabulas describenti . . . dictauit, quae nunc in membranis . . . scribuntur' (Prologus). Adamnan however does not merely reproduce Arculfus' narrative. He compares his words 'cum aliorum scriptis'; i. 23; ii. 29. He cites St. Jerome, ii. 7, 10, 28; Josephus, de Bello Iud. ii. 19; cf. Tobler, p. xxxi. Arculfus' pilgrimage has been dated c. 670; ib. xxx. He suffered, as other travellers have suffered, from the impatience of his guide: 'diutius hospitari non poterat, quia ipsum cogebat locorum peritus Christi miles festinare, de Burgundia ortus, uitam ducens solitariam, Petrus nomine;' ii. 25; cf. ib. 26. Besides the Holy Land, he visited Damascus, Tyre, Alexandria, Crete, Constantinople, where he saw the exposition of the relics of the true Cross in Holy Week, and Sicily, where he saw Aetna; ii. 27–iii. 6.

The work of Adamnan has been often printed, by Gretser, Ingolstadt, 1619, 4to, reprinted in his collected works; by Mabillon, AA. SS. iv. 502 (1672); by Migne, Pat. Lat. vol. 83, 1850; by Delpit at the end of his Essai sur les anciens pélerinages

à Jérusalem, 1870; by Tobler in Itinera et Descriptiones Terrae Sanctae . . . saec. iv–xi, i. 139; edited for the Société de l'Orient Latine, 1877. An English translation with notes by the Rev. J. R. Macpherson was issued by the Palestine Pilgrims' Text Society in 1889. It is on this work of Adamnan's that Bede mainly based his own book De Locis Sanctis; Opp. iv. 402-442; cf. what he says himself at the end of that book: 'Haec de locis sanctis, prout potui, fidem historiae secutus exposui, et maxime Arculphi dictatus Galliarum episcopi, quos eruditissimus in scripturis presbyter Adamnanus lacinioso sermone describens, tribus libellis comprehendit. Siquidem memoratus antistes, desiderio locorum sanctorum patriam deserens, terram repromissionis adiit, aliquot mensibus Hierosolymis demoratus, ueteranoque monacho nomine Petro duce pariter atque interprete usus, cuncta in circuitu, quae desiderauerat, uiuida intentione lustrauit; necnon Alexandriam, Damascum, Constantinopolim, Siciliamque percurrit. Sed cum patriam reuisere uellet, nauis, qua uehebatur, post multos anfractus uento contrario in nostram, id est, Brittanorum insulam perlata est; tandemque ipse post nonnulla pericula ad praefatum uirum uenerabilem Adamnanum ueniens, iter pariter suum, et ea, quae uiderat explicando, pulcherrimae illum historiae docuit esse scriptorem. Ex qua nos aliqua decerpentes, ueterumque libris comparantes, tibi legenda transmittimus, obsecrantes per omnia, ut praesentis seculi laborem, non otio lasciui corporis, sed lectionis orationisque studio tibi temperare satagas.'

Bede's De Locis Sanctis.

From this it will be seen that Bede did not confine himself to merely reproducing Adamnan (cf. Tobler, pref., who shows that he used also Josephus, de Bello Iud., and either Eucherius, or some predecessor of Eucherius). The word 'tibi' shows that the work was addressed to some individual; but the dedication, if there ever was one, seems to have been lost. This work also is printed by Tobler, and translated by Macpherson. From what Bede says at the end of this present chapter, and at the end of c. 17, it might be supposed that the extracts which he gives here were taken direct from Adamnan. That however is not the case. They are all, with the exception of a few words, taken from his own book, as was rightly seen by Mr. Macpherson, p. xviii. I have printed in smaller type the parts which Bede has borrowed from his own work. The italics, whether in the small or larger type, indicate what he derived from Adamnan. There is an abbreviated Irish translation of Bede's work in L. Br. p. 157 b; Laud Misc. 610 f. 27 c. On Holy Places, Pilgrimages, &c., see D. C. A. i. 774 ff.; ii. 1635 ff.

et maxime . . . norunt] Cf. Bede, In Cant., Lib. i, *ad fin.*: 'ne me superfluum iudicet [lector], qui de natura arborum, . . . iuxta quod in libris antiquorum didici, latius explanare uoluerim. Feci namque hoc non arrogantiae studendo, sed meae meorumque imperitiae consulendo, qui longius extra orbem, hoc est in insula maris oceani nati et nutriti, ea quae in primis orbis partibus, Arabia dico et India, Iudaea et Aegypto geruntur, non nisi per eorum, qui his interfuere, scripta nosse ualemus;' Opp. ix. 200. Bede's desire to instruct his readers.

CHAPTER 16.

P. 317. I cannot pretend to discuss the subject of the mediaeval topography of Jerusalem, and must content myself with indicating in the margin the sources from which Bede drew.

ecclesiam Constantinianam] Cf. 'Constantinus fecit Romae, ubi baptizatus est, basilicam . . . , quae appellata est Constantiniana;' Chron. Opp. Min. p. 181.

Anastasis] *v.* D. C. A. i. 80, 81.

p. 318. huius in medio] This passage, to the end of the chapter, is given in a somewhat abbreviated form in Bede's Commentary on Mark xv. 46; Opp. x. 251, 252. Compare also Opp. xi. 284, 358 with Opp. iv. 418, 410; Opp. vii. 167 with Opp. iv. 420.

CHAPTER 17.

brucosa] This word is not in any of the dictionaries. It may be connected with the Low Latin 'bruscus,' 'brushwood.'

p. 319. Chebron] Of Hebron, see an interesting account in Stanley, Jewish Church, vol. i, App. ii.

memoriae] '*Memoria*, monumentum, sepulcrum, *μνημεῖον*;' Ducange.

uel in eo . . . excerpsimus] *i. e.* the De Locis Sanctis of Bede, on which see notes to c. 15, *sup.* It is curious that Bede does not mention this in the list of his works in c. 24. Bede's De Locis Sanctis.

CHAPTER 18.

P. 320. Anno . . . inpleto] For Aldfrid, see notes on iv. 26. His death is recorded in most of the Irish authorities and in Ann. Camb. under the year 703 or 704. The Saxon Chron. follows Bede and gives 705. MSS. D. and E. of the Chron., followed by Fl. Wig., say that he died at Driffield, which is said to be a corruption of Deira-feld, Murray's Yorkshire (1867), p. 119, in the East Riding Date of Aldfrid's death.

of Yorkshire, on the 19th of the Calends of January, *i. e.* Dec. 14. (According to Smith on iv. 26, his monument was still shown at Little Driffield. It has now disappeared; cf. Murray, *u. s.* pp. 120, 145.) As he succeeded May 21, 685, this would give him a reign of more than twenty years, instead of less, as Bede here affirms, while in c. 1, *ad fin.*, he gives him only nineteen years. Mr. Stevenson proposed to read Iun. for Ianr. in the Chron. and Florence. Unluckily there are not nineteen days of the Calends of June, as in May the Ides are on the 15th. Eddius, c. 59, regards the illness and death of Aldfrid as a judgement on him for his treatment of Wilfrid. He affirms, on the authority of eye-witnesses, that he repented on his death-bed and charged his heir, 'quicunque mihi . . . successerit,' to make peace with Wilfrid. The words cited show that the succession was known to be doubtful. For two months Eadwulf, whose relationship, if any, to the royal house is not known, usurped the crown. Osred, with Bertfrith, his chief supporter, who is described as 'secundus a rege princeps,' was besieged at Bamborough; but on their vowing obedience to the papal commands about Wilfrid, Eadwulf's partisans deserted him, and Osred obtained the throne; ib. c. 60; cf. G. P. p. 242. Now if the two months of Eadwulf's reign, and the synod on the Nidd have to be brought into 705, as would appear from c. 19, p. 329, then clearly Aldfrid's death cannot have taken place in Dec. 705. On the other hand it must be subsequent to Wilfrid's arrival in Britain, and he was not at Meaux till 705. See notes on c. 19.

Character of Osred.

Osred . . . XI] The death of Aldfrid and the accession of Osred mark the end of Northumbrian greatness; *v.* Introduction, § 10. Osred seems to have been a youth of precocious viciousness. St. Boniface in his letter to Ethelbald (744 × 747) says: 'priuilegia ecclesiarum in regno Anglorum . . . inuiolata permanserunt usque ad tempora Ceolredi Regis Mercionum et Osredi Regis Derorum et Berniciorum. Hi duo reges . . . commorantes . . . in stupratione . . . nonnarum et fractura monasteriorum, . . . immatura . . . morte praeuenti, . . . in profundum inferni . . . demersi sunt,' &c. And again: 'Osredum quoque spiritus luxoriae . . . agitauit; usque quod ipse gloriosum regnum et iuuenilem uitam, et ipsam luxoriosam animam contemptibili et despecta morte perdidit;' Mon. Mog. pp. 174, 175; H. & S. iii. 355; cf. W. M. i. 58. Ethelwulf also gives him a very bad character:

'Hic igitur multos [*sc.* proceres] miseranda morte peremit,
Ast alios cogit summo seruire parenti,
Inque monasterii attonsos consistere saeptis, . . .
Anglorum proceres nimium trucidante tyranno;'

De Abbatibus, c. 3, in S. D. i. 268, 269. Yet Folcard in his life of John of Beverley calls him 'uir religionis et fidei;' H. Y. i. 254.

Haeddi] On Hædde and the history of the West-Saxon bishopric, see notes to iii. 7; iv. 12. Hædde.

migrauit] Of course he was buried at Glastonbury according to W. M. i. 25, 26.

episcopalem . . . exercebat] Malmesbury, G. P. p. 159, cites this judgement of Bede's, and adds: 'unde non paruo moueor scrupulo, quippe qui legerim eius formales epistolas non nimis indocte compositas, et Aldelmi ad eum scripta, maximam uim eloquentiae et scientiae redolentia.' Of Hædde's 'formales epistolae' none, as far as I know, exist. There is a letter of Aldhelm's to him excusing himself for being unable to spend Christmas with him on the ground of his many studies and occupations; Aldh. Opp. ed. Giles, pp. 96, 97; Mon. Mog. pp. 32–34; G. P. pp. 341–343. Some lines addressed to him by Theodore are in H. & S. iii. 203; and Hardy, Cat. i. 388. They are better evidence of Theodore's regard for him than the spurious decree cited on iii. 7.

Pecthelm] See on c. 23, p. 351.

propter quod . . . non minima] Cf. iii. 9, p. 145.

episcopatus . . . diuisus est] The limits of the two dioceses are thus given in G. P. p. 175: 'In diuisione West Saxonici episcopatus hoc obseruatum palam est, ut, qui Wintoniae sederet haberet duos pagos Amptunensem et Sudreiensem; alter qui Scireburniae, haberet Wiltunensem. Dorsatensem, Berruchensem, Sumersetensem, Domnoniensem [Devon], Cornubiensem;' cf. ib. 375: 'Iniqua et impar fuit ea diuisio, ut unus duos tantum pagos, alter totum regeret, quicquid West Saxonici tractus immensitas continet.' The division was effected in a regular council; H. & S. iii. 275, 276; Aldh. Opp. p. 368; cf. also F. N. C. ii. 589, 590; Green, M. E. p. 392. Of Sherborne itself Malmesbury says: 'Scireburnia est uiculus, nec habitantium frequentia nec positionis gratia suauis, in quo mirandum et pene pudendum sedem episcopalem per tot durasse saecula;' G. P. p. 175. Division of the West Saxon diocese.

Daniheli] He furnished Bede with materials for the ecclesiastical history of Wessex, Sussex, and Wight; Pref. p. 7; which last he was the first to bring under regular episcopal jurisdiction, iv. 16, p. 238. In these two passages he is called 'Occidentalium Saxonum episcopus,' in spite of the fact that in the division of the see of Wessex he had much the smaller share. In c. 23, p. 350, he is called 'Uentanus antistes,' 'episcopus Uentae ciuitatis;' cf. the present chapter, *ad fin.* Malmesbury calls him: 'eiusdem regionis oriundus, et literarum non egenus;' G. P. p. Bishop Daniel.

375; and gives some examples of his ascetic practices; ib. 357, 358. Cynehard, Bishop of Winchester, writing to Lullus, calls him 'Danihel doctissimus Dei plebis famulus;' H. & S. iii. 432; Mon. Mog. p. 269. There is a commendatory letter of his for Wynfrid (St. Boniface) on his final departure for Frisia, 718, in Mon. Mog. pp. 61, 62; H. & S. iii. 302. His letter to Boniface on the best way of dealing with the heathen, Mon. Mog. pp. 71–74; H. & S. iii. 304–306, has been alluded to above on i. 30. A later letter of Boniface to Daniel asking his advice, with Daniel's reply (732 × 746) is in Mon. Mog. pp. 157–166; H. & S. iii. 343–349. From these letters it appears that Daniel in his later years was blind. In 721, he made a journey to Rome; Sax. Chron.; Fl. Wig. In 744 he resigned his see, and in 745 he died, ib. These authorities give him an episcopate of forty-three years, which, as they place Hædde's death in 703, is not so far wrong. In G. P. p. 160, he is said to have retired to Malmesbury, and died, and been buried there, but this seems inconsistent with the statements of the Chron. and Fl. Wig. In Mon. Mog. No. 112, there is a curious vision of the other world, in which among the occupants of the lower regions appear: 'infantium numerosa multitudo, sub Danielo episcopo maxime sine baptismo morientium;' p. 276. Whether there is any foundation for this charge, I do not know. The vision cannot be earlier than 757. It is just possible that Bede, by applying the term 'strenuissime' to Aldhelm's government, means to hint that Daniel was somewhat wanting in that quality; cf. on Daniel, Bright, pp. 424, 425.

Aldhelm.

Aldhelmo] There are two principal lives of Aldhelm extant, *v.* Hardy, Cat. i. 389–396; one by Faricius, a Tuscan, physician to Henry I, who was first a monk at Malmesbury, and afterwards abbot of Abingdon (× 1117). This is printed in AA. SS. (May 25) in Aldh. Opp. ed Giles, pp. 354–382, and in Migne, Pat. Lat. vol. 89. The more ancient lives have perished. Faricius had earlier materials written 'barbarice atque Latine,' *i. e.* in English and Latin (contrast G. P. p. 230: 'prefectus, in alios barbarus et immanis, in istum Anglus et lenis'). The former he could only read 'ex interprete'; much had however been destroyed by the Danes, pp. 354–356; G. P. p. 390. The other life is by Malmesbury, and forms Lib. v. of the Gesta Pontificum (ed. Hamilton, R. S. pp. 332–443). He uses the life by Faricius, though he makes merry over his blunders; he also cites Manualem librum regis Elfredi, pp. 332, 333 (cf. W. M. i. 132 'liber proprius quem patria lingua Handboc, id est, Manualem librum, appellauit'). On the authority of this lost work he gives the beautiful tradition

how Aldhelm used his skill as a minstrel (cf. Fl. Wig. i. 237: 'citharaedus optimus') to collect the people round him after mass, and, having done so, gradually won them to listen to sacred themes. Lays attributed to him were still sung in Alfred's time; and Alfred, no mean judge, considered them superior to all other English poetry; p. 336. How willingly would we surrender the whole of Aldhelm's stilted Latin to recover one of his native poems! The rest of Malmesbury's work is largely made up of extracts from Aldhelm's letters, and Malmesbury charters, most of the latter being of very doubtful authenticity. Malmesbury says that Aldhelm was not less than seventy when he died, 709; this would place his birth about 639. He was connected with the royal family of Wessex; G. P. p. 332; cf. W. M. i. 35. He became a monk at Malmesbury under Maelduib (*v. infra*), where he was afterwards abbot. He also studied under Abbot Hadrian, the companion of Theodore, as is proved by his own letter to Hadrian; ib. 333–335; Opp. p. 330; and we have seen (on iii. 27) that in spite of his own connexion with Maelduib, he thought it derogatory to the school of Canterbury that Englishmen should resort to Ireland for instruction; Opp. p. 94. At some period of his life he visited Rome. This rests not only on the statements of his biographers, Opp. pp. 360, 361; G. P. pp. 363 ff., but on a contemporary letter addressed to him, Opp. p. 98: 'tu Romae aduena fuisti.' Among other foundations he built an 'ecclesiola' to St. Lawrence at Bradford-on-Avon, which escaped the ravages of the Danes, and was standing in Malmesbury's time, G. P. p. 346, and is probably the same 'little church' which has been discovered in our own days. His appointment to Malmesbury must be placed, 670 × 676, if it was made, as stated, by Leutherius or Hlothhere, Bishop of Wessex, 670–676, Sax. Chron., Malmesbury places it in 675, G. P. p. 385; Fl. Wig. in 666, i. 27; which is impossible. He became bishop in 705, and died, May 25, 709, at Doulting in Somerset, and was buried at Malmesbury, stones called 'bishop-stones' being erected along the route; G. P. pp. 381–386. He seems to have received almost at once a sort of informal canonisation; cf. W. M. i. 144, 152. Lanfranc 'legem in totam promulgauit Angliam, qua eum . . . haberi et coli pro Sancto praeciperet;' G. P. p. 428. Faricius says that after he became bishop, 'impeditus rebus saecularibus, in episcopio, ut mos est omnium, . . . haud postea tantum ualuit in uirtutibus, quantum prius ualebat;' Opp. p. 369; cf. *supra* on ii. 1. Both in the De Virginitate, and in the Letter to Acircius, he speaks of being weighed down with ecclesiastical cares; Opp. pp. 79, 327. But this must

Aldhelm as a minstrel.

refer to his cares as abbot. As abbot he signs a charter of 692; K. C. D. No. 995; Birch, No. 78; cf. on Aldhelm, Bp. Stubbs' article in D. C. B., and Bright, pp. 258 ff., 398 ff., 425 ff.

Origin of the foundation and name of Malmesbury.

Maildufi urbem] We have here another instance, in addition to that of Dicul at Selsey, iv. 13, of Irish influence in the south of Britain. This 'Maildufus,' as Bede calls him, was the first founder of this settlement, and was Aldhelm's instructor and predecessor as abbot. A certain 'Scot' appeals to Aldhelm to take him as a pupil on the ground that Aldhelm himself 'a quodam sancto uiro de nostro genere nutritus es;' Mon. Mog. p. 34; Opp. Aldh. p. 98. Bede's 'Maildufus' represents the Irish 'Maelduib' (cf. the critical notes), a name which occurs, *e. g.* Mart. Doneg. pp. 68, 264, 278, 340, 346; F. M. *ad ann.* 622, 681, 695, 890. From this name come various forms of the place-name: 'Meldubesburg,' G. P. p. 390; 'Maldubesburg,' ib. 380; 'Mailduberi' (*i. e.* 'Mailduib-byrig'), ib. 333, 395; 'Maldubia ciuitas,' Mon. Mog. p. 300; 'Maildubiensis ecclesia,' G. P. p. 396; cf. ib. 387; 'monasterium Maldubiense,' ib. 388. The founder's name is however often found written, Meildulf, *e. g.* G. P. pp. 333, 345, 421. This has no Irish equivalent, and is probably a mere contamination with the common Anglo-Saxon termination, 'wulf' or 'ulf'; it gives rise to the form 'Maldulfesbirg' for the place-name, ib. 334. 'Maldulfesburg,' AS. vers. *a. h. l.* Other forms of the place-name point to 'Maelduin' as the name of the founder. This is a very common Irish name; it occupies *e. g.* more than a column of the Index to the Four Masters. It is well known as the name of the hero of the famous Irish tale: 'immram curaig Mailduin' 'the Navigation of Maelduin's Coracle,' which Tennyson has made known to English readers in his Voyage of Maeldune. Faricius in his life of Aldhelm calls the founder Meldun; Giles, Opp. Aldh. p. 362; G. P. p. ix: 'Meldunensis . . . a quodam Meldone solitario, qui . . . locum illum prius inhabitauit, cuius crux lapidea in medio claustri stetit ad praedictam (? -ti) solitarii memoriam.' Hence we get 'Meldunesburg' as the place-name; charters in Opp. Aldh. *u. s.* pp. 343, 344, (= K. C. D. Nos. 22, 23; Birch, Nos. 58, 59), while in Latin 'Meldunum' and the adjective 'Meldunensis' ('Maldunensis,' G. P. p. 387) are among the commonest forms; G. P. pp. ix, 160, 354, 378, 396, 397, 403. 'Maelduin' seems however to have been early misread 'Maeldum'; and hence we find the founder called 'Meldum,' G. P. pp. 333, 335; and the place 'Meldumesburg,' ib. 335, 355; 'Maldumesburg,' ib. 348, 352, 368, 395; and 'Mealdumesburg,' ib. 371; cf. 'æt Meldum, þæt is oþrum naman Maldumesburuh geclypud,' 'at Meldum, otherwise called Maldumsborough,' ib.

The greater fame of Aldhelm eclipsed that of the original founder, and we find the place called 'Ealdelmesburg,' 'Aldhelm's borough'; Sax. Chron. 1015, MSS. C. D. (cf. Stubbs' Dunstan, p. 302). By a contamination of this with the older forms we get 'Mealdelmesburg'; ib. MSS. E. F., which became the prevailing form; and through various gradations, 'Maldelmesburuh,' G. P. p. 410; 'Malmesburge'; Aldh. Opp. p. 346 (=K. C. D. No. 26; Birch, No. 65); 'Mealmesbyri,' Stubbs' Dunstan, p. 378; 'Malmesberi,' G. P. p. 333 (in Latin 'Malmesbiria': 'quod nunc corruptior aetas Malmesbiriam nuncupat;' G. P. p. 345; cf. W. M. i. 152), became the modern Malmesbury. The idea of Thorpe, that the initial *m* of 'Mealdelmesburg' represents the preposition 'in,' though advanced confidently ('no doubt') is quite impossible; *n* could only become *m* before a labial; Sax. Chron. ed. Thorpe, i. 405.

scripsit, iubente synodo, &c.] This was in 705, just before Aldhelm's elevation to the episcopate; H. & S. iii. 268; cf. G. P. pp. 360, 361. Aldhelm's letter to Gerontius [Geraint], King 'occidentalis regni,' may be found, H. & S. iii. 268–273; Aldh. Opp. pp. 83–89; Mon. Mog. pp. 24–31. On the Paschal question generally, *v.* Excursus. Aldhelm's letter to Geraint.

p. 321. castitati] *i.e.* orthodoxy, cf. on iii. 28.

multos . . . Brettones] Here, as often, political and ecclesiastical influence go together. In c. 23, *ad fin.*, Bede distinguishes between those Britons who were 'sui iuris,' and those who were 'Anglorum seruitio mancipati.' The present passage seems to show that some even of the latter maintained, at any rate in ecclesiastical matters, an independent organisation under West-Saxon overlordship. Britons partly subject to Wessex.

de uirginitate . . . eximium] 'heah boc 7 weorðlice,' 'a high book and a worthy one,' AS. vers. Aldhelm's De Virginitate, in prose and verse is in Giles, pp. 1–81, 135–202. It is dedicated to Hildilid, Abbess of Barking (*supra*, iv. 10), and her companions, p. 1. Though Bede mentions the metrical version first, it was really composed later than the prose, as may be seen by referring to pp. 80, 136, 190, 195. On the sources of the work, see a monograph by Manitius, Aldhelm und Baeda (Vienna, 1886), pp. 71–74. Aldhelm's De Virginitate.

in exemplum Sedulii] The reference is to Sedulius' Carmen Paschale, which he afterwards translated into prose and called Opus Paschale. See Prof. Lock's article on Sedulius in D. C. B. This may be the reason why Bede places Aldhelm's metrical work first. Sedulius.

scripsit et alia] Of these the most important is the Epistola ad Acircium, siue liber de septenario, et de metris, aenigmatibus, ac Aldheld and Aldfrid.

pedum regulis; Aldh. Opp. pp. 219–329, called also Liber de Schematibus, G. P. p. 335. Acircius is Aldfrid of Northumbria, ib. 344. Aldhelm addresses him as 'aquilonalis imperii sceptra gubernans,' he says that twenty years previously he had taken him for his adopted son, p. 216; cf. p. 228. There is a probable allusion to Aldfrid's name in what he says of Solomon, p. 219: 'Gloriosissimus . . . regum, qui . . . ipso proprii nominis uocabulo piae [? priscae] pacis praesagia . . . figuraliter gestabat' ('eald-frið,' 'ancient peace'; cf. Aldhelm's etymologising of his own name as 'prisca galea,' 'eald-helm,' in G. P. p. 332). At the end of the work he exhorts him thus: 'commoneo ut . . . nullatenus . . . solertis ingenii gratiam prae caeteris contribulibus et coaetaneis tibi diuinitus collatam . . . segnitie squalescere patiaris. . . . Quamuis mundanae dispensationis curis uelut . . . undarum . . . uorticibus fatigatus, . . . nequaquam . . . diuinarum studia scripturarum negligenda . . . ducas;' p. 328. This would seem to show that the work was composed during the early troubles of Aldfrid's reign. On the sources of the work, *v.* Manitius, *u. s.* pp. 57–71. On the order of Aldhelm's extant works, *v.* ib. 9–11. For the preservation of several letters and fragments of letters we are indebted to Malmesbury's life. He complains that many of them had been lost; G. P. p. 344. He himself could obtain no copy of the letter to Geraint which we have; ib. 343. He accuses the Britons of having destroyed it: 'debent usque hodie Britones correctionem suam Aldelmo; quamuis, pro insita nequitia, et uirum non agnoscant, et uolumen pessum dederint;' ib. 361.

Aldhelm's learning.

uir . . . doctissimus; . . . eruditione mirandus] That Aldhelm's erudition was really extensive is shown abundantly by Manitius, *u. s.*, who not only traces the sources whence Aldhelm derived the materials of his works, and the numerous quotations with which they abound, but also shows how his reading has influenced his phraseology and vocabulary. Bede applies the same phrase 'uir undecumque doctissimus' to Aldfrid in c. 12, p. 309.

His style.

sermone nitidus] No one would now repeat this judgement; still less would any one agree with Malmesbury that Aldhelm 'non nisi perraro et necessario uerba ponit exotica;' G. P. p. 344. That his style is 'pompaticus' (ib. cf. W. M. i. 31) all would heartily agree, but they would not use the word as a term of praise. For, as Elmham, with excellent good sense, says: 'pompatice scribere est uoluntatem rationi praeferre;' p. 277. Much of Aldhelm's writing is quite unintelligible from its puerile pomposity and use of unusual and foreign words. That Ethelwerd, a feebler imitator of the same style, should admire Aldhelm's writings,

'miro artificio editæ opuscula,' M. H. B. p. 507, was natural enough. A good specimen of this 'sermo nitidus' may be found on p. 92 of his works.

scripturarum] I cannot agree with Manitius, pp. 54, 55, in his argument that because Aldhelm's biblical quotations are sometimes nearer to the Itala and sometimes to the Vulgate, he therefore had a text midway between the two. We have seen, Introduction, pp. xix, liv–lvi, and App. II. *infra*, that Bede constantly uses both translations side by side; and Aldhelm may have done the same. In one place, Opp. p. 217, after quoting the Vulgate he distinctly refers to the Itala in the words: 'siue, ut altera continet translatio.' On p. 76 he quotes the Septuagint. Question of Aldhelm's Biblical text.

Fortheri] He went to Rome in 737; Sax. Chron. The date of his death is not recorded. He signs a charter of 739, a grant of Ethelhard of Wessex to himself; Crawford Charters, ed. Napier and Stevenson, pp. 1–3, and notes. He must therefore have returned to Britain. Dr. Stubbs first directed me to this charter. A letter of Archbishop Bertwald to him, alluded to above, on c. 8, is in Mon. Mog. pp. 48, 49; H. & S. iii. 284. Forthere.

usque hodie] 'cwæð se writere,' 'said the author,' adds AS. vers., though above in the case of Daniel it has, contrary to custom, preserved the phrase unaltered.

quibus . . . administrantibus] Who are meant by 'quibus'? Grammatically the easiest reference is to Aldhelm and Forthere; in which case it would imply that Bede was not sure whether the see of Sussex was constituted before or after Aldhelm's death in 709. But I think that he is referring back to the notice of the partition of the West-Saxon diocese, and that 'quibus' means Aldhelm and Daniel. Elmham, p. 266, followed by H. & S. iii. 296, takes 'quibus' to mean Daniel and Forthere. It is in favour of this that Westminster gives 711 as the date of this event. But the authority is too late to have much value. In the Episcopal Succession, pp. 5, 172, Stubbs gives 709 as the date of Eadbert's consecration. Foundation of the South-Saxon see.

Eadberct] There is a grant to him in K. C. D. No. 1000; Birch, No. 144.

Eolla] He signs a charter, K. C. D. No. 1001; Birch, No. 145.

episcopatus . . . cessauit] '7 se bysceophad þær syððan fela geara blon,' 'and the episcopal office ceased there for many years afterwards,' AS. vers. Bede lived however to see it restored. Two years after he wrote this Archbishop Tatwin consecrated Sigfrid or Sigga as bishop of Selsey; Cont. Baed. *infra*, p. 361; S. D. ii. 30. Its temporary cessation.

CHAPTER 19.

Anno . . . IIII°] *i.e.* 709 A. D.

Cenred of Mercia.

Coinred] On him see c. 13 note. W. M. i. 79, attributes his resignation to the effect on his mind of the incident there related; but this may be only his own inference.

tempore aliquanto] About five years; c. 13 note.

p. 322. Constantino] Constantine I, 708–715.

Ceolred of Mercia.

Ceolredo] From the reigns of Ceolred and Osred, St. Boniface dates the growth of sacrilegious attacks on the English Church; see on c. 18. Ceolred died in 716; c. 24, p. 356, having fought against Ini of Wessex in 715; Sax. Chron.; cf. W. M.: 'Chelredus, sicut uirtute contra Inam mirabilis, ita immatura morte miserabilis;' i. 79. Of his death Boniface says in the same letter: 'Ceolredum, . . . ut testati sunt qui praesentes fuerant, apud comites suos splendide epulantem, malignus spiritus . . . peccantem subito in insaniam mentis conuertit; ut sine paenitentia et confessione . . . ad tormenta inferni migrauit;' H. & S. iii. 355; Mon. Mog. p. 175. (The text of this given in W. M. i. 80–82, differs very materially from the genuine text both by way of omission and addition.) Even before Ceolred's death, a monk of Much Wenlock had seen a vision of the other world, in which he appeared among the lost; 'subsequens . . . et citus scelerati regis exitus, quae de illo uisa fuerunt, uera esse . . . probauit;' Mon. Mog. pp. 59, 60. If Cenred knew anything of the character of his successor, he was certainly much to blame in resigning the crown to him. Ceolred seems however to have been on good terms with Wilfrid, see notes below, p. 328; and H. H. says of him: 'patriae et auitae uirtutis haeres clarissime rexit' (!); p. 110. There is a charter of his confirming a grant by his predecessor; K. C. D. No. 52; Birch, No. 111.

Offa of Essex.

filius Sigheri . . . Offa . . . exoptatissimus] On the royal family of Essex, see iii. 22; iv. 6 and notes. Bede's language here does not by itself imply that Offa was king, but only that his accession was looked forward to; nor does he name kingdom or sceptre among the things which he gave up for Christ. The capitulum however distinctly calls him 'Rex.' Sighard and Swefred had succeeded their father Sebbi; *circa* 694, iv. 11; and W. M. says: 'illis defunctis, pauco tempore regnum moderatus est Offa;' i. 99; so Fl. Wig. i. 46, 263; G. P. p. 317. If this is correct, Offa must have succeeded shortly before 709. He was succeeded by Selred, whose slaughter is recorded in the Sax. Chron. at 746; cf. W. M.; Fl.

Wig. *u. s.*; R. W. i. 203. The story that Offa had wished to marry a daughter of Penda is impossible on chronological grounds. See Stubbs' note on W. M. *u. s.* Egwin, Bishop of the Hwiccas (see on iv. 23) is said to have accompanied him and Cenred to Rome; Fl. Wig.; W. M. *u. s.*; G. P. pp. 296, 297, 317, 386. There is nothing impossible in the story, but the authorities are not good; see H. & S. iii. 297, 298; and in some of them Offa is made king of the East Angles instead of the East Saxons; G. P. *u. s.*; K. C. D. No. 61; Birch, Nos. 125, 131. For this confusion, cf. on iv. 6; R. W. is inconsistent with himself; i. 203, 205.

reliquit uxorem, &c.] cf. Hist. Abb. § 1, *infra*, p. 365.

peruenit] Both are said to have died soon after their arrival: 'sub uelocitate ut obtabant defuncti sunt;' Pauli Diac. Hist. Langob. vi. 28, which is taken from the Liber Pontificalis, ed. Duchesne, i. 391. Arrival at Rome.

Uilfrid] The typography and marginal notes of the present chapter, and also of iii. 25, 28; iv. 2, 13, show clearly that Bede, in his account of Wilfrid, is largely indebted for his materials to the life of Wilfrid by Aeddi or Eddius, alias Stephanus, one of Wilfrid's chanters, who is mentioned above; iv. 2, p. 205; cf. Eddius, c. 14. Owing to Bede's mode of using his materials (cf. Introduction, pp. xlvi, xlvii), typography cannot give a measure of the extent of his obligations to his predecessors. These obligations, in the case of Eddius, Bede nowhere acknowledges; ib. p. xxiv. He is not however wholly dependent upon Eddius, and tells of matters which the latter omits. He had heard from Wilfrid's own lips the account of his relations with Ethelthryth; iv. 19, p. 243. He might remember his administration of the see of Lindisfarne, 687–688; iv. 29, p. 275, or he may have heard of it during his own sojourn there; *v.* Introduction, p. xvi. From Acca he heard of their sojourn with Wilbrord on the way to Rome in 703 or 704; iii. 13, p. 152. From him too he may have heard of the consecration of Swidbert as missionary bishop to Frisia; v. 11, p. 302; and the beautiful story how Wilfrid relieved the famine in Sussex; iv. 13, p. 231. Other events not mentioned by Eddius are the consecration of Oftfor; iv. 23, p. 255, and the desire of Oswy, frustrated by death, that Wilfrid should accompany him to Rome; iv. 5, p. 214. On the other hand, Bede omits much that is told by Eddius, often with very bad results to the clearness of his own narrative. Malmesbury, whose own life of Wilfrid, G. P. pp. 210–245, is largely founded, as he admits, p. 210, on Eddius, comments upon Bede's omissions: 'multa ex historia Bedae uacant;' ib.; cf. pp. 238, 239. It is curious too that with the exception of the vision of St. Michael Sources of Bede's account of Wilfrid.

(below), Bede omits all the miracles which Eddius connects with Wilfrid; cc. 1, 5, 9, 13, 18, 23, 24, 37, 38, 39, 59, 66, 67. This cannot, as we have seen, be due to any critical scruples of Bede on the subject of miracles; Introduction, pp. xlvi, lxiv. He has the warmest admiration for the kings who expelled Wilfrid; Egfrid is 'uenerabilis ac piissimus;' Hist. Abb. § 1. Aldfrid, 'uir . . . doctissimus,' restores the condition of Northumbria, 'nobiliter;' iv. 26, p. 268. There is no hint of blame for Oswy's substitution of Ceadda for Wilfrid; iii. 28, *ad init.*, for Theodore's division of his diocese, nor for the prelates who took his place; iv. 12, *sub fin.* (contrast the 'subintroduxit' of Wine, iii. 7, p. 140; it is interesting to note that in G. P. p. 216, 'subintroductus' *is* used of Ceadda's appointment). Moreover, on the Wilfridian view, two of Bede's chief heroes, Bishop John of Hexham, and Cuthbert (so far as he accepted in the first instance the see of Hexham; iv. 28, p. 273) were mere usurpers; H. Y. I. xxxiv; yet Bede never hints a doubt as to their position. It is certain that Bede would disapprove Wilfrid's opposition to the division of his diocese; cf. iv. 5, p. 216; Ep. ad Egb. § 8, and possible that he disliked his Romanising tendencies. In fact 'it is evident that there was little sympathy between Wilfrid and Bede;' Raine, H. Y. *u. s.* (For Canon Raine's own view of Wilfrid, *v.* ib. xxvi–xxx.) On the lives of Wilfrid, see Hardy, Cat. i. 396–402. The best edition of all the Latin lives is that of Canon Raine in vol. i. of 'Historians of the Church of York;' R. S.; cf. also for Wilfrid, Bright, pp. 187–194, 209–214, 233–236, 280–308, 347–355, 367–372, 392–416, 428–434; Raine's Hexham, I. xxvii–xxxi.; Raine in D. C. B. iv. 1179 ff.

Chronology of Wilfrid's life.

Uilfrid] It is desirable in the first place to fix the chronology of Wilfrid's life. The present note was drawn up at first independently of Smith's excursus on the same subject. In almost all points our conclusions agree. The few divergences are noted. Eddius' Life is cited as E.

634. Birth; cf. H. Y. i. 163. (He was thirty years old when elected bishop in 664; E. c. 11; 'circiter triginta;' *infr.*, p. 325. He died 709, in his seventy-sixth year; E. c. 65.)

648. In his fourteenth year he enters Lindisfarne; E. c. 2; *infr.*, p. 322.

? 652. 'Post circulum annorum;' E. c. 3, he goes to Kent. He stays there just a year; ib. (He must have left Kent before the death of Honorius, Sept. 653; cf. *infr.*, p. 323.)

653 (so Fl. Wig.). He sets out with Benedict Biscop, who leaves him at Lyons; E. c. 3; *infr.*, pp. 323, 324. Dalfinus (really Annemundus), Archbishop of Lyons, wishes to adopt him. He declines,

and proceeds to Rome, where he remains 'multos menses;' E. cc. 4, 5; 'menses aliquot;' *infr.*, p. 324; leaving it probably after Aug. 10, 654; see below.

654 × 655 [655 Smith]. He returns to Lyons, where he remains three years with Annemundus, till his murder; E. c. 6; *infr.*, pp. 324, 325; cf. iii. 25, p. 182.

657 × 658 [658 Smith]. Murder of Annemundus. Wilfrid returns to Britain.

? 658. Alchfrid sends for Wilfrid; E. c. 7; *infr.*, p. 325; iii. 25, p. 182.

? 658 × 661. Grant of Stanford; E. c. 8; *infr.*, p. 325.

? 661. Grant 'post paululum' of Ripon; ib.; cf. iii. 27, notes.

663 or 664. Wilfrid ordained priest by Agilbert; E. c. 9; *infr.*, p. 325. (Shortly before the Synod of Whitby; ib.)

Early in 664 (*v.* notes to iii. 25), Synod of Whitby, 'non multo post' Wilfrid's ordination as priest; *infr.*, p. 325; E. c. 10.

664. Wilfrid elected bishop, æt. 30. Sets out for Gaul; E. cc. 11, 12; *infr.*, p. 325.

664. Consecration of Wilfrid by twelve Frankish bishops at Compiègne; E. c. 12; *infr.*, p. 325; iii. 28, p. 194. (Bede says that Wilfrid died in 709 'post XL et V annos accepti episcopatus;' *infr.*, p. 322; and with this agrees the epitaph; Eddius, c. 65, gives him an episcopate of forty-six years. G. P. p. 244 says: 'anno XLVI° episcopatus.' This may be what E. means. Wilfrid's consecration can hardly therefore be later than 664; and Bede distinctly places it in that year in c. 24, p. 354. This seems fatal to Bright's argument in favour of 665; p. 210.)

666. Wilfrid 'post spatium temporis' returns to Britain; E. *u.s.* (The date is fixed by the fact that E. c. 14 says that Wilfrid was three years in retirement at Ripon prior to his installation in his see by Theodore in 669.)

666–669. Wilfrid, on finding Ceadda in his see, retires to Ripon, where he remains three years, occasionally discharging episcopal functions in Mercia and Kent; E. c. 14; *infr.*, p. 326; cf. iii. 28, p. 195; iv. 2, pp. 205, 206.

669. Wilfrid put in possession of his see by Theodore; E. c. 15; *sup.*, iv. 2, p. 205.

669. Wilfrid ordains Ceolfrid priest; Hist. Abb. Anon. § 3, p. 389.

669 × 671. Oswy wishes Wilfrid to accompany him to Rome; iv. 5, p. 214.

? 672. Ethelthryth receives the veil from Wilfrid, *v.* iv. 19, notes.

Sept. 673. Wilfrid sends representatives to the Council of Hertford; iv. 5, p. 215.

671 × 678. Church at Ripon built and dedicated; E. c. 17. (It was after the accession of Egfrid, which I believe to have been in 671, *v.* iv. 5, note, and before Wilfrid's expulsion in 678. I do not see that the date can be fixed more exactly. Smith says 670.)

672 × 678. Church at Hexham built; E. c. 22. The site was given by Ethelthryth 'Deo dicata;' therefore not earlier than 672. (Richard of Hexham says: 'circa DCLXXIV;' Raine's Hexham, i. 23. Smith says c. 675. On the grant of Hexham, and Wilfrid's buildings, cf. S. D. ii. 52; G. P. p. 255.)

678. Wilfrid expelled, and his diocese divided. (Bede gives this date; iv. 12, p. 229; *infr.*, c. 24, p. 355. It was exactly a year before the death of Ælfwine; E. c. 24, which was in 679; *infr.*, c. 24, *u. s.*; iv. 21, note.)

678. Wilfrid sets out for Rome; preaches in Frisia, where he winters; E. c. 26; *infr.*, p. 326.

679. Wilfrid reaches Rome, staying on the way with Dagobert II, King of Austrasia, and Perctarit, King of the Lombards; E. c. 28; *infr.*, p. 326.

679, Nov. to 680, March. Councils at Rome in connexion with Wilfrid's business; E. cc. 29–32, 53; *infr.*, pp. 326, 327. (The councils lasted four months, till Easter week, 680; Easter being March 25; E. c. 53, p. 78.)

680 (after Easter). Wilfrid leaves Rome; passes through Gaul, where he finds Dagobert II 'nuper occisum,' and is in some danger of being put to death as an adherent of his; E. c. 33. (Note that according to Martin, Hist. de France, ii. 160, Eddius is the only contemporary authority for Dagobert II; hence the date of the latter's death must be fixed with reference to Wilfrid's movements, not *vice versa*. L'Art de vérifier les Dates gives Dec. 23, 679, as the day of Dagobert's death; which is quite possible, but I do not know on what authority it rests.)

680–681. Wilfrid returns to Britain; is thrown into prison by Egfrid and kept there nine months; E. cc. 34–38. (The Peterborough interpolator of the Sax. Chron. at 675, founding on a spurious Latin charter, makes Wilfrid on his return from Rome attend the council of Hatfield, Sept. 680. But this is impossible. He was either not in Britain, or he was in prison; *v.* H. & S. iii. 160.)

681. Wilfrid is released; he goes to Mercia, Wessex, and finally to Sussex, where he labours for five years; E. cc. 39–41; *sup.*, iv. 13. (At the end of iv. 13, Bede says that Wilfrid laboured in Sussex for

five years, and that he was there until the death of Egfrid. This would apparently place his arrival in 680; but that does not leave enough time for his journey from Rome and nine months' imprisonment. This last, Bede wholly omits; and this may be the cause of his error. Or the phrase 'ad mortem Ecgfridi' may be used loosely to indicate that it was that event which prepared the way for Wilfrid's return. Eddius and Bede agree in saying that it was not till the second year of Aldfrid, May 686 × May 687, that Wilfrid was recalled to Northumbria; E. c. 44; *infr.*, p. 327.)

681–686. Wilfrid evangelises Sussex and Wight; E. cc. 41, 42; *sup.*, iv. 13, 16; *infr.*, p. 327.

c. 686. Wilfrid in Wessex with Cædwalla; *sup.*, iv. 16, note; E. c. 42.

May 686 × May 687. Wilfrid restored to York, Hexham, and the monastery of Ripon, *v. s.* (Some MSS. in c. 24, date this 686, *v.* critical note *a. l.*, p. 355; Smith places the restoration of Hexham in 686, that of York and Ripon in 687; and E. says that there was an 'interuallum temporis between them'; c. 44.)

687–688. Wilfrid administers the bishopric of Lindisfarne; *sup.*, iv. 29, p. 275.

May 691 × May 692. 'Post quinque annos' from his restoration, Wilfrid is again expelled; *infr.*, p. 327. He acts as bishop of the 'Middle English' in succession to Sexwulf, and as such consecrates Oftfor as bishop of the Hwiccas; E. c. 45; *sup.*, iv. 23, p. 255. (Fl. Wig., Smith, and H. & S. iii. 220 place Wilfrid's second expulsion and the consecration of Oftfor in 691. But there is nothing to prevent the former having taken place in the early part of 692; and the latter may be even later; see on iv. 23. Several MSS. in c. 24 place the expulsion in 692; *v.* p. 355, critical note. And Fl. Wig. has certainly placed the first expulsion too early, in 677 instead of 678.)

July 692 × Aug. 693. Wilfrid consecrates Swidbert as missionary bishop for Frisia; *sup.*, c. 11, p. 302. (The date is fixed by the fact that this took place during the absence of Bertwald, who had gone to seek consecration in Gaul: *i. e.* between his election, July 1, 692, and his return, Aug. 693; *sup.*, c. 8, *ad fin.*)

695 or 696. Wilfrid is present at the translation of St. Ethelthryth; iv. 19, p. 245.

702 × 703 [703 Smith]. Great council in Northumbria under Aldfrid 'cum Berhtwaldo archiepiscopo, et totius paene Brittanniae episcopis.' Wilfrid is condemned, excommunicated, and stripped of all his possessions except the monastery of Ripon. He appeals to Rome, and retires to Mercia; E. cc. 46–49. (All this is omitted

by Bede. The date is fixed by Wilfrid's words that his enemies had been resisting the apostolic see for twenty-two years, *i. e.* since 680; and that he himself had been bishop for nearly forty years; pp. 66, 68.)

704. Wilfrid at Rome; E. cc. 50–54; *infr.*, pp. 327, 328. (There seems no evidence to show when Wilfrid left Britain [end of 703, Smith, see below]. If it is literally true that he accomplished the land part of his journey 'pedestri gressu,' E. p. 71, it must have taken some time. In any case it was a wonderful achievement for an old man of seventy. Eddius speaks of him as 'honorabili senio confectus,' p. 76, and says that he had been bishop for forty years 'et eo amplius,' p. 79: Bede, *infr.*, p. 328, says nearly ['prope'] forty years. This is perhaps taken from E. c. 47, where it refers to the Northumbrian council, *v. s.* Anyhow E.'s authority is to be preferred. Hence the Roman council cannot be earlier than 704. Nor can it be later, for John VI, the Pope under whom it was held, died Jan. 705. The sittings of the council lasted 'multis mensibus;' E. c. 55.)

704. Wilfrid leaves Rome; E. c. 55.

705. Wilfrid, on his return, falls ill at Meaux; E. c. 56; *infr.*, pp. 328, 329. (This was just four years before his death.)

705. Wilfrid reaches Britain. Aldfrid refuses to receive him and dies; E. cc. 57–59; *infr.*, p. 329.

705. Synod on the Nidd 'in primo anno Osredi,' E. c. 60, at which Wilfrid recovers Hexham and the monastery of Ripon, ib.; *infr.*, pp. 329, 330.

709. Wilfrid survives four years, and dies at Oundle, and is buried at Ripon; E. cc. 64, 65; *infr.*, pp. 322, 330.

loculo inditum] 'on cyste gedon,' 'placed in a chest,' AS. vers. Cf. the heading to Gen. l. in A. V. 'Joseph . . . dieth, and is chested.' The text of the Vulgate is 'repositus est in loculo.'

mater obierat] He had a cruel stepmother; and this made him anxious to leave home; E. c. 2.

Wilfrid enters Lindisfarne.

p. 323. uenit ergo, &c.] He first went to Eanfled, Oswy's queen, who sent him to Lindisfarne under the charge of Cudda, a king's *gesiðð* or thane ('sodalis regis'), who wished himself to become a monk, and who seems to have become abbot of Lindisfarne; E. c. 2, and note *a. l.*

Jerome's two Psalters.

didicit . . . psalmos] When Wilfrid reached Kent: 'psalmos, . . . quos primo secundum Hieronymi emendationem legerat more Romanorum iuxta quintam editionem memorialiter transmetuit;' E. c. 3. The former is known as the Gallican Psalter, and is the version made by Jerome from the LXX, c. 389; now embodied in

the ordinary Latin Vulgate. The latter, or Roman Psalter, is his cursory revision of the old Italic version made in 383; Bright, p. 188. (The Canticles, 'Venite,' &c., are still taken from this version in the Roman Breviary; D. C. A. ii. 1754.) The term 'quinta editio' (reproduced, G. P. p. 213) has not been satisfactorily explained. It has been suggested, H. Y. i. 5, note, that it represents the Greek word *κοινή*, 'Vetus Latina . . . quae *κοινὴ* olim, seu *communis* dicebatur;' Sabatier, ii. 8. Jerome's version of the Psalms made from the Hebrew never obtained public recognition.

necdum . . . adtonsus] 'laicus capite, corde uero a uitiis circumcisus;' E. c. 2.

uenire Romam] 'adhuc inattritam uiam genti nostrae;' E. c. 3.

filius auunculi sui] Eanfled's mother, Ethelberg, was sister to Eadbald, Earconbert's father. Elmham, misunderstanding this passage, makes Wilfrid cousin (consanguineus) of Earconbert, p. 198. Wilfrid in Kent,

aliquandiu] Just a year; E. c. 3.

Biscop . . . Benedictus] The founder of Wearmouth and Jarrow. See his life in Hist. Abb. Eddius, c. 3, calls him Biscop Baducing. Cf. Fridegoda, H. Y. i. 110: 'Barbaries Biscop Baducing quem inculta uocabat.'

p. 324. Lugdunum] Here Benedict left him: 'discedente ab eo austerae mentis duce;' E. c. 3, who compares the separation of Paul and Barnabas; so that there would seem to have been some disagreement between them. Cf. 'iratus praecesserat'; G. P. p. 213. at Lyons.

Dalfino] Eddius has here led Bede into error. It seems to be made out that the archbishop of Lyons at this time was Annemundus, and that Dalfinus was his brother and Count of the City of Lyons. It was therefore Dalfinus' daughter who was offered to Wilfrid, and hence perhaps the confusion; cf. Gallia Christ. iv. 43-47. Smith's suggestion that Dalfinus is a 'cognomen' of Annemundus is not likely. Dalfinus and Annemundus.

Bonifatii . . . archidiaconi] A few years ago there was 'found at Whitby . . . a leaden Bulla . . . bearing the inscription + BONIFATII + —— + ARCEIDIAC +. It is now in the Whitby Museum;' H. Y. i. 8, note. It is quite possible that this is a relic of Wilfrid and his Roman friend. Archdeacon Boniface.

apostolici papae] Wilfrid probably arrived at Rome during a practical vacancy in the papacy. In June, 653, Martin I was sent to Constantinople, whence he never returned; being kept in prison by the Emperor, first in that city, and then in the Crimea, where he died Sept. 16, 655. Eugenius I was consecrated Aug. 10, Condition of the Papacy.

654; irregularly, Martin I being still alive. This explains the language of Eddius, who, after detailing Wilfrid's doings in Rome, 'per multos menses,' says of Boniface: '*postremo* praesentauit eum papae;' c. 5, p. 8.

Baldhild. p. 325. **Baldhild**] She is said to have been an Anglo-Saxon slave originally. She married Clovis II, who died in 656. She was at this time regent for her son, Clothaire III. Here again it is probable that Eddius has misled Bede. Frankish history at this time is very obscure; but it is unlikely that Baldhild had anything to do directly with the death of Annemundus, which in the legends is represented as the first act of Ebroin on his election to the mayoralty of the palace. A little later, 659, she was the means of securing the see of Autun for Leodegar (St. Leger), Ebroin's chief rival; while in 664, Sigebrand, Bishop of Paris, was put to death for being an adherent of Baldhild. In this sense, but probably only in this sense, she may have caused the death of Annemundus; cf. AA.SS. Ian. ii. 737, 738. After Sigebrand's death she retired in 664 to the monastery of Chelles, of which she was the second foundress; iii. 8, notes. Here she died, 680. She attained the honours of saintship, and though this is not conclusive as to her character, very curious people finding their way in those days into the ranks of the saints, yet there seems no evidence that she was the Jezebel that Eddius represents, and what evidence there is points the other way. It is possible that she has been confounded with the famous Brunhild (×613), whose name occurs as a various reading both here (see additional critical notes), in E. c. 6, and in the parallel passage in Fridegoda's life; H. Y. i. 114; see Martin, Hist. de France, ii. 150–152; Milman, Lat. Christ. Bk. iv. ch. 10; Hardy, Cat. i. 286, 287; see Lives printed in AA.SS. Ian. ii. 739 ff. For her translation, *v.* Pertz, xv. 284, 285; Mabillon AA.SS. IV. i. 450–453.

clericus illius] 'his preost 7 his hondþeng,' 'his priest and attendant,' AS. vers.

Wilfrid's escape. **þepercere illi**] Eadmer in his life of Wilfrid, c. 7, H. Y. i. 169, represents this as due to the terror of the English name: 'id ne fieret . . . , quae tunc temporis magno terrori quam plurimis erat, sua, scilicet Anglorum, natio interdixit.'

Alchfrid. **Alchfridi**] *v.* iii. 14, *ad init.*; 21, *ad init.*; 24, 25. According to E. c. 7, it was from Cenwalh of Wessex that Alchfrid first imbibed his Roman preferences.

Stamford. **Stanford**] Durham tradition in the fifteenth century certainly identified this with Stamford in Lincolnshire; see Raine, Hexham, i. 14; D. C. B. iv. 1179. But Smith, *a. l.* (followed by Stevenson),

objects that Alchfrid can have had no authority in Lincolnshire at this time. He suggests Stamford on the Yorkshire Derwent.

Inhrypum] On Wilfrid's buildings at Ripon, *v.* E. c. 17. None of them now remain except the crypt popularly called St. Wilfrid's needle; cf. D. C. B. iv. 1180. Hence, prior to the synod of Whitby, Alchfrid had been pressing the adoption of the Roman Easter. Eata and Cuthbert were among those who left Ripon rather than conform to it; *v.* iii. 26, notes; and Ceolfrid, afterwards Bede's abbot, was probably among those who came to take their place; *v.* iii. 27, notes. Eata and Cuthbert not only conformed after the synod of Whitby; but the latter, on his deathbed, charged his monks: 'cum illis . . . qui ab unitate catholicae pacis, uel Pascha non suo tempore celebrando, uel peruerse uiuendo aberrant, uobis sit nulla communio;' Baed. Vit. Cudb. c. 39. It was while Cuthbert was at Ripon that the miracle related, ib. c. 7, Vit. Anon. § 12, is alleged to have taken place. Ripon.

sibi rogauit ordinari] So iii. 28, *ad init.*, Alchfrid asks for Wilfrid 'sibi suisque consecrari.' Alchfrid was sub-king of Deira. The idea therefore probably was that Wilfrid should be bishop of Deira, and Tuda (*v.* iii. 26) bishop of Bernicia; though Bede, *loc. cit.*, speaks of the latter as having 'pontificatum Nordanhymbrorum.' Tuda however died the same year, 664, and no successor was appointed. Hence Ceadda, 664–669, and Wilfrid, 669–678, did administer the whole of Northumbria. Cf iv. 3: 'episcopatus . . . omnium Nordanhymbrorum,' p. 206; and *inf.*: 'episcopatus totius Nordanhymbrorum prouinciae;' p. 326. When therefore Theodore in 678 separated Bernicia from Deira, iv. 12, p. 229, he was probably only reverting to what had been intended in 664. This might a little modify the charges of arbitrariness so often brought against Theodore for his action on that occasion. Elmham rightly protests against these exaggerations. pp. 276, 277. Position of Wilfrid in 664.

Agilbercto . . . ciuitatis] For the mistake involved here, see note on iii. 7. For this mistake Eddius is not responsible.

XI episcopi] 'qui omnes eum . . . publice ordinauerunt, et in sella aurea sedentem, more eorum, sursum eleuauerunt portantes manibus soli episcopi intra oratorium, nullo alio attingente, hymnos canticaque in choro canentes;' E. c. 12. This passage, which is copied by Fridegoda, H. Y. i. 120, and G. P. p. 215, has been thought to be the only authority known for this curious ceremony; which from the words 'more eorum' seems to have been peculiar to the Gallican Church; *v.* note, *a. l.* Bright however refers to the Benedictine life of Gregory I, iii. 8, Opp. iv. 256, where the following passage is cited: 'sedem Turonicam ita Ceremony of the golden chair.

nobilitauit ut auream ei cathedram donaret, quae apud praefatam sedem in posterum seruaretur.'

Wilfrid and the South Saxons.

p. 326. quo . . . demorante] See note on iii. 28. On his return he was driven on the coast of Sussex, and nearly murdered by the still heathen inhabitants; E. c. 13. For this he subsequently took the noblest revenge by converting them to Christianity.

Chronology.

tribus annis] These three years are a difficulty. Bede, c. 24, p. 354, certainly says that Ceadda was consecrated in 664. The narrative, iii. 28, gives the same impression. But he certainly was not deposed till 669. Probably Bede has transferred to the duration of Ceadda's episcopate the three years which E. c. 14 rightly assigns to the retirement of Wilfrid at Ripon, forgetting that Wilfrid did not return to Britain for about two years after Ceadda's consecration.

First expulsion of Wilfrid.

pulsus est] This was owing to the enmity of Eormenburg, Egfrid's second wife; E. c. 24; S. D. i. 223; G. P. pp. 219, 213. According to Lib. Eli. p. 55, he went first to Ely; and this (in spite of Smith, p. 753) is quite likely. His friend St. Ethelthryth did not die till 679 or 680 (see on iv. 19, and Ely would lie on his way from the North to the port of embarkation for Frisia; cf. Mab. AA.SS. ii. 757, 758; Raine's Hexham, i. 23.

alii pro illo] The two who were consecrated strictly 'pro illo' were Bosa and Eata, iv. 12, p. 229. Eadhed's district, Lindsey, was not an integral part of Northumbria, iii. 11, note. Eddius makes additional charges against Theodore; (*a*) that he acted as sole consecrator, 'inordinate solus ordinauit'; (*b*) that the new prelates did not belong to the diocese: 'episcopos aliunde inuentos et non de subiectis illius parochiae;' c. 24. The former complaint, if true, is well grounded; see on i. 27, p. 52; the latter has no foundation. Thus Deusdedit of Canterbury was a West-Saxon; Damian of Rochester a South-Saxon, iii. 20, *ad fin.*; Tatwin a Mercian, c. 23. Eddius also, *l. c.*, accuses Theodore of being bribed; and the charge is repeated, G. P. p. 220; but this is the mere reckless assertion of a partisan.

Appeal to Rome.

Romam . . . iturus] According to E. c. 24, Wilfrid appealed to Rome, 'cum consilio co-episcoporum suorum.' It would be interesting to know who these were. Possibly other bishops may have felt themselves threatened by Theodore's proceedings. Cf. the case of Wynfrid, which occurred about the same time as, and was curiously involved with, that of Wilfrid; iv. 6, *ad init.* and note. Wilfrid, in his petition to the Pope, says that Theodore acted 'absque consensu cuiuslibet episcopi;' E. c. 30.

Sojourn in Frisia.

pulsus est Fresiam] Bede's language gives the impression that

Wilfrid was driven out of his course by stress of weather; and so Fuller, § 97, cited by M. & L. p. 330, 'It is an ill wind which bloweth no man profit;' Raine in D. C. B. iv. 1181, and Lappenberg, i. 174; E. T. i. 181. But Eddius, c. 26, is quite explicit: 'secundum desiderium eius, flante Zephyro . . . temperanter, . . . in Freis prospere . . . peruenit;' and so Smith, rightly, p. 752.

Aldgilso] Ebroin tried to bribe him to kill or surrender Wilfrid, but in vain; E. c. 27. Ebroin's hostility to Wilfrid was due to the latter's friendship with Dagobert II; Bright, p. 288; Lappenberg, i. 173; E. T. i. 181; see below.

praedicabat] His preaching was favoured by the fact that it was an exceptionally fruitful year; E. c. 26. Wilfrid must therefore have reached Frisia before harvest.

hiemem . . . exigens] He left Frisia when 'iam se uerna temperies aperiebat in flores,' as Malmesbury poetically says; G. P. p. 221. He went first to Dagobert II, King of Austrasia, whom he had assisted on his return to Gaul from his exile in Ireland, cf. E. c. 33, and who wished to make him bishop of Strasburg. On his refusal he sent him on to Rome, under the guidance of Deodatus, Bishop (of Toul 679–680; Gams, p. 635, which confirms the chronology of Wilfrid's movements; cf. H. & S. iii. 131, 135). From Dagobert he went on to Perctarit, King of the Lombards, to whom Wilfrid's enemies had offered large bribes to induce him to arrest Wilfrid; E. c. 28.

causa . . . uentilata] On these Roman councils, cf. H. & S. iii. 131–141. I am inclined to think that the first document given by them is only a different version of the second, which comes from Eddius, and that it does not represent a distinct council; and so the editors themselves suggest; cf. Bright, p. 292; *v.* E. cc. 29–32. The Roman councils.

aduersus eos . . . dogmatizabant] Cf. iv. 17, 18, and notes.

iussit . . . dicere fidem suam, simul et prouinciae] These words are important, because they bring out the fact that bishops attended councils, not as theologians, to decide what the faith of the Church ought to be, but as witnesses, to give evidence as to what the faith of their churches actually was. If this was remembered, we should be spared some rather cheap rhetoric.

p. 327. **reuersus Brittaniam**] Here again Bede omits all reference to Wilfrid's imprisonment; E. cc. 34, 35; cf. iv. 13. He was committed to the custody first of Osfrith, 'praefectus . . . in Bromnis urbe regis,' and then of Tydlin, Prefect of Dynbaer (Dunbar); cc. 36–38. Bromnis has been identified by some with Brunanburgh. Unhappily this is 'ignotum per ignotius.' Canon Raine in D. C. B. says Bamborough; but this is Bebbanburg in E. c. 60. Wilfrid's imprisonment.

He was released at the intercession of Ebba, Abbess of Coldingham, Egfrid's aunt, iv. 19, 25, pp. 243, 264, who persuaded him that an illness of the queen's was a punishment for his treatment of Wilfrid; E. c. 39. He was expelled from Mercia, where the queen was Egfrid's sister (see iv. 21), and from Wessex, where Centwine's queen was Eormenburg's sister, and finally found a refuge in Sussex; E. cc. 40, 41. The treatment which he received from Centwine may have made him not unwilling to help Cædwalla against him; D. C. B. i. 372.

Conversion of Sussex.

Australium Saxonum] On the conversion of Sussex and Wight, *v.* iv. 13, 16; E. c. 41. The latter does not mention Wight, though it may be included in the 'innumeris terrarum partibus et muneribus donorum,' given by Cædwalla to Wilfrid; c. 42.

Restoration.

ipso rege inuitante] This restoration was due to Theodore, who, in view of his age and infirmities and the near prospect of death, reconciled himself to Wilfrid, and both wrote to Aldfrid himself, and induced Ethelred of Mercia and Elfled, Abbess of Whitby, Aldfrid's half-sister, to intercede on his behalf; E. c. 43.

sedem suam . . . recepit] Eddius says that Wilfrid was restored, first to the monastery of Hexham (where Eata was lately dead, *sup.* c. 2), then, 'post interuallum temporis,' to York and the monastery of Ripon, 'expulsis . . . alienis episcopis;' *i. e.* Bosa and Eadhed. If Ripon had ever really been an episcopal see (*v. s.* on iv. 12), it now ceased to be so for over a thousand years (till 1836). I borrow the following note from H. & S. iii. 171, which puts clearly a very complicated business:—'The bishopric of York which Wilfrid governed from A. D. 669 to 678, and that to which he was restored in A. D. 686, were by no means the same; and in accepting the latter he gave up the whole question of the division of the bishopric, and accepted the limits laid down by Theodore in A. D. 678 and 681. (1) Lindsey had been cut off, by the result of its recovery by Mercia, as well as by the division of A. D. 678; and (2) Abercorn in the same way, by its reconquest by the Picts, as well as by the act of A. D. 681. (3) Lindisfarne remained in Cuthbert's hands, and was merely administered for a year by Wilfrid, on Cuthbert's death, until a successor was consecrated; and (4) Hexham, to which Eata had been transferred from Lindisfarne in A. D. 685, was, upon Eata's death in A. D. 686, held by Wilfrid for a year only (much as he just afterwards held Lindisfarne), until John of Beverley was consecrated to it (B. iv. 2 in A. D. 687 (B. v. 7).'

Second expulsion.

pulsus est] This second exile seems to have been largely due to the fact that Wilfrid could not bring himself to acquiesce in this

changed position. Eddius enumerates three causes of quarrel: (1) Spoliation of the Church of St. Peter of its lands (this might mean York, but probably means Ripon, which was also dedicated to St. Peter; cf. the epitaph at the end of this chapter; and so it is understood by G. P. p. 235). (2) Attempt to transform Ripon into an episcopal see. (3) The enforcement of Theodore's decrees of 678 for the division of the diocese; E. c. 45. On the events omitted by Bede between this second expulsion and the journey to Rome, see above. Bosa seems to have been restored to York on Wilfrid's expulsion; and Hexham and Lindisfarne had been already filled up.

ueniensque Romam] See above. He must have gone through Frisia on this occasion also, for to this journey must be referred the visit to Wilbrord mentioned in iii. 13; for at the time of his former journey, in 678, Wilbrord had not yet gone to Frisia. Perhaps, as before, he spent the winter there. If so, he must have left Britain in 703; cf. Bright, p. 403, and *supra*. There is a letter of Aldhelm to the clergy of Wilfrid, urging them to be true to him in exile; but whether it refers to this exile, or to the former one of 678, is not clear; Opp. ed. Giles, pp. 334, 335; G. P. pp. 338, 339; H. & S. iii. 254, 255. Appeal to Rome.

scriptumque] The letter is in E. c. 54; H. & S. iii. 262-264, G. P. pp. 240, 241 (abbreviated and remodelled).

p. 328. Acca] See notes to next chapter.

p. 329. quam te . . . tegere uolo] This trait is not given by Eddius. Bede may well have had it from Acca himself. It is put very strongly by Eadmer in his life of Wilfrid; c. 49; H. Y. i. 217; cf. iv. 3, note. 'Tell the vision to no man.'

Berctuald] Wilfrid landed in Kent, and was there reconciled to the archbishop; E. c. 57. Bertwald.

tunc autem abbas] 'wæs ða Beardsætna abbud,' 'was then abbot *of Bardney*,' says AS. vers. quite correctly; cf. W. M. i. 78, 79; *v. s.* on iii. 11, iv. 12. As abbot of Bardney he is made to sign the spurious foundation charter of Croyland; K. C. D., No. 66; Birch, No. 135. Ethelred.

Aldfrid] On the circumstances of the death of Aldfrid, *v.* c. 18, *ad init.* notes.

praesulatum . . . suae . . . ecclesiae] Not York, but Hexham; a fact which Bede's language here rather obscures, though he has stated it correctly, c. 3, *ad init.* This was the more marked, inasmuch as Bosa's death just about this time would have made Wilfrid's restoration to York easy; cf. G. P. p. 245. Instead of this, John of Beverley was transferred to York, and Wilfrid only Position of Wilfrid in 705.

received the see of Hexham thus vacated. He had gained less than nothing by his appeals to Rome, though his biographers carefully conceal this fact. He received also his monastery of Ripon, E. c. 60, the idea of founding a bishopric there being definitely abandoned. Wilfrid had, however, indicated to the pope a willingness to waive the question of York, if Hexham and Ripon were secured to him, E. c. 61, though this was practically giving up his case. On Wilfrid's buildings at Hexham, *v.* E. c. 22; G. P. p. 255; Raine's Hexham, I. xiv ff. 10–16, 20, 175, 176.

His death, **p. 330. defunctus est**] He died while the monks of Oundle were chanting Ps. ciii. (civ.) 30, 'Emitte spiritum tuum, et creabuntur, et renouabis faciem terrae.' Authorities differ as to the date of Wilfrid's death. Some give April 24, others Oct. 12. So York Missal, I. xxxix; Surtees Soc. 1872. The former may be set aside as being the day, not of his death, but of his translation; ib. xxxiii. E. c. 64 says that he died on a Thursday. Oct. 12 was a Saturday in 709; and it is worth noticing that Ps. ciii. (civ.) forms part of the office for matins on Saturday both in the Roman and Benedictine breviaries. The obituary of the Church of Durham gives Oct. 3, which was a Thursday in 709; Raine, Fasti Eborac. i. 81, cited by Bright, p. 433.

at Oundle. **in prouincia Undalum**] 'on Undalana mægðe,' AS. vers. He was on his way to an interview with Ceolred of Mercia, who came to the throne in this very year, 709, and had sent for Wilfrid, promising 'omnem uitam suam meo [*sc.* Wilfridi] iudicio disponere;' E. c. 63.

Cudualdi] See on iv. 6.

positus est] Odo, Archbishop of Canterbury 942–959, removed to Canterbury what he believed to be the body of Wilfrid, but this was stoutly denied by the Northerners, who maintained that it was only the body of Wilfrid II which Odo carried off; and a very pretty quarrel arose; cf. H. Y. I. xxxix, xliii–xlviii, 106, 223–226, 462; G. P. pp. 22, 245; Stubbs' Dunstan, p. 271. There is a treatise on the subject in MS. C.C.C.C. No. 298; *v.* Hardy, Cat. ii. 22. These Canterbury relics were translated by Lanfranc on Oct. 12 (the year is not given; H. Y. i. 226). The day was probably chosen because it was believed, rightly or wrongly, to be the anniversary of his death (cf. the case of Cuthbert, iv. 30, *ad init.*). This Canterbury translation of disputed relics is not likely to have caused the substitution of Oct. 12 as the day of his death in a northern source like the York Missal.

epitaphium] The epitaph is not in Eddius.

quattuor . . . thecam] On these gifts of Wilfrid, cf. E. c. 17,

ad fin. The 'theca' or 'bibliotheca' is the case or binding of the book. On the sumptuous bindings of liturgical books, see D.C.A. ii. 1014. Professor Wattenbach identifies this Gospel-book of Wilfrid's with the Gospels of the Hamilton Collection. See Sir E. Maunde Thompson, Palaeography, pp. 41, 52.

CHAPTER 20.

Date of Abbot Hadrian's death.

Anno . . . regis] Owing to the doubt which hangs over the exact date of Aldfrid's death, c. 18, *ad init.* note, the regnal years of Osred are not a very safe guide. Above, however, c. 19, p. 322, Bede says that Wilfrid's death was in the same year as Cenred's abdication, which below, c. 24, p. 356, he distinctly places in 709. Hence Hadrian's death ought, according to this, to be placed in 710. It seems, however, impossible to reconcile with this the chronological marks given just below. It is there said that Hadrian died in the forty-first year from his mission by the Pope, and in the thirty-ninth year from his arrival in Britain. Theodore and Hadrian certainly left Rome May, 668; iv. 1, p. 203. Theodore arrived in Britain in May, 669; Hadrian was detained by Ebroin in Gaul, and this may have delayed his arrival till 670. But 668 + 41 or 670 + 39 only brings us to 709 as the year of Hadrian's death. Elmham, p. 8, places Hadrian's death in 708, which is certainly too early. On Hadrian, cf. iv. 1.

p. 331. Albinus] See Pref. p. 6.

Grecam . . . linguam, &c.] Cf. iv. 2.

non minus quam Anglorum] 'swa swa Englisc,' 'like English,' AS. vers.

Acca.

Acca] This is the prelate to whom Bede dedicated so many of his works; *v.* Introd. p. xlix. Bede evidently cherished the warmest affection for him. He addresses him as 'carissime,' Opp. i. 202; 'dilectissime,' i. 204, viii. 265, x. 2; 'dilectissime antistitum,' i. 198, viii. 78, 263; cf. vii. 1, viii. 162; 'amantissime antistes,' vii. 2; 'amantissime pontificum,' viii. 162; 'dilectissime ac desiderantissime omnium qui in terris morantur antistitum,' vii. 369; 'sancte antistes,' i. 214; 'reuerendissime antistes,' viii. 360; 'tua dulcissima sanctitas,' x. 268. He addresses his letters to him as: 'Domino in Christo dilectissimo,' i. 198; 'Domino . . . nimium desiderantissimo,' x. 268; 'Domino beatissimo et intima semper caritate uenerando,' i. 203; 'Domino in Christo desideratissimo,' xii. 1. Acca, in the one letter which has been preserved, addresses Bede as 'dilectissime,' x. 267. (These extracts illustrate the confusion

existing in the Latin of this period between the active and passive participles. A yet clearer instance is seen in c. 1, p. 282, 'amantissimum Deo patrem Oidilualdum.') Bede tells us (*infra*) that Acca had belonged originally to the household of Bosa when bishop of York. On his retirement to make way for Wilfrid in 686 × 687, Acca would seem to have attached himself to the latter. He shared his expulsion in 691 × 692, and accompanied him to Frisia, iii. 13; Rome, and back to Britain, c. 19, pp. 328, 329; and from him Bede received many details of the life of Wilfrid; *v.* notes to c. 19. He confirmed Hwætbert in the abbacy of Wearmouth and Jarrow after Ceolfrid's retirement in 716; Hist. Abb. § 20, p. 384; Opp. viii. 162. In the same year he attended a council at Clovesho; H. & S. iii. 300–302. He was bishop when Bede finished his history in 731, c. 23, p. 351; but was expelled that very year, Cont. Baed. 731, p. 361; no doubt in connexion with the deposition of Ceolwulf mentioned in the same annal. (See, however, H. & S. iii. 313; ii. 7). These two events are placed in 732 by S. D. ii. 30; in 733 by Sax. Chron. D. E. F.; Fl. Wig. The G. P., p. 225, say that Acca was expelled 'triennio post [? ante] obitum Bedae, incertum an regressum.' His death is placed in 740 by S. D. ii. 32; cf. Raine's Hexham, i. 34, 194; in 737 by Sax. Chron. *u. s.* Frithbert was consecrated bishop of Hexham in 735, Cont. Baed. *infr.* p. 361; in 734, S. D. ii. 31; and died in 766, Cont. Baed. p. 363; Sax. Chron. D. E.; Hexham, i. 199; cf. H. & S. iii. 335. Acca would seem therefore never to have recovered his see; cf. S. C. S. ii. 273, 274. For his burial, translation, and the miracles wrought at his tomb, cf. S. D. ii. 33–38. One of the crosses placed on his original grave is supposed to be still in existence; Raine's Hexham, I. xxxiv. On Acca's buildings, &c., at Hexham, on which Bede also lays great stress, cf. ib. 31–36; Eddius, c. 22; S. D. ii. 52. Wilfrid on his deathbed expressed the wish that Acca might succeed him in the monastery of Hexham; E. c. 97. Acca was one of those who urged Eddius to write Wilfrid's life; ib. Praef. For a sketch of Acca, cf. Raine, *u. s.* pp. xxx–xxxv, 31–36. For the history of his relics, ib. lxiii, lxxiii, lxxxii, 35, 36, 49, 50, 55, 194, 195, 200. For the reverence felt for him after his death, ib. 186, 189. For the later history of Hexham, ib. xl–cxxx; App. cxxvi.

reliquiis] His master Wilfrid was a great collector of relics; E. cc. 5, 33, 34, 39, 55.

porticibus] Side chapels. See on ii. 3.

Saints' lives.

historias passionis eorum] See the passage cited on c. 10 from M. Fustel de Coulanges. These lives perished in the Danish inroads; Raine, *u. s.* p. 190.

bibliothecam] 'bócgestréon,' 'book-treasure,' AS. vers. This was destroyed by the Danes in 875; Raine, *u. s.* pp. xliii, 31, 32, 190. Library.

Maban] 'Mafan,' ib. p. 32. 'Mafa,' AS. vers. The name sounds British. On the Roman chanting, see ii. 20, note.

p. 332. castissimus] See on iii. 28 *ad fin.*

usquedum . . . desistit] The AS. vers. puts all this in the past tense.

obsequio] See on i. 7.

didicit] '7 ða wel heold 7 læste oð his lifes ende,' 'and he kept and observed them well until his life's end,' adds AS. vers.

CHAPTER 21.

Eo tempore] This is commonly taken to indicate the year 710; but we have seen that we cannot always interpret these time references in Bede so strictly. Date.

Naiton] This is Nechtan mac Derili, King of the Picts. His brother Brude, whom he succeeded, died in 706; Tigh. Here, as elsewhere, the adoption of the reformed Easter caused great divisions; and under 717 we read in Tigh.: 'expulsio familiae Ie [of Iona] trans dorsum Britanniae a Nectono rege;' *i. e.* the Columbite clergy within the Pictish kingdom were expelled, no doubt for refusing to conform. (That they were very numerous is shown by iii. 3 *ad fin.*: 'Hii . . . monasterium in . . . omnium Pictorum monasteriis . . . arcem tenebat;' cf. Rs. Ad. pp. 276–298.) In 724 Nechtan was tonsured, probably involuntarily; in 726 he was thrown into prison by his rival Drust. In 728 he recovered, at any rate, a portion of his kingdom; in 729 he suffered a severe defeat at the hands of Angus, King of Fortrenn; in 732 he died. The dates are from Tighernach; cf. S. C. S. i. 270–289; P. & S. pp. clvii–clxi; Rhŷs, Rhind Lectures, pp. 26, 73, 92, 93; C. B. pp. 173–176. Naiton or Nechtan, King of the Picts.

Ceolfridum] See Hab. §§ 7, 13–18, 21–23; Haa. §§ 1–14, 16–37; Introd. §§ 2, 3. Ceolfrid.

monasterii] Note the singular. Though locally divided, part being at Wearmouth, and part at Jarrow, it formed only one monastery; *v.* Hist. Abb. § 7; Introd. § 2. R. W. makes the mistake of placing Jarrow at the mouth of the Wear; i. 220. Wearmouth and Jarrow.

p. 333. architectos] 'sumne heahcræftigan stangeworces,' 'some master-craftsman in stone-work,' AS. vers.

ecclesiam de lapide] *v. s.* on ii. 14. On the probable site of this church, *v.* H. & S. ii. 116.

quos petebatur] For the construction, see on ii. 12, p. 107.

Anglo-Saxon version.

misit illi et litteras] The AS. vers., which omits the letter, turns this sentence as follows: 'sende him eac stafas 7 gewrit be gehealde rihtra Eastrana, 7 be Godés þeowa sceare, eac oðrum rihtum Godes cyricean,' 'he sent him also letters and a writing about the observance of the correct Easter, and about the tonsure of God's servants, together with other rites of God's church.'

Bede, the author of the letter.

Ceolfrid abbas . . . salutem] Though the letter runs in Ceolfrid's name, there can be little doubt that it is the composition of Bede himself. The likeness to his other works on similar subjects amounts in many cases to verbal identity, as will be shown in the notes.

quidam] Plato, Rep. 473. D. The dictum is also quoted by Hericus to Charles the Bald in 876; Bouquet, vii. 563; cf. G. P., p. 160, of Ethelwulf; W. M. i. 137, of the children of Edward the Elder; S. D. ii. 64, R. W. i. 267, of Charlemagne; Stubbs' Dunstan, p. 379, of St. Edmund of East Anglia.

Rules for Easter.

tres . . . regulae] Cf. De Temp. Rat. c. 61: 'In ueteri testamento tribus argumentorum indiciis paschale tempus est obseruari praeceptum, uidelicet ut post aequinoctium, ut mense primo, ut tertia eius septimana, id est, a uespera XIIII^{ae} lunae, quod est initium XV^{ae}, usque in uesperum, id est, terminum XXI^{ae} celebretur. Quarta in eiusdem obseruatione regula est nobis a tempore dominicae resurrectionis imposita, ut cum, aequinoctio transcenso, lunam primi mensis XIIII^{am} uespere ortum facere uiderimus, non statim ad faciendum Pascha prosiliamus, sed dominicum diem quo ipse Pascha, id est transitum de morte ad uitam, de corruptione ad incorruptionem, de poena ad gloriam resurgendo facere dignatus est, expectantes, in ipso tandem congrua Paschae solennia celebremus;' Opp. vi. 259, 260.

p. 337. si ergo fieri posset] 'Si fieri posset, ut eadem omnibus annis sabbati die luna XIIII^{a} contigisset, nil nostrae paschalis obseruantiae tempus a legali discreparet;' Opp. vi. 256.

quanquam . . . discreto] 'Nil nostrum tempus paschale a legali dissonat, quamuis aliis sacramentorum generibus eiusdem paschae solennia colimus;' Opp. vi. 260.

quia uero dies] 'quomodo lunae dies eadem diuersas septimanae deuoluitur in ferias;' Opp. vi. 257.

per Marcum] Cf. Opp. vi. 235; x. 2.

pascha nostrum] *i. e.* Easter week.

nulla cogente necessitate] On the postponement of the passover for those who could not keep it in the first month, cf. Opp. vi. 261; viii. 276.

cum enim a uespera] 'Qui a XIII^{a} luna usque ad XX^{am} domi-

nicum paschae diem obseruandum decernunt, praeoccupant saepius initium paschae legalis, dum quod ipsa in XIIII^{a} luna fieri statuit, illi in XIII^{am} conuertunt; et quod de XX^{a} statuit, sanctam eam et celeberrimam consecrans, quasi haec ad pascha minime pertineat, funditus contemnunt;' Opp. vi. 257, 258.

p. 338. **rursumque, qui a XVI^{a} die**] 'At contra hi, qui dominicum paschae diem a XVI^{a} luna usque ad XXII^{am} celebrandum aestimant, duplici miseria laborant, quia et legitimum paschae principium nunquam habent, et crebro euenit, ut nullum dierum, qui in lege praescripti sunt, in sua paschali obseruatione consequantur; dum et uesperam XIIII^{mi} diei, quo pascha initiari statutum est, et mane XV^{mi}, quo septem azymorum dierum solennitas inchoari praecepta, a sua prorsus festiuitate repudiant. Atque insuper in huius poenam peccati XXII^{um} diem, qui in tota paschali institutione per Moysen nec semel appellatus inuenitur, frequenter in sui paschae principium sanciri praecipiunt. Sunt qui in alteram partem a uia ueritatis, sed non minore labantur errore, cum scriptura praecipiat uia regia gradiendum, et neque ad dexteram, neque ad sinistram ab ea diuertendum;' Opp. vi. 257; cf. ib. 246, 247.

poenam erroris] Both the Itala and Vulgate have 'mercedem' in Rom. i. 27; the former has 'semetipsos' as here, the latter 'semetipsis.'

p. 339. **aequinoctium autem**] 'Aequinoctium uernale XII° Kal. Apr. die cunctorum Orientalium sententiis, et maxime Aegyptiorum, quos calculandi esse peritissimos constat, specialiter adnotatur. . . . Item catholicae institutionis regula praecipit, ut ante uernalis aequinoctii transgressum Pascha non celebretur . . . et hoc aequinoctium XII° Kal. Apr. diei ueraciter adscribendum . . . non solum auctoritate paterna, sed et horologica consideratione docemur;' Opp. vi. 206, 207. 'Quod esse uerissimum etiam horologica docet inspectio;' i. 157. 'Quod in conspectione horologica et aperta ratione probabitur,' &c.; ib. 162.

quaecumque ergo luna] 'Neque enim alia seruandae paschae regula est, quam ut aequinoctium uernale plenilunio succedente perficiatur; at si uel uno die plenitudo lunae praecesserit aequinoctium, iam non primi mensis, sed ultimi luna putetur,' &c.; vi. 154–156; cf. ib. 245, 246.

alia . . . editio] The old Latin or Itala, quoted also Opp. i. 166: 'et fecit duo luminaria magna, et posuit ea in firmamento coeli, ut luceant super terram. Luminare maius in inchoationem diei,' &c. Cf. vi. 245: 'quando primum ortus est sol in inchoatione diei . . . , deinde orta est luna in inchoatione noctis.' On Bede's use of the Itala, see Introd. pp. xix, liv–lvi; *infra*, App. II. The Itala.

at si uno saltim die] See last note but one.

Symbolism of numbers.

p. 340. quia ante legem . . . Christus] 'Libet interea paucis intueri quam pulchre legalis umbra paschae nostro uero paschae, in quo immolatus est Christus, non tantum mysterii, sed et temporis ratione concordet;' Opp. xi. 294. On Bede's use of the symbolism of numbers, *v.* Introd. pp. lx, lxi.

The Canticle of Habakkuk.

eleuatus . . . suo] This is Hab. iii. 11, in the old Latin version. The song of Habakkuk (Hab. iii.) formed in Bede's time, Opp. ix. 405, as it does still, part of the office for matins on Friday. In his commentary on that song, Opp. ix. 405–426, Bede uses the old Latin version, no doubt because in his time it occurred in the office in that form. In the modern Roman Breviary the Vulgate version has been substituted. This verse is commented on pp. 416, 417. Bede also quotes it on Cant. i. 5: 'solis nomine aliquando Dominus ipse signatur, sicut de ascensione eius dictum est: *Eleuatus est sol, et luna stetit in ordine suo*;' Opp. ix. 216. This is derived from St. Gregory's Homily on the Ascension: 'de hac Ascensionis eius gloria etiam Habacuc ait: *Eleuatus est sol, luna stetit in ordine suo.* Quis enim solis nomine nisi Dominus, et quae lunae nomine nisi ecclesia designatur?'

The Pelagians.

eis qui . . . confidunt] *i.e.* the Pelagians, on whom see i. 17, note. Bede uses this symbolism against them in exactly the same way, Opp. vi. 155, 156.

The Dionysian cycle.

p. 341. decennouenali circulo] Bede gives much the same account of this, De Temp. Rat. c. 44; Opp. vi. 234, 235. On Theophilus of Alexandria, *v.* Opp. i. 165–168; vi. 234, 235, 258, 260. On the Paschal epistles of the bishops of Alexandria fixing the time of Easter, see D. C. A. ii. 1562–1564.

Cycles and Annals.

tanta . . . copia] The drawing up of these tables gave a great impulse to annalistic writing. Each year occupying a line of the MS., the custom grew up of entering on each line any notable event which happened to mark that year; *v.* Pertz, i. 1, 2, and the introduction to my edition of the Sax. Chron. For the word 'calculator,' cf. iii. 25, p. 188.

The great cycle.

etiamsi . . . annos] *i.e.* the great or paschal cycle of 532 years, formed by multiplying together the lunar cycle of nineteen and the solar cycle of twenty-eight years; on which cf. De Temp. Rat. c. 65; Opp. vi. 269, 270.

The Tonsure.

p. 342. tonsuram] On this, *v.* Excursus on the Easter and tonsure controversies.

seruitutis intonsis . . . crinibus] The converse of this is the rule both with Celts and Teutons; long hair being the mark of the freeman, and the shorn or shaven head the mark of the slave; for the Celts, cf. Rhŷs, Celtic Britain, pp. 73–75.

p. 343. formam quoque coronae] The construction is: 'oportet eos, qui, &c. . . . formam . . . praeferre.' Yet all the edd. put a full stop before 'formam,' and Giles and Holder even begin a new paragraph with 'formam.'

magum . . . Simonem] Cf. Aldhelm's letter to Gerontius; Opp. ed. Giles, p. 85. It is curious that the other side seems to have made no attempt to deny this assertion; see Adamnan's words quoted below; cf. Rs. Ad. pp. 350, 351.

p. 344. est Adamnan] It must not be argued from the present tense that Adamnan was alive at this time. He died two years before the accession of Nechtan; Tigh. On Adamnan and his visits to Northumbria, *v.* c. 15, notes. If, as is probable, the incident here related occurred on the former visit, the scene of it is probably Jarrow; as till 688 Ceolfrid was only abbot of Jarrow. If it occurred on the second visit the scene might be either Jarrow or Wearmouth. Adamnan.

nostrum . . . uoluisset] Evidently the fame of Benedict's monastery was already great.

p. 345. in linguam eius] What the Pictish language really was is one of the most vexed questions in ethnology. Professor Rhŷs has recently made a fresh attempt to solve it; see Proc. Soc. Antiq. Scot. 1892. The Pictish language.

de medio . . . suorum] 'of middum his ealdormannum 7 his witum,' 'from the midst of his aldermen and counsellors,' AS. vers.

p. 346. regia auctoritate perfecit] See above; note 2, on this chapter.

patrocinio] 'mundbyrde,' AS. vers. That this really did amount to a change in the patron saint of the Picts, *v.* S. C. S. i. 270-289; H. & S. ii. 114. Patron saint of the Picts.

CHAPTER 22.

Hii . . . monasteriis] *v.* iii. 3, *ad fin.*; iii. 4 and notes.

anno . . . DCCXVI] In iii. 4, Bede dates the change of Easter at Iona in 715: in this chapter and in c. 24 he dates it 716. The discrepancy has been explained by supposing that the change was resolved on in 715 and came into operation at Easter 716. This does not solve the difficulty, for in the present passage Bede distinctly places Egbert's arrival in Iona in 716. Lower down he says that Egbert died April 24, 729, after residing thirteen years in the island. This is consistent with his having arrived there any time later than April, 715. Egbert seems to have taken his time in executing the commission which he received; c. 9. That Change of Easter at Iona.

commission preceded the departure of Wilbrord for Frisia, which must be dated 690; *v. s.* cc. 10, 11, notes. Perhaps he had been attempting to convert the Columbite monasteries in Ireland, with whom, as we saw, c. 15, Adamnan failed. Bede Chron. says of him: 'plurimas Scoticae gentis prouincias ad canonicam . . . obseruantiam conuertit;' Opp. Min. p. 203.

Death of Osred.

Osredo occiso] On Osred's character and death, see c. 18, note. [716] 'Guin rig Saxan ('the slaying of the king of the Saxons') .i. Osrith mic Aldfrith nepotis Osu;' Tigh. [715] 'Iugulatio rexis (*sic*) Saxonum,' &c., Ann. Ult. The Sax. Chron. 716 says, 'her Osred . . . wearð ofslægen,' 'here Osred was slain;' and MSS. D. E. add: 'be suðan gemære,' 'to the south of the border' (not 'on the southern border,' as commonly translated). D. is the MS. which has additions from good northern sources. (See my introduction to Sax. Chron.) This does not say which border is meant; if the southern, it would suggest a conflict with Mercia; if the northern, with the Picts, with whom the Sax. Chron. and Ann. Ult., Tigh., and Bede c. 24, p. 365, record a battle under 710 and 711 respectively. Wendover's 'Osredus iuxta mare . . . interemptus,' i. 211, would be decisive for the northern frontier, were it not probably traceable to a mere misunderstanding of the words of the Chron.: 'be . . . gemære,' which H. H. represents by 'iuxta Mere,' p. 111; which in turn has been interpreted of Windermere; (!) Lingard, Hist. Engl. i. 71; Bright, p. 413; cf. Lappenberg, i. 206. W. M. however says: 'tandem cognatorum insidiis caesus, eandem fortunam in ipsos refudit. Siquidem Kenred ii, et Osricus xi annis regnantes hoc tantum memorabile habuere, quod domini sui, licet merito, ut putabant, occisi, sanguinem luentes, foedo exitu auras polluere;' i. 58. This implies that Cenred and Osric were concerned in the slaying of Osred. It would be interesting to know Malmesbury's authority for this. We have seen that in default of authority he is not incapable of romancing.

Cenred of Northumbria.

Coenred] He was a son of Cuthwine, a scion of a younger branch of the Northumbrian house. He reigned two years; Sax. Chron. 716; S. D. ii. 390; cf. ib. 375; i. 201, 360; Fl. Wig. i. 48; and the Irish Annals enter his death two years after that of Osred: 'Mac Cuitin rex Saxonum moritur;' Tigh. 'Filius Cuidine,' &c., Ann. Ult. The Sax. Chron. *s. a.* 731, makes Ceolwulf, Cenred's brother, c. 23, grandson, not son, of Cuthwine. If W. M. *u. s.* can be trusted, Cenred also came to a violent end.

Egbert a bishop.

sacerdos] Probably 'bishop,' as often; *v.* i. 28, note; and for evidence that Egbert was a bishop, see on c. 9. The AS. vers. divides these two chapters, 22 and 23, into three; and the heading

of the middle chapter runs thus: 'Be forðfore . . . Ecgbyrhtes þæs arwurþan biscopes,' 'Of the death of Egbert the venerable bishop.' Here the Latin word 'sacerd' is retained.

saepius] iii. 4 *sub fin.*; 27; iv. 3, pp. 220, 221; v. 9; cf. Chron. Opp. Min. p. 203.

doctor . . . exsecutor] *v.* Introd. p. xxxvi.

p. 347. coronae perpetis] The Irish Annals place the adoption of the coronal tonsure at Iona two years after the change in the observance of Easter. If this is correct it would fall in the abbacy not of Dunchad but of his successor Faelchu. Change of tonsure at Iona.

per gentem Anglorum] For other instances of men of Saxon race at Iona, cf. Rs. Ad. pp. 208, 227. Aldfrid himself is another case in point.

Brettones] On the date at which the British churches conformed, *v.* c. 15, note. The AS. translator retains this passage in the present tense. Does this imply that the schism was not wholly extinct even then? On the refusal of the Britons to attempt the conversion of their conquerors, cf. ii. 2, p. 83. The Britons and the Easter question.

Hiienses monachi] 'Hiisetena munecas,' 'the monks of the settlers in Hii *or* Iona,' AS. vers.

annos circiter LXXX] Eighty or eighty-one; Aidan's mission was probably in 635; iii. 5, 17, 26.

octauo Kal. Mai.] April 24. This was Easter Day in 729.

immo . . . non desinit] Cf. Opp. v. 62: 'annuis . . . festis . . . admonemur, desiderium nostrum ad obtinenda festa, quae non sunt annua sed continua, non terrena sed coelestia semper accendere.'

p. 348. eo die . . . quo numquam, &c.] For the explanation of the meaning of this passage, see the Excursus on the Paschal Controversy; *inf.* p. 352.

CHAPTER 23.

Anno . . . Osrici regis] Therefore Osric must have succeeded in 718, which leaves two years from 716, the date of Osred's death, for the reign of Cenred, as stated in the notes to the last chapter. Lower down Osric's death is placed in 729, after a reign of eleven years, which yields the same result. In S. D. i. 39, Osric is called 'filius regis Alfridi.' This relationship is not noticed in Bede, Sax. Chron., Fl. Wig., H. H., or W. M. But as S. D. is copying the words of Bede in this chapter, and deliberately inserts this addition, he must have had some authority which we have not. But who is meant by the 'rex Alfridus'? A list of kings Osric.

printed in S. D. ii. 390, makes Osric 'filius Aldfridi,' *i. e.* son of Aldfrid who died in 705, and therefore brother or half-brother of Osred. Dr. Stubbs however makes Osric the son of Alchfrid the rebellious son of Oswy; and further identifies him with Osric of the Hwiccas; iv. 23, p. 255, note. I cannot believe any part of this theory. Is it likely that the Northumbrians, in 718, would seek as their king a ruler of a distant province, the son of a man who had disappeared from history as far back as 664? Whereas there is nothing unlikely in the view that Osric was a son of Aldfrid.

Uictred . . . nono die . . . tenebat] April 23, 725. Therefore his accession must be placed in Oct. 690.

Kentish succession.

filios tres . . . heredes] Bede seems to imply that they reigned jointly. This is confirmed, as far as regards the first two brothers, by a charter of 738, which Kemble accepts as genuine; K. C. D. No. 85; Birch, No. 159. Canterbury insertions in MS. A of the Sax. Chron., and Fl. Wig. make Ethelbert (whom Bede names first succeed Eadbert on his death in 748; while all MSS. of the Chron. place the death of Ethelbert II in 760; though a charter of his, which Kemble considers genuine, is dated 762; K. C. D. No. 108; Birch, No. 191. Nothing is said about Alric, nor does he appear in any of the charters, genuine or spurious; and Dr. Stubbs would 'set aside his reign altogether as resting on no authority earlier than W. M.;' D. C. B. ii. 3. The Chronology of Malmesbury and Elmham, which prolongs the reigns of the three brothers to 793 and 795 respectively, is quite incredible; and perhaps rests on a confusion of Alric son of Witred, with Alric son of Heardbert, slain in 798; Sax. Chron. There is a letter of Ethelbert II, to St. Boniface, asking him to send him two falcons for hawking; Mon. Mog. pp. 254–256.

Tobias . . . neminimus] *v.* c. 8, *ad fin.*

Aldwulf of Rochester.

p. 349. **Alduulf**] The death of Tobias, and the consecration of Aldwulf are placed in 727 by Sax. Chron. D. E. F. He acts as one of the consecrators of Archbishop Tatwin, *infra*, p. 350. His death is given by S. D. ii. 32, under 739; the accession of his successor Dun, is placed in 740 by Chron. C. D. E. F.; in 741, by Chron. A. B. and Fl. Wig. There are grants to him in K. C. D. Nos. 78, 85; Birch, Nos. 152, 159.

Comets.

cometae duae] 'twegen steorran . . . þa syndon on bocum *cometa* nemde,' 'two stars which are called *cometa* in books,' AS. vers. On the significance and duration of comets, *v.* iv. 12, note.

The Saracens.

Sarracenorum lues] The Saracens had conquered Spain in the years 710–713. Thence they spread beyond the Pyrenees and

established themselves in Narbonne, whence they plundered Gaul. The victory of Tours, won by Charles Martel in 732, saved Gaul from the fate of Spain: 'Sarraceni cum uxoribus et paruulis uenientes, Aquitaniam quasi habitaturi ingressi sunt;' Paul. Diac. Hist. Langob. vi. 46; Sigb. Gembl. *s. a.* 730 [= 732]; Freeman, Conquests of the Saracens, Lect. V; Weber, Weltgesch. v. 109-120; Kitchin, France, i. 102, 103. If by the 'dignae poenae' Bede means the battle of Tours, this sentence must have been added after the completion of the H. E. in 731. He cannot, I think, refer to the defeats of 721 (Toulouse) or 725; as then we should lose the connexion with the comets of 729, which is evidently uppermost in Bede's mind.

Bede frequently refers to the Saracens in his theological works. Following Isidore (Chron. Tertia Aetas, *ad init.*: 'Ismael a quo Ismaelitarum gens, qui postea Agareni, ad ultimum Saraceni sunt dicti'), he regards them as descendants of Ishmael; Opp. viii. 185. Thus on Gen. xvi. 12, he says: 'significat semen eius habitaturum in heremo, id est, Sarracenos uagos, incertisque sedibus, qui uniuersas gentes, quibus desertum ex latere iungitur, incursant, et expugnantur ab omnibus; sed haec antiquitus. Nunc autem in tantum manus eius contra omnes, et manus sunt omnium contra eum, ut Africam totam in longitudine sua ditione premant, sed et Asiae maximam partem, et Europae nonnullam omnibus exosi et contrarii tenent;' Opp. vii. 185 (this was probably written in 720). So on 1 Sam. xxv. 1, citing Ps. cxix. (cxx.) 5: 'habitaui cum habitantibus Cedar;' he says: '[haec] Sarracenos specialiter aduersarios ecclesiae cunctos generaliter describunt;' viii. 185 (this was written in 716). On Cant. i. 4, citing Gen. *u. s.*, he says: 'cuius praesagii ueritatem exosa omnibus hodie Sarracenorum, qui ab eo exorti sunt, natio probat;' ix. 215. So commenting on the 'sidus Remphan' of Acts vii. 43, he says: 'Significat . . . Luciferum, cuius cultui Sarracenorum gens ob honorem Veneris erat mancipata;' xii. 36; cf. vii. 214; ix. 413. St. Boniface, in a letter written 723 × 755, warns a correspondent not to go to Rome: 'donec . . . minae Sarracenorum, quae apud Romanos nuper emerserunt, conquieuerint;' Mon. Mog. p. 236. In the letter to Ethelbald (744 × 747) cited above, he says: 'Gentes Hispaniae et Prouinciae et Burgundionum . . . sic . . . fornicatae sunt, donec Iudex . . . talium criminum ultrices poenas . . . per Sarracenos uenire . . . permisit;' ib. 173; H. & S. iii. 354.

perfidiae] 'heathenism,' 'unbelief' *v.* on i. 7.

VII^a . . . die] May 9, 729.

Osric . . . decessit] Under 729, MSS. D. E. F. of the Sax. Chron.

Death of Osric.

give the entry 'her . . . Osric forðferde,' 'here Osric died;' but under 731, MS. D (which frequently duplicates events owing to the compiler having a double source before him) has the further entry 'her wæs ofslægæn Osric . . . cyning,' 'Here Osric king was slain;' cf. the passage from W. M. given in the notes to the last chapter.

Ceolwulf.

Ceoluulfum] W. M. (i. 58) picturesquely says: 'conscendit . . . tremulum regni culmen Chelwulfus.' Of the troubles of the beginning of his reign we have a specimen in the statement of the Cont. Baedae, *inf.* p. 361, that in 731 (732, S. D. ii. 30; 733. R. W. i. 219) he was forcibly tonsured but restored. (Under 730, Ann. Ult. 731, Tigh., there is the following entry: 'clericatus Echdach filii Cuidini [Cuthwine, see on c. 22] rex Saxan, et constringitur.' This can hardly refer to anything but the tonsuring of Ceolwulf; so that he, like Aldfrid, would seem to have had an Irish name, which was Eochaid.) In 737 he voluntarily became a monk in Lindisfarne; ib.; Sax. Chron.; Ann. Lindisf. *s. a.*; S. D. ii. 32, 375; i. 47, 201: 'barbam deposuit, coronam [*i. e.* tonsure] accepit.' 'Hoc rege monacho facto efficiente data est monachis Lindisfarnensis ecclesiae licentia bibendi uinum uel ceruisiam; ante illud tempus non nisi lac uel aquam bibere solebant, secundum . . . traditionem sancti Aidani;' S. D. ii. 102; cf. i. 361. The Sax. Chron. and Ann. Lind. place his death in 760; S. D. ii. 42, followed by Hoveden, in 764. He was buried at Lindisfarne near St. Cuthbert, and miracles attested his sanctity; W. M. i. 67; but in 830, Bishop Egred translated his body to his new church at Norham; and his head was ultimately removed to Durham; S. D. i. 47, 52, 201; Ann. Lind. *s. a.* 830. In the letter to Egbert written Nov. 734, Bede speaks in the highest terms of his zeal for religion: § 9, *inf.* p. 412. To him he dedicated his Eccl. Hist., Praef. p. 5. To the influence of this, H. H., pp. 114, 117, 118, ascribes Ceolwulf's resolve to embrace the monastic life, which H. H. highly commends. To this commendation R. W. seems to allude, 'rex nobilissimus, ut quibusdam placet;' i. 226.

Date of Bertwald's death.

die Iduum Ian.] Jan. 13, 731. C, followed by AS. vers., and Sim. Dun. (*v.* critical note, and Introduction, pp. xciii, xciv), reads 'v. die Id.,' *i. e.* Jan. 9, and this is Bertwald's day in the Roman Calendar. So also Fl. Wig. i. 51; Elmham, p. 300; and the list in Ang. Sac. i. 94. Other lists, ib. 52, 85, give 'vi. Id.,' *i. e.* Jan. 8. The Sax. Chron. MSS. D. E. F. follows the ordinary text of Bede. If the 37 y. 6 m. 14 d. be reckoned from Bertwald's consecration, June 29, 693 (c. 8, *ad fin.*), it brings us apparently to Jan. 12, 731; S. D. *u. s.* places Bertwald's death in 732 (cf. *sup.*, where he is also one year in advance).

p. 350. Tatuini] He died 734; Cont. Bed. *inf.* p. 361; Sax. Chron.; on July 30, S. D. ii. 31, having received the pallium the previous year; ib. 30; *inf.* p. 361. (A spurious letter of Gregory III makes him go to Rome to fetch the pallium; G. P. p. 56; H. & S. iii. 311, 312.) Tatwin is the author of a collection of Latin riddles, printed in Wright's Anglo-Latin Poets of the twelfth century, vol. ii. Appendix i. On these, and the mediaeval riddle literature generally, *v.* Manitius, Aldhelm und Baeda, pp. 78–82. Tatwin.

de prouincia Merciorum] His election was probably due to the influence of Ethelbald; D. C. B. ii. 212; iv. 804, 805.

Briudun] Bredon in Worcestershire; Mon. Angl. i. 586, 587; viii. 1625. It was founded by Eanwulf, grandfather of Offa; Birch, i. 326; cf. ib. 297, 298, 329. Bredon.

Ingualdo] He died in 745; *inf.* p. 362; S. D. ii. 39. He signs a charter, K. C. D. No. 95; Birch, No. 171. Ingwald.

Alduino] He is otherwise called Worr, under which name he signs charters; K. C. D. Nos. 75, 79, 80, 83; Birch, Nos. 146, 153, 154, 156; the dates given for his accession and death are 721 and 737 respectively, the latter is given by S. D. ii. 32; the former is an inference from the fact that Hedda, who probably preceded him immediately, died in 721; D. C. B. i. 79. Aldwin.

die decima Iun.] This was a Sunday in 731. For the mode of dating, see on iii. 9, p. 145.

ecclesiis Cantuariorum] *v.* ii. 3, note.

Aldberct et Hadulac] Bishops of Dunwich and Elmham respectively. Nothing seems to be known about either of them; and the name of the former varies greatly in the different lists. East Anglian bishops.

Danihel et Fortheri] *v.* c. 18, notes.

Ualchstod] Bishop of Hereford. His predecessor Torthere signs as late as 727; Stubbs, Ep. Succ. p. 171, and his successor Cuthbert was consecrated in 736; S. D. ii. 32. Malmesbury has preserved some verses by Cuthbert inscribed on a cross, begun by Walhstod and finished by himself; also an epitaph composed by him on Walhstod and others of his predecessors; G. P. p. 229. 'These . . . are two of the most interesting minor relics of eighth-century history in England;' Stubbs in D. C. B. iv. 1170. Walhstod.

Huicciorum Uilfrid] Egwin, whom, as we have seen, Bede does not mention, died Dec. 30, 717; and Wilfrid was appointed before his death; Fl. Wig. i. 49. He died 743, ib. 54; 754, S. D. ii. 39. There is a grant by him in K. C. D. No. 91; Birch, No. 166. He must be carefully distinguished from his contemporary, Wilfrid II of York, *v. inf.* Wilfrid of the Hwiccas.

episcopatus Uectae] *v.* iv. 16, *ad fin.*

Cynibert.

Cyniberct] He is mentioned above, iv. 12, p. 229, as fourth bishop of Lindsey. He gave Bede information as to the ecclesiastical history of his diocese; Praef. p. 7. He died 732; S. D. ii. 30. The date of his consecration does not seem to be known.

Ethelbald of Mercia.

Aedilbaldo] He succeeded Ceolred in 716; c. 24, p. 356. It was to him that St. Boniface addressed his famous letter of remonstrance, already cited. But he was a strong ruler. Bede represents him here as having the hegemony of the whole of Britain south of the Humber, though he does not reckon him among the so-called Bretwaldas; cf. H. H. p. 121, who calls him 'rex regum'; while Dr. Stubbs says that he was 'no doubt the most powerful king since Ethelbert of Kent, not excepting the Northumbrian rulers;' D. C. B. ii. 213. And Boniface, while rebuking his flagrant immorality and ecclesiastical oppressions, gives him credit for liberality and vigorous justice. (This letter, with accompanying letters to Archbishop Egbert of York, and Herefrid [*inf.* p. 362], begging them to enforce its lessons, is in Mon. Mog. pp. 168–180; H. & S. iii. 350-360). We find him making war on Wessex in 733 and 740; Sax. Chron.; overrunning Northumberland in 740 [737, Sax. Chron.], while Eadbert, King of Northumbria, was engaged against the Picts, *inf.* p. 362; combining with Wessex against the Welsh; Sax. Chron. *s. a.* 743; defeated by Wessex in 752, ib.; cf. Cont. Baed. 752. His murder is placed by Cont. Baed. (*inf.* p. 369), in 757. So S. D. ii. 41. The Sax. Chron., followed by Fl. Wig., places it in 755, and says that it took place at Seckington (Secceswald, Fl.) in Warwickshire, and that he was buried at Repton. Under 716, the Chron. says that he reigned forty-one years, which agrees with 757. W. M., i. 79, says that his murderer was Beornred, who succeeded him; but was immediately displaced by Offa; *inf.*; Sax. Chron. *u. s.* Ethelbald appears as the traditional founder of Croyland Abbey, but the charter is a gross forgery; H. & S. iii. 296-299; K. C. D. No. 66; Birch, No. 135. There is an interesting and genuine charter of 749, in which Ethelbald 'pro expiatione delictorum suorum' frees ecclesiastical lands from all burdens, except the repair of bridges and defence of fortresses; H. & S. iii. 386, 387; K. C. D. No. 99; Birch, No. 178. Apparently this did not avail him, for in a vision (previously cited) he was seen among the lost; Mon. Mog. p. 275. To him Felix dedicated his life of St. Guthlac, according to which Guthlac had foretold his accession, at a time when he was much persecuted by Ceolred; Hardy, Cat. i. 405, 406; cf. Fl. Wig. i. 49.

Uilfrid] Wilfrid II. See c. 6, *ad fin.*, note.

Ediluald] *v.* c. 12, *ad fin.*, note.

p. 351. Acca] *v.* c. 20, notes.

Pecthelm] In S. D. ii. 29, by the common confusion of P and p (see on iii. 21, p. 169), his name is written 'Wecthelmus.' Mr. Arnold, H. H. p. liii, thinks this is right. But 'Pehthelm' is clearly 'helm of the Picts,' as 'Pehtwine,' the name of one of his successors (whom H. H. pp. 125, 126, calls Witwine), is 'friend of the Picts.' Bede has cited him as his authority for the tale told in c. 13, *ad fin.* He had been deacon and monk under Aldhelm; c. 18, p. 320. There is no clue to the date of his consecration beyond Bede's 'nuper' here. There is a letter from St. Boniface to him asking for information as to prohibited degrees of marriage; Mon. Mog. pp. 94, 95; H. & S. iii. 310. He died in 735; Fl. Wig. He is the first bishop of the Anglian see of Whitern or Candida Casa, which lasted till the death of Badwulf or Baldwulf, who survived at any rate to 803; Sax. Chron. *s. a.*; compared with S. D. i. 52; cf. ib. ii. 53, 58; G. P. p. 257; H. & S. ii. 7, 8. On the see of Whitern under Ninian, *v.* iii. 4, notes. It would seem from Bede's words that the district had become heathen again since Ninian's time. Pehthelm.

Brettones] Cf. on ii. 4, p. 88.

qua adridente pace] Bede must here be referring to freedom from external attacks from Picts, Scots, and Britons; for he has just told us that the internal condition of Northumbria at this time was deplorable. External peace.

plures . . . accepta tonsura . . . uidebit] This shows that Bede by no means favours an indiscriminate adoption of the monastic life; especially as in many cases the adoption was not genuine; cf. Ep. ad Egb. §§ 11–13, *inf.* pp. 414–417. Growth of monasticism.

CHAPTER 24.

P. 352. The way in which Bede wrote his history, by subjects, rather than by order of time, rendered a chronological summary very necessary; and he might have made it fuller with advantage. This summary has a very important bearing on the history of annalistic writing, as I shall hope to show in my introduction to the Saxon Chronicle. The insertions made in it by the MSS. of the Winchester and Durham groups (see the critical notes, and Introd. pp. civ, cv) and the continuation of it, *inf.* pp. 361–363, show how easily it might become the starting-point of a regular chronicle. The references to the corresponding chapters of Bede's text are placed in the margin. These will show how widely the narrative The chronological summary.

departs from the chronological order. The AS. vers. omits the chronological summary, but gives the biographical notice which follows it.

Additions to the narrative.

XV . . . rexit] This is an addition to Bede's narrative. The annals 538, 540, and 547 have nothing corresponding to them in Bede's narrative. The eclipse of 540 is dated correctly June 20; but that of 538, which Bede dates Feb. 16, was really on Feb. 15; Art de Vérif. i. 62. On Ida see notes to Sax. Chron.

p. 354. 658 [critical note]; *v.* iii. 24, *ad fin.*

pp. 354, 355. 667, 686, 687, 692 [critical notes]. For the bearing of these additions on the classification of the MSS., see Introd. pp. civ, cv. For the substance of the last three, *v.* c. 19 and notes.

Wulfhere of Mercia.

p. 354. 675. On the chronology of Wulfhere's reign, see on iii. 24, *ad fin.* His death is not mentioned in the text of Bede. Fl. Wig. in relating it adds: 'qui regum Merciorum primus fidem . . . accepit [this is true, for Peada was only king of the South Mercians], et in tota gente sua daemoniorum culturam destruxit et penitus eradicauit;' i. 32. Cf. the case of Earconbert (*sup.* iii. 8), whose daughter St. Ermingild he married; ib.

p. 355. 704. **XXXI annos**] This is inconsistent with the date of his accession given above, viz. 675. The Sax. Chron. rightly gives twenty-nine years as the length of his reign.

Bede's works.

p. 356. Haec de historia, &c.] On Bede's history and on his life and works, see Introd. Part I.

p. 357. monasterii] *v.* note on c. 21, *ad init.*

dulce habui] This is a favourite phrase of Bede; *e.g.* Vit. Cudb. c. 25: 'Baldhelmus . . . uirtutes uiri Dei cunctis . . . referre melle dulcius habet;' cf. Opp. viii. 288; ix. 109, 156, 237, 305; xii. 287.

in principium Genesis] The references in the margin are to Giles' edition of Bede's works in 12 vols., 8vo, 1843–1844.

ad mortem Saulis libros III] The death of Saul comes at the end of the fourth book of the commentary on Samuel. The reading of C. O_2. D. AS., &c. is therefore right. Though there was an interval between the first three books and the fourth it was not so long as fifteen years (716–731); *v.* Introduction, pp. xv, xvi, cxlviii.

BAEDAE CONTINUATIO.

P. 361. As the annals 731–734 (as far as 'reuersa') are found in MS. M., and annals 733 and 734 up to the same point are found in C at the end of Bede's chronological summary (*v.* critical note, p. 356), it is quite possible that these entries were made by Bede himself after the completion of the work in 731, and before his death in 735. Of the later entries I shall only deal with those which are (i) connected with the narrative of Bede; (ii) not found in the Sax. Chron. The continuation.

731. For Ceolwulf, *v.* v. 23, p. 349; for Acca, v. 20.

732. For Egbert, see the notes on Bede's letter to him; *inf.* pp. 405 ff.; for Wilfrid, *v.* v. 6, *ad fin.*

733. **XVIIII Kal. Sep.**] Aug. 14. This date is quite correct.

734. There was a total eclipse of the moon on Jan. 24, 734, at 3 a.m. The date in the text is therefore just a week too late. On Tatwin, *v.* v. 23, p. 350.

735. On Nothelm, see Bede's Preface, p. 6, note; for Frithbert, *v.* v. 20, notes; for Frithwald, Bishop of Whitern, Sax. Chron. *s. a.* 762. On the date of Bede's death, see Introduction, pp. lxxi–lxxiii.

p. 362. 740. On Ethelbald, *v.* v. 23, notes; for Ethelwald, cf. v. 12, notes.

Arnuuini . . . interempti] '740. Arwine filius Eadulfi occisus est die X Kal. Ian. feria VII;' S. D. ii. 38 (*i. e.* Dec. 23, this was not a Saturday in 740, but was in 741). The Eadwulf meant is probably the one who succeeded Aldfrid for two months; see on v. 18, *ad init.* It will be seen that S. D. says nothing about Eadbert; and the insertion of his name is probably a mere slip, as Thorpe suggests, Lappenberg, E. T. i. 213. Anyhow it cannot refer to Eadbert, King of Northumbria, as he was king till 758. Arnwin.

741. **Carolus rex Francorum**] This is Charles Martel the conqueror of the Saracens. His sons, Carloman and Pippin the Short (the father of Charlemagne), for a time divided the Frankish power; but in 747 Carloman resigned, and like Cædwalla of Charles Martel.

Wessex, went to Rome and became a monk, *v.* D. C. B. iii. 600, leaving the whole power in the hands of Pippin. Pauli thinks that the title 'Rex Francorum' shows that these annals in their present shape cannot be older than the tenth century; Forschungen zur deutschen Gesch., xii. 157.

745. On Ingwald, *v.* v. 23, note.

Herefrid. 747. This is probably the Herefrid to whom St. Boniface wrote the letter cited on v. 23.

750. The 'insurrection' of Cuthred against Ethelbald refers to the battle of Burford, which the Sax. Chron. places in 752, where see notes. Oengus is apparently Oengus (or Unust) mac Fergusa, King of the Picts, who died in 761, *inf.* It is difficult to see how he can have come into contact with Wessex. S. D., who incorporates this entry, omits the words 'et Oengusum;' ii. 40. I am inclined to think that the text is corrupt, and that these words, and probably also Eadbert's annexation of Kyle, are connected with an event which S. D., *u.s.*, places under 756, the successful joint expedition of Eadbert and Oengus against Alcluith or Dumbarton the capital of the Strathclyde Britons. We have seen Eadbert engaged against the Picts, 740, above. By 756 he would seem to have compelled them into alliance with him; cf. S. D. i. 48; Sax. Chron. 737, note. By Theudor is meant 'Teudubr filius Beli,' King of the Strathclyde Britons, who died 750; Ann. Camb.; in 752, Tigh.; cf. Lappenberg, i. 208. Who Eanred was I do not know. 'Campus Cyil' is Kyle, a district of Ayrshire; cf. Rhŷs, C. B. p. 118. On the relations between the Picts, the Dalriadic Scots, the Strathclyde Britons, and Northumbria at this time, see ib. 176–178; S. C. S. i. 290 ff.

The Picts.

Eclipses. 753. This is certainly the right year; though the editions give 756. 753 is the only year between 734 and 865 in which there was a solar eclipse followed by a lunar eclipse in the month of January. The lunar eclipse (partial, hence 'scuto') was on the date given in the text, Jan. 24; the solar eclipse was on Jan. 9, the fifth of the Ides. 753 was the sixteenth year of Eadbert (not fifteenth as Hussey says, *ad loc.*, who however was the first to suggest the right mode of emending the passage); we should therefore probably read: 'Anno DCCLIII, anno regni Eadbercti XVI, quinto Id. Ian.'

Boniface. 754. Bonifacius] This is the great Apostle of Germany. It would be impossible to discuss here the story of his eventful life. It is curious that Bede says nothing about him; and this fact a little weakens my argument in the notes to i. 13 with reference to Patrick. Boniface's life by Willibald is in Mon. Mog. pp. 429 ff.;

Pertz, ii. 331 ff. The former volume also contains the best edition of his letters. On the date of his death, see Oelsner, Jahrbuch des fränkischen Reiches unter König Pippin, pp. 489 ff. He decides for 754.

Redgerus] This is a mistake. Lullus or Lul, a West-Saxon, succeeded Boniface as archbishop of Mainz. Pauli however suggests that Hreðgar may have been his original name and that Lul was a mere nickname; *u. s.* pp. 157–159.

757. On these events, *v.* v. 23, notes and Sax. Chron. *s. a.* 755. The *story* of Cynewulf's death is placed by the Chron. under 755, but the formal entry of his slaying belongs to 784. The compiler of these annals must have misunderstood either the Chronicle or some common source from which they both drew.

p. 363. 758. See Sax. Chron. 757.

coelestis patriae uiolentia] Cf. Matt. xi. 12; Thorpe, Lappenberg, E. T. i. 214, wrongly takes 'uiolentia' with 'accepta'; as if Eadbert had been forcibly tonsured.

EXCURSUS ON THE PASCHAL CONTROVERSY AND TONSURE.

Tediousness of the Paschal controversy.

EADMER, in his life of Wilfrid, says that he had omitted his hero's arguments on the Paschal question, 'ne in re huic opusculo non necessaria aliquod fastidium legentibus inferremus;' c. 10. Most readers of Bede will be inclined to wish that he had taken a like course.

It would be impossible to enter fully into this controversy, without a knowledge of astronomy and mathematics as a basis of scientific chronology, to which I can make no pretensions. But the main points of difference between the Roman and Celtic Churches can be apprehended without touching on these thorny questions.

Points at issue between the Roman and Celtic Churches.

In the letter of Ceolfrid in v. 21, four rules are laid down; the first two derived from the law, the third from the Gospel, the fourth from considerations of religious symbolism [1].

(1) Easter must fall in the first month [2].
(2) In the third week of that month.
(3) On a Sunday.
(4) The paschal full moon must not fall before the vernal equinox [3].

Early controversies.

The earliest Paschal controversies had turned on No. 3. The Jewish Christians, with St. John at their head, observed the 14th of the month Nisan, the day of the Jewish Passover,

[1] Cf. cc. 6, 50, De Temp. Rat. In c. 61 Bede endeavours to ground the fourth rule also on Scripture; though he admits that the law 'aequinoctium nominatim non exprimit.' 'The Jews apparently had no rule about not keeping the passover before the equinox;' the only point considered in determining the first month being whether in sixteen days from the commencement of the month 'the barley would be sufficiently ripe for the observance of the rite of the firstfruits'; if not, a month was intercalated; D. C. A. i. 587. So Smith, p. 697. This may be true of the early days of the Jewish Commonwealth; it is certainly not true of the later. Cf. the extract from Anatolius in Eusebius, H. E. vii. 32: μαθεῖν δ' ἔστιν ἐκ τῶν ὑπὸ Φίλωνος, Ἰωσήπου, Μουσαίου λεγομένων, καὶ . . . τῶν ἔτι παλαιοτέρων . . . δεῖν τὰ διαβατήρια θύειν . . . μετὰ ἰσημερίαν ἐαρινήν. I owe the reference to Schürer, Gesch. d. jüdischen Volkes, i. 629.

[2] On the first month, cf. De Temp. Rat. cc. 11, 43, 51.

[3] On the four rules, cf. ib. cc. 61, 64.

regardless of the day of the week on which it might fall. The Gentile Christians, having no associations with the Passover, naturally attached their annual commemoration of the Resurrection to that first day which already in each week was kept in memory of it. The former custom prevailed in Asia, the latter in the West. In the Council of Nicaea, the Western custom became the rule of the Church, and those who adhered to the other view were stamped as heretics with the name of Quartodecimans[1].

The Celts not Quartodecimans.

On this point there was no controversy between the Roman and Celtic Churches. Bede more than once[2] refutes the unfair insinuations of some of the Roman party[3] that the Celts were Quartodecimans.

It must be admitted that the Celts themselves gave some ground for the charge by claiming for their practice the sanction of St. John's authority, which, as Wilfrid showed, would only be in point if they were Quartodecimans[4].

Roman claims unhistorical.

The Roman party, on their side, were equally unhistorical in asserting that the system which they followed had been that of the Church of Rome ever since the days of St. Peter[5].

Though their adversaries had not the knowledge to refute them, the Church of Rome had more than once changed its paschal practice, and the rules which were ultimately adopted in the Western Church were mainly worked out at Alexandria[6].

The third week of the first month, how reckoned.

Nor in principle was there any difference between the Celtic and Roman Churches as to the other three rules; the differences arose as to the mode of carrying them out. Thus in regard to the second rule: what was to be considered the third week of the first month? The Celts reckoned it from the 14th to the 20th of the moon inclusive[7]. The Latins had originally reckoned it from the 16th to the 22nd[8]. The reason for this rule was to make it

[1] D. C. A.; Smith, pp. 696, 697. The Council of Nicaea did not, as is often asserted, lay down rules for the finding of Easter; but it fixed the celebration to Sunday, and enjoined uniformity; Ideler, ii. 206 ff.

[2] H. E. iii. 4, 17, pp. 135, 162.

[3] *e. g.* Wilfrid, Eddius, cc. 12, 14, 15. Aldhelm, H. & S. iii. 271; and probably Pope John IV, H. E. ii. 19, and notes.

[4] Eddius, c. 10; H. E. iii. 25, pp. 184–186.

[5] Ib. p. 185, v. 21, p. 337; cf. Smith, p. 693.

[6] Opp. vi. 181: 'Aegyptus mater artium docet.' ib. 206, 'Aegyptii quos calculandi esse peritissimos constat.' So H. E. v. 21, p. 339: 'Aegyptii . . . prae ceteris doctoribus calculandi palmam tenent.' Opp. vi. 235: 'apud Aegyptios huius supputationis antiquitus tradita uidebatur esse peritia.'

[7] H. E. ii. 2; iii. 28 (British); iii. 3, 25; v. 21 (Irish and Pictish).

[8] Ceolfrid, or Bede, refutes this view, H. E. v. 21, p. 338, but without specifying the persons aimed at. Conversely in the De Temp. Rat. c. 59.

possible for Good Friday[1] to fall on the 14th of the moon, the day on which Christ was believed to have suffered[2].

Ultimately the Alexandrian rule prevailed, which was to reckon it from the 15th to the 21st. It is on this point that most of the argument is expended in iii. 25 and v. 21; the other points being treated as subordinate.

It is plain that a divergence of a week would frequently be the result of this difference. For whenever the 14th of the moon fell on a Sunday, the Celts would celebrate Easter on that day, whereas the Romans would defer it to the following Sunday. This is precisely the case which Bede represents as occurring in the household of Oswy of Northumbria, where the king, who followed the Celtic use, would sometimes be celebrating Easter, while the queen, in accordance with the Roman rule, was still fasting in Holy Week[3].

Cycles.

Closely connected with this was the question of the cycles[4] used for determining on what date the 14th of the moon would fall[5]. Ultimately the Alexandrian cycle of nineteen years, as finally amended by Dionysius Exiguus, was adopted by the Roman Church; whereas the Celts continued to use an older cycle of eighty-four years[6]. What amount of divergence might arise from this cause I do not know. Bede does not often refer to the question of cycles. In iii. 4, p. 134, he speaks of the community of Iona as following 'dubii circuli;' and rightly attributes their error to the want of constant communication with the outer world[7]. Indeed, considering the difficulty of communication,

Bede refutes the Latins by name, whereas the Celts, though refuted, are not mentioned expressly.

[1] The πάσχα σταυρώσιμον, Easter being the πάσχα ἀναστάσιμον; Ideler, ii. 205.

[2] Bede, *u. s.*, says of this party: 'eligentes potius in lunam XXII^am^ diem festi paschalis extendi quam dominicam passionem ante lunam XIV^am^ ullatenus inchoari.' Bede himself strongly holds the view that the crucifixion took place on the 15th of Nisan; *u. s.* cc. 47, 61; Opp. vi. 242, 260–262; i. 167. This is the view which underlies the synoptic narrative, while the other seems implied in that of the fourth gospel.

[3] H. E. iii. 25, p. 182. This occurred in the years 645, 647, 648, and 651, D. C. A. According to Stevenson, p. 221, it would have occurred again in 665. If this is correct, it would explain the holding of the synod in 664. The main reason for excluding the 14th of the moon, was to prevent the possibility of the Christian Easter falling on the same day as the Jewish passover. And this principle was laid down by the Council of Nicaea; Bright, p. 195.

[4] On the cycles, cf. Bede, *u. s.* cc. 43, 44.

[5] 'Sextus [decennouenalis] circuli locus amplectitur lunas XIIII primi mensis,' *u. s.* c. 59.

[6] Ideler, ii. 295.

[7] So Wilfrid in H. E. iii. 25, p. 188.

'the wonder is how . . . a unanimous Easter was obtainable at all[1].'

Wilfrid alludes to the cycle of nineteen years, which he ascribes to Anatolius[2]. Ceolfrid also cites it, and represents it as having come down from apostolic times[3]. Bede mentions the cycle of eighty-four years, once in connexion with the British[4] and once in connexion with the Pictish Easter[5]; and as the Picts were converted from Iona, this is conclusive as to the Easter of the latter community; and through them, as to that of the Northern Irish[6].

The first month of the year.

The first and fourth rules are closely connected. What is (for Paschal purposes) to be considered the first month of the year? The answer is—that in which the full moon falls on or after the vernal equinox. If the full moon falls before the vernal equinox then that month is the last of the old year and not the first of the new[7].

[1] H. & S. ii. 99. [2] H. E. iii. 25, p. 187. [3] ib. v. 21, p. 341.
[4] ib. ii. 2, p. 81. [5] ib. v. 21, p. 346.

[6] Mr. Anscombe (Obit of St. Columba) alone of all the authorities which I have consulted denies that the Irish church used a cycle of eighty-four years, on the ground (1) 'that the Irish church would not celebrate earlier than March 25,' [see below]; (2) 'that the cycle of LXXXIV indicates celebrations on March 21, 22, 23, and 24,' p. 4. But it does not seem to me at all impossible that the Celts might follow a certain cycle generally, and yet desert it when it conflicted with their rule about the equinox. Thus Bede, De Temp. Rat. c. 51, taunts Victorius with the inconsistency of his paschal rules: 'si magis obseruandum quod Aegyptii docent autumas, quare non illorum per omnia scientiam sectaris.' And as a matter of fact, in an eighty-four years' Easter cycle published by Muratori in vol. iii. of his Anecdota ex Ambrosiana Bibliotheca, alternative dates for Easter are added by the compiler in several cases, because the dates given in the cycle sinned against the Easter rules which he observed; Ideler, ii. 244, 252, 253; but in any case arguments of this kind cannot override the plain words of Bede. On the passage in ii. 2, p. 81, with reference to the British Easter 'quae computatio LXXXIIII annorum circulo continetur,' Mr. Anscombe says: 'By this I understand . . . that the date in April [the 21st], which restricted the celebration of the Latins who used the cycle of LXXXIV, likewise restricted the celebration of the Irish and Britons,' pp. 8, 9. Even if this very forced interpretation could apply here, I do not see how it could apply to the similar phrase in v. 21, p. 341, where, speaking of the orthodox Easter, Ceolfrid says: 'hic . . . computus paschae decennouenali circulo continetur.' The meaning surely in both cases is: 'this mode of reckoning Easter is comprised in (which is nearly equivalent to saying "is regulated by") a cycle of so many years.' Least of all can any such explanation touch the statement of Bede in v. 21 *ad fin.*, that after the reception of Ceolfrid's letter, the Picts universally adopted 'circuli paschae decennouenales, oblitteratis per omnia erroneis LXXX et IIII annorum circulis.' Moreover it must be remembered that Bede nowhere makes any distinction between the different branches of the Celts (in whom for this purpose the Picts may be included), but implies that they all laboured under the same errors; cf. ii. 4; iii. 25; v. 22; pp. 87, 88, 184, 347.

[7] H. E. v. 21; pp. 338–341; De Temp. Rat. cc. 30, 51, 62.

The equinox.

This leads however to the further question—when is the vernal equinox? The Roman Church, again following the lead of Alexandria, placed it at March 21[1]; the Celts at March 25. This, it is plain, might cause a divergence of a lunar month. For if a full moon fell between those dates the Romans would consider that that was the Paschal moon; whereas the Celts would wait for the next full moon. An instance of this occurred in the year 631 when the Roman Easter fell on March 24th, and the Irish on April 21st; and some Irish delegates who were at Rome on this very question, had ocular demonstration of the extent to which they differed from the rest of the Church[2].

The Easter limits.

Another point of difference between the Churches was as to the limits between which Easter might fall. The anterior limits were the result of their respective views as to the equinox, combined with their modes of reckoning the third week of the first month.

Thus the Romans placing the equinox at March 21, the earliest possible paschal moon was that of which the 14th or full moon fell on that date. The 14th itself being excluded, March 22 was the earliest possible date for Easter Day. For the Celts who placed the equinox at March 25, and allowed the celebration of Easter on the 14th, March 25 itself was the earliest possible date[3]. As to the posterior limit, the Celts, keeping in this as in other points the old Latin rules, refused to celebrate later than April 21; while for the Romans, who allowed the 14th of the paschal moon to fall as late as April 18[4], April 25 was the latest date for Easter Day. This explains the passage in v. 22, pp. 347, 348, where Bede speaking of the death of Egbert at Iona on Easter Day, which in that year (729) fell on April 24, according to the Roman use, to which Egbert had converted the Iona monks, says: 'Mira autem diuinae dispensatio prouisionis erat, quod uenerabilis uir non solum in pascha transiuit de hoc mundo ad Patrem; uerum etiam cum eo die pascha celebraretur, quo numquam prius in eis locis celebrari solebat.'

Bitterness evoked by the question.

We have evidence of the bitterness of feeling which these controversies evoked in the statement of Laurentius, Mellitus, and Justus, that the Irish bishop Dagan refused even to eat in the same inn with them[5]; and in that of Aldhelm that the British priests beyond the Severn not only declined to join in any act of

[1] The Latins had originally placed the equinox at March 18; cf. De Temp. Rat. c 51; Opp. vi. 246. Hence the possibility of having Easter as early as March 21, as mentioned in the last note but one.

[2] S. C. S. ii. 160, 161.

[3] Cf. De Temp. Rat. c. 30; Opp. vi. 206.

[4] Cf. De Temp. Rat. cc. 51, 59; Opp. vi. 248, 256.

[5] H. E. ii. 4, p. 88.

worship or social life with the Saxons, but would cast any fragments of food left by them to dogs and swine, and refused even to use the same dishes, &c., until they had been thoroughly scoured with sand or cinders[1]. On the other side the Penitential of Theodore treats all British and Irish bishops as excommunicate, and all their acts as invalid[2].

The earlier Paschal controversies had sometimes, though not always, caused similar exasperation[3]. But in all these cases it is probable that the controversy was only the occasion for the venting of a bitterness which had much deeper roots in racial and other antipathies[4].

Another point on which the Roman and Celtic Churches were at issue was the question of the tonsure; 'nam et de hoc quaestio non minima erat;' viz. at the synod of Whitby[5]. It also formed a great subject of discussion between Ceolfrid and Adamnan, and between Ceolfrid and Naiton[6]. It was however less bitterly contested than the Easter question, and differences on this point were not regarded as a ground for refusing communion[7]. The tonsure.

There were three forms of tonsure known in the seventh and eighth centuries[8]: Three forms.

(1) The Oriental; which claimed the authority of St. Paul[9], and consisted in shaving the whole head. Hence Theodore, who Eastern.

[1] H. & S. iii. 271; cf. ib. 254.

[2] II. ix; H. & S. iii. 197. A much too rose-coloured view of these controversies is taken in a letter of Peter the Venerable to St. Bernard: 'Nec apud antiquos ipsius paschalis temporis dissonantia, nec apud modernos ipsius sacrificii Christiani inter Graecos et Latinos nota uarietas charitatem laedere uel schisma gignere potuerit. . . . Alio tempore Oriens, alio Occidens, alio in eadem Britanniae insula Angli, alio Scoti, Christiani scilicet antiquiores, Pascha Domini celebrabant;' Migne, Pat. Lat. clxxxii. 403; cited by M. & L. p. 277. The Irish seem to have come to blows over the question; see on H. E. v. 13.

[3] D. C. A. i. 589.

[4] Cf. Bede's statement in H. E. ii. 20, p. 125, that the Britons in his own day treated the English as heathen; and the bitterness, so unlike his usual tone, with reference to Laurentius' attempt to convert the British bishops to the orthodox Easter, &c.: 'quantum haec agendo profecerit, adhuc praesentia tempora declarant;' ii. 4, p. 88.

On the Paschal question generally *v.* D. C. A. *s. v.* 'Easter'; Smith, Appendix IX; Ideler, ii. 191 298; Werner, pp. 127-142. For the history of the controversy in the British isles cf. Bright, pp. 76 ff., 96 ff., 166, 167, 194 ff., 243, 419; Rs. Ad. pp. 26 28, 347, 379, 380; H. & S. i. 112, 113, 152, 153, 202 204, 673, 674; ii. 77, 99; iii. 268-273; S. C. S. ii. 7-13, 148 ff., 159 ff., 171 ff., 219, 278 ff.; Anscombe, *u. s.* From all these authorities I have learned much, but I have tried to work out the subject for myself, as far as my knowledge would permit.

[5] H. E. iii. 26 *ad init.*; cf. ib. 25, p. 183.

[6] Ib. v. 21, pp. 333, 341-346.

[7] Ib. p. 344.

[8] Cf. M. & L. p. 295.

[9] An idea based on Acts xviii. 18.

bore this tonsure, had to let his hair grow for four months before he could be tonsured and ordained after the Roman fashion [1].

Celtic. (2) The Celtic; this consisted in shaving the whole front of the head from ear to ear, the hair being allowed to hang down behind. The Roman party attributed the origin of this tonsure to Simon Magus [2]; though some traced it up to the swineherd of Loegaire, the Irish king who opposed St. Patrick [3]. The fact that it was common to all the Celts, both insular [4] and continental [5], is a sufficient refutation of this view, if it needed refutation. Some of the Celts claimed for this, as for their Easter practices, the authority of St. John [6].

Roman. (3) The Roman; this consisted in shaving only the top of the head, so as to allow the hair to grow in the form of a crown [7]. The Roman party traced the origin of this to St. Peter.

It is needless to say that these pretended origins are quite unhistorical. The early history of the tonsure is naturally lost in obscurity. It is not improbably connected with the primitive idea that long hair is the mark of a freeman, while the shaven head marks the slave [8]. As to the particular form of it, it is possible that here, as in their Easter practices, the Celts were merely perpetuating an older system which had become obsolete elsewhere.

1 H. E. iv. 1, p. 203; cf. Cambro-British Saints, p. 235.
2 H. E. v. 21, pp. 342, 343, and notes; Aldhelm in H. & S. iii. 270; Gildas, ib. i. 113.
3 H. & S. i. 113.
4 'Capita sine corona praetendunt' of the Britons of Bede's own day; H. E. v. 22, p. 347.
5 H. & S. ii. 78, 79, 99, 100.
6 Three Fragments of Irish Annals, p. 112.
7 'Tonsura coronae,' H. E. iii. 26, p. 189; 'in coronam adtonderi,' v. 21, p. 343; 'forma . . . coronae . . . spineae,' ib.; 'sub figura coronae perpetis,' v. 22, p. 347.
8 See notes on H. E. v. 21.

HISTORIA ABBATUM AUCTORE BAEDA.

§ 1.

P. 364. Incipit uita] On the date and character of Bede's lives of the abbots, see Introduction, pp. xlv–xlvii, cxlviii. On the MSS. ib. §§ 39, 40; cf. Hardy Cat. i. 366–368, 413, 414. Lives of the Abbots.

Biscopus . . . Benedictus] So v. 19, p. 323; cf. iv. 18, p. 241: 'Biscop cognomine Benedictus.' From this it would seem that the name Benedictus was not his original name, but was taken in maturer life, possibly at the time when he 'entered religion.' Eddius, c. 3, calls him 'quidam Biscop Baducing'; where 'Baducing' is no doubt a patronymic. The strangeness of the name Biscop has been often animadverted on. Kemble called attention to the fact that it occurs in the 'genealogia Lindisfarorum' in Fl. Wig. i. 253; the father of that Biscop being, curiously enough, Beda. It is probably a mere accident of language that this name happens to coincide with the Saxon equivalent of 'episcopus.' The heading in Migne's edition to Bede's homily for this Benedict's day, 'Sermo in natale sancti Benedicti episcopi,' is probably due to some scribe or editor who translated the name 'Biscop' as if it were a title; Pat. Lat. xciv. 224, cited by M. & L. p. 341. See on Benedict Biscop, Dr. Stubbs' article in D. C. B. Benedict Biscop.

iuxta ostium . . . Uiuri] Wearmouth.

uenerabili ac piissimo] *v. s.* on v. 19; W. M. notices this tribute of Bede to Egfrid: 'Beda, adulari nescius, eum in libro de uita abbatum suorum piissimum et Deo dilectissimum uocat;' i. 57. Egfrid.

Gregorii uerbis] Dialogi, Lib. ii. *ad init.*

gratia Benedictus et nomine] cf. Bede himself: 'reuerendissimus pater, nomine et uita Benedictus;' Opp. ix. 12. So the work of Bishop Felix was 'iuxta sui nominis sacramentum,' ii. 15, p. 116. On the fondness of Bede and others for finding a significance in names, cf. Introd. p. lvii, note. Significant names.

nobili . . . stirpe . . . nobilitate mentis] For this contrast cf. on ii. 7.

Noble by service.

minister] *i. e.* 'gesîð,' 'thane.' The words which follow are interesting, as giving an instance of the grants of land made by kings to their comitatus; cf. S. C. H. i. 148–158. It is noteworthy, that wherever in Bede nobility is spoken of, what is implied is either connexion with the royal family, or service in the royal comitatus. On the growth of the noble by service, cf. S. C. H. i. 152–158.

p. 365. militiam . . . militans] For this contrast cf. iii. 23, note.

'Shall receive an hundred-fold.'

ut centuplum acciperet] Bede's homily for Benedict's day is largely a commentary on this saying; cf. Opp. v. 183, 184; Opp. Min. p. 337: 'Reliquit domos et agros, quos habuerat, pro Christo, de quo agrum semper uirentis paradisi, et domum non manufactam, sed eternam in coelis se accipere sperabat. Reliquit uxorem et filios, non quidem uxorem acceptam, et filios ex ea carne natos; sed uxorem prorsus accipere, ex qua filios habere posset, castitatis amore contempsit, malens ad illa centum quadraginta quatuor millia electorum pertinere, qui cantant canticum nouum ante sedem Dei et Agni, quod nemo potest dicere nisi illi [Apoc. 14]. Hi enim sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati, et sequuntur Agnum quocunque abierit. Et accepit centuplum, quando non in his solummodo, sed et in transmarinis eum partibus plurimi in domos suas recipere uiantem, suorum fructibus agrorum reficere desiderabant, quando matronae perplures illi, quando uiri Deo deuoti pro animi constantis excellentia non minori quam coniugibus aut parentibus propriis, dilectionis instantia seruiebant. Accepit centuplum domus et agros, quando loca haec in quibus monasteria construeret, adeptus est. Uxorem si dimisisset pro Christo et hoc centuplum acciperet, quia nimirum centuplum maius esset tunc meritum caritatis inter continentes propter fructum spiritus, quam inter lasciuientes quondam propter desiderium carnis. Filios, quos carnaliter habere despexit, centuplum accipere meruit spirituales. Centenarius quippe numerus, ut saepe dictum est, perfectionem figurate significat. Nos namque sumus filii eius, quos in hanc monachicae deuotionis domum pius prouisor induxit nos sumus filii eius, si iter uirtutum eius imitando tenemus; nos sumus filii eius, si non a semita regulari, quam docuit, torpendo deflectimus.'

§ 2.

Benedict's first visit to Rome.

Romam adiit] He left Britain in 653, in company with Wilfrid, but left him at Lyons, being apparently annoyed at Wilfrid's delay there. See on v. 19. Elmham seems to put this

journey under 654, p. 185, and so Pagi, cited by Stevenson, *ad loc.* If he was twenty-five at this time, he must have been born in 628.

Alchfridus] On him see iii. 14, 21, 24, 25, 28; v. 19.

Romam rediit] Fl. Wig. places this second journey to Rome in 665, which is probably an inference from the statements of Bede that Benedict spent two years at Lérins, and that he returned to Rome about the time of Wighard's arrival there, § 3; for Florence, following the Sax. Chron. E, places the mission of Wighard in the year 667. Yet Florence himself places Benedict's third visit to Rome in 668, after Wighard's death. Second Visit.

cuius supra] These words, as Hussey remarked, cannot be part of the original text of Bede, but must be due to some scribe who forgot that the Hist. Eccl. was written after the Hist. Abb.

Uitaliani papae] 657–672; cf. *sup.* iii. 29; iv. 1.

insulam Lirinensem] Lérins, a group of islands off the coast of Cannes. On the importance of the Monastery of Lérins, as a school of discipline and learning, *v.* Greith, Altirische Kirche, Book i. ch. 3; D. C. A. ii. 1208; Werner, p. 25. Lérins.

§ 3.

P. 366. desiderio satisfecit] His third visit to Rome.

miserat Ecgberchtus] See on iii. 29; iv. 1.

quatinus . . . susciperet] I can hardly believe that this is to be taken literally as meaning, that in the course of seventy years, (597–667), none of the Roman missionaries had learnt a word of the native language. Mr. Green however takes it so; M. E. p. 326; cf. iii. 7, p. 140, 'pertaesus barbarae loquellae,' and note; iii. 25, p. 184, and note. Roman missionaries and the native language.

relicta peregrinatione] Because, as Bede says in the Homily on him, he had gone abroad, 'ibidem totum uitae suae . . . exacturus, si non apostolica domini papae prohibuisset auctoritas, qui eum propter ducendum Brittaniam sanctae recordationis archiepiscopum Theodorum in patriam redire praecepit;' Opp. v. 182; Opp. Min. p. 336. Benedict and Theodore.

p. 367. uenerunt Cantiam] Spring, 669. This shows that Benedict came to Britain with Theodore, and was not detained in Gaul with Hadrian.

suscepit monasterium] On the chronological difficulties connected with this passage, cf. iv. 1, *ad fin.*, notes. Fl. Wig. i. 29, follows the present passage; W. M. makes Benedict's resignation of the abbacy to Hadrian a special instance of his 'patientia'; i. 59; G. P. p. 328. Benedict Abbot of St. Peter's, Canterbury.

§ 4.

duobus annis] If this is correct, he must have left Britain in 671, and so Fl. Wig. i. 29.

Fourth visit to Rome.

tertium de Britannia . . . iter] It was his third journey from Britain, but it was his fourth visit to Rome; the third having been made from Lérins, § 2, *ad fin.*

Books collected.

libros . . . non paucos] So on his fifth visit, § 6, and on his sixth, § 9. On the importance of these books for Bede's own development, see Introduction, pp. xviii, xix.

Cenwalh.

Counualh] On him see iii. 7; iv. 12, notes. The Sax. Chron. places his death in 672; if this is correct, that must also be the year of Benedict's return.

Transhumbranae regionis] See on i. 15, p. 31.

Romae uel circumquaque] In § 11, pp. 374, 375, Benedict speaks of having compiled the rules of his community from those of seventeen monasteries, which he had visited in his travels; *v.* note, *a. l.*

quantas . . . reliquias] So on his fifth visit, § 6, p. 369.

Foundation of Wearmouth.

septuaginta] The Hist. Anon. says fifty, increased by subsequent gifts of kings and nobles.

de suo largitus] This 'de suo,' is specially emphasised in the Homily: 'reges saeculi, cognito uirtutum eius studio, locum ei monasterii construendi non ab aliqua minorum personarum ablatum, sed de suis propriis donatum dare curabant;' Opp. v. 182; Opp. Min. p. 336. This seems to show that such vicarious generosity was not uncommon in those days. So in the same way St. Botulf, the founder of Icanhoe, begs the king: 'non ut aliquem regia uiolentia de hereditario iure causa sui depellat, sed potius ut de incultis terris suis sibi . . . concedat;' Mab. AA. SS. iii. 5; cf. W. M. i. 133.

Date.

p. 368. anno . . . quarto . . . Ecgfridi] So Hist. Anon. § 7. This again is in favour of the view taken above, that Egfrid came to the throne in Feb. 671, and not in 670. For if the latter were the case, only so much of the year 674 as precedes Feb. 15 would fall into his fourth year; see on iv. 5; cf. Ann. Lindisf.: '674. Benedictus cepit monasterium ad Weremutham;' Pertz, xix. 504.

§ 5.

Date.

Nec . . . interiecto] Bede therefore places this journey to Gaul in 675. The Hist. Anon. § 7, says: 'secundo fundati monasterii anno.' The difference need not be great; but as Bede certainly had the Hist. Anon. before him, we must suppose that he

deliberately corrected it; cf. the Homily: 'quamdiu sospes erat corpore, pro gloria sanctae Dei ecclesiae, et maxime pro huius monasterii pace, honore, et quiete semper laborare perstabat; toties mare transiit, nunquam, ut est consuetudinis quibusdam, uacuus et inutilis rediit, sed nunc librorum copiam sanctorum, nunc reliquiarum beatorum martyrum Christi munus uenerabile detulit, nunc architectos ecclesiae fabricandae, nunc uitri factores ad fenestras eius decorandas ac muniendas, nunc cantandi, et in ecclesia per totum annum ministrandi secum magistros adduxit, nunc epistolam priuilegii a domino papa missam, qua nostra libertas ab omni extrinseca incursione tutaretur, apportauit, nunc picturas sanctarum historiarum, quae non ad ornatum solummodo ecclesiae, uerum etiam ad instructionem intuentium proponerentur, aduexit, uidelicet ut qui literarum lectione non possent opera Domini et Saluatoris nostri, per ipsarum contuitum discerent imaginum. Qui in his et in huiusmodi rebus ideo tam plura laborare studuit, ne nobis sic laborandi remaneret necessitas; ideo toties transmarina loca adiit, ut nos omnibus scientiae salutaris dapibus abundantes intra monasterii claustra quiescere, et cum secura libertate Christo seruire queamus;' Opp. v. 184, 185; Opp. Min. pp. 337, 338.

cementarios] So Wilfrid returned 'cum cantoribus Ædde et Eonan, et caementariis, omnisque paene artis institoribus;' Eddius, c. 14. The Hist. Anon. § 7, says that Benedict obtained these 'architectos' from his friend Abbot Torthelm. Masons.

lapideam . . . aecclesiam] See on ii. 14.

uitri factores] Cf. the Homily cited above, and a letter of Cuthbert, abbot of Wearmouth and Jarrow (the author of the letter on Bede's death) to Lullus, archbishop of Mainz (755 × 786): 'si aliquis homo in tua sit parrochia (= diocese) qui uitrea uasa bene possit facere, cum tempus adrideat, mihi mittere digneris, . . . quia eiusdem artis ignari et inopes sumus;' Mon. Mog. p. 301. So Wilfrid at York: 'per fenestras introitum auium et imbrium uitro prohibuit, per quod tamen intro lumen radiabat;' Eddius, c. 16, which breathes the writer's sense of wonder at the 'artificium eatenus incognitum.' Makers of Glass.

discere fecerunt] It would seem from Cuthbert's letter that the knowledge of the art soon died out again, at any rate at Wearmouth.

§ 6.

P. 369. quarta . . . profectione] *i. e.* his fourth journey from Britain; his fifth visit to Rome. Ceolfrid accompanied him; § 7; Fifth visit to Rome.

cf. Hist. Anon. §§ 9, 10; iv. 18, p. 241: where it is said 'honorifice a . . . papa Agathone susceptus est,' which shows that they cannot have reached Rome before summer, 678, as Agatho was not consecrated till June or July, 678. Yet Fl. Wig. puts this visit under 676.

primo, &c.] Cf. Homily, cited on § 5.

accepto . . . archicantore] See iv. 18, and notes. They returned to Britain in 679, or early in 680.

Royal licence.

cum licentia . . . acceptam] The conflict between the Northumbrian crown and the Roman see about Wilfrid may have led Bede to lay such stress on this point. Wilfrid's first appeal to Rome took place just at this time, viz. in 679, and Benedict and John did not leave Rome till after the discussion of that appeal had begun. Agatho's privilege was confirmed by Egfrid in a Northumbrian synod; § 15, *ad fin.* That synod cannot be earlier than 679, and may be as late as 680; cf. H. & S. iii. 126, 135.

Pictures.

picturas] Cf. § 9, *infra.*

p. 370. etiam litterarum ignari] So Gregory I, writing to Serenus, bishop of Marseilles, in 599, says: 'idcirco pictura in ecclesiis adhibetur, ut hi, qui litteras nesciunt, saltem in parietibus uidendo legant, quae legere in codicibus non ualent;' R. P. p. 133. So Wilfrid, 'adductis secum ex partibus transmarinis artificibus, . . . ad deuotionem rudis adhuc plebis conciliandam, [ecclesiam Hagustaldensem] picturis et caelaturis . . . decorauit;' Raine's Hexham, i. 175; cf. Bede's Homily, cited on § 5. In his 'De Templo Salomonis' there is an interesting passage in which he argues against the iconoclasts of his day: 'qui putant lege Dei prohibitum ne . . . rerum similitudines sculpamus, aut depingamus in ecclesia. . . . Si enim licebat serpentem exaltari aeneum in eremo . . . cur non licet exaltationem Domini . . . in cruce . . . ad memoriam fidelibus depingendo reduci, uel alia eius miracula, . . . cum horum aspectus saepe multum compunctionis soleat praestare contuentibus, et eis quoque, qui litteras ignorant, quasi uiuam Dominicae historiae pandere lectionem.' His conclusion is: 'non . . . imagines rerum . . . facere, sed . . . idolatriae gratia facere, . . . esse prohibitum;' Opp. viii. 336, 337. On the history of the controversy, see article 'images' in D. C. A., especially pp. 813, 814, 816, 817. On the religious use of the arts, cf. Opp. vii. 81: 'erant in populo Dei uiri docti in cuncta opera aeris et ferri, necnon et argenti et auri; sed hos ipse hanc artem ad distinctionem sui tabernaculi transferre praecepit.' Alcuin, in 790, asks a correspondent to send him 'pigmenta multa de sulfure bene et coloribus ad picturas;' Mon. Alc. p. 170.

extremi discrimen examinis] Every traveller can bear witness to the fascination which this subject had for mediaeval art.

§ 7.

decem et septem] The Haa. § 11, says 'twenty-two.' It is a confusion of XVII and XXII. Which is correct I cannot say.

Ceolfrido] For the history of Ceolfrid, prior to his joining Benedict, see Hist. Anon. §§ 1–5, and notes.

consultu . . . Ecgfridi] Egfrid himself marked out the site for the altar; Haa. § 12.

monasterium . . . construxit] This is the foundation of Jarrow. It stands at the confluence of the Don and of the Tyne, and was known as the 'port of king Egfrid': 'Dani . . . portum Egfridi regis, id est Gyruum, uastantes monasterium ad ostium Doni amnis depraedantur;' S. D. i. 51; cf. Sax. Chron. D. E. 794: 'æt Done muþan.' The dedication inscription of the church still exists. I copy it from a photograph in the possession of my father, the Rev. M. Plummer: ✠ DEDICATIO BASILICAE SCI. PAVLI VIIII [not VIII, as Smith, followed by Stevenson and Moberly], KL. MAI ANNO XV ECFRIDI REG. CEOLFRIDI ABB. EIVSDEM QQ' [quoque] ECCLES. D̂O [Deo] AVCTORE CONDITORIS ANNO IIII. If Egfrid came to the throne in Feb. 670, the 9th of the Calends of May in his fifteenth year would be April 23, 684; but if his accession date was Feb. 671, it would be April 23, 685. It is in favour of 685 that April 23 was a Sunday in that year; and this in turn confirms what I have said on iv. 5. If this was in the fourth year of Ceolfrid's abbacy, the foundation of the monastery would fall between April, 681, and April, 682. The data in Hab. and in Haa seem sometimes to favour one year and sometimes the other. Fl. Wig. places it in 682, Ann. Lindisf. in 681; Pertz, xix. 504. Foundation of Jarrow.

Romam . . . adierat] See notes on § 5.

p. 371. nam et . . . Petrum] See notes on ii. 4. Mabillon, AA. SS. ii. 1005, in a note on this passage, has collected other instances.

Gregorius scribit] Dial. ii. 3, *ad fin.*

§ 8.

nono . . . anno] The ninth year from 674 would be 682-683. What is said by Bede, § 14, *ad fin.*, seems to fix it to 682. Eosterwine had been previously left in charge of the monastery in 678, when Benedict and Ceolfrid went to Rome; Haa. § 10. Eosterwine.

patruelis] 'cousin'; strictly speaking, the son of a father's brother.

ut neque . . . offerendum] It seems to be implied that such conduct was unusual.

militia spiritali] See on iii. 23.

uentilare, &c.] On manual labour in monasteries, see Introduction, p. xxv.

p. 372. **ferrum malleo domando**] Cf. the story of the reprobate brother in v. 14, who was 'fabrili arte singularis,' and note *a. l.*

in secretiori . . . aede] This may mean the monastic infirmary; cf. the account of Cædmon's death, iv. 24; or it may be some place of religious retirement like that used by Cuthbert and Eadbert on Lindisfarne; iv. 30, p. 276.

nonas Martias] March 7th.

uiginti IIII^or^ . . . agebat] Florence places Eosterwine's death in 685; but the monastery was only founded in 674; twelve years added to that gives 686 as the earliest possible date for Eosterwine's death; four years deducted from this gives 682 as the date of his appointment as abbot, which confirms what was said above; seven years deducted from 686 gives 679 as the date of his priesthood; twenty-four years deducted from 674 gives 650 as the date of his birth.

p. 373. **terrenos . . . relinquens**] These words form a hexameter verse, but I do not know whence it comes. It is an evident reminiscence of Verg. Aen. vi. 732: 'Terrenique hebetant artus moribundaque membra,' which very verse Bede cites, Opp. viii. 233.

§ 9.

Benedict Biscop's sixth visit to Rome.

non multo post] It is impossible to say exactly what space of time is meant by this. Fl. Wig. places this journey of Benedict's in 684. It was the fifth from Britain, the sixth absolutely. He certainly did not return till after Eosterwine's death; § 10; *i. e.* not till 686 at the earliest.

innumeris . . . donis] See §§ 4, 5, 6, and notes.

in monasterio maiore] *i. e.* Wearmouth.

item serpenti . . . conparauit] Cf. John iii. 14: 'et sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto: ita exaltari oportet Filium hominis,' and the passage from the 'De Templo,' cited on § 6.

closerica] 'all of silk;' *v.* Ducange, *s. v.* 'holosericus.'

ab Aldfrido . . . consiliariis] Note the co-operation of the witenagemót with the king in grants of land; *v.* S. C. H. i. 130–132; Kemble, ii. 224 ff.

§ 10.

P. 374. grassante pestilentia] For the visitations of the plague in the seventh century, see on iii. 27. It was specially fatal to the aggregations of men in monasteries; cf. the case of Lindisfarne, cited in Introd. p. xxxii, from Vita Cudb. c. 27; Selsey, iv. 14; Wearmouth, here; Lastingham, iii. 23, *ad fin.* The Plague in monasteries.

uirum . . . substitutum cognouit] W. M. represents Benedict's acquiescence in the election of Sigfrid as another special instance of his 'patientia;' cf. on § 3, *ad fin.*: 'quod, dum per alienas terras cursitat diu absens, subintroductum a monachis Wirensibus, se inconsulto, abbatem aequanimiter, immo magnanimiter, tulerit, domumque reuersus parilem illi honorem in consessu et in omni porro potestate communicauerit;' i. 59, 60; G. P. p. 329. The word 'subintroductum' (see on iii. 7) stamps the proceeding with a note of blame, which is wholly absent from Bede's narrative. Election of Sigfrid.

§ 11.

studebant . . . uacare] Cf. the account of Bede's own death, Introd. pp. lxxii ff., clx ff., and that of Hild, iv. 23. Bede has expanded, greatly to our profit, the account of the sickness and death of Sigfrid and Benedict given by the Hist. Anon. §§ 15–18 He may have been an eye-witness of much that he describes. Sickness of Benedict and Sigfrid.

ex decem . . . contradidi] Cf. the Homily: 'non pro suo captu decreta nobis statuens, sed antiquorum statuta certissima monasteriorum, quae in peregrinatione didicerat, sibi suisque obseruanda proponens;' Opp. v. 182; *supra*, § 4; and Hist. Anon. § 6.

p. 375. ne quis . . . generis prosapiam] It would seem therefore that this was becoming a custom and a danger. See note on iv. 26; Introd. p. xxxv.

quam ut frater meus] Cf. Bede on Prov. xxvii. 10: 'melius est tibi uicinus aliquis, qui tibi animum fraterna societate connectit, quam germanus frater, qui iura fidei et pietatis communia habere tecum negligit;' Opp. ix. 157.

ne deforis aliunde] Cf. Theodore, Penitential, II, vi. 1: 'fratres eligant sibi abbatem de ipsis, si habent; sin autem, de extraneis.' Legatine Synods (787), § 3: 'ex ipsis eligantur pastores, . . . sin autem in coenobio illo talis uir minime reperitur, de alio eis coenobio talis mittatur;' H. & S. iii. 195, 450.

regula] Regula Benedict. c. lxiv, 'De ordinando Abbate.' On the Benedictine rule, *v.* D. C. A. i. 187 ff.

accito episcopo] See below, §§ 17, 20, and reff.

p. 376. caeteris . . . praeferendum] An interesting passage on the growth of primogeniture.

§ 12.

duobus in choris] Cf. Lightfoot, App. Ff. II. i. 30, 31, 51, 231; D. C. A., *s. v.* 'Antiphon.'

§ 13.

P. 377. non tam carnis necessitudine] Therefore Ceolfrid, as well as Eosterwine, was related to Benedict, and of noble birth; Hist. Anon. § 2. His father was a royal thane; ib. § 17.

praeposuit] For the date see on § 14.

Israhelitici regni] Cf. Haa. § 25, *ad fin.*

§ 14.

pertransito . . . refrigerium] Ps. lxv. (lxvi.) 12, 13; cf. Wisd. iv. 7: 'iustus . . . si morte praeoccupatus fuerit, in refrigerio erit.'

Dates of Benedict's and Sigfrid's deaths.

introiit] Benedict died on January 12; Sigfrid on August 22; Hab. § 20; Haa. § 17. Ceolfrid's appointment as abbot of both monasteries was on May 13; Haa. § 17. Bede's statements here that Sigfrid died four months before Benedict, and two months after Ceolfrid's appointment, must therefore be taken loosely. As to the year there is very great difficulty. At the end of the present section Bede says that Benedict ruled the monastery for sixteen years, during the last eight of which he had had as co-abbots Eosterwine for four years, Sigfrid for three, and Ceolfrid for one. Sixteen years from 674, the date of the foundation of the monastery, § 4, gives 690 as the date of Benedict's death. And this is the date of the Ann. Lindisf.; Pertz, xix. 504. Reckoning back from this we get August, 689, for the date of Sigfrid's death; May, 689, for the date of Ceolfrid's appointment; 686 as the date of Sigfrid's appointment, and 682 for that of Eosterwine; which agrees with what was said on § 8; so Stubbs in D. C. B. On the other hand, Bede says, § 15, that Ceolfrid ruled the joint monastery for twenty-eight years. He certainly resigned in June, 716; §§ 17, 22. This seems therefore to throw back his appointment to 688, and Benedict's death to 689; and these are the dates not only of Florence, but of the Hist. Anon. § 17. And yet the Hist. Anon. itself, § 19, gives Ceolfrid only twenty-seven years of rule over the joint monastery, which would put all these dates a year later. In the Roman use the Psalm 'Deus quis similis' occurs at matins on Friday; in the Benedictine use, which would be that of Wearmouth, it occurs at matins on Thursday. January 12 was not a Thursday or a Friday in either 689 or 690, though it was a Thursday in 691.

nox ruit . . . flatibus] Evidently a verse, but I do not know whence it comes.

p. 378. psalmis] See on iii. 5.

sepultus] According to G. P. p. 329, Ethelwold, bishop of Winchester, 963–984, bought Benedict's body 'magno pretio,' and translated it to Thorney.

§ 15.

P. 379. VII^tem annis] We have seen above, on § 7, that Jarrow was founded either in 681 or early in 682. This 'seven years' therefore is consistent with either 688 or 689 as the date of Ceolfrid's appointment as abbot of the combined monastery. See on § 14, and Haa. § 17. Ceolfrid's rule.

fundauit] Note that here Ceolfrid rather than Benedict is spoken of as the founder of Jarrow; and in the inscription quoted on § 7 he is described as 'eiusdem ecclesiae conditor.'

uiginti et octo annos] See note on § 14.

pandectes] A name given to the Justinian Code; thence transferred to the books of the Old and New Testaments, as containing the divine code; cf. Alcuin, cited by Ducange: 'Pandecte.'

> 'Nomine Pandecten proprio uocitare memento
> Hoc corpus sacrum, lector, in ore tuo.
> Quod nunc a multis constat Bibliotheca dicta,' &c.

nouae . . . uetustae translationis] The Vulgate and the old Latin or Itala. For Bede's use of the two translations and for the history of one of these MSS., see Introd. pp. xix, liv–lvi; *infra*, App. II. The two translations.

unum . . . duos] *i. e.* the three of the 'noua translatio.'

p. 380. Fresca] Unidentified.

Osredo regnante] 705–716.

Sambuce] Camden suggested Camboise at the mouth of the Wansbeck. Sandoe has also been suggested.

missis . . . papae] They were at Rome in 701; cf. De Temp. Rat. c. 47: 'anno ab . . . incarnatione septingentesimo primo, indictione quarta decima, fratres nostri qui tunc fuere Romae,' &c.; Opp. vi. 242. Hwætbert, Ceolfrid's successor, was one of them, § 18. Sergius I was Pope 687–701. When they started is uncertain. Hwætbert at any rate was there 'non paruo temporis spatio;' ib. Mission sent to Rome.

prius illud] See on § 6.

quod regebat] The nominative to 'regebat' must be Ceolfrid. Yet all the editions punctuate, and Dr. Giles translates, as if the nominative were Witmer. No Witmer can have been Abbot of Wearmouth during Bede's lifetime. Hwætbert, who succeeded Witmer.

Ceolfrid, survived Bede several years ; Introd. § 3. It is no doubt owing to this difficulty that the interpolator of the Hist. Anon. in MS. Digby, or his corrector, has in more than one place substituted the name of Witmer for that of Hwætbert, §§ 29, 30. In § 39 we have the hybrid form 'Withberto.' Any idea of identifying Witmer and Hwætbert is out of the question, as Hwætbert had been an inmate of the monastery 'a primis pueritiae temporibus,' § 18 ; and Witmer died soon after Hwætbert's election, § 20.

Daltun] In a charter in S. D. i. 211, both Daltun and Daldene are mentioned among the 'appendicia' of Wearmouth.

§ 16.

Resignation of Ceolfrid.

At ubi, &c.] On the resignation of an abbot, cf. Theodore, Penitential, II. vi. 1 : 'Abbas potest pro humilitate, cum permissione episcopi, locum suum relinquere.'

Rule of St. Benedict.

p. 381. iuxtaque regulam . . . Benedicti] Alcuin, writing to the monks of Wearmouth and Jarrow in 793, says : 'saepius regula Sancti Benedicti legatur in conuentu fratrum, et propria exponatur lingua, ut intellegi possit ab omnibus ;' Mon. Alc. p. 198. This shows that a knowledge of Latin was not universal among the brethren (cf. Bede, Ep. ad Egb. § 5 : 'de clericis siue monachis, qui Latinae sunt linguae expertes'). A copy of the Benedictine rule, with a translation into Anglo-Saxon, exists in MS. C.C.C. Oxon. No. 197. It belonged to the Monastery of Bury St. Edmund's.

Ceolfrid's departure and death.

Romae loca sancta repeteret] Bede alludes to Ceolfrid's pilgrimage and death in his Chron., Opp. vi. 331 : 'His temporibus multi Anglorum gentis nobiles et ignobiles, uiri et foeminae, duces et priuati, diuini amoris instinctu de Brittania Romam uenire consueuerant ; inter quos etiam reuerendissimus abbas meus Ceolfridus annos natus septuaginta quatuor, cum esset presbyter annis quadraginta septem, abbas autem XXXV. Ubi Lingonas peruenit, ibi defunctus, atque in ecclesia beatorum geminorum martyrum sepultus est, qui inter alia donaria, quae adferre disposuerat, misit ecclesiae sancti Petri Pandecten, a beato Hieronymo in Latinum ex Hebraeo uel Graeco fonte translatum.' But the most interesting reference to Ceolfrid's departure and Hwætbert's election occurs at the beginning of the fourth book of the Commentary on Samuel, Opp. viii. 162, 163 : 'Tertio in beatum Samuelem completo uolumine, putabam me aliquandiu reparata per quietem meditandi uel scribendi uoluptate, sic

demum ad inchoationem quarti manum esse missurum. Uerum haec eadem mihi quies, si tamen quies dicenda est inopinata mentis anxietas, prolixior multo quam decreueram, noua circumstantium rerum mutatione prouenit, maxime discessu abbatis mei reuerendissimi, qui post longam monasterialis curae obseruantiam, subitus Romam adire, atque inter loca beatorum apostolorum ac martyrum Christi corporibus sacra, extremum senex halitum reddere disponendo, non parua commissorum sibi animos, et eo maiore, quo improuisa conturbatione stupefecit. Sed qui Moysi longaeuo ab humanis rebus tollendo Iesum Naue in ducatum, qui Eleazarum in sacerdotium Aaron patri substituit, ipse prouecto aetate Ceolfrido, ad beatorum apostolorum limina sancta properanti, Huetbertum iuuenem, cui amor studiumque pietatis iam olim Eusebii cognomen indidit, ad regendas sacerdotio ducatuque spirituali fidelium animas abbatis uice substituit. Eiusdemque substitutionis gradum post electionem fraternam sua per tuum, dilectissime Antistes, officium benedictione confirmauit. Redeunte temporum statu tranquilliore, redit et mihi otium pariter ac delectatio mirabilia scripturae sanctae tota anima, solerti intentione scrutandi. Igitur quartum in Samuelem allegoricae expositionis libellum, a uictoria beati Dauid, qua saluauit habitatores Ceilae, atque ab oppugnantium Philistinorum irruptione defendit, cum tuis, amantissime pontificum, orationibus incipiens, quicquid, illo reserante qui habet clauem Dauid, potuero, mysticum legentibus communicare curabo.' Compare on this, Introd. § 3.

§ 17.

secretum sui propositi] He had purposely concealed his design until all his arrangements had been made, for fear his purpose should be thwarted ; Hist. Anon. § 22. Departure of Ceolfrid.

p. 382. **pridie . . . feria**] June 4 ; this was a Thursday in 716. He had meant to start on the Tuesday, but was prevailed upon to spend that day at Wearmouth. On the Wednesday he visited Jarrow, returning to Wearmouth the same evening ; and set out finally on the Thursday ; Hist. Anon. §§ 23–25.

oratorium . . . in dormitorio] Cf. the similar arrangement in St. Mary's Hospital, Chichester ; Freeman, English Towns and Districts, p. 379 ; ib. 247.

sibi placatos existere] Cf. Aidan to Oswin : 'promittens se multum illi esse placatum ;' iii. 14, p. 157. So 'placidus animus,' 'placida mens' in the account of Cædmon's death ; iv. 24, pp. 261, 262. The scene is described at greater length, and with unrivalled beauty and pathos in Hist. Anon. §§ 25–27.

transiit flumen] The monastery being on the North bank; §§ 1, 4.

ferme sexcentorum] The Hist. Anon. § 33 says: 'plus quam sexcentorum.'

§ 18.

Election of Hwætbert.

ieiunando] By Ceolfrid's special desire, and also because it was the octave of Ascension Day, the fast was not to begin till the Friday, and was to cease at nones on Saturday because of Whitsuntide; Hist. Anon. § 28.

p. 383. die tertia . . . Pentecosten] June 7; this was Whit-Sunday in 716. For the special appropriateness of the day, see Haa. § 28.

de monasterio beati Pauli] Bede himself would probably be among them.

Hwætberchtus] On him see Introduction, § 3. There is a letter of St. Boniface to him, written 744 × 747, asking him to send him 'aliqua de opusculis sagacissimi inuestigatoris scripturarum Bedan monachi, quem nuper in domo Dei apud uos uice candelae ecclesiasticae scientia scripturarum fulsisse audiuimus.'

Romam quoque] See on § 15.

duodecim . . . officio] Therefore he was ordained priest in 704.

uenit ad . . . Ceolfridum] He found him 'in monasterio Ælberhti . . . in loco qui Cornu Vallis appellatur;' Haa. § 29. Unfortunately both person and place are alike unknown. There is an 'Ælberct abbas' commemorated in the Liber Vitae Dunelm.

§ 19.

Saxonia.

Saxonia] This is the only instance in which any name derived from the invading Teutonic tribes is given to this island or any part of it; elsewhere it is always Britain; see on iii. 8, *ad init.* And though Northumbria was purely Anglian, the name used is not 'Anglia' but 'Saxonia.' The Celts indeed called and call their neighbours of Teutonic descent indiscriminately 'Saxons'; but here the word is used neither by Celt (as *e.g.* Asser, M. H. B. p. 487), nor foreigner, but by the Northumbrian Hwætbert. Wilfrid in his petition to pope Agatho calls himself 'episcopus Saxoniae'; H. Y. i. 43; and Ini in a spurious charter is called 'Monarcus Saxoniae'; K. C. D. No. 46; Birch, No. 101; 'gens Saxoniae' is used of Wessex, in a genuine charter; K. C. D. No. 1031; Birch, No. 377.

p. 384. quae iuuenem se adisse] This was in 678; see on § 6. He was seventy-four when he died in 716; § 22. He was therefore thirty-six when he went to Rome. Ceolfrid.

amplius quadraginta . . . praefuit] Hwætbert therefore, like Bede himself, § 22, regards Ceolfrid as having been practically co-abbot from the first foundation of Wearmouth in 674.

peregrinari pro Christo] Cf. for this, iii. 19, *ad init.*, and note.

§ 20.

aduocatur episcopus] Cf. § 11, *ad fin.*: 'accito episcopo.' So in the address to Acca quoted on § 16: 'sua per tuum, dilectissime Antistes, officium benedictione confirmauit.' On Acca, see v. 20 and notes. For forms of blessing an abbot, see the pontificals: *e. g.* York Pont. pp. 45–52; Egbert's Pont. pp. 105, 106; Opp. Greg. iii. 168; Pontificale Romanum, Venice, 1572, ff. 49, 52–66. Acca and Hwætbert.

p. 385. iuuenili . . . sollertia] So in the above address he is called 'Huetbertus iuuenis'; cf. Hist. Anon. § 21.

in porticu ingressus] Here 'porticus' being coupled with 'ingressus' does probably mean 'porch'; cf. on ii. 3. Translation of former abbots.

sacrarium] See on iii. 11. Here it probably means sacristy.

iuxta corpus . . . Benedicti] Benedict was buried 'in porticu beati Petri, ad orientem altaris, ubi postmodum . . . Easterwini et Sigfridi sunt ossa translata;' Haa. § 18.

fecit autem, &c.] So Cuthbert's remains were translated on the anniversary of his death, and Eadbert was buried in his former tomb; iv. 30. The translation of Eosterwine and Sigfrid, and the burial of Witmer took place therefore on Aug. 22, 716. There is nothing corresponding to this section in the Hist. Anon.

§ 21.

tendens] For the details of his journey, see Haa. §§ 31, 32.

Lingonas] Langres; where he was received 'a Gangulfo, regionum illarum Domino'; Haa. § 35, *q. v.*; cf. *sup.* note on § 16. Death of Ceolfrid.

crastino] An exception, due to the special circumstances, to the rule of burying on the day of death.

sepultus est] According to W. M. i. 60; G. P. p. 198, his relics were subsequently translated to his own monastery, and thence to Glastonbury. The former statement is true; *v.* Alcuin, De Sanctis Ebor. vv. 1298, 1299; the latter almost certainly false.

p. 386. domum magis . . . reuerti] From these Bede and the anonymous historian would learn the story of Ceolfrid's death. His companions.

partim ad tumbam] Cf. iii. 23, *ad fin.*, and note. These afterwards proceeded to Rome; and both those who remained at Langres, and those who travelled to Rome and Britain, were liberally provided for by Gangulf; Hist. Anon. § 38.

§ 22.

Chronology.

Erat autem . . . triginta quinque] These numbers agree with Hist. Anon. § 32; if they are to be taken strictly, Ceolfrid's birth would fall in 642, his ordination as priest in 669, and the foundation of Jarrow in 681; see on § 7. He was ordained priest by Wilfrid; Hist. Anon. § 3.

quadraginta tribus] This at any rate must be taken somewhat loosely as meaning more than forty-two years; otherwise the foundation of Wearmouth will be thrown back to 673, whereas Bede, in § 4, expressly fixes it to 674. So Hist. Anon. § 7.

comes . . . aderat] Cf. on § 19. The Hist. Anon. § 8, speaks of him as having 'prioratus' at this time. But the word is probably not used in its technical monastic sense, but as meaning simply 'precedence,' 'authority.'

septimum kal. Oct.] Sept. 25.

psalterium] See on iii. 5. The Hist. Anon. § 33, says that Ceolfrid's ordinary practice was (besides the canonical hours) to recite the psalter twice daily, and that during his journey he recited it thrice daily.

tribus . . . diebus] The Hist. Anon. § 33, says '*four*.'

§ 23.

feria sexta] Sept. 25 was a Friday in 716.

The Twin Martyrs.

in monasterio Geminorum] It was founded by Gangulf, mentioned above in the notes to § 21; *v.* Hist. Anon. §§ 35, 36. For the legend of these saints, cf. Ltft. App. Ff. II. i. 447, 575; and see a curious story as to their relics having been carried to Germany by 'quidam Alamannorum atque Burgundionum dux,' in Pertz, xi. 482, 483.

HISTORIA ABBATUM AUCTORE ANONYMO.

§ 1.

Only those matters are discussed in these notes which have not been dealt with in the notes to Bede's lives of the Abbots.

P. 388. **praepositi**] Used in the general sense of the text; not in the technical monastic sense of provost *or* prior. See on iii. 23; Introd. § 8, *ad fin.* 'Praepositus.'

nostri . . . nobis] The constant occurrence of these pronouns shows that the writer was a monk of Wearmouth or Jarrow; cf. §§ 5, 6, 10; but who he was, there is nothing to show. Pits, p. 125, makes Hwætbert, whom he calls Wicbert, Wicebert, Winbert, or (corruptly) Hunebert of Deira, the author. But the whole account is a tissue of fabrications, including, inter alia, a confusion of Hwætbert, abbot of Wearmouth and Jarrow, with Winbert, abbot of Nursling. The seventeenth-century heading in MS. δ, 'authore Beda uel Huneberto Deiro,' is probably a reminiscence of this entry of Pits. The work, as Stevenson suggests, may have been originally composed as a homily; and the doxology which occurs at the end of it in δ, see p. 404, critical note, shows that the scribe of δ intended it to be so used. The author unknown.

§ 2.

nobilibus . . . ac religiosis] So of Gregory, ii. 1, p. 73. His father was a royal thane; of whom a beautiful anecdote is told; § 17. Ceolfrid.

octauum . . . et decimum . . . annum] He was born in 642; *v.* Bede, Hist. Abb. § 22. He must therefore have 'entered religion' in 659 or 660.

Ingætlingum] Gilling, Yorkshire; cf. iii. 14, 24.

Tunberto] See iv. 12, *ad fin.*; iv. 28.

cognato] Probably 'cognatus' here means 'cousin.' In §§ 10, 12 the writer uses this word to express the relationship of Eosterwine to Benedict, which Bede, § 8, denotes by 'patruelis.'

§ 3.

Ceolfrid and Wilfrid.

P. 389. pestilentia . . . grassante] See on iii. 27.

Anglorum nobilibus, qui . . . praecesserant] See on iii. 27.

inuitatus a Wilfriðo] Probably invited to take the place of Cuthbert and Eata and their companions, who were expelled from Ripon in 661 for refusing to conform to the Roman Easter; see on iii. 27. Gilling having been founded by Eanfled, who derived her Christianity from Paulinus, would observe the Roman use.

annorum . . . VII^tem^] This would place his ordination as priest in 669, which agrees with Bede, § 22.

Ceolfrid in Kent,

ob studium discendi . . . Cantiam petiit] Here he would reap the benefit of the new learning brought in just at this time by Theodore and Hadrian; see on iv. 2. Wilfrid himself, at an earlier period, had studied in Kent on his first journey to Rome; v. 19, p. 323.

§ 4.

at Icanhoe.

Botuulfi abbatis] Of Icanhoe in Lincolnshire, the foundation of which monastery is recorded by the Sax. Chron. at 654. There is a life of Botulf in Mabillon, AA. SS. iii. 3–7, AA. SS. Iun. iii. 402 ff. Mabillon argued that as the life does not mention the translation of Botulf's relics by Ethelwold in the tenth century, it must be earlier than that date; but the prologue, first printed by Hardy, Cat. i. 373–375, shows that the author was the eleventh-century Folcard.

domum rediit] *i. e.* to Ripon.

pistoris officium] See Introd. p. xxv.

regularis . . . iussus est] Probably as prior *or* provost. The AS. vers. of the H. E. denotes this officer by the term 'regolweard,' 'warden of the rule'; which corresponds well with the idea of 'regularis obseruantiae magisterium'; cf. § 11.

§ 5.

a memorato eius episcopo] *i. e.* Wilfrid.

p. 390. Gallie . . . Insularum partibus] Cf. Bede's homily on Benedict: 'in Gallia, . . . in Italia, Roma quoque ac maris insulis;' Opp. v. 183. The 'insulae' are Lérins; see on Bede, § 2.

§ 6.

X^cem^ et VII^tem^] See on Bede, § 11.

sacerdotii gradu] Note 'sacerdotium' used of the presbyterate; see on i. 28.

§ 7.

secundo . . . anno] *i.e.* in 675 or 676; Bede, § 5, says it was within a year. The difference need not be more than a month or two.

Torhthelmo] From his name, which seems thoroughly Saxon, and from his friendship with Benedict he seems to have been one of those who, as Bede testifies, iii. 8, in the early days of native monasticism, passed from Britain to Gaul, where the facilities for practising the 'uita regularis' were greater. Torthelm.

§ 8.

tedere . . . prioratus] See on Bede, § 22. This incident of Ceolfrid throwing up his work at Wearmouth in temporary disgust is omitted by Bede. Ceolfrid resigns.

quorundam nobilium] See Introd. pp. xxxiv, xxxv.

monasterium suum] *i.e.* Ripon.

§ 9.

P. 391. Romam ire disposuit] In 678; see Bede, § 6.

§ 10.

cognatus] See on § 2; cf. Bede, § 8.

§ 11.

Post octo . . . annos] This if taken strictly would fix the foundation of Jarrow to 682. We have seen that Bede's data leave it uncertain as between 681 and 682. See however below. Jarrow founded.

primo ibidem] It is a pity that the text of the older MS. is here mutilated or corrupt (see the critical note); as it would apparently have given us a more precise date for the foundation of Jarrow. I have adopted in the text the reading of the later interpolated MS., which does at least construe.

ipsam] 'the very same;' cf. on i. 30, pp. 65, 66.

p. 392. figeret] The reading of H: 'fieret,' illustrates the 'Verhauchung' or reduction to a mere breath of a *g* between vowels; see on iii. 7, p. 140.

§ 12.

Tertio . . . anno . . . secundo . . . anno] *i.e.* there was a period of over two years between the foundation of the monastery and the commencement of the church; and a period of over one year between the latter and the dedication. This agrees with the The church built.

dedication inscription which places the dedication in the fourth year of Ceolfrid's abbacy; *v.s.* on Bede, § 7.

Date.

eo . . . tempore quo . . . miserat . . . constituit] The appointment of Eosterwine seems to have been in 682. See on Bede, §§ 7, 8. This, again, is in favour of 682 as the date for the foundation of Jarrow. It should be noted that the later the foundation of Jarrow is placed, the more impossible it becomes to place the dedication in April 684, as would have to be done if the ordinary reckoning of the regnal years of Egfrid were correct.

patriam . . . referret] 'bring home'; 'patriam' is here an accusative of motion, like 'domum.' So in § 9. The reading of the later MS. is due to a misunderstanding of this.

§ 13.

IIII^to^ . . . anno] So Bede, § 8 *ad fin.*

Abbot Sigfrid.

Sigfridum diaconem] He is called 'deacon' again in § 17, where his death is narrated; so that he seems never to have taken priest's orders.

§ 14.

Ceolfrid and Bede.

P. 393. On this beautiful and touching incident, omitted by Bede, because, in all probability, it related to himself, see Introduction, § 2.

§§ 15, 16.

See on Bede, §§ 10–13.

§ 17.

Chronology.

P. 394. tertio . . . Aldfridi] If Aldfrid's reign is to be regarded as dating from the death of Egfrid, May 21, 685, then May 13 in his third year is May 13, 688, and with this agrees the indiction. But if this was, as is said just below, the eighth year from the foundation of Jarrow, then that event cannot be later than 681. Sigfrid's death will then be Aug. 22, 688, and the death of Benedict Jan. 12, 689. See on Bede, § 14, where I have shown that neither Bede nor the anonymous author are quite consistent with themselves.

sedecim exactis] If Wearmouth was founded in 674, § 7, and Benedict died Jan. 12, 689, he can have *completed* at the most fifteen years as abbot. This, therefore, favours the later series of dates.

§ 18.

Octo quippe, &c.] These numbers agree with Bede, § 14, *ad*

fin. But of course the two series of dates will differ by a year if the 'terminus ad quem,' from which they are reckoned, so differs.

§ 19.

per annos uiginti septem] He died Sept. 25, 716. Either, therefore, the writer must date the twenty-seven years, not from the appointment of Ceolfrid in May, but from the death of Benedict in the following January, or else this is another witness to the correctness of the later set of dates.

§ 20.

See Bede, § 15.

§ 21.

P. 395. iuuenioribus] Cf. on Bede, § 20.

sicut supra] §§ 2, 3.

§§ 22–27.

See on Bede, § 17.

§ 23.

P. 396. de subito . . . turbatis] Bede, himself one of these Jarrow monks, says of Ceolfrid's departure: 'commissorum sibi animos . . . improuisa conturbatione stupefecit;' Opp. viii. 162. See the whole passage cited on Bede, § 16. Departure of Ceolfrid.

§ 25.

ad sanctum Petrum] No doubt the chapel or 'porticus beati Petri,' where the founder Benedict reposed, § 17.

§§ 28, 29, 30.

P. 398. See on Bede, §§ 18, 19. The only differences between the text of the letter given here and that in Bede are the omission of 'principis' and the reading 'de' for 'ad' in the heading here, the insertion of 'diuinitus' before 'impleris,' and of 'et' before 'ueritatis,' and the reading 'corporeis' for 'carneis' near the end. Hwætbert's letter.

§§ 31, 32.

P. 400. These incidents of the voyage between the departure from Wearmouth and the arrival at Langres are omitted by Bede. Ceolfrid's Voyage.

quarta nonas Iulias] July 4. This was a Saturday in 716.

prouinciis] It is not said whether these were provinces of Britain or of the Continent.

pridie id. Aug.] August 12. This was a Wednesday in 716.

Hilperico] Chilperic II, king of Neustria, 715–720.

Liudbrando] King of the Lombards, 712–744.

§ 33.

See on Bede, § 22.

§ 34.

Anecdote of his father.

P. 401. These details of the journey, and the beautiful anecdote of Ceolfrid's father, are also omitted by Bede.

comitatus . . . officium] *i. e.* he was a royal 'gesið' or thane.

§ 35.

See on Bede, § 21.

Indictions.

incipiente indictione] This shows that the writer, like Bede, used the Caesarean Indictions, which begin on Sept. 24. See on i. 23.

p. 402. Gangulfo] I have not been able to discover anything with reference to him.

§ 36.

See on Bede, §§ 21, 23.

§ 37.

The Codex Amiatinus.

uersiculos] It was these verses which enabled Dr. Hort to prove, what De Rossi had previously conjectured, that the MS. given by Ceolfrid to the Pope was no other than the famous Codex Amiatinus. See Mr. White's paper in Studia Biblica, vol. ii. Mr. White speaks of this Codex as 'perhaps the finest book in the world,' p. 273. It is not, however, the work of native scribes, but of Italian scribes brought over to this country. See Sir E. Maunde Thompson's Palaeography, pp. 194, 245. The true reading of the second line is:

'Quem caput ecclesiae dedicat alta fides.'

§ 38.

See on Bede, § 21.

§ 39.

The Pope's reply.

P. 403. This answer of the Pope to Hwætbert's letter is omitted by Bede.

Scriptorum . . . profiteris] A very involved and ungrammatical sentence, possibly corrupt. The sense is: 'having read your letter, I perceive that you sympathize with the truth, &c. . . . , and by your allusion to my election, you profess your obedience to the authority of the apostolic see.'

ac probatissimum] From here to the end of the letter the text is so corrupt that it is impossible to make anything of it. The sense apparently is that the Pope prays that Hwætbert, as the successor of Ceolfrid, may be what Joshua, Phinehas, and Elisha were, as the successors of Moses, Aaron, and Elijah.

§ 40.

Bede omits these miraculous appearances.

p. 404. secuta . . . et lux] Cf. the cases of Earcongota, iii. 8; Hild, iv. 23; Alcuin, Mon. Alc. p. 31.

unde mos increbuit] Cf. Stubbs' Dunstan, pp. 109, 203: 'ita pontifex [Dunstanus] meritum . . . hominis Dei [Odonis] reueritus est, ut nunquam pertransiret, nisi genua flecteret.'

EPISTOLA BEDE AD ECGBERTUM EPISCOPUM.

§ 1.

Bede's swan song.

P. 405] On the date of this letter, see note *ad fin.* Smith beautifully says: 'haec epistola habeatur tanquam Baedae cygnea cantio,' p. 309. It may be compared throughout with the decrees of the Council of Clovesho held thirteen years later, 747; H. & S. iii. 360–376.

Egbert, archbishop of York.

Ecgberto] All the authorities seem to agree that he was consecrated to the see of York in 734; Sax. Chron., D. E. F.; that he received the pall in 735 (being the first archbishop of York, *de iure* and *de facto*); Cont. Baed.; Sax. Chron. D. E. F.; S. D. ii. 31; and that he died Nov. 19, 766; Cont. Baed.; Sax. Chron. D. E. F.; S. D. ii. 43; Fl. Wig. i. 58. These dates may therefore be considered as fixed, and we need not trouble ourselves with the varying lengths of his episcopate given by the different authorities: thirty-two years, S. D. i. 49 (with *v. l.* thirty-four); thirty-four years, Alcuin, de Sanctis Ebor., v. 1284; S. D. ii. 43; thirty-six years, Sax. Chron. E.; G. P. p. 246; H. H. p. 125; thirty-seven years, Sax. Chron. D. Possibly the number thirty-four, which has the strongest authority (Alcuin's) in its favour, may be reckoned from his election, and not from his consecration; and the Cont. Baed. does place his appointment in 732. The fact too that he succeeded owing to the resignation and not to the death of his predecessor (see on v. 6) may have caused some doubt as to the exact beginning of his episcopate. He was a brother of Eadbert, king of Northumbria, 737–758, who died in 768, both being sons of Eata, a descendant of Ida, whom Nennius, § 61, calls 'Eata Glinmaur,' *i. e.* 'Eata of the large knee' (cf. Glun-iarn, Glun-find, Glun-gel, 'iron knee,' 'white knee,' 'yellow knee,' common Irish nicknames). While still an infant he was placed in a monastery by his father. At a later time he went to Rome with a third brother Egred, who died there. (There is an allusion to this Roman visit in § 15 *inf.*) He himself was ordained deacon at Rome, and returned to Britain, where he

was made bishop of York by Ceolwulf; S. D. i. 49. He was a worthy disciple of Bede (cf. Vita Alcuini, c. 2; Mon. Alc. p. 9; Pertz, xv. 186, 187, written 820 × 830). He founded the famous school in his monastery at York, from which proceeded the great scholar Alcuin. W. M. says that he was also the founder of the famous York library, of which Alcuin was librarian, and of which he gives a catalogue, De Sanctis Ebor., vv. 1530–1561, the earliest existing catalogue of an English library. But it is possible that this latter statement rests only on the fact that in two letters of Alcuin's cited by W. M. (Mon. Alc. pp. 331, 346) the name of Egbert has been wrongly substituted for that of his successor Ethelbert; W. M. i. 68; G. P. p. 246. Alcuin praises highly the character and rule of the two royal brothers:

> 'Tempora tunc huius fuerant felicia gentis,
> Quam rex et praesul concordi iure regebant; . . .
> Ex alio frater felix adiutus uterque;'

cf. the whole passage; De Sanctis Ebor., vv. 1246–1286. So Malmesbury, *u. s.*: 'is et sua prudentia et germani potentia sedem illam in genuinum statum reformauit. . . . Hic omnium liberalium artium armarium, ut ita dicam, fuit, et nobilissimam bibliothecam Eboraci constituit.' Coins exist bearing the legend of the king on one side, and of the archbishop on the other; Raine, in D. C. B. ii. 5. Egbert is the author of a Dialogus ecclesiasticae institutionis, printed H. & S. iii. 403–413; of a Penitential, ib. 413–431; and of a Pontifical printed by the Surtees Society, 1853. St. Boniface wrote two letters to him, H. & S. iii. 358–360, 388–390; Mon. Mog. pp. 178 ff., 249 ff., in the former of which he begged him to use his influence in support of the admonitory letter which Boniface had written to Ethelbald of Mercia (see on v. 23), and in both of which he begged him to send some of the Commentaries of Bede; cf. on Egbert, Werner, pp. 90, 91.

hesterno . . . anno] Therefore in 733 Bede had been with Egbert at York. Probably at that time Egbert had not yet been consecrated. See above; and this is confirmed by the tenor of the letter, which has all the appearance of being an exhortation to a newly consecrated prelate. Bede's visit to Egbert.

corporis mei ualitudo] Probably the illness of which he died, if I am right in thinking that Bede's death took place in 735; *v.* Introduction, § 19. Bede's illness.

§ 2.

operatione et doctrina] See Introduction, p. xxxvi.

p. 406. subditam sibi plebem] See on iv. 5; cf. C uncil Clovesho,

§ 1: 'nec . . . neglegenter uiuendo, segniter docendo, negotiis saecularibus . . . subditus existat [episcopus].'

§ 3.

obtrectationibus] Cf. Introduction, p. xxxii.

Study of the Scriptures.

diuinis . . . eloquiis] So Alcuin to Archbishop Ethelhard in 793: 'Lectio sanctae Scripturae saepius tuis reperiatur in manibus, ut ex illa te saturare et alios pascere ualeas;' H. & S. iii. 475; Mon. Alc. p. 204. This letter of Alcuin's is perhaps modelled on Bede's to Egbert. But indeed Alcuin's desire to improve his neighbours required no external stimulus.

uerbis . . . Gregorii] On Gregory's homilies and 'Pastoral Care,' see ii. 1, notes.

§ 4.

Evil prelates.

P. 407. de quibusdam episcopis] On the evil lives of some of the prelates of Bede's time, cf. the passages from his works cited Introduction, p. xxxv.

p. 408. ubicunque perueneris] Cf. on iv. 27, p. 269.

§ 5.

latiora sunt spatia, &c.] On the consequent need for further subdivision of dioceses, see below, §§ 8, 9.

Parochial system.

presbyteros . . . in singulis uiculis] An interesting passage illustrating the very gradual growth of the parochial system; cf. v. 11, note.

symbolo] See on iv. 17.

'Popularis uita.'

p. 409. populari . . . uita] As λαϊκός from λαός, so 'popularis' from 'populus,' in the sense of 'lay' or 'secular.' The same phrase occurs, *inf.* § 15, *ad init.*; and in the Vita Anon. Cudb. §§ 8, 11. 'Plebeius' is used in the same sense: 'hi, qui in plebeia sunt uita constituti;' Opp. ix. 267. (For 'plebs' = laity, see on iv. 5.)

Unlearned Clerks.

de clericis . . . expertes] See on Hist. Abb. § 16; cf. Council Clovesho, § 10: 'presbyteri . . . symbolum fidei ac Dominicam orationem, sed et sacrosancta quoque uerba quae in Missae celebratione, et officio Baptismi solenniter dicuntur, interpretari atque exponere posse propria lingua, qui nesciant, discant.' For the general ignorance of Latin among the clergy in Alfred's time, cf. the famous passage in his preface to the translation of Gregory's 'Pastoral Care,' ed. Sweet, pp. 2–9; also in Sweet's Anglo-Saxon Reader, and elsewhere.

propter quod . . . optuli] Cf. Introduction, pp. lxxv, clxii. Anglo-Saxon versions of the Lord's Prayer and Creed exist; but they cannot be Bede's, as they are West-Saxon and not Northumbrian in dialect. It is grievous that none of Bede's translations have survived. There is a law of Canute's which provides that every Christian man shall know the Creed and the Lord's Prayer; Schmid, Gesetze, pp. 266–268; Thorpe, i. 372–374. Bede's translation.

Ambrosius] De Virginibus, iii. 4, 20: 'Symbolum quoque specialiter debemus tanquam nostri signaculum cordis antelucanis horis quotidie recensere; quo etiam cum horremus aliquid animo recurrendum est. Quando enim sine militiae sacramento miles in tentorio, bellator in praelio?' Cited by Moberly. St. Ambrose on the Creed.

§ 6.

rariora . . . repperis] See the passages cited, Introduction, § 10.

§ 7.

P. 410. Attende . . . contendunt] See Introduction, p. xxxv; cf. especially the following, on Nehem. v. 1: 'Desiderabat quidem populus murum construere ciuitatis, sed magnitudine famis ab opere sancto praepediebatur. Quam uidelicet famem non solum penuria frugum, sed et principum auaritia fecerat, cum ab eodem populo maiora quam reddere poterat tributa exigerent, quod apud nos quotidie eodem ordine fieri uidemus. Quanti enim sunt in populo Dei, qui diuinis libenter cupiunt obtemperare mandatis, sed, ne possint implere quod cupiunt, et inopia rerum temporalium ac paupertate, et exemplis retardantur eorum, qui habitu religionis uidentur esse praediti, cum ipsi ab eis, quibus praeesse uidentur, et immensum rerum secularium pondus ac uectigal exigunt, et nihil eorum saluti perpetuae, uel docendo, uel exempla uiuendi praebendo, uel opera pietatis impendendo conferunt. Atque utinam aliquis diebus nostris Nehemias, id est consolator, a Domino adueniens, nostros compescat errores, nostra ad amorem diuinum praecordia accendat, nostras a propriis uoluntatibus ad constituendam Christi ciuitatem manus auertens confortet;' Opp. ix. 21. So on Nehem. xii. 43: 'Sed uae illis sacerdotibus ac ministris sanctorum, qui sumptus quidem cum gaudio debitos sumere a populo delectantur, sed nil pro eiusdem populi student salute laborare, non aliquid sacri ducatus ei recte uiuendo praebere, non de suauitate regni coelestis ei quippiam dulce praedicando canere, sed nec ianuam ei supernae ciuitatis aperire, municipatum in coelis habendo, uerum potius occludere peruerse agendo probantur. Episcopal neglect.

In quorum operibus nequaquam confidens, siue laudans Dominum populus laetari, sed multo magis cogitur affligi;' ib. 46, 47. Nehemiah's unselfish conduct, v. 14, shows: 'apostolicum illud esse opus, cum quis in regimine plebis Dei promotus, opus quidem rectoris nobiliter ecclesiam aedificando exercet, sed quaestum exercitii ab eis quos praedicando, ac bene uiuendo regit, terrena commoda expectando non quaerit;' ib. 23.

Ecclesiastical dues.

tributis antistiti reddendis] It would be interesting if Bede had told us what these were; but he wrote to admonish Egbert who knew, not to inform us who do not. The only law prior to 734 bearing at all on the subject is Ini, cap. 4, 'Of Church-scots:' 'Church-scots are to be paid at Martinmas. If any one fails to pay he is liable for sixty shillings and to pay twelve times the Church-scot;' Schmid, p. 22; Thorpe, i. 104. For later times, cf. Wulfstan's Homilies, pp. 113, 116–119, 170–173, 181, 207, 208, 216, 272.

p. 411. itaque conuersatus] Cf. Bede's Commentary on this passage; Opp. viii. 36.

§ 8.

Confirmation.

manus impositionem] For Bede's view of the importance of confirmation, cf. on Mark, i. 10: 'regeneratis ex aqua et spiritu amplior eiusdem Spiritus gratia per impositionem manus episcopi solet caelitus dari;' Opp. x. 11; cf. viii. 338. It was regarded as the completion of the rite of baptism; hence its name. It was called also τελείωσις, 'consummatio,' 'perfectio;' Ducange, *s. v.* 'confirmatio;' cf. Theodore, Penitential, II. iv. 5: 'nullum perfectum credimus in baptismo sine confirmatione episcopi, non desperamus tamen;' H. & S. iii. 193; cf. on ii. 2. In the primitive Church confirmation followed immediately on baptism; and in the Eastern Church infant confirmation and infant communion are still the rule. The fact that the administration of confirmation became restricted to the bishops, caused an interval greater or less to be interposed between the two rites. The unction or chrism which had formed the connecting link between them became attached to both, with the distinction that the priest might only anoint on the breast, anointing on the forehead being reserved for the bishop; cf. a letter of Gregory I, Sept. 593; R. P. p. 107. This was called 'consignatio;' cf. ib. 150; Ducange, *s. v.* However in May 594, Gregory decided: 'ubi episcopi desint, presbyteri etiam in frontibus baptizandos tangant;' ib. 108. That the confirmation-tours of bishops sometimes became a source of oppression to their flocks

is shown by a letter already cited, ib. 150. Sponsors were necessary at confirmation as well as at baptism; they might be the same, but were generally different; cf. Theodore, Penitential, II. iv. 8; H. & S. iii. 193. In the Sax. Chron. *ad ann.* 853, we have the word 'biscep-sunu,' meaning a godson at 'bishopping' or confirmation. The spiritual relationships created by these sponsorships terribly complicated the table of prohibited degrees. It was decided that a man who had acted as godfather to his own son at confirmation, 'de patre factus patrinus,' must be separated from his wife; Bouquet, x. 451. The chrism, whether used by the priest at baptism, or by the bishop at confirmation, must be consecrated by the bishop, and gradually the practice grew up of doing this solemnly once a year, on Maundy Thursday; and the sending of the chrism was a mark of episcopal jurisdiction over the church to which it was sent; cf. *e. g.* H. & S. ii. 15. For the chrism in baptism, cf. Opp. v. 253, xii. 53; in confirmation, vii. 115; Opp. Min. p. 277; H. Y. i. 259; *v.* D. C. A. *s. vv.* 'chrism,' 'confirmation.' Chrism.

cum enim antistes . . . ualuerit] This was still the case with Egbert's diocese even after Theodore had separated Bernicia from Deira; § 5. See also § 9. What then must have been the case when Wilfrid was the only bishop in the whole of Northumbria? We can understand, I think, how Bede would look upon his opposition. That Wilfrid's opposition at least was not made 'dictante amore pecuniae' the munificence of his foundations abundantly shows. But if a prelate, like Wine, iii. 7, had bought his preferment, he would naturally not be inclined to resign its emoluments; cf. the scathing epigram on Pope Alexander VI: Need for division of Dioceses.

'Vendit Alexander claues, altaria, Christum;
Emerat ille prius, uendere iure potest;'

in Gregorovius, Gesch. d. Stadt Rom, vii. 461. On the division of dioceses see the ninth canon of the council of Hertford, iv. 5.

As to the annual visitation of his diocese by every bishop, cf. the third canon of the council of Clovesho: 'singulis annis unus quisque episcopus parochiam suam pertransiendo, et circumeundo, speculandoque uisitare non praesideat [? supersedeat], populumque diuersae conditionis ac sexus per competentia ad se conuocet loca, aperteque doceat utpote eos, qui raro audiunt uerbum Dei, prohibens et inter caetera peccamina paganas obseruationes.' Episcopal visitation.

§ 9.

P. 412. adiutorem, regem] Cf. Bede on Ezra, vi. 12: '*Ego Darius statui decretum* . . . Quod eodem ordine nunc quoque in Aid of the royal power.

sancta ecclesia geritur, cum terrenae potestates ad fidem conuersae, pro statu eiusdem ecclesiae publica edicta proponunt, et hanc Domino adiuuante, atque inimicos omnes sub pedibus eius ponente, placidam semper habere quietem cupiunt, ac pacem;' Opp. viii. 419; cf. ib. 417, 442, v. 45; cf. iii. 8, note (on the influence of the royal power in putting down idolatry), and the passage from Boniface's letter to Daniel, cited on i. 30, from H. & S. iii. 343; Mon. Mog. p. 159.

Northumbrian pedigrees.

propinquus illius] According to the pedigrees in Sax. Chron. *s. aa.*, 729, 738, Egbert and his brother Eadbert were first cousins once removed to Ceolwulf. According to the pedigrees in Florence, i. 254, 255, they were first cousins. The pedigree in Lappenberg, i. Note F, seems due to an attempt to combine in one table conflicting genealogies. The result is that he has made Egbert and Ceolwulf fourth cousins twice removed, Egbert belonging to the older generation. On Ceolwulf, see v. 23, notes.

Gregorius . . missis litteris] See i. 29.

The northern metropolitan.

p. 413. metropolitanus esse deberet] This shows that Egbert had not yet received the pallium; and confirms the view that this letter was written prior to 735.

Reckless grants.

donationesque stultissimas] This forms a transition to a subject which Bede evidently has very much at heart; viz. the growth of the pseudo-monasteries, which is dealt with in §§ 10–13.

§ 10.

pontificali . . . edicto] This means episcopal not papal sanction; cf. 'pontificem' below, of the metropolitan of York; and 'pontifices' in §§ 12, 13, of the bishops as members of the Witenagemót.

Sees located in monasteries.

locus . . . fiat] Bede has not told us when the monastery at York was founded (cf. 'in monasterio tuo,' § 1). But all the other northern sees were founded in connexion with monasteries. At Lindisfarne the see and the monastery came into existence together. At Hexham the see was located in a monastery already existing. The seat of Trumwine's bishopric was in the monastery of Abercorn; iv. 26. The same was probably the case with Pehthelm at Candida Casa or Whitern. For the monasteries at Whitern, see on iii. 4. The attempt to make the monastery of Ripon into the seat of a bishopric had failed owing to the opposition of Wilfrid; see on iv. 12; v. 19. It may have been the remembrance of this opposition which dictated the next sentence: 'et ne forte abbas . . . tentauerint.'

detur illis licentia . . . episcopalem] Here Bede seems to be

thinking not merely of the election of the bishop by the monks, which of course was the ordinary rule in all cathedrals of which the constitution was monastic, but of an association of the monastery with the bishop in the exercise of his ecclesiastical jurisdiction. This would have been a system midway between the Irish monastic episcopacy (see on iii. 4) and ordinary diocesan episcopacy. Something like this may have been the rule at Lindisfarne. Co-operation of the bishop and monastery.

sunt loca innumera, &c.] Here Bede comes to the subject of the pseudo-monasteries. Cf. the Commentary on Ezra vi. 18: 'Ordo poscebat deuotionis, ut post aedificatam ac dedicatam domum Domini, mox sacerdotes ac Leuitae, qui in ea ministrarent, ordinarentur; ne sine causa domus erecta fulgeret, si deessent qui intus Deo seruirent. Quod saepius inculcandum eis qui monasteria magnifico opere construentes, nequaquam in his statuunt doctores, qui ad opera Dei populum Dei cohortentur, sed suis potius inibi uoluptatibus ac desideriis seruiant;' Opp. viii. 425, 426. Pseudo-monasteries.

§ 11.

P. 414. a barbaris defendant] Cf. *infra*, 'a barbarica incursione tueantur.' By these Bede means the Picts. The withdrawal of Bishop Trumwine from Abercorn had shown what danger accrued to the Church no less than to the State of Northumbria from the insecurity of the northern frontier. These passages from the letter to Egbert have often been quoted to show that Bede in his monastic seclusion was not wanting in the eye of a statesman; cf. v. 23, *ad fin.* and note. In Eadmer's life of Wilfrid, c. 26, Eormenburg is represented as using somewhat similar arguments against the accumulation of possessions in the hands of Wilfrid: 'timendum est ne, si aliquando inimici tui contra te arma susceperint, ipse . . . suos ab armis immunes retineat.' Danger from the Picts.

p. 415. neque . . . abstineant] Cf. Boniface's letter to Ethelbald cited on v. 18, 19, 23; H. & S. iii. 352, 355, 359; Mon. Mog. pp. 168 ff., 178 ff.

§ 12.

laici . . . sub praetextu . . . monasteriorum] See the fifth canon of Clovesho: 'Ut episcopi monasteria, si tamen ea fas est ita nominare, quae utique quamuis temporibus istis propter uim tyrannicae quandam auaritiae ad religionis Christianae statum nullatenus immutari possint, id est, quae a saecularibus, non Diuinae scilicet legis ordinatione, sed humanae adinuentionis praesumptione, utcunque tenentur; tamen pro salute animarum in Pseudo-monasteries.

eisdem commorantium, adire debeant, sit necesse: et ut inter caetera exhortamenta praeuideant, ne sine sacerdotis ministerio aliquod illorum deinceps debilitatum periclitetur, iuuantibus ad hoc eorum possessoribus;' H. & S. iii. 364. So St. Boniface to Archbishop Cuthbert: 'Illud autem, quod laicus homo, uel inperator uel rex aut aliquis praefectorum uel comitum, saeculari potestate fultus, sibi per uiolentiam rapiat monasterium de potestate episcopi uel abbatis uel abbatissae, et incipiat ipse uice abbatis regere et habere sub se monachos et pecuniam possidere, quae fuit Christi sanguine conparata, talem hominem antiqui patres nominabant raptorem et sacrilegum et homicidam pauperum, et lupum diaboli intrantem in ouile Christi;' Mon. Mog. pp. 208, 209; H. & S. iii. 381.

in ius . . . haereditarium] On hereditary monasteries, see notes to iv. 26.

Share of the Witenagemót in grants of land.

pontificum . . . confirmari] Here, again, we see the co-operation of the Witenagemót in grants of land; and the 'pontifices, abbates, et potestates seculi' who sanctioned, must share the responsibility of the monarchs who made these unworthy grants. Bede lays stress on this responsibility in the case of the bishops in § 13, *inf.*, where he seems even to hint that they were bribed, or at least had some pecuniary interest in the grants; cf. also § 16, *ad fin.*

Renegade monks.

quoscunque . . . ualuerint] Cf. Egbert's own Dialogue, § 7: 'Quicunque . . . ex laicis, qui monasteriis praeesse noscuntur, taliter aliquem [*i.e.* transfugam clericum uel monachum] susceperit, reddat debitum statutum, regi quidem X. siclos, X. Episcopo loci, X. uero abbati, cuius domesticum . . . susceperat, et desertorem relinquat;' H. & S. iii. 406.

§ 13.

Date.

P. 416. per annos . . . triginta] On this mark of the date of the Epistle, see note *ad fin.*

ex quo Aldfrid, &c.] Similarly Boniface in writing to Ethelbald dates the encroachments of the secular power on the Church from the accessions of Osred, the son and ultimately the successor of Aldfrid in Northumbria in 705 (see on v. 18, *ad init.*), and of Ceolred in Mercia in 709; H. & S. iii. 355; Mon. Mog. p. 174.

'Praefectus' = reeve.

praefectorum] Perhaps 'reeves'; cf. on ii. 16. We hear of a 'praefectus in Bromnis,' who had the custody of Wilfrid at the beginning of his imprisonment. Afterwards he was committed to the prefect of Dunbar; Eddius, cc. 36–38.

ministri] 'Gesiths,' 'thanes.'

p. 417. praefati sumus] § 12, where see note.

§ 14.

P. 418. dicere estis soliti] *i.e.* 'you (bishops) are wont to say,' &c.; for where Bede is addressing Egbert individually he always uses the singular; cf. the beginning of the very next sentence: 'tui . . . est officii.' It would seem from this that Bede was less opposed than some of the bishops to a certain amount of control of monasteries by the secular power. Control by secular power.

§ 15.

in populari . . . uita] See on § 5.

p. 419. signaculo . . . crucis] See on iv. 24, *ad fin.*, and D. C. A. *s. v.* 'Sign of the Cross.'

cotidiana . . . perceptio] Cf. D. C. A. i. 418, 419.

epiphania] For the Epiphany as one of the greater feasts, see on iv. 19.

fieri uidisti] For Egbert's visit to Rome, see on § 1.

ipsi etiam coniugati] Cf. i. 27, p. 57.

§ 16.

P. 420. qua ergo fronte, &c.] For the severity, not to say cruelty, with which St. Gregory punished an infringement of the monastic rule against separate property, see Milman, Lat. Christ. ii. 105; and the references collected by M. & L. on iv. 23. Monastic rule against separate property.

p. 421. manum subtraxerint] See on § 12.

§ 17.

deuteroses] δευτέρωσις is the word used by the Greek Fathers to translate the Hebrew 'Mischna,' which means literally 'repetition,' and was applied at first to the process of oral repetition by which the tradition of the scribes was mastered before it had been reduced to writing; and 'Mischna' remains the name of the oldest codification of this tradition. Hence δευτέρωσις becomes a general term for the scribal tradition as opposed to the original law. See Schürer, Gesch. d. iüdischen Volkes, i. 87-89, and the passages there cited from Jerome. 'Deuterosis.'

p. 422. per mysteria, &c.] For masses for the dead, cf. Introd. pp. xxvii, xxviii, lxxvi, clxiii, and iv. 22, v. 14.

permodica . . . culpa] For it is only such faults, according to Bede, which can be done away in purgatory. See Introduction, p. lxvi.

The Church of Jerusalem regarded as a monastery.

monachorum collegio indignos] This is curious. It shows that Bede regards the communism of the early Jerusalem Church as marking the foundation of a monastic institution. Ananias and Sapphira were then (apart from their deceit) guilty of the offence which St. Gregory punished so severely. So in his Commentary on Acts iv. 32, Bede says: 'Latine communia, Graece dicuntur *κοινά*; a quo nomine constat perfectos Dei famulos *κοινοβίτας* Graece, id est, communiter uiuentes, et *κοινόβια* habitacula eorum esse uocata; *βίον* namque lingua eorum uitam constat appellari. . . . Qui ergo ita uiuunt ut sint eis omnia communia in Domino, recte composito ex duobus uno nomine *κοινοβῖται* uocantur;' Opp. xii. 119, 120. (For Bede's fondness for citing this early Christian communism, see on iv. 23.)

Cerberi nomen] On Bede's use of the classics, see Introduction, pp. l–liii.

Date.

p. 423. scripta . . . tertia] *i. e.* Nov. 5, 734 (not 735 as Stevenson says, *a. l.*). I see no reason to doubt the genuineness of this date, which is found in the earlier of the two MSS. It fits in well with the chronology of Bede's life and death; and it agrees with the note of time at the beginning of § 13, that it was '*about* thirty years' from the death of Aldfrid, for Aldfrid died in 705.

APPENDIX I.

ON THE OLDEST LIFE OF GREGORY THE GREAT.

THE life of Gregory the Great from which the following extracts are taken was discovered by Paul Ewald in a St. Gallen MS. No. 567, of the eighth and ninth centuries, and portions of it, with an introductory essay, were published by him in Historische Aufsätze dem Andenken an Georg Waitz gewidmet (1886), pp. 17–54. For my knowledge of this essay, and for some other good references relating to Bede, I am indebted to Mr. Wilbur C. Abbott, of Cornell University, U. S. A., himself a devoted student of our author. Ewald shows that this life is evidently of English origin, the work of a monk of Whitby, §§ 18, 19; that it was used by both of Gregory's later biographers, the deacons John and Paul; that it is almost certainly anterior to Bede, otherwise the writer would not complain so bitterly as he does of the want of materials. The work did not come under my notice until all the text was in type. But I have been able to add some references to it in the notes, and I have noted on the margin here those parts of Bede which it chiefly illustrates; and those words which can be traced in Bede's narrative are printed in italics. When we consider how freely Bede often deals with his materials, the fact that so many words can be traced is strong evidence that Bede had the life before him. It seems too not improbable that it was known also to Cuthbert, the author of the well-known letter on the death of Bede. Anyhow the opening of that letter, Introduction, p. clx, is very like the following passage from the life: 'caritas urget nos . . . iuxta nostri modulum ingenioli haec memorie tradere signa de hoc nostro doctore, . . . opus . . . tanti uiri dilectione magis quam scientia extorsum;' Ewald, *u. s.* p. 38.

. E. ii. p. 73. § 1. Fuit igitur iste *natione Romanus* ex *patre Gordiano* et matre Siluia, *nobil*is secundum legem sed nobilior coram Deo in *religione* . . .

. pp. -81. . i. 30, 64. § 9. Quod omnino non est tegendum *silentio*, *quam* spiritaliter, quomodoque cordis incomparabili speculo oculorum, *nostra*m prouidendo propagauit ad Deum conuersionem. Est igitur narratio fidelium ante . . . eius pontificatum Romam *uenis*se quidam de nostra natione *forma* et crinibus *candid*ati albis. Quos quidam

pulchros fuisse *pueros dicunt*, quidam uero crispos iuuenes et decoros. Quos cum audisset uenisse, iam dilexit *uidisse*. Eosque . . . sibi adscitos . . . specie inconsueta suspensus, et . . . Deo intus *admon*ente, cuius gentis fuissent, inquisiuit. Cumque *respon*derent : '*Anguli* dicuntur illi, de quibus sumus,' *ille* dixit : '*Angeli* Dei.' Deinde dixit : '*Rex gentis illius quomodo* nominatur ?' Et dixerunt : '*Aelli.*' Et *ille* ait : '*Alleluia ! lau*s enim *Dei* esse debet *illic*.' Tribus quoque illius *nomen de qua* erant proprie requisiuit. Et dixerunt : '*Deire.*' Et *ille* dixit : '*De ira* Dei confugientes ad fidem.'

§ 10. Tam itaque spiritali data occasione inflammatus, preces- H. E.
sorem *pontifi*catus sui papam Benedictum tam inhianter huc pro- i, pp.
ficiscendi precatus est dare licentiam, ut precis sue non potuit 79–81.
declinare nimietatem, illo dicente : Miserum *tam* pulchris uasis infernus debuisse repleri. Hec et his similia illo dicente licentiam tribuit *pontifiex*, huc iter agendi. Ex qua iam licentia populum satis contristauit *Roman*um . . . . Pontifiex . . . ergo, . . . concite post missis legatis, fecit eum reuerti.

§ 11. Postque non multum tempus papa defuncto electus . . . ad ib.
*pontificatu*m est. Quantaque potuit festinatione uenerandae me- H. E.
moriae uiros huc Augustinum et Mellitum atque Laurentium 23, p.
direxit cum ceteris, Augustinum ordinando episcopum. . . . cf. H.
i. 27, p

§ 12. . . . primus . . . Edilbertus rex Cantuariorum ad fidem cf. H.
Christi correctus. . . . Post hunc in gente nostra, quae dicitur ii. 5, p
Humbrensium, Eduinus, Aelli prefati filius, . . . tam sapientia 89.
singularis, quam etiam sceptro dicionis regie, a tempore quo gens cf. H.
Angulorum hanc ingreditur insulam. ii. 9, p

§ 16. . . . regis nostri christianissimi . . . Eduini . . . dignum H. E.
fuit . . . conuersionis [mentionem] facere, . . . licet ab illis minime 12.
audiuimus famatum, qui eius plura pre ceteris sciebant. . . . Sepe [tamen] fama cuiusque rei per longa tempora terrarumque spatia post congesta diuerso modo in aures diuersorum perueniet. . . . Idem rex fuit exul sub *rege* West*ranglorum* [*lege* Estr.] *Redualdo*. Quem emulus suus sic passim *perse*cutus est, *qui eum* ex patria pulsit, tirannus *Ædelfrid*us, ut eum *pecunia* sua emere occidendum querebat. Ea tempestate dicunt ei de sua uita consternato quadam die quidam pulchrae uisionis, cum cruce Christi coronatus, apparens eum consolari coepisse, *promitte*ns ei felicem uitam regnumque *gen*tis sue *futurum*, si *ei* obedire uoluisset. Eoque *promitte*nte . . . *respondit* : probabis hoc uerum, et qui tibi primum cum hac specie et *signo* apparebit, illi debes obedire. . . . Sub hac igitur specie dicunt illi Paulinum prefatum episcopum primo apparuisse.

§ 17. O piissime Pater, Domine Deus omnipotens . . . per eum [*sc.* beatum Gregorium] . . . tibi semper sit gratiarum actio doctoris cf. H
nostri Paulini, quem in fine suo fidelem tibi ostendisti. Nam iii. 14
fertur a uidentibus, quod huius uiri anima in cuiusdam magne 154.

qualis est cignus alba specie auis satisque pulchra, quando moritur, migrasse ad coelum.

§ 18. . . . Huius itaque regalis uere uiri ossium reliquie qualiter Domino reuelante sunt reperte, dignum est memorie commendare. Fuit . . . frater quidam nostre gentis, nomine Trimma, in quodam monasterio Sundaranglorum . . . diebus Edilredi regis illorum, adhuc in uita monastica uiuente Aeonfleda, filia religiosi regis prefati Eduini. Cui per somnium presbitero uir quidam uisus est dicens ei : Vade ad locum . . . qui est in regione illa que dicitur
. H. E. Hedfled, quo Eduinus rex occisus est ; debes enim ossa eius exinde
20, p. tollere et tecum ad Streunes-Alae deducere, quod est coenobium
4. famosissimum Aelflede, filie supradicte regine Eonflede. . . . Cui
. H. E. respondit . . . : Nescio illum locum. . . . At ille : Vade, inquit, ad
. 26, p. uicum illum in Lindissi, cuius nomen frater noster, illius presbiteri
7. cognatus, qui hanc mihi exposuit ystoriam, non recolebat, et quere in eo maritum quendam nomine Teoful. . . . Ipse potest tibi monstrare ubi est. Presbiter . . . sciens esse somniorum fallatia multimoda, . . . dimisit rem adhuc taliter ostensam. Unde post hec ab eodem uiro ualidius admonitus, alteri e suis . . . retulit fratribus. Sed ipse . . . eum fecit dimittere.

§ 19. His itaque peractis, tertius adhuc uir suus . . . apparuit, eumque flagello satis . . . correxit. . . . Tum . . . festinanter perrexit ad maritum prefatum . . . inuenit[que] secundum quod illi monstratum est. A quo . . . didicit . . . quo iam querere reliquias debuisset regis. Statimque comperto profectus est ad locum sibi demonstratum. Et primo fodiens non inuenit adhuc quod querebat, sed secundo laboriosius fodiendo, ut sepe fieri solet. Inuentum-
. E. iii. que thesaurum desiderabile ad hoc nostrum secum asportauit
, p. coenobium. In quo nunc honorifice in Sancti Petri . . . ecclesia
9. hec eadem sancta ossa cum ceteris conduntur regibus nostris, ad austrum altaris . . . beatissimi Petri apostoli . . . et ab oriente illius, quod . . . Sancto Gregorio est consecratum. . . . Fertur quoque ab hoc relatum presbitero, qui postea pro tempore prioris . . . habitauit locum sepultionis, crebro se . . . uidisse spiritus interfectorum IIII . . . baptizatorum, splendide uenientes sua corpora uisitasse, et adiecit, si posset, monasterium ibi uoluisse facere.

§ 32. . . . Iste . . . utique per omnem terram tam sanctus habetur, ut semper ab omnibus ubique Sanctus Gregorius nominatur. Unde letaniis . . . Sanctum Gregorium nobis in amminiculum
H. E. uocamus cum sanctis . . . apostolis et martyribus. . . . Promissionem
1, p. . . . Domini . . . morte *IIII idus Martias* expectat feliciter *in ecclesia*
Sancti *Petri*, cuius sedit episcopatum *annos XIII menses VI dies X*,
p. 73. *ante* eius offitii *secretarium sepultus corpore* dormit in pace. A quo resuscitandus *in gloriam*.

APPENDIX II.

ON BEDE'S BIBLICAL QUOTATIONS.

To go into the question of Bede's biblical quotations generally, would be a very large task, and would require for its satisfactory performance more reliable texts than are as yet available for most of his works. This Appendix deals only with those of his works which are printed in the present edition, excluding quotations which occur in documents cited by Bede, which are of course irrelevant to the question of the biblical text used by Bede himself. I have made an exception in favour of the letter of Ceolfrid in v. 21, as this is almost certainly the work of Bede himself (*v.* notes, *a. l.*), and in any case as emanating from Bede's own monastery is as relevant as his own writings to the question of the biblical text there in use.

For the same reason I have added a few words on the biblical quotations in the Hist. Abb. Anon.

As the basis of comparison I have taken Sabatier's Versiones antiquae Latinae, ed. 2, in which the 'Vulgata noua' and the 'Versio antiqua' are placed in parallel columns.

Bede's biblical quotations may be divided into the following classes:—(1) those which are certainly taken from the Vulgate; (2) those which are certainly taken from the Itala, or Versio Antiqua; (3) those of which the source is doubtful because in these passages the Vulgate and the Itala do not differ, though the great preponderance of class 1 over class 2 makes it probable that class 3 also comes from the Vulgate; (4) those of which the source is doubtful because they differ more or less from both Itala and Vulgate; (5) there is a small group of quotations which seem to be conflate in character, and to be taken partly from one and partly from the other version.

I give the quotations under each head in the order of the books of the Latin Bible. The numbering of the Psalms is also that of the Vulgate, which differs by one in most cases from that of our English Bibles. Of the book Ecclesiasticus only one version exists, the old version having been adopted unaltered in the Vulgate; and

in some places the old version is defective. The references in brackets are to the pages of the present edition.

An asterisk suffixed to a reference implies that the quotation occurs in more than one place in the Bible, and the question whence Bede took it may sometimes affect the question of the version which he used. Thus if the quotation on p. 63 comes from Luke x. 2, it must be taken from the Itala; whereas if it comes from Matth. ix. 37, it may be taken from either version.

(1) Quotations which are certainly taken from the Vulgate:—Gen. i. 16 (p. 339, the other version is given *in addition*), xlix. 27 (p. 71); Exod. xii. 1–3, 6, 15–19 (pp. 334, 335); Levit. xxiii. 5–8 (pp. 336, 337; the Itala of vv. 5–7 is wanting); Num. xxxiii. 3 (p. 335); 1 Sam. xii. 2–4 (with slight variations, p. 411); 2 Kings xiv. 20 (the Itala is wanting, p. 95); 1 Chron. xxiii. 1 (the Itala is wanting, p. 294); Job xxix. 11–17, xxxi. 16–18 (pp. 77, 78), xlii. 16 (pp. 126, 141); Pss. xciv. 2 (p. 263), lxxxii. 1 (p. 378), lxxxiii. 2 (p. 231), xcviii. 6, 7 (p. 411); Prov. xxvi. 11* (p. 90); Eccl. viii. 10 (with variation, p. 418); Isa. xxxv. 7 (the Itala is wanting, p. 175), lx. 22 (with variation, p. 418); Jerem. viii. 8 (p. 414); Jonah i. 12 (p. 298); Matth. ii. 16 (p. 300), iii. 7* (p. 263), vii. 13, 14 (p. 421), vii. 22, 23 (p. 187), x. 7–9 (p. 410), xvi. 18, 19 (pp. 188, 342), xix. 29 (p. 365), xxv. 30 (p. 406); Luke iii. 7* (p. 263), vi. 24 (p. 420), xi. 17 (p. 377), xii. 33, xiv. 33 (p. 420), xix. 22* (p. 410), xxiv. 39 (p. 76); John xiii. 1 (p. 207); Acts iii. 2–8 (p. 284), iv. 32–34 (p. 270), v. 29 (p. 420), vii. 56 (p. 314), x. 11, xi. 5 (p. 220), xiii. 48 (p. 114), xvii. 21 (p. 22), xviii. 18, xxi. 20 (p. 185); Rom. xi. 2 (p. 42); 1 Cor. v. 5 (p. 263), ix. 2 (p. 73); 2 Cor. xi. 28, 29 (p. 406); Gal. v. 24 (p. 343); Phil. iii. 15 (p. 135); 1 Thess. v. 3 (p. 265); 2 Tim. iv. 6 (pp. 223, 274); Hebr. xii. 6 (p. 77); James i. 12 (pp. 21, 343); 1 Pet. i. 19 (p. 336); 2 Pet. i. 14 (the Itala is wanting, p. 274); 1 John ii. 15, 16 (p. 422).

(2) Quotations which are certainly taken from the Itala:—Gen. i. 4 (p. 314), i. 16 (p. 339, both versions given); Levit. xix. 18* (p. 273); Pss. lxv. 5 (p. 266), lxvii. 7 (p. 81); Eccl. iii. 5 (p. 207); Habak. iii. 11 (p. 340); Matth. xxv. 26* (p. 410); Luke x. 2* (p. 63), xxi. 27 (p. 211); John xiii. 1 (pp. 340, 348); Acts viii. 5 (p. 326, the resemblance is possibly only accidental); Rom. i. 27 (p. 338); 2 Cor. iv. 4 (p. 98?).

(3) Quotations in which the Itala and Vulgate do not differ:—Gen. iii. 18 (p. 343), xxxv. 29 (p. 294); Deut. vi. 5* (p. 273); 1 Kings xi. 12 (p. 265); Pss. xxix. 5 (p. 351), xxxi. 1 (p. 313), lxv. 10 (p. 378), xcv. 13 (p. 172), xcvi. 1 (p. 351), cxi. 9 (p. 77), cxlviii. 12 (p. 419); Ecclus. xxxii. 1 (with variation, p. 372), xliv. 14 (p. 294); Mal. iv. 1 (p. 340); Matth. iii. 8* (p. 270), ix. 37* (p. 63), x. 8 (p. 259), x. 16 (p. 92), xi. 29 (p. 82), xv. 3, 13 (p. 421), xxii. 37,

39* (p. 273), xxiv. 50*, xxv. 21, 23 (p. 406), xxv. 33, 41 (p. 418), xxviii. 20 (p. 243); Mark xii. 30, 31 (p. 273); Luke i. 23 (p. 86), iii. 8* (p. 270), xii. 46* (p. 406); John i. 29 (p. 336), vii. 56 (p. 348), viii. 56 (p. 210), x. 12 (p. 92), xviii. 18 (p. 156); Acts iv. 22 (p. 151), iv. 32–34 (p. 254), xvi. 3 (p. 185), xx. 19 (p. 222), xxvi. 18 (p. 73); Rom. x. 2 (p. 346); 1 Cor. v. 1 (p. 90), v. 7 (p. 336), vi. 9, 10 (pp. 266, 411, 420), xv. 6 (p. 303); 2 Cor. xi. 3 (p. 92), xii. 9 (pp. 222, 256, 376); Gal. i. 1 (p. 259), ii. 2 (p. 182), ii. 4 (p. 140); Eph. ii. 2 (p. 94), iii. 14 (pp. 82, 282), v. 5 (p. 420); Phil. ii. 8 (p. 92); Col. iv. 6 (p. 406); 1 Tim. ii. 5 (p. 162), vi. 10 (p. 411); 2 Tim. iv. 1* (p. 211); 1 Pet. i. 18 (p. 346), ii. 5 (p. 207), iv. 5* (p. 211); 2 Pet. ii. 21 ('uiam iustitiae,' p. 200), ii. 22 (p. 90); 2 John 12*, 3 John 14* (p. 405); Rev. xiv. 4 (p. 365), xvii. 14, xix. 16 (p. 345).

(4) Quotations which differ both from Itala and Vulgate:—Ps. lxxxii. 18, 19 (p. 378, where it differs from Itala and Vulgate it agrees with Jerome's version made from the Hebrew); Is. lviii. 6 (p. 414, this quotation agrees exactly with Ambrose, de Elia, c. 10, col. 545; and id. de Nabuth, c. 10, col. 577; cited by Sabatier *ad loc.*); Matth. xii. 45*; Luke xi. 26* (p. 116); Rom. x. 2 (p. 131); Acts xxii. 3 (p. 202); 2 Cor. xi. 2 (p. 98).

(5) Conflate quotations:—Pss. xvii. 13, 14 (p. 210), lxv. 12, 13 (p. 377); Luke vi. 20 (p. 420); Acts viii. 20, 21 (p. 342).

As regards the Hist. Abb. Anon., the facts are as follows:—(1) From the Vulgate; Hebr. xiii. 1 (p. 388). (2) From the Itala; Pss. lxvi. 1, lxxxiii. 8 (p. 397). (3) Uncertain; Gen. xxv. 8 (p. 400); Matth. xi. 29, 30 (p. 399); Acts xi. 24 (p. 390). (4) Differs from both, though nearer to Itala; Is. xxvi. 7 (p. 397).

Biblical quotations in documents not by Bede will be found on the following pages:—48–62, 65, 66, 69, 95, 96, 101–103, 105, 106, 121, 123, 124, 164, 165, 197, 198, 323, 403.

INDEX NOMINUM, LOCORUM, RERUM.

NOTE.—By a small Roman numeral followed by an Arabic numeral is indicated the Book and Chapter of the Historia Ecclesiastica.

A large Roman numeral followed by an Arabic numeral refers to the volumes and pages of the present edition.

A small Roman numeral preceded by the letter p. refers to the pages of the Introduction in Vol. I.

The letter C. refers to the Continuatio Baedae, which is cited by Annals.

The abbreviations Hab. and Haa. indicate respectively the Historia Abbatum auctore Baeda, and the Historia Abbatum auctore Anonymo; while by Ee. is meant the Epistola ad Egberctum. The last three are cited by Sections. Whenever a Chapter or Section exceeds a page in length, a reference to the page or pages is given in addition.

Names printed in thick type occur in the Texts printed in Vol. I; names printed in Small Capitals occur only in the Introduction and Notes.

A.

Aaron, v. 21, p. 334; Haa. §§ 6, 39 and note; Ee. § 7, p. 411; p. xv; II. 367.

Aaron, a citizen of Caerleon on Usk, martyred in the persecution of Diocletian, i. 7, pp. 21, 22 and note; II. 18.

Abbatum Historia, Bede's, *v.* Baeda.

ABBO OF FLEURY, his passion of St. Edmund, and letter to Dunstan, p. cxxii; letter of Dunstan to, II. 271.

ABBOTS, *v.* Monasteries.

ABBOTS, Anonymous Lives of the, p. cxxxv; conflation of, with Bede's Hist. Abb., *ib.*; MSS. of, pp. cxxxiii, cxl, cxli; biblical quotations in, II. 392, 394.

ABEL, in what sense a martyr, II. 49.

ABERCORN, *v.* Aebbercurnig.

ABINGDON, Faricius, abbot of, II. 308.

Abraham, oak of, at Mamre, enclosed in a church, v. 17, p. 319; example of, cited, II. 220.

Acca, bishop of Hexham, goes with Wilfrid to Rome, iii. 13, p. 152 and notes (cf. II. 315, 330); sojourns in Frisia, *ib.*; narrates a miracle on the authority of Wilbrord, *ib.* and notes; p. xliv note; narrates a miracle on the authority of the monks of Selsey, *ib.*; iv. 14, p. 233 and notes; Wilfrid relates his vision to, v. 19, pp. 328, 329 and note; succeeds Wilfrid as bishop of Hexham, v. 20, p. 331 and note; beautifies the church and collects a library, *ib.* and notes; brings Maban from Kent to teach chanting, *ib.* and note (cf. II.

119); his own skill in chanting, and character, *ib.* p. 332; had been trained under Bosa, and then followed Wilfrid, *ib.* (cf. II. 330); alive in 731, *ib.*; v. 23, p. 351; II. 330; expelled from his see, C. 731; II. 330; confirms Hwætbert as abbot of Wearmouth and Jarrow, Hab. § 20 and note; pp. xv, xvi; II. 330, 367; affection of Bede for, p. xxxiii; II. 329; most of Bede's theological works dedicated to, pp. xlix, cxlvii–cxlix, cliv; II. 329; letter of, to Bede, *ib.*; probably furnished Bede with information, p. xliv note; II. 226, 227, 315, 327, 330; attends Council of Clovesho, II. 330; death, burial, and translation, *ib.*; urges Eddius to write Wilfrid's life, *ib.*

Acha, sister of Edwin and mother of Oswald, iii. 6, p. 139; II. 124; question of her conversion to Christianity, *ib.*; flies with her sons on the death of Ethelfrid, *ib.*; mother of Oswy, II. 161, 236; wife of Ethelfrid, *v.* Ethelfrid.

Achan, filius Charmi, example of, cited, Ee. § 17, p. 422.

Acircius, pseudonym of Aldfrid, *q. v.*, II. 309, 312.

Acrostic poems, II. 241.

Actus Apostolorum, cited, i. 3; Bede's works on, *v.* Baeda.

Adalbert, companion of Wilbrord, life of, II. 285; settles at Egmond, II. 288.

Adam, example of, cited, i. 27, p. 61; ii. 19, p. 124 (cf. Ee. § 17, p. 422); tomb of, at Hebron, v. 17, p. 319.

Adamnan, presbyter, abbot of Iona, v. 15, p. 315 and note; v. 21, p. 344 and note; comes on an embassy to Aldfrid of Northumbria, *ib. ib.* and notes; studies the customs of the English churches, v. 15, p. 315; v. 21, p. 345; comes to Ceolfrid's monastery, *ib.* p. 344 and note; II. 301; argument with Ceolfrid on the tonsure question, v. 21, pp. 344, 345 and notes; is converted to the orthodox Easter, &c., v. 15, p. 315; v. 21, p. 345; fails to convert the monks of Iona, *ib. ib.*; converts the Northern Irish, v. 15, p. 316 and notes; v. 21, p. 345; II. 300; returns to Iona, and dies, v. 15, p. 316 and notes; II. 300; receives Arculfus, a bishop of Gaul, v. 15, p. 316 and notes; writes from his information a book on the holy places, *ib.* and notes; presents this book to Aldfrid, *ib.* pp. 316, 317; receives many gifts from him, and returns, *ib.* p. 317; plague rages during his visits, II. 195; does not include Iona in Scottia, II. 12, 186; his Life of Columba, *v.* Columba; Patrick mentioned in it, II. 26; Seghine furnishes him with facts for it, II. 113, 121; Bede had probably conversed with, II. 131, 302; confused with Adamnan of Coldingham, II. 258; Aldfrid a pupil of, II. 263; so-called law of, II. 285; vision ascribed to, II. 295; churches dedicated to, II. 301; his two visits to Aldfrid, *ib.*; obtains release of Irish prisoners, *ib.*; his voyages to Ireland, II. 302; legend of his expulsion from Iona, *ib.*; date of his death, II. 300, 303; his de Locis Sanctis cited, II. 303; relation of, to Arculfus and Bede, II. 303, 304.

Adamnanus, 'de genere Scottorum,' a monk of Coldingham, iv. 25, p. 263 and notes; story of his sin and repentance, *ib.* pp. 263, 264 and notes (cf. p. xxx; II. 137); prophesies the destruction of Coldingham in consequence of an apparition which he had had, *ib.* pp. 264, 265 and notes; story of, narrated to Bede by Aedgils, *ib.* pp 265, 266 (cf. p. xlv note); confused with Adamnan of Iona, II. 258.

Ad Baruae, id est Ad Nemus, in Lindsey, ? Barrow, Lincs., II. 104; Wulfhere grants Ceadda

land at, for a monastery, iv. 3, p. 207 and note; Wynfrid retires to, and dies at, iv. 6, p. 218 and note.

Ad Candidam Casam, Whitern, II. 104; see of Nynias at, iii. 4, p. 133 and notes; stone church built by Nynias at, *ib.* and notes; hence the name, *ib.* and notes (cf. II. 101); occupied by the English in Bede's time, *ib.* and notes; Nynias buried at, *ib.* and notes; belongs to Bernicia, *ib.*; Pehthelm bishop of, in 731, v. 23, p. 351 and note (cf. II. 224); in the province of Northumbria, *ib.* (cf. II. 129); tract on subjection of bishops of, to York, p. cvii; church of, dedicated to St. Martin, II. 128; pilgrimages to, II. 129; later history of, *ib.*; letter of Alcuin to monks of, *ib.*; other names of, *ib.*; Trumwine's see wrongly placed at, II. 224; Pehtwine and Badwulf bishops of, II. 343; district of, relapses into heathenism after Nynias, *ib.*; Pehthelm's see probably in monastery of, II. 384.

Ad Caprae Caput, Gateshead, II. 104; Utta abbot of, iii. 21, p. 170 and note; date of, II. 149.

Adda, presbyter, accompanies Peada to evangelise the Middle Angles, iii. 21, p. 170 and note; brother of Utta, *ib.*

Addi, a gesith, Bishop John of York consecrates a church of, v. 5, p. 288 and note; miraculously heals a servant of, *ib.* and note.

ADDITIONAL MSS., British Museum, pp. lxxxvi note, c, ciii, cvii, cxxiii; II. 171.

'ADEILADU,' to build, II. 102.

ADELMAR, diaconus, his vision of the other world, II. 295.

ADEMAR, traces Bede's intellectual descendants, p. xxiv note.

ADEODATUS, Pope, grant of, to Abbot Hadrian, II. 204.

Ad Gefrin, Yeverin, Northumberland, a royal vill, Paulinus baptizes numerous Bernicians at, ii. 14, p. 115 and notes; deserted, *ib.*

Ad Lapidem, ? Stoneham on the Itchen, II. 104; two young princes of Wight captured at, iv. 16, p. 239 and note.

Ad Murum, ? Walton or Walbottle, Northumberland, II. 104; Peada and Sigbert baptized by Finan at place called, iii. 21, p. 170 and note; iii. 22, p. 172 and note; twelve miles distant from the Eastern sea, *ib.*

Ad Nemus, *v.* Ad Baruae.

ADO, archbishop of Vienne, letter of Nicolas I to, II. 212.

ADOLANA, abbess of Palentz, letter of Elfled to, II. 185.

Adrianus, *v.* Hadrianus.

ADTANATOS, *v.* Tanatos.

Ad Tuifyrdi, 'Twyford,' ? Alnmouth, Northumberland, II. 104; on the Alne, iv. 28, p. 272; synod at, *ib.* and notes.

'aduena' = convert, II. 227.

Ad Uillam Sambuce, ? Camboise or Sandoe, Northumberland, Ceolfrid obtains land at, Hab. § 15, p. 380 and note.

Adulualdus, *v.* Eadbald.

Æanfled, Aeanfled, ii. 9, p. 99; iii. 24, p. 179; *v.* Eanfled.

Aebba, aunt of Egfrid, abbess of Coldingham, iv. 19, p. 243 and note (cf. II. 245); receives Adamnan's prophecy of the destruction of Coldingham, iv. 25, pp. 264, 265 and notes; half-sister of Oswy, II. 236; founded Ebchester, *ib.*; friend of Cuthbert and Wilfrid, *ib.*; translated to Durham, *ib.*; St. Abb's Head called from, *ib.*; intercedes for release of Wilfrid, II. 326; life of, p. cxxxviii.

Aebbercurnig, Abercorn, Roman wall begins near, i. 12, p. 26 and note; situation of, iv. 26, p. 267 and note; Trumwine retires from monastery of, after Egfrid's death, *ib.* and notes; II. 385 (cf. II. 24, 224); his see probably in monastery of, II. 224, 384;

Trumwine called abbot of, II. 262; separated from the see of York, II. 326.
Aecci, bishop of part of the East Angles (Dunwich), iv. 5, p. 217 and note.
Aed, son of Brendan, prince of Tethba, grants Durrow to Columba, II. 133.
Aedan, king of the Scots in Britain, defeated by Ethelfrid at Degsastan, i. 34 and notes; son of Gabran, II. 13, 64; attacks the Orkneys, II. 13, 14, 65; inaugurated by St. Columba, II. 64, 65, 135; makes himself independent, II. 65; attacks Man, *ib.*; fights the battles of Leithrig and Circhend, *ib.*; his death, *ib.*; legends about, in Irish and Welsh, II. 65, 66; called Ean by Sigb. Gembl., II. 66.
Aedan, Aidan, bishop of Lindisfarne, sent as bishop at Oswald's request, iii. 3, p. 131 and notes; his Paschal errors, *ib.* and note; iii. 17, pp. 161, 162 and notes; tolerated on account of his piety, iii. 25, p. 182; his character, *ib.*; iii. 5, pp. 135, 136 and notes; p. xxxvi; Oswald grants him a see in Lindisfarne, iii. 3, p. 132 and notes (cf. II. 134); his imperfect knowledge of English, *ib.*; Oswald acts as interpreter to, *ib.* and note; a monk of Iona, *ib.*; sent from Iona, v. 22, p. 347 and note; iii. 5, p. 135 and notes (cf. II. 113); consecrated bishop, *ib.* and notes; redeems slaves, and trains them as clergy, *ib.* p. 136 and note (cf. II. 37, 193); tradition as to his mission, *ib.* p. 137 and notes; his delight at Oswald's charity, iii. 6, p. 138 and notes; his prophecy, *ib.* and notes; story of the horse given by Oswin to, iii. 14, pp. 156, 157 and notes (cf. II. 136, 367); foretells Oswin's death, *ib.* p. 157 and notes; dies, *ib.* and notes; iii. 17, pp. 159, 160 and notes; v. 24, p. 354; II. 91, 240; miracle wrought by, iii. 15; accustomed to seek retirement in Farne, iii. 16 and notes; buried in Lindisfarne cemetery, iii. 17, p. 160 and notes; translated to the church, *ib.*; succeeded by Finan, *ib.*; iii. 25, p. 181 and notes; miracles after his death, iii. 17, pp. 160, 161 and notes; highly honoured by Honorius and Felix, iii. 25, p. 182; length of his episcopate, iii. 26, p. 189; Eata one of his twelve English pupils, *ib.* p. 190 and note; part of his bones taken away by Colman, *ib.* (cf. II. 167); Ceadda a disciple of, iii. 28, p. 195 and note; recalls Hild to Northumbria, iv. 23, p. 253; frequently visits and instructs her, *ib.*; Heiu, the first Northumbrian nun, receives the veil from, *ib.*; institutes the monastic life at Lindisfarne, iv. 27, p. 270; asceticism of his disciples, iii. 5, p. 136; p. xxx note; life of, p. cxxxviii; date of his mission, II. 121; never received the pallium, II. 126, 189; arguments drawn from his mission under Edward I, II. 132; decline of his fame, II. 165; vision of, leads Cuthbert to the monastic life, II. 165, 266, 269; Bamborough Church dedicated to, II. 166; fate of his relics, II. 167; said to have been translated to Glastonbury, *ib.*; AS. vers. omits Bede's censures on, II. 124, 167; ascetic tradition of, at Lindisfarne, II. 340.
Aedan, *v.* Eadwine.
Aeddi, 'cognomento Stephanus,' invited by Wilfrid from Kent to teach chanting to the Northumbrian churches, iv. 2, p. 205 and note (cf. II. 118, 359); his Life of Wilfrid, II. 206, 315; used by Bede without acknowledgement, p. xxiv note; II. 315.
Ædelelmus, a scribe of MS. W., pp. cx, cxi.
Aedgils, presbyter, a monk, first of Coldingham, and then of Wearmouth and Jarrow, iv. 25,

p. 266 and notes; tells Bede the story of Adamnan of Coldingham, *ib.* pp. 265, 266; p. xlv note.

Aedilbald, king of the Mercians, all the provinces and kings south of the Humber subject to, in 731, v. 23, p. 350 and note; Tatwin consecrated in the fifteenth year of, v. 24, p. 356; treacherously devastates Northumbria, C. 740; Cuthred of Wessex rises against, C. 750 and note (cf. II. 342); treacherously murdered, C. 757; II. 342; grant of, II. 220; letter of St. Boniface to, II. 306, 339, 342, 379, 385, 386; appointment of Tatwin probably due to, II. 341; his wars against Wessex, Northumbria, and the Welsh, II. 342; traditional founder of Croyland, *ib.*; genuine grants of, *ib.*; vision of future punishment of, *ib.*; Felix' Life of Guthlac dedicated to, *ib.*; Guthlac foretells accession of, *ib.*; persecuted by his predecessor Ceolred, *ib.*

Aedilberct, king in Kent, i. 25, p. 44; extent of his power, *ib.* p. 45; ii. 3, p. 85 and note; ii. 5, p. 89 and notes (cf. II. 43); third of the seven great English kings, *ib.* and notes; receives Augustine and his companions, i. 25, pp. 45, 46 and notes; afraid of magic arts, *ib.* p. 45 (cf. II. 59); gives them a settlement in Canterbury, *ib.* p. 46 and note; i. 26, p. 47; married to Bertha, a Frankish princess, *ib.* and note (cf. II. 94); baptized, *ib.* and note (cf. II. 142); refuses to force Christianity on his people, *ib.* and note; letter of Gregory to, i. 32, pp. 67–70 and notes (cf. II. 58); builds the church of SS. Peter and Paul, near Canterbury, i. 33 and notes; helps Augustine to bring about a conference with the British bishops, ii. 2, p. 81 and notes; Sæbert, king of the East Saxons, nephew and subject to, ii. 3, p. 85 and note; Ricula sister of, *ib.*; builds the churches of St. Paul in London and of St. Andrew in Rochester, *ib.* and notes; endows them and Canterbury, *ib.* and notes; his conversion recorded in Augustine's epitaph, *ib.* p. 86; letter of Boniface IV to, ii. 4, p. 88 and note; his death, v. 24, p. 353; ii. 5, p. 89 and notes; the first English king to win the heavenly kingdom, *ib.* (cf. II. 390); even before his death his ascendency was passing to Redwald, *ib.* and note; buried in St. Martin's porticus in the church of SS. Peter and Paul, *ib.* p. 90; his dooms reduced to writing, *ib.* and notes; son of Eormenric, *ib.* and note; succeeded by his son Eadbald, *ib.*; built the 'secretarium' of St. Andrew in Rochester, iii. 14, p. 154 and notes; legend that he removed his capital from Canterbury to Reculver, II. 44; heathen fane of, converted into a church, II. 58, 59; deposits gifts of Gregory in monastery of SS. Peter and Paul, II. 57, 62, 63; said to have sent messengers to Gregory, II. 63; spurious bull of Boniface IV addressed to, *ib.*; his supremacy extends over Britons, II. 73; called king of the East Saxons, II. 79; date of his accession, II. 85, 87; defeated by Ceawlin of Wessex, II. 87.

Aedilberct, son and co-heir of Witred king of Kent, v. 23, p. 348 and note; letter of, to St. Boniface, II. 338.

Aedilberg, daughter of Ethelbert and sister of Eadbald of Kent, ii. 9, p. 97 (cf. II. 321); called Tata, *ib.*; marriage of, to Edwin, *ib.* pp. 97, 98; Paulinus accompanies to Northumbria, *ib.* p. 98 and note; birth of her daughter Eanfled, *ib.* p. 99; letter of Boniface V to, ii. 11, pp. 104–106 and notes; retires with her children to Kent after the death

of Edwin, ii. 20, pp. 125, 126 and notes; sends her son and grandson to Gaul for safety, *ib.* p. 126 and notes; II. 116; founds the monastery of Liming, after her return to Kent, *ib.*

Aedilberg, daughter of Anna, king of the East Angles, iii. 8, p. 142 and note; becomes abbess of Faremoûtier-en-Brie, *ib.* and note (cf. II. 144); aunt of Earcongota, *ib.* p. 144; begins to build a church, *ib.*; her body found uncorrupted, and translated to the church of St. Stephen, *ib.*; confused with Aedilburga of Barking, II. 149, 217; possible Life of, II. 150.

Aedilburga, sister of Earconwald, who founds for her the monastery of Barking, iv. 6, pp. 218, 219 and notes; miraculous experience of, iv. 7, pp. 219, 220 and notes; vision at the time of her death, iv. 9, pp. 221, 222 and notes; miracle at her tomb, *ib.* pp. 222, 223; appears to a nun named Tortgyd, *ib.* pp. 223, 224 and note; succeeded by Hildilid, iv. 10, p. 224 and note; book of her life cited, *ib.* iv. 11, p. 225 (cf. iv. 7, p. 219 and note); p. xxiv note; confused with the preceding, II. 149, 217.

Aedilfrid, king of the Northumbrians, i. 34 and note; his successes against the Britons, *ib.* and note (cf. II. 75); defeats Aedan at Degsastan, *ib.* and notes; his brother Theodbald slain, *ib.* and note; II. 10; defeats the Britons in the battle of Chester, ii. 2, p. 84 and notes; orders the massacre of the monks of Bangor, *ib.* and notes; persecutes Edwin, ii. 12, p. 107; II. 390; endeavours to force Redwald to kill or surrender him, ii. 12, pp. 107, 108; defeated and slain by Redwald in the battle of the Idle, *ib.* p. 110 and note (cf. II. 77, 93, 103); Eanfrid, son of, succeeds Edwin in Bernicia, iii. 1, p. 127 and notes; children of, in exile during Edwin's reign, and baptized among the Scotti, *ib.* and notes (cf. II. 93, 99, 120, 124, 161); called Ædlfred Flesaur, II. 64; legends of, in the Triads, II. 64, 66; son of Ethelric, II. 93, 120; retains Deira with Bernicia, *ib.*; Acha wife of, II. 119, 124, 141, 165, 236; Bebba wife of, according to Nennius, II. 141; not the father of Ebba, II. 236.

Aedilheri, king of the East Angles, brother and successor of Anna, iii. 24, p. 178 and note; caused the war between Oswy and Penda, *ib.* and note; slain in the battle of the Winwæd, *ib.* (cf. II. 106, 169); father of Aldwulf, II. 106.

Aedilhild, abbatissa, sister of Ethelwine and Aldwine, visits Queen Osthryth at Bardney, iii. 11, p. 149; still alive in Bede's time, *ib.*; demoniac cured in her monastery, *ib.* pp. 149, 150.

Aedilhun, son of Edwin and Ethelberg, ii. 14, p. 114; baptized, *ib.*; dies 'in albis,' and is buried at York, *ib.* and note.

Aedilred, king of the Mercians, succeeds his brother Wulfhere, v. 24, p. 354 and note (cf. II. 231); a great benefactor of the monastery of Bardney, iii. 11, p. 148 and notes; ravages Kent and Rochester, iv. 12, p. 228 and notes; v. 24, p. 355 (cf. II. 80, 215); Council of Hatfield in the reign of, iv. 17, p. 239 and note; battle of the Trent between Egfrid and, iv. 21 and notes (cf. II. 155, 215); Theodore makes peace between Egfrid and, *ib.* and notes; married to Osthryth, Egfrid's sister, *ib.* and note (cf. II. 154); Imma taken captive by a gesith of, iv. 22, p. 250 and note; orders Wilfrid to consecrate Oftfor, iv. 23, p. 255; becomes a monk and is succeeded by Cenred, v. 13, p. 311 and note; v. 24, pp. 355, 356 and note; II. 221; Ceolred, son of,

v. 19, p. 322; letter of Pope John VI to, *ib.* p. 327 (cf. II. 275); as abbot receives Wilfrid, and pleads his cause with Cenred, *ib.* p. 329 and note; said to have founded Bardney, II. 155; recovers Lindsey, *ib.*; spurious grants of, II. 154, 222; said to have expelled Wynfrid, II. 215; letter of Theodore to, II. 221, 326; probably conquers Dorchester, and sets up Ætla as bishop, II. 246; monk and abbot of Bardney, II. 154, 221, 327; Edwin's translation takes place in reign of, II. 116, 391; monastery of St. Peter's, Gloucester, founded under, p. cxiv.

Aedilthryd, daughter of Edwin and Ethelberg, ii. 14, p. 114; baptized, *ib.*; dies 'in albis,' and is buried at York, *ib.* and note.

Aedilthryd, daughter of Anna of East Anglia, iv. 19, p. 243 and notes; her first husband Tondbert, prince of the South Gyrwas, *ib.* and note; marries Egfrid of Northumbria, *ib.* and notes; remains a virgin, *ib.* and notes; Owine comes with, from East Anglia, iv. 3, pp. 207, 208 and notes; her chief thane and major-domo, *ib.* p. 208 and note; Wilfrid testifies to Bede of her virginity, iv. 19, p. 243 and note; enters Coldingham as a nun, receiving the veil from Wilfrid, *ib.* pp. 243, 244 and note (cf. II. 317); abbess of Ely, *ib.* p. 244 and note (cf. II. 245); her mode of life, *ib.* and notes (cf. pp. xxvi note, xxx note, xxxvi); dies and is succeeded by her sister Sexburgh, *ib.* and notes (cf. II. 195); stories connected with her death and translation, *ib.* pp. 244–246 and notes (cf. II. 242, 319, 324); found uncorrupted, *ib.* p. 245 and note (cf. II. 151); Bede's hymn in honour of, iv. 20, pp. 247, 248 and notes; her noble birth, *ib.* p. 248 (cf. II. 90); Imma a thane of, iv. 22, p. 251 and notes; grants the site for Hexham, II. 318; Lives of, II. 235; Egfrid marries Eormenburg before the death of, II. 236.

Aedilualch, king of the South Saxons, iv. 13, p. 230 and note; baptized in Mercia, *ib.* and note; Wulfhere godfather, and grants Wight and the province of the Meanwari to, *ib.* and notes; promotes the conversion of his people by Wilfrid, *ib.*; grants Wilfrid land and its appurtenances at Selsey, *ib.* p. 232 and notes; slain by Cædwalla, iv. 15 and note; II. 229; does not christianise Wight, II. 228.

Aediluald, king of the East Angles, brother of Anna, iii. 22, p. 174; godfather of Swidhelm of Essex, *ib.* and notes.

Aediluini, Ediluini, bishop of Lindsey, iv. 12, p. 229 and note; brother of Ethelhild and Aldwine, iii. 11, p. 149; brother of Ethelhun, iii. 27, p. 192; studies in Ireland, *ib.*; bishop of Lindsey for a long time, *ib.*

See also Adal-, Ægel-, Ael-, Agil-, Athel-, Edil-, Ethel-, Oidil-.

Aeduini, king of the Northumbrians, born in 585, II. 93; the fifth of the seven great English kings, ii. 5, p. 89 and notes; extent of his power, *ib.* and notes; ii. 9, p. 97 and notes (cf. II. 390); reduces the Menaniae insulae, ii. 5, p. 89; ii. 9, p. 97 and notes; his power greater than any previous English king's, *ib.* and note; converted by Paulinus, *ib.* (cf. II. 390); marries Ethelberg, daughter of Ethelbert, *ib.* pp. 97, 98 and note; negotiates with Eadbald for the marriage, *ib.*; receives Paulinus, *ib.* p. 98; attempted assassination of, by a West Saxon emissary, *ib.* pp. 98, 99 and notes; saved by his thane Lilla, *ib.* p. 99 and note; birth of his daughter

Eanfled, *ib.* (cf. II. 391); dedicates her to Christ, *ib.* and note (cf. v. 24, p. 353); defeats the West Saxons, *ib.* p. 100 and note; hesitates as to the adoption of Christianity, *ib.* and note; ii. 11, p. 105; ii. 12, pp. 107, 110; letter of Boniface V to, ii. 10, pp. 100–104 and notes (cf. II. 58); to his queen, Ethelberg, ii. 11, pp. 104–106 and notes; care of Boniface V for conversion of, ii. 12, p. 106; his exile at the court of Redwald, *ib.* p. 107 (cf. II. 93, 390); mysterious experience there, *ib.* pp. 107–110 and notes (cf. II. 93, 390); persecuted by Ethelfrid of Northumbria, *ib.* p. 107; succeeds him, *ib.* p. 110 and note; holds a witenagemót as to the adoption of Christianity, ii. 13, pp. 111, 112 and notes; is himself converted, *ib.* p. 113; baptized at York, v. 24, p. 353; ii. 14, pp. 113, 114 and notes; builds a wooden church at York, *ib.* p. 114 and note (cf. II. 123); grants Paulinus a see at York, *ib.*; begins a church of stone at York, *ib.* and note; ii. 20, p. 125; his son Osfrid by his first wife Cwenburg, ii. 14, p. 114 and note (cf. II. 116); his children Ethelhun, Ethelthryth, and Wuscfrea, by his second wife Ethelberg, *ib.*; slain by pagans, *ib.* p. 115; converts Earpwald of East Anglia, ii. 15, p. 115 and notes (cf. II. 93); present at Paulinus' baptisms in the Trent, ii. 16, p. 117; peace in Britain under, *ib.* p. 118 and notes; the 'tufa' carried before, *ib.* and notes; Pope Honorius writes to, ii. 17, pp. 118–120 and notes; ii. 18, p. 120 (cf. II. 125); Cædwalla rebels against, ii. 20, p. 124 and notes; slain in the battle of Hatfield, *ib.* and notes; v. 24, p. 354; p. xviii; II. 99, 391; his head buried in St. Peter's, York, ii. 20, p. 125 and note; his thane Bass escorts his wife and children with his treasures to Canterbury, *ib.* pp. 125, 126 and notes; succeeded in Deira by Osric, in Bernicia by Eanfrid, iii. 1, p. 127 and notes; sons of Ethelfrid in exile during his reign, *ib.* and note; Oswald nephew of, by his sister Acha, iii. 6, p. 139 and note; Oswin of the stock of (wrongly), iii. 14, p. 154 and note; Eanfled daughter of, iii. 15, p. 157 and note; iii. 24, p. 179; buried at Whitby, *ib.* and note (cf. II. 116, 391); Hereric, father of Hild, nephew of, iv. 23, p. 252 and note; Hild converted with, *ib.* and note; called 'rex Christianissimus,' II. 86, 390; takes refuge with Cadvan of Gwynedd, II. 93, 114; brought up with his son Cadwallon, *ib. ib.*; altar built on the site of baptism of, II. 102; in exile at the Mercian court, II. 103; combines with Eadbald to approach the pope on the affairs of the English Church, II. 111; besieges Cadwallon in Priestholm, and compels him to take refuge in Ireland, II. 115; drives him into Arvon, *ib.*; retains Bernicia with Deira, II. 120; none of his male line reign in Northumbria, *ib.*; has possession of Lindsey, II. 155; buried near the altars of SS. Peter and Gregory, II. 391.

See also Ead-, Ed-.

Ægelwin, bishop of Durham, translates the relics of Oswin, II. 164.

Aegyptia seruitus, v. 21, pp. 338, 341.

Aegyptii, v. 21, p. 335; their mode of calculating the Paschal moon, iii. 25, p. 187; equinox fixed by, v. 21, p. 339 and note; the most skilled calculators, *ib.* and note (cf. II. 349); their principles adopted in the churches in Britain, *ib.* p. 341.

Aegyptus, people of Israel in, i. 30, p. 65; their delivery from,

v. 21, pp. 334-336; exodus of Israel from, one of Cædmon's subjects, iv. 24, p. 261; II. 253; nineteen-year cycle first adopted in, v. 21, p. 341 and note; observes the catholic Easter, iii. 25, p. 184; 'mater artium,' II. 349.

Aelbert, abbot of Cornu Vallis, Haa. § 29; II. 368.

Aelffled, Aelbfled, daughter of Oswy and Eanfled, iii. 24, p. 178 (cf. II. 90, 391); devoted to God by Oswy, *ib.* and note; enters the monastery of Hartlepool, *ib.* p. 179 and note; transferred to Whitby, *ib.*; becomes abbess of Whitby, *ib.* and note (cf. II. 116, 391); dies and is buried there, *ib.* and notes; joint abbess with her mother, iv. 26, p. 267 and note (cf. II. 185, 245); a friend of St. Cuthbert, II. 185; letter of, to Adolana, abbess of Palentz, *ib.*; helps to restore Wilfrid, *ib.*; II. 326; John of Hexham trained under, II. 274; translation of Edwin takes place under, II. 391.

Aelfric, uncle of Edwin, father of Osric, iii. 1, p. 127 (cf. II. 186).

Ælfric, II. 55; his colloquies cited, II. 6; Hexameron ascribed to, II. 7; homily on St. Alban, taken from Bede, II. 18; homily on St. Gregory, cited, II. 42; homily on St. Fursa, II. 169; on St. Ethelthryth, II. 235; on Imma, II. 243; on Drythelm, II. 295.

Aelfuini, Ælfuini, brother of Egfrid, slain in the battle of the Trent, iv. 21 and notes; v. 24, p. 355; II. 318; styled king, iv. 22, p. 249 and note; Imma one of his thanes, *ib.* and note; called 'rex Christianissimus,' II. 86, 243; probably under-king of Deira, II. 120, 243.
See also Alf-.

Aelli, king of the South Saxons, the first of the seven great English kings, ii. 5, p. 89 and note.

Aelli, king of the Deiri, ii. 1, p. 80 and note; II. 72, 390; father of Edwin, II. 93, 390; said to have been slain by Ethelric, *ib.*; son of Yffi, II. 119; his death, II. 120; Acha daughter of, II. 161.

Aelphegus, *v.* Alphege.

Ænheri, of the Hwiccas, brother of Eanfrid, iv. 13, p. 230 and note; a Christian, *ib.*

Aeodbaldus, ii. 7, p. 95; ii. 9, p. 97; *v.* Eadbald.

Æosterwyni, *v.* Eosterwyni.

Aequinoctium, *v.* Baeda, Equinox.

Æscwine, son of Cenfus, reigns in Wessex, II. 220, 221.

Aesica, name of a little boy in the monastery of Barking, iv. 8 and notes; dies there, *ib.*

Aetherius, Etherius, archbishop of Arles (really bishop of Lyons), Gregory commends Augustine to, i. 24 and note; Augustine consecrated by (really by Vergilius), i. 27, p. 48 and note; letter of Gregory to, II. 40.

Aethiops, II. 72.

Aetius, patricius, consul with Simmachus, i. 13 and note; implored to send help to Britain, *ib.* (cf. II. 27); his struggle against the Huns, *ib.*; put to death by Valentinianus, i. 21, p. 41 and note; his adherents murder Valentinianus, *ib.* and note; orders the Alani to attack the Armoricans, II. 34.

Aetla, bishop of Dorchester, iv. 23, p. 254 and note; educated under Hild at Whitby, *ib.*; wrongly identified by H. & S. with Hædde, II. 245; probably appointed by Ethelred of Mercia, II. 246; not found in episcopal lists, *ib.*

Afer, Afir, Severus and Abbot Hadrian Africans, i. 5; iv. 1, p. 202; *v.* Eustatius.

Africa, observes the catholic Easter, iii. 25, p. 184; daily communion the rule in, Ee. § 15; overrun by the Saracens, II. 339.

Agabus, foretells famine in Syria, i. 3.
Agareni, descendants of Ishmael, identical with the Saracens, II. 339.
Agatha, iv. 20, p. 247 and note.
Agatho, pope, sends John the archchanter to Britain with Benedict Biscop, iv. 18, p. 241 and note; Hab. § 6, p. 369 and note; receives Benedict Biscop and gives him a charter of privileges for his monastery, *ib.* *ib.* and notes; Hab. § 15, p. 380; Haa. §§ 16, 20 (cf. II. 360); orders John to inquire into the orthodoxy of the English Church, iv. 18, pp. 241, 242 and note; receives his report after his death, *ib.* p. 242; Wilfrid pleads his first appeal before, v. 19, p. 326 and note; Council of Rome under, against the Monothelites, *ib.* pp. 326, 327 and notes (cf. II. 230); his decision on Wilfrid's case in this council cited in Wilfrid's second appeal, *ib.* pp. 327, 328; gives books to Benedict Biscop, p. xix note; said to have sanctioned the location of the West Saxon see at Winchester, II. 144; spurious grant of, to Chertsey, II. 217.
Agatho, a priest in attendance on Agilbert, iii. 25, p. 183; accompanies him to the Synod of Whitby, *ib.*
Agde, Council of, II. 212.
'agenda' = mass, II. 80, 81.
Agilberct, bishop of the West Saxons and of Paris, II. 144, 145; a Gaul by birth, iii. 7, p. 140 and note; studies in Ireland, *ib.* and notes (cf. II. 196); comes to Wessex from Ireland, *ib.*; offered the West Saxon see by Cenwalh, *ib.* and note; his 'barbarous' speech, *ib.* and notes (cf. II. 41); offended at the attempted division of the diocese, retires to Gaul, *ib.* pp. 140, 141 and notes (cf. II. 245); made bishop of Paris, iii. 28, p. 194; iii. 7, p. 141 and note; dies there, *ib.* and note; invited by Cenwalh to return, *ib.*; sends his nephew Leutherius *or* Hlothhere in his stead, *ib.* and notes; bishop of the West Saxons, iii. 25, p. 183; comes to Northumbria, *ib.*; a friend of Alchfrid and Wilfrid, *ib.*; ordains Wilfrid priest, *ib.*; v. 19, p. 325; II. 317; has an attendant priest named Agatho, iii. 25, p. 183; attends the Synod of Whitby, *ib.* (cf. II. 146); asks that Wilfrid may represent the Roman side, *ib.* p. 184 and note; returns home after the Synod, iii. 26, p. 189 and note; consecrates Wilfrid at Compiègne, iii. 28, p. 194; v. 19, pp. 325, 326 and note; II. 146; Theodore stays with on his way to Britain, iv. 1, p. 203 and note; second bishop of the West Saxons, iv. 12, p. 227; a partisan of Ebroin, II. 203.
Agnes, iv. 20, p. 248 and note; convent of, at Rome, II. 50.
Agricola, son of Severianus, introduces Pelagianism into Britain, i. 17, p. 33 and note.
Agrippa I, dies while celebrating the return of Claudius from Britain, II. 13.
Aidan, *v.* Aedan.
Aigulfus, bishop of Metz, II. 40.
Ailred of Rievaulx, Life of Edward the Confessor by, p. cxx.; Life of St. Ninian by, II. 128, 129.
Aix, Protasius bishop of, II. 37, 39.
Alamanni, a dux of, carries off the relics of the twin martyrs, II. 370.
Alani, Alaricus, *v.* Halani, Halaricus.
Alba, Scotland, Scotti settle in, II. 23.
Albanus, martyr, of British birth, i. 7, p. 18; converted by a priest whom he had harboured, *ib.*; his trial and condemnation, *ib.* p. 19 and notes; miracles wrought by, *ib.* pp. 20, 21 and notes; his martyrdom at

Verolamium, on June 22, *ib.* p. 21 and notes; tomb of, visited by Germanus and Lupus, i. 18; intercession of, for their safe return, i. 20, p. 39; earliest mention of, II. 18; monastery of, said to have been founded by Offa, II. 20; Passion of, used by Bede, p. xxiv note; II. 17; called 'protomartyr Anglorum,' II. 17, 18, 20 (cf. II. 153); Ælfric's homily on, II. 18; church of, at Auxerre, built by St. Germanus, II. 3; lections on, I. 424; date of, I. 434.

Albanus, St., of Mainz, confused with the British St. Alban, II. 18.

Albanus, St., transference of Oedipus myth to, II. 18.

'albatus,' 'in albis,' II. 103, 280, 281.

Alberic of Trois Fontaines, his account of Bede cited, p. lxxviii note.

Albinus, abbot of St. Augustine's, Canterbury, letter of Bede to, I. 3; sends gifts and letters to Bede, *ib.*; instigates Bede to write the H. E., *ib.*; Pref. p. 7; helps him in it, I. 3; Pref. p. 6 and notes (cf. II. 13, 28, 45); Bede sends him the H. E., and the De Templo, I. 3; asks his prayers, *ib.*; a pupil of Theodore and Hadrian, Pref. p. 6; v. 20, p. 331 (cf. II. 205); succeeds Hadrian as abbot of SS. Peter and Paul, Canterbury, *ib.* (cf. II. 2); his knowledge of Greek and Latin, *ib.* and note; p. xviii note; furnishes Bede with documents, II. 2.

Albinus, *v.* Alcuin.

Albinus, martyr, confused with the British St. Alban, II. 18.

Albion, ancient name of Britain, i. 1, p. 9.

Album Congregationis, p. xxviii; II. 227, 273.

Alchfled, daughter of Oswy, marries Peada, prince of the Middle Angles, iii. 21, pp. 169, 170 and note; said to have instigated his murder, iii. 24, p. 180 cf. II. 175).

Alchfrid, son of Oswy, opposed to his father, iii. 14, p. 154 and note (cf. II. 198); persuades Peada to become a Christian, iii. 21, p. 170; married to Cyniburga, daughter of Penda, *ib.* and note; fights against Penda in the battle of the Winwæd, iii. 24, p. 178 (cf. II. 162); on the Roman side in the Easter question, iii. 25, p. 182 (cf. II. 323); a pupil and friend of Wilfrid, *ib.* and note; v. 19, p. 325 and notes; II. 317; grants Wilfrid land at Stamford, v. 19, p. 325 and note (cf. II. 317); grants Wilfrid the monastery of Ripon, which he had formerly granted to the Irish party, *ib.* and notes; iii. 25, pp. 182, 183 and notes (cf. II. 193, 317); Agilbert a friend of, *ib.* p. 183; requests Agilbert to ordain Wilfrid priest, *ib.*; v. 19, p. 325; attends the Synod of Whitby, iii. 25, p. 183; sends Wilfrid to Gaul to be consecrated, iii. 28, p. 194 and notes; v. 19, p. 325 and note; forbidden by his father Oswy to go to Rome with Benedict Biscop, Hab. § 2; under-king of Deira, II. 120, 189, 243, 323; friend of Cenwalh of Wessex, II. 143, 187, 322; memorial cross to, at Bewcastle, II. 176, 198; disappears from history after 664, *ib.*; probably not father of Osric of Northumbria, II. 338.

Alcluith, Dumbarton, a strong city of the Britons, i. 1, p. 13; firth of, separates Picts and Britons, *ib.*; Scotti settle to North of, *ib.*; meaning of the name, i. 12, p. 26 and note; Roman wall terminates near, *ib.*; expedition of Eadbert and Oengus against, II. 346.

Alcuin, his lines on Bede, p. x note; relates an anecdote of Bede, pp. xii, xiii; relates a miracle worked by Bede's relics, p. lxxix

note; urges his example of diligence, p. xvii; founds schools in St. Martin's at Tours, *ib.* note; importance of, pp. xviii note, xx note; trained at York, pp. xviii note, xxiv; II. 379; librarian of the York library, *ib.*; founder of Frankish education, p. xxiv; name of, inscribed in the Album Congregationis of Wearmouth, p. xxvii note; Life of, cited, pp. xxxvi, lxxii note; II. 91; praises Bede's style, p. liv; his Lives of Wilbrord, *v.* Uilbrord; called *Saint* Alcuin, p. c; extracts from, *ib.*; uses Bede's De Orthographia, pp. cxlv, cxlvi note; his mistake about Bede's Lives of Cuthbert, p. cxlvii note; asks for a copy of Bede's In Librum Tobiae, p. clii; cites Bede's hymn on the six ages, p. cliii; poem called Cuculus probably by, p. clviii; gives the name of Cuculus to one of his disciples, *ib.* note; sends a MS. to Arno of Salzburg, p. clix note; II. 240; his account of Roman York, II. 17; asks Leo III for pallium for Eanbald II, II. 51; his mention of St. Gregory, II. 67; on the extent of Edwin's dominions, II. 86; superintends the rebuilding of York Cathedral, II. 102; sends a covering for tomb of St. Nynias, II. 129; his poem on the destruction of Lindisfarne, II. 166; his character of Bosa, II. 223; head of the monastery of St. Martin's at Tours, II. 234, 258; has not the gift of tears, II. 268; stops a fire by prayer, II. 269; his account of Wilfrid II, II. 278; relation of, to Charles the Great, II. 287; lines of, on Drythelm, II. 296, 297; asks a correspondent to send him paints, II. 360; his character of Eadbert and Egbert, II. 379; his love of correcting others, II. 380; letters of, to Gisla, p. xix note; to Ethelbald, abbot of Wearmouth, p. xxvii note; to the monks of Wearmouth and Jarrow, pp. xvii, xxxii note; II. 180, 259, 366; to the monks of York, p. xxxiii note; to Archbishop Ethelhard, II. 33, 36, 89, 266, 380; perhaps modelled on Bede's letter to Egbert, *ib.*; to various persons, urging the study of Gregory's Cura Pastoralis, II. 70; to Ethelred of Northumbria, II. 126; to the monks of Candida Casa, II. 129, 161; to the English monks of Mayo, II. 210; to Hygbald of Lindisfarne, II. 70, 249; to the monks of Lindisfarne, II. 259; to the monks of Hexham, *ib.*; to Charles the Great, II. 280.

Aldberct, bishop of part of the East Angles (Dunwich) in 731, v. 23, p. 350 and note.

Aldfrid, king of the Northumbrians, his learning, v. 12, p. 309; iv. 26, p. 268 and note; said to be son of Oswy and brother of Egfrid, *ib.* and note (cf. II. 175); succeeds Egfrid, *ib.*; v. 19, p. 327; v. 1, p. 282; Ethelwald's life on Farne falls in the reign of, *ib.* and note; Eata dies at beginning of reign of, v. 2, p. 282 and note; Cædwalla resigns in the third year of, v. 7, p. 292; hears Drythelm narrate his vision when he visits Melrose, v. 12, pp. 309, 310 and notes; II. 294; Adamnan comes on a mission to, v. 21, p. 344; v. 15, p. 315 and note; receives from him his book on the holy places, *ib.* pp. 316, 317; gives it to others to read, *ib.* p. 317; dismisses Adamnan with gifts, *ib.*; dies and is succeeded by his son Osred, v. 18, p. 320 and note; v. 19, p. 329 and note; v. 24, p. 356 (cf. p. cxlvi); Wilfrid restored under, v. 19, p. 327 and notes; expelled again by, *ib.* and note; letter of Pope John VI to, *ib.* and note (cf. II. 275); refuses to receive Wilfrid, *ib.* p. 329 and note;

II. 320; Benedict Biscop buys land of, Hab. § 9 and note; Biscop arranges, and Ceolfrid carries out, exchange of a MS. for land with, Hab. § 15, p. 380 (cf. II. 264); confirms the papal privilege granted to Ceolfrid, *ib.*; grants land to Witmer, at Dalton, *ib.* and note; Ceolfrid made abbot of Wearmouth in the third year of, Haa. § 17; growth of false monasteries after death of, Ee. § 13 and notes; II. 388; decline of Northumbria after, p. xxxiii; II. 306; character of his reign, *ib.*; Oswald confused with, II. 159; his succession foretold by Cuthbert, II. 263; an exile in Iona and Ireland, *ib.* (cf. II. 337); Egfrid wanted to make him a bishop, *ib.*; called Fland Fina by the Irish, *ib.*; his mother possibly Irish, *ib.*; a pupil of Adamnan, *ib.*; relations of, with Aldhelm, II. 264, 312; marries Cuthburga, II. 264; probably younger than Egfrid, *ib.*; his opposition to Wilfrid, *ib.*; charges his heir to make peace with Wilfrid, II. 306; called Acircius by Aldhelm, II. 309, 311, 312; Bede's admiration for, II. 316; letter of Theodore to, about Wilfrid, II. 326; probably father of Osric of Northumbria, II. 337, 338.

Aldgils, king of the Frisians, receives Wilfrid honourably, v. 19, p. 326 and note.

Aldhelm, bishop of Sherborne, priest and abbot of Malmesbury, v. 18, p. 320 and note; Pehthelm a deacon and monk under, *ib.* (cf. II. 343); made bishop of part of Wessex on the death of Hædde, *ib.* and note (cf. II. 144); writes a book against the errors of the Britons, *ib.* pp. 320, 321 and notes (cf. II. 114, 192, 301); his other works, *ib.* p. 321 and notes (cf. II. 309); dies, and is succeeded by Forthere, *ib.* and note (cf. II. 101); Bede's admiration for, p. liv; note on, p. cxxv note; his views on virginity and marriage, II. 54; his judgement of St. Gregory, II. 67; said to have degenerated after becoming a bishop, II. 68; letters of, to Eahfrid, II. 196; to Hadrian, II. 205, 309; a pupil of Hadrian, *ib. ib.*; his De Virginitate dedicated to Hildilid, II. 219; cited, II. 241, 259 (cf. II. 300); cites St. Gregory, II. 259; relations of Aldfrid to, II. 264, 312; his poem on Cædwalla, II. 278, 279; a friend of Ini, II. 281; and of Bertwald, II. 283; letter of, to Hædde, II. 307; Lives of, by Faricius and W. M., II. 308, 309; his skill as a minstrel and poet, II. 309; Alfred's opinion of his poetry, *ib.*; visits Rome, *ib.*; builds chapel of St. Lawrence at Bradford-on-Avon, *ib.*; chronology of life of, *ib.*; dies at Doulting, *ib.*; buried at Malmesbury, *ib.*; canonised by Lanfranc, *ib.*; a pupil of Maelduib, II. 309, 310; order of his works, II. 312; his learning, *ib.*; his style, *ib.*; question of biblical text used by, II. 313; letter of, to Wilfrid's clergy, II. 327; his statement as to the bitterness of British priests against the Saxons, II. 352, 353.

Aldred, priest, author of the Northumbrian gloss in the Lindisfarne Gospels, II. 298.

Ald Saxones, II. 261; *v.* Saxones Antiqui.

Alduini, abbot of Partney, brother of Ethelhild and Ethelwine, iii. 11, p. 149.

Alduini, bishop of Lichfield, and of the province of the Mercians, v. 23, p. 350 and note; one of the consecrators of Archbishop Tatwin, *ib.*; alive in 731, *ib.*; called Worr, II. 341; succeeds Hedda, *ib.*

Alduulf, king of the East Angles, iv. 23, p. 253; ii. 15, p. 116 and

notes; son of Ethelhere, II. 106; and of Hereswith, sister of Hild, iv. 23, p. 253; alive in Bede's time, ii. 15, p. 116; had seen in his youth the fane in which Redwald had placed Christian and pagan altars, *ib.* and note; Council of Hatfield in the reign of, iv. 17, p. 239 and note (cf. II. 107); succeeded Ethelwald, and succeeded by Alfwold, II. 106; dates of his accession and death, II. 107.

Alduulf, bishop of Rochester, consecrated by Bertwald in succession to Tobias, v. 23, p. 349 and note; one of the consecrators of Archbishop Tatwin, *ib.* p. 350; succeeded by Dun, II. 338.

ALEXANDER VI, pope, epigram on, II. 383.

ALEXANDER, bishop of Lincoln, p. cvii.

Alexandria, visited by Arculfus, v. 15, p. 316 and note; St. Mark establishes the apostolic Easter tradition at, v. 21, p. 337 and note; the bishop of, used to announce the date of Easter annually to the churches, *ib.* p. 341 and note; Theophilus bishop of, *ib.* and note; Cyril bishop of, *ib.*; II. 232; Arianism originates at, II. 20; Eulogius bishop of, II. 44; Paschal rules mainly worked out at, II. 349, 352.

ALEXIUS, St., confessor, Life of, p. cvi.

ALFRED, king, his translation of Bede's H. E., p. cxxviii. note; his translation of Gregory's Cura Pastoralis, II. 56, 380; called king of the Gewissas, II. 89; has his children instructed in the Psalter, II. 139; his 'hand boc' used by W. M., II. 308; his opinion of Aldhelm's poetry, II. 309.

ALFRED, sacrist of Durham, concentrates relics of Northern saints at Durham, II. 158, 266.

ALFWOLD, king of the East Angles, brother and successor of Aldwulf, II. 106, 107; cf. II. xxxvi.

ALFWOLD, king of the Northumbrians, murdered, II. 159.
See also Aelf-.

Allectus, causes Carausius to be killed, and seizes Britain, i. 6; put down by Asclepiodotus, *ib.*

ALLEGORICAL METHOD, pp. lvi–lix.; II. 70; laws and rules of, pp. lix-lxi note.

ALLEN, Thomas, former owner of MS. O_9, p. cviii.

ALMARICUS de Leues uilla, p. c.

Alne, fluuius, Twyford near, iv. 28, p. 272.

ALNMOUTH, identified with Ad Tuifyrdi, II. 268.

ALPHABETIC POEMS, II. 241.

ALPHEGE, St., found uncorrupted after death, II. 240; parish of, in Canterbury, II. 43.

ALRIC, son of Heardbert, slain, II. 338.

Alric, son and co-heir of Witred king of Kent, v. 23, p. 348 and note.

altare *versus* ara, II. 60; portable altars, II. 289.

ALTSIG, abbot of York, letter of Lupus of Ferrara to, p. clv note.

Aluchred, king of the Northumbrians, accession of, C. 765.

Aluuic, bishop of Lindsey, consecrated by Tatwin, C. 733.

AMALRIC, *v.* Almaricus.

AMBLETEUSE, *v.* Amfleat.

AMBRONES, II. 261; *v.* Hymbronenses.

Ambrosius, Sanctus, cited. Ee. § 5 and note; pp. lxxv. clxii; II. 275; use made by Bede of, p. l (cf. p. lxiii); extracts from, p. c; his Hexameron, II. 7; the first to use the term 'missa,' II. 44; the founder of church music, II. 118; biblical quotation of Bede agrees with, II. 394; *v.* Chanting.

Ambrosius Aurelianus, of Roman origin, leads the Britons against the Saxons, i. 16 and note.

Amfleat, Ambleteuse, Abbot Peter drowned and buried at, i. 33 and note; James II lands at, in 1689, II. 64.

Ammianus Marcellinus, cited, II. 9, 10, 34.
Amphibalus, St., origin of myth of, II. 17, 26.
Anacletus, *v.* Cletus.
Ananias, example of, cited, Ee. § 16, p. 420; § 17, p. 422 and note.
Anastasis, church built on the site of the Resurrection, v. 16, p. 317 and note.
Anastasius, Sanctus, Bede corrects the translation of the Life of, v. 24, p. 359; p. cliv.
Anatolius, bishop of Laodicea, the Celts allege authority of, in favour of their Easter rules, iii. 3, p. 131; iii. 25, pp. 186, 187 and notes; cycle of nineteen years ascribed to, *ib.* p. 187; II. 351; Bede's letter on the equinox according to, v. 24, p. 359; *v.* Baeda; canon ascribed to, a forgery, II. 191.
Anchorites, pp. xxx, xxxi note; II. 172; manual labour of, p. xxv note.
Andeley, *v.* In Andilegum.
Andhun, a royal 'dux' of the South Saxons, expels Cædwalla from Sussex, iv. 15 and note; rules the South Saxons, *ib.*
Andilegum, *v.* In And.
Andreas, beatus, apostolus, church of, in Rochester, p. cxxvi; built by Ethelbert, ii. 3, p. 85 and notes; rebuilt by Lanfranc, II. 162; 'secretarium' of, built by Ethelbert, iii. 14, p. 154 and note; Paulinus buried in, *ib.* (cf. II. 80); porticus of St. Paul built in, by Bishop Tobias, v. 23, pp. 348, 349; church of, at Hexham, beautified by Acca, v. 20, p. 331; monastery of, at Rome, founded by Gregory, II. 38; tract on the cultus of, in Scotland, p. cvii.
Andreas, monachus, suggested as archbishop of Canterbury by Abbot Hadrian, iv. 1, p. 202; declines on account of illness, *ib.*
Andred, *v.* Ondred.
Androgius, 'dux' of the Trinouantes, surrenders to Caesar, i. 2, p. 14.
Anfrith, *v.* Eanfrid.
Angers, Licinius bishop of, II. 40.
Anglesey, extent of, II. 40, 41, 94; the granary of North Wales, II. 41; origin of name, II. 94; applied by W. M. to Man, II. 94; *v.* Meuaniae.
Angli, i. 23, p. 42; i. 27, p. 49; i. 30, p. 65; i. 31, p. 66; i. 34; ii. 1, p. 79; one of three German tribes who settle in Britain, i. 15, p. 31 (cf. v. 9, p. 296 and notes); East Angles, Mediterranean Angles, Mercians, and Northumbrians derived from, *ib.* and note; Britons neglect to evangelise, i. 22 and note; ii. 2, p. 83 and note; v. 22, p. 347 and note; their mode of reckoning by hides, i. 25, p. 45 and note; ii. 9, p. 99; iii. 4, p. 133; iv. 16, p. 237; Haa. § 33; name of inhabitants of Britain, ii. 1, p. 80; II. 390; Edwin the most powerful of, up to his time, ii. 9, p. 99; date of their arrival in Britain, i. 15, p. 30 and note; ii. 14, p. 114; v. 23, p. 351; v. 24, pp. 352, 353; religion of, despised by the Britons in Bede's time, ii. 20, p. 125 and note (cf. II. 353); children of, taught by teachers of the Scotti, iii. 3, p. 132 (cf. II. 193); Birinus wishes to evangelise the inland districts of, iii. 7, p. 139; many of, go or send their children to Gaul for the sake of monastic discipline, iii. 8, p. 142 and notes; few monasteries in district of, *ib.* and notes; Adda, Betti, and Cedd belong to, iii. 21, p. 170; Ethelhun and Egbert noble youths of, iii. 27, p. 192 and note; the Scotti among, adopt catholic practices or withdraw, iii. 28, p. 195; Theodore's times the happiest since arrival of, in Britain, iv. 2, p. 205; dissensions of, with Scotti in monastery of Inisboffin, iv. 4, p. 213; remove to Mayo, *ib.*; Mayo still inhabited by, in Bede's

Angli (*continued*).
time, *ib.* p. 214 and note; report on the faith of, sent to Rome after the Synod of Hatfield, iv. 18, p. 242 and note; Picts recover their lands held by, iv. 26, p. 267 and note; Abercorn situated in the region of, *ib.* and note; Firth of Forth separates the lands of, from the Picts, *ib.* and note (cf. II. 224); called Garmani by the Britons, v. 9, p. 296 and note; Benedict Biscop belongs to the nobles of, v. 19, p. 323; model their religion on the Roman Church, v. 21, p. 332; Naiton rejoices at the gift received from the land of, *ib.* p. 345; Britons partly subject to, in 731, v. 23, p. 351; Benedict Biscop brings John the archchanter to, Hab. § 6, p. 369; about eighty of, accompany Ceolfrid, Hab. §§ 21, 23; nobles of, resort to Ireland for study, Haa. § 3 and note; Ceolfrid comes from the regions of, Haa. § 37; alleged to belong to Scotia (!), p. xxxix note; St. Alban called protomartyr of, II. 17, 18; Vortigern called 'dux' of, II. 18; Gregory wishes to train slave-boys of, as missionaries, II. 37; connexion of the Franks with, II. 41; Frankish bishops neglect to convert, *ib.*; Augustine baptizes 10,000 of, II. 44; devotion of, to the see of Rome, II. 67; the spiritual sons of St. Gregory, *ib.*; importance of the battle of Denisesburn to, II. 122.

Anglorum ecclesia, i. 27, pp. 48, 49, 52; i. 29, p. 63 and note (cf. ii. 4, p. 87); Mellitus consults Boniface IV about, ii. 4, p. 88 and note; well ruled by Mellitus and Justus, ii. 7, p. 94; Oswy and Egbert of Kent confer upon the condition of, iii. 29, p. 196 and note; ask for Wighard to be consecrated archbishop of, iv. 1, p. 201; the whole of, submits to Theodore, iv. 2, p. 204 and note; John the archchanter ordered to report on the orthodoxy of, iv. 18, p. 241. Anglorum ecclesiae, decrees of a Roman Synod conveyed to, by Mellitus, ii. 4, p. 88 and note; Wilfrid teaches orthodox practices to, iii. 28, p. 195; iv. 2, p. 205 and note; Wighard to ordain catholic bishops for, iii. 29, p. 196; Vitalian seeks an archbishop for, iv. 1, p. 202; chanting learnt by, under Theodore, iv. 2, p. 205; Theodore desires to preserve from heresy of Eutyches, iv. 17, p. 238 and note; progress of, under Theodore, v. 8, p. 295; Adamnan studies the customs of, v. 15, p. 315; Benedict Biscop brings relics from Rome for, Hab. § 6, p. 369. Anglorum gentis ecclesia, consents to the sending of Wighard to Rome, iii. 29, p. 196 and note. Anglorum gens, i. 1, p. 9; i. 7, p. 21; i. 27, pp. 51, 54; i. 32, pp. 67, 68; ii. 2, p. 84; ii. 3, p. 85; iv. 23, p. 253; Bede's Ecclesiastical History of, *v.* Baeda; conversion of, Pref. p. 6; ii. 1, p. 73; invited into Britain by Vortigern, i. 15, p. 30; Augustine sent by Gregory to convert, i. 23, p. 42 and note; ii. 5, p. 89; v. 24, p. 353; their pagan religion, i. 25, p. 46; i. 30, p. 65 and notes; conversion of, announced to Gregory, i. 27, p. 48 and note; Britons made tributary to, i. 34 and note; kings of the Scotti after Aedan do not venture to attack, *ib.* and note; Augustine urges the Britons to evangelise, ii. 2, p. 83 and note; seven great kings of, ii. 5, p. 89 and notes; Oswald rules over (*i.e.* the Northumbrians), iii. 3, p. 131; Whitern belonged to, in Bede's time, iii. 4, p. 133 and notes; Aidan's predecessor fails to convert, iii. 5, p. 137 and notes; Aidan converts, iii. 6, p. 137; v. 22, p. 347; Wilfrid belongs to, iv. 2, p. 205 and note; many of, resort to Ireland

for study, iii. 27, p. 192 and notes; about thirty of, retire with Colman from Lindisfarne, iv. 4, p. 213; Colman sent from Hii to preach to, *ib.*; many of, slain, enslaved, or put to flight by the Picts, iv. 26, p. 267; many of, go to Rome, v. 7, p. 294 and notes (cf. II. 366); Wilfrid destined to be bishop of, v. 19, p. 324; Wilfrid answers for faith of islands inhabited by, *ib.* pp. 326, 327 and notes; II. 230; Naiton, king of the Picts, seeks help from, v. 21, p. 332; Irish Paschal errors reformed by, v. 22, p. 347 and note; the Picts and Scotti in Britain at peace with, in 731, v. 23, p. 351 and note; hatred of the Britons to, *ib.*; II. 352, 353; Benedict Biscop belongs to a noble family of, Hab. § 1; learns the art of glass-making from Benedict's foreign workmen, Hab. § 5 and notes; Ceolfrid resolves to exile himself from, Haa. § 27; inertia of, p. xxii note; headship of, said to be at Canterbury, II. 92.

Anglorum gentes, Ethelbert rules over all, south of the Humber, ii. 3, p. 85 (cf. II. 85); Theodore traverses all parts occupied by, iv. 2, p. 204.

Anglorum genus, blind man of, cured by Augustine, ii. 2, p. 82; Cædwalla threatens to exterminate, from Britain, ii. 20, p. 125; Wighard belongs to, iv. 1, p. 201. Anglorum imperium, Man and Anglesey subject to, ii. 5, p. 89; ii. 9, p. 97 and note; province of the Picts subject to, iv. 12, p. 229 and note.

Anglorum lingua, i. 12, p. 26; ii. 2, p. 82; ii. 16, p. 117; iii. 1, p. 128; iii. 2, p. 129; iii. 19, p. 164; iv. 19, p. 245; v. 2, p. 284; one of the five languages of Britain, i. 1, p. 11 and note; one of four languages, iii. 6, p. 138 and note; Wilfrid speaks in, at the Synod of Whitby, iii. 25, p. 184 and note; Aidan imperfectly acquainted with, iii. 3, p. 132 and note; Albinus' native tongue, v. 20, p. 331 and note; Bede translates the Creed and Lord's Prayer into, Ee. § 5 and note. Anglorum natio, Britons refuse to evangelise, ii. 2, p. 83 and note; Egbert belongs to, iii. 4, p. 134; Trumhere belongs to, iii. 21, p. 171; iii. 24, p. 179; twelve boys of, brought up by Aidan, iii. 26, p. 190 and note; term applied to the Northumbrians, ii. 9, p. 97; to the East Angles, ii. 15, p. 116; Irish always most friendly to, iv. 26, p. 266; the two Hewalds belong to, v. 10, p. 299; Wilfrid saved by belonging to, v. 19, p. 325 and note.

Anglorum populi (*i. e.* Anglian tribes), i. 15, p. 31; northern and southern, divided by Humber, i. 25, p. 45 and note; subject to Edwin, ii. 5, p. 89; their custom in the time of Cuthbert, iv. 27, p. 269 and note; Britons neglect to evangelise, v. 22, p. 347 and note; Britons remain unorthodox after the conversion of, *ib.* and note. Anglorum prouincia, many from, resort to Mayo, iv. 4, p. 214; = East Anglia, iii. 19, p. 167; = Northumbria, iii. 26, p. 189.

Anglorum prouinciae, ruled by Oswald, evangelised by missionaries of the Scotti, iii. 3, p. 132. Anglorum regnum, II. 92; Oswy subjugates the Picts to, iii. 24, p. 180 and note: decline of, dates from the death of Egfrid, iv. 26, p. 267.

Anglorum rex, Ethelbert of Kent, i. 32, p. 67; Ethelfrid of Northumbria, ii. 2, p. 84; Edwin of Northumbria, ii. 10, p. 100; ii. 17, p. 119; Redwald of East Anglia, ii. 12, p. 107; Aldfrid of Northumbria, v. 15, p. 315.

Anglorum reges, Osric and Eanfrid (Deira and Bernicia), iii. 1, p. 128; iii. 9, p. 145; Oswy and Egbert of Kent, iii. 29, p.

Angli (*continued*).
196 and note; Ethelred of Mercia and Aldfrid of Northumbria, v. 19, p. 327; Earconbert of Kent the first of, to enforce destruction of idols and observance of Lent, iii. 8, p. 142 and note. Anglorum sermo, Kentish dooms written in, ii. 5, p. 90 and note; *v.* Saxones.

Anglia, use of the term, a mark of forgery, II. 111 (cf. II. 149); Offa's Dyke separates Wales from, II. 152; derivation of the name from 'angulus,' II. 29, 72, 192.

Angli Mediterranei, i. 15, p. 31; also called Middilangli, iii. 21, p. 169 and note; converted under their prince Peada, *ib.* and notes; v. 24, p. 354; Diuma dies and is buried among, iii. 21, p. 171; iii. 24, p. 179 and note; Wilfrid administers the bishopric of, iv. 23, p. 255; II. 319. Anglorum Mediterraneorum episcopus, Diuma, iii. 21, p. 171; Sexwulf, iv. 12, p. 229 and note.
Anglorum Mediterraneorum prouincia, Oswy sends for Cedd from, iii. 22, p. 172; Diuma first bishop in, iii. 24, p. 179 and note; Wynfrid bishop of, iv. 3, p. 212; Wulfhere king in, *ib.*

Angli Orientales, i. 15, p. 31 and note; materials for history of, derived by Bede partly from Albinus and Nothelm, partly from writings and traditions, partly from Abbot Esi, Pref. pp. 6, 7; ascendency won by Redwald for, ii. 5, p. 89 and note; defeated by the Mercians, iii. 18 and note; Ceolfrid visits, Haa. § 4; called 'stout-heris,' II. 86; conversion of, II. 93; confusion of, with East Saxons, II. 217, 315. Anglorum Orientalium episcopus, Felix, iii. 20 and note; Bisi, iv. 5, pp. 215, 217; II. 108; Herfast, II. 108; Herbert Losinga, *ib.* Anglorum Orientalium gens, Ethelwald king of, iii. 22, p. 174 and note.
Anglorum Orientalium prouincia, Fursa comes to, iii. 19, p. 163 (cf. *ib.* p. 167); Swidhelm of Essex baptized in, iii. 22, p. 174; Owine comes with Ethelthryth from, iv. 3, p. 208; divided into two bishoprics, iv. 5, p. 217 and note (cf. II. 108); Ely situated in, iv. 19, p. 246; Ethelthryth belongs to, *ib.*; Hild retires to, iv. 23, p. 253 and note; Aldbert and Hadulac bishops of, in 731, v. 23, p. 350 and note; cessation of see of, II. 108. Anglorum Orientalium regnum, Sigbert governs, iii. 18.
Anglorum Orientalium rex, Redwald, ii. 5, p. 89 and notes; Earpwald, ii. 15, p. 115 and notes; Anna, iii. 7, p. 140 and notes; iii. 8, p. 142; iii. 24, p. 178; iv. 19, p. 243; Aldwulf, iv. 23, p. 253 (cf. II. 106, 107); Offa (wrongly), II. 217; *v.* Estrangli.

Angli-Saxones, II. 279.

Anglus, as a term of praise, II. 308.

Angulus, the original country of the Angli, left desert on their migration into Britain, i. 15, p. 31 and note.

'Angulus,' Anglia derived from, II. 29, 72, 192.

Angus, king of Fortrenn, defeats Nechtan, II. 331.

Anna, king of the East Angles, receives Cenwalh on his expulsion from Wessex, iii. 7, p. 140 and notes (cf. II. 169); converts him to Christianity, *ib.* and notes; his saintly progeny, *ib.* and notes; iii. 18; his stepdaughter Saethryd, his daughters Ethelberg and Sexburgh, iii. 8, p. 142 and notes; II. 144, 217; son of Eni, iii. 18 and note; succeeds Egric, and slain by Penda, *ib.* and notes; a benefactor of St. Fursa's monastery of Cnobheresburg, iii. 19, p. 164; Ethelwald of East Anglia his brother, iii. 22, p. 174; Ethelhere his brother and successor, iii. 24, p. 178; II. 244; his

daughter Ethelthryth, iv. 19, p. 243 and notes; II. 144; buried at Blythburgh, II. 169; wrongly made husband of Hereswith, II. 244.
'annale,' meaning of the word, II. 227.
Annals, keeping of, prior to Bede, II. 121.
Annemundus, archbishop of Lyons, wrongly called Dalfinus by Bede, II. 316, 317, 321, 322; *v.* Dalfinus.
Anschis, form of the name of Hengist, II. 28.
Anselm V, archbishop of Milan, II. 51.
Anselm, archbishop of Canterbury, miracle at the burial of, II. 220.
Antiochia, Barnabas teaches at, Haa. § 6; John bishop of, II. 233.
Antiphonal singing, II. 364.
Antiphons, pp. lxxiv, clxi; II. 43.
Antiqui Saxones, *v.* Saxones Antiqui.
Antoninus Pius, emperor, his wall in Britain, II. 16.
Antoninus Uerus, M., joint emperor with Aurelius Commodus, i. 4 and note.
Antonius, *v.* Bassianus.
Antrim, county of, *v.* Dal Riada.
Apocalypsis, *v.* Iohannes euangelista, Paulus.
apocrisiarius, nature of office of, II. 69.
Apollinarianism, II. 230, 232.
Apostolus, *v.* Paulus.
Appleby, Thomas, bishop of Carlisle, grants an Indulgence to pilgrims to St. Herbert's Isle, II. 269.
Apsimarus, *v.* Tiberius III.
Aquila, example of, cited, iii. 25, p. 185 and note.
Aquileia, Maximus captured and slain at, i. 9.
Aquilonares Mercii, *v.* Mercii Aquilonares.
Aquitania, invaded by the Saracens, II. 339; Prosper of, *v.* Prosper.
ara, *versus* altare, II. 60.
Aratus, cited by St. Paul, II. 57.
Arcadius, joint emperor, son of Theodosius, i. 10 and note; legislation of, II. 47.
archicantator, II. 233.
Arcuulfus, a bishop of Gaul, v. 15, p. 316 and notes; visits the Holy Land and other places, *ib.* and notes; driven on the coast of Britain, *ib.* and notes; Adamnan writes his book on the holy places from the information of, *ib.* and notes; his see possibly Périgueux, II. 303; his guide, Peter of Burgundy, II. 303, 304; extent of his travels, *ib.*
Ard mic Nasca, *v.* Holywood.
Arelas, Arhelas, Arles, Constantine slain at, i. 11; Augustine consecrated at, i. 27, p. 48; Theodore and Hadrian come to, iv. 1, p. 203; John archbishop of, *ib.* and note; seat of Arigius possibly at, II. 37.
Arelatensis archiepiscopus, Aetherius (really Vergilius), i. 24 and note; i. 27, p. 48 and note; Augustine consecrated by, *ib.* Arelatensis episcopus, entitled to pallium, i. 27, p. 52 cf. II. 50, 51); relation of Augustine to, defined, *ib.* pp. 52, 53; Vergilius, i. 28.
Arigius, bishop of Gap, II. 40.
Arigius, patricius of Burgundy, II. 37, 39.
Arimathea, Joseph of, II. 91.
Arius, &c., *v.* Arrius.
Arles, *v.* Arelas.
Armagh, Book of, II. 25; emendation of, II. 132.
Armagh, Tomene mac Ronain, abbot and bishop of, II. 112; James Ussher, archbishop of, p. cxvii; Scellan, the Leper, of, II. 113.
Armenia, II. 8; length of day in, i. 1, p. 11.
Armonica, Arvon, district of North Wales, Cadwallon driven by Edwin into, II. 115; Maserfelth on the borders of, II. 152; possible confusion of Armorica with, II. 279.
Armorica, application of the name,

II. 8; Cadwalader said to have fled to, II. 279; perhaps confused with Armonica, *ib.*
Armoricana gens, Germanus intercedes for, i. 21, p. 41 and notes. Armoricanus tractus, Britons said to have come from, to Britain, i. 1, p. 11 and note.
Arno, archbishop of Salzburg, Alcuin sends a MS. to. p. clix note; II. 240; letter of Alcuin to, II. 70.
Arnulf, bishop of Soissons, miracle wrought by relics of, II. 155.
Arnuuini, slain, C. 740 and note; son of Eadwulf, II. 345.
Arras, MSS. at, p. lxxxvi note.
Arriana heresis, the Arian heresy, II. 19; attacks Britain, i. 8 and note; condemned at Nicaea, *ib.*; refuted by Bede, p. lxii; prevalence of, II. 74.
Arrius, heretic, Council of Nicaea directed against, iv. 17, p. 240.
Arts, religious use of the, II. 360.
Aruald, king of the Isle of Wight, iv. 16, p. 237 and note; two of his family baptized, and put to death by Cædwalla, *ib.* pp. 237, 238.
Arundel MS., British Museum, p. cxxvi.
Arundel MS., College of Arms, p. lxxxvi note.
Arvon, *v.* Armonica.
Asceticism, pp. xxx–xxxii; II. 237, 298.
Asclipiodotus, praefectus praetorio, puts down Allectus and recovers Britain, i. 6.
Ash Wednesday, antiphon for, II. 299.
Asia, observes the catholic Easter, iii. 25, p. 184; successors of St. John in, *ib.* p. 186; large parts of, overrun by the Saracens, II. 339.
Asterius, archbishop of Milan, wrongly called bishop of Genoa, iii. 7, p. 139 and note; consecrates Birinus, *ib.*
Atcham, *v.* Attingham.
Athanasius contra mundum, II. 74.
Athelney, pretended derivation of the name, II. 143.
Athelstan, king, gives Bede's Lives of St. Cuthbert to the church of St. Cuthbert, p. cxlvii.
Athenae, Athens, Theodore educated at, II. 203.
Atterbury, origin of the name, II. 104.
Attila, king of the Huns, i. 13; murders his brother Blaedla, *ib.*; overruns nearly all Europe, *ib.* and note; II. 286; ravages Gaul, II. 33; share of the Rugini in the wars of, II. 286.
Attingham, *or* Atcham, on Severn, church dedicated to Eata at, II. 193; birthplace of Ordericus Vitalis, *ib.*
Audley, arms of, p. cxxvii note.
Audrey, *v.* Aedilthryd.
Audubaldus, ii. 10, p. 101; ii. 11, p. 104; *v.* Eadbald.
Augustinaes Ac, id est Robur Augustini, on the borders of the Hwiccas and West Saxons, ii. 2, p. 81 and notes; conference of Augustine and British bishops at, *ib.* and notes (cf. II. 53).
Augustinus, archbishop of Canterbury, ii. 7, p. 94; ii. 18, p. 120; sent with others by Gregory I to Britain to convert the English, i. 23, p. 42 and note; ii. 5, p. 89 and note; v. 24, p. 353 (cf. II. 85, 390); they turn faint-hearted and Augustine returns to Gregory, i. 23, p. 42 and note (cf. II. 140); brings a letter from him to his companions, *ib.* p. 43 and notes (cf. II. 90); made abbot over them, *ib.*; recommended by Gregory to Etherius archbishop of Arles (really bishop of Lyons), i. 24 and notes; reaches Britain, v. 24, p. 353; i. 25, p. 44 and note (cf. II. 85); lands in Thanet, *ib.* p. 45 and note; announces his arrival to Ethelbert by Frankish interpreters, *ib.* and note; meeting of, with Ethelbert, *ib.* pp. 45, 46 and notes (cf. p. cxviii); settlement in Canterbury, *ib.* p. 46 and notes; mode of life, i. 26, pp. 46, 47 and note;

p. xxxvi; goes to Arles and is consecrated by Etherius (really Vergilius), i. 27, p. 48 and note; returns to Britain, *ib.*; announces his consecration and success to Gregory, *ib.*; consults him on various questions, *ib.* pp. 48–62 and notes (cf. ii. 1, p. 76; II. 63, 134); relation of, to bishops of Gaul and Britain defined, i. 27, pp. 52, 53 and notes; commended by Gregory to bishop of Arles, i. 28 and notes; receives fresh missionaries, a letter, pallium, relics, and other gifts from Gregory, i. 29, p. 63 and notes; v. 24, p. 353 (cf. II. 52, 60); receives through Mellitus Gregory's directions as to the treatment of English heathenism, i. 30, p. 65 and notes; Gregory writes to, on the subject of his miracles, i. 31, pp. 66, 67 and notes (cf. II. 44, 71, 191); Gregory exhorts Ethelbert to be obedient to, i. 32, pp. 68, 69 and note; founds Christ Church, Canterbury, i. 33 and notes; and the monastery of SS. Peter and Paul, *ib.* and note; church of SS. Peter and Paul not consecrated by, *ib.*; his miracles, ii. 1, p. 78 and note; his conference with the British bishops at Augustine's Oak, ii. 2, pp. 81, 82 and notes; cures a blind man, *ib.* p. 82; his second conference with the British bishops, *ib.* pp. 82, 83 and notes (cf. II. 53); alleged prophecy of, as to the destruction of the Britons by the Saxons, *ib.* p. 83 and note; fulfilled in the battle of Chester after his death, *ib.* p. 84 and note; consecrates Mellitus and Justus, ii. 3, p. 85 and notes; his death, *ib.* p. 86 and notes (cf. II. 77); buried first outside, and then in the north porticus of the church of SS. Peter and Paul, *ib.* and notes (cf. i. 33); his epitaph, *ib.* and note; consecrates Laurentius as his successor, ii. 4, p. 86 and notes; Laurentius buried near, ii. 7, p. 93; his monastic life in Kent, iv. 27, p. 270; letter of Gregory to (i. 29) cited, Ee. § 9, pp. 412, 413; verses on, p. cxx; called Augustinus Minor, II. 37; 'praepositus' of Gregory's monastery of St. Andrew at Rome, II. 38; relation of Liudhard to, II. 42; said to have founded a church at Ely, II. 43; wholesale baptisms by, II. 44; Gocelin's Life of, II. 44, 46; books brought by, to Britain, II. 56, 57; kindness of Bertha to, II. 63; his success alluded to in Gregory's Moralia, II. 71; his claims rejected by the Britons, II. 76; charges against, refuted, II. 76, 78; date of his death, II. 81; confused with St. Augustine of Hippo, *ib.*; his day ordered to be observed, *ib.* (cf. p. cxv); King Edmund murdered on his day, *ib.*; translation of his relics, *ib.*; arrives in Britain in the year of Columba's death, II. 132; schools at Canterbury probably due to, II. 168; said to have been consecrated by Gregory, II. 390; lections on, I. 424–427.

Augustinus, Sanctus, bishop of Hippo, refutes the Pelagians, i. 10 and note; Bede's excerpts from, on St. Paul, *v.* Baeda; similar works by others, pp. clv, clvi; use made by Bede of, p. l (cf. p. lxiii); De lapsu monachi et uiduae, MS. of, p. c; treatises of, p. cxlii; on divisions of books, II. 67; cited, II. 164, 181, 191.

Augustus, emperor, i. 3, 4, 5, 6, 9, 10, 11, 13, 15, p. 30; i. 23, p. 42.

Aust, on the Severn, equated with 'Augustine's Oak,' II. 74; *v.* Traiectus Augusti.

Australes Gyruii, *v.* Gyruii Australes.

Australes Mercii, *v.* Mercii Australes.

Australes Picti, *v.* Picti Australes.

Australes Saxones, *v.* Saxones Australes.
AUSTRASIA, Theodebert king of, II. 39.
Austrini Scotti, *v.* Scotti Austrini.
Autissidorensis ciuitas, Auxerre, burnt, II. 33; Germanus bishop of, i. 17, p. 34 and notes; diocese of, p. c note; bishops of, Censorius, II. 32; Heribald, II. 35; church of St. Alban at, II. 33; monks of, sent to Marseilles for marble, II. 239.
AUTUN, bishops of, Syagrius, II. 39; Leodegar, II. 322.
AUXERRE, *v.* Autissidorensis ciuitas.
AVARS, the, perhaps included in the Huns, II. 286; their ravages, *ib.*

B.

Badonicus mons, Britons defeat Saxons at battle of, i. 16 and note; date of, II. 31; Gildas born in the year of, II. 31, 35.
BADUCING, *v.* Biscop.
Badudegn, a lay brother of Lindisfarne, miraculously cured of paralysis at Cuthbert's tomb, iv. 31, pp. 278, 279 and notes.
Baduuini, bishop of part of the East Angles (Elmham), iv. 5, p. 217 and note.
BADWULF, *v.* Baldwulf.
BAEDA, writes to Albinus, I. 3; asks his prayers, *ib.*; visited by Nothelm, *ib.*; Pref. p. 6 and note; his view of historical composition, Pref. pp. 7, 8 and note; asks the prayers of his readers, *ib.* p. 8 and note; pp. lxv, lxvi; Wilfrid's testimony to, on the virginity of Ethelthryth, iv. 19, p. 243 and note; p. xliv note; tells from his own knowledge the story of the impenitent monk, v. 14, pp. 313–315; makes excerpts from Adamnan's book on the holy places, v. 15, p. 317; v. 17, p. 319; a priest of the monastery of Wearmouth and Jarrow, v. 24, p. 357; p. ix; born in the territory of the monastery, *ib. ib.*; enters it, and is educated under Benedict Biscop and Ceolfrid, v. 24, p. 357; p. x (cf. II. 234); ordained deacon and priest by Bishop John (of Hexham), *ib. ib.*; his studies and occupations, *ib. ib.*; list of works of, v. 24, pp. 357–359; his prayer, *ib.* p. 360; dies, C. 735; stays with Egbert of York, p. xvi; Ee. § 1; writes to him, I. 405–423 and notes; prevented by illness from revisiting, Ee. § 1 and note; p. lxxi; his birthplace, p. ix note; his well at Monkton, *ib.*; chiefly to be known from his works, pp. x, xi; chronology of his life, p. xi; Alcuin's lines on, p. x note; anecdotes of, pp. xii, xiii (cf. II. 374); his devotion, *ib.*; his grief at Ceolfrid's departure, p. xv (cf. II. 375); visits Lindisfarne, p. xvi (cf. II. 272); visits Wicred, *ib.* note; his diligence as a student, p. xvii; school of York due to, pp. xviii note, xxiv; compares the Vulgate and Itala, pp. xix, liv, lv; II. 313, 333, 334, 392–394; his cautions to copyists, pp. xix note, xxiii note; acts as his own shorthand writer, &c., p. xx; MSS. ascribed to, p. xx note; his love of teaching, p. xxi; v. 24, p. 357; influence as a teacher, p. xxiv; his warning against despising the unlearned, pp. xxi, xxii; his desire to benefit his countrymen, pp. xxii, xxiii; his sense of literary property, p. xxiii; suffers from want of books, p. xxiii note; uses preceding works, pp. xxiii, xxiv; II. 315; his intellectual descendants traced by Ademar, p. xxiv note; his name inscribed in the Album Congregationis of Lindisfarne, p. xxvii note; his warnings against detraction, &c., p. xxxii; his affection for Ceolfrid and Hwætbert, p. xxxiii; for Acca, *ib.*; II. 329, 330; troubles of his time, pp. xxxiii, xxxiv; lament of, over ecclesiastical evils, pp. xxxiv,

xxxv; II. 194; insists that the teacher must practise what he teaches, p. xxxvi; acts up to this himself, *ib.*; his obligations to Isidore, pp. xxxvii note, xxxviii note, xli; his translation of Isidore, pp. xli note, lxxv, clxi; placed next to Isidore by Dante, p. xli note; studied by Dante, *ib.*; his obligations to Pliny, pp. xxxviii note, lii; II. 5; the first to introduce the date A.D. into Western Europe, p. xxxviii note; his reputation as a chronologer, p. xxxix note; II. 205; his zeal in the Paschal controversy, pp. xxxix–xli; his doctrine of the six ages of the world, pp. xli, xlii; refutes a charge of heresy, pp. xli note, cxlvi; testimonies and appeals to, pp. xliii note, xlv note, xlvii, liv, lxv note, lxvi note, lxxvii note, lxxviii note; II. 4; historical writing in England grows out of, p. xliii note; careful to indicate his authorities, pp. xliv, xlv note; II. 1, 2 4; his suppression of incidents in the life of Wilfrid, p. xlv note; II. 315, and *v.* Wilfrid; his treatment of the anonymous Lives of Cuthbert and of the Abbots, pp. xlv note, xlvi, xlvii; of the Life of Fursa, II. 169, 170; of the Life of Ethelberg, II. 218; legends as to the origin of his name of Venerable, pp. xlviii, xlix; dedicates most of his theological works to Acca, p. xlix; II. 329; his reverence for authority and tradition, p. l; list of authors referred to by, pp. l–lii; his attitude towards pagan literature, p. liii; his style, pp. liii, liv; his admiration for Aldhelm, p. liv; II. 312; his knowledge of Greek, p. liv; Greek MS., Laud 35, used by, p. liv; his interest in textual criticism, pp. liv–lvi; his use of the allegorical method, pp. lvi–lxii; his zealous orthodoxy, pp. lxii, lxiii; list of heresies refuted by, pp. lxii, lxiii note; miraculous element in works of, pp. xlvi, lxiv (cf. II. 278); believes himself to have been the subject of a miracle, p. lxiv note; his view of miracles, p. lxv note; his piety, pp. lxv–lxix; his humility as a scholar, p. lxvi; his insistence on the Day of Judgement, pp. lxvi, lxvii; on the blessedness of a holy death, p. lxviii; his view of Purgatory, p. lxvi note; II. 243, 387; his good sense, pp. lxix–lxxi; his views on virginity and marriage, p. lxxi note; II. 53, 54, 235; on the contemplative and active life, p. lxxi note; II. 68, 69; description of his death, pp. lxxii–lxxviii, clx–clxiv; date of his death, pp. lxxi–lxxiii; I. 434; his skill in English poetry, pp. lxxiv, clxi; his translations into English, pp. lxxv, clxii; II. 381; his amanuensis, Wilbert, pp. lxxvi, clxiii; his cell, p. lxxvii note; north porticus of Jarrow church dedicated to, p. lxxvii note; his epitaph, p. lxxviii note; fate of his relics, *ib.*; miracle worked by his relics, p. lxxix note; collect for his day, *ib.*; becomes a standard authority, *ib.*; II. 4; his mode of working, Pref. p. 5; II. 1, 2; his tendency to rely on authority, II. 4; includes Iona in Scottia, *v.* Hii; uses the Caesarean Indiction, II. 39, 212, 376; his national and ecclesiastical prejudices against the Britons, II. 78, 83, 84, 353; Jonas of Bobbio's Life of Columban ascribed to, II. 83; Chronicle wrongly ascribed to, p. cxiv; verses on, p. cxxiv; Life of St. Fara ascribed to, II. 148; does not regard Celtic orders as invalid, II. 178; his views on the intercession and invocation of saints, II. 181; his sympathy with Mercian independence, II. 187; with the Scotic missionaries, II. 194;

Baeda (*continued*).
refutes the Paschal heresies of Victorius, II. 201; his obligations to the School of Canterbury, II. 205, 206; his views on the division of dioceses, II. 214, 380, 383; on divorce and remarriage, II. 214, 236; on secular rule and employment, II. 219, 220; on comets, II. 222; on translation of poetry, II. 250; on confirmation, II. 382; receives information from Acca, *v.* Acca; had probably seen Adamnan, II. 131, 302; his authorities for the life of Wilfrid, II. 315; his attitude towards Wilfrid and his opponents, II. 316, 383; the real author of Ceolfrid's letter to Nechtan, II. 332, 392; perhaps an eye-witness of what he describes in Hist. Abb., II. 363 (cf. p. xlvii); probably present at Hwætbert's election, II. 368; St. Boniface's opinion of, *ib.*; asks for works of, *ib.*; his statesmanlike view of the false monasteries, II. 385; not opposed to some control of monasteries by secular power, II. 387; probably used the early Life of Gregory, pp. clxv, clxvi, clxvii; II. 389; MSS. of Life of, pp. cv, cvi, cxvi, cxxxviii; Cuthbert's letter on death of, *v.* Cuthbert.

BAEDA, WORKS OF, classification of, p. xxxvii; chronology of, pp. cxlv–clv.

—— Capitula Lectionum, on certain books of the O. T., and on the N. T. except the Gospels, v. 24, p. 358; p. clv; alluded to by Lupus of Ferrara, *ib.*; asked for by St. Boniface, *ib.*

—— Chronicle, really part of the De Temp. Rat. *q. v.*, p. cxlix; Irish adaptation of, *ib.* note.

—— De Aequinoctio iuxta Anatolium ad Wicredam, v. 24, p. 358; pp. xxxvii, cliv; cited, p. xvi note; II. 191.

—— De Arte Metrica, &c., v. 24, p. 359; date of, p. cxlv; MSS. of, *ib.* note; question of dedication of, *ib.*; cited, II. 22, 205, 241 (*ter*), 282.

—— De Bissexto ad Helmwaldum, v. 24, p. 358; p. xxxvii note; cited, *ib.*; MS. of, p. cxlii; date of, p. cxlix.

—— De Die Iudicii, cited, II. 296; *v.* Hymns.

—— De eo quod ait Isaias, &c., v. 24, p. 358; date of, p. cxlviii; dedicated to Acca, *ib.* (cf. p. xlix).

—— De Forti Muliere, p. cxxvi; really a part of the In Proverbia, *q. v.*, p. clii.

—— De Locis Sanctis, v. 17, *ad fin.* and notes; cited, v. 16, 17 and notes; II. 304; relation of, to Arculfus and Adamnan, *ib.*; date of, pp. xlix, cli.

—— De Mansionibus filiorum Israel, v. 24, p. 358; date of, p. cxlviii; dedicated to Acca, *ib.* (cf. p. xlix).

—— De Natura Rerum, v. 24, p. 359; sources of, pp. xxxvii, xxxviii; cited, *ib.*; II. 222; date of, p. cxlix.

—— De Orthographia, v. 24, p. 359; date of, p. cxlv; used by Alcuin and W. M., *ib.* note; cited, p. lxvii note.

—— De Sex Aetatibus Saeculi ad Plegwinum, v. 24, p. 358; cited, p. xli note; date of, p. cxlvi.

—— De Situ Brittaniae, really H. E., i. 1.

—— De Tabernaculo, v. 24, p. 357; date of, p. cl; character of, *ib.* note.

—— De Templo, v. 24, p. 357; dedicated to Nothelm or Acca, p. xlix note; sent to Albinus, I. 3; date of, pp. xxxiv note, cl; character of, *ib.* note; cited, p. xxxiv note; II. 208, 209, 360.

—— De Temporibus, v. 24, p. 359; date of, pp. xxxviii, cxlvi; other names of, p. xxxviii note; cited, II. 167.

—— De Temporum Ratione, v. 24, p. 359; dedicated to Hwætbert, pp. xiv note, xxxix; date of, pp. xxxix, cxlix, cl; other

Baeda, Works of (*continued*).
names of, p. xxxix note; II. 167; cited, iii. 17, p. 161; II. 60, 191, 201, 275, 332–334.
—— Epigrammata, p. cliv.
—— Epistola ad Albinum, I. 3; II. 2; date of, p. cl.
—— Epistola ad Ecgbertum, printed, I. 405–423 and notes; date of, pp. xvi, lxxi, cli; II. 378, 384, 386, 388; MSS. of, pp. cxli, cxlii; editions of, p. cxlii; translations of, p. cxxxii; cited, pp. xvi, xxxiv, xxxv; II. 214.
—— Epistolae ad Diuersos, v. 24, p. 358; MS. of, p. cxlii.
—— Excerpts from Augustine on St. Paul, v. 24, p. 358; pp. clv, clvi; MSS. of, *ib.*; cited by Lupus of Ferrara, *ib.* note.
—— Excerpts from Jerome on the Prophets, v. 24, p. 358; p. clv.
—— Hexameron, *v.* In Genesim.
—— Historia Abbatum, printed, I. 364–387 and notes; date of, pp. xlvi, cxlviii; MSS. of, pp. cvi, cxxxii–cxl; editions of, pp. cxxxiii, cxxxviii, cxxxix; translations of, p. cxxxii; conflation of, with Hist. Abb. Anon., p. cxxxv.
—— Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum, v. 24, pp. 356, 357, 359; dedicated and sent to Ceolwulf, Pref. p. 5 and note; his motive in writing, *ib.* and note; sent to Albinus, I. 3; authorities used in the composition of, how far acknowledged by Bede himself, pp. xxiv note, xliv, xlv note, and references there given; clxv, clxvi, clxvii; II. 3, 4, 5, 17, 22, 25, 31, 35, 150, 169, 218, 219, 267, 304, 315; two recensions of, issued by Bede himself, pp. xciv–xcvii; dates of the two recensions, pp. xcvi, xcvii (cf. II. 345); MSS. of, very numerous, p. lxxxvi; three types of MSS. of, pp. xciv ff.; classification of MSS. of, pp. xcv ff.; editions of, pp. lxxx–lxxxv, cxxix–cxxxi; AS. vers. of, pp. cxxviii, cxxix; cited by Ælfric and Rudborne, *ib.* note; attributed to Bede himself, *ib.* note; MS. of, p. cvii; Editio Princeps of, p. cxxxi; cited, notes, passim; other translations of, p. cxxxii; importance of, pp. xlii–xliv; importance of chronological summary at end of, II. 343; structure of, II. 4, 36; intended for public reading, II. 299; *v.* Lections; date of, pp. xi, cli; II. 262.
—— Homilies, v. 24, p. 358; pp. xlvii, xlviii, lxxviii note, cliii; liturgical use of, p. xlviii note; cited, pp. xi, xiii; II. 181, 276, 277, 299.
—— Homily on Benedict Biscop, p. xlviii; MS. of, p. cxxxiii; editions of, *ib.*; II. 355; cited, p. xxviii note; II. 355–359, 363.
—— Hymns, v. 24, p. 359; pp. xlii note, xlix note, cliv; Hymn on Ethelthryth, iv. 20 and notes; found separately, II. 240.
—— In Acta, v. 24, p. 358; date of, p. cxlvii; dedicated to Acca, *ib.* (cf. p. xlix); cited, II. 57, 58, 277, 300, 388.
—— In Apocalypsin, v. 24, p. 358; dedicated to Hwætbert, pp. xiv note, cxlvii; date of, *ib.*; cited, II. 20 (cf. p. cliv).
—— In Cantica Canticorum, v. 24, p. 358; p. l note; date of, p. clii; first book of, directed against Julian of Eclanum, *ib.*; II. 21; last book of, a cento of extracts from Gregory, p. clii; Lullus asks Cuthbert for, *ib.* note; poem on, by Walafridus Strabo, *ib.*
—— In Canticum Habacum, v. 24, p. 358; date of, p. clii; question of dedication of, *ib.*; the Itala used for, p. lv note; II. 334.
—— In Catholicas Epistolas, v. 24, p. 358; p. l note; MS. of, p. cxxii; date of, p. cxlvii; cited, II. 54, 55, 156, 259, 300.
—— In Ezram et Nehemiam, v. 24, p. 358; dedicated to Acca,

Baeda, Works of (*continued*).
p. xlix note; date of, p. cl; character of, *ib.* note; cited, p. xxii; II. 44, 209, 245, 381–385.
—— In Genesim, v. 24, p. 357; dedicated to Acca, pp. xlix, cxlix; date of, *ib.*; cited, II. 7, 220.
—— In Libros Regum Quaestiones, v. 24, p. 358; dedicated to Nothelm, p. cli; date of, *ib.*
—— In Librum Tobiae, v. 24, p. 358; date of, p. clii; Alcuin asks for a copy of, *ib.* note.
—— In Lucam, v. 24, p. 358; composition of, hindered by external troubles, p. xxxiv; relation of, to the homilies, pp. xlvii, xlviii; dedicated to Acca, p. xlix; date of, pp. xxxiii, xxxiv, cxlvii; cited, pp. xiii, xx, xxxiii, xxxiv; II. 3, 46, 68, 70, 156, 219, 259, 276, 290, 296.
—— In Marcum, v. 24, p. 358; MS. of, p. cxii; dedicated to Acca, p. xlix note; date of, p. cxlviii; cited, p. xiii; II. 157, 236, 266, 267, 276.
—— In Prouerbia, v. 24, p. 358; MS. of, p. cxli; date of, p. clii; St. Boniface and Hincmar ask for copies of, *ib.* note; wrongly ascribed to Jerome, *ib.*; cited, II. 20, 298, 299, 363.
—— In Samuelem, v. 24, p. 357; dedicated to Acca, p. xlix note; date of, pp. xv, xvi, cxlviii; Lullus asks Archbishop Ethelbert for a copy of, *ib.* note; character of, *ib.*
—— Martyrology, v. 24, p. 359; date of, p. clii; interpolated, *ib.*; character of, *ib.*
—— Retractatio in Acta, date of, pp. xlix, cli; cited, p. xix note.
—— Vita S. Anastasii, translation of, corrected by Bede, v. 24, p. 359; p. cliv.
—— Vita S. Cudbercti, 'uersibus heroicis,' 'heroico metro,' iv. 28, p. 271 and note; v. 24, p. 359; MSS. of, pp. cxxxviii, cxlvii note; date of, p. cxlvi; sent by Cuthbert of Wearmouth to St. Boniface, p. cxlvii note; given by Athelstan to the church of St. Cuthbert, *ib.*; cited, II. 165.
—— Vita S. Cudbercti, 'simplici oratione,' 'plano sermone,' iv. 28, p. 271 and note; v. 24, p. 359; Pref. p. 7; based on an earlier Life, *ib.* and note; p. xlv note; other authorities cited in, *ib.*; MSS. of, pp. cxxxviii, cxlvii note; II. 272; dedicated to Eadfrid of Lindisfarne, p. cxlviii; date of, pp. xvi, xlvi, cxlviii (cf. II. 297); sent by Cuthbert to St. Boniface, p. cxlvii note; given by Athelstan to the church of St. Cuthbert, *ib.*
—— Vita S. Felicis, v. 24, p. 359; p. cliv; *v.* Felix.
—— Spurious and doubtful works ascribed to Bede, pp. clvi–clix; II. 275.
Baeda, a priest of Lindisfarne, p. lxxvii, note.
Baeda, a chief of the Lindisfari, p. lxxviii note; II. 355.
Baeda, a monk, p. lxxviii note.
Baedan mac Cairill, king of Ulster, II. 65; father of Maeluma, II. 66.
Baeithin, abbot of Bangor in Ireland, II. 113.
Baeithin Mór, bishop of Tibohine, II. 112.
Bældæg, son of Woden, ancestor of the kings of the Bernicii, II. 119.
Baithanus, Irish bishop, letter of John, pope elect, and others to, ii. 19, p. 123 and note.
Balaam, example of, cited, Ee. § 17, p. 422.
Balder, Fosite, son of, II. 290.
Baldhelm, priest of Lindisfarne, recites the praises of St. Cuthbert, II. 344.
Baldhild, queen of the Neustrian Franks, orders the execution of Dalfinus (really Annemundus), bishop of Lyons, v. 19, p. 325 and note; wife of Clovis II,

II. 173, 322; of English race, II. 148; a benefactress of Faremoûtier-en-Brie, *ib.*; restores Chelles, II. 149; makes Leodegar bishop of Autun, II. 322; Sigebrand put to death as an adherent of, *ib.*; retires to Chelles, *ib.*; confused with Brunhild, *ib.*; sainted, *ib.*

BALDWIN VII, Count of Flanders, p. cxix.

BALDWULF, last bishop of Whitern, II. 343.

BALLIOL COLLEGE, Oxford, owns MS. O_{19}, pp. cxi, cxii.

BALLIOL, Edward, does homage to Edward III, p. cvii.

BALNHUSIN, SIGFRIDUS DE, record of his friendship, p. xxxiii note.

BAMBOROUGH, *v.* Bebbanburg.

Bancor, Bangor-is-coed, Flint, monastery of, ii. 2, p. 84 and note; its size, *ib.* and note; monks from, massacred by Ethelfrid at the battle of Chester, *ib.*; confused by W. M. with Bangor, the bishop's see, II. 77, 78.

Bancornaburg, English name of Bangor, ii. 2, p. 82 and note; Dinoot abbot of, *ib.* and note.

BANGOR, Co. Down, Ireland, Baeithin abbot of, II. 113; Cronan abbot of, *ib.*

BAPCHILD, Kent, witenagemót of, II. 284; Tobias present at, *ib.*

BAPTISM, special times for, II. 34, 44, 95, 96, 280; defect of British Church in regard to, II. 75, 76; confirmation a completion of, II. 76, 382; validity of, II. 276, 277.

'BARBARUS,' = English, II. 308 (cf. II. 321); opposed to Anglus, *ib.*

BARDNEY, *v.* Beardaneu.

BAR-IONA, meaning of the name, II. 127.

BARKING, *v.* In Berecingum.

BARLOW, Thomas, bishop of Lincoln, former owner of MS. O_{10}, p. cxvi.

Barnabas, apostolus, seeks Saul at Tarsus, Haa. § 6; teaches at Antioch, *ib.*; example of, cited, Ee. § 4; quarrel of, with St. Paul, cited, II. 321.

BARROW, near Goxhill, Lincs., probably identical with Ad Baruae, II. 208.

BARTHOLOMEW, anchorite of Farne, asceticism of, p. xxvi note; Life of, p. cxxxvii; II. 273.

BARTON ON HUMBER, identified by Smith with Ad Baruae, II. 208.

Baruae, *v.* Ad Baruae.

BASILISSA, virgin, II. 242.

Basilius, Sanctus, cited, i. 1, p. 10 and note; II. 275; his Hexameron, translated by Eustatius Afer, II. 6, 7.

BASLE, Hetto bishop of, II. 294; MS. belonging to University of, II. 295, 299.

BASQUES, compared to Picts, II. 8.

Bass, a thane of Edwin, conducts Paulinus, Ethelberg, and her children to Kent after Hatfield, ii. 20, p. 125 and note.

BASS, mass-priest, Egbert grants Reculver to, II. 283.

Bassianus, 'cognomine Antonius' (Caracalla), son of Severus, succeeds his father, i. 5.

BATH, abstinence from, a mark of asceticism, II. 237; use of, a memorial of baptism, II. 238.

BATHILDIS, *v.* Baldhild.

BEANUS, an Irish prelate, seen by Fursa in his vision, II. 171; translated to Péronne, *ib.*

Beardaneu, Bardney, Lincs., a noble monastery in Lindsey, iii. 11, p. 148 and notes; Ethelred and Osthryth of Mercia great benefactors of, *ib.* and notes; bones of Oswald translated by Osthryth to, *ib.* and notes; Osthryth sojourns there. *ib.* p. 149; Abbess Ethelhild visits, *ib.*; Ethelred becomes a monk and abbot of, II. 154, 221, 327; buried there, II. 154; said to have founded, II. 155; Partney, a cell of, II. 109; a double monastery, II. 150;

Hygbald probably abbot of, II. 209.
BEAUCHAMP, Frederick, Earl, cited, p. lxvi.
BEAUMONT WATER, *v.* Gleni fluuius.
Bebba, Northumbrian queen. Bamborough called from, iii. 6, p. 138 and note (cf. II. 157); iii. 16 and note.
[**Bebbanburg**], Bamborough, Northumberland, regia ciuitas, Oswald's hands buried at, iii. 6, p. 138 and notes; iii. 12, p. 152 and note; Penda besieges, iii. 16 and notes; miraculously saved by Aidan, *ib.* and notes (cf. II. 181); royal vill and church of Aidan near, burnt by Penda, iii. 17, pp. 160, 161 and notes; forms of the name, II. 141; church of, dedicated to St. Aidan, II. 166; fortifications of, *ib.*; Osred besieged in, II. 306.
BECKET, Thomas, archbishop of Canterbury, verses on, p. cxv; murder of, p. cxxiii.
BEGA, Irish saint, whence St. Bee's, II. 248; I. 431.
Begu, a nun of Hackness, sees a vision of Hild's death, iv. 23, pp. 257, 258 and note.
BELI, father of Theudor king of the Strathclyde Britons, II. 346.
BELLS, use of, II. 248.
BEMETOLUS, *v.* Methodius.
BENEDICTUS I, pope, Gregory I apocrisiarius to, II. 69 (cf. II. 73); allows Gregory to start for Britain, but recalls him, II. 390.
BENEDICTUS XIV, consecrates the Colosseum to prevent depredations, II. 240.
Benedictus, abbas, saying of Gregory I about, Hab. § 1 and note; appoints twelve abbots under himself, Hab. § 7, p. 371 and note; rule of, cited, Hab. § 11, p. 375 and note; § 16 and note; Haa. §§ 16, 25; Anglo-Saxon translation of, II. 366.
BENEDICTUS CRISPUS, archbishop of Milan, writes the epitaph on Cædwalla, II. 281.
Benedictus, *v.* Biscop.
BENEUENTUM, Eclanum near, II. 21; Grimwald duke of, II. 279.
Beniamin, i. 34.
BENSINGTON, Oxon., battle of, II. 245.
'**bene uenire**,' = to be welcome, II. 219.
Beornred, king of the Mercians, accession of, C. 757; expelled by Offa, *ib.*; II. 342; said to have murdered Ethelbald, *ib.*
BEORNRED, archbishop of Sens, and abbot of Epternach, Alcuin's Life of Wilbrord written at request of, II. 287.
BEORNSTAN, bishop of Winchester, beautiful legend of, II. 138, 139.
BEOWULF, the, II. 249, 290.
Berct, a dux of Egfrid of Northumbria, iv. 26, p. 266; sent by him with an expedition against Ireland, *ib.* and notes; II. 301.
Bercta, of the royal race of the Franks, wife of Ethelbert of Kent, i. 25, p. 45 and notes; buried in the church of SS. Peter and Paul at Canterbury, ii. 5, p. 90 (cf. II. 42); daughter of Charibert, king of Paris, II. 42; called also Ethelberg, *ib.*; letter of Gregory I to, II. 63; kindness of, to Augustine, *ib.*; dies before Ethelbert, II. 88.
Berctfrid, 'praefectus,' fights with the Picts, v. 24, p. 356; supports Osred against Eadwulf, II. 306.
Berctgils, 'cognomine Bonifacius,' of Kent, bishop of the East Angles, succeeds Thomas, iii. 20 and note (cf. II. 199); consecrated by Honorius, *ib.* (cf. II. 106); dies, and is succeeded by Bisi, iv. 5, p. 217 and note; his orthodoxy, II. 206.
Berethun, a royal dux of the South Saxons, expels Cædwalla from Sussex, iv. 15 and note; rules the South Saxons, *ib.*; slain by Cædwalla, *ib.*

Bercthun, deacon of Bishop John of Hexham, afterwards abbot of Inderawuda (Beverley), v. 2, p. 283 and note; furnishes Bede with information about Bishop John, *ib.*; v. 3, p. 285 (cf. v. 5, p. 289); p. xlv note; co-founder of Beverley, II. 274.
Berctred, a 'dux regius' of the Northumbrians, slain by the Picts, v. 24, p. 355.
Berctuald, archbishop of Canterbury, abbot of Reculver, v. 8, p. 295 and notes; succeeds Theodore, *ib.* and note; consecrated by Godwin metropolitan of Gaul, *ib.* and note; consecrates Tobias to Rochester, *ib.* and note; Wilfrid consecrates Swidbert during absence of, v. 11, p. 302 and note; II. 319; receives Wilfrid after his second appeal, v. 19, p. 329 and note; consecrates Aldwulf as bishop of Rochester, v. 23, p. 349 and note; dies and is succeeded by Tatwin, *ib.* pp. 349, 350 and note; v. 24, p. 356; buried in the church of SS. Peter and Paul at Canterbury, ii. 3, p. 86; letter of, to Waldhere, II. 220; letter of Waldhere to, II. 283; letter of, to Forthere, *ib.*; doubtful letters of Sergius I to, *ib.*; a friend of Aldhelm, *ib.*; grant of Hlothhere to, *ib.*; present at Northumbrian council which condemns Wilfrid, II. 319; *v.* Bertwald.
Berecingum, *v.* In Ber.
Berengar, king of Italy, makes grants to St. Martin's at Tours, II. 137.
Berghamstyde, *v.* Bersted.
Bergues, French Flanders, monastery of St. Winnoc at, II. 158, 161.
Berhthere, *v.* Perctarit.
Bernacus, St., expels evil spirits, II. 267.
Bernard, St., Life of St. Malachias by, p. cxxi; account of his mother's death, II. 251; letter of Peter the Venerable to, II. 353.
Berne, MSS. of Bede's H. E. at, pp. lxxxvi note, xcix note.
Bernicia, battle of the Winwæd located in, by Fl. Wig., II. 183.
Bernicii, origin of the name, II. 105; pedigree of kings of, II. 119. Berniciorum gens, Oswald's cross at Hefenfelth, the first erected in, iii. 2, p. 130 and note (cf. II. 105, 140); Lindisfarne the mother church of, II. 125. Berniciorum prouincia, boundaries of, II. 120; evangelised by Paulinus, ii. 14, p. 115 and note; one of the divisions of the Northumbrians, iii. 1, p. 127 and note; iii. 14, p. 155 (cf. II. 105); Whitern belongs to, iii. 4, p. 133; united to Deira by Oswald, iii. 6, p. 138 and note; Oswy rules over, iii. 14, p. 155; dissensions with Deira, *ib.* and note; relation of, to Deira, II. 119, 141, 199; Oswy grants six estates in, for the foundation of monasteries, iii. 24, p. 178 and note; Eata made bishop of, iv. 12, p. 229; vision of an impenitent monk in, v. 14, p. 315 and notes. Berniciorum regnum, Eanfrid succeeds Edwin in, iii. 1, p. 127 and note; Ethelric king of, II. 93.
Bernuini, nephew and clerk of Wilfrid, from whom he receives a fourth part of Wight, iv. 16, p. 237; evangelises the island with help of Hiddila, *ib.*
Bersted, near Maidstone, Kent, witenagemót of, II. 284; Gebmund present at, *ib.*
Bertfrith, *v.* Berctfrid.
Bertin, St., monastery of, at St. Omer, p. xvii note (cf. I. 430); MS. of Bede's H. E. belonging to, p. lxxxvi note.
Bertwald, abbot of Glastonbury, II. 283; not to be identified with Bertwald, archbishop of Canterbury, *ib.*
Betendune, II. 275; *v.* Uetadun.
Bethleem, description of, v. 16, p. 317.
Betrichsworth, earlier name of Bury St. Edmund's, *q. v.*, II. 148, 168.

Betti, presbyter, accompanies Peada to evangelise the Middle Angles, iii. 21, p. 170 and note.
Beverley, *v.* In Derauuda.
Bewcastle, Cumberland, memorial cross to Alchfrid at, II. 176, 198.
Bible, translations of, Vulgate and Itala, II. 365; compared by Bede, pp. xix, liv, lv; II. 313, 333, 334, 392–394; used by Aldhelm, II. 313; Septuagint cited by Aldhelm, *ib.*; Septuagint and Aquila, cited by Bede, p. lv note.
'bibliotheca,' = binding or case of a book, II. 329; name given to the Bible, II. 365.
Bibulus, Lucius, consul with Julius Caesar, i. 2, p. 13 and note.
Birinus, bishop of the West Saxons, II. 144, 145; sent to Britain by Pope Honorius, iii. 7, p. 139 and notes; consecrated bishop by Asterius, *ib.* and note; converts the West Saxons and their king Cynegils, *ib.* and notes; Dorchester granted to, as his see, *ib.* and notes; dies and is buried there, *ib.* p. 140 and notes; translated to Winchester, *ib.* and notes (cf. p. cx); first bishop of the West Saxons, iv. 12, p. 227; baptizes Cuthred, II. 142, 281; called a Roman bishop, II. 146.
Birra, Parsonstown, Co. Louth, Ireland, Synod of, c. 696, II. 285.
Biscop, 'cognomine, cognomento Benedictus,' called Baducing, II. 321, 355; on his name Biscop, *ib.*; Benedict not his original name, *ib.*; date of birth of, II. 357; of noble birth, v. 19, p. 323; Hab. § 1 and note; p. xxxv note (cf. II. 90); his visits to Gaul, Italy, and the Islands, Haa. § 5 and note; a thane of Oswy, Hab. § 1 and note; resigns his secular position, *ib.* and note; goes to Kent, v. 19, p. 323 and notes; ordered by Earconbert to conduct Wilfrid to Rome, *ib.*; leaves Wilfrid at Lyons and goes on to Rome, *ib.* p. 324 and note; II. 316, 356; his first and second visits to Rome, Hab. § 2 and notes; becomes a monk at Lérins, *ib.* and notes (cf. Haa. § 5); p. xviii; his third visit to Rome, Hab. § 3 and notes; had intended to remain abroad all his life, II. 357; ordered by Pope Vitalian to accompany Theodore to Britain, p. xviii; Hab. § 3 and notes; arrives in Kent, *ib.* and note; p. xviii; receives the monastery of SS. Peter and Paul at Canterbury, *ib.*; Hab. § 3 and notes; II. 204 (cf. II. 206); his fourth visit to Rome, Hab. § 4 and notes; returns to Britain, *ib.*; visits Cenwalh of Wessex, *ib.* and note (cf. II. 143); returns to Northumbria, *ib.* and note; obtains Ceolfrid from Wilfrid, Haa. §§ 5, 6 and notes; receives a grant of land at Wearmouth from Egfrid, *ib.* and notes; Haa. § 7; founds St. Peter's monastery at Wearmouth, iv. 18, p. 241; Hab. §§ 1, 4 and notes; Haa. §§ 5, 7; procures masons and glass-makers from Gaul, Hab. § 5 and notes; Haa. § 7 and notes (cf. II. 101); persuades Ceolfrid to return to Wearmouth, Haa. § 8 and note; fifth visit to Rome with Ceolfrid, iv. 18, p. 241 and note; Hab. § 6 and note, § 7 and notes, § 16; Haa. §§ 9, 10; II. 361; brings back from Rome books, relics, pictures, a papal privilege, and John the archchanter, Hab. § 6, pp. 368–370 and notes; § 15, p. 380; Haa. §§ 9, 10, 20; II. 119, 233, 358, 359; iv. 18, p. 241 and notes; decrees of the Roman council copied in his monastery, *ib.* p. 242 and note; receives a grant of land at Jarrow, Hab. § 7, p. 370; Haa. § 11; founds the monastery of Jarrow, *ib. ib.* and notes (cf. Hab. § 15, p. 379 and note); builds the church at

Jarrow, Haa. § 12 and note; makes Ceolfrid abbot of Jarrow, and Eosterwine of Wearmouth, Hab. § 7 and note; Haa. §§ 10, 11, 12 and notes; p. xi; II. 82; Eosterwine cousin of, Hab. § 8, p. 371 and note; Haa. § 10 and note; visits Rome the sixth time, and brings back treasures, Hab. § 9 and notes; Haa. §§ 12, 13, 15 and notes; buys land of Aldfrid to the south of the Wear, Hab. § 9 and note; on his return finds Eosterwine dead, and Sigfrid elected in his place, Hab. § 10 and note; Haa. § 15; he falls ill, Hab. § 11, p. 374 and notes; Haa. § 15; his exhortations to the brethren, Hab. § 11, pp. 374–376 and notes (cf. II. 262); rules of his monastery compiled from seventeen different monastic rules, *ib.* pp. 374, 375 and note (cf. § 4 and note); his devotions during his last illness, Hab. § 12 and note; his last interview with Sigfrid, pp. xiv, xxxiii; Hab. § 13; causes Ceolfrid to be elected abbot of both monasteries, *ib.*; Haa. § 16; p. xiv; his death, Hab. § 14, pp. 377, 378 and note; Haa. § 17 and note; pp. xiv, lxviii; buried in the church of St. Peter, Hab. § 14, pp. 378, 379 and note; Haa. § 18; his co-abbots, Hab. § 14, p. 379 and note; Haa. § 18 and note; governed Wearmouth for sixteen years, Hab. §§ 1, 14 and note; Haa. § 17 and note; succeeded by Ceolfrid, v. 21, p. 332; Bede educated under, p. x; II. 205; v. 24, p. 357; Bede's Life of, *ib.* p. 359; *v.* Baeda, Hist. Abb.; Bede's homily on, *v.* Baeda; his library, pp. xviii, xix; Hab. § 15, p. 379; Haa. § 20; buys a MS. of the Cosmographers at Rome, Hab. § 15, p. 380; arranges to exchange it for land with Aldfrid, *ib.*; chronology of life of, II. 364, 374; relics of Eosterwine and Sigfrid placed near, Hab. § 20 and notes; his body said to have been translated to Thorney, II. 365; part of his churches still remaining, p. lxxix note; importance of, in the history of learning, p. xviii; fame of his monastery, II. 335.

Bishops, bishops of tribes not of cities, II. 176; function of, in councils, II. 325; evil lives of, p. xxxiv; II. 380; neglect of, p. xxxiv; II. 381, 382; share of, in grants of land, II. 386; *v.* Confirmation, Consecration.

Bisi, bishop of the East Angles, attends the Council of Hertford, iv. 5, p. 215; consecrated by Theodore as successor to Boniface *or* Berctgils, *ib.* p. 217 and note (cf. II. 206); two bishops consecrated in his stead during his life, *ib.* and note (cf. II. 108).

Bissexti ratio, Bede's letter on, *v.* Baeda.

Blackwater, the, *v.* Penta.

Blaecca, prefect of Lincoln, first of the province of Lindsey to be converted, ii. 16, p. 117 and note.

Blaedla, king of the Huns, i. 13; murdered by the treachery of his brother Attila, *ib.* and note.

Bleiddian, Welsh name of St. Lupus, II. 33.

Bliththryd (Plectrudis), wife of Pippin, who, at her request, grants In Litore (Kaiserswerth) to Swidbert, v. 11, p. 302 and note.

Blood-letting, precepts on, II. 275.

Blythburgh, Suffolk, Anna of East Anglia buried at, II. 169.

Bobbio, Columban founder of, II. 83; dies at, *ib.*; Jonas of, *v.* Jonas.

Bodley MSS., pp. cviii, cxiii, cxviii.

Bodley e Musaeo, MS., p. cxxvii.

Boisil, 'sacerdos,' prior of Melrose, v. 9, p. 297; iv. 27, p. 269 and note; Cuthbert a pupil of, *ib.* and note; Cuthbert succeeds,

ib.; his missionary journeys, *ib.*; prophesies that Cuthbert will be a bishop, iv. 28, p. 272 and note; appears twice in a vision to a former disciple, v. 9, pp. 296–298 and notes; practises what he teaches, p. xxxvi; his death, pp. lxviii, lxxv; II. 195, 266; was he a bishop?, II. 55, 268; St. Boswell's called from, II. 266; Tweedmouth church dedicated to, *ib.*

Boldon, Utred de, prior of Finchale, former owner of MS. Bu_2, p. cviii.

Bonifacius IV, pope, consulted by Mellitus about the English Church, ii. 4, p. 88 and note; holds a synod of Italian bishops, *ib.* and note; writes to Laurentius and Ethelbert, *ib.* and note; obtains a grant of the Pantheon from Phocas, *ib.* and note; converts it into a church, *ib.* and note; spurious bull of, to Ethelbert, II. 63; spurious letter of, to Ethelbert, II. 84.

Bonifatius V, pontiff of the Roman see, succeeds Deusdedit, ii. 7, p. 94 and note (cf. II. 97); writes to Mellitus and Justus, *ib.* and notes; gives Justus authority to consecrate bishops, ii. 8, p. 95; sends him a letter and pallium, *ib.* pp. 95–97 and notes (cf. II. 52); letter of, to Edwin, ii. 10, pp. 100–104 and notes (cf. II. 58); to Ethelberg, Edwin's wife, ii. 11, pp. 104–106 and notes; his care for the conversion of Northumbria, ii. 12, p. 106; succeeded by Honorius, ii. 17, p. 118 and note; spurious letter of, to Justus, II. 91; died Oct. 625, II. 97.

Bonifatius, iii. 20; iv. 5, p. 217; *v.* Berctgils.

Bonifatius, 'archidiaconus et consiliarius papae,' Wilfrid makes friends with, on his first visit to Rome, v. 19, p. 324 and note; identifies Wilfrid at his second appeal, *ib.* p. 328; presents Wilfrid to Eugenius I, II. 322.

Bonifacius, 'qui et Uinfridus,' II. 174; bishop of the Franks, martyred, C. 754 and note; succeeded by Redger, *ib.* and note; succeeded by Lullus, p. xx (cf. II. 347); letters of Daniel to, II. 30, 57, 308; sends to Nothelm for a copy of Gregory's Responsa, II. 45, 47; sends documents to Egbert of York, II. 45; addresses questions to Gregory II, and Gregory III, II. 45, 48; letter of, cited, II. 48; letters of, to Daniel, II. 58, 308, forbidden by Pope Zacharias to name his successor, II. 82; Cuthbert of Wearmouth sends MSS. to, p. cxlvii note; asks Egbert of York for Bede's In Prouerbia, p. clii note; letter of Eangyth to, II. 150; of Sigebald to, II. 217; letter of, to abbess of St. Mildred's (Eadburg), II. 219; Hildilid a friend of, *ib.*; letters of Pope Zacharias to, II. 82, 266, 277; letter of, to Pope Zacharias, *ib.*; letter of, to Cuthbert, archbishop of Canterbury, II. 282, 386; to an English abbess (Bugga), II. 282, 339; hears of the death of Radbod on return from Rome, II. 289; letter of Bugga to, *ib.*; assists Wilbrord, but refuses to be consecrated by him, *ib.*; letter of, to Stephen III about Wilbrord, II. 292, 293; letter of, on the vision of a monk of Wenlock, II. 294; letter of, to Ethelbald, II. 306, 339, 342, 379, 385, 386; commendatory letter for, by Daniel of Winchester, II. 308; letter of Ethelbert II of Kent to, II. 338; letters of, to Egbert of York, and Herefrid, II. 342, 346, 379; Life of, by Willibald, II. 346; letters of, to Hwætbert, pp. xiv, xxiv; II. 368; to Eadburg, p. xx note.

Bononia ciuitas, Boulogne, body

of Abbot Peter translated to, i. 33 and note; Roman pharus near, II. 23; *v.* Gessoriacum.

Boructuari, one of the tribes of Germany, v. 9, p. 296 and note; expelled by the Old Saxons, v. 11, p. 302; Swidbert goes as missionary bishop to, *ib.* and notes; identified with the Bructeri, II. 286.

Bosa, bishop of York, a monk, made bishop of the Deiri on Wilfrid's first expulsion, v. 24, p. 355; iv. 12, p. 229 and note (cf. II. 324); his see at York, *ib.*; consecrated at York by Theodore, *ib.*; iv. 23, p. 253; educated under Hild at Whitby, *ib.*; dies, and is succeeded by John of Hexham, v. 3, p. 285 and note; II. 274, 327; Acca trained under, v. 20, p. 331 and note; expelled from York, II. 326, 330; restored, II. 327.

Bosanham, Bosham, Sussex, small monastery of Irish monks at, iv. 13, p. 231 and notes.

Bosel, made bishop of the Hwiccas in place of Tatfrid, iv. 23, p. 255 and note (cf. II. 266); resigns through ill-health, *ib.*; succeeded by Oftfor, *ib.*

Bothelm, a monk of Hexham, miraculously cured by moss from the cross of Oswald at Hefenfelth, iii. 2, pp. 130, 131 and notes.

Botuulf, abbot and founder of Icanhoe, II. 358; Ceolfrid trained under, Haa. § 4 and note (cf. p. xxv); Life of, cited, II. 358; by Folcard, II. 372; his relics translated by Ethelwold, *ib.*

Bouium, Cowbridge, Glamorganshire, a ruined Roman town, II. 77.

Boulogne, *v.* Bononia, Gessoriacum.

Bourges, MS. at, II. 295.

Bowness, on Solway, Roman wall ends at, II. 15.

Bradford-on-Avon, chapel of St. Lawrence at, II. 309.

Brander, Mr., former owner of MS. O_4, p. cxvi.

Bredon, *v.* Briudun.

Breg, *v.* Magh Bregh.

Bregusuid, mother of Hild, and wife of Hereric, iv. 23, p. 255; her dream before Hild's birth, *ib.* pp. 255, 256 and note.

Bremen, *v.* Henricus Bremensis.

Brendan, father of Aed, prince of Tethba, II. 133.

Brendan, St., legend of mother of, II. 247.

Brettones, ii. 2, p. 84; come from Armorica, and occupy the South of Britain, i. 1, p. 11 and note; separated from Picts by Firth of Clyde, *ib.* p. 13; Alcluith, a city of, *ib.*; Pelagius a Bretto, i. 10 and note; part of Britain inhabited by them stripped of its military resources, i. 12, p. 25; send embassies to Rome to ask aid against the Picts and Scots, *ib.* pp. 26, 27 and notes; Romans refuse further help to, *ib.* p. 27; help them to fortify Britain, *ib.* and note; implore help unsuccessfully of Aetius, i. 13 and notes; II. 27; attacked by famine, i. 14, p. 29; resist their enemies, *ib.*; harassed by the Picts, *ib.*; invite the Angli, v. 24, p. 352; cowardice of, i. 15, p. 31 and note; Horsa slain in battle by, *ib.*; misery of, *ib.* p. 32; make head against the Saxons under Ambrosius Aurelianus, i. 16 and note; defeat them at Mons Badonicus, *ib.* and note; Picts and Saxons allied against, i. 15, p. 32 and note; i. 20, p. 38 and note; defeated by, under Germanus and Lupus, *ib.* p. 39; neglect to convert the Saxons, i. 22, p. 42 and note; II. 76; harassed by Ethelfrid of Northumbria, i. 34 and note; conferences of Augustine with bishops of, ii. 2, pp. 81–83 and notes; bishops of, unable to cure blind man, *ib.* p. 82; ecclesiastical errors of, *ib.* p. 83 and notes; ii. 4, p. 87

(cf. II. 19); at first held in honour by the Roman missionaries, *ib.* and note; their errors identical with those of the Scotti, *ib.* p. 88; Laurentius writes letters to the clergy of, *ib.* and notes; peoples of, subject to Edwin, ii. 5, p. 89 and note; ii. 9, p. 99; the Meuaniae islands of, ii. 5, p. 89; their contempt for the religion of the English in Bede's day, ii. 20, p. 125 and note; stone churches unknown to, iii. 4, p. 133 and note (cf. II. 101); St. Fursa passes through, on his way to East Anglia, iii. 19, p. 167 and note; share the obstinacy of the Scotti on the Easter question, &c., iii. 25, p. 184 and note (cf. iii. 28, p. 195); v. 22, p. 347 and note; v. 23, p. 351; part of, recover their liberty after the death of Egfrid, iv. 26, p. 267 and note; some of, adopt the orthodox Easter, v. 15, p. 315 and note; especially those subject to the West Saxons, v. 18, p. 321 and note; Aldhelm writes against the errors of, *ib.* p. 320 and note; their errors a punishment for their neglect to convert the English, v. 22, p. 347 and note; their hatred of the Angli, v. 23, p. 351; partly independent, partly subject, *ib.*; II. 311; not easily conquered, II. 29; consecration by a single bishop common among, II. 49; said to have fought at Degsastan, II. 66; Ethelbert's supremacy extends over, II. 73; political revival of, c. 600, *ib.*; their defects as missionaries, II. 76; reject the claims of Augustine, *ib.*; call the West Saxons Gegwis, II. 89; wooden buildings characteristic of, II. 101; battle of Denisesburn fatal to, II. 122; broken up by the Saxon invasions, II. 128; probably engaged against Oswald at Maserfelth, II. 152; probably allied with Penda against Oswy, II. 181, 182; extension of Wilfrid's authority over, II. 208; accused by W. M. of destroying Aldhelm's letter to Gerontius, II. 312. Brettonum dux, Cædwalla, iii. 1, p. 125 and note; meaning of title, II. 122.

Brettonum gens, Edwin rules over, ii. 20, p. 124; two bishops of, assist at the consecration of Ceadda, iii. 28, p. 195 and note; call the Angles and Saxons Garmani, v. 9, p. 296 and note; Wilfrid answers for faith of islands inhabited by, v. 19, p. 327 (cf. II. 230). Brettonum lingua, one of the five languages of Britain, i. 1, p. 11 and note; one of four languages, iii. 6, p. 139 and note. Brettonum natio, Nynias belongs to, iii. 4, p. 133; miraculous experience of a member of, iii. 10 and notes; subject to Oswald, iii. 6, p. 138 (cf. II. 86). Brettonum prouincia, ii. 2, p. 81 and note; ii. 9, p. 99. Brettonum rex, Cædwalla, ii. 20, p. 124 and notes; iii. 1, p. 127 and notes; iii. 9, p. 145; Cerdic, iv. 23, p. 255 and note; Cadwaladrus, p. cxvi; *v.* Strathclyde.

Brettonicus rex, Cædwalla, iii. 1, p. 128.

Bretwaldadom, nature of, II. 85, 110, 186.

Bridius, son of Meilchon, king of the Picts in the time of Columba, iii. 4, p. 133 and notes; grants Iona to Columba, II. 131, 132.

Bridlington, Yorks., MS. O_{20} possibly belonged to monastery of St. Mary at, p. cxxi.

Brigantes, name of Bernicii derived from, II. 105.

Brigensis abbatissa, Saethryd, iii. 8, p. 142; Aedilberg, *ib.* and note; *v.* In Brige.

Brigit, St., vision of, II. 287.

Brihthelm, II. 294; *v.* Drycthelm.

Britannus, v. 7, p. 293.

British Church, peculiarities and defects of, II. 75, 76; neglects

to convert the Saxons, II. 76, 101; *v.* Celtic Churches.

Brittani, overcome Caesar's cavalry, i. 2, p. 14; dispersed by Caesar, *ib.*; Caesar returns from, to Gaul, *ib.*; converted under Lucius, i. 4 and note; keep the faith till the time of Diocletian, *ib.*; originate Pelagianism, i. 10 and notes; assisted by the Romans to fortify Britain, i. 12, p. 27 and notes; letter of, to Aetius, i. 13 and notes; grant settlement to the Saxons, i. 15, p. 31 and notes; apply to the bishops of Gaul for help against the Pelagians, i. 17, pp. 33, 34 and note; merchants of, come to Gaul, II. 72; relations of, to Chester, II. 77. Brittanorum insula, Arculfus driven on to, II. 304.

Brittania, i. 14, p. 30; position and measurements of, i. 1, p. 9 and notes; products of, *ib.* p. 10 and notes; hot springs in, *ib.* and note; former cities of, *ib.* and note; length of days in, *ib.* pp. 10, 11 and note; five languages in, *ib.* p. 11 and notes; South of, occupied by the Britons, *ib.* pp. 11, 12 and note; the largest island, *ib.* p. 11; North of, occupied by the Picts, *ib.* p. 12 and note; settlement of Scotti in, *ib.* and notes; inferior to Ireland in salubrity, *ib.* and note; unknown to the Romans till the time of Julius Caesar, i. 2, p. 13 and note; twice invaded by him, *ib.* pp. 13, 14; shortest passage to, from the Morini, *ib.* p. 13; reduced by Claudius, i. 3 and notes; Vespasian sent to, *ib.* and notes; distance of Wight from, *ib.*; nearly lost by Nero, *ib.*; Lucius king of, v. 24, p. 352; fortified by Severus, *ib.*; recovered by Asclepiodotus from Allectus, i. 6; glory of, in the persecution of Diocletian, *ib.*; gave birth to Alban, i. 7, p. 18 and note; churches of, at peace, i. 8; invaded by the Arian heresy, *ib.* and note; Constantius dies in, *ib.* and note; Constantine emperor in, *ib.* and note; Maximus tyrant in, i. 9 and note; v. 24, p. 352; Roman occupation of, i. 26, p. 47; II. 4, 17; Roman remains in, i. 11 and notes; cessation of Roman rule in, *ib.*; v. 24, p. 352; stripped of its military resources, i. 12, p. 25 (cf. II. 23); attacked by Picts and Scots, *ib.*; arrival of Angles and Saxons in, i. 15, p. 30 and note; v. 24, p. 352; civil wars and demoralisation of, i. 22 and notes; inhabitants of, neglect to evangelise the Angles and Saxons, *ib.* and note; Augustine sent to, i. 23, p. 42 and notes; i. 24; v. 24, p. 353; arrives in, *ib.*; i. 25, p. 44 and note; returns to, after consecration, i. 27, p. 48; bishops in, how to be appointed, i. 29, p. 63; all bishops of, to be subject to Augustine, *ib.* p. 64 and note; pallium sent by Gregory to, v. 24, p. 353; English slaves from, sold in Rome, ii. 1, pp. 79, 80 and notes; Gregory wishes to send missionaries to, *ib.* p. 80; ancient inhabitants of, cared for by Laurentius, ii. 4, p. 87; Ireland next to, *ib.*; Britons in, *ib.*; Roman missionaries enter, *ib.*; Mellitus returns to, *ib.* p. 88; all inhabitants of, English and British, subject to Edwin, ii. 5, p. 89; the Meuaniae insulae between Ireland and, *ib.*; northern parts of, occupied by Picts and Scots, *ib.* pp. 89, 90; Hengist the first to enter, *ib.* p. 90; all districts of, occupied by English and Britons, subject to Edwin, ii. 9, p. 99; Edwin wanders through all the provinces of, ii. 12, p. 108; date of the arrival of Angli in, ii. 14, p. 114; v. 23, p. 351; v. 24, pp. 352, 353; *v.* Saxones; Cædwalla threatens to exterminate the English from, ii. 20, p. 125 and note; wall built across, by the Romans, iii. 2,

Brittania (*continued*).
p. 129 (cf. II. 122); iii. 22, p. 172; missionaries from the region of the Scotti come to, iii. 3, p. 132 and note; Iona belongs to, *ib.*; parts of, inhabited by Picts, *ib.*; Columba comes to, v. 24, p. 353; iii. 4, pp. 133, 134 and notes; monasteries founded by his disciples in, *ib.* p. 134 and note; all nations and provinces of, subject to Oswald, iii. 6, p. 138; four languages of, *ib.* and note; Birinus comes to, iii. 7, p. 139; Agilbert departs from, *ib.* p. 141 and notes; many go from, to the Frankish monasteries of Gaul, iii. 8, p. 142 and note; II. 373; fame of Oswald throughout, iii. 13, p. 152 and notes; ravages of plague in, *ib.*; Haa. § 13; begins in the South of, iii. 27, p. 192 and note; Egbert vows not to return to, *ib.* p. 193 and note; Wine the only bishop in, canonically consecrated, iii. 28, p. 195 and note; Wilfrid returns to, *ib.*; churches of the English in, iii. 29, p. 196; Wighard sent from, Hab. § 3 and note; letter of Vitalian sent to, *ib.* and notes; Vitalian asks Hadrian to go to, as archbishop, iv. 1, p. 202; Hadrian promises to conduct Theodore to, *ib.*; Theodore sent to, *ib.* p. 203; sails from Quentawic to, *ib.* and note; Ebroin suspects Hadrian of having a mission from the emperor to the kings of, *ib.* and note; Theodore's times the happiest since the Angli came to, iv. 2, p. 205; Wilfrid sent from, *ib.*; Hygbald goes from, to Ireland, iv. 3, p. 211 and note; arrival of Theodore in, iv. 5, p. 214 and note; Wilfrid returns to (after first appeal), iv. 13, p. 230; provinces of, ravaged by the plague, iv. 14, p. 233; tides of, meet in the Solent, iv. 16, p. 238; Theodore archbishop of, iv. 17, p. 239; bishops of, in Council of Hatfield, *ib.*; Benedict Biscop builds monastery in, iv. 18, p. 241 and note; he returns to, bringing the archchanter John, *ib.* and note; Haa. § 10; papal commission to John to, iv. 13, p. 242; John stays at Tours on his way to, *ib.*; synod (of Hatfield) held in, *ib.*; John ordered to inquire into the state of the Church in, *ib.*; Oftfor returns to, iv. 23, p. 255; Hild's example enlightens all the borders of, *ib.* p. 256; Cædwalla quits, v. 24, p. 355; Angles and Saxons inhabit, v. 9, p. 296; Egbert proposes to sail round, to Germany, *ib.*; a disciple of Boisil in, has a vision, *ib.* pp. 296–298 and notes; Swidbert sent to, to be consecrated, v. 11, p. 302 and notes; returns from, *ib.*; famous miracle in, v. 12, p. 303 and notes; some of the Britons in, adopt the orthodox Easter, v. 15, p. 315 and note; Arculfus driven on to the western shores of, *ib.* p. 316 and note; Cenred of Mercia and Offa of Essex leave, v. 19, p. 322 and notes; Wilfrid returns to, from Lyons, *ib.* p. 325; answers for the faith of, in the Council of Rome, *ib.* p. 327 and note (cf. II. 230); returns to, *ib.* and note; sets out for, after second appeal, *ib.* p. 328 and note; arrives in, *ib.* p. 329 and note; numerous ecclesiastical calculators in the churches throughout, v. 21, p. 341 and note; state of, in 731, v. 23. p. 351 and note; rejoices in the faith of Christ, *ib.*; Benedict Biscop starts from and returns to, on his fourth visit to Rome, Hab. § 4 and note; do. do., sixth visit, Hab. § 9 and notes; brings monastic rules back to, Haa. § 6; brings architects to, Haa. § 7 and note; Ceolfrid cannot obtain complete instruction in, Haa. § 10; an 'alter orbis,' II. 5; Irish obtain gold from,

II. 7; reasons for Roman invasion of, II. 8, 11; frequently attacked from the Orkneys, II. 13, 14; Roman fortifications in, II. 15–17; Roman administration of, II. 4, 17; persecution of Diocletian does not extend to, II. 18; influence of Arianism in, exaggerated, II. 20; other heresies in, *ib.*; impolicy of local emperors in, II. 22, 23; Gerontius invites the Germans to invade, II. 23; called the island of the Deiri, II. 23; Roman lighthouses in, *ib.*; continental Saxons said to have come from, II. 29; popularity of St. Martin in, II. 43; churches of, placed under Augustine by Gregory, II. 52; divided into Upper and Lower, by Severus, *ib.*; Oswald emperor of, II. 86; Canterbury metropolis of, II. 92; Lindisfarne the most sacred place in, II. 126; Whitern the first stone church in, II. 130; Irish missions to North of, II. 131; the only name given by Bede to the whole island, II. 149; later comes to mean Wales, *ib.* (cf. II. 172); Adamnan includes Iona in, II. 186; Cunibert, king of the Lombards, thinks of flying to, II. 279. Brittaniae dorsum, ? *i. e.* the Mounth, II. 331. Brittaniae lingua, ii. 1, p. 78. Scotti qui inhabitant Brittaniam, *v.* Scotti.

Brittaniae, Julius Caesar and Claudius the first and second of the Romans to invade, v. 24, p. 352; Lucius king of, i. 4 and note; seized by Carausius, i. 6 and note; Gratianus tyrant in, i. 11; Pelagianism introduced into, i. 17, p. 33; Germanus and Lupus sent to, *ib.* pp. 34, 35 and notes; Germanus and Severus visit, i. 21, p. 40; Wight the last of the provinces of, to be converted, iv. 16, p. 238; Bede's ecclesiastical history of, v. 24, p. 356; *v.* Baeda; Vitalian deliberates whom to send as archbishop to, Hab. § 3; manufacture of glass unknown in, before Benedict Biscop, Hab. § 5 and note; Biscop brings John the archchanter to, Hab. § 5, p. 369 and note; papal privilege for Ceolfrid brought to, Hab. § 15, p. 380. Brittaniarum archiepiscopus, Augustinus, ii. 3, p. 85. Brittaniarum episcopi, relations of Augustine to, defined, i. 27, pp. 52, 53 and notes.

Brittanicus, Claudius gives his son the title of, i. 3.

Brittany, p. cviii.

Briudun, Bredon, Worcestershire. Tatwin a priest of the monastery of, v. 23, p. 350 and note; in Mercia, *ib.*

Brocmail, appointed to guard the monks of Bangor at the battle of Chester, ii. 2, p. 84; his flight, *ib.* and note.

Bromnis, unidentified, Osfrith prefect in, II. 325, 326.

Browning, Robert, cited, pp. xxxviii, lxv note; II. 250.

brucosus, II. 305.

Bructeri, *v.* Boructuari.

Brude mac Bili, king of the Picts, attacks the Orkneys, II. 14; defeats Egfrid at Nechtansmere, II. 261; his pedigree, *ib.*

Brude mac Derili, king of the Picts, II. 331; *v.* Bridius.

Brunanburgh, battle of, compared with Degsastan, II. 66; compared with the Winwæd, II. 183; other names of, *ib.*

Brunhild, queen of the Franks, II. 39, 41; Baldhild confused with, II. 322.

Bruno, archbishop of Verona, II. 51.

Brussels, Irish MS. at, II. 285.

Brutus, legend of, II. 8, 149.

Bugga, letter of, to St. Boniface, II. 289; letter of St. Boniface to, II. 282, 339 (cf. II. xxxvi): *v.* Eadburg.

Building, modes of, II. 101, 102. 154, 331.

Burford, battle of, II. 346.

Burgh Castle, *v.* Cnobheresburg.

Burghelm, presbyter, assists Wilfrid in the conversion of Sussex, iv. 13, p. 230.
Burgundia, Petrus de, *v.* Petrus.
Burgundii, Bishop Felix comes from. ii. 15, p. 116 and note (cf. II. 168); Langres a city of, Haa. § 32; Arigius patricius of, II. 37, 39; Theoderic king of, II. 39; Columban apostle of, II. 83 (*cf.* II. 108); invaded by the Saracens as a divine judgement, II. 339; a dux of, carries off the relics of the twin martyrs, II. 370.
Burgundofara, *v.* Fara.
Burial on day of death, II. 36, 227, 240, 369.
Burney MSS., pp. cvii, cxx, cxxxvii.
Burton, North, *or* Cherry Burton, II. 276; granted to Beverley, *ib.*
Burton, South, *or* Bishop Burton, II. 276.
Bury St. Edmund's, Henry VI stays at, II. 5; date of foundation of, II. 148; founded by Sigbert the Good, of East Anglia, II. 168; MS. formerly belonging to, II. 366.
Butler, Joseph, bishop of Durham, his dying words cited, p. lxxiv note.

C.

Cadoc, St., said to have studied in Ireland, II. 196.
Cadroe, St., Life of, cited, II. 127.
Cadvan, king of Gwynedd, Edwin takes refuge with, II. 93, 114.
Cadwaladrus, king of North Wales, confused with Cædwalla of Wessex, p. cxvi; II. 279, 280; son of Cadwallon, II. 152, 279; probably engaged against Oswald at Maserfelth, *ib.*; dies of the plague, II. 195, 279; said to have fled to Armorica, and died at Rome, *ib.*
Cadwallon, *v.* Caedualla.
Caecilia, iv. 20, p. 248 and note; Wilbrord consecrated in the church of, at Rome, v. 11, p. 303 and note.
Caedmon, a monk of Whitby, iv. 24, pp. 258, 260; none among the English could equal his religious poems, *ib.* p. 259 (cf. II. 254); story of his miraculous gift of song, *ib.* pp. 259, 260 and notes (cf. p. xliv); his mode of composition, *ib.* pp. 260, 261 and notes (cf. II. 257); his character, *ib.* p. 261 and note; story of his death, *ib.* pp. 261, 262 and notes; p. lxviii; II. 165, 368; AS. version of his hymn, pp. cxiii, cxxiv; II. 251, 252; derivation of the name, II. 249; alleged translation to Glastonbury, II. 251; authorship of the poems ascribed to, II. 252–254; their relation to the Heliand, II. 253, 254.
Caedualla, king of the Britons, identical with Cadwallon, king of Gwynedd, II. 114; son of Cadvan, II. 93, 114, 279; Edwin brought up with, II. 114; rebels against Edwin, ii. 20, p. 124 and notes; defeats and slays him in the battle of Hatfield, *ib.* and notes; his barbarity, *ib.* p. 125 and note; threatens to exterminate the English race from Britain, *ib.* and note; slays Osric and Eanfrid, iii. 1, pp. 127, 128 and notes; ravages Northumbria, *ib.* p. 128; captures York, *ib.* and note; slain by Oswald at Denisesburn, *ib.* and notes; besieged by Edwin in Priestholme, and obliged to flee to Ireland, II. 115; said to have forced Penda to join him, *ib.*; driven by Edwin into Arvon, *ib.*; confused with Cædwalla of Wessex, II. 122, 279.
Caedualla, Caeduald, king of the West Saxons, of the royal race of the Gewissi, iv. 15 and note; while in exile slays Ethelwalh, and oppresses Sussex, *ib.* and note (cf. II. 229); expelled by Berthun and Andhun, *ib.* and note; recovers and oppresses Sussex, *ib.*; conquers

Wight, exterminating the population, iv. 16, pp. 236, 237; places West Saxons in it, *ib.* p. 237; grants a fourth part of it to Wilfrid, *ib.* and note; wounded, *ib.*; allows two young princes to be baptized before execution, *ib.* pp. 237, 238 and note; gains the West Saxon throne, *ib.*; iv. 16, p. 236 and note; iv. 12, p. 228 and notes; resigns, *ib.*; v. 7, p. 292 and notes; goes to Rome, *ib. ib.* and notes: v. 24, p. 355 (cf. II. 345); dies at Rome, iv. 12, p. 228; v. 7, p. 292 and notes; v. 8, p. 294; succeeded by Ini, iv. 15; v. 7, p. 294 and note; baptized at Rome under Sergius, by the name of Peter, v. 7, pp. 292, 293 and notes; buried in St. Peter's at Rome, *ib.* p. 293; his epitaph, *ib.* and note; Theodore dies a year after, v. 8, p. 294; confused with Cadwalader of North Wales, p. cxvi; II. 279, 280; with Cædwalla *or* Cadwallon, II. 122, 279; his rise to power, II. 220, 221; said to have granted Selsey to Wilfrid, II. 226; receives assistance from Wilfrid, II. 229, 326; Wilfrid at court of, II. 319; recovers districts belonging to Wessex, II. 246; his encroachments on Kent, II. 265; extent of his power, II. 278; his gifts to St. Vulmar, II. 279; received by Cunibert, king of the Lombards, *ib.*

Caelestinus, v. 24, p. 352; *v.* Celestinus.

CAELIAN HILL, church of the 'Quattuor Coronati' on, II. 91.

Caelin, Ceaulin, king of the West Saxons, the second of the seven great English kings, ii. 5, p. 89 and note; defeats Ethelbert of Kent, II. 87.

Caelin, brother of Cedd, iii. 23, pp. 175, 176; domestic chaplain to Ethelwald of Deira, *ib.* p. 175 and note.

Caesar, C. Iulius, consul with Lucius Bibulus, i. 2, p. 13 and note; makes war on the Germans and Gauls, *ib.*; comes to the Morini, *ib.*; invades Britain twice, *ib.* pp. 13, 14 and notes (cf. II. 6); battles with the Britons, *ib.* p. 14; returns to Gaul, *ib.* and note; first to invade Britain, *ib.* p. 13 and note; i. 3, 11; v. 24, p. 352; dedicates an offering of British pearls, II. 6; command in Gaul conferred upon, II. 12.

CAESAREA PHILIPPI, sources of Jordan near, II. 4.

CAHORS, Desiderius bishop of, II. 168.

Caiphas, vision of, in torment, v. 14, p. 314 and note.

CAIRBRE RIADA, son of Conaire, eponymous of Dal Riada, II. 9.

Calcaria ciuitas, Tadcaster, Yorks., Heiu retires to, iv. 23, p. 253; called by the English Kælcacaestir, *ib.* and note.

Calcedon, Council of, against Nestorius and Eutyches, iv. 17, p. 240 and note; II. 230; collection of canons approved by, II. 212.

Cale, iv. 23, p. 253; *v.* In Cale.

CALIXTUS II, letter of Archbishop Ralph to, II. 12.

CALUINUS, letter of Alcuin to, II. 70.

CAMBOISE, Northumberland, perhaps identical with Ad Uillam Sambuce, II. 365.

CAMBRAI, Gerard bishop of, II. 48.

CAMBRIDGE, University of, MSS. given to, by George I, p. lxxxix; MSS. belonging to, pp. lxxxix, clii note; origin of, traced to Sigbert's East Anglian school, II. 168 (cf. I. 429).

Campania, Iulianus of, i. 10; *v.* Iulianus; Neapolis in, iv. 1, p. 202.

Campodonum, ? Slack, near Huddersfield, royal vill at, ii. 14, p. 115 and note; Paulinus builds church at, *ib.* and note; burnt

by the pagans (Mercians), *ib.*; II. 102.
Campus Breg, *v.* Magh Bregh.
Campus Cyil, *v.* Cyil Campus.
Campus Roborum, *v.* Dearmach.
Candida Casa, *v.* Ad Candidam Casam.
Candidus, presbyter, made governor of the patrimony of the Church by Gregory I, i. 24; commended by him to Etherius, *ib.* and note; letter of Gregory to, II. 37.
Candlemas, ceremonies of, transferred from Lupercalia, II. 60.
Canonical Hours, observance of, pp. xxv, xxvi.
Cant, Walter, of Edinburgh, formerly owned MSS. O_5, O_{12}, pp. cxxi, cxxv.
Canterbury, verses on the archbishops of, p. cxx; scribal school of, Italian in character, p. xx note; Liudhard not archbishop of, II. 42; Kentish capital not transferred from, II. 44; documents preserved at, II. 2, 45; archbishops of, go to Rome for their pallium, II. 51; substituted for London as the metropolitan church of Southern Britain, II. 52; unknown to the Romans, *ib.*; question of primacy of, II. 52, 53, 57; documents forged in support of claims of, II. 84, 91, 92, 111, 205, 283; Gregory asserted to have fixed the primacy at, II. 92; claims to possess the skull of St. Fursa, II. 174; schools at, II. 168, 205; obligations of Bede to, II. 206; archbishops of, *v.* Cuthbert, Odo, Dunstan, Ethelhard, Lanfranc, Anselm, Ralph, Becket, Laud; alleged translation of Wilfrid's body to, II. 328; *v.* Cantia, Cantuarii, Doruuernis, Iesus Christus.
Cantia, Kent, Horsa buried in the east of, i. 15, p. 31; Ethelbert king in, i. 25, p 44 and note; Thanet to the east of, *ib.* p. 45 and note; separated from the East Saxons by the Thames, ii. 3, p. 85; Rochester in, *ib.*; Mellitus returns to, ii. 5, p. 91; Redwald converted in, ii. 15, p. 116; Paulinus returns to, with widow and children of Edwin after Hatfield, ii. 20, p. 125 and notes; v. 24, p. 354; golden coin from, iii. 8, p. 143 and note; Eanfled sent for from, to marry Oswy, iii. 15, p. 157 and notes; Bishop Felix comes to East Anglia from, iii. 18 and notes; persons coming from, raise the Easter question in Northumbria, iii. 25, p. 181; Eanfled had learned the orthodox observance in, *ib.*; her chaplain Romanus comes from, *ib.* pp. 181, 182; Ceadda and Eadhed sent to, iii. 28, pp. 194, 195; chanting only known in, till Theodore's time, iv. 2, p. 205; Aeddi invited by Wilfrid from, *ib.* and note; Wilfrid ordains priests and deacons in, *ib.* p. 206 and note; ravaged by Ethelred of Mercia, iv. 12, p. 228 and note; v. 24, p. 355; Imma comes to, iv. 22, p. 251; Offfor comes to, iv. 23, pp. 254, 255; Augustine's life in, iv. 27, p. 270; Witred and Swæbhard joint kings in, v. 8, p. 295 and note; devoid of a bishop after Theodore's death, v. 11, p. 302 and note; Wilfrid goes to, v. 19, p. 323 and notes (cf. II. 316, 320); Benedict Biscop arrives in, *ib.* and notes; Maban brought by Acca from, v. 20, p. 331 and note; Wighard educated in, Hab. § 3; Benedict Biscop and Theodore arrive in, *ib.* and note; Ceolfrid visits, Haa. § 3 and note; theory of two kingdoms in, II. 79; notice of conversion of, p. cxxvi; alliance of, with Northumbria, II. 117; kings of Essex said to have reigned in, II. 177; Wilfrid lands in (705), II. 327. Cantiae archiepiscopi, to be buried at St. Peter's monastery, iv. 1, p. 204.
Cantiae ecclesia (*i.e.* Christ Church), cf. II. 148; some of

Edwin's treasures still preserved in, in Bede's time, ii. 20, p. 126 and notes; commemorations in, II. 138. Cantiae reges, to be buried in the church of SS. Peter and Paul, i. 33 and note; Mul not to be reckoned among, II. 265.
Cantica Canticorum, Bede's commentary on, v. 24, p. 358; Bede's chapters of readings on, *ib.*; *v.* Baeda.
Cantuarii, not subject to Edwin, ii. 5, p. 89; Roman mode of chanting in use among, ii. 20, p. 126 and note; schools of, imitated in East Anglia, iii. 18 and note; Rochester a castle of, iv. 5, p. 215 (cf. II. 80); the South Saxons next to, iv. 13, p. 230. Cantuariorum ecclesia, Albinus trained in, Pref. p. 6 and notes; acts of Gregory's disciples in, *ib.* Cant. ecclesiae (*i.e.* Canterbury and Rochester), Tatwin and Aldwulf bishops of, in 731, v. 23, p. 350. Cant. episcopus, Honorius, iii. 25, p. 182. Cant. gens, Ithamar belongs to, iii. 14, p. 154 and note. Cant. prouincia, Bertgils belongs to, iii. 20. Cant. regnum, Eadbald rules, ii. 9, p. 97; foreign kings ruin, iv. 26, p. 268 and note. Cant. rex, Ethelbert, ii. 5, p. 89 and notes; v. 24, p. 353; II. 390; Eadbald, iii. 8, p. 142; v. 24, p. 354; Egbert, iii. 29, p. 196; iv. 5, p. 217; v. 24, p. 354; Hab. § 3; Earconbert, iv. 1, p. 201; iv. 19, p. 244; v. 24, p. 354; Hlothhere, iv. 26, p. 268; v. 24, p. 355; Witred, v. 23, p. 348 and note; v. 24, p. 356. Cant. reges, called Oiscingas, ii. 5, p. 90 and note; Edwin allied with, ii. 9, p. 97; *v.* Centenses.
Caprae Caput, *v.* Ad Caprae Caput.
Capraja, *v.* Cerui Insula.
Capua, Victor bishop of, II. 201.
Caracalla, *v.* Bassianus.
Carausius, Corausius, of low origin, i. 6; sent to repress the piracy of the Franks and Saxons, *ib.*; seizes Britain and makes himself emperor, *ib.* and note; slain by the treachery of Allectus, *ib.*; impolicy of, and his successors, II. 22.
Caritate, S. Maria de, monastery of, in diocese of Auxerre, p. c note; Gerard, prior of, *ib.*; MS. H_1 probably belonged to, *ib.*
Carlegion, British name of Ciuitas Legionum, *or* Chester, ii. 2, p. 84 and note (cf. II. 77).
Carlisle, Cuthbert and Eormenburg at, at time of Egfrid's death, II. 261; Thomas Appleby, bishop of, II. 269; *v.* Lugubalia.
Carnarvon, origin of the name, II. 152.
Caroline Minuscule, developed at St. Martin's, Tours, p. xx note.
Caroloman, succeeds his father Charles Martel as king of the Franks, C. 741 and note; resigns and becomes a monk at Rome, II. 345, 346.
Carolus (Charles Martel), king of the Franks, dies, C. 741 and note; II. 289; father of Pippin and grandfather of Charles the Great, *ib.*; at war with Radbod, *ib.*; contest of Plectrudis with, II. 291; regrants Utrecht to Wilbrord, II. 292; defeats the Saracens at Tours, II. 339.
Carpophorus, one of the 'quattuor Coronati,' II. 91.
Carthage, Council of, II. 212.
Casino, Monte, *v.* Monte Casino.
Cassiodorus, his use of previous writers, p. l note; on the Psalms, MS. of, ascribed to Bede, p. xx note; cited, p. clvi note.
Cassobellaunus, leads the Britons against Caesar, i. 2, p. 14; his capital captured, *ib.*
Castle Howard, MS. at, II. 265.
Castor, Northants, Cyneburg and Cyneswith nuns at, and buried at, II. 175.
Castorius, a saint, II. 91.
'**castus**,' '**castitas**' = 'orthodox,' 'orthodoxy,' II. 199, 311, 331.
Catalogus Felicianus, II. 14.

Cataracta, Cataracto, Catterick, Yorkshire, on the Swale, ii. 14, p. 115 and note; village near, called after James the deacon, ii. 20, p. 126 and note; Wilfaresdun ten miles from, iii. 14, p. 155 and notes.

Catgabail Catguommed, king of Gwynedd, escapes from the battle of the Winwæd, II. 183.

Catscaul, Welsh name of the battle of Denisesburn, II. 121.

Catterick, *v.* Cataracta.

Ceadda, bishop of the Mercians, converts the Mercians, Pref. p. 7 and note; reconverts the East Saxons, *ib.* and note; founds Lastingham, *ib.* and note; brother of Cedd, iii. 23, p. 176; iii. 28, p. 195; succeeds Cedd at Lastingham, *ib. ib.*; third bishop of the Mercians under Wulfhere, iii. 24, p. 180 and note; sent by Oswy with Eadhed to Kent to be consecrated, iii. 28, pp. 194, 195 (cf. v. 19, p. 326 and notes; v. 24, p. 354; II. 189, 316); goes to Wessex and is consecrated by Wine and two British bishops, *ib.* p. 195 and notes (cf. II. 146); a disciple of Aidan, *ib.* and note; his character, *ib.*; p. xxxvi; deposed by Theodore, iv. 2, p. 205 and notes; reconsecrated by Theodore, *ib.* and notes; in retirement at Lastingham, v. 19, p. 326; iv. 3, p. 206 (cf. II. 207); Theodore asks Oswy to send him to Mercia as bishop, *ib.* and note; Theodore insists on his riding on his episcopal tours, *ib.* (cf. II. 136); becomes bishop of the Mercians and Lindisfari, *ib.* p. 207 and note; Wulfhere grants him land for a monastery at Ad Baruae, *ib.* and note; fixes his see at Lichfield, *ib.* and note; story of his death, *ib.* pp. 207–210 and notes (cf. p. lxviii; II. 195); his character, *ib.* pp. 210, 211 (cf. p. lxvii); had studied in Ireland, *ib.* p. 211 (cf. II. 190, 196); buried near St. Mary's Church, Lichfield, iv. 3, p. 212; translated to St. Peter's Church, *ib.*; miracles wrought at his tomb, *ib.*; succeeded by Wynfrid, *ib.*; confused with Cedd, II. 162, 176.

Cearl, king of the Mercians, father of Cwenburg, Edwin's first wife, ii. 14, p. 114 and note.

Ceaulin, *v.* Caelin.

Cecilia, *v.* Caecilia.

Cedd, bishop of the East Saxons, as presbyter accompanies Peada to evangelise the Middle Angles, iii. 21, p. 170 and note (cf. Pref. p. 7 and note); recalled by Oswy, and sent to reconvert the East Saxons, iii. 22, p. 172 (cf. Pref. p. 7 and note); goes to Lindisfarne to consult Finan, *ib.*; consecrated bishop of the East Saxons by him, *ib.* and note; builds churches, &c., *ib.* p. 173 and note; founds monasteries at Ythancaestir and Tilbury, *ib.* and notes; excommunicates a royal gesith for an unlawful marriage, *ib.* and note (cf. II. 48); foretells the death of Sigbert for having intercourse with the excommunicate, *ib.* pp. 173, 174; baptizes Swidhelm at Rendlesham, *ib.* p. 174 and note; frequently visits his own province Northumbria, iii. 23, p. 174; receives from Ethelwald of Deira a site for the foundation of a monastery at Lastingham, *ib.* pp. 174, 175 (cf. Pref. p. 7 and note; II. 133); ascetic ritual observed by, at the foundation, *ib.* pp. 175, 176 (cf. II. 178); summoned by Ethelwald during the foundation, *ib.* p. 176; leaves his brother Cynibill to complete it, *ib.*; trained at Lindisfarne, *ib.* and note; dies of the plague at Lastingham, *ib.* and note (cf. II. 195); burial and translation of, *ib.*; his brothers, Cynibill, *ib.*; Caelin, *ib.* pp. 175, 176; Ceadda, *ib.* p. 176 (cf. iii. 28,

p. 195); leaves Lastingham to Ceadda, *ib.*; some of his monks from Essex come to Lastingham to be near his tomb, *ib.* and notes; all die of the plague except one preserved by his intercession, *ib.* pp. 176, 177 and notes; consecrated by the Scotti, iii. 25, p. 183; acts as interpreter at the Synod of Whitby, *ib.* and note; gives up the practices of the Scotti, iii. 26, p. 189 (cf. II. 193); retires to his see, *ib.*; his soul seen in a vision coming to fetch the soul of Ceadda, iv. 3, p. 211; asceticism of, p. xxx note; rides, II. 136; confused with Ceadda, II. 162, 176; never called bishop of London by Bede, II. 178.

Ceila, Keilah, relieved by David, II. 367.

Celanensis, miswriting of Eclanensis, II. 22; *v.* Eclanum.

Celestinus, pontiff of the Roman Church, sends Palladius as bishop to the Christian Scotti, i. 13 and notes; v. 24, p. 352; said to have sent Germanus to Britain, II. 32.

Cellach, iii. 24, p. 179; *v.* Ceollach.

Celtic Churches, dates of conformity of, on the Easter question, p. xxxix note; II. 125, 300, 301; consecration by a single bishop common in, II. 49; but not universal, II. 178; those in Britain placed under Augustine by Gregory, II. 52; how far subject to Rome, II. 53; relations of Laurentius with, II. 82, 83; *v.* British Church, Irish Church.

Ceneda, Fortunatus born at, II. 18.

Cenfus, reigns in Wessex, II. 200, 201.

Censorius, bishop of Auxerre, Constantius' Life of Germanus addressed to, II. 32.

Centenses, the people of Kent, II. 264; *v.* Cantuarii.

Centwine, king in Wessex, II. 221; entry into monastery, death, and burial, *ib.*; succeeded by Cædwalla, II. 278; married to a sister of Eormenburg, II. 326; expels Wilfrid from Wessex, *ib.*; Wilfrid helps Cædwalla against, *ib.*

Cenulf, king of Mercia, letter of, to Leo III about the primacy, II. 53, 57.

See also Coen-, Coin-.

Ceolfrid, abbot of Wearmouth and Jarrow, presbyter, Haa. § 1; his noble birth, Haa. § 2 and note (cf. p. xxxv note); becomes a monk at Gilling, *ib.* and note (cf. II. 164); invited to Ripon by Wilfrid, Haa. § 3 and note (cf. II. 323); ordained priest by him, *ib.* and note (cf. II. 317); goes to Kent, *ib.* and note; p. xviii note; trained under Botulf in East Anglia, Haa. § 4 and note (cf. p. xxv); returns to Ripon, *ib.* and note; joins Benedict Biscop, and assists him in the foundation of Wearmouth, Haa. §§ 5–7 and notes (cf. Hab. § 22; II. 369); retires to Ripon in disgust, but returns, Haa. § 8 and note; p. xxix note; accompanies Benedict to Rome, iv. 18, p. 241 and note; Hab. § 7, p. 370 and note; § 16; Haa. § 9 and note; § 10; p. xiv; II. 359, 361, 369; co-founder of Jarrow, Hab. § 15, p. 379 and note; Haa. §§ 11, 12 (cf. II. 193, 361); made abbot of Jarrow, Hab. § 7, p. 370; § 13; § 14, p. 379; Haa. § 12; p. xi (cf. II. 335); consents to the election of Sigfrid as abbot of Wearmouth, Hab. § 10 and note; Haa. § 13 and note; his conduct during the plague, Haa. § 14 and note; p. xii; II. 195; made abbot of Wearmouth and Jarrow, v. 21, p. 332; Hab. § 13 and note; § 15, p. 379 and note; II. 364; Haa. §§ 16–19; p. xiv; his government, Hab. § 15, pp. 379, 380 and notes; Haa. §§ 19, 20; pp. xiv, xxix; II.

335, 364; governs for twenty-seven years, Haa. § 19 and note; increases Benedict's library, pp. xviii, xix; Hab. § 15, p. 379 and notes; Haa. § 20; brings a MS. of the Itala from Rome, Hab. § 15, p. 379 and note; takes a MS. of the Vulgate (Codex Amiatinus) with him when he resigns, *ib.* and note; Haa. §§ 20, 37; p. xix; exchanges a MS. with Aldfrid for land, Hab. § 15, p. 380 and notes; exchanges this land with Osred for other land, *ib.* and note; sends monks to Rome for a new papal privilege, *ib.* and note; Haa. § 20; p. xvii; Witmer becomes a monk under, Hab. § 15, p. 380 and note; Naiton (Nechtan), king of the Picts, sends envoys to, v. 21, pp. 332, 333; his letter to Naiton on the Easter and tonsure questions, *ib.* pp. 333–345 and notes (cf. II. 353); argues with Adamnan on these questions, *ib.* pp. 344, 345 (cf. II. 301, 302, 353); sends architects to Naiton, *ib.* p. 333; his letter to Naiton really by Bede, II. 332, 392; resolves to resign and go to Rome, pp. xiv, xv; II. 282; Hab. § 16 and notes; Haa. §§ 21, 22; his departure, pp. xiv, cxlviii; II. 330; Hab. § 17 and notes; Haa. §§ 23–28 and notes; confirms the election of Hwætbert, p. xiv; Hab. § 18 and notes; Haa. §§ 29, 30; commendatory letter of Hwætbert for, Hab. §§ 18, 19, pp. 383, 384 and note; Haa. § 30 and note; sojourns in the monastery of Cornu Vallis, Haa. § 29; II. 368; embarks at the mouth of the Humber, Haa. § 31; reaches Gaul, Haa. § 32; is received by Chilperic II, *ib.* and note; his death at Langres, burial, and character, Hab. §§ 21–23 and notes; Haa. §§ 32–36 and notes; p. xv; his devotion to the Psalter, Hab. § 22 and note; Haa. § 33 (cf. II. 137); proceedings of his comrades after his death, Hab. § 21 and notes; Haa. §§ 37, 38 (cf. II. 180); anecdote of his father, Haa. § 34 and note; Gregory II acknowledges his gift, Haa. § 39 and notes; miracles after his death, Haa. § 40; Bede educated under, p. x; v. 24, p. 357; Bede ordained deacon and priest by command of, *ib. ib.*; Bede's life of, *ib.* p. 359; *v.* Baeda, Hist. Abb.; anonymous Life of, printed, I. 388–404 and notes; Bede's account of, and grief at his departure, pp. xv, xvi; II. 366, 367; letter of Pope Sergius to, pp. xvi, xvii; affection of Bede for, p. xxxiii; alleged translation of, to Glastonbury, II. 167, 369; related to Benedict Biscop, II. 364; his body translated to Wearmouth, II. 369; chronology of life of, II. 370.

Ceollach, 'de natione Scottorum,' bishop of the Middle Angles and Mercians, succeeds Diuma, iii. 21, p. 171; iii. 24, p. 179 and note; resigns the bishopric and retires to Iona (Scottia), *ib. ib.* and note; succeeded by Trumhere, *ib. ib.* and note.

Ceolred, king of the Mercians, son of Ethelred, succeeds Cenred, v. 19, p. 322 and note; dies, v. 24, p. 356; his vicious character, II. 306, 314; his death, *ib.*; vision of his future punishment, II. 294, 314; his wars with Ini, *ib.*; a friend of Wilfrid, *ib.*; II. 328; persecutes Ethelbald, II. 342; succeeded by him, *ib.*; attacks on the Church date from, II. 314, 386.

Ceoluulf, king of the Northumbrians, Bede dedicates and sends the H. E. to, Pref. p. 5 and note (cf. II. 340); his zeal for knowledge, *ib.*; brother of Cenred, v. 23, p. 349 (cf. II. 336); succeeds Osric, *ib.* and note; troubles of his reign, *ib.* and note (cf. pp. xxxiv, xl);

king in 731, *ib.* p. 350; imprisoned, tonsured, and restored, C. 731; p. xxxiv; II. 340; voluntarily tonsured, C. 737; p. xxxiv; II. 340; succeeded by Eadbert, C. 737; Bede urges Egbert to co-operate with, Ee. § 9, p. 412 and note; son of Cuthwine, II. 336, 340; called Eochaid by the Irish, *ib.*; relaxes the asceticism of Lindisfarne, *ib.*; buried there, *ib.*; his body translated to Norham, *ib.*; his head at Durham, *ib.*; makes Egbert bishop of York, II. 379; his relationship to Egbert and Eadbert, II. 384.

Cerberus, Ee. § 17, p. 422 and note.

Cerdic, rex Brettonum, Hereric, an exile, poisoned at the court of, iv. 23, p. 255 and note.

Ceretic, *v.* Cerdic.

Cerotaesei, id est Ceroti insula, Chertsey, in Surrey near the Thames, iv. 6, pp. 218, 219; Earconwald founds a monastery at, *ib.* and notes; Sigebald abbot of, (?) II. 217; forged charters of, *ib.*; destroyed by Danes and restored by Edgar, *ib.*

Cerui Insula, *v.* Heruteu.

Cerui Insula, Capraja, II. 184.

Cestra, II. 77; *v.* Legionum Ciuitas.

Cetula, a British king, slain at the battle of Chester, II. 77.

Chains, miraculously loosed, II. 243.

Chaldaei, destroy Jerusalem, i. 15, p. 32.

Châlons-sur-Saône, Lupus bishop of, II. 39.

Chanting, systems of, Ambrosian, Gregorian, and Irish, II. 118, 119, 234.

Charibert, king of Paris, father of Bertha, II. 42, 117.

Charles Martel, *v.* Carolus.

Charles the Great, extends the use of Gregorian chanting in Europe, II. 118; letter of Alcuin to, II. 280; relation of Alcuin to, II. 287; vision of his future punishment, II. 295; the philosopher-king, II. 332.

Charles the Bald, letter of Hericus to, II. 170, 332; Judith daughter of, II. 249.

Charles III, emperor, his vision, II. 295.

Charles the Simple, grants of, to St. Martin at Tours, II. 138.

Charles V, king of France, permanent use of title 'rex Christianissimus' dates from, II. 86.

Charles II, king of England, restoration of, p. cxxii.

Charmi, father of Achan, Ee. § 17, p. 422.

Charters, forgery of, II. 217.

Charybdis, v. 21, p. 338.

Chaucer, cited, p. lxvii.

Chebron, Hebron, once the metropolis of David, v. 17, p. 319; description of, *ib.* and note.

Chelles, *v.* In Cale.

Chertsey, *v.* Cerotaesei.

Chester, *v.* Legionum Ciuitas.

Chester-le-Street, Co. Durham, identified by Moberly with Incuneningum, II. 295; wooden church at, II. 101; see of St. Cuthbert at, p. cxlvii; body of St. Cuthbert at, II. 157; *v.* Cunungaceaster.

Chesters, *v.* Scythlecester.

Chichester, St. Mary's Hospital at, II. 367.

Childebert I, king of Paris, abolishes idolatry, II. 148.

Childebert II, king of Austrasia, II. 42.

Chilperic I, king of the Neustrian Franks, II. 106, 117.

Chilperic II, *v.* Hilperic.

Chiltern, *v.* Ciltine.

Chorintus, Corinth, example of St. Paul at, cited, iii. 25, p. 185 and note.

Chrism, mode of making, II. 151; relation of, to baptism and confirmation, II. 382, 383; consecration of, *ib.*

Chrismale, unloosing of the, II. 280.

Church, influence of, on national unity, II. 200, 205, 211.
Churches, newly consecrated, hung in white, II. 280, 281.
Church-Scots, law of, II. 382.
Cilicia, Tarsus in, iv. 1, p. 202.
Ciltine, Chiltern, Cædwalla takes refuge in, II. 228.
Cinan, father of Selim king of North Wales, II. 77.
Circhend, battle of, II. 65.
Circuli, *v.* Paschal Cycles.
Cîteaux, Stephen Harding abbot of, II. 194.
Citra-Umbrenses, II. 29.
Ciuitas Legionum, *v.* Legionum ciuitas.
Claudian, cited, II. 10, 13, 34.
Claudius, emperor, eager for victory, i. 3; reduces Britain, *ib.* and notes; v. 24, p. 352; adds the Orkneys to the Roman Empire, *ib.* and notes; *ib.*; returns to Rome, i. 3; gives his son the title of Brittanicus, *ib.*; sends Vespasian to Britain, *ib.* and note; succeeded by Nero, *ib.*; the second of the Romans to invade Britain, v. 24, p. 352; Agrippa I dies while celebrating return of, II. 13.
Claudius, a saint, II. 91.
Clemens, consecrated by St. Peter as his successor, ii. 4, p. 87 and note.
Clemens, name given to Wilbrord at his consecration, v. 11, p. 303; II. 287.
Cletus, *or* Anacletus, said to have been consecrated as a suffragan bishop by St. Peter, II. 82.
Clofeshoch, unidentified, synod of the English Church to be held annually at, iv. 5, p. 216 and note; Council of, 716 A.D., II. 214, 223; Acca present at, II. 330; Council of, 747 A.D., II. 214, 378; forbids heathen customs, II. 60; orders the observance of St. Gregory's day, II. 67; of Augustine's day, II. 81; regulates the use of the psalms, II. 138, 139; on nuns, II. 259; on the ignorance of clergy, II. 380; on the duties of bishops, II. 379, 380, 383; on episcopal visitation of monasteries, II. 385, 386; Council of, 825 A.D., p. xxix note.
Clonard, Colman mac Ui Telduib abbot of, II. 112.
Clothaire II, king of Soissons, II. 39.
Clothaire III, king of the Neustrian Franks, II. 198, 203.
Clothilde, wife of Clovis I, founder of Chelles and Andeley, II. 149.
Clovis I, king of the Franks, p. cxix; date of baptism and death of, p. c; Clothilde wife of, II. 149.
Clovis II, king of the Franks, Bathildis *or* Baldhild wife of, II. 148, 149, 173, 322; *v.* Hloduius.
Cluain Conaire, Leinster, Nynias said to have founded church of, II. 128.
Cluith, the Clyde, i. 12, p. 26; Roman wall connecting the Forth and, II. 15.
Cnobheresburg, id est urbs Cnobheri, Burgh Castle, Norfolk, Fursa builds a monastery at, iii. 19, p. 164 and note; date of, II. 149.
Cocboy, Welsh name of the battle of Maserfelth, II. 152.
Codex Amiatinus, MS. of the Vulgate given by Ceolfrid to the Pope, p. xix; II. 376.
Codex Salmanticensis, Life of Fursa in, II. 169.
Coenred, Coinred, king of the Mercians, succeeds Ethelred, v. 19, p. 322 and note; *ib.* p. 329; v. 24, p. 356; v. 13, p. 311 and note; vision of an impenitent thane whom he had tried to convert, *ib.* pp. 311–313 and notes (cf. II. 314); resigns in the fourth year of Osred, and goes to Rome, v. 24, p. 356; v. 19, p. 321 and notes (cf. II. 329); becomes a monk and dies there, *ib.* pp. 321, 322 and note; succeeded by Ceolred, *ib.* p. 322

and note; receives Wilfrid after his second appeal, v. 19, p. 329.

Coenred, succeeds Osred in the kingdom of the Northumbrians, v. 22, p. 346 and note; succeeded by Osric, v. 23, p. 348 and note; Ceolwulf brother of, *ib.* p. 349 (cf. II. 336); Cuthwine father of, II. 336; said to have been concerned in the slaying of Osred, *ib.*

Coffins, of wood and stone, II. 239, 240.

'cognatus,' 'cognata,' = brother-in-law, sister-in-law, II. 48, 168, 175, 243; = cousin, II. 371.

Coifi, 'primus pontificum,' 'pontifex sacrorum,' argues for the adoption of Christianity in the Northumbrian witenagemót, ii. 13, pp. 111, 112 and notes; converted by Paulinus, *ib.* p. 112; destroys the heathen fane at Goodmanham, *ib.* p. 113 and notes.

Coinred, *v.* Coenred.

Coinualch, Counualh, king of the West Saxons, succeeds his father Cynegils, iii. 7, p. 140 and note; rejects Christianity, *ib.* and note (cf. II. 18); divorces Penda's sister and is expelled by him, *ib.* and notes; takes refuge with Anna, king of the East Angles, *ib.* (cf. II. 169); converted by him, *ib.* and note; restored, *ib.* and note; offers the see of Wessex to Agilbert, *ib.*; wearies of his 'barbarous tongue,' *ib.* (cf. II. 41); attempts to divide the diocese, *ib.* and notes; brings in Wine, and places him at Winchester, *ib.* and notes; expels him, *ib.* p. 141 and notes; asks Agilbert to return, *ib.*; receives Hlothhere as bishop, *ib.* and note; on his death various under-kings divide the kingdom, iv. 12, p. 227 and note; Benedict Biscop goes to, Hab. § 4 and note (cf. II. 143, 220); his death, *ib.* and note; builds the 'old church' at Winchester, II. 143; marries Sexburgh, *ib.*; a friend of Alchfrid, *ib.*; II. 189, 322; wars of, II. 147.

Coldingham, *v.* Coludi urbs; Reginald of, *v.* Reginald.

'collatio' = creed, II. 231.

'collector,' meaning of, p. lxxii note.

Collingham, Yorks., memorial cross to Oswin at, II. 164; identified by some with In Getlingum, *ib.*

Colman, Colmanus, bishop of Lindisfarne, succeeds Finan, iii. 25, p. 182 and note; comes from Scottia, *ib.* (cf. II. 186); attends the Synod of Whitby, *ib.* p. 183; spokesman of the Celtic side, *ib.* pp. 184–188 and notes; retires to Scottia, iv. 1, p. 201; v. 24, p. 354; iii. 26, p. 189 and notes (cf. II. 186); succeeded by Tuda, *ib.* and note; length of his episcopate, *ib.* (cf. II. 189); Tuda comes to Britain during his pontificate, *ib.* p. 190; asks for Eata to be made abbot of Lindisfarne, *ib.* and note; affection of Oswy for, *ib.*; takes part of the bones of Aidan with him, *ib.* (cf. II. 167, 210); character of, and of his predecessors, *ib.* pp. 190, 191 and notes; English students in Ireland in time of, iii. 27, p. 192 and notes; takes with him all the Scotti and about thirty English monks from Lindisfarne, iv. 4, p. 213; retires to Iona, whence he had been originally sent, *ib.* (cf. II. 127); thence to Inisboffin, where he founds a monastery for his monks, *ib.* and note; founds another monastery at Mayo, *ib.* and notes; wrongly called archbishop of York by Eddius, II. 117; never received the pallium, II. 126, 189; said to have been sent by St. Columba (!), II. 210.

Colman mac Ui Telduib, abbot

of Clonard, and a bishop, II. 112; *v.* Columbanus.
Colonia ciuitas, Cologne, near the Rhine, v. 10, p. 301; the two Hewalds buried at, *ib.* and note; church of St. Pantaleon at, II. 18; MS. belonging to cathedral of, II. 240; church of St. Cunibert at, II. 290; Hanno II archbishop of, *ib.*; Frederick archbishop of, *ib.*
Colosseum, consecrated by Benedict XIV, II. 239.
Coludi urbs, Coldingham, Co. Berwick, monastery of, Ebba abbess of, iv. 19, p. 243 and note; Ethelthryth enters, *ib.* and note; burnt, as a judgement on its corruptions, iv. 25, pp. 262–265 and notes (cf. II. 91); Adamnan a monk in, *ib.* p. 263 and notes (cf. p. xxx); Aedgils a monk in, *ib.* p. 266 and notes; date of, doubtful, II. 149; a double monastery, II. 150; Cuthbert visits Ebba at, II. 236; Ebba's relics translated from, II. 236.
Colvile, Samuel, former owner of MS. O_5, p. cxxii.
Columba, presbyter and abbot of Iona, comes to Britain from Ireland to preach to the Northern Picts, iii. 4, p. 133 and notes (cf. v. 9, p. 297 and notes; v. 24, p. 353); his success, iii. 4, p. 133 and note; Iona granted to, for a monastery, *ib.* and notes; buried there, *ib.* and note; his successors still hold it, *ib.* and note; founds a monastery at Durrow, *ib.* p. 134 and note; monasteries in Ireland and Britain founded by disciples of, *ib.* and note; a presbyter not a bishop, *ib.* and note; writings concerning him said to be extant, *ib.*; II. 131; his Paschal practice cited, iii. 25, pp. 187, 188 and notes; Egbert ordered to reform the monasteries of, v. 9, p. 297 and note; called Columcelli, *ib.* and note; founder of Iona, *ib.*; Lives of, by Cuimine and Adamnan, p. xlvi; II. 113, 121, 122, 130, 131, 152, 170, 191, 301; other Lives of, II. 130, 131; inaugurates Aedan mac Gabrain, II. 64, 65, 135; expels snakes from Iona, II. 10; Dallan mac Forgaill's elegy on, II. 65, 131; mediates at the convention of Druim Cott, II. 65; scourged by an angel, II. 89; appears to Oswald before the battle of Denisesburn, II. 122; play on name of, II. 127; hymn by, II. 131; arguments drawn from mission of, under Edward I, II. 132; fate of his relics, *ib.*; date of his death, *ib.*; synchronous with Augustine's arrival, *ib.*; monasteries derived from, called his family, II. 134, 135, 286, 303; called bishop of Dunkeld, II. 135; alleged hasty temper, *ib.*; acquiesces in the prolongation of his life, II. 139; alleged cause of his exile, II. 170; said to have sent Colman to Northumberland (!), II. 210; foretells the troubles caused by the Paschal question, II. 191, 303.
Columbanus, abbas, in Gaul, ii. 4, p. 88 and note; apostle of Burgundy, founder of Luxeuil and Bobbio, II. 83; his life by Jonas of Bobbio ascribed to Bede, *ib.*; Bishop Felix possibly connected with, II. 108; his treatise De Cantu lost, II. 119; play on name of, II. 127; said to have dedicated St. Fara, II. 148.
Columbanus, Irish bishop, letter of John, pope elect, and others to, ii. 19, p. 123 and note.
Columcelli, *v.* Columba.
Comets, nature of, II. 222, 223, 338.
Comitatus, II. 19, 161; devotion of, to the lord, II. 95, 160; grants of land by king to, II. 356.
'Commendatitiae epistolae,' II. 213.
Commodus, Aurelius, joint em-

peror with M. Antoninus Verus, i. 4 and note.
COMMUNICATION, difficulty of, in Britain, II. 165.
COMMUNION, neglect of the Holy, p. xxxv; in both kinds, II. 247; daily, II. 387.
COMMUNISM, in the early Church, II. 245, 267.
COMPIÈGNE, *v.* In Conpendio.
COMPLINE, *v.* Canonical Hours.
COMPUTARIUM DEFUNCTORUM, II. 227.
CONAIRE, father of Cairbre Riada, II. 9.
CONALL MAC COMGAILL, king of the Dalriadic Scots, said to have given Iona to Columba, II. 131, 132.
CONAN, *v.* Cinan.
CONFIRMATION, a completion of baptism, II. 76, 382; possibly neglected by the British Church, *ib.*; use of white robes at, II. 280; history of, II. 382; confirmation-tours oppressive, *ib.*; sponsors at, II. 383; relationships created by, *ib.*
CONN, *v.* Leth Cuinn.
CONNOR, Co. Antrim, Dima Dubh bishop of, II. 112.
Conpendio, *v.* In Con.
CONSECRATION, by a single bishop, II. 48, 75, 178, 324.
'CONSIGNATIO,' II. 382.
Constans, son of Constantinus, a monk, made Caesar by his father, i. 11; slain by Gerontius at Vienne, *ib.* and note.
CONSTANS II, *v.* Constantinus IV.
Constantiniana ecclesia, called Martyrium, the church built by Constantine on the site of the Invention of the Cross, v. 16, p. 317 and note; name of church built by Constantine at Rome, II. 305.
Constantinopolis, attacked by famine, plague, and earthquake, i. 13 and note; Gregory sent as apocrisiarius to, ii. 1, p. 75 and note; begins his commentary on Job at, *ib.* and note; Eutychius, bishop of, *ib.* and note; church of, troubled by heresy of Eutyches, iv. 17, p. 238 and note; Councils of, against Macedonius, Eudoxius, Theodoret, &c., *ib.* p. 240 and notes; II. 230; visited by Arculfus, v. 15, p. 316 and notes; patriarch of, assumes the style of universal bishop, II. 38; John patriarch of, II. 68; synod of (448), condemns Eutyches, II. 230; Martin I sent to, II. 321.
Constantinus, son of Constantius and Helena (Constantine the Great), emperor in Gaul and Britain, i. 8 and note; makes the Roman commonwealth Christian, i. 32, p. 68; builds a church on the site of the Invention of the Cross by his mother Helena, v. 16, p. 317 and note; letter on the Easter question, p. xl note; alleged Donation of, II. 44; builds a church at Rome called Constantiniana, II. 305.
Constantinus III, son of Heraclius, joint emperor, ii. 18, p. 122 and note.
Constantinus IV, emperor, also known as Constans II, council at Rome in reign of, iv. 17, p. 240 and note; dies at Syracuse, II. 204; possible that Theodore had accompanied, *ib.*; suspected of an alliance with the English kings against the Franks, *ib.*
Constantinus, his low origin, i. 11; made tyrant in Britain, *ib.*; crosses to Gaul, *ib.* and note; slain at Arles, *ib.*; Constans son of, *ib.*
Constantinus, pope at the time when Cenred and Offa come to Rome, v. 19, pp. 321, 322 and note.
Constantius (Chlorus), emperor, governs Gaul and Spain under Diocletian, i. 8 and note; dies in Britain, *ib.* and note.
Constantius, comes, slays Constantinus at Arles, i. 11.
CONSTANTIUS, presbyter of Lyons, induces Sidonius Apollinaris to

publish his correspondence, II. 32; his Life of Germanus, II. 31, 32; used by Bede, p. xxiv note.
'CONSUMMATIO' = confirmation, II. 382.
'conuersatio' = monastic life, II. 248.
'CONUERSIO' = entrance into the monastic life, II. 248.
CONVERSIONS, wholesale, effect of, II. 44, 58, 105.
Conuulf (Cynewulf), bishop of Lindisfarne, succeeds Ethelwald, C. 740.
Corausius, *v.* Carausius.
CORINTH, *v.* Chorintus.
Cornu Uallis, unidentified, Ceolfrid sojourns in monastery of, Haa. § 29; II. 368.
CORNWALL, churches in, dedicated to St. Germanus, II. 33; Britons of, called West *or* South Welsh, II. 73, 74; possibly present at conference with Augustine, II. 73; some of, adopt Roman Easter, II. 301.
Coronati, quattuor, Martyrium of, in Canterbury, ii. 7, p. 94 and note; church of, at Rome, II. 91.
COROTICUS, so-called letter of Patrick to, II. 76.
CORPUS CHRISTI COLLEGE, CAMBRIDGE, MS. of Bede's Lives of St. Cuthbert belongs to, p. cxlvii.
CORPUS CHRISTI COLLEGE, OXFORD, MS. O_{16} belongs to, p. cvii; MS. Life of Oswin belongs to, II. 162; AS. vers. of Benedictine rule belongs to, II. 366.
COTTON MSS., pp. lxxxvi, xci–xciv, cxxxvi; II. 162, 217.
COUNCILS, functions of bishops in, II. 325.
COUNTRIES, names of, construed as if names of towns, II. 234.
Counualh, Hab. § 4; *v.* Coinualch.
COWAY STAKES, Halliford, Caesar fords the Thames at, II. 13.
COWBRIDGE, *v.* Bouium.
CREODA, his place in the Mercian pedigree, II. 103.
CRIMEA, Martin I dies in the, II. 321.
CRISPUS, *v.* Benedictus.
CROES OSWALLT, Welsh name of Oswestry, II. 153.
CROIX OSWALDE, Oswestry, II. 153.
Cromanus, Irish bishop, letter of John, pope elect, and others to, ii. 19, p. 123 and note.
Cromanus, Irish presbyter, letter of John, pope elect, and others to, ii. 19, p. 123 and note.
CRONAN BEC, bishop of Nendrum, II. 112; *v.* Cromanus.
CRONAN, St., of Movilla, II. 113; *v.* Cromanus, presbyter.
CRONAN, abbot of Bangor, Ireland, II. 113; *v.* Cromanus, presbyter.
CROSS, use of the sign of, II. 251, 387.
CROSS-VIGIL, II. 269, 270.
CROSTHWAITE, Cumberland, indulgence granted to vicar of, for St. Herbert's Isle, II. 269.
CROUCH RIVER, Essex, II. 178.
CROYLAND, Ethelbald traditional founder of, II. 342; cf. II. xxxvi.
CRUCIFIXION, day of the, II. 350.
CUCULUS, name of poem by Alcuin, p. clviii; name given by him to one of his disciples, *ib.* note.
Cudberct, bishop of Lindisfarne, Bede's Lives of, *v.* Baeda; consecrated bishop, iv. 26, p. 266; iv. 27, p. 268; II. 267, 268; tries to dissuade Egfrid from attacking the Picts, iv. 26, p. 266 and note; lives as an anchorite on Farne, iv. 27, p. 268 and note; iv. 28, pp. 271, 272 and notes; pp. xxx–xxxii; II. 69; becomes a monk at Melrose, iv. 27, p. 269 and note; a pupil of Boisil, whom he succeeds as prior, *ib.* and notes (cf. II. 195); his missionary zeal, *ib.* pp. 269, 270 and notes (cf. p. xxv); sometimes rides, *ib.* (cf. II. 136); transferred as prior to Lindisfarne, *ib.* p. 270 and notes; p. xxix note; II. 195; elected bishop at the Synod of Twyford, iv.

28, p. 272 and note; his reluctance to accept the office, *ib.* (cf. II. 68); consecrated at York by Theodore, *ib.* p. 273 and note; elected to Hexham, but transferred to Lindisfarne, *ib.* and notes (cf. II. 193); his life as bishop, *ib.*; his gift of tears, *ib.* and note; after two years returns to Farne, iv. 29, p. 274 and note; foretells his death, *ib.*; friendship and annual meeting with Herbert, *ib.* and note; their last meeting at Carlisle, *ib.* pp. 274, 275 and note; their death on the same day, *ib.* p. 275 and note; Cuthbert consents to be buried in Lindisfarne, *ib.* and notes; dies on Farne, and is succeeded by Eadbert, *ib.* and notes; p. xlv; his body translated and found uncorrupted, iv. 30, pp. 276, 277 and note (cf. II. 240, 369); Eadbert buried in grave of, *ib.* p. 277 and note; miracles wrought at his tomb and by his clothes, iv. 31, pp. 278, 279 and notes; miracle wrought by his hair, iv. 32, pp. 279, 280 and notes; succeeded as anchorite of Farne by Ethelwald, v. 1, p. 281 and notes; his gentleness in discipline, pp. xxvi, xxix; II. 267; his asceticism, pp. xxvi, xxx-xxxii; his mind unhinged thereby, p. xxx; goes to Ripon with Eata, II. 192, 193; praepositus hospitum at Ripon, p. xxviii note (cf. II. 323); leaves Ripon, II. 189, 193, 323, 372; returns to Melrose, II. 193; his opinion of the anchoritic and coenobitic lives, pp. xxix, xxxi note; his foreboding of the plague, pp. xxxi, xxxii; practises what he teaches, p. xxxvi; anonymous Life of, used by Bede, p. xlv note; alluded to, *ib.*; Pref. p. 7 and note; 'Irish' Life of, pp. cxxxvii, cxxxviii; II. 135, 265; Life of, by Reginald of Coldingham, p. cxxxviii; Life of, in Northern English, II. 265; fate of his relics, II. 102, 167; name of Holy Island due to, II. 126; wanderings of body of, II. 157; led to monastic life by vision of Aidan, II. 165, 266, 269; Elfled and Ebba friends of, II. 185, 236; visitation of the plague during episcopate of, II. 195; receives a sarcophagus from Abbot Cudda as a present, II. 239, 270; uses tents on his preaching tours, II. 240; prophesies the death of Egfrid, II. 261; has a vision of his death, *ib.*; foretells the succession of Aldfrid, II. 263; alleged Irish origin of, II. 265; story of childhood of, *ib.*; narrated by him to Trumwine, II. 268; admitted as a monk by Eata, II. 267; opposition to, at Lindisfarne, *ib.*; character of, *ib.*; spurious grant of Egfrid to, II. 268; his death signalled to Lindisfarne, II. 270; troubles after death of, *ib.*; description of his burial, *ib.*; translation of, in 1104, II. 271; miracles of, II. 275; cleric of Wilbrord cured at tomb of, II. 288; portable altar of, preserved at Durham, II. 289; Ethelwald a servant of, II. 297; Lindisfarne gospels written in honour of, *ib.*; visions of, *ib.*; on the Wilfridian view was a usurper, II. 316; conforms to the Roman Easter, and charges his monks in its favour, II. 323 (cf. II. 267); Baldhelm recites the praises of, II. 344; lections on, I. 432.

Cudberct, archbishop of Canterbury, consecrated in succession to Nothelm, C. 740; date of his accession, II. 3; the first archbishop not buried in St. Augustine's, II. 80; letter of St. Boniface to, II. 282, 386.

Cudda, a thane of Oswy, II. 320; conveys Wilfrid to Lindisfarne, *ib.*; becomes abbot of Lindisfarne, *ib.*

CUDDA, abbot, gives a sarcophagus to St. Cuthbert, II. 270.
Cudret, king of the West Saxons, rises against Ethelbald and Oengus, C. 750 and note.
Cuduald, abbot of Oundle, v. 19, p. 330; probably identical with Cuthbald, abbot of Peterborough, II. 216.
See also Cuth-.
Cuichelm, king of the West Saxons, cf. II. 89; sends an emissary to assassinate Edwin, ii. 9, pp. 98, 99 and notes; baptized and dies 636, II. 95; gives his name to Cwichelmeshlæw, *ib.*; Edwin wrongly said to have slain, *ib.*; father of Cuthred and son of Cynegils, II. 142.
Cuichelm, bishop of Rochester, consecrated by Theodore in Rochester, iv. 12, p. 228 and note; resigns on account of poverty, *ib.*; succeeded by Gebmund, *ib.*
CUIMENE AILBE, abbot of Iona, Life of St. Columba by, *v.* Columba.
CUMMIAN, letter of, on Paschal question, Patrick mentioned in, II. 26; addressed to Seghine of Iona, II. 113.
CUNEBURG, abbess, receives presents from Lullus, p. lxxvi note.
CUNENINGUM, *v.* In Cun.
CUNIBERT, king of the Lombards, receives Cædwalla, II. 279; married to Hermelinda, an Englishwoman, *ib.*; son of Perctarit, *ib.*
CUNIBERT, St., church and tomb of, at Cologne, II. 290.
CUNNINGHAM, commonly identified with Incuneningum, II. 295.
CUNUNGACEASTER, Saxon name of Chester-le-Street, *q. v.*, II. 295.
CUTHBALD, abbot of Peterborough, II. 216; *v.* Cuduald.
CUTHBERT, bishop of Hereford after Walhstod, II. 341; his verses on his predecessors, *ib.*
CUTHBERT, abbot of Wearmouth and Jarrow, sends Bede's Lives of Cuthbert to St. Boniface, p. cxlvii note; sends MSS. to Lullus of Mainz, pp. xx, xxi, cl note; letters of, to Lullus of Mainz, II. 248, 249, 359; asked by Lullus for copy of Bede's In Cantica, p. clii note; his letter to Cuthwin on the death of Bede, pp. lxxii–lxxviii, clx–clxiv; MSS. of, pp. cvii, cxx–cxxii, cxxiv–cxxvii; Bede's De Arte Metrica perhaps dedicated to, p. cxlv; perhaps knew the early Life of Gregory, II. 389.
CUTHRED, son of Cwichelm, baptized by Birinus, II. 142, 281.
CUTHWIN, letter of Cuthbert to, on the death of Bede, pp. lxxii–lxxviii, clx–clxiv.
CUTHWINE, father of Cenred of Northumbria, II. 336; and of Ceolwulf, II. 340.
See also Cud-.
Cw-, *v.* Cu-, Qu-.
CWICHELMESHLÆW, Scutchamfly Barrow, Berks., origin of name of, II. 95.
CYCLES, *v.* Paschal Cycles.
Cyil Campus, Kyle, Ayrshire, Eadbert of Northumbria annexes, C. 750 and note.
CYNEHARD, bishop of Winchester, letter of, to Lullus, II. 308.
CYNESWITH, sister of Cyneburg, II. 175; becomes a nun at Castor, *ib.*; death, burial, and translation, *ib.*; mentioned on the Bewcastle Cross, II. 176; daughter of Penda, II. 182.
CYNEWULF, *v.* Conuulf, Cyniuulf.
Cyniberct, bishop of Lindsey, iv. 12, p. 229 and note; alive in 731, *ib.*; v. 23, p. 350 and note; furnishes Bede with materials for the history of Lindsey, Pref. p. 7 (cf. II. 223); dies, C. 732.
Cyniberct, presbyter and abbot of Hreutford, iv. 16, p. 237 and note; obtains leave from Cædwalla to baptize two young princes of Wight before their execution, *ib.* pp. 237, 238 and note.
Cynibill, brother of Cedd, iii. 23, p. 176; completes the founda-

tion ceremonies of Lastingham for him, *ib.*

Cyniburga, daughter of Penda, wife of Alchfrid, iii. 21, p. 170 and note (cf. II. 142); becomes a nun at Castor, II. 175; death, burial, and translation, *ib.*; mentioned on the Bewcastle Cross, II. 176.

Cyniburga, daughter of Cynegils, and wife of Oswald, II. 142.

Cynefrid, abbot of Gilling, Haa. § 2; brother of Ceolfrid, *ib.*; retires to Ireland, *ib.* (cf. Haa. § 21); dies of the plague, Haa. § 3 (cf. II. 196).

Cynifrid, a physician, attends Ethelthryth in her last illness, iv. 19, pp. 245, 246 and notes; testifies to the miraculous incorruption of her body at its translation, *ib.*

Cynigils, king of the West Saxons, cf. II. 89, 94, 95; converted by Birinus, iii. 7, p. 139 and notes (cf. II. 95); Oswald his godfather and son-in-law, *ib.* and notes; grants Dorchester to Birinus as his see, *ib.* and notes; dies, succeeded by his son Cenwalh, *ib.* p. 140 and note.

Cynimund, a presbyter of Bede's monastery, Bede hears from, the story of Utta's miraculous experience, iii. 15, p. 158 and note.

Cynimund, monk and priest of Lindisfarne, II. 166 (probably identical with the preceding).

Cyniuulf, king of the West Saxons, dies, C. 757 and note.

Cynuise, queen of the Mercians, iii. 24, p. 178; Egfrid a hostage in the hands of, *ib.* and notes.

Cyprian, extracts from, p. c; the first to use 'symbolum' in the sense of creed, II. 231.

Cyrillus, bishop of Alexandria, opposed by Theodoret and Ibas, iv. 17, p. 240 and note; composes a Paschal cycle of ninety-five years, v. 21, p. 341.

Cyrus, Theodoret bishop of, II. 232.

D.

Dacore amnis, Cumberland, monastery of same name on, iv. 32, p. 279 and note; Swidbert abbot of, *ib.*; youth in, miraculously cured, *ib.* pp. 279, 280.

Daegberectus (Dagobert I), king of the Franks, Wuscfrea and Yffi sent for safety to be brought up by, ii. 20, p. 126 and note.

Daganus, a bishop of the Scotti, refuses to eat in the same inn with the Roman missionaries, ii. 4, p. 88 and note; II. 352.

Dagobert II, king of Austrasia, Wilfrid a friend of, II. 325; Wilfrid stays with (679), II. 318, 325; wishes to make Wilfrid bishop of Strasburg, *ib.*; had been an exile in Ireland, *ib.*; slain, II. 318; Wilfrid nearly put to death as an adherent of, *ib.*

Daimliag, Duleek, Co. Meath, Ireland, origin of name, II. 102.

'dál' = division, i. 1, p. 12 and note.

Daldene, Co. Durham, belongs to Wearmouth, II. 366.

Dalfinus (really Annemundus, Dalfinus being his brother and count of the city of Lyons, *v.* II. 321), archbishop of Gaul, Wilfrid sojourns with, at Lyons, iii. 25, p. 182; v. 19, p. 324 and note; bishop of Lyons, *ib.*; offers Wilfrid a large part of Gaul, *ib.* (cf. II. 316); sends him to Rome, *ib.*; receives him on his return, and wishes to make him his heir, *ib.* (cf. II. 316); executed by order of Baldhild, *ib.* p. 325 and note; II. 317.

Dallan mac Forgaill, his elegy on Columba, II. 65.

Dalreudini, name of the Scotti who settled in Britain under Reuda, i. 1, p. 12 and note.

Dal Riada, districts of, in Ireland and Britain, II. 9.

Dalston, near Carlisle, equated by some with Degsastan, II. 66.

Daltun, Dalton, Co. Durham, Ald-

frid grants land at, to Witmer, who grants it to Wearmouth, Hab. § 15, p. 380 and note.
Damascus, visited by Arculfus, v. 15, p. 316 and note.
Damian, bishop of Rochester, a South Saxon, consecrated by Deusdedit in succession to Ithamar, iii. 20 and note; II. 324; dies, iv. 2, p. 206 and note (cf. II. 195, 199); succeeded, after a long interval, by Putta, *ib.* and note; his orthodoxy, II. 206.
Daminis, *v.* Devenish.
'damnum' = fine, II. 47.
Danai, one of the tribes of Germany, v. 9, p. 196 and note.
Dani, name derived from Dan (!), II. 29; date of the coming of, II. 28; English tribute to, II. 67; ravages of, cause the suspension of the East Anglian see, II. 108; the desertion of Lindisfarne, II. 157; destroy Whitby, II. 184; and Chertsey, II. 217; destruction of literature by, II. 308, 330, 331; Wilbrord attempts to convert, II. 290; Ongendus king of, *ib.*; ravage Jarrow, II. 361; *v.* Scandinavia.
Danihel, propheta, Bede's extracts from St. Jerome on, v. 24, p. 358; example of, cited, p. liii.
Danihel, bishop of the West Saxons, furnishes Bede with materials for the history of the West and South Saxons, and of Wight, Pref. p. 7; II. 307; the first to exercise episcopal functions in Wight, iv. 16, p. 238; II. 307; made bishop of part of Wessex on the death of Hædde, v. 18, p. 320 and note (cf. II. 144); alive in 731, *ib.*; his see at Winchester, *ib.* p. 321; one of the consecrators of Archbishop Tatwin, v. 23, p. 350; one of the bishops of the West Saxons in 731, *ib.*; Wight belongs to diocese of, *ib.*; administers the province of the South Saxons, *ib.*; letters of, to St. Boniface, cited, II. 30, 57, 308; letter of St. Boniface to, cited, II. 58, 308; his learning, II. 307, 308; commendatory letter of, for St. Boniface, *ib.*; his blindness, *ib.*; journey to Rome, *ib.*; resignation and death, *ib.*; possible want of vigour, *ib.*; said to have been buried at Malmesbury, II. 308.
Danmarc, Saxons ravage from Rhine to, II. 28.
Dante, places Bede next to Isidore in Paradise, p. xli note; studies Bede, *ib.*; theory of the fourfold sense of Scripture, p. lxii; on the need of discretion, p. lxix note; on translation of poetry, II. 250; cited, p. xliii note; II. 67, 137, 171, 294, 296, 297, 299.
Dating, modes of, II. 153, 341.
Dauid, Ee. § 11, p. 414; on what condition shewbread given to, i. 27, p. 59; Bethlehem the city of, v. 16, p. 317; Hebron once the metropolis of, v. 17, p. 319; psalter of, Haa. § 33; key of, p. xvi; II. 367; relieves Keilah, *ib.*
Dawston, in Liddesdale, probably to be equated with Degsastan, II. 66.
'de,' partitive use of, II. 166.
Dearmach, hoc est Campus Roborum, Durrow, King's County, Columba founds a monastery at, iii. 4, p. 134 and notes; granted to him by Aed, son of Brendan, II. 133.
Deda, priest and abbot of the monastery of Partney, ii. 16, p. 117; gives Bede information about Paulinus' work in Lindsey, *ib.* and note (cf. II. 3).
Defensor of Ligugé, author of the Liber Scintillarum ascribed to Bede, p. clix.
Degsastan, id est Degsa Lapis, ? Dawston in Liddesdale, Ethelfrid defeats Aedan at, i. 34 and notes; v. 24, p. 353; importance of battle of, II. 10, 66 (cf. II. 77).
Dei genetrix, church of, founded by Eadbald in monastery of SS. Peter and Paul at Canter-

bury, ii. 6, p. 93 and note; Hadrian buried in, v. 20, p. 331; church of, at Lastingham, iii. 23, p. 176; church of, at Barking, iv. 10, p. 224; church of, in St. Peter's monastery at Wearmouth, Hab. § 9; pictures for, *ib.*; mass said in, at Ceolfrid's departure, Hab. § 17, p. 382; Haa. § 25; *v.* Maria.

Deiri, Deri, slaves from, sold in Rome, ii. 1, p. 80 and note (cf. II. 390); Ælle king of, *ib.* and note; Britain called the island of, II. 23, 72; origin of name, II. 105; pedigree of kings of, II. 119; under-kings of, II. 120.

Deirorum prouincia, boundaries of, II. 120; baptisms in, by Paulinus, ii. 14, p. 115 and notes; no oratories or baptisteries in, under Edwin, *ib.* and notes; one of the divisions of the Northumbrians, iii. 1, p. 127 and note; iii. 14, p. 155; II. 105; united to Bernicia by Oswald, iii. 6, p. 138; ruled by Oswin, iii. 14, p. 155 and note; dissensions with Bernicia, *ib.* and note; relations of, to Bernicia, II. 119, 141, 198, 199; Oswy grants six estates in, to found monasteries, iii. 24, p. 178 and note; Bosa made bishop of, iv. 12, p. 229. Deirorum regnum, Osric succeeds Edwin in, iii. 1, p. 127 and note; Ethelwald rules over, iii. 23, p. 174 and note.

Denisesburna, id est riuus Denesi, the Rowley Water, Northumberland, or a tributary of it, Oswald defeats and slays Caedwalla at, iii. 1, p. 128 and notes; II. 122, 123.

Deodatus, bishop of Toul, accompanies Wilfrid to Rome (679), II. 325.

'depositio' = burial and death day, II. 227, 240.

Derauudu, *v.* In Der.

Dereham, Norfolk, a daughter of Anna of East Anglia a recluse at, II. 144.

Deri, iii. 6, p. 138; iii. 14, p. 154; iii. 23, p. 174; iii. 24, p. 178; iv. 12, p. 229; *v.* Deiri.

Derile, father of Nechtan king of the Picts, II. 331.

Dermot mac Murrough, *or* Dermot of the Strangers, invites Henry II into Ireland, II. 11.

Derorum Silua, *v.* In Derauuda.

Deruuentio, Doruuentio amnis, the Yorkshire Derwent, royal vill of Edwin on, ii. 9, p. 99; Goodmanham near, ii. 13, p. 113.

Deruuentio fluuius, the Cumberland Derwent, rises out of a lake, iv. 29, p. 274 and note.

Derwentwater, St. Herbert's Isle in, II. 269.

Desiderius, bishop of Vienne, II. 39, 40.

Desiderius, bishop of Cahors, alleged correspondence of, with Sigbert III of Austrasia, II. 168.

Despenser, Henry, bishop of Norwich, probably owned MS. Ar., p. cxxvii; arms of, *ib.* note.

Despenser, Arms of, p. cxxvii note.

Desperation, spiritual, II. 298–300.

'**destina,**' meaning of the word, II. 167.

Deusdedit, pontiff of the Roman see, succeeded by Boniface V, ii. 7, p. 94 and note.

Deusdedit, archbishop of Canterbury, a West Saxon, elected in succession to Honorius, iii. 20 and note (cf. II. 324); consecrated by Ithamar, *ib.* (cf. II. 49); consecrates Damian as Ithamar's successor, *ib.* and notes; dead before the arrival of Ceadda in Kent, iii. 28, p. 195 (cf. II. 189); Wighard one of his clergy, iii. 29, p. 196; his death, iv. 1, p. 201 and notes; iv. 2, p. 205; II. 195; the first native archbishop, II. 174; original name Frithonas, *ib.*; his orthodoxy, II. 206.

'**deuterosis**' = scribal tradition, II. 387.

DEVENISH *or* Daminis, in Lough Erne, Ireland, Sillan bishop of, II. 113.
DEVIL'S WATER, Northumberland, not identical with Denisesburna, II. 123.
DEYBYR, Welsh name for Deira, I. 428.
Dicul, 'de natione Scottorum,' has a small monastery at Bosham, iv. 13, p. 231; fails to convert the South Saxons, *ib.* and note (cf. II. 310).
Dicul, presbyter, Fursa entrusts his monastery to, iii. 19, p. 168 and notes.
DICUL, Irish monk, writes the De mensura orbis terrae, II. 226.
DIGBY, Sir Kenelm, former owner of MSS. O_6, O_{11}, Δ, pp. cxxiv, cxxxiii, cxl; of a MS. of Bede's De Arte Metrica, p. cxlv.
DIMA, *or* DIMNA, Irish bishop, II. 112.
DIMA DUBH, bishop of Connor, II. 112; *v.* Dinnaus.
'DIMISSORIAE LITTERAE,' II. 213.
Dinnaus, Irish bishop, letter of John, pope elect, and others to, ii. 19, p. 123 and note.
Dinoot, abbot of Bangor, ii. 2, p. 82 and note.
'diocesis,' use and meaning of the term, II. 204, 212 (cf. II. 133, 135); English dioceses conterminous with kingdoms, II. 176, 210; subdivision of, II. 214, 380.
Diocletianus, emperor, the Britons keep the faith till the time of, i. 4 and note; elected emperor by the army, i. 6 and note; makes Maximianus Herculius his colleague, *ib.* and note; persecutes the Christians in the East, *ib.*; Constantius governs Gaul and Spain under, i. 8 and note; persecution of, does not extend to Britain, II. 18.
Dionysius Exiguus, his Paschal cycles extended to Bede's time, v. 21, p. 341 (cf. II. 350); book of Canons translated by, II. 212.
Discretion, the mother of virtues, p. lxix; iii. 5, p. 137 and note.
DISSINGTON, near Newcastle-on-Tyne, equated with Degsastan by Bates, II. 66.
Diuma, natione Scottus, bishop of the Mercians, as presbyter accompanies Peada to evangelise the Middle Angles, iii. 21, p. 170 and note; made bishop of the Middle Angles and Mercians, *ib.* p. 171 and note; iii. 24, p. 179 and note; consecrated by Finan, iii. 21, p. 171; dies in the district called Infeppingum, *ib.*; succeeded by Ceollach, *ib.*
DIVORCE AND REMARRIAGE, II. 214, 236.
'DOMINICA IN ALBIS DEPOSITIS' = Low Sunday, II. 280.
Domnoc, Dunwich, Suffolk, granted to Felix as the see of the East Angles, ii. 15, p. 117 and note; Felix buried at, II. 174; Æcce bishop of, II. 214; Aldbert bishop of, II. 341.
DON, tributary of the Tyne, Jarrow at the mouth of, II. 361.
DONAFELD, Saxon translation of Campodonum, *q. v.*, II. 105.
DONATUS, *v.* Dinoot.
DONCASTER, identified by some with Tunnacaestir, II. 243.
DONIA, 'quae Danmarc nuncupatur,' II. 28.
'DOOMS,' native word for laws, II. 87.
Dorcic, Dorchester, Oxon., II. 144, 145; granted to Birinus as his see by Cynegils and Oswald, iii. 7, p. 139 and notes; Birinus buried there, and thence translated to Winchester, *ib.* p. 140 and notes.
Dorciccaestræ, Dorchester, Oxon., Aetla bishop of, iv. 23, p. 254 and note (cf. II. 142); when did it become Mercian?, II. 245, 246.
DOROSTADIUM, *or* Dorostat, Wijk-bij-Duurstede, on the Rhine, Swidbert's see at, II. 291.
Dorubreuis ciuitas, Rochester,

Iustus bishop in, ii. 3, p. 85 and note; called Hrofæscæstræ by the English, *ib.* and note; twenty-four miles to the west of Canterbury, *ib.*; church of St. Andrew in, *ib.*; *v.* Hrofæscæstir, &c.

Doruuentio amnis, ii. 13, p. 113; *v.* Deruuentio.

Doruuernensis ciuitas, Doruuernis, Doruuernis ciuitas, Canterbury, Ethelbert gives Augustine and his companions a settlement in, i. 25, p. 46 and note; i. 26, p. 47; metropolis of Kent, *ib.* and note; Rochester twenty-four miles from, ii. 3, p. 85; fire in, miraculously quelled by Mellitus, ii. 7, p. 94 and notes; Theodore archbishop of, iv. 17, p. 239 and note; Tatwin consecrated in, v. 23, p. 350 and note. Doruuernensis ántistes, relation of, to York defined, ii. 18, pp. 120, 121 and notes. Doruuernensis archiepiscopus, Augustine the first, ii. 3, p. 86; Theodore, iii. 7, p. 141. Doruuernensis cathedrae archiepiscopus, Deusdedit, iii. 20 and notes. Doruuernensis ecclesia, a bishop sought for, after Deusdedit, iv. 2, p. 205; see of, occupied by Mellitus, ii. 7, p. 94; Theodore styles himself bishop of, iv. 5, p. 215; Tatwin ninth archbishop, v. 24, p. 356; p. xcvii. Dor. eccl. antistes, Honorius, ii. 18, p. 120 and note. Doruuernensis episcopus, Deusdedit the sixth, iv. 1, p. 201. Doruuernenses episcopi, to be buried in the church of SS. Peter and Paul, i. 33 and note; v. 8, p. 294 (cf. ii. 3, p. 86 and note); endowed by Ethelbert, ii. 3, p. 85.

Douce, Francis, former owner of MS. O_4, p. cxvi.

Doulting, Somerset, Aldhelm dies at, II. 101, 309.

Down Ampney, near Cricklade, Wilts, Augustine's Oak located in, by Moberly, II. 74.

Driffield, East Riding, Yorkshire, Aldfrid dies at, II. 305; his monument at, II. 306.

Drogo, a monk of St. Winnoc's, Bergues, his Life of St. Oswald, II. 142, 161.

Druim Cett, Co. Londonderry, convention of, II. 65, 112, 113.

Drust, Nechtan imprisoned by, II. 331.

Drycthelm, a householder of Incuneningum, v. 12, p. 304 and note; his vision of the other world, *ib.* pp. 304–309 and notes (cf. II. 171); enters the monastery of Melrose, *ib.* pp. 304, 310; narrates his visions to Haemgils, and to King Aldfrid, *ib.* pp. 309, 310 and note (cf. II. 294); his rigorous asceticism, *ib.* p. 310 and note (cf. p. xxx); date of his vision, II. 294, 297; Ælfric's homily on, II. 295; Alcuin's lines on, II. 296, 297.

Dubgal, Duggal, *v.* Tnugdalus.

Duleek, *v.* Daimliag.

Dumbarton, *v.* Alcluith; meaning of the name, II. 24.

Dun, bishop of Rochester, II. 338.

Dunbar, *v.* Dynbaer.

Dungal, *v.* Tnugdalus.

Dunkeld, Co. Perth, becomes head of the Columbite monasteries in Scotland, II. 132, 135; claims to possess St. Columba's relics, II. 132; Columba called bishop of, II. 135.

Dun Nechtain, Dunnichen, near Forfar, Egfrid slain near, II. 261.

Dunstan, archbishop of Canterbury, example of, cited, p. xxvi note; John XII grants pallium to, II. 52; goes to Rome for his pallium, II. 51; his buildings at Glastonbury, II. 80; letter of Abbo of Fleury to, p. cxxii; story of, and St. Edith, II. 140; Glastonbury myth with reference to, II. 167; his gift of tears, II. 268; letter of, to Abbo of Fleury, II. 271; his homage to Odo, II. 377.

Durham, MSS. belonging to, p. xx

note; MS. C belonged to, pp. xciii, cv; MS. D belongs to, pp. civ–cvi, cxxxvi; MS. Bu_2 belonged to, p. cviii; MS. Harl. 4688 belonged to, p. cxli; Durham group of MSS. of H. E., pp. civ–cix; catalogue of relics belonging to, p. cvi note; Alfred, sacrist of, concentrates relics at, II. 158, 266; relics at, Cuthbert's and Oswald's, II. 157, 158; Ebba's, II. 236; Boisil's, II. 266; Eadbert's, II. 271, 272; Ethelwald's, *ib.*; Ceolwulf's head at, II. 340; bishops of, Ægelwin, II. 164; Walcher, II. 102; William of St. Carilef, p. cxxxvii; Joseph Butler, p. lxxiv note; Edward Maltby, II. 298; William of St. Carilef, prior of, p. xxix note; Wearmouth and Jarrow become cells of, p. xxxii note; temporary wattled church at, II. 102; new cathedral at, II. 271; portable altar of St. Cuthbert preserved at, II. 289; Ethelwald's stone cross at, II. 297.

Durham, Geoffrey of, *v.* Geoffrey.

Durham, Reginald of, *v.* Reginald.

Durrow, *v.* Dearmach.

Dustiphel, William, of Brittany, scribe of MS. Bu_2, p. cviii.

Duunchad, abbot of Iona at the time of the adoption of the orthodox Easter, v. 22, p. 347 and note.

Dynbaer, Dunbar, Co. Haddington, Tydlin prefect of, II. 325, 386.

E.

Eabae, queen of the South Saxons, iv. 13, p. 230; belongs to the province of the Hwiccas where she had been baptized, *ib.* and note; daughter of Eanfrid, *ib.*

Eadbald, Aeodbaldus, Adulualdus, Audubaldus, king of Kent, succeeds his father Ethelbert, ii. 5, p. 90; refused to become Christian, *ib.* and note (cf. II. 18); marries his father's widow, *ib.* and note (cf. II. 48); attacked by madness, *ib.* pp. 90, 91; converted by Laurentius, ii. 6, p. 93 (cf. ii. 10, p. 101; ii. 11, p. 104); recalls Mellitus and Justus, *ib.*; his power inferior to his father's, *ib.* and note; builds a church of the Virgin in the monastery of SS. Peter and Paul, *ib.* and note; Mellitus dies in reign of, ii. 7, p. 95; writes to Boniface V, ii. 8, p. 96 and note; negotiates with Edwin about the marriage of his sister Ethelberg, ii. 9, pp. 97, 98 and notes (cf. II. 321); receives her and Paulinus after the death of Edwin, ii. 20, pp. 125, 126 and notes; Edwin's son and grandson sent to Gaul for fear of, *ib.* p. 126 and note; invites Paulinus to accept the see of Rochester, *ib.*; dies, v. 24, p. 354; iii. 8, p. 142 and note; succeeded by his son Earconbert, *ib.* and note; names of his wives, II. 88; his donations to the Church, II. 89, 90; joins Edwin in approaching the pope on the affairs of the English Church, II. 111; grants Liming to Ethelberg for a monastery, II. 116, 117.

Eadberct, bishop of Lindisfarne, succeeds Cuthbert, iv. 29, p. 275 and notes; his charity, *ib.* pp. 275, 276; p. lxix note; covers the church of St. Peter with lead instead of thatch, iii. 25, p. 181 and note (cf. II. 102); agrees to the translation of Cuthbert, iv. 30, p. 276 and notes; the incorruption of Cuthbert's body reported to, *ib.* and note; his retirement during Lent, *ib.* and note; foretells his own death, *ib.* p. 277; dies and is buried in Cuthbert's grave, *ib.*; practises what he preaches, p. xxxvi; miracle worked by, II. 271; fate of his relics, *ib.*

Eadberct, a Mercian dux, heads the Mercians against Oswy, iii. 24, p. 180 and note.

Eadberct, abbot of Selsey, first bishop of the South Saxons, v.

18, p. 321 and note (cf. II. 228); dies, and is succeeded by Eolla, *ib.*

Eadberct, son and co-heir of Witred king of Kent, v. 23, p. 348 and note.

Eadberct, king of the Northumbrians, succeeds Ceolwulf, C. 737; makes war on the Picts, C. 740 (cf. II. 342, 346); annexes the Campus Cyil, C. 750 and note; eclipse in reign of, C. 753; tonsured and succeeded by his son Oswulf, C. 758 and note (cf. II. 345); expedition against Dumbarton, II. 346; brother of Egbert and Egred and son of Eata, II. 378; character of his rule, p. xxxiii note; II. 379; coins of, *ib.*; relationship of, to Ceolwulf, II. 384.

Eadberct, slain, C. 740 and note.

EADBERT PRAEN, usurps the kingdom of Kent, II. 89.

EADBURG, abbess of Thanet, letters of St. Boniface to, p. xx note; II. 219; Lullus sends presents to, p. lxxvi note; *v.* Bugga.

Eadfrid, son of Edwin by his first wife Cwenburg, ii. 14, p. 114 and note; baptized, *ib.*; flies to Penda after the battle of Hatfield, and is treacherously slain, ii. 20, pp. 124, 125 and notes; wrongly made father of Hereric, II. 244.

EADFRID, bishop of Lindisfarne, writes the Lindisfarne Gospels, p. cv; II. 297, 298; Bede's prose Life of St. Cuthbert dedicated to, p. cxlviii; dies 721, *ib.*

Eadgar, bishop of Lindsey, iv. 12, p. 229 and note.

Eadgyd, name of a nun in the monastery of Barking, iv. 8; dies there, *ib.*

Eadhaed, bishop of Lindsey, as presbyter accompanies Ceadda to Kent and Wessex, iii. 28, p. 195 and note; consecrated bishop on Wilfrid's first expulsion, v. 24, p. 355; first separate bishop of the Lindisfari, iv. 12, p. 229 and note (cf. II. 324); consecrated at York by Theodore, *ib.*; retires from Lindsey on its recovery by Ethelred, *ib.* and note; made bishop of Ripon, *ib.* and note (cf. iii. 28, p. 195 and note); expelled, II. 326.

EADMER, his Life of Wilfrid, II. 278; cited, II. 261; his opinion of Bede, p. xliii note; Life of Abbot Peter by, II. 64; letter of Nicolas, prior of Worcester, to, II. 140, 224; refutes the Glastonbury myth about Dunstan, II. 167.

EADULF, his vision of the other world, II. 295.

EADWINE, *or* Aedan, bishop of Mayo, II. 210.

EADWULF, usurps the Northumbrian throne on Aldfrid's death, II. 306, 345; Arnwine son of, *ib.*

Eafa, a Mercian dux, heads the Mercians against Oswy, iii. 24, p. 180 and note.

EAHFRID, letter of Aldhelm to, on his sojourn in Ireland, II. 196.

EALDELMESBURG, Malmesbury, II. 311; *v.* Maildufi Urbs.

EAN, phonetic writing of Aedan, II. 66.

EANBALD I, archbishop of York, superintends the rebuilding of York Cathedral, II. 102.

EANBALD II, archbishop of York, Alcuin asks for pallium for, II. 51; urges study of Gregory's Cura Pastoralis on, II. 70.

Eanfled, Æanfled, daughter of Edwin and Ethelberg (cf. II. 321, 391), her birth, ii. 9, p. 99; delivered by Edwin to Paulinus to be dedicated to Christ, *ib.*; first of the Northumbrians to be baptized, *ib.* and note; v. 24, p. 353; takes refuge in Kent after Hatfield, ii. 20, p. 126 and notes; sent for from Kent to marry Oswy, iii. 15, p. 157 and notes; buried at Whitby, iii. 24, p. 179 and note; founds the monastery of Gilling in expiation of the murder of Oswin, *ib.* pp. 179,

180 and note (cf. II. 164, 372); a relative of Oswin, *ib.* and note; observes the catholic Easter which she had learned in Kent, iii. 25, p. 181; her Easter sometimes differs by a week from her husband's, *ib.* p. 182 (cf. p. xl); has a Kentish chaplain, Romanus, *ib.* pp. 181, 182; Vitalian sends a gold cross to, iii. 29, p. 198 and note; joint abbess of Whitby, iv. 26, p. 267 and note (cf. II. 245, 391); sends Wilfrid to Kent, v. 19, p. 323 and note; said to have been translated to Glastonbury, II. 185; mother of Elfled, II. 391.

Eanfrid, eldest son of Ethelfrid (cf. II. 66, 99), succeeds Edwin in Bernicia, iii. 1, p. 127 and notes; baptized among the Scotti when in exile, *ib.*; relapses into paganism, *ib.* (cf. II. 18); goes to Cædwalla to seek peace, *ib.* p. 128; put to death by him, *ib.* and notes; not reckoned in the list of kings, *ib.* and note (cf. iii. 9, p. 145); perhaps the father of Talorg mac Anfrith, II. 120.

Eanfrid, of the Hwiccas, father of Eaba queen of the South Saxons, brother of Ænhere, iv. 13, p. 230 and note; a Christian, *ib.*; probably father of Osric, II. 247.

Eangyth, abbess, letter of, to St. Boniface, II. 150.

Eanred, dies, C. 750.

Eanwulf, grandfather of Offa, founder of Bredon monastery, II. 341.

Eappa, presbyter, assists Wilfrid in the conversion of Sussex, iv. 13, p. 230 and note; abbot of Selsey, iv. 14, p. 233 and note (cf. II. 226); hears the vision of a sick boy in the monastery, *ib.* pp. 234, 235 and notes.

Earconberct, Erconberct, king of Kent, succeeds his father Eadbald, iii. 8, p. 142 and notes; first of English kings to order the destruction of idols and enforce the observance of Lent, *ib* and notes (cf. II. 58, 59, 344); his wife Sexburgh, *ib.* (cf. iv. 19, p. 244 and note); his daughter Earcongota, *ib.* pp. 142–144 and notes; dies, succeeded by his son Egbert, iv. 1, p. 201; v. 24, p. 354 (cf. II. 195); Eanfled sends Wilfrid to, v. 19, p. 323 and note; he sends him to Rome with Benedict Biscop, *ib.* and notes; St. Ermingild daughter of, II. 344.

Earcongota, Earcongotæ, daughter of Earconbert of Kent and his wife Sexburgh, iii. 8, p. 142 and notes (cf. II. 144); enters the monastery of Faremoûtier-en-Brie, *ib.* and note; story of her death and burial, *ib.* pp. 143, 144 and notes.

Earconuald, made bishop in London of the East Saxons, iv. 6, p. 218 and notes (cf. II. 178); his holy life, *ib.*; miracles wrought by his litter, *ib.*; founds a monastery for himself at Chertsey, and for his sister at Barking, *ib.* pp. 218, 219 and notes; succeeded by Waldhere, iv. 11, p. 226 and note; chronology of life of, II. 177; witnesses the reconciliation of Theodore and Wilfrid, II. 217; spurious charters of, *ib.*

Earpuald, Eorpuald, Erpuald, king of the East Angles, son of Redwald, ii. 15, p. 115 and notes; converted by Edwin, *ib.* and notes; murdered by Ricbert, *ib.* p. 116 and notes; succeeded, after three years, by his brother Sigbert, *ib.* and note; iii. 18; successor of Redwald, *ib.* (cf. II. 106).

Eata, bishop of Lindisfarne, iii. 26, p. 190 and note; one of the twelve English pupils of Aidan, *ib.* and note; abbot of Melrose, *ib.* and note; iv. 27, p. 269; v. 9, p. 297 (cf. II. 192); made abbot of Lindisfarne on Colman's departure, iii. 26, p. 190

and notes; iv. 27, p. 270 and note (cf. II. 134); made bishop of the Bernicians with his see at Hexham or Lindisfarne, iv. 12, p. 229 and note; iv. 27, p. 269 (cf. v. 24, p. 355; II. 193, 224); a monk, iv. 12, p. 229; his see fixed at Lindisfarne, *ib.* and note (cf. II. 193, 224); transfers Cuthbert as prior to Lindisfarne, iv. 27, p. 270 and notes; transferred to Hexham, iv. 28, p. 273 (cf. II. 193, 224); dies, and is succeeded by John, v. 2, p. 282 and note; invited to Ripon by Alcfrid, II. 192, 193; leaves Ripon, II. 189, 193, 323, 372; conforms to the Roman Easter, II. 323; church dedicated to, at Atcham or Attingham, II. 193; admits Cuthbert as a monk, II. 267; fate of relics of, II. 274; Life of, p. cxxxviii; II. 193.

Eata, called Eata Glinmaur, father of Eadbert, Egbert, and Egred, descendant of Ida, II. 378.

Ebbsfleet, Kent, landing-place of Hengist and Horsa, and probable landing-place of Augustine, II. 41.

Ebchester, Co. Durham, on the Derwent, founded by Ebba, II. 236.

Eber, son of Miled, colonises the South of Ireland, II. 125.

Eboracum, *v.* Eburacum.

Eboriacum, name of Faremoûtier-en-Brie, II. 148; *v.* In Brige.

Ebrinus, 'maior domus regiae,' allows Theodore and Hadrian to leave Arles, iv. 1, p. 203 and notes; allows Theodore to leave Gaul, *ib.*; detains Hadrian in Gaul, suspecting him of a mission from the emperor to the kings of Britain, *ib.* and notes (cf. II. 329); releases him, *ib.* p. 204; bribed by enemies of Wilfrid, II. 215; tries to get him killed, II. 325; puts Annemundus to death, II. 322.

Eburaca ciuitas, York, relation of bishop of, to bishop of London defined, i. 29, p. 64 and notes; bishops consecrated by bishop of, to be subject to Augustine, *ib.* (cf. II. 52); Wilfrid styled bishop of, v. 19, pp. 326, 327.

Eboraca prouincia, = Deira, II. 120.

Eburacensis antistes, Ee. § 9, p. 413 and note; relation of, to Canterbury defined, ii. 18, pp. 120, 121 and note. Eburacensis ecclesia, Ee. § 10; Ceadda bishop of, iii. 28, p. 194; Wilfrid II bishop of, iv. 23, p. 254; v. 6, p. 292 and note; Wilfrid II bishop in, in 731, v. 23, p. 350; scholars of, write poems on Nynias, II. 129. Eburacensis episcopus, Paulinus, iii. 14, p. 154; Bosa, v. 20, p. 332.

Eburacum, Eboracum, York, Severus dies at, i. 5 and note; bishop to be sent to, by Augustine, i. 29, p. 63; bishop of, to consecrate other bishops and be metropolitan, *ib.* pp. 63, 64 and note; Goodmanham to the east of, ii. 13, p. 113 and note; Edwin baptized at, ii. 14, p. 114 and notes; church of St. Peter at, *ib.* and note; Ethelhun and Ethelthryth buried at, *ib.*; Edwin's head brought to and buried at, ii. 20, p. 125 and note; James the deacon left by Paulinus at, *ib.* p. 126 and note; Bosa's see fixed at, iv. 12, p. 229; Bosa, Eata, and Eadhed consecrated at, *ib.* and note; Bosa consecrated at, iv. 23, p. 254; John of Hexham transferred to, v. 3, p. 285 and note; Ceadda consecrated to the bishopric of, v. 19, p. 326; Paulinus bishop of the city of, v. 24, p. 354; Egbert bishop of, C. 732; II. 379; Bede visits Egbert at, p. xvi; II. 379; schools founded by Egbert at, pp. xvii note, xxiv; II. 379; due to Bede, pp. xviii note, xxiv; Alcuin a product of, *ib. ib.*; II. 379; his affection for monks of, p. xxxiii

note; library of, II. 329; tract on subjection of bishops of Candida Casa to, p. cvii; list of archbishops of, p. cxxi; dean of, not to be elected archbishop, *ib.*; archbishops of, go to Rome for their pallium, II. 51; archbishops of, Egbert the first *de iure et de facto*, II. 378; Ethelbert, p. cxlviii note; II. 102, 379; Eanbald I, II. 102; Eanbald II, II. 51; Oswald, p. xxvi note; II. 165; Wulfstan, *q. v.*; Thomas I, II. 102; Thomas II, II. 274; *see also* Henry of Newark, William of Melton; Henry of Newark dean of, p. cxxi; Altsig abbot of, p. clv note; Roman York, II. 17; Constantius dies at, II. 20; said by Asser to be on the Humber, II. 30; documents forged to support claims of Canterbury over, *v.* Canterbury; description of, II. 101; history of cathedral of, II. 102, 188; captured by Cadwallon, II. 121; rights of, in Scotland, II. 140, 224; Ælfwine's body brought to, II. 242; Wilfrid II 'uicedomnus' and abbot of, II. 278; St. Bee's a cell of St. Mary's at, I. 431.

Ecclesiastes, Bede's chapters of readings on the book of, v. 24, p. 358.

ECCLESIASTICUS, only one Latin version of, II. 392.

Ecgberct, Ecgberect, Ecgberchtus, king of Kent, succeeds his father Earconbert, iv. 1, p. 201; king of the Cantuarii, iii. 29, p. 196; confers with Oswy on the state of the English Church, *ib.* and notes; sends Wighard to Rome, *ib.* and note; Hab. § 3; iv. 1, p. 201; sends his prefect Raedfrid to escort Theodore to Britain, *ib.* p. 203 and note; dies, and is succeeded by his brother Hlothhere, iv. 5, p. 217 and notes; v. 24, p. 354; Edric son of, iv. 26, p. 268 and note; Witred son of, *ib.*; v. 23, p. 348; grants Reculver to Bass the priest, II. 283.

Ecgberct, 'Sanctus,' v. 24, p. 356; natione Anglus, iii. 4, p. 134; an exile in Ireland, *ib.* (cf. iii. 27, p. 193 and note); iv. 3, p. 211; v. 9, p. 296; II. 170; story of his friendship with Ethelhun, illness, and recovery, iii. 27, pp. 192–194 and notes (cf. p. xxxiii); this story Bede had from one who had it from Egbert, *ib.* p. 192; (cf. p. xliv note); vows never to return to Britain, *ib.* p. 193 and notes (cf. II. 186); Ceadda a companion of, iv. 3, p. 211; Hygbald visits, in Ireland, *ib.* and note; narrates to Hygbald a vision of the death of Ceadda, *ib.*; uncertain whether he spoke of himself, *ib.* p. 212 and note; tries to dissuade Egfrid from attacking Ireland, iv. 26, p. 267; II. 11; wishes to evangelise Germany, v. 9, p. 296 and notes; prevented by a vision, and bidden to reform the monasteries of Columba instead, *ib.* pp. 296–298 and notes; one of his comrades, Witbert, goes to Frisia, *ib.* p. 298 and note; sends Wilbrord to Frisia, v. 10, pp. 298, 299 and notes; goes to Iona, v. 22, p. 346 and note; reforms the Paschal practice of Iona, *ib.* pp. 346, 347 and note; iii. 4, pp. 133, 134; v. 24, p. 356; p. xli; his death and character, iii. 27, pp. 193, 194; v. 22, pp. 347, 348 and notes (cf. II. 352); v. 23, p. 349; v. 24, p. 356; p. xxxvi; asceticism of, p. xxx note; his devotion to the Psalter, II. 137; was a bishop, II. 197, 285, 336, 337; called bishop of the Northumbrians, II. 285; consecrates an altar for Ethelwulf's monastery, *ib.*; attends a synod at Birra, *ib.*

Ecgberct, archbishop of York, succeeds Wilfrid II, C. 732; II. 378; receives the pallium, C. 735;

II. 378, 384; the first archbishop since Paulinus, C. 735; II. 53, 117, 378; consecrates Frithbert and Frithwald, C. 735; his royal descent, learning, and death, C. 766; II. 378; Bede stays with, p. xvi; Ee. § 1 and note; letter of Bede to, printed, I. 405–423 and notes; *v.* Baeda; his visit to Rome alluded to, Ee. § 15, *v. infra*; founds schools at York, pp. xvii note, xxiv; II. 379; said to have founded the York Library, *ib.*; his Dialogue, *ib.*; cited, p. xxix note; II. 56, 60, 67, 213, 214, 386; his Penitential, p. clvii; II. 379; cited, II. 47, 54, 60; his Pontifical, II. 379; St. Boniface asks for Bede's Commentaries from, p. clii note; II. 379; sends documents to, II. 45; letters of St. Boniface to, II. 342, 379; Bede urges the study of Gregory's Cura Pastoralis on, II. 70; brother of Eadbert and Egred, and son of Eata, II. 378; placed in a monastery as an infant, *ib.*; ordained deacon at Rome, *ib.*; made bishop of York by Ceolwulf, II. 379; character of rule of, *ib.*; coins of, *ib.*; a disciple of Bede, *ib.*; p. clvii; his relationship to Ceolwulf, II. 384.

Ecgfrid, king of the Northumbrians, son of Oswy, a hostage in the hands of Cynwise, wife of Penda, iii. 24, p. 178 and notes; succeeds his father Oswy, iv. 5, p. 214 and note; Council of Hertford in reign of, *ib.*; present at it, v. 24, p. 354; comet appears in reign of, iv. 12, p. 228 and note; dissension with Wilfrid, *ib.* p. 229; defeats Wulfhere, and gains Lindsey, *ib.* and note (cf. II. 215); Wilfrid remains in Sussex till after death of, iv. 13, p. 232; II. 318, 319; Council of Hatfield in reign of, iv. 17, p. 239 and note; consents to the papal grant of privileges to Wearmouth, iv. 18, p. 241; Hab. § 6, p. 369 and note; Hab. § 15 *ad fin.*; marries Ethelthryth, daughter of Anna of East Anglia, iv. 19, p. 243 and notes; offers large grants to Wilfrid, *ib.* and note; Ebba, abbess of Coldingham, aunt of, *ib.* and note; Wilfrid expelled by, v. 24, p. 355 (cf. v. 19, p. 326 and note); battle of the Trent between Ethelred of Mercia and, iv. 21 and notes (cf. II. 215); Theodore makes peace between Ethelred and, *ib.* and note; his brother Ælfwine slain, *ib.* and note; sends an expedition against Ireland under Bert, iv. 26, p. 266 and notes (cf. II. 301); Cuthbert tries to dissuade, from attacking the Picts, *ib.* and notes; defeated and slain by the Picts, *ib.* p. 267 and notes; v. 24, p. 355; pp. xxxiii, xxxiv; II. 235, 301; refused to listen to Egbert, who urged him not to attack Ireland, iv. 26, p. 267 (cf. II. 11); decline of the 'Regnum Anglorum' dates from death of, *ib.* (cf. p. xxxiii); succeeded by his half-brother Aldfrid, *ib.* p. 268 and notes; p. xxxiii; v. 1, p. 282 and note; v. 19, p. 327; causes Cuthbert to be consecrated bishop, iv. 27, p. 268; II. 268; present at the Synod of Twyford, iv. 28, p. 272 and note; goes to Farne to persuade Cuthbert to accept the bishopric, *ib.*; present at the consecration of Cuthbert at York, *ib.* p. 273; assists and endows the foundation of Wearmouth, Hab. § 1 and note, § 4; Haa. § 7; Wearmouth founded in his fourth year, Hab. §§ 1, 4 and note; Haa. § 7; king of the Transhumbrane region, Hab. § 4 and note; grants land for, and orders the building of St. Paul's monastery at Jarrow, Hab. § 7, p. 370 and note; Haa. § 11; marks out the place of the altar

of Jarrow church, Haa. § 12; II. 361; Eosterwine a thane of, Hab. § 8, p. 372; Biscop finds him dead on returning from his sixth visit to Rome, Hab. § 9; Jarrow and its monastery called after, p. xi note; II. 361; called 'rex Christianissimus,' II. 86, 243; under-king of Deira, II. 120; governs Deira through his brother Ælfwine as under-king, II. 120, 243; reconquers Lindsey, II. 155; Oswy's favourite son, II. 182; extension of his power, II. 208; date of his accession, II. 211, 231, 235, 242, 358, 361, 374; Wynfrid said to have been a partisan of, II. 215; his successes due to Wilfrid, II. 223; marries Eormenburg before the death of Ethelthryth, II. 236; his failures due to his quarrel with Wilfrid, II. 260; buried in Iona, II. 261; wished to make Aldfrid a bishop, II. 263; spurious grant of, to Cuthbert, II. 268; Bede's admiration for, II. 316, 355; Wilfrid imprisoned by, II. 318; Jarrow church dedicated in fifteenth year of, II. 361.

Ecgric, king of the East Angles, Sigbert resigns the kingdom to, iii. 18 and notes; slain in battle against the Mercians, *ib.* and notes.

See also Eg-.

'Echoici uersus,' II. 241.

Eclanum, Julianus bishop of, II. 21, 22.

Eclipse, solar, II. 194.

Eda, shortened form of Edwine, II. 88.

Eddius, *v.* Aeddi.

Edessa, Ibas bishop of, II. 332.

Edgar, king, II. 140; story of St. Oswald of York and, II. 165; restores Chertsey, II. 217.

Edilhard, king of the West Saxons, dies, C. 739.

Edilhun, a noble English youth, brother of Ethelwine, iii. 27, p. 192; dies of the plague at Rathmelsigi, *ib.* pp. 192, 193 and notes; his friendship with Egbert, *ib.* (cf. p. xxxiii note).

Ediluald, bishop of Lindisfarne, previously abbot of Melrose, v. 12, p. 310 and note (cf. II. 295); alive in 731, v. 23, pp. 350, 351; dies, C. 740; succeeded by Conwulf (Cynewulf), *ib.*; a servant of St. Cuthbert, II. 297; prior of Melrose, *ib.*; chronology of life of, *ib.*; erects a cross at Lindisfarne, *ib.*; presents a cover for the Lindisfarne Gospels, *ib.*

Ediluald, elected king of the Northumbrians, C. 759; plague in his reign, *ib.*

Ediluini, prefect of Oswy, iii. 14, p. 155 and note; murders Oswin, *ib.* and note.

Ediluini, iii. 27, p. 192; iv. 12, p. 229; *v.* Aediluini.

See also Adal-, Aedil-, Ægel-, Ael-, Agil-, Athel-, Eiel-, Ethel-, Oidil-.

Edith, sister of Athelstan and wife of Otto I, described as a descendant of Oswald, II. 160.

Edith, St., daughter of Edgar, story of, II. 140.

Edmund, St., king of East Anglia, passion of, by Abbo of Fleury, p. cxxii; found incorrupted after death, II. 240, 271; the philosopher-king, II. 332.

Edmund, king, murder of, on Augustine's day, II. 81; said to have translated the relics of Hild, II. 247, 248.

Edmund Ironside, notice of, p. cxviii.

Edric, king of Kent, son of Egbert, iv. 26, p. 268; leads the South Saxons against his uncle Hlothhere, *ib.* and note; succeeds him, reigns for a year and a half, and dies, *ib.* and notes (cf. II. 228); reigns in conjunction with Hlothhere, II. 264; laws of, *ib.*

Eduini, iv. 23, p. 252; *v.* Aeduini.

Edward the Confessor, Life of, by Ailred of Rievaulx, p. cxx; said to have given the body of St.

Oswald to St. Winnoc's, II. 158.
EDWARD THE ELDER, children of, II. 332.
EDWARD I, arguments on Scotch claims of, II. 132.
EDWARD III, homage of Edward Balliol to, p. cvii.
EDWARD VI, Prayer-books of, II. 250.
EDWARD BALLIOL, *v.* Balliol.
EDWINE, name shortened to Eda, II. 88.
Efesus, Council of, against Nestorius, iv. 17, p. 240 and note; robber synod of, acquits Eutyches, II. 233.
EGBERT, king, p. cii; unites the English, II. 115.
EGBERT, bishop of Lindisfarne, Ethelwulf De Abbatibus dedicated to, p. cxi.
EGINHARD, Philo cited in letters of, II. 27.
EGMOND, North Holland, Adalbert settles at, II. 288.
EGRED, bishop of Lindisfarne, translates Ceolwulf's body to Norham, II. 340.
EGRED, brother of Eadbert and Egbert, dies at Rome, II. 378.
EGWIN, succeeds Oftfor as bishop of the Hwiccas, II. 246; not mentioned by Bede, *ib.*; said to have accompanied Offa and Cenred to Rome, II. 315; dies, II. 341.
See also Ecg-.
EIELWINE, said to be brother of Cenwalh of Wessex, II. 143, 144.
EINGL = Angli, II. 285.
Elafius, son of, miraculously healed by Germanus, i. 21, p. 40.
ELBA, II. 184.
ELBODUS, episcopus, II. 101.
ELEAZAR, son of Aaron, p. xv; II. 367.
ELEGIAC METRE, derivation of the name, II. 241.
Eleusippus, *v.* Gemini Martyres.
Eleuther, pontiff of the Roman Church, converts Lucius, king of Britain, i. 4 and notes; v. 24, p. 352; rules for fifteen years, *ib.* and note; said to have founded church at Glastonbury, II. 14.
ELFORD, near Tamworth, possible site of battle of the Trent, II. 242.
Elge, regio, Ely, Ethelthryth builds monastery in, iv. 19, p. 244 and notes (cf. II. 235); Sexburgh, abbess of, *ib.* and note; surrounded by marsh and water, *ib.* (cf. II. 174, 269); name derived from the eels of the marshes, *ib.* p. 246 and notes; situated in East Anglia, *ib.*; dimensions of, *ib.* and notes; bishops of, John Moore, p. lxxxix; William Gray, p. cxii; Augustine said to have founded a church in, II. 43; Ethelthryth, Sexburgh, Ermingild, abbesses of, II. 144; daughter of Anna of East Anglia a nun in, *ib.*; a double monastery, II. 150, 239; relics of Oswald at, II. 158; Wilfrid goes to, II. 324.
ELIZABETH, queen, Thomas Stapleton tries to influence, against the Reformation, p. cxxxii.
ELLMYN = Alemanni, II. 285, 286.
Elmete, silua, near Leeds, monastery of Thrydwulf in, ii. 14, p. 115 and note.
ELMHAM, Thomas of, *v.* Thomas.
ELMHAM, Norfolk, seat of East Anglian bishopric, II. 108; Badwine bishop of, II. 214; Hadulac bishop of, II. 341.
ELY, *v.* Elge; Thomas of, *v.* Thomas.
EMMA, daughter of king of the Franks, marries Eadbald of Kent, II. 88, 148.
Emme, bishop of Sens, Hadrian stays with, on his way to Britain, iv. 1, p. 203 and note.
ENGADDI, balsam-vines of, II. 151.
ENGLISH LANGUAGE, neglect of foreign missionaries to learn, II. 190, 357.

Eni, father of Anna king of the East Angles, iii. 18 and note.
Ennereilly, *or* Inbher Daeile, county Wicklow, II. 83.
Eoba, *v.* Eowa.
Eochaid, Irish name of Ceolwulf, *q. v.*, II. 340.
Eocharich, a chief of the Alani, II. 34.
Eogan, brother of Aedan mac Gabrain, II. 65.
Eolla, bishop of the South Saxons in succession to Eadbert, v. 18, p. 321 and note; on his death the bishopric ceases, *ib.* and note.
Eona, one of Wilfrid's chanters, II. 206, 359.
Eormenburg, second wife of Egfrid of Northumbria, II. 236; Wilfrid's expulsion due to, *ib.*; II. 324 (cf. II. 385); at Carlisle at time of Egfrid's death, II. 261; becomes a nun and abbess, *ib.*; sister of, married to Centwine of Wessex, II. 326.
Eorpuald, ii. 15, p. 116 *bis*; *v.* Earpuald.
Eosterwyni, Eosterwini, Æosterwyni, made co-abbot of Wearmouth by Benedict Biscop, Hab. § 7, p. 370; § 8, p. 371 and note; § 9 (cf. § 14, p. 379 and note); Haa. § 12 and note, § 18; p. xi; cousin of Benedict, Haa. §§ 10, 12; Hab. § 8, p. 371 and note; formerly a thane of Egfrid, *ib.* (cf. p. xxxv note; II. 90); his character, *ib.* pp. 371, 372 and notes; pp. xxv, xxix; his death, Hab. § 8, pp. 372, 373 and note; dies of the plague, Hab. § 10 and note; Haa. § 13; p. xi; II. 195; succeeded by Sigfrid, Hab. § 10 and note; Haa. § 13 and note, § 15; p. xiii; his relics translated, Hab. § 20 and note; Haa. § 18; chronology of life of, II. 362, 364.
Eostre, Saxon goddess, II. 59.
Eowa, *or* Eoba, rex Merciorum, brother of Penda, said to have fallen in the battle of Maserfelth, II. 152.
Ephesus, *v.* Efesus.
Epigrammatum Liber, Bede's, v. 24, p. 359; *v.* Baeda.
Epistulae Catholicae, Bede's commentary on, v. 24, p. 358; *v.* Baeda.
Epistularum Liber, Bede's, v. 24, p. 358; *v.* Baeda.
Epiphany, significance of season of, II. 237, 238, 387.
Epternach, MS. M possibly written at, p. lxxxix; monastery of, claims to possess the head of Oswald, II. 157; Beornred abbot of, II. 287; Theofrid abbot of, II. 288; founded by Wilbrord, who dies and is buried there, II. 293; grants to, *ib.*
Equinox, question of the, as affecting the Paschal controversy, II. 348, 351. 352; fixed by the Easterns, v. 21, p. 339 and note.
Erc, sons of, colonise Dal Riada in Britain, II. 9.
Erconberct, iv. 1, p. 201; v. 19, p. 323; *v.* Earconberct.
Ercunualdus, patricius, Neustrian Mayor of the Palace, receives Fursa, iii. 19, p. 168 and notes; builds a church at Péronne, *ib.* and notes; succeeded by Ebroin, II. 203.
Erem, son of Miled, colonises the North of Ireland, II. 125.
Ermanric, king of the Goths, II. 87; *v.* Irminric.
Ermenred, brother of Earconbert of Kent, legend of, and his martyred sons, II. 148.
Ermingild, St., daughter of Earconbert and Sexburgh, and wife of Wulfhere of Mercia, II. 144, 344.
Ernan, St., abbot of Tory Island, II. 113; *v.* Ernianus.
Ernianus, Irish presbyter, letter of John, pope elect, and others to, ii. 19, p. 123 and note.
Erpuald, iii. 18; *v.* Earpuald.
Esi, abbot, furnishes Bede with materials for the history of the East Angles, Pref. p. 7 and note.
'esox' and its cognates, II. 6.

Estrangli, Aldwulf king of, iv. 17, p. 239 and note; Redwald king of, II. 390; Estangle, II. 86; *v.* Angli Orientales.
ESTREFELD (on), Council of, II. 56.
ÉTAPLES, *v.* Quentauic.
ETHELBALD, son of Ethelwulf, marries his father's widow, Judith, II. 249.
ETHELBALD, abbot of Wearmouth and Jarrow, letter of Alcuin to, p. xxvii note.
ETHELBERG, *v.* Bercta.
ETHELBERT, archbishop of York, rebuilds York Cathedral, II. 102; founds the York library, II. 379; asked by Lullus for copy of Bede's Lives of St. Cuthbert, p. cxlviii note.
ETHELFLÆD, lady of the Mercians, translates the body of Oswald to her monastery at Gloucester, II. 158.
ETHELHARD, archbishop of Canterbury, letters of Alcuin to, II. 33, 36, 89, 266, 380.
ETHELRED II, notice of, p. cxviii; charter of, cited, II. 20.
ETHELRED, king of the Northumbrians, letter of Alcuin to, II. 126.
ETHELRED, alderman of the Mercians, co-founder of St. Oswald's, Gloucester, II. 158.
ETHELRIC, king of the Bernicians, father of Ethelfrid, II. 93; annexes Deira, *ib.*; said to have slain Ælle, *ib.* (cf. II. 120).
ETHELWERD, his doctrine of the six ages of the world, p. xlii note; his style, II. 312; his admiration for Aldhelm, *ib.*
ETHELWOLD, bishop of Winchester, said to have translated body of Benedict Biscop to Thorney, II. 365; translates the body of St. Botulf, II. 372.
ETHELWULF, his poem De Abbatibus, pp. cxi, cxviii; II. 285; his monastery possibly Crayke, II. 285; describes a vision of the other world, II. 294; his character of Osred, II. 306.
ETHELWULF, spurious charter of, cited, II. 142; marries Judith, daughter of Charles the Bald, II. 249; the philosopher-king of Plato, II. 332.
See also Adal-, Aedil-, Ægel-, Ael-, Agil-, Athel-, Edil-, Eiel-, Oidil-.
Etherius, *v.* Aetherius.
'etiam' = yes, II. 192, 274, 386.
ETYMOLOGIES, mediaeval, II. 10, 29, 41, 162.
Eua, example of, cited, i. 27, p. 61; iv. 20, p. 248 (cf. Ee. § 17, p. 422).
EUCHARISTUS, name of a mythical pope in Nennius, II. 14.
EUCHERIUS, bishop of Lyons, his works probably used by Bede in the De Locis Sanctis, II. 304.
Eudoxius, heretic, Council of Constantinople directed against, iv. 17, p. 240 and note.
Eufemia, iv. 20, p. 247 and note.
EUGENIUS I, pope, irregularly consecrated during life of Martin I, II. 321; Wilfrid presented to, II. 322.
Eulalia, iv. 20, p. 247 and note.
EULOGIUS, bishop of Alexandria, II. 44.
Eumer, a West Saxon emissary, tries to murder Edwin, ii. 9, pp. 98, 99 and notes; slays Fordhere, *ib.* p. 99; slain himself, *ib.*
Europa, principal divisions of, i. 1, p. 9; overrun by Attila, i. 13; parts of, overrun by the Saracens, II. 339.
Eusebius Pamphyli, arranges a nineteen-year Easter cycle, v. 21, p. 341; use made by Bede of, p. l; Rufinus' translation of, p. li note; MSS. of, pp. lxxxvi note, cvii, cviii; editions of, p. cxxx.
EUSEBIUS 'Scotigena,' an Irish inclusus at St. Gallen, p. xxxi note.
EUSEBIUS, *v.* Huætberct.
EUSTATIUS AFER, his translation of St. Basil's Hexameron used by Bede, II. 6.
Eutropius, cited, i. 8 (cf. p. xxiv note).
Eutyches, heresy of, at Con-

stantinople, iv. 17, p. 238 and note; Theodore desires to exclude from the English Churches, *ib.*; Council of Chalcedon against, *ib.* p. 240 and note.
Eutycius, bishop of Constantinople, his heresy on the resurrection-body, ii. 1, p. 75; refuted by Gregory I, *ib.* p. 76 and note.
'EXALBARI,' II. 280.
excepto = besides, not counting, II. 234.
EXCOMMUNICATION, use of, II. 179, 213, 214.
EXNING, Suffolk, St. Ethelthryth born at, II. 235.
Exodus, book of, cited, v. 21, pp. 334, 335.
EXORCISM, EXORCISTS, II. 156, 157.
'EXSUFFLATIO,' II. 226, 277.
Ezechiel, commentary of Gregory I on, ii. 1, p. 76.
Ezra, Bede's commentary on, v. 24, p. 358; chapters of readings on, *ib.*; practised what he preached, p. xxxvi note; *v.* Baeda.

F.

FAELCHU, abbot of Iona, II. 337.
FAILBE, abbot of Iona, hears Oswald tell the story of St. Columba's appearance to him before the battle of Denisesburn, II. 121, 122.
FAIRFAX, Colonel Charles, former owner of MS. O_5, p. cxxi; joins Monk in restoring Charles II, p. cxxii.
FAIRFAX, Thomas, third lord, bequeaths MS. O_5 to the Bodleian, p. cxxii; joins Monk in restoring Charles II, *ib.*
FAIRFAX MSS., pp. cxxi, cxxxvii, II. 272.
'FAMILIA,' = hide, *q. v.*; = a monastic household, II. 267.
Fara, abbatissa, founder of the monastery of Faremoûtier-en-Brie, iii. 8, p. 142 and notes.
FAREMOÛTIER-EN-BRIE, *v.* In Brige.
FARICIUS, abbot of Abingdon, his Life of Aldhelm, II. 308; used by W. M., *ib.*; cited, II. 309.
Farne insula, Aidan accustomed to seek retirement in, iii. 16 and note; Cuthbert lives as an anchorite on, iv. 27, p. 268 and note; iv. 28, pp. 271, 272 and notes; iv. 30, p. 277 (cf. II. 69); Cuthbert returns to, iv. 29, p. 274 and note; dies on, *ib.* p. 275 and note; wishes to be buried in, *ib.* and note; Ethelwald succeeds Cuthbert as anchorite in, v. 1, p. 281 and notes; visited by Lindisfarne monks, *ib.*; miracle wrought by Ethelwald in, *ib.* p. 282; Ethelwald dies in, *ib.* and note; Felgeld anchorite of, p. xvi note; II. 273; Bartholomew anchorite of, p. xxvi note (cf. pp. xxxi note, cxxxvii; II. 273); succession of anchorites in, II. 166; grants to monks of, II. 273.
Faro, bishop of Meaux, iv. 1, p. 203 and note; Life of, by Hildegar, II. 203.
'farus,' meaning of, II. 23.
FAST, *v.* Ieiunium.
'fastigium,' used as a title, II. 92.
FELGELD, succeeds Ethelwald as anchorite of Farne, II. 273; Bede converses with, p. xvi note.
FELICIANUS, *v.* Primus.
Felix, bishop of the East Angles, a bishop from Burgundy, ii. 15, p. 116 and notes (cf. II. 106); sent by Archbishop Honorius to evangelise the East Angles, *ib.*; his success, *ib.* (cf. II. 93); significance of his name, *ib.* and note (cf. p. lvii note; II. 354); receives his see at Dunwich, *ib.* p. 117 and note; dies there after seventeen years, *ib.*; aids Sigbert to establish a school, iii. 18 and notes; dies, iii. 20 and notes; succeeded by his deacon Thomas, *ib.* and notes; his respect for Aidan, iii. 25, p. 182; mistakes of later

writers about, II. 107; possibly connected with St. Columban, II. 108; said to have baptized Cenwalh of Wessex, II. 143; translations of, II. 174.
Felix III (II), bishop of Rome, ancestor of Gregory I, ii. 1, p. 73 and note.
FELIX, bishop of Messana, letters to and from Gregory I, II. 47.
FELIX, dedicates his Life of Guthlac to Ethelbald, II. 342; cf. II. xxxvi.
Felix, confessor, Bede turns Paulinus' metrical Life of, into prose, v. 24, p. 359; p. cliv; *v.* Baeda.
FELOGELD, *v.* Felgeld.
FEMALES, traces of succession through, in East Anglia, II. 107, 168.
Feppingum, *v.* In Fep.
FERGUS, father of Oengus king of the Picts, II. 346.
FERRARA, Lupus abbot of, p. clv.
FERRARENSIS, *v.* Ricobaldus.
'FER-THIGIS,' p. xxviii note.
FESTIVALS, kept from evening to evening, II. 191.
FFORLONGE, George, of Wexford, former owner of MS. R_2, p. ci.
FIACC, of Sletty, his hymn to St. Patrick, II. 137.
'**fidelis**' = believing, orthodox, II. 202; *v.* 'perfidus.'
FÍNA, name of Aldfrid's Irish mother, II. 263.
Finan, bishop of Lindisfarne, succeeds Aidan, iii. 25, p. 181 and note; iii. 17, p. 160; sent from Iona, *ib.* (cf. II. 127); consecrated by the Scotti, iii. 25, p. 182 and note; baptizes Peada and Sigbert at place called Ad Murum, iii. 21, p. 170 and note; iii. 22, p. 172 and note; consecrates Diuma as bishop of the Middle Angles, iii. 21, p. 171; and Cedd as bishop of the East Saxons, iii. 22, pp. 172, 173 and note; builds a wooden church at Lindisfarne, iii. 25, p. 181 and notes (cf. II. 102); disputes with Ronan on the Easter question, *ib.* and notes; dies, and is succeeded by Colman, *ib.* p. 182 and note; length of his episcopate, iii. 26, p. 189; English students in Ireland in time of, iii. 27, p. 192 and note; never received the pallium, II. 126, 189; called son of Rimid, *ib.*
FINCHALE, near Durham, possibly identical with Pægnalaech, II. 196; Utred de Boldon, prior of, p. cviii.
FINDCHAN, hand of, rots off, II. 140, 141.
Finees (Phinehas), Haa. § 39 and note.
'FINIT,' *versus* 'explicit,' not a specially Celtic use, p. cxxiii.
FINN MAC CUMAIL, father of Oisin, II. 163.
FINTAN, St., called 'psalm-mouth,' II. 137; visited by an angel, II. 258.
FIRES, frequency of, II. 91, 102, 154, 258.
FISKERTON, Notts., equated by some with Tiowulfingacæstir, II. 109.
FLACIUS ILLYRICUS, the first to publish the Latin preface to the Heliand, II. 256.
'**flagrantia**,' for 'fragrantia,' &c., II. 151.
FLANDERS, pedigree of counts of, p. cxix.
FLAND FÍNA, Irish name of Aldfrid, II. 263.
FLEURY, MS. of Bede's H. E. formerly belonging to monastery of, p. xcix note; *v.* Abbo.
FLESAUR, *v.* Aedilfrid.
FLORUS LUGDUNENSIS, his excerpts from St. Augustine on St. Paul wrongly ascribed to Bede, p. clv.
Focas (Phocas), emperor, i. 34 and note; ii. 1, p. 79; ii. 4, p. 88 (cf. II. 36); grants the Pantheon to Boniface IV, *ib.* and note.
FOLCARD, his dictum concerning Bede, p. xxii note; Life of St. John of Beverley by, p. cxx; II. 275, 277; Life of St. Botulf by, II. 372.

FOLK-TALES, transferred to hagiology, p. lxiv; II. 60.
FOOT-WASHING, solemn, on Maundy Thursday, p. xxvi; II. 238.
Fordheri, Northumbrian thane, slain by Eumer, ii. 9, p. 99.
FORTESCUE, Sir John, Chief Justice K.B., cited, II. 6.
FORTH, Roman wall connecting Clyde and, II. 15; called 'the Sea of Giude,' II. 24; northern boundary of Bernicia, II. 120; boundary of Picts and Angles, II. 224, 262: Egfrid slain to the north of, II. 261.
Fortheri, bishop of Sherborne, succeeds Aldhelm, v. 18, p. 321 and notes; alive in 731, *ib.* and note; one of the bishops of the West Saxons in 731, v. 23, p. 350; letter of Archbishop Bertwald to, II. 283, 313; goes to Rome and returns, *ib.*; signs charter of Ethelhard, *ib.*
FORTRENN, Angus king of, II. 331.
Fortunatus, presbyter, cited, II. 43; his Laus uirginum cited, i. 7, p. 18 and note; II. 241, 242.
'FÓSAIC,' II. 238.
FOSITE, son of Balder, sanctuary of, destroyed by Wilbrord, II. 290.
FOSSE, Foillan and Ultan found a monastery at, II. 172; Ultan abbot of, *ib.*
FOSTERAGE, importance of, in early times, II. 117.
FOUR MASTERS, the, deliberate omissions of, II. 302, 303.
Franci, ravage the coasts of the empire, i. 6; Carausius sent to repress, *ib.*; overrun by the Alani, &c., i. 11; Faremoûtier-en-Brie situated in district of, iii. 8, p. 142 and notes; monasteries of, resorted to by English, *ib.* and notes; bishops of, neglect to convert the English, II. 41, 42; date of baptism of, p. c; list of kings of, p. cxix; schools of, II. 168. Francorum dux, Pippin, v. 10, pp. 299 and note, 301. Francorum episcopus, Bonifatius, C. 754 and note. Francorum gens, interpreters from, accompany Augustine to Britain, i. 25, p. 45 and note. Francorum gens regia, Bertha, wife of Ethelbert, belongs to, *ib.* and note. Francorum lingua, connexion of, with English, II. 41. Francorum regnum, Theodore sojourns in, iv. 1, p. 203. Francorum rex, Hloduius, iii. 19, p. 168 and note; Carolus, C. 741 and note; Emma daughter of, II. 88.
'fratruelis,' II. 261.
FREDEGAR, continuator of Gregory of Tours, p. cxxxi; MS. of, p. lxxxvii.
FREDERICK, archbishop of Cologne, II. 290.
Fresca fluuius, unidentified, Ceolfrid obtains land for Jarrow near, Hab. § 15, p. 380 and note.
Fresia, Witbert evangelises, v. 9, p. 298 and note; Pippin expels Radbod from, and annexes part of, v. 10, p. 299 and notes; sends Wilbrord to preach there, *ib.*; v. 11, pp. 301, 302; Swidbert sent from, to Britain, *ib.* p. 302 and notes; Wilfrid preaches there on his way to Rome (678), v. 19, p. 326 and notes (cf. II. 226, 318); again in 703, II. 327.
Fresones, one of the tribes of Germany, v. 9, p. 296 and note; forced by Widukind to apostatise, II. 293. Fresonum gens, Wilbrord archbishop of, iii. 13, p. 152; v. 11, p. 302.
Fresus, Imma sold to a Frisian, iv. 22, p. 251. Fresi, converted by Wilbrord, II. 292.
FRIDEGODA, Life of Wilfrid, II. 190, 278.
Frigyd, prioress of Hackness, iv. 23, p. 257 and note.
FRISIA, &c., *v.* Fresia.
FRITHEWALD, subregulus, cofounder of Chertsey, II. 217.
FRITHONAS, *v.* Deusdedit.

Frithubert, *v.* Fruidbert.
FROTHAR, bishop of Toul, letters of, cited, II. 138.
Fruidbert, Frithubert, bishop of Hexham, consecrated by Egbert, C. 735; dies, C. 766; II. 330.
Fruiduuald, bishop of Whitern, consecrated by Egbert, C. 735 and note.
FULCO, precentor of St. Hubert in the Ardennes, p. xxviii note.
FULLALOVE, *v.* Plenus Amoris.
Fullanus (Foillan), brother of Fursa, who resigns his monastery to him, iii. 19, p. 167 and note; of royal descent, II. 171; a bishop, II. 171, 172; comes with Fursa to Britain, *ib.*; goes to Gaul, *ib.* (cf. II. 173); founds the monasteries of Fosse and Roeulx, *ib.*; martyrdom and burial, *ib.*
Furseus, comes from Ireland to East Anglia, iii. 19, pp. 163, 167 and notes; received by Sigbert, who grants him a site for a monastery at Cnobheresburg, *ib.* pp. 163, 164 and notes; his noble descent, *ib.* p. 164 and note (cf. II. 90); his visions, *ib.* pp. 164–167 and notes; book of his life cited, *ib.* pp. 165, 168 (cf. p. xxiv note; II. 169); an aged monk of Bede's monastery had seen a man who had seen, *ib.* p. 167 and notes; had preached many years in Scottia (Ireland), *ib.* and notes; resigns his monastery to his brother Foillan and joins his brother Ultan as an eremite, *ib.* pp. 167, 168 and notes; retires to Gaul, *ib.* p. 168 and notes; received by Clovis II and Ercinwald, *ib.* and notes; builds a monastery at Lagny, *ib.* and note; buried at Péronne, *ib.* and note; his body twice translated and twice found uncorrupted, *ib.*; Lives of, II. 169; Ælfric's homily on, *ib.*; said to have been a bishop, II. 171; dies at Mazeroëles, II. 173; chronology of his life, *ib.*; fate of relics of, II. 173, 174.
'**fylacteria**' = amulets, II. 266.
'FYRD,' opposed to 'here,' II. 30.

G.

G between vowels tends to disappear, II. 145, 373.
GABRAN, father of Aedan king of the Scots in Britain, II. 13, 64; defeated by the Picts, *ib.*
GAELIC, spread of, in Scotland, II. 10.
GAI CAMPUS, Welsh name of the battle of the Winwæd, II. 183.
GALE, Thomas, his notes on Bede, p. lxxx note.
GALL, St., Life of, cited, II. 170.
Galli, Caesar fights against, i. 2, p. 13; separated from the Germans by the Rhine, *ib.*; Columbanus among, ii. 4, p. 88 and note.
Gallia, fronts Britain, i. 1, p. 9; Caesar returns to, after his invasions of Britain, i. 2, p. 14 and note; governed by Constantius, i. 8; Maximus crosses to, i. 9; v. 24, p. 352; Gratian slain there, *ib. ib.*; Constantius sent to, i. 11; Abbot Peter sent to, i. 33 and notes; Mellitus and Justus retire to, ii. 5, p. 92; recalled from, ii. 6, p. 93; Sigbert of East Anglia converted while an exile in, ii. 15, p. 116 and notes (cf. iii. 18); Wuscfrea and Yffi sent for safety to, ii. 20, p. 126 and note; Wine consecrated in, iii. 7, p. 140; Agilbert retires to, *ib.* p. 141 and note; Cenwalh sends envoys to, *ib.*; Fursa retires to, iii. 19, p. 168 and notes; Ronan learns the catholic Easter in, iii. 25, p. 181; Wilfrid sees the catholic Easter practised in, *ib.* p. 184; Hild intends to go to, iv. 23, p. 253 and note; Wilfrid returns to, from Rome, v. 19, p. 324 (cf. II. 317); Wilfrid sent to, for consecration, *ib.* p. 325; Meaux a city of, *ib.* p. 328; Benedict Biscop sends

to, for glass-makers, Hab. § 5 and note; cannot obtain all his needs in, Hab. § 6, p. 368; visits of Benedict Biscop to, Haa. § 5 and note; he obtains architects from, Haa. § 7 (cf. II. 101); Ceolfrid reaches, Haa. § 32; daily communion the rule in, Ee. § 15; command in, conferred on Julius Caesar, II. 12; Gerontius invites the Germans to invade, II. 23; ravages of the Saxons in, II. 28; ravaged by Attila, II. 33; Irish and British come to, II. 72; institution of double monasteries copied from, II. 150; still the only term used by Bede, II. 149; exile in, II. 197.

Gallia Belgica, to the south of Britain, i. 1, p. 9.

Galliae, i. 27, p. 53; Constantine emperor of, i. 8; overrun by the Alani, &c., i. 11; Constantinus crosses to, *ib.* and note; monasteries of, frequented by the English, iii. 8, p. 142 and notes (cf. II. 373); schools of, copied by Sigbert of East Anglia, iii. 18 and note; persons coming from, raise the Easter question in Northumbria, iii. 25, p. 181; Hadrian had twice visited, iv. 1, p. 202; Godwin metropolitan of, v. 8, p. 295 and note; Dalfinus offers a part of, to Wilfrid, v. 19, p. 324 and note; Wilfrid returns to, after his second appeal, *ib.* p. 328; ravaged by the Saracens, v. 23, p. 349 and note; Benedict Biscop visits and procures masons from, Hab. § 5 and note. Galliarum archiepiscopus, Dalfinus of Lyons (really Annemundus, *v.* II. 321), iii. 25, p. 182. Gall. ecclesia, ritual of, different from Roman, i. 27, p. 49 and note. Gall. episcopi, cannot easily be present at consecration of bishops in Britain, *ib.* p. 52 and notes; relations of, to Augustine defined, *ib.* pp. 52, 53. Gall. episcopus, Arculfus, v. 15, p. 316 and note. Gall. rex (Clothaire III), Wilfrid sent to, iii. 28, p. 194 and note.

Gallica lingua, v. 11, p. 303. Gallicum litus, Ceolfrid arrives at, Haa. § 31. Gallicus oceanus, Arianism reaches, II. 20. Gallicus sinus, i. 17, p. 34.

Gallicani antistites, send help to the Britons against the Pelagians, i. 17, p. 34 and note. Gallican Psalter, *v.* Psalter.

Galloway, *v.* Niduari.

Gallus, Agilbert a Gaul, iii. 7, p. 140 and note.

Ganguulf, lord of Langres, receives Ceolfrid, Haa. § 35 (cf. II. 369); founder of the monastery of the Gemini Martyres, Haa. § 36 (cf. II. 370); his kindness to Ceolfrid's companions, Haa. § 38 (cf. II. 370).

Gariston, Yorkshire, probably to be identified with Wilfaresdun, II. 163.

Garmani, name given by the Britons to the Saxons and Angles v. 9, p. 296 and note.

Gateshead, *v.* Ad Caprae Caput.

Gebhardt, archbishop of Salzburg, cited, p. xlviii.

Gebmund, bishop of Rochester, appointed by Theodore, iv. 12, p. 228 and note; dies, and is succeeded by Tobias, v. 8, p. 295 and note; present at witenagemót of Bersted, II. 284.

Gefrin, *v.* Ad Gefrin.

Gegwis, *v.* Geuissi, Gewis.

Gehazi, *v.* Giezi.

Gelasius I, pope, on the disposal of oblations, II. 46; his sacramentary, II. 71; on baptism, II. 96; letter of, to the diocese of Tarentum, II. 212.

Gemblacensis, *v.* Sigebertus.

Gembloux, Sigbert of, *v.* Sigebertus Gemblacensis.

Gemini Martyres (Speusippus, Eleusippus, Meleusippus), church and monastery of, at Langres, Hab. §§ 21, 23 and note; their martyrdom, Hab. § 23; Haa. § 36; their grand-

mother Leonilla, *ib. ib.*; their relics carried to Germany, II. 370.
Genesis, book of, cited, v. 21, p. 339; Bede's Commentary on, v. 24, p. 357; *v.* Baeda.
GENITIVE, weak Anglo-Saxon, in -n, pp. clvi, clvii.
Genladae flumen, the Yenlade *or* Inlade, Kent, Reculver at the mouth of, v. 8, p. 295 and note.
GENOA, Asterius resides at, II. 142.
Genuensis episcopus, Asterius wrongly called, iii. 7, p. 139 and note.
GEOFFREY OF DURHAM, his Life of St. Godric, p. cxxxviii.
GEOFFREY OF MONMOUTH, numerous MSS. of, p. lxxxvi (cf. p. cvii); the father of mediaeval romance, *ib.*; St. Amphibalus first occurs in, II. 17.
GEORGE, St., of Cappadocia, notice of, p. ci.
GEORGE I, gives MSS. to Cambridge University, p. lxxxix.
GERAINT, Welsh form of Gerontius, II. 23.
GERARD, bishop of Cambrai, II. 48.
Germani, Caesar fights against, i. 2, p. 13; separated from the Gauls by the Rhine, *ib.*; invited by Gerontius to invade Gaul and Britain, II. 23; *v.* Garmani.
Germania, fronts Britain, i. 1, p. 9; Saxons, Angles, and Jutes come from, i. 15, p. 31 (cf. v. 9, p. 296 and note); fame of Oswald in, iii. 13, p. 152 and note; various tribes of, v. 9, p. 296 and note; derivation of name, II. 29, 41; Saxons retire to, II. 30; Franci and Angli come from, II. 41.
Germania prima, Severus preaches to the peoples of, i. 21, p. 40 and note.
GERMANIAE, Augustine consecrated by bishops of, II. 45.
Germanus, bishop of Auxerre, sent with Lupus by a Gallican synod to help the Britons against the Pelagians, i. 17, p. 34 and notes; calms a storm, *ib.* and note; their coming announced by evil spirits, *ib.* pp. 34, 35 (cf. i. 21, p. 40); they refute the heretics, *ib.* pp. 35, 36; heals a blind girl, i. 18; visits the tomb of St. Alban, *ib.*; places relics there, and brings away earth from it, *ib.* and note; injury to his foot, i. 19; miraculously healed, *ib.*; quells a fire, *ib.*; other miracles of, *ib.*; with Lupus leads the Britons against the Picts and Saxons, i. 20 and notes (cf. II. 71); their return, *ib.* p. 39; visits Britain again with Severus, i. 21, p. 40 and note; heals the son of Elafius, *ib.*; refutes the heretics, *ib.* p. 41; goes to Ravenna to intercede for the Armoricans, *ib.* and note; dies there, *ib.* and note; buried at Auxerre, *ib.* and note; Life of, by Constantius, used by Bede, p. xxiv note; II. 31, 32; churches dedicated to, p. cxxi; II. 33; builds a church to St. Alban at Auxerre, *ib.*; translation of his remains, II. 35; office for his day, p. cxv; confused with St. Germinus, II. 144.
GERMINUS, St., mythical son of Anna of East Anglia, II. 144.
Gerontius, comes, slays Constans at Vienne, i. 11 and note.
GERONTIUS, king of the Cornish Britons, letter of Aldhelm to, on the Paschal question, II. 192, 301, 311; Britons accused of destroying this letter, II. 312.
GERTRUDE, St., grants land at Fosse to Foillan and Ultan, II. 172; death of, foretold by Ultan, *ib.*
Gessoriacum, Boulogne, a city of the Morini, port of embarkation for Britain, i. 1, p. 9 and note.
Geta, son of Severus, proclaimed a public enemy, and dies, i. 5 and note.
'GETIMBRIAN,' to build, II. 101.
Getlingum, *v.* In Get.
Geuissi, Geuissae, derivation of

the name, II. 89; continues to be used in Celtic sources, *ib.*; sons of Sæbert defeated by, ii. 5, p. 92 and note; ancient name of West Saxons, iii. 7, p. 139: iv. 15 (cf. II. 89); Cædwalla of the royal race of, iv. 15 and note; Wight opposite the boundary between South Saxons and, iv. 16, p. 238; Jutes in the territory of, *ib.* Geuissorum episcopatus, held by Hlothhere, iii. 7, p. 141 and notes. Geuissorum episcopus, South Saxons subject to, iv. 15; Agilbert, v. 19, p. 325. Geuissorum gens, utterly pagan before Birinus' coming, iii. 7, p. 139. Geuissorum regnum, Cædwalla gains, iv. 16, pp. 236, 237 and note. Geuissorum rex, Cædwalla, iv. 15 and note; *v.* Saxones Occidentales.

Gewis, an eponymous hero of the Gewissas, II. 89.

Gidding, Little, *v.* Little Gidding.

Gidley, Rev. L., his translation of Bede's H. E., p. cxxxii; II. 199.

Giezi (Gehazi), example of, cited, Ee. § 17, p. 422.

Gildus (Gildas), cited, i. 22 (cf. p. xxiv note); II. 23, 24, 27; knows nothing of the story of King Lucius, II. 14; Philo cited by, II. 27; date of birth of, II. 31, 35; date of writing the De Excidio, *ib. ib.*; cited by Wulfstan, II. 35, 36; W. M.'s opinion of, II. 35; cited by Alcuin, II. 36; canons ascribed to, II. 136.

Giles, Dr., his edition of Bede, pp. xlviii note, lxxxi note, cxxxii, cxlii; of the Hist. Anon. Abb., p. cxli; his translations of Bede's works, p. cxxxii.

Gilling, *v.* In Getlingum.

'gingra' = deputy, II. 248.

Girardus, prior of S. Maria de Caritate, p. c note.

Gisla, abbess of Chelles, and sister of Charles the Great, p. xix note; II. 149; letters of Alcuin to, *ib.*

Gislebert, scribe of the monastery of St. Hubert, p. xx note.

Giudi urbs, perhaps Inchkeith, on the Firth of Forth, i. 12, p. 25 and note; II. 182; sea of, II. 24.

Glamorganshire, churches in, dedicated to St. Lupus, II. 33.

Glannauc insula, Priestholme, *or* Puffin Island, off Anglesey, Cadwallon besieged by Edwin in, II. 115.

Glass-making, introduction of art of, into Britain, II. 359.

Glastonbury, church of, said to have been founded by Pope Eleuther, II. 14; Dunstan's buildings at, II. 80; wooden and stone churches at, II. 101; Irish connexions of, p. cxi note; MS. W possibly belonged to, p. cxi; MS. O_1 probably belonged to, p. cxiii; substituted for Lastingham in some MSS., pp. cxiii, cxxvii; alleged translation of relics to, II. 167, 185. 247, 251, 262, 369; bad pre-eminence of, in monastic lying, II. 167; Irish pilgrims at, II. 170; Centwine said to be buried at, II. 221; and Hædde, II. 307; Bertwald abbot of, II. 283; Bertwald the archbishop wrongly claimed for, *ib.*

Glendale, the valley of the Beaumont Water, II. 104.

Gleni, fluuius, the Beaumont Water, Northumberland, Paulinus baptizes Bernicians in, ii. 14, p. 115 and notes.

Glinmaur, *v.* Eata.

Gloucester, Vale of, celebrated for its vines, II. 5, 6; monastery of St. Peter at, formerly owned MS. R_1, p. cxiv; Laud dean of, p. cxxi; relics of St. Oswald at, II. 158; monastery and church of St. Oswald at, II. 158, 159; church at, dedicated to Owine, II. 209; Hild's relics said to have been translated to, II. 248.

Gobban, presbyter, Fursa en-

trusts his monastery to, iii. 19, p. 168 and notes.
Gocelin, monk of Canterbury, Life of Augustine by, II. 44 (cf. II. 81); Lives of other archbishops by, *ib.*; II. 90; W. M.'s judgement on, *ib.*
Godmunddingaham, Goodmanham, to the east of York beyond the Derwent, ii. 13, p. 113; heathen fane there destroyed by Coifi, *ib.* and note.
Godric, St., Life of, by Geoffrey of Durham, p. cxxxviii.
Goduine, archbishop of Lyons, metropolitan of Gaul, v. 8, p. 295 and note; consecrates Bertwald, *ib.*
Gold in Britain, II. 7.
Gold coinage, iii. 8, p. 143 and note.
Golden Chair, *v.* Sella aurea.
Golgothana ecclesia, church built on the site of the Crucifixion, v. 16, p. 317.
Goodmanham, *v.* Godmunddingaham.
Gordianus, father of Gregory I, ii. 1, p. 73; II. 389.
Gorze, near Metz, abbey of, II. 290.
Gosford MS., identified with MS. A_5, pp. lxxxi, cvii.
Gothi, Alaric king of, i. 11; capture of Rome by, *ib.* and note; v. 24, p. 352; kings of, Sisebut, II. 86; Ermanric, II. 87; Leuvichild, II. 106.
Gottschalk, king of the Wends, interprets Christianity to his people, II. 126.
Gough Missal, MS. 47, p. cxix note.
Graeci, &c., *v.* Greci.
Grantacaestir, Grantchester, near Cambridge, stone sarcophagus found at, iv. 19, p. 245 and note.
Gratianus, sole emperor, i. 9; joint emperor with Valens and Valentinianus, *ib.*; appoints Theodosius emperor of the East, *ib.*; attempts to reach Italy from Gaul, but is treacherously slain by Maximus, *ib.*; v. 24, p. 352.
Gratianus, tyrant in Britain, slain, i. 11.
Gray, William, bishop of Ely, former owner of MS. O_{19}, p. cxii.
Greca lingua, Hadrian and Theodore skilled in, iv. 1, p. 202; Hab. § 3; their disciples know, as well as English, iv. 2, p. 205; p. xviii; Tobias learned in, v. 8, p. 296; v. 23, p. 348; Albinus learned in, v. 20, p. 331.
Greci, iv. 13, p. 232; heresies of, iv. 1, p. 203 and note; allow marriage within the third degree, II. 48.
Grecia, observes the catholic Easter, iii. 25, p. 184; daily communion the rule in, Ee. § 15.
Grecum, the Greek language, Life of St. Anastasius badly translated from, v. 24, p. 359; Jerome's translation from, Haa. § 37.
Greenstead, Essex, wooden church at, II. 101.
Gregorius I, pope, ii. 4, p. 88; disciples of, in the church of the Cantuarii, Pref. p. 6 (*bis*); Putta had learned chanting from disciples of, iv. 2, p. 206; letters of, brought by Nothelm from Rome, Pref. p. 6 and note; sends Augustine and others to Britain to convert the English, v. 24, p. 353; i. 23, p. 42 and notes (cf. II. 390); encourages them to proceed, *ib.* p. 43 and notes; i. 25, p. 44; recommends Augustine and Candidus to Etherius, i. 24 and notes; receives news of Augustine's consecration, and conversion of English, i. 27, p. 48 and notes; answers various questions of Augustine, *ib.* pp. 48–62 and notes (cf. ii. 1, p. 76; iv. 27, p. 270; II. 45, 75, 134, 137); commends Augustine to Vergilius of Arles, i. 28 and notes; sends Augustine fresh missionaries, letter, pallium, relics, and other gifts, i. 29,

Gregorius I (*continued*).
pp. 63, 64 and notes; v. 24, p. 353 (cf. II. 52, 60); writes to Mellitus, i. 30, pp. 64–66 and notes (cf. II. 84); writes to Augustine on the subject of his miracles, i. 31, pp. 66, 67 and notes (cf. II. 191); writes to Ethelbert of Kent, i. 32, pp. 67–70 and notes (cf. II. 58); death of, v. 24, p. 353; ii. 1, p. 73 (cf. II. 36); conversion of English by, *ib.* pp. 73, 78–81 and notes; the apostle of the English, *ib.* p. 73 and note; a Roman by birth, son of Gordianus, *ib.* and note (cf. II. 389); descendant of Felix, bishop of Rome, *ib.* and note; his monastic life, *ib.* p. 74; his Dialogues cited, *ib.* and note; Hab. § 1 and note, § 7 and note; his pastoral and pontifical life, ii. 1, pp. 74, 75 and notes; sent as apocrisiarius to Constantinople, *ib.* p. 75 and note; organises his household on the monastic pattern, *ib.* and note (cf. II. 46); begins his commentary on Job there, *ib.* and notes; refutes the heresy of Eutycius, *ib.* pp. 75, 76 and note; date of his return to Rome, II. 72; his literary works, ii. 1, pp. 75–77 and notes; his frequent illnesses, *ib.* p. 77 and note (cf. II. 45); his charity, *ib.* pp. 77, 78 and note; his commentary on Job cited, *ib.* p. 78 and note; pp. liii note, lv note; his liturgical reforms, *ib.* and note (cf. II. 47); buried in St. Peter's, *ib.* p. 79 (cf. II. 391); his epitaph, *ib.* and note; tradition as to the origin of the mission which he sent to the English, *ib.* pp. 79–81 and notes; II. 37, 389, 390; p. xliii; an altar dedicated to, at SS. Peter and Paul's, Canterbury, ii. 3, p. 86; study of works of, urged on Edwin by Pope Honorius, ii. 17, p. 119; Archbishop Honorius urged by the same to imitate, and extend the work of, ii. 18, p. 121; porticus dedicated to, in church of St. Peter at York, ii. 20, p. 125; relics of, sent by Vitalian to Oswy, iii. 29, p. 198; cited, v. 13, p. 313; Archbishop Honorius one of the disciples of, v. 19, p. 323; Maban taught by the successors of the disciples of, v. 20, p. 331; his sayings about St. Benedict cited, Hab. § 1 and note, § 7; Wighard educated by the disciples of, Hab. § 3; his Regula Pastoralis recommended by Bede to Egbert, Ee. § 3 and note; letter of, to Augustine (i. 29), cited, Ee. § 9, pp. 412, 413; practises what he preaches, p. xxxvi; use made by Bede of, p. li; his contempt for grammar, p. liii; uses both the Itala and Vulgate, p. lv; chronology of his reign, II. 36, 67; his earlier scheme for converting the English, II. 37, 290; assumes the style of 'seruus seruorum Dei,' II. 38; founds the monastery of St. Andrew at Rome, *ib.*; uses the Constantinopolitan Indiction, II. 39; commendatory letters of, II. 37, 39, 40; prefers clerics as governors of Church property, II. 40; letter of, to Eulogius of Alexandria, II. 44; letters of, sent by St. Boniface to Egbert of York, II. 45; his idea of a unity of the Latin-speaking races, II. 47; doubtful letter of, to Felix of Messana, *ib.*; Anglo-Saxon homily on, cited, II. 51; sends books to Britain, II. 56, 57; his Cura Pastoralis brought to Britain by Augustine, II. 56, 70; translated by Alfred, *ib. ib.*; gifts of, deposited in St. Augustine's, Canterbury, II. 57; letters of, to clergy of Milan, and to Venantius, II. 62; to Bertha, II. 63; to John, patriarch of Constantinople, II. 68; his mother named Silvia, II. 68, 389; Irish pedigree invented for, II. 68; called Gregory of the Moralia,

II. 69; of the Dialogue, II. 70; importance of his Cura Pastoralis, *ib.*; Alfred's praise of, *ib.*; popularity of his Dialogue, *ib.*; his activity as a scribe, II. 70; alludes to Augustine's success in his Moralia, II. 71; wrongly asserted to have fixed the primacy at Canterbury, II. 92; church at Kirknewton dedicated to, II. 105; church of, in London, p. cxxv; his reform of church music, II. 118; founds schools of chanters at Rome, *ib.*; the first to date the days of the month in the modern way, II. 153; his plan of two provinces ignored by Theodore, II. 205; asked to confirm St. Kentigern as bishop, II. 207; cited by Bede and Aldhelm, II. 259; grants privileges to the see of Tours, II. 323, 324; his homily on the Ascension cited, II. 334; letter of, to Serenus of Marseilles, II. 360; on baptism and confirmation, II. 382; his severity against any breach of monastic communism, II. 387; earliest Life of, by a monk of Whitby, II. 389–391; used by John and Paul, the deacons, and by Bede, II. 389; possibly known to Cuthbert of Wearmouth, *ib.*; sets out himself for Britain, but is recalled, II. 390; said to have consecrated Augustine, *ib.*; invoked as a saint, II. 391; altar dedicated to, at Whitby, *ib.*; decree of, against molestation of monasteries by bishops, p. cvi; lections on, I. 426; *v.* Chanting.

Gregorius II, pope, allows Nothelm to search the Roman archives, Pref. p. 6 and note; Ini comes to Rome in his reign, v. 7, p. 294 and note; letter of Hwætbert commending Ceolfrid to, Hab. §§ 18, 19, pp. 383, 384; Haa. § 30, pp. 399, 400 and note; letter of, to Hwætbert, Haa. § 39 and notes; death of, II. 2; formerly librarian of Church of Rome, II. 3; answers questions of St. Boniface, II. 45, 48; decree of, pp. xc, xcix, clxv; letter of, to Leo the Iconoclast, II. 281.

Gregorius III, pope, accession of, II. 3; answers questions of St. Boniface, II. 45.

Gregory VII, pope, refuses pallium to Lanfranc, &c., in absence, II. 51.

Gregory of Tours, MS. of, p. lxxxvii.

Grimwald, duke of Beneventum, dies, II. 279.

Gudfrid, presbyter, monk and afterwards abbot of Lindisfarne, v. 1, p. 281 and note; experiences a miracle wrought by Ethelwald, *ib.* pp. 281, 282.

Guenedota, Gwynedd, *q. v.*

Guthlac, St., foretells Ethelbald's accession, II. 342; Life of, by Felix, *ib.* (cf. II. xxxvi).

Guthrum, 'chrism-loosing' of, at Wedmore, II. 280.

Gwrgi, mythical Welsh hero, II. 66.

Gwrtheyrn Gwrtheneu, *v.* Uurtigern.

Gwynedd, Cadvan king of, II. 93; Catgabail king of, II. 183.

Gyruii, Medeshamstead in the region of, iv. 6, p. 218. Gyruiorum prouincia, Thomas, bishop of the East Angles, belongs to, iii. 20 and note.

Gyruii Australes, Tondbert, prince of, iv. 19, p. 243 and note.

Gyruum, *v.* In Gyr.

H.

Habacum, Bede's commentary on the Canticle of, v. 24, p. 358; *v.* Baeda.

Hacanos, Hackness, near Whitby, monastery of, founded by Hild, iv. 23, p. 257 and note; vision seen there at time of Hild's death, *ib.* pp. 257, 258 and notes.

Hadrianus, an African, abbot of Niridanum, iv. 1, p. 202 and notes; twice offered the archbishopric of Canterbury by Vita-

lian, *ib.*; suggests a monk named Andrew, *ib.*; persuades the pope to appoint Theodore, *ib.* and notes; promises to accompany him, *ib.* (cf. Hab. § 3); had twice visited Gaul, *ib.*; sets out for Britain, *ib.* p. 203 (cf. v. 20, p. 331); detained by the archbishop of Arles, *ib.*; stays with the bishops of Sens and Meaux, *ib.* and notes; detained by Ebroin, *ib.* and notes (cf. II. 329, 357); released, *ib.* p. 204; receives the monastery of St. Peter's at Canterbury from Theodore, *ib.* and note; Hab. § 3 and note; co-operates with Theodore, v. 20, p. 331; iv. 2, p. 204; learning and disciples of, *ib.* pp. 204, 205; p. xviii; II. 168, 372; Albinus a disciple of, Pref. p. 6 and note; v. 20, p. 331; dies in the fifth year of Osred, *ib.* pp. 330, 331 and note; buried in the church of the Virgin in his monastery, *ib.* p. 331; Tobias a disciple of, v. 23, p. 348; receives a grant from Pope Adeodatus, II. 204; Aldhelm a pupil of, II. 205, 309; letter of Aldhelm to, *ib. ib.*; influence of, at the Council of Hatfield, II. 233.

Hadrianus, emperor, wall of, in Britain, II. 15-17.

Hadulac, bishop of part of the East Angles (Elmham) in 731, v. 23, p. 350 and note.

Haedde, Haeddi, bishop of the West Saxons, II. 144, 145; consecrated at London by Theodore in succession to Hlothhere, iv. 12, p. 227 and note (cf. II. 143); during his time Cædwalla gains and resigns the West Saxon throne, *ib.* p. 228; body of Birinus translated from Dorchester to Winchester under, iii. 7, p. 140 and notes; dies, v. 18, p. 320 and notes; miracles at the tomb of, *ib.*; succeeded by Daniel and Aldhelm, *ib.* and notes (cf. II. 144); said to have transferred the see to Winchester, II 144, 145, 245; wrongly identified by H. & S. with Ætla, II. 245; letters of, known to Malmesbury, II. 307; letter of Aldhelm to, *ib.*; verses of Theodore to, *ib.*

Hægstaldescumb, Somerset, II. 123.

Haemgils, presbyter, hears Drythelm narrate his visions, and through him the story reached Bede, v. 12, p. 309; leads an anchoritic life in Ireland, *ib.* (cf. II. 196); still alive in 731, *ib.*; asceticism of, p. xxx note.

Haethfelth, Hatfield Chase near Doncaster, Edwin defeated and slain in the battle of, ii. 20, p. 124 and note (cf. II. 99); buried at, II. 391.

Haethfelth, Hatfield, Hertfordshire, Council of, under Theodore, iv. 17, pp. 238-240 and notes; v. 24, p. 355 (cf. II. 203); John the archchanter present at, *ib.*; iv. 18, p. 240 and note; Wilfrid wrongly said to have attended, II. 318.

Hagustaldensis ecclesia, Hexham, monks of, celebrate the eve of Oswald's obit at Hefenfelth, iii. 2, p. 129 and note; Bothelm a monk of, *ib.* p. 130 and note; Eata given choice of see at, iv. 27, p. 269; iv. 12, p. 229 and note; Tunbert appointed bishop to, *ib.* and note; Haa. § 2; John bishop of, iv. 23, p. 254; Cuthbert elected to, in succession to Tunbert, iv. 28, p. 273; Eata transferred to, *ib.*; John succeeds him in, v. 2, pp. 282, 283 and notes; cemetery of St. Michael near, *ib.* p. 283 and notes; Wilfrid restored to, v. 3, p. 285 and note; p. cxlvi; II. 274, 320, 327; Acca succeeds Wilfrid in bishopric of, v. 20, p. 331 and note; Acca bishop of, in 731, v. 23, p. 351; boundaries of diocese of, p. x note; II. 224; Wearmouth and Jarrow in, *ib.*; p. cxlvi note; Plegwin a monk

of, p. cxlvi; masses and psalms recited in, II. 138; letter of Alcuin to monks of, II. 259; canons of, dispersed, II. 262; Wilfrid administers the see of, for a year, II. 274; church of, built by Wilfrid, II. 318; adorned by him, II. 360; site of, given by Ethelthryth, II. 318; monastery of, recovered by Wilfrid (686), II. 326; buildings of Acca at, II. 330; see of, located in the monastery, II. 384.

HAINAULT, Rainer II count of, II. 48.

Halani, cross the Rhine and ravage Gaul, i. 11; Eocharich chief of, II. 34; settled at Orleans, *ib.*

Halaricus, king of the Goths, attacks Rome, i. 11 and notes.

HALI-ELAND, *v.* Lindisfarnensis insula.

HALLBJÖRN, the shepherd-bard of Thingvöllr, II. 255.

Hallelujah Victory, i. 20, p. 39 and notes; not alluded to in Gregory's Moralia, II. 71.

HALLIFORD, Caesar fords the Thames at, II. 13.

HALLINGTON *or* HALYDON, Northumberland, scene of part of the battle between Oswald and Cædwalla, II. 123.

HAMBLE, the, *v.* Homelea.

HANNO II, archbishop of Cologne, translates the two Hewalds, II. 290.

HARDASCIR, Maris bishop of, II. 232.

HARDING, Stephen, abbot of Citeaux, II. 194.

HARLEY MSS., pp. xcviii, cvi, cxxvi, cxxxiii, cxxxvii, cxl, cxli.

HAROLD HAREFOOT, called king of the Gewissas, II. 89; said to have given Oswald's body to St. Winnoc's, II. 158.

HARP, the national instrument of the English, II. 248, 249.

HARTLEPOOL, *v.* Heruteu.

HATFIELD, *v.* Haethfelth.

HEALAUGH, near Tadcaster, connexion of, with Heiu, II. 244.

HEATHENISM, magic, &c., II. 266; mode of treating, by Christian teachers, II. 57, 58; enters into composition with popular Christianity, II. 58, 60, 105, 106; measures against, II. 148; of English tribes, II. 42, 43, 148.

Hebrei, Irish accused of imitating the Passover of, ii. 19, p. 123 and note; Epistle to, cited, Haa. § 1.

Hebreus fons, Jerome's translation from, Haa. § 37. Hebrea plebs, Haa. § 25.

HEBRON, *v.* Chebron.

HEDDA, bishop of Lichfield before Aldwin, II. 341.

HEDFLED, II. 391; *v.* Haethfelth.

Hefenfelth, St. Oswald's, Northumberland, cross erected by Oswald at, before the battle of Denisesburn, iii. 2, pp. 128–131 and notes; miracles wrought there, *ib.* and notes; eve of obit of Oswald celebrated at, *ib.* p. 129 and notes; church erected at, *ib.* p. 130 and note.

Heiu, the first woman in Northumbria to take the veil, iv. 23, p. 253 and note; receives it from Aidan, *ib.*; founds Hartlepool monastery, *ib.*; retires to Kælcacaestir, *ib.* and note; succeeded by Hild at Hartlepool, *ib.*; name preserved in Healaugh, II. 244; her gravestone discovered, II. 245.

HELBERTUS, monk of St. Hubert in the Ardennes, p. xxviii note.

Helena, mother of Constantine, i. 8; Invention of the Cross by, v. 16, p. 317 and note.

Helena, iv. 20, p. 247.

HELGI, an instance of religious syncretism, II. 106.

HELIAND, Old-Saxon poem, relation of, to Cædmon, II. 253, 254; preface to, II. 255–257.

Helias, Haa. § 39 and note; Syrian sun-god, Helius, christianised into, II. 60.

HELIGOLAND, sanctuary of Fosite in, II. 290.

HELINANDUS, his account of Bede cited, p. lxxviii.
Heliseus, Haa. § 39 and note.
HELIUS, *v.* Helias.
HELL, mediaeval conceptions of, II. 296.
HELL-SHOON, II. 270.
HELMWALDUS, epistle of Bede to, De Bissexto, p. xxxvii note; *v.* Baeda.
Hengist, son of Victgils, one of the leaders of the invading Saxons, i. 15, p. 31; II. 28; father of Oisc *or* Oeric, with whom he first enters Britain, invited by Vortigern, ii. 5, p. 90 and note; called Anschis by the Ravenna geographer, II. 28.
HENGWRT MS., p. cxv.
HENRICUS, 'Scholasticus Bremensis,' II. 194.
HENRY I, Faricius physician to, II. 308.
HENRY II, p. ci note; invited to invade Ireland, II. 11.
HENRY III, 'the young king,' son of Henry II, p. ci note.
HENRY III, pp. ci, cii; called Henry IV, p. ci note; form of peace between Louis of France and, p. cxv.
HENRY VI, stays at Bury St. Edmund's, II. 5.
HENRY OF HUNTINGDON, proverbs preserved by, II. 99, 122, 152, 183, 184; draws on his own imagination, II. 99.
HENRY OF NEWARK, dean and archbishop of York, p. cxxi.
Heraclius, emperor, ii. 18, p. 122 and note.
Heraclius (Heracleonas), son of Heraclius, Caesar, ii. 18, p. 122 and note.
HERBERT LOSINGA, bishop of Norwich, removes the East Anglian see to Norwich, II. 108; story of his penitence, II. 147.
HERBERTUS, monk of St. Hubert in the Ardennes, p. xxviii note.
Herculius, *v.* Maximianus.
'HERE,' opposed to 'fyrd,' II. 30.
Herebald, *v.* Heribald.
Hereberct, anchorite of Derwentwater, friend of Cuthbert, iv. 29, p. 274 and notes; annual meeting of, with Cuthbert, *ib.* and note; their last interview, *ib.* and notes; his long illness, *ib.* p. 275 and note; dies on the same day as Cuthbert, *ib.*
HEREFORD, question of origin of see of, II. 222; bishops of, Putta, II. 222; Torthere, Walhstod, Cuthbert, II. 341.
Herefrid, 'uir Dei,' dies, C. 747 and note; letter of St. Boniface to, II. 342.
HEREFRID, abbot of Lindisfarne, Bede's Life of St. Cuthbert submitted to, II. 1; account of Cuthbert's death derived from, II. 270.
Hereric, nephew of Edwin, father of Hild, iv. 23, p. 252 and note; in exile at the court of Cerdic, king of the Britons, *ib.* p. 255 and note; poisoned there, *ib.*
Heresuid, sister of Hild and mother of Aldwulf of East Anglia, iv. 23, p. 253 and note (cf. II. 106, 107); enters the monastery of Chelles, *ib.*; wife of Ethelhere, not of Anna, II. 244.
HERESY, figured under a plough, II. 287; kinds of, refuted by Bede, pp. lxii, lxiii note.
HERFAST, removes the East Anglian see to Thetford, II. 108.
Heribald, Herebald, one of the household of Bishop John, afterwards abbot of Tynemouth, v. 6, p. 289 and note; miraculously cured by him, *ib.* pp. 289–291 and notes (cf. II. 240); rebaptized, *ib.* p. 291 and notes.
HERIBALD, bishop of Auxerre, translates the remains of St. Germanus, II. 35.
Heriburg, abbess of Watton, v. 3, p. 285; her daughter Cwenburg, *ib.* p. 286 (cf. II. 262).
HERICUS, letter of, to Charles the Bald, II. 170, 332.
HERMANN, count of Verdun, II. 48.

HERMELINDA, wife of Cunibert king of the Lombards, of English race, II. 279.
HERMITS, *v.* Anchorites.
HERNESHAW, now St. John's Lee, near Hexham, II. 274.
'HEROICI UERSUS,' II. 282.
HERTFORD, *v.* Herutford.
Heruteu, id est insula cerui, Hartlepool, Co. Durham, Elfled enters the monastery of, iii. 24, p. 179 and note; Hild abbess of, *ib.*; iv. 23, p. 253; founded by Heiu, *ib.* and note; date of, II. 149; a double monastery, II. 246.
Herutford, Hertford, Council of, iv. 5, pp. 214–217 and notes; v. 24, p. 354; II. 318; Wine not present at, II. 147; importance of, II. 211; Wynfrid not deposed by, II. 215.
HESIOD, story of his poetical inspiration, II. 254, 255.
Hesperium regnum, fall of, i. 21, p. 41 and note.
HETTO, bishop of Basle, writes the vision of Wetinus, II. 294, 295.
Heuuald Albus, Heuuald Niger, Nigellus, 'presbyteri de natione Anglorum,' v. 10, pp. 299, 300 and note; their long exile in Ireland, *ib.* (cf. II. 196); endeavour to evangelise the Old Saxons, *ib.* and notes (cf. II. 137); martyred and thrown into the Rhine, *ib.* p. 300 and note; miracles connected with, *ib.* pp. 300, 301; buried by Pippin at Cologne, *ib.* p. 301 and note; fate of their relics, II. 290.
HEXHAM, *v.* Hagustaldensis ecclesia.
HIBERNENSIS episcopus, story of, at the Lateran Council, II. 194.
Hiberni (grassatores), *i.e.* Scotti, *q.v.*, return home, i. 14, p. 29 (cf. II. 23); love of pilgrimage, II. 170.
Hibernia, Ireland, the Picts attempt to settle in north of, i. 1, p. 11 and notes; the largest island next to Britain, *ib.*; its position and size, *ib.* pp. 11–13 and notes; its climate and products, *ib.* pp. 12, 13 and notes; no reptiles in, *ib.* and note; Scotti from, under Reuda, settle in Britain, *ib.* and notes; the proper country of the Scotti, *ib.* p. 13 and note; ii. 4, p. 87; scrapings of MSS. from, antidote for poison, i. 1, p. 13 and note; next to Britain, ii. 4, p. 87; the Meuaniae insulae between Britain and, ii. 5, p. 89; southern part of, converted to the Roman Easter, iii. 3, p. 131 and note; distinguished from the northern half, II. 124, 125; Columba comes from, iii. 4, p. 133; monasteries in, founded by Columba and his disciples, *ib.* p. 134 and note; Agilbert comes from, to Wessex, iii. 7, p. 140 and note; fame of Oswald in, iii. 13, p. 152 and note; ravages of plague in, *ib.*; iii. 27, p. 192 and note; Haa. § 3; Fursa comes from, iii. 19, p. 163 and note; Hygbald visits, iv. 3, p. 211 (cf. II. 196); Inisboffin on the west coast of, iv. 4, p. 213 and note; Mayo in, *ib.* and note: Adamnan's confessor retires to, iv. 25, pp. 263, 264; Egfrid sends an expedition against, iv. 26, p. 266 and note; Witbert returns to, v. 9, p. 298; Adamnan goes to, v. 15, pp. 315, 316 and notes; celebrates the orthodox Easter there, *ib.* p. 316 and note; Egbert comes from, to Iona, v. 22, p. 346; students of other nations in, numerous English, iii. 27, p. 192 and note (cf. Haa. § 3); Egbert, Ethelhun, and Ethelwine, *ib.* and note; Agilbert, a Gaul, iii. 7, p. 140 and note; II. 196; Ceadda, iv. 3, p. 211; II. 196; voluntary exiles in, Egbert, iii. 4, p. 133; iv. 3, p. 211; v. 9, p. 296; II. 196; Wilbrord, iii. 13, p. 152 and note; II. 196; Witbert, v. 9, p. 298; II. 196; the two Hewalds, v. 10, p. 299; II. 196; Haemgils, v. 12, p. 309; II. 196; Cynifrid, Haa.

§ 3; II. 196; snakes expelled from, by St. Patrick. II. 10; descriptions of, by Solinus and Tacitus, *ib.*; chronic discord of, II. 11; not conquered by Rome, *ib.*; Henry II invited to invade, *ib.*; misreading of, for 'hiberna,' II. 12, 13; Scotti from, come to Gaul, II. 72; trade of, with Chester, II. 77; called by the Irish the 'West of the world,' II. 112; Cadwallon forced to fly to, II. 115; attempts made to christianise North Britain from, II. 131; Fursa and his brothers come from, II. 171, 172; Aldfrid an exile in, II. 263; dissensions caused by Paschal question in, II. 302; *v.* Scottia.

Hiddila, presbyter, assists Wilfrid in the conversion of Wight, iv. 16, p. 237.

Hide, nature of the, II. 40, 41 (cf. II. 244).

Hienses, the monks of Iona, the, Irish who are not subject to, adopt the orthodox Easter, v. 15, p. 316 and note; themselves adopt the orthodox Easter under Abbot Dunchad, v. 24, p. 356; v. 22, p. 347 and note; had sent Aidan to preach to the English, *ib.* and note.

Hieremias, II. 164; Bede's excerpts from St. Jerome on, v. 24, p. 358.

Hieronimus, Bede's excerpts from, v. 24, p. 358; *v.* Baeda; his translation of the Bible, Haa. § 37; pp. lv, lvi; II. 366; use made by Bede of, p. l; cited, II. 19, 54, 147, 191, 237; author of Liber ad Demetriadem, &c., II. 22; extracts from, pp. c, cxviii; his translation of Methodius, pp. cxviii, cxix; Bede's In Prouerbia wrongly ascribed to, p. clii; scourged in a vision for his love of the classics, II. 89; death of, II. 24; *v.* Psalter.

Hierosolyma, Jerusalem, II. 44; destroyed by the Chaldaeans, i. 15, p. 32; Arculfus visits, v. 15, p. 316 and note; description of the holy places in, v. 16, pp. 317, 318 and notes; light of the church of the Ascension visible from, v. 17, p. 319; Jews forbidden to enter, II. 19; Judaism of the Church at, II. 190; communism in the Church at, II. 245; church of, regarded as a monastery, II. 388.

Hii, Iona, Aidan sent from, iii. 5 and note; iii. 3, p. 132 and notes (cf. II. 113, 127); belongs to Britain, *ib.* (cf. II. 126); granted by the Picts to Irish monks, *ib.* and note; its monastery rules over many monasteries among the Picts and northern Scotti, *ib.* (cf. iii. 21, p. 171; II. 134, 135, 204, 331); granted to Columba, iii. 4, p. 133 and notes (cf. v. 24, p. 353); its dimensions, *ib.* (cf. II. 41); peculiar constitution of, *ib.* p. 134 and note; Paschal errors of, *ib.*; reformed by Egbert, *ib.* pp. 134, 135 (cf. p. xlii); not identical with Jewish practice, *ib.* p. 135; II. 114; Seghine abbot of, iii. 5, p. 135; II. 113; Finan sent from, iii. 17, p. 160 (cf. II. 127, 139); an island and monastery of the Scotti, *ib.*; Ceollach retires to, iii. 21, p. 171; Colman retires to, after the Synod of Whitby, iv. 4, p. 213; Colman had been sent from, *ib.* (cf. II. 127); Columba founder of, v. 9, p. 297; reverence for, among the Picts and Scots, *ib.*; Adamnan abbot of, v. 15, p. 315 and notes; fails to convert the monks of, *ib.*; monks of, converted to the right Easter and tonsure by Egbert, v. 22, pp. 346, 347 and notes; Egbert remains thirteen years in, *ib.* p. 347 and note; dies there, *ib.* and note; monks of, convert Northumbria, p. xviii; learning of, *ib.*; scribal school of, p. xx note; snakes expelled from, by St. Columba, II. 10; question of inclusion of, in term Scottia,

II. 12, 82, 83, 126, 186, 192, 197; Cuimene Ailbe abbot of, II. 130; Failbe abbot of, II. 121; a stepping-stone between Ireland and Britain, II. 126; transformation of the name into Iona, II. 127; question of earlier Christianity in, II. 132; decline of, especially after Scandinavian invasions, II. 135; restored by St. Margaret, *ib.*; head of the Irish Church in Britain, II. 178; Lindisfarne in the province of, II. 188; Egfrid buried in, II. 261; Aldfrid an exile in, II. 260, 262, 337; Adamnan said to have been expelled from, II. 302; family of (*i. e.* the Columbite clergy), expelled from the Pictish kingdom, II. 331; men of Saxon race at, II. 337; Faelchu abbot of, *ib.*; Paschal cycles of, II. 350, 351 (cf. iii. 4, p. 134).

Hilarius, pope, synod of, forbids bishops to nominate their successors, II. 82.

Hilarus, archpresbyter and vicegerent of the Roman see, joins in writing to the Irish clergy, ii. 19, p. 123.

Hilary, St., p. lxiii.

Hild, daughter of Hereric nephew of Edwin, iv. 23, p. 252 and notes; her noble birth, *ib.* (cf. II. 90); converted with Edwin by Paulinus, *ib.*; goes to East Anglia intending to follow her sister Hereswith to Chelles, *ib.* and notes; recalled by Aidan, *ib.*; receives a small monastery to the north of the Wear, *ib.*; abbess of Hartlepool, *ib.* and note; iii. 24, p. 179 and note; often visited by Aidan and other religious men, iv. 23, p. 253; builds the monastery of Whitby and becomes abbess of it, *ib.* pp. 252, 254; iii. 24, p. 179 and note; iii. 25, p. 183 and note; attends the Synod of Whitby on the Celtic side, *ib.* and note; consulted by kings and princes, iv. 23, p. 254 and note; numerous bishops educated under, *ib.* pp. 254, 255 and notes; her father Hereric poisoned, *ib.* p. 255 and note; her mother's dream at the time of her birth, *ib.* pp. 255, 256 and note; her long illness and death, *ib.* pp. 252, 256 and note; v. 24, p. 355; p. lxviii; visions connected with her death, iv. 23, pp. 257, 258 and notes; II. 138; Cædmon belonged to her monastery, iv. 24, p. 258 and notes; alleged translation of, to Glastonbury, II. 167, 247, 248; to Gloucester, *ib.*; her opposition to Wilfrid, II. 189, 190.

Hildegar, bishop of Meaux, writes the Life of Faro, II. 203.

Hildegard, St., her education in the Psalter, II. 138.

Hildilid, abbess of Barking, succeeds Ethelberg, iv. 10, p. 224 and note; Aldhelm's De Virginitate dedicated to, II. 219, 311.

Hildric, *v.* Liderik.

Hilperic (Chilperic II), king of the Neustrian Franks, receives Ceolfrid, and gives him commendatory letters, Haa. § 32 and note.

Hincmar, archbishop of Rheims, letter of Lupus of Ferrara to, p. clvi note; rebuked for too frequent use of his pallium, II. 52; asks for a copy of Bede's In Prouerbia, p. clii note.

Hinieldus, II. 249.

Hippo, Council of, II. 212; *v.* Augustinus.

Hippolytus, doctrine of the six ages of the world, p. xli note; myth of, p. lxiv note; his Hexameron, II. 7; two bodies of, shown at Rome, II. 158.

Hiridanum, wrong reading for Niridanum in iv. 1, p. 202, *v.* note *a. l.*

Hispania, fronts Britain, i. 1, p. 9 and note; and Ireland, *ib.* p. 11 and note; governed by Constantius, i. 8; Scots said to have come from, II. 8, 9; conquered by the Saracens as a divine judgement, II. 338, 339.

Hispanus, Theodosius a Spaniard, i. 9.
Historia Ecclesiastica, Bede's, I. 5-360; *v.* Baeda.
Hloduius (Clovis II, *q. v.*), king of the Franks, receives Fursa, iii. 19, p. 168 and note.
Hlotharius, king of the Cantuarii, iv. 17; *v.* Hlothere.
Hlothere, Hlotheri, Hlotharius, king of Kent, succeeds his brother Egbert, iv. 5, p. 217 and note; iv. 26, p. 268; Council of Hatfield held in reign of, iv. 17, p. 239 and note; Imma obtains his ransom-money from, iv. 22, p. 251; wounded in battle against the South Saxons led by his nephew Edric, iv. 26, p. 268 and note; dies, and is succeeded by Edric, *ib.* and note; v. 24, p. 355; Edric reigns in conjunction with, II. 264; laws of, *ib.*
Hlothhere, *v.* Leutherius.
Holder, Alfred, editions of H. E., p. lxxxii.
Holy Island, *v.* Lindisfarnensis insula.
Holy Spirit, double procession of, II. 233.
Holy water, use of, II. 276.
Holywood, *or* Ard mic Nasca, Belfast Lough, Ireland, Laisren mac Nasca abbot of, II. 113.
Homelea flumen, the Hamble, Hants., flows through the lands of the Jutes, iv. 16, p. 238 and note.
Honorius, joint emperor, i. 10; emperor, i. 11 and note; orders Constantinus to be slain, *ib.*; succeeded by Theodosius the younger, i. 13 and note; legislation of, II. 47.
Honorius I, pope, succeeds Boniface V in the apostolic see, ii. 17, p. 118 and note; sends a pallium to Paulinus, *ib.* pp. 118, 119 (cf. II. 50); and a letter to Edwin, *ib.* pp. 118–120 and notes; sends a letter and a pallium to Honorius, ii. 18, pp. 120–122 and notes; sends a letter to the Irish on the Easter question, ii. 19, p. 122 and notes (cf. II. 114, 125); succeeded by Severinus, *ib.* and note; Romanus of Rochester sent as an envoy to, by Justus, ii. 20, p. 126 and note; sends Birinus to Britain, iii. 7, p. 139; orders Asterius to consecrate him, *ib.* and note; his decree on the use of the pallium, II. 52; rebuilds the church of the Quattuor Coronati, II. 91; letters in ii. 10, 11 assigned to, by Bright, II. 97; dies Oct. 638, II. 110, 112; infected with Monothelitism, *ib.*
Honorius II, pope, conflict of, with Anselm V archbishop of Milan, II. 51.
Honorius, archbishop of Canterbury, succeeds Justus, ii. 18, p. 120 and note; sends Felix to evangelise the East Anglians, ii. 15, p. 116 and note (cf. II. 110); consecrated by Paulinus at Lincoln, ii. 16, p. 117; ii. 18, p. 120 and notes (cf. II. 49, 52); pallium sent to, by Pope Honorius, ii. 17, p. 119; ii. 18, p. 120 (cf. II. 50); letter of Pope Honorius to, *ib.* pp. 120–122 and notes; II. 131; receives Paulinus and Ethelberg after Hatfield, ii. 20, p. 125; invites Paulinus to accept the see of Rochester, *ib.* p. 126 (cf. II. 110); consecrates Ithamar as bishop of Rochester, iii. 14, p. 154 and note (cf. II. 110); consecrates Thomas as bishop of the East Angles, iii. 20 and note (cf. II. 106); dies, *ib.* and note (cf. II. 316); succeeded after an interval by Deusdedit, *ib.* and note; his respect for Aidan, iii. 25, p. 182; a disciple of Pope Gregory, v. 19, p. 323 (cf. II. 110); archbishop at the time of Wilfrid's arrival in Kent, *ib.* (cf. II. 111, 316); spurious letter of Honorius to, II. 111.
Horace, cited by Bede, pp. li note, liii.
Horsa, son of Victgils, one of the leaders of the invading

Saxons, i. 15, p. 31; slain by the Britons, *ib.*; his monument existing in Bede's time in the east of Kent, *ib.*; II. 28.
Host, joint responsibility of the, II. 243.
Howard, Henry, former owner of MS. Ar., p. cxxvi.
Howard, William, former owner of MS. Ar., p. cxxvi.
Hrenus, Rhenus, the Rhine, boundary between Gauls and Germans, i. 2, p. 13; crossed by the Alani, &c., i. 11; bodies of the two Hewalds thrown into, v. 10, p. 300 and note; Cologne upon, *ib.* p. 301; In Litore (Kaiserswerth) an island in, v. 11, p. 302 and note; Saxons ravage from, to Denmark, II. 28; Wilbrord lands at the mouth of, II. 288.
Hrethgar, *v.* Redger.
Hreutford, id est uadum harundinis, Redbridge, Hants; Cynibert abbot of, iv. 16, p. 237 and note.
Hrof, eponymous of Rochester, ii. 3, p. 85.
Hrofæscæstræ, Hrofescæstir, Rochester, English name of Dorubreuis, *q. v.*, ii. 3, p. 85 and note; Putta bishop of, iv. 5, p. 215; a castle of the Cantuarii, *ib.*; *v.* Dorubreuis.
Hrofensis antistes, Aldwulf, v. 23, p. 350 (cf. II. 338). Hrofensis ciuitas, Rochester, Paulinus bishop of, v. 24, p. 354. Hrofensis ecclesia, Justus rules, ii. 7, p. 94; bishop of, ii. 8, p. 95; Romanus praesul of, ii. 20, p. 126 and note; Ithamar antistes of, iii. 20 and note; Gebmund succeeded by Tobias as praesul of, v. 8, p. 295 and note; Tobias praesul of, v. 23, p. 348; MS. H_3 belonged to, p. cxxvi; Hubert precentor of, *ib.* Hrofensis episcopus, Paulinus, iii. 14, p. 154.
Hrofesbreta, near the Medway, II. 80.
Hrofi ciuitas, Rochester, Justus returns to, ii. 6, p. 93; 'secretarium' of St. Andrew in, iii. 14, p. 154 and note; Putta consecrated in, iv. 2, p. 206; ravaged by Ethelred of Mercia, iv. 12, p. 228 and note; Cwichelm consecrated in, *ib.* and note.
Hrypensis ecclesia, Ripon, Eadhed praesul of, iii. 28, p. 195 and note; iv. 12, p. 229 and note.
Rypense monasterium, Tunbert and Ceolfrid invited to, Haa. § 3 and note (cf. II. 193); Ceolfrid ordained priest at, *ib.*; Ceolfrid returns to, Haa. § 4 and note; Ceolfrid retires to, Haa. § 8 and note; Eata called founder of, II. 193; Wilfrid complains of attempt to convert, into a bishop's see, II. 224, 327, 385; *v.* In Hrypum.
Hrypum, *v.* In Hrypum.
See also Rh-.
Huaetberct, abbot of Wearmouth and Jarrow, Bede's Life of, v. 24, p. 359; *v.* Baeda, Hist. Abb.; brought up in the monastery of Wearmouth, p. xiv; Hab. § 18; visits Rome under Pope Sergius, p. xvii; Hab. § 18; II. 365; elected abbot of Wearmouth and Jarrow, and confirmed by Ceolfrid, pp. xiv, cxlviii; Hab. § 18 and notes; Haa. §§ 29, 30; II. 367; letter of, commending Ceolfrid to Gregory II, Hab. §§ 18, 19 and note; Haa. § 30 and note; confirmed as abbot by Acca, pp. xv, xvi; Hab. § 20 and note; II. 330, 367; letter of Gregory II to, Haa. § 39 and notes; survives Bede, pp. xiv, cxlviii; II. 365; Bede's In Apocalypsin and De Temp. Rat. dedicated to, pp. xiv note, xxxix, cxlvii; called Eusebius on account of his piety, pp. xiv, xv, cxlvii; II. 367; letter of St. Boniface to, pp. xiv, xxiv; II. 368; affection of Bede for, p. xxxiii; confused with Witmer, II. 366; date of his priesthood, II. 368; his youth, II. 369; the Hist. Abb. Anon. ascribed to, by Pits, II.

371; corruptions of his name, *ib.*; confused with Winbert, abbot of Nursling, *ib.*

HUBERT, precentor of Rochester, p. cxxvi.

HUGO DE S. VICTORE, ? De uirginitate Sancte Marie, p. cxx; treatises of, p. cxlii.

Huiccii, Augustine's Oak on the borders of, ii. 2, p. 81 and notes.

Huicciorum prouincia, Eaba, queen of the South Saxons, comes from, iv. 13, p. 230 and note; baptized there, *ib.*; people of, Christian, *ib.*; Oftfor goes to, iv. 23, p. 255 and note; Osric king of, *ib.* and note (cf. II. 225); Tatfrid elected bishop of, *ib.* and note; Bosel bishop of, *ib.* and note; resigns through ill-health, and is succeeded by Oftfor, *ib.* and note; Wilfrid bishop of, in 731, v. 23, p. 350 and note; Egwin bishop of, after Oftfor, II. 246, 315, 341; Oshere king of, II. 247.

HULLE, George, former owner of MS. O_9, p. cviii.

Humber, i. 15, p. 31 and note; Ceolfrid embarks at mouth of, Haa. § 31; Wilgils an anchorite at the mouth of, II. 288.

Humbra, Hymbra, the Humber, boundary between the northern and southern Angli, i. 25, p. 45; ii. 5, p. 89; ii. 9, p. 97; II. 29, 30; Ethelbert's power extends to, i. 25, p. 45; ii. 3, p. 85; all to the south of, subject to Ethelbald of Mercia in 731, v. 23, p. 350 and note; Lindsey to the south of, ii. 16, p. 117 and note; the southern boundary of Deira, II. 120.

HUMBRENSES, *i. e.* Northumbrians, II. 390; *v.* Hymbronenses, Nordanhymbri, Umbrensis.

HUNEBERT, corruptly for Hwætbert, II. 371.

Huni, Hunni, Blaedla and Attila kings of, i. 13 and note; one of the tribes of Germany, v. 9, p. 296 and note; name of Humber derived from (!), II. 30; story of a king of, II. 150; the Avars perhaps included by Bede in, II. 286.

HUNTINGDON, Henry of, *v.* Henry.

Hunuald, a gesith of Oswin, iii. 14, p. 155; betrays him to Oswy, *ib.* and note.

HURST, W., his translation of Bede's H. E., p. cxxxii.

HUSSEY, Robert, his edition of H. E., pp. lxxxi, lxxxii; of Bede's Hist. Abb., p. cxxxix.

HYDE ABBEY, Winchester, p. cx; II. 143.

Hygbald, abbot in Lindsey (probably of Bardney), visits Egbert in Ireland, iv. 3, p. 211 and note; hears from him the vision seen in Ireland at the time of Ceadda's death, *ib.* (cf. II. 196).

HYGBALD, bishop of Lindisfarne, letter of Alcuin to, II. 70, 249.

Hymbra flumen, the Humber, v. 23, p. 350; *v.* Humber, Humbra.

Hymbronenses, *i. e.* the Northumbrians, Egfrid king of, iv. 17, p. 239 and note (cf. II. 29, 30, 261); *v.* Humbrenses, Nordanhymbri.

Hymnorum Liber, Bede's, v. 24, p. 359; *v.* Baeda.

HYPOSTASIS, theological meaning of the term, II. 232.

I, J.

Iacob, tribes of, iii. 29, p. 197.

Iacobus, Iustus, speech of, to St. Paul, cited, iii. 25, p. 185; asceticism of, II. 237.

Iacobus, Iacob, deacon of Paulinus, iii. 25, p. 181; ii. 16, p. 117 and note; survived to Bede's time, *ib.* p. 118; left by Paulinus at York on his retirement to Kent, ii. 20, p. 126 and note; his missionary success, *ib.*; his skill as a chanter and teacher of ecclesiastical chanting, *ib.* and note (cf. iv. 2, p. 205); dies at a great age, *ib.*; a village near Catterick still preserved his name in Bede's time, *ib.* and note; observes

the catholic Easter, iii. 25, p. 181 (cf. II. 118); attends the Synod of Whitby, *ib.* p. 183.
Iænbert, archbishop of Canterbury, p. cxx.
James II, lands at Ambleteuse in 1689, II. 64.
Jarrow, *v.* In Gyruum.
Iaruman, second bishop of the Mercians under Wulfhere, iii. 24, p. 180 and note; successor of Trumhere, iii. 30; sent by Wulfhere to reconvert the East Saxons, *ib.* and note; his success and return, *ib.* and note; story of this told to Bede by a priest who accompanied him, *ib.* (cf. p. xliv); dies, and is succeeded by Ceadda, iv. 3, p. 206 and note.
Ibas, bishop of Edessa, Council of Constantinople against, iv. 17, p. 240 and note.
Icanhoe, Ceolfrid trained under Botulf at, p. xxv; founded by Botulf, II. 358, 372.
Iconoclastic controversy, II. 230, 360.
Ida, accession of, v. 24, p. 353 and note; the progenitor of the Northumbrian royal race, *ib.* (cf. II. 119, 120); founder of Bamborough, II. 141; husband of Bebba according to some, *ib.*; Eata a descendant of, II. 378.
Idlæ amnis, the Idle, a tributary of the Trent, Ethelfrid defeated by Redwald on the banks of, ii. 12, p. 110 and note.
Ieiunium triduanum, a Celtic and Jewish institution, II. 78, 227, 258; fasting on Wednesday and Friday, II. 136; Lenten fasts established by Earconbert, iii. 8, p. 142 and note; commutation of fasting, II. 276.
Jeremiah, *v.* Hieremias.
Ierne, Ireland, II. 10.
Jerome, *v.* Hieronimus.
Jervaux, MS. O_{20} belonged to monastery of St. Mary at, p. cxxi.
Jerusalem, *v.* Hierosolyma.
Iesse, root of, iii. 29, p. 197.
Iesus Christus, i. 27, p. 51; i. 32, p. 68; ii. 10, p. 103; ii. 19, p. 124; iii. 17, p. 162; iii. 29, p. 198; iv. 5, p. 214; iv. 14, p. 235; iv. 17, pp. 239, 240; v. 14, p. 314; v. 19, p. 330; v. 21, p. 340; v. 24, p. 359; Ee. § 4; church at Canterbury dedicated to (Christ Church), i. 33 and note; II. 44; Cuthbert the first archbishop to be buried in, II. 80.
Iesus Naue, Joshua, succeeds Moses, II. 367; Haa. § 39 and note; *v.* Iosua.
Imma, a thane of Ælfwine, iv. 22, p. 249 and note; taken captive after the battle of the Trent, *ib.* p. 250; his miraculous experience, *ib.* pp. 250, 251 and notes; sold at London to a Frisian, *ib.* p. 251 and note; released and goes to Kent, *ib.*; effects his ransom, *ib.*; returns to Northumbria, *ib.*
Immin, a Mercian dux, heads the Mercians against Oswy, iii. 24, p. 180 and note.
'imperium' *versus* 'regnum,' II. 43, 86.
'impietas,' 'impius' = pitilessness, pitiless, II. 103, 171, 226, 260.
In Andilegum, Andeley-sur-Seine, one of the chief Frankish monasteries frequented by the English, iii. 8, p. 142 and notes.
In Berecingum, Barking, Essex, iv. 6, p. 219 and note; Earconwald founds a monastery for his sister Ethelberg at, *ib.* and note; plague at, iv. 7, p. 219 and note; II. 195; miracles at, iv. 7–10 and notes; Hildilid abbess of, iv. 10, p. 224 and note; II. 311; a double monastery, II. 150; date of, II. 218.
Inbher Daeile, *or* Ennereilly, county Wicklow, II. 83.
In Brige, Faremoûtier-en-Brie, founded by Fara, iii. 8, p. 142 and notes; one of the chief Frankish monasteries resorted to by the English, *ib.* and note; Saethryd and Ethelberg abbesses

of, *ib.* and note (cf. II. 144); a double monastery, II. 150.
In Cale, Cale, Chelles, near Paris, one of the chief Frankish monasteries frequented by the English, iii. 8, p. 142 and note; Hereswith, Hild's sister, enters, iv. 23, p. 253; Hild intends to enter, *ib.* and note; Gisla abbess of, p. xix note; II. 149; Wilcoma abbess of, II. 219; Baldhild retires to, II. 322.
INCHKEITH, *v.* Giudi urbs.
INCLUSUS, life of an, p. xxxi note; II. 69.
In Conpendio, Compiègne, II. 104; Wilfrid consecrated at, iii. 28, p. 194 and note; II. 317.
INCORRUPTION after death, a sign of chastity, II. 151, 152 (cf. II. 240).
In Cuneningum, ? Cunningham, or Chester-le-Street, II. 104; a district of the Northumbrians, v. 12, p. 304 and note; Drythelm belongs to, *ib.*
In Derauuda, id est in Silua Derorum, Beverley, Yorks., II. 104; Berthun abbot of monastery of, v. 2, p. 283 and note; Bishop John retires to, dies, and is buried at, v. 6, p. 292; II. 273; Bishop John and Berthun cofounders of, II. 274.
INDICTIONS, II. 38, 39, 212, 231, 376.
In Feppingum, unidentified, region called, II. 104; Diuma died in, iii. 21, p. 171 and note.
INFINITIVE, with a verb of motion to express a purpose, II. 124.
'-ING,' Saxon termination implying derivation, II. 10, 88, 104.
In Getlingum, place called, Gilling, Yorkshire, II. 104; monastery founded at, in expiation of the murder of Oswin, iii. 14, p. 155 and note; iii. 24, pp. 179, 180; Trumhere abbot of, *ib.*; Ceolfrid enters, Haa. § 2 and note (cf. II. 193); Cynefrid abbot of, *ib.*; Tunbert abbot of, *ib.* and note (cf. II. 193); Roman Easter observed at, II. 372.
INGOBERGA, wife of Charibert and mother of Bertha, II. 42.
Inguald, bishop of London and of the province of the East Saxons, v. 23, p. 350 and note (cf. II. 178); one of the consecrators of Archbishop Tatwin, *ib.*; alive in 731, *ib.*; dies, C. 745.
In Gyruum, Jarrow, Co. Durham, II. 104; on the Tyne, v. 21, p. 332 and note; called Portus Ecgfridi, p. xi note; II. 361; monastery of St. Paul at, v. 21, p. 332 (cf. Hab. § 7 and note; § 9; § 15, p. 379 and note; § 18 and note; Haa. § 11 and note; § 12 and note; §§ 14, 18; § 23 and note; §§ 25, 29; pp. ix, xi, xiv, xvi–xviii, xx, xxvii note, xxxii note, xlvi, xlviii, lxxii; II. 193); Bede a priest of, v. 24, p. 357; *v.* Baeda; called 'Ecgferðes Mynster,' p. xi note; in the diocese of Hexham, pp. x note, cxlvi note; no large scriptorium at, p. xx; decline of, p. xxxii; becomes a cell of Durham, *ib.* note; part of Biscop's church still remaining at, p. lxxix note; date of foundation of, II. 361, 370; dedication inscription of church of, II. 361; *v.* Paulus.
In Hrypum, Ripon, II. 104; Alchfrid grants to Wilfrid the monastery of, which he had formerly granted to the adherents of the Scotti, v. 19, p. 325 and note; iii. 25, p. 183 and notes; II. 193, 317; Ethelwald a monk of, v. 1, p. 281; Wilfrid buried in church of St. Peter at, v. 19, pp. 322, 330 and note; Cuthbert 'praepositus hospitum' at, p. xxviii note (cf. II. 323); Wilfrid exhorted to retire to, II. 56; Gregorian music at, II. 119; body of St. Cuthbert at, II. 157; Cuthbert and Eata retire from, II. 189, 193, 323; Wilfrid in retirement at, II. 207, 317, 324; Wilbrord educated at, II. 288, 293; Wilfrid builds the church at, II. 318,

323; Wilfrid restored to, II. 319, 320, 326, 328; expulsion of Eadhed from, II. 326; ceases to be a bishop's see till 1836, *ib.*; II. 328 (cf. II. 384); Wilfrid complains of treatment of, II. 224, 327, 385; Ceolfrid returns to, from Icanhoe, II. 372; Ceolfrid retires to, from Wearmouth, II. 373; *v.* Hrypensis.

Ini, king of the West Saxons, succeeds Cædwalla, v. 7, p. 294 and note; iv. 15; keeps Sussex in subjection, *ib.*; resigns and goes to Rome, v. 7, p. 294 and note; the first to introduce written law into Wessex, II. 87; calls Earconwald 'my bishop,' II. 217; spurious charter of, II. 229; said to have founded the school of the Anglo-Saxons at Rome, II. 281; a friend of Aldhelm, *ib.*; his wars with Ceolred of Mercia, II. 314; his law on Church-scots, II. 382.

Inisboufinde, Inisboffin, on the coast of Mayo, Colman builds a monastery at, for the monks brought from Lindisfarne, iv. 4, p. 213 and notes; leaves the Irish monks there, *ib.*

Inis Celtra, Lough Derg, Stellanus abbot of, II. 113.

Inishmahee, *v.* Nendrum.

Inlade, *v.* Genladae.

In Litore, Kaiserswerth, II. 104; an island in the Rhine, v. 11, p. 302 and note; granted by Pippin to Swidbert, *ib.*; Swidbert builds a monastery, and dies there, *ib.*

Innocent III, pope, p. cxiv; sends a MS. by Gregory I to the bishop of Livonia, II. 70, 71.

'innotesco,' transitive, II. 61.

Insula Cerui, *v.* Heruteu.

Insula Cerui, *v.* Cerui Insula.

Insula uituli marini, *v.* Selæseu.

Insulae, *v.* Lirinensis insula.

Intercession of Saints, Bede's views on, II. 181.

In Undalum, Oundle, Northants., II. 104; Wilfrid dies in the province called, v. 19, pp. 322, 330 and note; II. 320.

Invocation of Saints, Bede's views on, II. 181.

Joash, example of, cited, II. 187.

Iob, his example cited, i. 19; ii. 1, pp. 77, 78; v. 21, p. 342; Hab. § 12; Gregory I's commentary on, begun at Constantinople, finished at Rome, ii. 1, p. 75 and notes; cited, *ib.* p. 78 and notes; Bede's chapters of readings on, v. 24, p. 358.

Joceline, Life of St. Kentigern, II. 287.

Iohannes Baptista, accounted a martyr, i. 27, p. 51 and note; II. 164; practised what he preached, p. xxxvi note; homily for day of, p. cxix; austerity of, II. 259.

Iohannes, euangelista, the Celts defend their Easter practice by the example of, iii. 25, pp. 184–186 and notes; II. 190, 348, 349; his successors in Asia abandon his Easter practice, *ib.* p. 186; lame man cured by, v. 2, p. 284; Bede's commentary on the Apocalypse of, v. 24, p. 358; *v.* Baeda; pictures from the Apocalypse of, placed in St. Peter's church at Wearmouth, Hab. § 6, p. 369 and note; Epistle of, cited, Ee. § 17, pp. 422, 423; Bede translates Gospel of, pp. lxxv, clxii; fragment of hymn to, p. cxiii; type of the contemplative life, II. 69; church of St. John Lateran, Wilfrid's first appeal heard in, II. 71; authority of, claimed for Celtic tonsure, II. 354.

Iohannes, martyr, relics of, sent by Vitalian to Oswy, iii. 29, p. 198.

Iohannes IV, pope, succeeds Severinus in the Roman see, ii. 19, pp. 122, 123 and note; while pope elect writes to the Irish on the Paschal question and Pelagianism, *ib.* pp. 122–124 and notes; II. 125; opposes the Monothelites, II. 112.

Iohannes VI, pope, Wilfrid's second appeal heard before, v. 19, pp. 327, 328; II. 320; letters of, in favour of Wilfrid, v. 19, p. 327; II. 275.
IOHANNES VIII, pope, his regulations about the pallium, II. 50.
IOHANNES XII, pope, grants pallium to Dunstan, II. 52.
IOHANNES, patriarch of Constantinople, letter of Gregory I to, II. 68.
Iohannes, archchanter of St. Peter's, and abbot of St. Martin's at Rome, Hab. § 6, p. 369 and notes; Haa. § 10; iv. 18, pp. 240, 241 and notes; present at, and signs the decrees of the Council of Hatfield, *ib.* and note; v. 24, p. 355; comes to Britain with Benedict Biscop, iv. 18, p. 241 and note; Haa. § 10; Hab. § 6, p. 369 and note; teaches the Roman mode of chanting in Benedict's monastery and elsewhere, *ib.*; iv. 18, p. 241 and note; II. 119; commissioned to inquire into the orthodoxy of the English Church, iv. 18, pp. 241, 242; lends the decrees of the Council of Rome to Benedict's monastery to be copied, *ib.* p. 242 and note; receives a copy of the decrees of the Council of Hatfield for the pope, *ib.*; dies and is buried at Tours on his way back, *ib.* and note; writings of, preserved at Wearmouth, Hab. § 6, p. 369.
Iohannes, consiliarius and vicegerent of the Roman see, joins in writing to the Irish clergy, ii. 19, p. 123.
IOHANNES, one of Augustine's companions, afterwards abbot of St. Augustine's, II. 37.
Iohannes, primicerius and vicegerent of the Roman see, joins in writing to the Irish clergy, ii. 19, p. 123.
Iohannes, archbishop of Arles, Vitalian gives Theodore and Hadrian commendatory letters to, iv. 1, p. 203 and notes; he detains them, *ib.*
IOHANNES, bishop of Antioch, letter of Theodoret to, II. 233.
Iohannes, bishop of Hexham, iv. 23, p. 254; educated under Hild at Whitby, *ib.* (cf. II. 274); succeeds Eata at Hexham, v. 2, pp. 282, 283 and notes; II. 326; miracles wrought by, v. 2–6 and notes; p. lxv note; cites a medical precept of Archbishop Theodore, v. 3, p. 285 and note (cf. II. 274); transferred to York on death of Bosa, *ib.* and note (cf. II. 274, 327); succeeded by Wilfrid at Hexham, *ib.*; forbids an ignorant priest to administer baptism, v. 6, p. 291 and note; causes Herebald to be rebaptized, *ib.* and note; retires to Beverley, dies, and is buried there, *ib.* p. 292 (cf. II. 273); succeeded by Wilfrid II, *ib.* and note; ordains Bede deacon and priest, p. x; v. 24, p. 357; II. 274, 275; wrongly called archbishop, I. 432; II. 117, 274; Life of, by Folcard, p. cxx; II. 275, 277; chronology of life of, II. 273; his festival observed at Beverley, *ib.*; cofounder of Beverley, II. 274; on the Wilfridian view was a usurper, II. 316; lections on, I. 432.
IOHANNES diaconus, his Life of Gregory, II. 389; uses the early Life of Gregory, *ib.*
IONA, *v.* Hii; origin of the name, II. 127; equated with the Hebrew word for dove, *ib.*
JONAS OF BOBBIO, his Life of St. Columban ascribed to Bede, II. 83; his Life of St. Fara, II. 148.
JORDAN, Bede on sources of, cited, II. 4.
IOREUALLIS, *v.* Jervaux.
Ioseph, example of, cited, v. 21, p. 342.
JOSEPH OF ARIMATHEA, II. 90, 91.
JOSEPH, husband of the Virgin Mary, Bede maintains perpetual virginity of, II. 54.

IOSEPHUS, use made by Bede of, p. li.
Iosua, p. xv; Bede's chapters of readings on, v. 24, p. 358; *v.* Iesus Naue.
'ipse' = the same, II. 61, 373.
IRISH CHURCH, monastic organisation of, II. 133–135, 285; use of the Psalms in, II. 137; asceticism of, p. xxx; II. 139, 170, 178; liberality of, to foreign students, II. 145; *v.* Celtic Churches, Chanting.
IRISH MISSIONARIES, convert a large part of the Continent, II. 170; in parts of Britain other than Northumbria, II. 226.
IRISH MONASTERIES, *v.* Monasteries.
IRISH PILGRIMS, at Glastonbury, II. 170 (cf. p. cxi note).
IRISH SAINTS, their fondness for imprecations, II. 260.
Irminric, father of Ethelbert, son of Octa, ii. 5, p. 90 and note.
Isaac, v. 24, p. 357; Hab. § 9.
Isaias, II. 164; cited, iii. 29, p. 197; Ee. § 11, p. 414 (cf. II. 394); § 14, p. 418 (cf. II. 393); Bede's excerpts from St. Jerome on, v. 24, p. 358; Bede's chapters of readings on, *ib.*; Bede's letter on a passage of, *ib.*; *v.* Baeda.
'isicius' and its cognates, II. 6.
ISIDORE, bishop of Seville, Bede's obligations to, pp. xxxvii note, xxxviii note, xli; II. 339; his doctrine of the six ages of the world, p. xli; Dante places Bede next to, p. xli note; his opinion of the Vulgate, p. lv; Bede's translations from, pp. lxxv, clxii; his etymologies, II. 10, 29, 41; on prohibited degrees, pp. xc, xcix; on the Saracens, II. 339.
Ismahel, v. 24, p. 357; the Saracens *or* Agareni descended from, II. 339.
Israel, iii. 29, p. 197; v. 21, pp. 334–336; their exodus from Egypt, and entry into the Promised Land, one of Cædmon's subjects, iv. 24, p. 261; II. 253; Bede's letter on the stations of the children of, v. 24, p. 358; *v.* Baeda.
Israelitica gens, i. 34. Israelitica plebs, v. 21, p. 336; Haa. § 6; Ee. § 9, p. 412. Israeliticus populus, in Egypt, i. 30, p. 65 and notes. Israheliticum regnum, Hab. § 13 and note.
ITALA, *v.* Bible.
Italia, length of day in, i. 1, p. 11; Gratian attempts to cross to, i. 9; Valentinianus expelled from, *ib.*; miracles of saints of, collected by Gregory I in his Dialogues, ii. 1, p. 76 and note; bishops of, *ib.* p. 77 and note; synod of, under Boniface IV, ii. 4, p. 88 and note; Ronan learns the catholic Easter in, iii. 25, p. 181; Wilfrid sees the catholic Easter practised in, *ib.* p. 184; visits of Benedict Biscop to, Haa. § 5 and note; *v.* Biscop; daily communion the rule in, Ee. § 15; Berengar king of, II. 137; exile in, II. 197.
Italicum mare, Romanus of Rochester drowned in, ii. 20, p. 126 and note.
Ithamar, 'de gente Cantuariorum,' bishop of Rochester, consecrated by Honorius, iii. 14, p. 154 and note (cf. II. 49, 110); consecrates Deusdedit, iii. 20; dies, *ib.* and note; succeeded by Damian, *ib.* and note; the first native bishop, II. 162, 174; his orthodoxy, II. 206.
Iuda, reges, Ee. § 11, p. 414.
Iudaei, Paschal customs of Iona not identical with those of, iii. 4, p. 135; II. 114; concessions of the Apostles to the prejudices of, cited, iii. 25, p. 185 and notes; forbidden to enter Jerusalem, II. 19; Jutes said to be derived from (!), II. 29; make no representation of the Deity, II. 59.
JUDAISM of the early Church, II. 190.
Iudas Scariothes, example of, cited, Ee. § 17, p. 422.

IUDEU, in Nennius, probably not identical with Bede's Giudi, II. 24, 182.
JUDGEMENT, the Last, preparation for, pp. lxvi, lxvii; II. 161; fascination of, for mediaeval art, II. 361.
Iudices, Judges, Bede's chapters of readings on the book of, v. 24, p. 358.
JUDITH, daughter of Charles the Bald, wife of Ethelwulf and Ethelbald, II. 249; perhaps the patroness of Otfried of Weissenburg, *ib.*; Anglo-Saxon poem of Judith possibly dedicated to, *ib.*
JUDITH, wife of Tostig, said to have carried off relics of Oswald, II. 158; present at the translation of Oswin, II. 164.
JULIAN, St., monastery of, at Le Mans, MS. M probably belonged to, p. lxxxix.
JULIAN ERA, p. c.
Iulianus, bishop of Eclanum in Campania, a semi-Pelagian, expelled from his see, i. 10 and note.
Iulius, a citizen of Caerleon-on-Usk, martyred in the persecution of Diocletian, i. 7, pp. 21, 22 and note; II. 18.
IUSTINA, virgin, II. 242.
Iustinianus, emperor, iii. 4, p. 133; Code of, II. 47.
Iustinianus minor, emperor, Council of Constantinople under, iv. 17, p. 240 and note.
Iustinianus II, emperor, emperor at time of Cædwalla's death, v. 7, p. 294.
IUSTINUS MARTYR, spurious poem on, p. clviii.
Iustinus minor, emperor, iii. 4, p. 133 and note.
Iustus, archbishop of Canterbury, sent by Gregory to aid Augustine, i. 29, p. 63 (cf. II. 83); consecrated bishop of Rochester, ii. 3, p. 85 and notes; consults with Laurentius and Mellitus on the pagan reaction, ii. 5, p. 91; retires to Gaul, *ib.* p. 92; ii. 6, p. 92; returns to Rochester, *ib.* p. 93; governs that see, ii. 7, p. 94; rules the English Church with Mellitus, *ib.*; receives a letter from Boniface V, *ib.* and note; succeeds Mellitus as archbishop of Canterbury, ii. 8, p. 95; receives from Boniface V authority to consecrate bishops, *ib.*; also a letter and pallium, *ib.* pp. 95–97 and notes (cf. II. 52, 92); consecrates Paulinus, v. 24, p. 353; ii. 9, p. 98 and notes; dies, ii. 18, p. 120 and note; succeeded by Honorius, *ib.* and note; ii. 16, p. 117; sends Romanus as an envoy to Pope Honorius, ii. 20, p. 126 and note; probably not a monk, II. 79; mentioned in the Stowe Missal, II. 81, 82; spurious letter of Boniface V to, II. 91.
Iutae, Iuti, one of three German tribes who settle in Britain, i. 15, p. 31 and note; of whom come the Cantuarii and Victuarii, *ib.*; a tribe of them still survived in Wessex in Bede's time, *ib.* and note (cf. iv. 16, pp. 237, 238 and note); derivation of the name, II. 29.

K.

Kælcacaestir, Tadcaster, English name of Calcaria ciuitas, iv. 23, p. 253 and note.
KAISERSWERTH, *v.* In Litore.
KALENDARIUM DEFUNCTORUM, meaning of term, II. 227.
KEBI, St., said to have studied in Ireland, II. 196.
KEILAH, *v.* Ceila.
KELLS, Co. Meath, becomes head of the Columbite monasteries in Ireland, II. 135.
KENELM, St., life of, p. cxv.
KENNETH MAC ALPIN, Pictish law of succession lasted till, II. 9.
KENTIGERN, St., II. 68; monastic organisation of, pp. xxiv, xxv note; consecrated by a single bishop, II. 49, 207; example of, cited, II. 136; retirement during

Lent, II. 271; asceticism of, II. 298; Life of, by Joceline, II. 287.
KETRINHAM, Robert, rector of St. Gregory's, London, bequeaths MS. O_{15} to Merton College, p. cxxv.
KILROS, ordo monasticus of, cited, p. xxx note.
KINGS, progresses of the Anglo-Saxon, II. 109.
KINSHIP, importance of tie of, in early times, II. 117.
KIRKNEWTON, Northumberland, equated by Bates with Maelmin, II. 105.
KIRKOSWALD, name of places in Cumberland and Ayrshire, II. 159.
KYLE, *v.* Cyil Campus.

L.

Labienus, tribune of Caesar, killed by the Britons, i. 2, p. 14.
Læstingaeu, Laest-, Læstingae, Læstingæi, Lastingham, Yorkshire, monastery of, founded by Cedd, iii. 23, pp. 174–176 and notes (cf. Pref. p. 7 and note); the monks of, furnish Bede with materials for the history of the Mercians and East Saxons, Pref. p. 7; organised on the model of Lindisfarne, iii. 23, p. 176 and note (cf. II. 178); stone church at, *ib.* and note (cf. II. 101); Ceadda abbot of, iii. 28, p. 195 (cf. II. 207); Ceadda in retirement at, v. 19, p. 326; iv. 3, p. 206; Owine enters the monastery of, *ib.* p. 208; Trumbert a monk of, p. xviii.
LAGNY, *v.* Latineacum.
LAISREN, abbot of Leighlin, induces the Southern Irish to adopt the Roman Easter, II. 113; dies, *ib.*; *v.* Laistranus.
LAISREN MAC NASCA, abbot of Ard mic Nasca, *or* Holywood, II. 113; *v.* Laistranus.
Laistranus, Irish presbyter, letter of John, pope elect, and others to, ii. 19, p. 123 and note.
LANDULPHUS SENIOR, his account of Gregory I's liturgical reforms, II. 47.
LANFRANC, archbishop of Canterbury, II. 43; Gregory VII refuses pallium to, II. 51; obit of, observed at Canterbury, II. 138; rebuilds Rochester cathedral and translates Paulinus' relics, II. 162; canonises Aldhelm, II. 309; translates alleged relics of Wilfrid, II. 328.
LANGRES, *v.* Lingonae, Lingonensis ciuitas.
Lapidem, ad, *v.* Ad Lapidem.
LAPPENBERG, his charge against Bede refuted, p. xlv note.
LASTINGHAM, *v.* Læstingaeu.
LATERAN COUNCIL, story of an Irish bishop at (1179), II. 194; first, (649), II. 233.
Latina lingua, Hadrian and Theodore skilled in, iv. 1, p. 202; Hab. § 3; their pupils know, as well as English, iv. 2, p. 205; p. xviii; Tobias learned in, v. 8, p. 296; v. 23, p. 348; Albinus learned in, v. 20, p. 331 and note; laymen and some monks and clergy ignorant of, Ee. § 5 and note (cf. II. 366); Gregory I's idea of a unity of, II. 47.
Latineacum, Lagny, on the Marne, near Paris, Fursa builds a monastery at, iii. 19, p. 168 and notes; skull of Fursa at, II. 174.
Latini, iv. 13, p. 232; language of, one of the five languages of Britain, i. 1, p. 11 and note.
LAUD, William, archbishop of Canterbury, former owner of MSS. O_3, O_{20}, pp. cxvii, cxxi (cf. p. lxxxvi note); President of St. John's College, Oxford, and Dean of Gloucester, p. cxxi.
Laurentius, archbishop of Canterbury, a presbyter, sent with Augustine by Gregory, II. 81, 390; sent by Augustine to Gregory to announce the conversion of the English, i. 27, p. 48 and note; brings back Gregory's Responsa, &c., II. 45, 56, 63; consecrates the church of SS. Peter and Paul, i. 33 and note;

consecrated by Augustine as his successor, ii. 4, p. 86 and notes; extends the Church of the English, *ib.* p. 87 and note; practises what he preaches, *ib.* (cf. p. xxxvi); attempts to bring the Celtic Churches to conformity, *ib.* and note; writes letters to the Irish and British clergy, *ib.* pp. 87, 88 and notes (cf. II. 10); receives a letter from Pope Boniface IV, *ib.* p. 88 and note; Mellitus and Justus deliberate with, on the pagan reaction, ii. 5, p. 91; prepares to leave Britain, ii. 6, p. 92; mysterious experience of, in church of SS. Peter and Paul, *ib.* and note; converts Eadbald, *ib.* p. 93; death of, ii. 7, p. 93; buried near Augustine, *ib.*; succeeded by Mellitus, *ib.*; said to have translated body of Liudhard, II. 42; not a monk, II. 45; mentioned in the Stowe Missal, II. 81, 82; wrongly represented as on good terms with the Celtic Churches, II. 83.

Laurentius, martyr, relics of, sent by Vitalian to Oswy, iii. 29, p. 198; oratory of, at Wearmouth, Hab. § 17, p. 382 and note; Haa. § 25; chapel of, at Bradford-on-Avon, II. 309.

LEAD, use of, in building, II. 188.

LEADER, the, a tributary of the Tweed, vision of Cuthbert on the banks of, II. 266.

LEANDER, bishop of Seville, Gregory's Moralia written at request of, II. 69; at Constantinople on the affairs of the Visigoths, *ib.*

LECTIONS, textual influence of, pp. xlvi note, cxii, cxvi, cxviii; I. 424–433; use of the H. E. for, II. 299.

LECTOR, meaning of the term, p. lxxii note.

LEEDS, *v.* Loidis.

Legacaestir, English name of Legionum Ciuitas, *q. v.*, *or* Chester, ii. 2, p. 84 and note.

LEGATINE SYNODS (787), cited, II. 363.

LEGER, St., *v.* Leodegar.

Legionum ciuitas, Chester, called Legacaestir by the English, Carlegion by the Britons, ii. 2, p. 84 and note; battle of, *ib.* and notes; cause of battle of, II. 93; effects of, II. 75, 77; date of, II. 77; desolation of the city by this battle, *ib.*; description of district of, *ib.*; trade with Ireland, *ib.*; origin of the name, *ib.*

Legionum urbs, Caerleon-on-Usk, citizens of, martyred under Diocletian, i. 7, pp. 21, 22 and note.

LEICESTER, see of, transferred to Dorchester, II. 245.

LEIGHLIN, county Carlow, Ireland, Laisren abbot of, II. 113.

LEITHRIG, battle of, II. 65.

LENT, threefold, II. 197, 198; *v.* Ieiunium.

LEO I, pope, ordinance about baptism, II. 96.

LEO III, pope, letter of Alcuin to, II. 51; letter of Cenulf of Mercia to, about the primacy, II. 53, 57.

LEO THE ICONOCLAST, Eastern Emperor, letter of Gregory II to, II. 281.

LEODEGAR (St. Leger), made bishop of Autun by Baldhild, II. 322.

Leonilla, grandmother of the Gemini Martyres, Hab. § 23; Haa. § 36.

Leptis, Africa, birthplace of Severus, i. 5.

LÉRINS, *v.* Lirinensis insula.

LETH CUINN, Conn's Half, *i. e.* the North of Ireland, colonised by Erem son of Miled, II. 125.

LETH MOGHA, Mogh's Half, *i. e.* the South of Ireland, colonised by Eber son of Miled, II. 125.

LEUCOPIBIA, probably identical with Whitern, II. 130.

'LEUITA' = deacon, p. cxlv.

Leuiticus, book of, cited, v. 21, p. 336.

Leutherius, *or* Hlothhere, bishop of the West Saxons, II. 144;

nephew of Agilbert, iii. 7, p. 141 and notes; sent by him to Cenwalh, *ib.* and notes; made bishop by synodical sanction, *ib.* and note; consecrated at Winchester by Theodore, *ib.* and note (cf. II. 206); attends the Council of Hertford, iv. 5, p. 215; fourth bishop of the West Saxons, iv. 12, p. 227; dies, and is succeeded by Hædde, *ib.*; Aldhelm made abbot of Malmesbury under, II. 309.

LEUVICHILD, king of the Goths, II. 106.

LEWES, Amalric of, p. c; MS. H_1 probably belonged to priory of, *ib.*

Lex, Lex sacra, the Mosaic Law, cited, i. 27, pp. 50, 51, 56, 57; testamentum ueteris legis, cited, i. 27, p. 59; *v.* Moses.

LEX VATINIA, date of, II. 12.

LIBER PONTIFICALIS, use made by Bede of, pp. li note, clxxiii, clxxiv; II. 14, 82, 84.

LIBER VITAE, p. xxvii; II. 227.

LIBRARIES, monastic, pp. xviii, cxix; influence of, p. xix note.

LICHFIELD, *v.* Lyccidfelth, &c.

LICINIUS, bishop of Angers, II. 40.

LIDERIK, count of Flanders, p. cxix.

'LIGATURAE' = amulets, II. 266.

LIGUGÉ, *v.* Defensor.

Lilla, a Northumbrian thane, saves Edwin at the cost of his own life, ii. 9, p. 99 and note (cf. II. xxxvi, 163).

LILYBAEUM, Pachasinus bishop of, II. 96.

LIMNINGE, LIMING, Kent, monastery of, founded by Ethelberg, II. 117.

LINCOLN, *v.* Lindocolina ciuitas, Lindocolinum.

LINCOLN COLLEGE, Oxford, owns MS. O_{14}, p. cxxii.

LINDIS fluuiolus, gives its name to Lindisfarne, II. 126.

Lindisfari, the inhabitants of Lindsey, II. 108; Ceadda bishop of, iv. 3, p. 207; Cynibert bishop of, C. 732; Baeda and Biscop chiefs of, pp. lxxviii, lxxix note; II. 355; not to be identified with the 'Suthumbri,' II. 30. Lindisfarorum prouincia, Diuma bishop in, iii. 24, p. 179 and note; Wynfrid bishop of, iv. 3, p. 212; Wulfhere king in, *ib.*; Sexwulf bishop of, iv. 12, p. 229; separate bishops of, Eadhed, Ethelwine, Edgar, Cynibert, *ib.* and note; Cynibert bishop of, in 731, v. 23, p. 350 and note; Egfrid gains possession of, iv. 12, p. 229 and notes.

LINDISFARNE, Bede visits, p. xvi; II. 272; community of, inscribe Bede's name in their Album Congregationis, p. xxvii note; scribal school of, Irish in character, p. xx note; MS. C possibly belonged to, pp. xciii, cv; monks of, visit Cuthbert on Farne, pp. xxxi, xxxii; plague at, p. xxxii; II. 195; derivation of name of, II. 126; the most sacred place in Britain, *ib.*; Welsh and Irish names for, *ib.*; constitution of, II. 134, 384, 385; date of, II. 148; deserted for fear of the Danes, II. 125, 157; Cynimund monk and priest of, II. 166; Alcuin's poem on the destruction of, *ib.*; in the province of Iona, II. 188; Roman Easter introduced at, II. 267; troubles at, after Cuthbert's death, II. 270; cleric of Wilbrord cured at, II. 288; Ethelwald's stone cross at, II. 297; Cudda becomes abbot of, II. 320; Ceolwulf becomes a monk at, II. 340; relaxes the asceticism of, *ib.*; buried at, *ib.*; abbots of, Herefrid, II. 270; Wigbert, p. cxlv note; bishops of, Colman, II. 117; Tuda, II. 125; Eadfrid, pp. cv, cxlviii; Hygbald, II. 70, 249; Egbert, p. cxi; Egred, II. 340.

LINDISFARNE GOSPELS, pp. xx note, cv; II. 297, 298.

Lindisfarnenses, the monks of Lindisfarne, Cedd learns discipline from, iii. 23, p. 175 and note; organises Lastingham on the model of, *ib.* p. 176. Lindisfarnensium ecclesia, Cuthbert made bishop of, iv. 27, p. 268; Wilfrid administers bishopric of, iv. 29, p. 275; II. 319, 326. Lind. insula, Aidan's body brought to, iii. 17, p. 160 and note; church built in, *ib.*; Scotti leave, with Colman, iv. 4, p. 213; Cuthbert transferred as prior to, iv. 27, p. 270 and note (cf. p. xxix note); Eata abbot of, *ib.* and notes; constitution of, *ib.* (cf. II. 134, 384, 385); Cuthbert consents to be buried in, iv. 29, p. 275 and notes. Lind. monasterium, physicians in, p. xxv note.

Lindisfarnensis (-faronensis, iii. 22, p. 172; v. 23, p. 351) ecclesia, Life of Cuthbert written by monks of, Pref. p. 7 and note; Oswald's head buried in cemetery of, iii. 17, p. 160 and note; Cedd visits, iii. 22, p. 172; Cedd trained in, iii. 23, p. 176; Eata made abbot of, iii. 26, p. 190 and note; afterwards bishop in, *ib.* and note; given choice of see in, iv. 12, p. 229 and note; iv. 27, p. 269; his see fixed at, *ib.* and note; Cuthbert bishop of, iv. 28, pp. 272, 273 and notes; Gudfrid monk and abbot of, v. 1, p. 281 and note; Ethelwald bishop of, v. 12, p. 310 and note; still bishop in 731, v. 23, pp. 350, 351; the mother church of the Bernicii, II. 125; abandoned in 875, *ib.* Lindisfarnensis insula, Oswald grants Aidan a see in, iii. 4, p. 132 and notes; character of, *ib.* and notes; Finan builds a wooden church in, iii. 25, p. 181 (cf. II. 102); Wilfrid goes to, v. 19, p. 323 and notes; II. 316; brethren from, persuade Cuthbert to accept the offered bishopric, iv. 28, p. 272; Ethelwald buried in, v. 1, p. 282; called Holy Island, II. 125, 126.

Lindissi prouincia, Lindsey, materials for history of, derived by Bede partly from letters of Bishop Cynibert, partly from oral information, Pref. p. 7; evangelised by Paulinus, ii. 16, p. 117 and notes; to the south of the Humber, *ib.*; Oswald rules over, iii. 11, p. 148 and notes; the light over Oswald's bones seen over nearly the whole of, *ib.*; Bardney monastery in, *ib.* and note; Ethelwine bishop of, *ib.* p. 149; iii. 27, p. 192; Ad Baruae in, iv. 3, p. 207 and note; Hygbald an abbot in, *ib.* p. 211 and note; Ethelred of Mercia recovers, and Bishop Eadhed retires from, iv. 12, p. 229 and note (cf. II. 199, 215, 324, 326); oscillates between Mercia and Northumbria, II. 108, 155, 199, 223; called an 'island,' p. cxxii; Offa of, II. 217; Teoful belongs to, II. 391.

Lindocolina ciuitas, Lincoln, Blaecca, prefect of, converted by Paulinus, ii. 16, p. 117 and notes; stone church built by Paulinus at, *ib.* (cf. II. 101); this church works miracles though in ruins, *ib.* and note; Honorius consecrated by Paulinus at, *ib.*; derivation of name, II. 108; Alexander bishop of, p. cvii; Thomas Barlow bishop of, p. cxvi; deanery of, given by papal provision, p. cxxi.

Lindocolinum, Lincoln, Paulinus consecrates Honorius in, ii. 18, p. 120 and note.

Linen, abstinence from, a mark of asceticism, II. 237.

Lingan, corruption of Ninian, II. 129.

Lingonae, Langres, a city of the Burgundians, arrival, death, and burial of Ceolfrid at, p. xv; Hab. § 21 and note, § 23; Haa. §§ 33, 35–37; II. 366; church and monastery of the Gemini

Martyres at, Hab. §§ 21, 23 and note; Haa. § 36.
Lingonensis ciuitas, some of Ceolfrid's companions remain at, Haa. § 38 (cf. p. xv; II. 180).
Linn Garan, Welsh name of Nechtansmere, II. 261.
Linus, said to have been consecrated as suffragan bishop by St. Peter, II. 82.
Lioba, St., life of, II. 150.
Lirinensis insula, Lérins, Benedict Biscop enters the monastery of, Hab. § 2 and notes (cf. Haa. § 5 and note; p. xviii); Germanus and Lupus disciples of, II. 33; Stephen abbot of, II. 37, 39.
'Litterae dimissoriae,' II. 213.
'Litterae solutoriae,' II. 243.
Litore, in, *v.* In Lit.
Littleborough, Notts., equated by Moberly with Tiowulfingacæstir, II. 109; by others with Tunnacaestir, II. 243.
Little Gidding, Hunts., revived monastic life at, II. 137.
Liudbrand, king of the Lombards, Chilperic II recommends Ceolfrid to, Haa. § 32 and note.
Liudger, bishop of Münster, had seen St. Boniface, II. 292.
Liudhard, bishop, sent with Bertha to Kent, i. 25, p. 45 and note (cf. II. 94); later legends of, II. 42.
Liuonia, *i. e.* Riga, bishop of, II. 70.
Liutbert, archbishop of Mainz, letter of Otfried to, II. 249.
Livy, MS. of, belonged to Swidbert, II. 291.
Llandaff, Urban bishop of, II. 212; diocese of, II. 213.
'locellus,' 'loculus,' a coffin, II. 239.
Loegaire, Irish king, opposed to St. Patrick, II. 354; origin of Celtic tonsure ascribed to, *ib.*
Loidis regio, Leeds, royal vill built in, to replace Campodonum, ii. 14, p. 115 and note.
Loidis regio, ? Leeds, or the Lothians, battle of the Winwæd fought in, iii. 24, p. 179 and notes (cf. II. 183).
Longobardi, the Lombards. Longobardorum rex, Liudbrand, Haa. § 32 and note; Perctarit, II. 150, 279; Cunibert, *ib.*
Lot, example of, cited, II. 54.
Lothians, the, *v.* Loidis.
Louis VI, king of France, p. cxix.
Lucas, euangelista, cited, Ee. § 4; Bede's commentary on, v. 24, p. 358; *v.* Baeda,
Lucius, king of Britain, converted by Eleuther, i. 4 and notes; v. 24, p. 352; said to have endowed Winchester, II. 14, 20.
Lucius Uerus, *v.* Commodus.
Ludouicus Pius, emperor, said to have ordered the composition of the Heliand, II. 255.
Lugdonum, Lugdunum, Lyons, Wilfrid and Benedict Biscop arrive at, v. 19, pp. 323, 324 and note; Biscop leaves Wilfrid at, II. 321; Wilfrid sojourns with Dalfinus the bishop at, *ib.*; iii. 25, p. 182; Patiens bishop of, II. 32; Godwin archbishop of, II. 284; *v.* Dalfinus, Annemundus.
Lugdunensis, *v.* Florus.
Lugubalia, Carlisle, *q. v.*, Cuthbert meets Herbert for the last time at, iv. 29, p. 274 and note.
Lullus, archbishop of Mainz, receives MSS. from Abbot Cuthbert, pp. xx, xxi, cl note; sends gifts to Abbesses Cuneburg and Eadburg, p. lxxvi note; asks for a copy of Bede's In Samuelem, p. cxlviii; and of his In Cantica, p. clii note; and of his Epigrammata, p. cliv note; letters of Abbot Cuthbert to, II. 248, 249, 359; letter of Wigbert to, II. 285; of Cynehard to, II. 308; succeeds Boniface, II. 346; possibly identical with Redger, *ib.*
Lumby, Dr. J. R., edition of Bede's De Die Iudicii, p. cliv; *v.* Mayor.
Lundonia, Lundonia ciuitas,

London, relation of bishop of, to bishop of York defined, i. 29, p. 64 and note (cf. II. 52); on the Thames, ii. 3, p. 85; metropolis of the East Saxons, *ib.* and note; a great emporium, *ib.*; church of St. Paul built in, by Ethelbert, *ib.*; bishopric of, bought by Wine from Wulfhere, iii. 7, p. 141 and notes; Earconwald bishop in, iv. 6, p. 218 and note; Waldhere bishop of, iv. 11, p. 225 and note; Hædde consecrated by Theodore at, iv. 12, p. 227; Imma sold at, iv. 22, p. 251; Watling Street starts from, II. 20; synod of, condemns marriage within the third degree, II. 48; Canterbury substituted for, as metropolitan church, II. 52; church of St. Gregory in, p. cxxv; Iudicia of, cited, II. 138. Lundoniae episcopus, Mellitus, ii. 4, p. 88; ii. 7, pp. 93, 94; Ingwald, C. 745.

Lundonia urbs, Waldhere bishop of, iv. 11, p. 226.

Lundonienses, refuse to receive Mellitus, ii. 6, p. 93 and note.

Lundoniensis antistes, Aldwulf, v. 23, p. 350. Lund. ciuitas, bishop of, how to be appointed, i. 29, p. 63. Lund. ecclesia, Nothelm a priest of, Pref. p. 6 and note. Lund. episcopus, i. 29, p. 64. Lundonienses episcopi, Wine not reckoned among, II. 147.

Lupercalia, ceremonies of, transferred to Candlemas, II. 60.

Lupus, bishop of Troyes, sent with Germanus to help the Britons against the Pelagians, i. 17, p. 34 and notes; wakes Germanus to calm a storm, *ib.* and note; visits the tomb of St. Alban, i. 18; Severus a pupil of, i. 21, p. 40 and note; letters of Sidonius Apollinaris to, II. 32; churches dedicated to, II. 33; *v.* Germanus.

Lupus, bishop of Châlons-sur-Saône, II. 39.

Lupus, abbot of Ferrara, letter of, to Altsig abbot of York, p. clv note; to Hincmar, p. clvi note.

Luxeuil, Columban founder of, II. 83.

Lybicae partes, i. 1, p. 11.

Lyccidfeldensis antistes, Aldwine, v. 23, p. 350 and note.

Lyccidfelth, Lichfield, Ceadda's see at, iv. 3, p. 207 and note; Owine a monk at, p. xxv; Offa attempts to convert into an archbishopric, II. 57.

Lyons, *v.* Lugdonum.

Lyuoniensis episcopus, II. 70; *v.* Liuonia.

M.

Maban, a chanter brought by Acca from Kent to Hexham, v. 20, p. 331 and note (cf. II. 119); stays there twelve years, *ib.*

Mabon, Welsh saints called, II. 60.

Macedonia, length of day in, i. 1, p. 11.

Macedonius, heretic, Council of Constantinople directed against, iv. 17, p. 240 and note.

Maceriae, Mazeroëles in Ponthieu, Fursa dies at, II. 173.

Maelduib, an Irish monk, founder of Malmesbury, II. 225, 310; Aldhelm a pupil of, II. 309, 310; various forms of the name of, *ib.*; *v.* Mailduf urbs.

Maelduin, Irish name confused with Maelduib, II. 310.

Maeldum, Meaux, a city of Gaul, illness and vision of Wilfrid at, v. 19, pp. 328, 329 and notes; II. 320; *v.* Meldi.

Maelgwn, British king, said to have been present at Degsastan, II. 66.

Maelmin, ? Millfield, Mindrum, or Kirknewton, royal vill built at, ii. 14, p. 115 and note.

Maelmura, poem of, cited, II. 8.

Maeluma mac Baedain, present at battle of Degsastan, II. 66.

Maes-Garmon, near Mold, Flintshire, traditional scene of the Hallelujah victory, II. 34.

MAGDALEN COLLEGE, Oxford, owns MS. O_{17}, p. cxxiv.
MAGDEBURG, Norbert archbishop of, II. 290.
Magéo, Muigéo, Mayo, Colman builds a monastery at, for the English monks whom he had brought from Lindisfarne, iv. 4, p. 213 and note; still resorted to by the English in Bede's time, *ib.* p. 214 and notes; letter of Alcuin to English monks of, II. 210; Aedan *or* Edwin bishop of, *ib.*
MAGH BILE, *v.* Movilla.
MAGH BREGH, wasted by the Northumbrians, II. 260; extent of, *ib.*
MAGIC, *v.* Heathenism.
MAGNIFICAT, Bede on the, p. xiii note.
MAGNUM MONASTERIUM, Whitern called, II. 129.
MAGYARS, inroads of the, break up the Slavs, II. 128.
Mailduf urbs, Malmesbury, Aldhelm abbot of, v. 18, p. 320 and notes; a monk of, II. 309; MS. O_{11} possibly belonged to, p. cxxv note; date of, II. 149; Maelduib founder of, II. 225; Daniel said to have died and been buried at, II. 308; Faricius a monk of, *ib.*; Aldhelm buried at, II. 309; various forms of the name, II. 310, 311.
Mailronense monasterium, date of, II. 149; Cuthbert transferred from, to Lindisfarne, iv. 27, p. 270 and note.
Mailros, Melrose, on the Tweed, v. 12, p. 304; iv. 27, p. 269; Eata abbot of, *ib.*; iii. 26, p. 190 and note; v. 9, p. 297 (cf. II. 193); Boisil prior of, *ib.*; iv. 27, p. 269 and notes; Cuthbert enters, *ib.* and note; pp. xiii note, xxv; II. 148, 267; succeeds Boisil as prior, iv. 27, p. 269; II. 195; Drythelm enters, v. 12, pp. 304, 310 and notes (cf. p. xxx); Ethelwald abbot of, *ib.* and note; prior of, II. 297; R[adulphus] abbot of, II. 38; Cuthbert and Eata return to, II. 193; Chronicle of, its testimony to Bede, p. xliii note.
Mailrosense monasterium, Boisil prior of, v. 9, p. 297.
MAINZ, Lullus archbishop of, *v.* Lullus; Liutbert archbishop of, II. 249.
MAKERFIELD, Lancs., claims to be Bede's Maserfelth, II. 159.
MALACHIAS, St., Life of, by St. Bernard, p. cxxi.
MALCOLM CENNMOR, king of the Scots, II. 135.
MALGO, *v.* Maelgwn.
MALMESBURY, *v.* Mailduf urbs.
MALTBY, Edward, bishop of Durham, gives a cover for the Lindisfarne Gospels, II. 298.
Mamre collis, description of, v. 17, p. 319.
MAN, isle of, its extent, II. 40, 41, 94; attacked by Aedan mac Gabrain, II. 65; called Anglesey by W. M., II. 94; dedications to St. Ninian in, II. 129; *v.* Meuaniae insulae.
MANS, LE, MS. M probably came from, p. lxxxix.
Mansio Rendili, *v.* Rendlæsham.
MANSIONARIUS, duties of, p. xxvii note.
Mansiones filiorum Israel, Bede's letter on, v. 24, p. 358; *v.* Baeda.
MANUSCRIPTS, loan of, p. xix; theft of, *ib.* note; MS. Laud Greek, 35, used by Bede, p. liv; corruption of, pp. lv, lvi; II. 213; various hands in, p. lxxxiii note; one MS. corrected by another, pp. xix, lxxxiii, lxxxiv note; conflation of, pp. xcv, xcvi, cxiii.
'manus dare,' meaning of the phrase, II. 200, 205.
MAPONOS, Celtic Apollo, II. 60.
MARCELLINUS, Life of Swidbert by, spurious, II. 288, 291.
MARCELLINUS COMES, Chronicle of, used by Bede, II. 26.
Marcianus, joint emperor with Valentinianus, i. 15, p. 30 and note; i. 21, p. 41 and note; v. 24, p. 352.

Marcus euangelista, interpreter of St. Peter, v. 21, p. 337; establishes the apostolic Easter tradition at Alexandria, *ib.* and note; Bede's commentary on, v. 24, p. 358; *v.* Baeda.
MARCUS AURELIUS, *v.* Antoninus.
'MARE' = mere, II. 269.
Mare orientale, the North Sea, Ad Murum twelve miles from, iii. 22, p. 172.
MARGARET, St., wife of Malcolm Cennmor, puts down evil customs, II. 88; restores Iona, II. 135.
Maria, beata uirgo, iv. 20, p. 247 and note; church of, at Lichfield, iv. 3, p. 212; Ceadda buried near, *ib.*; church of, at Bethlehem, v. 16, p. 317; Wilfrid recovers by the intercession of, v. 19, p. 329; picture of, placed in St. Peter's church at Wearmouth, Hab. § 6, p. 369; treatise on the virginity of, p. cxx; monasteries dedicated to, at Bridlington and Jervaux, p. cxxi; *v.* Dei Genetrix.
MARIA, sister of Lazarus, type of the contemplative life, II. 69.
MARIANUS SCOTUS, on the date of Bede's De Temporum Ratione, p. cl; treats the Irish as quartodecimans, II. 114.
MARIS, bishop of Hardascir, letter of Ibas to, II. 232.
Maro (Virgil), iv. 20, p. 247; Bede's knowledge of, pp. lii note, liii; cited, II. 362.
MARSEILLES, *v.* Massilia.
MARTHA, sister of Lazarus, type of the active life, II. 69.
Martinus, Sanctus, John the archchanter taken to Tours because of his love to, iv. 18, p. 242 and note; date of death of, p. c; II. 43; said to have degenerated after he became a bishop, II. 68; church near Canterbury, of the Roman period, dedicated to, i. 26, p. 47 and note; not the seat of a bishopric, II. 43; probable scene of Ethelbert's baptism, II. 44; porticus of, in church of SS. Peter and Paul at Canterbury, ii. 5, p. 90; II. 42; Nynias' church at Whitern dedicated to, iii. 4, p. 133 and notes; sends masons to Nynias, II. 136; monastery of, at Rome, John the archchanter abbot of, iv. 18, pp. 241, 242; Hab. § 6, p. 369; Haa. § 10; death of, II. 43; popularity of, in Britain, *ib.*; Adelmar restored to life by intercession of, II. 295; prayers at the tomb of, II. 269; monastery of, at Tournai, pp. xx, xxi; chapel of, at Utrecht, II. 293; *v.* Turoni.
Martinus, papa, Synod of Rome under, iv. 17, p. 240 and note; iv. 18, p. 242 and note; sent to Constantinople, II. 321; dies in Crimea, *ib.*; Eugenius I consecrated during lifetime of, *ib.*
MARTINUS POLONUS, Chronicle of, p. cxiv.
Martyrium, meaning of the word, II. 91; *v.* Constantiniana ecclesia.
Martyrologium, Bede's, v. 24, p. 359; *v.* Baeda.
Maserfelth, Oswestry, Oswald slain by Penda at, iii. 9, p. 145 and notes; miracles wrought at, *ib.* pp. 145, 146 and notes (cf. II. 129).
Mass, *v.* Missa.
Massilia, Marseilles, Theodore and Hadrian come to, iv. 1, p. 203; St. Victor comes from, II. 18; seat of Arigius possibly at, II. 37; Serenus bishop of, II. 39, 360; monks of Auxerre sent to, for marbles, II. 239.
MATILDA, daughter of Otho II, her piety, II. 238.
MATILDA, the great countess of Tuscany, II. 240.
MATINS, *v.* Canonical Hours.
MATTHEW, St., called 'doctor gentium' by Bede, II. 220.
MAUGER, archbishop of Rouen, refused the pallium, II. 50.
MAUNDY THURSDAY, foot-washing on, p. xxvi; II. 238; origin of the name, *ib.*; consecration of chrism on, II. 383.

Mauricius Tiberius, emperor, i. 23. pp. 42, 43 and notes; i. 24, 28, 29, p. 64; i. 30, p. 66; i. 32, p. 70; ii. 1, p. 79.
Maximinianus, 'cognomento Herculius,' made joint emperor by Diocletian, i. 6 and note; orders Carausius to be killed, *ib.*; persecutes the Christians in the West, *ib.*
MAXIMINUS, St., MS. Phillips 1873 formerly belonged to abbey of, at Trèves, p. cxxxi.
Maximus, becomes tyrant in Britain, i. 9 and note; v. 24, p. 352 (cf. II. 23, 30); crosses to Gaul and slays Gratianus, *ib. ib.*; expels Valentinianus from Italy, i. 9; captured and slain at Aquileia, *ib.*
MAYO, *v.* Magéo.
MAYOR AND LUMBY, edition of Books iii and iv of H.E., pp. lxxxi note, lxxxiii, lxxxiv.
MAZARINE, BIBLIOTHÈQUE, MS. in, II. 295.
MAZEROËLES, *v.* Maceriae.
Meanuari, Meanuarorum prouincia, in Wessex, iv. 13, p. 230 and note; granted by Wulfhere to Ethelwalh of Sussex, *ib.* and notes (cf. II. 147).
MEAUX, *v.* Maeldum, Meldi.
MEDCAUT, Welsh name of Lindisfarne, II. 126.
Medeshamstedi, Peterborough, *q.v.*, in region of the Gyrwas, iv. 6, p. 218 and note; Sexwulf founder and abbot of monastery of, *ib.* and notes.
MEDGOET, Irish name of Lindisfarne, II. 126.
'meditari' = to study, II. 136, 218.
Mediterranei Angli, *v.* Angli Mediterranei.
MEDWAY, the, II. 80.
MEICEN, Welsh name of the battle of Hatfield, II. 116.
Meilchon, father of Bridius king of the Picts, iii. 4, p. 133.
MELANTIUS, bishop of Rouen, II. 40.
MELDANUS, Irish prelate, seen by Fursa in his vision, II. 171; translated to Péronne, *ib.*
Meldi, Meaux, Faro bishop of, iv. 1, p. 203 and note; Hildegar bishop of, II. 203; *v.* Maeldum.
Meleusippus, *v.* Gemini Martyres.
Mellitus, archbishop of Canterbury, sent by Gregory to aid Augustine, i. 29, p. 63; II. 39, 45, 78, 83 (cf. II. 390); letter of Gregory to Mellitus, abbas, i. 30, pp. 64–66 and notes; consecrated bishop of the East Saxons, ii. 3, p. 85 and notes; converts them, *ib.*; goes to Rome to consult Pope Boniface IV about the English Church, ii. 4, p. 88 and notes; called bishop of London, *ib.* (cf. II. 178); takes part in a Roman synod, the decrees of which he brings back to Britain, *ib.* and note; brings letters from Boniface to Laurentius and Ethelbert, *ib.* and note; expelled from Essex, iii. 22, p. 171; ii. 5, p. 91; goes to Kent to consult with Laurentius and Justus, *ib.*; retires to Gaul, *ib.* p. 92; ii. 6, p. 92; returns, *ib.* p. 93; the people of London refuse to receive, *ib.* and note; consecrates a church of the Virgin in the monastery of SS. Peter and Paul, *ib.* and note; succeeds Laurentius as archbishop, ii. 7, pp. 93, 94; rules well, *ib.* p. 94 and note; receives a letter from Boniface V, *ib.* and notes; II. 92; miraculously quells a fire in Canterbury, *ib.* and notes; suffers from gout, *ib.* and note; of noble birth, *ib.* and note; his death, *ib.* p. 95 and note; buried in the church of SS. Peter and Paul, *ib.*; probably did not receive the pallium, II. 79; mentioned in the Stowe Missal, II. 81, 82; wrongly said to have gone to Rome in 615, II. 84; chronology of life of, II. 88.
MELROSE, *v.* Mailros.
MELTON, William of, *v.* William.
'memoria' = tomb, II. 305.
MENNA, bishop of Toulon, II. 39.

MEON, EAST and WEST, and MEONSTOKE, Hants, derived from the Meanwari, II. 225.

MERCIA, genealogy of kings of, p. cxv; church-building in, II. 123; obscurity of bishops of, II. 185; question of division of diocese of, II. 216, 222, 245, 246; alleged dependence of Wight upon, II. 228; written law first introduced into, by Offa, II. 87; *v.* Lindissi.

Mercii, converted by Cedd and Ceadda, Pref. p. 7 and note; materials for history of, derived by Bede from monks of Lastingham, *ib.*; of Anglian origin, i. 15, p. 31; Penda of the royal race of, ii. 20, p. 124 and note; army of, ravages Northumbria and besieges Bamborough, iii. 16 and notes; converted after the death of Penda, v. 24, p. 354; Wilfrid an exile in the regions of, v. 11, p. 302; identical with the Suthumbri, II. 30; Ethelflæd lady of, and Ethelred alderman of, II. 158; bishops of, have no fixed see, II. 178. Merciorum antistes, Sexwulf, iv. 12, p. 228. Merc. dux, Penda, iii. 18. Merc. episcopus, Diuma, iii. 21, p. 171; Wynfrid, iv. 6, p. 218 and notes; Sexwulf, iv. 12, p. 229 and note. Merc. gens, battle of the Idle fought on the borders of, ii. 12, p. 110 and note; idolaters under Penda, ii. 20, p. 125; arrayed against Oswy, iii. 14, p. 154; attack the East Angles, iii. 18 and note; converted at the death of Penda, iii. 24, p. 179; Oswy rules for three years, *ib.* p. 180; Immin, Eafa, and Eadbert, duces of, rebel against Oswy, *ib.* and notes; bishopric of, held by Trumhere, Jaruman, Ceadda, and Wynfrid, *ib.* and note; by Ceadda, iv. 3, p. 207; Ethelred ruler of, for thirty-one years, v. 24, pp. 355, 356 and note. Merc. primates, murder their queen, Osthryth, v. 24, p. 355. Merc. prouincia, Egfrid a hostage in, iii. 24, p. 178 and note; Diuma first bishop in, *ib.* p. 179 and notes; Wulfhere king of, iv. 3, pp. 206, 212; Wynfrid bishop of, *ib.*; iv. 5, p. 215; Ethelwalh of Sussex baptized in, iv. 13, p. 230 and note; vision of a royal thane in, v. 13, pp. 311–313 and notes; Tatwin belongs to, v. 23, p. 350 and note; Aldwine bishop of, in 731, *ib.* and note. Merc. regina, Osthryth, iii. 11, p. 148; v. 24, p. 355; Cynwise, iii. 24, p. 178 and note. Merc. regnum, held by Cenred, v. 19, p. 321 and note; Ceolred succeeds to, *ib.* p. 322 and note; Offa acquires, C. 757. Merc. rex, Cearl, ii. 14, p. 114 and note; Penda, ii. 20, p. 124 and note; iii. 7, p. 140; iii. 9, p. 145; iii. 17, p. 160; iii. 24, p. 177; Wulfhere, iii. 7, p. 141 and note; iii. 30; v. 24, p. 354 and note; Ethelred, iv. 12, p. 228 and note; iv. 21; Ethelbald, v. 23, p. 350 and note; v. 24, p. 356; C. 740, 757; Cenred, v. 24, p. 356; Ceolred, *ib.*; Cenulf, II. 53; Offa, II. 20, 57; Eowa, II. 152; *v.* Mercinenses, Sundarangli.

Mercii Aquilonares, extent of, iii. 24, p. 180; separated from the Southern Mercians by the Trent, *ib.*

Mercii Australes, extent of, iii. 24, p. 180; kingdom of, granted by Oswy to Peada, *ib.* and note.

Mercinenses, Ethelred king of, iv. 17, p. 239 and note; *v.* Mercii.

MEREDYTH, James, perhaps owned MS. Bu_2, p. cxx.

Meridiani Saxones, *v.* Sax. Mer.

MERLIN, on the kings of England, p. cvii; prophecies of, II. 279.

MEROVINGI, origin of the name, II. 88.

MERTON COLLEGE, OXFORD, owns

MS. O_{15}, p. cxxv; MS. M of Bede's Ep. to Egbert, p. cxli.
MESSANA, Felix bishop of, II. 47.
METHODIUS, Jerome's translation of, pp. cxviii, cxix.
Metrica Ars, Bede on, v. 24, p. 359; v. Baeda.
METZ, Aigulfus bishop of, II. 40.
Meuaniae insulae, Anglesey and Man, *q. v.*, islands of the Britons between Britain and Ireland, ii. 5, p. 89; reduced by Edwin, *ib.*; ii. 9, p. 97 and note (cf. II. 114); description and dimensions of, *ib.* and notes; II. 40, 41.
Michahel, archangelus, cemetery of, near Hexham, v. 2, p. 283; appears to Wilfrid, v. 19, p. 329; cf. II. 315.
Middilangli, iii. 21, p. 169 and note; v. 24, p. 354; retain their separate existence under Mercia, II. 176; *v.* Angli Mediterranei.
MILAN, letter of Gregory I to clergy of, II. 62; archbishops of, Anselm V, II. 51; Asterius, II. 142; Benedictus Crispus, II. 281.
MILDRED, St., monastery of, in Thanet, II. 219; Life of, II. 41.
MILED, sons of, colonise Ireland, II. 125.
'militia caelestis,' of the monastic life, II. 180, 181, 356, 362.
MILLES, Jeremiah, dean of Exeter, former owner of MS. A_2, p. cxxiii.
MILLFIELD, near Wooler, Northumberland, equated by Camden with Maelmin, II. 105.
MINDRUM, Northumberland, equated by Moberly with Maelmin, II. 105.
'ministerium' = 'comitatus,' II. 164.
MIRACLES, Bede's view of, p. lxv note; mediaeval, pp. lxiv, lxv; II. 269; tendency to heighten miraculous element, p. xlvi; II. 277, 278.
MISCHNA, meaning of term, II. 387.
Missa, first use of the term, II. 44; masses for the dead, pp. xxvii, xxviii, lxxii, lxxvi, clx, clxiii; iv. 22; v. 14 *ad fin.*; II. 387.
'mittere' = 'mettre,' to put, II. 124, 166.
MOBERLY, Rev. George, his edition of Bede's H. E., p. lxxxii; of Bede's Hist. Abb., p. cxxxix; of Bede's Ep. to Egbert, p. cxlii.
MOESIA, Upper, Constantine the Great born in, II. 21.
MOGH, *v.* Leth Mogha.
MOINENN, Irish name of Nynias, II. 128.
MOLD, Flintshire, traditional scene of Hallelujah victory near, II. 34.
MOMMSEN, Theodor, his testimony to Bede, pp. xlv, xlvi note.
MONASTERIES, pueri nutriti, oblati, in, p. ix note; II. 378; reception of strangers in, p. xiii; life in, p. xvii; schools in, *v.* Schools; libraries in, *v.* Libraries; scriptoria of, p. xx; scribes and illuminators in, pp. xx, xxviii note; organisation of, pp. xxiv ff.; manual labour in, p. xxv; II. 76, 209, 299, 362; medicine practised in, p. xxv; canonical hours in, pp. xxv, xxvi; siesta allowed in, p. xxvi; reception of novices in, *ib.*; dormitory of, II. 219, 250, 362; infirmary of, p. xxvii; II. 197; prayers for dying and dead in, pp. xxvii, xxviii; confraternity of prayer between, p. xxvii note; mutual hospitality between, p. xxviii; hospice and 'praepositus hospitum' in, p. xxviii; II. 272; discipline of, under abbot and prior, pp. xxviii, xxix; chapters of, pp. xxix, xxx note; iii. 5, p. 137 and note; asceticism in, pp, xxx–xxxii; decline of, pp. xxxii, xxxiv, xxxv; discord in, p. xxxii; friendships in, p. xxxiii; rise of false, p. xxxiv; II. 385, 386; power of abbot in, pp. xxviii, xxix; abbots of,

chosen for birth, p. xxxv; II. 186; size of Celtic, II. 77; decree against molestation of, by bishops, p. cvi; bishops in Irish Church attached to, II. 126, 133, 134, 213; organisation of Irish Church based on, II. 133–135 (cf. II. 178, 180, 285, 385); double monasteries for men and women, II. 150; professors in, II. 161, 197; exemption of, from episcopal jurisdiction, II. 213; episcopal visitation of, II. 385, 386; monastic lying, system of, II. 167; rigour of communistic rule in, II. 245, 387, 388; bells in, II. 248; plan of Irish, II. 259; extravagance of dress in, *ib.*; disorders in, II. 258, 259; dispersal of inmates of, II. 262; clan system in Irish, *ib.*; hereditary tendencies in English, II. 262, 263, 275, 363, 386; use of Psalter in, II. 270; violation of, by Ceolred and Osred, II. 306; indiscriminate adoption of monastic life, II. 343; election of abbot in, II. 363; resignation of abbot in, II. 366; ignorance of Latin in, II. 366, 380; forms for benediction of abbot of, II. 369; connexion of northern sees with, II. 384; scheme of Bede for connecting episcopal jurisdiction with, II. 384, 385; early Jerusalem church regarded as a monastery, II. 387, 388; compulsory entrance into, II. 221, 306, 331, 340, 347; plague in, *v.* Plague.

Monk, General, joins in restoring Charles II, p. cxxii.

Monks, forbidden to practise medicine, p. xx note; early unpopularity of, in Northumbria, II. 194; ordered to wear wool, II. 238; treatment of renegade, II. 386.

Monkton, near Jarrow, Co. Durham, traditional birth-place of Bede, p. ix note.

Monmouth, Geoffrey of, *v.* Geoffrey.

Monophysitism, origin and history of, II. 230.

Monothelitism, Honorius I infected with, II. 110; John IV opposes, II. 112; Theodore wrongly suspected of, II. 203; holds the Council of Hatfield against, II. 230; history, importance, and condemnation of, II. 230, 234.

Mons Badonicus, *v.* Badonicus Mons.

Mons Oliuarum, *v.* Oliuarum Mons.

Mons Uilfari, *v.* Uilfaræsdun.

Monte, Robertus de, *v.* Robert.

Monte Casino, Niridanum near, II. 202; MSS. belonging to the monastery of, pp. ci, clv.

Mont St. Michel, Robert abbot of, p. clv note.

Monumenta Historica Britannica, edition of Bede's H. E. in, pp. lxxxi, lxxxii.

Moon, influence of the, II. 275.

Moore, John, bishop of Ely, former owner of MS. M, p. lxxxix.

Mopsuestia, Theodore bishop of, II. 232.

Moryni, Moriani, i. 1, p. 9 and note; Caesar comes to, i. 2, p. 13 and note; shortest passage to Britain from, *ib.*

Mosaica Lex, St. John's observance of, cited, iii. 25, pp. 185, 186 and notes.

Moses, Moyses, v. 21, p. 334; Hab. § 9 and note; Haa §§ 6, 39 and note; Ee. § 7, p. 411 (cf. *ib.* § 9, p. 412); succeeded by Joshua, p. xv; II. 367; example of, cited, p. liii; II. 61; 'Moses' Lent,' II. 198; Mosi Lex, v. 21, p. 334; Mosi Pentateuchus, Bede's chapters of readings on, v. 24, p. 358.

Movilla, *or* Magh Bile, Co. Down, Ireland, II. 113.

Mounth, the, separates the Northern and the Southern Picts, II. 127; called Brittaniae dorsum, II. 331.

Muigéo, *v.* Magéo.

Muirchu Maccu-Machtheni, notes

of, in Book of Armagh, II. 25.
MUL, brother of Cædwalla, joins in the conquest of Wight, II. 228; set up by Cædwalla as king in Kent, II. 265.
Murum, ad, *v.* Ad Murum.
MYRDDIN, *v.* Merlin.
MYTHS, classical, transferred to hagiology, p. lxiv; II. 18, 60.

N.

Naiton (Nechtan), king of the Picts, son of Derile, succeeds his brother Brude, II. 331; sends envoys to Ceolfrid, abbot of Wearmouth, v. 21, pp. 332, 333 and notes; asks for architects, *ib.* p. 333 and notes (cf. II. 101); letter of Ceolfrid to, on the Easter and tonsure questions, *ib.* pp. 333–345 and notes; his joy at the receipt of it, *ib.* pp. 345, 346 and note; orders the adoption of the Roman Easter and tonsure in his kingdom, *ib.* p. 346; expels the Columbite clergy for not conforming, II. 331; dethroned, restored, defeated, and dies, *ib.*
NAMUR, MS. of H. E. belonging to, pp. lxxxvi–lxxxviii.
NAPLES, *v.* Neapolis.
NARBONNE, the Saracens establish themselves at, II. 339.
NATALIUS, a heretic bishop, legend of, II. 89.
NATIONAL UNITY, influence of the Church on, II. 200, 205, 211; slow growth of feeling of, II. 155, 225, 227.
Natura Rerum, Bede on, v. 24, p. 359; *v.* Baeda.
NATURES, Humphrey, monk of Peterborough, and rector of Paston, perhaps owned MS. O_2, p. cxix.
NATURES, Humphrey, monk of Peterborough, formerly owned MS. Gough Missal, 47, p. cxix.
Neapolis, Naples, Niridanum near, iv. 1, p. 202.
NECHTAN, *v.* Naiton.
NECHTANSMERE, Dunnichen Moss, Forfarshire, Egfrid slain at, p. xxxiii; II. 261, 301.
Neemias, Bede's commentary on, v. 24, p. 358; *v.* Baeda; chapters of readings on, *ib.*; example of, cited, p. xxxv; II. 381, 382.
NENDRUM, Co. Down, Cronan Bec bishop of, II. 112.
NENNIUS, MSS. of, pp. cxviii, cxxi; cited, II. 7, 8, 13, 16, 24, 25, 64, 141, 152, 182–184; his theory of the origin of the Scotti, II. 8; his version of the coming of the Saxons, II. 27; of the baptism of Edwin, II. 100, 101; De la Borderie on, II. 27, 28; name Nennius equated with Nynias, II. 128.
'nepos' = nephew, II. 141, 244.
Nero, emperor, succeeds Claudius, i. 3; nearly loses Britain, *ib.*; Vespasian reigns after, *ib.*; his persecution of the Christians, i. 6.
Nestorius, heretic, Councils of Ephesus and Chalcedon against, iv. 17, p. 240 and notes (cf. II. 230).
NETHINIM, equated by Bede with subdeacons, p. cxlv note.
NEWARK, equated by some with Tiowulfingacæstir, II. 109.
NEWARK, Henry of, *v.* Henry.
NEWBURGH, William of, *v.* William.
NEWCASTLE-ON-TYNE, Edward Balliol does homage to Edward III at, p. cvii.
NEW COLLEGE, OXFORD, owns MS. O_{18}, p. cxiv.
Nicaea, Council of, against Arius, iv. 17, p. 240 and note.
NICCOLÀ PISANO, and the renaissance, II. 240.
Nicenum Concilium, Nicena Synodus, condemns Arianism, i. 8 and note; its decision on the Paschal question, ii. 19, p. 122; iii. 25, p. 186 (cf. p. xl note; II. 190, 201, 349, 350 note).
NICOLAS I, pope, rebukes Hincmar, archbishop of Rheims, II. 52; letter of, to Ado, archbishop of Vienne, II. 212.

NICOLAS, prior of Worcester, letter of, to Eadmer, II. 140, 224.
NICOSTRATUS, a saint, II. 91.
Nidd, fluuius, the Nidd, Yorkshire, synod on, under Osred about Wilfrid, v. 19, p. 329; II. 306, 320.
NIDUARI PICTS, *or* Picts of Galloway, II. 128.
NIHTRED, *v.* Uictred.
Nineuitae, example of, cited, iv. 25, p. 262.
Niridanum, near Naples, iv. 1, p. 202 and note; Hadrian abbot of monastery of, *ib.* and note.
NISSA, Upper Moesia, Constantine the Great born at, II. 21.
NOAH, pedigree of descendants of, p. cxxiii.
NOBILITY of birth and nobility of mind, II. 90, 91; meaning of nobility of birth in Bede, II. 356; growth of nobility by service, *ib.*
NOKE, origin of the name, II. 103.
NOLA, Paulinus of, *v.* Paulinus.
NOON, origin of the name, II. 139.
NORBERT, archbishop of Magdeburg, II. 290.
Nordanhymbri, royal race of, descended from Ida, v. 24, p. 353; materials for history of, partly derived by Bede from Albinus and Nothelm, partly from oral testimony, partly from personal knowledge, Pref. pp. 6, 7; of Anglian origin, i. 15, p. 31; name applied to tribes north of the Humber, *ib.* and note; ii. 5, p. 89; ii. 9, p. 97; districts of, ravaged by Penda, iii. 16 and notes; Tuda succeeds Colman in pontificate of, iii. 26, p. 189; Wilfrid holds the bishopric of, iv. 3, p. 206; II. 323; Incuneningum a district of, v. 12, p. 304 and note; Ethelbald devastates a part of, C. 740; II. 342. Nordanhymbrorum dux regius, Bertred, v. 24, p. 355. Nord. ecclesia, ruin of, after the battle of Hatfield, ii. 20, p. 125. Nord. ecclesiae, custom of, during the episcopate of the Scotti, iii. 26, p. 191 and note; Aeddi teaches chanting to, iv. 2, p. 205. Nord. gens, Edwin king of, ii. 5, p. 89; ii. 9, p. 97; divided into Deiri and Bernicii, iii. 1, p. 127 and note; converted by Paulinus, ii. 9, p. 97 and note; Paulinus bishop of, v. 24, p. 353; zeal of, for baptism, ii. 14, pp. 114, 115 and note; Eanfled the first of, to be baptized, ii. 9, p. 99; conversion of, made known to Pope Honorius, ii. 17, p. 118; devastation of, after the battle of Hatfield, ii. 20, p. 125; Wilfrid bishop of, iv. 5, p. 215; bishops placed over, in Wilfrid's place, iv. 12, p. 229 and notes; Oswald at the head of, iv. 14, p. 234; Aldfrid rules, v. 1, p. 282; many in, adopt the monastic life, v. 23, p. 351 and note; Ceadda and Wilfrid consecrated bishops of, v. 24, p. 354. Nord. prouincia, frequently visited by Sigbert of Essex, iii. 22, p. 171; and by Cedd, iii. 23, p. 174; Cedd dies and is buried in, *ib.* p. 176; ravages of the plague in, iii. 27, p. 192; II. 195; Oswy king of, iii. 29, p. 196; Heiu the first in, to take the veil, iv. 23, p. 253; Wilfrid bishop of the whole of, v. 19, p. 326; II. 323; four bishops of, in 731, v. 23, p. 350 and notes (cf. II. 129); Ceolwulf king of, in 731, *ib.*
Nord. prouinciae (*i. e.* Bernicia and Deira), ravaged by Cædwalla, iii. 1, p. 128. Nord. regnum, Cenred succeeds Osred in, v. 22, p. 346 and notes.
Nord. rex, Edwin, ii. 5, p. 89 and note; Oswald, *ib.* and note; iii. 7, p. 139; iii. 9, p. 144; Oswy, iii. 21, p. 169; iv. 1, p. 201; iv. 5, p. 214 and note; v. 24, p. 354; Egfrid, iv. 26, p. 266; v. 24, p. 355; Aldfrid, v. 18, p. 320; v. 19, p. 329; v. 24, p. 356; Osric, v. 23, pp. 348, 349 and notes; Osred, v. 24, p. 356; Alfwold, II. 150; *v.* Ambrones, Humbrenses, Hym-

bronenses, Northumbri, Transhumbranus, Ultra-Umbrenses, Umbrensis.
NORFOLK, one of the divisions of East Anglia, II. 108, 168.
NORHAM, Northumberland, body of Ceolwulf translated to, II. 340.
NORTHUMBRI, Egbert called bishop of the, II. 285; *v.* Nordanhymbri.
NORTHUMBRIA, importance of, and of its monasteries, p. xi notes; threatened by Picts, p. xxxiv; II. 206, 385; converted by monks from Iona, p. xviii; asceticism of Church of, p. xxx; Irish influence on Church of, *ib.*; p. clvii; decline of, in Bede's time, pp. xxxiii, xxxiv; II. 343; pedigree of kings of, p. cvi; temples in, destroyed, II. 58; written law not adopted in, II. 87; alliance of, with Kent, II. 117; church-building in, II. 123; relations of, to Picts and Dalriadic Scots, II. 346; *v.* Lindissi.
NORWICH, East Anglian see removed to, II. 108; bishops of, Henry Despenser, p. cxxvii; Herbert Losinga, II. 147.
'NOTARIUS' = shorthand writer, p. xx note.
NOTATIONES DE SANCTIS, p. cxxvi (cf. p. cxxviii).
Nothelmus, a priest of the Church of London, Pref. p. 6; brings presents and letters from Albinus to Bede, I. 3; Pref. p. 6; visits Rome, *ib.* and note; brings documents for Bede from the Roman archives, *ib.* and note (cf. II. 45); consecrated archbishop (of Canterbury), C. 735; dies, C. 739; succeeded by Cuthbert, C. 740; Bede's De Templo and In Libros Regum dedicated to, p. xlix note; II. 2; faulty MS. belonging to, p. lv note; chronology of his life, II. 3; furnishes Bede with information, II. 13, 14, 28; St. Boniface sends to, for a copy of Gregory's Responsa, II. 45, 47.
NOUA FORESTA, death of William II in, II. 29.
Nouum Testamentum, Bede's chapters of readings on, v. 24, p. 358; *v.* Baeda.
NOVICES, *v.* Monasteries.
Numbers, book of, cited, v. 21, p. 335.
NUMBERS, tendency to corruption of, in MSS. p. lvi; symbolism of, pp. lx, lxi note; II. 334, 356.
NUNS, as copyists, p. xx note.
NURSLING, Hants, Winbert abbot of, II. 371.
Nynias, a Briton, instructed at Rome, iii. 4, p. 133 and note; evangelises the Southern Picts, *ib.* and notes (cf. II. 76); his see at Whitern, *ib.* and notes; builds a church of stone, where he is buried, *ib.* and notes; date of, II. 128; Ailred's Life of, II. 128, 129; probably a Strathclyde Briton, II. 128; Irish traditions about, *ib.*; Irish name of, *ib.*; dedications to, *ib.*; corruptions of name of, II. 129; verses on, by scholars of York, *ib.*

O.

OBLATA, II. 270.
'obsequium,' = escort, train, II. 19, 331; used of the solemn foot-washing, II. 238.
Occidentales Saxones, *v.* Saxones Occidentales.
Octa, son of Oeric, ii. 5, p. 90.
ODO, archbishop of Canterbury, translates what he believed to be the body of Wilfrid to Canterbury, II. 328; Dunstan's homage to, II. 377.
ODO, abbot of the monastery of St. Martin's, Tournai, a great scribe, pp. xx, xxi.
ODOACER, overthrows the Western Empire, II. 35.
OEDIPUS, myth of, transferred to hagiology, II. 18.
Oengus, king of the Picts, Cuthred of Wessex rises against, C. 750 and note; his tyranny and death, C. 761; son of Fergus,

II. 346; joins Eadbert against Dumbarton, *ib.*

Oeric, cognomento Oisc, son of Hengist, ii. 5, p. 90.

Offa, an unknown chief of Lindsey, II. 217.

Offa, son of Sighere king of the East Saxons, v. 19, p. 322 and note; resigns his position and goes to Rome, *ib.* and notes; becomes a monk and dies there, *ib.* and note; succeeded by Selred, II. 314; said to have wished to marry a daughter of Penda, *ib.*; wrongly made king of the East Angles, II. 217.

Offa, son of Ethelfrid, II. 99.

Offa, king of the Mercians, expels Beornred, and seizes the kingdom, C. 757; II. 342; traditional founder of St. Alban's, II. 20; attempts to make Lichfield an archbishopric, II. 57; the first to introduce written law into Mercia, II. 87; his dyke, II. 152; adorns Oswald's tomb, II. 155; Eanwulf grandfather of, II. 341.

Oftfor, bishop of the Hwiccas, studies under Hild at Hartlepool and Whitby, iv. 23, p. 254; goes to Kent and studies under Theodore, *ib.* pp. 254, 255; thence to Rome, *ib.* p. 255; returns to Britain and goes to the Hwiccas, *ib.* and note; made bishop of the Hwiccas, *ib.* and note; consecrated by Wilfrid, *ib.*; II. 319; spurious grant of Ethelred to, II. 154; date of death of, II. 246; succeeded by Egwin, *ib.*

Oiddi, presbyter, assists Wilfrid in the evangelisation of Sussex, iv. 13, p. 230.

Oidiluald (Ethelwald), son of Oswald, opposed to Oswy, iii. 14, p. 154 (cf. II. 179); king of the Deiri, iii. 23, p. 174 and notes (cf. II. 120); gives Cedd land for the foundation of a monastery at Lastingham, *ib.* pp. 174, 175 and notes; has Cedd's brother Caelin as his chaplain, *ib.* p. 175 and note; summons Cedd to him, *ib.* p. 176; acts as guide to the Mercians against Oswy, iii. 24, p. 178 and note; remains neutral in the battle of the Winwæd, *ib.*; II. 179; possibly set up by Penda, *ib.*; succeeded by Alcfrid, II. 189.

Oidiluald (Ethelwald), presbyter, a monk of Ripon, v. 1, p. 281; succeeds Cuthbert as anchorite of Farne, *ib.* and note; miracle wrought by, *ib.* pp. 281, 282; dies in Farne, and is buried in Lindisfarne, *ib.* p. 282 and note; fate of his relics, II. 272; succeeded by Felgeld, II. 273.

Oil, calms the sea, II. 165.

Oisc, cognomentum of Oeric, ii. 5, p. 90; kings of the Cantuarii called Oiscingas from, *ib.* and note.

Oiscingas, patronymic of the Kentish kings, ii. 5, p. 90 and note.

Oisin, Oissene, Irish forms of the name Oswine, II. 163.

Oisin, *or* Ossian, son of Finn mac Cumail, II. 163.

Oliuarum Mons, description of, v. 17, pp. 318, 319.

'olosericus,' II. 362.

Omeliae, Bede's two books of, v. 24, p. 358; *v.* Baeda.

Ondred, Andred, Cædwalla takes refuge in, II. 228.

Ongendus, king of the Danes, Wilbrord attempts to convert, II. 290; identified with Ongentheow in the Beowulf, *ib.*

Ongentheow, *v.* Ongendus.

Önguls-ey, Icelandic name of Anglesey, II. 94.

opobalsamum, iii. 8, p. 144 and note.

Oppidum Uiltorum, *v.* Uiltaburg.

Orcades insulae, at the back of Britain, i. 1, p. 9; added to the Roman empire by Claudius, i. 3 and notes; v. 24, p. 352; Saxons defeated at, by Stilicho, II. 10, 13; basis of attacks on Britain, II. 13, 14; Picts said to have occupied, II. 13; attacked by Aedan mac Gabrain,

and by Brude, II. 13, 14; seat of a Scandinavian power, II. 14; called 'Organae,' *ib.*; said to have been subject to Edwin, II. 86; king of, said to have been present in battle of Hatfield, II. 116.

ORDERICUS VITALIS, born at Attingham *or* Atcham-on-Severn, II. 193.

ORGANAE, *v.* Orcades.

ORIEL COLLEGE, OXFORD, MS. belonging to, p. clvi note.

Orientales, equinox fixed by, v. 21, p. 339 and note.

Orientales Angli, *v.* Angli Orientales.

Orientales Saxones, *v.* Saxones Orientales.

ORIGEN, heretical, pp. li, lii note; influence of, on patristic exegesis, p. lvi note; his Hexameron, II. 7.

ORLEANS, bishops of, Prosper, II. 32; Theodulf, II. 282; importance of school of, p. xx note; a body of Alani settled at, II. 34; Theoderic king of, II. 39.

OROSIUS, extracts from, p. cxviii; used without acknowledgement by Bede, p. xxiv note (cf. II. 12); Bede corrects an error of, II. 13.

Orthographia, Bede on, v. 24, p. 359; *v.* Baeda.

'ÓSAIC,' II. 238.

Osfrid, son of Edwin by his first wife Cwenburg, ii. 14, p. 114 and note; baptized, *ib.*; father of Yffi, *ib.* and note; slain in the battle of Hatfield, ii. 20, p. 124 and note.

OSFRITH, 'praefectus in Bromnis,' Wilfrid in custody of, II. 325.

OSGUID, *v.* Oslac.

OSHERE, king of the Hwiccas, II. 247.

OSLAC, *or* Osguid (Oswith), son of Ethelfrid, II. 99.

OSLAF, son of Ethelfrid, II. 99.

Osred, king of the Northumbrians, succeeds his father Aldfrid, v. 18, p. 320 and note; Hædde dies in the reign of, *ib.* and note; Cenred of Mercia resigns in the fourth year of, v. 19, p. 321 and notes; synod on the Nidd about Wilfrid under, *ib.* p. 329; Abbot Hadrian dies in fifth year of, v. 20, p. 330 and note; slain and succeeded by Cenred, v. 22, p. 346 and note; v. 24, p. 356; II. 337; exchanges land with Ceolfrid, Hab. § 15, p. 380 and note; his viciousness and tyranny, II. 306, 314; attacks on the Church date from, II. 314, 386.

Osric, son of Aelfric, succeeds his cousin Edwin in Deira, iii. 1, p. 127 and notes; converted by Paulinus, *ib.* (cf. II. 103); relapses into paganism, *ib.* (cf. II. 18); slain by Cædwalla, *ib.* p. 128 and notes; not reckoned in list of kings, *ib.* and notes (cf. iii. 9, p. 145); father of Oswin, iii. 14, p. 154 and notes.

Osric, king of the Hwiccas, iv. 23, p. 255 and note; founder of St. Peter's monastery, Gloucester, p. cxiv; doubtful charter of, II. 215, 246, 247; probably son of Eanfrid, *ib.*; wrongly identified with Osric of Northumbria, *ib.*; II. 338.

Osric, king of the Northumbrians, succeeds Cenred, v. 23, p. 348 and note; Witred of Kent dies in his seventh year, *ib.*; names Ceolwulf as his successor, *ib.* p. 349 and note; dies, *ib.* and note; v. 24, p. 356; wrongly identified with Osric of the Hwiccas, II. 247, 338; said to have been concerned in the slaying of Osred, II. 336; question as to his father, II. 337, 338.

OSSIAN, *v.* Oisin.

Osthryd, queen of the Mercians, daughter of Oswy, wife of Ethelred of Mercia, iii. 11, p. 148 and note; translates the bones of her uncle Oswald to Bardney, *ib.* and notes; a great benefactor of that monastery, *ib.*; sojourns there, *ib.* p. 149; receives there a visit from Abbess Ethelhild,

ib.; sister of Egfrid and Ælfwine, iv. 21 and notes; II. 326; causes the expulsion of Wilfrid from Mercia, *ib.*; murdered by the Mercian nobles, v. 24, p. 355; II. 154.

Osuald, king of the Northumbrians, son of Ethelfrid, II. 99, 124; Rex Christianissimus, ii. 5, p. 89 and note (cf. iii. 9, p. 144); extent of his power, *ib.* and notes; sixth of the seven great English kings, *ib.* and notes; Oswy brother of, *ib.*; completes the church of St. Peter at York, ii. 14, p. 114; ii. 20, p. 125; Eadfrid murdered by Penda in his reign, *ib.* and note; Edwin's son and grandson sent to Gaul for fear of, *ib.* p. 126 and note; II. 116; reigns of Osric and Eanfrid reckoned as part of his reign, iii. 1, p. 128 and notes (cf. iii. 9 *ad init.*); slays Cædwalla at Denisesburn, *ib.* and notes; cross erected by, at Hefenfelth before the battle, iii. 2, pp. 128–131 and notes; the monks of Hexham celebrate the eve of his obit there, *ib.* p. 129 and notes (cf. II. 138); sends for a bishop to the elders of the Scotti, iii. 5, pp. 136, 137 and notes; iii. 3, p. 131 and note; himself converted while in exile, *ib.* and note; grants Lindisfarne as a see, *ib.* p. 132 and notes; acts as interpreter to Aidan, *ib.* and notes (cf. p. xliv); provinces of the Angli ruled by, *ib.* (cf. II. 86); well acquainted with the language of the Scotti, *ib.* and note; II. 165; instructed by Aidan, iii. 6, p. 137; all nations and provinces of Britain subject to, *ib.* p. 138 and note; anecdote of his charity, *ib.* and notes; his hands preserved as relics at Bamborough, *ib.* and notes; unites the provinces of Bernicia and Deira, *ib.* and note (cf. II. 120); nephew of Edwin by his sister Acha, *ib.* p. 139 and note; godfather and son-in-law of Cynegils, iii. 7, p. 139 and notes; joins in granting Dorchester to Birinus, *ib.* and note; length of his reign, iii. 9, p. 144 and notes; slain by Penda at Maserfelth, *ib.* p. 145 and notes; v. 24, p. 354; his age, iii. 9, p. 145 and note; miracles wrought on the spot, *ib.* pp. 145, 146 and notes; and by dust taken from it, iii. 10 and note; his bones translated to Bardney by Osthryth, queen of the Mercians, iii. 11, p. 148 and notes; the monks at first refuse to receive them, *ib.* and note; a divine light shines above them, *ib.* pp. 148, 149 and note; they are enshrined, *ib.* p. 148 and note; miracles wrought through the water in which they had been washed, *ib.* pp. 148–150 and notes; had ruled over Lindsey, *ib.* p. 148 and note; a boy cured of fever at his tomb, iii. 12, pp. 150, 151 and notes; his devotion, *ib.* p. 151 (cf. p. xxvi note); his dying prayer, *ib.* and note; his head and hands impaled by Penda, *ib.*; rescued by Oswy, *ib.* p. 152 and note; his head buried at Lindisfarne, his hands at Bamborough, *ib.* and note; his fame in Britain, Germany, and Ireland, iii. 13, p. 152, and note (cf. II. 228); relics of, in Frisia, *ib.*; miracle wrought in Ireland by wood from the stake on which his head was set, *ib.* pp. 152–154; succeeded by his brother Oswy, iii. 14, p. 154 and notes; father of Ethelwald, *ib.*; iii. 23, p. 174 and note; iii. 24, p. 178; plague at Selsey stayed by intercession of, iv. 14, pp. 234, 235 and notes; his obit entered in the 'annale' of Selsey, *ib.* p. 235 and note; his exile in Iona, II. 99; MS. O_3 probably belonged to a monastery dedicated to, p. cxviii note; lections on, p. cxix; I. 428–431; Life of, by Reginald of Durham,

p. cxxxvii, II. 161; by Drogo, II. 142, 161; by Capgrave, *ib.*; Saga of, *ib.*; his election as king, II. 121; date of his *de facto* accession, *ib.*; relates to Seghine of Iona his vision of St. Columba before the battle of Denisesburn, II. 121, 122; battle against, in 638, II. 152; the first English martyr and worker of miracles, II. 153; fate of his relics, II. 141, 157. 158; cultus of, on the Continent and in Ireland, II. 158–160; churches dedicated to, in Britain, II. 159; confused with Aldfrid, *ib.*; Edith, wife of Otho I, wrongly described as descendant of, II. 160; plague in reign of, II. 195.

Osuini, king of the Deiri, of the stock of Edwin, son of Osric, iii. 14, p. 154 and notes; succeeds Oswald in Deira, *ib.* (cf. II. 120); unable to cope with Oswy, *ib.* p. 155; dismisses his army and takes refuge with Hunwald, *ib.*; betrayed and foully murdered at Gilling by Oswy's orders, *ib.* and notes (cf. v. 24, p. 354; II. 116); Gilling monastery founded for the good of his soul, *ib.* and note (cf. iii. 24, p. 180); his beauty of person and character, *ib.* pp. 155, 156 and note; nobles from all parts enter his comitatus, *ib.* p. 156 and note; anecdote of his humility, *ib.* pp. 156, 157 and notes (cf. II. 136, 367); Aidan foretells his death, *ib.* p. 157 and note; ignorant of Irish, *ib.* and note; Trumhere a relative of, iii. 24, p. 180 and note; miracle wrought by relics of, II. 155; Life of, &c., II. 162; in exile in Wessex, *ib.*; confused with Oswy, *ib.*; date of accession of, II. 163; Irish forms of name of, *ib.*; cross erected to, at Collingham, II. 164; buried at Tynemouth, *ib.*; translation of, *ib.*; question of his martyrdom, *ib.*

Osuini, slain, C. 761.

Osuiu, Osuio, king of the Northumbrians, son of Ethelfrid, II. 99, 161; his exile, II. 99; question of his mother, II. 161, 236; brother of Oswald, ii. 5, p. 89 (cf. iii. 14, p. 154 and note); the seventh of the seven great English kings, *ib.* and notes (cf. II. 201, 208, 211); reduces to a great extent the Picts and Scots in Britain, *ib.* pp. 89, 90 and notes (cf. iii. 24, p. 180 and note; iv. 3, p. 206 and note); father of Osthryth wife of Ethelred of Mercia, iii. 11, p. 148 and note; rescues Oswald's head and hands, iii. 12, p. 152 and note; succeeds Oswald, iii. 14, p. 154 and notes; has to contend against various enemies, *ib.* (cf. II. 179); causes Oswin to be murdered at Gilling, *ib.* p. 155 and notes (cf. II. 116, 179); Gilling monastery founded for the good of soul of, *ib.* and notes (cf. iii. 24, p. 180); marries Eanfled, daughter of Edwin, iii. 15, p. 157 and note; his daughter Alchfled marries Peada, iii. 21, pp. 169, 170 and note; Alchfrid son of, *ib.* p. 170; iii. 24, p. 178; annexes Mercia on the death of Penda, iii. 21, pp. 170, 171; exerts himself for the reconversion of the East Saxons, iii. 22, p. 171 and notes; their king Sigbert frequently visits, *ib.* and note; Sigbert converted by arguments of, *ib.* pp. 171, 172 and notes; at his request sends Cedd to reconvert the East Saxons, *ib.* p. 172; attempts to buy off Penda, iii. 24, p. 177 and notes; his vow, *ib.*; defeats and slays Penda on the Winwæd, *ib.* p. 178 and notes; his son Egfrid a hostage in Mercia, *ib.* and note; fulfilment of his vow, *ib.* and notes (cf. p. xxxiv note); his daughter Elfled dedicated, *ib.* pp. 178, 179 and note; buried at Whitby, *ib.* p. 179 and note (cf. II. 116, 211); gives land at Gilling to found a monastery, *ib.* pp. 179, 180 and notes; rules

over the Mercians and southern provinces for three years, *ib.* p. 180 and notes; places Peada over the South Mercians, *ib.* and notes; the Mercians rebel against, *ib.* and notes; discord in the household of, on the Easter question, p. xl; iii. 25, p. 182 (cf. II. 350); had been educated by the Scotti, *ib.*; iii. 29, p. 196; familiar with their language, iii. 25, p. 182 and note (cf. II. 165); opens the Synod of Whitby, *ib.* p. 183 and note; decides in favour of the Roman Easter, *ib.* pp. 188, 189 and note; accepts the Roman Church as catholic, iii. 29, p. 196; his regard for Colman, iii. 26, p. 190; at his request makes Eata abbot of Lindisfarne, *ib.* and note; sends Ceadda to Kent to be consecrated, iii. 28, pp. 194, 195 and note; v. 19, p. 326 and note; II. 316; confers with Egbert of Kent on the state of the English Church, iii. 29, p. 196 and note; they agree to send Wighard to Rome to be consecrated archbishop, *ib.* and note; iv. 1, p. 201; letter of Vitalian addressed to, as king of the Saxons, iii. 29, pp. 196–199 and notes; asked by Theodore to send Ceadda to Mercia as bishop, iv. 3, p. 206 and note; his illness and death, v. 24, p. 354; iv. 5, p. 214 and note; had wished to go to Rome and had asked Wilfrid to accompany him, *ib.* (cf. II. 317); succeeded by Egfrid, *ib.* and note; Aldfrid said to be son of, iv. 26, p. 268 and note; consents to Wilfrid's consecration, v. 19, p. 325; Benedict Biscop a thane of, Hab. § 1; forbids his son Alchfrid to go to Rome, Hab. § 2; annexes Deira, II. 120; governs it through Alchfrid and then Egfrid as under-kings, *ib.*; recovers Lindsey, II. 155; question of date of death of, II. 162, 211; confused with Oswin, *ib.*; mistakes as to regnal years of, II. 162, 164, 185; wars of, against the Britons, II. 181; limitation of power of, at beginning of his reign, II. 181, 182, 186, 187.

Osuulf, king of the Northumbrians, succeeds his father Eadbert, C. 758; treacherously murdered by his thanes, C. 759.

Oswald, archbishop of York, his devotion, p. xxvi note; story of King Edgar and, II. 165.

Oswestry, probably identical with Maserfelth, *q.v.*, origin of the name, II. 152, 153.

Oswinthorp, near Leeds, royal residence at, II. 105.

Oswith, *v.* Oslac.

Oswudu, son of Ethelfrid, II. 99.

Otfried, monk of Weissenburg, translates the Gospels into German verse, II. 249; his letter to Liutbert of Mainz, *ib.*

Otho I, emperor, marries Edith, sister of Athelstan, II. 160.

Otho II, emperor, Matilda daughter of, II. 238.

Othona, *v.* Ythancaestir.

Ouini, monachus, with Ceadda at time of his death, iv. 3, pp. 207–209; his character, *ib.* pp. 207, 208 and notes (cf. p. xxv); had been thane and master of the household to Ethelthryth, *ib.* p. 208 and note; enters the monastery of Lastingham, *ib.*; his miraculous experience, *ib.* pp. 208, 209 and notes; church at Gloucester dedicated to, II. 209.

Oundle, *v.* In Undalur.

Ovid, cited by Bede, pp. lii note, liii.

P.

Pachasinus, bishop of Lilybaeum, II. 96.

Padda, presbyter, assists Wilfrid in the conversion of Sussex, iv. 13, p. 230.

Pægnalaech, ? Finchale near Durham, Tuda buried in monastery

of, iii. 27, p. 192 and note; date of, doubtful, II. 149.
PALATIOLUM, Palentz, near Trèves, Adolana abbess of, II. 185.
PALGRAVE, Sir Francis, former owner of MS. A_5, p. cvii.
Palladius, sent by Celestinus as bishop to the believing Scotti, i. 13 and note; v. 24, p. 352; later developments of his story, II. 25, 26; said to have induced Celestinus to send Germanus to Britain, II. 32.
PALLADIUS, bishop of Saintes, II. 39.
Pallium, history of, II. 49–52, 92, 341.
Pamphylus, martyr, the friend of Eusebius, v. 21, p. 341.
Pancratius, *or* Pancras, St., relics of, sent by Vitalian to Oswy, iii. 29, p. 198; church of, near Canterbury, converted from a heathen temple, II. 58, 59.
'pandecte,' meaning of term, II. 365.
PANT, the, *v.* Penta.
PANTALEON, St., church of, at Cologne, II. 18.
Pantheon, granted by Phocas to Boniface IV, ii. 4, p. 88; converted into a church, *ib.* and note.
Parabolae, book of Proverbs, Bede's chapters of readings on, v. 24, p. 358; *v.* Baeda.
Paradisus, Ee. § 17, p. 422.
paralysis, II. 272.
Parisiaca ciuitas, Paris, Agilbert bishop of, iii. 7, p. 141 and notes; iii. 28, p. 194; v. 19, p. 325 and note; bishops of, Simplicius, II. 40; Importunus, II. 146; Sigebrand, II. 322; Charibert king of, II. 42.
Parisii, Agilbert bishop of, iv. 1, p. 203 and note.
'parochia,' use of term, II. 212.
PAROCHIAL SYSTEM, growth of, II. 290, 291, 380.
PARSONSTOWN, *v.* Birra.
PARTICIPLES, confusion of active and passive in Low Latin, II. 329, 330.
PARTNEY, *v.* Peartaneu.
PASCHAL I, pope, rebuilds the church of Santa Cecilia in Trastevere, II. 292.
PASCHAL CONTROVERSY, pp. xxxix–xli, lxiii; II. 74, 83, 112–114, 124, 125, 130, 188–193, 201, 267, 300–303, 331–335, 348–353.
PASCHAL CYCLES, p. xl; II. 130, 334, 350, 351; influence of, on annalistic writing, *ib.*
PASCHAL EPISTLES, II. 334.
PASTON, Northants, Humphrey Natures rector of, p. cxix.
PATERIUS, the notary, his catena of passages from St. Gregory, p. xxiii note.
PATERNUS, an Irish 'inclusus,' burnt in his cell, p. xxxi note.
PATIENS, bishop of Lyons, Constantius' Life of Germanus addressed to, II. 32.
PATRICK, St., expels snakes from Ireland, II. 10; criticism of the legend of, II. 25, 26 (cf. II. 346); letter of, to Coroticus, of doubtful authenticity, II. 76; devotion of, to the Psalter, II. 137; vision of, II. 287; Patrick's Purgatory, II. 295; opposition of Loegaire to, II. 354.
'patruelis,' II. 362, 371.
PAULINA, virgin, II. 242.
Paulinus, archbishop of York, sent by Gregory to aid Augustine, i. 29, p. 63; v. 24, p. 353 (cf. II. 93); converts Edwin and the Northumbrians, ii. 9, p. 97 and notes; consecrated by Justus, v. 24, p. 353; ii. 9, p. 98 and note (cf. II. 96); accompanies Ethelberg to Northumbria, *ib.* and note; his ill success at first, *ib.*; receives from Edwin his daughter Eanfled to be dedicated to Christ, *ib.* p. 99 (cf. II. 372); instructs Edwin, *ib.* p. 100; reminds him of his mysterious experience and vow at the court of Redwald, ii. 12, pp. 107, 110, 111 (cf. II. 93); consents to the holding of a witenagemót as to the adoption

of Christianity, ii. 13, p. 111 and notes; converts Coifi, *ib.* p. 112; and Edwin, *ib.* p. 113 and notes; granted a see in York, ii. 14, p. 114; induces Edwin to found a church of stone at York, *ib.* and notes; baptizes innumerable Bernicians in the Glen at Ad Gefrin, *ib.* pp. 114, 115 and notes; and Deirans in the Swale, *ib.* p. 115 and notes; builds a church at Campodonum, *ib.* and notes; evangelises Lindsey, ii. 16, p. 117 and notes; converts Blæcca, prefect of Lincoln, *ib.* and notes; builds a stone church in Lincoln, *ib.* and notes; consecrates Honorius there, *ib.*; ii. 18, p. 120 and notes (cf. II. 49, 52); baptizes in the Trent, ii. 16, p. 117; his personal appearance, *ib.*; his deacon James, *ib.* and note; success of, made known to Pope Honorius, ii. 17, p. 118; pallium sent to, by Pope Honorius, *ib.* pp. 118, 119; ii. 20, p. 126 and note (cf. II. 51); left by him in the church at Rochester, *ib.*; retires to Kent after battle of Hatfield with Edwin's widow, &c., *ib.* pp. 125, 126 and note; v. 24, p. 354; accepts the see of Rochester in succession to Romanus, ii. 20, p. 126 (cf. p. cxxvi; II. 110); leaves his deacon James at York, *ib.* and note; converts Osric, iii. 1, p. 127; dies, iii. 14, p. 154 and note; buried in St. Andrew's 'secretarium,' Rochester, *ib.* and note; first bishop of the Northumbrians, iv. 23, p. 352; converts Hild with Edwin, *ib.* and note; Egbert the first archbishop after, C. 735; probably sent on a mission to East Anglia, II. 93; probable relations with Edwin there, II. 93, 390; baptized Edwin, II. 101; his relics translated by Lanfranc, II. 162; legend of his death, II. 162, 390, 391; lections on, I. 427.

Paulinus, bishop of Nola, Bede turns into prose his metrical Life of St. Felix, v. 24, p. 359; p. cliv; *v.* Baeda.

Paulus, beatus apostolus, 'doctor gentium,' II. 220; 'caelestis exercitus praecipuus miles,' i. 27, p. 61; cited, *ib.* pp. 48, 57, 58; Haa. § 1; pastoral epistles of, recommended by Bede to Egbert, Ee. § 3; MS. of epistles of, ascribed to Bede, p. xx note; example of, cited, iii. 25, p. 185 and notes (cf. II. 58; Ee. § 4; p. liii); Barnabas fetches, from Tarsus, Haa. § 6; lived, suffered, and was buried in Rome, iii. 25, p. 184; his tonsure worn by Theodore, iv. 1, p. 203 (cf. II. 353); his views on virginity and marriage, II. 54; his speech at Athens, II. 57; quarrel of, with Barnabas, cited, II. 321; authority of, claimed for the Oriental tonsure, II. 353; Bede's excerpts from St. Augustine on, v. 24, p. 358; pp. clv, clvi; similar works by other authors, *ib.* note; *v.* Baeda; Apocalypsis Pauli, II. 294; cited, II. 171, 296, 298; church of, in Rome, Gregory I institutes masses in, ii. 1, p. 78; altar dedicated to, in York Cathedral, II. 102; church of, in London, built by Ethelbert, ii. 3, p. 85; Earconwald and Sebbi buried in, II. 220; porticus of, built by Bishop Tobias in St. Andrew's church at Rochester, v. 23, pp. 348, 349; monastery and church of, at Jarrow, founded by Benedict Biscop and Ceolfrid, Hab. § 7, p. 370 and note; § 15, p. 379 and note; Haa. § 11 and note; § 12 and note; § 17 and note; II. 370; anecdote of the plague in, Haa. § 14 and note (cf. p. xii); Ceolfrid abbot of, Hab. § 7, p. 370 and note; §§ 9, 13; Haa. §§ 11, 12, 18; pictures placed in the church of, Hab. § 15, p. 379; Ceolfrid obtains land for, *ib.* p. 380 and notes; Ceolfrid bids farewell to monks of, Haa. § 23 and note; § 24; exhorts the monks of St.

Peter to unity with, Haa. § 25; monks of, informed of the intention to elect an abbot in place of Ceolfrid, Hab. § 18; senior monks of, take part in the election of Hwætbert, *ib.* and note; Haa. § 29; *v.* In Gyruum, Petrus et Paulus.

Paulus, martyr, relics of, sent by Vitalian to Oswy, iii. 29, p. 198.

Paulus Diaconus, his judgement on Theodore's penitential, p. clvii note; his Life of Gregory, II. 73, 389; uses the early Life of Gregory, *ib.*

Peada, son of Penda, placed by his father as princeps over the Middle Angles, iii. 21, p. 169 and notes (cf. II. 185); asks Oswy's daughter Alchfled in marriage, *ib.* pp. 169, 170 and note (cf. II. 94); persuaded to become a Christian by Alchfrid, *ib.* p. 170; baptized by Finan at place called Ad Murum, *ib.* and note; takes missionaries with him to evangelise his people, *ib.* and notes; Oswy grants the kingdom of the South Mercians to, iii. 24, p. 180 and note (cf. II. 344); murdered at the alleged instigation of his wife, *ib.*; Middle Angles converted under, v. 24, p. 354.

Peanfahel, Pictish name of the beginning of the Roman wall, i. 12, p. 26 and note; *v.* Penneltun.

Pearls in Britain, i. 1, p. 10 and note.

Peartaneu, Partney, near Spilsby, Lincolnshire, Deda abbot of monastery of, ii. 16, p. 117 and note; Aldwine abbot of, iii. 11, p. 149; a cell of Bardney, II. 109.

Pecthelm, bishop of Whitern, tells Bede the story of the impenitent Mercian thane, v. 13, p. 313 (cf. p. xlv note); of the miracles wrought at Hædde's tomb, v. 18, p. 320 (cf. p. xlv note); was a monk and deacon under Aldhelm, *ib.*; bishop of Whitern in 731, v. 23, p. 351 and note (cf. II. 224); letter of St. Boniface to, II. 343; first Anglian bishop of Whitern, *ib.*; meaning of name of, *ib.*; his see probably located in the monastery of Whitern, II. 384.

Pehtwine, bishop of Whitern, meaning of name of, II. 343.

Pelagianus episcopus (Seuerianus), i. 17, p. 33 and note.

Pelagiana heresis, II. 19, 21, 22, 334; introduced into Britain by Agricola, i. 17, p. 33 and notes; recrudescence of, i. 21, p. 39 and notes; revival of, in Ireland, ii. 19, pp. 122–124 and note; John, popé-elect, writes to the Irish against, *ib.*; refuted by Bede, pp. lxii, lxiii note, and reff. there given.

Pelagius, Bretto, founder of the Pelagian heresy, i. 10 and notes; i. 17, p. 35; play on his name, II. 22.

Pelagius II, pope, Gregory apocrisiarius to, II. 69 (cf. II. 73).

Pelagius, bishop of Tours, II. 39.

Pelasga lingua, *i. e.* Greek, v. 8, p. 295 and note.

Pembroke College, Cambridge, owns MS. P, pp. lxxxvi note, cv, cvi, cxxxvii.

Penda, king of the Mercians, aids Cædwalla against Edwin, ii. 20, p. 124 and notes; iii. 9, p. 145 and note; II. 103; his varied fortune, ii. 20, p. 124 and notes; length of his reign, *ib.* and note; Eadfrid, son of Edwin, treacherously slain by, *ib.* pp. 124, 125 and note; an idolater with all his people, *ib.* p. 125 (cf. II. 18); expels Cenwalh of Wessex for divorcing his sister, iii. 7, p. 140 and notes; defeats and slays Oswald at Maserfelth, iii. 9, p. 145 and notes; impales Oswald's head and arms, iii. 12, p. 151; ravages Northumbria and besieges Bamborough, iii. 16 and notes; burns a royal vill and church near Bamborough, iii. 17, p. 160; attacks and defeats the East Angles,

slaying their king, Anna, iii. 18 and notes (cf. II. 172); places his son Peada over the Middle Angles, iii. 21, p. 169; his daughter Cyneburg married to Alchfrid, *ib.* p. 170; does not forbid the preaching of Christianity, *ib.* and note; despises inconsistent Christians, *ib.*; his death, *ib.*; irruptions of, into Northumbria, iii. 24, p. 177 and note; Oswy tries to buy off hostility of, *ib.* and notes; defeated and slain by Oswy on the Winwæd, *ib.* p. 178 and notes; v. 24, p. 354; Oswy rules Mercia three years after death of, iii. 24, p. 180 and notes; Wulfhere, son of, made king, *ib.* and notes; place of, in the Mercian pedigree, II. 103; nearly succeeds in uniting the English race, II. 115; gains possession of Lindsey, II. 155; dominates East Anglia, II. 169; interregnum in see of Canterbury possibly due to, II. 174; Britons allied with, against Oswy, II. 181, 182; Celts in his army at the Winwæd, II. 184; Offa of Essex said to have wished to marry daughter of, II. 314, 315.

PENITENTIAL LITERATURE, character of mediaeval, pp. clvii, clviii.

Penneltun, English name of the beginning of the Roman wall, i. 12, p. 26.

Penta amnis, the Pant river, *or* Blackwater, Essex, iii. 22, p. 173 and note.

PERCTARIT, king of the Lombards, takes refuge with the Huns, II. 150; thinks of flying to Britain, II. 279; father of Cunibert, *ib.*; Wilfrid stays with (679), II. 318; Wilfrid's enemies endeavour to bribe, II. 325.

'PERFECTIO' = confirmation, II. 382.

'perfidia,' 'perfidus,' applied to unbelief and heresy, II. 18, 19, 147, 182, 339.

Perrona, Péronne, Ercinwald builds a church at, iii. 19, p. 168 and note; Fursa buried there, *ib.* and note; Fursa translates bodies of Beanus and Meldanus to, II. 171; Ultan abbot of, II. 172.

PERSIANS, make no representation of the Deity, II. 59.

'PERSONA,' theological meaning of the term, II. 232.

PETERBOROUGH, MS. O_2 perhaps belonged to monastery of, p. cxix; two monks of, called Humphrey Natures, *ib.*; relics of Oswald at, II. 158; Cyneburg and Cyneswith translated to, II. 175; alleged endowment of, by Wulfhere and Oswy, *ib.* (cf. II. 177); Cuthbald abbot of, II. 216; additions to the Sax. Chron. made at, II. 175, 177, 215, 216; *v.* Medeshamstedi.

PETER'S PENCE, II. 281.

peto, construction of, II. 140, 331.

PETRONILLA, St., office for day of, p. cxv.

Petrus, baptismal name of Cædwalla, *q. v.*, v. 7, pp. 292, 293.

PETRUS, an abbot of the province of Tripolitana, catena on St. Paul from St. Augustine ascribed to, p. clvi note.

PETRUS, Venerabilis, letter of, to St. Bernard, II. 353.

Petrus, monachus, sent by Augustine to Gregory to announce the conversion of the English, i. 27, p. 48 and note; brings back Gregory's Responsa, &c., II. 45, 56, 63; first abbot of monastery of SS. Peter and Paul, i. 33 and notes; sent as legate to Gaul, *ib.*; drowned and buried at Amfleat, *ib.* and note (cf. II. 117); translated to Boulogne, *ib.* and note.

Petrus, diaconus, dialogues of Gregory I with, ii. 1, p. 76 and note; cited, *ib.* p. 74 and note.

PETRUS de Burgundia, an anchorite in Palestine, acts as guide to Arculfus, II. 303, 304.

Petrus, beatus, 'apostolorum princeps,' ii. 10, p. 104; ii. 11,

p. 106; ii. 18, p. 121; lived, suffered, and was buried at Rome, iii. 25, p. 184 (cf. v. 7, pp. 292, 293); preached at Rome, *ib.*; Christ's promise to, cited, v. 21, p. 342; this promise decides Oswy to adopt the Roman Easter, iii. 25, p. 188 and note (cf. II. 190); example of his mother-in-law cited, v. 4, p. 287 and note; lame man cured by, v. 2, p. 284; preaches the apostolic Easter tradition at Rome, v. 21, p. 337 (cf. iii. 25, p. 186; II. 349); Mark interpreter of, *ib.*; his tonsure, *ib.* pp. 342–344 (cf. II. 354); his conflict with Simon Magus, *ib.*; appoints two bishops under himself, Hab. § 7, p. 371 and note; consecrates Clement as his successor, ii. 4, p. 87 and note; type of the active life, II. 69; meaning of his name Bariona, II. 127; appears to Laurentius, ii. 6, p. 92 and note; said to have appeared to Edwin, II. 98; the Picts adopt, as their patron, v. 21, p. 346 and note; devotion of Benedict Biscop to, Hab. §§ 2, 5; authority of, claimed for the Roman tonsure, II. 354; pallia laid on tomb of, II. 50; Epistles of, asked for by St. Boniface, p. xx note; Apocalypsis Petri, II. 294, 297; see of, v. 7, p. 293; offerings of Ceolfrid to, Haa. §§ 20, 22, 37, 39; the English tributaries of, II. 67. Church of, at Rome, Gregory I institutes masses in, ii. 1, p. 78; buried in, *ib.* p. 79; John archchanter of, Hab. § 6, p. 369; iv. 18, pp. 240, 241; mode of chanting in, *ib.* p. 241; Cædwalla visits and is buried in, v. 7, p. 293; Wilbrord wrongly said to have been consecrated in, II. 292. Church of, at York, begun by Edwin, finished by Oswald, ii. 14, p. 114 and notes; Edwin's head buried in porticus of St. Gregory in, ii. 20, p. 125 and note. Church of, at Bamborough, iii. 6, p. 138; Oswald's hands preserved in, *ib.* and note. Church of, at Lichfield, iv. 3, p. 212; Ceadda's bones translated to, *ib.*

Church of, at Lindisfarne, iii. 17, p. 160; built by Finan, consecrated by Theodore, improved by Eadbert, iii. 25, p. 181 and notes; Ethelwald buried in, v. 1, p. 282. Church of, at Ripon, Wilfrid buried in, v. 19, pp. 322, 330 and note (cf. II. 327). Church of, at Whitby, Elfled, Oswy, Eanfled, Edwin, and others buried in, iii. 24, p. 179 and note; II. 391; Trumwine buried in, iv. 26, p. 267 and note; altar of, at Whitby, II. 391. Porticus of, at Beverley, Bishop John buried in, v. 6, p. 292. Monastery of, at Gloucester, p. cxiv. Monastery and church of, at Wearmouth, built by Benedict Biscop, iv. 18, p. 241 and notes; v. 21, p. 332 and note; v. 24, p. 357; Hab. § 1 and notes, § 4 and notes; Haa. § 9; pictures placed in the church of, Hab. § 6, p. 369; Eosterwine made abbot of, Hab. § 7, p. 370; § 9; Benedict Biscop buried in church of, Hab. § 14, pp. 378, 379 and note (cf. Hab. § 20 and note); Witmer enters, and brings land to, Hab. § 15, p. 380 and note; mass celebrated, and meeting held in, at Ceolfrid's departure, Hab. § 17, p. 382; Haa. § 25 and note; monks of, take part in Hwætbert's election, Hab. § 18; Hwætbert abbot of, Hab. § 19, p. 383; Haa. § 30; translation of Eosterwine and Sigfrid to, Hab. § 20 and notes; Ceolfrid bids farewell to monks of, Haa. § 23; exhorts them to unity with those of St. Paul, Haa. § 25; *v.* Uiuraemuda, Petrus et Paulus.

Petrus et Paulus, two lights of the world, iii. 29, p. 197; relics

of, sent by Vitalian to Oswy, *ib.* p. 198; nail from the chains of, sent by Vitalian to Eanfled, *ib.* and note; apparition of, in monastery of Selsey, iv. 14, pp. 234, 235 and note; representation of, in art, II. 227. Monastery and church of, near Canterbury (= St. Augustine's), i. 33 and note; archbishops of Canterbury and kings of Kent to be buried in, *ib.* and note (cf. ii. 3, p. 86 and notes; ii. 5, p. 90; ii. 7, pp. 93, 95; iv. 1, p. 204; v. 8, p. 294); Benedict Biscop abbot of, Hab. § 3 (cf. II. 204); monastery granted by Theodore to Hadrian, *ib.*; iv. 1, p. 204 and note; gifts of Gregory deposited in, II. 57, 62, 63; grants of Eadbald to, II. 90; mysterious experience of Laurentius in church of, ii. 6, p. 92 and notes; church of the Virgin built in monastery of, by Eadbald, *ib.* p. 93 and note. Church of, in Winchester, iii. 7, p. 140 and note; Birinus' body translated to, *ib.* and note; built by Cenwalh, II. 143. Joint monastery of, at Wearmouth and Jarrow, *v.* In Gyruum, Paulus, Petrus, Uiuraemuda.

Pharisei, Ee. § 17, p. 421.

Pharos, island of, II. 23.

Pharus, *v.* farus.

Philistini, II. 367.

Phillipps MSS., pp. lxxxi, cxxxi, cxliii, II. 118.

Philo, cited by Gildas and Eginhard, II. 27.

Phinehas, *v.* Finees.

Phocas, *v.* Focas.

phylacteria, *v.* fylacteria.

Picti, a non-Aryan race, II. 8; said to have come from Scythia, i. 1, p. 11 and note (cf. II. 23); refused a settlement in Ireland by the Scotti, *ib.*; receive wives from them, *ib.* p. 12; settle in North Britain, *ib.*; their law of royal succession, lasted till Bede's time, *ib.* and notes; the Scotti settle in their district, *ib.* and notes (cf. II. 13); separated from the Britons by Firth of Clyde, *ib.* p. 13; in what sense a transmarine people, i. 12, p. 25 and note; attack the part of Britain held by the Britons, *ib.* pp. 25–28 and notes; settle permanently in Britain, and harass the Britons, i. 14, p. 29; II. 23, 24; allied with the Saxons against the Britons, i. 15, p. 32 and note; i. 20, p. 38 and note; defeated by Britons under Germanus, *ib.* p. 39; sons of Ethelfrid in exile among, iii. 1, p. 127 and note; Iona granted by, to Irish monks, iii. 3, *ad fin.* (cf. iii. 4, p. 133 and note); Bridius rules over, *ib.* and notes; Columba comes to evangelise, v. 24, p. 353; share the Paschal errors of the Scotti, iii. 25, p. 184 and note; Wilfrid bishop of those under Oswy's rule, iv. 3, p. 206 and note; recover their lands held by the English, iv. 26, p. 267 and note; Firth of Forth separates their lands from the English, *ib.* and note (cf. II. 224); reverence of, for Iona, v. 9, p. 297 and note; inhabit Northern Britain, v. 21, p. 332; Bertred slain by, v. 24, p. 355; Bertfrid fights with, *ib.* p. 356; Eadbert of Northumbria makes war on, C. 740; early ravages of, in Britain, II. 9, 10; coupled with the Scots, II. 12; said to have occupied the Orkneys, II. 13; Gabran defeated by, II. 64; not present at conference with Augustine, II. 75; question of their subjection to Edwin, Oswald, and Oswy, II. 86; broken up by the invasions of the Brythons, II. 128; Picts of Galloway *or* Niduari Picts, II. 128, 224; extension of Wilfrid's authority over, II. 208; name of, supplanted by Scots, II. 224; rebel early in Egfrid's reign, II. 260; change in patron saint of, II.

335; relations of, to Northumbria, II. 346; threaten Northumbria, p. xxxiv; II. 206, 385. Pictorum gens, Oswy largely subjugates, iii. 24, p. 180 and note; Wilfrid answers for faith of islands inhabited by, v. 19, p. 327; II. 230.
Pictorum lingua, one of the five languages of Britain, i. 1, p. 11 and note; one of four languages, iii. 6, p. 138 and note (cf. v. 21, p. 345 and note; II. 8); extinct in H. H.'s time, II. 7. Pictorum natio, follows the Celtic Easter, iii. 3, p. 131 (cf. II. 190); services of Egbert to, iii. 27, p. 194; at peace with the English, and orthodox, in 731, v. 23, p. 351 and note. Pictorum prouinciae, subject to the English, iv. 12, p. 229 and note; Trumwine bishop of, *ib.*; Egfrid leads an army to ravage, iv. 26, p. 266 and note. Pictorum prouinciae, Roman Easter and tonsure adopted in, v. 21, p. 346 (cf. II. 331, 351). Pictorum rex, Naiton, v. 21, p. 332 and note; Talorg mac Anfrith, II. 120; Oengus, C. 761 and note (cf. C. 750); Brude mac Derili, II. 332. Pictorum sermo, i. 12, p. 26 and note.
Picti australes, converted by Nynias, iii. 4, p. 133 and notes.
Picti septentrionales, Columba comes to evangelise, iii. 4, p. 133 and note.
'pietas,' 'pius' = pity, pitiful, II. 161, 227, 247, 260; *v.* 'impius.'
pigmentum, II. 272.
PILGRIMAGES, II. 304; love of the Irish for, II. 170; as a penance, *ib.*; voluntary, II. 211, 212; bad moral results of, II. 282.
PINCAHALA, *v.* Pægnalaech.
PINEWALD, exorcista, II. 157.
PIOMBINO, *v.* Plumbinum.
Pippin (of Heristal), dux Francorum, Witbert and his comrades resort to, v. 10, p. 299 and note; Wilbrord resorts to, II. 288; expels Radbod from Frisia, v. 10, p. 299 and note; sends Wilbrord to preach there, *ib.* and note; buries the two Hewalds at Cologne, *ib.* p. 301 and note; grants In Litore (Kaiserswerth) to Swidbert at the request of his wife Bliththryd, v. 11, p. 302 and notes; sends Wilbrord to Rome to be consecrated, *ib.* and note; grants Utrecht to Wilbrord as his see, *ib.* p. 303 and note; dies, II. 289; succeeded by Charles Martel, *ib.*
Pippin (the Short), king of the Franks, baptized by Wilbrord, II. 288, 289; succeeds his father Charles Martel, *ib.*; C. 741 and note; makes himself king of the Franks, *ib.*; II. 288; helps to extend the Gregorian chanting in Europe, II. 118; father of Charles the Great, II. 289.
Placidia, mother of Valentinianus, receives Germanus, i. 21, p. 41 and notes; vests his corpse, II. 35.
PLAGUE, visitations of, in Britain and Ireland, II. 194–196, 218, 372; ravages of, in monasteries, pp. xi, xii and note, xxxii; II. 180, 363; causes apostasy of Essex and Northumbria, II. 202.
PLATO, his saying about the philosopher-king cited, II. 332 (cf. II. 263).
PLAUTIUS, AULUS, his campaign in Britain, II. 13.
'PLEBEIUS' = lay, II. 380.
'plebs,' ecclesiastical meaning of the term, II. 212, 213.
PLECTRUDIS, *v.* Bliththryd.
PLEGWIN, a monk of Hexham, letter of Bede to, pp. xli note, cxlvi; *v.* Baeda.
PLEINDAMOUR, *v.* Plenus Amoris.
PLENUS AMORIS, name of a family of scribes, p. cxxxviii note.
PLENUS AMORIS, Petrus, scribe of MS. F, p. cxxxviii.
PLENUS AMORIS, Willelmus, a scribe, p. cxxxviii note.
PLINY, Bede's obligations to, pp.

xxxviii, lii; II. 5; rescript of Trajan to, II. 46.
PLUMBINUM, Piombino, II. 184.
'PLWYF,' *v.* plebs.
PLYMPTON, Devon, Augustinian Canons of, formerly owned MS. A_2, p. cxxiii.
POITIERS, Fortunatus bishop of, II. 18.
POLONUS, Martinus, *v.* Martinus.
POLYCARP, St., example of, cited, II. 136.
PONTIOLUS, St., origin of the legend of, II. 26.
'popularis' = lay, II. 380.
'porticus,' meaning of term, II. 80, 330, 369.
PORTUS EGFRIDI, *v.* In Gyruum.
'post consulatum,' origin and meaning of the phrase, II. 38.
'praefectus' = reeve, II. 108, 163, 386.
Praepositus, *v.* Prior.
PRAYERS for the impenitent dead, forbidden, II. 300.
PRESTEFELD, granted to the church of Rochester, II. 80.
PRIESTHOLME, *v.* Glannauc.
PRIMACY, question of, II. 52, 53, 57, 91, 92, 111.
'primicerius,' meaning of the term, II. 113, 233.
PRIMOGENITURE, growth of, II. 363.
PRIMUS AND FELICIANUS, SS., Christ Church, Canterbury, consecrated on festival of, II. 63.
PRIOR, Praepositus, *or* Propositus, office of, pp. xxviii, xxix; II. 38, 180, 266, 267, 370–372; first occurrence of the title prior in English documents, p. xxix note.
PRIORESS, II. 248.
Priscilla, example of, cited, iii. 25, p. 185 and note.
PROHIBITED DEGREES, &c., pp. xc, xcix; II. 47, 48, 383.
Prophetae, duodecim, Bede's excerpts from St. Jerome on, v. 24, p. 358.
Propositus, *v.* Prior.
Prosper of Aquitaine, cited, i. 10 and note; his chronicle, II. 22; used by Bede, II. 25, 32; Contra Collatorem, cited, II. 25.
PROSPER, bishop of Orleans, letter of Sidonius Apollinaris to, II. 32.
PROSPER TIRO, probably to be distinguished from Prosper of Aquitaine, II. 22; his date for the coming of the Saxons, II. 28.
PROTASIUS, bishop of Aix, II. 37, 39.
PROUINCIA, Provence, overrun by Saracens as a divine judgement, II. 339.
PROVISIONS, papal, II. 205.
PSALTER, use of, II. 137, 139, 370; at the canonical hours, pp. xxv, xxvi note; II. 218, 270, 370; in monasteries, *v.* Monasteries; in the Irish Church, II. 137; as a penitential discipline, *ib.*; with a special intention, II. 138; as intercessions for the dead, II. 138, 218, 300; Roman and Gallican Psalters, II. 54, 74, 171, 320, 321; Jerome's translation of, from Hebrew, not adopted, II. 321 (cf. II. 394).
Puch, a gesith, Bishop John of York consecrates a church in his vill, v. 4, pp. 286, 287 and notes; miraculously cures his wife, *ib.* p. 287 and notes.
PUERI NUTRITI, OBLATI, *v.* Monasteries.
PUFFIN ISLAND, *v.* Glannauc.
PURGATORY, Bede's view of, p. lxvi note; II. 243, 297, 387.
PUTEOLI, II. 26.
Putta, bishop of Rochester, consecrated by Theodore, iv. 2, p. 206 and note (cf. II. 206); had learnt chanting of the disciples of Gregory I, *ib.*; attends the Council of Hertford, iv. 5, p. 215; on the destruction of Rochester by Ethelred, retires to Sexwulf, bishop of the Mercians, iv. 12, p. 228 (cf. II. 215); receives a church and small parcel of land from him, *ib.* and note; teaches chanting, *ib.* (cf. II. 118); succeeded by

Cwichelm, *ib.* and note; ordained priest by Wilfrid, II. 207; probably not bishop of Hereford, II. 222.
PUTTA, bishop of Hereford, dies, II. 222; probably not identical with the preceding, *ib.*

Q.

QUARTO-DECIMANS, origin of, II. 349; the Celts wrongly charged with being, II. 114, 191, 349.
Quattuor Coronati, *v.* Coronati.
Quentauic, Etaples, Theodore ill at, iv. 1, p. 203; sails from, for Britain, *ib.* and note.
Quinquagesima paschalis, the period between Eastêr and Pentecost, iii. 5, p. 136 and note (cf. p. lxxv and note, p. clxii).
'quisque,' for 'quisquis,' in later Latin, II. 62, 212, 219; 'quisque' for 'quisquam,' II. 98.
QUODUULTDEUS, prelates called, II. 174.
Quoenburg, daughter of Cearl king of Mercia, first wife of Edwin, ii. 14, p. 114 and note; her sons Osfrid and Eadfrid, *ib.* and note; her pedigree, II. 103.
Quoenburg, daughter of Hereburg abbess of Watton, miraculously cured by Bishop John of York, v. 3, pp. 285, 286 and notes (cf. II. 262).
For other names beginning with *Qu-*, see under *Cw-*.

R.

Racuulfe, Reculver, at the mouth of the Inlade, v. 8, p. 295 and note; Bertwald abbot of the monastery of, *ib.* and note; legend of Ethelbert having transferred his capital to, II. 44; grant of, by Egbert, to Bass the priest, II. 283.
RADBOD, St., bishop of Utrecht, homily, &c., on Swidbert by, II. 291.
RADBOD, *v.* Rathbed.
R[ADULPHUS], abbot of Melrose, uses the style 'Seruus seruorum Dei,' II. 38.
Raedfrid, prefect of Egbert of Kent, iv. 1, p. 203; sent by him to escort Theodore to Britain, *ib.* and note.
Rægenheri, son of Redwald, slain in the battle of the Idle, ii. 12, p. 110.
RAINER II, count of Hainault, II. 48.
RALPH, archbishop of Canterbury, letter to Calixtus II, cited, II. 12.
Ramesses, children of Israel depart from, v. 21, p. 335.
RAMSEY, Hunts., Felix' relics translated to abbey of, II. 174.
Rathbed, king of the Frisians, Witbert preaches to, v. 9, p. 298; expelled by Pippin, v. 10, p. 299 and note; address of, to Wilbrord, p. xxxvi note; Wilbrord despairs of converting, II. 288; refuses baptism at the last moment, II. 289; at war with Charles Martel, *ib.*; dies, *ib.*
Rathmelsigi, unidentified, Ireland, Ethelhun dies of the plague in monastery of, iii. 27, pp. 192, 193 and note.
RATISBON, Council of, in 742, II. 58, 60.
Rauenna, Germanus goes to, i. 21, p. 41 and notes; dies there, *ib.* and notes; Synod of, in 877, II. 50.
RAWLINSON, Thomas, formerly owned MSS. H_2, p. cvi; O_1, pp. cxv, cxvi.
RAWLINSON MSS., pp. cxliii, cxlix note; II. 137, 285.
REBAPTISM, question of, II. 276, 277.
'RECIPROCI UERSUS,' II. 241.
RECULVER, *v.* Racuulfe.
REDBRIDGE, *v.* Hreutford.
Redger, consecrated archbishop by Pope Stephen, in succession to St. Boniface, C. 754 and note; possibly identical with Lullus, II. 347.

Reduald, king of the East Angles, the fourth of the seven great English kings, ii. 5, p. 89 and note; begins to win the ascendency even in Ethelbert's lifetime, *ib.* and note; Edwin takes refuge with, ii. 12, p. 107 (cf. II. 93, 390); promises Ethelfrid to kill or surrender Edwin, *ib.* (cf. II. 390); his intended treachery revealed to Edwin, *ib.* p. 108 and note; dissuaded from committing it, *ib.* pp. 109, 110; defeats and slays Ethelfrid in the battle of the Idle, *ib.* p. 110 and note (cf. II. 93); his son Rægenhere slain, *ib.*; Earpwald son of, ii. 15, p. 115 and note; had been converted in Kent, *ib.* p. 116 (cf. II. 93); relapses into partial heathenism by persuasion of his wife, *ib.* and notes (cf. II. 93); erects Christian and pagan altars in the same fane, *ib.* and note; son of Tytili, *ib.*; succeeded by Earpwald, iii. 18 (cf. II. 106); Sigbert takes refuge from, in Gaul, *ib.* (cf. II. 107); Eni brother of, II. 169.

Regia ciuitas, *v.* Bebbanburg.

Reginald of Coldingham *or* Durham, his Life of St. Cuthbert, p. cxxxviii; his Life of St. Oswald, *v.* Oswald.

regnare, with dative, II. 126.

'regnum' *versus* 'imperium,' II. 43, 86.

Regum Liber, Bede's questions on, v. 24, p. 358. Regum Libri, Bede's chapters of readings on, *ib.*; *v.* Baeda.

Reichenau, Wetinus a monk of, II. 295.

Relics, wearing of, II. 33; essential to consecration of churches, II. 60; traffic in, II. 158; early Christian feeling against the translation of, II. 274.

Remigius, St., date of death of, p.c.

Renchidus, episcopus, II. 101.

Rendlæsham, id est mansio Rendili, Rendlesham, Suffolk, in East Anglia, iii. 22, p. 174 and note; Swidhelm of Essex baptized at, *ib.*

Reptacęstir, Richborough, English name of Rutubi portus, i. 1, p. 9 and note.

Repton, Co. Derby, a double monastery, II. 150; Ethelbald of Mercia buried at, II. 342.

'responsalis' = apocrisiarius, I. 426; II. 69.

Reuda, leads a colony of Scotti to settle north of the Firth of Clyde, i. 1, pp. 12, 13 and notes.

Rex Christianissimus, use of title, II. 86.

Rhabanus Maurus, his commentary on St. Matthew used in the Heliand, II. 254.

Rheda, Saxon goddess, II. 59.

Rheims, Hincmar archbishop of, p. clii; II. 52.

Rhenus, v. 10, pp. 300, 301; *v.* Hrenus.

Rhine, the, *v.* Hrenus.

Rhyme in Latin verse, II. 241.

For other words beginning with *Rh-*, see under *Hr-*.

Ricbert, a pagan, murders Earpwald of East Anglia, ii. 15, p. 116.

Ricbéd, archbishop of Trèves, asked by Alcuin for a copy of Bede's In Librum Tobiae, p. clii note.

Richborough, *v.* Rutubi Portus.

Ricobaldus Ferrarensis, his doctrine of the seven ages of the world, p. xlii note.

Ricula, sister of Ethelbert of Kent, and mother of Sæbert of Essex, ii. 3, p. 85 and note.

Riddle literature of the Middle Ages, II. 341.

Rievaulx, Ailred of; *v.* Ailred.

Riga, *v.* Liuonia.

Rimid, father of Finan of Lindisfarne, II. 189.

Ringan, corruption of Ninian, II. 129.

Ripon, *v.* Hrypensis, In Hrypum.

Riuus Denesi, *v.* Denisesburna.

Robaldo, administrator of Alba, II. 51.

Robert de Monte, *or* de Torigny, abbot of Mont St. Michel, discusses the authorship of two series of excerpts from St. Augustine on St. Paul, pp. clv note; makes an abbreviation of his own, p. clvi note.
Robur Augustini, *v.* Augustinaes Ác.
Rochester, *v.* Dorubreuis ciuitas, Hrofæscæstir, Hrofi ciuitas.
Roeulx, near Mons, monastery of Foillan at, II. 172.
Rofa, Rofi, II. 80; *v.* Hrofi ciuitas.
Rogations, observance of, p. lxxvi note.
Roger of Wendover, confuses Bede's chronicle with the H. E., p. cli note.
Rogers, I., former owner of MS. O_8, p. cxiv.
Roma, Nothelm visits, Pref. p. 6 and note; Claudius returns to, i. 3 and note; Eleuther praesul of, v. 24, p. 352; captured by the Goths, *ib.*; i. 11 and notes; Britons send embassy to, i. 12, p. 26 and note; second embassy sent to, *ib.* p. 27; Augustine announces to Ethelbert that he is come from, i. 25, p. 45; Laurentius and Petrus sent to, by Augustine, i. 27, p. 48 and note; Gregory I finishes his commentary on Job at, ii. 1, p. 75 and note; Mellitus goes to, ii. 4, p. 88 and note; Nynias instructed at, iii. 4, p. 133 and note; SS. Peter and Paul lived, suffered, and were buried at, iii. 25, p. 184; St. Peter preaches at, *ib.* p. 185; v. 21, p. 337; Wighard sent to, and dies at, Hab. § 3; iii. 29, p. 196 and notes; iv. 1, pp. 201, 202 (cf. II. 357); Theodore at, *ib.* p. 202 and note; Oswy had intended to go to, iv. 5, p. 214; Cædwalla goes to, and dies at, iv. 12, p. 228; v. 7, pp. 292–294 and notes; v. 8, p. 294; v. 24, p. 355; St. Peter appoints two bishops under himself at, Hab. § 7, p. 371 and note; council at, under Pope Martin, iv. 17, p. 240 and note; iv. 18, p. 242 and note; church of St. Peter at, *ib.*; Hab. § 6; monastery of St. Martin at, *ib. ib.*; copy of decrees of Council of Hatfield sent to, iv. 18, p. 242 and note; John the archchanter dies on his way back to, *ib.*; Oftfor goes to, iv. 23, p. 255; journey to, thought of great value, *ib.*; many of the English go to, v. 7, p. 294 and note; II. 366 (contrast II. 321); Ini goes to, v. 7, p. 294; Wilbrord goes to, v. 11, p. 301 and note; Wilbrord sent by Pippin to, *ib.* p. 302 and note; Cenred and Offa of Essex go to, v. 24, p. 356; v. 19, pp. 321, 322 and notes; Wilfrid resolves to visit, *ib.* pp. 323, 324; his arrival and studies at, *ib.* p. 324 and notes; iii. 25, p. 182 (cf. II. 316, 317); sees the catholic Easter practised at, *ib.* p. 184; Wilfrid goes to (first appeal), iv. 13, p. 230; v. 19, p. 326 and notes (cf. II. 318); council at, against the Monothelites, *ib.* pp. 326, 327 and notes (cf. II. 230, 318); Wilfrid goes to (second appeal), *ib.* pp. 327, 328 and notes; II. 320; with Acca, iii. 13, p. 152; II. 327; nineteen-year cycle first adopted at, v. 21, p. 341; first and second visits of Benedict Biscop to, Hab. § 2 and notes; Alchfrid wishes to go to, Hab. § 2; Egbert of Kent wishes Wighard to be consecrated at, Hab. § 3; third visit of Benedict Biscop to, *ib.* and notes; fourth do. do., Hab. § 4 and notes; his acquisitions at, *ib.* and notes; fifth visit to, with Ceolfrid, and acquisitions at, Hab. §§ 6, 7, pp. 368–370 and notes; § 16; Haa. § 9 and note; § 10; iv. 18, p. 241 and note; John the archchanter returns with them from, *ib.*; Hab. § 6, p. 369 and note; sixth visit of Benedict Biscop to, and acqui-

sitions at, Hab. § 9 and notes; Haa. § 12; library brought by Benedict Biscop from, Hab. § 11, p. 375 (cf. Haa. §§ 15, 20); and by Ceolfrid, Haa. § 20; Ceolfrid brings MS. of Itala from, Hab. § 15, p. 379 and note; takes a MS. of the Vulgate when he sets out for, *ib.*; Haa. § 20 (cf. Haa. § 37 and note); MS. of the cosmographers bought by Benedict Biscop at, Hab. § 15, p. 380; monks sent by Ceolfrid to, *ib.* and note; Haa. § 20; p. xvii; II. 14; Ceolfrid resolves to return to, Hab. § 17, p. 381 and notes; Haa. §§ 21, 22; p. xv; dies before he reaches, *ib. ib. ib.*; Hwætbert visits, Hab. § 18; II. 365; some of Ceolfrid's companions abandon their journey to, Hab. § 21 and notes; p. xv; Ceolfrid prepares to send messengers to, Haa. § 22; some of his companions continue their journey to, *ib.* §§ 37, 38; p. xv; II. 370; idea of a visit of Bede to, negatived, pp. xvi, xvii; sieges of, by the Goths, II. 22; Gregory I's monastery of St. Andrew at, II. 38; popes try to force archbishops to come to, for their pallium, II. 51; Council of, in 721, p. xc; do. in 679, said to have sent John the archchanter to Britain, II. 233; bad moral results of pilgrimages to, II. 282; Constantine builds church at, called Constantiniana, II. 305; Daniel, bishop of Winchester, goes to, II. 308; Aldhelm goes to, II. 309; Forthere goes to, II. 313; Egwin of the Hwiccas goes to, II. 315; Egbert of York ordained deacon at, II. 378 (cf. II. 387); Egred his brother dies at, *ib.*; Anglian youths come to, II. 389.

Romae urbs, Gregory I pope of, i. 27, p. 48.

Romani, Britain unknown to, till Julius Caesar, i. 2, p. 13 and note; Julius Caesar and Claudius the first and second of, to invade Britain, v. 24, p. 352; cross the Thames, i. 2, p. 14; harassed by the Britons, *ib.*; the Britons make treaties with, *ib.*; Wight subjugated by, i. 3; cease to rule in Britain, v. 24, p. 352; i. 11; limits and marks of their occupation and dominion, *ib.* and notes (cf. i. 26, p. 47); refuse further help to the Britons, i. 12, p. 27; return home, *ib.* and note; usage of, cited, i. 27, p. 57; written laws of, imitated by Ethelbert, ii. 5, p. 90 and notes; banner called Tufa by, used by Edwin, ii. 16, p. 118 and note; wall built by, across Britain, iii. 2, p. 129; iii. 22, p. 172; Naiton desires to build a stone church after the manner of, v. 21, p. 333 and note (cf. II. 101); Benedict Biscop do. do., Hab. § 5 (cf. II. 101); Picts separated far from the speech and nation of, v. 21, p. 333; their ecclesiastical mode of chanting used in Kent, ii. 20, p. 126 and note (cf. iv. 2, p. 206); winter quarters of, II. 23; allow marriage within the fifth degree, II. 48; in dread of the Saracens, II. 282, 339.

Romanus, Gregory I a Roman, ii. 1, p. 73 and note; II. 389.

Romanus abba, John the archchanter, v. 24, p. 355; Hab. § 6, p. 369 and note. Romanus antistes, Vitalian, iv. 1, p. 203. Romani ciues, refuse to allow Gregory to leave Rome, ii. 1, p. 80 and note; = Romanus populus, II. 390. Romani discipuli Gregorii, Hab. § 3.

Romana ecclesia, ii. 1, p. 73; archives of, searched by Nothelm, Pref. p. 6 and note; custom of, cited, i. 27, p. 49; ritual of, *ib.* and note; Eleuther pontiff of, i. 4 and note; Celestinus do., i. 13 and note; John archchanter of, Haa. § 10; accepted by Oswy as

catholic and apostolic, iii. 29, p. 196; the Irish party at Ripon refuse to accept the rites of, v. 19, p. 325 and note; the English model their religion on, v. 21, p. 332; Naiton promises to follow, *ib.* p. 333; Eucharistic customs of, observed by Egbert, Ee. § 15 and note. Romani fines, acquisitions of Benedict Biscop from, Hab. § 6, p. 368.

Romana gens, Ambrosius Aurelius descended from, i. 16 and note. Romanum imperium, i. 3 and note; iii. 4, p. 133. Romana institutio, devotion of Oswy to, iv. 5, p. 214; chanting after the manner of, adopted at Wearmouth, Hab. § 6, p. 369; Haa. § 9.

Romanus papa, Honorius, ii. 20, p. 126. Romanus populus, *v. s.* Romana prouincia, *i.e.* Britain, i. 12, p. 27.

Romanum regnum, i. 3, 34.

Romana respublica, law of, cited, i. 27, p. 50 and note; made Christian by Constantine, i. 32, p. 68. Romana sedes, Gregory I pontiff of, i. 23, p. 42 and note; ii. 1, p. 73 and note; Boniface V do., ii. 7, p. 94 and note; vicegerents of, during a vacancy, &c., II. 113. Romana urbs, Gregory I pontiff of, ii. 3, p. 86; ii. 4, p. 88.

Roman sites used as quarries, II. 239; Roman walls in Britain, II. 15–17; Roman Psalter, *v.* Psalter.

Romanus, bishop of Rochester, consecrated by Justus in succession to himself, ii. 8, p. 95 (cf. II. 92); sent as an envoy to Pope Honorius by Justus, ii. 20, p. 126 and notes; drowned in the Italian sea, *ib.* and notes.

Romanus, presbyter, from Kent, chaplain to Eanfled, iii. 25, pp. 181, 182; observes the catholic Easter, *ib.* p. 182; takes part in the Synod of Whitby, *ib.* p. 183.

Romulea urbs, Cædwalla visits, v. 7, p. 293; *v.* Roma.

Romulus Augustulus, overthrown by Odoacer, II. 35.

Ronan, natione Scottus, learns the catholic Easter in Gaul and Italy, iii. 25, p. 181; defends it against Finan, *ib.* and notes.

Rosnat, Irish name of Whitern, II. 129

Rouen, MSS. of Bede's H. E. at, p. lxxxvi note; Melantius bishop of, II. 40; Mauger archbishop of, II. 50.

Rowley Water, *v.* Denisesburna.

Royal MSS. Brit. Mus., pp. ci, cxiv, cxliv.

Royal marriages, spread of Christianity by, II. 94.

Royal power, aid given by, to the Church, II. 58, 148, 383, 384.

Royal Society of London, formerly owned MS. Ar., p. cxxvi.

Rufinianus, sent by Gregory to aid Augustine, i. 29, p. 63 and note; becomes abbot of St. Augustine's, II. 56.

Rufinus, *v.* Eusebius.

Rügen, Rügenwalde, derived from the Rugini, II. 286.

Rugini, one of the tribes of Germany, v. 9, p. 296 and note.

Ruleystal, *v.* Steel.

Rum *or* Run, son of Urbgen, said to have baptized Edwin, II. 100, 101.

Rutubi portus, Richborough, Kent, port of embarkation for Gaul, i. 1, p. 9 and note; called Reptacęstir by the English, *ib.*

Rypensis, *v.* Hrypensis.

Ryswick, Peace of, p. lxxxix.

S.

Saba, shortened name of Saberct, ii. 5, p. 91 and note.

Saberct, king of the East Saxons, nephew of Ethelbert, ii. 3, p. 85 and note; East Saxons converted under, v. 24, p. 353; death of, followed by pagan

reaction, ii. 5, p. 91 and note (cf. iii. 22, p. 171 and note); called Saba, *ib.* and note; sons of, expel Mellitus, *ib.* and note; sons of, slain in battle against the Gewissas, *ib.* p. 92 and note; confusion of name with Sigbert, II. 79; date of death of, II. 88.

Sabrina, Severn, Walhstod bishop of the peoples to the west of, v. 23, p. 350 and note; priests beyond, refuse to hold intercourse with the Saxons, II. 352, 353.

'**sacerdos**,' '**sacerdotalis**,' '**sacerdotium**' = bishop, episcopal, episcopate, Pref. p. 7 and note; II. 32, 33, 40, 55, 56, 126, 146, 230, 285; also means presbyter, &c., II. 227, 372.

SACRAMENT, reservation of, II. 227, 250.

'**sacramentum**,' use of the word by Bede, pp. lvi, lvii; II. 106, 108, 123, 355.

'**sacrarium**,' meaning of the term, II. 155, 369.

Saethryd, step-daughter of Anna king of the East Angles, iii. 8, p. 142; becomes abbess of Faremoûtier-en-Brie, *ib.* (cf. II. 144).

SÆWARD, son of Eadbald of Kent, II. 88.

ST. ABB'S HEAD, Berwickshire, called from Ebba, II. 236.

ST. ALBAN'S, *v.* Uerolamium.

ST. BEES, Cumberland, II. 248; a cell of St. Mary's, York, I. 431.

ST. BOSWELLS, on the Tweed, called after Boisil of Melrose, II. 266.

ST. CARILEF, William of, *v.* William.

ST. GALLEN, Irish 'inclusus' at, p. xxxi; MSS. at, p. lxxii; II. 389.

ST. GEORGENBERG, near Schwatz, Tyrol, MS. A_1 belonged to monastery of, p. ci.

ST. HERBERT'S ISLE, Derwentwater, II. 269.

ST. HUBERT, monastery of, in the Ardennes, p. xx note; list of officers in, p. xxviii note; MS. belonging to, p. lxxxvii.

ST. JAMESSTREET, name of a village called after Paulinus' deacon, II. 118.

ST. JOHN, Francis, formerly owned MS. A_5, p. cvii.

ST. JOHN'S COLLEGE, OXFORD, owns MS. O_{20}, p. cxxi; Laud president of, *ib.*; owns MS. of Bede's De Arte Metrica, p. cxlv.

St. JOHN'S LEE, near Hexham, anciently Herneshaw, II. 274.

ST. OMER, MS. belonging to, II. 240; monastery of St. Bertin at, p. xvii note.

ST. OSWALD'S, *v.* Hefenfelth.

SAINTES, Palladius bishop of, II. 39, 40.

SAINTS' LIVES, historical character of, II. 288.

SALAMANCA, Irish College at, II. 169.

SALISBURY, Robert Wyville bishop of, p. cxiv.

Salomon, Ee. § 11, p. 414; son of (Rehoboam), Haa. § 25; Bede's commentary on the Proverbs of, v. 24, p. 358; *v.* Baeda.

SALUATOR, church of, at Utrecht, founded by Wilbrord, II. 29.

SALZBURG, Arno archbishop of, p. clix; II. 70, 240.

Samaritani, hybrid religion of, ii. 15, p. 116 and note.

Sambuce, *v.* Ad Uillam Sambuce.

SAMER, *v.* Siluiacum.

Samuel, example of, cited, Ee. § 7, p. 411; type of 'pueri oblati,' p. ix note; Bede's commentary on, v. 24, p. 357 and note; *v.* Baeda.

SANDOE, Northumberland, perhaps identical with Ad Uillam Sambuce, II. 365.

SANDWICH, Wilfrid lands at, II. 207.

SANTCLAIR, Sir W., of Rosslyn, former owner of MS. O_5, p. cxxi.

Saphira, example of, cited, Ee. § 16, p. 420; § 17, p. 422 and note.

Saranus, Irish cleric, letter of

John, pope elect, and others to, ii. 19, p. 123 and note.
SARCOPHAGUS, II. 239, 240.
Sarraceni, devastate Gaul, v. 23, p. 349 and note; defeated, *ib.* and note; their heathenism, II. 18, 339; conquer Spain, II. 338; threaten Rome, II. 282, 339; descended from Ishmael, *ib.*; overrun Africa and parts of Asia and Europe, *ib.*; their inroads a divine judgement on the peoples of Spain, Provence, and Burgundy, *ib.*
Satanas, v. 9, p. 296; v. 14, p. 314 and note.
Saul, king of Israel, i. 34; v. 24, p. 357; Ee. § 17, p. 422.
Saulus, qui et Paulus, *q. v.*, Haa. § 6.
Saxones, name used as identical with Angli, i. 15, p. 30; i. 22; v. 9, p. 296; ravage the coasts of the empire, i. 6; Carausius sent to repress, *ib.*; invited into Britain by Vortigern, i. 14; i. 15, p. 30 and note; conquer the enemies of the Britons, *ib.* p. 31; send for reinforcements, *ib.*; settlement granted to, by the Britons, *ib.*; one of three German tribes who settle in Britain, *ib.*; divided into East, South, and West Saxons, *ib.* and note; ally themselves with the Picts against the Britons, *ib.* p. 32 and note; i. 20, p. 38 and note; defeated by Britons under Germanus, *ib.* p. 39; Britons neglect to evangelise, i. 22 and note; called Garmani by the Britons, v. 9, p. 296 and note; early ravages of, in Britain, II. 9, 10; date of coming of, discussed, II. 27, 28; ravages of, in Gaul and on the Continent, II. 28; their conquest of the Britons not easy, II. 29; retire to their settlement in Thanet, II. 30; advance of, during sixth century, II. 35; effect of conversion of, II. 76; subject to Edwin, II. 86; Saxo candidus, II. 72; war of, against Oswald, II. 152; extension of Wilfrid's authority over, II. 208; community of feeling between insular and continental, II. 254, 285; hostility of British priests to, II. 352, 353. Saxonum dux, *v.* Saxones Antiqui. Saxonum lingua, *i.e.* West Saxon, iii. 7, p. 140; *i.e.* East Saxon, iii. 22, p. 173. Saxonum natio, *i.e.* South Saxons, boy of, in the monastery of Selsey, iv. 14, p. 233. Saxonum prouincia, *i. e.* Sussex, *ib.* Saxonum rex, Oswy, iii. 29, p. 196; Cædwalla, v. 7, p. 293.
Saxones Antiqui, the Saxons of the Continent, i. 15, p. 31; one of the tribes of Germany, v. 9, p. 196 and note; the two Hewalds endeavour to evangelise, v. 10, pp. 299, 300 and notes; constitution of, *ib.* and note; expel the Boructuari, v. 11, p. 302; said to have come from Britain, II. 29; community of feeling with the insular Saxons, II. 254, 285; the poet of the Heliand belongs to, II. 255 (cf. Ald Saxones, II. 261). Saxonum dux, Widukind, II. 293.
Saxones Australes, materials for history of, derived by Bede from Bishop Daniel, Pref. p. 7; II. 307; Damian, bishop of Rochester, belongs to, iii. 20 and note; II. 324; Wight opposite to boundary between the West Saxons and, iv. 16, p. 238; Hlothhere of Kent wounded in battle against, led by his nephew Edric, iv. 26, p. 268; bishopric of, ceases on Eolla's death, v. 18, p. 321 and note; restored, II. 313; attempt to massacre Wilfrid and his company, II. 59, 207, 324 (cf. II. 225). Saxonum Australium prouincia, Pref. p. 7; situated between Kent and Wessex, iv. 13, p. 230; heathen

until evangelised by Wilfrid, *ib.* and notes; v. 19, p. 327 and note; II. 44, 318, 319; oppressed by Cædwalla and Ini, iv. 15; after Wilfrid's retirement subject to the West Saxon see, *ib.* and note; subject to Winchester, v. 18, p. 321; made into a separate diocese, *ib.* and note; receives episcopal ministrations from the bishop of the West Saxons, v. 23, p. 350. Sax. Austr. rex, Ælle, ii. 5, p. 89 and note.

Saxones Meridiani, i. 15, p. 31; *v.* Saxones Australes.

Saxones Occidentales, anciently called Geuissae, *q. v.*, iii. 7, p. 139; iv. 15 (cf. II. 88, 89); materials for history of, derived by Bede from Albinus, Nothelm, and Bishop Daniel, Pref. pp. 6, 7 and note; II. 307; Augustine's Oak on the borders of, ii. 2, p. 81 and notes; defeated by Edwin, ii. 9, p. 100 and note; the South Saxons next to, iv. 13, p. 230; Britons subject to, adopt the orthodox Easter, v. 18, p. 321 and note; advance of, separates North and West Welsh, II. 74; written law first introduced among, by Ini, II. 87; history of see of, II. 144, 145; Essex under the hegemony of, II. 217; anarchy of, on death of Cenwalh, II. 221 (cf. II. 231). Saxonum Occidentalium antistes, Birinus, Agilbert, Wine, Hlothhere, iv. 12, p. 227; Hædde, v. 18, p. 320; the South Saxons receive episcopal ministrations from, v. 23, p. 350. Sax. Occid. episcopus, South Saxons subject to, iv. 15; Agilbert, iii. 25, p. 183; Daniel, Pref. p. 7; iv. 16, p. 238; II. 307; Leutherius, iv. 5, p. 215. Sax. Occid. gens, converted by Birinus, iii. 7, p. 139 and notes; Deusdedit belongs to, iii. 20; II. 324; the Meanwari situated in, iv. 13, p. 230 and note. Sax. Occid. lingua, ii. 5, p. 89 and note; *v.* Saxones. Sax. Occid. prouincia, devoid of a bishop, iii. 7, p. 141 and note; Wine bishop in, iii. 28, p. 195; Ceadda and Eadhed come to, *ib.*; divided into two dioceses on the death of Hædde, v. 18, p. 320 and note; Daniel and Forthere bishops of, in 731, v. 23, p. 350. Sax. Occid. rex, Caelin *or* Ceaulin, ii. 5, p. 89 and notes; Cwichelm, ii. 9, pp. 98, 99 and note; Cenwalh, Hab. § 4; Cædwalla, v. 7, p. 292 and notes; v. 24, p. 355; Ethelhard, C. 739; Cuthred, C. 750 and note; Cynewulf, C. 757 and note.

Saxones Occidui, i. 15, p. 31; *v.* Saxones Occidentales.

Saxones Orientales, i. 15, p. 31 and note; materials for history of, derived by Bede from Albinus, Nothelm, and the monks of Lastingham, Pref. pp. 6, 7 and notes; converted by Mellitus, v. 24, p. 353; relapse into heathenism on the death of Sæbert, ii. 5, pp. 91, 92 and notes; iii. 22, p. 171 and notes (cf. II. 18, 52, 195); reconverted by Cedd and Ceadda, Pref. p. 7 and note (cf. iii. 22, pp. 171–173 and notes); interest of Oswy in their reconversion, *ib.* pp. 171, 172; separated from Kent by the Thames, ii. 3, p. 85; London metropolis of, *ib.* and note; Sighere and Sebbi rule, iv. 6, p. 218; Earconwald made bishop of, *ib.* and note; kings of, said to have ruled in Kent, II. 177; titles borne by bishops of, II. 178; recover power on death of Wulfhere, II. 216; under the hegemony of Wessex, II. 217; confused with East Angles, II. 217, 315. Saxonum Orientalium gens, Cedd sent to preach to, iii. 22, p. 172; made bishop of, *ib.*; iii. 23, p. 174. Sax. Or. prouincia, Mellitus consecrated to preach to, ii. 3, p. 85 and note; converted by him, *ib.*;

Cedd's monks from, go to Lastingham, iii. 23, p. 176 and notes; Sighere and Sebbi joint kings of, iii. 30; partially relapses into paganism in consequence of the plague, *ib.* and note (cf. II. 99); reconverted by Jaruman, *ib.* and note; Barking in, iv. 6, p. 219 and note; Ingwald, bishop of, in 731, v. 23, p. 350 and note. Sax. Or. regnum, Sebbi governs, iv. 11, p. 225. Sax. Or. rex, Sæbert, ii. 5, p. 91 and note; Sigbert, iii. 22, p. 171 and note; Sighere, v. 19, p. 322; Offa, v. 19, capitulum; II. 314; Ethelbert called, II. 79.

Saxonia, Hwætbert belongs to, Hab. § 19, p. 383 and note; Haa. § 30, p. 399; term applied by Celts to any part of Teutonic Britain, II. 172; Wilfrid calls himself bishop of, II. 368; applied to Wessex, *ib.*

Saxonica lingua, Tobias learned in, v. 8, p. 296 and note. Saxonici littoris *or* limitis Comes, II. 28, 178. Saxonicum uocabulum, iv. 17, p. 239.

SCANDINAVIA, called Scythia, II. 8; Scandinavian invasions bring the North and South of Ireland together, II. 125; separate Scoti of Ireland and Britain, II. 135; desolate Iona, *ib.*; *v.* Dani.

SCELLAN, the Leper, of Armagh, II. 113; *v.* Scellanus.

Scellanus, Irish presbyter, letter of John, pope elect, and others to, ii. 19, p. 123 and note.

Schematibus, de, siue de Tropis, Bede's, v. 24, p. 359; *v.* Baeda.

'SCHOLASTICUS,' meaning of term, II. 161.

SCHOOLS, monastic, pp. xvii, xviii; episcopal, p. xx note; subjects of study in, pp. xvii note, xviii; discipline in, p. xvii note.

SCIREBURNIA, *v.* Sherborne.

SCOTLAND, spread of Gaelic in, II. 10; tract on the cultus of St. Andrew in, p. cvii; rights of the see of York in, II. 140, 234.

SCOTS, inroads of, II. 262.

Scotti, refuse the Picts a settlement in North Ireland and advise them to settle in North Britain, i. 1, pp. 11, 12 and notes; give them wives, *ib.* and notes; settle under Reuda north of the Clyde, *ib.* pp. 12, 13 and notes (cf. II. 23); their proper country Ireland, *ib.* p. 13 and notes; ii. 4, p. 87; in what sense a transmarine people, i. 12, p. 25 and note; attack the part of Britain held by the Britons, *ib.* pp. 25–28 and notes; Palladius sent by Pope Celestinus as bishop to, i. 13 and note; v. 24, p. 352; Paschal errors of, iii. 25, p. 181; II. 190; identical with those of the Britons, ii. 4, pp. 87, 88; opinions held of, by the Roman missionaries, *ib.* and note; letter of John, pope elect, and others to doctors and abbots of, ii. 19, p. 123; sons of Ethelfrid exiled and instructed among, iii. 1, p. 127 and note; Oswald sends to the elders of, for a bishop, iii. 3, p. 131 and notes; many missionaries from the region of, come to Britain, *ib.* p. 132 and note; English children taught by teachers from, *ib.* (cf. II. 193); Iona granted to monks from, *ib.* pp. 132, 133; Iona an island and monastery of, iii. 17, p. 160; II. 140; Fursa of a noble race of, iii. 19, p. 164 and note; Trumhere consecrated by, iii. 21, p. 171; iii. 24, p. 179; Finan consecrated by, iii. 25, p. 181 and note; wooden buildings characteristic of, *ib.* (cf. II. 101, 102); Oswy educated by, iii. 29, p. 196; iii. 25, p. 182; traditions of, rejected by Alchfrid, *ib.*; adherents of, expelled by him from Ripon, v. 19, p. 325 and note; iii. 25, p. 183 and note; Hild an adherent of,

ib. and note; Cedd consecrated by, *ib.* and note; abandons their traditions, iii. 26, p. 189; length of episcopate of, in Northumbria, *ib.* (cf. II. 136); quit Lindisfarne, *ib.* p. 190; v. 24, p. 354; liberality of, to English students, iii. 27, p. 192 and notes; those among the English adopt catholic practices or withdraw, iii. 28, p. 195 and notes; monks of, leave Lindisfarne with Colman, iv. 4, p. 213; their quarrels with his English monks at Inisboffin, *ib.*; Inisboffin given up to, *ib.*; reverence of, for Iona, v. 9, p. 297; Wilfrid perceives the errors of, v. 19, p. 323; refutes the sect of, *ib.* p. 325; said to have come from Scythia by way of Spain, II. 8, 9; early ravages of, in Britain, II. 9, 10, 34; their advance southward checked at Degsastan, II. 10; consecration by a single bishop common among, II. 49; two, offer to sell wisdom in Gaul, II. 72; not present at conference with Augustine, II. 75; zeal of, as missionaries, II. 76; question of their subjection to Edwin, Oswald, and Oswy, II. 86; consult the Roman see on the Easter question, II. 114; not quarto-decimans, *ib.*; fondness of, for remote sites, II. 126; their love of pilgrimage, II. 170; friendliness of, to the English, II. 206 (contrast II. 210); extension of Wilfrid's authority over, II. 208; name of, supplants that of Picts, II. 224; Aldfrid an exile in the islands and regions of, II. 263.

Scotti in Brittania, qui Brittaniam inhabitant, II. 12, 82, 83; Aedan king of, i. 34 and notes; later kings of, do not venture to attack the English, *ib.* and note; recover their liberty after the death of Egfrid, iv. 26, p. 267 and note; at peace with the English in 731, v. 23, p. 351 and note; coupled with the Picts, II. 12; relations of, to Northumbria, II. 346. Scotti qui Hiberniam incolunt, in Hibernia, II. 10; Laurentius cares for, ii. 4, p. 87 and note; a large number of, adopt the orthodox Easter, v. 15, p. 315 and notes; Iona a stepping-stone between, and those of Britain, II. 126; Scandinavian invasions cut off, from those of Britain, II. 135. Scottorum gens, Pope Honorius writes to, on the Paschal question, ii. 19, p. 122 and notes; Wilfrid answers for faith of islands inhabited by, v. 19, p. 327; II. 230. Scottorum gentes, those in South Ireland observe the canonical Easter, iii. 3, p. 131 and note. Scottorum genus, Diuma and Ceollach belong to, iii. 24, p. 179 and note; Adamnan of Coldingham belongs to, iv. 25, p. 263 and note. Scottorum lingua, iii. 4, p. 134; iii. 27, p. 192; iv. 4, p. 213; one of the five languages of Britain, i. 1, p. 11 and note; one of four languages of Britain, iii. 6, p. 138 and note; Oswald well acquainted with, iii. 3, p. 132 and note; Oswy do. do., iii. 25, p. 182 and note (cf. II. 126).

Scottorum natio, Ceollach belongs to, iii. 21, p. 171; services of Egbert to, iii. 27, p. 194; Dicul belongs to, iv. 13, p. 231 and note. Scottorum prouincia, Oswald seeks a bishop from, iii. 5, pp. 136, 137 and notes. Scottorum septentrionalis prouincia, *i. e.* the North of Ireland, follows the Celtic Easter, iii. 3, p. 131 and notes; distinction of, from the southern province, II. 124, 125.

Scotti Austrini, Tuda educated and consecrated among, iii. 26, p. 189 and note; II. 125; adopt the Roman Easter, II. 113, 125, 300.

Scotti Septentrionales, many

monasteries of, subject to Iona, iii. 3, p. 132 and notes; adopt the Roman Easter, II. 211, 300, 302, 303; their Paschal cycles, II. 351.
Scottia, Columba comes from, v. 24, p. 353; Fursa preaches in, iii. 19, p. 167 and note; Tuda comes from, iii. 26, p. 190; Ceollach retires to, iii. 24, p. 179 and note; Colman sent from, iii. 25, p. 182; clerks from, accompany Colman to the Synod of Whitby, *ib.* p. 183; Colman returns to, after the synod, iii. 26, p. 189 and note; Colman belongs to, iv. 4, p. 213; Egbert tries to dissuade Egfrid from attacking, iv. 26, p. 267; Adamnan returns to, v. 21, p. 345; Angli alleged to belong to (!), p. xxxix note; application of the term, II. 11, 12; question of inclusion of Iona in, *v.* Hii; Scotia Maior and Scotia Minor, II. 11.
Scottica natio, monks of, at Iona, v. 22, p. 346. Scotticus sermo, iv. 4, p. 213.
Scottus, Diuma a Scottus, iii. 21, p. 170 and note; Ronan, iii. 25, p. 181 and note.
Scotwad, name of the Forth, *q.v.*, II. 120.
Scribes, mechanical work of, p. ciii; *v.* Monasteries.
Scrocmail, Scromail, miswriting of Brocmail, II. 78.
Scylla, v. 21, p. 338.
Scythae, midnight sun in land of, II. 7; equated with Scotti, II. 8.
Scythia, application of the name, II. 8; Picts said to have come from, i. 1, p. 11 and note; II. 23; Scots said to have come from, II. 8, 9.
Scythlecester, perhaps Chesters near Chollerton, Northumberland, Alfwold of Northumbria murdered at, II. 159; church of SS. Cuthbert and Oswald at, *ib.*
Sebbi, joint king of the East Saxons after Swidhelm, iv. 6, p. 218; iii. 30 (cf. II. 176, 177); remains faithful to Christianity, *ib.*; his piety, iv. 11, p. 225 and note; resigns his kingdom and becomes a monk, *ib.* pp. 225, 226; story of his death, *ib.* p. 226; miracle at his burial, *ib.* pp. 226, 227 and notes; succeeded by Sighard and Swefred his sons, *ib.* p. 227; II. 314.
Seckington *or* Secceswald, Warwickshire, Ethelbald of Mercia murdered at, II. 342.
Secnab, p. xxix note.
'secretarium,' meaning of term, II. 71.
'secus,' use of, II. 199.
Sedechias, the last king of Judah, Ee. § 11, p. 414.
Sedulius, imitated by Aldhelm, v. 18, p. 321 and note.
Segeni, presbyter and abbot of Iona at the time of Aidan's mission, iii. 5, p. 135 (cf. II. 113); furnishes Adamnan with materials for his Life of Columba, II. 113; Cummian's Paschal letter addressed to, *ib.*; Oswald tells the story of his vision of St. Columba to, II. 121, 122.
Segenus, Irish presbyter, letter of John, pope elect, and others to, ii. 19, p. 123 and note (probably identical with the preceding).
Seghine mac Ua Cuinn, II. 113; *v.* Segenus.
Seham, near Ely, Felix translated to, II. 174.
Selæseu, insula uituli marini, Selsey, Sussex, Ethelwalh grants land to Wilfrid at, for a monastery, iv. 13, p. 232 and notes (cf. II. 167); miracles at, iv. 14, pp. 232–236 and notes; ravages of the plague at, *ib.* pp. 233–235 (cf. II. 195); monks of, relate the story to Acca, who tells it to Bede, *ib.* p. 233; p. xliv note; Eadbert abbot of, v. 18, p. 321 and note.
Selby, Yorkshire, abbey of, dedicated to St. Germanus, and possessing relics of him, II.

33; formerly owned MS. O_5, p. cxxi.
SELIGENSTADT, on the Main, importance of school of, p. xx note.
SELIM, son of Cinan king of North Wales, slain in battle of Chester, II. 77.
SELLA AUREA, ceremony of the, in the Gallican Church, II. 323, 324.
SELRED, king of the East Saxons after Offa, II. 314; slain, *ib.*
SELSEY, *v.* Selæseu.
Senones, Sens, Emme bishop of, iv. 1, p. 203 and note; archbishops of, Beornred, II. 287; Wulframn, II. 289.
Septentrionales Picti, *v.* Picti Septentrionales.
Septentrionales Scotti, *v.* Scotti Septentrionales.
SERENUS, bishop of Marseilles, II. 39, 360.
Sergius, papa, pope at the time of Cædwalla's arrival at Rome, v. 7, pp. 292–294 and note; causes him to be baptized by the name of Peter, *ib.* and note; pope at the time of Wilbrord's two visits to Rome, v. 11, pp. 301, 302 and notes; consecrates him as archbishop of the Frisians in St. Cecilia's church, *ib.* p. 303 and notes; gives him the name of Clement, *ib.* (cf. II. 287, 292, 293); grants privileges to Ceolfrid for his monastery, Hab. § 15, p. 380 and note; Haa. § 20; p. xvii; Hwætbert at Rome in time of, Hab. § 18; II. 365; letter of, to Ceolfrid, pp. xvi, xvii; spurious letters of, to Bertwald, II. 283.
'SERPENTINI UERSUS,' II. 241.
'**seruus seruorum Dei**,' history of the title, II. 38.
Seuerianus, a Pelagian bishop, i. 17, p. 33 and note.
SEUERIANUS, one of the 'quattuor Coronati,' II. 91.
Seuerinus, pope, succeeds Honorius in the Roman see, ii. 19, p. 122 and note; dies, and is succeeded by John, *ib.* pp. 122, 123 and note; letters of the Irish clergy to, *ib.* p. 123.
SEVERN, *v.* Sabrina.
Seuerus, a Tripolitan African from Leptis, i. 5; becomes emperor, *ib.* and note; reduces part of Britain, *ib.*; his fortification, *ib.* and note; i. 11; i. 12, p. 27; v. 24, p. 352; dies at York, leaving two sons, i. 5; division of Britain into Upper and Lower by, II. 52.
SEUERUS, one of the 'quattuor Coronati,' II. 91.
Seuerus, bishop of the Treueri, accompanies Germanus on his second visit to Britain, i. 21, p. 40 and note; preaches to the peoples of Germania prima, *ib.* and note.
SEVILLE, Leander bishop of, II. 69.
Sex Aetates, Bede's letter on the, v. 24, p. 358; *v.* Baeda.
Sexbald, father of Swidhelm king of the East Saxons, iii. 22, p. 174 and note.
Sexburg, daughter of Anna king of the East Angles, wife of Earconbert of Kent, mother of Earcongota, iii. 8, p. 142 and note; iv. 19, p. 244 and note (cf. II. 144); succeeds her sister Ethelthryth as abbess of Ely, *ib.* and note; orders the translation of Ethelthryth's body, *ib.* pp. 244–246 and notes; mother of Hlothhere of Kent, iv. 22, p. 251 and note; of Ermengild, II. 144; her asceticism, II. 237; Lives of, II. 239; veiled by Theodore at Sheppey, *ib.*
SEXBURGH, wife of Cenwalh of Wessex, II. 143; said to have reigned after him, II. 220, 221.
SEXRED, son of Eadbald of Kent, II. 88.
Sexuulf, founder and abbot of Medeshamstead (Peterborough), iv. 6, p. 218 and note; made bishop of the Mercians in succession to Wynfrid, *ib.* and note; receives Putta on his retirement from Rochester, iv. 12, p. 228 (cf.

II. 215); grants him a church and parcel of land, *ib.*; loses bishopric of Lindsey, *ib.* p. 229 and note (cf. II. 215); retains that of the Mercians and Middle Angles, *ib.*; succeeded as abbot by Cuthbald, II. 216; division of diocese of, *ib.*

SHEPPEY, Kent, Sexburgh receives the veil from Theodore at, II. 239.

SHERBORNE, Dorset, Aldhelm's see at, II. 144; Forthere bishop of, II. 283; extent of diocese of, II. 307; a mere village, *ib.*

SHERWOOD FOREST, Haethfelth said to be in, II. 115.

Sicgfrid, diaconus, elected abbot of Wearmouth in succession to Eosterwine, Hab. § 10 and note (cf. § 14, p. 379 and note); Haa. § 13 and notes, §§ 15, 18; p. xiii; his sickness, Hab. §§ 9, 10, p. 374; Haa. § 15; last interview with Benedict Biscop, Hab. §. 13; pp. xiv, xxxiii; his death, Hab. § 14, p. 377 and note; Haa. § 17 and note; pp. xiii, lxviii; his relics translated on the anniversary of his death, Hab. § 20 and note; Haa. § 18; chronology of life of, II. 364, 374.

SICILY, Julianus of Eclanum dies in, II. 22.

SIDONIUS APOLLINARIS, bishop of Clermont, his description of the ravages of the Saxons, II. 28; induced by Constantius to publish his correspondence, II. 32; letters to Lupus, *ib.*; to Sulpicius, *ib.*; to Prosper, bishop of Orleans, *ib.*

SIFRED, *v.* Suæbhard.

Sigberct, king of the East Angles, succeeds his brother Earpwald after three years, ii. 15, p. 116 and notes; iii. 18 and note (cf. II. 106); his learning, ii. 15, p. 116; converted while an exile in Gaul, *ib.* and notes (cf. iii. 18 and notes); evangelises his people with the help of Felix, *ib.* and notes; establishes a school on the Frankish and Kentish model, iii. 18 and notes; resigns and retires to a monastery, *ib.* and notes; forced to lead his people against the Mercians, *ib.*; slain in battle, *ib.*; receives St. Fursa, iii. 19, p. 163; grants him a site for a monastery, *ib.* p. 164 and note.

Sigberct, 'cognomento Paruus,' king of the East Saxons, iii. 22, p. 171 and note; succeeded by Sigbert, *ib.* and note; confusion of the name with Sæbert, II. 79.

Sigberct, king of the East Saxons, succeeds Sigbert 'Paruus,' iii. 22, p. 171 and note; a friend of Oswy, whom he frequently visits, *ib.*; converted to Christianity by his arguments, *ib.* p. 172; baptized by Finan at place called Ad Murum, *ib.* and note; asks Oswy for missionaries, *ib.*; murdered by two of his relatives, gesiths, *ib.* p. 173 and note (cf. II. 48); this was a punishment foretold by Cedd, *ib.* p. 174; succeeded by Swidhelm, *ib.*

SIGBERT III, king of Austrasia, alleged correspondence with Desiderius of Cahors, II. 168.

SIGEBALD, ? abbot of Chertsey, letter of, to St. Boniface, II. 217.

SIGEBERTUS GEMBLACENSIS, ceases to notice English affairs after Bede's death, p. xliii note; his judgement of Theodore's penitential, p. clvii note.

SIGEBRAND, bishop of Paris, put to death as an adherent of Baldhild, II. 322.

SIGFRID, *v.* Sicgfrid.

Sigfrid *or* Sigga, bishop of Selsey, consecrated by Tatwin, C. 733; II. 313.

SIGGA, *v.* Sigfrid.

Sighard, son of Sebbi joint king of the East Saxons, iv. 11, p. 227 (cf. II. 176, 314); present at Sebbi's death, *ib.*

Sigheri, joint king of the East Saxons after Swidhelm, iv. 6, p. 218; iii. 30 (cf. II. 176, 177);

subject to Wulfhere of Mercia, *ib.*; relapses into paganism, *ib.* and note; reconverted by Jaruman, *ib.* and note; Offa son of, v. 19, p. 322 and note.
SILLAN, bishop of Devenish in Lough Erne, II. 113; *v.* Scellanus.
Silua Derorum, *v.* In Derauuda.
Silver in Britain, i. 1, p. 10 and note.
SILUESTER, pope, baptism of Constantine by, II. 44.
SILUIA, mother of St. Gregory, II. 68, 389.
SILUIACUM, Samer, Pas-de-Calais, II. 279.
SIMEON OF DURHAM, uses MS. C of Bede's H. E., p. xciv; his History of the Church of Durham, p. cxxxvii.
Simon (Magus), his contest with St. Peter, v. 21, pp. 343, 344; his tonsure the origin of the Celtic tonsure, *ib.* and note; II. 354.
Simony, v. 21, p. 344; iii. 7, p. 141 and note; II. 19.
SIMPLICIUS, a saint, II. 91.
SIMPLICIUS, bishop of Paris, II. 40.
Sina Mons, i. 27, p. 59.
'SINCELLUS,' meaning of, II. 38.
Sion, iii. 19, p. 164 and note; the Mount of Olives the same height as, v. 17, p. 318.
SIRICIUS, pope, ordinance of, about baptism, II. 95, 96.
SIRMIUM, *v.* Syrmium.
'siue' = et, II. 83.
SLACK, near Huddersfield, equated with Campodonum, II. 105.
SLAVERY, share of Church in abolishing, II. 227.
SLAVE-TRADE, II. 139, 243.
SLAVS, the, broken up by Magyar inroads, II. 128.
SMITH, John and George, their edition of Bede, pp. lxxx–lxxxiii, cxxxix, cxlii.
SOISSONS, Clothaire king of, II. 39; Arnulf bishop of, II. 155.
SOLENT, the, *v.* Soluente.
SOLINUS, used by Bede, p. lii note; cited, II. 6, 10.
SOLOMON, *v.* Salomon.
SOLON MAC CONAIN, *v.* Selim.
Soluente, the Solent, name of the sea which divides Wight from the mainland, iv. 16, p. 238 and note; meeting of tides in, *ib.*
SOLWAY, Roman wall connecting Tyne and, II. 15, 17.
SOUTHWELL, Notts., equated by some with Tiowulfingacæstir, II. 109.
SOUTHWICK, Hants, copy of AS. vers. of H. E. in priory of Austin Canons at, p. cxxix note.
Speusippus, *v.* Gemini Martyres.
SPONSORS at confirmation, II. 383.
STABELGATE, in Canterbury, II. 43.
STAMBOUL, origin of the name, II. 104.
STANDIA, origin of the name, II. 104.
Stanford, ? Stamford, Lincolnshire, Alchfrid grants land to Wilfrid at, v. 19, p. 325 and note; II. 317.
STAPLETON, Thomas, tries to influence Elizabeth against the Reformation by his translation of Bede's H. E., p. cxxxii.
STEEL, the, between Rowley Water and Devil's Water, II. 123.
STELLANUS, abbot of Inis Celtra, II. 113; *v.* Scellanus.
Stephanus, beatus, protomartyr, his vision cited, v. 14, p. 314 and note; church of, at Faremoûtier-en-Brie, Earcongota buried in, iii. 8, p. 143; Ethelberg translated to, *ib.* p. 144; discovery of relics of, II. 24; called 'primicerius martyrum,' II. 113.
Stephanus III, papa, consecrates Redger as archbishop, C. 754 and note; letter of St. Boniface to, about Wilbrord, II. 292, 293.
STEPHANUS, abbot of Lérins, II. 37, 39.
Stephanus, *v.* Aeddi.
STEP-MOTHER, marriage with, II. 48, 88.
STEVENS, John, his translation of Bede's H. E., p. cxxxii.

STEVENSON, Joseph, his edition of the H. E., p. lxxxi; his translation of Bede's Historical Works, p. cxxxii; his edition of Bede's Hist. Abb., pp. cxxxiii, cxxxix; of Bede's Homily on Benedict Biscop, p. cxxxiii; of the Hist. Anon. Abb., p. cxli.
STILICHO, FLAVIUS, defeats the Saxons, Picts, and Scots, II. 10.
STINGO, origin of the name, II. 104.
STONEHAM, on the Itchen, *v.* Ad Lapidem.
STORKES, Henry, perhaps owned MS. O_2, p. cxix.
STOUT-HERIS, name applied to the East Angles, II. 86.
STOWE MS., p. cxx.
STOWE MISSAL, mention of English saints in, II. 81, 82.
stragicus, stragiciosus, II. 229.
STRAHAM, Mare de, near Ely, II. 269.
'stramen,' = saddle, horse-cloth, II. 154.
STRASBURG, bishopric of, offered to Wilfrid, II. 325.
STRATHCLYDE, Britons of, II. 301; Dumbarton a fort of, II. 24; possibly present at conference with Augustine, II. 75; cut off from North Welsh by battle of Chester, II. 75, 77; Nynias probably belongs to, II. 128; expedition of Oengus and Eadbert against, II. 346; relations of, to Northumbria, *ib.*
Streanæshalch, Whitby, monastery of, built by Hild, iv. 23, p. 254 and note; iii. 24, p. 179 and note; Elfled nun and abbess of, *ib.* and note; Elfled, Oswy, Eanfled, Edwin, and others buried in church of St. Peter at, *ib.* and note; iv. 26, p. 267; II. 391; Hild abbess of, iv. 23, p. 252 and notes; iii. 25, p. 183 and note; synod on the Paschal question held at, *ib.* and notes; p. xxxix; II. 146; importance of synod of, p. xl; omitted by Sax. Chron., II. 188; Trumwine retires to, after the death of Egfrid, iv. 26, p. 267 and notes (cf. II. 224); dies and is buried at, *ib.* and notes; Elfled and Eanfled joint abbesses of, *ib.* and note (cf. II. 391); Hild dies at, v. 24, p. 355; a double monastery, II. 150, 184, 246; destroyed by the Danes, *ib.*; etymology of the name. II. 189; MS. said to have belonged to, II. 201; John of Hexham trained at, II. 274; leaden bulla of Archdeacon Boniface preserved at, II. 321; earliest Life of Gregory written by a monk of, II. 389; Edwin's body translated to, II. 391; altars of SS. Peter and Gregory at, *ib.*
'studium' = medical treatment, II. 275.
Sæbhard, joint king in Kent with Witred, v. 8, p. 295 and note; identified by some with Swefred of Essex. II. 177, 284; called Sifred by R. W., II. 177; spurious charter of, II. 222.
Sualua, the Swale, Yorkshire, Paulinus baptizes Deirans in, ii. 14, p. 115; flows past Catterick, *ib.* and note.
'subintroduco,' a term of blame, II. 146, 316, 363.
'subsistentia,' theological meaning of the term, II. 232.
'SUBSTANTIA,' theological meaning of the term, II. 232.
Sudergeona regio, Surrey, Chertsey in, iv. 6, p. 218 and note.
Suefred, son of Sebbi, joint king of the East Saxons, iv. 11, p. 227 (cf. II. 176, 177, 220, 314); identified by some with Swæbheard of Kent, II. 177, 284.
Sueui, cross the Rhine and ravage Gaul, i. 11.
SUFFOLK, one of the divisions of East Anglia, II. 168.
Suidberct, missionary in Frisia, v. 11, p. 302 and note; sent to Britain, *ib.*; consecrated bishop by Wilfrid, *ib.* and note (cf. II. 319); goes to the Boructuari, *ib.*; on their dispersion obtains

a grant of In Litore (Kaiserswerth) from Pippin, *ib.* and note; builds a monastery, and dies there, *ib.* and notes; his successors, *ib.* and note; spurious Life of, by Marcellinus, II. 288, 291; his see at Dorostat, II. 291; MS. of Livy belonging to, *ib.*; his relics still preserved, *ib.*; homily and verses on, *ib.*

Suidberct, abbot of monastery of Dacre, iv. 32, p. 279.

Suidhelm, king of the East Saxons, son of Sexbald, succeeds Sigbert, iii 22, p. 174 and note; baptized by Cedd at Rendlesham, *ib.* and note; Ethelwald of East Anglia his godfather, *ib.* and note; succeeded by Sigheri and Sebbi, iii. 30.

SUNDARANGLI = Mercii, *q. v.* (cf. Suthanglia), II. 391.

SUNDERLAND, Co. Durham, possible birthplace of Bede, p. ix note.

SURREY, *v.* Sudergeona regio.

'suspectus,' used actively, II. 30.

SUTHANGLIA, II. 30.

SUÐANHYMBRE, SUTHUMBRI, meaning of term, II. 30.

SUTHYMBRIA, II. 30.

SWALE, the, *v.* Sualua.

SYAGRIUS, bishop of Autun, II. 39.

'symbolum' = creed, II. 231.

SYMPHORIANUS, a saint, II. 91.

'synaxis,' use of the term, II. 238, 239.

SYNESIUS, bishop of Ptolemais, cited, II. 68.

synodica actio, II. 211; synodica epistola, synodicus libellus, II. 70, 234.

'synodus' = synodica epistola, II. 234.

SYRACUSE, Constans II dies at, II. 204.

Syria, famine in, foretold by Agabus, i. 3; religious syncretism in, II. 60.

Syrmium, Pannonia, Theodosius assumes the purple at, i. 9.

T.

Tabernaculo, de, Bede's work, v. 24, p. 357; *v.* Baeda.

TACITUS, cited, II. 5–7, 10, 11, 13.

TADCASTER, identified with Kælcacaestir, II. 244.

TALBOT, Robert, Rector of Burlingham, Norfolk, II. 115.

TALORG MAC ANFRITH, king of the Picts, probably son of Eanfrid of Bernicia, II. 120, 187, 261.

Tamensis, the Thames, staked by the Britons, i. 2, p. 14 and note; crossed by the Romans, *ib.*; separates Kent and the East Saxons, ii. 3, p. 85; Tilbury situated on, iii. 22, p. 173; Chertsey near, iv. 6, p. 218; stated by Orosius to be fordable only at one point, II. 13.

TANAISE ABBAID, p. xxix note.

Tanatos, Thanet, island to the east of Kent, containing 600 hides, i. 25, p. 45 and note; Augustine lands there, *ib.*; Eadburg abbess of, p. xx; II. 219; Solinus' description of, II. 10; Saxons retire to, II. 30.

TANNER, Thomas, bishop of St. Asaph, former owner of MS. O_{12}, p. cxxv.

TARENTUM, diocese of, II. 212.

Tarsus of Cilicia, Theodore born at, iv. 1, p. 202.

Tata, name of Ethelberg daughter of Ethelbert, ii. 9, p. 97.

Tatfrid, bishop of the Hwiccas, educated at Whitby under Hild, iv. 23, p. 255; elected bishop of the Hwiccas, *ib.* and note; dies before consecration, *ib.*

Tatuini, archbishop of Canterbury, a priest of the monastery of Bredon in Mercia, v. 23, p. 350 and note (cf. II. 324); succeeds Bertwald as archbishop of Canterbury, *ib.*; consecrated at Canterbury by four bishops, *ib.*; alive in 731, *ib.*; v. 24, p. 356; ninth archbishop of Canterbury, *ib.*; receives the pallium, C. 733 (cf. II. 341); consecrates Alwic and Sigfrid,

ib.; II. 313; dies, C. 734; author of Latin riddles, II. 341.
'TAWDRY,' derivation of the word, II. 235.
TEARS, the gift of, II. 268.
TECH-BAEITHIN, *v.* Tibohine.
Tecla, iv. 20, p. 247 and note.
TEES, the, *v.* Tesa.
TEFFIA, *v.* Tethba.
TEILO, St., II. 213.
TEMPEST, Sir Thomas, former owner of MS. Harl. 4688, p. cxli.
Templi, de aedificatione, Bede's work, v. 24, p. 358; *v.* Baeda.
'tempore, ex'=at leisure, Pref. p. 5 and note.
Temporibus, de, Bede's, v. 24, p. 359; *v.* Baeda.
Temporibus, liber maior de, *i. e.* Bede's De Temporum Ratione, v. 24, p. 359; *v.* Baeda.
TENNYSON, In Memoriam, cited, II. 180.
TENTS, use of, II. 240.
TEOFUL, of Lindsey points out the place of Edwin's burial, II. 391.
TESA flumen, the Tees, boundary of Deira according to some, II. 120; all between Tyne and, desert, *ib.*
Testamentum Uetus, cited, i. 27, p. 54; *v.* Lex.
TESTRY, near St. Quentin, importance of battle of, II. 288.
TETHBA, Teffia, Ireland, Aed, son of Brendan prince of, II. 133.
TEUTONES, Skene derives Iutae from (!), II. 29.
TH between vowels tends to disappear, II. 145.
THAMES, *v.* Tamensis.
THANE, king's, II. 243; queen's, *ib.*
THANET, *v.* Tanatos.
'theca,' *v.* Bibliotheca.
THEEKSTONE, near Ripon, equated with Degsastan by Pearson, II. 66.
Theodbald, brother of Ethelfrid of Northumbria, slain at Degsastan, i. 34 and note.
THEODEBERT, king of Austrasia, II. 39, 41.
Theodoretus, bishop of Cyrus, Council of Constantinople against, iv. 17, p. 240 and note.
THEODORIC II, king of the Burgundians, II. 39, 41.
THEODORIC III, king of the Neustrian Franks, bribed by the enemies of Wilfrid, II. 215.
Theodorus, bishop of Mopsuestia, Council of Constantinople against, iv. 17, p. 240 and note.
Theodorus, monachus, archbishop of Canterbury, Albinus a pupil of, Pref. p. 6 and note; v. 20, p. 331; consecrates Leutherius as bishop of the West Saxons, iii. 7, p. 141 and notes; consecrates the church of St. Peter at Lindisfarne, iii. 25, p. 181 and note; a native of Tarsus, iv. 1, p. 202; recommended by Hadrian as archbishop of Canterbury, *ib.* and notes; ordained subdeacon, *ib.* and note; wears the Eastern or Pauline tonsure, *ib.* and note (cf. II. 353, 354); consecrated, *ib.* and notes; v. 24, p. 354; sets out with Hadrian, iv. 1, p. 203 and note; v. 20, p. 331; Hab. § 3; Benedict Biscop accompanies, *ib.* and note; p. xviii; detained at Arles, iv. 1, p. 203; goes to Agilbert, bishop of Paris, *ib.* and note; Egfrid sends Rædfrid to escort, *ib.* and note; ill at Quentawic, *ib.* and note; reaches Britain, *ib.* (cf. iv. 5, p. 214 and note; II. 200); rejoined by Hadrian, *ib.* p. 204 and note; gives him the monastery of St. Peter by papal command, *ib.* and notes (cf. II. 357); reaches Canterbury, Hab. § 3 and note; II. 202; iv. 2, p. 204 and note; traverses the whole of the English part of the island, *ib.*; the first archbishop to whom the whole English Church submits, *ib.* and note (cf. II. 53); learning and disciples of, *ib.* pp. 204, 205 and notes (cf. p. xviii;

II. 168, 372); happy times of, *ib.* p. 205 (cf. p. xxii note); consecrates bishops, *ib.* and note; deposes Ceadda, *ib.* and note (cf. II. 199); reconsecrates him, *ib.* and notes; Wilfrid reaches Britain before, *ib.* pp. 205, 206 and note; Theodore consecrates Putta to Rochester, *ib.* p. 206 and note; Wulfhere asks for a bishop from, iv. 3, p. 206; asks Oswy to send Cedd as bishop to Mercia, *ib.* and note; insists on Ceadda riding instead of walking on his episcopal tours, *ib.* (cf. II. 136); consecrates Wynfrid as Ceadda's successor, *ib.* p. 212; summons the Council of Hertford, iv. 5, p. 214 and note; presides at it, *ib.* p. 215; v. 24, p. 354; canons proposed by him, iv. 5, pp. 215–217 and notes; consecrates Bisi as bishop of the East Angles, *ib.* p. 217 and note; deposes Wynfrid, iv. 6, p. 218 and notes; consecrates Sexwulf in his place, *ib.* and notes; makes Earconwald bishop in London, *ib.* and notes; consecrates Hædde in London as bishop of the West Saxons, iv. 12, p. 227 and note; consecrates Cwichelm in Rochester, *ib.* p. 228 and note; appoints Gebmund in his place, *ib.* and note; consecrates Eadhed, Bosa, and Eata at York, *ib.* p. 229 and notes (cf. II. 316, 323); makes Tunbert bishop of Hexham, and Trumwine of the Picts, *ib.* and notes; places Eadhed at Ripon, *ib.*; summons and presides at the Council of Hatfield against the heresy of Eutyches, v. 24, p. 355; iv. 17, pp. 238–240 and notes; styles himself 'archiepiscopus Brittaniae et ciuitatis Doruuernis,' *ib.* p. 239 and note; subscribes the decision of the council, *ib.* p. 240; makes peace between Egfrid and Ethelred, iv. 21 and notes; Oftfor studies under, iv. 23, p. 255; Wilfrid consecrates Oftfor after the death of, *ib.* and note; presides at the Synod of Twyford, iv. 28, p. 272; consecrates Cuthbert at York, *ib.* p. 273; medical precept of, cited, v. 3, p. 285 and note; dies, v. 8, p. 294 and notes; v. 24, p. 355; buried in the church of SS. Peter and Paul, Canterbury, ii. 3, p. 86; v. 8, p. 294 and note; his epitaph, *ib.* p. 295 and note; progress of the English Churches under, *ib.*; succeeded by Bertwald, *ib.* and note; Wilfrid consecrates Swidbert after death of, v. 11. p. 302 and note; Tobias a disciple of, v. 23, p. 348; doubtful letter of Vitalian to, II. 38, 205; his Penitential, p. clvii; cited, II. 47, 48, 53, 59, 151, 156, 214, 230, 236, 277, 353, 363, 366, 382; divides the East Anglian see, II. 108; pretended decree of, II. 143, 145; discourages double monasteries, II. 151; treats Celtic orders as invalid, II. 178; sends envoys to Rome to accuse Wilfrid, II. 190; had been educated at Athens, II. 203; possibly followed Constans II to the West, II. 204; ignores Gregory's scheme of two provinces, II. 205; legends about, *ib.*; reconciliation of, with Wilfrid, II. 217, 326; letters of, to Ethelred of Mercia and Aldfrid, II. 221, 326; expected at Rome in 680, II. 230; gives the veil to Sexburgh at Sheppey, II. 239; John of Hexham a pupil of, II. 274; verses of, to Hædde, II. 307; restores Wilfrid (669), II. 317; exaggerated charges against, II. 323, 324.

Theodosius, a Spaniard, made by Gratian emperor of the East and Thrace, i. 9; restores Valentinianus, *ib.*; together they capture and slay Maximus, *ib.* and note; Arcadius son of, i. 10; Honorius son of, i. 11

and note; Paschal cycle composed by Theophilus of Alexandria for, v. 21, p. 341 and note.
Theodosius Iunior, succeeds Honorius as emperor, i. 13.
THEODULF, bishop of Orleans, on pilgrimages, II. 282.
THEOFRID, abbot of Epternach, Life of Wilbrord by, II. 288, 293.
THEOPHANU, empress, translates the body of St. Albinus, II. 18.
THEOPHILACIAS, archdeacon of Rome, sends presents to St. Boniface, p. lxxvi note.
Theophilus, bishop of Alexandria, composes a Paschal cycle of a hundred years, v. 21, p. 341 and note.
ÞETFORD, East Anglian see removed to, II. 108.
Theudor, king of the Strathclyde Britons, dies, C. 750 and note; son of Beli, II. 346.
THIETMAR, his chronicle cited, II. 67.
THINGVÖLLR, Iceland, II. 255.
THOMAS, apostolus, apocryphal Acts of, II. 294.
Thomas, of the Gyrwas, bishop of the East Angles, deacon of Bishop Felix, iii. 20; succeeds him as bishop of the East Angles, *ib.* and notes (cf. II. 106); consecrated by Honorius, *ib.*; succeeded by Bertgils, *ib.* and note; the second native bishop, II. 174; his orthodoxy, II. 206.
THOMAS I, archbishop of York, restores York Cathedral, II. 102.
THOMAS II, archbishop of York, attempts to translate Eata's relics, II. 274.
THOMAS OF ELMHAM, his opinion of Bede, p. xliii note; on St. Alban, II. 18; on Benedict Biscop, II. 204; on 'pompatic' writing, II. 312.
THOMAS OF ELY, Life of St. Ethelthryth by, II. 235.
THOR, worship of, blent with Christianity, II. 106.
THORLAK, bishop of Skalholt, Iceland (†1193), II. 251.
THORNEY, Cambridgeshire, Benedict Biscop's body said to have been translated to, II. 365.
Thracia, Theodosius made emperor of, i. 9.
Thruidred, presbyter, monk, and afterwards abbot, of the monastery of Dacre, iv. 32, p. 280; owns relics of Cuthbert, *ib.*
Thryduulf, priest and abbot of a monastery in the forest of Elmet, ii. 14, p. 115.
THURSDAY, a festal day on account of the Ascension, II. 258.
Thuuf, English name of 'Tufa,' *q. v.*
THYLE, midnight sun in, II. 7; Picts defeated in, II. 10.
TIBERIUS III, APSIMARUS, emperor, p. cxlvi.
Tiberius Constantinus, emperor, assists Gregory I in his refutation of Eutychius, ii. 1, p. 76.
TIBOHINE, county Roscommon, Baeithin Mor bishop of, II. 112.
Tilaburg, Tilbury, on the Thames, iii. 22, p. 173 and note; monastery founded by Cedd at, *ib.*; date of, II. 149.
TILL, the, Northumberland, the Beaumont Water a tributary of, II. 105.
Tilmon, monachus, formerly a thane, v. 10, p. 301 and note; one of the companions of the two Hewalds, *ib.*; has a vision of one of them, *ib.*
Timotheus, circumcision of, by St. Paul, cited, iii. 25, p. 185 and note (cf. II. 58); epistles of Paul to, i. 27, p. 48; Ee. § 3.
Tinus, Tina amnis, the Tyne, separates Hexham from the cemetery of St. Michael, v. 2, p. 283; Herebald abbot of monastery at mouth of, v. 6, p. 289 and note; Jarrow on, v. 21, p. 332 and note; Roman wall connects Solway with, II. 15, 17; boundary of Deira according to some, II. 120; all between Tees and, desert, *ib.*

Tiouulfingacæstir, ? Littleborough, on the Trent, ii. 16, p. 117 and note.
Tirechan, collections of, in Book of Armagh, II. 25.
Titillus, a notary, writes the canons of the Council of Hertford, iv. 5, p. 217.
Titus, *v.* Tytus.
Tnugdali Visio, II. 295.
Tobias, Bede's commentary on, v. 24, p. 358; *v.* Baeda.
Tobias, consecrated by Bertwald as bishop of Rochester in succession to Gebmund, v. 8, p. 295 and note; his learning, p. xviii note; v. 8, p. 296; v. 23, p. 348; pupil of Theodore and Hadrian, *ib.* (cf. II. 205); dies, and is buried in a porticus of St. Paul which he had made for his tomb, *ib.* pp. 348, 349; succeeded by Aldwulf, *ib.* p. 349 and note; present at witenagemót of Bapchild, II. 284.
Toledo, Council of, II. 234.
Tomene mac Ronain, abbot and bishop of Armagh, II. 112; *v.* Tomianus.
Tomianus, Irish bishop, letter of John, pope elect, and others to, ii. 19, p. 123 and note.
Tondberct, prince of the South Gyrwas, first husband of Ethelthryth, iv. 19, p. 243 and note.
Tondheri, a faithful thane of Oswin, iii. 14, p. 155 and notes; remains with him at the time of his murder, *ib.* and notes; son of Tylsius, II. 163.
Tonsure, question of, II. 83, 203, 337, 353, 354.
Torctgyd, a nun at Barking, sees a vision of Ethelberg's death, iv. 9, pp. 221, 222 and notes; Ethelberg appears to, before her own death, *ib.* pp. 223, 224 and notes.
Torhthelm, an abbot in Gaul, Benedict Biscop obtains architects from, Haa. § 7 and note; II. 359.
Torhthelm, prior, p. xxix note.
Torigny, Robert de, *v.* Robert.
Torksey, Lincs., not to be equated with Tiowulfingacæstir, II. 109.
Torthere, bishop of Hereford before Walhstod, II. 341.
Tory Island, St. Ernan abbot of, II. 113.
Tostig, earl of Northumberland, II. 158; neglects to be present at the translation of Oswin, II. 164.
Toul, bishops of, Frothar, II. 138; Deodatus, II. 325.
Toulon, Menna bishop of, II. 39.
Toulouse, defeat of the Saracens at, II. 339.
Tournai, monastery of St. Martin's at, p. xix note; MSS. of, *ib.*; Odo abbot of, *ib.*; p. xx note; scriptorium of, *ib.*
Tours, the Saracens defeated at, by Charles Martel, II. 339; *v.* Turoni.
Tours, Gregory of, *v.* Gregory.
Towcester, Northants., identified by some with Tunnacaestir, II. 243.
Trajan, his rescript to Pliny about the Christians, II. 46.
Traiectum, Gallic name of Uiltaburg (*q.v.*) *or* Utrecht, v. 11, p. 303 and note; Wilbrord's first visit to, II. 288; St. Radbod bishop of, II. 291; church of St. Saviour at, II. 292, 293; chapel of St. Martin at, *ib.*
Traiectus Augusti, probably Aust on the Severn, II. 74.
Transhumbrana gens (=Nordanhymbri, II. 29), Oswy rules over part of, iii. 14, p. 155. Transhumbrana regio, Egfrid king of, Hab. § 4, II. 29.
Translation of poetry, Bede and Dante on, II. 250.
Treanta, iii. 24, p. 80; iv. 21; *v.* Treenta.
Treason to a Lord, inexpiable, II. 163.
Trecae, Troyes, saved from Attila by the prayers of St. Lupus, II. 33.
Trecasena ciuitas, Troyes, Lupus bishop of, i. 17, p. 34 and note;

MS. of Bede's excerpts from St. Augustine at, p. clv; MS. at, II. 295.

Trecaseni, Troyes, Lupus bishop of, i. 21, p. 40.

Treenta, Treanta, fluuius, the Trent, Paulinus baptizes the people of Lindsey in, ii. 16, p. 117 and notes; boundary between the Northern and Southern Mercians. iii. 24, p. 180; battle of, between Egfrid and Ethelred, iv. 21 and notes (cf. II. 155); the Idle a tributary of, II. 98; Trisantona, ancient name of, II. 109.

Treuiri, Trèves, Severus bishop of, i. 21, p. 40 and note; Ricbod archbishop of, p. clii note; abbey of St. Maximin of, p. cxxvi.

Triads, the Welsh, cited, II. 64, 66.

Triduanum ieiunium, *v.* Ieiunium.

Triman, Trinian, Trinyon, corruptions of Ninian, II. 129.

Trimma, a Mercian monk, II. 391.

Trinouantes, submit to Caesar, i. 2, p. 14.

Tripolitanus, Severus a Tripolitan, i. 5. Tripolitana prouincia, p. clvi note.

Trisantona, ancient name of the Trent, II. 109.

Troia, iv. 20, p. 247.

Trois Fontaines, *v.* Alberic.

Tropis, de, siue de Schematibus, Bede's, v. 24, p. 359; *v.* Baeda.

Troyes, *v.* Trecae, &c.

Trumberct, pupil of Ceadda (Chad) and teacher of Bede, iv. 3, p. 210 and note; p. xviii.

Trumheri, 'natione Anglorum,' bishop of the Middle Angles and Mercians, succeeds Ceollach, iii. 21, p. 171 and note; iii. 24, p. 179 and notes; consecrated by the Scotti, *ib. ib.*; abbot of Gilling, iii. 24, pp. 179, 180; a relative of Oswin, *ib.* p. 180 and note (cf. p. xxxv note); first bishop of the Mercians under Wulfhere, *ib.* and note; succeeded by Jaruman, iii. 30 and note.

Trumuini, made bishop of the province of the Picts subject to the English, iv. 12, p. 229 and note; retires from Abercorn to Whitby after the death of Egfrid, iv. 26, p. 267 and notes (cf. II. 24, 224, 385); dies and is buried in the church of St. Peter there, *ib.* and note; goes to Farne to persuade Cuthbert to accept the offered bishopric, iv. 28, p. 272 and note; his see wrongly placed at Whitern, II. 224; hears from Cuthbert a story of his childhood, II. 268; called also Tuma, *ib.* (cf. II. xxxvi); his see located in the monastery of Abercorn, II. 384.

Truyons, corruption of Ninian, II. 129.

Tuda, pontiff of the Northumbrians, educated and consecrated among the Southern Irish, iii. 26, p. 189 and notes (cf. II. 125, 196); comes from Ireland during Colman's episcopate, and succeeds him, *ib.* pp. 189, 190; practises what he preaches, *ib.*; p. xxxvi; was probably meant to be bishop of Bernicia, II. 323; dies of the plague, iii. 27, p. 192 and notes (cf. II. 192, 323); buried at Pægnalaech, *ib.* and note.

Tufa, Roman name of banner used by Edwin, ii. 16, p. 118 and notes.

Tuidi flumen, the Tweed, Melrose on banks of, iv. 27, p. 269; v. 12, p. 304 (cf. p. xxx); Bernicia north of, said to have been lost in 685, II. 262.

Tuifyrdi, *v.* Ad Tuifyrdi.

Tuma, shortened name of Trumwine, II. 268 (cf. II. xxxvi).

Tunberct, bishop of Hexham, abbot of Gilling, Haa. § 2 and note (cf. II. 164, 223); invited by Wilfrid to Ripon, Haa. § 3 (cf. II. 193); made bishop of Hexham, iv. 12, p. 229 and note; Haa. § 2 (cf. II. 164, 193);

deposed, and succeeded by Cuthbert, iv. 28, p. 273 and note (cf. II. 193).
Tunna, presbyter and abbot of Tunnacaestir, iv. 22, p. 250; his celebration of mass unlooses the bonds of his brother Imma, *ib.* pp. 250, 251 and note.
Tunnacaestir, unidentified, monastery at, iv. 22, p. 250 and note; named after the abbot Tunna, *ib.*
Turoni, Tours, *q.v.*, John the archchanter stays at, on his way to Britain, iv. 18, p. 242; dies and is buried there on his return, *ib.* and note; Alcuin founds schools in the monastery of St. Martin's at, p. xvii note; Caroline minuscule developed at, p. xx note; grants of Berengar and Charles the Simple to, II. 138; Alcuin head of, II. 234, 258; story of, II. 258, 259; fire in, stayed by Alcuin's prayers, II. 269; Pelagius bishop of, II. 39.
TURONICA sedes, privileges granted by Gregory I to, II. 323, 324.
TWEED, *v.* Tuidi.
TWEEDMOUTH, church at, dedicated to Boisil, II. 266.
TWELVE, frequency of the number, II. 193, 288.
TWINE, Bryan, former owner of MS. O_{16}, p. cvii.
TWYSDEN, Roger, former owner of MS. Bu_{1}, p. cxx.
TYDLIN, prefect of Dunbar, Wilfrid in custody of, II. 325.
TYLSIUS, father of Tondhere, II. 163.
TYNE, the, *v.* Tinus.
TYNEMOUTH, Oswin buried at, II. 164.
TYRE, William of, *v.* William.
Tyrium ostrum, v. 19, p. 330.
Tytili, father of Redwald of East Anglia, son of Wuffa, ii. 15, p. 116 and note.
Tytus, *i.e.* Titus, Epistle of St. Paul to, Ee. § 3.
TZETZES, his account of Hesiod, II. 254, 255.

U, V.

Uadum harundinis, *v.* Hreutford.
Uaeclingacæstir, English name of Verolamium, St. Alban's, i. 7, p. 21 and note.
Ualchstod, bishop of the peoples to the west of the Severn in 731, v. 23, p. 350 and note; succeeds Torthere and is succeeded by Cuthbert, II. 341; verses of Cuthbert on, *ib.*
Ualdheri, bishop of London, succeeds Earconwald, iv. 11, pp. 225, 226 and notes (cf. II. 178); admits Sebbi of Essex as a monk, *ib.* p. 226; present at his death, *ib.* pp. 226, 227; grant of Swefred to, II. 177, 220; letter of, to Archbishop Bertwald, II. 283.
Ualens, emperor, i. 9 and note.
Ualentinianus II, joint emperor, i. 9; expelled from Italy by Maximus, *ib.*; restored by Theodosius, *ib.*; together they capture and slay Maximus, *ib.*
Ualentinianus III, joint emperor with Marcianus, i. 15, p. 30 and note; v. 24, p. 352; receives Germanus, i. 21, p. 41; murdered by the adherents of Aetius, *ib.* and note; Western Empire ends with, *ib.* and note.
Uandali, cross the Rhine and ravage Gaul, i. 11.
Uantsumu, the Wantsum, a branch of the Stour, separates Thanet from Kent, i. 25, p. 45.
Uecta, Isle of Wight, materials for history of, derived by Bede from Bishop Daniel, Pref. p. 7; II. 307; reduced by Vespasian, i. 3; distance from Britain, *ib.*; inhabitants of, of Jutish origin, i. 15, p. 31 and notes; a tribe of Jutes opposite to, in Bede's time, *ib.* and note; granted by Wulfhere to Ethelwalh of Sussex, iv. 13, p. 230 and note (cf. II. 147); not Christianised by him, II. 228; conquered and depopulated by Cædwalla, iv. 16, p. 237 and note; fourth part of, granted

by Cædwalla to Wilfrid, and by him to Bernwine, *ib.* and note; Arwald king of, *ib.* and note; two princes of, baptized and executed, *ib.* pp. 237, 238; dimensions and position of, *ib.* (cf. i. 3); the last province of Britain to be converted, *ib.* p. 238 (cf. II. 319); Daniel the first to exercise episcopal functions in, *ib.* (cf. v. 23, p. 350; II. 307).

Uecta, son of Uoden, i. 15, p. 32.

'uel' = et, II. 83, 243.

VENANTIUS, a patrician of Syracuse, letter of Gregory I to, II. 62.

Uenta, Uenta ciuitas, Winchester, *q. v.*, called by the Saxons Uintancæstir, iii. 7, p. 140; becomes a see, *ib.* and notes; body of Birinus translated to, *ib.* and notes; Leutherius consecrated in, *ib.* p. 141; Daniel bishop of, in 731, v. 23, p. 350; II. 144, 307.

Uentanus antistes, Daniel, v. 23, p. 350; II. 307. Uentana ciuitas, Daniel bishop of the diocese of, v. 18, p. 321.

Uerba dierum, Books of Chronicles, Bede's chapters of readings on, v. 24, p. 358.

VERDUN, Hermann count of, II. 48.

UERGILIUS, *v.* Maro.

Uergilius, archbishop of Arles (wrongly called successor of Aetherius), Gregory recommends Augustine to, i. 28 and note; letters of Gregory to, II. 39, 40; consecrates Augustine, II. 45.

Uerlamacæstir, English name of Verolamium, St. Alban's, i. 7, p. 21.

Uerolamium, St. Alban's, called Uerlamacæstir, *or* Uaeclingacæstir, by the English, i. 7, p. 21 and note; St. Alban martyred at, *ib.*

VERONA, Bruno, archbishop of, II. 51.

Uespasianus, sent by Claudius to Britain, i. 3 and notes; succeeds Nero as emperor, *ib.*

Uetadun, Watton, East Riding of Yorkshire, Heriburg abbess of monastery at, v. 3, p. 285 and note (cf. II. 262); miracle wrought by John of Hexham at, *ib.* pp. 284, 285 and notes.

Uictberct, a companion of Egbert, v. 9, p. 298 and notes (cf. II. 288); an anchorite in Ireland, *ib.* (cf. II. 196); attempts to evangelise Frisia, *ib.*; fails, and returns to Ireland, *ib.*; v. 10, p. 299; a companion of Wilbrord, II. 288.

Uictgils, son of Uitta, father of Hengist and Horsa, i. 15, pp. 31, 32.

VICTOR, bishop of Capua, refutes Victorius' Paschal heresies, II. 201.

VICTOR, martyr of Marseilles, II. 18.

VICTOR, St., church of, at Xanten, II. 290.

VICTORIANUS, one of the 'quattuor Coronati,' II. 91.

VICTORIUS, of Aquitaine, his Paschal heresies refuted by Victor of Capua and Bede, II. 201, 351 note.

Uictred, king of Kent, son of Egbert, v. 23, p. 348 and notes; iv. 26, p. 268; succeeds his brother Edric after a period of anarchy, *ib.* and notes (cf. II. 121); reigns jointly with Swæbhard, v. 8, p. 295 and note; dies, leaving three sons as coheirs, v. 23, p. 348 and notes; v. 24, p. 356; laws of, against idolatry, II. 60; time of his doubtful predecessors included in reign of, II. 121; ecclesiastical laws of, II. 284.

Uictuarii, the inhabitants of the Isle of Wight, of Jutish origin, i. 15, p. 31 and note.

Uienna, Vienne in Gaul, Constans slain at, i. 11; Benedict Biscop comes to, Hab. § 4; Desiderius bishop of, II. 39, 40; Ado archbishop of, II. 212.

VIENNA, MS. of Livy at, II. 291.

Uighard, presbyter, an Englishman, iv. 1, p. 201; a pupil of Gregory's disciples in Kent, Hab. § 3; one of the clergy of Deusdedit, iii. 29, p. 196; sent by Oswy and Egbert of Kent to Rome with a view to consecration, *ib.* and notes; Hab. § 3; II. 357; dies at Rome before consecration, *ib. ib. ib.*; iv. 1, pp. 201, 202; his successor, iii. 29, p. 199.

Vigilius, pope, introduces the system of dating by imperial regnal years into papal documents, II. 38.

Uilberct, amanuensis to Bede, pp. lxxvii and note, clxiii.

Uilorord, archbishop of the Frisians, iii. 13, p. 152; Wilfrid and Acca stay with, *ib.* and notes (cf. II. 327); Acca reports a miracle told by him of the time of his voluntary exile in Ireland, *ib.* and note; II. 196 (cf. II. 288); sent by Egbert from Ireland, v. 10, p. 299 and note; goes to Pippin, *ib.* and notes; sent by him to Frisia, *ib.*; his success there, *ib.*; II. 292; address of Radbod to, p. xxxvi note; goes to Rome to obtain papal sanction for his mission, and relics, v. 11, pp. 301, 302 and note; destroys idols, *ib.* p. 301 and note; II. 292; sent a second time to Rome by Pippin, *ib.* p. 302 and note; consecrated archbishop of the Frisians by Pope Sergius in the church of St. Cecilia, *ib.* pp. 302, 303 and notes; receives the name of Clement, *ib.* p. 303 and notes (cf. II. 288, 292, 293); receives Utrecht as his see, *ib.* and notes; alive in 731, *ib.*; Wilfrid prepares the way for, v. 19, p. 326; II. 293; his treatment of heathenism, II. 58; his collection of relics, II. 60, 159; miracle at burial of, II. 220; Alcuin's Lives of, pp. lxiv, cxlvii; II. 285, 287, 288, 293; founded on an earlier Life by an Irishman, II. 287, 288; Life of, by Theofrid, abbot of Epternach, *ib.*; II. 293; son of Wilgils, II. 288; educated at Ripon, *ib.* (cf. II. 293); a cleric of, healed at Cuthbert's tomb, *ib.*; his companions, *ib.*; baptizes Pippin the Short, II. 289; assisted by Boniface, and wishes to consecrate him, *ib.*; tries to evangelise the Danes, II. 290; trains Danish boys as missionaries, *ib.* (cf. II. 37); builds the church of St. Saviour and chapel of St. Martin at Utrecht, II. 293; Alcuin's description of, *ib.*; his monasteries, *ib.*; dies and is buried at Epternach, *ib.*; date of his death, *ib.*; fate of his relics, *ib.*

Uilfarædun, id est mons Uilfari, probably Gariston, ten miles from Catterick, iii. 14, p. 155 and note; Oswin dismisses his army at, *ib.*

Uilfrid, bishop of York, his birth, II. 316; his cruel stepmother, II. 320; enters Lindisfarne, II. 316; v. 19, p. 323 and notes; learns the Psalter, *ib.* and note (cf. II. 137); resolves to go to Rome, *ib.* and note; sent by Eanfled to Kent, *ib.* and note (cf. II. 316); studies under Honorius, *ib.* (cf. II. 110, 111, 372); Earconbert sends him to Rome with Benedict Biscop, *ib.* and notes; iii. 25, p. 182; II. 316, 356; stays with Dalfinus (really Annemundus), bishop of Lyons, v. 19, p. 324 and notes; iii. 25, p. 182; II. 316, 356; refuses his offers, and reaches Rome, v. 19, p. 324 (cf. II. 316, 317); becomes friends with Archdeacon Boniface, *ib.* and note; studies at Rome, *ib.*; returns to Dalfinus, *ib.* (cf. II. 317); is nearly put to death with him, *ib.* pp. 324, 325 and notes; returns to Britain, II. 317; Alchfrid a friend and pupil of, v. 19, p. 325 and note; iii. 25, p. 182 and note; Alchfrid grants Ripon to, *ib.* and

note; v. 19, p. 325 and note (cf. II. 193, 317); with land at Stamford, *ib.* and note; II. 317; invites Tunbert and Ceolfrid to Ripon, Haa. § 3 and note (cf. II. 193, 323); Agilbert a friend of, iii. 25, p. 183; ordained priest by him at Ripon, *ib.*; v. 19, p. 325; acts as spokesman on the Roman side at Whitby, iii. 25, pp. 184–188 and notes (cf. v. 19, p. 325); regards Celtic orders as invalid, II. 178; sent by Alchfrid to Gaul, iii. 28, p. 194 and note; v. 19, p. 325 and note; II. 317; was probably meant to be bishop of Deira only, II. 323; consecrated at Compiègne, iii. 28, p. 194 and note (cf. v. 19, pp. 325, 326 and notes; v. 24, p. 354; II. 317); remains abroad, iii. 28, p. 194 and note; v. 19, p. 326 and note; II. 317; returns to Britain, iii. 28, p. 194; driven on to the coast of Sussex, II. 59, 207, 324; lands at Sandwich, II. 207; reaches Britain before Theodore, iv. 2, pp. 205, 206; ordains priests and deacons in Kent, *ib.* p. 206 and note; II. 207, 317; ordains Putta priest, II. 207; retires to Ripon, *ib.*; II. 317; ordains Ceolfrid priest, Haa. § 3 and note; II. 317, 370; sent for by Wulfhere to act as bishop in Mercia, II. 207; Wulfhere an adherent of, II. 185; instated in his see by Theodore, II. 317; his share in the transfer of Chad to Mercia, II. 207; holds the bishopric of York, of all the Northumbrians, and of the Picts subject to Oswy, iv. 3, p. 206 and notes; v. 19, p. 326; II. 323, 383; wrongly called archbishop of York, II. 117, 226; calls himself 'episcopus Saxoniae,' II. 368; teaches orthodox practices to the Churches of the English, iii. 28, p. 195; the first English bishop to do so, iv. 2, p. 205 and note; invites Aeddi from Kent to teach chanting to the Northumbrian churches, *ib.* and note (cf. II. 359); his services to church music, II. 119, 206; asked by Oswy to accompany him to Rome, iv. 5, p. 214; II. 315, 317; Ethelthryth receives the veil from, iv. 19, p. 244; II. 317; sends representatives to the Council of Hertford, iv. 5, p. 215; II. 318; grants Ceolfrid to Benedict Biscop, Haa. § 5 and note; church of York restored by, II. 102, 188, 359; churches of Ripon and Hexham built by, II. 318; church of Hexham adorned by, II. 360; extension of his authority over Celts and Saxons, II. 208; Egfrid's successes due to, II. 223; quarrels with Egfrid, iv. 12, p. 229; Eormenburg's arguments against, II. 385; expelled from his see (first expulsion), iv. 12, p. 229; iv. 13, p. 230 and note; v. 19, p. 326 and notes; v. 24, p. 355; II. 318; foretells the death of Ælfwine, II. 242 (cf. II. 318); his diocese divided, iv. 12, p. 229; iv. 13, p. 230; v. 19, p. 326 and notes; II. 318, 383; sets out for Rome (first appeal), iv. 13, p. 230; v. 19, p. 326 and note; II. 71, 318, 360; goes to Ely, II. 324; Ebroin and Theodoric bribed to intercept, II. 215; Wynfrid mistaken for, *ib.*; preaches in Frisia, v. 19, p. 326 and notes; II. 226, 293, 318; Ebroin tries to have him killed in Frisia, II. 325; stays with Dagobert II and Perctarit on the way to Rome, II. 318, 325; his cause decided in his favour by Pope Agatho, v. 19, p. 326 and notes; II. 318; opposed at Rome by Theodore and Hild, II. 189, 190; attends a Roman council, and answers for the faith of Britain, Ireland, and the Isles, v. 19, pp. 326, 327 and notes; II. 230; on returning through Gaul is in danger of being

Uilfrid (*continued*).
murdered, II. 318; arrives in Britain, iv. 13, p. 230; v. 19, p. 327; II. 318; wrongly said to have attended the Council of Hatfield, *ib.*; is thrown into prison, *ib.*; II. 318, 325; is released, partly through influence of Ebba, and goes to Mercia and Wessex, II. 236, 318, 326; expelled therefrom, II. 242, 326; persecution of, by Egfrid, II. 264; evangelises the South Saxons, v. 19, p. 327 and notes; iv. 13, p. 230; baptizes their chief men, *ib.* (cf. II. 44, 318, 319, 324); relieves the famine by teaching them to fish, iv. 13, pp. 230, 231 and notes (cf. II. 315); receives land from Ethelwalh at Selsey, *ib.* p. 232 and note; builds a monastery which his successors still held in 731, *ib.* and note (cf. v. 18, p. 321; II. 319); frees the slaves upon it, *ib.* and note; remains in Sussex till the death of Egfrid, *ib.* (cf. v. 19, p. 327); has a vision of the damnation of Egfrid, II. 261; first bishop of the South Saxons, iv. 15; assists Cædwalla, II. 229, 326; goes to Cædwalla in Wessex, II. 319; receives a fourth part of Wight from Cædwalla, iv. 16, p. 237 and notes (cf. II. 319, 326); regrants it to his nephew Bernwine, with Hiddila, for the conversion of the island, *ib.* (cf. v. 19, p. 337 and note); reconciliation of Theodore with, II. 217; restored after Egfrid's death, iv. 15; v. 19, p. 327 and notes; II. 319; restoration due to influence of Theodore, Elfled, &c., II. 326; extent of diocese to which he was restored, *ib.*; administers Hexham for a year, *ib.*; II. 274; administers Lindisfarne for a year after Cuthbert, iv. 29, p. 275; II. 315, 319, 326; expelled again by Aldfrid, v. 19, p. 327; complains of the attempt to convert Ripon into a see, II. 224, 327, 384; an exile in the regions of the Mercians, v. 11, p. 302; consecrates Swidbert, *ib.*; II. 315, 319; acts as bishop of the Middle Angles, iv. 23, p. 255 (cf. II. 216, 319); consecrates Oftfor, *ib.*; II. 319; is present at the translation of St. Ethelthryth, iv. 19, p. 245 (cf. II. 319); testifies to Bede of her virginity, *ib.* p. 243 and note; II. 315; condemnation of, and appeal to Rome in Northumbrian council, II. 56, 319, 320; retires to Mercia, II. 319; sets out for Rome (second appeal), v. 19, p. 327; passes through Frisia, and stays with Wilbrord, iii. 13, p. 152 and note; II. 315, 327; his cause decided in his favour by Pope John VI, v. 19, pp. 327, 328 and notes; II. 320; letters of the pope in favour of, II. 275; illness and vision at Meaux, v. 19, pp. 328, 329 and notes (cf. II. 320); returns to Britain, *ib.* p. 329 (cf. II. 320); received by Archbishop Bertwald, Ethelred and Cenred of Mercia, *ib.* and notes; Aldfrid urges his successor to make peace with, II. 306; this was due to the influence of Elfled, II. 185; restored to Hexham after the death of Aldfrid, v. 19, p. 329 and notes; v. 3, p. 285 and note; II. 274, 320, 327, 328; result of his appeals to Rome, *ib.*; Ceolred of Mercia a friend of, II. 314, 328; Bede's letter to Plegwin to be read to, p. cxlvi; dies at Oundle, and is buried in St. Peter's church at Ripon, v. 19, pp. 322, 330 and notes (cf. II. 240); day of his death, II. 328; his epitaph, v. 19, p. 330 and note; question of translation of relics of, II. 328; his gifts to Ripon, v. 19, p. 330 and notes; his gospel-book in the Hamilton Collection, II. 329; succeeded (according to his own desire, II. 330) by his priest Acca as

bishop of Hexham, v. 20. p. 331; Acca had left Bosa to follow, *ib.* p. 332; letter of Aldhelm to clergy of, II. 327; practises what he preaches, p. xxxvi; a great collector of relics, II. 330; his munificence, II. 383; and ostentation, II. 198; Bede's suppression of incidents in the life of, p. xlv note; II. 315, 325, 327; Bede's view of, II. 316, 383; additional matter relating to, in some MSS. of the H. E., p. cv; Life of, by Eddius, II. 206; Bede's use of it, *v.* Baeda; Lives of, II. 316; tendency to heighten miraculous element in Lives of, II. 277, 278.

Uilfrid II, bishop of York, succeeds John, v. 6, p. 292 and note; iv. 23, p. 254; educated under Hild at Whitby, *ib.*; bishop of York in 731, v. 23, p. 350; succeeded by Egbert, C. 732; II. 278; dies, C. 745; II. 278; retires before his death, *ib.*; Alcuin's character of, *ib.*; 'uicedomnus' and abbot of York, *ib.*; question of translation of body of, to Canterbury, II. 328.

Uilfrid, bishop of the Hwiccas in 731, v. 23, p. 350 and note.

Uiltaburg, id est oppidum Uiltorum, Utrecht, called in the Gallic language Traiectum, *q.v.*, v. 11, p. 303 and note; granted by Pippin to Wilbrord as his see, *ib.* and note; regranted by Charles Martel, II. 294.

VINE, culture of, in Britain, II. 5, 6.

Uinfrid, *v.* Bonifacius.

VINHEIÐI, Icelandic name of Brunanburgh, II. 183.

Uini, bishop of the West Saxons, and afterwards of London, consecrated in Gaul, iii. 7, p. 140 and notes; brought in by Cenwalh, and placed at Winchester, *ib.* and notes (cf. II. 199, 316); expelled by him, iii. 7, p. 141 and notes; buys the see of London of Wulfhere, *ib.* and notes (cf. II. 206, 383); bishop of London till his death, *ib.* and notes; while bishop of the West Saxons consecrates Ceadda with the assistance of two British bishops, iii. 28, p. 195 and notes (cf. II. 207); the only bishop in Britain at that time canonically consecrated, *ib.* and note; third bishop of the West Saxons, iv. 12, p. 227; said to have retired to Winchester before his death, II. 147.

Uintancæstir, Winchester, Saxon name for Uenta, *q.v.*, iii. 7, p. 140.

Uinuaed, fluuius, ? the Went, a tributary of the Don, Yorks., Oswy defeats and slays Penda near, iii. 24, p. 178 and notes (cf. II. 168, 169, 185, 187).

VISIONS of the other world, II. 294, 295.

'UITA ACTIUA' *versus* 'uita contemplatiua,' II. 68, 69.

Uitalianus, pope at the time of Benedict Biscop's and of Wighard's arrival, Hab. § 3; iv. 1, p. 201; deliberates whom to send as archbishop to Britain, Hab. § 3 and note; letter of, to Oswy on the death of Wighard and appointment of Theodore, iii. 29, pp. 196–199 and notes; asks Abbot Hadrian twice to accept the archbishopric of Canterbury, iv. 1, p. 202; agrees to appoint Theodore, *ib.*; Hab. § 3; consecrates him, iv. 1, p. 203; requires him to provide for Hadrian in his diocese, *ib.* p. 204 and note; gives them letters of recommendation, *ib.* p. 203 and note (cf. v. 20, p. 331); requires Hadrian and Benedict Biscop to accompany Theodore, Hab. § 3; gives books to Benedict Biscop, p. xix note; doubtful letter of, to Theodore, II. 38, 205.

Uitmær, a monk of Wearmouth, enters the monastery of Wearmouth, and endows it with land which he had received from Aldfrid at Dalton, Hab. § 15, p. 380 and notes; death and burial,

Hab. § 20 and note; confused with Hwætbert, II. 366.
Uitta, son of Uecta, i. 15, p. 32.
'UITTEA' = 'fitte,' canto, II. 256, 257.
Uiuraemuda, Wearmouth, monastery of St. Peter at, v. 24, p. 357; pp. ix, xi, xiii, xiv, xvi, xvii, xviii, xx, xxvii note, xxxii note, xlv, xlvi, xlviii, lxxii; II. 358; in diocese of Hexham, p. x note; decline of, p. xxxii; II. 102; becomes a cell of Durham, p. xxxii note; part of Biscop's church at, still remaining, p. lxxix note; John the archchanter teaches Gregorian music at, II. 119, 233; Cynimund a monk of, iii. 15, p. 158 and note; called the greater monastery, Hab. § 9 and note; Alcuin's letters to monks of, *v.* Alcuin; the author of the Hist. Anon. Abb. a monk of, II. 371; *v.* Petrus.
Uiuri flumen, the Wear, monastery founded at mouth of, by Benedict Biscop, iv. 18, p. 241 and notes; v. 21, p. 332 and note; Hab. § 1 and note, § 4; Haa. §§ 5, 7; II. 370; Biscop buys land to the south of, Hab. § 9; *v.* Petrus.
ULTAN, an Irish scribe in Northumbria, p. xx note.
Ultanus, brother of Fursa, who joins him in his eremitic life, iii. 19, p. 168 and notes; of royal descent, II. 171; accompanies Fursa to Britain, II. 172; goes to Gaul and founds the monastery of Fosse, *ib.* (cf. II. 173); abbot of Fosse and Péronne, *ib.*; foretells St. Gertrude's death, *ib.*
ULTRA-UMBRENSES, II. 29; v. Nordanhymbri.
'UMALOIT,' II. 238.
UMBRENSIS, Northumbrian, II. 29, 230; *v.* Humbrenses, Nordanhymbri.
UNBAPTIZED, fate of the, II. 181.
Undalum, *v.* In Und.
'UNUS,' tends to become an indefinite article, II. 154.
UNUST, *v.* Oengus.
Uoden, ancestor of Saxon royal families, i. 15, p. 32 and notes (cf. II. 119).
VORTIGERN, *v.* Uurtigern.
URBAN I, pope, founds the church of Santa Cecilia in Trastevere, II. 292.
URBAN, bishop of Llandaff, II. 212.
URBGEN, II. 100.
Urbs Cnobheri, *v.* Cnobheresburg.
USSHER, James, archbishop of Armagh, former owner of MS. O_3, p. cxvii.
UTRECHT, MS. of Bede's H. E. belonging to University of, p. lxxxvi note; *v.* Traiectum, Uiltaburg.
UTRED DE BOLDON, *v.* Boldon.
Utta, presbyter, sent to bring Eanfled from Kent to Northumbria, iii. 15, p. 157 and note; miraculous experience of, *ib.* p. 158 and notes; narrates the story to Cynimund, *ib.* and note; brother of Adda, iii. 21, p. 170; abbot of Gateshead, *ib.* and note.
Uuffa, father of Tytili, ii. 15, p. 116 and note; kings of the East Angles called Wuffingas from, *ib.*
Uuffingas, patronymic of the East Anglian kings, ii. 15, p. 116; II. 88.
Uulfhere, king of the Mercians, iii. 30; Wine buys the bishopric of London from, iii. 7, p. 141 and notes; son of Penda, iii. 24, p. 180; raised to the throne on the revolt of Mercia from Oswy, *ib.* and notes; bishops of the Mercians in his time, *ib.* and notes; kings of the East Saxons subject to, iii. 30; sends Jaruman to reconvert the East Saxons, *ib.* and note; iii. 21, p. 171 and note; on Jaruman's death asks Theodore for a bishop, iv. 3, p. 206 and note; grants Ceadda land for a monastery at Ad Baruae, *ib.* p. 207 and note; defeated by Egfrid, iv 12, p. 229 and notes; loses Lindsey, *ib.* and note; godfather to Ethelwalh of Sussex,

iv. 13, p. 230 and note; grants him Wight and the district of the Meanwari, *ib.* and notes; II. 147, 246; dies and is succeeded by his brother Ethelred, v. 24, p. 354 and note; married to St. Ermingild, II 144, 344; recovers Lindsey, II. 155; alleged endowment of Peterborough by, II. 175; mentioned on the Bewcastle Cross, *ib.*; chronology of reign of, II. 185, 186; a supporter of Wilfrid, II. 187; sends for him to act as bishop in Mercia, II. 207; East Saxons recover power on death of, II. 216; spurious grant of, to Chertsey, II. 217; his war with Wessex, II. 225; first Christian king of all Mercia, II. 344; puts down idolatry, *ib.*

Vulmar, St., abbot of Siluiacum (Samer), gifts of Cædwalla to, II. 279.

Uurtigern (Vortigern), invites Saxons into Britain, i. 14; i. 15, p. 30; ii. 5, p. 90; called 'dux Anglorum,' II. 18; Gerontius the historical counterpart of, II. 23; Nennius' account of, II. 27; prophecies of Merlin to, II. 279.

Uuscfrea, son of Edwin and Ethelberg, ii. 14, p. 114 and note; baptized, *ib.*; sent into Gaul, ii. 20, p. 126 and note; dies there, and is buried, *ib.*

Uynfrid, fourth bishop of the Mercians under Wulfhere, iii. 24, p. 180 and note; consecrated by Theodore to succeed Ceadda as bishop of the Mercians, Middle Angles, and Lindisfari, iv. 3, p. 212 (cf. II. 206); one of the clergy of Ceadda, *ib.*; deacon under Ceadda, *ib.*; attends the Council of Hertford, iv. 5, p. 215; deposed by Theodore, iv. 6, p. 218 and notes (cf. II. 268); retires to Ad Baruae, where he dies, *ib.* and note; goes to the Continent, and is mistaken for Wilfrid, II. 215, 216 (cf. II. 324).

W.

Wægdæg, son of Woden, ancestor of the kings of the Deiri, II. 119.

Wagele (on), ? Whalley, Cheshire, II. 196, 197.

Walafridus Strabo, poem of, on Bede's In Cantica, p. clii note; on the vision of Wetinus, II. 295.

Walbottle, Northumberland, identified by Smith with Ad Murum, II. 176.

Walcher, bishop of Durham, sends monks to restore Wearmouth, II. 102.

Walcheren, Wilbrord destroys an idol at, II. 290.

Wales, churches in, dedicated to St. Germanus, II. 33; Anglesey the granary of North, II. 41; meaning of terms North, South, and West Wales, II. 73, 74; sees in, c. 600, II. 75; boundaries of North Wales, II. 74, 75.

Walia, Offa's Dyke divides England from, II. 152.

Walking, as opposed to riding, a mark of asceticism, II. 136, 164 (cf. II. xxxvi).

Wallsend, on Tyne, Roman wall ends at, II. 15.

Waltham, Essex, Augustinian Canons of the Holy Cross of, formerly owned MS. O_6, p. cxxiv.

Walton, near Newcastle-on-Tyne, identified by Camden with Ad Murum, II. 176.

Wantsum, the, *v.* Uantsumu.

Ware, Sir James, his edition of Bede's Hist. Abb., p. cxxxviii; of Bede's Ep. to Egbert, p. cxlii.

Watling Street, II. 20.

Watton, *v.* Uetadun.

Wear, the, *v.* Uiuri.

Wearmouth, *v.* Uiuraemuda.

Webb, Philip Carteret, former owner of MS. O_4, p. cxvi.

Webheard, *v.* Suæbhard.

Weda, *v.* Peada.

Wedmore, 'chrism-loosing' of Guthrum at, II. 280.

Weissenburg, Otfried of, *v.* Otfried.

WENDS, Gottschalk king of the, II. 126.
WENDUNE, WEONDUNE, name given by S. D. to battle of Brunanburgh, II. 183.
WENLOCK, Shropshire, a double monastery, II. 150; distance of, from Oswestry, II. 153; vision of a monk of, II. 294.
WENT, the, a tributary of the Don, identified by Raine with the Winwæd, II. 183.
WEREBURG, St., daughter of Wulfhere of Mercia and St. Ermingild, II. 144.
WERGELD, II. 242.
WESTWYK, Iohannes de, former owner of MS. P, p. cvii.
WETINUS, a monk of Reichenau, his vision of the other world, II. 294, 295; written by Hetto bishop of Basle, and versified by Walafridus Strabo, *ib.*
WEXFORD, p. ci.
WHALLEY, *v.* Wagele.
WHARTON, Henry, his edition of Bede's Hist. Abb., p. cxxxviii; of Bede's Ep. to Egbert, p. cxlii.
WHITBY, *v.* Streanæshalch.
WHITCHURCH, places in England called, II. 129.
WHITERN, *v.* Ad Candidam Casam.
WHITSTABLE, Kent, pearls still found at, II. 6.
WIBURG, St., found incorrupted after death, II. 240.
WICBERT, WICEBERT, corruptly for Hwætbert, II. 371.
WICRED, Bede's letter to, De Aequinoctio, *v.* Baeda; Bede's visit to, p. xvi note.
WIDUKIND, dux Saxonum, forces the Frisians to apostatise, II. 293.
WIETHBURGA, her pilgrimage to Rome, II. 282.
WIGBERT, abbot of Lindisfarne, Bede's De Arte Metrica possibly dedicated to, p. cxlv.
WIGBERT, priest, letter of, to Lullus of Mainz, II. 285.
WIGHT, Isle of, *v.* Uecta.
WIJK-BIJ-DUURSTEDE, *v.* Dorostadium.
WILBARSTON, Northants, not to be identified with Wilfaræsdun, II. 163.
WILBERT, *or* WILBERCHE, name of Bede's amanuensis, pp. lxxvii, clxiii.
WILCOCK, Peter, his translation of Bede's Hist. Abb., p. cxxxii.
WILCOMA, abbess of Chelles, II. 219.
WILGILS, father of Wilbrord, II. 288; becomes an anchorite, *ib.*
WILLIAM II, death of, in New Forest, II. 29.
WILLIAM THE LION, charter of, II. 261.
WILLIAM OF MALMESBURY, his opinion on the alleged visit of Bede to Rome, p. xvii note; remarks on the decline of Bede's Church after his death, p. xxxii note; claims to continue the work of Bede, p. xliii note; his testimony to Bede, pp. xlv note, lxv note; his indignation at Bede's epitaph, p. lxxviii note; notes the variations in MSS. of Bede, p. xciv note; MS. of his Gesta Regum, pp. cxiii, cxiv; uses Bede's De Orthographia, pp. cxlv, cxlvi note; different editions of his Gesta Regum, II. 1; his opinion of Gildas, II. 35; confuses the two Bangors, II. 77, 78; his extravagant praise of Gocelin, II. 81; his series of forged documents, II. 84, 91, 92, 111, 205, 283; remarks on the fondness of the Irish for remote sites, II. 125, 126; his stilted language, II. 126; his childish vanity, II. 147, 148; wrongly identifies Bertwald of Canterbury with Bertwald of Glastonbury, II. 283; his Life of Aldhelm, II. 308, 309.
WILLIAM OF MELTON, archbishop of York, p. cxxi.
WILLIAM OF NEWBURGH, MS. of, p. cxxiv.
WILLIAM OF ST. CARILEF, bishop of Durham, tract on, p. cxxxvii; formerly prior of Durham, p. xxix note.

WILLIAM OF TYRE, his reference to Bede cited, II. 4.
WILLIBALD, Life of St. Boniface, II. 346.
WILTON, Bede said to be buried at, p. lxxviii note; wooden church at, II. 101.
WIMBORNE, Dorset, a double monastery, II. 150; rules of, *ib.*
WINBERT, abbot of Nursling, confused with Hwætbert, II. 371.
WINCANHEAL, *v.* Pægnalaech.
WINCHCOMBE, near Cheltenham, MS. O_4 formerly belonged to monastery of, p. cxv.
WINCHESTER, MS. of Bede's H. E. belonging to, pp. lxxxvi note, civ, cix–cxi; Winchester group of MSS. of H. E., pp. civ, cv, cix–cxiii; see of, said to have been endowed by Lucius, II. 14, 20; church of, rebuilt, II. 20; bishops of, Beornstan, II. 138; Cynehard, II. 308; Ethelwold, II. 365; Wine said to have retired to, II. 147; extent of diocese after division, II. 307; *v.* Uenta, Uentanus.
WINE, *v.* Vine.
WISIGOTHI, Leander bishop of Seville at Constantinople on affairs of, II. 69; derivation of the name, II. 89.
WITENAGEMÓT, traces of action of, in Bede, II. 87, 94; co-operation of, in grants of land, II. 362, 386.
WOMEN, influence of, in English Church, II. 245; position of, in German tribes, *ib.*; exclusion of, from Columbite churches, II. 258.
WOOL, wearing of, a mark of asceticism, II. 237.
'WOOLWARD, TO GO,' meaning of the phrase, II. 237.
WORCESTER, Nicolas prior of, II. 140, 224; see of the Hwiccas at, II. 246; Wulfstan bishop of, II. 139.
WORKSOP, Notts., monastery of, formerly owned MS. H_2, p. cvi.
WORLD, belief in approaching end of, II. 62.
WROXETER, Shropshire, Watling Street ends at, II. 20.
WULFRAMN, St., archbishop of Sens, II. 289.
WULFSTAN, archbishop of York, adopts Bede's doctrine of the six ages of the world, p. xlii note; cites Gildas, II. 35, 36; cited, II. 62, 296.
WULFSTAN, St., bishop of Worcester, attacks the slave-trade, II. 139.
WYCLIFFE, his version of N. T. cited, II. 46.
WYRA, sacerdos, companion of Swidbert, II. 291.
WYVILLE, Robert, bishop of Salisbury, MS. O_8 written for, p. cxiv.
WYVILLE, arms of, p. cxiv.

X.

XANTEN, church of St. Victor at, II. 290.

Y.

YATADINI, II. 275; *v.* Uetadun.
YENLADE, *v.* Genladae.
YEVERIN, *v.* Ad Gefrin.
Yffi, son of Osfrid son of Edwin, ii. 14, p. 114 and note; baptized, *ib.*; sent into Gaul, ii. 20, p. 126 and note; dies there and is buried, *ib.*
YFFI, father of Ælle of Deira, II. 119; Oswin the last ruler of the line of, II. 120.
YORK, *v.* Eburacum.
YTENE, II. 29; *v.* Iutae.
Ythancaestir, St. Peter's on the Wall, on the Blackwater, Essex, monastery founded by Cedd at, iii. 22, p. 173 and note; on the Pant, *ib.*; date of, II. 149; the ancient Othona, II. 178.

Z.

ZACHARIAS, pope, forbids St. Boniface to appoint his own successor, II. 82; writes to him about Theodore, II. 202, 203; about rebaptism, II. 277; orders monks to wear wool, II. 237.
ZEDEKIAH, *v.* Sedechias.
ZOSIMUS, pope, deposes Pelagian bishops, II. 21.

PRINTED IN
GREAT BRITAIN
AT THE
UNIVERSITY PRESS
OXFORD
BY
CHARLES BATEY
PRINTER
TO THE
UNIVERSITY